338

N. Inv. 338

CC II 27

[illegible] claudat. Fluxus autem materie cessat aut veniente sincopi aut [illegible]
[illegible] ad loca opposita diruatur aut cum de uno loco ad alium mutatur. Aut cum
[illegible] infrigidatur ut uxie bibulis lexiu. hac ratione sanguis una pota
[illegible] restringit. Similiter si aceto mixto inbibitum cum unctione totum corpus et
[illegible] ut pontico vino. Omnibus etiam restrigantis ad
[illegible] vulneris constringit cum manu aut ligamento. Si in manifesto [illegible]
[illegible] locus excipitur oppillatur cum grosso sanguine posito desuper
[illegible] cum medicamine viscoso. Non ergo quod si super percussiones
[illegible] et sanguis fluxit primo in loco scissure digitus suppo
[illegible] comprimat et teneat aliquantum diu. Deinde paulatim fissuram cum di
[illegible] doloris penitus infertur. Hec autem dupliciter iuvat. Primo
[illegible] sed quod sanguine constricto aliqua gutta sanguinis super
[illegible] in celum et duram efficiat ita oppillans quod sanguinem egredi
[illegible] hec accidit cum forami vene angusti et non est arteria sit
[illegible] mediam. Sanguis constrictus. Ceteris autem sic dicit G. laudabilior
[illegible] conglutinativum sicut gumme cortex et pulvis volatilis molendini et
[illegible] medicina valens in scissura arterie vel vene quam narravit G. et est
[illegible] medicina. Est hec. pili leporis cum cultello subtilissime contenditur
[illegible] pulvis aloes thuris sanguinis draconis vel boli armeni cum misceat et totum in modo
[illegible] cum albumine ovi distemperet et primum dotina diu super poat. Est et alius pul
[illegible] G. expertus et iuctus plurimi ut narrat. Recipe colcotar ℥ xx. thuris minu
[illegible] ℥ xvi. aloes glutini sicci ana ℥ viii. arsenici ℥ ii. gipsi ℥ xx. pul
[illegible] omnia optime ut fiat sicut athomi curret cum eo pulverizando super
[illegible] et spongiendo super locum qui est mirabile sicut ante retulit. Et non quod semper qui
[illegible] medias super locum debes locum competet stringe colligatura ut medicine [illegible]
[illegible] misceat. Est medicine constringentes et retinentes cum glutinatione et carnatione
[illegible] hec. gipsum ablutum glutinum decoptum viscus et anulum pulvis vola
[illegible] molendini gumme thus resina. Comedie retinentes cum exsiccatione
[illegible] nature sunt. hec aloes cortex thuris. [illegible] uvarum. conterit valde et gra
[illegible] que conbiniat et quam compleat corpus inflamato extinguat. papirus adustus res
[illegible] sina. scoria ferri. stercus asinum adustum spongia nova sbinsa solo aut mixo
[illegible] postea adhusta pili et capilli adhusti. Et in summa arsenicum sublimatum
[illegible] fluxus sanguinis stati nec habet instanciam. Ego autem predictum [illegible]
[illegible] invenis vena rupta non inveni quin cum ligatura et mixo
[illegible] sine alia medicina cum multis subveniens in quibus deficiebat omnia
remedia. medior [illegible] quod non noverat sicut requirebat vena scissa vel
[illegible] ligatura. Est autem secundum hunc modum. Fiant pulvilli pulvinal
[illegible] quantitate pollicis et bibuenti in mixo vinere calido vel si magis placet in ovi
albumine et recepta medicina postea involuti [illegible] super alterum in loco unde san
guis egredit collocati digitis semper desuper retinendo. post modum liget tale quod
ligatura super ubi pulvilli sunt bene firmat locum tamen ad iacentia nullo modo
constringat et dimittat sic per tres dies ad minus. Ego plures per viii. dies et
amplius inchoanti timore aliquando solui et reliqua. Si per dictam ligaturam
[illegible] non sanguinem per cultellos semper stringes sicut ego in quibus ... fre
quenter feci nunquam inveniens me deceptum. Et si sanguis fluat ex vena pulsati
[illegible] sanguis sicut dicit G. non stringit nisi duobus modis aut forti liga
[illegible] aut cum incisione venam per medium separante quod si per medium incidit
[illegible] contrahuntur et tacent ne que in totum caro est coperiunt et desiccantur
[illegible] fluxus sanguinis retinet. Partes ergo incisse ligetur hoc modo
[illegible] ligetur in duobus locis distantibus in medio spatium de [illegible] infra
[illegible] ligatura et illo spatio incidatur. [illegible] stude ut caro generatur aliquando
[illegible] cadat. Nam nisi carnis nascentia [illegible] fuerit ut locus fluxus
[illegible] quoniam vacuum in illo medio remanebit et fiet passio que dicitur oppilata
[illegible] est autem oppilsima. Tumor mollis tacitusque cedens sanguine plenus in
[illegible] ligatur sanguis evacuatur et dum soluitur mox repletur. Et pulsantes
[illegible] venas testatur. Galienus se vidisse soliditatis soliditatis [illegible] cap
[illegible] ita quod non remansit in eis passio que dicitur opilissima. In pluribus et in vul
[illegible] in fronte oculis planta et resecta aut enim. Curam inveni minutor

vulneravit pulsum et mox exivit sanguis clarus lucidus et rube
us et calidus resiliens in modum pulsus. Cui mox parum medicam conglu
tinativam viscosam et oppillativam tenens fortiter iuxta vulneris labia super
medicam quorum molle in posui spongiam ligans eam et sic usque in quartum
diem dimisso. Post quartum diem solui brachium et venam perfecte solida
tam inveni. Iterato medicinam super posui et desuper ligans spongiam multis sic
diebus dimisi donec vulnus omnino sanatum est. In hoc solo inquid
multos huiusmodi sanavi per septem. In omnibus aliis quibus vene pulsa
tiles scisse sunt remansit passio que dicitur opilsima. Inquibus tamen ma
gna in aliis parva erat. Pellicule enim venarum pulsatilium duriores sunt
ad difficiles ad sanandum. Non est tamen necessarium eas non posse sanari di
fficilius tamen aliis solidantur. Ego multos habentes pulsus incisum sa
navi. nec tamen remansit in eis passio que dicitur opilsima. Et medicina viscosa
cata. melior est ea que cortices facit oppillantem cum [illegible] illa mole
stia carnem in vulnere cito facit. Incisiva non dubia est ne cortici
cadentibus fluxus sanguinis revertatur. Inquid G. omnibus medicis la
udabilior est illa quam in operationem in sanguine apellavit celebri defluen
te. quod est Recipe thuris albi viscosi gummosi quod sic stringitur denti
bus non frangitur sed potius invisat et conglutinat. et mastix partes
aloes partes quarta pulverizata et donec ad spissitudinem mellis deveniant
cum ovi albumine temperata et leporis vellere seu pilus inducta super vul
nere imponatur et sit de medicina quantitas satis magna. deinde ligamentum quale
vel quinquies super loco vulneris revolvatur et sic versus initium
vene ducatur. Nam usque post pelliculas cerebri versus vene initium
potest duci post tres dies solvatur et si medicamen vulneri adhesit et
nullatenus moveatur quando in uno liga super inducta de eadem super medicina
Si vero medicamen tertio die ceciderit donec caro generetur in vulnere de
eodem medicamine humidiori tamen aliquantulum desuper imponatur et in
brachium situetur tale ut in superiori parte semper fissura consistat. Ita tamen
ne dolor aliquis generetur. quod summe cavendum est. Nichil enim adeo flu
xum sanguinis et passa provocat sicut dolor. Medicina predicta dilisimodi
constrictione. Inquid G. in corporibus durioribus aloes partes i. thuris duas impo
no. In mollioribus non ergo. habet tamen una viscosior est alia stipti
citatis plus habet. aliquando pono equaliter de ambobus. sicut videtur expe
dire aliquando pono cortices vite thuris stipticiores cum sit thus tamen
melius est in solidando et in viscando dicit enim. Minor si hec medicina possit
inveniendo alia melior invenit cum ea enim sanguine fluente depelli
tur semper. curavi enim etiam quosdam de vulneribus colli fluebat et illa quos egredi
ebatur de fluxibus nullius ligamen imponens. Cave tamen ne curas ad hanc
medicinam sicut medici stulti curant. Primo enim sicut dictum est di
gito vulneri imposito comprimat et cum digito teneat sic clausa per horam
et amplius si fuerit optimum. De inde cum alia manu medicinam imponas
ligans cum a superiori descendes versus inferius et non ab inferiori se
cundus sic faciemus in manibus et pedibus ligamina. Et enim [illegible] san
guis ligamenti. semper sic iam dictum est versus vene initium ducendus. Flu
xus autem mutatio seu ad alteram partem attractio generaliter omni minuo
fluxui cuicumque sit subvenire videtur. Dicit G. Si sanguis ab ore
fluat [illegible] ad nares. Si ad loca propinqua volumus revertare
G. Ad inferiorem autem partem trahemus. si volueris. ad opposita loca
mutare. Sanguis ab ano vertatur ad vulvam. vel ad superiora m
embra trahatur quod quandoque natura etiam per se facit. Unde Ypocras. si mulier vomit
sanguinem menstruis supervenientibus. vomitus curatur. prefata con
secutiva seu sanguis. In inferioribus venis habundat secundum Ypo
cratis preceptum. quod ipse invenit ventosam ponans in mamillis. ut ad
superiora revertare possimus. Similiter minuo sanguine de venis eis
ente per venas manuum et manus et pedes fricato et forti ligatura con
stringes. De iis ventosam inflate imponimus super epar. si de dextra et
super splenem si sanguis fluxit de sinistra. et super ventres magis

Bartholi prima
ff. ff. Veteris

I

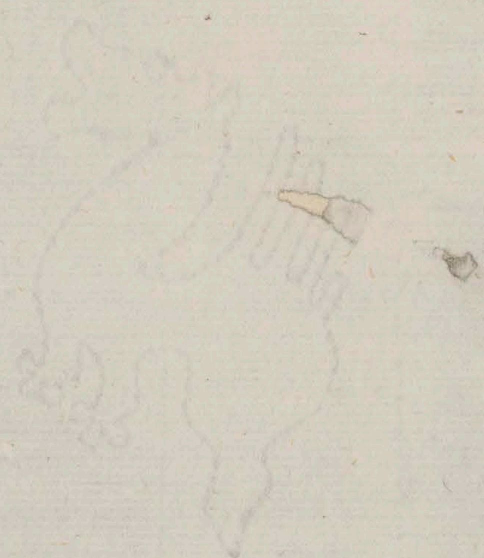
763

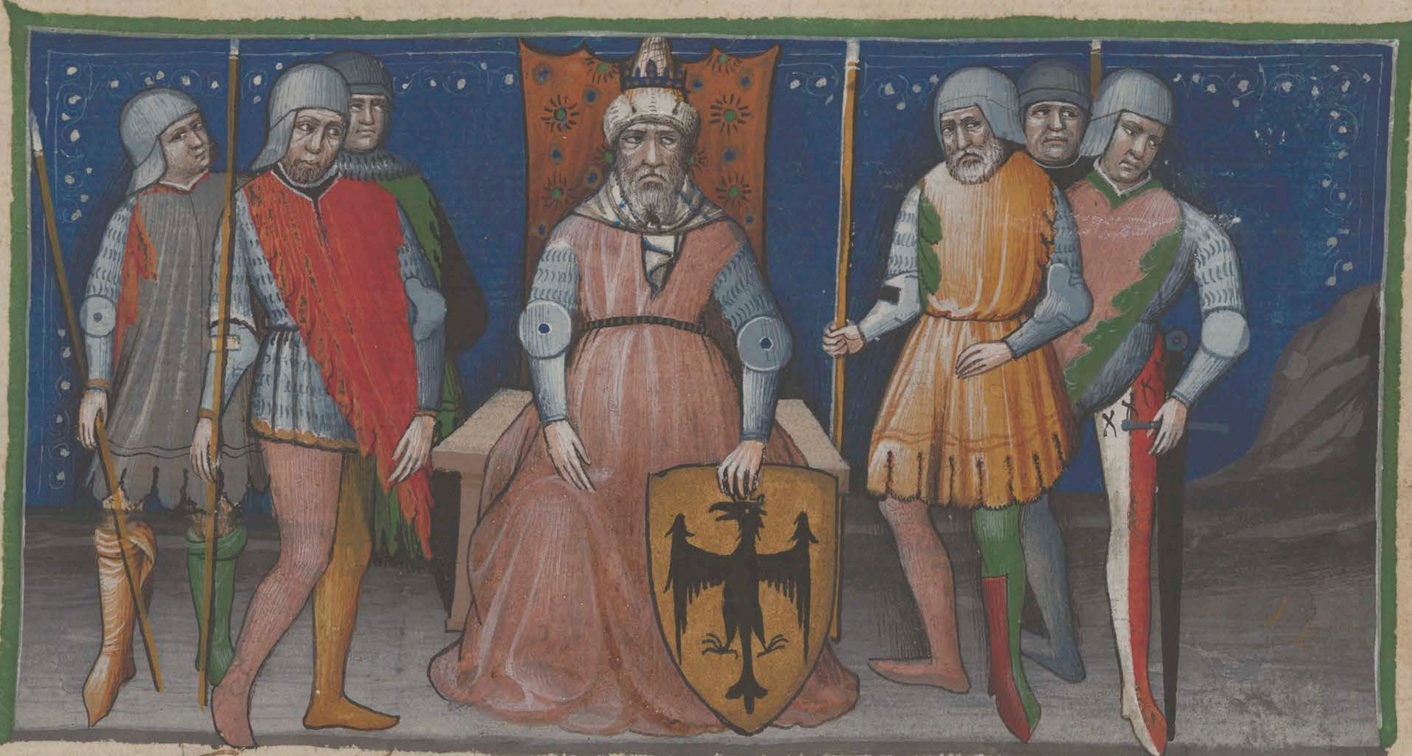
Ms. odrestaurowany przez Jana Wyżgę w r. 1932

Bartholi 1. pars

V

Rubrica hec simul cum ꝯstat ꝯ quedam epl'a. Et diuidit' in tres ptes. Prima ponit nomē mittētis eā cum noībus et ꝯnoībꝫ et durat vsqꝫ ad ṽ. theophilo. Ibi ꝯ 2a ps in q̄ po nunt' noīa quibꝫ mittit' ista epl'a cum ꝯno mibus et durat vsqꝫ ad ṽ. salutē. Ibi ꝯ 3a in q̄ po' salutatō et durat vsqꝫ ad finē.

Sᵒ c. i. cc.

Et pmo notāc q̄ fit inuocatō diuini noīs s. xpi. Concordat in tex̄. de ꝯstore. § 1. Et in aut. de armis. post pn. et in l. in noīe dni. C. de offi. pfect. pto. affri. Sꝫ rōem quare fit inuocatō diui noīs reddit glo. in phemio insti. et aut. de her. & fal. in xp̄i coll. 1. Et ꝯ talis q̄ ꝯuindꝫ et obiundꝫ fit inuocatō diui noīs s. bonū uñ inchuꝫ mediū et optimū finis ut i. cor. quo oz epi. in pn.

no de inuo cōne diuini nominis

Et certe hic dubitat' de duobꝫ. Et in glo. quād adtiq̄ q̄ qr no hec. Et qrit quomō hoc ꝯ possibile q̄ inuocaret no ihu xpi fuerit fcā hic cum omes iste leges fuerit fce p paganos. Et videt hic. Et Justinianꝫ in phemio et 1. ti. 1. sup xp̄i. Et voluerunt quidā dice q̄ ꝯpilatǝ hoc fit mechilomꝫ ille q̄ loqt' ut ꝯ insticiānꝫ sꝫ hoc fuerit qr fuit hmōi ꝯstitucōis ꝯ pilator. Ite no loqt' hic de legibꝫ sꝫ lo' de ꝯpilatōe sua. qd̄ dicit q̄ illis no licuiss hoc nomē inuocare qr no credebāt in eū. glo. hō no pt. tu pba qr illis q̄ no credūt i xpm no licet aliqd sc̄m ipius nā ꝯs. assumere ne videāt' in despectū eꝫ hō facere ut l. iudeos C. de iude. ubi d' q̄ iudei no pñt accipe crucē in despectū sꝫ obpro briū eꝫ et xpiane religionis. Et in uer

Sum̄ bonū et eodem

cius nomē inocare. Ex quo optice colligit' q̄ ꝯtinus tabellio faciat instrm̄ int' iudeos q̄ pt inocare nomē dni nri ihu xpi et valet. Et Justinianꝫ hic fuit. Sed qro q̄ in iuramento pōt q̄ iudeus iurat cō xpi ano p xpm. Et sic hic qro de duobꝫ. Pᵒ cum iste iudeus no pt hmōi nomē assumere indꝫ tu possit ipm iuramentū obsuare. 2º an ipe xpianꝫ q̄ hoc sacrm̄ recepit aqᵒ no peccet. Et certe hoc vi' pmo. dice q̄ ꝯtinus ille no possit iurare. rogat' tn̄ stare tali iuramento. Ite q̄ iste xpianꝫ no peccet qr in sua ptate no erat iurare ut no iurare ut ipe pbat q̄ ad tex. et ibi ipe ponit r. et si xpus eē de iur. iurād. p c. mouet xpi. q. 1. Item no hic modū intitulādi litt'as ut eplas. Sed tn̄ aduite q̄ hec sc̄ptura pt diuersificari a sc̄ptura publica in q̄ requit' dies et consul ut in tex. ut ppo. no. impā. et tn̄ in hac sc̄ptura no ꝯ. Et sic vi' q̄ in sc̄ptura puata no sit necessarius dies et ꝯsul sꝫ tn̄ hoc vi' falsū p finē huius ꝯstitucōis. Et salua eꝫ reuerentia hoc no tn̄ repudit qr ibi no ꝯ certꝫ dies appositꝫ nec spcificatꝫ quod ꝯ nc̄m in instro publico seu sc̄ptura et no in puata ut hic quād hꝫ no ꝯtinet in l. 1. de insti. et int' tn̄ vert examinanda p ꝯuietate legis maxime l. sc̄pturas C. qui po. in pig. ha. de q̄ dicā in l. 1. § edita C. de eden. Sed tn̄ hic vide vnā glo. in l. in sc̄dia § idem labeo de aq̄ plu. arc. et ibi glo. allat l. cum tabulā § idem. ꝯsnt C. de pig. Ite ꝯ et alia dicā int' sc̄pturā publicā et puatā qr i sc̄ptura publica req' signū scribentis ad finē eē ut signū ta bellionis ut in tex. de instru. caut. et fide. § oz aut coll. 6. Et de fide instru. et instrū. et insti. de pub. indi. § Ite lex

no cō dua inꝫ de puato iudic [illegible] factis xpiano a tlē iurātis possꝫ obsuare ꝯ pꝫ an xpi'anꝫ pēant recipiēdo tale iuramentum

no 2as dras int' puatam scripturam et publicam

An nomen est quod signum in p(ro)p(ri)o apponatur

cornelia ubi po(ni)t(ur) no(n) quale signum d(e)b(et) appon(i)
ad quod l. fi. C. de assess. ibi signum q(uo)d
solitum e(st) certis impon(i) (Quod adverte ad
unam que(st)ionem magnam quam habui in ista civitate
de hoc Et dicebam tunc q(uod) textus no(n) dicit
q(uod) apponat(ur) signum in instr(umento) q(uia) q(uo)mo(do) dicat
si apponat(ur) q(uod) faciet (sed) no(n) tamen urgeret q(uod) appo-
nat(ur) tamen dixi q(uod) sunt apponenda q(uae) (con)sueta sunt
poni ut no. glo. in aut. ut p(re)po. no(men) impe.
coll. 8. Et id(e)o si (con)suetum e(st) signum appo(ni) po-
nat(ur) al(ias) no(n) d(e)b(et) de nou(o) apponi (et) tantum signum
no(n) sit de illis q(uae) de iure poni debet alle-
gabam ea q(uae) no. glo. in l. g(e)n(er)ali C. de tabul.
li. x°. Et Ja. de are. in l. ad testium § si q(ui)s
j. de testa. ubi allegat l. g(e)n(er)ali Et sic ex d(i)c(t)o
glo. et Ja. de are. p(atet) instr(umentu)m sic fieri ut
glo. in pall. l. g(e)n(er)ali po(ni)t quod etiam po(ni)t
spec. de instru. edi. § 1. v. po(n)it ¶ Item
q(uae)ro si c(um) solo sigillo mitteret(ur) an sufficiat
ad declarationem ep(isto)le (et) h(oc) no(n) videat(ur) hic
positum nec expressum de q(uo) videre habe(s)
textum in l. ad testium § si q(ui)s j. de testa. q(uia)
ibi d(icitu)r q(uod) c(um) no(n) e(st) q(uod) testis subscribat se et tamen
d(icitu)r ibi q(ui) sigillavit quod no(n) ¶ Tamen indi-
get nom(in)e in ep(isto)la q(uod) h(oc) cognomen apponat(ur)
tunc habes glo. q(uod) si ex sola no(m)i(n)is (con)ue(n)tio-
ne redderet(ur) incertitudo conveniret(ur) ad ista
cognomina ut si sunt duo titii et duo thomas
tunc d(icitu)r thomas tullie ut hec glo. i(n) l. hac (con)-
sultissima in pri. qui testa. fa. pos. adde l.
ad recognoscendos C. de inge. ma. ¶ Item d(icitu)r
hic Imperator d(icitu)r glo. exponendo ex p(ro)p(ri)etate
u(e)l q(uia) imperat (Quod adverte q(uia) ex hoc vi(detu)r q(uod) etiam
pri(us) d(ic)tus ut abbas p(ate)r d(ic)tus imperator q(uia) pr-
imperat filiis d(ic)tus (pri)mus abbas monachis q(uia)
no(m)i(n)a verbalia semp(er) significat sensum nom(in)is
verbi ut l. i. de insti. et iur. ibi (con)ditur ius a iusti(ti)a
Et insti. de tute. i(n) pri. So. dico q(uod) h(oc) no(m)i(n)a
verbalia interdum habent designare aliquam
dignitatem u(e)l aliquod exercitium ad quod
u(e)l ad quod no(n) suff(icit) solus actus exercendi
(sed) habet ab alio dependere et illud exercitium
illius no(m)i(n)is verbalis no(n) (est) inducere illud
effectum ut d(icitu)r in doctore qui d(icitu)r a docendo tamen
ut possit e(ss)e doctor o(portet) ex quod medio op-
timorum doctorum (con)prendere (con)sensu ad medita-
tionem doctoratum p(er)venire ut p(ro)bat(ur) in l. medicos
C. de p(ro)fes. et me. Et id(e)o si no(n) (est) istud p(er)
ambulum no(n) d(icitu)r doctor Sic in p(ro)posito i(m)-
perator (est) dignitatem q(uae) no(n) depend(et) ex solo
no(m)i(n)e (sed) ex quibusda(m) p(re)ambulis ut ex electione
et coronatione ut i(n) c. p(er) venerabilem q(ui) fi. s(unt) le-
g(itim)i. Ita in p(ro)posito pr(edicto) u(e)l d(ic)tus ut abbas
no(n) dicet(ur) imperator q(uia) ex solo no(m)i(n)e depe(n)d(et)
a sexo Interdum ista no(m)i(n)a verbalia sonant
i(n) delictum ut calumpniator et p(re)varicator

et tunc ex solo uno actu verificat(ur) ut l. athle-
tas § calu(m)pniator j. de infami. Fallit i(n)
tribus no(m)i(n)ibus q(uae) (con)muni(ter) sonet i(n) delictum in the-
lonariis ex uno actu solo no(n) videt(ur) verificari
Ut i(n) abigeo quod e(st) nom(en) verbale ab abigo 1
abigeo ut l. fi. j. de ambig. (sed) p(ro)pe fi. Et
c. ti. l. i. ibi no(n) tenet(ur) ut ambigeus ¶ Secundo 2
in errone q(uia) ex solo uno actu no(n) d(icitu)r erro
(sed) ubi frequenter sine causa vagat(ur) ut l. quid sit
fugitivus § errorem de edi. edic. ¶ Item 3
i(n) plagio ut l. si adducta cum sua glo. C. de
furtis. ubi plagium (com)mittit(ur) qui ex (con)suetudi-
ne (sed) subripere s(er)vos alienos no(n) ubi sem-
el ¶ Item fallit in venatore ut l. i. § i. j. de a° mg
tribu. ubi d(icitu)r venator p(ro)p(ri)e e(st) ille q(ui) plures
negotiationes fecit no(n) una(m) tantum quod no(n) (est)
regulare dico (com)mitti sensum verbi opi-
liret hoc no(n) liquet ut p(ro)bat(ur) q(uia) nos dicim(us)
i(n) artifice q(uia) ille appellat(ur) p(ro)p(ri)e q(ui) aliquis
appellat artificem vi(detu)r p(er) hoc l. sciendum §
illud de edi. edic. ¶ Modo tamen ultima p(ar)te op. 5
op. et vi(detu)r q(uod) x(rist)ianissimi hic posita no(n) p(ro)cedat ibi
semp(er) augustus q(uia) verbum (est) (sed) (est) denotare
p(er)petuitatem ut l. i. ff. so. ma. (sed) nos videm(us) ad
oculum q(uod) imperator minuit imp(er)ium q(uia) ut
q(uia) constantinus donavit pape silvestro ¶ Glo.
solvit q(uod) hic tunc respo(n)d(et) ad id q(uod) cona-
bilis e(ss)e debuit no(n) aut ad id quod accid(it)
de facto ut al(ibi) dicim(us) q(uod) matrimonium e(st) indivi-
duum et tamen interdum separat(ur) ¶ Et q(uod) d(icitu)r hic op
q(uod) fuit filius iustini. no(n) vi(detu)r verum (sed) fuit
filius (con)stantini ut xvij. q. ij. c. habes
¶ So. Iustinianus d(icitu)r a iustino ibi no(n) de alio
iustiniano lo(quitu)r q(uia) plures fuerunt iustiniani
¶ Item op. q(uia) d(icitu)r hic q(uod) illi q(ui)b(us) transmitti(tu)r ista op
ep(isto)la dicunt(ur) maiores nobis (con)tra vi(detu)r q(uod) no(n)
ut C. de dig. p(er) totum ¶ So. interdum d(icitu)r q(uod)
antecede(n)t aliq(uam) dignitate(m) ut ibi Interdum res-
pectu se(n)ectutis u(e)l moris et tunc lo(quitu)r hic Ita sentit
glo. hic et bene ¶ Item op. d(icitu)r hic q(uod) sunt op
illustres (con)tra q(uia) doctores no(n) sunt illustres
nisi certo t(em)p(or)e legunt ut C. de p(ro)fes. et medi.
l. ingressos ¶ So. hec sentit illa u(e)l dic q(uod)
hic vi(detu)r loq(ui) de illis illustribus q(uia) absq(ue) doc-
toratu erant al(ias) illustres et u(tr)umq(ue) (sed) est
bo(nus) et ba(rtolus) ¶ Item quod d(icitu)r hic q(uod) hec salutatio
transmitti(tu)r et sic mis(c)et istam (con)pilatione(m) et
(con)pilatorem (con)tra vi(detu)r q(uod) separatim poni de-
beat ut p(r)imo illa C. 2° ff. 3° instituta ab
de q(uo) vide textum h(ic) ponente in l. i. C. de veti
iur. enu. ¶ Item quod d(icitu)r augustus dicit
glo. q(uia) s(em)p(er) auget Et sic q(ue)ro utru(m) donatio facta
p(er) (con)stantinum pape silvestro valeat u(e)l no(n)
Et p(ri)mo vi(detu)r q(uod) no(n) valuit q(uia) d(e)b(et) auge(re) ut hic

Utrum donatio facta p(er) (con)stantinum
pape silvestro valeat

q°

q°

glo

no(ta) hic de no(m)i(n)ibus v(er)balibus

no(ta) q(uod) qu(ando) n(omen) v(er)bale sonat in
delictum p(er) ex uno actu verificat(ur)
(sed) hoc fallit in 3bus casibus

ffs Ueter

Prohemium

Sed donac est dilapidacio quedam ut l. Filiusfa.
j. de donac. Et l. tam ex indebito C. de p
bac. Et sic non valeat ex quo sua interest augeri
non minui donac eius est minuit ut probatur. Ergo
contra. Preterea si valeret sequeretur quod imperium posset ad
nichilari quod sicud tua fecit ita et successori
eam potuit quod est contra successori preiudicare non
potest ut l. digna vox C. de legi. Et ipsam opi
nionem glo. in cor. quo ea epi. s. i. ubi hanc questionem
disputavit et finaliter tenet quod non valet quam opi. sequitur
ibi Ja. de bel. Sed in contrarium facit quod omnis
liberalitas procedens a principe est specialiter intra
ut l. fin. intra C. de bo. que li. et sic ex quadam
benignitate et specialitate valet. Iste si non est pro
hibitum principi dare seu donare ut eciam
ut patet l. fin. intra. Item certum est quod impera
tor dum vocatur imperator illis quod donavit
ut in pri. corporis. Ergo saltim illud unum quod ibi
hinc donavit quod facere potuit ut l. si de
meis s. fi. j. de le. i. et l. quod tabulas s. i. de
condiccione. emp. Item dicit quod donacio eius est
ob necessitatis dicitur ex necessitate quod dicat non potest
videri in confirmando eius ex donacio ut in s.
fine in cor. de non alien. et sic donacio vale
bit ut premisso probatur sic imperium et eciam dicitur
quodammodo firmiter ut in cor. quo ea epi. s.
i. Sed alia lege cavetur quod frater nedum quod possit
sed eciam tenetur dotare sororem ut l. fin. in plerisque s.
fi. j. de admi. tu. Et l. non est C. de admi.
tu. et ibi no. Et glo. in l. ij. C. ad macedo.
Ita ergo in eciam nedum quod possit frater eas s. sed
prius donacione ei sed tamen eis dotare ut dixi ho
ratio et sic illud quod fit in signum communica
tionis sed non dicitur donacio ut l. sed et si lege s. con
sulebat j. de peti. he. et l. acilius est l. si pro
C. de dona. si igitur hoc est verum sequitur quod ista
tunc donacio non fuit quod libatus a lege quare
Item in ea communicacionis est debitum item quod eciam
ex hiis quod alias prohibetur alienari a iure quare
ex dicitur tamen illo casu ut l. iubemus nulla C.
de sacrosanc. ecc. sic ergo in proposito quod dicendum
videtur hanc partem quod est opi. dicitur glo. licet ipse
eam non allet in l. i. de off. prefec. urbis. Vi
dete nos sumus in tribus annis eius Et ideo
dico quod ista donacio valeat. Sed si queris vellem
tenere oppositum possum unde ad contraria et probare
opi. suam per eamdem l. Et dico quod est verum quod propter
donacionis ob meritum in rebus particularibus Item
dotare eciam tenetur sororem sed illa donacio fuit
corporis imperatoris ut huius temporalis et specia
liter imperatoris sed lex alibi dicitur quod imperium
istud si unilices vellet a se abdicare non posset
nisi superiori daret ut l. legatum j. de off. presi.
nisi sit hoc est verum donacio illa non valuit
quod contraria est in suo ut dixi Ex quo sequitur quod per

non habens imperatorem aliquod sed volens facere eam
dico quod illa donacio valuit Et ad l. legatum
videtur quod imperium et eciam profectum a deo tamen
a eo efficitur ut in cor. quo ea epi. s. i. Ergo
donacio eius abdicat a se et dat in manibus
superioris sicud est ipse deus sed potius est vicarius eius
et sic quasi ipsi deo donacio videtur Et sic est responsio
ad l. legatum. Item dicitur hic quod Justinianus est
imperator Unde quandoque dicitur quis imperator esse dico
quod ante coronacionem non est imperator sed rex romanorum
ut est textus in c. venerabilem ex. de elec. Sed post
coronacionem dicitur imperator sive princeps ut probatur j.
nam princeps et imperator sunt idem ut in prohe
mio Justi. Bar. dot.

Omnem Ista constitucio dividitur
in v. partes prima usque ad v. sed eo
vos tractat in genere per compilacionem
factam nemo tradendo modum le
gendi istam civilem sapientiam. ibi 2a pars ubi ponitur quod
doctores debent scire quid doceant et similiter scolares
quid eis sit docendum Et durat usque ibi In
tercio autem anno ibi 3a ubi ponitur quod olim le
gebatur et durat usque ad v. vos non ibi quarta
in qua ponitur quid hodie tenendum sit et durat usque
ad v. haec autem ibi quinta que dividitur in plures
partes et ibi dicam. Et sic pone casum licet male
posset poni quod non est accidentia facti quod post
professiones legales scilicet Justinianus alloquitur in suo
principio et tradit modum addiscendi et appro
bat illud quod per eloquentissimos viros quos
nominavit in prohemio factum fuit Quodo op. ad
pri. quod tercio est quod dicitur omnis seu omne est
nomen universale quod quandoque verificatur ex plu
ribus ut l. si pluribus j. de le. ij. Sed legisla
tor loquitur de tota civili sapientia purgata que
unica est Et sic non quadrat ista universalis propo
sicio tamen hic glo. exponit omnem i. totam Et ita
exponit Ja. de ar. Et per opi. Ja. et glo. huius
glo. expressam quod ponit dictam unius adiectivum
totum et omne ut est glo. insti. per so. in pri. et
s. i. per pri. in glo. que est ibi que incipit i. totius
scilicet iuris civilis vel potest dici alio modo quod
iste textus non loquitur unice videlicet quod iustinianus
non habuit tamen respectum ad solam civilem sapientiam
sed ad multas constituciones et decisiones antiquitus
factas quod eciam voluit sentire glo. tua Et
sic videtur posse dici quod istud nomen omnem proprie
stare posset Iste quod dicitur hic quod sanctio pur
gata est et sic videtur eciam contrarie casus quod pena non
proponitur ut in s. sed Justi. de rerum divi. et Justi.
in prohemio tamen hic fuit facta glo. que incipit
sanctio et appellatur sanctio pluribus modis uno
stricte ut illa que est penalis et de illa non loquitur
hic sed alia large et de illa loquitur hic. Unde
dicitur hic omnem sanctione totius rei publice i. totius
universi imperii Queritur glo. unde sciendum quod

Quod hic dicitur imperator

De constitucione

q.

q. 5

Nota nonne imperator dicitur esse
dominus perpetuus l. 28

impr d' h're dniu vniusalis vniusitatis ita
eciā pticularium reru que qo fuit antiquitus
agitata int mar. et bul. Et p(ri)mo vi(detur) q(uod) sem
p(er) q(uod) ille d(omi)n(u)s vniusalis ita eciā sit ptic
larium reru ut tex. i l. deprecatio ad l. ro. de
iac. Et l. bene azenone i p(ri)n. C. de quadri.
p(re)scrip. Item adde q(uod) glo. inserit hic leges
q(ue) faciu(n)t ad illud seu ad illa q(uo)d quicquid
princeps possit donare re(m) mea(m) q(ua)m vi(detur) ideo no(n)
p(ri)ma s(ed) in s(ecun)de o(mn)is diuise et allat glo. hic l.
Ius si v(er)beratu(m) ff. de rei vend. et l. lucius ff.
de evict. vbi t(ra)nsfert d(omi)niu(m) illius rei q(ue) erat
sua p(ri)ma no(n) sic no(n) posset t(ra)nsferre d(omi)niu(m) ar.
l. id quod n(ost)r(u)m ff. de re. iur. Itp l. pro ff.
de natali resti. In (contrari)u(m) facit q(uia) d(omi)niu(m) i(n)
solidu(m) penes duos ee no(n) pt ut l. si ut certo
§. si duob(us) vehiculu(m) ff. comod. Sed ego vi
deo q(uod) d(omi)nia reru(m) sunt singulor(um) ut insti. de
reru(m) divi. §. singulor(um) (ergo) no(n) principis p(ro)p(ter)
rei venditio dar(e) d(omi)no ut ff. de rei ven. l.
i re acto Sed ego video q(uod) singulares h(abe)re
p(ro)p(ri)u(m) rei venditione ut l. i. de rei ven. et sic
sunt d(omi)ni si ipi sunt d(omi)ni (ergo) no(n) princeps. Ul(tim)o
dicendu(m) glo. hic det(er)minat p(er) opi. bul. q(uod) i(m)p(er)
no(n) sit d(omi)n(u)s pticularium (contra) reru(m) (contra) l. (contra)ria
et ad tex. istu(m) qui d(icitu)r unde et ad l. deprecatio
et ad l. bene azenone d(icitu)r q(uod) ro(mana) p(ro)tecti(on)is
et iurisdictionis imper(ator) d(icitu)r d(omi)n(u)s mundi q(uia) tene(tu)r
totu(m) mundu(m) defendere p(ro)tegere Et sic appo
sicio iuris pt referri ad d(omi)niu(m) et tu(n)c no(n) re
fert(ur) ad principe(m) Iur(isdictione)m (vel) p(ro)tectionis et tu(n)c
refert(ur) ut hic. Item p(ro)ba(tur) q(uia) ego video q(uod) r(ati)o(n)e
p(ro)tectionis (vel) administrationis d(icitu)r quis ee d(omi)n(u)s
ut l. in(ter) d(omi)nu(m) §. q(uan)do tutela ff. de furt. Et l. q(ui)
fundu(m) ff. pro empto. Et hec opi(nio) e(st) v(er)a q(ua)m
seq(ui)tur hic Ja. de are. Et ad l. Ius si v(er)beratu(m)
et l. lucius s(upra) all(egatas) d(icitu)r s(ecundu)m glo. Et 2(a) glo.
hic posita e(st) v(er)a et d(icitu)r q(uod) p(ro)p(ter) delictu(m) possessionis
(con)ta(ri)a fo. e(st) q(uod) ibi (con)cedebat in favore(m) milite
concedendo in p(ri)mu(m) ex q(ui)bus v(er)ba in(ter)veniat Sed
2(a) fo. e(st) v(er)a et (con)gruit l. lucius ut ibi no(tatur) i(n)
glo. S(ed) ad l. Ius si v(er)beratu(m) no(n) e(st) (con)grua fo.
q(uia) ibi glo. d(icitu)r i §. Item si forte q(uod) imper(ator) ad
tradideat possessori a quo t(ra)nsfert(ur) ista possessio
Sed si e(st) v(er)u(m) q(uod) p(ro)p(ter) delictu(m) possidentis hoc
faceret no(n) ee(t) ne(cesse) hoc face(re) s(cilicet) q(uod) daret possessori
s(ed) sufficeret solu(m) q(uod) admonita ee(t) ab eo ut d(icitu)r
l. lucius Et io dic q(uod) ibi i favore militie
s(ecundu)m p(ri)ma(m) fo. hic posita q(ue) (con)gruit illi l. et
2(a) (con)gruit l. lucius ut s(upra) dixi (contra) l. (contra)ria
hic all. unde ut in glo. et v(er)ba tene p(ri)ma(m)
Ad l. i. hic all. unde q(uod) ibi e(st) sp(eci)ale
Ul(tim)o vero s(ecundu)m Ja. de are. vtr(um) impr posset
re(m) mea(m) alii donare s(ed) tu dices q(uod) e(st) i(m)plicatio
v(er)bor(um) ex hoc p(re)dicti Ego dico q(uod) no(n) est
v(er)u(m) p(ri)mo e(st) penitus diu(er)sa C(ontra) q(uo)d vi(detur)

v. impr possit rem meam alii dare

Primo dicendu(m) q(uod) no(n) possit donare q(uia) certu(m) e(st) q(uod)
id quod n(ost)r(u)m e(st) etc ut l. id quod n(ost)r(u)m ff. de re.
iur. s(ed) ista e(st) talis (ergo) etc. In (contrari)u(m) facit pall.
l. Ius si v(er)beratu(m) et l. lucius Quid dicendu(m)
Ja. de are. vtit(ur) aliq(ui)b(us) v(er)bis no(n) tn p(er)fe(ct)e et
d(icitu)r q(uod) indistincte no(n) pt ar. pall. l. id quod n(ost)r(u)m
Sed inter du(m) ex ca(usa) pt ut l. co(n)dendo Inter du(m)
cognoscendo et tu(n)c spectat(ur) sua ut i §. i. i aut.
de iure(iurando) imp. Et C. de iudi. q(ui) sunt ptr l.
vnica et ex de heret c. ca s(ecundu)m Ki. vi. Inter du(m)
(con)p(er)ta(m) sua (con)demnando ut p(er) totu(m) ti. de
bonis damp. C. et ff. et l. si quis i tanto no(n)
glo. sua C. v(er)bo vi i glo. sup(er) v(er)bo amittat
Inter du(m) t(ra)nsfert in(ter)dictu(m) (contra)hendo seu ex
cedendo ut l. fi. C. de inr(e) do. dicitur non
erret in exercicio ut no. i l. elegant(er) cu(m) pu.
ff. de pig. act. tu(n)c enim nichil t(ra)nsf(er)t ut ibi
no(tatur). Inter du(m) mediante (con)tractu priuat me d(omi)nio
rei mee Et hoc dupl(icite)r q(uia) p(ro)p(ter) h(ab)z in re qua(m)
t(ra)nsf(er)t Et tu(n)c recurre ad l. i. C. de re ven.
re. fis. Inter du(m) nulla(m) pte(m) h(ab)z Et tu(n)c recurre
ad l. i. ii. et iii. C. de quadri. p(re)scrip. Et
hic d(icitu)r v(er)ba (con)tex(tu)s Ja. de are. S(ed) tu dic et
melius Et sic q(ua)ero vtr(um) lege (con)dendo possit
simpl(icite)r auferre d(omi)niu(m) rei mee sine aliq(ua) ca(usa)
Et dico q(uod) no(n) ut d(icitu)r Imo i c. q(uod) in ecclesiar(um)
ex de (con)sti. et in c. q(uia) plerique ex de immunita.
ecc. Item q(ua)ero q(ui)d de civitate Dico id(em) ut (pri)or
ciuis q(uod) eciā lege (con)dendo d(omi)niu(m) rei mee sine ca(usa)
auferre no(n) pt Et sic itellige l. totiens §. plt
ff. de pollicit. Ca(usa) vero posset Et sic itelligo
l. et si priuatu(m) ff. qui et a qui. q(uia) l. no(n) e(st) alibi
Sic itelligo l. si venditor §. si (con)stat ff. com(mun)i
p(re)di. qui §. e(st) singularis (con)tra ad hac ma(teri)a(m)
in(si)g(n)is q(uia) aliq(ua) alia l. q(uod) sit i mundo (contra) q(uo)d fa-
glo. i l. fi. iur. fi. magne glo. C. que sit lon-
(con)sue. vbi e(st) expresse q(uod) q(ue)libet vniu(er)sitas hoc
face(re) no(n) possit et sic civitas vel aliud collegium
hoc no(n) possit face(re) q(uod) ad d(omi)niu(m) de p(ro)p(ri)o
meo Ex q(ui)b(us) (con)cludo q(uod) civitas sine ca(usa) no(n) possit
auferre d(omi)niu(m) rei mee. Item q(ua)ero q(ui)d de re
scripto Et dico s(ecundu)m glo. q(uod) no(n) ut l. i. ff. de consti.
pecu. et l. quotiens de pre. impa. off. et l. i.
ut fi. C. si (contra) ius vel uti. pub. vbi sine ca(usa) p(er)
rescriptu(m) no(n) pt me priuare Dn(u)s Ja. bu. dic
bat q(uod) all. glo. d(icitu)r v(er)u(m) s(cilicet) q(uod) no(n) possit ex vo
lu(n)tate q(uia) no(n) vult s(ed) ex possibilitate sic q(uia) pt
q(uia) ex q(uo) princeps poi(t) clausula(m) derogatoria(m)
ut l. quotiens et ead(em) p(otes)tate sic possit ea(n)de(m)
clausula(m) derogatoria(m) tollere dicendo non
obstante tali lege quod ni(tit)ur p(ro)ba(re) h(oc) mo(do)
q(uia) q(ue) habent eunde(m) p(ro)ductiua(m) h(ab)z eunde(m)
effe(ctu)m ut l. de quib(us) ff. de legi. S(ed) ea(dem) e(st)
ca(usa) l. et rescripti q(uia) a voluntate et (con)sensu p(ri)n(cipis)
causant(ur) (ergo) d(ebe)nt ee pari potestate s(ed) p(er) lege(m)
pt (ergo) et p(er) rescriptu(m) ut s(upra) p(ro)batu(m) e(st) maior p(ro)p(ter)
e(st) v(er)a q(ui)a a q(uo) dependet etc S(ed) minor seu
2(a) p(ro)p(ter) loq(uitu)r s(ecundu)m leyros q(uod) ea(dem) sit ca(usa) p(er) o(mn)ia

q(uo)d fit de ciuitate

q(uo)d fit de r(escrip)to

rescripti et legis. Et probabo quod etiam non l. dicat
quod leges fiunt cum magna deliberatione ut l. humanum
C. de legi. Sed rescripta ex quadam importunitate
et indeliberate conceduntur ut l. i. et ii. C.
de peti. bo. sub. Et hanc rationem inter leges et rescripta
ultra rationem meam ponit glo. extra de constitu.
c. i. li. vi. Et si tu iudicare velles, dices quod
intelligens in rescripto quod constat non cum deliberatione
fuerit concessum. Sed videtur et dico
quod potestate legis condende princeps habet a deo ut in
aut. quomodo oportet episcopos § i. Et possibile est quod lege condendo
vel rescripto concedat aliquid quod repugnat
legi divine vel caritati. Et sic condendo repugnat
quandoque. Et tamen l. dei possit distinguere
ubi in his que non inducunt peccatum ut no. in l. i. §
de consti. pri. ut in testamento requiruntur vii testes
et lex dei dicit quod in ore duorum vel trium stat
omne verbum, quia tamen in his que peccatum inducunt lex
non valet hoc inconveniens rescriptum, quia dicit lex
contra honestatis ut iiii. di. erit autem. Item dicit hic
quod iure protectoris et defensionis dicunt spectare
ad principem. Queritur quid importent ista verba.
Respondeo te in protectorem et defensorem meum.
Canoniste de hoc se expediunt. Et dicunt quod
si quis recipitur sub defensione ecclesie non debet
contra eum defendere cum armis sed videtur ei magis
reverentia debere quam alii ut probatur extra de
recepimus ex. de privi. cum glo. ibi posita. Sed
nos possumus probare oppositum per verbum protegere
videtur enim importare cum armis defendere ut tex.
et glo. in l. desertorem § fi. de re mili. Item
probari in l. i. et l. fi. C. de prefec. et medi. quia
ibi dicitur. Sed si loquamur in nostra contractum de
quorum natura est iudicialis defensio ut l. fi. C. de
acti. emp. cum similibus. Ibi autem natura contractus non
repugnat, dico quod etiam tenetur defendere cum armis
quod nota. Item nota hic quod illis qui periti sunt
est credendum et sic dicit Odof. quod si dubitatur de
aliquo an sit mobile vel non quod sit remittendum
iudicio et testimonio medicorum ad quod facit l.
sed de re mili. l. xii. Et tex. in c. significasti
in fi. ex. de homicidiis. Et in similibus precedit hoc
tex. contrarios ut in alluvione de quo recurritur
ad rusticos ut glo. in § i. insti. de re. divi.
Et plane glo. longior. Sic in § si tractatur
de domo recurritur ad magistros ut in l. de no.
alie. § quod autem. Et no. in spec. in ti. de
probat. § fi. cum fi. Sed adverte videmus de
istis peritis quod debet eis credi. Queritur utrum credatur
eis simpliciter an debeant cum sacramento ut dicimus de testi.
Certe videtur dicendum quod non ut l. i. § i. cum glo. super
verbo due ff. de ven. inspic. et quod facit hoc
in glo. in l. indicimus C. de testi. in fi. glo. et
ibi dixi. In contrarium videtur alia glo. in l. contractus
C. de fi. instru. ubi tractatur de contractibus in natura
et recurritur ad tabellionem et sic quandoque. Queritur
dicimus videtur credo hoc esse verum quod si queris

quid importat
ista verba recipio
te in protectorem
et defensorem
meum

quibus credendum

an periti debeant iurare
vel non iurare

utrum deponat cum sacro apposito officio. Et
sic etiam dico quod non. Et sic intelligo primam glo.
non quia ius non debet facere ut quis iuraret in preiudicium
ut l. i. C. de iudi. et de iudic. iudic.
Et sic est impossibile perfecte scire quod non constat
quod possit decipi ergo quo fuit tex. pall. l. i. §
i. de ven. inspi. quod dicitur ibi debere referri per
pregnante quod quidem in teste non admittitur
quod in obstetrice admittitur ut ibi tex. et
non lex admittit ad eam rationem qualem refert
quod. Sed si tu queris de sacro probatorio et tunc
sic quod cinctur primum. Et sic intelligo glo.
pall. l. contractus primo de his hec glo. val
de bona quam inducunt ut dicitur quod per extimatores
bonorum vinclum tenentur ad scienda bona ut
l. hac edictali § illud videtur si non de scienda
inspici. Et per hoc hec l. nemini de adno.
dum. indi. Ubi doctor deponit de perita
sua et tamen iurat quod intelligo ut dixi. Item
potest ex hoc videre utrum et qualiter debeant
iurare doctores qui deponunt in examinatione
scolarium apud episcopum vel archidiaconum pro eo
ad doctoratum aspirantem prout modo que paucissimi
vere attingunt secundum ti. hic in lombarda. Item
pro nobis dicimus quod per se iste admittitur ad deponendum
de arte et peritia utrum sufficiat
unus cum alibi dicatur vox unius vox nullius
ut l. iurisiurandi. C. de testi. utrum et hic est
vo. Etiam quod dico quod aut in civitate reperiuntur
plures periti aut unus tantum. Si unus tantum et tunc
depositio unius sufficiat. Si plures et tunc
non ut tex. et in con. de no alie. § quod autem
videtur et ut nota coll. ii. q. v. de sacro probatur
et contra non. Et sic est arg. quod si tantum est advocatus
illius qui est obligatus quod debet tunc in positionibus
quod si sunt plures et ponit unum quod habeo tunc
etiam in conclusione appone postea si reperiantur plures
vel unus tantum et tunc non sufficit. Et vide quod
no. in glo. l. debet et ibi tibi dixi ff. de ver.
obligat. Bartolus

Sed cum hic ponit quid scire expedit
doctoribus et scolaribus quid docendum sit et
quid per doctores legendum usque ad v. et an
quidem vero est i. ubi ait importunitate
Sed op. video quod etiam non incipientes ab istis
inveniuntur effecti sunt sapientes. Sed expone ut dixi
Et tamen sumus expedit scire qui sit legendum
et quid docendum cum scolaribus quam doctoribus.
Ita scilicet scire expedit quod olim legebatur
et tradebatur quia opposita iuxta se posita
clarius elucescunt. Queritur utrum per desuetudinem
tollatur lex, glo. dicit hic et in con. de
hr. et fal. cum pri. et insti. in prohemio quod
debet intelligi per desuetudinem scilicet veniendo seu
duitendo a vero intellectu sed ego eo quod non
absit a seculo et videtur hic quod tollatur eodem modo

m9
op
m9
qo

ut dixi p(ro) quo fuit tex. hic et insti. i(n) p(ro)hemio
Nobus rep(er)batur nomen aliquis tradere
civilis sapie(ntie) et studio quod solacies faciebat
Tradit modum quo solacies teneri debet in
adiscendo et docendo in legendo seu docendo
et hoc usque ad v(er)bum hinc aut(em). Modo adverte
q(uod) mutat(ur) nomen in s(ecunda) discipuli qui fuit me-
none de nomine aliquo et post nomen quod
fuit in ar(gumentum) q(uod) tabelliones debent ponere i(n) istro
nomen quod henricus s(eu) nomen verus et nomen
ita al(iquis) henricus q(uod) etiam cognomen ut l. lucius
testo fco ff. de fideic(ommissis) li(bertatibus) quod etiam in contractibus
et testibus Sed adde q(uod) interdum fit mutatio
nominis auctore l. et tunc e(st) licitum ut hic Interdum
fit ab ipso eodem et tunc interdum fit fraudu-
lent(er) et tunc incidit i(n) penam falsi ut l. falsi
in tex. et glo. ff. de fals(is) Interdum fit gra-
tis et ad libitum ut ab ista hora volo vo-
cari talis Ista mutatio non nocet q(uia) non i(n) frau-
de e(st) facta ut l. i. C. de mutat. no. et l. fi.
patt. in pri. Bartolus

Terras adverte ad quandam glo. quam a-
libi meliorem non habeo et d(icit) q(uod) volt dicere
cumulor i(n) tundeo ut sequor seu imitor
s(ed) p(ri)ma expositio e(st) verior. Sed hic adverte
quomodo actio ypothecaria et pignora-
ticia se habeant Et quo conveniant Et quo distinguant
Dico hic non sigillatim loquimur de pignora-
ticia directa dic(o) q(uod) differt ab ypothecaria i(n) na-
tivitate utilitate et in vita In nativitate
q(uia) ypothecaria nasci(tur) ex solo consensu ut l.
qm p. s. de pignore ff. de pact. et ibi dixi
Et l. i. s. p(ri)mo ff. de act. et ob. al de
act. poss. Et l. ii. C. qui po. in pig. ha.
Sed pigneraticia actio nascitur rei interventu
Et insti. qui. mo. re. con. ob. s. i. al fi. Et
ro dic e(st) q(uia) ea directa competit debitori
soluta pecunia ad repetendum pignus ut l.
sicut ff. de pig. act. con q(uia) rei interveniat tra-
ditio al non posset repetere quod sec(us) e(st) i(n) ypo-
thecaria q(uia) ob sol. competit. Item differt i(n) uti-
litate q(uia) pigneraticia e(st) actio bone fidei
ypothecaria vero e(st) actio stricti iuris ut i(n)
glo. insti. de act. s. actionum et ibi glo.
Item in utilitate differt i(n) alio q(uia) pigneraticia
competit directa et utilis directa debitori
ad repetendum pignus Et creditori utilis si
fecit expensas i(n) pignore ut l. iuniias ff. de
pig. act. Sed ypothecaria solum creditori
Item differt in vita q(uia) pigneraticia e(st)
personalis Sed ypothecaria e(st) in rem ut l.
pignoris s. i. ff. de pig. Et competit con(tra) q(uem)cu(m)q(ue)
possidentem Sed pigneraticia solum debi-
tori q(uia) competit ex contractu Item differt in
vita hoc non q(uia) actio pigneraticia durat
xxx. annis Sed actio ypothecaria interdum
durat xxx. annis interdum xx. Interdum
x. Et interdum pl. ut no. i(n) l. cum notissimi

C. de p(re)scrip. xxx. an. Et C. si adv. cre. l. i. et
ii. l. xvi. Sed hic adverte indistincte illud quod
dicit q(uod) pigneraticia nascitur demum interveniente
re sit quia tunc directa. De directa e(st) certum q(uod)
non sed illa que competit creditori tunc sec(us) q(uia) ex solo
consensu nascitur ut l. i. ff. de pig. act. quod no.

Hec est Supra dixit e(st) qualiter iura tradi
debeant hic aut(em) ponit in quibus locis tradi
debeant ista iura videlicet in civitate roma
In civitate athenien(si) Et in civitate constantinopo-
litana prohibens in aliis locis legi et qui fecerit
tex. punit. Et d. usque ad s. illud

Illud aut(em) hic ponit quo scriberent libros
p(er) signa debeat puniri civiliter et criminaliter
et hoc usque ad v(er)bum illud no. Adverte q(uod) nomen
de innovatione ad omnia nichilominus po(test) ita
lonie ut l. hec actio de calump. de primo pz
Et intellige hic de notis duplicantibus sec(us)
i(n) penis ut e(st) glo. i(n) l. q. testam. C. de inutilegl.
quod dico q(uod) non e(st) verum et l. quam alt. loq(uitur)
i(n) casu dubio hic e(st) certum quare dico q(uod) ista
glo. et non illa bene lo(quitur) quia no. de q(uo) habeo tex.
i(n) l. quoniam in fi. C. de heret. Item adverte q(uod)
sed punit scribentes p(er) signa dicit glo. sec(us) si reci-
tatorie p(er) abbreviaturas no. glo. q(uod) imput(atur)
no. g(lossa) est quod intellige si non inducunt falsum
q(uia) tunc esset sec(us) ut ff. de eo quod cer. lo. l. fi.
Et vide quod no. in l. iii. ff. de testam. et l.
eleganter s. non solum ff. de dolo Et l. ex hiis
et l. totiens C. ad exhibend. Bar.

Illudque Hic habet q(uod) scolares non debent
ludere nec in ipsis ludis se iungere et mag(is)
illi qui videntur venire ad hanc doctrinam
Ultimo lo(quitur) doctoribus docentibus hanc civilem
sapientiam et hoc usque ad fi. Et sic no. q(uod) ludus
e(st) crimen ibi ex quibus crimina quod valet ad multa
Et in statuto quod dicit q(uod) bannitus de crimine
possit impune offendi et occidi et non quod
foret omissus q(uia) lusit inde p(u)niat(ur) occidens
Et fuit ista questio pisis seu parisius tempore domini
nycholai de armanino Et finaliter ipse ullo
modo volebat huic assentire nisi q(uod) quidam
doctor bon. tunc venit et breviter dixit q(uod) hunc
tex. q(uod) talis occidens puniri non debebat

Hec autem Ratio pena expulsionis
de civitate sic C. de epi. et cle. l. conquestus
filibus. Ratio q(uia) qui facit contra legem dicitur offendere
legem et non meretur a lege defendi ut l.
auxilium s. in delictis ff. de minor. Cir-
ca hoc revocatur in dubium q(uod) sunt alie civitates
a regibus et principibus concesse utrum in hiis p(ossi)t
iura doceri glo. dicit q(uod) sic hic dicit q(uod) in civitate
bon. potest iura doceri q(uia) e(st) civitas regia non
fecit eam imperator theodosius iussu beati am-
brosii ut i(n) legenda beati ambrosii reperitur
q(ue) e(st) apud sanctum victorem locum religiosum et
amenum constitutum super sanctum mychaelem de
nemore ubi ego steti p(er) magnum tempus ad
studendum et revidendum libros p(ro) maiori

ffP

prohemium

Sed licet ciuitas aliq̄ fuit ꝯdita a principe no
ꝯpetit pnt ibi doceri iura n̄ hoc h̄eat a spa
li ꝯcessione ut hic habuit ciuitas berithensis q̄r ciuitas
q̄r augusti fuit priuilegiis p̄ ceteris pdotata ut augustana
ꝓ de cens. l. i. li. xv. tn̄ ut in ea possent iura
doceri sup hoc spale priuilegium h̄z ut hic p. s.
exponendo literam dixi ¶ Alexandrina ciuitas
fuit ꝯdita ab alexandro in q̄o fuit secundo
ut dicit ꝓ ti. i. l. ex hoc iure et tn̄ i ea
ꝑmiso ut dicit ut hic pz no ob. q̄ d. i
no pnt iura doceri ut hic pz no ob. q̄ dr i
urbibus regiis q̄r q̄ itelligitur de urbibus re
giis singularibus s. roma et ꝯstantinopolitana
ut q̄ dicunt urbes singulares ut C. de priuil.
corꝰ qui in sacro pala. mili. l. i. li. xii. et
in quibus iura nata sunt ut C. de fer. l. omnis
Et in aut. ut ecc. roma. gall. c. an. Et i
aut. ut ꝑpo. no. impa ¶ Quid ergo si ciuitas
hoc priuilegio careat Dicit Ja. de are. q̄ si h̄o
h̄z ex ꝯsuetudine longissimi temporis sicut ciuitas
padue pnt ibi iura doceri licitur cum talis
ꝯsuetudo sit sicut priuilegium et facit quod licitum
sicut priuilegium ut ꝓ de aq. coti. et esti. l. hoc
iure s. ductus Et C. de epi. et cle. l. ꝯmisses
et ꝯsuetudo inducat priuilegium ut i decretis ꝑro.
q. ult. c. finem Et ex. de ver. sig. c. sup
quibus s. p. ¶ Item ꝑbatur q̄r expressum et
tacitum equipollet ut ꝓ si cer. pet. l. cum q̄
h̄z principe ꝑmittendo alibi doceri videtur ꝯcede
et sicut ꝑhibitiōnez renocare ut ꝓ de ꝯtrah.
l. i. s. ꝯmiu et ꝓ loca. l. cum ples ad cum
impubes s. locator hoc sentit Ja. de are.
dicens q̄ iura pnt doceri in locis ꝑmisse
ex priuilegio ut ꝯsuetudine antiq̄ q̄ ꝑ lege suat
ut ex ꝑmissione eius tacita ut expressa q̄ e
principe ut loco principis in territorio suo Et
hii qui in talibus locis docent et docentur h̄z
habere priuilegia q̄ tribuit aut. habita C. ne filius
ꝑ pa. Et q̄ tribuit l. ꝓ de excu. tu. l. si re
ꝓbari s. fi. plus dicit quidem modum ut bizar.
nicol. q̄ hodie pnt iura doceri in q̄libet ciuitate
ut castro ut cremon. regii. parme vercell.
et i castris ut videmus maxime in prouincia mar
chie anconitane ꝑbat q̄r ubi cessat ro legis
et lex ut ꝓ de iure patro. l. adigere s. ꝯmius
et ꝓ de re mili. l. milites ¶ Item cum ro ubiat
lege possumus facere ꝯ legem ro ad herendo ut
dicit glo. ꝓ de acqui. re. do. l. qua ro s. lig
h̄z ro quare ꝑhibitum fuit iura doceri in
aliis locis illa erat olim ne iura peruerterentur
et falsificarentur cum in aliis locis non erat co
pia iurisperitorum h̄z cum hodie ubique sint iuris
periti nec sit locus peruersioni ut falsificationi
sicut olim cessat ista ro Et io ad hoc obsp

uidendo no teneri quod mi no placet q̄r tpe
huius l. multe erant splendide ciuitates i quibus
forte maior erat copia sapientum q̄ i ciuitate
beritten. et tn̄ alibi no pnt doceri iura nec
in alexandria nec in constanten. ciuitate Dico
ergo q̄ h̄re studium ut licentiam docendi pcedit ex
priuilegio tm ut ex ꝯsuetudine longissimi temporis
padue ubi e studium generale ex ꝯsuetudine
et sic eadem priuilegia sunt ibi q̄ sunt bon. ubi
e studium ex ꝯsuetudine et priuilegio lotharii
imperatoris ut dicitur Quid ergo e q̄ i publicis
doctoratus examinibus dicit epus ut archidya
conus damus tibi licentiam legendi hic et ubique
locorum h̄z dic q̄ ubique accipitur ꝑ oi loco s. ydoneo
ut ꝓ de ui. et ho. l. ut ꝯdatum s. i. et ar.
ꝓ de his qui sunt sui ut alie. iur. l. i. s. q̄
tiens cum sua glo. ¶ Ultimo quero hic quid ubi
hoc per expulsionem ciuitatis habeatur ꝑ depor
tacione Et dicit q̄ q̄ no ꝑ l. mathematicos
C. de epi. et audi. ubi aliud e expelle
de ciuitate et aliud deportare quod e no. q̄
ad banitos nostri tempis q̄ de ciuitatibus ex ba
niuntur ut habeantur loco deportatorum de
quo dicitur ꝓ de off. ꝓsi. l. illicitas s. qui
uniuersas Et dixi i l. i. C. de his. insti. Et
ista sunt dicta dn̄i Cy. Bartolus

De iusticia et iure Rubrica

¶ Rubrica ista diuiditur in quinque partes In
prima ponit inuocacionem diuini nominis In secunda ponit
denominacionem imperialis culminis In tercia enumeracionem
siue enucleacionem nominum iuris In quarta ponit
nomen libri In quinta ponit id de quo ad presens
tractare intendit secunda ibi dn̄m tercia ibi iuris e
nucleati quarta ibi digestorum quinta ibi incipit
liber primus ¶ In rubro glo. q̄ e sup uerbo colle
de eius ma vide in preceden ꝯstitutione et ibi
dixi ¶ In rubro eadem q̄ imperator inuocauit nomen
dn̄i et sic fuit xpianus ut dixi s. i pri. ꝯsti
tucionis Et ex hoc sequitur q̄ si non fuisset xpianus
non potuisset esse imperator nec h̄re tpale dnia
cionem Glo. tractat i l. spadonem s. iudeis ꝓ
de excu. tu. Et i aut. iusiur. quod ꝑsta. ab
his s. i. i pri. coll. ii. ubi dicitur q̄ non pt h̄re
iurisdictionem tpalem q̄ non e xpianus tutor tn̄
xpiani pt aliquis iudeus esse ut dicitur l. spa
donem s. iudei quod pt esse verum secundum
illa iura antiq̄ non secundum hodierna cum
tutor iuraret debeat tactis euangeliis quod
no ꝑstaret iudeus ut i aut. ut hii qui ob.
s. fi. coll. vi. ¶ Sed q̄ ista ob. l. generaliter s.
fi. ꝓ decuri. Solutio ut no. C. de iude. l. fi. et
hoc no intelligo dicta iura ut supra dixi Et dic
ut dictum s. iam aut Bartolus doctor legum

¶ Sequitur textus Iuris operam dare

qo

Vnde procedit habere studium vel licentiam docendi

.v. expulsio a ciuitate habetur pro deportacione .

R m
Ro eiq

glo s. x ipr

op

qo bo ptns altrs fit bami Vqmq mit
j talez et bamto habeat q. lb
.v. vz h.c bami seu pclamaco

d^o lre

IVRIOPA hoc prin. vsqz ad
§. huius studii dividit^r in .v. ptes
scdm dn Ja. de are. In prima ponit
quod oz face volente stude in
iure In 2a docet illud In tercia
pbat p aucte telsi In qrta ponit quod habeat
quis qsequi ex hoc studio In quinta ponit
Unde sequit^r hic honor / 2a ibi e aut 3a ibi
nam ut eleganter qrta ibi cuius merito / quinta
ibi iusticia namqz / Nota tex. ibi bonos et nam
duplici de cau quis effici^r bonus metu penarum
op 5 et premiorum gratia / Op. et vi^r q debeat primo
audire institucones ut C. in qstone. § discipuli
op 5 So. verum e ut in qrto / Sed anqz
veniam ad ista seu divisione op. d^r hic q
studentes oz ut verbis oz denotat necessitatem
sed ad hoc ut ego agnoscam aliqd e nece ut
agnoscam principiu / Sm op. de l. neque natu
rales C. de pbac. Et l. fi. C. unde cogna.
/ huius tamen glo. exponit oportet i. decet
vel melius scdm dy. dic q ad sciendum ad
op 5 no e nece scire principiu eo q et sic loquu^r
gria scd principiu ptz quod sic ut hic / D^r
hic q ius a iusticia d^r et sic prius fuit iusti
cia q ius Op. de l. iusticia in prin. ff. e / So.
dt glo. dz exponi ius s. i. merito hois
vel melius scdm dy. q aut qsideat^r ius put
e in habitu hois et iusticia et ius fuerunt
et sunt in omni tpe Sed aut qsidat^r ius put e
in actu et tunc iusticia fuit prius et pcedens
et sic intellr hic nam ius e virtus Justicia
e execucio ipius virtutis ut insti. e. in prin.
op ex glo / Op. ex glo. d^r hic q ius e ars / vi^r q
iure disponat sup bono et equo q^r na
copula e q ff faciat qiuncto coplatorum ut
ff. de con. insti. l. si heredi / Sed tunc instat^r
qnz ius disponit sup bono licz no sit equum
ut in usuris / quia sup equo tn / tn qualiter
una copula^r duobus substantivis et tunc no
e verum qiuncto coplatoriu ut hic / quaz
duobus adiectivis et tunc loquu^r gria / Op
op ad hoc ff. de usufr. le. si tinio fildio / So.
ibi copula po^r int^r incopassibilia / vide i l.
fi. C. de codicill. Sm tunc copula accipi^r p
vel / Op. ad hoc de l. ea tn adiectio ff. de le.
no hz de cola 2 iij / So quorum so. dic / quia copula po^r int^r i
qpassibilia et tunc resolvit^r in disiunctam ut
l. si tinio Et ad quid dic ut ibi / licet glo. ali
dicat ut in aut. hoc loco C. si vidi. ff. imp.
Unqz po^r int^r qsonantia sibi Et tunc aut qsonat
sibi in uno ut ai unum infert alti et tunc depta
copula de medio resolvit^r i adiectivum illius ut
l. i. § i. ff. de par. ibi platino et et arma unum
q tamen et Si sibi qsonat in uno ut genus et
spes dic ple p dy. in c. qui ex de re. iur.
li. vi Unqz copula po^r int^r diversa Et tunc aut
int^r duo substantiva no alr verificata Et re
quirit^r qiunctio coplatoria ut ff. de le. i. l. hominem
§. si tinio Et in omnibus legibus tractantibus iuaz
qiunctorum Unqz cadit int^r duo adiectiva Et
tunc aut respicit aliqd substantivum aut no Primo
casu requirit^r qiunctio coplatoria ut si dicamus
tenens magnus et albus ut ff. de le. i. l. tinc tep
tores i prin. Unqz no coplat respicit certe subie
Et tunc dic ut dicam in sequenti membro Unqz
copula cadit int^r voces Et tunc aut respicit aliqd
accidens aut no Primo casu requirit^r qiunctio co
platoria ut dicam l. si heredi / 2o casu no ut l.
i. ad l. cor. de sic. et l. i. ff. de his qui no. i
fa. Hec sunt verba dni Ja. bu. in qone de ar
tificibus artis bon. tangam in l. si is q^r ducenta
ff. de rebus dub. / Ite induci^r p guill. ad qonez
qo bo j ptas ciuitatis fuit bamm q quicumqz capit talem
exbannitum habeat mille libras Utrum valeat
hoc bamm sive pclamacio vi^r q sic ut C. de sta.
et yma. l. ut vir tutis et tex. hic / In qrium fa.
l. unica C. de sala. no pstan. li. x / So. sm
eu / aut ptas hoc fecit de volutate gubnatorum
ciuitatis et tunc valz et ita intelln prima ps Sed aut
fecit sua sponte sine aliqua causa qgnicone et ir
requisitis gubnatoribus ciuitatis et tunc no vz et ita
dz intelligi l. unica C. de sala. no pstan. Sed
attendendum e tn q posito q in hoc ultio casu no
valeat hoc primum tn ex qsensu i illud capiendum
p repeti tep. e ff. de capti. et postli. re. l. na
liter. et dic ut ibi Et hoc p guill. Bar.
Ahim9 stu / # **HIC AT** dic iurisqsultus incipit tractare p
dio modum divisionis et procedit usqz ad l. iusticia
ff. e. exempla ponendo Et dividi^r principali
qtuor ptes In prima ponit divisionem iuris In
2a assignat ronez In 3a ponit scdam iuris publici
In qrta psequi^r 2m membrum divisionis videlz
de iure pvato et illud tripti^r 2a incipit ibi
sunt enim quedam 3a ibi publicum qrta ibi pvatum
/ Nota q dictio huius denotat principium ipius ut
i con. de hu. fal. §. huius nobis melius i l. plac.
C. de sacrosanc. ecc. Et no. p Ja. bu. i l. i. ff.
op si quis cautis. et ibi dicam / Op. nam quelz villa
hz eccliam sacrosanctam no tn ptinz ad statum rei
Romane ut qrium d^r i glo / So. dico q hoc eam
spectat ad ciuitatem Romanam et eius statum quia res
publica Romanorum no est pfecta ex suis ptibus ut ff.
op ti. i. l. i. pz prin. ubi dz et ut ibi d^r / Op. et
vi^r q utilitas pvatorum sit publica nam interest
rei publice locupletes hre subiectos ut insti.
op de his q sunt sui ul alie. iur. §. pte / So. e
verum q utilitas pvatorum e utilitas rei publice
qo 5 secundario tn / Op. d^r hic q pcato liberorum etc.
Et dic ut i glo. Et pz dicit q illa quiath ex
institucione nature procedit Et ideo de naturalibus
/ Querit glo. qliter ius publicum qsistat i sacris
quando no. q incipit qsistit ius publicum de q^o hec
tex. i l. i. C. ff. de inter. dic. et plus. q^r eccia

pt vendicari pro prochiano esse de quo per glo. i l. iubemus § sane de sacrosanc. ec. Et no. sub tilit quod quilibet pt acquiri de iure iam sibi facto vt C. de epi. et cle. Au. de sacrosanc. ec. l. si quis in hoc genus. ‖ Item dicitur hic quod ius privatum est collectum ex naturalibus preceptis. Queo quod discrepat
q° ius privatum a iure naturali dicitur ut i glo. Guil. de cu. eo respondit quod quod ius naturale sit quod omnibus animalibus et brutis et certe non consideratur de conplectacionibus. Et ideo dicitur ipsi in educatione filiorum quod contingit in brutis et ‖ Queo quod de illicitis que
q° tribuit unum sit de iure naturali. Et glo. videtur velle quod sic si intelligas naturali i. a iure divino. Et dicit quod non videtur intelligas de eo de quo loquitur tex. iur. Et dicit quod sic quia primus assertus quod non est in potestate
q° mea a natura non in actu sed in glo. ‖ Sed quis unquam naturalis inducatur ad puritudiam tex. est i aut. de
q° testi. § cum et § pli. coll. v. ‖ Queo est glo. unquam matrimonium sit de iure naturali vel gentium vel civili. Et videtur quod sit de iure naturali. Item quod de iure gentium quod consensus et copula et filia sunt de iure gentium ut quia consensus est. Item videtur quod sit de iure civili. Et de iure naturali et divino per ordinamenta a iure gentium per consuetudines et per formam tradita a iure civili cum ipso iure sunt prohibite certe impedire
q° illicite ut j. de repud. Et insti. de iure natura. i pn. Et hoc approbat Guil. de cu. ‖ Queo utrum educatio sit de iure naturali. Et videtur quod sic per tex. Contrarium determinat Guil. hic quod proximitate rationis est quod ordinatur et ex accidenti procedit ut j. de li. agno. l. si quis a liberis § si vel parens vel pt dicitur quod hoc non sit de iure naturali et tamen ius naturale est ut versanter versariam ut j. de peti. her. l. sed et si lege § consuluit ‖ Solemus dicunt Guil. de cu. ad quod dico dicit quod ius publicum consistit
q° in sacerdotibus et quod sacerdos sit persona publica. Unde queritur utrum sacerdos possit alii facere stipulari. Et videtur quod sic quia est persona publica ut hic colligitur. Et sicut servus publicus videtur alii posse facere stipulari ita et presbiter. De servo habes j. de adopt. l. non aliter. Contra hoc tex. i aut. qui. mo. na. effi. sui § quis licet quidam dicant quod ille § loquitur de scriptura privata tamen non est verum quia de publica loquitur quod patet per po. contrariis dieb. et consul. quod in scriptura privata non requiritur ut j. de pig. l. eam tabulam § fi.
op ‖ Et facit C. de his qui in ecc. ma. l. i. In contrarium videtur quod certe sunt persone que possunt alii stipulari quod ponitur insti. de inu. stip. in § si quis alii sed sacerdos non est de illis ergo etc. ‖ So. dicit quod aut sacerdos stipulatur in causa ad eam pertinenti ut si quis usurarius promittit sacerdoti restitutionem nomine omnium quorum interest et valet tex. est i c. quamquam extra de usur. li. vi. Et sic potest intelligi primo loco allata. Aut stipulatur in causa non pertinenti ad eam et non valet ut in 2° loco allata. Et vide
Io. an. in dic. c. quamquam ‖ Sed unquam sacerdos possit esse tabellio vide tex. extra ne cleri. vel mo. et sicut et quod ibi no. Et in spec. de fi. instru. § restat videre quid si tabellio. Et ad id quod
q° dicitur an per tabellionem contractus possit poni extra si ad confitentem sacerdotem quod licet tunc confuerit Sempronii et sacerdos non vult absolvere eum nisi promittat sibi quod illa centum restituet Sempronio licet ex promissione contractus Sempronio acquiratur. Et licet Guil. quod sic ut dixi et idem i fi. ut po. i prius. Hoc non licet Guil. per hanc opinionem de hac stipulatione allegatur per publica persona contractus dicit in l. non aliter j. de adopt. Bar.
‖ Ius autem tuo extra isto § et l. se. quo quis debet sive patrie sive provincie obedire. Et dicit catholica pugna pro patria. Et sic similiter de patria promissio est defensio patrie sive tamen ad se pertinentibus Bartolus
q° ‖ Velim op. quod religio erga deum consistit in sacris ergo debuit poni sub iure divino sive publico et tamen ponitur sub iure privato ut hic vides. ‖ So. ut i glo. que incipit sed nunc et tamen. Et aliud opi. est per dominum Iacobum approbatam sed prima opinio videtur satis melior quia sive ius publicum consistit in sacris ut § ius publicum in l. i § c. et ita ius privatum potest in sacris consistere
q° quod ius non prohibet. ‖ Et forma queritur quod fortassis hic odof. et franc. acur. videlicet cum sit parendo potius an parenti an rei publice vide licet aut potest committit illicitum contra rem publicam aut non. Et aut sunt in pari utilitate aut non. Et forte ista utilitas parendo sed differri per iure quod pur per illa patre allegaretur
q° ‖ Ut vim queritur hic an liceat vim vi me defendere. Dicitur quod sic et hoc est in quibuscumque animalibus sed lex vult i dicte quod iure dicit quod est de iure gentium sed i dicta libera est de iure naturali. Et ideo tu tenebis sit videlicet de iure gentium non continuatur ab eo. Et verum est quod illud est licitum contra quod est illicitum sed licitum est ut hic frangere eo alio et aliud eo alio ergo in contrario nephas et si contrarium nephas esset ergo fas esset resistere ‖ Simile non quod si quis ob tutelam sui corporis fecerit iure fecisse videtur ‖ Iste non
de iure quid liceat banitos offendere
banitos offendere
op ‖ Quod facit ad quem unquam de iure liceat nobis banitos offendere per hoc facit quod banitum nostri temporis comparantur deportatis ut est glo. i § relegati insti. qui. mo. ius pa. po. sol. sed ego video quod deportati non perdunt ea que sunt iuris gentium licet perdant ea que sunt iuris civilis ut l. quidam j. de penis. Et l. i § de her. insti. sed si hoc est hic est eis restituta defensio ergo et illicita offensio ‖ In contrarium videtur facere l. iii § transfugas j. ad l. iul. de vi. at ad l. cornel. de sic. ubi videtur quod ille qui transtulit se apud hostes de iure tunc possit occidi

‖ An sacerdos potest stipularis · (?) utrum ae. q. i § . 2 eiusdem dictum eius

Item qr inducis alt. et ex te sunt ut dixi i l. amis
sione § fi. ff. de capi. dimi. qr nil aliud sunt
banniti nisi hostes ciuitatis Sic Et si nobis licet
occidere transfugas ad hostes multo magis ipsos
hostes Sed ego dico q de iure tm no licet
qr sunt due rones quia aliud dicit magis bannitus
possit occidi qz aliud e dicere magis corpo q e
bannitus lex possit inducere occisionem et hoc no
e quo meo ff pma Et dico q no obstat § ille
qr ibi e casus spalissimus pp maximum piu
dicitur quod infertur ut pp reuelacionem secre
torum et silud Est tn verum q alibi glo. voluit
dicere q i rebus corporis possit dampnum inferre dicit
ut glo. i l. § coll. de pace tenenda c. i. § si quis
aliud Et in ti. de mili. uasallo Op. ad
qoez istud et valde no qr glo. illa signater
posuit q bonis corporis dampnum dari possit / no
aut dixit i persona Iste dicit hic q vim vi liz
op repellere Contra qr dz adhibere cum moderamine
q culpa careat ut l. scientiam § qui cum alter ad
l. aquil. Et l. i. C. unde vi So. glo. Ergo
dico q etiam iure gentium cuiquam superueniret
ius tale competebat ista defensio / superuenie te
op iure tali moderamine hec et hic Op. ad
hac l. qr lex dicit q no licet alicui se defendere
ymo dz quod sibi infertur equo animo tolle
rare ut l. qui restitutione ff de rei ven. Et l.
iussioni j. ne mis fiat ei / Ubi ab executore
fiat p vim no liz te defendere So. ut dico
infertur violentia a priuato Iudicio a publica
persona ut e executor Ymo eciam loquitur hec l.
Si a publica persona tunc loquuntur qua Sed ad
hac so. aduerte q glo. alibi valde bene
distinguebat in l. no vi dat. § qui iussu
ff. de re. iur. Et dy. i c. quod quis mandato
est de re. iur. li. vi. De quo vide ut ibi p eos
Et rerita hic illo distinctionem qr no addo
aliquid Item op. qr hec so. videtur q no possit
op stare qr videtur eciam q a priuato illa iniuria non
possit repelli ut l. vt § q me. cau. Et l.
iiii. ff. ad l. aquil. So. q no quia aut infertur
vis a priuato licite aut illicite Si licite et
tunc dico q liceat vim inferre Et ita loquuntur
qua Si vis infertur illicite Et tunc liz defen
dere ut hic Et l. i. C. vn vi Que so. determinat
qo de banito qoez q si quis offendat bannitum quem licet
ex forma statuti offendere bannitus ad sui defe
sionem occidit ipsum / magis bannitus dz puniri
Et dicit ista so. q sic qr ubi est iniusta offe
sio ibi reprobata e defensio ut i hac solucione
Sic e in proposito Ex quo dico q e iter ex
bannedus ut si fuerit iter puniendus quod
nolunt sentire glo. in l. i. C. qui lic. sine iu
dicem. et ibi glo. liz no multum clare / Sed hec
qo ... fo vel suo vel ... vel donum fuit si quis si filius verberaret patrem ut
fumb dixi qui eum puniret ex hac eadem solucione

possimus dicere q no licet filio ut suo ... ralci
trare in patrem uel in dominum se defendendo tm
pater possit licite offendere filium et dominus suum
ut l. ii. iii. et iiii. C. de pa. po. et de emend.
suo. et de emend. propin. p toto / ad quod
eciam facit q licita sit ista talis offensio adeo
q defendi no possit qr fit p patrem et dominum
quod no. glo. i l. vestem de iniur. et ibi glo.
sentit q omnis iniuria a parente q fit usque
ad septimum gradum no presumitur animo inferendi i
iuriam quo no pt dici n licita Sed hec posset
induci glo. l. i. ff. de sicar. i quadam solucione ibi
posita quia no Sed tu opponens de toto ti. op
de parric. ff. et C. / Ubi sup persone ita coniunc
te ut pater et filius et tn ibi no cessat pena
illius ti. ymo atrociori pena puniuntur So. verum
e i crimibus atrocissimis qr cessat illa presump
cio Sed in aliis no cessat presumpcio ut glo. plt.
l. iure et similes Et sic facit p quod pma no
quod licet offendi ex bannitum inferre Op. op 5
dicitur hic q iure gentium hec valet ymo iure na
ut l. i. § cum arietes ff. si qua. pau. fe. di.
glo. videtur voluisse plus liz sufficiente et non
clare q aut loquuntur in vi iniuriosa Et ista
e qua licet hec iure gentium propulsare p alia
vim ut hac l. Aut loquitur de vi no iniuriosa
Et tunc illa item vim posse propulsare competit
eciam iure na Sic loquitur decus l. pma § cum ari
etes In contrarium allata Qui velit dicere q alt
quod sensu careat ut aries et silis no dicitur
iniuriam facere uel recipere qr no hz animum ex quo
animo colligitur iniuria ut l. i. i pri. ff. si qua.
pau. fe. di. quod so. no. q p eum videtur restringi
effectus huius l. qr si licet p hac l. propulsare
iniuriam et vim et iniuriosam tm p illud
q no hz animum / hoc scitur q si ab eo qui e mete
captus uel ab eo q dormit infertur vis / nos
no possumus nos defendere ut casus quidam
pyssanus q se armabat de nocte et ibat p
ciuitatem cantando Et io glo. cum ad istud in
inis stricte presumunt Et io dico q si quamuis qo
magis eciam vim no iniuriosam licet repellere
et defendere Dico q sic et hec sentit hic
textus coniungendo vim et iniuriam copulatiue
qr vim hz propulsare sine iniuria Dicit qr propul
sare vim iniuriosam uel forte de iure nali
ut dicendo l. i. § cum arietes Sed propulsare cum
moderamine inculpate tutele e de iure ge
tium et sole humane gentes utuntur Iste si quis qo
an iure na possit resistencia fieri Dico q
sic ut dicto § cum arietes / ff quod illud dis
cernatur illo iure nali quod comune ... cum ani
malibus brutis absit a seculo q hec discernat
Sed si dicitur q hic tex. videtur facere in oppositum
qr copulatiue coniuncto requirit utrumque vero

Ut l. si theodi plebs ff. de con. institu. ¶ Sed in dis-
positionibus legalibus illa talis copulatiua
ponitur pro puncto vocis separate ut l. i. ff. de his
qui no. infa. et ibi de hac ma. dixi et late
longa ma. Ita dico etiam in proposito quod et vim
repellere licet et iniuriam ad quod adde quod
no. glo. iij. c. i. de homicid. in clem. ¶ Tercio
qo 5 glo. videtur quod liceat me defendere ad tuitionem corporis
j non ad tuitionem rerum videtur dicendum quod sic cui videtur
etiam concordare quod habetur in l. iij. § cum igitur ff.
de vi et vi ar. Et l. cum fundum c. ti. quia necesse
permittitur resistentia ut vim repellat verum etiam
violentiam ex interuallo ut ibi no. et l. i. §
vim c. ti. Que violentia non re. potest multipliciter
committi. primo in modum committitur violentia turbatiua
et contra illam licet resistere ut l. si quis in fi. ff.
de acquir. re. do. Secundo committitur violentia
ablatiua Et tunc dic ut l. furem ff. de sic.
et l. iiij. ff. ad l. aquil. Tertio fit violentia
edificando vel huiusmodi et tunc licet resistere mea
auctoritate ut no. in l. quemadmodum ff. ad l. aquil.
et l. si in rem § qui ad iam ff. quod vi
aut clam Et l. de pupillo § meminisse ff. de
no. op. nun. ¶ Quarto glo. querit de offensa alicuius
qo 5 nunquid licet ob defensionem alicuius vim inferre
Dicit glo. quod est consideranda affectio que solet
valde determinate ponitur quia videtur quod offensio fienda
est consanguineis et similibus quia cum sit iniuria
vim consanguineo videtur facta alteri ut l. lex
cornelia ff. de iniur. Et quod fit l. i. ij. et
iij. ff. de libe. ca. et hoc est quod glo. alibi
sentire videtur in l. vna C. de rap. vir. quia
ibi loquitur in cognato / potuit etiam moueri glo.
hac consideratione quia tex. dicit ob tutelam sui corporis
sed quando fit iniuria filio fit patri ut l. i. ff. de
iniur. Item si fiat sponse videtur facta viro ut
eadem l. quod faciat ad tutelam sui corporis defe-
dendo sponsam. Item si fit consanguineis videtur facta
sibi ut dicta l. lex cornelia ergo ad suum corpus
Ego teneo quod etiam in aliis extraneis est deter-
minatum ... quod liceat pro tutela rerum ...
nullo fortius pro corpore tuendo ar. l. sciunt in
fi. C. de sacrosanc. eccl. ¶ Iste video quod ad
tutelam rerum potest quis vti armis ut l. iij.
et l. cum fundum ff. de vi et vi ar. Et quod
hic dicitur sui corporis subaudi maxime Et vocis
que me mouet supra dicere sui corporis ut C. de ...
cum ... adde quod no. in c. licet ext. de
homicid. in clem. Sed quod possit etiam ad
dum l. gracchus C. de adult. nisi tu videas
quod ibi loquitur in filiis tamen nichil valet quia in
atrocioribus non tenentur filii vel servi obedire
parentibus vel dominis ut l. liber homo ad l.
aquil. Sed potest euadi illa l. quia ibi non
dicit quod sine aliquo mandato possit fieri Sed
ibi loquitur cum mandato quia propter hanc dignitatem

ista glo. non attemptauit dicere Et ideo est consilium
ut facias fieri mandatum ab illo propter opinionem
et hoc quod est in pictura Et hanc opi. sequitur pe.
et Ja. in l. i. C. vnde vi Et quod hic licet
non eam non quia l. quas allegat non allegat qo
Sed quero nunquid cogatur defendere quod quo satis
difficile primo quia ista que mouetur per glo. in l. nul-
lus carnem de re. mil. Et dig. in l. i. § sine ff. ad
sill. Et in c. non est sine culpa ext. de re. iur.
li. vj. et videtur velle quod in quibusdam magis conueniens
teneatur eis defendere necessario quod posset dici
firmare hanc opi. ar. sarcopulcro quo vte-
batur Ja. bu. quia vbicumque quis tenetur aliquid
facere et id faciendo accipit pecuniam dicitur turpiter
accipere et tenetur ut no. in l. idem est de con. ob
tur. cau. sed alia l. dicit quod pro defensione alicuius
alteri licet accipere pecuniam quod non turpiter facere
videtur ut l. metum § sed licet ff. quod me. cau. et
sic non tenetur facere quia non turpiter accipit et sic
non tenetur. Istam opi. vidi multotiens audiri
sed dico quod est glo. que hoc ad literam dicit et etiam
l. allat et eius ar. facit in c. quanto ext. de
sen. ex. ... maior quam ... opinio
... ext. de sen. ex. c. abbate li. vj. Et
in hoc canoniste loquuntur magis late ¶ Quero — no de moderamine seu d' defensione moderati
quando versatur aliquod moderamen Cum quod
glo. in l. i. C. vnde vi Et moderamen ibidem
et vbique videtur velle quod vbi aliter preciperet non
posset etc. Et primo glo. dicit quod moderamen
est offensio ... defensione Sed verius est
ista quod posset esse pusillus tamen peior ...
pugno et pennis facere ... alius ... et
fuit quidam pisanus Et ideo dico quod verius
est ista quia tunc dicitur moderata defensio quando alias
non potest euadi / et sic qualis defensio nisi tu
non potes euadi quando tu recipias offensionem
Item ad maiorem cautelam debes clamare succur-
rite vel accurrite ut docet glo. in l. iiij. ff.
ad l. aquil. Et in l. furem nocturnum ff. de
sicar. ¶ Item quero quid si tu potes fugere
et non fugis Dico quod si tu es pisanus quando
times verecundiam Dico quod optime potes vsque
ad actum occisionis quia est magna offensa et
est verecundia Sed in illo qui non timet verecundiam
ut est florentinus in quo non est verecundia Dico
quod si non fugit quia tarde euenit punitur
Et hanc opi. ponit Cy. in l. i. C. vnde vi Et vide
quod ibi no. ¶ Bartolus

Manumissiones glo. super hoc verbo vult
dicere hoc ius non dispponit ut detur
libertas quia est licet de iure naturali
sed ut libertas detegatur et ut renouetur
illa obfuscata Et ideo glo. exponit scilicet
dispositionem i. libertatis etc. Et non tex. qui dicit
quod manumissio est datio libertatis quia hic predicit

aut ego manussor do suo libertate mea et hoc
e flm qr remanere sunt aut aliena et tue
penus qr nes dat quod no h. Glo. tunc h
gri dr dacio i. detemo In hac opi. vr fuisse
gnat. guar. guil. remonet opi. glo. et dr
q tex. stat ipse s. dacio qr do mea libertate
ar. l. si legatus s. ornatibus j. de le. iii. ubi
p vigilatores expensa auget no minuit
Et no ob. quod glo. dr qr aliqn damni quod
no e inim ut i creditore qr creditor de vo
luntate debitoris dat ut j. fa. her. l. si res
alie. Iste dr hic q eius unum genus honim et
pecia dr tm gna. tunc contra dr hic tex. quia
no sunt contra. Glo. dic q illud unum genus
gputat i uno istorum tria quod valet ad hoc
s i quod tibi duos equos pecia dupla volo
fac ita q tu habeas tres equos a me Et ita
fori e. Queo quot possis pete et vr q tunc
qr duo et ta sunt quia. In contra vr qr tres
tm qr prim duo sut de uno tm ut no. i l.
iii. de condi. insti. Item inducit ad hoc
vendo tibi rem hoc pacto ne exeat de manu
tua vel locasti alii ubi videat recedi a
pacto Et vr hic tex. q sic. In contra e vel
tus qr locatio no mutat dnium ut j. loca. l.
no solet. facit j. de le. iii. l. . codicill. s.
institutus et vide ut ibi Et hoc pt induci ad
filia q. pter forum et argumentum Bar.

Ex hoc iure etc. tex. e clarus Duo
ex principio tpis denot ut l. i. s. dies
de li. ag. et l. i. s. i. de iti. actu
qz priua. pot valere ad darem rem dat p
iudice de quo p Ja. de are. in dicto s. dies
Glo aliqn admit loco Et tue tunc na sit dec
ut dicto l. i. s. i. Item go no. quod inducta
de iure civili. Op. dr hic q bella sunt in
ducta de iure gentium Cont. bella sunt ing
ut i aut. de armis i pn. et l. i. i pn. C. de
cadu. tol. Sed iniquitas no dz oriri ex iure
ut l. meminerit C. vii. vi. go etc. Unde glo.
subaudit bella s. licita Et ita tollit contra
quod e verum sm dnum Ja. q bella illicita
no oriunt ex iure s. dispositive sz occasionali
ter nam corpus q fuit destructum meum a tuo
fuit data ma belli occasionaliter Et ita de
telligo sm eum. Queo q sunt bella licita
Glo. ponit duo exempla pe. et Ultimon. Duo
alia dicit glo. bella licita sunt q princeps ut
ppls romanus indicit ut l. hostes et ibi glo.
j. de capti. Et ide dr guil. de cu. in alio pplo
p quo res publica gubernat ponit plus dr ipe
q bellum e licitum a maiore i suos subditos
p c. duo guerra in aut. hic finit lex roma
et incipit gsuetudo. coll. x. Certe dm dnm
sum vr q tex. l. C. ut usus armorum nisi
principe etc. li. xi. et ibi glo. no. Quare pu
tarem dicendum q etiam a maiore in subditos bel
lum no e licitum nisi sub licentia principis ut ibi

Et hoc intelligo qtm ad offensione sz ad de
fensione bellum esset licitum ut l. ut vim. ff.
e. quod intelligit pe. fore verum ubi possit
haberi copia principis at etiam ad offensione
bellum pmittitur in subditos rebelles alt. ipe
l. aut ptor s. si debitore j. que i frau. credi.
Item idem l. iiii. i pn. j. ad l. aquil. ponit glo.
aliud exm p l. ut vim s. e. addit pe. duo
exa. unum qm bellum fit aucte legis ut C. qn
lice. se. sine iudi. vindi. l. i. addit aliud de
dicta l. aut ptor s. si debitore Sz certe dm
primum exm no vr verum qr si ibi fit aucte legis
ergo fit de iure civili no gentium ut l. ius civile
j. e. Ite ii exm pt includi sub ii exo glo.
quare tene glo. Op. dr hic distincte i.
separate sunt gentes Cont. j. de assess. l. si eadem
ubi princeps dividit provincias go e de iure
civili. Glo. dicat q divisio provinciarum e de iure
gentium ut hic. nec obstat contra nam licz princeps
dividat no sequitur go q sit de iure civili nam si q
hec princeps no tm constitutionis ille esset de iure
civili sz de iure gentium Ita si dividit Et sicut
princeps pt divide provincias ita et vice ut
i aut. ut iudi. sine quo. suff. s. illud tm et
s. se. coll. iii. Sic et pp vint civitates ut no.
i c. i. ex ne se. vacan. Et ad qd valeat vide
quod no. i l. i. C. de metropol. li. xi. Regna
op. dr hic regna condita Cont. vr q h sit
de iure civili ut l. ii. s. post originem j. o. i.
Glo. dic q ibi loqr de ingratitudinibus iure civili
introductis scilicet i regnis qr regna p primum
licentiam delinquendi condita fuerunt et princeps g
stitutus ut ibi p. Dicitur hic dnia distincta
Cont. primo vr q ut sit de iure naturali ut dnio
vel op. de l. i. j. de furtis ubi q iure naturali etc.
et insti. de obli. q ex delic. i pn. Glo. dat
duas so. prima q etiam an illas l. et an aucte
furtum no faceres etc. ius gentium sentiendo quod
dnia erant distincta et hec e vera so. An
quid dicitur q an ius gentium dnia erant i coi
et erant iuncta sz pecca p ius gentium fuerunt
distincta et ista opio e falsa qr si dnia fuissent
i coi an ius gentium no potuissz cmitti furtum qr
nemo pmittit etc. ut l. iuxta j. q sor. et sic furtum
no cmitteret. Alia so. dedit glo. q hic sunt
distincta dnia directa ab utilibus et sic glo. g
cludit q utile dnium fuit introductum de iure
gentium. Ja. de ra. respondit glo. p l. ptor s.
superficiarios j. de rei ven. Ide tz glo. p ista
loca locatio e de iure gentium ut hic et tm p
locatione ad no modicum tpus transfertur dnium
utile ut insti. loca. s. adeo. patz go q de iure
gentium e introductum utile dnium. Dns meus
solebat tene opi Ja. et dicebat q utile dnium
est introductum de iure civili ut pbat tex. i
l. i. ff. j. si ager vec. id est emp. po. ibi placuit
etc. Glo contra pt rndei q no obstat s. adeo
qr ibi loqr de contractu emphiteotico q e mere

op

op

q° pt plurib(us) q(uod) i° tex(tus)

Casus de herede ex

op s
quo pue bella
sunt inducta

q sut bella licita

op

op

op

qo r° dnia
erant ...

op

de iure civili ut statim videbitur. Ultimo op.
et videtur quod dominia fuerunt introducta de iure civili
nam testamentum est de iure civili ut l. testamenti factio ff. de testa.
et tamen dominium acquiritur ex eo ut l. a lino ff. de furtis.
Item servitus est de iure civili ut probatur in l. ii. § post
originem ff. e. ti. i. et no. insti. de obli. in prin. et
tamen per servitutem transfertur dominium ut l. sed et alie ff.
de publicia. Item per arrogationem ut insti. de acqui.
per arrog. Item per manumissionem ut in aut.
ingressi et omnia ista sunt de iure civili et non gentium
Dicit glo. quod de iure gentium sunt introducta
ut hic et de iure civili ut l. gratia vel melius
secundum doc. potest dici quod dominia sunt introducta de
iure gentium ut hic/ tamen modi acquirendi dominia sunt
introducti de iure civili ut in contrariis. Adverte tamen
ad verum quod glo. dicit quod per servitutem transfertur dominium
quod intellige nec traditione secuta. Idem no. in
l. i. et l. sed et alie ff. de publicia. Et insti.
de off. iudi. § fi. Idem in l. pomp. § si
iussu ff. de acqui. poss. Glo. no. contrarium in l. ex
cepto ff. de except. rei iudi. Dy. tamen primo idem
tamen guil. in l. statuliber a rebus § statulibe. ff.
de sta. li. Et intellige in sententia condempnatoria
Secundo autem in absolutoria dicit ut dicit l. ex
cepto. Et vide Cy. in l. i. C. com. utriusque iudi.
Tu dicas quod isti doc. dicunt utrasque glo. posse
vere loqui sic distinguendo quia aut loquitur
in actione personali aut reali. Si loquitur in perso.
dico quod sententia transfert dominium ut l. sed et alie ff.
de publicia. et quod ibi no. secundum unam lec.
quod est verum si sententia actione proposita ad hoc
tendit ut in commodato/ deposito et huiusmodi.
Si vero loquitur in reali et sententia super ea lata sit
Et tunc dico quod aut sententia fertur pro reo quia
agebatur reali absolutoria simpliciter et tunc
non transfertur dominium ut l. sed et si possessori in prin.
ff. de in diem. Et ita intelligo glo. l. excepto
de except. rei iudi. Si vero sententia fertur pro reo
hoc modo quia pronunciatur rem eius esse a quo petitur Et
tunc idem quia non transfertur dominium/ ratio quae me movet
quia reus petit pronunciari se dominum et dominium
in se transferri/ dico tamen quod conceditur quod dominium per proprio
dominium Et ad illud probandum posset iudicium sententia
quia per veritatem habetur. Et sic intelligo l. sed et si pos
sessori in prin. ff. de in diem. Ubi quia possessor
vicerunt non est sententia competit ei utilis ut ff. de re
iudi. l. res iudicata. Si vero loquitur in reali
actione et pronunciatur pro actore. Et tunc aut pronun-
ciatio est eius esse dominum qui agebat et in veritate sic
erat Et tunc dico quod impossibile est transferre domi
nium quia nulla actione non potuit transferri sed potius
declarari ut l. ex diverso § petitor ff. de rei
ven. Et l. litis in fi. C. de agri. et cens. li.
xi. et l. sicut § si quaeritur ff. si serv. ven. Aut
etiam quia licet prius egit in se aliquid transferri/ Item
quia inducitur contractus expressa in actione pro emptore.

an rem per sententiam transferatur dominium

pronunciatur eum esse dominum et in eum transferri. Aut
pronunciatur pro ipso actore et rei veritas est dominum rei
petitae cognoscitur et tunc transfertur dominium ut est
tex. no. in l. iii. § item quaeritur ff. de re. cond.
quae induxit glo. in l. iii. ff. de publicia et in
dicta l. iii. § item quaeritur ff. de arbi. Op. dicit
hic edificia collata sive collocata quae sunt
de iure gentium. Contra immo videtur quod istud non sit
licitum nam irregularia collegia sunt illicita ut
l. i. per totum ff. de colle. illi. So. verum est quod
regulariter collegia sunt illicita tamen constructio domorum
non est illicita immo est licita Ita no. hic et in l.
i. in prin. quod cuique univ. no. quod est verum
nisi castrum vel villa fieret ad cumulationem aliquarum
civitatum quod tamen fieri non posset ut l. per provincias
C. de edi. priva. et ibi glo. no. Sed contra hoc
op. de l. quicumque castellorum C. de fun. limi.
li. xi. So. indistincte non est licitum Sed videtur
quod ubi loca spatia in castris non fiendis in
limitibus imperii sine licentia principis in aliis
locis sic ut ibi glo. pena no. Op. dicit hic
emptiones vend. Dicit quod sint de iure gentium Contra
immo videtur quod sint facti vel videtur obstare l. consilio
in fi. ff. de cur. furi. So. dicit glo. facti sunt
tamen ex iure descendunt ita intellige hic/ nam
et ad hereditatem est nisi ut l. hereditas de ver.
sig. et tamen comprehendit res corporales et incorp
orales ut l. i. § quedam ff. de rerum divi. Vel
melius secundum guil. sunt considerandae tamen secundum
est potestas contrahendi et hec est de iure gentium
ut hic. Secundum est ipsum contractum et hoc est facti ut
dicta l. consilio Est 3m scilicet considerare effectus
contractum et hoc est iuris quia obligatio/ nam
obligatio est iuris vinculum dicitur ut insti. de
obli. in prin. Op. dicit hic quod emptiones sunt
de iure gentium Contra emptio non potest esse
sine pecunia ut l. i. de contrahen. emp. in fi. sed
pecunia non potest inveniri sine auctoritate principis ut l. i.
C. de ve. nu. pe. li. xi. Si auctoritate principis
ergo est de iure civili ut l. ius civile ff. e. So. dicas
quod licet auctoritate principis fiat pecunia tamen contractus
emptionis qui recipit formam ex precio est de iure
gentium ex inventione/ nam et si princeps emeret
est contractus iuris gentium. Op. iterum dicit hic
obligationes instituit. Iste tex. concludit quod
obligatio aut est civilis aut naturalis ut l. si fide
iussor ff. de con. inde. et l. fideiussor §
fideiussor ff. de fideiuss. Ergo non est iuris
gentium. Contra solvit glo. dicit quod obligatio sit
de iure gentium ut hic potest appellari naturalis nam
et ius gentium dicitur naturale ut in § singulorum insti.
de rerum divi. Contra sed glo. instatur Ius naturale
et gentium ponuntur ut species separatae ut l. i. § ius
privatum ff. e. Expone ergo ius gentium id est naturale
non videtur congrua expositio ut l. naturaliter § nichil
commune ff. de acqui. poss. Et l. pap. consul. de
minorum. Possumus salvare glo. et videtur quod

in contractibus potest 3a
consideranda / 2a ex
1a potest habere an potest de
iure gentium vel civili
vel facti

op op op op op op

op

Iure gentium duas partes [illegible]

op

obligatio naturalis est duplex

op

obligatio naturalis est quadruplex

gratia loquitur de iure naturali primeuo communi omnibus animantibus. ¶ Glo. intelligit de iure naturali quod potest dici gentium quod procedit ex ratione naturali. ¶ Sed contra hoc instatur: si hoc esset verum sumeretur quod est nichil de iure gentium non obligetur naturaliter quod est falsum ut l. naturalis ff. de con. inde. Soluit glo. propter emptionem quod sumitur de iure gentium est aliquid sed de iure ciuili est nichil ut l. quod attinet. Glo. videtur velle contrarium in l. si quis id quod ff. de con. inde. Dominus meus cum opiniones procedit de mente iuris dicit sic quod ius gentium habet duas partes: vna que procedit ex ratione naturali ut similiter primissa de quo in l. i. in prin. ff. de pac. Et secundum hanc partem sumitur esse aliquid. Et ita debet intelligi l. naturalis. Est et alia pars que procedit ex vsu gentium. Et tunc habito respectu ad hanc partem sumitur potest dici nichil et hoc respectu non posset obligari. ¶ Op. iterum quod potest dici quod omnis obligatio debet dici naturalis naturali sic obligatur benefaciens m. ¶ Item naturaliter debeo alere filium ut l. i. § iure prorsus. Si ergo hoc videtur quod sit naturalis non iuris gentium vel ciuilis. Glo. clarius in l. sed si lege § consuluit de peti. her. dicit quod obligatio naturalis est duplex. Quedam que procedit ex ratione naturali que quidem solis hominibus. Et in ista procedit supradicta. Quedam est obligatio naturalis que procedit ex instinctu nature et hec est modici effectus quia non habet exactionem sed tamen vnum effectum quia non impedit repetitionem sicut ut l. si non sortem § si libertus ff. de con. inde. Quod dicitur quod regulariter posset repeti sed aliquid impedit ut in § si libertus. Contra hoc dominus glo. op. et videtur quod indistincte hoc debitum non repetatur. Sed op. de l. si testo § i. ff. de fideius. ¶ Dominus Ja. hic dicit quod obligatio naturalis est quadruplex. Quedam est obligatio naturalis que procedit ex naturali ratione et est ad obligandum ut similiter premissa et ista naturalis mista cum ciuili sed plenum effectum ut insti. de obli. in prin. et l. legatum ff. de penis. Si non est mixta ciuili sed effectum compensationis ut l. eam de compensat. ¶ Item si soluatur non potest repeti nec secundum distinctionem in l. l. ff. de con. inde. ¶ Item inducit nouationem obligationis ut ff. de nouat. per totum. Quedam obligatio est ad liberandum. Et de hac nota in § pactus ne peteret. Quedam est obligatio que descendit ex equitate naturali ut benefaciens benefacientibus. Et est ista duplex nam quedam est redacta in preceptum iuris ciuilis ut in l. si non sortem § libertus ibi libertus licet naturaliter teneatur benefacere patrono suo tamen hoc est redactum in preceptum quia potest cogi per officium iudicis ut l. i. § si patronus ff. de off. prefec. vrbis. Quedam non est redacta in preceptum iuris sed mere stat in cordibus hominum ut obligatio ad antidoram. Et si facis in vnum sumitur si sumo tibi aliquid vice non possum repetere. Et sic intelligit hanc glo. Ja. ¶ Sed per hoc non videtur ad § si testo quod dominus meus dicit quod quedam obligatio procedit ex instinctu nature. Et tunc aut est redacta ad prestandum vnitatem per ius ciuile. Et ista habet plenum effectum vt in dicto § libertus. Et potest dici quodammodo consimiliter glo. ponens contrarium et male in dicto § libertus. ¶ Quedam non est redacta ad prestandum vnitatem. Et tunc quedam consistit respectu certe rei vel facti. Et ista habet hunc effectum quod si soluatur non repetitur. Et ita intelligitur § libertus secundum aliam opi. Quedam que consistit non respectu certe rei vel facti. Et tunc aut redditur indebite illud pro quo dicitur naturalis obligatio esse contracta et tunc non potest repeti. Et ita intelligitur l. si ex testo § i. Si vero soluitur aliud tunc potest repeti. Et ita intelligitur hec glo. per ipsum. ¶ Sed contra dominum glo. potest instari quod quod soluitur propter textum huius obligationis regulariter potest repeti ut hac glo. Sed glo. dicit alibi contrarium quod non repetitur ut in l. sed si lege § consuluit circa fi. ff. de peti. her. Martinus de azone tenebat cum opi. per verum. Et videtur ad contrarium quod ista glo. debet intelligi quando istud debitum naturale soluitur ignoranter. Secus si soluitur scienter et hoc constaret quod tunc non repetitur quia tunc videtur quedam remuneratio. Et ita intelligo glo. contrariam. Si vero dubitaretur vide l. si vero non remunerandi § pap. ff. man. Est et alia obligatio que procedit ex ratione naturali non ex instinctu nature. Et ista aut approbatur a iure et habet plenum effectum ut l. legitima ff. de pac. Similiter nec reprobatur nec approbatur et ista habet effectum compensationis ut in dicta l. eam. Item per eam potest retineri pignus ut l. vnica C. eam ob chyro. pec. Item eis accedit fideiussor ut l. fideiussor obligari § fideiussor ff. de fideius. Item non potest repeti si soluatur nisi secundum no. in l. i. ff. de con. inde. Et hec habent locum in obligatione naturali descendente ex ratione naturali ad obligandum. Quedam est ad liberandum. Et per hanc omnis obligatio non tollitur ut l. ab emptione ff. de pac. Quedam lex ei resistit et tunc habet locum l. iuris gentium § si paciscar ff. de pac. Quedam lex ei non resistit nec assistit. Et tunc dicit ut l. si vnus § pactus ff. de pac. Est et alia ciuilis obligatio. Et hec est duplex quia quedam est ciuilis effectu ut in quatuor contractibus realibus qui hic nominantur. Quedam est ciuilis approbatione et est hec regula omnis obligatio vel illa que est de iure gentium potest dici naturalis in effectu tamen approbatione potest dici ciuilis et ita no. glo. insti. de obli. in prin. ¶ Sed contra quia secundum hoc ciuiles essent multe et tamen textus non comprehendit nisi quatuor. Possumus dicere quod ciuiles sunt pauce ut hic sed approbatione sunt multe. Et in istis quatuor obligationibus ius ciuile est causa immediata. Et ideo hoc dicuntur obligationes ciuiles. Sed in aliis contractibus non est sic quia ibi causa immediata est consensus. Sed ius ciuile illi obligationi naturali comitatur vnde obligationem ciuilem percomitando tribuitur plenum effectum exactionis. Et de hac loquitur diffinitio obligationis et hoc dicit glo. Et due sunt rationes. Sed sola vtriusque obligationis diffinitur. Igitur et alibi dicit textus obligatio tota in l. si debitori ff. de fideiuss. ¶ Modo expediuimus de contractibus. Quereret glo. que

op

op

q° 15

sit dicta iure gentium contractus actionum et obligationum De quo
insti. de obli. De in pri. et l. licet § ea que de pe
cunia. q° ¶ Querit glo. hic dicit quod oblig. sunt de
iure gentium quod de actionibus et effectibus est magis
quia sine exceptione ex banitus deportatus ut in § re
legati Sine exceptione eius tu fuge ut in l. amissione
sive relegatus ut no. glo. in l. cognitionis ex qui sa
tis pos. ea. effectum habeant ex hac quod quia depor
tatus et tu fugitiva possunt acquirere ea que sunt iuris gentium
non ea que sunt iuris civilis ut l. si tibi mandavero
§ 16 cum j. man. Cum si diceremus actiones esse de
iure gentium deportatus et exbanitus posset habe
re Verius si diceremus actiones esse de iure civili
Et ad primum quod dicit quod sit de iure gentium
per l. plt. j. rerum amo. et l. indebiti de con. inde.
Preterea quoniam quod potest referri ad duo vel ad referri
ad antiquius ut l. in finalibus j. fam. regi. Et
ius gentium est antiquius quam ius civile gl. sunt de iure
gentium primo tempore dicit quod compositi sunt actiones et sic an
tiqua ut l. ij § deinde j. ti. i. Preterea quod sunt de
iure gentium probatur certum est quod deportatus contrahit
et sibi actio quaeritur ut l. si tibi mandavero § 16
cum Si quaerit actionem ergo sunt de iure gentium alias
non quaereret ut l. quidam de penis Contrarium determi
nat glo. hic quod sunt de iure civili ut l. ij § de
inde j. ti. i. Et insti. de ac. § sed iste et § et
alie et l. in commodato § sicut j. commoda. et
l. i. pg pri. j. de superfi. Ad ob. l. indebiti et
l. plt. rerum amo. quia inde ut in eis no. no ob.
ar. quod fit de l. in finalibus quia procedit in casu
dubio Sed tex. dicit quod procedit per legem ut in § de
inde et sic non est dubium Non ob. ar. quod fit
de deportato non potest dici quod ibi licet actiones sint de
iure civili tamen quaedam consequentia quia permittitur
deportato contrahere permittitur et actiones sibi quaerere alias
frustra permitteretur sibi contractus ¶ Querit glo.
q° quod sunt iste que sunt de iure civili Et dicit quod verborum
obligatio ut l. i. j. loca. Item et literarum obligatio
probatur insti. de literarum obli. pg pri. Item et contractus
emphiteoticus qui recipit certum esse a iure
civili ut insti. loca. § adeo Item sponsalitie lar
q° gitas cui ius civile dedit certum locum ¶ Dicitur
hic quod obligationes institute sunt Quid de obliga
tionibus ex maleficiis ¶ Glo. insti. de iure na.
gen. et civi. dicit quod obligationes sunt de iure civili
Doctores non reprobant glo. illam quod eadem obliga
tiones ex maleficiis sunt de iure gentium ut l. i. j.
de furtis Et insti. de obli. ex delic. in pri. licet
glo. ibi exponit iure naturali i. divino quod non
credo fuisse de mente imperatoris Cum ex illo
tex. concluditur quod sunt de iure gentium introducte
Item quia in maleficiis oritur naturalis obligatio ut patet
tex. in aut. de non alien. § quia vero leonis coll.
q° ij ¶ Sed quero quid de obligationibus ex quasi male
ficio ¶ Glo. in deo § dicit dicere quod eadem sit de iure
civili et non gentium Dico quod in isto casu glo. bene
dicit quod sunt de iure civili Et ratio est ista Ius gentium
consideravit solum hoc quod culpa propria deberet alicui
nocere et non aliena Sed per ius civile fuit indu
ctum quod quis tenetur ex facto alieno mediante sua
culpa sua ut in omnibus casibus insti. de ob. que
q° ex quasi delic. nas. ¶ Sed quero quid de deste
dotibus ex quasi contractu dicit quod sint de iure gentium
ut l. indebiti j. de con. inde. In contrarium quod sit
de iure civili ut l. apud Iulianum in fi. j. de qui
ca. in pos. ea. Sed testem ex quo defertur heredi
tas est de iure civili et sic concluditur quod sint de iure
civili Guil. hic dicit quod regula obligationes ex
quasi contractu sunt de iure civili introducte ut probatur
in omnibus exemplis positis insti. de obli. ex quasi
contrac. Preterquam in uno casu in obligatione que oritur
ex quasi contractu in debitum recipiendo que dicitur de
q° iure gentium ut l. indebiti de con. inde. ¶ Ve
ro iterum videamus in contractibus iuris gentium sit talis
obligatio ultramontanis quod non naturalis et an ius civile
ex eis agebatur ut l. i. de contrahen. emp. Glo. me
et bene secundum dominum meum Sed contrarium nam in
quolibet contractu iuris gentium est civile vinculum ut insti.
de obli. in pri. Nam si non esset vinculum quomodo
diceret lex quod tollitur civilis et remanet naturalis
ut l. stichum § aditio maxime cum naturalis non
q° sit per se efficax ad agendum ¶ Sed quero an
exceptiones sint de iure gentium Dico quod eo ex
ceptio sit actionis exclusio ut l. i. j. de excep.
sicut actiones sunt de iure gentium Ita et excep
q° tiones ¶ Quero quid de obligatione ex contractu
q° dotis tex. est quod sit de iure gentium ut l. cum
obligationes j. de capi. dimi. ¶ Queo quid de
servitutibus dicit quod sint de iure civili non si essent
de iure gentium quod potest dici naturale non posset
tolli per ius civile ut insti. de iure na. § fi.
et tamen tollitur per capitis diminutionem ut insti.
de usufru. § morte et § plt. Dico contrarium
quod sunt de iure civili ut est tex. insti. de usu.
et ha. § fi.

Ius autem civile Hic incipit tractatus
iuris privati Ius positivum illative Sed ordo non
quia videamus quid est ius quoddam naturale quid
gentium ergo videamus eorum divisionem Nam aut
constat ex scripto aut ex non scripto Et secundum hoc aut
stat ipse secundum glo. at aut per et et exponimus
ius scriptum et quod dicitur adminiculando se
dando bonorum possessionem de quibus j. et e.
de bo. pos. per totum ¶ Et nota quod sit ius civile
¶ 2° nota quod quando aliquid additur vel detrahitur alicui
rei quod fit species per se Et ad quod valet Dicendum statim
¶ 3° nota quod hoc ius est divisum in duo membra quia
aut est scriptum aut non ¶ Item nota per tex. iurisperiti
in l. ius aut hic posita ¶ Item nota quod ius pretorium
quandoque corrigit quandoque supplet quandoque iuvat ius
civile ¶ Inducitur hec l. in ar. ad quod si for
matus est libellus et postea aliquid additur vel
detrahatur quod dicitur esse novus libellus ar. hic
l. secundum Guil. Intelligo tamen dominum quando quis de
trahitur ad vel additur de hiis que habentur

hec lex producitur in
ar. ad quod

Summa

subare libellum hoc no. po. in l. i. ff. de eden. et
no. in l. edita C. de eden. ubi de hoc plene

Omnes populi qui legibus et moribus reguntur partim suo proprio partim communi omnium hominum iure utuntur. Nam quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsius proprium civitatis est vocaturque ius civile... [abbreviated gloss follows]

Omnes ppli. Omni pplo iur. dñone
tuit. Jus ppro statuto pmitti' quod ius
ciuile vocat'. Quod vo ab oim gete
equalit' custodit' ius gentiu appellat' h. d.
Primo ponit dim. bimebre usq ibi nam qd ibi
2a ubi ponit exem. pmi mebri Terno ibi quod
vo ponit exm. 2i mebri usq in fine leg.

mg iur

Casum in tiuno pose sic dim. e v. q vana sunt
iura quibus utunt' pple vong. Quero ro an ius
qo quisq pplo utit' sit ius ciule. Videt' omnis

op 5

ppli et nobilia collige p te. Op. primo rela
tiuo quis ut qui adiectui etc. gnaliti sine
copula restingit gentis ut j. de le. iij. l. ea tn
adiecto sz hic dr omnes ppli qui legibus et
sic innuit q quid sunt q no regunt' legibus ut
moribus quod e falm cum omnes utant' iure ge
ntiu ut hic i fi. h. et. So. dr glo. q hoc dr
p hoies silvestres q no utunt' moribus ut
legibus nec roe ut insti. e. s. ius ciuile
hoc no plac cum tales hoies silvestres no
faciat pplm. go de eis no meminit hec l.
q dr omnes ppli. Galr dicunt q ho dr p pplos
de nouo inchoatos q no habet certa lege
ut j. de le. l. ij. i pn. secundum Ja. de are. Sz nec

no. bri latio qui

hec opio plac q2 tales legibus et moribus re
gunt' licz no certis. Dic go q hic relatiuo
no po' restrictiue sz declaratiue hoc mo oes
ppli qui s. omnes ro e qt. qlitas q po' p re
latiuo apetit cuilz de gne sile hoc C.
de sum. tri. et fi. catho. l. i. Et ad treb. l.
inberng. Sunt go qlitate q p relatiuu adicit'
apetit cuilz de gne et po' declaratiue cum
hic cum selibz sunt no apetit cuilz de gne
Et tunc aut relatiuu po' sn copula et po' re
strictiue sunt po' cum copula et tunc po' aug

op

mentatiue ut dcam l. ea tn adiecto 2o op.
et vr' q solus pnceps possit face lege ut
C. de legi. l. fi. hic aut dr oms ppli qui le
gibus et hoc male cum innuat qlz pplum posse le
ge face. So. dicunt quid q hec p illo cor
rigit' quod no placet q2 dz cntrarii legum
correctio vitand pnt l. vinca ff. C. de coll.
do. Vel dr glo. dic q hic lo' de iure gentiu
et de iure ppo. volunt dice glo. q ius gentiu

qs pcius qstitue

appellat' Jte ius ciule ppro pt qstitui a pplo
ut hic Sed ciuile roe qstituit solus pnceps
ut i gruo vel dic q solus pnceps qstituit et
nulls alius solus ut i gruo no. sz hu pt qsti.
tue pple ut dr hic et dcam l. fi. 3o op. et

op

vr' q iste tex. qdicat dr eum quod ro nal
ro tr pgea dr q vocat' ius gentiu pmo debz
vocari ius nale q2 ro nalis induxit So. fa
teor q ius gentiu pt vocari ius nale secundum vum
significatum ut no. S. e. l. i. s. ius nale. Et

insti. de rer. diui. s. singlorum. Vel so. pt vocari
ius nale ut dixi sz pprie vocat' ius gentiu. nã
cum verbum nale refert' ad roez itelligi' de
iure gentiu nam no e roe omnibus aialibus co
ueniens roe sz solis gentibus Et ita lo' hic Jte
qnz verbum nale refert' ad hoiez et ideo e
qt. intelli' de iure gentiu ut S. e. l. Ut vim
ubi ius nos regimroez quadz qstituit et. //
Expediti de gnal. qrie q2 hec lex tractat
de iure ppo quo ipa ciuitas sibi qstituit hoc
e de statutis. Jo mag. statutorum tangam p
qones pncipales et accessorias. Et primo qro qs
possit face statuta. 2o qualr. 3o de quibus
4o quos ligat statutum fcm. 5o a qo tpe liget
6o utrum statuta recipiat interpretacoez. 7mo qlr

q p m
pu ke

statuta i iudiciu deducant'. Primo go qro
quis possit face statuta. Et pmo an oes pple
possit face statuta p se et sn supiorum auctte
Et vr' q supiorum auctas requirat' ut C. de legi.
l. si quis exordinaria li. xo. facit i aut. de
defen. ciui. s. sz in utroqz Simpl. no. hic
tangit sz mingerdi. Jo dic aut qr de pplo

1

qui villas hz inrdicoez ut sunt de ville et
castra que simplr subiacet alicui ciuitati ut

2

duo sunt de pplo qui hz omez iurisdicoez qces
sam a pncipe vel pscripta ut i aut. de defen.
ciui. s. iusiurandum i fi. magne glo. sunt

3

qr de pplo q hz iurisdicoez limitata ut in
ciuibus tm ut i cuiuslibz leuibus causis
ut sunt infra castra in marchia Primo casu

& pmo cau

aut tal pple vult face statutum ptinet ad
iurisdecisione sunt ad administracoez rerum
comunis ppli et valet ut C. de testa. l. fi. ubi
qsuetudo rusticorum id e suada qt pncepe
vel pplo cui illi rustici erant subiecti appba
ut facit ex de consti. c. cum accessisset et c.
cum ad. Sic loquat' dcam l. si quis exordinaria
sunt no indiget auctas supiorum et no valet
cum careat iurisdicoez. et face statuta e iurisdicto
i gne sumpta ut pz et diffinicoe no. j. de
iurisdic. o. iudi. l. i. et cum quis denegat' et
oia ea p quod puenitur ad illud ut l. oro j.
de spon. Si vo qr de hiis q ptinet ad sio'
bonorum administracoez ut de expendenda pe
cunia coi et possent fieri statuta nisi cent
decreta ambitiosa ut j. de decre. ab. or.
fa. l. i. et l. ambitiosa. 2o casu qn pple hz

& 2o cau

omez iurisdicoez pt face statutum no expect
tata supiorum auctte ut hic et insti. e. s. oms
et de pmt. cre di. l. anthiocensium. et q isto
casu no expectet' supiorum auctas patz exo
qsuetudis q induct' ex tacito qsensu ppli et
equipat' statuto in q qstat q no requirat'
supiorum auctas ut j. de legi. l. de quibus. et q
gnalitas istius l. debeat intelligi de pplo qui
heat iurisdicoez patz ex tex. insti. e. ti. ubi

no. q 3o ma. ad hoc an qs pplus potest
facere statuta

explicat de populo romano et auctoritate sua / ita
per istam l. et solet dici quod dedi libera licentia faciendi
statuta. Et ideo non requiritur alia superioris auctoritas
licet presides provinciarum in terris ecclesie faciunt ali-
d. 3° casu obseruari ¶ Tertio casu qui habet iurisdictionem
limitatam in terris in quibus habet administrationem
seu iurisdictionem possunt facere statuta in aliis non
sine superioris auctoritate per ea que s. dictum sunt ¶ 2° quo
q° utrum collegia possint facere statuta / videtur dicendum
quod collegia licita et approbata in terris in quibus
habent iurisdictionem et quo ad ea que ad ipsos collegia-
tos pertinent possunt facere statuta ut C. de iurisdic-
o. iudi. l. fi. Et quod ibi no. in glo. expressius
C. de consti. pecu. l. ii. in fi. et ibi no. ¶ 3°
q° quo utrum pars alicuius ciuitatis puta unum quarterium
possit facere statuta / videtur quod sic quia sit collegium
quoddam approbatum ut j. de leg. ii. l. si quis a filio
§. fi. et j. de sum. rei pub. l. ple. ibi no.
Bar. gl. et per hoc videtur casus j. ti. i. l. ii. §. deinde
cum esset. Sed cum iurisdictio non resideat in certa
parte ciuitatis sed in toto populo vel consilio quod populum
representat ut j. dicetur / et no. j. de iurisdic.
o. iudi. l. et quia. In hoc dico quod statuta ad causarum
decisiones non potest facere sine confirmatione totius
populi. Sed statuta pertinentia ad modum expediendi
ea que indiget ipsa pars seu quarterio possunt facere
ut s. dictum est / nec obstat §. deinde cum esset. Quia
fuit per quod illa plebiscita valent ex confirmatione
postea subsecuta ut ibi patet. Et ita intelligit
q° Ja. de Bel. ¶ 4° quo utrum iudices possunt
facere statuta. Et videtur quod sic ut j. quod quisque iuris
l. i. §. i. Et no. per glo. j. ti. ii. l. non ambigitur
C. de offi. prefec. preto. l. formam. Et patet in omnibus
eodem preto. ut dictum est s. l. proxima ¶ Item
videtur quod non possunt ut C. communia. episto. l. programma.
j. de decre. ab ordi. fa. l. ii. Distinguendum est
quia aut queris de maioribus iudicibus ut senatoribus
prefectis prefectis pretorio qui equiparantur regibus
qui sunt hodie per mundum ut plene solet dici per
Doc. j. de offi. prefec. preto. l. i. Et isti possunt facere
statuta et constitutiones ut s. l. proxima et dicta l.
non ambigitur et l. form. Idem potest dici de legato
apostolice sedis ut extra de off. lega. c. fi. Aut
queris de aliis qui non sunt in tanta dignitate. Et
tunc aut habent dignitatem perpetuam seu ad vitam
ut comites / marchiones / in eorum terris et episcopi
in eorum diocesibus et tunc possunt condere statuta
ut extra de ma. et obe. c. ii. / et de consti. c. ii.
li. vi. Et hoc vult dicere tex. in auth. de sta-
tu. liber. coll. §. i. ubi dicit statuta que ciuitates
consules vel quicumque alie persone intelligo de perdu-
rantibus habentibus iurisdictionem perpetuam non ad tempus
uero ut sicut princeps qui est dominus totius facit
legem uniuersalem. Ita isti qui sunt domini in parte
faciunt statuta in parte. Aut queris de iudicibus
habentibus iurisdictionem temporalem ut potestates et recto-
res terrarum communiter. Et tunc aut volunt facere
statuta seu constitutiones generales consilio et pro-
ceribus ciuitatis et possunt ut dicta l. i. §. i. quod
quisque iuris. Et ita ibi sentit glo. et l. ii. C.
de decre. ab ordi. fa. Et ita debet intelligi dictum
consto. de sta. gen. liber. coll. Aut volunt facere
ipse solus et non potest ut C. communia. episto. l.
programma. Sed bene potest facere ordinem sine lege
pro toto suo tempore spectantem ad exigentiam factorum
ut quod nullus extrahat frumentum de ciuitate
vel portet arma vel quod nullus vadat ad sala-
rium vel stipendium vel de nocte et similia ut
j. de offi. prefec. vi. l. fi. C. de nau. et bena.
l. i. li. xi. Et facit l. i. j. quod quisque iuris. Ex
his patet quod presides provinciarum missi a cardinali
non possunt facere statuta seu constitutiones sine consilio
prouinciali quia non sunt de maioribus iudicibus
sunt enim clarissimi ut no. j. de offi. pres. sup.
rubrica. Item habent iurisdictionem temporalem. Illi vero
quos appellamus maiores iudices sunt illustres
vel spectabiles ut no. j. de offi. prefec. preto.
sup. rubrica. Sed quid sentiatur ex consuetudine
vel speciali concessione pape ¶ Quinto quo utrum potestas
q° habeat arbitrium imponendi penam ubi non est
expressa a iure vel a statuto ut j. de effrac.
l. i. §. expilatores. Et no. j. de penis l. sanctio
legum. Sed cum ponitur in pri. sui regiminis hoc decla-
rare ut pro tali maleficio tanta pena imponatur
Vnde de cu. dubitatur quod sic cum tale statutum non va-
lebit ultra durante suo officio ut extra coll. de cleri.
coniu. in vesti. fere. c. i. Contrarium credo quia illa
declaratio quod potest recipere varietatem in tempore non po-
test in omnibus temporibus ut j. de leg. ii. l. cum pater §. a filia
sed hoc potest variari quia secundum varietatem personarum
temporum / et locorum / potest esse quod una pena impo-
natur maior vel minor ut l. prodimus j. de
incen. rui. nau. Et de penis l. respiciendum
q° §. et q. ro. cessat in dicta c. i. ¶ Sexto quero
utrum comunitatem faciunt statuta vel soliciti quod
qui fecit tale quid soluat xx. den. Si tale
statutum valeat. Ita quod dicta pena in mediate possit
exigi. Et quod videtur dicendum quod utrum comunitate
habent iurisdictionem in secularibus ut s. in constit.
§. illud no. Et in auth. hita. C. ne fili. pro pa.
¶ Item habent modicam coherctionem seu leuem ut j.
ad l. aquil. l. sed et si quemcumque §. fi. Et loca.
et condu. l. item queritur §. ite. vel. Aut ergo
utrum faciunt statuta pertinentia ad decisionem
causarum in quibus non habent iurisdictionem et non possunt
quia non sunt maiores iudices nec habent iurisdictionem
perpetuam et non possunt facere talia statuta nisi sunt
qui habeant iurisdictionem perpetuam ut s. dixi. Aut
faciunt statuta circa mores. Et hic aduerte
quia talia statuta hodie consueuerunt durare per
tres personas et quia prohibent vel precipiunt aliquid

fieri secundum bonos mores Et hec statuta valent
et eis debet obediri sicut preceptis patris ut ff.
de obsequ. liber. l. liberto in glo. que dicit quod imperii
sicut precepti ¶ Ergo sicut patri debet obediri ut
C. e. l. velut ita et imperio / 2a pars est que impo
penam contrafacienti Et tunc aut imponitur pena pro
iniuria ut quando imperii fractum per luxum et
non valet cum ob mores non debet fieri receptio
pecunie ut C. de rei. uxo. act. l. i. § taceat
Aut imponitur pena alterius cohercionis et
non valet an tempus ut C. depi. § cum tunc eveat
hoc debet facere suo arbitrio non excedendo modum
Eadem possem querere et dicere de statutis que pa
terfamilias facit in domo pro corrigendis moribus
qo filiorum et familiarum ¶ Septimo quero utrum
excommunicati et nunc dici posse facere statuta Et
dico quod non ut extra de immu. ecc. c. adversus §
contra nec secundum regulam lex sine impedimento cessante
sine nova confirmatione ut e. ti. c. i. et ar. ff. de le.
iij. l. i. § si filius et ff. de bo. pos. secundum
tab. l. qui ex libris § testo Sed credo de ba
nitis imperii ut p. coll. de sta. quam li. etc.
§ i. Quod enim non obediunt principi perdunt ea
que imperii erant sibi ut ff. de capi. dimi. l. amis
sione sed statuta sibi imperii erant ut hic 5o et
qo ¶ Octavo quero aliter puniantur illi qui faciunt sta
tuta cum non habeant potestatem Credo quod si faciunt
dolo malo cum crimine lese maiestatis incidunt in
l. iul. maiestatis ut ff. ad l. iul. ma. l. iij. §
qo 2o principaliter fi. ¶ Quero 2o principaliter qualiter statuta
fiant Et si quidem indirecte maiores vel dominus hoc
faciant consulendum est quod hoc faciant consilio sapientum
ut C. de legi. l. humanum sed si volunt pro hoc
facere proprio motu et hoc subditis divulgare
ut C. de legi. l. iij. Si vero statuta fiant a
populo talis est ordo quod convocetur totus populus seu
homines qui sunt de consilio populi qui representant
populum ut no. C. que sit lon. consue. super rubrica
Et hec convocatio fiat auctoritate potestatis vel alterius
magistratus solempniter hoc est sono tube vel pulsa
ta campana vel voce preconis ut C. de decu. l.
ij. in tercia glo. li. x. Et ff. de re. mil. l. aliud
§ refertur et ibi no. Et convocetur ad curiam vel
aliud locum publicum seu consuetum ut dicta l. ij.
et de legatis l. siquidem ex ordinario li. x.
Quibus sic coadunatis videatur utrum sint due
partes populi seu consilii que requiruntur ut C. de decu.
l. nominationum Et no. ff. quod cuiusque univ. no. l.
nulli nec sufficit vocatos esse nisi due partes
sint presentes ut C. de pdi. cu. l. fi. li. x. ibi
dicit nec ex tabella decreta recitari que dicunt
non sufficit sono tabelle vocatos esse nisi
venerint Et ita intelligit ibi odof. licet glo.
aliter exponat ut no. in dicta l. aliud § refer
tur Quibus sic coadunatis debet fieri proposita

per unum aliquem de duobus modis quia potest fieri generaliter
quid placet vobis super tali facto statuere Et super
tali proposita cenitur consultationes Et iste modus colligitur
ff. ad Vell. l. ij. § i. Alius modus est quod fiat
proposita certa et limitata an placeat populo quod
sit talis lex vel statutum Et iste modus colli
gitur insti. e. § sed lex et § plebiscitum et insti.
ad l. aquil. § hoc in capite Quod quod pla
cuerit maiori parti illud erit firmum ut ff. ad
municip. l. quod si maior Et de re. mil. l. aliud
§ refertur Et ff. quod cuiusque univ. no. l. nulli et
dicta l. nominationum C. de decu. ¶ Sed hic quid
qui non hec distinguebant aut fit statutum per
legem Et sufficit consensus maioris partis ut dicta
l. Aut fit contra legem Et tunc oportet quod nullus dis
sentiat ut in aut. de defen. civi. § fi. ibi
nullo reluctante Contra Ita no. gl. C. que sit lon.
consue. l. consuetudinis in iiij. q. con. fine ipsius
Sed non placet quia in dicto § fi. est casus specialis
propterea verba de iure com. sed per statuta quis
alius ordo datur ¶ 2o quero dixi quod omnes voca qo
dos quid si una pars expulit aliam de civitate
distinguendo aut alia absunt de civitate volun
tarie et tunc remanet tota potestas in presentibus
ut ar. ff. de ti. et tute. da. ab his l. ubi
absunt et dicta l. nominationum C. de decu.
Si vero sunt expulsi Et tunc aut ad illos ex
pulsos competebat ius condendi statuta aut
non Si 2o casu verbi gratia quia non erant de con
silio et tunc non obstat illorum expulsorum ab
sentia quia illi qui remanserunt in civitate possunt fa
cere statuta ut ff. ti. i. l. ij. § deinde cum esset ubi
dicitur quod non est dubium quod ad partes remanentes
remansit potestas condende legis Aut ad expul
sos pertinebat sicut ad remanentes potestas con
dendi legem quia erant de consilio Et tunc aut sunt
expulsi ex iusta causa Et adhuc in remanentibus
remanet potestas condendi legem quia cum non obe
diant civitati sic perdant omnia iura civitatis
sic ut ff. de capi. dimi. l. amissione Et sic
perdunt ius condendi statuta quare potestas remanet
apud presentes Aut sunt expulsi sine iusta causa
per invidiam forte et tunc licet statuta facta
per remanentes fuerint forte quantum ad eos per l.
fideiussor ff. de f. ca. pdi. hi in preiudicium ex
pulsorum non possunt nec ex sua malignitate commodum
ut ff. de furtis l. itaque fullo ¶ 3o quero dixi qo
omnes vocandos ad unum locum quid si omnes de populo
consentiunt separatim in domo sua et hoc constat
per publicum instrumentum an valeat videtur quod sic ut
dicitur in consuetudine ff. de legi. l. de quibus Et
ff. comu. pdi. l. fi. Et de aqua plu. ar. summam
contrarium credo per duas regulas primam in hiis 1a
que pertinent ad plures ut universos requiritur sit
omnium consensus ut dicta l. ij. C. de decur. Ex
pressus ex de cler. c. in genesi / 2a regula 2a 2a

et in hiis in quibus consensus maioris partis preiu-
dicat minori etiam si perveniat ad plures ut sin-
gulos requiritur ut fiat simul ut ff. de pac. l. maio-
rem § fi. Secundo hec non perpetua quia non requi-
ritur quod fiat simul et nec obstat quod dicitur de con-
suetudine quia pluralitas actuum et cursus temporis
succedit loco talis coadunationis et nec obstat
l. fi. et l. si maior quia ibi loquitur in tot pluribus
ut singulis nec consensus partis alteri preiudicat.
q° Quarto queritur qualiter explorabitur talis
voluntas populi. Et videtur quod requiritur expressus
consensus verbis ut ff. de legi. l. de quibus. Et eo
in hoc differunt statuta a consuetudine quia unum
venit ex consensu expresso aliud ex consensu ta-
cito. Sed credo pro dicendo quod requiruntur verba
ex parte consulis interrogantis seu proponentis. Facientes
ex parte vero populi videntur non requiruntur verba
sed sufficiunt signa consensus sedendo quod proponitur
in contrario surgendo vel levando ut de sedendo sicut de
fabis albis ut in egregiis ar. ff. de ac. et obli. l.
consensu. Et per hoc specialiter inducitur ff. ad treb. l.
sed cum muto § si pupillo ibi vel interrogari nutu
possit annuere seu significare. Et Io. de ybellino
ff. ti. ii. l. i. in fi. glo. et l. de quibus. Et ita obser-
q° vatur de consuetudine. Quinto queritur an possit
aliquibus committi quod faciant statuta. Et videtur
non quia sicut testator non potest suam voluntatem
committere ut ff. de her. insti. l. illa institutio et
l. captatorias quia voluntas est lex particularis ut
in aut. de nup. § disponat coll. iiii. Et no.
C. de usur. pro emp. l. ii. Preterea hec specialiter
committitur. Secundo non potest demandari ut ff. de offi.
eius cui man. est iur. l. i. Contra quod possit
ut ff. ti. i. l. ii. § sed quia difficile. Cum dicit autem
iudices vel duos qui haberent autem hoc facere de
voluntate hoc delegando et non putant quia hoc eis ut
magistratibus est concessum ut ff. de offi. eius cui man.
est iur. l. i. Contra ipsos libet hoc committere et pro
ut ff. ti. i. l. ii. § exactis et § deinde quia diffi-
cile. Et apparet ratio diversitatis. Vel dicatur quod ratio est
quia ille cui committitur a populo dicitur ordinarius non
delegatus quia populus potest dare ordinariam iurisdictionem
ut ff. de iur. o. iudi. l. et quia si alii iu-
dices non dant ordinariam. Istud autem non potest de-
q° 3 prin(cipaliter) legari secundo et. Tertio queritur principaliter de quibus seu
super quibus possunt fieri statuta. Et siquidem sta-
tuta fiant super hiis que nullo iure disposita
sunt valent ut ff. ti. ii. l. de quibus. Si autem fiant
super hiis que disposita sunt a iure naturali vel gen-
tium non potest tollendo in totum sed in aliquo dero-
gando vel addendo sic ut l. [illegible] et quod
ibi no. et l. manumissiones. Sed [illegible] ff. de consti.
q° pri. l. i. Secundo uno potest queri an possit fieri sta-
tutum de hiis que disposita sunt a iure divino.
Et videtur quod non nec autem statuit. Et quod ius di-
vinum et videtur superfluum sicut cum debitor legat
creditori ut ff. de le. i. ~~[illegible]~~ si creditori
fuit ff. ad municip. l. i. in fi. Et C. de thesau.
l. i. li. x. Contra disponit aliter. Et hoc videtur non posse
ne minor tollat legem maiorem ut ff. de arbi.
l. nam magistratus. Et quod no. ff. de consti. pri.
l. i. Et C. si contra ius vel uti. publi. l. fi. Ego
vero quod sic quia ius civile propter vii. testes ad-
hiberi in testamento cum de iure divino in ore duorum
vel trium stat omne verbum ut extra de iudi. l.
novit. Et ff. de testi. l. ubi numerus. Item ius divinum
dicit non occides. Et tamen a iure civili in pluribus
casibus permittitur ut C. quando li. se. sine iudi. vi.
l. i. et ii. Et glo. simpliciter se expedit quod ius civile
non distinguit non tollit ius divinum ut dicitur
l. i. de consti. pri. Et C. si contra ius vel uti. pub.
l. fi. Dominus Cy. lanus C. de pe. impu. offe.
l. quotiens in iii. q. Cum prefate non loquitur unde
tu distingue. Contra ea que de iure divino sunt
statuta sunt mere spiritualia. Et super hiis nec
imperator nec populus potest condere legem ut extra de consti.
c. ecclesia sancte marie. Facit C. de epi. et cle. aut.
clericus in fi. et aut. statuimus. Contra sunt temporalia
et tunc aut de iure divino non est simpliciter sta-
tutum ut in illo precepto non occides nam alibi
permittitur ex causa ut dicitur qui occidit occidatur
et ex aliis causis et tunc ex causa potest permitti per
leges et statuta quod quis occidatur ut dicitur l. i.
et ii. C. quando li. sine iudi. vin. et ff. ad l. cor.
de sica. l. iii. in fi. Contra de iure divino est
simpliciter statutum. Et tunc aut eam legem excludit
peccatum et valet lex sive statutum ut patet in testo
ubi requiruntur vii. testes et ideo non sufficiunt
duo quia tunc lex presumit dolose et fraudulenter
fieri ut C. de testa. l. iubemus in fi. Et qui
testa. fa. pos. l. hac consultissima in fi. propter quam
violentam presumptionem iuri divino addit quod
dicitur in ore duorum vel trium etc. et ista eam exclu-
dit peccatum quia si vere est dolose et fraudulenter
factum est quod constat apud nos mera presumptio
non tenetur. Hec similiter sed in foro conscientie disputent
theologi. Contra eam legem vel statutum non excludit
peccatum et non valet lex vel statutum derogans
iuri divino. Exemplum de iure imperiali alienatio
rei dotalis non valet et nec confirmatur per
iuramentum ut C. de legi. l. non dubium. Singu-
lare est favor dotis. Item pactum factum a filia ne
succedat non valet nec confirmatur iuramento ratio quia
pactum est de futura successione ut C. de coll.
l. pactum et quod ibi no. Iste leges non valent
ratio quia [illegible] tales casus non excludunt peccatum cum [illegible]
casus non sit licitum deierare ut extra de iureiur.
c. cum contingat. Et de pac. c. ii. li. vi. Idem
de legibus que permittunt malefidei possessorem pre-
scribere que leges non valent quia non excludunt
peccatum extra de prescr. c. fi. Et ibi no. per Io. an.
Ex ista theorica apparet solutio plurium questionum primo
an valeat statutum quod exbanitus possit impune
occidi. Et certe sic quia contra a iure divino

non valent quod ad hoc
[illegible] fieri statutum
de hiis que disposita sunt
a iure divino

eo supradicto [illegible] prius solvitur

non statuit simpliciter ut s. domi e et deo l. i. et
ii. cum l. sine iudi. s(e)c(un)dum. pro hoc dicto quod e(st) contra
dictum legis sit contrarium quod ille qui non est obe
dient illi sub cuius imperio est habetur ut transfuga
et hostis et perdit iura sue civitatis ut l. amissione
ff. de capi. dimi. Sed transfuga et hostis potest ex
forma legis seu iuris sors comprimi ordi. ergo et
iste ex forma statuti dampnatur e ff. ad l. cor. de sic.
l. iii. Item alia dicit statutum quod qui per x. annos
debitum sibi non petierit cadat a iure suo / certe
statutum tale non valet quia nec lex imperialis
hoc dicens valet. Sed si statutum dicit quod q
tractus seu contractus fictitius presumatur tunc valet
quia talis non concludit penitus per ea que dicta sunt.
Item si statutum dicit quod minorum contractus non va
leat etiam si fuerit iuratus nisi interveniat
consensus duorum consanguineorum non valet.
Sed si statutum dicit quod si contractus aliter factus
fuerit presumatur minores dolo inducti tunc
valet statutum quia si dolus inesset non valeret
sed quia presumitur dolus per statutum potest iuramentum
tamen sine peccato contempni ut dicto c. contingat / et
de penis c. ii. et de iurament. c. licet / et in
eis no. Et sic ista videtur indictum. Et quodam
modo hoc videtur sentire Ia. de bel. in quadam
sua disputatione. Tertio nunc principaliter queritur utrum
super hiis que disposita sunt a iure civili possint
fieri statuta aliter statuendo videtur quod sic
ut ff. ti. ii. l. de quibus in fi. de pactis l. pacisci
contra l. non impossibile c. ti. In contrarium videtur
quod non ut C. de usur. l. eos videtur nec liceat. Item
hoc dicit quia lex resistit statuto prohibendo
ne fiat et tunc non valet statutum unde solo valet
statutum quod princeps permisit ut hic et s. dixi
secus ergo si prohibet ut dicta l. eos C. de usur.
Et C. de furtis aut. navigia Et de sacrosanc.
ecc. aut. cassa / Et contra de sur. aut. omnes
peregrini unde lex non resistit statuto. Contra
quedam glo. videtur dare talem doctrinam contra quod tale
ius potest renunciari per partem / et potest per statutum
contra non per partem et tunc nec per statutum. Ita
no. C. de secu. super xxx.ta li. pro. Similiter glo.
videntur dicere contrarium quod talis equiparatio partis
ad statutum non sit vera ut ff. de re. iur. l. nec
ex pretorio et l. neque pignus s. pratorum. Et
no. C. que sit lon. consue. l. ii. in glo. magna.
Et tangitur ff. ti. ii. l. de quibus pro quibus glo.
concordandis dic quod quando prohibendum est fieri per par
tem quia contra bonos mores et tunc prodit arg(umentum) quod
tunc nec per statutum et ita loquitur glo. de secu.
super xxx.ta ubi quia lex et statutum debent esse sancta
et honesta ut ff. l. proxima s. i. Et C. de leg.
l. leges sacratissime ff. ti. ii. l. iii. et iiii. di. c.
erit ergo si continet aliquid inhonestum non valet
contra exhibitum fieri per partem alia non puta pub.
utilitatis vel alicuius iuris subtilitatis exemplum in s. alio
tunc tale arg(umentum) non procedit. Ita loquitur alie glo.
ad que facit ff. ti. ii. l. de quibus in fi. Et ipsis casibus
non dicitur statutum contra legem licet disponat aliter quam lex
ut ff. de par. l. pacisci Et C. de par. l. pacta que contra
et quod ibi no. Predicta vera quando fit statutum de
hiis que ad ipsius iurisdictionem spectant. Secus si fiet
in casibus maioribus que sibi solus princeps reservavit
ut in venia etatis concedenda ut C. de hiis qui
ve. eta. impe. l. ii. Idem in arrogatione ut ff. de adop.
l. ii. et in similibus. Et tunc statutum non valet quia
non pertinet ad ipsius iurisdictionem per ea que dicta sunt s.
in prima q. Ita no. ex. de ma. et obe. c. ii. / x(ci)
di. c. catholica et ibi no. Et c. di. c. que mores.
Iuxta premissa queritur an valeat statutum factum a q°
civitate ne a sententiis eorum iudicum liceat appellare
videtur quod non quia solus princeps potest hoc facere ut ff. a
qui. appel. non lic. l. i. in fi. ergo ut iura dixi
In contrarium videtur causa ff. ti. i. l. ii. s. exacti. Ergo sic
dicere contra quod de iure civili s(ecundu)m quod non potest
appellari ad principem obmissis mediis ut ff. de
app. l. i. s. si quis in appell. Et tunc aut civitas que
fecit tale statutum habet iurisdictionem prime et 2a appellationis
et valet quia de hiis que ad eius iurisdictionem pertinent
ut dictum s. exacti. Contra habet solum iurisdictionem pre
appellationis et non secunde et non valet impediendo
enim primam appellationem impedit 2am per quam deveniretur
ad superiorem quod non licet ut dicitur ar. ff. de spon.
l. oro. Contra ullam iurisdictionem appellationis habet et idem
ut dictum l. i. a qui. appel. non li. Contra que de
iure canonico secundum quod potest appellari ad papam
obmissis mediis ut ex. de app. c. si duobus et
c. sollicitudine Et tunc tale statutum per im
pedit iurisdictionem superioris non valet ut ex. de
ma. et obe. c. ii. Quarto queritur utrum liceat facere q°
statuta super hiis que ab aliis statutis eiusdem civitatis
sunt disposita. Et hic est advertendum quia quando statu
tum precedens est simplex / quando derogatorium non
secunde / quando non derogatorium sed iuramento fir
matum / quando sunt duo statuta contraria eodem tempore
confirmata in eodem volumine reperta. De quolibet est
videndum. Cum primum quando precedit statutum sim ad 17
plex per sequens potest mutari videtur ut insti. e. s.
sed naturalia et s. ea no. In contrarium quod non posset
revocari videtur ff. de serv. ab ori. fa. l. quod sed
Distingue contra statutum stat in simplici dis
positione statuti contra tunc sit in contractu ut quando
primo cavetur per sequens potest statutum simpliciter re
vocari ut dictum s. ea no. Contra aut in revocando
requiretur superioris auctoritas ff. dicetur cum tertio
articulo / 2o casu non potest revocari in preiudicium
quasi contrahentis ut ff. quod cuiusque univ. l. iste corum
s. ex hiis ubi non potest revocari actor constitutus
per decretum prepositi inde sententia est contractus

no(ta) d(e)c(isio)nem ad hoc utrum liceat facere statuta super
hiis que ab aliis statutis eiusdem civitatis
sunt disposita et sunt contraria

qui resultat

no(ta) d(e)c(isio)nem ad hoc an super hiis que
disposita sunt a iure civili
possunt fieri statuta

Primo queritur pro qualiter [illegible] super ff. [illegible]

qui resultat ex litteris contestatione. Ita debet intelligi
l. quod semel et glo. ibi posita contrarium sentit in textu
alterius intellige vel contractus vel quasi qui ex de
creto vel statuto resultat. Et cum predicta subiun
qo
gunt quedam ad intelligentiam ipsorum statutorum tanget
que videntur ad habitandum in tali castro contrahat
in civitate, pretio quidam venerunt, unde civitas
vult renovare statutum et vult ne illi gaudeant
immunitate. Certe in preiudicium eorum qui nondum ve
nerunt potest, sed in preiudicium eorum qui iam venerunt non
potest quia iam dedit statutum transivit in contractum vel quasi
contractum do ut facias vel facio ut facias, id est concedo
tibi immunitatem ut venias. Si aliqui venerunt
ex verbis potest preferre et contractus. Et ideo non est
ex verbis per primum, sed antiquos venias sic ut ff. de con. ob
causam primum sed si permittas. Sic intelligo dictam l. quod semel
et quod ibi no. per glo. et per dy. Circa 2m, cum ad 2m
precedens statutum est derogatorium secundi vel ex
prohibet illud fieri vel dicit quod non possit contrarium sta
tui seu quod ipsum venire nisi certa forma, numquid
2m statutum contrarium simpliciter valeat vel cum contra
si revocatione contrariorum requiritur specialis revocatio
primi. Et videtur quod secundum simpliciter factum tollat primum
ar. ff. de min. tradi. l. omnes § licet. Preterea corpo
quod lex facta est sui virtute tollit precedentem contrariam
nec disputandum est de ea sed indicandum secundum eam
ut in. di. c. in istis. Et C. de emi. pat. l. ii. Preterea
videtur casus C. de legi. l. humanum ubi prohibet
imperator ne leges fiant nisi certa forma et tamen postea
plures leges sunt facte simpliciter nulla de ea
habita mentione et valent ut ibi no. Et de emen.
iusti. co. cum fine et hoc quidam tenent. Extra
quod requiratur specialis revocatio sicut in testibus
de le. i. l. si mihi et tibi § i legatis. Et de le.
iii. l. si quis in prin. testa. Preterea hoc patet in rescripto
impetrato contra legem quod non valet nisi dicat in
rescripto non obstante tali lege ut no. C. si contra
ius vel uti. pub. l. fi. Et C. de testa. aut. hoc
inter liberos, vel propter precedentem clausulam deroga
toriam positam in l. nec damnosa C. de pre. impera.
offe. per hoc dicunt aut. hoc inter liberos. Et glo.
in l. pacta novissima C. de pac. et hoc tenet aliquis.
Videtur quidam qui distinguunt aut statutum precedens
est derogatorium voluntatis et requiritur ex
pressa revocatio per iura 2o allata, aut est
derogatorium solemnitatis quia vult 2m non
valere nisi servata certa forma et tunc tollitur
per 2m statutum simplex ut dicta l. omnes § licet
et dicta l. humanum. Et hanc opinionem sequebatur olim et
audivi de pis. quem consonat opinio Ja. de are. quod
posuit in dicta l. si quis in prin. testa. et quod recitat
C. de testa. l. sancimus. Audivi dicentem Dy. cum
testium vero dicit quod requirat specialis revocatio
ex de re. in vi. c. quod semel li. vi. Sed dum quo
hunc articulum disputavit in hac civitate me
audiente et tenuit indistincte quod 2m statutum
non valeat nisi fiat expressa revocatio primi
per iura allata. Hoc etiam probat protestatio sequens
declarat animum in futuro decesse ut l. at si quis
§ plerique de reli. et de argu. . . l. qui
in aliena et l. fi. Sic ergo in 2o statuto deficit
animus et voluntas, ergo non est statutum. Non obstat
lex omnes § licet et distinctio predictorum quia intel
ligo quod ibi expresse permittit propter voluntatis
ut ibi no. at deficit voluntas. Non obstat quod
de ea non est disputandum quia verum est cum est lex
sed hic non est propter defectum voluntatis. Non obstat
lex humanum quia ibi imperator loquitur ex humanitate
non dicendo si aliter fiat non valeat. Et tunc semper
ut patet per ea que dixi § in rescripto. Ita dicit Dy.
que in hoc sequor. Circa 3m cum primum sta ad 3m
tutum est iuramento firmatum videtur quod per 2m non pos
sit tolli cum non possit veniri contra sacramentum ut
C. si adv. ven. aut. sacramenta et ex de iure
iur. c. cum contingat et c. ii. c. licet li. vi. Et
de pac. c. quamvis li. vi. Extra quod tollatur per
sequens, nam si iuro non contrahere matrimonium non serva
tur contraho non iuratum et per contra contraho non serva utroque
enim valet matrimonium ut ex de spon. duo. c. i.
in fi. Et de voto c. i. in fi. li. vi. Tu dic aut
tale statutum per quod primum tollitur requirit
superioris auctoritatem et tunc non potest tolli primum per
iura 3o allata, vel quia ille qui hoc intendit
auctoritate non vult de auctor. prestit. aut non
requiritur superioris auctoritas et potest revocari et
revocatur sicut primum per iura 2o allata. Iudex
enim suus non tibi tunc denegat auxilium no.
C. si adv. ven. l. i. Ius predictorum quod in revo
catione requiratur auctoritas superioris. Dic aut
tales populus qui potest statuta facere sine
superioris auctoritate. Et tunc eadem ratione potest revo
care per ea que dixi supra. Aut non potest statuere
sine superioris auctoritate. Et tunc aut vult statutum
primum tollere alterum statuendo aut vult simpliciter
tollere. Et ad ius commune redire, primo casu non potest
nisi interveniat eadem solemnitas in destructione
que intervenit in constitutione. 2o casu potest sine superioris
auctoritate ar. ff. de manu. te. l. ii. Et C. de testa.
l. hac consultissima § si quis aut ubi primum
testamentum tollitur per 2m nunquam legitime factum quod per
eum ad ius commune reditur quia sunt instituti venien
tes ab intestato alias secus per hoc videtur casus ex qo
de consti. c. cum accessissent. Sed an iuramentum
contineat vim verborum derogatoriorum. Ita quod
requiratur expressa revocatio. Jo. an. in illa que
questionem disputavit de eo qui iuravit non revo
care testamentum tenet quod sic. ar. ff. de le. ii. l. cum pa
§ filius meum et ff. de le. iii. l. eum qui §
codicillis. Sed istud videtur male dictum quia eadem ratione
videtur quod iuramentum debeat habere vim verborum derogatoriorum
exceptorum non innovare penitus quod est falsum ut
l. fi. C. de non nu. pe. Sed certe ibi sicut

I

ↄmissio fuit facta spe future innovationis Ita innovatio
que iam hic cessat. Item quid si utrumque inter-
veniat s. verba derogatoria et innovatio. Dice-
bat quidam quod non potest renovari ut sic innovatio ad
operetur quod non placet quia nemo potest sibi legem
imponere a qua non liceat discedere ut l. si quis
in prin. Et innovatio satis operatur quod ex tunc non
ita de facili ad revocationem procedit. Cir-
ca quintum quando sunt duo statuta in eodem volumine contraria
et eodem tempore confirmata Ista questio no. dy. in
de testa. tu. l. tutores et ey. C. de testa. tu.
l. ij. Et ibi recitat opi. Fmali. et opi. dy.
quod illud quod est ultimum in volumine libri et sic
in compositione prevaleat et tollat primum quia
tempus compositionis non confirmationis inspicitur ut dicta
l. tutores et dicta l. ij. C. de testa. inu. l. si cer-
tarum § fi. Et de iur. codicil. l. confirmatur §
similes. quod puto verum / nam totus codex fuit
eodem tempore confirmatus et tamen in eo sunt quedam leges
contrarie et ultime derogant primis Contraria veri
nisi per quandam distinctionem reduci possent ad
concordiam quia tunc utraque firmaretur ut in prima
constitutione C. § quibus ibi nisi aliqua sub divisione
admittentur / facit C. de offi. donac. l. i. cum si-
milibus. Sexto circa principale quos ligent sta-
tuta s. an ligent forenses an incolas / an cleri-
cos / an cives extra territorium existentes et similes
questiones De quibus vide per cy. C. de sum. trin.
l. i. Et que sit lon. consue. l. i. et ij. cum sim.
Hoc obmitto quia esset longa repetitio per se et
per doc. perfecte non tractatur / alia vice dicemus
Septimo circa principale a quo tempore statuta ligent
Ista questio potest intelligi duobus modis s. a quo
tempore ipsa statuta incipiant habere vigorem / 2°
an postquam vigorem assumpsit ligent tantum precedentia
vel solum sequentia. Circa primum videtur quod ligent post
duos menses ut in aut. ut fac. nove constit. coll.
v. Est quod a tempore scientie ut j. de decre. ab or. fa.
l. fi. Distinguendum aut loquimur de scientibus
et eos ligant statim ut dicta l. fi. aut de ig-
norantibus et tunc aut sunt statuta prohibitiva
afferentia aut afferentia solum commodum Primo
casu dicendum est inter leges que ligant post duos
menses / et leges municipales que ligant post
modicum tempus arbitrio iudicis Ita quod quis pos-
sit dici esse in supina ignorantia ut no. in dicta
l. fi. Et est casus extra de consti. c. ut animarum li.
vj. Secundo casu statuta statim suum operantur effectum
ar. C. de dona. l. penult. in fi. li. x. Simile
in legato quod acquiritur ignoranti quia continet
solum commodum Et aliud in hereditate ut j. man-
l. si hereditatem. Et ita sentiunt doc. Ex hiis
apparet quod ille qui recepit expulsum debet habere
primum statutum contra licet statutum ignora-
verit / quod intellige si cum recepit sciebat eum ex-

an preterita statuta susceptis vigorem an
an ligent solum sequentia vel et precedentia

bannitum / ad non vero sua opera receptus exbannitus
j. de acqui. re. do. l. si is qui § per si fumus //
2° queritur utrum postquam statutum assumpsit vigorem
ligent solum sequentia an etiam precedentia Ista questio
est dubia et valde utilis et cotidiana / Cy. ali-
quantulum tangit C. de legi. l. leges / Ja. bel. dis-
putavit de hoc et suam disputationem posuit
in aut. ut cum de app. cog. in prin. coll. viij. tamen
nimium obscure et nimis perfuse loquitur / Ideo
divido istam questionem in tres articulos. Numquid ex-
presse caveatur in statuto quod trahatur ad preterita /
Numquid expresse quod trahatur ad futura Numquid
nil dicatur. Circa primum videtur quod talis adiectio s. quod hec
ad locum in preteritis valeat ut C. de legi. l. leges
de transac. l. fi. / de pac. pig. l. fi. Ex quod non
valet de transac. l. cum. In aut. ut cum de app.
cog. in prin. Distinguendum aut agitur de preteritis decisis
seu finitis et ad preterita statutum nondum habet per
porrigi / confirmando ut C. de transac. l. fi. vel
infirmando vel aliter disponendo ad preterita non
porrigitur etiam si expresse caveatur ut C. de
transac. l. cum / de sacrosanc. ecc. l. penult. in fine
In aut. ut spon. lar. § fi. Et per ea que dicam j.
infra. Aut sunt negotia preterita pendentia Et tunc
aut sunt in iudicium deducta Et tunc aut pendent
per appellationem et ad ea non porrigitur etiam si ex-
presse caveatur ut in aut. ut cum de app. cog.
in prin. Aut pendent in iudicio et principali Et idem
ut in aut. in medio lit. non fi. sa. for. coll. viij.
Ibi enim loquitur non solum de respectu principis sed
singulis impedientibus ut c. ti. § illud Item
ubi loquitur de omni statuto speciali per quod inde
prohibetur aliter iudicare quam per leges generales
precedentes ut ibi patet Et hoc sentit glo. in dicto
ti. ut cum de app. cog. in prin. Et per hoc patet responsio
ad l. sancimus in fi. et l. fi. in fi. de sacrosanc. ecc.
Et de veteri iur. enu. l. ij. § penult. et fi. quia
verum est quod lex generalis potest hoc facere ut ad pre-
terita in iudicium deducta trahatur Sed per legem
specialem fieri non potest ut dicta aut. In medio lit.
Si enim imperator sanctissimus in quo omnis cessat sus-
picio ut j. ad l. iul. ambi. l. i. / non vult suas
sacras formas valere / multominus valebunt
statuta et reformationes civitatum quas cives
curiales et deliberationes omnium hominum fieri fa-
ciunt pro libito voluntatis Et hoc expresse cau-
tum intelligo s. quod ad preterita porrigatur etiam in
statuto per verba preteriti temporis est conceptum ut
C. de sacrosanc. ecc. l. definimus Et de quadri.
prescrip. l. bene a zenone § quia igitur Item preterita
questio quando dicuntur negotia preterita decisa seu finita
videlicet transactione / sententia / iuramento / solutione / que-
tatione / prescriptione / et similibus modis ut dicta l. cum
Et C. de sacrosanc. ecc. l. penult. in fi. In aut.
ut spon. lar. § fi. j. iudi. sol. l. cum quidem

B

B

Marginalia (left): dd 97 · qo 9a pal · qo. · 23 7m qo pal · qo a qo tempore statuta ligent · ista qo pt intelligi 2r · cu pm · cu pm
Marginalia (right): qo · p 00 · 200 · 1a qo dicit · 3a art · cu pm · dm

§. proinde. Et de in integrum. l. i. et ii. Et C. de transac.
l. transacta finita. Et per hoc dicebam pridie in questione
de facto dicebat statutum quod filie femine non succe-
dant et hoc locum habeat in preteritis et futuris. Dice-
bam quod si femina habuerint partem suam vel cum fratribus
dimiserat quod ad eas statutum non porrigitur. Sed
si ipse cum fratribus suis steterant et partem suam non
petierint tunc ad eas statutum bene porrigitur.

circa 2m — Circa 2m sicut in hoc exprimitur et ad futura tra-
hatur ad ea sola trahetur hoc enim est de natura legis
ut dicto l. leges C. de legi. Et in aut. de non impt
§. duo quod cum fine coll. iiii. extra de consti. c. fi.
Et in aut. de his que ab intestato §. fi. coll. ix.

circa 3m — Circa 3m quando nichil exprimitur dic quod in talibus
quibus et dixi quod ad preterita non trahatur etiam
si expresse sit cautum ad illa sine dubio similiter
statutum non trahitur etiam si expressum sit. In aliis
distinguebis quia aut statutum procedit declarando
quia aut annullando quia aut confirmando quia aut aliquid
de novo inducendo. Primo casu porrigitur ad preterita
ut C. de pac. l. fi. Et de transac. l. fi. Et in aut.
de filiis ante do. instru. na. §. i. coll. iii. ubi
hoc expresse habetur. 2o casu aut tum annulla-
tionis fuerit de preterito et porrigitur ad preterita
ut in aut. de alie. et em. §. cum igitur coll. viii.
Et de incest. nup. §. et hoc quidem coll. ii. Et
C. de incest. nup. l. penult. et fi. Aut tum annulla-
tionis per l. annullantem introducta est et non por-
rigitur ad preterita ut C. de testa. l. iubemus in fi.
de iur. fisc. l. fi. in fi. Et in aut. de non alie.
§. alienationis. 3o casu quando confirmando dicitur
quidam ut Ja. bel. quod tunc porrigitur ad preterita
per l. bene azenone §. quod igitur de quadri. pre-
scrip. Et in aut. de mona. §. omnibus. Sed
certe illud ideo quia dicte leges sunt plane per verba
preteriti temporis vel dicendum putarem ut dictum est
in primo membro. Nam cum dicit l. si quis ar-
gentum §. si maior j. de donat. que confirmat
partium medium donationis porrigi ad donationem
ante l. illam factam certe ratione. 4o casu quando lex
procedit inducendo seu statuendo de novo. Tunc
aut tale statutum pertinet ad litis ordinationem
quia aut ad eius decisionem. Primo casu statutum habet
locum in omnibus futuris litibus quamvis sit super
preteritis negotiis ut C. de iud. calump. l. ii. in prin.
et §. penult. de fide instru. l. contractus in fi. Item
C. l. leges C. de legi. et ibi. 2o casu
quando pertinet ad decisionem. Tunc aut loquitur de
litis quia aut in contractibus et aliis dispositionibus
sive in delictis tunc aut lex facit actum esse de-
lictum qui prius non erat. Et non porrigitur ad facta
preterita ut C. de testa. l. iubemus in fi. Et in aut.
de sanc. epi. §. fi. Quia aut lex sive statutum
penam iam impositam auget vel minuit. Et tunc
dic ut statim dicam. Sed in contractibus et aliis

dispositionibus distinguebis quia aut lex sive statu-
tum solennitatem seu formam inducit aut
exceptionem seu defensionem parit aut eam
tollit. Primo casu aut actus est ceptus sed non
perfectus. Et ad illud lex non porrigitur ut
C. de fide instru. l. contractus §. que tamen et
extra de elec. c. cum in cunctis §. quod sane. Quia aut actus
perfectus est quo ad formam sed pendet quo ad effectum.
Et ad illud lex nova non porrigitur ut dicto
l. iubemus in fi. de testa. et de iur. fisc. l.
fi. in fi. et de rei ux. act. l. i. in fi. Et C. de
legiti. here. l. lege xii. tab. in fi. Et in aut.
de non alie. §. alienationis. 2o casu quando inducit
exceptionem. Tunc aut exceptio causatur tempore contrac-
tus obligationis et statutum tale exceptionem
ad contractus preteritos non extendit ut in aut. de
duo. reis §. fi. Fallit in aut. de temp. non
solu. pe. super dote §. fi. quia ibi sed alia ratione exprimitur.
Quia aut exceptio causatur ex aliquo facto post
contractam obligationem. Tunc si illud tale factum per
statutum contingit porrigitur exceptio etiam ad
preteritam obligationem ut C. de usur. l. penult.
hoc etiam probatur C. de testi. l. testium non ubi
in quantitate solvenda tempore obligationis inspi-
citur sed qualiter ipsa solvenda probetur. Tunc dicitur ibi
quod si ipsa soluta fuit facta ante illam l. probatur secundum
tunc antiquum si post probatur secundum illam l. quamvis
sit ex veteri obligatione. 3o casu quando exceptionem
tollit et idem. Quia siquidem exceptio competit contra
ante statutum non tollitur. Quia aut competit postea
et tollitur per ea que dicam supra ar. j. de iur. fisc. l.
fiscus. Ex hiis patet solutio multe cotidiane — qo collatio
questionis pone aliquas dicit statutum quod viso
instrumento index capi faciat debitorem nec pos-
sit opponi contra instrumentum nisi exceptio quietationis
solutionis et falsitatis. Queritur an tale statutum locum
habeat in contractibus ante statutum confectis. Et certe in
quantum respicit litis ordinationem quod debitor ca-
piatur habebit locum in preteritis in quantum respicit deci-
sionem ex eo quod reo adimit exceptionem. Tunc
siquidem exceptio cepit competere post statutum illa
non adimitur alias secus ut ex predictis patet. Item — an qo confectis
alia. Dicit statutum quod possessor bonefidei prescribat
quinque annis. Queritur an possessio cepta ante factum statu-
tum prescribat. Et videtur casus quod sic ut in aut. hec
constitutio innovat constitutionem §. fi. coll. viii. Contrarium
dico tamen natura legis sit futuris dare formam
negotiis ut dictum est et quod ipse actus ex quo
debet oriri prescriptio scilicet cursus v. annorum tunc erat
per statutum ut dicto l. penult. de usur. de testi. l.
testium. Nec obstat aut. hec constitutio quia illud ideo
quia sic est actio. Item alia. Dicit statutum quod uxore — an confectis qo
mortua in matrimonio sine filiis vir lucretur
certam partem dotis. Queritur utrum hoc locum habeat
in dotibus ante statutum datis. Et certe in tale

q°

no. questionem disputatam

mus retinendi certam partem dotis spectat uiro ex isto fere s. morte uxoris si hoc contingit post statutum credo quod habeat locum statutum etiam in dotibus ante datis ex eo quod dictum fuit. ¶ Item pone questio quid in delictis. Et pro huius declaratione subiungo quandam questionem disputatam per dominum Ray. mat. que talis est. In feruore tempore orte discordie inter comune paduanum ex una parte occasione salis et comune venetiarum statuerunt domini paduani ut quicumque priuatus fuerit deprehensus salem vendere priuato capite puniatur. Cumque incidit in penam statuti et antequam accusaretur nouum statutum factum est quod primatus venditor salis puniatur pena xxx. librarum tantum, modo accusatur talis. Queritur an sit procedendum secundum formam prioris statuti an secundum formam posterioris. Et idem Ray. sic determinauit quod in isto delicto duo debemus considerare scilicet actum obligatorium et iste est actus preteritus, et actum liberatorium satisfaciendo obligationi et iste est actus futurus, modo si fiet statutum quod liceat vendere salem priuato vel certo modo vendere non porrigetur ad preteritum quia respicit actum obligatorium. Sed si fit statutum minorans penam respicit actum liberatorium sed talis actus est futurus. ergo statutum eum comprehendit quamuis procedat ex actu obligatorio precedenti ut C. de testi. l. testium. Et in aut. hec consti. in consti. s. fi. coll. viii. Ista sunt sua verba quibus videtur consonare glo. in l. leges et constitutiones C. de legi. Sed ista non videtur vera l. testium non facit quia fateor quod actus probationis qui sequitur post illam l. debet probari secundum formam illius l. sed ipsa contractus seu substantia eius quod debetur inspicitur secundum tempus obligationis ut ff. de uerb. obli. l. ... ff. de iure dot. l. rei et C. de censi. c. olim. Ita hoc videtur quod decapitatio debeat fieri secundum formam prime legis sed ipse modus decapitandi debet fieri secundum formam noui statuti si super hoc conditum esset. nec obstat aut. hec constitutio quia ibi id quod expresse cautum est ut predixi et ibi patet. Quid dicemus michi videtur quod hoc procedat ex solutione duarum legum que videntur sibi inuicem contradicere ut ff. si ex noxali ca. agatur l. pen. que dicit in penis tempus sententie debere inspici. Contra est ff. de penis l. i. que dicit quod tempus delicti. Et istud contrarium est valde difficile. Et glo. ibi soluit quod in pub. spectatur tempus sententie ut dicta l. pen. In priuatis tempus delicti ut dicta l. i. Ista solutio est contra per l. si quis decurio ff. de fals. ¶ In publicis criminibus non est locus nouationis ut ff. de edi. edic. l. quod sit fugitiuus s. nouatis. Et de uer. sig. l. hec stipulatio Et l. pen. si ex noxa. ca. aga. Galli ut Dy. dicunt quod illa l. pen. considerauit coherentiam et penam binorum, ad custodiam, quia alia sunt in hoc aliud in libro ut ff. de custo. re. l. ii.

q°

no. de ...

no. solu. q°

Sed in impositione pene inspicitur tempus delicti sed hoc non procedit quia dicta l. pen. respexit penam ut patet dum dicit supplicio verberibus vel ¶ simul. de cu. dicit ergo ad glo. quod lex pen. loquitur in priuatis tantum. Et l. i. in publicis, assignat rationem quia in priuatis non est limitata pena ut l. fi. ff. de priua. delic. sed in publicis sic. Istud non placet per l. iniuriarum ff. de iniur. ubi in priuatis inspicitur tempus delicti. Et in aut. ut iudi. sine quoque suffra. s. oportet igitur circa fi. tituli, ubi in publicis spectatur tempus sententie. Dicendum est ergo quod quando est pena ordinaria et propria delictorum. Et in ista semper inspicitur tempus delicti siue sit publicum siue priuatum ut l. i. de penis. Et dicta l. si quis decurio de fals. et dicta l. iniuriarum. Et quod no. in l. statu liber a retro in prin. ff. de iniur. Quandoque est adiectio pene que adicitur ex aliqua causa ut quia diminuitur ut l. quid ergo s. pena grauior et quod ibi no. ff. de his qui no. infa. Et in tali adiectione vel diminutione facienda inspicitur tempus sententie ut dicta l. pen. ff. si ex noxa. ca. aga. Et istud sentit ibi glo. in ult. solutione et dicta s. oportet ergo ut in aut. ut iudi. sine quoque suffra. In questione ergo proposita non primo statutum fuit factum in feruore orte discordie ut predicitur ex dicto eo fuit imposita pena grauior quam esset conueniens delicto scilicet pena decapitationis. Et in sequenti statuto est inspicitur quod uiget tempore sententie. Et hoc modo potest sustineri dicta determinatio Ray. Hoc etiam ipse tetigit in quadam ratione distinguendo ergo aut per statutum imponitur pena delinquenti aut iam imposita mitigatur. Primo casu aut statutum continet quod merite delicto et inspicitur tempus delicti aut continet penam grauiorem vel quod conueniat et inspicitur tempus sententie ut ex predictis patet. ¶ Secundo casu quando pena iam imposita mitigatur verbi gratia, dicit statutum quod bannitus liberetur soluendo tantum tunc istud porrigitur etiam ad bannitos anteriores tempore secundum quod est aliud statutum, ratio quia tali modo liberatione contingit post delictum commissum ut ex predictis patet. Sic intelligo quod no. per cy. in dicta l. leges.

q°

¶ Tertio nunc pone questio uersus ad quod tempus statuta ligent. Dicunt quidam usque ad annum quia tanto tempore consueuit durare officium potestatis qui ea mittit sunde ar. ff. de penis l. fi. Dy. dicit contrarium quod statuta sunt iuris ciuilis ut hec ergo perpetua ut insti. de iure. et temp. ac. Et hoc puto verum, causa est ex de offi. lega. c. fi. Verum tamen credo quod si statuta sint facta a populo tunc actio ex eis descendens est ciuilis et perpetua. ¶ Si vero sint facta a iudicibus de hoc potestate constitutis tunc dicere actiones penales ex eis descendentes esse temporales et annales ad similitudinem pretorum ut dicto ti. de iure et tep. ac. Et ff. de ac. et ob. l. in honorariis.

q°

¶ Ultimo queritur

appellatio suspendat effectum statuti verbi gratia statutum est firmum tenere videtur sed contra quod statuto appellat a statuto an possit Et videtur quod non ut ff. ti. l. ij. § exact. ubi necessario iniunctio ab eis Et ff. de ver. sig. l. si qua pena ubi ab iniquitate legis non appellatur pro hoc ff. de app. recip. l. fi. ubi ab eo non appellatur et ex primo edicto non appellatur et ibi quod decimum de hoc pro dy. pro. statutum non est sententia quod ut dicta l. fi. in glo. super verbo vendere In contrarium videtur esse pretium ut C. de diu. resp. l. falso Sed si per appellationem suspenderetur hoc non esset quod Contra quod possit appellari quia appellatur a decreto decurionum ut l. i. § solet qui app. sit Item specialiter est in senatu quod ab eo non appelletur ut ff. a quibus app. non licet l. i. quod in contrarium est ius commune Item l. ij. § exactis ff. ti. i. hoc specialiter fuit statutum quod in contrarium est ius commune Sic puto dicendum Aut statutum seu consto fit in certa persona Et potest appellari ar. dicta l. i. § solet Et C. de cessi. l. i. et l. qui contractus hoc est Aut fit generaliter et non potest appellari ar. ff. ti. i. l. ij. § exactis Et ff. de ver. sig. l. si qua pena Et dicta l. fi. de app. recipien. Credo tamen quod licet statutum seu consto verbis generalibus concipiatur quod si probari potest aliquibus legitimis coniecturis in odium certe persone specialiter esse confectum quod tunc a tali iniquitate licita erit appellatio pro hoc specialiter inductum ff. de dolo excep. l. i. in fi. ubi quod doli commissum in l. concedenda surrexerit lesus Sexto principaliter quero an statuta recipiant interpretationem Ista questio est difficilis et antiquis temporibus disputata moderniis etiam temporibus disputavit eam Ja. de bel. Et dominus Ray. de fort. Ego tamen tamen ex dictis omnium quod etiam ex mei intellectus mediocritate talem trado doctrinam quia interpretationes sunt quedam per correctionem ut ff. ad treb. l. i. § qui opus quedam per artationem seu derogationem ut ff. de ver. sig. l. derogatur et l. verbis legis in fi. quedam per verborum expositionem seu declarationem ut ff. de ver. ob. l. i. in fi. quedam per additionem seu ad nomina extensionem ut in aut. qui mo. na. effi. sui in pri. coll. vij. Et ff. de parricid. l. sed sciendum et ibi no. De qualibet quod interpretatione videndum est per se Primo igitur quero utrum statuta recipiant interpretationem correctivam Vor. dicit autem quod iudex interpretari valet statutum esse correctivum per l. generalem supplendo Et dicit ut ex de consti. c. i. li. vj. pro Cy. C. de testa. l. fi. in fi. tangitur C. que sit lon. consue. l. ij. Aut quod iudex valet interpretari statutum esse correctivum iuris sequentis statutum Et dicit ut dixi S. in iij. questione principali Aut quod iudex valet istam correctionem facere ex seipso Et videtur quod non potest sed ille qui legem tulit potest ut C. de legi. l. de quibus in fi. i. et l. fi. et ff. de legi. l. de quibus in fi.

Et de pro. stip. l. i. in fi. et l. in prox. Secundo quero an statuta recipiant interpretationem artativam seu restrictivam Et videtur quod non ut ff. qui et a qui. l. prescripsit Et ad sill. l. si quis in gravi § vetus de le. prestan. l. i. § generaliter Ergo quod sic ff. de mi. et bo. l. ut gradatim § sed si lege C. de nop. l. i. de sacrosanct. ecc. l. i. de ritu nupti. l. plt. § i. Dic autem statutum habet plura capita et tunc videtur unum detrahi Et dicit idem quod si correctionem dixi est Aut statutum loquitur generaliter et videtur ipsum restringere ad certos casus quia in eis cessat ratio que movit statuentes ut resultaret in iniquitas Quod autem quis valet facere tales restrictiones ne dampnum quis indebite patiatur aut ne ab aliquo lucrum indebite perdatur Aut ne ab aliquo ad lucrum indebite perveniatur Primus casus talis restrictio facienda est ut ff. de iure patro. l. adigere § quamvis et l. quamvis de in ius vo. nota tamen ubi fieret restrictio perderetur ius patronatus et C. ti. l. et quia alias quod quod Et sic loquitur l. ij. C. de nop. nota quod fieret restrictio statuti quod tenetur in solidum Secundo casu talis restrictio non fit ut ff. qui et a qui. l. prescripsit Ibi enim servus perdit lucrum quod percipit iniquum est et generaliter tamen pro hoc non recedimus a verbis generalibus legis nec restringimus ut l. i. § et generaliter ff. de lega. prestan. Fallit ff. de ritu nupti. l. plt. § i. Sed illud ideo quia lex valet perdere sic statuendo Tertio casu talis restrictio fit ut l. ut gradatim § sed si lege de mu. et ho. Fallit ratione publice utilitatis ut ff. ad sill. l. si quis in gravi § vetus S. tamen enim Et ista talis restrictio seu interpretatio fit a iudice ut ff. ti. ij. l. non possunt et l. se. Exemplum pono prout solum inter scolares pono unum Dicebat statutum Bon. quod qui fecerit sanguinem in palatio sit capite puniatur Quidam barberius flebotomavit quendam officialem in palatio Querebatur utrum deberet puniri ea dictus fuit magna contentio finaliter determinatum fuit quod non quia non debent verba legis capi ut ff. ad exhi. l. fi. Debet ergo intelligi quicumque fecerit sanguinem iniuriose Et hoc ne quis indebite perdat personam Sed si statutum puniret facientem aliquo lucro tunc talis restrictio non fieret ut ex predictis patet Tertio quero an statuta recipiant interpretationem declarativam seu expositivam Et videtur quod non quia ubi sunt verba legis obscura recurrendum est ad legislatorem si presens est ut C. de legi. l. leges § i. et no. e. ti. l. tam de novo et ff. ti. n. l. non prout sed ipsi dicitur quod sunt principes ergo Ergo quod sic quia sic fit in legibus ut ff. ti. ij. l. benignius sic in beneficiis ut ff. de consti. pri. l. fi. Et in stipulationibus ut ff. de ver. ob. l. cum quis et libellis ut ff. de iudic. l. si quis intentionem In ultimis voluntatibus ut ff. de le. iij. l. non aliter

et per totum Et istud est verum secundum Jnno. et Ar. et
omnes doctores hic dicunt expositio seu declaratio muni
sit consona causa est quia de consue. c. cum dilectus
ubi non est adeo obscurum quod non possit haberi congrua
expositio Cum fateor quod recurritur ad statuentes
Sed an recurretur ad illos homines quibus commis-
sum fuit a populo ut conderent statuta Certum ad
ipsum populum Et videtur quod ad illos sapientes homines
conditores ut ff. de ori. iu. l. ij. § exactis. Veritas est
secundum omnes quod populus seu consilium interpretabitur
quia illi sapientes sunt functi officio suo nec
amplius habent imperium Et sic non habent
ius interpretandi ut ff. de appel. l. ab executore
in prin. et in fi. et ibi no. facit ff. de re iu. l.
iudex / non obstat § exactis quia ibi durabat
eorum officium Et ut igitur videamus quid sit ista
congrua expositio / aliquid perstringamus Cumque
in statuto sunt verba generalia Et ista generalia
debent intelligi nisi restringantur expositione ut
s. dictum est Cumque in statuto sunt verba indefi-
nita tunc verum est quod equipolleat universali In aliis
dispositionibus communis doctrina traditur per dy.
ex. de re. iu. li. vi. Et per pe. ff.
de le. ij. l. si pluribus Sed an illa doctrina
sit servanda in statutis est dubium consistens in
hoc Certum est tamen quod indefinita equipollet
universali illud sit ex propria significatione vo-
cabuli an ex interpretatione Et certe est ex
interpretatione seu benignitate ut ff. de fun-
in. p. l. si fundus ibi benignius est ubi
patet quod est ex benignitate non ex propria signi-
ficatione si sit ergo non dicimus a propria recedendum nisi
aliud appareat de mente Sed hic dico quod
congrua expositio est ut equipolleat universali
in hiis in quibus est eadem ratio licet hoc sit ex inter-
pretatione Et hoc videtur esse de mente statuentium
Extra si aliter ex dictis / ea ratio quam verum non
comprehenderet eadem ratio nec alterum Et sic esset
statutum elusorium ergo omnia ex mente disponen-
tis videntur comprehendi ut C. de li. pte. l. i. in fi.
Et differt ab universali quia cum universale
restringitur ad casus non habentes eandem rationem illud
est ex interpretatione Sed indefinita illos
casus non comprehendit ex propria significatione
Juxta premissa quero Quid si in statuto est aliquod
verbum habens plures significationes que est congrua
expositio Cum quod certum est quod quando verbum habet
plures significationes proprias / quarum una propriam alia
impropriam Primo tamen accipietur illa significatio que
congruit subiecte materie ut ff. loca. l. si vno Et
ff. de le. i. l. si fundus pluribus § fi. Expressius
de re. iu. l. quotiens de fundo et ibidem sunt
ex. Pono aliud in statuto ponitur verbum
fuerit quod reperitur in preterito et futuro sicut
hic Et quale intelligamus Et certe in iure
legis et statuti sit futuris dat formam negotiis
Intelligamus in futurum per hoc ff. de ser. et demon.
l. si ita legatum et l. solemus / 2° tamen quod habet
unam propriam aliam impropriam Regula est quod debet assumi
propria et obmitti impropria ut ff. l. non aliter ff. de le. iij.
Et ff. de exc. l. i. § si is qui naue C. si in re
dubia / fallit si de mente disponentis aliud ap-
paret ut dicta l. non aliter De mente autem dico
apparere si intellectus secundum propriam significationem
generet iniquitatem seu absurditatem Tunc assuma-
mus impropriam ut l. in ambiguo ff. ti. ij. Vel si com-
munis usus loquendi aliter se habet ut l. cum de lanio
ius § asinum de fun. instruc. et instru. legat.
hic enim usus omnium regule omnium quod consistit in ex-
audiendis sermonibus derogat ut no. ff. de le.
iij. l. si libertus § quid ergo Quero verum si alter
ista propria significatio Et que agnoscatur / Respondeo
primo ab auctore ut si in alia lege hoc dicatur
ut ff. de ver. sig. l. pupille et l. ferri Et per ultimas
l. illius tit. Item a diffinitione ut ff. de testa.
l. i. Et de tutel. l. i. Et insti. de obli. in prin.
Et insti. de ac. in prin. Item quod proprietas de
facili sumitur proprie significationis ex allusione
seu derivatione vocabuli ut l. pupillus §
territorium ff. de ver. sig. Et l. tugurii e.
ti. et ibi no. facit ff. si cer. pe. l. ij. § appel-
lata / quod intelligo nisi allusio seu derivatio
repugnet diffinitioni quia tunc statur diffinitioni
ut in testamento quod dicitur quasi testatio mentis / non tamen
omnis testatio mentis est testamentum Sed illud cui con-
venit diffinitio posita ff. de testa. l. i. Et in
instit. Item intelligo verum nisi allusio
repugnet limitationi sive qualificationi facte
a iure / Exemplum in dicta § appellata ubi mutuum
dicitur quod de meo fit tuum / non tamen ubicumque de
meo fit tuum illud est mutuum sed requiruntur alie
qualitates que ponuntur in dicta l. ij. plura alia
exempla possem ponere Quarto quero utrum statuta
recipiant interpretationem extensivam Et videtur quod
non quia non est iniquum legem extendere ut l. si non
§ de iure ff. so. ma. Et de testa. mili. l. quod
consistit Et ad municip. l. l. constitutionibus Preterea
statuta sunt stricti iuris ut dicta l. constitutionibus
quod patet quia actio ex eis descendens est stricti
iuris ut insti. de act. § actionum Sed in hiis
que sunt stricti iuris casus non expressus habetur
pro obmisso ut ff. de ver. ob. l. quidquid astrin-
gende Et casus obmissus iuris communis dispositioni
relinquitur ut ff. so. ma. l. si cum dote in prin.
Et de li. et posthu. l. gallus § quidam recte / Extra quod
talem interpretationem recipiant nam statuta sunt
ius civile ergo extenduntur de similibus ad similia
ut ff. de le. l. non possunt et ibi hoc not. glo. in
consuetudine Et est casus in l. de quibus cum prin.
Et C. que sit lon. consue. l. i. Preterea stipulatio est stricti
iuris et tamen recipit interpretationem extensivam ut
ff. de ver. ob. l. si ita stipulatus fuero per te non
fieri Dicendum autem quod verum statuta recipiant inter-

non dico ad hoc utrum statuta recipiunt
interpretationem extensivam

pretatores extensiua artic. / hoc est verum si extendat
ad casus statuto non apprehensos. Sicut passe
hoc est verum leges se extendant ad statuta po-
sita sicut queritur de casibus sine quibus disposita
per statuta non possunt quomodo sortiri effectum. Et
ad illos extenditur statutum ut de verbo l. si ita sti-
pulatus fuero per te. Et de arbi. l. non disting.
libenter ff. de offi. Et quod ibi no. Et de
inoff. de. o. indi. l. ii. Et de penu. l. ad rem
Et l. ad legatum. Sicut queritur de aliis casibus
In quibus est eadem ratio. Et tunc aut casus illi per
ius commune non sunt decisi. Et ad illos extenditur
ut l. de quibus in prin. Et C. que sit long. consue.
l. i. Ita debet intelligi glo. in ti. ii. l. non possunt
Sicut sunt decisi per ius commune. Et tunc aut ad illos
statutum non extenditur sed iuris communis dispositio re-
linquitur. Ita intelliguntur omnia iura que allegantur
quod non est unum l. extendere ut l. si non. ff. de verbo
non sollicitus S. alt. pro hoc in ti. ii. l. quod no. et l.
in fine. ¶ 2o casus quando passe. Tunc indistincte dico
quod sit extensivum per statutum alicuius ciuitatis est idem
non aliquod munus ~~personale~~ personale certe
omnes l. in de muneribus personalibus subeundis
loquuntur ad illud extenditur ut ff. de muner.
et ho. l. i. ff. i. Et ibi tex. Sicut statutum
confirmat aliquod testamentum quod de iure communi non
valet ut l. falcid. senatuscon. treb. et alie
leges testamentarie se extenderent ad hoc testamentum ver-
te sic ut ff. ad l. falcid. l. i. ff. lex falcidia. Et
hoc modo potest intelligi quod dicitur leges posteriores
seu trahi ad posteriores ut in ti. ii. l. non est
qo nouum. ¶ Super predicto queritur utrum statutum exten-
datur ut decidat casus a contrario sensu. Et videtur quod sic
ff. de offi. eius cui man. est iuris dic. l. i. ff. cuius
no de ar. a con- vel. Ista questio residet in hoc utrum argumentum a contrario sensu
trario sensu sit ex ipsa significatione verborum vel quadam inter-
pretatione extensiua. Ja. bu. dicebat sicut casus
qui venit a contrario sensu erat aliter decisus. Et tunc
per contrarium sensum non decidit sed tunc casus obmis-
sus remanet sub dispositione iuris communis ut ff. so.
ma. l. si ad dotem in prin. Sicut non erat aliter de-
cisus. Et tunc argumentum quod sumitur a contrario sensu est
magis ex mente seu interpretatione quam ex verbis
quod colligitur ff. si cer. pe. l. pecuniam. Ibi textus
sub contraria conditione ut no. debere tamen quod est non expe-
ctatis fuit ff. de cond. et de. l. aliquando. Videtur
intelligi quod non est intellectus tamen non expressi.
Hoc credo verum. Pro hoc facit casus C. de fur. l.
apud antiquos et ibi glo. super verbo quectum
Et sic dico quod ex statuto non sumitur argumentum a contrario
sensu quando casus qui a contrario sensu decidit est deci-
sus a iure communi secundum distinctionem supradictam. ¶ Sed
quod predicta videntur ff. de man. te. l. si annis [illegible]

in fi. ubi ut apertissime ibi no. Ubi innuitur quod argumentum a
contrario sensu sit sensus apertissimus non aptis-
simus in superlatiuo. Sed verbum videatur quod
ubi sequitur tollit contrarium. Item quia predicta videntur non
ff. demum est quod argumentum a contrario sensu sit ex mente
sed illud quod est ex mente videtur esse in ipsa lege
seu statuto ut ff. de ver. sig. l. nomen et rei
ff. verbum ex legibus. Sed certe quando casus est
aliter decisus a iure communi melius videtur esse de mente
quod ab illo iure recedatur nisi exprimatur ut
in ti. ii. l. quod no. ¶ Ultimo queritur an statutum qo
extendatur ad casum qui est idem secundum iuris fictionem
non secundum veritatem. Videtur quod sic nam libertus qui
impetrauit ius anulorum aureorum est ingenuus
ficte et ymaginarie ut C. de iu. anu. aur.
l. ii. et l. constituta in ingenuo no. habet locum in
isto ingenuo ficte ut ff. de excu. tu. l. cum ex
oratione in prin. Contrarium dico quod ad hoc ut illud
quod est secundum fictionem comprehendatur statuto necesse
est hoc specialiter exprimi casus est ff. de neg. ge.
l. in. ff. hec verba ubi de quo nomine fuit
edictum ut no. glo. sua. Et sic statutum ad talem
casum non extenditur nisi secundum distinctionem supradictam
no. ob. l. cum ex oratione quia istud non est ex vigore
orationis sed ex vigore rescripti prefati subsecuti.
¶ Item queritur quod si statutum loquitur est in una persona qo
aut in uno modo an extenditur ad alias. Videtur quod
sic ut in ti. ii. l. nam ut ait. Et in sua glo.
C. eo. ti. ibi nulla est dubietate ut. Et pro
de. de re. iur. c. quod alicui gratiose li. vi
So. in legibus tantum. Et in rescriptis impugnabilibus
dic ut ibi per dy. In statutis vero et aliis
dispositionibus factis per nouum ius dico quod ad
alias personas nunquam extenduntur ut dicto c.
quod alicui. Et ff. de consti. prin. l. i. in fi. pro
hoc induco ff. de testa. tu. l. si quis ita dix-
erit in prima glo. fuit quod no. per dy. C. de
seruis fugi. l. quoniam in prima glo. ¶ Quando ve-
ro statutum est platum per verba presentis vel preteriti qo
temporis an trahatur ad futura. Videtur quod sic quia pre-
terita continent futura ut ff. de le. i. l. talis scrip-
tura in prin. et in fi. Et de ver. sig. l. verbum
oportebit. ¶ Contra quia presens non trahitur ad
futura ut l. si ita stipulatus fuisset ff. de le. ii. Et
ff. de ver. ob. l. si stipulatus fuerim ff. cum stip.
Distinguendum aut lex siue statutum continet de-
lictorum indulgentiam ut continet est ut fuit ex-
bannitus liberetur soluendo duos solidos pro
libra. Et sic restringatur et non porrigitur ad
futura casus est in ti. ii. l. ad leges. Et C. de
generali abolic. l. ii. ratio est ne detur materia delin-
quendi ut l. meminerit C. unde vi. Si vero
continet aliam dispositionem tunc trahitur ad futura
si sit eadem ratio quod lex loquitur ut C. de th. uel
l. curiam ibi semper viridi ut. Unde si sta-
tutum dicit quicunque est uel fuit obligatus pro publicano

no quod oportet ad hoc a statutis
placitis per verba presentis vel preteriti
temporis trahatur ad futura

usuram possit propria auctoritate capi et detineri habito
locum in eo qui incidit in obligationem post statutum
sine ate / nam cum lex seu statutum loquitur
Et dicit quoniam est vel fuit obligatus tunc Et sic
eos comprehendit per hoc ff. de condic. et demon. l.
i. ubi quotiens obligatio lege nova introduc
ta est tunc Est enim verbum praesentis temporis et tamen q
stat quod porrigitur ad futura secundum glo. ibi ex
ponit est quod erit Item videtur casus per hoc ff. de legi.
l. legis virtus Item cum lex imperat vetat
punit et permittit per hoc ff. de pac. l. iu
rerum § fi. qui incipit hodie enim tunc Et omnes
aut. C. qui incipiunt hodie vel sed hodie non
omni die qua lex talis legitur potest dici illud
qo hodie Et sic loquatur ¶ Ultimo quaero quid si in
volumine statutorum reperitur quoddam statutum
quod statuta omnia non recipiant interpretationem
declarationem vel extensionem intellectum quod prohibitum
Credo quod tale statutum nihil aut modicum ope
rabitur / nam per ista verba solum frivola inter
pretatio vel remota ut C. de ve. iure enu.
l. i. § fi. et l. ii. § plenius quod intellige de
frivola Iusta enim interpretatio bene dicitur et
potest fieri ut C. de legi. l. i. et ibi no. et j.
tunc l. si de interpretatione Iuste interpretationem
qo sed nomine naturali ut j. ti. i. l. ii. § hinc legibus
latis sed illud quod naturale verum est per leges
civiles tolli non potest ut insti. de iure natu.
§ sed natura quaero oct. dicitur interpretatio sine
auctore legis sed statuta non possunt facere ut leges
non ea locum non habeant ut j. de le. i. l. nec
potest quaero ¶ Item ex ista generali prohibitione multe
sequeretur absurditates quod est ut l. sed et si
quis § quaesitum j. si quis cautionem Item per hoc
facit quod dicitur de hominibus cautionibus si conmittitur
appellatione remota intellige sed frivola ut no.
j. a qui. app. non li. l. i. § fi. Item l.
j. quod vi aut clam ¶ Sexto principaliter quaero
qo ad publis aliter statuta in iudicium deducantur Ista quaestio
ut dicitur istis q dicit q potest intelligi duobus modis Primo quid actiones
statuta ... seu quod remedium intentabo ad consequen
dum quod in statuto continetur ¶ 2° potest intelligi
vel statutum dicat quibus in iudicio producen
ad pri dum alia instrumenta ¶ Circa primum dico quod statutum
quandoque tribuit ius agendi quandoque tribuit ius
excipiendi Primo casu aut tribuit ius age
di criminaliter et tunc nulla oritur actio quia crimi
nales non expediuntur per actiones ut insti.
de publi. iudi. in pri. sed est accusatio ex
illo statuto sicut dicitur actio ex l. cornel.
vel officium iudicis si iudex ex suo officio potest in
quisitionem procedere ... quod est contra pri
dictum quod competit ex forma statuti sit ...

naturalis condictio ex lege quia si non est condictio ex
lege est actio quae in causis criminalibus non habet locum
Quandoque tribuit ius agendi civiliter Et tunc aut
per statutum est introducta certa actio et non
est dubium quod illa competere debet non Et tunc aut
est statutum interpretatum aliquam l. eorum Et tunc
aget ea actione quae habet locum de iure communi ro
quia illa actio videtur in statuto ex interpretatione re
petita ut j. de condic. ind. cum a. l. cum l. michel
facit in aut. de fili. an. de insti. natu. §
consequens est statutum de novo inducens vel dispo
nens Et tunc aut disponit aliquid formiter Et
tunc non aget ex illo statuto sed ex illo iure
formato per statutum verbi si statutum inducat
contractum aget actione ex illo contractu Si indu
cat ius succedendi aget petitione hereditatis
Si inducat dominium aget rei vendicatione Et
ita dicitur in ... j. de ... l. si duo
patroni § si quis iuraverit Quandoque statutum dis
ponit diffiniendo Ita quod non cadit in aliquod ius
formatum verbi possit oriri actio de iure communi
Et tunc aget condictione ex dicta l. municipali
ut j. de condi. ex l. l. i. / 2° casu quando induxit ius
excipiendi Et tunc aut rescindit ius actoris
ipso iure Et tunc sufficit solum statutum quoniam
... nec enim est necesse quod petatur a iudice quod
rescindat illud quod ius rescindit ut j. de
con. insti. l. que sub condictione § fi. Quandoque tribuit
ius excipiendi seu excusandi Et tunc debet
proponi exceptio seu excusatio infra tempora de
bita ut C. sen. rescin. non posse peremptorias
Et j. de excep. ... l. ... Et C. de app.
l. ... ¶ Circa 2m vero statuta dicant producen ad pri
dum alia instrumenta dicitur aut litigatur in civi
tate Et volo fundare intentionem meam ex
statuto aliquo certo / aut ex statuto eiusdem
Primo casu dico illud producere et allegare iudici
vel probare ... ignorantie ut ... de consti.
... hoc C. si quis vel ... publ. l.
... ubi quis allegabat principi ... consue
tudinarium suae civitatis ut ibi no. / 2° casu aut
sunt statuta publice nota in volumine statutorum
ista et illa non oportet producere ... ad ... l. i.
§ ... Et per hoc glo. j. de consti.
... dicit quod positioni ... non ...
nec enim potest iudex ea probabili ignorantie quando
sunt statuta non sunt publice nota quia sunt re
formationes facte a prioribus vel ancianis non in
serte in volumine statutorum et ille debet producere
... quis posset ... ignorantie sicut dicitur
in consuetudine quae debet probari iudici ut C. que
sit lon. consue. l. i. ¶ Tertio de statuto ... qo
quis convenitur dicit aut allegatur ad ...

coram que post correctionem scriptam emiserunt. Et non
licet. Et est pena falsi ut C. de non nu. compo.
l. i. § hinc igitur et § sed omnes qui ad dencionem
corum que ante correctionem emiserunt. Et tunc licet uti
aut. de incest. § dum igitur. Et in aut. ut non
de app. cog. in prin. Queso quid si in aliqua civitate
producuntur alique particula statuti alterius civitatis cum sint
finites sit producendo credo quod non ut supra. ti. ii. l.
in ciuile quia posset esse quod alia particula que illam
determinaret non ob. quod producitur particula testi.
vel aliud testi. ut s. de eden. l. si quis ex argentariis
§ prius et l. argentarius § edi. Et quod non, patet
C. de pri. magi. offi. l. fi. quia instrumenta privata
non possumus sic habere nisi contra ad nos pertinent
ut dicto § pertinent. Sed statuta publice habent
potestatem nec obstat s. ad l. aquil. l. ii. Et omnes
decretales que traduntur de ipso quod illud fuit legis
lator in quo cessat omnis suspicio. Bar.

qo

Iustitia. Hic incipit tractatus de iustitia. Et dicitur de iure. Quid sit et
quale sit scriptura. Dicitur hic quod iustitia
est constans et perpetua. Contra de eo quod legitur in corpore de non
alie. § quia autem coll. ii. Et alibi scriptum est Iustus
septies in die peccat. Huius tamen glo. intelligit
hic de divina iustitia. Op. quod hoc et videtur
quod fuit iniustus quia tantum fuit David veniens in
sero quantum veniens in mane. So. illud iustitie
dicitur figurative. Tu vero potes dicere quod diffinitio potest
cadere potest in hoc quod non est constans sed quantum
est possibile ut s. de edi. edic. l. si quis venditorem. Vel quod hic in corpore quia collatione
§ i. coll. i. Vel potes dicere quod hic loquitur de iustitia
que est certa iustitia. Et de hoc loquitur in aut. ut
omnes obe. iudi. provin. in prin.

op
op

Ius. Quo quidem potest propter eo quod est ars boni
et equi quod pro loco quidem propter consanguinitate
hoc dicitur lex ista cessat ad fi.
In quantum non recepto ibi nec unquam est et ibi excepto
tunc est et ibi salva magestate est. Item non quod
inspiciatur quod fieri debeat licet sit secundum ius non.
glo. que incipit quod secundum pro. probat divina.
Op. dicitur hic quod dicitur reddi unicuique licet iudex iuste
indicet contra hoc videtur l. tunc de con. et de.
So. dicit glo. quod hic de expositione iuste non quod iudex
pronunciet quantum unicuique scriptum sed quantum bonam equitatem.
Op. quod hoc non glo. vult concludere quod si contra unicuique scriptum
non sit pronunciatio non valeat. Contra l. ii. C.
quando provo. non est ne. So. dicit glo. aut pronunciatur
contra ius litigatoris aut contra ius constitutionis. Primo casu sententia non valet
sed est expressus error in ea. In secundo valet ut
in glo. in contrario. Op. quod hoc et videtur quod ubi non est
pronunciatio contra ius litigatoris potest quod sententia ipso iure non
teneat ut C. quando provo. non est ne. l. venales. So.

op
op
op

Ibi iudex fuit corruptus pecunia. Hic alio modo.
Op. ad hoc de l. si preter § intellius de iudi.
Et l. divus de inte. resti. ad de restit. mili.
So. ibi fuit corruptus iudex dolo adversarii
et sententia non est nulla sed rescinditur per restitutionem
in integrum et hec est regula videlicet quod hic concludit quod
quamvis iudex pronunciat contra ius legis. Et tunc aut
exprimitur error in sententia aut non. Et dicitur ut l.
ii. C. quando provo. non est ne. per glo. et doc. Quandoque
pronunciat contra ius partis. Et tunc contingit aliquando quod
est corruptus pecunia. Et hoc casu non valet sententia ipso
iure ut dicto l. venales. Quandoque est corruptus per
alium vel gratia et hoc casu valet sententia sed rescinditur
per restitutionem in integrum ut s. ad treb. l. sive in
vito § cum preter. Quandoque iudex pronunciavit
per dolum adversarii quia fuit forte deceptus falsis
allegationibus et tunc sententia valet tamen sed rescinditur
per restitutionem in integrum et sic loquitur lex si preter §
intellius et dicta l. divus. Sed adverte quod hoc
est verum in casu ubi fertur sententia diffinitiva sed
ubi debet interponi decretum iudicis et esset ei
iudici obreptum per dolum adversarii non valet
ipso iure ut C. de pre. mili. l. si quis. Non obstat
insti. quibus ma. non pos. § simul quia ibi non est
falsa causa sed iniusta ut ibi no. Et de fidei co.
liber. l. si videtur § hoc senatus. Quandoque iudicat
per imperitiam ut quia non videtur novit negotium. Et
tunc sententia tamen nec rescinditur per restitutionem in integrum
sed pars habet remedium per appellationem ut s. de
app. per totum. Et s. de eius. l. si per imprudentiam
iudex tamen facit litem suam ut s. de iudi. l. si
filius. Et de excep. rei iu. l. si iudex. Et sic
intelligo dictum § cum preter. Et quod non. s. de
acquir. here. l. si ius in ultima glo. licet ibi
aliter tenetur per Dy. Sed quod hic dico magis
placet. Queritur hic quando dicitur quod sed
iudicium in loco maiorum ponere per partes concor-
dat quod iudicet alibi utrum valeat sententia. Et videtur
quod non ut hic. In contrarium facit s. de arbi. l. si
cum dies § si arbiter. Et habet ultimam tamen ipse
hic non solum partes possunt concordare de tempore ut
C. quando pro. non est ne. l. non eo loco sed de loco
ar. de tempore ad locum ut s. si cer. pe. l. vinum.
Et hoc verum est si locus ille est infra territorium
suum. Sed quid si concordent partes quod pronunciet
in aliene territorio utrum possit fieri videtur
quod non quia extra territorium suum facit ut l. fi. de iuris-
dic. o. iudi. In contrarium videtur quod propter consensum partium
hoc possit ar. l. all. in precedenti glo. Dic tamen
quod possit fieri nisi prohibeatur a iudice alterius
territorii allat l. quando s. de solut. Et quod videtur
ut no. per Cy. in l. si quis ex consensu C. de epi.
audi. Et dicitur in l. i. s. de iudi. in glo. Et quod

qo
qo
qo

non quod per pronunciat
quod pro ... ut ne

De legibus et senatus consultis et longa consuetudine rubrica

a mulieres possunt ad statuta facienda

quia ignorantia est punienda

op

op

quod delinquens punitur vel

no. in c. p. et glo. ex. de offi. dele. per. ber. et Innocentius Bartolus

Lex est. Ratio hic textus videtur quod mulieres non possunt esse ad facienda statuta quod tenet mem. De ignorantia de qua hic dicit. Scias quod quedam est que habet culpam in se. Et de hac loquitur hic. Quedam est que non habet culpam in se. Et tunc non est punienda ut j. de pe. nis l. respiciendum §. fi. Contra hoc est j. ad l. cor. de sica. l. lex corneli. So. ibi loquitur de lata culpa que venit punienda non tamen hic causa punitur ut dolus quia in maleficiis non comparatur dolo ut ibi no. et l. i. autem de in lite iurando. Contra hoc est l. quod talem j. de re. iur. Pro quo solet dici quod quando aliquis delinquit ex causa quandoque ex culpa quandoque ex dolo. Primo casu aut culpa precedit casum aut non. Primo casu delinquens tenetur ar. l. fluminum §. hec stipulatio j. de damp. infec. Et h. de ac. et ob. l. i. §. huius quoque. Si vero culpa non precedit casum tunc delinquens non tenetur ut l. i. §. si eo tempore j. de admi. re. ad civi. pti. De hoc membro dic ut solet notari j. ad l. aquil. l. itemmela in pri. verum est quod decretiste hoc dicunt quod aut delinquens dabat operam rei licite aut illicite. Et de hoc no. in c. fi. ex. de resti. in inte. Et vide cor. opinionem hypotas j. ad l. aquil. l. si in § qui eo alt. In 2o casu principali aut est culpa lata et punitur non tamen ita acriter ut ex dolo ut j. ad l. cor. de sic. l. lege cornelia aut est culpa levis et minus punitur ut l. quod talem j. de re. iur. Aut levissima. Et tunc etiam minus ut dixi §. qui eo alt. In 3o membro principali aut statim finibus regitur atrocitate aut pervenit ad actum. De quo plene per glo. et Cy. C. de epi. et cle. l. si quis non dicam rapere. Et C. ad l. iul. de vi pub. l. si quis a se fidedo. Et io vide quod no. Bal. l. si quis non dicam rapere. Et no. hic glo. que incipit quatuor, quo culpa venit punienda ad necessarius fisci et sic criminaliter quandoque agi quando neque pena venit fisco applicanda ut l. si qua C. de epi. et cleri. Et l. iij. j. de sepul. vio. Et sic vides quod delictum culpa commissum venit criminaliter puniendum vel hic dicitur ignorantie et sic commisso culpa et tamen hic punitur. Et glo. allegat l. j. de criminali actione loquitur. De hac questione no. Cy. in l. si quis non dicam rapere et ibi per doc. C. de epi. et cleri. Et glo. in l. fi. de pena delic. et in l. si edes j. de incen. rui. nau. Et in l. i. §. divus j. ad l. cor. de sic. Et j. de relig. l. ossa in fi. Iste non quia reformationes et constitutiones que cotidie fiunt quis virum proponit in consilio et interroget an placet alijs hec reformatio. Et ita postea constituitur et reformatur prout placet consilio et sic interrogatur a potestate vel alio consiliario. Et vide quod no. in l. prela. j. quod quisque iuris et l. nulli e. ti. quod debet fieri coram auctore superiore. Ultimo videtur in ar. hoc verbo virorum quod mulieres non possunt esse de consilio unde in condendis legibus vel senatusconsultis vel constitutionibus mulieres non debent intervenire et hoc dixi. Et est ar. quod usus mulierum non inducunt consuetudinem quia lex et consuetudo equipollet ut j. e. l. de quibus. Bartolus

Quia de his

op

Namadeo. Op. de l. antiquum j. si pars her. pet. So. verum est quod in ea non constituitur de omnibus casibus quia tamen de aliquibus constituitur ut in crimine Guil. de cu. respondit glo. quod dicit non possunt quia regula est quod postumi nati contempti per mortem testatoris non rumpit testamentum ut j. de iniu. te. l. si quis ex. si datis §. ij. Vos teneatis opinionem glo. Et ratio est quia statim mors puniunt eos ipsos veros. Ita restitutus per deum fuerit operatur quia videantur sibi vere restituta quia hoc est in restitutione principis multo magis in restitutione dei ut C. de post. rev. pas. l. fi. et restitutio principis hoc facit glo. per cau. hic l. post multa extra alia via quia bonas formas non debent fieri lex que rare fuit. Iste quia lege sepultum vel in aut. ut debet. et credi. §. quia vero et pone et dixi in cau. Tu hoc quod S. dixit de lazaro querit Petrus Guil. quid de uxore nunquam eam recuperet. Et videtur quod sic per eandem rationem. In quod videtur quia matrimonium est solutum morte quid dices. Dic quod ultima pars est vera. Et est tex. j. de cap. l. cum duo ibi cum pre cons. Et io vide dominum l. cum duo que hoc clare dicit. Sed quid de filius nunquid eos recuperet. Et dic quod de hoc nullum est dubium quia est tex. in dicta l. cum duo. Et hoc sentit hic Guil. de cu. quando hoc tetigit et allegat dominum l. si duo que optime ad hoc facit. Et io non curo alia dicere. Ex eo que dicitur quod per hic no. Bartolus

Legis virtus. Ratio hic que sit legis virtutes et in proponitur ut in glo. Op. ad hanc l. et videtur quod causa sit alia virtus legis vel lex quando consulit ut j. de vet. ven. l. io qui et l. age C. de transac. So. ut in glo. vel dic secundum Cy. quod consule non est virtus legis quia lex est preceptum collectio et are ut dixi in l. i. §. de iusti. et iur. Op. et videtur quod hic supponat quod non sunt leges que non contineat sub uno istorum quatuor. Contra primo sunt multe leges que non continent aliquod istorum quatuor. So. licet non contineant aliquod istorum quatuor continent tamen eius equipollens. Ratio vide ex ista glo. quod quando aliquis torquetur advocatus eius debet esse presens torture ut hic. Tu dic et melius quod advocati non debet esse presens torture

a lex iudicat ad reformes que cotidie fiunt in consilio. In
ad hoc quod mulieres non possunt esse de consilio. In ar. quod usus mulierum non facit consuetudinem

nec inrogatam vel excepcionem licet exa[m]i[n]are
debeat. Et ita glo. no. et melius in con. de testi.
§. quia no sepe coll. vj. Et hoc mo intellige
quod hic d[icitu]r p[er] glo. pall. melius loqui[tur]

Iura. Op. de l. neque dignitatem vero
cheredi C. de decur. li. x. So. lex illa
op fuit spalr edita in eius p[er]sona et
op ita ad aliu[m] no porrigetur. Op. de l. i. §. plane
j. t. i. So. ibi loquitur de p[er]sonis no redactis
i corpe iur[is] s[ed] spaliter aliorum gesso / et ob gr[aci]am
quod no e ad aliud / sive i [con]sequenciam trahend[um]
ut i c. quod ob graciam ex[tra] de re. iur. li. vj.
Op. d[icitu]r hic q[uod] trahetur ad similia et sic oi[m]s lex est
op regula quod e falsum / So. ois regula trahitur
p[er] verba affirmativa vel negativa universalia
quod no [con]tingit i aliis legibus q[uod] h[abe]nt trahantur
p[er] regulas ut j. de re iu. l. i. et l. in singulis
qo p[ro] tanto. Quero d[icitu]r hic q[uod] ad similia trahitur
quid de statutis an trahantur ad aliam p[er]sonam.
Et v[idetu]r q[uod] sic q[uod] e eadem ro / et identitas rois
ut l. i. et ibi p[er] Ja. de are. C. que sit lon. [con]sue.
Et guil. de cu. i p[ro]hemio ff. n[ov]i tenet q[uod] i statutis
[con]sideratur ro. In [con]trarium e veritas q[uod] si statutum
fit in favorem de una p[er]sona no trahatur ad aliam
ut j. t. i. l. i. §. plane. Itm pactum p[er]sonale no
egreditur p[er]sonam ut j. de pac. l. idem §. i. Sed
i statutis q[uod] pacto equiparantur ut no. i p[ri]ma
de decur. li. x. Et no. i l. i. et l. si quis ita
j. de te. tu. Et no. Cy. C. de servis fugi. l. q[uia]
qo tuis. Quero q[uod] si statutum no fit in favorem
de certa p[er]sona s[ed] de certo genere ut masculo
ÿ q[ui] ille de morte vadit sine liberis an [com]pren-
dat feminam. Et Cy. tz q[uod] no ut ipse no[ta]t j.
de ver. sig. l. i. q[uod] est quod expresse. Tamen
credo statutum p[re]dicto mo loquens [com]prende[re] femi-
nam si eadem rois identitas fuerit i feminine
ut no. Ja. i l. i. C. que sit lon. [con]sue. Et no.
etiam Cy. i l. quoniam C. de servis fugi.

Non ambigitur. Op. Et v[idetu]r q[uod] soli
principi sit licitum [con]dere l. ut l. fi. C. e. ti.
op Tamen h[ic] [con]trarium fuit revocatum i dubium
v[idetu]r hodie ista possit [con]dere legem. Quidam
p[ro] sic p[er] hanc l. nec ob. l. fi. C. e. q[uod] verum e
q[uod] solus princeps p[otes]t no t[ame]n illius solus s[ed] sit
vel senatores p[ossu]nt [con]dere legem et p[o]p[u]l[u]s romanus
ideo potius cu[m] p[o]p[u]l[u]s romanus possit principis
p[otes]tatem revocare. Sz t[ame]n glo. hoc no tenet s[ed]
tenet q[uod] p[o]p[u]l[u]s no possit hodie. Unde guil. hoc
v[idetu]r d[ici]t q[uod] e d[ici]t[u]m inter legem et senatusconsultum
nam legem nullus p[otes]t facere nisi princeps s[ed] senatuscon-
qo sultum poterunt facere senatores. Quero in[ter]
p[o]p[u]l[u]s romanus possit revocare p[otes]tatem imperatoris
Et v[idetu]r q[uod] sic p[er] l. i. §. fi. de offi. eius cui ma.
e impedit. In [con]trarium v[idetu]r l. quod semel de
decre. ab or. fa. Guil. de cu. tenet q[uod] p[o]p[u]l[u]s

romanus possit revocare q[uod] p[ri]mo allata / maxime
cu[m] p[ri]mus imperator cu[m] fuit data illa p[otes]tas
no potuit [con]cedere successori / nam creacio imperatoris
no e ex successione s[ed] ex elecione / nam iste
no e de talibus de quibus [con]tra[hi]tur p[er] aliu[m] m[od]us
ut no. insti. de iuri. sti. §. alii. Primo d[icitu]r plus
q[uod] possit eu[m] degradare ut i c. i. fi. de inst.
fac. inter do. et va. conten. Iste d[icitu]r hic qo
q[uod] equiparatur imperatori. Quid si sc[ilicet] a senato-
ribus e impetrata venia etatis an ipi h[ab]eo
p[ro]ut Odof. tenet hic et v[idetu]r q[uod] no q[uod] [con]ces-
sione venie etatis princeps spaliter sibi reser-
vavit ut l. ij. C. de his qui ve. eta. impe-
Ide i arrogacione ut insti. de adopt. §. i.
Quero in[ter] p[er] statutum / venia etatis [con]ce- qo
di possit. Et tenet q[uod] no q[uod] tunc i[us] m[un]ici- ÿ
pale derogat iuri civili qu[ia] in[ter] tale [con]tra
iur[is] co[mmun]e s[ed] si [con]tinet i[us] spale p[er]ut i venia
etatis et i arrogacione q[uod] no p[er]mittitur nisi pri-
ncipi tunc secus. Et hoc p[ro]bat p[er] arg. ab ab-
surdo q[uia] aliter quelibet civitas posset [con]stituere
imperatorem et auferre quod sibi reservavit
quod e valde absurdum ut i c. ij. ex[tra] de
ma. et obe. Et hoc e valde no[ta]bile dictum
ut l. demiss. i pri. de mino. Et fac. ad qo
quest. in[ter] statutum possit legitimare spurium
Et iam fuit disputata ista q[uesti]o p[er] filium dni
Ja. de bu. Et v[idetu]r p[er] p[re]dicta q[uod] no q[uod] legitimacio
e de his q[ue] princeps spaliter sibi reservavit ut
princeps et hoc [con]cedi posset ut no. i §. fi.
i aut. qui. mo. na. effi. sui. Et i aut.
ex complexu. C. de ince. nupt. Unde sta-
tutum hoc no possit ar. dei c. ij. Itm statutum
fit p[er] p[o]p[u]l[u]m sive [con]silium quod p[o]p[u]l[u]s reputatur
ut no. i glo. p[ri]ma C. que sit lon. [con]sue. Et
j. de dolo j. l. s[ed] ex dolo. Itm [con]siliarii [com]-
parantur decurionibus ut glo. p[ri]ma C. de de-
cur. et l. ij. e. ti. Et ordo decurionum no
p[otes]t restituere natalibus ut C. de na. li.
aut. l. i. § nec [con]siliarii et sic nec statutum

Nec imperatoris ...ne. [con]sultor
consortes i imperatorem. Op. et v[idetu]r op
q[uod] sit procedendum de similibus ad similia
unde obstat l. no p[ossu]nt j. e. So. ut ibi dicam
Et ita [con]tinua cu[m] ista Et [con]tinua sic cu[m] l.
sequentem. Iste no v[idetu]r intelligatur de filiis
p[ri]mi matrimonii vel aliis. Et glo. e in l. mu-
j. so. ma. Et l. sciendum de re iudi. Dic p[er]
Cy. i l. fi. C. qui pot. i pig. h[ab]. Et insti. op
de act. §. sciendum et ibi p[er] doc. Op. de l.
minime. Et l. si de interpretacione j. e. So. si
tamen dubius fuit p[er] [con]suetudinem interpretari
s[ecundu]m ea debet iudicari at h[ic] loco l. mi[ni]me op
Op. p[ri]mo ad principem d[ebe]t recurri ut l. p[ro]x[ima]
Et C. e. l. ult. de nono. So. una d[ebe]t intelligi op
secundum aliam no[n] ubi simile no[n] h[ab]emus demus

op

ad que est recurrendum quando supra nouo est dubietas vel varietas

recurre ad principe ¶ Op. de l. benignius ff. e.
quod inq solet glo. etia in, dca l. cu de nouo
distinguebit, quod aut ultra distat aut non. Et
ista distinctio est contra legem ff. C. de temp. in integ.
restit. quod ex varietate loci non variat ius. Vo. dic.
quod aut super negotio nouo est varietas seu dubie-
tas, aut super veteri. Primo casu recurrimus ad
iudicis interpretationem ut s. e. l. et ideo. Et indep.
inspiciat si consuetudo vmquam fuit in simili casu inter-
pretata ut s. e. l. minime. Si hoc non appareat
ad principem recurratur ut hic dicitur siue sit de
propinquo siue de longinquo. Si aut emergit
dubium super l. tunc sequitur interpretatio consuetudinis
ut s. e. l. minime et l. si de interpretatione. Et
tunc aut appare una significatio verborum et
certa, aut multiplex et incerta. Primo casu
stamus significationi verborum. Si non apparet
de mente condentis legem ut s. de leg. l. non
dubium. 2o casu aut apparet que sit benig-
nior intellectus aut non. Primo casu illa sequimur
ut s. e. l. benignius. ¶ 2o casu aut apparet
aliquid sibi contrarium redemptitate vocis aut non.
¶ Primo casu procedimus de similibus ad similia ut l.
non possunt. 2o casu recurrimus ad principem ut
l. quamuis et l. cum de nouo et ibi not. s. e.
et hoc optime quando emergit dubietates in iudicio.
alias si esset dubietas in aliquo casu inter non de-
cisio vel tractaretur de aliqua lege condenda
indistincte ad principem recurrimus ut in con-
de qui. et fal. § 1.

pumquam exceptio sit de regula

Illud

¶ Queritur numquid exceptio
sit de regula. Videtur quod non primo contra regulam
ut hic et s. de regu. catho. l. 1. et
ii. Et hoc tenet Jo. Contrarium tamen plures quia ex-
ceptio regulam confirmat ut in con. de non alie-
§. ut aut coll. ii. Et l. quod liquide § fi. s.
de penu. le. Quid dicendum Dy. in repetitione
de re. iur. li. vi. soluit opinionem utriusque, nam dicit
quod exceptio non est de regula i. non determinatur
secundum regulam. Et hoc modo tenet Jo. Ite quod ex-
ceptio sit de regula i. de contentis sub regula.
Et optime opi. plac., nam bona exceptio est
quando dico omnes libri sunt mei excepto tali
libro. Sed non est bona exceptio quando dico omnes
libri sunt mei excepta domo quia exceptio
non est de contentis sub regula.

Benignius

hic l. legitur duobus
modis. Uno modo quod benignius ponitur pro fa-
uorabilius. Alio modo quod ponatur improprie ut benig-
nius pro benigne. Et pone ut glo., nam bis
scias quod heres tenetur petitione hereditatis quando
ad eum peruenit ut s. de peti. here. l. sed non
debet intelligi peruenit et durauit. Hic lex
replicatur quod de tutore dicit in l. non omnium. Jo. pone

alia lec. in glo. quod de usurpatione dicit, tamen non
reddi non potest. Et ideo vide eam

Quum lex

hic ponit glo. triplicem casum
quorum tertium habemus. Unde pone casum et
melius per l. ii. s. de generali abolitione. nam
querendum tertium ubi non est opus et factum. Glo.
legatur hic l. ad q. Uenit statutum quod quilibet
bannitus in pecunia soluendo quamquam per totum annum
debeat rebanniri post statutum factum quilibet qui
sit delictum vult soluere quantitatem secundum formam illius
statuti an possit ut de banno extrahatur. Videtur
quod sic quia de natura legis est ad futura trahi
ut l. leges C. e. ¶ In contrarium est veritas secundum
dominum meum per hanc l. Et est casus in pactum l. ii.
de generali abolitione. Et est ratio in casu isto quod sta-
tutum trahitur ad preterita non futura quia si traheretur
ad futura daretur materia delinquendi. ¶ Sed
numquid statutum loquens per verbum presens vel
preteritum trahatur ad futura etiam ubi non datur
materia delinquendi ut si statutum dicit Quicumque
est vel fuit obligatus per instrumentum liquidato isto
possit capi ad petitionem creditoris, modo quid
est obligatus post statutum per instrumentum, an possit
capi liquidato instro. Videtur quod non per hanc l. In
contrarium est veritas quia natura legis est ut ad futura
trahatur ut l. leges C. e. Item lex semper loqui-
tur ut C. de heret. l. arriani ibi semper iuridicum
Et est glo. s. de condi. ex le. l. 1. ubi glo. expone
est i. erit. idem sit i. erit. Bartolus

ad h. l. ad
q.

9o

In Ciuile

Queritur quod in statuto
an totum debet extrahi, an illa particu-
la que per me facit. Et videtur quod particula
ut l. argentarius § edi. ff. de eden. Et l. fi. C.
de pen. impu. offe. Et ibi per Cy. ¶ In contrarium est
veritas per hanc l. secundum dominum meum non obstat quod
verum quod loquitur in instrumentis de quibus non potest
peti aliquid nisi quod ad eos pertinet ut in dicto §
edi. Sed statuta sunt tota ciuitati comunia quare tota sunt
producenda. Et hoc est vera opi. Quandoque in alijs sit
producenda

Nulla

¶ Dicitur hic quod illud quod est
in fauorem non retorquetur in odium
Contra l. 1. § 1. s. quod quisque iuris. Dic
ut not. in contrario et hic, et l. quod fauore C. e.
Et hanc tamen Dy. in c. quod ob gratiam extra de re.
iur. li. vi. quod aut conceditur ad postulationem et
¶ Op. insti. de aucto. tu. § neque ubi etiam si sit
lucrosa quia pupilli interest non vexari litibus
et expensis ut hic et l. quod fauore C. e. ¶ So.
hic non est bona, nam si presupponitur hic quod
est lucrosa non vexatur. Sed Dy. in dicto c. quod
ob gratiam dicit quod sunt quedam que afferunt utilitatem
pupillo et hoc est certum. Et tunc potest hoc facere
pupillus sine tutoris auctoritate ut insti. de auc-
tu. in pri. Quedam sunt que certa sunt esse dapnosa

op. 5

Et tunc non pt ut in dcto pri. Quedam sunt in quibus est dubium Et tunc non pt ut in quos/ hec so. e q dem § neque/ nam ibi dicitur eadem si sit lucrosa Sm Ja. de ra. et Cy. post eum dicunt in dicta l. quod fauore q hoc contingit ff repugnandum regulariter nam si diceret q pupillus posset adire sine auctoritate tutoris Jam concederetur q pupillus posset obligari sine auctoritate tutoris Si autem concederetur q adiret et non obligaretur creditoribus complectaretur ad aliena iactura pro hoc non vr expressum ad l. quod fauore Item non videtur ad § neque Item pupillus obligatur sine auctoritate tutoris ubi est locupletior ut j. de ne. ge. l. i. § an in pupillum Contra hoc non permittitur pupillum lucrosam hereditatem adire nisi dicas q ibi loquitur in contractu hic in quasi contractu hoc est preme q ideo eum in quasi contractu ut j. de neg. ges. l. si pupilli Quod dicendum Credo q so. glo. sit melior Et q contra pronit hoc faciat q contingit hereditas sit lucrosa ne possit liberis separari Et io lex hec non concessit in l. moribus j. de muner. ¶ Op. de l. si uxor de pe. et re. vel ven ¶ So. dicunt quidam q illa l. loquitur de fauore introducto pro contractu seu per pactum hic per legem hec so. est q lege l. ea lege j. loca. Quare glo. et Dy. tenent ultimo solutum q lex illa non loquitur de fauore vel prinilegio expresso uni rei quod simpliciter uni rei nam pruilegium est concessum uni rei vel persone ut l. i. C. de thesau. li. x. vel dic secundum Ja. de ra. q aut fauor quem introducitur per pactum est adiectus ad non contrahendum vel ad contractum resoluendum contra omnia eum vel illa l. q etiam si vellet ibi fauori renunciare non posset secundum Ja. q. tunc contractus ex suo arbitrio penderet quod l. in emptis C. de contra. emp. Secundum etiam pt procedere regula ut l. ij. de in diem adiec. ¶ Op. de l. diem C. de Judi. ¶ So. ut in glo. vel melius secundum Dy. ibi prinilegium non stetit in finibus concessionis sed vltra processit ¶ Op. de l. pridem C. de questo. ¶ So. illud contingit non utilitatis vel conspicuitatis q si pro me testificaret et quod me deberet ut in aut. si vindex C. de epi. et cleri. ¶ Op. j. de excu. tu. l. cum ex oratione ¶ So. ibi prinilegium quod libertus habebat non habebat a seipso sed a patrono vnde non obstat contra l. que loquitur de eo qui suo more habet prinilegium Pro hac l. vide quod plene notat Dy. in dicto c. quod ob gratiam ex. de re. Juris li. vi. Et pro Cy. C. e. l. quod fauore ¶ Bartolus

Non enim lex precedens determinatur per sequentem h. d. cum duabus l. sequentibus Et pone casum ut in glo. q lex media potest corrective interdum declarative interdum suppletive Corrective ut per aut. ingressi hic allatam Et in all. l. precedentem Item declarative vel suppletive ut in epla domini adriani de quibus notat Cy. in l. iij. C. de fideiuss.

Ideo. Nota q ubi aliquid suppletur per l. nouam illud vr ee in antiqua ut hic Ibi semper quasi legibus et

Sed et Judices in ar. ad quos pertinet. Vide q trahitur lex noua ad legem antiquam interdum ut dixi G. modo pone q statutum est in ciuitate q si furtum est de nocte commissum emendetur per custodes loci Et postea fuit statutum q si furtum est commissum de nocte et non reperitur fur q emendetur per omnes de ciuitate Quero qualiter ultimum statutum intelligatur Quidam dicunt q corrigitur primum per ultimum ar. l. non est nouum § e. Contra tenz hic q ultimum statutum intelligatur secundum primum Et q illa generalitas q emendetur per omnes de ciuitate intelligatur per omnes s. custodes de ciuitate non solum custodes illius vicinie ubi factum est furtum ar. huius l. maxime cum istud statutum ultimum sit generale et primum speciale et speciei per genus non derogatur sed contra ut l. almeria § basilice j. de ali. et ci. le. Et ibi per doc. Et glo. est in l. decurionibus in pri. C. de silenciarijs li. x. Et no. Dy. j. de le. i. l. talis scriptura Et in c. generi per speciem ex. de re. Juris li. vi. Et per hoc l. notatur j. de le. ij. l. legatorum § qui plures alter est sub l. cum ita Et C. famil. her. l. quoties non filiis Et in hanc partem inclinat primus moderniores quod satis placet Bartolus

Non cuius exempla huius l. pone ut in glo. que sunt vera nam quandoque fit fraus de persona ad personam quandoque de contractu ad eundem contractum quandoque de re ad rem quandoque fit fraus secundum guil. de mensura ad mensuram ut j. de dolo l. arbitro § de dolo Et j. de contra. emp. l. imperator Et Dy. in c. fi. ex. de re. Juris li. vi. lex in fraudem legis nam non est verba ad sententiam legis respicit Et vide quod no. in l. non dubium C. e. Et hic hec queritur nonnumquam fit contra legem Et per Dy. in dicto c. fi. Queritur hic q contra legem facit qui facit quod lex prohibet/ quid si lex dicit verbum expresse Et quidam volunt verba offendere et sententiam seruare/ an possit Et vr q non q a verbis non est recedendum ut j. de le. iij. l. non aliter Et j. de exci. l. i. § si is qui nauem ¶ In contrarium vr nam si sententia mentis satis est q lex nichil aliud est q ipsa mens ut j. de sta. mer. pa. l. adigere § quamuis ¶ Quid dicendum breuiter dic quandoque sententia et mens legis est clara Et tunc secundum mentem possunt offendi verba per ultimo allata quandoque mens legis non est clara et certa Et tunc non est licitum offendere verba ut j.

op §
op
op
Bea
inquit
Judices ad quos de statutis
no generaliter
quo
quod verba legis possunt offendi

dele. iii. l. no. alt. et dco § si is qui nauē

qo

Sed quid in statuto dr q̄ sunt q̄siderāda ver-
ba ut l. conscribunt q. ad municip. Et q̄ stric
ti iuris sit facit quod no. dy. in l. i. j. de
ver. sig. Et C. que sit lon. q̄sue. l. i. Et no.
guil. S. in pma consticō. In q̄rūd vr q̄ lz
offendant verba statuti si tn̄ mēs q̄uat
q̄ sufficiat. nā vo i statutis et q̄suetudie ē
attendenda ut no. Ja. de are. Et ibi p dy. spe-
cu. in l. quotiens C. de sūis fugi. Et ista uira
indiuit p guil. ad q̄ez pone q̄ ego erā

no q. guil

magnus in tci sciebam q̄ q̄slud et toc q̄mu
nitatis seu hōies debebat tyare corbem
et mesurā frumenti. Ita q̄ nō possit vendi
corbes vel mesura nisi x. anciā hor erat
notū omnib; vendidi tibi magnā q̄titatē
frumenti p valde maiori p̄cio et no noti
ficaui id quod erat statutū. Queritur an tibi
tenear i aliquo. guil. p dco uira q̄ sic q̄r
debui te certiorare ut l. i. i fi. j. de ac. emp.
melius j. de pi. et qmo. vel ven. l. si quis
vina. facit l. iii. § si minor j. de mor.

Princeps. i. nō q̄ p̄uilia lz augusta
Et dico q̄ habet ea q̄ habet fiscus

q p̄uilegia lz august

ut j. de iur. fis. l. q si fiscus Op.
de l. quod pn̄cipi et quodibi no. j. de le. i Glo.

op

fatit driaz int caduca et nō scripta. Tu dic
et melius q̄ pn̄cipi tribuit p̄uilia q̄ lz ut
hic s; nō omnia ut i q̄rio. nā ei nō q̄cedit
ius condendi lege. Et dic ut no. p glo. i
l. contrā Et p dy. et alios doc.

De quibus. Ista l. ē optiā Et tr̄
tat de tria pte xx. Et l. ista hoc

1 ap; bo. 2 no. lex
no sumit cn̄ doe

dicit i suma. Deuenitē cau legē
nō decisē recurrit ad q̄suetudinē urbis
rome Et diuiria q̄suetudo p lege obs̄uat
nā sicud lex sumit vigorē ex expresso
q̄sensu p̄pli. Ita q̄suetudo ex tacito et ē tātē
auctē q̄ legē tollit q. d. usq; ad fi. Diui
dit in q̄tuor ptes. nā i pma ponit vnū effcm
q̄suetudie quāt negotia iuris nō decisa p
q̄suetudinē dirimātur. In 2a pte assignat
vo dr. In 3a assignat vo roit. In q̄rta et
vltia ponit aliud effcm q̄suetudie quāt lex
p q̄suetudiez tollat. 2a ibi inueteratam q̄sue-
do. 3a ibi nā cū. 4a ibi q̄re Glo. magna q̄ i
cipit ut i feudo ponit casū i t'mīs. feuda
autē nl aliud sunt nisi q̄suetudo redacta i

glo

scriptis hodie et no. q̄ dico et po. p idest sic
al. in l. i. i pn̄. j. de par. Et de hoc dixi i
l. i. C. de insti. et iur. et l. omēs p̄pli Et ista
dr suffragio i. q̄sensu i scriptis redacto qd̄ di
cat nichil Et no. hic tex. Et no. ibi de q̄
suetudīe. Nā ē driā int actū q̄suetudis

no driā int act. q̄suetudis
z desuetudis

et desuetudis. nā q̄suetudo ē qn̄ fit q̄ legem
p q̄suetudinē Et desuetudo ē qn̄ nō vtim̄
aliqua lege in iure posita. sz nū p hoc tollat.
De hoc no. inst. in p̄hemio i fi. Et hec glo.
hic. Et no. q̄ ad ee q̄suetudis requirit lon
gū tempus ut hic et tacitus q̄sensus p̄pli ut
j. in v. nā cū ipe. Et requirit frequēta
actuū ut l. i. que sit lon. q̄sue. et l. an i toto
de edifi. pua. Et glo. hic no. Et no. hic q̄
tacitus et expressus q̄sensus equipant et sut
paris potencie. Et no. q̄ gnalis q̄suetudo
gnalē tollit legē ut i fi. huius l. dr. Op.

op

ad hac l. possu casū i feudis q̄ sut scripta
et sic nō ut q̄suetudo sz ut lex. So. ut dixi
licet q̄suetudo feudor sit i scriptis redacta hoc
fuit ad memoriā q̄suetudis. Op. ad id

op

q̄ posuit i debilitato nā hd nō erat p rede
de stilo ad scripta. nā debilitas ē manus
et sic ē idem ut j. de posi. l. quod neruia
et ibi no. Unde hoc nō p̄cedit. So. p incemp
tacez penus ē ee manū q̄ habe manū debi
litatā ut dixi. Op. dr hic q̄ scripta lege non

op

vtim̄ p nos vr q̄ vti ea debm̄ ut C. de legi.
l. legē Simile huius q̄ri ē fcā glo. q̄ incipit
quas nō hemus qd̄ dicat si eas habem̄ eis
vtem̄ et sic tollit q̄rīū. Op. ad hac so. de

op

fine l. vbi dr q̄ q̄suetudo tollit legē et sic
magis obs̄uatur q̄suetudo q̄ lex. So. aut lex
nō ē abrogata p q̄suetudinē et lege vtim̄
ut hic i pn̄. aut lex ē p q̄suetudiez abro
gata et q̄suetudinē obs̄uamus ut hic i fi.
Op. dr hic suari l. hoc ē q̄ tex. ibi q̄mis t̄r

op

nō q̄cludit q̄ q̄suetudo nō sit ius q̄tra § ex
nō scripto Insti. de iur. na. gen. et ciui. So.
dicit Ja. bu. q̄rz q̄suetudo sonat in merā fo

q̄suetudo
3 sonat

ex quo ius nō resultat Et de hoc loquit̄ l.
iii. C. que sit lon. q̄sue. Et l. vel vniuersor de
pig. act. Et huic ead q̄gruit Insti. de rerū
diui. § apud. Quādoq; q̄suetudo sonat in fo
ex quo ius resultat et de hoc loquit̄ pn̄. hui
l. Et sm̄ hoc mores q̄sue et q̄suetudo sut
idē Quādoq; q̄suetudo sonat i nomē iuris et
descendit ex moribus et tacito q̄sensu p̄pli
et ista q̄suetudo dr ee ius nō scriptū Et ita
loquit̄ § ex nō scripto Op. ad hoc pn̄. q̄ lz

op

nō hēamus certā lege determinatā debem̄
recurrere ad similem legē ut l. nō pnt ff. e.
So. hec l. dz intelligi i cau i quo ius scriptū
nō loquit̄ necz sile iuri scripto ut i feudo
et homagio Et ita loquit̄ q̄rīū. Op. dr hic

op

nō interest an suffragiū ex q̄trario C. l. i. i pn̄.
j. de ver. ob. So. Quedam sut i quibus nō
tm̄ sufficit solus q̄sensus sz sunt necessaria

verba Et tu(n)c loquit(ur) (contra)rium C. nedu(m) sit in q(ui)bus
sufficit (con)sensus e(ti)a(m) verbis no(n) expressus
Et ita loquit(ur) hic vel dic ut in (contra)rio ¶ Op.
ad fi. hui(us) l. d(icit) q(uod) (con)suetudo tollit lege(m) (contr)a(riam)
l. ij. ad. iij. § divus de sepul. vio. et q(ua)n(do) s(e)c(un)d(u)m
(con)cl. d(icit) q(uia) lex p(re)cedit et (con)suetudo seq(ui)t(ur) et
tu(n)c tollit lege(m) ut hic C(onv)ers(o) e(contr)a et loquit(ur)
(contra)rium Veru(m) e(st) q(uod) decretiste ali(ter) intelligu(n)t
in c. vlt. ext(ra) de consti. li. vj. Et p(er) dy. i(n) c. q(uonia)m
p(ro) spem ext(ra) de re. iu(r)is li. vj. Et dic p(er) Jo.
an. i(n) dto c. ¶ Op. p(ri)mo (con)suetudo no(n) tollit
lege(m) ut l. ij. C. q(ue) sit lon. (con)sue. ¶ Glo. hic et
i(n) l. (contra)ria dedit multas et varias soluc(i)o(n)es Et
final(i)t(er) tene et ista e(st) v(er)itas q(uod) aut lex est
g(e)n(er)alis et (con)suetudo seq(ue)ns g(e)n(er)alis et (con)sue(tu)do
tollit lege(m) si e(st) (contr)a lege(m) ut hic (Con)t(r)a (con)sue(tu)do
e(st) sp(eci)alis ut hic p(re)sup(ponitu)r et tu(n)c g(e)n(er)ale lege(m) no(n)
tollit ut i(n) (contra)rio s(e)c(un)d(u)m sp(eci)alem lege(m) tollit i(n) loco
ubi e(st) ut l. venditor § si constat cola p(re)di.
C(ontra)ri(um) aliq(ui) intelligu(n)t d(i)c(t)am l. ij. q(uod) vid(e)t(ur) ibi
nom(inari) no(n) i. magis a(u)ct(oritat)e e(st) adeo (contr)a et sic q(ue)
cordat ¶ Op. q(uod) sp(eci)al(is) lex tollit (contr)a i(n) aut.
naui(gi)a C. de furt(is). Et aut. o(mn)es p(er)egrini
C. co(mmun)ia de suc. Et l. cos § i. de usur(is)
¶ So. ibi lex e(st) derogatoria (con)suetudini futur(e)
Et io no(n) tollit(ur) p(er) (con)suetudine(m) ¶ Op. q(uod) i(n) d(i)s-
tincte no(n) tollat(ur) lex ut i(n) aut. cassa et irrita
¶ So. ibi (con)suetudo e(st) (contr)a libertate(m) eccl(es)ie Et io
no(n) (con)t(r)a(h)it(ur). De effectu (con)suetudinis Dic aut (con)sue(tu)do
e(st) s(e)c(un)d(u)m lege(m) aut p(re)ter lege(m) aut (contr)a lege(m) P(ri)mo
casu q(uia) lex i(n)t(er)p(re)tat(ur) q(uia) ea(m) (con)firmat
Et d(icitu)r potius (con)firmato l. q(uod) (con)suetudo ut
j. e. l. si de i(n)t(er)p(re)tac(ione) et l. ergo et l. minime
¶ e. ¶ 2o casu q(uia) e(st) p(re)ter lege(m) indistincte
s(er)vanda e(st) ut i(n) feudo ita loquit(ur) p(ri)n. l. vlt.
¶ 3o casu q(uia) e(st) (contr)a lege(m) subdistinguen(dum) q(uia) aut
(contr)a lege(m) divina(m) et ea(m) abrogare no(n) p(otes)t q(uia)
par i(n) pare(m) no(n) h(abe)t i(m)p(er)iu(m) ut l. nam et imp(er)a-
tus de arbi. vlt(imu)m i(m)mo(r) i(n) m(ai)ore ad
hoc l. i(m)mor j. de minor. Distinguen(dum) ta(men) eo(rum)
p(otes)t ut no(tatur) j. ti. i. l. i. et l. fi. C. si (contr)a ius vel uti-
pub. ¶ Si vero e(st) (contr)a lege(m) n(atur)alem et tu(n)c (con)sue(tu)do
no(n) p(otes)t ea(m) tolle(re) q(uia) e(st) ius i(m)mutabile p(er) insti.
de iu(re) na. gen. et civi. § ex no(n) scripto Et
an debita iure nat(ur)e possit tolli p(er) statutu(m)
vide p(er) dy. i(n) c. indultu(m) ext(ra) de re. iu(r)is li. vj.
Et eo i(m)mo no(n) p(otes)t tolle(re) ius gentiu(m) quod e(st) i(n)
n(atur)ali inductu(m) ut l. o(mn)es C. ti. ij. et p(ar)is
tam(en) i(n)t(er) (con)s(tituti)o ut insti. de rer(um) divi. § singulor(um)
Si v(er)o e(st) (contr)a ius civile Et tu(n)c aut (contr)a libertate(m)
eccl(es)ie et no(n) valet ut i(n) aut. cassa et irrita
(Con)t(r)a (contr)a publica(m) utilitate(m) Et adhuc no(n) valz
(contr)a l. (con)sensu nec lex ut C. de pri. impa. offe.

l. nec da(m)pnosa et ibi p(er) doc. Et l. fi. C. si
(contr)a ius vel uti. pub. Si v(er)o e(st) (contr)a utilitate(m)
p(ri)vata(m) Et tu(n)c aut lex e(st) derogatoria (con)sue-
tudini aut no(n) P(ri)mo casu (con)suetudo no(n) op(er)at(ur)
(contr)a lege(m) ut i(n) aut. naui(gi)a C. de furt(is) et
l. cos C. de usur(is) ¶ In 2o casu aut lex p(re)ce-
dit et (con)sue(tu)do seq(ui)t(ur) aut e(contr)a P(ri)mo casu
aut (con)sue(tu)do e(st) g(e)n(er)alis et g(e)n(er)al(i)t(er) vi(n)cit lege(m)
ut hic i(n) fi. (Con)t(r)a e(st) sp(eci)alis et tu(n)c no(n) vi(n)cit
lege(m) g(e)n(er)al(em) ut l. ij. C. q(ue) sit lon. (con)sue. S(e)c(un)d(u)m
sp(eci)alis sic ut j. cola p(re)di. l. venditor § si
constat et hoc optinet nisi (con)suetudo esset
erronea q(uia) tu(n)c no(n) h(ab)et effectu(m) ut s(er)vet(ur)
i(n) si(mi)lib(us) talib(us) ut j. e. l. quod no(n) r(ati)o(n)e Si v(er)o
p(re)cedit (con)sue(tu)do et lex seq(ui)t(ur) tu(n)c no(n) tollit
lege(m) ut l. iij. § divus s(e)c(un)d(u)m unu(m) intellectu(m)
j. de sepul. vio. lic(et) decretiste a nob(is) variat
ut dixi ut i(n) c. i. ext(ra) de consti. li. vj. et ibi
p(er) Jo. an. i(n) tam(en) dicit q(uod) g(e)n(er)alis lex seq(ue)ns
no(n) tollit statutu(m) civitat(is) r(ati)o e(st) q(uia) lex p(ri)n-
cipis no(n) extendit(ur) ad ea q(ue) p(ri)ncipe(m) p(re)sumit(ur) ig-
norare q(uia) consistit i(n) f(a)c(t)o de quo dic(itu)r ut ibi
p(er) eos Et p(er) dy. i(n) dto c. q(uonia)m ¶ Expeditus
de (contra)riis venio ad q(ue)st(iones) Quero p(ri)mo quid
sit (con)suetudo Dicit(ur) quod e(st) ius no(n) sc(ri)ptu(m)
morib(us) et usibus (com)p(ro)batu(m) Hec diffinitio no(n)
e(st) vera q(uia) no(n) h(abe)t substa(n)ti(al)ia n(ecessari)a ad formanda(m)
(con)suetudine(m) requirit(ur) tacit(us) (con)sensus p(o)p(u)li ut
hic Un(de) dicu(n)t alij ut mar. Consuetudo e(st)
ius no(n) sc(ri)ptu(m) morib(us) et usib(us) p(o)p(u)li (con)stitutu(m)
et hec e(st) bona Un(de) plenius p(otes)t dici Con-
suetudo e(st) ius no(n) sc(ri)ptu(m) morib(us) et usibus
p(o)p(u)li vel maior(is) p(ar)t(is) ip(s)i(us) r(ati)o(n)e (con)tinuatu(m) et (con)ti-
nuatu(m) introductu(m) h(abe)ns vim legis P(ri)mo
quod dixi ius no(n) sc(ri)ptu(m) p(ro)bat(ur) p(er) § ex no(n)
sc(ri)pto insti. de iu(re) na. gen. et civi. ¶ 2m
quod dix(i) morib(us) et usib(us) p(o)p(u)li p(ro)bat(ur) h(oc)
q(uia) p(er) mores (com)p(re)hendit(ur) tacit(us) (con)sensus Ex
maior(is) p(ar)t(is) io dixi q(uia) quod maior p(ar)s facit ut
j. ad munic. l. quod maior r(ati)o(n)e (con)tinuatu(m)
io dixi q(uia) si esset p(er) errore(m) introducta no(n)
obs(er)vabit(ur) ut l. quod no(n) r(ati)o(n)e ¶ e. Et (con)ti-
nuatu(m) io dixi q(uia) si no(n) adesset diuturnitas
t(em)p(or)is in (con)sumac(ione) (con)suetudinis (con)suetudo non
valet ut hic et l. s(e)c(un)d(u)m et C. e. in rubro et
nigro Dixi q(uia) par e(st) potencie eo lege ut
p(ro)bat(ur) i(n) medio hui(us) l. ¶ Quero t(ame)n an q(ue)
(con)suetudo sit ius Et v(idetu)r q(uod) sic ut i(n) § ex non
sc(ri)pto v. alt ¶ In (contra)rium v(idetu)r q(uod) no(n) sit ius q(uia) i(n)t(er)
no(n) p(ro)bat(ur) ut l. ab ea p(ar)te j. de p(ro)bac. Et io
no(n) admittit(ur) p(ro)batores n(isi) s(e)c(un)d(u)m posic(iones) i(n)t(er)
ut l. ij. § q(uod) obs(er)vari et ibi no(tatur) C. de inter-
talr(o)g. S(e)c(un)d(u)m (con)suetudo p(ro)bat(ur) ut l. ij. C. q(ue) sit lon.
(con)sue. Quid dicendu(m) P(ri)ma p(ar)s e(st) vera

op

op

qu(an)do (con)sue(tu)do tollit lege(m)

op

op

no(ta) v(er)ba de effectu (con)suetudinis

no(ta) p(ro)p(ter) q(ui)d (con)q(ue)ri(tur) q(uo)d e(st) (con)sue(tu)do

un(de) q(uod) (con)sue(tu)do sit ius

unq̄ de ee q̄suet̄s sit
non esse scriptum

q̄d r̄quirtur ad ee q̄suet̄s

quot actꝫ sufficiūt ad q̄suet̄
...

p̄ iura p̄mo allata nō obstat q̄rium q̄ dein
ē q̄ iura scīa nō p̄bant q̄ sunt scripta et
ab omnibus sciri debet ut l. leges C. e. Sꝫ
q̄suetudo q̄sistit ī f̄co quod sepe prudentes
suos fallet et ideo p̄bari dꝫ. Quero unq̄
de ee q̄suetudis sit nō ee scriptū. Bꝫ q̄ sicut
l. iuᷤ ciuile et ff. ex nō scripto d. alt. In q̄riū
bꝫ tex. i. e. l. imo nō fuit uīte q̄ q̄i dicat
q̄ si aliquis bellet bn̄ posset q̄suetudiem
redigē ī scriptꝫ. Nota aut q̄ de q̄suetudie
introducenda et ī eā introducendē nō requirit̄
scriptura unde nō differt a statuto si adsit ta
citus q̄sensus p̄pli tn̄ eius bn̄ obseruandū et
ut melꝫ posset teneri mēti pt redigi ī scripꝫ
ad memoriā eī ut bidemꝫ ī q̄sb̄us feudorꝫ
ar. l. contractus de fide instru. Quero q̄
requirat̄ ad ee q̄suetudis. Glo. dꝫ q̄ re
quirit̄ diuturnitas tp̄is. Quero cūr hoc
q̄ntū tp̄s requirat̄. Glo. hic et ī l. diuturna
i. e. dꝫ q̄ requirat̄ tp̄us xx. ut xxx. annorꝫ
hoc repbat̄ p̄ clementin. q̄ tp̄us q̄suetu
dinis ē diuiforme ut l. ij. C. q̄ sit lon. q̄sue.
Bꝫ dicunt alꝫ q̄ requirit̄ tp̄s cuiꝫ q̄riū me
moriā nō existat. Sꝫ hoc ē fllm̄ q̄ lex dicit
diuturna tn̄ et quod ē tp̄us diutinū hēs C.
de p̄scrip. lon. temp. p̄ totū et hoc ē tp̄us
x. annorꝫ ut ibi dene go q̄ sufficit tp̄s x.
annorꝫ requirit̄ etiā frequentia actuū ut
l. i. C. q̄ sit lon. q̄sue. et de edi. p̄ua. l. et
an ī totū. Quero quot actꝫ sufficiat
Glo. hic et ibi dꝫ q̄ sufficit binus actꝫ
puta q̄ fuit bis iudicatū q̄ntato q̄silio et
nō ea ī fi. Bꝫ dꝫ q̄silio quotato grādeq̄ quod
q̄siliū repntat mētē p̄pli ut nō ī p̄xio
q̄ sit lon. q̄sue. et ī l. ꝭ ex dolo i. de dolo
et glo. allat. l. ij. C. q̄ sit lon. q̄sue. Sꝫ illa
l. nō fuit q̄ loqtur̄ de quadā q̄suetudine
facti inclius fuit p̄ glo. in aut. de defen
sum. ff. fi. De et dy. pꝫ cū repbat glo.
et dicit q̄ si appareat de tacito q̄sensu p̄pli
nō requirit̄ binꝫ actꝫ ꝭ sufficit unꝫ ūa
tacitꝫ q̄sensus p̄pli ē eā p̄xima q̄suetudis
Guil. de cu. hic saluat glo. q̄ h̄nt bonū
intellcꝫ bidelicet q̄ actꝫ sint q̄ui adeo nō
toriū p̄plo q̄ sufficeret duo ūa ut scitis sup
bia publica nō licet facere ponte ut l. ij. ac
iij. ff. tētare ne quid in loco pub. et i. de
flumi. l. fi. nō quidā fecit ponte ī platea
tōis ab una domo ad aliā aliꝫ sitr̄ fecit
et petit dein an ē introducta q̄suetudo
Guil. q̄ sic q̄ isti duo actꝫ sint adeo notorii
toti p̄plo q̄ q̄pndit̄ tacitꝫ q̄sensus p̄pli p̄m

q̄ requirit lex ista dicit si pons fiet in loco
nō publico seu ī loco nō q̄uersabili ūa ea
q̄ palam fiūt dicūt frequent̄ fieri ut i. de
ritu nupc. l. palam et ita pt saluari glo.
secūdū eū. Quero cūr hoc modꝫ unus
actus multū notorius toti p̄plo sufficiat ad
q̄suetudiē inducendā. Et q̄ sic Gūt hoc
bꝫ q̄ q̄suetudo requirit frequentiā actuū ut
l. i. et ij. C. q̄ sit lon. q̄sue. et pall. l. et an
in totū. Sꝫ ea q̄ uno cōtingūt nō dicūt̄
frequenter fieri ut l. ex hijs et l. nā ad ea
ff. e. Et hoc tenꝫ Guil. et bꝫ. Quero q̄ si
eade die sūt tres ut q̄ntuor actꝫ q̄ legem
q̄rii sit inducta q̄suetudo Et bꝫ q̄ sic q̄ suf
ficit sēl fieri p̄ omnibus diebus ut i. de iudic.
l. nō unq̄ et l. consentaneū C. quo et q̄n iudex
In q̄riū bꝫ q̄ ea q̄ fiūt de p̄x. licet plura
sint tn̄ p̄sumūt̄ ee idē ut l. i. i. de iudi. p̄o
sicut p̄plꝫ potuisset errasse cū unū actū
si nō q̄tigisset plures Ita potuisset errasse
cū plures actꝫ eod die fuissent facti ar. l. a
tique et l. ulti. ad uell. Et hoc ē beritas
sm̄ Guil. et p̄ eā op. fuit. quod nō. i. de pig
ner. l. si q̄uenerit. Quero unq̄ ad introdu
cendā q̄sue.ne requirat̄ actꝫ iudicialꝫ et
bꝫ q̄ sic ut i. e. l. cū de q̄suetudie. In q̄riū
bꝫ q̄ sufficiat actꝫ extraiudicialꝫ ut hic ībi
moribus ēt C. e. p̄ totū. Unū dicemꝫ beritas
ē q̄ sufficiat actꝫ extraiudicialis nō obstat q̄
riū q̄ dein ē q̄ actꝫ iudicialꝫ īducūt
q̄suetudiē nō q̄ iudiciū sit eā q̄suetudis
ꝭ q̄ ex illis actibus facti q̄pndit̄ tacitus
q̄sensus p̄pli. Quero q̄ si iudex pluries
iudicauit q̄ legē et decemū pterijt an ex
hoc inducat̄ q̄suetudo Et bꝫ q̄ sic ut i. e.
l. cū de q̄suetudie. In q̄riū bꝫ q̄ iudex bꝫ
errare et sic bꝫ q̄ ex errore p̄cedat q̄suetudo
q̄ legē quod nō baler bꝫ l. quod nō rōe p̄o
sitū lata q̄ iuᷤ l. nō hꝫ effcm ut i. que sen
sine app. re. l. i. ff. i. hoc nō pt induce q̄sue.ne
p̄. res int̄ alios acta ēt. Unū dicendū
p̄ma p̄s ē bā nō obstat q̄riū lꝫ eni sūa
sit nulla et ex ea nō inducit̄ q̄sue.do tn̄
ex sūa inducit̄ bn̄ tm̄ ex actu ex quo
q̄pndit̄ tacitꝫ q̄sensus p̄pli Nō obstat
q̄ res int̄ alios acta ēt ūa uideo eod mō
quo sup̄. Dicit̄ hic q̄ requirit̄ tacitꝫ q̄sen
sus p̄pli. Quero unq̄ p̄ unā ptē p̄pli in
duci possit q̄suetudo Et bꝫ q̄ nō ūa dꝫ hic
q̄ requirit̄ tacitꝫ q̄sensus p̄pli et nō ptꝫ eius
ut hic. In q̄riū bꝫ ūa ea rō q̄ ē de toto q̄
ad totū eade ē de pte quo ad pte ut i. de

rei ven. l. que de tota & ind dicend / gul. de
cu. tenet hanc ptem Et p hoc fac l. si quis filio
§. fi. Et ibi p dy. j. de le. i. Ubi querit an p
ntate possit condere statuta ¶ Queritur quanti
consuetudo in iudicium ponatur / Videtur quod ponitur
per modum exceptionis utputa e consuetudo contra l.
in civitate q venditor animalis non teneatur de vi-
tiis et morbis quo modo venditor conveniatur ab
emptore certe venditor potest opponere consuetudinem
in modum exceptionis ar. l. pactum j. de pac. Ist
eciam per modum officii proponi ut si e consuetudo
q minor xxv. annis possit restitui certe si
vendit et deceptus et minor xxv. annis habet
restitucionem Et opponet consuetudinem per officium
iudicis per l. q si minor §. fi. de minor. Iste
potest proponi per modum actionis Nam aut consuetudo
emanavit forte super aliquo contractu ut ille
qui vendidit equum e consuetudo q teneatur dare
sellam emptori si venditor non vult dare sellam
tenet gul. q emptor agat pro sella actione
ex eo contractu / faciat tamen in libello mencionem
de consuetudine Verum si consuetudo emanasset
informiter utputa q quilibet posset evellere lapides
solvendo certum quid / tunc agitur condictione ex consue-
tudine secundum gul. hec sunt vera ar. cons. q
habentur in l. si duo prom §. si quis inrravit
et l. si. j. de iurciiur. Et facit dicta C. de re-
vendi. l. actori Et hoc e verum qui agit civiliter
Si autem agitur criminaliter ex consuetudine / non com-
petit actio si accusatio ut ar. insti. de insti. et
iur. in pri. Et idem dicendum dicunt in casu statuti
ut plene dixi in l. omnes populi ¶ Queritur quomodo
probetur consuetudo De quo dic ut no. in l. i. al.
n. C. que sit lon. consue. per cy. in iiij. causis pri-
ncipali ¶ Queritur in quo differt consuetudo ab usu
et moribus / Dicunt quidam q differt sicut causatum
a sua causa / hoc non e verum quia usus et mores
non sunt causa proxima consuetudinis sed tacitus consensus
populi qui resultat secundum pe. / Unde dicit pe. usus et
mores sunt signum ex quo descendit consuetudo
i. ius ut dixi. .G. in hac l. ¶ Queritur for-
mam libelli super consuetudine / Verius est q non
cadat consuetudo sed statutum in veritate / unde quando for-
mabit libellum et sequi potest condempnacio
dico q verius absolutio fienda et quia proponit
actionem ineptam cadit a causa ut l. i. si mensor
fal. mo. dix. Sed idem l. libellorum Et l. in-
tellius in fi. j. de par. do.

Quamvis longa consuetudo sed vim
legis majorem si in contrarium iudicium sit
opposita Et firmavit vigorem ex tacita
populi conventione Et non e mirum q reducitur in scriptis
Et lege interpretatur cum de legis intellectu dubi-
tatur Et ideo proculdubio optinet nisi consuetudo sit erro-
nea h. d. usque ad l. ergo Et vide glo. sellam

potest ex. aliorum que e tacitus sensus pe. quod
dixi in l. de quibus Et q dicit plurimos non
intelligatur q sit paucioribus x. annis et non ex-
tancia quecumque et Et hoc quod dicit hoc intel-
ligo non scriptum Et dixi G. in l. de quibus Et quomodo
minoris firmatur interpretacio vide glo. bonam
in l. i. §. deinde G. de ori. iur. / Iste no. ibi
tex. q e optima legum interpres Et non ex hac
l. quod dixi in l. de quibus q ad eam consuetu-
dinis requiritur diuturnitas temporis et consuetudo
firmatur contrario iudicio obtento / non tamen e verum
q eciam sine iudicio consuetudo inducitur ut dixi
in l. de quibus Et per ex.m in glo. l. i. C. que
sit lon. consue. ¶ Iste dicit a statuto quia statutum
inducitur expresso consensu populi / hec ex tacito
¶ Iste no. q cum dubitatur de legis intellectu re-
curritur ad consuetudinem que si non apparet recur-
ritur ad similia ut l. non possunt et ibi no. G. e. //
¶ Iste no. q quedam e interpretacio vera et probabilis
ut in principis interpretacione Quedam vera tamen
quedam probabilis tamen De quo per glo. et doc.
hic ¶ Iste no. q erronea consuetudo non trahitur
ad consequenciam / hic ponit glo. ex.m in eo qui du-
cit plaustrum quod consuetudo e bona per er-
rorem introducta ut hic

Explicit titulus hec continuatur ut in glo. In tex.
ibi consensus s. expressus
Nota ¶ Tex. ibi alienet De
ista alienacione vide in l. ij. C. de
fini. dotis Bartolus

Quod principi et ista
dividitur in quatuor partes In
prima ponit dictum In 2a ro. dicti
In 3a ponit quendam illacio In 4a
ponit quoddam ex.m / 2a ibi
utpote / 3a ibi quodcumque / 4a ibi plane Et
in summa hoc intendit principis placita aio
ius condendi facta habent vim legis generalis
nisi sit factum ad certam personam quia tunc personam
non egreditur h. d. usque ad fi. placuit aio
lege condendi ¶ Op. ad hanc l. dicit hic q princeps
interloquitur quod e contra l. i. in fi. C. de legi. /
So. dicit glo. interlocucio principis non habetur pro
lege generali ut in contrario ii hoc expresse dicatur
ut hic ¶ Op. ad hoc de l. inento §. sed quod
preter in fi. j. quod met. cau. So. aut principis
interlocucio e redacta in corpore iuris / aut non pro-
cum observatur pro lege generali ut in contrario / 2o casu
non ut dixi Et cum hoc dic ut plene no. per cy.
in dicta l. leges ¶ Op. item dicit hic q privilegium
personale non egreditur personam contra l. i. §. i.
et que p toti. j. quod quisque iur. / So. aut privi-
legium e concessum ad postulacionem alicuius / aut
non primo casu personam egreditur ut in contrario / 2o
casu non / ut hic ¶ Op. ad hoc de l. fi. C. de

qo

qo

qo

qo

Sed consuetudo vincit legem ergo

// De constitucionibus principum Rubrica

Nota dictum esse summa

op

op

quod principis interlocucio
facit legem

op

quod privilegium personale
egreditur personam tamen non

op

op

op

op

qualiter persone privilegium egreditur personam vel non

frue. et l. exoper. ¶ So. ibi contingit per equa
litate indivisi conuuedium ut ibi noui solet
¶ Op. iterum dicit hic quod privilegium personale personam
non egreditur contra ff. l. i. § fi. de iur. imm. ¶ So.
ibi fuit concessum privilegium sub nomine posterorum ut
ibi tibi posteris tuis. Unde non mirum si personam
egreditur ut i contrario. ¶ Op. ad hanc so. de l. iij.
ff. de censi. et l. sordidorum C. de excu. mun.
li. x. ¶ So. aut privilegium conceditur persone et habet
locum id quod dixi. aut conceditur rei et tunc ad
quemcumque res transeat transit privilegium ut i contrario.
¶ Op. ad hanc so. Et videtur quod eadem si privilegium conce
datur persone quod personam egrediatur ut ff. de
re. iudi. l. non solum. Et ff. de minor. l. minor
§ fi. So. secundum Dy. quandoque persona est causa immediata
privilegium concedendi et tunc personale privilegium non
egreditur personam ut hic. Aliquando persona non est causa
immediata sed mediata ut i minore quia proxima
causa restitutionis est lesio ut ff. de minor. l. non
postea § si minor. Et isto casu privilegium transit
i heredem ut dicta l. minor et l. non solum. Ista so.
Dy. respondetur per doc. quosdam / ubi quando habemus causam
remotam et proximam / inspicitur remota magis
quam proxima ut i usucapione cuius causa proxima
est bona fides. Et tamen magis inspicimus possessionem que est
remota. Utrum sit iustus titulus et non / vel
sit continuata quia sine ea usucapio non procedit
ut ff. de usucap. l. sine possessione. Et l. non videtur
C. de con. ob tur. causam. Unde dicunt alii quod quandoque
privilegium conceditur persone / quandoque rei / quandoque loco vel
civitati / quandoque generi ut posteris. Dominus enim
secundum Ulc. mon. aut queritur de privilegio concesso a
lege scripta / aut privilegio concesso a principe vel po
testate aut privilegium est concessum inspecta naturali et
sufficienti ratione ut i restitutione minorum propter naturalem
etatem et lesionem. Et tunc privilegium concessum persone
egreditur personam et transfertur ad heredem ut
l. non solum et l. minor. pall. aut non est conces
sum inspecta naturali et sufficienti ratione quia non est
defectus magis in eo cui conceditur quam i aliis
hominibus tunc regulariter ad heredem non transit
ut ff. de re. iudi. l. si fideiussor § fi. et l. si
pecu. e. ti. / fallit i l. ead. ff. so. ma. et i l. fi.
C. qui po. i pig. ha. Et vide per ibi per Cy.
¶ Si vero queritur de privilegio concesso a principe vel
Et tunc personam non egreditur ut hic nisi i
heredibus esset facta mentio ut ff. de ver. sig.
l. sciendum. Et intellige per verbum plurale
ut tibi heredibus quam tuis / secus si tibi heredi
quam tuo tunc non transit nisi ad primum heredem ut
l. atquinullus C. de usufruc. ad hoc non fuit
et ibi est vero i tex. ¶ Si vero privilegium conceditur
rei tunc ad quemcumque transit res et privilegium ut
l. sordidorum C. de excu. mun. li. x. Et hoc
ponit Dy. i c. privilegium extra de re. iur. li. vi.

An quid contra ius divinum vel quod ius naturale
valeat

Et ff. de excu. tu. l. non tamen. Si vero conceditur
civitati vel loco semper transit successori cum semper sit
eadem civitas ut ff. de iudi. proponebatur. Si vero
conceditur posteris tunc recurre ad l. i. ff. de inu
qo A stitutione. ¶ Quero utrum rescriptum contra ius divinum
vel contra ius naturale valeat. Dic ut i glo. et l. fi.
C. e. Videtur tamen quod contra ius divinum non possit ut
ff. de arbi. l. non et ingredientibus et ff. de iudic.
l. minor. ¶ In contrarium videtur quod sicut se habet prin
ceps quo ad deum ita iudex quo ad principem / sed
iudex potest conferre sententiam contra ius principis errore
non expresso i sententia et sententia valet ut l. ii. C. quando
provo. non est ne. Ita debet esse in respectu principis
contra ius divinum. ¶ So. aut princeps vult i parte
derogare iuri divino interpretando et deroga
do ut i testibus dicimus. Et tunc potest. Aut vult
ius divinum abrogare et tunc aut hoc facit nulla
causa consistente. Utputa quia frater contrahat cum ger
mana et hoc potest ff. ar. l. proxima parte all. aut
rescribit aliqua causa subsistente utputa quia
talis decapitetur quia forte fecit maleficium. Et
hoc potest fieri licet de iure divino dicatur non
occides et quia eius sententia profertur adeo quod ab eius
sententia non appellatur ut ff. quis app. non re. l. i. § i.
de hoc i. ad l. cornel. de sic. l. i. § transfugas
Sed an contra ius naturale possit / glo. tenet quod non. Contra eo
facit quod sententia iudicis tollit libertatem que est de
iure naturali ut ff. de penis l. quod ad statum et
l. qui ultimo. Et dicitur quod causa subsistente valet re
scriptum ut dixi. ¶ Sed an possit rescribere contra ius
gentium / glo. hic et i l. rescripta C. de preci. impera. (a principe possit rescribere contra ius gentium)
offe. dicit quod non quia dominium rei mee mihi auferri non
potest. ¶ Glo. non contra i l. tac. C. de transac. et insti.
de iure na. gen. et civi. § fi. Et licet ius gen
cium ut naturale in toto mutari non possit tamen in
parte potest. Dic secundum pe. quod causa subsistente valet
tale rescriptum ut ff. de rei ven. l. iste si verbe
ratio § ple. dixi i prohemio. ¶ Sed utrum contra
qo ius civile possit rescribere. Vide per Cy. i l. fi.
C. si contra ius vel uti. pub. Et ibi plene per doc.
De hac quest. dixi etiam in prima constitu.

Beneficium bona l. est. Et glo. ponit (de mu. i. 4)
casum in omnibus duobus modis per l. iij.
in fi. de pe. le. Et l. si quis C. de bo.
vacan. Et ista lex non videtur procedere secundum Guil. de
cu. Et videtur contra l. si quis ff. de op. pub. ubi licet
imperator concedat alicui opus publicum non
venitur. Dicta ratio per hoc facit l. predia § pl.
de fun. instruc. et instru. le. et pall. l. si
quis de op. pub. De cuius opi. puto verum quod
opi. Jo. per l. fere § fi. ff. de fun. instruc. Et
expresse dicit tex. i dicta l. si quis. Et hanc opi.
videtur hic approbare eadem Ja. bu. Glo. ponit alio modo
casum per l. i. ad munici. / hec lex non placet ei.

voc qr bnficiu pncipis latissime e interpretandu ymo si sic no interptat' eet inutil' et si ad legiti mu no extendet' de iure em ex naturalis nirem ut l. si qua ad orfic. / Unde tene p(ri)ma vel pone p l. i. §. cu urbem ff. de offi. pfec. ur.

op — Op. d' hic q largissime interptat' ymo etia q tracta vel latissime interptatur ut l. fi. C. q res pig. ob. pos. So. q(uia) interptat' aliquid late ut i contr(a)ctu et tuc loquit' contra q(uia) latius ut i ultis volutatibus ut l. q(uo)tiens §. ide rndit et l. seire §. fi. de fun. instruc. q(uia) aliq(ua)n(do) int ptat' latissime ut hic

op — Op. ad hac ff. de l. si q(ui)s C. de iof(fi). tes. So. ibi loquit' de p(ri)vilegio quod cat contra ius coe et io no e late interp tandu ymo fm ius coe Op. ad hoc de l. ii §. merito et §. si quis a pricipe ff. ne quid i lo. pub.

op — So. io ibi p(ri)vileg(iu)m late no interptat' q tangit ius alteri(us) / vel dic q aut bnficiu respicit ius cedetis aut ius alteri(us) puta tertie psone p(ri)mo casu latissime interptat' d3 ut hic 2o casu no ut i c(ontra)rio

op — Op. de §. qr no e vel ille in aut. de no alie. coll. ii So. d' glo. bnficiu principis d3 latissime interptari ut hic no tn ut tollat' p ipm ius coe, ymo facilime tollit' ius spale

op — Op. de l. sepe ff. de offi. psi. Glo. no solvit / adde quod ibi no. et ibi sol uit' nd si interptaret' late bnficiu posset ee inutile et io bnficia no sut latissime interptanda

qo — Quero que differe(n)tia sit int' bnficiu et r(e)scptu Dor. ut pe. hic et Cy. post eu dicit q bn ficiu e gen(er)al(ius) c(om)p(re)hendes et p(ri)vilegiu et rescptu Et c(om)p(re)hendit bnficiu stricte sumptu P(ri)vilegiu vero e lex scpta contra ius coe ut l. i G. e. et l. quod favore C. e. et ibi no. et i l. nulli G. ti. p(ro)x. et l. i. C. de thesaur. / na rescptu e ad obs(er)vatione iuris coi(s) ut l. falso de div. rescp. Beneficiu vo aut tangit ius cedetis et tuc latissime interp tat' ut hic / aut tangit ius alteri(us) et tuc no ut l. i. §. merito ff. ne quid i lo. pub. P(ri)vilegiu vo no interptat' late q' c(ontr)a ius coe ut l. si q(ui)s C. de ioffi. tes. Et idem in dispensacoe ut i c. dilectu et ibi no. ex. de c(on)sang. et affi. Tercio vero / reliq(uum) rescptu stricte interpretat' ut i c. cum q(ue) et ibi no. p(ri)mo de rescriptis ex. de rescp. et ibi bona glo.

Quero q(uo)m(od)o fit interptacio bnficij q(uan)do acquirat' ius p(ri)vilegio / an a t(em)p(o)re s(ig)n(atu)re / an a t(em)p(o)re c(on)cessionis Et vr' q a t(em)p(o)re sig(naturae) ut ff. de acquir. pos. l. si habet In c(ontr)a(riu)m vo l. licet C. de repud. h(ere)d. vo' tene q acquirat' ius p(ri)vilegio etia ignora(n) ti a t(em)p(o)re c(on)cessionis p l. ult. all. Ite q volu tas pricipis et testoris equiparant' ut i con. de impch. §. disponat coll. iiij. Et ignorati p testore q(ua)rit' ius ut ff. dele. ii l. cu pr §. surdo Et hoc verum si c(on)tinet favore p(ri)vilegiati scieris

si solu eius sicud dicimus in sono ut ff. p soc. l. §. et si et l. adeo §. i. Et ista sunt opi. p(ro) Cat(e)lanis vr' q a t(em)p(o)re s(ig)n(atu)re ei q(uae)rat' ut e tex. et glo. C. de c(on)sulibus li. p(ri)mo Et no. p Dy. i l. i. cu fi. C. de bo. pos. c(on)tra te. iu. Et no. i l. ex eo de mili. te. Dixi tibi q(uali)t(er) interptat' cu t(em)p(or)e Quero quali(ter) interptat' cu loco ut abbas sci petri habz exceptione ne te neat' rndere cora epo vl alio ordinario nisi abbas deliquit / an et hoc p(ri)vilegiu p(ro)cedit ut no cogat' cora epo vl alio ordinario in dire rndere Et vr' q no ut i aut. qua in p(ro)vincia In c(ontra)riu vo l. magisterie C. de iurisdic. o. iudi. Ite si posset c(on)veniri cora ordi nario p(ri)vilegiu no habet effcm gl' l. si q(ui)s ff. dele. ii. Quid dicendu e Et d' pe. aut q(uae) rit' i casu i q spalit' e exemptus aut non p(ri)mo casu p(ro)pt' delictu vl c(on)tractu no pt cora ordinario c(on)veniri ut l. ii. C. ubi quis decer. vl coacta. pr. p(ri). / 2o casu aut q(ue)rit' r(ati)o(n)e publicaru functionu Et tuc exemptio sibi no p(ro)dest ut dicu l. ii. i fi. et i l. i. cu me diu in q(ui)n. col. iiii. fe. pri. no uti. glo. ide in aut. ut indi. sine quoq. suffra. §. volu mus coll. ii. Si vo c(on)venit' alia r(ati)o(n)e Et tuc / aut data e exemptio loco et psone / aut psone tm P(ri)mo casu / aut exemptus deliq(ui)t in t(er)ritorio ordinarij et exemptio sibi no p(ro)dest ut i aut. qua in p(ro)vincia / Si vo de liquit i loco exempto vl i alio loco q no sit de iurisdicoe ordinarii tuc cora ordi nario no pt c(on)veniri ut i c. volentes ex. de p(ri)vi. li. vi. Dic plene ut ibi Si vo exemptio e data psone tm Et tuc aut e data r(ati)o(n)e dignitatis aut p(re)eminentie Et tuc recurre ad l. ii. C. ubi sena. vl claris. Cu hoc distinguere ut ibi / aut e data r(ati)o(n)e publice utilitatis ut i litibus / tuc aut loquit' in civili aut i criminali P(ri)mo casu p(ri)vilegiatus no pt cora ordinario c(on)veniri ut l. magisterie C. de iurisdic. o. indi. 2o casu aut delictu e atrox et enorme Et tuc cora ordinario pt c(on)veniri ut i aut. qua in p(ro)vincia / aut delictu e singulare ut vendere arma Et tuc dic ut no. i l. ult. C. de iurisdic. o. indi. / solet dici i l. i. et l. ii. ff. de re mili. Et hec sut verba pe. Quero q(ua)nto t(em)p(o)re duret hoc bnficiu / Rndeo si loquim' in rescptis ad ob s(er)vatione iuris coi(s) tuc sut p(er)petua ut l. falso C. de div. rescp. Si vero de p(ri)vilegiis an tol lat' t(em)p(o)re dico q sic p l. quotiens Et si q(uo)m(od)o (quan)to t(em)p(o)re tollat' / aut q(uan)d(o) p no usu / aut p actu c(ontra)riu P(ri)mo casu aut c(on)cedit' aliquod ius ut actio et tuc tm durat q(uan)to durat illa actio Et p(er)dit' p t(em)p(u)s quo actio ar. l. ii. C. de consti. pe. c(on)tra l. oem C. de p(re)scp.

no & byd et i to 2 pri sto

qu acq(ui)r(itu)r ius p(ri)vilegiato

qui p(ro)pt(er) p(ri)vilegiu p(ri)vilegiatus c(on)veniri no p(otes)t cora loco

q(uan)to t(em)p(o)re duret hoc bnficiu q(uo)m(od)o tollit' hoc bnficiu

iiii. iiii

opp. a. Sunt quaedam facultas puta medicinam Et tunc tollitur p. annis ut l. i. § de medi. Et quae sit ro dic ut ibi no. et in l. falsi. Si vero sunt quaedam quae tollantur per actum contrarium Tunc aut habent effectum momentaneum, aut successivum. Primo casu prius liberi casu emissi in contrarium perditur ut l. ii. C. de iure dom. impe. Si vero habet effectum successivum tunc per similem actum non perditur ut ff. de reg. iu. l. voluntas et ibi per Cy. Et de hoc valde notant canoniste in c. cum accessisset extra de consti. Et in eo hec optima glo. licet ibi aliis verbis utantur. Et ideo dic ut dixi momentaneum aut successivum

De statu hom. rubrica

OMNE IUS. Ratio quia omnia sunt hominum causa constituta ut ff. de usur. l. in pecudum. Et quia ius est triplicatum Ro. ex l. igitur quod licet argumentum ex ordine tituli licet quidem quando cui tituli interseratur Ro. glo. in rubrica de eo per quem factum erit. Contra de l. pp. So. hic loquitur quantum ad tractatum l. sequentes quantum ad utilitatem hominum. Op. dicit hic quod ad ista tria pertinet omne ius ymo sunt quaedam iura quae sub istis non continentur ut bonorum possessio et similia. So. potest poni nomine rei contineri quod est nomen generale ut ff. de ver. sig. l. rei et l. i. si cer. pe. Op. in contrarium et videtur quod non sit nomen rei de actione quia appellatione rei continetur actio ut s. dixi et no. in glo. rubrica ubi videas. Et ut hoc declaratur quaeritur generaliter nunquid si dono tibi res meas an contineantur iura et res et actiones. Glo. videtur hic velle quod sic. Ipse tamen contrarium quia ista glo. procedit cum donatur res sed in hoc proposita sunt duo res meas et meas denotat meum ut l. in prin. ff. de le. iii. et l. non solum § meum ff. de ver. sig. quod non potest in actione contineri quia actiones mee non dicuntur ut l. rei in pri. ff. de le. iii. Et hoc tamen generaliter et no. in l. si legati § bona ad treb. et ibi dixi et l. rei ff. de ver. sig. Et de bo. pos. l. i. Et dic ut ibi no. in glo.

SUMMA. Primo ponitur divisio personarum 2° diffinitio libertatis 3° diffinitio servitutis 4° ponitur ethimologia huius vocabuli, 2a ibi libertas, 3a ibi servitus, 4a ibi servi. Ubi ethimologia ponitur et durat usque ad fi. l. Queritur glo. nunquid statu liberi sint servi vel liberi videtur quod sint servi ut ff. de sta. ho. l. per totum nec obstat l. ii. § si ex noxa ca. aga. ut ibi no. Quid de assumptionis Dico quod sunt liberi ut s. assumptiones in coll. de sanc. epi. coll. Quid de monachis et canonicis regularibus Dic quod sunt liberi. Et vide meliorem glo. de modo insti. de iure personarum. Bartolus legum doctor solempnissimus

LIBERTORUM. Dividitur in quatuor partes. In prima ponitur alia divisio personarum. In 2a dicit qualiter fiant servi. In 3a ponit qui sint ingenui. In 4a ponit qui sint libertini. 2a ibi servi autem. 3a ibi ingenui. 4a ibi in l. libertini. Et in summa hoc dicit Servorum una est conditio, liberorum duplex. Hoc primo. Et servi sunt duplici aut de iure gentium aut de iure civili. Hoc 2°. Et sive mater sit libera tempore conceptionis sive tempore partus sive medio tempore inter conceptionem et partum partus est liber. h. d. Op. de l. fi. ff. de sui. edic. ubi sunt plures differentiae servorum quia quidam sunt ordinarii, quidam vicarii. So. una est conditio sed officia et ministeria possunt esse plura ut in contrario. In corpore conditio una est. Unus tamen plus quam alter servus esse non potest. Queritur quae requiruntur ad hoc ut quis liber efficiatur servus. Dic ut in glo. Et insti. de iure perso. § pen. Bartolus

QUOD IN VENTRE. Quod nasciturus est in ventre pro nato habetur quo ad suum commodum h. d. Op. ad hanc l. hic dicitur quod habetur pro nato ut sibi prosit non alii. Contra l. imperator ff. e. quia matri eius prodest quia interim non potest puniri si fecit maleficium. Bonella dicit intelligi in istam quod fallit et prodest sibi quia et ipse puniretur si ipsa occideretur. Op. de l. i. § i. de ven. in pos. mit. hic aut dicit contrarium. So. dico casu quod in illo casu fallit. Op. de l. fi. C. de coll. bo. Glo. non solvit. Dic quod ideo ibi non fit collatio quia ille qui est in ventre non potest dici quod sit in potestate patris ut ibi in tex. Dicunt ibi doctores. Queritur hic l. in ar. ad quaestionem per generaliter. Statuto dicitur quod si quis cepit lupum habeat x. modo quidam cepit lupam pregnantem an pro quolibet lupatino debeat habere x. Et videtur quod sic ut hic. Contrarium tenet generaliter et facit l. si id § si quis ff. loca. Nec obstat hec l. quia loquitur cum tractatur de commodo ipsius partus. Hic autem in hoc casu non esset commodum suum ut patet in contrario. Bartolus

IMPERATOR. Ratio quia error tabellionis potest non nocere. Et glo. exemplificat in mala grammatica. Queritur quid per malam grammaticam vitietur instrumentum tabellionis. Videtur quod non ut hic in glo. De hoc est bona glo. extra de rescr. c. ad audientiam. Queritur nunquid tabellio possit errorem suum corrigere post publicationem attestationis. Et videtur quod sic ut hic. So. melius est errorem suum corrigere quam ut in aut. Et fecit filii in prin. In contrarium videtur quod non quia tabellio comparatur testi ut ff. de testa. l. domitius sed testis non potest suum errorem corrigere post publicationem attestationum ut in coll. de testi. § quia vero coll. vii. So.

Nota hic istius quaestionis quaestiones Barthol. de tabellionibus

Dicunt quidam

Require supra post lec. Bar. sup. ff. veti.

dicut quidam q si volit corrige errore in g-
matica pt ar. j. de re iudi. l. actore verba si
vo aliquid volit adde vl minuere tuc no pt qua
nouu instrum face vr ut C. de insti. et iure
l. ine tale nisi pt gsentiat ut i coll. de tabel.
§. i. Declarare aut pt ar. l. heredes palam
§. i. Declarare aut pt ar. l. heredes palam
§. si si notio C. de testa. Tu dic sm guil.
de tu. q post instrum publicatio et postq
cet facta copia pti de eo tabellio suid erro
re corrige no pt ar. eius quod dicit de teste
in dco §. qz vero et ibi no. nec etia pt ibi
declarare qz psumetr suspectus sicud i teste
no obstat §. si si notio qz sine gsensu aliq
conde poterat testm s tabellio no pt facere
instrum sine gsensu ptes ut dco §. i. de tabell.
coll. vi. Et guil. in spe. de instru. edi. §.
qo postremo vr. s imqs Subicio tale q. imqs
tabellio qui fecit tale instrum sine die et
consule hoc potest refice et ea appone si bn
recordetr Dicit ipe ar. q sic ex de supp. neg.
pla. c. i. et insti. de ver. ob. in pri. Creditr
eni ei de hiis i gessit ut C. de fide. l. si quis
decurio Et j. ad l. iul. de adult. l. cratus.
Distinguebe aut i gtinenti seu ex intervallo mo
dico aut ex intervallo magno primo casu sic
ut i aut. de equa. dot. §. illud Et j. de ver.
ob. l. i. in pri. ex de cler. officiis et de testi.
co. c. ptea Secus q nllo mo pt etia i gtinenti
postq e facta copia pti qz functus est suo
officio nec eni sibi tabellionis creditur ut
i aut. de he. et fal. §. si vero Dicit tn spe
culator q multi sapientes ab eo gsulti gcor
dauerut et bn q si tabellio pt onde se p
errore et no ex certa scia hec obmisisse
bn pt iterum face et pdcta appone et valet
instrum ali no Consulo tn sibi q de licentia
iudicis illud faciat qz pdcta apparet q ma
lefaciut quida notarij qui aliquid i istro
obmittut et postea eo i margine adiciut
illud in fine dicut s. q sup p errore obmisi
p no eni pt corrigi error ita ingsulte
qo Queso imqs tabellio teneat pti lese si no
pt corrige suid errore resp. e q sic i l. fi.
C. de magi. gue. et l. fi. i fi. si mesor fal.
mo. dix. Bartolus dor.

Tantum pone casum ut in glo.
qo Queso imqs possit ee arbiter Et
vr dicendu q sic cu no sit phibitu
ut C. ex qui. ca. ma. l. nec no §. q omis Et
ide tenet Cy. i l. fi. C. de arbi. Ite no pt ee
procur. nisi p pre vl guictel psonis ut p. j. de
procur. l. siminus. al felix Ite no pt ee testis

nisi in testo inter liberos ut C. de testa. aut.
quod sine Ite nec in codicillis ut l. fi. C. de
codicil. et l. qui testo §. mulier. j. de testa.

Sua Quentur Querendo aliquid potest
indicari sm magis potes et minus po
tes attenditur magis potes h. d.
Ro q quotiens aliquid refert ad duo ad vnu
p prius et ad aliud p posterius refert ad id
quod e p prius ut l. i. j. si ag. vec. vl emphi.
pe. Inducit hec l. ad qoez aliquis tm mer
cator vocatr ad aliquod munus et tm tabel
lio vocatr ad munus tabellionis et prius
e i vtraqz arte cui magis dz obedire Dic
q illi arti seu offo cui magis adheret seu obe
dit ut j. de le. iij. l. legatum §. ij.

Sua Cum qui matrimonium a principio illi
citum no qualidat p ius supueniens
gsensus ad legitimacoez filiorum iam
op natorum h. d. Ro huius casus Op. ad hanc l.
dr hic q licet cessat eo matrimonium impediens
q no sint filij legitimi Contr. l. impel. et
l. cu quis C. de na. li. So. ibi ille coitus
erat licitus de iure nro ut j. de gcubi. l. i
gcubinatu hic vo iste coitus erat ois illicitus
de iure nro et io cessante eo ipediente no
op qualidatr Op. de l. vi. et l. si contr. C. de
imp. So. aut supueniit gsensus pnis expres
sus post gtractu matrimonii et tunc qualidatur
ut i gno aut tacitus et tunc matrimonium no qua
lidatr ut hic Hec solo repbatr p doctores
qz q tex. illius l. Unde dic et melius ut
ibi no. qz no qualidatr ut retrahatr s ex
op tunc incipit vale hec vba sm Ja. bu. Cop.
de §. fi. insti. de impel. Glo. no solint Tu
dic q ille coitus ibi fuit licitus no aut re
probatus Ista l. itellige q loquitr de iure nro
prodicitur lex ad q. no de iure canco ut dr hic Inducitr hec l.
in ar. ad qoez q si matrimonium e gtractu inter
gradus phibitos licet supueniat dispensacio
pape tn filij iam nati no sint legitimi sm guil.
p hanc l. ego puto opi. guil. procede nisi g
iuges hoc ignorauerint qz tunc gunges gtinua
retur et filij essent legitimi ut no. i l. qui gt
C. de incest. nupt. Ite dr glo. hoc lege no
qo tanctr nisi error hetr p titulo ut j. de vsuc.
l. celsus Et sicud iustus error dat iustu
titulu Ita i matrimonio dantr isti filij Et q
si vnus ignorabat Dic ut i c. ex q. ex qui fi.
sint legi. Et ibi hec qui sint legitimi Queso
q si supueniret ex diuinis matrimonium ut qz
e patefacta gsanguinitate diuorciu e secutu
an sit legitimi De hoc dic ut i dco c. ij.

Sua Septimo natiuus in septimo mense
dr legitimus h. d. Et no glo. q i
sex mensibus et vna die pt nasci

Iste natus in nono e legitimus Et si nascit infra decimum vel p duos dies vlt e legitimus ut in § mulier in aut. de resti. et ea que pa. Et vide glo. Et no. i l. fi. C. de li. et postu. Et ibi p doc. et l. gallus § i et ibi p me de li. et postu. Et hec sunt notanda p ma succionis an sit ltimi ut no. Bartolus

Non sunt partus monstruosi i. contra naturam seu formam hominis non dicunt ee ltimi h. d. cu glo. Et no. glo. que dt quo ad hoc ut institui debeat

Op. primo e filius ut j. de ver. ob. l. quero

So. quo ad hoc ut condicio matri apposita videat impleta d filius / no tn quo ad successione prima ut hac l.

Inducunt hec l. in ar. ad quest. Statuto cavet q si aliquis aliquod membru alicui amputauerit q ide membru sibi amputet. cu quidam absciderit alicui digitum an primo possit ex for. statuti Et dic q no / tex. e hic cu glo. ud digitus no e membru s officium membri ut j. de edi. edic. l. idem officium Et hoc ita consulit

Arethusa In prima pte po. thema In 2a pte po. simplex qo In 3a vmsio ad prima In 4a ponit determinacoes 2e qois In v probat determinacoes suas p simile

In sexta po. quedam divisio In septima ponit quedam expeciacio sui quod faciat imposibile 2a ibi questio 3a ibi hec condicio 4a ibi sed no dubitari va ibi velut septima i pri. l. septi. septima et ulia in fine ibi qo ergo facti et. Et in summa hec dt Condicio ancille apposita circa libertate si tres filios peperit impletur tres filios pariendo adeo q si tercius partus dt ee liber cu mr sit liba / et condicio in dando apposita pt impleri p aliud h. d.

Iuxta tex. ibi necem et. Et no. q condicio in dando pt impleri p aliud ut l. fi. de con. insti.

Iste no q impossibilis no interrogat de fco s de iure

Op. ad hac l. dt hic q pt condicio impleri p aliud Cont l. i § ne aut de cadu. tol.

So. hic loquit in condicone in faciendo

Op. ad hac ff. de cad. l. b. § fin. vs talis in § eadem

So. Sunt condicio consistit in dando et optinet hic cu similibus Si in faciendo tunc si requirit industria psone no pt impleri p aliud ut i 2o tu ar p quesitum ut in dco § dicit in alio

Op. dt hic q condicio impletur eode momento primo vlt. q de l. qui hrdi § fi. j. de con. et demon.

So. no e qr q hec condicio fuit impleta eo mo quo fuit apposita qr data fuerunt xc. ancij paret ut i contrario

Queritur glo. j. l. p prima quid presumendum in dubio si ignorat quis sit vltimus et sit liber

So. aut peperit masculu aut feiam / aut vel feias primo casu presumit prius natus masculus q femina et sic femina erit liba ut j. de rebus dub. l. si non fuit / hoc reprobat p doc. nec fuit l. allata ad hoc qr e favor libertatis ut mater indirecte liba et p consequens ptus s in mo casu no e sic si dixerimus masculu primo natum e liba femina glo. vadit vltimus et dicit q in dubio omnes sunt libi Et ita pt videri ad hoc ar. l. cu unus C. de fideicom. li. / pe. reprobat hac opi. primo p hunc tex. in l. ide cu ibi no posse dici vtrumq Et hoc eciam tenet gul. de cu. hic q ultis sit liber / nec obstat l. cu unus all. qr aut constat testatore nullum excludere voluisse a libtate et tunc omnes sunt liberi ut i contrario sunt constat aliquem voluisse puenire ad libtate et alios excludere ut i casu l. uno et tunc ultis erit liber ar. l. duo sunt titii de testa. tu. ud hic dixit si tres peperit patet ergo q ultis istorum ex voluntate testoris e liber cu ipsa aut tres no sit liba Et hoc tenet gul. pe. et cy.

Queritur unus tertius sit liber / de quo no e dubium q e liber Et dico q et tertius e liber p vs. incipiete / ud aut intelligis incipiete quanto ptu et ue ls lond tex. cum sequitur s. qui postea nascit qr post quantu ptum ultis nascit postea sunt intelligis incipiete tercio ptu Et tunc hec positio dicit ipsi q et tertius e liber

Iste hic in vs. velut eode momento cu impletur condicio arethusa fit liba p hec l. fi. de con. insti. ubi eode momento impletur condicio

In quo determinat hic pe. et gul. p tex. l. ide cu ud si tertius eet ide ergo et quartus quod eet contra tex. all. ibi vtrumq et Iste condicio dz impleri in forma ut l. mevius de con. et de. / no obstat quod pall. vs. incipiete qr ibi dz exponi ptu s. quarto et postea qui nascit intelligi de eodem quarto ptu / no obstat vs. velut qr condicio fuit plene impleta et data fuerunt xc. ipso ptu veniente et anci paret quod no eet i propo. unde sed hoc enim ut illa condicio sit impleta oportet q tres filij sint perfecte editi Et p pdcta pt videri ad quest. de ponte. Vbi dico filio meo vade ad ponte et si obmanseris filio liber esto et tu dicis filio tuo vade ad ponte et si obmanseris libo liber esto cu filii isti simul obmanserunt quis erit liber. Et fm opi. illorum qui dicunt eodem momento impleri et ee liberum vterque erit liber / Secundum aliam opi. quod tu dicis meus erit liber meus et no tuus qr mea e impleta condicio qr filio obmansit / tu filio condicio e in fieri quod no sufficit ut dicta l. qui hrdi § fi.

Queritur quid si arethusa no peperit

sed fuerunt extracti de ventre an optineat hec
l. Et vi[detur] q[uod] no[n] quia no[n] e[st] impleta [con]dicio q[uia] non
peperit In [contrari]um e[st] l. et mulier ff. de ver. sig.
So[lutio] aut fuit dom[inus] si tres peperit et no[n] videt[ur]
impleta [con]dicio cu[m] mortua sit an [con]dic[i]o[n]e[m] im
pletam Et p[er] [con]sequens ex legato [con]dic[i]onali mor
tuo h[e]r[e]di nullu[m] ius q[ue]rit[ur] ut C. de cadu. tol.
§. sin aut[em] licet servus sit in [con]ceptu ut insti.
de ver. ob. §. ex [con]dic[i]onali et ibi ponit
doc. Si vero fuit dom[inus] si tres habuit filios
tu[n]c vi[detur] impleta ut l. edam mulier ff. de ver.
sig. Bartolus doctor

q[uo]
Imp[er]ator mulier pregnans no[n] de[bet]
dari ultio supplicio donec pariat
§. de[inde] Ratio q[uia] mulier da[m]pnata [con]sequi
tur p[er] penam quod no[n] p[otes]t [con]sequi p[er] s[er]vitute[m] Ite[m]
r[ati]o addi[tur] q[uia] p[ro]mittit[ur] aliquid quod al[ias] no[n] p[er]
mitteretur Nota p[ri]mo op. de l. si p[ro] inpr[ess]io
ne C. q[uo]d me[tus] ca[usa] So. hic [con]tingit r[ati]o[n]e[m] u[t]ilitat[is]
ne pariat[ur] p[ar]tus detrimentu[m] p[ro]p[ter] delictu[m] matris
Op. ad 2m de l. i. si in una eadem[que] ca[usa] i[n] inte.
resti. po. Glo. no[n] solvit Solue q[uod] aut e[st] ad
iu[nc]tu[m] separabile aut no[n] p[ri]mo casu loquit[ur] [contrari]um
2o casu loquit[ur] l. ista Queritur glo. hic loquit[ur]
in muliere libera m[od]o quid idem in ancilla Et dic
q[uod] sic q[uan]tum ad hoc ut libere pariat q[ui]a i[n] ancil
la e[st] eade[m] r[ati]o et sic idem ius ut l. illud ff. ad
l. aquil. Queritur an filiu[m] i[n] actu venere[o]
in[f]ectu[m] existente pregnante p[ate]r possit occide[re]
eam Et tenet gui[llelmus] q[uod] sic q[uia] i[m]petus seu dolor
acerrimus p[at]ris eum excusat licet filia sit preg
nans hic enim solu[m] fem[ina] attendit[ur] et non mi[n]us
ordo sine effectu ut ff. de con. et de. l. meminj
Et ff. de hiis qui no[n] insti. l. quid ergo §. non
fem[ina] aut[em] Et ff. de acquir. re. do. l. bonefidei
§. pl[atea]. ubi dominu[s] dicit ad fem[inam] illud p[er]tine[re] Et
Ite[m] inducit[ur] ad que[st]ione[m] de eo qui e[st] p[ro]vocatus ad
duellum ab aliquo qui d[icit] eum interfecisse fr[atr]em
suum et qui tenet[ur] bellare ex [con]suetudine illius
p[ro]vincie si supponat unu[m] p[ro] se et postea e[st]
accusatus et [con]dempnatus ut ista de eo executio
mortis eius debeat differri Sed gui[llelmus] q[uod] ut
hic vi[detur] Queritur hic glo. q[uod] si mulier ista de
at deportari ut consu[e]v[i]t hodie an possit
non obstante p[ar]tu Et vi[detur] q[uod] sic q[ui]a l. ista loquit[ur]
in ultio supplicio In [contrari]um tenet gui[llelmus] q[uod] mulier
ista no[n] deportet[ur] si p[ar]tus ex hoc h[ab]et detrime[n]
tum q[ui]a e[st] eadem r[ati]o in hoc q[uod] i[n] ultio supplicio Si
vero p[ar]tus non h[ab]et detrimentu[m] q[uia] bene posset p[ar]tus
nutriri alibi secu[s] hic Tunc dico q[uod] posset
ut l. ex facto §. ex facto ff. ad treb. nec obstat
quod hic d[icitu]r de ultio supplicio q[ui]a ponit[ur] ad

No[ta]tu[m] ma[teri]a in leg[e] h[a]c de mu
liere p[re]gnante que e[st] d[am]pn[at]a
ad ultimu[m] suppliciu[m]

maiore exacerbare[n]t Queritur quid si da[m]p
nata e[st] in me[m]bris an s[er]vet[ur] donec pariat Et
vi[detur] q[uod] no[n] ut hic de ultio supplicio In [contrari]um
e[st] veritas ut in aut. de coll. §. prohibemus coll.
ix. ubi co[m]parat[ur] mutilatio me[m]bri et ultimu[m]
suppliciu[m] Ite[m] que ad interdictu[m] equipant[ur]
ut ff. de interdic. et rele. l. inpunit et ista e[st]
veritas Sed nu[m]quid de[bet] examinari vel ex di[c]
q[uod] sic no[n] tamen torqueri ut ff. de penis l. pregnate
Queritur mulier pregnans e[st] [con]dempnata peperit et
finaliter vult eam tradere ultio supplicio Dicit
spe. si tradit[ur] ultio supplicio periculu[m] e[st]
ne infantulus pereat an debeat s[er]vari Et dicit
hic tenet q[uod] no[n] s[er]vet[ur] amplius p[ro]pter hoc ibi
donec p[ar]tum ederit In [contrari]um vi[detur] q[uia] eadem
e[st] r[ati]o i[n] isto casu sicut in pregnante ergo id[em]
ius Pro. in mora modici t[em]p[or]is no[n] e[st] periculu[m]
ut ff. de iudi. l. si debitori Et l. iii. C. de
pri. impe. offe. Ide[m] in finis videmus ut l. i.
C. de bo. p[ro]scrip. et l. si fuerit ff. de le. i. et
ibi per dy. Unde [con]cludo q[uod] si [com]mode p[er] aliud
non posset nutriri p[ar]tus tunc debet s[er]vari
ut p[ar]tu[s] nutriatur Bartolus

q[uo]
q[uo]

Quum legitime legitime nati et[iam] q[ui]o
ad conditione[m] et origine[m] p[at]re[m] seq[u]unt[ur]
matre[m] v[er]o seq[u]itur no[n] legitime natus §. d.

Qui furiose Supervenient[e] furor
no[n] mutat dignitate[m] seu offic[iu]m §.
d. allatum hec l. p[er] gui[llelmus] de cu.   *Gu. a*
q[ui] interdictio et offic[iu]m equipant[ur] Et valet
q[uod] si aliquis delegatus delegavit alicui ali
quam causam delegabilem modo ille cui fuit e[st]
delegata non erat capax eius an delegatus
amiserit interdictione[m] Et gui[llelmus] [con]cludit q[uod] non
equiparando officiu[m] interdicti q[ui]a officiu[m] no[n] p[er]dit[ur]
si ille cui debebat acquiri no[n] e[st] capax licet
servus sit in possessione ut ff. de acqui. pos. l. quod
meus §. si furiosus Dicitur in l. si ego de neg. ge.

Ingenui Ratio q[uod] sua[m] facit ma[trem]
mater omnis Op. de l. qui repudiat[ur]
§. fi. ff. de inoffi. testa. So. aut
adversarius e[st] p[re]sens tu[n]c sua aut absens et
tunc facit ius inter omnes ut hic 2o no[n] ut i[n]
[contrari]o Op. ad hac §. p[ri]mo casu si e[st] p[re]sens
no[n] facit ius ut ff. de collu. dete. l. tu no[n] iusto
So. aut intervenit aliquis legitimus [con]tradictor
aut no[n] p[ri]mo casu habet locu[m] l. ista 2o casu
l. [contrari]a Op. ad hac §. de l. dum fixeo
de li. ca. §. i. So. aut quis p[ro] s[er]vum p[ro]nun
ciat[ur] ingenuus et no[n] legitimus [con]tradictor et facit
ius ut hic Secus si p[ro]nunciatum no[n] esse s[er]vum
alicuius ut no[n] esse liberum ut in [contrari]o Vel dic
q[uod] aut iudicium agitat[ur] cu[m] iusto [con]tradictore aut
no[n] p[ri]mo casu aut sua declaravit eum fore
ingenuum et tunc facit ius inter omnes ut hic nisi

Marginal notes (left): m9; op; op 5; q[uo]; q[uo]; q[uo]; q[uo]
Marginal notes (right): q[uo]; q[uo]; q[uo]; Gu. a; no[n] ad quid ea lex ale. 2 ex h[a]c decid[itu]r p[ro]bl[em]a q[uo]; op; op; op

detegat collusio ut ff. de collu. dete. l. ij. et qui
pro totis gentibus sua declaravit eum non esse libertum
vel servum et tunc non facit ius inter omnes ut dicta
l. diui. § i. 2° casu principali quando in iudicio non
interveniat iustus contradictor et tunc sententia non facit
ius ut l. qui reputandi in fi. ff. de inoffi. test. et
dicta l. ij. non iusto de collu. dete.

De his qui sui vel alieni iuris sunt

Rubrica cum divisione

Venit. Hec l. usque ad l. sunt
in potestate nostra habet duas personas
quedam sunt sui iuris quedam alieni
ut servus. Et id quod per servum
acquiritur domino acquiritur. Et domini
inhumanitas contra servos suos servatur primo. Et servus
vendere iubetur habet duas. Et dividitur in duas
partes quia primo estimat se ad precedentia. Et post
divisionem personalem que est bimembris In 2a prosequitur
2um membrum divisionis 2a ibi videamus itaque et
de singulis. ¶ 3a ibi sed hoc tempore ibi non si cognovit
vinus tit. quod aguntur ibi quorum cognoscunt et re-
liqua. ¶ Op. ad hanc l. hic dicitur quod personarum quedam
sunt sui iuris et quedam alieni. Immo quedam sunt
persone que non sunt sui iuris vel alieni ut i. §.
si ab hostibus insti. qui mo. pa. po. sol. So.
captivus ab hostibus est servus de quo dic ut
in contrario. Sed si revertatur iure postliminii dicitur
esse liber. Et isto respondetur status eius videtur
fuisse in pendenti. Et ita intellexit quod secundum
glo. que hoc dicit. Et glo. hic posita dicit quod hec
distinctio tota est de iure civili sed precedens posita
in ti. prox. in l. iij. est primum de iure naturali et
civili. Et ista glo. posset reprehendi quia videtur quod hec
divisio sit primum de iure naturali et civili sicut quod quis
sit sui iuris vel alieni et sit liber contra glo. non
videtur bene loqui tamen salva glo. quod etiam ista pro
quod quis sit sui iuris est de iure civili quia patria
potestas est de iure civili ut l. nam civium ff. e. et
non sequitur quod licet sit filius in potestate patris quod
non sit liber immo liber est. ¶ Op. dicitur hic quod
quicquid servus acquirit contra l. quod si servus ff. de acquir.
pos. So. illud quod acquirit servus acquirit
domino si iuste acquirit ut hic. Secus si iniuste
acquirit ut in contrario quod valet contra ipsum confir-
mat omnia puniatur alicui esse vel consilium dedit
quod statuit quod videtur confirmare quod sit iusta
ar. l. § i. de his que in testa. delen. Et est
casus ex. de iudiciis c. i. li. vi. ¶ Op. et videtur quod
servus etiam acquirit non domino ut insti. per quas
perso. no. acquirit § de his. ¶ So. dic quod servus
acquirit domino ut hic. Iste qui domino ut in contrario ¶ Op.
quod immo sibi querit ut insti. de stip. servo. § fin.
fin. So. licet ibi principaliter domino non acquirit
querit tamen secundario quia commodum ex eo provenies est
domini ¶ Op. immo quod servus acquirit est in pendenti
ut ff. de usufruc. le. l. sed et si quis § inter duos
So. licet aliquo tempore sit in pendenti tamen ex post facto
postea fiat de pecunia fructuarii prosequitur
res retro fuisse fructuarii et ei fuisse ac-
quisita et sic non obstat ¶ Op. item ista servus
publicus non acquirit rei publice sed alii ut
pupillo ut ff. rem pu. sal. fo. l. ij. et l. non aliter
ff. ti. prox. ¶ So. ibi loquitur in tabellione non in
servo. Et qualiter tabellio acquirat ibi dicam
¶ Op. de l. si servus ff. de acquir. re. do. So. ut
ibi no. ¶ Op. ad id quod dicitur domino non est licitum
in servos sevire est contra de l. qui servum ff. de ver.
ob. So. ex iusta causa potest domino servum occidere
ut in contrario sine causa non ut hic dicitur ¶ Op. ad hoc
C. de emend. servo. So. sine causa non est licitum se-
vire in eum ut hic tamen castigare eum potest et etiam
sine causa eum verberare. Et ita loquitur hoc contrarium
de quo dic ut ibi no. immo potest eum vinculare ut
ibi. ¶ Op. dicitur hic quod dominus occidens servum tenetur ymo
non tenetur quia contra dominum non datur actio aquilia
sed contra alium sic ut l. Iste mela § l. acquil. ff. ad
l. acquil. ¶ So. est verum quod dominus non tenetur civiliter
cum illa actio datur domino ut in contrario Sed bene tenetur
criminaliter ut hic. ¶ Op. dicitur hic quod nemo suum non debet
alicui auferri contra l. si venditor § si constat
ff. com. pre. So. quod hic dicitur est verum nisi
consuetudo aliud inducat quod est valde nota-
bile. Ex quo habes quod consuetudo potest auferre de
iure alicuius quod intellige ex iusta causa alias non
quia nec princeps hoc posset ut dixi in l. i.
C. de consti. princi. quod no. per glo. et doc. in
l. quod de pri. impa. offe. ¶ Iste dicitur hic quod co-
gitur vendere contra C. de iure deli. l. nec emere
¶ So. hic est speciale contra illam regulam ut dicam in
l. i. § cura carminis ff. de offi. prefec. ur. ¶ Que-
rit hic glo. utrum si servus quittat male-
ficium possit eum punire dominus. Et videtur quod sic ut
ff. ad sill. l. et si prossessor. Et ff. de ver. ob.
l. qui servum et l. si quis forte § si quos ff.
de penis. In contrarium videtur tex. iste. Unde dicendum
dic secundum glo. quod aut dominus vult punire servum
qui adulterio non uxorem suam commisit vel qui
ei non summisit eam offendebat. Et tunc potest
eum punire ut dicta l. quod servum et dicta l. et si pro-
cessor. Ex aliis autem causis non posset ut hic
posset etiam pro delicto in vinculis eum tenere
ut dicta l. inper. Tamen ex post eum puniendo
iudici putare est tex. no. ff. ad l. cor. de sica.
l. circumcide § fi. ¶ Ultimo l. ista inducitur ad
hoc quod sicut dominus propter nimiam severitatem re-
pellitur a domino Ita iudex propter nimiam severitatem

utrum si servus quittat maleficium
possit eum punire 89

repellitur ab officio Bartolus

Item ipsum. hic presequitur primum membrum versus ad l. filium Et breviter ho[mo] intendit filius ex legitimo matrimonio natus et descendens ex eo sunt in potestate parentum Et nepos ex filio post mortem avi recidit in potestate patris si pater suus fuit in potestate avi quousque avus vixerit h. d. Sed nota quod dico iste est duo repetitum ut j. de le. iij. l. in repetendis Et hoc quod dicit non est veram videlicet ad substitutionem pupillarem quia eis fieri non posset ut no. in l. ij. C. de impu. et subst. Item nota quod ad hoc ut sit in potestate patris oportet quod sit ex iusto matrimonio Unde naturalis enim non est in potestate patris multominus spurius ut in cor. quam. mo. na. effi. sim § fi. adeo quod in istis non potest fieri pupillaris substitutio ut l. licet j. de vul. et pu. sub. Item nota quod pater non potest ei dare tutorem nisi confirmetur ut l. fi. C. de confir. tu. Idem in spurio ut l. i. in prin. j. de testa. tu. quia non dicitur filius ut dicto § fi. coll. vi. Et hoc allegabatur ad quoddam de facto dicebat statutum hic quod si quis caperet aliquem de illis de petra mala vel de eorum filiis quod haberet mille Captus fuit quidam bastardus an capiens debeat habere premium Et certe non quia spurius non dicitur filius ut dicto § fi. Et no. dy. in l. cum pa. § mulier j. de le. iij. Item nota quod patria potestas est introducta a iure civili Et ex hoc posset reddi ratio quare filius non obligatur patri civiliter quia cum patria potestas sit introducta a iure civili secundum quod quando filius contrahebat patri contrahebat si obligaretur civiliter illa contrahentur patri Et sic idem apud eundem remaneret obligatio quod esse non potest Op. et ve. quod et alii sunt modi quibus patria potestas constituitur quam iuste nuptie ut in § si quis igitur in cor. qui. mo. na. effi. sim coll. vi. Et j. ti. p. per totum Solu. hic est unus modus patrie potestatis inducende alius per adoptionem ut j. ti. p. Et alii sunt per legitimationem ut hic no. Et est bona glo. insti. de nupti. § fi. Et no. hanc glo. Op. dicitur hic quod recidit in potestate ubi eximitur tunc Contra de § 5° in aut. const. que de dig. coll. vi. Solu. ibi pater eximebatur de potestate patris sui per dignitatem quo casu filius recidit in potestate sua ut in contrario versus si per emancipationem Et hoc non quia valet ad questionem Consuetudo est in multis partibus quod si aliquis decessit et aliquem filium mortis tempore in potestate non habuit quod curia vel baro possit omnia bona sua occupare Accidit quidam decessit et nullum filium tempore mortis habebat nisi quendam clericum positum in dignitate puta quia erat episcopus modo curia petit bona opponitur quia iste qui decessit tempore mortis habebat filium replicabatur quod non erat in potestate quia exiverat per dignitatem Unde uni. dicit quod curia nichil debet habere immo debet succedere filius Ratio id quod dicitur quod filius exit de patria potestate per dignitatem verum est si equipara facit quod eum quod esset in patria potestate sed si esset ei favor adhuc in patria potestate reputatur ut patet in dicto § 1. in glo. Et j. ad mace. l. i. § fi. Bartolus

Filium nobilis l. est et hoc intendit Ille dicitur filius legitimus qui ex viro et uxore ad matrimonium contrahendum et generandum habilibus sit cohabitantibus constante matrimonio nascitur h. d. Sed nota pre. per primum habilem ad contrahendum seu generandum nisi probetur oppositum ut ibi si constat maritum Et no. practicam ex hac l. qualiter probetur filiatio Primo quod inter ticium et seyam fuit contractum matrimonium legitime Et quod isti erant habiles ad matrimonium contrahendum Item quod ticius et seya ut vir et uxor insimul habitabant et se ad invicem tractabant ibi assidue Et quod talis eorum filius fuit natus ex dicta seya et quod dictus filius fuit et est in possessione filiationis et quod dicti ticius et seya eum tractaverunt et tractant ut filium suum Et ita tenetur et reputatur ab eis et ab aliis eum cognoscentibus ut hic videtur probari Et in l. non ignorat qui acc. non sunt pos. et l. non nudis et l. non epistolis C. de probat. Et l. eciam j. quorum le. Et no. Cy. in l. si vicinus C. de nupt. Op. ad hanc l. dicitur hic quod alius pro aliis non tenetur eum quem invenerit pro filio cognoscere Contra l. i. § si quis j. de li. ag. Solu. ut hic Et ibi ponitur dor. Est quoddam inter aliquos de aliquo filio et negatur esse filius ab aliquibus licet unus dicit se filium esse patris quem asserit dicit certe tu non es filius meus an filio noceat Et tenet dor. quod non quia dominium patris perdere potest et non obest ut l. i. § si quis q. de carbo. edic. Et bar. refert Cy. et Ja. de are. quod fuit quedam mulier que erat regina et habuit unum filium de quodam milite postea ille filius quia credebatur filius primogenitus regis successit in regno deinde mater veniens ad mortem dixit licet sit filius meus tamen non est filius regis sed cuiusdam militis Et sic filius postea sciens renunciavit regno Credo quod filius qui renunciavit regno non bene fecit quia hoc sibi non preiudicabat Et dicit Jacobus hoc non fecissem ego quod renunciassem regno Ad hoc est glo. in l. ult. quinta glo. eod. tep. j. de probat. Qualiter autem probatur quis esse de tali gente vel de tali natione et filia vide glo. in l. i. C. fine de probat. Bartolus

Si vult hac l. questio tenemetur que dicit quod respondeo eo magis quo

filius sublato filio de medio nepos succe
dit loco patris sui h. d. Et hac l. mediante no. ca
sum ad quem ordinem aliquis commisit malefi
cium ex quo est bannitus et omnia sua bona sunt
publicata fisco. Contingit quod pater istius ex
banniti moritur. Vel pone quod aliqua persona
proxima exbannito cui exbannitus posset suc
cedere moritur. modo ff. fiscus vult vere petere
hac quod hereditate que est delata isti exbannito
tamquam proximiori. filius exbanniti asserit quod de
beat succedere et non fiscus. Queritur quid iuris.
Et videtur quod vere vult fiscus debeat succedere ut l. i.
C. de her. insti. videlicet quod fiscus in omnia
bona debeat succedere et posset dici heres
ut C. ad l. iul. de vi. pub. l. i. In contrarium de
terminat guil. per l. istam et facit l. si nemo §.
si deportatis j. de bo. li. non obstat glo. l.
i allegata quia est falsa secundum ol. maxime cum exbannitus
hodie non comparatur deportato secundum Ja. de
are. Et ita ibi per Cy. vel ibi in successione
que defertur ex testo et ideo in ordine testatoris qui
instituit personam inhabilem defertur fisco
Et quod modo loquitur in successione que defertur ab
intestato. Et hoc secundum guil. et ol.

Praeterea Furor superveniens non
potest facere quominus filii ex legitimo
matrimonio nati cum vel postea dicun-
tur in patris potestate h. d. Et per hanc l. arguitur
ab insufficienti propter eum arguere. nam si iste non
est de medio ex eo quod agendi a potestate ergo remanet
in potestate per hoc argumentum. Iste nota quod furiosus non
potest contrahere licet iam contractum non impediat.
Iste nota quod legitime factum est retractatur ex facto
superveniente. Op. de l. sub persone j. de relig.
Glo. non solvit. Ja. bu. dicit quod illa l. concordat.
Op. de l. non distinguimus §. sacerdotio j.
de arbi. Glo. non solvit. Ja. bu. dicit quod quando
ea impedientia respiciunt causam finalem. Et tunc sicut
impedit a principio faciendum ita impedit iam factum
ut dicto §. sacerdotio. Quando respiciunt causam effi
cientem ut consensus qui est causa efficiens matrimonii.
Et licet ab initio aliquid impediat faciendum
non tamen tollit iam factum ut hic secundum Ja. bu. et
Dy. ut no. per Dy. i. i. actu legitime ex. de re.
iuris li. vi. Queritur hic guil. certi sunt
modi quibus solvitur patria potestas. Queritur si pater
efficiatur monachus an filii efficiantur sui iuris.
Et videtur quod possit facere testamentum. Et videtur quod non quod
non est de modis quibus solvitur patria potestas ut
hic. In contrarium videtur nam iste mutat statum sicut
deportatus per quod solvitur patria potestas ut
insti. qui. mo. pa. po. sol. §. relegati. Item
habetur pro mortuo ut l. deo nobis C. de epi.
et cleri. Idem tenet hic guil. et Dy. in l. ergo j.
de acquir. re. do. Iste quando est in potestate alterius
ut abbatis ideo non potest habere alium in potestate ut j.
ad l. iul. de adult. l. sic eveniet. Queritur
quid cum filius vel frater clericus vel aliquam consecutus
est dignitatem an efficiatur sui iuris. In digni
tate per [spirituali] non est dubium quod efficitur sui iuris
ut coll. consti. que de digni. §. illud. In alia
dignitate tenet glo. j. de muneribus l. si ex causa §.
pup. Queritur si filius efficiatur sacerdos an
liberetur a patria potestate. Et videtur quod sic ut i. c.
in decre. ex. de eta. et qua. Dic ut ibi

Filius quantum ad munus publicum
patria potestas non censetur h. d. Op. quia
primo censetur quod testamentum factum est de publi
ciis ut j. de testa. l. iii. et tamen non potest facere
testamentum ut l. tali de donati. ca. mor. Solve
quod hic dicit non censetur in publicis officiis
auctoritate et utilitate. De hoc dicit ut per Cy.
C. qui testa. fa. pos. l. secundum. Item
fuit l. pro dot. quod filiusfamilias possit esse in tra
publica mediante sine consensu patris licet
glo. non et male in l. cum non solum §. i. C. de
bo. que li. in fi. magis glo. Et quod eadem est l. ut
§. fi. et ibi per Dy. j. ad l. iul. de adult.
quod non Bartolus

Si Index hac l. no. et hoc dicit
in summa sententia lata a principali non
preiudicat in indicem in quo summarie
est cognitum h. d. Op. dicit hic quod sententia lata
in principali in incidenti non preiudicat. Cont. l.
iii. C. de ordi. cogni. Glo. solvit duobus
modis. Uno modo quod in l. contraria non potest esse heres
qui sit liber et ideo sententia lata super hereditate
in libertate preiudicat. sed hic potest alimenta
dari licet non sit filius. Secundum quod
sentit plenariam que eius non fuerant solempnitate
servata glo. solvit in fine et melius et hoc po
nunt Dot. quod no. nam aut de incidenti est
summarie cognitum aut plene. Primo casu sententia
lata in principali in incidenti non preiudicat ut hic.
In 2o casu cum est plene cognitum tunc preiudicat in
incidenti. accedat l. ii. C. ad l. cor. de fals.
Op. ad glo. de l. quod in die §. i. de apesarl.
et l. si mandato §. i. de neg. ge. que guil. de cu. dicit
et Cy. quod aut super principali quod est plene cognitum
aut summarie. Primo casu aut sententia non potest fieri
in principali ut in incidenti non preiudicat et tunc
preiudicat ut l. ii. et ibi no. C. de or. cogni.
Aut potest super principali ferri sententia adeo quod super
incidenti non preiudicat Et tunc non preiudicat. Si
aut est ipso incidens tunc si de ea est cognitum et
fuit reiecta per indicem et tunc preiudicat super
incidenti. Aut tacite fuit reiecta et tunc non

puidicat ut l. siniane §. i. et l. quod in diem
§. i. pall. In 2o cau principali qn sup principali
e similiter cognitio ut in ca alimentorum de
qua similiter cognoscit(ur) tunc sim(u)l latri i pri
ncipali no puidicat in iudicii Et ita d(icitu)r itel
ligi her l. que e no. et sua glo. Et alibi
no e plenior De hoc eciam dic p dor. i
l. i. de ordi. cogni. indi. / Se(quitur) l. iuuti

op · Iuuenti Op. q primo redigat(ur)
qo · in ptate ut l. i. C. de dignit. li.
xij. So. fallit ibi Quero si filius
bastardus no e i ptate pris nisi pr
pt eu legitimac si filius no volt Et dic
q no ut dt tex. in aut. qui. mo. na. effi.
sui §. et gnalit. coll. vi. q no sit i ptate
ut l. ite O. e. no pt cogi inuitus ar. hi l.
et glo. Ide dico de naliby ex quibus
ex ca nota hoc e verum nisi sit infans
ut l. iubemus C. de ema. li. / Se(quitur) l. filios

De adoptionibus et emancipationibus et aliis modis quibus potestas solvitur

Filios Summa · Post adoptionem
quis transit i ptate adoptantis
Et adoptio in gne continet
sub se adoptionem in spe Et
arrogatio fit de eo qui e
sui iuris auctoritate principis Sed adoptio fit
in spe de eo qui e alieni iuris auctoritate iudicis
qo · tib. Ite no primo quo an d(icitu)r intrarogari
sponsus qui sponsa Et hoc d(icitu)r sum sim glo.
vel dic sim mar. syl. q no e mirum si ali-
ficat qi hic no. nec obmissio ordinis sz
hoc vitiat eu no sit de substa ut j. de solut.
l. nec em · sz hoc fit ad effugiendo vere
cundiam quod eciam hic glo. no. q e bo. et
no. tex. q illud e expressum quod alicui tri !
buitur sim Ja. de are. qd valet ad nullam
Sum · Si Consul vbi officia no sint
al lex · repugnantia vnus pt vices duorum
ab · sustine h. d. et ad hoc allatum
hic l. Et hic l. no. q bona e Op. ad
op s · hac l. q emancipatio in consule no e necessaria po
consulatus eximit a patria ptate ut C. de de
curi. l. fi. li. x. Et in aut. consti. de digni-
§. i. coll. vi So. olim dignitas consulatus
no liberabat a patria ptate ut hic hodie
secus ut i q(ua)rto Et ibi sunt causas quibus ex
op s · imuit Op. de l. ille a quo §. intempestiuo
ad treb. So. dicta e int int(er)dicta con
tra et volutaria q(ui)a primo cau loquit(ur) q(ua)rto
op s · 2o loquit(ur) hic Op. de l. si plures q. de par.
Glo. no soluit Tu dic q ibi no sustinet
vices diuersarum psonarum vel plurium primo ut

vna psona reputat(ur) vnius officii licet
sit tutor plurium psonarum ut in q(ua)rto. vel melius · Quod una persona potest sustinere vices plurium personarum
lius sim gul. de cu. sic dicas aut considerat(ur)
psona ut psona Et tunc vna pso no pt sustinere
vices plurium psonarum ut j. de pac. l. si plures
Aut consideratur pso respectu alicuius qualitatis
vel officii Et tunc aut officia inuicem repugnant
aut no primo cau pt sustinere vices plurium
ut hic al no ut dco §. intempestiuo et j. de
offi. psi. l. fi. / Ex pdcis arguit(ur) ad qonem · no qo pulchra
Testator reliquit pauperibus istius ciuitatis centum
distribuendo inter eos Ite reliquit quinqua
ginta titio qui est de pauperibus / nunquid potest
petere titius quinquaginta et admitti ad pte
illorum centum Et vi(detur) q sic p hac l. In contrarium
vi(detur) q gnali legato de centum sit derogatum
p speciale q gnus p speciem derogat(ur) ut j. de
ali. et ci. le. l. alimenta §. basilice Et in
c. gnus p speciem ex de re. iuris li. vi. Quid
dicendo Dico q pt admitti ad vtrumque
Et vi(detur) tex. i l. tina §. qui marcho et l.
alio et ibi p dy. j. de ali. et ci. le. / no ob
stat §. basilice ut ibi no. p eunde dy. //
Ite e ar. ad qonem donatio vltra quingentos · no ar ad questiones
aureos no valet sine insinuatione ut l. si
inq C. de do. modo titius iudex facit maiorem
donatione et ea insinuat coram se an possit
vi(detur) q sic p hac l. et maxime cu magistratus
possit filios suos emancipare coram se ut hic
et l. se. Et in emancipatione solita e fieri do
natio ut C. de coll. l. ut liberis Concludit(ur)
go q coram se possit fieri In contrarium determinat
gul. de cu. na donatio ibi requirit insinua
tionem ne forte donans decipiat(ur) sz sicut er
ror posset iduci ad donandum Ita error
posset iduci ad insinuandum ar. l. antiq. / et l.
si inter ad vell. vn coram seipso no posset
fieri Contrarium cu op. facit l. si pr §. fi. j. e. / na
tunc cognitionem requirit emancipatio sicut
insinuatio sicut hic et tn pt fieri coram se ut
ibi d(icitu)r Quero nunquid tabellio de facto suo p
se possit conficere instrum Et vi(detur) q sic ut hic · qo
q e tacite officialis et eo vice sustinet Ite
e ecia tin puata pso vn posset vices duorum
sustinere ut hic et l. se In contrarium tz gul.
na tabellio equipat(ur) testi ut l. domitius
j. de testa. sz in facto suo nullus pt ee testis
ut l. omnibus C. de testi. et l. nullus / et j.
de testi. Ite dicit(ur) auctor in re sua quod
ee no d(icitu)r ut j. de admi. tu. l. quod dicimus
et sic ad eius vtilitatem / tunc maxime cu ad
eu recurrat(ur) p fide sui instri ut l. si quis
decurio C. de fals. / na ipso facto instrum
p se et no stat(ur) ei aut ost se ei stat(ur) ut j.

de cont. tab. l. no putavit §. si quis sua Ide
tenet dy. in l. i. §. i. ad l. cor. de fal. hoc tz
pe. in l. publica i fi. ff. de depo. Tamen glo.
i fi. fac. gt opi. dy. et gui. in glo. prima no
ibi d. q in toto dz approbari no aut pt appbac
i ptio fac. p se et mihi gt se no nisi vellet
opi. istorum defendere q aliud sit i tabellioe
officium gerere q in aliis pfate eo ei maior
fides adhibeat q pivatis no eo adusaria
no tz alia pbacoe p se nisi illa adusarii
confessione sicud eo p se approbat et ita et gt
se fac. ad pdcm quod no. in l. ii. Et quod ibi
no. p dy. C. de donac. an impet. Et p eu
i l. i. i fi. que C. de cfess. et ibi pte. Quo
ro plures sint ffi electores ad eligendum unu
rectore an possint unum ex se elige vide glo.
i l. plt. ff. q cuiusq; univ. Sciens si unus ex
cunissa eleo et seipm elige no pt ut ibi
no. p glo. et doc. Bartolus In adoptionibus

In adop[tionibus]

In arrogatione requi-
rit voluntas arrogatoris et illius
qui dz arrogari. In adoptione requirit
voluntas adoptantis et eius q adoptatur et pris
sui et no aliorum csanguineorum. Et si i loco
nepotis quis adoptatur requirit filii voluntas
q si no adest eius voluntas requirit qui
loco pris ee debet q si no adest no veni-
det i ptate ipius mortuo pre suo h. d. eo
l. se. et l. si is qui ff. e. Op. hic d. q sufficit
no cdice et sic tacere vi. csentire. Cont. l.
si filiussa. §. Iulius ff. de prin. Glo. no
solvit. Tu solve ut ibi no. Et no. p dy.
i c. qui tacet ex. de re. iur. li. vi. Vel dic
sm ultimom. no csentire e unum extremum p
se contradicere e aliud extremum Taciturnitas
e medium modo si q p mio tacere vi. csentire
dic q qnz e via via a iure disposita ut l.
i. §. sed ff. de tribu. Quanz no e via a iure
disposita Et tunc aut loquit de taciturnitate
furiosi aut sane mentis Primo casu aut e
tale negocium i quo csensus no requirit aut
requirit Si no requirit no hetur p dissen-
ciente ymo ipe obligat ut l. iii. §. furiosi
de neg. ge. Si vero requirit csensus no
hetur p csenciente ut ff. loca. l. qui ad certum
Si vo in hoie sane mentis tacere loquim. Tunc
regula e q qui tacet csentire no vi. ut dco
§. Iulius et ff. de furtis l. qui vas §. verum
fallit ros gnrta. et affecoins pcede ut hic
De hoc no. p dy. C. de prin. l. Iulius et ibi
sup. opi. docs. Bartolus Si quis nepote

S ienus

adoptatum in locum
nepotis tamquam ex filio natum no fit
heres suus auo vincente h. d. Qui libera

Qui libeat

Op. de l. i. C. de ingra.
li. So. verbum honeste hic positum

tollit cfrium q si no honeste s inhoneste pt ut
in cfrio. Sed quo an iste nepos heat saltim
qrtam de qua d. ff. e. l. si arrogator. Guil.
de cu. tenet q sic quod vide. Sed nunquid ema-
cipatus ab auo mortuo p ingratitudine pt
revocari p prem suum i ptate sui pris Dic
q no ar. C. de revo. do. l. licet in fi. Et qui
et a quibus l. si quis in pri. §. i. Et vi. pbari
p tex. dce l. i. C. de ingra. li. ubi d. recessa.

Liberum

finita adoptione finiuntur
omnia iura cnerencia ex ea h. d.
Usqz ad fi. Op. d. hic q finita adop-
tione finiuntur omnia iura alia Et sic cessate
eo cessat effectus Contra hoc op. de l. i. §. sexto
ff. de po. Glo. no solvit Tu dic q ibi loquit
i re impulsiva hic i finali quia cessate cessat
effectus De hoc no. dy. i l. cnali. C. de epi.
et cleri. Et p dy. i c. decet ee cfessum ex.
de re. iur. li. vi. Et p doc. in l. si pecuniaz ff.
de condi. ob cau. Sed an finiat dignitas
sicud alia iura Glo. ff. e. l. si pr filium tenz
q sic quod no e verum ut ibi diceni. Si pr

Si pater

ad prem arrogante transeunt
omnia iura seu bona arrogati ac
eciam filii sui in eius ptate efficiunt
h. d. Queritur glo. filius arrogatus vult p se
sibi retinere an possit Et vi. q sic q in tra-
dicione partium quod apponit dz observari ut ff.
de pac. l. in tradicionibus In cfrium fac. i con.
de mod. i §. iubemus Et no. i aut. ingressi
de sacrosanc. ecc. Et io no curo hoc hic dice

Qui duos

quod quis pt facere tp
ipe pt facere tamqz alius h. d. Et ad
hoc tondic allat. Op. ad hunc §.
d. hic id quod quis ? Cont. l. si ponas C.
de inoffi. test. Glo. no solvit Tu dic q ibi
est cfrietas et io quod no pt tp ipe no pt
tp alius Et ita loquit cfrium Op. q hoc de
l. i. C. de dolo Et l. fi. §. qtuor ff. dele. ii.
De hoc sic dicas qnqz e i hoc alia cfrietas
aut no Primo casu quod quis no pt tp ipe
no pt tp alius ut l. si ponas 2o casu quod
quis pt tp ipe pt tp alius ut hic Et hoc e
verum nisi vernat gt fide debitum iure cfrium
vel gt fide debitum iure cfuetudie pcede ex
talibus quod quis no pt tp ipe nec tp alius
ut dco §. qtuor et dca l. i. C. de dolo In adop. oibus = at in arrogacionibus

In adopcio[nibus]

In adopcione csideratur
tas infrascripte Et arte imitatur nam
inspicitur pt Et tutor durante tutela
Et curator durante cura no pnt adoptare
pupillum ut adultum h. d. Usqz ad §. cons. i
l. se. Op. hic d. q libertum alienum no pt ad-
optari Cont. l. fi. C. e. So. arrogari pt auctoe
principis ut i cfrio adoptari no ut hic Op.
d. hic potius ad naturalitatem q ad arrogacoez
Cont. l. iii. C. de na. li. So. secundum vei pub.

intendit filios procreari ut l. i. ff. so. ma. Ita mo est eius consumari. Et hoc modo adoptio et arrogatio sunt permisse. Sed l. nec ei

Hec dicit quod adultus vel pupillus non potest adoptari per tutorem vel curatorem. Op. de l. non unquam in fi. So. diuturnitate tutela vel cura non potest fieri ut hic secundum eam. Bartolus. Sed l. con. finita sic ut in contrario Bartolus. Sed l. consumata

Cum arrogato pupilli debet fieri non cognitione que infra sequitur. Et arrogans pupillum debet satisdare restituere bona eius arrogatore finita per mortem impuberis illis ad quos bona pervenire debebant ut puta substitutis vel aliis heredibus que satisdatio si non fuit apposita datur eisdem utilis actio contra ipsum arrogantem h. d. usque ad l. si arrogator. Et quod hic dicitur intelligo de non extraordinaria cavillitate et de verbo i. l. in medio de con. et de. Sic in decre quedam ut l. cum quedam j. de iure codi. alias de iure deli. c. indi. In tex. ibi servo publico i. tabellioni. Et non habet tex. qualiter tabellio debeat concipere verba in instrumento cum recipit stipulationem pro aliis. Et c. tex. quod debeat dicere michi recipienti pro alio. Et ad hoc eum allegat gui. de cu. Et predicta non per mar. sill. in l. si arrogator que est difficilissima et subtilis. Queritur glo. quod si omnibus hominibus tantibus non est quesitum an valebit. Et dicit quod non per l. cum hi s. cum proponeretur j. de tesa. Contra hoc facit l. i. in fi. de ven. inspi. Dic quod ibi loquitur de modica solemnitate que non est de substantia negocii et potest admitti hic autem de substantiali solempnitate. Sed quid si unus judex consuevit tamen non unus proximus nativit an hoc donum valeat. De hoc est glo. no. in l. cum hi s. si proponeretur j. de tesa. Queritur quod si servus publicus. Dic quod est tabellio ut est tex. et glo. insti. e. ti. s. cum autem alio non autem. Queritur unquam tabellio possit alteri acquirere obligationem. Et videtur quod non quia alteri per alium nemo ut insti. de inuti. stip. s. alteri. Glo. tenet hic et in s. si quis alteri insti. de inuti. stip. Et in aut. vivi et anime. Et ibi per doc. C. qui inui. ti. offi. fun. po. Et per l. iij. j. re pu. sal. fo. Et l. i. s. exige j. de magi. que et hac l. aliis ut gui. de suza. reprobat glo. l. pall. dicentes in proponeretur stipulationibus illas l. loqui que in aliis non fit mirum cautio. Tu dic secundum gui. quod potest que obviemus non obstat quod gui. de suza. dicitur nam si hoc esset quod non posset habere locum nisi in proponeretur stipulationibus nulla esset specialitas in tabellione quando quibus mors in hoc potest ut l. in proponeretur j. de pro stip. Et tamen in eo est specialitas ut no. in dicto s. si quis aliud. Queritur qualiter tabellio concipiat verba dicendo quod debet concipere in persona eius cui vult acquirere ut l. cum qui s. i. j. de q. peti. Sic in l. stipulatio ista s. i. j. de ver. ob. Et j. de admi. tu. l. quotiens in pri. Tu dic quod debet concipere in persona sua nomine eius cui vult acquirere. Sic est tex. hic secundum gui. de cu. Queritur unquam tabellio posset acquirere obligationes ex contractu inter gerendo. Et videtur quod non quia eius officium est de iure civili simul et migrativum ut l. ij. s. post originem ff. de ori. iur. Et non extenditur ad ea que sunt iuris gentium. Item tabellio potest querere obligationem non aliud obligare et si sic esset contractus iuris gentium claudicaret. In contrarium videtur hac l. et per in dicto s. si quis aliud. Et dixi tibi in prima questione nec obstat quod dicitur quod eius potestas est de iure civili. Nam et tutor est de iure civili ut insti. de tutel. in pri. et tamen querit pupillo ex quovis contractu. Videtur hic quod si tabellio emit nomine meo et volo michi ex isto contractu acquirere obligationem agendo ex eo sed obligatum ad pretium ar. l. iul. s. of ferri j. de ac. emp. Ad sequeretur absurditas unum eo ipso quod appellas te obligare. Sed unquam si tabellio fuit stipulatus nomine alicuius et ille non vult sibi acquiri an tabellio potest exigere pro se. Et videtur quod sic ut l. si absenti ff. si cer. pe. Vos dicatis contrarium quia eo ipso sit michi nister nichil debet penes remanere ar. j. de le. ij. l. si quis tuo. Item quia non habebat voluntatem sibi acquirendi nec habet cum eo. Queritur quando possunt istos tabelliones creare. Et videtur quod solus princeps ut l. actuarios ff. de actu. li. xij. Hoc modo facit hec l. primo etiam magistratus ut in coro. de defen. civi. s. ex provinciali. Et eius est creatio cuius est remotio ut in aut. de armis in fi. Et in aut. de tabell. s. pe. Ergo et creare. Et habes ff. de magi. que. l. iubemus et inde ut est scriptum in libro ff. de de sinstep. et archa. l. si duos li. x. Et hoc tamen gui. non obstat l. actuarios quia ibi est speciale in hiis qui exigebat publicos pecunias et civitates hoc autem non potest. Sed tamen quo tabellio fuit creatus in alia civitate ex forma alicuius statuti an extra territorium illius civitatis possit conficere instrumentum et videtur quod sic quia est actus voluntarie ut l. emancipari j. e. l. fi. de iur. dic. o. indi. In contrarium videtur l. cum unus s. fi. de bo. impos. et l. ex hac parte ff. de rep. sacro. li. x. Et hoc tamen gui. et dicit meus in l. dictos proponeretur ff. de sen. tri. Queritur unquam instrumentum factum in territorio extra formam statuti valeat extra territorium. Et videtur quod sic pendet emancipato ut l. i. ff. de eman. li. Et per ibi solet notari. Bartolus. Sed si arrogator

Si tamen hec est bona lex et subtilis et difficilissima et ad

Pcedentia legis

Divisio legis

Sum(ma)

op

op

op

evidentiam ipius sciat et sciat quod continetur in l. nec ei et l. si. S. e. Item sciat q si pupillo tunc e fca subsito pupillaris dat se i arrogationem q pupillaris subsito evanescit ut insti. qui. mo. te. infir. §. no tn. Item sciat q satisdatio ut subsito de q fit mentio in l. no aliter. S. e. fuit inducta q p arrogatione pupillaris subsito evanescit ut S. dixi et hec in l. nec ei S. e. Arrogatus decedens i ptate adoptivi no lz hredem ab intestato licet hodie sit ut i aut. de hr. ab intes. §. i. et inde fuit eis consultu p dictam satisdatione Et no extenditur ad conta debita ex contractu dumtaxat ut insti. e §. tn aut et §. i. Item dicitur q p dicta satisdatione lz bona ad impubes decedit i pupillari etate ut l. hec aut S. e. Et pro evidentia l. vide l. qui liberis §. testo de bo. pos. secundu tab. Et lex ista dividitur i iiij.or partes In prima po(nit) una qo et ea determinat In 2a ponit aliud quer et eius decisione In 3a ponit quada limitatione et avertit vero In 4a et ultima extenditur dictum in filio ad nepote 2a ibi si an impuberi 3a ibi ceteris 4a ibi hec omnia usqz ad fi. Et i summa hoc intendit mortuo arrogatore et deinde impubere arrogato bona q pvenerunt ad arrogatore ab arrogato sunt restituenda Et insuper contra pr e relinquenda pr in q pr et arrogator pt facere directam subsitone usqz ad tps pubertatis et no ultra etiam p fidei commisso Et glo. hec sentit q talis requirit directa qd e contra tex. l. i. §. exigere ff. i. j. de magi. conve. Et no tex. q no pt ultra tps pubertatis substituere q hoc habz ex legis pvidentia Et q verbo substituere trahitur ad directa Et ista pt dici contra legitima Et io fidei commissaria subsitone no fit Op. ad hoc l. de hic q arrogator pt i sola conta substituere ymo vr q trahitur ad bo pupilli ut l. si et si plures §. in arrogato ff. de vul. et pu. So. subsito fca filio arrogato no trahitur n ad solam contra ut hic / sed vo filio nali et ltimo ad omnia porrigitur ut i contrario Et ro dre colligitur i l. nec ei §. i. S. e. quod no de alijs nocet Op. dr hic q usqz ad tps pubertatis pt substituere Cont. na qre no honoro no onero ut l. ab eo et l. fi. C. de fidei. q. si arrogator no honorat arrogatum i aliquo cu ista contra habeat a l. ut hic / no ab alio Et sic vr q in hoc no possit substituere So. pupillaris subsito de qua hic dr no e omib pro pruiso cu pupillus no possit testari Op. ad predicta et vr q no solu directo si etia p fidei commisso possit substituere ut no. C. de inoffi. testa. l. ex tribus Et l. i. j. de vul. et pu. substi.

1a pa

i

2a ps

So. ut ibi Et tenet q possit Et de hoc videat glo. na glo. in l. cum in prioribus C. de inoffi. te. tenet contrarium q no possit et melius vide etiam quod no. p cy. in dicta l. ex tribus Et de vul. et pu. sub. l. i. / Venio ad glo. Et e sciendum q ista prima glo. consistit totum intellectum huius l. Et ponit tres vel quatuor qones Et prima qo e ista qua tex. ponit in pri. Quidam arrogator no fecit aliqua subsitone filio arrogato decessit deinde decessit filius arrogatus / dr tex. q bona arrogati debent restitui si no dicit cui Et qua ratione vr cui restituatur et qua ratione e dubiu Et glo. i pri. dr q si filio arrogato fuit fca subsito a pre nali illi substituto dz bona restitui al veniebat ab intestato Cu ista glo. vr dicere contra §. no tn insti. qui. mo. te. infir. et contra l. nec ei §. i. S. e. q p arrogatione subsito evanuit ut i dictis iuribus Quo igitur substitutus admittetur ad petitionem istorum bonorum certe no vr glo. bn pt defendi / na licz p arrogatione pupillaris subsito evanuerit tn q tpe mortis pupilli pupillus e iuris sui incertus testatum pupilli e convalidatum ut dco §. no tn Et hoc mo glo. procedit / hanc unsione infringit mar. silk. p l. qui liberos §. testo j. de sec. tab. q p arrogatione ruptum testamentum unqm convalidatur nisi arrogatore facta declaret se velle istud testamentum valere ut ibi vr huius timore dr ipe q substitutus no admittitur ut substitutus si agnitu ex suplone ut vali ratione Cu dic secundum Ja. bu. q substitutus admittitur ad bonorum petitionem ut glo. dr nec obstat §. testo / ubi ille §. loquitur i psona q possit confirmare et declarare testamentum quod no contingit i hoc casu q pupilli no pnt velle vel nolle ut j. de reg. iur. l. pupillus incipit q testamentum no fuit factum ab eo si a pre suo Et ita pt sustineri glo. secundum Ja. Et hoc e verum secundum pe. n pupillus factus e adultus q tunc requiritur declaratio vel confirmatio testi fca ab alio vel §. testo loquitur cum ab eod arrogatore fuit factum testamentum quare indistincte teneo glo. Quero utrum q ratione restituatur bona arrogati / Quidam dicunt q agnet isti substituti bonorum poss. hred. pet. ptoria / quasi confirmatum sit testamentum de iure ptorio et unde respicit ut dco §. no tn / ut l. i. j. de bo. poss. hr. peti. et p totum Et tz hoc Ja. bu. licet mar. silk. contra Quero si decessit primo pupillus arrogatus q arrogator / bona debent restituenda Quero cui Et q ratione Et sic est gr prima Et dr glo. q admittitur substitutum data a pre nali si sui / alis

qo

qo

vementes ab intestato Et agunt ex stipulatione ex·
pressa vel tacite intellecta si non fuerit expressa
ut l. hiis verbis § e. Dicit glo. quod substituti
a patre naturali admittuntur et ideo dicit § non tamen quod subs·
titutio pupillaris evanuit, ut patet dicta consequentia ut
in preceden. quoniam quia hic pupillus arrogatus decessit
existens in potestate arrogatoris. Sed hoc potest
videri salvando glo. quod ibi substituti non admit·
tuntur ut ex substitutione facta a patre naturali sed agent
ad ista bona ex stipulatione ut l. non alienum et l. hiis
verbis § e. Sed hoc op. quia videtur quod non possit ar·
rogator teneri ad restituenda bona ex obligatione
legali ut insti. e. § cum autem, nam videtur fuisse
nimia stipulatio tacita vel expressa omnino contra glo.
dicit, nam illa legalis obligatio qua arrogator
tenetur ad restituenda bona fuit concepta pupillo
et per consequens heredibus pupilli. Et per glo. male
et per consequens heredibus pupilli Et per glo. male
loquitur maxime cum ad ista videlicet actiones competitur
in subsidium non debeat preveniri ut l. non alienum §
e. cum heredes pupilli habeant actionem contra arroga·
torem ex legis dispositione ut dicto § cum autem. Dicendum
dicemus. Teneo glo. secundum Ja. bu. Et ad contrarium
vendeo, nam ex stipulatione tacita vel expressa
agunt, non obstat quod de obligatione legali dicit
§ cum autem, quia illud optinet cum arrogator
decedit vivo pupillo quod non est in nostro casu
primo casu Et non potest dici quod substitutus datus a
patre naturali, vel venientibus ab intestato possit
alio modo quam per istam stipulationem succurri, nam sub·
stitutio vigore substitutionis non potest agere quia fuit
extincta ut dicto § non tamen et l. nec ei § 1. §
e. Item nec ab intestato possit agere quando
decessit pupillus vivo arrogatore non habebat
secundum hec iura heredes, hodie secundum iura autentica nova
sic ut in aut. de her. ab intes. § 1. Unde
substituti ab intestato venientes sunt omni iure
exclusi in nostro casu, merito fuit per stipulationem tacitam
subventum ut l. non alienum § e. Et possunt agere ex
stipulatione tacita vel expressa Et hec verba re·
fert glo. insti. e. § cum autem Unde concludemus quod
substituti agent ex stipulatione tacita vel expressa
vigore substitutionis Et si non essent substituti, ve·
nientes ab intestato. Queritur glo. magna ibi
sed pone quod pater arrogator decessit Et filio
suo arrogato quartam reliquit et ei dedit
substitutum in ea et pater naturalis primo decessit
et dederat filio substitutum in omnibus bonis
decessit postea pupillus arrogatus bona que
ad arrogatorem devenerunt sine dubio debent
restitui. Sed queritur cui, an substituto dato
a patre naturali, vel si non sunt substituti restituantur
venientibus ab intestato. Dubium hoc quoniam non est
ne quis decedat pro parte testatus et pro parte intestatus
contra l. ius nostrum ff. de re. iuris Et glo. ad hec q.
dicit non audeo hic respondere, finaliter glo. residet
in hoc quod substitutus in quarta a patre arrogatore
capiet omnia bona et restituet substituto dato
a patre naturali bona que fuerunt arrogati. Contra hanc
glo. et eius conclusionem facit quod cum quis primo
fecit unum testamentum et postea fecit secundum et vult
quod primum valeat, licet per secundum ipso iure tollatur
primum tamen in effectu remanet testamentum quia institutus
in secundo restituit bona instituto in primo ar. l. si
quis a priore ff. ad trebell. Et insti. quibus modis
test. infir. § sed et posterius. Contra istam conclusionem
glo. impugnatur per doctores, nam aut dicis quod sub·
stitutus a patre naturali agit ex testamento patris na·
turalis ut sibi restituantur bona iure fideicommissi
et hoc est falsum quia naturalis nullum fecit fidei·
commissum vel aut dicis quod aget ex testamento arro·
gatoris et hoc est falsum quia arrogator substi·
tuendo in quarta non rogavit aliquem de bonis
restituendis vel aut dicis quod substitutus a patre
naturali contra substitutum ab arrogatore ex stipulatione
expressa vel tacita et hoc est falsum quia non potest
agere contra substitutum ab arrogatore contra ipsius
arrogati heredes, quia ista obligatio qua tene·
batur arrogator heredes tenentur pro hereditariis
portionibus ut l. iii. C. de her. ac. Et
l. i. C. si cer. pe. Glo. hanc tamen ulterius
op. dicit, vel dic quod heredes arrogatoris te·
nentur. Contra Tamen ista conclusio laborat eodem
morbo quam prima quia nullus fuit de restituendo
rogatus et sic non habet locum ista restitutio
vel iure fideicommissi. Unde Ja. de are. dicit quod
substitutus datus a patre naturali capiet omnia bona
et restituet quartam substituto ab arrogatore
iure fideicommissi Et sic pupillus arrogatus
non dicetur decessisse duobus conditis testamentis
Contra hanc facit quod substitutus a patre naturali videtur
heres in universo, sed substitutus ab arro·
gatore in quarta, et sic in re certa, unde loco
legatarii vel fideicommissarii debet haberi
ut C. de her. insti. l. quotiens et l. i. § si ex
fundo ff. de her. insti. Contra substitutio facta
ab ipso arrogatore non valuit directo, ne
quis decedat duobus conditis testamentis, minus
si trahitur ad fideicommissarium ar. l. ex facto
ff. ad trebell. et l. cum quis decedens § sempronius
ff. de le. iii. Et hec fuit opinio Ja. de are.
Contrariam opinionem tenet hic Ja. bu. Pe. alias dicit quod
substitutus ab arrogatore admittetur ad quar·
tam, sed substitutus a patre naturali admittetur ad
omnia bona. Et istam opinionem ponit glo. hic in fi.
Ad contrarium respondeo, non obstat quod non potest decedere
duobus conditis testamentis, nam eo ipso quod ponitur
unus cognicies, statim sequitur aliud ut l. ratio
de restitutione benefi., sed cognicions est quod quis habe
at duos patres ut l. Vulgo § ti. pp. Et tamen
hic est ita, et sic sequitur aliud cognicions quod

possit decedere duobus co(n)dit(is) testa(mentis) / Et eode(m)
mo(do) r(espo)ndet ad aliud / q(uod) a venie(n)tib(us) ab i(n)testato
accipiat / et eide(m) bona restituat. Et hec opi-
nio plac(et) et valet. Ad q(uesti)o(n)e(m) In civitate pis(ar)u(m)
e(st) statutu(m) q(uod) in testa(men)to sufficiat vij. testes In
civitate florentie e(st) aliud statutu(m) q(uod) sufficiat
v. testes apud pis(aru)m e(st) co(n)ditu(m) testa(mentu)m / h(abe)ns pe(n)it(us)
bona i(n) civitate pis(aru)m et in civitate florentie Et
testa(mentu)m no(n) h(abe)t v. testes et hoc oppo(nitu)r i(n) civitate
florentie Q(uaeritu)r h(ab)ebit b(o)n(a) que su(n)t i(n) civitate pis(aru)m
Et dico q(uod) h(e)redes h(ab)ebu(n)t bona q(ue) su(n)t i(n) civitate
pis(aru)m solu(m) Et venie(n)tes ab i(n)testato h(ab)ebu(n)t
b(on)a q(ue) su(n)t in civitate florentie De hoc melius
p(er) Cy(num) in l. i. C. de su(mma) tri. et fi. catho. Que-
ro que ca(us)a e(st) ista de q(ua) hic loq(ui)t(ur) / an om(n)i(um)
bonor(um) ut cor(um) q(ue) habitur(us) erat ab i(n)testato
Et vi(detu)r q(uod) om(n)i(um) bonor(um) q(ui)a lex indistincte lo-
quat(ur) ut l. fi. § quod i(n) fra(tre). pa. Et insti.
e. § nu(n)c aut(em) In co(n)tr(ari)u(m) e(st) veritas s(ecundu)m glo. q(uod)
sit solu(m)mo(do) q(uo)ta eor(um) q(ue) erat h(ab)itur(us) ab i(n)tes-
tato s(ecundu)m i(n) talib(us) filius e(st) ut j. de i(n)offi.
tes. l. pap. § q(uonia)m aut(em) q(uar)ta / in(ci)pie(n)s cu(m) isto
filij co(m)pete(n)t(ur) Et insti. de acqui. p(er) arro.
§ i. Et ita t(enet) glo. in d(ic)to § nu(n)c aut(em) Et hoc
t(enet) gu(ilielmus) de cu(neo). Et Ja. bu. / no(n) obstat hic
i(n)m(o) allata q(uia) d(icitu)r distingu(e)r(e) ubi p(er) illa i(n)m(o)
Queero q(ua) actio(n)e petat(ur) ista q(uar)ta Dicit glo.
q(uod) agat(ur) ex co(n)ditio(n)e ex l. divi pij ut hic i(n)
glo. p(ri)ma quod no(tandum). Quero arrogator re-
liq(ui)t q(uar)ta(m) i(n) testa(men)to q(ua) actio(n)e petit(ur) Et videt(ur)
q(uod) actio(n)e ex testa(men)to no(n) possit peti cu(m) ista q(uar)-
ta sit debita et debitor legando debitu(m)
legato no(n) affert aliquod co(m)modu(m) ut j. de le-
ga. iij. l. si deportati § ulti(mo) § fi. Et insti. de lega.
§ si debitori / quod et co(n)stitut(io) divi pij no(n)
agat(ur) videt(ur) p(ro)bari q(uia) co(n)stitu(tio) divi pij co(m)petit
q(ua)n(do) q(uar)ta no(n) e(ss)et relicta ut hic Sed i(n) p(ro)po(sit)o
q(uonia)m e(st) relicta / vide de hac glo. i(n) l. i. § si
i(m)puberi de colla. bo. Quero nu(n)q(ui)d sit
aug(m)e(n)tata hec q(uar)ta p(er) aut(enticam) de trien. et
semis. coll. iij. s(ecundu)m i(n) liber(is) naturalib(us) / Dicit
glo. e(st) i(n) aut(entica) de trien. et semis. § i. Et hoc
tenet Ja. bu. q(ui)a p(ro)pe(n)dicat / cu(m) si no(n) corri-
gat(ur) q(ua)n(do) s(pecia)liter p(ro)hibet(ur) Cont(ra) hoc vide p(er)
Cy. C. de adop. l. i. ar(ticulo) ij. Judicat(ur) hec l.
i(n) ar. ad q(uesti)o(n)e(m) / actori fuit data dilatio i(n) q(ua)
nichil p(ro)bavit / postea fuit reo data t(er)mi(nu)s
(quo) vult actor p(ro)bare / venit ad hoc ut actor no(n)
p(ro)bet r(e)nu(n)ciavit dilatio(n)i sibi date / an possit
Et allat(ur) hec l. q(uod) no(n) / q(uia) illud be(n)eficiu(m)
quod co(n)cedit(ur) adv(er)sario ut possit p(ro)bare p(er) t(er)-
mi(n)u(m) datu(m) e(st) ex p(ro)videntia legis Et io
no(n) p(otes)t p(er) p(ar)te(m) re(n)u(n)ciari alt(er)i p(ar)ti i(n)vito Item
hec l. si post morte(m) § fi. de bo. poss. co(n)tra
tab. Et ibi no(tat) p(er) Cy(num). Judicat(ur) etia(m) i(n) ar.
ad q(uesti)o(n)e(m) Condepnatus habet quadrimestre t(em)p(u)s
a l. ut l. fi. C. de us(uris) rei iudi. cu(m) iudex fi(n)ita
co(n)depnatio(n)e assig(n)avit co(n)depnato t(er)mi(nu)m iiij or
mesiu(m) Q(uaeritu)r iste t(er)mi(nu)s dicit(ur) iudicialis vel legalis
Et effectus e(st) q(uia) si d(icitu)r e(ss)e legalis / et infra t(er)mi(nu)m
no(n) e(ss)et s(ecundu)m solut(io) posset vi(detu)r ad lit. co(n)t(estati)o(nem) mo-
ra purgari ut l. si no(n) dies ar(ticulo) div(ers)o § fi. et l. celsus
j. de arbi. Sec(us) e(st) si e(st) iudicialis Sed ad q(uesti)o(n)e(m)
dico q(uod) e(st) legalis p(er) hanc l. p(ro) hoc optime l. iij.
§ si quis co(n)depnatus j. de re iudi. ubi glo.
tangit. Sed quod i(n) arbitrio statuere t(em)p(u)s le-
gale d(icitu)r p(er) Cy(num) i(n) l. iij. j. de le. j. Et ibi vide
i(n) p(ri)n(cipio) q(uesti)o(n)e(m) Et vide eu(n)dem Cy(num) q(ue) q(uod) fuit ad hanc l.

Post mortem p(at)r(is) q(ui) emancipavit
factu(m) a se Et di(missi)t i(n)tactas t(em)p(or)e vobis
rando venire no(n) p(otes)t h(ab)et d(ici)t(ur) ex eo q(uod) co(n)-
t(ra) f(actu)m suu(m) venire no(n) p(otes)t. Op(ponitu)r d(icitu)r hic q(uod) no(n)
p(otes)t venire ymmo p(otes)t ut C. de agri. et cens.
l. quemadmodu(m) li. xj. / So(lutio) ibi fuit f(actu)m q(uod) l.
hic aut(em) p(at)ris. Op(ponitu)r et vi(detu)r q(uod) licet sit f(actu)m q(uod)
q(uod) l(icet) co(n)venire ut l. i. C. de sacrosanc. ecc.
So(lutio) ibi erat actus de sui na(tura) revocabilis ut
testa(mentu)m. Op(ponitu)r ad so(lutionem) istam Et vi(detu)r q(uod) etia(m) l(icet) no(n)
sit revocabil(is) in possit venire co(ntra) / Vbi obstat
l. si p(er)mutat j. p(ro)x. de con. ob ca(usam) / So(lutio) ibi loq(ui)t(ur)
in co(n)tract(u) no(m)i(n)ato secus i(n) aliis ut l. fi. C. de ac.
et ob. Et no(tat) ibi p(er) glo. no(tat) hoc d(icitu)r q(uod) aut
f(actu)m e(st) s(ecundu)m legem / aut p(re)ter l. / aut co(ntra) / p(ri)mo casu
aut e(st) actus q(ui) de sui na(tura) e(st) revocabilis ut do-
natio ca(usa) mortis et testa(mentu)m Et p(otes)t quis venire
co(ntra) p(ro)p(ri)u(m) f(actu)m ut l. no(n) om(n)es i(n) p(ri)n(cipio) j. si cer. pe.
Et d(ic)ta l. i. C. de sacrosanc. ecc. Sic i(n) p(re)cario
et co(m)modato ut j. de p(re)ca(rio) l. no(n) p(re)cario Et j.
co(m)mod. l. in co(m)modato § s(ecundu)m / Si vero e(st) actus
de sui na(tura) irrevocabilis tu(n)c r(e)g(u)lar(ite)r no(n) p(otes)t
co(n)venire ut C. de ac. et ob. l. s(ecundu)m / fallit i(n)
casib(us) ibi no(ta)t(is) et hoc i(n) co(n)tractib(us) no(m)i(n)atis s(ecundu)m
aut(em) i(n) i(n)no(m)i(n)at(is) vide ibi p(er) glo. et doc. Et no(tat)
ple(nius) p(er) Cy(num) i(n) l. quod s(emel) ex C. de re. iur. li. x.
Si vero e(st) f(actu)m p(re)ter legem tu(n)c h(ab)et locu(m) l. n(ost)ra q(uia)
aut e(st) roboratu(m) di(missi)t i(n)tactas t(em)p(or)e / aut no(n) /
Si vero e(st) f(actu)m co(ntra) legem Et p(ro)p(te)r e(st) nullu(m) i(n) p(re)iudiciu(m)
eius p(ro) q(uo) fuit (con)tra favore(m) publicu(m) / aut fau-
re volent(is) co(n)venire p(ri)mo casu h(ab)et locu(m) l. si ex
dictis C. de (con)tra pig. da. ma. / 2o casu li-
citu(m) e(st) co(n)venire Ita loquit(ur) l. q(ue)madmodu(m) C. de
agri. et cens. li. xj. Et ita p(otes)t i(n)telligi quod
no(tat) insti. q(ui)b(us) alie. licet ut no(tat) § i. / 3o casu
licitu(m) e(st) co(n)venire ut l. i. et p(er) totu(m) C. de p(re)di-
mi. i(n)cipie(n)s si vendat(ur) q(uod) no(m)i(n)e alieno ut C.
de sacrosanc. ecc. l. iubemus § sane Et ibi
no(tat) et bu. / Op(ponitu)r d(icitu)r hic q(uod) no(n) p(otes)t co(n)venire Cont(ra)
l. si cu(m) p(otes)t C. si adv(ersus) rem iudi. / So(lutio) hic ob-
stat p(at)ri f(actu)m suu(m) / ar. eo(dem) t(em)p(or)e di(missi)t i(n)tactas
ubi solu(m)mo(do) f(actu)m suu(m). Op(ponitu)r ad hanc so(lutionem) de l.
quod co(n)stitutu(m) C. ne de sta. defu(nc)t. / et l. gessit

no(n) mi(nus) leg(is) p(ost) morte(m) ad hac
q(uonia)m q(ui)s p(otes)t venire q(uod) f(ac)t(u)s p(ro)p(ri)u(m) v(idet)ur

non in q. ex q. bar. / an adopcio emancipacio legittimacio per fiei ... Aff. vetus

ad car. b. quare solet dici s. in Ja. de are. / aut pr. vult qd. emancipacionem a se fieri vel scire vivo filio emancipato aut post mortem. Primo casu aut filius tempore tempore existencie sui iuris possit sit / aut non / primo casu pr. non pr. contravenire ut dicit l. si cu. pr. ¶ 2o casu principali qui pr. volt aut contravenire post mortem. Et tunc aut principaliter / aut non principaliter. In volt eo. invitus. Primo casu non pr. contravenire ut dicit si emancipacio e longo tempore roborata / alias contravenire possit ut C. ne de sta. defunc. l. qui consti. ¶ In 2o casu habet locum l. de cessit ad car. b. s. in Ja. de are. Et de hoc ipse no. in dicta l. si cu. pr. / hoc modo concordat istas bonas leges. ¶ Sequitur neque

¶ Neque dicit quod id quod per me possum non possum per alium C. de l. ita tamen § gessisse de ad. ... in. tu. Et l. i. § fi. ff. de pro... / Glo. hic se refert ad § ne aut C. de cadu. tol. Certum tamen solvit brocardum hoc / Audi et melius per dy. in c. quod quis ex. de re. iuris li. 6.

¶ Nunc vero dicit hic quod adoptare non pt. fieri per procuratorem in emancipacionem quam pr. pt. filium emancipare per procuratorem. Et vult quod sic per l. i. in fi. ff. de procura. In contrarium videtur hec l. et l. mulierem C. de man. testi. Quod dicendum / de hoc vide tex. qui no. C. de eman. li. l. ubi eius in medio ibi pro his a semet oblatis. Et sed de hoc dixi plene in l. gallus § forsan ff. de libe. et postu. ¶ Nunc vero quod in legittimacione an possit legittimacio fieri per procuratorem. Et vult quod non ut dicta l. nec mulierem et hac l. In contrarium videtur quod eciam per alium fieri possit non rescriptum per alium possit impetrari ut l. i. recta l. veniens C. de pre. impa. offe. Et hoc sentit glo. in cor. qui mo. na. effi. le. § si quis ergo d. si igitur licencia que incipit quod qualiter fiat. Et allat dictas l. Et vide ut no. in dicta l. veniens Et non relin illa glo. et quod ibi hec / ubi tenet glo. quod si eciam que non pt. fieri per procuratorem fiat / valeat si non opponatur ¶ Sequitur l. liberum

Liberum hec e bona l. et notabilis et emere rectoriens de facto de adopcione et arrogacione / nec est ei similis ¶ Sequitur l. si pater

Si pater racio quod in adopcione et arrogacione verborum expressio non requiritur. Et no. ibi si im. Et glo. exponit quod all. per ult. mon. dicitur quod arro. non e mis. const. insti. de arr. in prin. De hoc per dy. et ult. mon. C. de eodem l. edita Et ibi tex. qui no. facit ¶ Sequitur l. non pt.

Non pt. Op. de l. si lenones C. de epi. audi. Glo. hic regula fallit in casibus hic notatis. Et no. insti. qui. mo. pa. po. sol. § fi. Sed quid est vide glo. in l.

nec aliud C. de eman. li. na. ubi fiunt non quod fert in iure ut ibi no. et hic ¶ Sequitur l. non magis

Non magis racio ubi videtur posse esse tutorem principaliter licet apud eum aliquis degat. Et fuit per eo quod dixit magis mulier tutelam ad 2a vota amittit tutelam si e testamentaria de quo per doc. in l. omnes ad tertull. nunc dicitur quod non tamen sit principaliter possit esse tutor et hic contra hoc plures imperant quod hoc possit videri quod masculi e alterius condicionis quam femina. Et de eo magis confidit lex quam de femina tamen femina sit fragilioris nature quam masculi. Et io non e par racio. vel aliud / ut circa hic dicit vide per doc. in aut. mei et aliis

Emancipacione emancipacio et adoptacio que de voluntate imperatoris fuit pt. fieri quoniam loco dicitur hic ydones. h. d. ¶ Op. primo ex contrario non videtur indiciri parem ut l. fi. ff. de inof. dic. o. indi. / Glo. hic loquitur in inof. dicte voluntate ibi in contencioso. ¶ Sequitur l. adopcio

Adopcio hec l. no. sed e bona et cotidie allatur. In confirmacione adopcionis non iure facta requiritur citacio illorum qui ex confirmacione pt. ledi. h. d. Et fecit hac l. nam ita et adde l. C. si per vim vel alio mo. l. fi. ibi lederetur ex confirmacione adopcionis. Et allatum quod ad que est actio ex quo adversarius possit ledi dz. fieri citacio / ad ide dicta l. fi. ¶ Nunc vero glo. in agnati sit citandi. Et vult quod non ut G. c. l. adopcio Glo. tamen contrarium quod requiratur citacio / Inducitur in an. ad quod per glo. quod qui impetrat rescriptum a papa vel a principe debet citari qui lederetur ex eo per hac l. et l. in causa § causa de mi. et ho. Et hoc no. ¶ Item inducunt in ar. vel sonis quod qui instrumentum e adeo antiquum quod non posset legi pt. peti ut reficiatur ut in aut. de fi. et fal. § i. / Glo. qui dz. fieri renovacio debet citari adversarius ut hic. Item si instrumentum amissum sit et peto quod reficiatur ut C. de episc. l. ii. li. 6. Et ff. de admi. tu. l. cirographis. Certe ad ista refectionem debet citari adversarius qui posset ledi. Et qualiter amisso probetur vide ex de prob. c. olim. Et per dy. in aut. si quis in aliquo C. de eodem. Et in dicto c. olim plena glo. e que incipit hoc e non est. Tex. e cu. glo. in l. ult. C. de fi. instru. ¶ Sequitur l. arrogato

Arrogato in potestate arrogatoris non solum transit arrogatus sed filii eius. h. d. ¶ Sequitur non tamen

¶ Non tamen racio glo. que incipit non est que dicatur plena pubertas. Et aliquid de xiiii. aliquando de xviii. annis. Et dic ut in glo. ¶ Si pt.

Si pt. racio hac l. per una pupillaris substitucione. Et in summa h. dicit /

Emancipato filio uel in adoptionem dato nepos
ex eo post mortem avi non recidit in ptate
ipius ff. de v. o. hac l. nec subsco pupillari
non pt fieri ei qui e in ptate patris recasurus
Et ad hoc allat in l. ii. § fi. de vul. et pu-
pil. Quero quid sit ro huius l. Et glo. assignat
duas rones Vn ro glo. e ista quia si filius a pre
emancipatus et postea in adoptionem datus nichil
acquirit nisi tamquam extraneus sed extraneus finita
adoptione morte adoptantis omnia iura pdit
ut l. i. om. S. c. t. Et io tene pmam ronem glo.
que fundatur ex l. qui liberatus e S. c. t. ‖ Etiam

Etiam. Sed nunc infans pt fieri
monachus dicit quod non i. c. i. et ii. ex de
regularibus. et transeu. ad reli. li. vi. No-
ta. in aut. ingressi C. de sacrosanc. ecc. et
hic Et ibi fit comparatio arrogati et transeuntis
ad ordinem Et insti. de acqui. per arrogationem.
§. fi. ‖ Sed l. si ius qui nepote

Si ius cuiu. lex ista legitur
duobus modis Uno modo secundum guar. Et
l. ista ponit duos casus primus e quod
aliquis e adoptatus loco nepotis tamquam nati ex
filio non nominando aliquem filium nec pluces habet
Et hoc casu non acquirit iura consanguinitatis
inter adoptatum et alium naturalem primus non valet
secundum guar. Et innuit glo. i. huius l. i. fi. ‖ Secundus
e secundum tex. quod aliquis fuit loco nepotis adop-
tatus tamquam nati ex filio certo puta ticio Et
incipit ibi sed si nos pmum eu pone casum i prius
Et l. ista e multum difficilis et concludit guar.
quod non valet adoptio nisi nominatur filius Sed hoc
vi. plm quod valet adoptio etiam si filium non habeat
ut l. emancipati S. c. t. Vnde Ja. legit hanc l.
quod ponat duos casus primus quod aliquis sit loco
nepotis adoptatus tamquam natus ex filio mortuo
‖ Secundus e quod aliquis sit adoptatus loco nepotis tamquam
natus ex filio vivente Et incipit ibi sed si sit
Certe ista lex laborat eodem morbo quo
prima ut dicta l. emancipati i fi. Tamen salua eo
quod hec iura consanguinitatis et fraternitatis non
acquirit inter nepotem adoptatum et ipsum
quod sic ut dicta l. emancipati Et hoc modo legit
Cy. et bene quia l. fuit a multis male intellecta
ut ipse refert Et ita intellige hanc l. ‖ Conera

Conera. Ita e in monachis quia one-
ra transeunt ad monasterium Vt no.
in aut. ingressi C. de sacrosanc.
ecc. Et in aut. cassa C. de epi. et cleri. ‖ Summa

Summa. lex ista ordinate
procedit quia quedam sunt univer-
sitatis Quedam singulorum Quedam res
sunt publice quedam private quedam
sunt corporales Et signa glo. que
incipit private que ponit
res que in melius bonis sunt ‖ quedam

Quedam. hic ponitur contra divisio
quam quedam sunt tota universitatis quedam
sunt singulorum Et hic tex. per exempla
omnia ponit Et no. glo. que incipit gemme Et
signa eo quod ponit dicit inter publicum et com-
mune. ‖ Dicit quod si unus volt facere aliquem inmedie quod
admittatur Dicit ut in glo. que incipit an testimonium
posset facere etc. et ibi ista ro etc. Et est bona ro
quam glo. assignat. ‖ Sed In tatu Universitatis

Universitatis. ro tex. et glo.
eius Et no. ibi tangitur etc. Et sic no.
Et signa glo. que incipit an testimonium
posset facere etc. Et sic no. quod ea que sunt universitatis
non sunt singulorum ut i. de in ius voc. l. sed si hoc
§. qui manumittitur Et inducitur quod unus de col-
legio pt ee testis in causa collegii. Vnde tenet glo.
quod unus civis pt ee testis pro civitate sua. ‖ Op-
que illud quod nullus pt ee testis in causa propria ut i. de
testi. l. nullus Et l. omnibus C. e. Sed in universi-
tatis dicitur propria quia quilibet de universitate tenetur eo
defendere et obedire ei ut l. ii. ff. de iusti. et iure.
‖ Sed no. e ydoneus testis qui pt imperari per
illum qui habet causam ut i. de testi. l. ydoneus
ubi e eadem glo. que e hic sed quilibet e subiectus
collegio suo Et sibi per maiorem de collegio
pt imperari etc. Quidam dicunt Secundum
Guil. quedam sunt que non possunt probari nisi per illos
de collegio ut electio que fuit in secreto
Et isto casu ille qui e de collegio e ydone-
us testis ar. l. de consensu in medio C. de re-
pud. Quedam sunt que possunt probari per alios quam per
illos de collegio Et tunc aut causa super qua debet
fieri testimonium spectat ad collegium uel univer-
sitatem principaliter quantum ad honorem et comodum
collegii Et tunc unus de collegio pt ee in causa
collegii et universitatis testis quia dicitur causa eius non
aut propria ut hic tex. Sed aut non spectat principaliter
ad honorem et comodum collegii uel univer-
sitatis sed ad comodum singularum personarum de col-
legio Et tunc unus de collegio non videtur ydo-
neus in causa collegii ut i. de testi. l. ydonei et
l. nullus C. e. l. omnibus Et que dicantur spec-
tare ad comodum universitatis uel collegii vel
ad comodum singulorum vide ut no. tex. in l.
civitatibus in prin. i. de le. i. ubi sic tractatur de do-
natione facta civibus moribus per fabrica ecc.
quilibet de questu pt ee testis si donatio revo-
catur in dubium Secus si donatio ecc facta
ex qua singuli de questu perciperent comodum
utputa civitas tunc enim ille de questu non ecc ydo-
neus testis Et hoc no. Et adde ad hanc glo. quod
no. in aut. de monachis §. cogitandum coll.
i. ubi infra quos fuit an unus monachus possit

an quis possit esse teste in
causa propria

ex testib. Ite signa glo. in l. satis que oppon. de
l. sabinus s. com. divi. Dic ut no. p. dy. in
c. in re com. ex. de re. iur. li. vi. Et no. qui
ratis licet allare auctem poetarum licet glo.
dicat et ver. q. in hoc fuit falsus testis ut
ibi. ¶ Sequitur l. sancti.

Sancti Cont. allat hec l. q. si
aliquis dubitat offendi ab inimicis
suis per a iudice impetrare ut sibi con
dat aliquod signum p. quod appareat de volu
tate iudicis licet nec debet signum apponere ut
i aut. de man. prin. § titulos coll. i. Et l.
i. C. ut nec prin. Ite si dubitat aliquis of
fendi per pete custodes a iudice vel familiares
qui eum custodiant ar. l. si in pn. C. de ero. mili.
ano. li. xii. Sed cuius expensis glo. e ibi q. no
i alibi Et no. ut dicta i l. illicitas § n. s.
de offi. pre. Et dicit illa glo. q. suis expensis
Et sic i debitore capto pro debito q. suis ex
pen. debitor et ali no iudicis vere iudi. ¶ Sancta

Sancta ¶ No. muros municipales
no licere reficere sine auctoritate principis
vel iudicis / Et magis licet facere de
novo ut q. sic ut l. ex hoc iure C. de iusti. et
iure Et ibi dixi ¶ Sed l. si quis violaverit

Si quis ¶ No. tex. q. no licet
transcendere muros ¶ Op. d. hic q. no
licet contra sola voluntas no punitur ut
s. de penis l. cogitationis / So. hic punit ad
actu et io punitur De hoc plene p. glo. et doc.
i l. si quis no dicam rapere C. de epi. et cleri.
¶ So. glo. aliomo quod hic d. transcendere volunt
i. voluntate transcendit quod no. Et valet ad sta
tuta q. dicunt q. si quis voluerit aliquam corrumpe
punitur capite nec quod e actum q. voluit ali
quam corrumpere an punitur si eam no corrupit
licet voluit corrumpere Et vi. q. sic p. forma
statuti / In contra e veritas q. intelli. statutum
voluit corrumpere i. voluntate corrupit quod
e no. ¶ Op. q. no debuit hic remus occidi
cum esset magnus et nobilis ut l. pedius s. de
in. cen. magnus. rin. nau. So. hic erat translata pena
i quemlibet descendentem muros / Vel hic nobilitate
fuit mortuus ad delinquendum [?] pro sic puniri debuit
ar. C. de pena. et con. de. aug. l. i. li. x.
Et de dig. l. quotiens li. xii. Vel dicendum q. tempore
punitionis istius no erant iste l. q. habuimus
eas post l. xii. tab. q. fuerunt post morte
romuli et reges expulsos ut s. de ori. iur.
l. ii. § exactis Et sic per videri ad omnia pre
dicta ¶ Sunt hoc quo q. pena punitur q. muros
violauit / Dicunt quidam q. si violent muri
civitatis romane e pena capitalis ut hic In
alijs e pena iudicis arbitrio ut s. ne quid in

loco sacro l. fi. Et de penis l. sanctio ¶ Ultimo
colligitur per l. istam ar. ad quest. pone q. duo
sunt domini vnius civitatis vel castri quibus competit
eius imperium vni ex eis committit delictum
alter vult eum punire Queritur an possit Et
ar. huius l. vi. q. possit Ite q. quilibet eorum sit
imperator in solidum ho. C. ut s. de offi. pre. — al. consulis
l. i. Et s. ad municip. l. quod he. C. l. ingratus
Ite q. parem punit sibi equalem ut C. ne lice.
po. l. i. in fi. / Cont. q. no q. par in parem no sit
imperium ut l. nam et magistratus s. de arbi. Pro.
in duo pares sunt contendentes ad invicem recur
ritur ad principem ut s. de re iudi. l. duo et l.
i offerendis C. de app. ¶ So. q. no possit p.
nunc allata pro. Et hoc tamen cont. de cri.
no obstat hec l. q. hic romulus optimuit
i forte ut dicit glo. ¶ Ite no obstat q. preses
punit parem s. clarissimum q. no erat par
i administratione sed in dignitate Vel in aut. ut
iudi. sine quoque. suff. § que aut. Ite quia
quamvis habeat parem dignitatem tamen q. erat in
provincia presidens habebat sibi obedire ut C. de
op. sa. lim. l. nichil eis li. xii.

¶ Supra proxima de senatoribus op. q. hoc no
videtur verum q. prefectus pretorio e maior et
dignior / certe e verum q. prefectus e maior
q. vnus de senatoribus licet totus ordo sena
torum qui erat centum iuris ut l. fi. de peti.
her. erat maior q. prefectus pro. quia senatus
i aliquibus equiparatur imperatori nam per resti
tutionem a senatu ut s. de postul. l. i. § de qua
aut. Ite per concedere agnitionem diuiti ex filiis ut
l. quoniam de fili. Ite fert sententiam sine metu
appellationis ut l. i. § i. a qui. app. no licet
Vel dicendum q. maior q. incipit a senatore
no ut a maioribus sed tamen ab illis de quorum
corpore imperator eligebatur q. sunt de corpore
eius ut l. quisquis ad l. iul. maie. Vel tempore
ab illis de quorum numero sunt magistratus elige
bantur quorum de iure decuriones tamen magistratus
municipij ut s. de mu. et ho. l. honores §.
hic ¶ Vel hic qui vnus d. senatus d. singularis
q. per dicta ab assumendo nam senatores facul
tate agendi d. alio nam sine licentia eorum nulli
magistratui licebat aliquid facere Dicendum e eciam
q. senatus d. ipse locus in quo conveniunt ipsi sena
tores Senator aut d. quam sit dignitate
senatus sicut eciam ¶ Sequitur l. senatorem

Senatus Remotus a
senatu no per infamiam
retinet dignitatem Et filius
senatorum appellatur no solu
naturalis et legitimus Sed etiam
legitimus tamen Et filius a senatore adoptatus

---

no ar. ad quest. precedentem

no ad quod
al. senit. vel

q. no.

op. q.

op.

q. no.

¶ De senatoribus proxima — op.

q. no.

q. no.

vl. s. de z i lex [?]

et postea emancipatus per emancipacionem dignitate perdit Et per adopcionem dignitas non minuitur ff. de. ad l. se. Secundum l. consulari.

Bar. **Consularem** viri in dignitate potius prefertur in dignitate uxori Et dignitas non transit de inferioribus ad superiores ff. de se. non quia in masculo est maior dignitas quam in femina non etiam quia dignitas non

op. s ascendit sed descendit Op. ad hoc dicitur hic quod ad maiores non transit Contra l. in fraude in prin. de pe. sacro. scri. Et l. fi. in prin. C. de metha. li. pri. So. regula est quod ad inferiores descendit non ad superiores fallit in dignitatibus de quibus fit mencio ut in contrario no. Op. dicitur hic

op. s quod mulier fuit auditum primo fuit auditum ut hic a saturnino Et sic est hic sermo masculinus timeo dicitur glo. preterquam a saturnino Et sic no.

op. s quod in generali sermone non continetur persona loquentis Ad hoc op. de l. paulus j. de pig. Glo. non solvit Tu dic ut no. C. de solut. l. magis vel dic secundum Ja. bu. regula est quod persona loquentis continetur ut dicta l. paulus nisi alia

no. ad ar. ad hoc ex illa littera no. habetur quod in generali sermone non continetur persona loquentis

causa impediat ut pall. l. inquisitor Dic sic ar. ad hoc commisi quomodo tibi domum meam quam quamquam postea alteri tenear quomodo quam incipiam videor quod non per hanc l. et l. inquisitor Dic ut ibi per Cy. quod non continetur persona loquentis in generali sermone quod est verum secundum pe. si hoc est ex titulo lucrativo verum si est pambuli continens quod tunc verba intelligentur secundum verba continens per quo l. unde supplantetur in pri. j. de ver. ob. et l. vendicante j. de evict. et hoc modo intelligitur et fecit multum ad alias quas quas tempore pares pone Secundum l. cassius

Bar. No de test. infami Bo. l. **Cassius** remotus a senatu tamquam infamis non potest esse iudex nec testimonium perhibere ff. de. hoc l. quod non quod optimo est istud non quod infamis non potest esse

op. testis ut hic secundum glo. Op. non vetita sunt infames ut l. i. in fi. C. de sen. tri. et fi. ca. et tamen possunt facere testimonium ut C. de heret. l. fin. ergo infamis potest esse testis Contrarium eius dicitur hic Quid dicendum glo. no. hic Sed ad contrarium dat plures soluciones Et dicitur inter alia quod infamis de facto non repellitur a testimonio Contra intellige illa l. sed infamis infamia iuris repellitur ut l. iij. s. l. iul. j. de testi. tamen hec glo. no. contrarium quod testis infamis eciam de facto non ferat testimonium Tu dic quod aut est infamatus infamia iuris aut facti Et dicitur in hac

an infamis possit esse testis

no. dy. in c. infamibus ex. de re. iur. li. vi. Si infamia iuris non potest esse testis ut l. iij. s. lex iulia j. de testi. Si vero est infamatus infamia facti Et tunc aut quis vult possit ferre testimonium in causa civili aut criminali Primo casu potest ferre testimonium ut no. in dicta l. i. C. de sen. tri. et fi. ca. secundum vero solucionem tamen minor fides ei adhibetur ut hic no. Et glo. ponit in l. iij. s. ducre j. ad car. bon. Si vero quis an in causa criminali possit esse testis Et dic quod non ut hic no. quod in causa criminali lucide debent esse probaciones ut l. sciant C. de probat. Et infamia facit vacillare dictum testis minimus si hoc casu repellitur secundum dominum meum vel dic quod ista glo. non contrariatur glo. dicte l. quia hec glo. se refert ad hoc quod iste remotus a senatu non potest esse iudex Et hic intellectus probatur per l. quas glo. allegat glo. contraria loquitur in teste et sic non est contra Et de hac materia no. in c. testimonium ex. de testi. et dicta l. i. per Cy. et Ja. bu. Dicit hic in prin. l. quod propter delictum remotus fuit iudex

Bar. sed de quo delicto non apparet Sed dic quod loquitur de delicto in officio commisso propter fi. huius l. nec l. ult. repetende prius delinquente in officio Verum si propter aliud remotus esset ut l. si quis ex C. de collect. li. xi. vel propter negligenciam ut in s. suspectus insti. de suspec. tu. Sed utrum aliud

Bar. aliud officium potest habere videtur quod non quia qui semel malus est ut insti. de suspec. tu. s. idem quod Ja. de ra. dicit quod qui semel est malus in una re semper presumitur male facere in alia re sibi Sed non presumitur in alia penitus dissimili unde in alio officio dissimili possit esse nisi etiam prohibeatur propter infamiam Et de hac materia no. in c. testimonium ex. de testi. Et in dicta l. i. per Cy. et Ja. bu. Secundum l. qui indigni

Qui indigni per evidenciam est sciendum quod multi sunt ordines dignitatum de quibus dicitur j. de offi. eius cui man. est iurisdic. l. i. Dicit ergo l. ista quod qui indignus est minori ordine multo magis indignus est maiori Et exponentem qui indignus scilicet propter malum suum Et per hoc cessat exposicio glo. nam glo. facit unam argumentum sophisticum hoc modo Imperator non est dignus quod sit presbiter vel iudex ergo nec imperator Dicit glo. quod bene est dignus sed inferiori gradu non est dignus eo Sed Jo. solvit aliter scilicet quod licet imperator non sit dignus minori gradu non sequitur quod sit indignus maiori Dicit Ja. de ra. ego nescio quid voluit dicere Jo. quia primo sequitur ista consequencia subiectum non est dignus ergo est indignus Unde dicit quod sunt duas significaciones Una in qua sonat in malum ut iste non est dignus propter delictum et peccatum suum tali pena et ita hic accipitur Alia significacio sed in qua sonat in bonum ut iste est dignus omni honore Ideo ad propositum non dicitur imperator non est dignus inferiori ordine verum est in mala significacione et tunc sequitur conclusio predicta sed dignus est in bono et in inferiori ordine et honore Et etiam quolibet alio maiori dignus est

Bartolus dor. Secundum l. emancipatum

Emancipati filius naturalis et legitimus emancipatus a patre nichilominus filius senatoris dicitur. Et conceptus vel natus ante morte senatoris patris senatoris filius dicitur. Et conceptus ante remotionem patris a senatu licet post remotionem natus senatoris filius dicitur. h. d. usque ad §. si quis. Do. hic in textu quod tempus conceptionis inspicitur. Op. de l. C. ꝑs. in prin. Ubi per emancipationem amittit filii nomen. So. filius legitimus et naturalis per emancipationem non amittit ut hic. Sed in legitimo tantum ut in contrario. Et est ratio quia in legitimo et naturali sunt duo iura. Sed in legitimo tantum quod unum. Et sic duo vocabula unum unum ut in auth. de consan. et uteri. fra. §. i. Queritur glo. pater emancipavit filium et postea fuit senator an dicatur ille filius senatoris. Et tamen quod sic per hanc l. 2° respectu dic sententia. Et videtur hoc de mar... sill. quod per eandem l. in fi. et ibi no. in l. imperialis C. de nupt. Se. si quis.

Quid si manumissa patre non noluit filio quo minus ipse filius uti possit privilegio et dignitate ex persona avi h. d. usque ad fi. Et non ipso facto est in irritabilis. Gl. hic §. op. dicit hic quod cum patre non voluit filio Contra l. 1 marco C. de con. Glo. dat plures so. finaliter tenet quod aut filius est conceptus post mortem patris aut non primo casu noluit filio ut in contrario 2° casu non ut hic. Vel dic secundum pe. vel hoc quod aut quaeritur filii filius nepos quo ad avum possit uti privilegio vel dignitate ex persona avi vel patris primo casu aut est conceptus et natus ante mortem avi aut post primo casu potest uti privilegio ex persona avi maxime in hiis que a gratia procedunt ut j. de vul. dic. et rele. l. 1. 2° casu non ut l. 1. §. si quis j. de cognatione. Si vero quaeritur an ex persona patris sui hoc possit dicitur aut fuit conceptus ante manumissionem patris aut post primo casu non noluit filio tamen patris ut C. ꝑs. §. 2° casu noluit ut dicto l. si duo secundum pe. quod est verum secundum glo. contrarium ad hoc vel non possit uti privilegio ex persona patris tamen avi sic ut hic. Et valet ad quaestionem de feudo quod si filius amisit culpa nepos non dicitur propter hoc amittere feudum tamen id possit ex persona avi retinere hoc no. j. de in ius voc. l. adoptivus §. 1. et ibi est similis glo. no. j. de iure pa. l. divus. Et ibi glo. optima. Se. l. femine.

Femine uxores consulares vel diis maritorum consequuntur dignitate et privilegio gaudent etiam post mortem ipsorum donec nubant alii inferioris gradibus. Quo casu dignitatem amitterent h. d. usque ad fi. Et no. de dictionibus negativis quomodo due negationes faciunt unam affirmationem ut l. 1. C. de fluminibus fugi.

Filiam unam tamen patris non noluit filio Item nec debet prodesse ne illicite facta sumant vigorem h. d. Se. liberos.

Liberos appellatione liberorum continentur omnes descendentes per lineam masculinam sive sint naturales et legitimi sive legitimi tantum h. d. Secundum glo. que dicit quod privilegium concessum sub appellatione liberorum non extenditur ultra pronepotes. Senatores.

Senatores dignitas senatoria non mutat proprium domicilium sed aliud adiungit h. d. quod non quia propter dignitatem non amittitur nomen domicilium sed aliud domicilium adiungitur ut sic propter originem quis non potest spoliari ut hic et j. ad munici. l. assumptio et C. de muni. et ori. l. origine li. x. Et hoc nisi contrarium ad invitamentum ut ibi no. et in l. auxeos C. de cum. et inco. Unde pisana nupta florentie dicitur florentina non pisana. Et est ar. quod si pedona que vadit non efficitur dona non permitto tibi dare statum mattio non pedona et do tibi dona an videar donare tibi pedona hic est casus quod sic et hoc per hanc l. fuit determinatum Ja. de ra. et determinat contrarium quod mutatio est circa artificium non mutatio est officium pedone in dona ut l. si mulier leg. §. 1. j. de le. iii. Et per illud §. hoc determinatur Et tangitur per doc. et Cy. C. de supper. tu. l. ij. Se. l. nupte.

Nupte privilegium potest princeps facere ut consularis femina nupta plebeio consularem retineat dignitatem h. d.

Officium Consulatus officium cum manumissiones servatur Et consules habent administrationem in solidum Et ita coram uno ex consulibus recepta non potest per alium expleri nisi in causa unitatis Et consules apud seipsos possunt suos servos manumittere nisi sit minor h. d. Do. hanc l. mirabilem et bonam. Do. tex. ibi qui apud alterum nomina ediderunt et no. quod qui aliquis tenetur facere aliquid immediate eat exstimare sibi non permittitur ut in contrario dicitur qui sine eo non potest manumittere. Op. dicit hic quod singuli possunt auctoritatem interponere Contra l. duo ex tribus j. de re iudi. So. ut hic et ibi no. quod hic erant ordinarii qui habebant administrationem ibi delegati. Op. dicit hic quod habent administrationem in solidum Contra l. pluribus j. de procur. So. quedam sunt officia publica auctoritate et utilitate que a lege dantur Et tunc quilibet habet administrationem in solidum ut hic Quedam sunt auctoritate publica sed utilitate privata ut tutele Et tunc idem ut j. de admini. tu. l. si plures et l. tutores §. curatores eo. ti. Quedam sunt officia privata ut procur. Et tunc si plures dati sunt procuratores non videntur quilibet dati in solidum sed pro parte ut no. in dicta l. pluribus de procur. Et hoc est verum secundum gui. de cu. nisi esset procur. generalis ut certe negotiationis ut l. 1. §. si plures j. de exerci. Et ibi dicitur plene. Op. dicit quod minor non potest apud servum manumittere Contra l. si rogatus §. fi. de manu. vind. Glo. dat plures so. Sed hoc est verum quod aut minor qui est consul vult emancipare et approbare coram se Et non potest ut hic. Sed aut

vlt tam coram collegio suo p̄bare Et tunc coram se
pt manumittē ut in l. contra / q̄ cū manumissio
nō pt fi nisi ex cā ut insti. qui. ex cā. man.
nō pos. §. plt. Et io dz cōmitti examinato illig
cāe ut hic op. dr hic q̄ minor manumittē
pt apud collegium suū l. apud eū §. i. j. de
man. Dic ut punctatum ī textu quod in fi. l. d
cā appbata debet fieri pncip̄ s. q̄ cā manumis
sionis debet coram collega fieri. Tn coram se
pt fieri manumissio ut in cōrio op. ad hoc de
vi. sed nō pt §. c. So. hoc cōtingit hic rōe
minoris etatis op. de l. apud eū §. i. j. de man
mis. So. ut in preceden cōrio dixi ī punctatōe
Queritur unq̄ cōsul theat impedicōez cōtenciosā
Et tenet glo. q̄ nō. In cōrium vir tex. ī l. i.
§. plt. de app. Et l. iij. de in ius vo. Et hō
tenet guil. Ite cē ar. hic q̄ cā incepta
coram uno iudice nō pt coram alio agitari
Queritur q̄ si ille coram quo cā incepta ē ī fir
mat an poterit coram alio agitari Et vr q̄ nō
ut hic dr In cōrium ē l. ff longius j. de iudic.
q̄ loco impediti dz alius subrogari Quid
dicendū Certe dice potes q̄ aut ipedimentu
ē longū ut spemitur ēē longū Et tunc loco im
pediti alius ē subrogandus Sunt ē breue et
de facili cessans Et tunc pt collega cognoscē
ut hic. Ite inducitur ad quaest. sciens q̄ tabellio
rogatus de scriptura nō pt alii cōmittē scri
benda ut ī aut. de tab. §. i. et ibi nō. et
§. fi. c. ti. modo tabellio ē impeditus vlt
cā cōmitti alii et p̄ eius scripturā publicari
an possit Et dr fruit. arim. q̄ sic p̄ hac
l. Ite inducitur ad quaest. q̄ si baiulus vnq̄
fuit inceptor ī cā q̄ ipē idē dz ēē in tota
cā et nō alius ut hic Et ad idē l. i. C. de
sport. Et ex hoc cōcluditur aliud q̄ si vnq̄
baiulus ē deputatus ad vnum beneficio nō
debet apud aliū citarē ut in cor. e de iudi.
§. nllo coll. li. Ubi de hoc dr Et hoc pt
trahi ad multas quaest. siles et max. ad quaest.
quā vidi de facto Episcopus clusinus the
bat duos vicarios cā cuius erat incepta coram
uno volebat postea p̄sequi pte coram alio
Certe nō pt nisi ex cā ut hic Inducitur
ista l. p. ja. de arc. ad quaest. q̄ cōfessio facta
coram vno iudice citatis nō pt mandari exe
cutioni p̄ iudice alius citatis qd pbatur sic q̄
hic dr q̄ si coram vno iudice fuit pbatum
alius nō pt manumittē Sz cōfessio ē spēs
pbacōis ut pbatur in l. ff si poss. §. plt. j.
de in int. res. Quod quod intellige verum nisi
forte fieret ad requisicōez primi iudicis sicut
ea q̄ nō. in l. cū quedam puella j. de iuris
dic. o. iudi. De hoc nō. p̄ Cy. in l. i. C. de
confess. in v. quaest. Se. l. breuit.

Breuiter hec l. diuidit
in duas ptes Primo ponit cō
suppsit originē offiu pfecti
ptorio / 2o tractat de punctis
quibusdam eisdē cōcessis 2a ibi
huiusmodi Et vr hoc intendit q̄ sūma pfecti
ptorio nō appellatur licet possit peti in integrū
restō h. d. Sciendū q̄ quomodo sit iste dignita
tis ut nō. ī l. i. §. i. de offi. eius cui ma. est
iurisdic. Et io glo. ī huiusmodi titulis spē vocat
exponenda qui sit isti qui habet hac dign
itatis Rō hic optima glo. q̄ isti pfecti cō
pantur cardinalibus et epīs quod ē nō. cōtra
nūtra Et io nō cum Se. l. omnia

Omnia Prefectus urbis
habet cognicōez seu cōmissioez
de omnibus intra urbe et centesi
mum miliarium Et cōmissi de
hoc sz cognicōez Et pt cog
noscē de quaerelis p̄ fuis cōtra suos dños Et de
quaerelis porrectis p̄ pronos cōtra libertos Et
pt relegare Et in insula deportare Et cog
noscit et pūit tutoes male administrantes ne
gocia pupillorum Et habz cognicōez tūc nū
nularios et liberos ingratos Et p̄ nō rulie
pt corrigē et castigē h. d. Sz adv. §. cura
carnis Et nō cōtra vadit ytalia Et nō. glo.
q̄ dicit q̄ roma ē sub pp. Et sic excludit illa
glo. q̄ donatio facta a cōstantino valuit licz cōrium
nō. ī aut. qd ob. epi. §. i. Dixi S. Ephemio
de mā huius dicis intr. an cōpendit vltimus dies
Dic q̄ cōprehendit terminus cui appoint. p̄ hoc
ē tex. q̄ vltimus dies cōpenditur in l. i. §. dies
de suis. et. Rō glo. q̄ ē turpitudo ac
ipē peniaz Ite gnaliter isti tutoes puniuntur
Dic s. extraordinarie ut l. meos de tutel. Ite
pt poni ī cōpedibus ut l. iiij. §. plt. j. de
suspec. tu. Se. cura carnis

Cura hic ē bonus §. Et vr. h. d. vt
victualia iusto pcio vendantur spectat ad p
fectum vrbis h. d. Rō qd dixi ī sūmario
op. nēo cogitur rē suā vendē ut C. de iude.
l. nemo et l. et eum j. rerum amo So. q̄ rebus
cōpetentibus ad victum quis pt cogi vendē ut
hic sz alias res nō cogitur vendē ut ī cōrio
op. de l. fi. j. ad l. iul. de an. Glo. dat
plures so. vltia ē melior / vel dic sūmmar
sil. Sunt quaeritur an aliquis cogitur rē suam
vendere Et dic q̄ nō cogitur ut C. de iud.
deli. l. nec enim Et de cōtrah. emp. l. inuitum
Fallit ī casibus ibi nōtis Sunt quaeritur unq̄ aliquis
inuitus iusto pcio cogitur vendē Et tunc dic / aut
ē tempus necessitatis ut caristie Et tunc cogitur vē
dē inuitus iusto pcio ut l. iij. §. cōtinuum j. ad
l. iul. de an. et ibi nō. Sunt nō ē tempus necessitatis

A

nō obstante ad hoc cum quis cogitur rem
suam vendere ut ne

op
op
op
q°
q°
op
Illa lex probat ad quaest.
De off° pfecti pretorio rubrica
Opi
De off° pfecti urbis rubrica
Opi
Sub q° 3 r°a
Opi
op §
op §
A

an muneris credi et neque 2qd

Et tunc aut qrit̃ de hiis rebus que sunt ad ro̅em
cõm̃ hom̃ ut carnes frumentũ et silia Et
tunc cogitur vendere iusto p̃cio ut hic et no. ut dicto
l. nec emere. Sed q̃ hoc obstat l. 1. §. fi. ff. si adu.
l. nec emere. Ubi no. q̃ hospes hospite compelle no. pt
nam. Ubi no. q̃ hospes hospite compelli no. pt
So. ut ibi Et no. ibi ad referendũ sibi quid
agat. Et sic vi. tep. q̃ munis credat. Et no. p̃
agat. Et sic vi. tep. q̃ munis credat. Et no. p̃
C. qui arm. no pos. l. ea quide Et allat
glo. in l. inquit puto §. vero ff. de verb. corr. et
ibi no. ¶ Op. ad hoc de l. diuus ff. de custo. re.
Et l. 1. C. de decur. li. x. ¶ So. dico q̃ si q̃s
de munis iurato an debeat ei credi de facto suo
s. q̃ aliq̃ ocauit Et tunc deb ei credi ut hic et
in l. inquit puto §. ne ff. de verb. cor. / Similiter
de comissione appareat scd̃m Cy. et no. ut l. fi. C.
de exhi. reis Sed vide l. ij. quadmodũ tes. ap.
Si vo q̃s an deb credi de facto alieno s. q̃ talis
comisit homicidiũ / tunc no deb credi iudicio n̄
alias afferat p̃bacões ut dicto l. 1. C. de decur.
li. x. et hoc qũ ad malũ puniendũ / credit
tñ ei qũ ad hoc ut ad sui relacões possit
inquisicõ formari ut dicto l. ij. de custo. reor.
et l. ea quide C. qui arm. no pos. Et hoc no
intelligas Ubi de hoc muniis habes et ea rela
cone vide ff. de iurisdic. o. iudi. l. fi. ¶ Se. pfecta

P Refecti. Intelligas q̃ nec citare
nec iudicare extra territoriũ potest
sed pt delegare extra territoriũ
Et hoc est vera lex ¶ Se. l. origo

O Rigo. ponit p̃mo unde
sumpsit questor originem 2o qt
quid sit eius officiũ et unde
fuit / 2a ibi ex questoribus / Bar
tolus ff. Se. l. barbarius

B Arbarius. hec e bona et
solepnis et subtilis lex Et le
gitur dupl. uno mo scd̃m glo.
alio mo scd̃m Ultramon. Et scd̃m glo.
diuiditur in quatuor ptes p̃o ponit
thema. 2o ponit una q̃oẽ et rnsione ad eam
3o ponit aliã q̃oẽ et eius soluc. / 2a ibi et ui
deamus / 3a ibi quid dicemus / 4a ibi sz si seruus
Et scd̃m lec. glo. vi. hoc d̃r agitata p̃ p̃tore
minus ydoneũ reputa simili macula affecto
tenere et valere ob publicã utilitatem. Imo plus
q̃ si seruus electus fuit ptor / liber et ptor
d̃r fuisse h. d. scd̃m glo. / legitur et alio mo
scd̃m Ultramon. ut dicam Et ro scd̃m hac lec. q̃
barbarius olim seruus et ptor creatus fuit
vel ptor e / et error cõis facit ius ppt publicam
utilitate Et agitata corã iudice incompetenti
valet et hoc ppt publicã utilitate Et de equi
tate iste liber fuit Et sic no. q̃ ex iusta cã

pt imperator ut ciuitas suũ alienũ manumittere
¶ Veniõ ad glo. Et op. de lec. glo. d̃r hic q̃ bar
barius petiit ptoriam et ptor fuit / Imo i
cidit in l. iul. ambitus / Ubi obstat l. 1. et p̃
totũ ff. ad l. iul. ambi. Et C. ad l. iul. am
bi. p̃ totũ / Glo. soluit modis multis / Una so.
e q̃ lic. no debunt peti tñ petita valeat
et teneat ar. l. 1. §. 1. qn̄ app. sit / hec so.
vi. q̃ glo. l. si q̃s C. de epi. et cleri / Vel dic
dicit glo. q̃ hic barbarius petiit officiũ pub
lice et palam no tacite ut simonice Et
io tenet q̃ no incidit in l. iul. abitus ar. l.
pt. §. 1. de pollicit. hec vi. bõ lic. glo. ea
no teat. Ubi d̃r q̃ officiũ fuit petitũ in
ciuitate romana in qua l. iul. no h̃z locũ ut
l. 1. ff. ad l. iul. abitus / Cy. dic q̃ hec so. optima
qñ princeps e in urbe et officiũ petere ab
eo q̃ i eo nulla cadit suspicio Ita dz itelligi
l. 1. scd̃m Ja. bu. Secus si petere a p̃plo q̃ tunc
optinet 2a so. huius glo. q̃ e so. ¶ Op. d̃r hic
q̃ no incidit in l. iul. abitus si a principe petat
Imo a quolibet petere no licet ut l. si q̃s C. de
epi. et cleri ¶ So. ibi loquitur i dignitate spua
li / pñdũ in tpali ¶ Op. ad hoc de §. cogitandũ
et §. 1. in coreut ut C. iudi. sine quo. suff. coll.
ij. Et io dicas q̃ aut petit publice et bõ
fide et sine pecunia et tunc e licitũ ut hic l.
aut petit dignitas et pecunia p̃mittitur
Et tunc aut q̃s de dignitate spuali / aut
de dignitate tpali Primo casu no e licitũ
ut dicto l. si q̃s et i coreut quo et epi. §. 1. coll.
1. / 2o casu aut dignitas h̃z secũ iurisdicõem
annexam aut no / Primo casu e licitũ pete
nec pecunia p̃mitte ut dicto §. 1. et §. cogi
tandũ / 2o casu dignitas peti pt et p̃ ea pe
cunia dari ut ff. de polli. l. 1. §. 1. Et io inter
hos casus vi. q̃ qñ dignitas h̃z iurisdicõem
i se annexã p̃sumitur q̃ ppt pecunia p̃missam
grauaret subiectos suos quod no e i alio
casu ut colligitur in dicto §. 1. scd̃m pe ¶ Op. d̃r
hic q̃ agitata corã eo valet / Imo vi. q̃ no
et error cõis no facit ius ut C. de legi. l.
quod no rõe / So. hoc contingit ppt publicã
utilitatem ut colligitur hic ¶ Op. Imo error
facit ius etiã si no sit cõis error ut ff. ad
macedo. l. iij. i pñ. ¶ P. cy. so. dic scd̃m Ja. bu.
q̃ aut publica utilitas suadet q̃ error
cõis habeat p̃ veritate et tunc facit ius ut hic
aut publica utilitas suadet q̃ error cõis no
habeat p̃ veritate et tunc no facit ius ut dicto
l. quod no rõe aut publica utilitas non
suadet p̃ ut q̃ Et tunc aut errans vult dap
nũ euitare ptextu erroris Et tunc cõis er
ror facit ius et p̃ veritate h̃r ut dicto l. iij
i pñ. ad macedo. Et idem l. venditor C.

op.
...
Se offo pre torio ff. ta
Se offo pre torio ff. ta
∴ bõ lex
bõ
bõ a
op
op
op.
no. q̃ hoc qui licite appetit dignitatez petere
^ no
op
op
no. q̃ hoc ad hoc quod error facit ius

ad marcell. hic fuit illius qui errat in eo qui ponit
q error no hēat p veritate Et tunc p veri
tate no habetur ut l. i. s. fi. qui admi. de peni.
est an. Et l. fi. de hr. insti. Et hec sunt no.
verba. op. q ymo contra eo acta no valet
ut l. qui alieno s. q. q. j. de neg. ge. So.
hic fuit tunc seruus scdm glo. Et io facta
contra eo valet ibi no erat tunc seruus quia
ibi no eat tuus. op. d. hic q no retractat
licet postea seruus appareat ymo ex tali sup
venienti debz retractari cu ad eu casu p
venit a quo incipe no potuisset ut j. de
arbi. l. no distinguemus s. sardono
So. ut dixi. s. de his qui sunt sui vel alie.
iuris l. plt. op. d. hic i. fi. militomagis
ymo plt ut l. in. i. fi. j. de adopt. So.
dicit glo. io hoc dicit qr princeps facilis
hoc credit q pplus romanus no q habeat
maiore ptate licet alia so. sit scdm doc.
et hec e bona. op. de l. si sinato j. qui
et a qui. vbi no pt alienu seruu manumitte
pplus. So. ex iusta ca pt pplus alienu seruo
dare libertate ut hic et l. i. et ij. C. qu.
pp. li. accep. s ad pnd tenet. op. d.
hic q fuit liber et sic ptor scdm glo.
Tn obstat l. herennius de decur. l. mo
ncor de susc. expor. qr ibi barbarius
sic incitur seruus. psuitur tpe retroacto
seruus fuisse. Et mo hunc gra. vltimon.
recesserunt a lec. glo. Et intelligunt q ista
l. ponat vna qoez tm s. an agitata
contra barbaro teneant Et scdm hoc diuidet
hec l. in quinqz ptes. na i pma ponit
quodda thema. In 2a quedz contradicentia
ad qoez mouenda. In 3a po. q. In qrta
qoe solo. In qnta ponit due roes
2a ibi s nichil. 3a ibi q decerni. 4a ibi
et veru puto. qnta ibi hec cm. Et i
suma hoc d. scdm hac lec. agitata
contra ptore minus ydoneo p publica
vtilitate et p auctre creantis eu i
ptore tenet et valet h. d. Et sic dif
fert a lec. glo. qr hic no d. q fuit
liber vel ptor. Tn p hunc declinatur
et scanus q sit verior lec. qro inqz
iste fuerit liber. Et tenet glo. q sic maxie
ne hoies decipiatur legi auctre ut l. ij. C.
de his qui ne cta. impe. vltimon. ut
pe. Ja. de are. et cy. et guil. de cu. tenet
gr glo. ymo p l. i. et ij. C. si seruus ad
decu. aspi. li. x. So. dicunt q d. tunc de

hoc in l. no inutat C. de li. ca. Jte et si seruus mi
litat no e liber. ut C. de re mili. l. sup seruus li.
x. So. si iste fuisset liber fuisset verus ptor
et acta contra eo de vigore iuris valeret et tn tex.
hic d. q de equitate valet Et ex hoc ipi co
dunt q no fuerit liber. et hoc e fortius qrad
nuc dicendu. Dico q glo. bn d. et Ja. bu. tz
ca hic. no obstat l. i. et ij. C. si seruus ad decu.
aspi. Et e ro qr hic fuit liber p auctre ppli
romani vel principis qr hoc ex ipo potuit
face ut dixi in qrto. s in l. qrta seruus aspi
rauit ad dignitate sine auctre alicuius superiors
s in l. nra hoc operatur publica vtilitas et
superiors auctas. Et eod mo vnde ad l. no
inutat. et ad l. sup seruus. no obstat q ipi
dicunt q si fuisset liber de vigore iuris agita
ta valuisset scdm Ja. qr de equitate d. liber
et ptor fuisse. Et ead equitate agitata contra
eo valet ut in glo. et textu. Quero vtrum bar
barius fuit ptor. Et determinat glo. q sic
vltimon. gr p l. herenius j. de cur. Et in eo
statu quo inueneris te iudicabo ut l. mo. incor
s. de s. expor. Sz barbarius fuit deterius seruus
go vr fuisse seruus et sic no ptor. So. dicit
tex. eu fuctu ptoria no dicit q fuerit ptor.
So. si fuisset ptor no eet vere q de equitate
valeret acta qr de vigore valeret Et ex his
concludunt gra. glo. Dico tn q glo. bn loquitur
no obstat q fuit seruus l. herenius qr solue
ut i glo. Ad l. monicor vnde ut i glo. no
obstat tex. dum d. eu fuctu ptoria qr scdm
dnm Ja. e quedz decisio qr bn sciebamus q
ipe erat fuctus ptoria ut in tex. dicit enim
q nunc fuerit vsus ptoria e similiter ymo fuit
creatus ptor Et impossibilius vndit ad me
no ad seruu et dicit q fuit ptor. no obstat q
ipi dicunt q acta de vigore valeret nedu de
equitate si fuisset ptor qr vndes ut i prede
ti qoe. Quero nunqz acta contra eo valeat ista
qo no e dubia qr acta valet ut hic vr per
tex. et in hoc oms concordant. Quero q est
ro q acta p iudice minus ydoneu valet. Ja.
de ra. et guil. dicunt q hic e duplex ro pa
auctre principis vel ppli creantis hunc ptorem
et in s. nd ead. 2a ro fuit publica vtili
tas ne tot acta contra eo pereant Et hec 2a ro
pbatur ibi auferre. Et pe. et cy. post eu tz
q fuit vna ro s. publica vtilitas ne actorum
multitudo periret Et huic opi. applaudit
dy. in c. i. in vi°. qoe eo de re. iur. li. vi.
Et hec sunt ar. ad qoez. Pone aliquis gessit
se dnm p tabellione et multa instrumenta et acta
confecit. postea apparet ipm no fuisse tabel
lione qr no habat privilegium an facta p eu va
leat. Videtur Ja. de ra. et guil. de cu. qui dicunt

op
op
op
op
op
a^a ii^a legi
a^a iii^a legi
a^a q^ta legi
q^o s
q^o
q^o
q^o
no ar ad q.

3^a q^o circa finem pte lec. bar. sup ff. ben

q hic fuit duplex

q hic fuit duplex no instrum et acta facta p eu
no valeret qr licet fuit una no s. publica vti
liceat tn alia cessat ut auctas eius q potuit
hunc creare tabellionem p hoc allat guil. l. actu
arios C. de actuar. li. x. Tu dic q instrum
valeat tenendo opi. pe. quod in simili tenet
dy. i dco c. i. p hoc vi tex. in aut. de tabell.
§. i. fi. de dominicis p utilitate comuni
no ancellando ut i aut. de tabell. coll. v.
no obstat l. actuarios qr ibi loquit in certis
exactoribus petenti publice qui sine licentia
principis hoc no posset et ita eum intellexit
guil. C. de adopt. l. no aliter et ibi dixi Ite
procedendo fuit in ar. ad quod q si coram iudice fuit
multa agitata licet postea appeat contrarius
acta valeat Et idem in prelato qui multa eum
monstrat ut valeat q fuit licet appeat postea
ipm no fuisse ydoneum ❡ Se. l. apud

De offo pfec. vigilum

Apud . hec l. primo ponit
quales isti fuerunt a principio
inventi et creati et a quo 2o qt
quid sit eorum officium et cu
q habet iurisdictiōem Et hoc dicit
totius tex. 2a ibi l. iii. §. cognoscit Et no.
tex. ibi aque sabinie tc. Et no. tex. q incendia
sepius fiunt culpa eorum qui i domo habitant
Et no. q custodes puniunt de negligentia et
dicit eum in culpa p malam custodiam Ite
no. q iste pfectus e spectabilis Et no. de pena
eorum Ite no. q qui de nocte fiet aliquod fur
tum puniunt custodes cogi ut fures indicent
ut ibi et de suis custodientibus tc. ❡ Et no. hic
. p capitaneo guardie cui data e modica
cohertio s. fustigatiō Ubi aut severius debet
puniri dz ipm remitte ad ptate ut capita
neum ❡ Op. dicit hic q plex sunt tc. primo semp
ut j. de pi. et quo. rei ven. l. si venditor
❡ So. illa l. dz limitari sm hanc l. ❡ Op. dz
hic q nec dum flagellis ceditur et q cuius pena
sit ictibus fustium Cont primo dz comuni ut j.
de incen. rui. nau. l. qui cede ❡ So. aut i
cendium comittit p culpa et loquit hic Aut
p dolo et tunc loquitur contrarium ❡ Op. ad hanc so.
primo et ubi comittit p dolo non e pena ignis
sz dz decapitari ut l. capitalium §. qui ob i
nimicitias j. de penis Et l. fi. j. de incen. rui.
nau. P. pro cuius solutione dic sm Ja. de are. q aut
comittit incendium dolo aut culpa aut casu
fortuito Primo casu aut fit incendium i civitate
aut i villa Primo casu aut incendiarius est
vilis psona aut i dignitate positus Primo
casu si e incendium magnum dz tradi bestiis

qualiter et quo puniatur ille qui
agit in causam pmt

et pt comburi ut dco l. fi. §. qui dat. quin
ta l. qui edes de incen. rui. nau. Secus si
esset parvum incendium qr tunc dz decapitari ut
dco §. qui ob inimicitias ❡ Si vo e psona i
dignitate posita Tunc si e magnum incendium
decapitatur Si parvum deportatur ut dco l. fi.
§. fi. de incen. rui. nau. Si vo incendium e
comissum in villa tunc e minus periculum Et io si
e psona vilis et incendium magnum dz deca
pitari ut dco l. capitalium §. i. et §. incendiarii
Si aut e parvum tunc dz deportari ut dco l.
capitalium i prin. Si vo e i dignitate positus
et e i villa Si e incendium magnum depor
tatur Si parvum relegatur ut dco l. capitalium
i prin. et l. qui ob inimicitias quinta l. fi. i
fi. de incen. rui. nau. Et i omnibus his modis
tenetur dz dampnum emendari ut l. qui edes §.
i. quinta l. fi. i fi. de incen. rui. nau. Si
vo p culpa tunc minus punitur q dolo ut j.
ad l. cor. de sica. l. in l. Et hoc e verum si
e lata culpa Si vo e culpa levis tunc punitur
pecuniarie no corporaliter Et si no pt solvere
punitur in corpore ut dco l. qui edes Certe
tamen qui e incendium comissum casu fortuito no
tenetur ad aliquid sz imputatur casui ut l. pt.
j. de incen. rui. nau. Et hoc modo intelligas
ubicumque de isto tractatur qui ignem casu prestat
qualiter et quo puniatur ❡ Se. l. proconsul

Se. ma. tom. q. h.

Proconsul . proconsul antequam
ingrediatur provinciam sibi de
putatam iurisdictiōem voluntariam
exercere pt no contentiosam
sz legatus proconsulis nullam
h. d. usque ad l. observare Intelligo sm guil. q
respondendum iudicibus e unica licet respondendum pendere
sit voluntaria ❡ Op. hic dicit q ex provincia no
sz iurisdictiōem etiam voluntariam legatus possunt
Cont. l. apud pasulem de manumis. vindic.
❡ So. ibi e egressus provinciam hic no Et allat
hec l. q si aliquis pendet iurisdictiōem ab ali
quo qui sit inferior principe q extra territorium
no pt exercere iurisdictiōem voluntariam Secus
si a principe dignitatem pendeat ut hac l.
ii. i fi. Dixi in l. no aliter de adopt. q ta
bellio pt creari ab alio q a principe ut ibi
sm guil. de eo modo tabellio e creatus sm
formam istius civitatis et ipius statuti an po
test extra territorium illius civitatis condere instrum
Et vi. hic tex. q no cum talis tabellio hoc
habeat ab inferiore principe licet hoc sit de
iurisdictiōe voluntaria Dico tn q instrum i illo
loco factum ubique valet ut hic Et l. i. C. de
eman. li. Secus si tabellio pendet officium

De offo proconsulis et legati pt.

Summa zed legis

op. p

no ad quod allega
illa lex 2 eu hoc
dicatur una q. exp

a presidibus vel a principe vel comitibus qui faciunt
principis auctoritate Et tunc obviatur premissis per hoc
quod est glo. j. de excu. tu. l. non solum, et si testo
Et not. Spec. in ti. de instru. edi. § restat
videre quod de huiusmodi Et dixi in dicta l. non
aliter ff. de adopt. Et hoc non potest intel-
ligi quod hic dicitur. ¶ Sequitur l. observare

Summa

Observare. No. quod officialis secun-
dum consuetudinem non debet alter quam ea tenetur
¶ Item no. quod debet notificare adventum suum
per comminationem huiusmodi dixi ff. quid sit an in-
gressum vel post quod post ingressum Et
hoc dicitur in summa. Proconsul post suum ingressum
potest facere legatum et eidem iurisdictionem committere
Et legatus antequam proconsul provinciam ingrediatur
iurisdictionem non habet Et ratihabitio proconsulis
non confirmat acta per legatum nisi ut ex mente
Et proconsul si sit impeditus ex causa iusta ante
ingressum legatum potest mittere in provinciam ff.
de off. eius ad l. solet ¶ Item no. quod presidens debet pre-
potest ut j. ti. ij. l. sepe. et j. de pom. l.
plautius ¶ Item no. quod officialis antequam sit ingressus
provinciam non habet in ea iurisdictionem ¶ Item no. quod
quis non potest dare quod non habet ¶ Item no. ex l.
sequenti quod continuatur et glo. eius quod dicit hodie
vicarius quod ita officialis principis vadit
alicubi quod potest pro eo dimittere vicarium et
hoc hodie fit multotiens Et ideo potest facere
quod potest principalis officialis nisi mensura lab
scissione quod pretio non ¶ Item no. quod mittendo
legatum proconsulibus habet iurisdictionem eandem antequam
delegatum habeat et proconsul ingrediatur pro-
vinciam ¶ Item no. in fi. quod ratihabitio non equi-
paratur mandato ¶ Ad hoc op. de l. fi. C. ad
maced. ¶ Sol. secundum Ja. bu. Si quaeritur an ratiha-
bitio equiparetur mandato vel dicitis aut
illud quod fuit factum ante mandatum potuisset
aliquo modo valere et tunc ratihabitio retro-
trahitur et mandato comparatur ut in contrario Si autem
non potuisset aliquo modo valere Et tunc ratiha-
bitio non comparatur mandato ut faciat refacta
valere ut ex tunc in tempore quo fuerunt sed ut
ex nunc sit Et ita debet intelligi hec l. et e
vo. sol. ¶ Op. ad hanc l. autem quod dicitur quod legatum
sine potest mittere antequam ingrediatur provinciam ut
§ nulli in aucten. de defen. civi. coll. ij. Ubi
defensor civitatis non potest facere vicarium ¶ Sol.
hic subest iusta causa ibi non ¶ Op. ad hec
ff. primo et ubi subest iusta causa impedimenti
non potest facere vicarium primo loco eius alius
subrogatur ut l. si longius in prin. j. de iudic.
Et io dicitur quod aut quaeritur an rector civitatis vel
alius officialis possit vicarium facere ante

ingressum officii aut post Si ante aut est iusta causa
impedimenti aut non Primo casu potest vicarium
facere ut hic et l. alleg. 2o casu non ut ff. l.
pre. § fi. cum determinatione ibi posita Si vero quaeritur
an postquam est in officio possit facere vicarium et ei
committere iurisdictionem et vices suas Et tunc aut
subest iusta causa aut non Si iusta causa ut infir-
mitatis que est iustum impedimentum Et tunc aut est
longum tempus impedimenti Et non potest facere vicarium
sed eo remoto debet alius subrogari loco eius ut
dicta l. si longius in prin. j. de iudi. Si autem non est
longum impedimentum et tunc vicarium potest facere
ut l. i. § i. ff. e. Et habetur in aucten. de coll.
§ prohibemus coll. ix. Si vero non subest iusta
causa tunc vicarium non potest facere Ita debet intelligi
§ nulli in aucten. de defen. civi. coll. ij. Et vide
glo. que est hic et non iuncies in nullo loco quam est
eadem glo. in l. ij. ad ult. C. de offi. eius qui
vicem al. ¶ Queo aliquis cognovit de aliqua
causa tamquam delegatus qui non erat postea ille
qui potuit delegare ratificavit an valebit pro-
cessus et sententia Et videtur quod sic per l. licet j.
de iudic. Et quia ratihabitio trahitur retro ut
C. ad maced. l. fi. ¶ In contrarium determinat glo.
in dicta l. licet et ibi firmat Dor. Et ideo no. in l.
instar C. de iur. fis. li. x. in fi. glo. magne
ubi causa agitata per eum fuerunt nulla non potest
ratificari De hoc no. in l. vi. C. qui pro sua
iurisdic. Et in l. i. et ibi per Cy. C. ubi de cri.
agi op. ¶ Queo nunquid partes possunt eius processum
ratificare causa fuit incompetens Et videtur quod
sic ut l. ij. C. de iuris. omnium iudi. Ita no. in
dicta l. i. C. qui pro sua iurisdic. Dor. dicit
contrarium quia ratihabitio non confirmat quod fuit
nullum et etiam non habuerunt sua consensualia
nec obstat dicta l. ij. quia ibi non valet ut sententia
sed nunc ex consensu partium Et hoc non intelli-
gitur quod ibidem et no. in l. ij. C. de peda. iudi.
et ibi glo. vide contrarium quod hoc non debet intelligi

Summa

Solet proconsul potestatem suam ad cog-
nitionem causarum meri imperii suo legato
committere non potestatem ad defensionem Et
proconsul non debet passim exercenda recipere licet
quaslibet possit non tamen ea que ad munera tenere
ff. de off. eius ad fi. ¶ Item no. quod avarissimum est
omnia exenia recipere ¶ Item no. glo. quod illud
quod fit ex voluntate non debet fieri ex necessitate
Et per hac materia vide quod no. in l. cum de in
rem verso j. de usur. Et per Dor. in l. si certis
annis C. de pactis ¶ Op. hic quod non potest absolute
ut ex proprio Sed an potest primus eidem ex libe-
ralitate ut exspectandum Et potest dici quod sic per

ex
an ratihabitio equiparetur mandato
ex
ex
no. quod ab hoc an rector civitatis vel alius officialis possit facere vicarium
qo
qo

dicas glo. vide glo. in l. i. C. si adv. li. Et
in l. fi. C. qui et adv. quos in integrum restitui non. Et hoc
ille glo. facit ad multa Et facit ar. ad quoddam
statutum cavetur quod potestas in ultimo tempore vel mense
sui regiminis non possit aliquem absolvere, cum
possit puniendum eum et absolvendum Et pro dicta
quod sic per predictas glo. Et non. per Ja. de are. in
l. i. C. si adv. li. et ibi per Cy. Et hec facit
ad multas questiones que possent hic exemplificari
quas dicere non curo. Secundum l. si in alia

Si in aliam provinciam proconsul, scilicet obsevavit
ea que inferius describuntur Et in provincia
sibi deputata habet pleniorem
potestatem omnibus post principem De eo tamen que
vertitur inter fiscum et privatum non cognoscit
licet cognoscere possit ff. de iure fisci l. ad fiscum ubi
decretum in l. nec quidquam Et no. de consuetudine
decretum in l. nec quidquam. Ubi decretum
et eius materia. Secundum l. nec quidquam.

Hec quidquam vel decretum hic et compositum
et legitur contrario modo in glo. Et
communi modo secundum Ja. de are. de cuius
lec. que dicitur Et primo non legitur secundum glo. quod hic
ponatur decretum pro sententia diffinitiva Et libellus
ponatur pro quadam scriptura partibus missa Et secundum
hanc lec. hoc dicit Sententia diffinitiva debet ferri
presentibus partibus non per scripturam partibus transmissam

Sententia

ff. de Op. ad hanc lec. dixi quod sententia diffinitiva
debet partibus presentibus ferri et non potest per scripturam

op

et propter decretum de l. diem proferre in princ. de
arbi. Sententia diffinitiva debet ferri presentibus partibus
ut hic sed interlocutoria eis absentibus potest ferri
ut in contrario quod non. Op. ad hoc de l. a precedente

op

dete C. de dilat. So. ibi erat talis interlocutoria
interlocutoria ex qua pars poterat ledi et ideo parte presente
et bene citata debet ferri ut ibi sed in alia
interlocutoria ut dixi Op. ad hoc de l. quod

op

iussit j. de re iudi. Pro cuius solutione dic secundum Ja.
bu. quod quedam est sententia interlocutoria que continet aliquid
dari vel fieri a parte et ista comparatur diffinitive
ut no. in dicta l. quod iussit et in l. quat. § plt.
j. de arbi. Et hoc non nisi sententia diffinitiva debet
ferri nec tale cognitio presentibus partibus et bene
citatis ut l. de unoquoque c. ti. et l. peremp-
torias j. de iudic. et ita fit etiam in hac inter-
locutoria. Quedam est interlocutoria que non continet
aliquid dari vel fieri sed ex ea adversa pars posset
ledi Et tunc etiam ista debet ferri presente parte et
citata ut l. a precedente pall. Quedam est
interlocutoria ex qua adversarius non leditur ut in
citatione que est interlocutoria ut l. tu clericus C. de
epi. et cle. Idem potest in plerisque dici quod facit
arbiter Et tunc ista potest ferri parte absente

Solo

triplex est sententia interlocutoria

ut dicta l. diem proferre in prin. et quod ibi no.
Et ita intelligo quod hic no. in glo. De

non ar. ad q.

diffinitiva non est dubium quod debet ferri parte pre-
sente ut dicta l. de unoquoque. Sed an in scriptis

q°

debet ferri interlocutoria Glo. est quod sic C. ix. C.
de app. quoniam est tep. C. de puni. sta. li. i. fi.
li. x. Si vis salvare illam glo. dic quod ibi
est casus specialis Et hec lec. licet subtilis sit
non tamen continet lit. Et ideo ponit glo. aliam lec.
quod hic loquitur in decreto alimentorum vel
consimilibus ubi requiritur officium iudicis
Et secundum hanc lec. hic dicit quod ubi imploratur
officium iudicis in quo eius decretum debeat
interponendum non requiritur libellus Et hoc no.

op

Et pro hoc decretum i. officium iudicis Op.
primo porrigo libellum j. de exer. ti. l. si ex
eo Glo. tamen timide recedit ab hac lec.
Vel dic secundum Ja. bu. hic quod ibi libellus por-
rigitur voluntarie et non necessarie Et sic salvatur

q°

hec lec. Quero per hoc utrum in officio iudicis
sit necessarius libellus Glo. dicit quod non in preterea

sa. lec. tura

de intro. act. Gl. alia in l. de submissis C. de
nau. li. xi. quod non. contrarium et ideo tamen in l. ix. §.
dicis j. quib. ex. in bo. pos. servi. Et in l.
i. C. de eden. in prin. Quid dicendum Dic quod

no. multiplex esse offi.

quoddam est officium quod datur loco deficientis
actionis Et in isto dic quod aut a parte petitur ad
dari vel fieri licet concludit iudici ut in salario
advocatorum quod petitur iudicis officio Et tunc
in hoc necessarius est libellus vel deliberatio petitionis
requiritur ubi debitur cede ut contendit Item
tale cognitio et datur sententia diffinitiva unde
nimirum si libellus requiratur et hoc per generalia
verba ut in aut. offeratur C. de lit. cont.
maxime cum actionis verbo officium contineatur
ut j. de ac. et ob. l. actionis verbo Et insti.
de act. in prin. Sed aut non petitur dari vel fieri
a parte iudici tamen concluditur ut in officio per quod
petitur restitutio ut in tantum de dap. inser. Et
in illo requiritur etiam libellus quod restitutio plenam
cause cognitionem ~~requirit~~ desiderat ut j. de
minor. l. in causa § cum cognitio Et de min. iur.
l. nam et postea § si minor et ibi no. in glo.
Quoddam est officium in quo requiritur cause cog-
nitio non tamen ex parte implorantis illud ut in
imploratur iudicis officium ut tutor detur pupillo
Ex parte istius non requiritur cause cognitio sed
ex parte tutoris sic et in isto non requiritur
libellus secundum gl. de cu. ut j. cum pe. tu. l.
dum § i. Quoddam est officium in quo non req-
uiritur cause cognitio nec ex parte implorantis illud
nec alterius Et in hoc non requiritur libellus
nec cause cognitio ut pe. e. l. § de plano Quod-
dam est officium quod competit loco exceptionis

Et in isto no requirit libellus ut l. plane de
peti. her. De voluntate tn pt porrigi ut l. sed
et si et de exerc. tri. et hoc tz ibi gul. q de
nitate ibi no teat offerre libellum quod no
a nodd e offin iudic no nobile et no princip
le s desinit actoi ut in offo p quod petit
expensie sint interlocutorie fiei de expensis
hec j. de inoff. l. inor. vel p quod petitr
fructus vel alie accessiones post lit. cot. Et tunc
i isto offo e necia libelli Et de hoc dz itel
ligi quod no. j. de iniro. act. i xpi et in l.
edilet § lte sciend j. de edi. edic. Et no. j.
de damp. infec. l. si quis § fi. et ibi bo glo.
Et ista no q pnt dedignit de cu. et Ja. bu.
Queo uniq in offo iudic requirit lit contestatio
vide quod no. i fi. et ibi p ber. ex de offi.
iudi. Et p cy. c. si ut se. ab her. absti. aut.
si omnes Et io no curo hoc dice Legit et
alio mo s'm glo. q si bmi index de eo cog
noscat et snaz velit pferre q no dz ali q
mitte scribendo vel legendo et hec lex no
placet q nllo mo applaudet lex Et io glo.
legit alio mo q e tenue i ordie Et s'm eo
hoc itendit Ea q requirunt cae cognitioez et
decreti interpositioez no delegant et hec e bu
et com. approbatur Et itellige libello iudicem
delegatum Op. dic hic q ea q requirunt cae
cognitioez no pnt delegari Cont. l. i. C. ubi
et apud quos So. dic glo. q ibi e spale et
ro spalitatis dr q e i fauore minor hec
e fta q lex illa eum i restoe maior s
lenis Et io dic q ro spalitatis e q restoez
i itegr q e fauorabilis Op. dic hic q no
pnt delegari Cont. l. cognitio § fi. de offi.
eius cui mā. e iur. dic. So. quedam sunt q
requirunt plenam cae cognitioez et decreti
interpositioez et ista no delegant Vt hic
Quedam requirunt semiplenam cae cognitioez
et ista sicut in i gl'o et ibi no Op. ad hec
s. de l. h. C. qui p sua iur. dic. Iuncta l. i.
§ que vo j. de offi. eius cui ma. e iur. dic.
So. hic loquitur de his q expediunt offo
iudicis et sic p sum decretum Ibi de his
q mo acris Op. et vr q ista pnt dele
gari Vn obstat l. suggerere C. de offi. e
qui vice alt. iudi. ges So. et hoc no.
ibi loquitur i substituo loco iudicis mortui
vel loco absentis qui no dr delegatus s ha
ordinariam iur. dictioez Et hec so. intelligo
no q substitutus loco absentis vel vicarii
qui dimittitur ab eo q se absentat vel q
e mortuus habeat ordinariam iur. dictioez quod

e no Op. qr omnia Et vr q nllo casu sit p
missa delegatio ut j. de offi. eius l. i. in pri.
So. hic loquitur i causis meri imperii Ibi mix
ti que no sunt delegabiles Op. ad hec s.
de e. l. i. § eius So. ibi qntu ad cognitioez
et decreti interpositioez et ista no delegat
ut hic Quedam requirunt semiplenam cae
cognitioez Ad hec s. op. de l. magistratibus
j. de iur. dic. o. iudi. Sed quero s. dic s'm
Ja. de are. q quedam sunt q requirunt cae cog
nitioez et snaz platioez Quedam requirunt
cae cognitioez et decreti interpositioez Sed
qd est inter snaz et decretum qr sna e
deliberato iudicis contines i se decisione cae
cu absolutioe vel condepnatioez ut j. de re iudi.
l. i. Decretum vo e considerata vel deliberata
pnisio iudicis q decretum cu deliberatioe ver
bu tertium Et hoc s'm Ja. de are. In pmo
casu aut e ca civilis et pecuniaria aut e
criminalis aut status Pmo casu aut e infra
certam auream aut sup Si infra delegari
pt uc quilz magistratus pt de hoc cognoscere
ut i § iudicare in aut. de defen. civi. coll.
iij. Si sup certam auream Et tunc aut dele
gatus e impeditus et no e dubium q talis
ca pt delegari ut C. de peda. iudi. l. placz
n. rursus Aut no e impeditus Et tunc si vult
sibi reservare snaz et tunc committere pt ut dicta
l. placet i pri. quarto § q vero adeo i ead
l. q dicit itellige illam l. difficile s'm Ja.
dum tn ter audiat eum ut i aut. ad hec
C. de iudic. et in cor. vn sunt et hoc in
ordinario Delegatus aut si vult ca committe
pt s si vult sibi reservare snaz no pt ad
committere ut no. i dicta aut. ad hec et hoc
de iur. tali de iur. com. secus ut ex. de offi.
dele. c. sup. quom Et ibi ple p ber. Si vo
e ca criminalis tunc aut continz modicam cohertio
noez et pt delegari ut de iur. dic. o. iudi.
l. magistratibus Aut continz magnam cohertioez
ut mebri abscisione vel mutilatioez Et
similia omnia q sunt meri imperii Et
tunc aut delegans e impeditus aut no Si ipe
ditus pt delegare qntu ad cognitioez no qntu
ad expeditioez ut l. i. § eius vero et ibi no.
j. de offi. eius cui ma. e iur. dic. Si vo
no e impeditus tunc regulariter delegare no
pt fallit i legato pconsulis ut l. solet
§ e. q lex de eo nihil cavit secundum
mode dor. Et ideo si delegatus magnam more
patet ut in § phibemus i cor. de collator.
coll. viij. Si vo e ca status Et tunc aut

ingenuitatis et liber[tatis?] tinitatis. Et ista non potest delegari ut C. de peda. iudi. l. placet in fi. contra est ea libertatis et servitutis et ista non potest delegari ut C. ubi in statu l. ia. dividi. In 2o casu principali quando requiritur cause cognitio et decreti interpositio. Quandoque autem requiritur cognitio plena aut semiplena. Primo casu regula non potest delegari ut in § i. fallit in restitu. ut C. ubi et apud quem l. fi. Et in l. in e danda s. de tu. et cu. da. ab his. 2o casu quando semiplena cause cognitio requiritur tunc possit delegari. Quantum ad cognitionem iniuncta quod delegatus cognoscat ubi bonorum possessio sit danda ut non ... ubi sit mittendus aliquis in possessionem ut non / non tamen ... ipsam immitat ut l. cognitionis § ubi possidetur s. de offi. eius cui man. est iurisdic. et ibi ple. no. Et hec sunt verba bona que approbat Ia. bu. Immo lec. Ia. de are. est quod ille tex. plane loquatur quod si aliquis ad iudicem vadat et conqueratur de aliquo quod debet aliquid recipere / et iudex faciat litteram que incipit tibi placet quod ... et tibi ... hoc fieri non potest. Opinio hec est conformis textui ... quam approbat Cy. et pe. et melius fuit ... ... aliquis doctor de mundo in hac materia. Et verba Ia. de are. sunt notanda. no. Ide s. de plano

De plano proconsul de plano cognoscit impuberes et liberos patronos et libertos obsequia non prestantes. h. d. No. glo. que dicit quod de plano est dicere sine pressu cause cognitionis. Op. de l. iulia § sexaginta s. ad l. iuli. de adult. ubi dicit textus de plano et tamen libellus ibi requiritur. Idem sentit glo. in l. i. § dicit s. quis ordo in bo. poss. ser. Immo dicit / dicendum secundum guil. de cu. ... ... simplicia est ... et tunc si statutum ut lex utitur hoc verbo de plano tunc non requiritur libellus ut hic. Contra quando non est lenis sed gravis. Et tunc requiritur libellus. Ita debet intelligi dicta § sexaginta. Et quod no. s. de fer. l. i. ... pri. ... quid ergo operabuntur hec verba de plano potest dilationes abbreviare et alia / non tamen substantialia obmittere sicut videmus in summario tamen remittitur ... ... hoc operatur ne scrupulosa fiat examinatio ut s. dele. l. si ... Et licet iudex alias non potuisset procedere ... feriato. Isto casu potest procedere non tamen introducto in honore dei. Et ita debet intelligi dicta § sexaginta / facit ad hoc quod no. s. de fer. l. si feriatis. Item operabitur quod postea quod iudex teneatur servare morem maiorum et

in loco consueto iudicare. hoc casu potest alibi iudicare ar. l. nolint § i. et ibi no. s. de iudi. ... de quibus omnibus plene dicit Et ... vide quod omnia ista et plura alia ... ... haec ... ponuntur in c. sepe extra de ver. sig. in clem. Dico si in rescripto continetur quod causa tractetur de plano sine strepitu et figura iudicii numquam hoc casu erit necesse libellus. Breviter secundum guil. dico quod non ... quod figura iudicii denotat hoc scilicet quod causa in partes dicitur coram iudice redigatur in actis et etiam in scriptura. Ut est tex. no. in § sed si modo in l. i. C. de lati. lib. toll. Ubi quando remittitur figura iudicii ... esse remissa porrectio libelli ar. dicte l. Et dic ut in dicto c. sepe. Dico numquam in summariis requiratur litis contestatio. Et dicit quod sit nam in actione ad exhibendum summarie cognoscitur ut s. ad exhi. l. iii. § sciendum et tamen lis in ea contestatur ut l. tignum § fi. e. ti. et ideo requiritur litis contestatio. Et de hoc no. in spec. in ti. de offi. iudi. § fi. secundum Ia. fa. cum tractatus est positus hic sequitur que observanda

Observare proconsul ordinem observare debet advocatos audiendo / et non concedentibus advocatos dare debet ne imbecilles a potentibus opprimantur. h. d. ... ad fi. ... No. quod iudex exercet suum officium licet non petatur sicut ... in appel. ut s. de app. l. eos § fi. Item ... iudex ... debet ut relicta ad pias causas prestentur si heres est negligens in solvendo ut episcopus in hoc sit negligens et non petatur ab aliquo de hoc est tex. in aut. de ecc. ti. § si autem coll. viiii. quod no. Et valet quod licet fratres minores non sint capaces relictorum ut in c. exiit de ... extra de ver. sig. in clem. et sic non possunt petere / consulitur eis officio iudicis ut ad petitionem eorum petere ut ex suo officio ... fuit l. quod ... in fi. s. de ann. le. Et C. de peti. her. l. hereditatis. Nemine

Nemine hoc principium est optimum. Et dicit in summa quod proconsul debet de causis cognoscere et omnia agere usque ad eventum successoris. Et no. de dictione usque denotat coherentiam sicut ait dicto a. vel ab. denotat separationem ut s. de act. emp. l. ... § fi. Et s. de duo. reis l. ex duobus. Et no. ibi eo sit unus consulatus ... Op. ad hac l. dicit hic quod usque ad adventum iudicis ... expirat officium per adventum successoris ut s. ti. pro. l. i. ergo ... nihil poterit facere et dicit ... ut s. de ... iudi. l. eius qui ... glo. no. ... hoc est quod no. dicit

officium finitum nec dicitur privatum donec succes-
sor advenerit unde ad contrarium dicit glossa quod licet sit
finitum tempus non tamen est privata potestas. Item non quia
licet mutatur officiales tamen officium dicitur esse idem
et multo magis si non mutetur persona sed ideo offi-
nalis reconfirmetur in officio ar. infra de prescr.
l. sed si maneat. Et valet ad questionem quod si certa
quedam fuit data arbitrium potestati huius civitatis
nunquam in officio et sequenti tempore illud arbitrium
habebit. Et dicitur quod non. Ista potest dici vera per verba
quae hic ponit glossa in prima questione quia illud officium
et arbitrium expirant ut dicto l. eo quem
ad eum quod. In contrarium facit iste textus et dicto
l. sed si remanente infra de prescr. et l. si donatae
§ fi. infra de do. inter vir. et ux. Iste ideo dicitur
ad questionem dicit statutum quod si quis aggre-
ditur aliquem in domo sua puniatur in tantum
quod aggressus fuit eum coram hostio vel in
porticu an incidat in penam statuti. Et allegatur
xvi. mal. quod sic ibi usque ad adventum successoris
quod dicto ad denotandum coherentiam adeo quod ea
que sunt domui coherentia dicuntur de domo et hoc
facit l. pedius § plt. et ff. infra de le. iii. ad
idem l. apud labeonem § quintum et § pende
infra de iniur. vide glossa et quod ibi scripsi in l.
quedam ubera infra de fur. in pri. Queritur quod si
statutum dicit ad domum assalierit et ipse
assalivit eum ad apothecam an incidat in penam.
Pro hoc vide l. lex cornel. § fi. infra de iniur.
et vide dicto § quintum et § pende quem
facit videtur contra glossam. Queritur qualiter hec dictio
usque hic ponatur. Et dicitur quod ponitur inclusive sed
dicitur quod potuit exclusive ut infra an per aliud eo
ap. l. i. § sed si quis diceret. Ex. in l.
a caligatis ff. de milit. dicitur quod verba que
aut proferuntur a lege aut ab homine. Si ab homine
tunc aut si ponitur inclusive continet odium et
tunc ponitur exclusive secus si continet favorem ut
ibi nota per eum et per hoc est glossa infra de dolo
l. idem est. Et pro declaratione huius dic quod
quandoque quod ponitur absolute ut l. fi. ff. de
reno. do. quandoque ponitur respective et tunc aliquid
additur tempus verbi gratia usque ad kalendas quandoque
locus ut usque ad talem locum quandoque numerus
ut usque ad xiiii annos quandoque gradus et a
parentibus usque ad consules et tales. Si tempus
tunc ponitur inclusive ut l. eum qui kalendas infra de
ver. ob. nisi ratio suadeat contrarium verbi gratia de
tibi p. per terminum usque ad diem veneris iste
tamen ratio suadet quod ponatur exclusive sic etiam
in similibus quando dico do tutorem filio meo usque
ad pubertatem tunc usque non ponitur inclusive
quia post pubertatem finitur tutela ut insti. qui. mo.

tu. fini. in pri. Si vero addicatur locus tunc
dictio usque ponitur inclusive ut infra de le. iii. l. proxime.
Et l. plt. infra de flu. nisi alia ratio suadeat contrarium
quod ponitur exclusive verbi gratia vendo tibi fundum
usque ad talem domum an domus comprehendatur
certe non secundum quosdam quod intellige secundum dec-
laratores dy. verbi gratia quod habeatur respectus ad
precium rei ut ipse nota in dicto l. proxime §
i. infra de le. iii. Et l. filiusfa. § i. infra de le. i.
Et idem in aliis quando additur gradus ut
l. fi. C. de senat. simile nota in numero ut l.
cum pfimerit infra qui di. li. fa. quia ibi ponitur
inclusive nisi ratio suadeat quod ponatur exclusive.
Et ita potest intelligi dicta l. ii. § sed si ea infra an
per alium causa app. Et l. i. in pri. infra ad l. fal.
nota. Sequitur § legatus

Legatus proconsul non debet remittere legatum
suum antequam de provincia recedat h. d. Et sic
nota quod an sindicatum non debet officiales suos
officiales remittere. Sequitur l. si quid

Secundum ea que dicta sunt in adversione re-
quirit non spectat ad legatum procon-
sulis h. d. Et hoc non intelligas hac l.

Legatus hec l. habet duplicem intellectum
et litteram unam negativam et aliam affir-
mativam. Si negativa contrarium videtur de l. cum
pretor § i. infra de iudic. Solutio dic quod si est delegatus
ad plures causas tunc unam causam potest delegare
ut in contrario. Secus si ad unam causam tantum est dele-
gatus quia tunc illam non potest delegare. Et hoc
non loquitur hic sed hoc l. a iudice infra de iudic.
Aliqui habent litteram affirmativam. Et tunc op.
de l. a iudice C. de iudic. Solutio regulariter
delegatus non delegat ut ibi fallit in dele-
gato a principe et in legatis proconsulis ut
hic dicit si habes litteram affirmativam et
sic utraque procedit. Sequitur l. legati

Legati etc. pro eo quod dixi in lege
meminisse § e. quod non dicitur officium finitum
nisi advenerit successor et hoc verum
si non sit confirmatus. Op. ad hoc quod dicitur quod non
habet propriam C. l. plt. § quam proprium infra de
offi. eius cui man. est iuris. Solutio ut ibi
nota quia proprie non habet ordinarius ut hic sed dele-
gatus habet ut ibi dicitur. Sequitur l. proconsul

Proconsul illarum hec l. ad questionem con-
suetudo est in ecclesia sancti laurentii quod
archipresbiter habeat oblationes dominales
et sacrista eas que sunt in festo sancti lauren-
tii. Contingit quod festum sancti laurentii venit
die dominico et queritur cui oblationes sunt ar-
chipresbiteri nam maior est dominica quam aliud festum et
inspicitur potius quod est nale quam quod est accide-
tale ar. l. iii. § i. infra de tutel. Et sic potius
competunt dies dominica quam festum sancti laurentii

nota ar. ad questionem
questio
questio
nota de dictione usque
quomodo ponitur
nota dictum
nota dupliciter
intellectus
quando dicitur officium
finitum
nota illam legem
ad questionem q.

2 facit ad idem l. dies feſtos C. de fer. ¶ Item
induci̾ in ar. ad qõez q̄ vnde iudex p̾ pri
nam maior̾ amittit ſuam iuriſdictoez Cont̾ hꝫ
ē ut in aut̾. de defen. ciui. ꝯ. miſſet ꝯ. coll.
iij. vbi defenſor nõ amittit iuriſdicõez ꝓpter
puinam pſidis / ad idē l. cunctos C. de metal.
li. xij. Et hec valent qr ſi veniat hic car
dinales legati q̄ ꝯpnt̄ nichilominꝰ nõ amit
tit iuriſdicõez ſuam ut nõ. in dicta l. cunctos
qo Quid aut̄ ſit de iur̾ magr̾o vide in c. vole
tes ex̄ de offi. le. Et dic ut ibi d̾ ſ pfectꝯ

De offi° pſer. augustalis lr.

Prefectus prefectus
auguſtalis corpꝰ imꝑiũ
amittit q̄ ſucceſſor intrauit
alexandriam hoc dicit vſꝗ
ad finẽ ſ Se l. nomẽ

De offitio pſidis rp̄ra — Summa

Nomen appellatõe pſidis
ꝯtinet̄ ꝯmunicꝫ rector pro
uincie et apud ſe talis ꝑſes
ꝑt mandamuſ hoc dicit
nõ l. ſequenti ¶ Se l. pſes

Summa

Preſes preſes ꝓuincie ꝯgnoſ
cit de crimĩbus in ſua puincia per
ꝓſonꝯ ꝯmiſſ et ea puit donec
ē in ꝓuincia h. d. vſꝗ ad ꝯ. priuatꝯ eſt
ꝗtū ad exercitiũ rõe quod dixi i ſidiualis
q̄ rõe delicti quis ſortit̄ forũ ut l. i. et
aut̄. qua in ꝓuincia C. vbi de cri. agi oꝫ. Et
q̄ vbi lex nõ diſtinguebit nec nos diſtinguem̾
dicit̄ hic q̄ ꝯtum ꝓ puata ꝑſo q̄ ē ex̄
op ſuã ꝓuinciã Cont̄ l. ij. C. de offi. pcon
ſulis. So. ꝗtū ad iuriſdicõez ꝯtencioſam
hec ꝓ puata ut hic / nõ ꝗtũ ad voluntariam
op ut in ꝗtrio ¶ Op. ad hac ꝯ. de l. fi. C. de offi.
pfec. ur. So. etiã in ꝯtencioſa licet ſit ex̄
ꝓuincia pt inhibẽ et iubere / aliud iudicaẽ
ut in ꝗtrio nõ hꝫ exercitium iuriſdicõis ꝯ
tenciõſe ut hic Et allat̄ ꝓ ꝗſtiones et
male q̄ licet ſit ex̄ ꝓuincia hꝫ iuriſdicõez
op nõ tn̄ eius exercitiũ ¶ Op. d̾ hic q̄ nos nõ
diſtinguimꝰ vbi lex nõ diſtinguit Cont̾
l. ꝗtinuꝯ j. de teſt. ¶ So. dico q̄ ſi lex i diſ
tincte loquens diſtinguit̄ ꝑ aliã legẽ et
tunc ꝑ eã diſtinguimꝰ nõ al' ut hic
qo ¶ Queſo hic d̾ q̄ hꝫ ꝯgnitõez i hoīes ſue
ꝓuincie Quid ſi ſubiectꝯ iſtiꝰ pſidis nõ
deliquit i ſua ꝓuincia ſꝫ alibi an poterit
i ſua ꝓuincia puniri Et vꝫ q̄ nõ qr dꝫ puniri
i loco delicti ut i aut̄. qua i ꝓuincia vñ
in loco domicilii nõ dꝫ puniri ne ꝑ eodem

delicto bis puniat̄ ut j. nau. cau. ſta. l. i.
¶ In ꝗtriũ ē veritas ita et puniri pt coram iu
dice ſuo de ſuo delicto et puniri ut j. de iuſ
dic. et vele ꝯ. iuriſdicẽ et ibi nõ. et ē tex.
qo i l. i. C. vbi de cri. agi oꝫ ¶ Sed nunq̄d iudex
poterit de hoc inquirẽ licet ſit alibi ꝯmiſſũ
de hoc dictũ j. de iuriſdic. o. iudi. l. extra
territoriũ Et ſcđm ſtatutũ eius loci puniat̄ hac
qo ꝗſtioez diſputauit Cy. i titulo ſenatuſ ¶ Illicitas
Illicitas ꝗſtõ q̄ ꝑtineat ad pre
ſidem Queſo d̾ ſtatutũ q̄ iudex
de ſcīs dꝫ reſpondẽ venditores ſcīs
ꝑ maiores / poſt hoc ſtatutũ ſcē ſit vltra
venditores / et cũ poſt ingreſſũ offiᷓi ſui
an cas poterit de ſcīs reſpondẽ Et vꝫ q̄ nõ
q̄ hic d̾ ſcās nõ ſuccedas ¶ In ꝗtriũ eſt
veritas q̄ intelligat̄ etiã de factis poſt
ſtatutũ al' lex eēt media eſſentis Et de
na legis ē ad futura trahi nõ ad pre
terita ut l. leges C. de legi. Et nõ. i l. vlti.
de con. ex̄. l. vbi expoſit ſit i. eſt Et quã
lex ſꝑ loquit̄ ſcđm dicũ modũ ut l. arriam
C. de hereticis ¶ Se ꝯ. veritas
¶ **Veritas** allatam q̄ iudex dꝫ iudicare ſcđm
allata et ꝓbata / nõ aut̄ ſcđm conſciam ¶ Op.
ad hoc de l. ſi irrupt. j. fini. regũ. et l.
ij. i ꝯ. j. de furt. ¶ So. aut̄ id quod iudex
ſcit in ꝯſciã ē notum ſibi ut iudici / aut̄ tamꝫ
op puate ꝑſone ꝑmo caſu ſcđm ꝯſciã ſuã
iudicat iformatã ex actis coram eo Et ita
pt itelligi hic alꝯ. Si ut puate ꝑſone ē
ſibi notũ tunc nõ pt iudicare ſcđm conſciam
ſꝫ ſcđm ꝓbatões ſibi ſcās Et de hoc nõ.
i c. i. ex̄ de offi. ordi. vbi ſi iudex iudicat
ſcđm legẽ nõ peccat licet ꝗtriũ cognoſcat
Et nõ. ꝑ Cy. i l. i. C. et que. deſupe adus.
Et ſigna hac glo. et tene menti ſ ne potẽciores
maiores
¶ **Ne potẽcio**rꝯ ad pſidem ſpectat ne
impotẽtes a potẽtibꝫ opprimant̄ h. d. ¶ Iſte
ꝯ. induci̾ in ar. ad qõez q̄ ſi aliquis ti
meat ſe offendi ab aliquo magnate q̄
pt officiũ iudicꝯ implorare ꝑ quod ille mag
nas cogit̄ pſtare ſecuritatẽ de nõ offẽ
dendo illũ / ad idē l. deuidiciam C. de
ſine qui ad ecc. ꝯfu. Et ibi ꝑ doc. et Cy.
¶ Queſo quid ſecuritas Et dico q̄ ē ſcdm
pſidio quod ꝑ offiᷓm pſidentis iuſte timẽti
debet̄ ſcđm ꝯmnt. de cu. / q̄ ſit ſcdm pſidio
ꝓbat̄ i dicta l. deuidiciam quod d̾ iuſte
timẽti et ea conſignata ꝓbat̄ j. q̄ me. ca.
l. metus cũ l. ſe. / q̄ hoc poſtulet̄ ꝑ offiᷓm
iudicis tex. ē hic Et ſcās q̄ ꝯmꝫ petit̄
ſecuritas preſtiti a re rei ut ꝑ totũ ti.

de damp. infec. et de illa nichil ad pro-
pos. a re persone Et de ista prestatione non tene-
tur iure secundum guil. Et si domus tua minat-
ruinam non ideo inde pro me tenseri ut l. qui bo.
§ i. ff. de damp. infec. Implorari tamen per officium
iudicis ut faciat eam refici sicut diximus ut
ff. l. pro. Quandoque petitur prestari a persona rei et
ista est licita ut l. si. in prin. et si. C. de ero. mili.
an. li. xii. et l. si fideiussor § si. qui satis.
co. Quandoque petitur prestari a persona persone Et hic
loquitur ma. hanc § quod est licita et officio iudicis
prestatur hoc tamen cognito an sit iusta vel non
ut dicta l. mercis et per doc. in dicta l. de minoribus.
Quero nunquid in tali securitate debeat fide-
iussor prestari Et videtur quod sic quia pro eo est nobis
magis cautum ut l. i. ff. qui satis. co. In contrarium
videtur quia l. de inida cautione intelli. quia cautione
appellatione non continetur fideiussoris prestatio
ut C. de ver. sig. l. fideiussor Et hoc dicit dominus
guil. quod ideo considerari conditionem persone a qua
hoc petitur quia si sit persona locuples et immo-
bilia possidet non est iure quod prestet fide-
iussorem ar. l. si. metra l. sciendum in prin. qui
satis. co. Quero cum hoc volo quod ille de quo
ego timeo non solum pro me prestet fideiussorem
sive securitatem quod me non offendet sed etiam
de amicis meis Et videtur quod hoc possum petere
ut ff. de petit. l. cum petitio ad idem l. si sti-
pulatus fuero pro te non fieri ff. de ver. obl.
Et l. ii. et l. non solum ff. de usu. et ha.
Sed nunquid ideo debet securitatem pro se et suis
familiaribus et aliis suis quod non offendet
dicit guil. quod sic per l. i. ff. loca. et l. qui insula
et ti. quod intelligo non ita indistincte quia si
offenderetur ab alio suo inimico non esset conveni-
endus quia iste teneatur ar. l. si merces § culpe
ff. loca. Videtur promittere pro se et familiaribus
et complicibus suis. Quero si timeo de quo
timebam prestitit in securitate coram iudice
huius civitatis de non offendendo me ipse offe-
dit me sed non in isto territorio an teneatur et
videtur quod non quia hoc officium non extenditur ultra
territorium suum ut ff. de iuris. om. iudi. l. ex-
tra territorium et l. fi. et de bo. auc. in pos.
l. cum unus § fi. In contrarium tamen guil. quod securi-
tatem sicud exemplum hic possit ex sua promis-
sione conveniri ut l. i. ff. si quis in ius vo.
non ie. Ita et multomagis iste debet ex sua
promissione conveniri ita qui promittit non offen-
dere generaliter loquitur Et sic generaliter ideo eius pro-
missio intelligi et sic ex sua persona poterit
conveniri ratione contractus et ratione domicilii sicud
civis vel incola ut ff. de iudic. l. hec abseo
et l. omnem prius poterit conveniri coram iudice
in cuius territorio fuit commissum delictum ut l. iii.
§ e. Quero quanto tempore durat ista securitas
Quidam dicunt quod xxx. diebus per § sed neque
in aut. de man. prin. Contra dicit dominus guil. quod cum
hoc non sit de iure determinatum relinquitur
arbitrio iudicis ar. l. i. ff. de solut. et l.
i. ff. de iure deli. et l. si fundum ff. de opt.
no. nun. esset enim inconveniens quod ita cito me
posset offendere post xxx. dies Et esset incon-
veniens quod ita sepe renovaretur securitas ut l.
bene a zenone C. de quadr. pres. Et non ob-
stat § sed neque quia loquitur de quadam securitate
que prestatur per iudicem ut hic dicit in glo. Quero
peto a iudice ut sit in licitum dare fami-
liares vel fideiussores an ideo hoc in cogendo Et
videtur quod non si sufficiat cautio ut C. dixi per
tamen dicunt quod etiam pro hoc iudex cogendo ar.
l. si. in prin. C. de ero. mili. an. li. xii. Et ibi
plus no. Et ibi mirabiliter no. cum expensi-
sit. Item quia homines de castro plebis qui no-
lebant concedere licentiam domino mattheo de monte
polor. Quero quod sit effectus huius securitatis
Dicunt quidam quod est ipse quia si post securitatem
offenderet tamquam ruptor pacis tenetur l. iul.
maiestatis ut ff. ad l. iul. maies. l. i. § i.
Hec opinio est falsa quia ibi loquitur cum aliquid
committitur contra principem vel rem publicam non contra
singularem personam Unde dicunt alii quod qui
postea offendit ideo tradi puniendus ar.
l. si. ff. de le. i. Hoc non est verum quia est cautum pu-
blice in legato quod nullus non ideo offendi ar.
l. sancti. C. de re. divi. Et ideo dicit dominus guil.
quod effectus est quod iudex arbitrio puniet eum quia
hoc per iudicis officium considerata conditione ar.
l. quid ergo § pena gravior ff. de his qui no.
infa. Est etiam quedam alia securitas que petitur
a iudice et eam pro ex cogere de qua in
§ sed neque in aut. de man. prin. Et ex eam
eam excusatio per dominum sicud in relegato ut
dicto § sed neque et l. is qui reus ff. de pub.
iudi. Sed quero nunquid iudex teneatur eam finaliter
Et glo. in dicto § sed neque dicit quod non Contra dicit ut
no. per Cy. C. de his qui ad ec. confu. l. presbi-
teri de hac securitate no. Et no. in l. ii.
§ ii. et vide ibi. De § Sicuti.

Sicuti causa humane fragilitatis medico
non imputatur sed imperitia ff. d. Et ex hoc
concluditur aliud de iure communi quod sicud imperitia
nocet Ita causa non nocet sibi contra ad irre-
gularitatem quo minus ad alios or. dies posset
ascendere ut in c. tua nos ex de homicid.
Sequitur § qui damnas
Quintum. Et non quod persona pro damnata in me-
tallum non tamen deportatur ut l. i. § hii quibus

op

j. de le. iii. Sed hoc op. plus est dampnari in
metallo quam etiam ex hoc amittitur libertas
quam in insulam deportari ut insti. de cap. di.
§. maxima et §. media. modo arguo cui
licet quod est plus licet quod est minus ut
regula iuris cui plus sed preses non potest in insula
relegare ut dicitur l. i. §. item quibus. sed hic
deportare ut dicitur l. i. §. item quibus. sed hic
deportatur ut dicto l. i. §. hijs quibus. ergo hic
deportare quod est minus ut dixi. So.
dicitur quod potest facere quod est maius ut
dampnare in metallo potest ut hic non tamen in
insulam deportare sed princeps ut in contrario. ro
est quia insule sunt in dominio principis non presidis
et licentia non extenditur ad ea non ex permis
sione principis. de hoc no. dy. in c. cui licet
ex. de re. iur. li. vi. Et per predicta reprobatur
gl. que est in §. relegati insti. quibus mo. ius
pa. po. sol. ubi fit equiparatio exbanniti
et deportati quia preses non potest in insula de
portare ut dicto §. hijs quibus. certe nec ex
bannire ergo multo minus potest recon. citat(?)
et hoc fuit domini Ja. de are. in l. i.
est minor et hoc fuit dominus Ja. de are. in l. i.
et ibi per dy. C. de his. insti. Sed §. preses

Pre(ses) multa ex causa inopie et pau
pertatis remitti potest et licet ille cui est facta
remissio efficiatur solvendo non tamen propter hoc
tenetur. h. d. usque ad fi. Et signa glo. Et
no. quod propter paupertatem et inopiam absolutum
seu remissa licet fiat solvendo non debet exigi
et hoc no. Et hoc potest valere ita bannum
idem est quod multa et ei equiparatur quia sicut
multa imponitur propter contumaciam Ita et bannum
imponitur propter contumaciam et inobedientiam hoc
l. si inde j. de ciuit. Et no. dy. j. de inste.
re. l. diuine Et in exbanniti non debet haberi
pro confesso ut ibi per dy. et licet magis propter con
tumaciam quam propter delictum Et quod bannum multe
equiparatur est glo. in l. i. §. ex hoc respectu
de ven. inspi. ubi glo. expo. multam i.
bannum Et id no. in l. i. pa. pri. de admi.
tu. Et ex hoc concludo quod sicut multa propter
paupertatem potest remitti Ita et bannum quod
no. Iste no. quod paupertas prodest Conf. §.
sciuntur in cor. de testi. coll. vi. Sed contra
ad fidem faciendam in testimonio non prodest
ymmo nocet quia magis creditur diviti quam paupi.
Hic prodest quantum ad remissionem pene. Op.
ad hoc quia ymmo quantum ad remissionem pene
nocet ut j. de interp. vii. nau. l. pedius
et l. neco in fi. C. de sic. tri. et fi. Sed So.
ibi loquitur in pena corporali cum qua nocet
paupertas Secus in pena pecuniaria ut hic
Op. ad hoc §. de l. i. in fi. j. de pena. et
l. quicumque C. de ser. fugi. Unde dic quod
quantum ad fidem faciendam non prodest paupertas

q̄d paupertas non vel pcde

op

tamen quam pe-
nam nocet pau-
pertas

op

quod prodest pau-
pertas vel non

ymmo nocet ut dicto §. sciuntur. quantum autem ad remis
sionem pene debet distingui. hic subdistin
guitur aut queris de pena pecuniaria aut corporali
2o casu nocet quia magis punitur quam dives ut dicto
l. neco. primo casu aut est pena pecuniaria
ordinaria aut extraordinaria primo casu non
prodest paupertas quia si non potest solvere pecuniam
luet in corpore ut l. quicumque C. de ser. fugi.
et l. ii. in fi. j. de penis. 2o casu prodest pau
pertas ut hic. Et quantum ad dignitatem prosit
divitie ut C. de decur. l. ad subeunda
li. x. Et hoc non intelligas de paupertate
que mendicare prodest imo distinguendo
ut dixi in l. si quis ad declinandum C. de
epi. et cleri. Sequitur l. preses

Preses ad iudicis officium spectat
facere edificia refici h. d. quod l.
allam (?) C. l. xx. §. ii. Et ibi per
quid. de ii. Sequitur l. sepe

Sepe verba non innitantia ad
principe prolata ad impetrantem re
scripta directa non imponunt necessitatem
iudici h. d. Iste summarium Iste no. quod verba
sicut principis non important latissime. Op.
ad id quod sub istis verbis potest adire non impo
nitur necessitas iudici iudicandi Conf. §. et hoc
vel iubemus in cor. de ma. pri. Sed ibi fu
erunt prolata per principem verba que necessitatem
importat hic vero non. Op. et videtur quod inter
verba non sit facienda differentia cum dicat proprio
ut iubeo et ut l. omne verbum C. com. dele.
et l. peto in pri. et l. unus ex familia §.
fi. j. de le. ii. Sed ibi loquitur in ultima vo
luntate. hic in contractu. Op. ad hoc §.
de l. i. in pri. j. man. quem ff. dic quod
quamvis hec verba proferuntur in contractibus quamvis
in ultimis voluntatibus quamvis in rescriptis primo casu
non est differentia inter hec verba nec important
necessitatem ut l. i. j. man. nisi post susceptum
mandatum ut in contrario Et in l. i. commodato §.
fi. 2o casu aut sunt verba preceptiva aut
deprecativa primo casu imponunt necessitatem
heredi et de hoc non est dubium Si depre
catoria Et tunc aut diriguntur ad heredem aut
ad legatarium de quo dic ut no. in dicto l.
peto. 3o casu si in rescripto tunc aut diriguntur
ad impetrantem rescriptum aut ad iudicem primo
casu non imponunt necessitatem ut hic et l. si. Si
ad iudicem tunc distingue ut hic in glo. quia
aut rescriptum dirigitur mandans ut cognoscat tunc
propter hoc non imponitur necessitas cognoscendi per
se sed potest alii delegare ut hic Secus si di
cat precipimus ut iubemus nam verbum iubemus
necessitatem importat ut j. quod iussu l. i.

Sua

Sua

op

op

op

no. de verbis istis scilicet principis
proprio modo que important
necessitatem vel non

Senūs in verbo madauit ut l. i. § man. //
Op. d. hic q͞ iudex nō ꝑponit hec uerbitate
p hec et sic principio responsum ut ꝑtat late
Cont. l. fi. de consti. pri. / So. ut hic in
glo. fac quod nō. i l. eu qui licat ꝑpri
ꝑ. de ver. ob. Queo q͞ si responsum dicit
adire debet iudex an p hec sit iudex
ꝑposita veritate Et vz q͞ sic ut hic a ꝯtrario
sensu Cum hec glo. ꝯtrariam et melius q͞
si hec dicitur ꝑponet actori veritate a
gendi q͞ l. ut nos iuitz in rubro et ingro

Omnibus presides prouincie cog
nitio ē ampla Et cognoscit i p
uincia sua de omnibus de quibus
alii magistratus rome cognoscunt h. d. Ro
tex. q͞ dz ponere in spiri quod fieri dz q͞
quod fit Et glo. colligit ar. ꝯtra illos
qui i defen allant glo. ut hic [illegible]

Congruit ad presides spectat ꝯtra
lit ꝯtra latrones inquire et homines
male conditionis et bite et eos punire
atqz eorum receptatores Et ad presides offici
spectat ut furiosi i carcere detineantur
si aliter commode retineri nō possunt Et de licet
p furiosi tempore furoris commissa puniri nō
dz senius si fuissz commissa tempore sane mentis
Et ad custodia furiosorum dz aliquis de
putari qui si sit negligens puniatur h. d. vsqz
ad fi. Tertio tex. q͞ receptatores puniuntur
Quarto q͞ furiosus satis punitur ipso furore et
sic nō dz addi afflicto afflictio Tertio q͞
epla ut scriptura officialis fit p barones
dicta ꝑ. de pen. l. si pena. et ꝑ. de penis
l. epla Et nō ꝯtra dz ponere ex parte
faciendi Et nō q͞ custodes puniuntur de
negligentia ut C. de offi. pfec. vigi. l. iii.
§ i. Et vz q͞ inquisitio de qua hic dicitur sit
prohibita ꝯtra neos sine accusatione puniatur ut l.
rescripto § si quis ꝑ. de mu. et ho. sm Ja.
bu. dic q͞ quedam ē inquisitio fami et que
fit generali et ista ē permissa ut hic ita
presides dz generali inquirere ut malis hominibus
prouincia purgetur Et hec ē petita quia i
principio sui regiminis rectores faciunt genera
les inquisitiones p hanc l. Quedam ē inqui
sitio specialis ꝯtra certa persona et ista re
gulariter ē prohibita ꝯtra neos sine accusatione
puniatur ut dicta l. rescripto § si quis fallit
i casibus notatis in l. i. § si publico ꝑ. ad l.
iul. de adult. Et nō i l. nullius C. de
testi. Et aduerte q͞ etiam i casibus permissis
iudex nō dz inquirere nisi indiciis precede
tibus aut fama publica referente ut
l. iustissimos C. de offi. rec. pro. qua

nō Et plenius ex de acu. c. qualiter et quando Item pt
inquirere sm Ja. ad relationem unius uiciui p hoc
l. diuus ꝑ. de custo. re. / nota doc. i l. ea quidem
C. de accusa. Dixi in l. i. § sane de offi. pfec.
ur. Et videntur in ar. ad q°s q͞ prelati
sine potestatibus possunt cogere ciues et prouinciales
suos ad faciendum pacem quod nō. i c. i de ma.
pri. § denide Et nō ꝑ. de vsufruc. le. l. pe
et si quis § si tibi duos Cont. hec facit
aut. vt lite inuet. § fi. coll. viii. Et io dic
q͞ inter duos queritur de pace fienda inter vnam
ciuitate et alia Et hec casu presides sine potestatibus
dz se interponere ut fiat ut ē tex. i § denide
pacis Cum ꝯtraria de pace fienda inter singu
lares personas Et tunc aut ꝯtrouertitur criminalis
aut ciuilis Primo casu dz interponere se et eos
cogere ut ꝑ. de vsufruc. l. pe et si quis § si
iter al equissimum 2° casu dz monere presides ad
concordia in agis vbi una pars ꝯtrarie ꝯstaret
illesa al nō. Et ita intelligo dicta § fi. in
aut. et hic iuncta Ex l. illud

Illud ubi et pnoctare i. p totam
noctē stare ut l. verba § pnoctare
ꝑ. de ver. sig. ubi dicitur per pnoctare
dendo Et id p tota nocte intelli. Senatus

Senatus Primo ponit de actionibus q͞
competebant presidi uel eius familie et
ꝯtractibus dicitur durante offo puniri i
tentari Et quali. eis consulatur si nō possunt in
tentari 2° ponit de actionibus competentibus ex ma
lesiis 2ª ibi si quid tn inuito Et prima sub
diuidit i duas q͞ primo prohibet 2° remedium
adhibet 2ª ibi ita ut actores Et vz hec dicitur
Actiones presidi uel eius familie competentes nō
possunt intentari efficaciter durante officio sz si
tempore sine amisse peterentur datur eis restitutio et
hec i actionibus competentibus ex ꝯtractibus Com
petentes aut ex delicto possunt intentari ut liceat
i eis ꝯtestetur h. d. parisiis nihil dicit i. eis
ini nō dicat sm glo. Et hec nō sm Ja. hic
q͞ pt uitte ꝯpetitorem hec ē bartholo Queo
quare magis in delictis ꝯtestatur liceat q͞ i alio //
Respondeo q͞ actio ex delicto pt perire adeo q͞
restitutio nō sit locus ut q͞ cedat mortuus
delinquens quo casu nō posset agi ꝯtra herede
ut l. i. C. ex delic. defunc. vñ necessaria est litis
ꝯtestatio verius i aliis ciuilibus actionibus q͞
transeunt ad herede sine ꝯtestatione Et nō ex isto
tex. q͞ hic prestantur dua cautiones sm Ja. bu.
nā satisdat p fideiussores ut l. si fideiussor
qui satis co. et tn hic dicitur q͞ debet satisdari
de iudicio sisti. et de re nō baratanda Et
hunc tex. allegat glo. i l. si fideiussor § fi. C.
allegat Op. ad hanc l. dicitur hic amplius i prouinciam
venerit ꝯtra ergo a ꝯtrario sensu vz q͞ dicat eis

ff

voter de offic
pre sidis

dici ms postq in provincia venerit ¶ Sed qr hoc
op op. j. de iudi. l. pars litig. Et j. de iure. l.
nec ingratis ¶ So. quod hic dr ante in provincia
venerat dz subaudiri intromiscu... quam post Et
...a contra sensu non e licitum ut l. quecunque
C. de epi. et cleri ¶ Dicit hic q actio restituit
et restitutio presuppon amissionem Contra hoc
op ut l. ... que hoc casu actio non amittit ut l. ii.
... ... si agat j. de iudi ¶ So. actio non amit
tit ut ibi qr restituunt ut hic ¶ Op. dr hic
op q ... officialibus restituunt actiones pro resceptu
q sint perempte ¶ Sz qr ita non valent age ...
currit prescriptio ut C. de ana. excep. l. i. i fi.
ergo non fuit actio amissa ¶ So. hic amittit
actio qr ipsi poterant prescriptionem per exceptionem
interrumpere ¶ Op. ad hoc si id potuerint fue
op runt in negligentia ergo non dz restitui ut j. ex
qui. cau. ma. l. ita negligentibus Et j. de re
iudi. l. quod quis ¶ So. licet hoc posset non fu
quando propter multa negotia que habebat expedire
op ¶ Op. ad hoc ita licet per se ipsos quando non po
terant age tamen per procuratorem poterant ut j. de
iudic. l. pap. exuli. / Item timore quando re
tinet prima expositionem glo. q par esse pot
q non cum dicat durante officio non posset age
et sic restitutio debeat dari ut hic innuit in tex.
op ¶ Op. primo indistincte non valent age non currit casus
prescriptio ut j. de fi. in. p. attilianus ¶ Quod
so. dic secundum guil. q aut aliquis e impeditus
impedimento iuris aut facti primo casu aut im
pedimentum supervenit ante actionem competente / aut post
Si ante non valent age non currit prescriptio
ut l. i. i fi. C. de ana. excep. Si vero post
actionem competentem venit impedimentum / tunc currit
prescriptio tamen datur restitutio ut hic / 2o casu principaliter
quando e impeditus impedimento facti Et tunc aut
impedimentum e iustum et prescriptio currit et datur
restitutio ut dicta l. attilianus Si vero non e iustum
impedimentum tunc prescriptio currit et non datur restitutio
ut j. si quis cauti. l. ii. §. si quis Et Ja. bu.
cui respondit in primis duobus casibus tamen dr
q non currit prescriptio quando e impedimentum ante actionem
competente hoc e falsum per hanc l. nam si isti pre
des consensissent postquam in provincia venerint
intromittunt de eis nisi dicas ut hic no. in prima
glo. magna (intromittunt debet restitutio eis con
cedi Item in 2o membro respondit ubi dr guil.
q si impedimentum supervenit post actionem compe
tentem currit prescriptio sed datur restitutio ut hic Et
hoc secundum Ja. e falsum per l. sciunt §. donec C.
qo de iur. deli. ¶ Dicendo hic secundum Ja. bu. nunquam
impedito currit prescriptio Et nunquam impedimentum casu
tollat prescriptionem inchoatam vel inchoandam
Sic dicas / aut e impedimentum ... quod non

Caso

non ... ad hoc ... non valere
te agere currit prescriptio ...
caso ... impedito currit prescriptio

prescriptibilis Et tunc tale impedimentum super
veniens non tollit prescriptionem inchoatam sed impe
dit inchoandam ut l. si fundo j. de fun. dotali.
Si vero impedimentum e ex parte agentis seu age
debentis Et tunc aut non impedit age Et tunc
tale impedimentum impedit prescriptionem inchoatam
et inchoandam ut l. i. §. fi. C. de an. excep.
Aut non impedit omnino age sed quando non pot
age et tunc currit prescriptio sed datur restitutio Et sic
intelligit hanc l. Ja. bu. vel si vis defende
glo. unde ad primum q iste tex. nichil dicit
de eo quod dr Ja. q si impedimentum supervenit
ante actionem competentem q currit prescriptio et datur
restitutio nec glo. hoc dr sed glo. tamen dicit q non
debet eis iure dici / nec dr q currat prescriptio
et detur restitutio / primo nobiliter dr hic tex. de
his qui antequam ad provinciam venerint compe
... et non currit prescriptio ipso iure et sic non est
necessaria restitutio Et hanc opi. tenet cy. hic Et ideo
tenebis distinctionem guil. non obstat §. donec
qr ibi pro dicta q impedimentum supervenit etiam
ante actionem competentem qr heredi et inchoandum fa
ciente ut ibi dicto §. donec fit mentio ¶ Op. dr
hic q dz sequestrari Contra l. i. de pre. sequest.
So. ibi e regula / hic e casus specialis / qui ex
presse suspecta dr ut no. in dicta l. si fideiussor
§. fi ¶ Rndeo q si e facta iniuria non fami
liari sed presidi an habeat locum sumus hec l. Et
tenz glo. q non ut de hoc casu se possit
cognoscere ut l. fi. C. ne quis in sua causa vel
causa suorum possit lis gesta De hoc dis
putavit Ja. de are. questionem quod reperitur cy.
in dicta l. fi. C. ne quis in sua causa ¶ Rndeo et
hic q recepit Sz q si aliquis familiaris
facit alicui iniuriam an de hoc preses potest cog
noscere Et tenz glo. q non / contra qr eam vide tex.
j. de penis l. i. §. si quis forte et §. pre. in
glo. et no. ibi pondere q preses vel pretor de
delicto commisso per familiam suam cum offitio
suo possit cognoscere et punire Et ita idem
ligo illa l. Si aute in alia persona tunc ...
locum qr ibi no. Contra hoc facit l. nulli C.
quorum app. non re ¶ Rndeo qr versatur inter
familiares presidis an de hoc preses potest
cognoscere Et tenz doc. mei q sic qr cessat ra
suspicionis Secus si verteretur inter provinciales et
familiares qr e suspecta q magis favet fa
miliari et hoc non e quando vertitur inter fami
liares tamen cessat ar. l. adigere §. quamvis de
iure pa. ¶ Sed l. si forte

Forte ... q ignorare pretio qd
... Contra l. tabeo j. de fur.
So. ibi scias ut ignorantia non est
de facto negotii ¶ Sed l. plebiscito

Sua

Plebisscito R°. glo. que dicit q no debet aliqua encenia recipe / tn repudit p guil. qr illicitud eet no recipe nisi dicit aliqua exenia p l. solet 6. e. / nec obstat 5. hic all. i glo. q dicit q auaricia dz refrendi qr no e auaricia aliqua recipe ¶ Se l. obseruandu

Obseruandu ergo intz no dz leuis ee suis officialibz ut subditis ne al q depraat th. d. R°. tex. q ep. quer satoe equali nascit tn Et no ibi no e costantl. tn et hec faciunt bon ¶ Se l. legatus

Legat dicit R°. ista l. optima et e hic casus fm ja. bu. q donato fca a gstantino nichil ualuit qr a se no potuit abdicare nisi i maibz ppli romani Et signa glo. dicit S. i phemio co trarium no in l. i. 5. cu urbe j. de offi. pfer. ur. Vide Jnno. i c. q in dubiis et c. fi. de re. pmu. et c. fi. de resti. i ite. Ubi p eu nulla pulcra sup ista l. uidebit ¶ Preses

Preses R°. q si hic loquit q agat auctor de suo corrupto pbat fm guil. q acta i ca ciuli pbet in ca crimali dum dr seruisse Glo. e i l. si quis ad se fundu C. ad l. iul. de ui. Et ub. i l. is apud que de eden. Et p cy. i l. C. qn ciui. ac. cri. pmdi. et in dcta l. si quis / Fac tex. i aut. de nu. pu. 5. q si delinquetes et allat l. nil dm 5. qui furte j. de furtis / Fac l. plt. j. de calup ¶ Se l. que acta

Que acta gesta p procuratore cesaris tenet et ualet diuiso diliget et no gtra quomodu cesaris quit hedituo cesari que si appeat postea no solue do hetur p no adita th. d. Ucz ad l. curatore Et diuidit i qtuor ptes qr i pma poit unu dm gnale Jn 2a poit aliud dm ad quad limitatoe pmi dc Jn 3a poit unu spale cu procuratore cesaris Jn 4a poit aliud spale / 2a ibi si re cesaris 3a ibi et hec ppmu 4a ibi q si ea ¶ R°. hic q proc. simplr gstitutz ut hic libam administratoe fm ja. s spale e i th° procuratoe R°. q error i dno impedit trislatoez dm ¶ Et no q p procuratore heditas cesari quit quod no e in alia tacite ut hic uel expresse ut l. paulus de acquir. hered. ¶ Jte no q ut dii heditas adita het p no adita quod no e alibi nisi i minore ut l. i. C. si ut se ab hered. absti ¶ Op. dr hic acta et gesta q uidet idem Sz de na copule e diuisa copulae ut no. j. de mr et fac. igno. i ppa Et l. i. C. p quis pso. nob acquir.

hic dr copulae idem gra huig timoe dr glo. q acta e nome gnale et gpndit acta in iudico et extra Sz uerbu gesta gpndit tm ea q fiut extra iudicium p l. labeo in fi. j. de uer. sig. et illa l. nichil de hoc dicit ut dicas q hec e queda inculcatio uerboz ad maiore expssione sicud at in l. certi gdico i pn. j. si cer. pe. Et p pdcta fm glo. quid respondit lez libellu Ergo qt te / et gessi in iudico negocia tua et quae peto tn ut dicit quia q libells no pcedit qr no trahit uerbu gere ad ea q in iudico fiut / Au dic gtra fm dor. q uerbu ge e gnale ut dixi / ita poito q eet dubiu uerbu gere tn p actoe dz interptari ut j. de iudic. l. si quis itentoe et l. abigua

¶ Op. dr hic q acta p procuratore ualet p pea in l. denique dr gtrarium / So. gesta p procuratore cesaris ualet ut i pn. du tn no sit gt quomodu eius ut i gtrio ¶ Op. dr hic q si aliénat re cesaris ut pcan no trisfert dnium Conf l. sim tuij n. rusp j. ma. ubi procur. alienat re dm tm sua ppa et tn dnium trisfert / So. dicit glo. ibi intueit manda tu dm licet ignorret re ee sua / hic intueit mādatu cesaris / uel dic fm dictu S. q ibi fuit error i ca dni qr ibi dns uh sciebat ad se re ptine ut spectae s ignorabat ex qua ca et sic errabat qr error no ipe dit trislatoez dm ut ibi pl. qr ibi fuit error i pso dni cuij res erat / hic i psona procuratoris ¶ Op. dr hic q procurator tradedo re cesaris no trisfert dnium qr error ho impediat Conf l. iul. 5. i. j. de cur. fur.

¶ So. ibi curator tradebat re sua no rem dm et sciebat re ee sua / tn licet tradat ea tanq dni sui trisfert dnium ut ibi ¶ Op. ad hac So. de l. si procur. j. de acquir. re. do.

¶ So. ibi procurator tradidit re de sua qua ignorabat ee sua et io no trisfert dnium ut ibi ¶ Op. et dr q procur. idistincte trisfert dnium aliénado ut j. de procur. l. procur. cu liba So. ibi tradebat re dm sciens et liba administratio erat ei gcessa et io dnium trisf at no ¶ Op. pmo dr q idistincte error i pedit trislatoez dm ut j. de fur. l. si quis uxori 5. cu uxo ¶ So. ibi errabat in psona qm error ipedit trislatoez dm ¶ Op. de hac l. si quis uxori 5. si sum at cuij sumis ¶ So. ibi fuit error i qualitate psone quia pso no erat habilis ad recipiendu et io no trisf dnium ¶ Op. ad pdcta q idistincte error no impediat dm trislatoez ut j. de acquir. re. do. l. cu i corpus ¶ So. ibi errabat i ca traditiois q error no ipedit ut ibi

op
op
¶ De off° proc. cesaris et ro[nis] no sunt p de hoc
op
op
op
op
op
op
op

ℓx

no bona fi. p. l. rem quis error ff vet
impedit translacionem dominii nec

op

Op. ad quaestionem de l. si ego ff. si cer. pe. So-
lutio Unica rei tunc erat habilis ad translacionem dominii
Et apparet quod tradens volebat dominium transferre
nisi ex una re tunc non transfert dominium nisi sciens
si ambe erant habiles ad dominium transferendum
ut dicit l. cum in corpus nisi appareat tradentem
ex re tunc velle dominium transferre quod tunc non transfer-
tur dominium ut dicit l. si ego in prin. Quod quoque po-
sit distinguendum/ nam quandoque errat circa personam/ quandoque
circa rem/ quandoque circa dominium/ quandoque circa causam dominii/ quandoque
circa causam tradicionis dominii Primo casu quando circa
personam errat Gaut errat circa substantiam persone
persone Et tunc talis error impedit translacionem
dominii ut dicit l. si quis uxori ff. de furtis §.
cum uno Gaut errat in qualitate persone ut si
puto te liberum cum sis servus/ vel premissam cum
sis filiusfamilias. tunc non impedit translacionem dominii
ut dicit l. si quis uxori §. cum uno et §. si servus
aut putabam te dominum cum esset procurator nam
talis error non impedit translacionem dominii nisi
cum hoc sit commissa falsitas vel dolus ut l.
si is qui sine tutore ff. de furtis et l. quod si
minorem ff. de dolo/ aut est erratio quod ac de-
bam te procuratorem cum non esses Et tunc
aut nunquam habuisti mandatum/ aut habuisti sed
fuit revocatum Primo casu fit furtum/ 2°
non ut no. per glo. et doc. in l. falsus C. de
furtis et ibi per Cy. Et in l. si procurator C. de
con. ob. ca. Si vero putabam te sanae mentis
cum sis furiosus tunc etiam impeditur dominii
translacio ut l. quod meo §. si furiosus ff. de
acquir. poss. et hoc de primo membro ¶In
2° membro principali quando erratur circa rem Tunc aut
erratur in corpore rei ut quando volo dare equum
dedi hominem/ tunc impedit translacionem dominii ut
ff. de contrah. emp. l. in vendicione Si vero erret
in substantia rei ut quando volo dare massam argenteam
et ipsa est de ere/ et tunc viciat dominii transla-
cionem/ nec contractus vendicionis valet ut dicit l. in
vendicione in fi. licet stipulatio valet ut ff. de ver.
ob. l. stip. Et ratio ibi redditur de hoc per glo.
Si autem erratur in nomine rei ipso aut appel-
lativo/ de quo dicit ut no. in l. si quis in fundi
vocabulo ff. de le. i. Numquam erratur in pondere
vel mensura Et tunc impeditur dominii translacio
in eo in quo est erratum ut dicit l. si quis uxori
§. qui marmora Et no. in l. arbitro §. de
eo ff. de dolo ¶3° casu principali quando erratur
in dominio/ tunc intro glo. que est hic melior quam sit
alibi Et dic aut erratur tradidit rem suam
aut alienam Si suam/ aut ipse scit eam esse suam
sed tradidit eam tamquam alienam/ tunc transfertur

dominium ut l. in l. at in bene ... §. fi. ff. de mi-
nor. Gaut ignorabat eam esse suam Et tunc
aut tradidit eam tamquam si esset eius cui tradit
et impedit dominii translacionem ut l. iij. §. sub-
tilius ff. de con. ob ca./ fallit secundum glo. quando
tradetur auctore rei mediante/ quo casu per sententiam
mediante tradicione transfertur dominium ut dicit
in l. ex hoc iure ff. de iusti. et iure Et no.
in l. §. de offi. iudi. §. fi. et l. pomp. §.
iusti. de offi. iudi. §. fi. et l. pomp. §.
si iussu ff. de acquir. pos. Gaut tradit
rem non tamquam eius cui tradit Et tunc aut
tradit eam tamquam alterius a quo causam habet
et tunc non impeditur translacio dominii ut l.
cuius quando in proximo §. quia vero ff. si cer. pe.
et ibi no. Gaut tradit eam tamquam alterius a quo
causam non habet et tunc talis tradicio impedit
translacionem dominii ut l. si procurator ff. de acquir.
re. do. Si vero tradit rem alienam Et tunc
aut tradit ut suam et dominium non transfertur
ut hac l. nec potest hic variacionem a domino rei
habet translacio nisi in subsidium rei perempta
vel prescripta ut l. ii. C. de rei ven. dic-
ut ibi Si vero tradit rem alienam non ut suam
sed tamquam domini/ tunc aut non habet mandatum ad
hoc et dominium non transfertur ut l. i. C. de re.
ali. et per totum Gaut habet mandatum Et tunc
alienat in rebus certis Si habet mandatum
speciale/ vel generale cum libera Et in alio casu
no. hic in fi. glo. magis ut l. procurator cui
libera ff. de procur. Et hac glo. signa Et
tene menti ¶In 4° membro quando erratur in causa
dominii ut credo me dominum ex una causa et sum
ex alia Et tunc impeditur dominii translacio
ut l. si unus non ff. man. secundum mag. doc. ¶In 4
quinto membro quando erratur in causa tradicionis
Tunc aut ambo consentiunt in eandem causam consen-
serunt licet errent et tunc non impedit dominii
translacio sed habent locum remedia iuris ut
condictio indebiti vel ob causam ut per totum ti. de
con. inde. vel sine ca./ aut non concordant in
eandem causam Et tunc aut utrique est habilis
ad dominium transferendum/ aut altera tantum Si altera
tantum non transfertur dominium ut ff. si cer. pe. l.
si ego in fi. Si vero utraque est habilis ad
dominium transferendum Et tunc aut apparet quod tra-
dens ex una causa tantum volebat transferre dominium
et non ex alia et hoc casu impedit dominii
translacio ut dicit l. si ego in prin. Gaut non
apparet quod voluit tantum ex una causa tradere
tunc talis error in causa tradicionis non impedit
dominii translacionem ut l. cum in corpus de acqui.
re. do. ¶Op. dicitur hic quod transfertur in consensu

op

resariis faciat ꝓ suo etiam sine eius consensu
ut l. cum mulier §. sed cum distrahe͞r ff. de cond.
So. faciendo quomodo pt indistincte at non
pt ut hic. Op. d. hic q. ꝑ procuratorem
quitum hereditas conf. l. paulus ff. de acqui.
q° hered. So. hic est casus specialis in isto procura-
tore ut pȝ manifeste in tex. Quero d.
hic q. pt alienare gerendo quomodo resar.
Sed nunquam possit vendere et habere fide de
precio / hec in l. pro. et ibi bo. glo. ff. de
q° institt. Quid in alio procuratore an hoc
possit / tex. vi. q. sic ar. l. cuiusque §. sed
si institor ff. de institt. / In contrarium vi. l. a
divo pio §. si post aditam in fi. ff. de re
iudi. et ibi no. Quid dicendum / Ja. de are.
d. q. aut a domino est prohibitum ne faciat
fide de precio / aut non primo casu non pt
fide habere de precio / 2° sic ut dicta l. cuiusque
Et intelligit ipse in procuratore generali et
universali ad quodcumque negocium In procura-
tore singulari d. Ja. q. non pt habere fide
de precio ut dicta l. a divo pio de re. iudi.
et ff. de except. rei iudi. et C. l. i. §. i. / Ja.
de are. et Cy. sed cum dicunt in l. in cuius
de rei ven. et ibi recitatur et cotidie fit
q° hoc petitado. Quero secundum pe. et Cy. in
mistro d. fecit et ordinavit procuratorem
ad ista et ista / postea in fi. instri d. ꝑ
mittens domino constitues habere ratum et firmum
quidquid ꝑ eum gerere Quero pe. nunquam per
hec verba videatur libera administratio con-
cessa Et fuit hec l. in pri. q. sic / quia verba
dicunt aliquid operari ut l. si quis ff. de le. i. at
si non operaretur liberam administrationem nichil
il operaretur ita ea que dominus mandavit non est
necesse q. ea habeat rata / In contrarium est veritas
secundum pe. nam ꝑ ista generalia non vi. libera ad-
ministratio concessa nec debet concedi ꝑ verba genera-
lia sed specialia et expressa ut ff. de penul. l.
contrahentis i. resp. in glo. que ita exponit et
verba illa apponitur ad maiorem cautelam
non q. aliud concedatur secundum pe. Simil. d. in dicta
l. contrahentis et ergo in l. creditor §. lucius
ff. man. que videntur facere contra. Quero constitu-
tum te procuratorem ad vendendum librum / tu
constituisti alium ut venderet et ille vendidit
an ego possim retractare venditionem Et vi.
q. non quia si fecissem te procuratorem ad negocia
potuisti alium facere ut l. si procu. §. si quis
ff. man. In contrarium vi. tex. in l. in bonorum possessionibus
§. sed videndum de dam. et temp. prescrip.
Sed glo. in dicto §. sed videndum vi. dicere q.
procur. ad vendendum possit alium committere

q° presumatur dominum ei permittere hoc man. sol. vi.
alr. intelligere q. aut est factus procu. generalis
et tunc pt alium committere Verius si esset specialiter consti-
tutus ad vendendum Tunc non possit alium commit-
tere ar. l. i. §. i. ff. ti. i. Alii dicunt et melius aut
est electa industria primi procu. et tunc alium com-
mittere non pt nisi dominus hoc permisisset Et ita
loquitur tex. in §. sed videndum Verius si non esset
electa industria secus ut dicto §. sed videndum
Et ita salvatur illa glo. Sed l. quod si ea
Quod heres Dicit hic glo. semper in bo-
hereditatibus que vi. velle q. sunt procur.
dare hereditatem non possit ut l. pau-
lus iudicet de acqui. here. Sic procuratorem
repudiari non possit quod nota per l. quas
allat Sed l. curatores
Quintoen. procu. resar. non pt ipso
iure pena deportationis sed colonos in
plebe pt a colonia removere neque ad
eandem iterum venire pati. Ratio quia ius non dicit de
eadem cum dico. Vide no. in l. i. ff. de excu. Et
sic est ar. ad dum testes q. si interrogatur de eo
et assignat causam eadem cum dico nichil valet
eius testimonium ut hic Et simil. allat hic
tex. ad quod ego dico petitionem partis est datum bannum
alle. ad quod ꝑ iudicem contra alteram partem / modo partes venit ad
concordiam post ad cuius petitionem fuit datum bannum
vult hoc bannum remittere vi. q. hoc bannum non
possit remitti sine iudice ut hic. In contrarium q.
in favorem partis fuit datum bannum ergo et pt
renunciare ut l. si quis in conscribendo / Item
procurator dicit partes concordare ut l. i. §. ait pretor ff.
de no. op. nun. Tunc ergo huic tex. Facit l. ii.
in fi. C. de lib. et eorum li. Sed hoc quia non pt sine
iudice ut in aut. de impu. §. ideoque

De offo eius cui mandata est iurisdictio Rubrica
Rubrica ista continuatur hoc modo / Dictum est supra de
offo iudicum ordinariorum / nunc videamus de offo
delegatorum Et est videndum quis possit delegare
Et dicta in l. more maiorum ff. ti. ii. Et an pos-
sit fieri delegatio / dicta in l. cum quis ff. ti. ii. Et
l. i. C. qui pro sua iurisdictione. Et que possit delegari
videbitur statim Et dixi C. de offi. procon-
sul. et le. l. unica ff. §. ubi decretum. Sed l. quia
Quoniam in evidentia his
ti. scias q. magistratuum plures
sunt ordines / nam quidam sunt il-
lustres / quidam spectabiles / quidam
clarissimi / quidam infimi ut
magistratus municipales Quid sunt isti videtis
ꝑ ordinem in glo. Rubrica a ti. de senato-
ribus hic C. Et glo. est plena in aut. ut
ab illustri. et qui super eos sunt in pri. coll. vi.
Et ibi enumerantur quinque gradus super illustrem ut
papa et imperator / hic vero quatuor enumerantur / Item
q° Si permittitur alium

sicud duo sunt solid. et ad id solid. ut l. celsus j.
de arbi. Ita sunt duo ee migratq et ee de maio
ribus. Item scias q tribus primis predictis migra
tum comittitur mero et mixto imperio tan
de maioribus et spalit et in privilegiu. Et ita
est quod no alius vigilavit ut l. illicitas § qui
universas ff. de offi. pre. Ubi mere imperii
presidi comittitur qui e clarissima quoto magis q
mittitur illustribus qui sunt maiores. Item no q
migratq municipales cognoscunt de bilibus rebus
ut in aut. de defen. civi. § audiet et §
ita et iudicant. Item scias q secundum glo. mac e mix.
duo i quo q sub se comprendit meri et mixti
imperii et mixt. iurisdictionis infime ut mere bilis
a ccc. solid. infra. Et sic sunt quatuor gra
dus vel melius ut no. i l. imperium j. ti. ii. Et
q sit meri et mixti imperium. Et que sunt eq
q ibi dicta. Hec premissa l. mod dividitur
No in principalis in quatuor ptes. nam i prima po. una
regula. In 2a po. alia regula. In 3a po. quedam
illatio ex prima regula. In 4a po. quedam illatio
illacionis. In quinta et ultima po. exemplum prime regule
et eius illatio. 2a ibi que vero. 3a ibi et ideo.
4a ibi cuius rei. 5a ibi et si a familia. Et
Sua summa sic d. Casus meri et mixti imperii conceduntur
maioribus iudicibus spalit et expresse et in
privilegiu. Et io no possunt delegari nisi i casu ab
sentie. Casus vo mixti iurisdictionis infime comittitur et
competit cuilibet magistratui et delegari possunt sic d.
Pone exemplum per l. placet C. de pe. da. iudi. no
aut ponas ut glo. dicit per l. i. C. ne lice. poten.
q illa l. e nova licet aut e antiqua. In textu ibi
tribuuntur spalit et i privilegiu. no differunt
i. no delegatur. delegata i. concessam. No. ibi
no alter itaque dicitur et verum est. Not. primo
q mere meri et mixti imperii no delegantur
nisi i ca absentie. Et mere mixti migratq compe
tere. Not. i lr. cuius rei. q ar. a contrario sensu
e licitum et inlita permittuntur ea ratione q
alter no permitteret. Item no q ea q i uno
casu conceduntur in alio prohibita esse videntur
i quo no e eadem ratio. Op. dicit hic quomodo mere
op lege tribuuntur no delegatur. Contra primo ea q
lege tribuuntur possunt delegari et dicit l. q demanda
dantur i lege tribuuntur ut j. ti. ii. l. et q solo.
Ista duo quomodo licet sit univsalis no tn q
prendit mere mixti iurisdictionis q ille delegatur sed q
prendit mere meri et mixti imperii ut hic i prin.
op Op. dicit hic q mere meri et mixti imperii no
delegantur. Contra vo. cuius rei j. e. So. re
gulariter no delegatur ut hic. fallit i ca ab
op sentie ut ibi. Op. contra hanc so. primo et i casu
absentie no delegatur ut i aut. de colla. §
prohibemus coll. ix. So. mere meri imperii in
casu absentie delegatur ut hic quod e verum

quantum ad cognitionem. no quantum ad executionem ut
in contrario sm glo. Verum e q gui. de cu. hic
dicit q in casu absentie delegatur quantum ad cog
nitionem et executionem per hanc eandem l. q dis
tincte loquitur ut l. fi. C. ubi sena. vel claris.
In ista opinione e satis dubia quia mira per eum
allata male hoc probat quia illa loquitur in
delegato principis. Unde puto opinionem glo. vera
i contrario approbatur s. q quantum ad cognitionem tm
i casu absentie possunt delegari. Unum tn scias
secundum pe. et cy. q i casu delegatq tam execu
tionem no solu cognitionem i ca meri imperii ut
si e insignis latro cuius pena differre esset
periculosum. Etiam tunc delegatq pt tale latro
punire quia per maius periculum evitandum per hanc
l. et l. si quis § huius ti. j. de iniu. rup. et
irri. testa. Et ar. l. de pupillo § si quis
i. mox j. de no. op. nu. Op. et vo. q eciam
mere meri imperii delegantur ut l. ii. C. de
offi. eius qui vi. al. ge. So. ibi no loquitur
i delegato sed loquitur in substituto i loco
iudicis mortui vel absentis. Et no d. de
legatq immo ordinarius. Et ita dz intelligi
l. illa. Et ita no. ff. de offi. pron. et le. l.
nec quidquam § ubi decretum i fi. magne glo.
op Op. ad hanc so. et vo. q eciam delegatq cog
noscat de mere meri imperii. Unde obstat l.
op solet ff. de offi. pron. et le. So. ibi loquitur
i legato proconsulis ubi e spale. Op. contra
2am regulam. dicit hic q ea q mixti migratus
competunt delegantur. Contra l. mandata i prin.
j. e. ubi inposuit auctor manumissionibus
competit mixt. migratq et tn no delegantur
ut ibi. So. ibi loquitur de manumissione que
plenam mere cognitionem requirit. Et io no e
op delegabilis ut ibi no. Op. dando tutoribus
competit mixtum migratq ut l. iii. dandi de tu.
et cu. da. ab his. et tn no delegatur ut l.
mandata e. ti. So. no demandatur s. non
habentem alia iurisdictionem. Vel dic ut no. insti.
op de acti. ti. § plt. Op. dicit hic q mere possunt
delegari si pposito pfectati. Contra § eos i
aut. de ma. pri. coll. vi. Et i aut. ut nulli
iudi. i pri. coll. ix. So. ibi loquitur de qui
busdam latronibus qui ibant per patriam spoliando
et illud e prohibitum. hic permissum i alio vel
dic secundum pe. q ibi loquitur i casu qui pposito sic
ea volebat puniendo capere et i civitate uno
relinquere. qui generaliter hoc faceret certe no
e permissum ut hoc faciat i propterea sed dele
gatum tamen donec veniat e permissum ut hic
op Op. dicit hic q ar. a contrario sensu e valida.
Contra l. cum prem. C. de adv. insti. et l. que
tutela C. de epi. et cle. Et de inp. dic. § iudi.
l. nec ab nec. So. quia monasillabo si

pomit' casualit' Et tunc e licitu ar. a contrario sensu
ut hic Et e qr idem est argumento a contrario sensu
Dicus in sillabis si post condicionalis et talis
no e licitu ar. a contrario sensu ut i contrario Intel-
ligere tn hoc Olim q continet nisi resul
tat absurdus intellectus seu contrarius secundum odof.
Et hoc no. p doc. et cy. in dicta l. gnali
cilam Expedita de contrarie demandis ad quedam
qo Queso dr hic q mandatum imperatoris no vtit'
et sic concludit hic tex. q hoc sit verum in
imperatore generali demadat' Sz q si specia-
liter ca demadat' an possit Et vi' q sic ut
hic In contrarium determinat glo. et bn secundum doc.
i l. neq pr j. de re. iur. et vi illa l. loqr'
i mero imperio tn hic e i mixto ita si conce-
dit' meru imperiu istud maioribus iudicibus
et priuilegium per industriam psone nulatenus
vr concedi mixtu Et io dicas ide in mixto
qo Queso vtrum imperator possit delegare cum
meri imperii Et dicunt quidam q no cu lex p-
hibet delegationes talis rne et digna vox
e ff In contrarium determinat doc. ubi ita princeps
e legibus solutus p hoc l. fi. vbi sua. vel
qo clarus. vbi tex Queso vtrum delegatus prin-
cipis possit delegare cum meri imperii Et
loquit' hic q no Sz in l. i. C. qui p sua
im dic. tenet q sic p illa l. pe. et cy. hic
et in dicta l. ulti. tn contrarium uidetur no q plus de-
legatus posse q ordinarius sz ordinarius sine
ca no possz ut hic go et delegatus principis
Guil. saluat glo. dr ipse q postq princeps
merum imperium comittit delegato q pr vt
dixi i prece. quod Ista ca vnitauit n ali
sua vn minue ca s(?) nas sed vnitauit
si amodo e delegabilis ar. l. fi. in fi. C.
de impo. lucr. descrip. Gd ide l. pe. § qui
qo et j. dele. iii Quero dr hic q cu meri
impii pt delegari si pps vadit ex p-
uincia Sz quid si ipse e infirmus an eod
mo pt delegare vr q no p hunc tex. ibi
no alr ff In contrarium e veritas secundum mod doc.
ar. l. i. i. resp C. de offi. con. p. eade
ro in infirmitate q e in recessione pps dis
et sic ide ius ut l. illud ad l. acquil. et l.
qo miles de re mili Queso pps e multi oni
paribus impeditus vtrum ob hoc potest cum
meri imperii delegare Et vr q sic ut j. de
pon. l. filiusfa. i fi. et l. s. In contrarium e
veritas ut hic i tex. Et C. de pe da. iudi.
qo l. placet i fi. et l. se. C. du in Queso q
si pps vel alius ordinarius e occupatus tot
et varijs causis criminalibus ad merum impium
spectantibus q no pt intendere vult vna de-
legare an possit Et vr q no ut hic In

contrarium determinat guil. de cu. pp pplexitate rone
q e q(?)dis pposite sicut esse absentie de qua hic
fac l. ii. C. de his qui la(?)no. § i. qo Quero
ps vel ordinarius de prouincia recessit modo
redijt vtrum imperatoris iudicis qua ipse delega-
uit statim expirat eo reuso vel oz q alie
reuocet Ista qo e silis qon posite i l. pri-
mitiua § i. j. man. Tu dic secundum spe. q statim
q reuersus e pses reuocat imperium iudicis nam
cessate ca cessat imperium iudicis delegati ar. hic
qo l. Queso q si no e delegatus sz qui e sub-
stitutus loco absentis vel mortui iudicis an de
causis meri imperii vel mixti possit cognoscere
Et dic q sic ut j. dele. iii. l. i. § pfectus Co-
trarium tn vr tenere glo. et male i l. ii. C.
de offi. eius qui vi. al. ge. Et melius dr
glo. hic sup vbo cognitionem meo vide q
qo loq' indistincte Queso dr hic q ar. a contrario
sensu e licitu et hoc ex lege ca Quid i
statutis an heat locum Ja. bu. hic dr q aut
i albz hz loc casus q apparz a contrario sensu e al de iure ca
ar. a qo(?) ssv decisus et tunc no p ar. a contrario sensu ex sta-
tuto supptu ut l. si cu dote i pn. j. so. ma.
Aut no e al de iure ca decisus Et tunc dr
Ja. q ar. a contrario sensu vr potius interpretatiuu
et ex mete q ex significacione verborum ut
l. pecunia § i. si cer. pe. ibi tacite sub condicione e
rtio deduz tacite q no interpretatie secundum eu
Ex hoc concludit q ar. a contrario sensu non
heat locum i statutis Quid dicend verius
i illam vbi ar. a contrario sensu sit expressum vel
interpretatiuu Ja. bu. allat in hac qo pro
ca l. apud antiquos C. de furtis. § p contra
rietate et Et ibi glo. vr sentire de hoc vide
p cy. i c. quod ob cam i fi. C. de re. iur.
li. vi. ubi dr cy. q ar. a contrario sensu sit ex
sensu et ex mete ipsius l. et hoc teneo in mandata
Summa Mandata. delegatus no hz imperium
op imperium sz vere fungit delegati habz tn mo-
dicam cohercionem h. d. Op. de sceptro ad sceptrum
tra' in pn. q no hz imperium delegatus
In vr. verius dr q imperium dicendum transfert So. in
hoc vr. verius dr q imperium dicendum transfert i. con-
op cedit' vel pmittit' transfert eu et vel pmitt
it' tn forte imperium delegati hic Et io dr
q statim pt delegatus reuocari Op. hic dr q
delegatus no hz imperium delegati ut hic verum
e ordinaria delegata vo sic ut i contrario pre-
missio dixi q no fungit' imperium habet eo p
statim pt reuocari vere tn hz eam ut dicta l.
cognitio Et hoc mo intelligere quod hic dr
in Mandata iurisdictio oz fieri in eum
Sua cognitioe Ite vendito rei mobilis
no pt delegari h. d. Ro colligit'
ex l. nec quicquam § vbi decretum C. de offi.

pron. et le. q. e ea que requirit cae cognitionem
Decretum interponi . supra . de arc . et depo
in deo s. ubi decretum . Se. l. et si ptor

Et si pretor delegatus licet al. sit or
dinarius tamen ubi delegatus fungitur in
ea delegata . h. d. Et si . i. quibus hac l.
ea delegata h. d. Et fi. i. quibus / hac l.
no. et intellige q. delegato fiat volenti / nd ad
hoc ut delegato valeat ea requirunt ut no. s.
hoc ut delegato valeat ea requirit ut no. s.
ti. n. l. eu qui iur. que requirit q. sit de eius
iurisdictione . Se. l. cognitio

Cognitio . Cognitio de suspecto tutore
pt delegari h. d. Op. de l. r. s. fi. S.
Solue ut ibi . Se. s. ut possio

Ut poss. Certa q. semiplenam cae cognitionem
et decretum interponi delegantur h. d.
requirunt et decretum interponi delegantur h. d.
Et scias q. quedam sunt bonorum possessiones q. tri
buunt ut l. fi. et ibi glo. C. unde vi . al. unde le.
et in illis magis dr. hic . Quedam sunt q. no tribuunt
ut Carbonianam et de dampno infecto Et de
his loquitur hic q. dant sine cae cognitione
et h° glo. innuit . Op. dr. hic q. quibus i possiones
mittatur pt delegari Cont. mitte i possiones
e imperii imperium ut l. iube cavere . i. ti. n. Sz
i sunt imperii imperium no delegatur ut l. i. i pri.
S. e. So. et hac q. no cognoscit verum sit
mittenda in possionem ut no hoc pt delegari
Sz mitte i possionem ve ipsa istud delegari
no pt q. e imperii imperium ut dicta l. iube cavere
i. ti. n. Et hoc modo intelligas quod hic dr.
i glo. ma. Se. l. mandatam

Mandatam . Iudex delegatus no de
legat / modicam tamen cohercionem h. d.
Et dicam in l. more maiorum . i. ti. n.
ubi imperium quod no e merum Intelligas de
modica coercione ut i. no. / no aut intelligas
de mero imperio ut no. i tex. in fi. Op. dr.
hic q. delegatus no delegat / Immo delegat
ut C. de iudic. l. a iudice . So. regulariter
no delegat ut hic / fallit i delegato prin.
pis ut in quo . Op. de l. cu. ptor s. i. i. de
iudic. So. ibi fallit qr loquitur i legato
proconsulis de q. l. mandata qfidit s. morem dor.
Op. de l. i. s. i. i. quibus et a q. app. ubi de
legatus delegat . So. ibi cae delegatus ad
universitatem causarum hic ad unam causam Et de hoc
dicitur hic ple no. in glo. Se. l. omne

Omne . ro in quibus offm
assessorum qsistat . Queo que
sunt ista q. dz in qre assessor
Ista glo. hic . q. incipit ut vide
alia . dicit q. dz vide an ille
qui postulat sit infamis qr talis postulare no
pt ut l. quos pfibet . i. de postulan. Et sic

no q. tenet iudex Et iudex pt de eius infamia
qre Et si no tenetur iudex frustra pmittetur
ei hec interrogatio s. iudici Et hoc facit pro
teste s. q. iudex possit eu interrogare de suo
statu an sit infamis vel no / licz glo. teneat
contra c. i. ex. de confessis. et redditur ibi ro
q. quis sua infamia no dz patefacere vel
iudex no tenetur p. hoc l. i. s. si q. s. de magi.
que . vel dic q. no cogit ad tale interrogationem
iudex Sz ut i. de iniur. l. al. Et quod
ibi ple no. Queo dicitur pt h° ex suo offo
infamem repellere licz no opponatur Queo iudicium
verset eius offm tamen aliud . Videtur sic qr
si libellus quacionalis e male qceptus ipm
pdurat coram ipso ipe dz eu lacerare et
respuere ut hic no. q. hoc l. fi. C. ut nemo
pri. et et cotidie fit i pratica ist. dr. glo.
q. mittitur p. executoribus summis ut ibi . Tu dic
primo oneria mittitur ante decurionum ut
no. i rubrica de decur. In quorum loco succes
serunt nunc qsiliarij hodie ut no. C. de de
cur. i rubrica et i l. ult. i. q. omnia bona.
no. Et i. de dolo. l. si ex dolo et ibi glo.
de hoc no. e vel ist. dr. glo. q. decreta int
ponuntur pt q. in alienationibus rerum minorum ut
l. n. C. e. Sz tamen glo. ibi q. hoc de qsuetudine
no servatur ist. dr. glo. i eplis s. mittendis
iudicibus aliquam pvincie p. executionibus sum
quod dic ut l. eu quedam puella . i. in fi. i.
ti. pe. Queritur glo. numquid iudicialiter pnt i
ea in q. assessor dicitur Sz tamen glo. q. no insi
delegacionem eo Et io e de cautela q. ubi
al. p. statuta civitatum no e pmissum q. assessores
pnt iudicialiter / fiat i pri. offm delegacio
generaliter omni causarum quod dico causarum s. ciuilium
criminalium no qr criminalia sunt ea q. sunt meri
imperij no delegantur ut dt glo. Et io hodie
observatur q. ipi assessores cognoscant / ptates
vero et capitanei ferunt sentencias . Se. l. de functo

De functo hec l. dividitur i duas
partes primo loquitur i preside mortuo
vivente offo / 2° loquitur i preside vero
vivo lec. ut in assessore s. alia vel verq.
remoto s. nos divide offo / 2a ibi diversu
Et principium legitur t. duo modis . Uno mo q.
loquatur in salario pstando assessori et so
alio mo q. loquatur i salario pstando asses
sori et heredi defuncti presidis / tercio mo q.
loquatur i salario pstito ipi presidi et eo mor
tuo p. heredes presidis pstando ipi assessori
Ista alia ps lz duas lec. qr uno mo intelli
i assessore remoto ab offo / alio mo intelli
in preside / put in preside remoto intelligitur

Summa
Summa
op
-/7/
op
Summa
op
op
q°
De offo asses
soris rubrica
q°
q°
no dicit q. duas lec.

duobus modis. Uno modo de salario assessorum et allegatur l. ista in ar. ad hoc quod licet potestas in aliqua ciuitate decedat ante completum officium heredes eius nichilominus petere possunt totum salarium quia per eum non stat quominus seruiat toto tempore secundum gl. ibi cum per eum etc. Et credo quod bene dicat secundum hec l. non facit nam loquitur quando moritur ille qui debet dare. hic autem mortuus est qui seruit ille cui debetur unde dico quod hec l. nichil facit sed est uerum per aliam l. scilicet per l. i. § diuus de bar. et epor. cog. quod hoc expresse dicit. Secundo tene quod dixi et non tex. et quod hic dicit debetur intelligo per heredes presidis qui assessores conduxit Et quod dicit in tex. fuerint intellige quod uarium tempus potest assessoribus et computatur eo tempore quo seruierunt quia lex fingit eos seruisse cum per eos non stetit secundum ubi suas operas alteri locauerunt per eos stetisse uidetur eo se obligauerunt alii nec possunt esse assessores et seruire duobus quia est impossibile. similis ratio notatur in l. talis scriptura ff. de le. i. Et quod dicit ante tempus accipitur dic ipso remoto propter culpam uel dolo nam nec sibi debetur integrum salarium nec assessoribus a se quia in dubio presumitur remotus propter culpam assessorum et sic per assessores stetisse uidetur [illegible] dicunt contra. Et ista lex potest etiam sustineri quia si potestas propter proprium delictum sine culpa assessoris est remotus ab officio per totum salarium assessoribus debetur etiam si alibi locauerint operas suas. Ergo aut remotus in dubio uideas lex. Sed hic modo potestas officio durante decessit an heredes eius petere possunt totum salarium Et loquor ubi non apparet contrarium inter partes ut l. i. § si conuenerit ff. de posi.

Quid hic est an heredes petere salarium totius temporis. Glo. dicit quod sic. nam cum potestas uel presides non eligantur nisi per semestre uel anno ad istar aduocati heredibus eius debetur pro anno illo quo decessit allegatur glo. l. post duos C. de aduo. diu. iudi. Ita intellexit hic secundum unam lec. Alii doc. reprobant istam glo. Et in hac opinione est Fr. de monte fauentino quod non debeatur nisi pro rata temporis allegatur rationem quia salarium et tempus diuisibilia sunt ut l. seruo. ff. de annu. le. 2° per aliam rationem quia causa coniungitur in persona unius non noceret alii ut l. si uno § eo quidem et l. si quis domum § uinus ff. loca. Tertio per rationem l. i. C. de re mili. li. xii. ubi dicit quod heredibus stipendiarii qui decessit non debetur stipendium nisi pro rata temporis quo seruiuit ipse stipendiarius. Iste per aliam rationem quia speciale est in domesticis et defensoribus quod istud transmittatur ad heredes ut l. fi. C. de pre. et domes.

q°

Dum

ergo in contrarium est ius commune ut l. petentem § qui autem de offi. diu. iudi. Quid ergo dicemus. glo. hic et in l. i. de bar. et epor. cog. tenet contrariam opinionem per rationem predictam Ergo addo aliam rationem quia precium quod petitur non debetur ante secundum opera quia opera futura non est in rerum natura et promissio per ea condicionem habet ut l. nec dum § l. si a colono ff. de uer. ob. et eam conditionem ad arcisionem ut l. sed et si quis § operas ff. de usu. Et l. si seruus conis § fi. de stip. seruo. Si igitur ius condicionis est non transmittitur ad heredes. Sed unum facit me dubitare per opinionem glo. quod uidetur magis equa per illam l. nam cum presides dabant solidum ipsis assessoribus et familiaribus integrum salarium hoc ipsi presides sed integrum recipere, ex eo conicientes quod ipsi tenerentur insolidum et recipere pre[illegible]. Ergo contrarium uideo quod ante debetur salarium tantum sue persone et aliorum ut in salario quod debetur presidi et potestati quod debetur sibi tantum sui et officialium suorum in quorum persona non superueniat impedimentum Et ita loquitur ista glo.

Sed quero de potestate que non est ingressus officium secundum se pararet ad mouendum uidetur quod ille debeat quod in ingressu ut l. cum bo. in fi. ff. de fu[illegible] ff. de fideicom. li. Et dicit autem fuit ille ingressus officium per aliud quia misit per uicinitate ciuitatis secundum non in aut. de colla. § prohibemus et habetur pro inde ac si fuisset ingressus licet non fuit ingressus per alium Et tunc nullo modo ei debetur salarium. hoc per bo. primo per l. si pecuniam ff. de con. ob cam. 2° per rationem quia requiritur quod aliquo tempore seruiat ut l. quod contubinia § ff. de le. iii. sed iste nullo tempore seruiuit secundum etc.

Iste quero quod in remoto ab officio cum sine culpa an debeatur heredi salarium Dicit Gr. autem quod an debeat heredi salarium totius temporis Et dico quod non licet quare an pro eo tempore quo seruiuit Et dico quod sic quia ut dixi pecunia et tempus sunt diuisibilia ut l. tutio et nemo pacto.

Iste pone quod remotus est potestas ab officio an assessor possit petere salarium totius temporis Dicit autem est remotus expresse cum tota familia et assessore et tunc assessor non habet salarium quia ista remoto expressa culpe eorum annotatur ut l. si uictus § culpe ff. loca. et l. plt. ff. de ma[illegible] secundum potestas est remotus Et tunc aut est remotus propter suum delictum proprium ut propter furtum et baratariam Et tunc debetur assessori salarium secundum propter culpam assessorum Et non debetur secundum dubitatur et presumitur assessorem fuisse culpabilem quia eius officium consistit in asserendo seu assidendo sibi bene omne factum uel neglectum factum ab assessoribus secundum eum.

q°

Dum

q°

de iur. o. e. o. iu. iudic.

II

qo Item in advocato dicit glo. debet salarium illius anni ut l. post duos. Sed posito quod ex bene in advocato tamen debet salarium anni quid si non annuum sed certe libr. tantum dat per quod mittatur ad totum et quod eius heredi competat petere et retinere et hoc sequendo opi. glo. Sed sequendo opi. aliorum non debetur nisi pro rata temporis. Et loquor de salario promisso a parte non a publico de quo dicta l. post duos. Et sic dicimus quod salarium detur pro rata temporis, nisi pro labore detur salarium detur pro rata laboris. Ubi labor datur non laboranti quod pro rata laboris ubi labor datur non laboranti quod pro rata laboris ubi labor datur non labor recipiat divisionem ut dicta l. sexo. Sed an as-

qo sessores dimicet mortuo preside usque adveniat successor. Dicit quod non, primo ex quod alius subrogetur ut C. de offi. ei. qui vi. al. iu. ge. l. i. Et est ratio quod si duraret assessores debetur eius salario quod predeliet quod dicitur de locatione operarum quod non possit assidere alio presidatu durante. Item quod non possunt assidere in alio presidatu durante offi. eorum ut no. C. e. l. nec et ibi glo. Extra offi. ex hac l. quod si moritur ille cui salarium dare tenetur completo offi. et tamen dari. Sed michi... an expleto debetur nisi post mortem talis an completum offi. accepit aliud offi. et salarium

al lex allegatur hec l. in ar. ad quest. quod licet potestas salariatus in alia civitate decedat ante complementum offi. quod michi... eius heredes possunt petere totum salarium quia per defunctum non stetit quominus serviret toto tempore. Sed guil. hic et bar. dicit quod hec l. nil facit ad hanc quest. nam hec l. loquitur quando moritur ille qui debet dare salarium quo autem loquitur quando moritur ille cui debetur. Unde dicatis quod hec l. nichil facit. Sed quod dicit tibi est verum per l. i. expresse. Hoc dicit ut l. i. ff. divinus et ibi est optima glo. i. de bar. et ex hoc. Et ita tenet quod dixi ut ibi no. Iste non dicit glo. quod si iste qui debebat dare salarium officialibus removetur ante completum offi. et alius vocatur loco eius quod non debet dare salarium officialibus suis, ratio est secundum glo. quia presumitur remotus propter culpam officialium nisi forte probaretur quod potestas vel capitaneus propter suam evidentem culpam fuerit remotus. Tunc enim debet officialibus suis de suo proprio totum salarium solvere. Iste dicit glo. quod si assessor fuit remotus, potestas non debet ei dare salarium, scilicet consilio

In consilio. Ratio quare curator potest assidere: quia publicum salarium non licet et est bona ratio. Alia ratio est quia iste non est assessor inter consules sed inter fiscum et privatum. Sed consules ei tunc non poterunt, nam ratio quare quis non potest in sua provincia assidere est propter suspicionem ne quid grosse faciat. Item nec prohibita acceptione est in provincia sua ut no. i. ex. qui. ca. ma. l. hiis qui et no. C. e. l. si eadem. At debet puniri ut l. in consiliarius C. de assess. Sed hec suspicio quam lex habet de ipsis facit ne ipsi in sua civitate possunt assidere et eos punit si assideat sine principis permissu ut l. si cui et l. hiis qui patr. Alia ratio assignatur per alios et ista hec ratio potest in provincia assidere propter sumptus et sine dampno rei publice. Et ista admittatur ut hic dicitur. Prima tamen opinio est melior quam glo. hic assignat.

Glo. continuat hanc rubricam quia supra posuit de singulis iudicum officiis singulariter et separatim hic tractat communiter sive in genere de iurisdictione omnium iudicum scilicet simile est C. communia utriusque iudicii et communia de le. et communia predior. et communia de serv. Et ex hac continuatione habes quod idem est dicere de iurisdictione omnium iudicum et de officio iudicum. Iurisdictio glo. quod est dicta iur. hic ti. et ti. C. de offi. ei. tamen ma. est iur. dic. Solve ut in glo. et quelibet est bona et clara. Ideo non curo eam alit. declarare. Ius dicentis

Ius dicentis primo post dicit in genere, secundo illud declarat per species et hec est ratio divisionis. Vel aliter potest dici quod primo ponit dictam, secundo eius probationem, tertia ibi nam et bonorum. Et dicit hoc dicit in summa officium iudicis est generalissimum continens omnia que possunt expediri per iudicem. H. d. usque ad fi. ibi latissimum est i. quoddam generalissimum. Hec est evidentia latissimum. Ibi nam et bonorum. Quod evidentia latissimum potest sciri quia generalissimum est quod omnia continet et nullum genus habet supra se, probatur in l. ea post et l. legato generali, ff. de in. dote et l. legato generali. ff. de le. i. et ibi no. Hoc premisso causa est clarius. Dicit tex. nam et expone et per eandem quam dicit non solum ista que hic enumerantur sed etiam omnia alia potest facere iudex, merito concluditur quod est latissimum, hoc est generalissimum. Nobilia sunt clara. Et no. pro incidentibus primo quod ex officio iudicis datur tutor, mittitur in possessionem bonorum, delegatur iudex et sententia quam hic ponitur. Venio ad dictam. Et op. nam illud quod est latissimum omnia continet quare ultra illud nil reperitur ut ff. de ver. ob. l. ubi autem non fuit. Illud. Sed hic enumerantur solum ea que sunt mixti imperii et iurisdictionis, non ea que sunt meri, ergo non est latissimum. Sol. illa dictio et quam premittitur potest replicari ut omnia alia comprehendat que possunt per iudicem expediri ut C. supra. Iste op. dicit hic quod potest dare bonorum

Incipit liber 2us de iur. o. e. o. iu. iudic. rubrica

qo

no

dua

differentia est generalissime

op

op

possessione. Cont. ymo habet locum ut l. muner.
§. indicandi ff. de mu. et ho. Dicit glo. ponere
i. debet fateor tibi quod sit quedam que in libera
iudicis potestate ponitur et unitati ne subiacet
ut l. i. C. quo et quando iudex et l. nec quicquam ff. de
iudic. Venio ad quest. et primo que tangitur
in glo. Et pro quam dicit ius dicentis et non
iudicis dicentis. Rendit glo. hoc ideo quod non de
omni iudice sed tantum de eo qui habet merum et mixtum
imperium. Hic in consulitur itellit quod tamen
contra per l. iii. §. i. ff. ne quis eum in ius vo. fu.
in c. xvi. Et no. ff. ti. ii. supra ... Du. dicit
si quis iusdicenti non obtemperaverit nam loquitur
de maiori iudice ut ibi dicitur per hoc quod dicitur
cui nec notione et iurisdictionem ut ff. de ver.
sig. l. notionem in prin. Et ff. de re iudi. l. aut
pretor in prin. Ideo dicit Ia. bu. hoc declarans larg.
sit iudicare esse quam dum iure lite quod est non preces
ut l. i. de re iudi. Ius dicere potest fieri etiam ubi
nullum est litigium ut qui interponitur decretum super
alienatione rerum minorum vel super tutore ali-
mentorum que sit mixti imperii. Cambinus
aliis hoc displicet nam idem est dicere iudex
et ius dicens ut ex. de ver. sig. c. forus.
quod placet quia hic sincopatur quia transitur
illa litera d. de medio. Item quia appellatio iudicis
refertur ad maiores ut in cor. de iudi. et
ut om. obe. iudi. prin. Io. etiam dixit ius
dicentis et non iudicis quia sic placuit sibi Et
si instares quare vero quod hic loquatur de quolibet
iudice quod vero ... quam hoc ponitur que
sunt mixti imperii et non pertinet ad magistratus
ut l. i. ff. ti. ii. et l. ea que ad municip. So. hic
loquitur de officio iudicis in genere non est nisi ut illud
et hoc non sumendo contra omnia que pertinent ex-
pedire per quemcumque iudicem de mundo non quod
unusquisque possit omnia sed hic appropriatur officium
iudicis contra omnia que pertinent ad omnem quemque
iudicem cum sit genus generalissimum. Queritur ex
glo. quare dicit latissimum et non longissimum. Re-
dit pe. quia sapientia consistit in latitudine et non in
longitudine nam raro longi inveniuntur sapientes Et
hec so. displicet Cy. quia ipse multum longus erat
Et ideo dicit Cy. quod ideo sic dixit quia sibi placuit
Tu dic quod ideo dicit latissimum quia ius non habet
longitudinem corporalem quia est incorporale et
contra longitudinem habeat in tempore vel in vita
hic in consulta non intendit tractare sed tantum in-
tendit tractare de latitudine quod comprehendat s. quod
et continet contineat cum hic nulla contineat cum
sit genus generalissimum ut dixi. Item quero quid
sit iurisdictio. Glo. hic diffinit quod iurisdictio
est potestas de iure publico introducta cum neces-
sitate iuris dicendi et equitatis statuende. Silet
glo. Henricus in §. insinuandum in coment. de defen-
civi. cum medium magne glo. Primo dicit quod est
potestas hoc ponitur in l. potestatis verbo ff. de ver.
sig. Secundo de iure publico introducta hoc
probatur in l. ii. §. huius studii G. de insti. et
iure et de ori. iuris l. ii. et quasi per totum Secundo
cum necessitate iuris dicendi hoc probatur in l. muner.
§. indicandi ff. de mu. et ho. et l. de quare
ff. de iudic. Secundo et equitatis statuende hoc
probatur C. de iudic. l. placuit Et ff. de eo
quod cer. lo. l. quod si ephesi. Sed quero hoc op-
pono quia secundum hoc pater in filios dominus in servos tutor
in pupillos haberet iurisdictionem Est enim quedam potestas
introducta de publico non potestas patris est intro-
ducta de iure civili ut l. nam cum de his qui ff. de
his qui sunt sui vel alie. iuris Et insti. de pa.
po. Item sed tutela ut l. i. ff. de tutel. et
omnis munus publicum autem licet utilitate
privatorum ut l. i. ff. de mu. et ho. et l. athletas
ff. de excu. tu. potestas domini est de iure gentium
ut l. manumissiones G. de insti. et iure.
Item habet iurisdictio reddere ius hoc est dandum et
facere eis illud quod ius precipit ut ff. de
libe. agen. per totum Et C. de libe. agen. per totum
In tutore est planum. Item dominus statuere equitatem in
eos non ... ut l. i. G. de his qui sunt sui
vel alie. iuris. Ad hoc dicendum timeo addas in diffi-
nitione unum verbum ut dicas iurisdictio est
potestas de iure publico introducta cum necessitate
iuris dicendi et equitatis tantum a persona publica
statuende. Hoc quod dico tantum a persona publica
perficit diffinitionem quia sine isto ... fieret ...
privatis Et hoc primo iurisdictio sumitur diffi-
nitur in genere quam dividitur in tres alias species ut
dicendum et no. in l. imperium ff. e. Et si dicas quod
ad propositum cum hic tractat de officio iudicis
et non de iurisdictione et dicendum statim. Item pro
vero quare de bonorum possessione sit mixti imperii.
Glo. dicit quod sic ut in ea Et declabo ff. e. l. iube-
mus ubi ipse est ista ma. Queritur an hodie
dare bonorum possessionem sit mixti imperii. Glo.
quod non C. qui admit. ad bo. pos. l. fi. et insti.
de bo. pos. in fi. ... dicitur quod hoc scilicet bonorum
possessione agnoscere coram iudice competenti
non magistratus nichil est nichil enim facit
iudex nisi quod exhibet presentiam suam Sed si ad
vellet quod iudex deferret bonorum possessionem
tunc esset mixti imperii hodie secundum statum olim non
reprimi ad tentitatem. Item quero in textu glo.

Ut mitte in possessionem

Cy. ... super ... ff. veter.

Vtrum mitte in possessione sit mixti imperii Glo. dis
tinguit dic ut in ea Et hoc gnali dicat ut l
ligi declarabo in l. iube caue ꝑ e. Sz vr̄ ꝙ mis
sio in possessione possit demādari qr̄ videmꝰ con
sio in possessione possit demādari qr videmꝰ con
die ꝙ iudex mādat iudicis vt mittat quē in
possessione ut l. 16 . . . missus ꝙ. ut in pos. le.
Sed non ꝯmittit ut exerceat iurisdictio qr dicat ꝙ
mitg faciat tamē iudicis minister hoc ꝯ ꝙ ꝑ
mꝰ faciat iudex ut l. qui alie ꝯ. fi. ꝯ l. se. ꝯ.
de consti. pecu Iste qro vtr dare tutore sit
q° ꝯ mixti ipm / Glo. distinguit hic / et alibi mixtū
imperii ipm Glo. distinguit hic ut alibi
ꝙ. de tu. et cu. da. ab his l. ius dandi ꝯmit
tuba pupilli ꝯ vlt quingetos solidos Et tūc
ē mixti imperii / nec pt demādari nisi habenti
mixtu imperii ut ꝙ. de tutel. l. muto. ꝯ. tutor. Et
iurisdictionē ut ꝙ. de tu. et cu. da. ab his l. nec mādate ꝯmit
ꝙ. de tu. et cu. da. ab his l. nec mādate ꝯmit
ē inf quingetos solid. et ꝯ iurisdictionis ut insti.
de aut. tu. ꝯ. fi. Tu dicas ꝙ ē semꝑ mixti
imperii / Cū ꝯ ē mixti imperii maiore qm̄ iurisd
ut dicit ꝑ e. l. imperiū Iste qro an alie cā ꝙ
q° sue mixti imperii ꝑt delegari sicut iurisdictioꝫ
sicut tutoris dari Respondet glo. ꝙ non ut hic no.
Et in tutoꝫ ē speale / pupillorum fauore Sz an
q° ꝯ alie cā mixti imperii ꝑt delegari fauore pu
pillorum Respondet glo. ꝙ non qr in eis non vertit
tātū piculo quod eā non / Fallit forte si ꝑ
hoc pupilli cogeꝛ litigare ex ꝑiculo ut l.
ꝑ. c. an impe. ut pu. et vidu. Vltio qrit
q° ꝯ glo. vtr iudice delegate sit iurisdictionis Et
dic ꝙ sic et bñ ut l. imperiū ꝑ e. Expeditis
q° glo. verbo ad mā Et qro vtr officiū et iurisdictio
sit idem Et vr̄ ꝙ sic nam in rub. ꝯ. de iuris
dictione omn. iudicum Et in nigro ꝯ ius dicenti
officiū / nā si aliud eēt ista l. non ꝯgrue ponet
hic Et hoc vr̄ sentire glo. ꝯ. ut dixi sup
ca / In ꝯtrariū vr̄ non ex eo ꝙ dr̄ officiū iudicis
ꝑsupponit ꝙ an sit iudex qr̄ habeat iurisdictioꝫ
Et iudex non ē nisi ꝙ hz iurisdictioꝫ ut l. i. de
iudic. ergo iurisdictio ē aliud / Pe. dicebat
vr̄ ꝙ iurisdictio ē ius / officiū ē exercitium iuris
iuris ꝯ. dicebat alr̄ quod referre tibi
non curo Tu clarius sic dicas ꝙ officiū iudicis
pt ꝯsiderari simplr̄ et absolute ꝑut non
tollet ꝑsone ut officiū ꝑtoris officiū capita
neatus officiū regis ut ꝑncipis / Illud eni officiū
pt eē et ē etiā si non sit ꝑsona ꝙ subeat illud
Et isto modo officiū iudicis et iurisdictio qr̄ idē
significant sz diuersimode nā eo dicto officiū
iudicis denoto ꝑncipalr̄ ipam ꝑsonā cui ꝯmissa
administrācō seu honor iurisdictionis / secūdario
ipam iurisdictionē ut ꝙ. de mu. et ho. l. honor
Et e. vbi et apud ꝙ l. fi. / Eo dicto iurisdictio
denoto ꝑncipalr̄ iurisdictionē et ꝑ ꝯsequens officiū
cui inheret iurisdictio ut dicis l. Et hoc modo
sumēdo tale officiū omni tpe ē unū hz ꝑsone
iunctē ut ꝙ. de iudic. l. ꝑponebat Et ꝯ.
de rescr. c. si grosse li. vi. / 2° modo pt ꝯsiderari
officiū ꝑut colliget ꝑsone Et tūc si quidē acci
piat officiū ꝑ totali administrāce differt
officiū a iurisdictione qr̄ iurisdictio ē ius ꝯ ꝑtas
ꝯ ut s. dixi / officiū ē exercitium illiꝰ iuris
dictionis ut l. iii. ꝙ. de re iudi. Et de admi. re.
ad ciui. ꝑti. l. i. ꝯ. verū Et hoc modo sumē
do i ꝑsona cuiꝰ iudicis ē unū officiū ut l.
eo apud ꝙ. iudi. sol. et in dec. c. si grosse
Tertio modo pt ꝯsiderari officiū iudicis ꝑut
ꝑticulari exhibet in quibuslibet casibus non ꝑ
administrācōe totali et tūc lꝫ hec l. ꝯ officiū
iudicis ē quoddā gen generalissimū ꝯtinēs
omēs spēs officii ꝑ quas pt iudex ad face
ut hic Et ꝙ sit ꝯ in q° differat a iurisdictione
stati dicā Queo tn̄ vtr iudicis officiū et
actio sit idē hoc tangit hic doc. et dy. insti.
de act. in pn. vbi glo. tangit vtr̄. ꝑut
officiū iudicis colliget ꝑsone iudicis de q° hic
loquit stricte ē qstio an sit idē ꝙ actio nā
actio ꝯpetit pti et ē ius petendi in iudicio
quod sibi debet a pte ut insti. de act. i pn.
Sz officiū iudicis ē ius ꝯpetens ipi iudici ut
ē ius faciendi ea ꝙ sibi ut iudici facienda
incūbūt / et sic ius ꝑbat ꝙ. de tu. et cu. da.
ab his et l. ius dandi Et ꝙ. de offi. ꝑsi. l.
illicitas ꝯ. ꝙ. veruꝫ ꝯ l. fi. i pn. s. de offi.
ꝑcon. re. Et dr̄ a iurisdictione sicut actio ab
obligatione / nā sicut ꝑ actionē ꝯsequit quis
quod i obligatione deuenit Ita ꝑ officiū iudicis
ad effectū ꝑducit quod venit in iurisdictione
ut hic ꝑbat et i omibꝫ l. ꝑcedentiū / titulorum
ꝙ de officiis tractat sicut eni aliud ē qua
litas mea seu locutio mea / aliud ē potentia
loquendi ꝙ locutionē deducit i actū Sic aliud
ē iurisdictio / aliud ē iudicis officiū qd iurisdictionē
deducit i actū Et licet qm̄ leges dicat
ꝙ iudicis officiū ē ipm̄ face ut l. i. s. de offi.
con. Impa tn̄ locutio ē / hoc ē ius faciendi
illud ut s. dixi Iste qro vtr officiū iudicis
ꝑut ꝯpetit pti sit idē ꝙ actio Et ad hoc tē
dit disputatio doc. et dy. insti. de act. i pn.
Sz aduertendū / nā eo dicto ꝙ officiū iudicis
ꝯpetit pti impꝑa et impꝑissima locutio ē ꝙ
tinet eni repugnanciā in scipsā / ut ꝙ sit
officiū iudicis et sit ptis / ut in pte Et io sẽd
ē ꝙ officiū iudicis ꝑut pti ꝯpetit alr̄ deret
notari de iure / qm̄ eni notat ꝑso nomē ut
i integr. resto. ut l. ꝙ si iudex i fi. ꝙ. de iudic.
et ꝑ totū ti. de i integr. restō. et ꝯpensacō
ut ꝙ. de ꝯpen. tu. l. sfic oz ꝯ. oz et ibi no.
Est eni ius impetrandi officiū iudicis sup

exceptione excusatione et tunc appellatur excusatio
ut l. perfecti de iniur. [?] ple ff. de app. l. i.
in prin. Ubi autem non reperitur proprium nomen appel
latur prescriptio ut ff. de ver. sig. l. perinde §.
prescriptionis Ista autem prescriptio hoc est nomen ipso
iure per officium iudicis [?] sit ideo quod actio de
terminat glo. et Dy. insti. de ac. in prin. sed habet
similitudinem cum actione ut ff. de ac. et ob. l.
actionis verbo Et est ratio in hoc quia actio oritur
ex obligatione requiritur ut l. licet § ea obligatio
ff. de pecu. Officium iudicis non presupponit obliga
tionem ut ff. de ac. emp. l. qui per collusionem et
de adm. tu. l. quibus ad quemquam Ex hoc sequitur
quod cum libellus fertur super actione debet quis nar
rare causam per quam concluditur et pars tenetur ad id
dandum vel faciendum ut videbitur plene ff. de
eden. l. i. in prin. Sed cum fertur super officio iudicis
debet quis narrare causam per quam concluditur quod iudex de
beat facere ut pars id quod petit non quod pars teneatur
expresse est in titulo de iniur. et in titulo de in
integrum resti. et cum pe. tu. et in multis similibus ¶ Item
ex predictis apparet alia ratio ut dicunt doc.
et bene quod per interpellationem partis cum solum pars cogi
officio iudicis non constituitur in mora ut ff. de dap.
infec. l. cum postulassent in prin. Et no. ff. de
eden. l. ubi non quia iudex cogit partem hoc facere
non autem pars est obligata ad hoc faciendum quia
pars nil debet et ideo a iudice postulandum seu
impetrandum non a parte Secus in eo quod venit in
actionis ut ff. de usur. l. mora ¶ Item ex hoc
concluditur quod officium iudicis dicitur misericordie im
plorari ut no. C. de [?] act. super [?] quod
illud quod pars petit sibi non debetur sed iudex
ex officio suo potest facere ut sibi detur licet quasi
esset iniuria si denegaret ut l. i. § plene ff.
de aq. plu. et esti. Et ideo est introducta appellatio
a sententia lata super officio iudicis si denegetur ut
l. i. C. si sepius in inte. resti. po. ¶ Item quero quomodo
triplex sit officium iudicis ¶ Glo. insti. de act.
§ fi. Et glo. C. de posi. l. iiii. dicit quod est triplex — . v. Innoc° co.
quoddam nobile quoddam mercenarium quod de — h[?] territorio
ficit actioni ex non competente actione ut in bonefidei — vide [?] ad [?]
iudiciis quoddam quod deficit actioni generaliter nam
competens ut in arbitrariis Pe. guil. et alii fa
ciunt alias divisiones dicentes quod quoddam est officium
quod residet in parte quoddam quod residet in iudice
Sed certe nullum officium residet in parte Ideo istam
partem obmitto et obmissis eorum verbis Et
aliter quam ipsi et glo. sic dicas quod est triplex species
officii iudicis quoddam est nobile quoddam mercena
rium quoddam adiusarium Officium nobile est quod
per se stat sine hoc iudex suo motu exerceat
sine ad postulationem alicuius ut in committendo
concedendo restitutionem in integrum dando tutores

q°

no. triplex est officium iudicis

q°

q°

in respondendo decreta constituendo salaria advocatis
et medicis et similia. Quoddam est officium mercenarium
quod per se non stat sed servit actioni Et hoc potest
esse multiplex quia quandoque deservit actioni preponendo ut
in citationibus et interrogationibus et in omnibus que fiunt
ante lit. cont. Quandoque deservit actioni postponendo exequendo
ut in dandis dilationibus recipiendis testibus
et probationibus et in omnibus aliis post lit. cont.
occurrentibus usque ad diffinitivam sententiam quandoque
deservit actioni postponendo terminando et hoc triplex aut
ex natura actionis ut cum condempnat in usuris et fruc
tibus et interesse in bonefidei iudiciis Quandoque
naturam actionis propter aliquod extrinsecum accidens
ut in arbitrariis vel propter naturam iudicii ut in statuto
non attento quod sit actio ut in condempnatione expen
sarum ut C. de fruc. et li. expen. per totum
Quandoque deservit actioni postponendo et determinato exe
quendo ut officium iudicis quod est in actione exequenda
ut ff. de re iudi. l. a divo pio per totum Sed
utrum illud sit officium nobile vel mercenarium
posset dubitari [?] l. iube [?] Quoddam
est officium iudicis adiusarium quod non servit
actioni sed primo sibi adversatur et convenit [?]
Et hoc duplex Primo cum officium iudicis loco
exceptionis convertit proponitur ut ff. de peti. here.
l. plane § l. fi. et l. Item si verberatum C. de
rei ven. vel cum deservit exceptioni postponendo ut in
toto ti. de exc. Ista divisio omne officium iu
dicis comprehendit Alia plura exempla possunt dari de
quo vide in Spec. de offi. iudicis ubi ponuntur
plura exempla quam alibi ¶ Item quero utrum iudex
possit officium suum exercere sine petitione partis de
quo vide plenissime in l. iiii. § hoc autem ff.
de dap. infec. ¶ Item quero utrum in officio iudicis
debeat libellus dari et lis contestari Glo. tangit
in rubrica ff. de minor. act. et in l. nec quidquam
§ ubi decretum de offi. procon. et le. et ibi dicetur
require et glo. in c. fi. extra de offi. iudicis ¶ [illegible]
[illegible] officium iudicis restat videre utrum [illegible]
scilicet utrum iurisdictio coheserat territorio Guil. de cu
neo dicit quod sic Est enim quedam qualitas sicut
servitutes sunt quedam qualitates prediorum ut l. quid
aliud de ver. sig. ¶ Sciendum primo pro declaratione
quod non est de necessitate quod iurisdictio coheseat ter
ritorio potest enim esse iurisdictio sine territorio ut
in iudicibus cartularis Et no. ff. de iudic. l. i.
Et C. ubi et apud quem l. fi. Item potest esse terri
torium sine iurisdictione ut patet in civitatibus que
sunt in comitatu huius civitatis vel aliquo que nullam
habent iurisdictionem sed civitas licet in eis vel pone
exemplum in principe qui privavit civitatem Brixie omni
iurisdictione que habet territorium non tamen habet
iurisdictionem Secundo iurisdictio non coheset territorio
ut sit iurisdictio in seipso ratione verbi quando

non potest dici quod territorium habeat iurisdictionem in se ipso sed potest dici unum territorium habere iurisdictionem in alio sicud civitas in alio territorio. Unde tamen potest iurisdictio coherere territorio passive quia aliquis habet iurisdictionem in territorio ut j. de ver. sig. l. si pupillus § territorium. Tertio dico quod quantum iurisdictio coheret territorio sive active sive passive non coheret sicud qualitas sive accidens (?) territorii sicud dicat glo. sed aliter ut apparet ex l. more j. e. ubi dicitur quod ille qui habet iurisdictionem ordinariam habet eam suo iure. Hoc est iure residere in persona eius non in ipso territorio. Et textus in dicto § territorium hoc clarius explanavit.

Ad hunc ergo intelligendum sciatis quod quedam sunt iura mere realia devicta a re rei ut servitus. Et iste sunt proprie qualitates prediorum. Quedam sunt iura devicta persone in re ut dominium pignus et similia. Sicud ergo dominium coheret persone, dominium tamen est in re, ita iurisdictio coheret officio et persone eius qui habet officium tamen est in territorio. Et sic non est qualitas territorii sed magis persone. Et ista comparatio de iurisdictione ad dominium probatur sic princeps habet omnem iurisdictionem ut C. de consti. prin. l. i. Et ex hoc dicitur dominus totius mundi ut j. ad l. ro. de iac. l. deprecatio. Sic quilibet iudex dicitur princeps civitatis vel territorii cui preest ut j. de evic. (?) … l. spadonem § si civitas (?). Et ideo posset dici dominus totius illius territorii universaliter consideratum sicud de principe pluries dixi. Et maxime in … huius libri. Ex hoc sequitur pulcra questio et vera quod si princeps vel aliquis concedit tibi universaliter unum territorium videtur tibi concedere universaliter iurisdictionem quia sicud ille qui concedit rem singularem dicitur dominium rei singulare concedere ut l. si ita de contr. emp. Ita ille qui concedit universaliter territorium videtur concedere iurisdictionem que est idem quod dominium alicuius rei particularis.

Secus si concedit in una particula vel in una re particulari ut l. in modicis j. de contr. emp. et … l. i. … C. de consti. prin. … l. si quis … de bo. dam. li. x. Et ex hoc patet quod iurisdictio proprie non coheret territorio … tamen dicitur quod coheret quia terminatur territorio ut l. fi. j. e. Sed dices tamen primo rei coheret non videtur quod civitates et castra habent iurisdictionem. Videtur … corporum et communitas corporum ut j. fi. Et est modica coherentia de qua glo. dicit quia sunt persone representative que habent iurisdictionem. Et ipsi sunt qui fruuntur potestate et similia unde persone inheret iurisdictio et personalis est. Et ita intelligitur quod dicit hic … est secundum guil. in l. … fine C. de sen. … ho. cum iurisdictio

Cui iurisdictio. Clara est et brevis hec l. et separatim formatur et potest legi duobus modis secundum glo. primo in iudice delegato ut cui delegatur iurisdictio videatur ei delegari omnia sine quibus iurisdictio expediri non potest ut C. ti. ii. l. i. in fi. Et hec est modica coertio de qua glo. dicit.

Sed quero an delegatus possit citare verbo et re. Respondeo verbo potest quia etiam arbiter potest ut j. de arbi. l. sed et si … et l. diem proferre § pe. Sed an potest re scilicet capiendo personam. Glo. dicit aut est delegatus a principe et potest ut ar. in aut. ut omnes obe. iudi. prin. § quia et C. quo et quando iudex aut. qui sententiam (?) et l. sed si … j. de in ius voc. Si autem est delegatus alterius ante litem contestatam non potest citare re sed postea sic ut in aut. de exhi. et intro. re. § si vero etiam. Jacobus (?) dicit glo. Hoc quod dicit quod potest re citare post litem contestatam reprobatur per doctores ut j. statim dicam.

Iste quero utrum delegatus possit mittere in possessionem ex primo decreto. Ex glo. colligitur distinctio aut est delegatus principis et potest ut dicto § si vero etiam, aut alterius et non potest cum sit mixti imperii ut j. e. l. iubere (?). Et sic videtur quod in missione in possessionem non distinguitur an sit lis contestata vel non, nam etiam post litem contestatam non potest in possessionem mittere sed debet referri ad maiorem iudicem ut C. de iudi. l. properandum § sin autem ibi ad superiorem. Et in aut. de ex. thi. reis § si vero. Si non potest facere coertionem realem … personalem et ita non potest citare re tamen etiam lite contestata. Sic respondetur glo. … hic, quod … in aut. C. quo et quando iudex, quod videtur … in aut. de testi. § si vero ignoti ubi delegatus non potest testes cohercere et eos torquere. Non obstat textus in aut. de exhi. re. § si vero etiam ubi dicitur quod delegatus non potest aliquid facere quia lis non est contestata quasi dicat ergo lite contestata posset, quod non vult hic dicere sed vult hic dicere quod si lis esset contestata posset deveniri ad sententiam etiam absente reo … posset ad … facere. Dices tamen hoc videtur contra istam l. quia sine hac coertione iurisdictio expediri non potest quia forte reus numquam veniret ad iudicium. Respondeo dico cum iurisdictio est delegata omnia mandata videntur sine quibus ipsa expediri non potest dum tamen ea non sint maioris iurisdictionis quam que principaliter demandantur ut patet ex premissis quia mittere in possessionem re ipsa capere vel torquere personam et similia sunt maioris iurisdictionis quam cognitio cause. Hoc videtur contra l. i. in fi. et contra l. fi. C. ti. ii. ubi modica coertio videtur mandata.

Sed non intelligitur ibi de coertione reali vel personali sed de verbali tamen ne contradicat predictis

vna
… la … per …
…

q̄o
q̄o
q̄o

2ª lectura

Pº mo lego tibi hanc l. in iur[isdictio]ne ordinaria
Et cui data e ordinaria iur[isdictio] omnia vi-
dentur madata sine quibus iur[isdictio] illa no
pt expediri etia si sint maiora et si co-
hereces psone hean[t] qr sic loqtur de or-
dinaria pbat du dicit cui iur[isdictio] data e
na dare e in aliu trasferre ut l. ubi aut §.
fi. j. de ver. ob. quod no fit i delegata
ut l. i. §. qui madata ß. ti. y. Po videatr
madata etia ea q sint maior[is] iur[isdictio]nis
pbat C. de iudic. l. quot. Et C. de ori. iur.
l. i. Et i aut. de testi. l. si vo ignoti vbi
quis ordinarie et sic defensor ciuitatis qui
no hz merum nec mixtum imperium pt cogere
testes loquitr eni ibi de adm[ini]stratore et
adm[ini]strator expo[nitur] i. defensor ut i aut.
or
de ephi. ve. §. si vo etia Sed q hoc op.
qr qui hz iur[isdictio]nez no pt mitte i possessione
ex pmo decreto ut i §. iusiurandum i fi.
in cor[pore] de defen. ciui. et l. ea. ß. §. ingred
tus j. ad municip. So. videtr madata ea
etia q sint maior[is] iur[isdictio]nis ut dixi dic
si sint eiusde spei ut de iur[isdictio]ne secus
si essent alteri[us] spei ut de mero uel mixto
i[m]pio na tuc illa no videret[ur] demadata
or
ut in q[uaestione] Iste op. ex qui si. sunt le. r.
lator. et ex de or. cog. c. tua So. ibi sunt
alteri[us] spei s. iur[isdictio]nis spualis vn iudex
ordinarius etia iciden[ter] no pt cognoscere
de re spuali ut ex. e. nobilis C. de sacro
sanc. ec. l. oun[ia] vn inc[identer] cay[n]us in hac
no discordat a iur[isdictio]ne cli ut q vidistis //
no[ta] ...
Ex his ergo collige distictiões aut gre
ditr iur[isdictio] delegata aut ordinaria
Si delegata aut a pn[ci]pe aut ab alio
Si ab alio aut ... videatr gressa ea
sine quibus ee no pt aut ea q sint maior[is]
iur[isdictio]nis aut ea q sint equalis uel minor[is]
Si vo loqr in iur[isdictio]ne ordinaria Et tuc
aut q[ueri]t an videatr gressa ea sine quibus
expediri no pt q sint alteri[us] spei aut ea
q sint eiusdem ut ex pdictis pa[tet] Sup p-
dicta q[ue]ro si iudex secular[is] no pt icidet[er]
cognoscere de re spuali ergo qi de ulla re
qª
cognoscat Si eni pet[atur] hereditate uel alia
re cu[m] pn[ci]pio tn[ue] quia ... te pbare ee filiu le-
gitimu quod ee no pt sine matrimonio matrio-
niu aut e res spualis ergo de hoc iudex
secular[is] no poterit cognosce et sic nec de
qª ... secular[is] pt cognoscere de m[atrimoni]o vel de usura
pn[ci]pali cognoscit So. dico q ista qo an
fuit matrimoniu uel prem et mre3 aliquoq
e sup fco uel e ea spualis et pt tunc

iudex secular[is] expedire pt enim ee qo sup
iur[isdictio]ne ut posito fco y constan[t] e qo an inter
eos poterit ee matrimoniu tuc e qo spualis
Et iudex secular[is] no potest se itromitte
ut de c. lator. e de c. tua Eode mo si
dubitet[ur] de usuris si e qo sup fco pt
iudex secular[is] cognosce qr no e qo spualis
si posito fco y gstanti qr sit gtractus si du
bitatr utr[um] gtract[us] sit usurarius uel no tuc
e qo spualis ut i c. i. ex de usur[is] i clem.
Et ita audio q tz dns paulus de lazariis
dixit i l. una j. so. ma. Expedit[ur] lec.
no[ta] gnale al[iud] glo ex l.
ex glo. collige unu gnale qd aliud qi ad
iur[isdictio]nes Et no quod gredit[ur] videt[ur] gredi
omnia q ad id sequi pnt et allat rontor.
Cu[m] hoc dicas ve[rum] qr quod sunt q sequuntr
ad id qd gredit[ur] ex significatione verbi tuc
omnia videt[ur] gressa ut l. legatis j. de ali.
le. Quod sequuntr ex significatione expua
vel tuc idē quia illa videt[ur] ee gressa
ut l. fundi j. de act. emp. Et si gredo fu-
ndu deducto usufructu videor gredere ut
fructuaris capite minuto gsecuturus sit
at etia usufructum ut dicta l. fundi Quod
sunt gsequentia uel antecedentia ad re no ex
na rei uel vocabuli Et tuc aut gredimu
aliquid quod momento expedit[ur] ut si grede
re tibi unu domu uel fundu ad qua tu
no potes ire Et dubitat[ur] utr[um] tibi sit g
cessu iter Et tuc dic ut l. in vendendo j.
de gtrah. emp. Dixi plene in l. i. j. de sun.
le. Si vo gredit[ur] aliq qr heat cu[m] successiua
vel tractu in tpe ut in usufructu uel senitu
te et similibus que habet tractu in tpe tuc
videntr gredi omnia sine quibus ad illud g-
cessu deveniri no pt ut l. i. j. si usufruc.
petat[ur] et l. iij. §. qui hz de seni vr. p. sive
l. ad re mobilem et l. ad legatu de pcur.
2ª al[iud] gnale ... ex hac l.
2º pone glo. aliud gnale equiparo ad istud qn
aliquid phibet[ur] et id quod ex eo e vel ee p-
hibitu qd pt intelligi duob[us] modis ut px
ex l. allatis hic in glo. Pmo sic qn aliquid
phibet[ur] et id quod e eius antecedes p quod
pueit[ur] ad illud ut j. de sponsa. l. oro quod
e verum qn dicte ordinat[ur] ad pducendu
illud ut sponsalia ad matrimoniu ut ibi at
serit si iciderit poss3 euenire ut l. no ome
j. de sta. li. 2º mo pt itelligi ut iacet ut
qn phibet[ur] aliquid phibet[ur] id quod e ex
eo tanq eius gseques quod dic ut C. de legi-
b[us] no dubiu Ultio ista l. e iuncta nobilis
ad arbitra q habet potest et regimina ciui

tatis ut si crediti portibus arbitrio sup a liq.
guerra uel habundantia uel sup custodia q.
possit fieri ex vigore huius arbitrii quod ple
examinatur in l. ambitiosa ad arbitrorum C. de
decre. ab or. fa. ¶ Sextum. l. imperium

Imperium. Imperium diuiditur in imperium
et iurisdictionem. Et imperium diuiditur
in merum et mixtum imperium h. d. diui
sio patet quia primo ponit diuisionem huiusmodi
imperii. 2° prosequitur primum membrum. 3° in § r°.
ponit que sit iurisdictio, prout per se patet in tex.
Et hoc tamen in cauit (?) eo dicitur sit. C. de iuris.
dicit in glo. quero in quot species diuidatur
Et dicit quod in tres scilicet in merum et mixtum im
perium et simpliciter iurisdictionem, quod sic patet in
tex. Et hec est difficilis ma. quia non habet con
tex. Op. ad pri. quod ista non sit bona diffinitio imperii
meri quia non conuenit eo suo diffinito ymo est
ut l. omnis diffinitio ff. de re. iur. Et l. i. § .
labeo ff. de dolo. quia non conuenit patet quia multa
sunt alia que sunt meri imperii que hic non ponuntur
ut dampnare in metallum et ut l. si quid eis
C. de offi. procon. et l. illicitas § . ne quis
ff. de offi. p. ¶ So. huius timore dicit glo.
i. hic et glo. fi. in pri. quod hic non ponit diffinitio
sed exemplum. Et eodem modo possunt apponi ad mixtum
imperium et ad iurisdictionem. Et eodem modo soluuntur.
Op. ad fi. huius l. nam ex isto tex. videtur presup
poni quod iudex delegatus possit delegare, nam
iudex delegatus habet iurisdictionem ut l. i. § . qui
mandatam ff. ti. n. ergo potest delegare ut hic
quod est contra l. a iudice C. de iudic. So. dicit glo.
quod delegatus non habet iurisdictionem generaliter sed quo ad
speciem iurisdictionis, vel hic loquitur de iurisdictione
ordinaria. Jo. de. dicit quod delegatum eo est delegabile
et ideo dicitur eius iurisdictionis, delegatus autem non de
legat, non ex defectu rei, ipsa enim delega
bilis est sed ex defectu persone. Sic in ea potest consti
tui procurator a domino non a procuratore ut l. neque de
procur. quod satis placet. ¶ Restat videre ad ma.
Et per eius declaratione quero primo Quid sit iuris
dictio in genere sumpta, Respondeo iurisdictio est potestas
de iure publico introducta etc. ut no. glo. in
l. i. C. e. et ibi plene dixi. ¶ 2° quero unde dicatur
iurisdictio. ¶ Dicit glo. hic quod dicitur a dicere ius
est potestas et iuris quasi iuris potestas, quia dicio sit id
quod potestas probatur in prohemio institu. ibi in iure dicionem
etc. Et C. de liber. et eorum li. l. n. ¶ 3° quero
utrum imperium merum et mixtum comprehendatur sub
hoc genere quod est iurisdictio. Quidam dicunt quod non per
hanc l. ponitur enim hic ut species separate iuris
dictio ab imperio. ¶ Glo. tenet contrarium et bene ut
probatur ff. ti. n. l. i. ubi merum imperium appellat
iurisdictionem. Et in contrarium de defen. ciui. § . ins

[margin: no. divisione 2 mixti i. et]
[margin: op 5]
[margin: op 5]
[margin: q°]
[margin: q° 5]
[margin: q°]

inuandum in fi. Et hic dicit dicit quod etiam potestas
appellatur, nam potestas et dicio idem sunt ut dixi
et est potestas iuris ergo est iurisdictio. ¶ Sed de impe
rio mixto per hunc tex. qui dicit cui et iurisdictio
inest, scilicet genus inest speciei sic ut l. si quid
eorum § . inexemptio ff. de le. iii. Et ff. de pac.
l. iurisgentium § . sed si fraudandi, et ibi no.
est ergo iurisdictio genus. ¶ Sed quero quot species
contineat sub se iurisdictio prout est genus. Videtur
glo. quatuor scilicet merum et mixtum imperium cohertio
nem modicam et simplicem iurisdictionem. Et sub hiis
omnia comprehenduntur. Et hoc non diuidit ff. de arc.
Euuk. de cu. ponit modicam cohercionem sub
mero imperio et sic ponit tres species tamen certe
ista non videntur vera, nam merum et mixtum
imperium non sunt species iurisdictionis inmediate, non
enim iurisdictio diuiditur in merum et mixtum
imperium, sed imperium simpliciter sumptum diuiditur in
merum et mixtum. Dico ergo secundum pe. quod iuris
dictio in genere diuiditur in duas species scilicet in imperium
simpliciter sumptum et in speciem que est iurisdictio ut
l. i. C. de adopt. Et l. ii. C. e. ti. Item imperium
subdiuiditur in merum et mixtum ut hic. ¶ Vi
deamus 2° que sit imperium simpliciter sumptum. Respondeo
imperium est iurisdictio que officio iudicis nobili ex
peditur, hoc quod dico iurisdictio ponitur in diffinitione
tamquam genus. Quod dicitur que officio nobili expeditur
hoc ponitur ad differentiam iurisdictionis que expeditur
iudicis officio mercenario, quod hoc sit verum patet
in aut. de defen. ciui. § . iusiurandum in fi. ubi
dicit de iurisdictione que iudicis autem expeditur
Et C. de peda. iudi. l. placet et l. n. cum
medium. Et quod no. in l. nec quicquam § . ubi
decretum ff. de offi. procon. Et ideo dicitur imperium
quia ex proprio et autem iudicis procedit et non ex
aliquo iure quod resideat apud partes. Et
istud imperium simpliciter sumptum diuiditur in merum
et mixtum ut hic. ¶ Videamus ergo primo de me
ro. Et quero quod quare quando dicatur merum. Respondeo
ut colligo ex dictis doc. propter tria primo merum
quasi liberum fuit enim collatum in principe imperium
libere nulli ueritati subiectum ut C. de leg.
l. princeps, et de consti. prin. l. i. quod imperium
per principem fuit pro gerenda ueritate alius ut procon
sulibus et presidibus et similibus ut l. si in ali
quo in fi. C. de offi. procon. et l. iiii. C. de
offi. pp. Et quo ad alios est ueritatis tamen
propter principalem sui uigorem dicitur merum hoc est
liberum. Dices tu secundum hoc merum imperium non
est species iurisdictionis quia iurisdictio habet ueritatem
ut no. C. e. l. i. Respondeo dicit refertur ad pri
mum non habet ueritatem principalem sed habet ueritatem
honestatis quia princeps profitetur se legibus alliga
tum ut l. digna vox C. de legi. ¶ 2° modo dicitur

[margin: q°]
[margin: diffinitio imperii]
[margin: nota 3 diuisionem merum imperium]
[margin: p°a]
[margin: p°o]

merum hoc est liberum, non similiter ad diversum officium mercenarium quod similiter dictum, nam si iudex inquirit contra malefactores libere inquirit, si animadvertit malefactores etiam ex officio suo nobili procedit iudex licet sit implorativo illud officium per partem. Cave enim criminales non expediuntur per accusationes, sicut etiam tales sed solo per officium iudicis implorativum per illum accusatorem ut insti. de pub.
3o iudi. in prin. et infra videbitur et patet hic in textu. 3o
4o modo dicitur merum quia non mixtum, tamen etiam quod sit in contrarium meri imperii respicit publicam utilitatem principaliter ut infra videbitur et patet in exemplo hic posito. Quero quid est merum imperium. Textus et glossa hic non ponunt diffinitionem sed exemplum. Ja. de are. fuit ille qui primo incepit ponere diffinitionem et dicebat sic merum imperium est imperium superioris dignitatis (in) conferendo publicam utilitatem respiciens. Hec diffinitio non placet, nam constat quod condere legem est meri imperii ut l. i. de consti. prin. et l. non ambigitur ff. de legi. et tamen potestas condendi leges que non continet superioris dignitatis sed aliud quod consistit in arbitrio vel consimiliter ut l. i. ff. de le. Guil. de cu. posuit aliam diffinitionem que eadem vel non dampnari possit et ideo eam non refero. Dicit ergo sic primo:
iio diffinitio meri imperii
merum imperium est imperium quod officio iudicis nobili expeditur vel per accusationes publicam utilitatem respiciens principaliter. Imperium dico ponitur ut genus generalissimum quod officio iudicis nobili expeditur per hoc denotatur quod est imperium vel per accusationes hoc posuit propter dubitationem ne quis iudex procedit per accusationes procedit officio nobili. Ergo posuit quod dubitationem tollere sed non est necesse ponere quod etiam tunc officio nobili procedit ut dixi. Publicam utilitatem respiciens principaliter hoc dixi ad differentiam mixti imperii quod principaliter respicit privatam utilitatem ut infra videbitur. Ista diffinitio comprehendit potestatem legis condende et tunc quod officio nobili potest expediri quod est meri imperii ut infra dicam. Quero quibus iudicibus competit merum imperium
q[ui] iudices hnt merum imperium
Respondeo quamvis aliquis presit alicui universitati que fuit provincia et tunc habet merum imperium de iure communi ut l. illicitas § qui universas ff. de offi. presi. Quamvis quis presit alicui universitati que fuit non provincia sed civitate et tunc de iure communi regulariter non habet merum imperium nec mixtum ut in aut. de defen. civi. § nos omne et § iusiurandum in fi. quod intelligo de mero vel mixto imperio magno ut infra videbitur. Fallit in civitate romana ut l. i. § ad urbem ff. de offi. p. ur. Fallit etiam in multis aliis civitatibus que habent iurisdictionem ex concessione facta per principem ut in contractu (usibus?) feudorum de pace constantie. Item fallit in multis aliis que hoc habent ex prescriptione vel consuetudine ut videbitur

que prescriptio qualiter procedat dicemus in l. more ff. et locus hic non tunc dicere qualiter prescribatur. Quandoque quis presit alicui universitati que non fuit civitate sed castrum seu municipium et tunc si illud castrum subsit alicui civitati tunc nullam iurisdictionem habet ut l. qui ex vico ad munici. et l. in. C. de nati. li. et de epi. et cle. l. nulli. Si vero nulli civitati subest tunc habet eam iurisdictionem quam defensor civitatis. Hoc apparet ex ordine titulorum positorum C. nam primo posuit de offi. rectoris provincie, 2o posuit de offi. presi., 3o de defensore civitatis, 4o de magistratibus municipalibus. Hoc est de rectoribus illorum municipiorum. Et vide quod ibi dicit Azo in summa. Quandoque presit alicui universitati que non fuit provincia civitate vel castrum et tunc non habet iurisdictionem seu merum imperium ut l. fi. C. de iurisdic. om. iudi. Fallit in doctore qui habet merum imperium in scolares ut in aut. habita. Licet de facto non fuerit. Quero etiam de mero imperio et an possit delegari. Ad hoc videndum divido merum imperium in sex modos. Quoddam est imperium maximum, quoddam maius, quoddam magnum, quoddam parvum, quoddam minus, quoddam minimum. Imperium maximum est habere potestatem condendi leges generales quod competit soli principi et senatui ut l. i. de consti. prin. et l. non ambigitur ff. de legi. et etiam prefecto pretorio ut l. formam C. de offi. prefec. preto. 2o est merum imperium maius ut habere potestatem animadvertendi in facinorosos homines ut hic dicit dicit animadvertendi. Intelligo de animadversione per quam vita adimitur in toto vel si membrum abscindatur. Hoc vult dicere hic glossa in dicendo dicit totum corpus vel partem, probatur C. de offi. civi. qui vi. al. ge. l. i. Et in aut. de coll. § prohibemus dixi plene de pub. iudi. l. ii. Idem si adimatur vita civilis ut quia perdat libertatem ut dicto § qui universas. Hoc etiam tenet glossa hic. Sed numquid hoc quando missio in carcerem sit de isto mero imperio maiori. Respondeo aut missio in carcerem fit ad custodiam donec de maleficio inquiratur et non est de mero imperio quia minoribus magistratibus et defensoribus competit ut in aut. de defen. civi. § et iudicare et l. divi marci ff. de seru. fugi. Si vero fiat ad penam ut si aliquis dampnaretur ad perpetuum carcerem ut fit per iudices ecclesiasticos seu spirituales de iure canonico licet de iure civili non debeat fieri ut l. aut dampna § solet ff. de penis. Tunc est meri imperii quia comparatur dampnato in metallum ut dicto § solet et § fi. et hoc tenent Ja. mo. Tertio est imperium magnum ut quando perditur civitas tantum ut per deportationem. Ita tenet glossa hic. Facit l. edicto § rei capitalis ff. de bo. pos. facit l. sed et si quis § rei capitalis ff. si quis cauti. in iudicio sistendi. Et hoc quod dico

merum imperium
divi[ditur] in vi modos
primus modus
2us
3us
4us

me liberales dicatur de mero imperio quod dicitur quia
per eas quis perdit civitatem et libertatem facit l. plt. in
fi. C. de pena. iudi. Contrarium dico quia illa expe-
ditur iure actionis competentis parti, scilicet officio iudicis merce-
nario quod respicit privatam utilitatem, scilicet quomodo
partis et sic est mixti imperii ut infra dicam. Item est imperium
2ª puniri ut relegare aliquem et illud est meri imperii
ut no. glo. C. de sen. l. milli. Et insti. qui. mo.
ius pa. po. sol. § relegati licet quidam de hoc
dubitaverint tamen ista est veritas quia expeditur
officio iudicis nobili et respicit publicam utilitatem
sed quia non est meri imperii maximi, quia semper eo pena
ferri in absentem et eam agitari per procuratorem ut l.
actu. § ad crimen de pub. iudi. et l. plurimum quam
§ publice et l. absente infra de penis. De isto
eodem imperio puto quod sit omnis pena per quam corpus
alicuius acriter affligitur ut l. si quis aliquem C. de
offi. procon. Et ideo dico quod si quis aliquem tor-
queret ad penam esset istius meri imperii, sed si tor-
queret ad investigationem tunc esset possibile quod esset
de imperio quia tunc expediretur iudicis officio
mercenario ut in aut. de testi. § si vero ignoti fuerint
quos tetigi C. l. prox. et infra dicam. 4° est merum
7ª imperium minimum ut modica coherctio corporis et
ista competit omnibus magistratibus ut infra e. l. magistratibus
et in aut. de defen. civi. § et iudicare. habere
enim cognitionem levium criminum facit infra de accu. l.
levia. Et quod hoc sit meri imperii arguo quia officio
iudicis nobili expeditur et respicit publicam
utilitatem. Non est ergo verum quod dicit glo. et Ja.
de are. quod modica coherctio sit species per se dis-
tincta a mero imperio: differunt enim tantum secundum plus
et minus et sic non differunt specie ut l. fi. infra de
fun. instru. Est septimum imperium minimum ut
6ª levis multa ut l. fi. C. de mo. mult. Et infra
ti. ii. l. i. Et C. de spor. l. ii. Contrarium predicto facit
8ª C. ti. i. ac ii. l. plt. ac fi. in fi. ubi dicitur quod mo-
dica coherctio non est imperium. Sed tu vide et dic quod
ibi non loquitur de modica coherctione que fiat
ad vindictam maleficii sed de quadam coherctione
verbali que fit officio iudicis mercenario ad expe-
9ª ditionem cause ut dixi C. l. prox. Nunc videndum
merum imperium possit delegari. Dic merum imperium
maximum, maius, magnum et minimum non potest
delegari nisi ex causa absentie ut l. solet in prin.
C. de offi. procon. Et C. ti. ii. l. i. Minimum autem
et minimum videntur posse delegari quia competit
minoribus magistratibus generaliter ut dicam l. i. C. ti. ii. Expe-
ditis de mero, venio ad mixtum imperium. Et
quare dicatur mixtum. Glo. in l. iubet infra e. vide-
tur dicere quod secundum principium parte capit a nomine parte
a verbo. Sed mixtum imperium parte capit a mero
imperio parte a iurisdictione. Sed merum imperium ut non posset

quare dicatur merum imperium et mixtum

delegari. Sed iurisdictio que consistit in quomodo pe-
cuniario. Et secundum hoc tempore qui dicitur mixtum imperium
cui et iurisdictio inest, debet exponi quia ei inest
iurisdictio hoc est qualitas iurisdictionis que consistit
in quomodo pecuniario. Et ita exponit Ja. de are.
quod satis procedit. Tamen dic melius quod ideo dicitur
mixtum quia capit a mero imperio hoc quod iudicis
officio nobili expeditur et hoc est melius dicere
quam illud quod dicit glo. scilicet quod demandari non possit
non quia merum imperium demandatur ut dixi,
quia mixtum ut infra dicam. Sed iurisdictione vero capit
quia respicit privatam utilitatem ut patet in exemplis
positis in textu ut C. e. l. i. Et hoc est melius dicere
quam quod dicit glo. scilicet quod consistit in quomodo pecuniario
non quia etiam merum imperium consistit in quomodo pe-
cuniario ut in penis et multis. Item quia mixtum
imperium non consistit in quomodo pecuniario ut in datione
tutoris qui datur persone non solum patrimonio seu
rebus. Nunc ergo quid est mixtum imperium. Ja.
de are. posuit unam suam diffinitionem et quasdam
alias quod non placet ut C. e. l. i. Dic ergo secundum
pe. mixtum imperium est iurisdictio que officio iudicis differentia mixti et meri imperii
nobili expeditur privatam utilitatem respiciens
per hoc quod dico privatam utilitatem respiciens differt
a mero imperio. Per aliam partem scilicet eo quod dico
officio iudicis nobili differt a iurisdictione ut dixi
in mero imperio. Hoc quod dicit de privata utilitate
probatur expresse hic posito ut l. nec quicquam § ubi
decretum C. de offi. procon. Nunc quibus com- 9o
petit mixtum imperium. Respondeo illis quibus dixi
competere merum imperium et non aliis ut dicto § ius
vero in fi. de defen. civi. quod intellige
de mixto imperio magno, de aliis infra dicam.
Nunc ergo quot sunt gradus istius mixti imperii. non videtur mixti imperii
Respondeo sex sicut in mero. Est enim primum mixtum P⁹
imperium maximum quod non potest expediri nisi per
solum principem ut dare veniam etatis, restituti ut
C. de hiis qui ve. eta. impe. l. ii. Iussione
autem arrogari ut l. ii. C. de adopt. Et
in emancipatione infantis ut l. fi. C. de eman. li.
Et in legitimatione per rescriptum ut in aut. qui. mo.
na. effi. le. § illud et § plt. et ibi no.
Omnia ista expediuntur officio iudicis nobili
et respiciunt privatam utilitatem. 2° sunt mixti
imperii. 2° est mixtum imperium maius ut cognoscere 2ª
de causis ex supplicatione quod competit soli prin-
cipi et prefecto pretorio ut in aut. que supplicatio
C. de pre. impe. offe. et l. i. C. de offi. prefec.
preto. 3° est mixtum imperium magnum ut illud
quod requirit plenam cause cognitionem et co- 3ª
hertionem realem vel personalem ut in danda
restitutione in integrum et in missione in possessionem
ex secundo decreto et similia ut in expellendo

que de possessione rerum patrimonialium Ista non competit nisi
magistratibus ut l. ea que § magistratus ff. ad
municipalem nec potest demandari ut ff. e. l. iube
Fallit fauore uxoris cum petitur ressio ut l. fi.
4us C. ubi et apud quem ❡ 4° est mixtum imperium quod pri-
mum ut illud quod fit cum plena cause cog-
nitione licet non habeat cohercionem realem
uel personalem ut dare bonorum possessionem que
tribuitur uobis / prouinciae de mittendo in possessione
ex secundo decreto Iurisdictione autem in alie-
nacionibus et transactionibus alimentorum Et ista
scilicet non competit nisi magistratibus ut dicta l.
ea que § magistratus nec potest delegari ut
ff. l. pe. et de dap. infec. l. iiii. § duas
Et C. de offi. procon. l. nec quicquam § ubi
decretum Et ff. de re iur. l. omnia quecumque
Fallit in dando tutorem fauore pupilli ut
C. e. l. i. Et quantum ad missionem in possessionem
expediam plenius ff. l. pe. ❡ 5° est mixtum
7us imperium minus ut que iudicis officio nobili ex-
pediuntur et summariam cognitionem requirunt
Et ista potest demandari ut C. ti. ii. l. cog-
6us nitio § ut bonorum ❡ Sexto est mixtum
imperium minimum ut que expediuntur officio iudicis
nobili absque cause cognitione sed in expositione
autem in manumissioni et emancipationi Et
ista competit cum liberis magistratibus ut in aut.
de defen. ciui. § cum medium Et potest de-
mandari ut no. C. ti. ii. l. i. ar. ii. in pri.
Quod autem dixi quod non potest demandari imperium
mixtum Intellige nisi ex causa absentie ut
l. i. C. ti. ii. Et nisi in principe qui est solutus
legibus ❡ Veniamus ad tertium scilicet ad iurisdictionem
Et quo primo quid est iurisdictio stricte sumpta
Dico quod est iurisdictio que officio iudicis mercenario
expeditur priuatam utilitatem respiciens Per
hoc quod dico officio iudicis mercenario differt
a mero et a mixto imperio ut ex predictis patet
quod priuatam utilitatem respiciat patet consequenter
petit nisi actione quod sibi detur ❡ Queritur
quot sint gradus iurisdictionis Dico sex sicut
dixi in mero et mixto imperio Quedam iuris-
7us dictio est maxima in qua uertitur res maximi
preiudicii ut cause liberales / et status quando
actionibus expediuntur ut insti. de act. § preiudi-
ciales Io. dicitur de iurisdictione Et est species
distincta ab his que expediuntur officio iudicis
ut l. placet C. de peda. iudi. Et C. de
probat. l. placet Et quia maxima non potest dele-
gari et per magnos iudices expliciti ut dicta
l. placet quod intellige ut ibi no. Et dicto
ff. de peti. her. l. si quis liberatus § plane

2us ❡ 2° est iurisdictio maior ut in talibus in quibus
ex rigore sine lata sententia aliqua actio potest ue-
nire ad damnationem corporis / ut si quis non potest
soluere luat in corpore ut l. quinque C. de seruis
fugi. Et ff. de iniur. l. diuus / et ista prout
causa quod non possit delegari quia cohercio in cor-
pus non transit in iudice delegato ut C. l.
pe. dixi ❡ 3° est iurisdictio magna ut que
3us ascendit summam trecentorum aureorum Et ista
non competit nisi maioribus magistratibus ut in
aut. de defen. ciui. § et iudicare Et ista
tamen non potest delegari nisi ex duabus causis primo
propter absentiam ar. eius quod tibi dixi C. de
mero et mixto imperio / 2° propter multas occupationes
ut C. de peda. iudi. l. placet cum pri. quod
non esset in mero et mixto imperio ut ibi patet
dicto loco de his que expediuntur iudicis officio
4us ❡ 4° est iurisdictio parua ut illa que est infra trecen-
tos aureos ut dicto § et iudicare Et ista
districte potest delegari ut hac l. i fi. / 5° est
7us 2us 6us iurisdictio minor ❡ Sexto est iurisdictio minima
ut illa que consistit in causa centum aureorum et
infra in quibus si ordo iudiciarius obseruaretur
plus esset dampnum quam emolimentum et plus
expenderetur quam haberetur et iste potest delegari
et in his summarie procedi ut in aut. de man.
prin. § si tibi aliquid esset dampnum cognoscat ut
C. de sen. aut. nisi breuiores Et in aut. de
iudic. § ne autem / sicut C. de exact. tribu.
l. merito et quod ibi dixi ❡ Aliqui autem quod
a contrario professorum faciunt aliam distinctionem iurisdictionis scilicet alia
uoluntaria alia contentiosa / quod probatur in l. ii. C.
de offi. procon. Sed in ueritate in hac non non
conuenit quod uoluntaria et contentiosa dicitur respectu
partium / nos autem tractamus hic de iurisdictione
respectu iudicis Alii distinguunt iurisdictionem
alia ordinaria / alia delegata / sed ista non
est bona distinctio quia iurisdictio delegata non
differt ab ordinaria sed est una et eadem licet
exercitium sit diuersum quia delegatus exercet iuris-
dictionem delegantis ut C. ti. ii. l. i. § quam man-
datam ❡ Sequitur l. iube caue

non dimmas pro lectura sua

Liberum Iube quod caueatur Ius
mittendi in possessionem sunt mixti imperii
h. d. Ista l. est difficilis in glo.
suo quando declarationem Namque l. debetis
scire quod legitur in glo. duobus modis propter
primo quod ponatur hec duo tamen separata
s. iube caue hoc est unum / In possessionem
mittendi hoc est aliud / 2° modo legitur quod hec
duo sunt iungantur Et ab eo sunt mixta sunt

mixti imperii. Iste prima lex subdividitur
in duas leges: quia primo ponit quod hic dicitur in possessione
mitti intelligitur ex primo decreto secundo ibi
2am intelligitur in possessione mitti ex 2o decreto
q° gl° Secundum vero venia ad contraria declarans text. Et
primo quaeritur de quo pretoria stipulatione hic loquitur. Glo. dicit
de stipulatione damni infecti quod satis placet. Tu
puto quod generaliter intelligatur de qualibet stipulatione quae
petitur officio iudicis nobili. Est enim mixti imperii
eo privatam utilitatem respiciat. 2a questio de
q° s qua missione in possessione loquitur hic. Respondit glo.
de missione in possessione ex alia causa quam damno
infecto. Et hoc dicit tamen magis generaliter ut
debitis §. Tu intellige generaliter ut iacet ex quo
neque enim fiat missio ex primo vel 2o decreto
et §. dicta. 3a questio quid vult dicere text. quod magis
q° s est imperii quam iurisdictionis. Dicit glo. quod istud magis
ponitur comparative non exclusive, quia dicitur quod habet
ab ipso quod a iurisdictione ut in glo. Tu potes
accipere etiam exclusive quia dicitur imperii et non mixti
iurisdictionis imperii dico s. mixti. Cum ipsum dividatur
in merum et mixtum ut supra l. proxima. Ex-
pedita de prima parte glo. que respicit text.
venio ad 2am s. ad contraria. Et op. C. ti. ii. l.
op s cognitio s. ut bonorum. Dicit glo. solve ut
ibi quia ibi loquitur de pignoratione de mittendo
in expeditione in summaria cognitione et sic est mixti
iurisdictionis. Idem sentit glo. C. e. l. i. habuerunt
enim glossatores veri multi pro inconvenienti quod re
mixti imperii delegetur. Tu dic secundum modernos
quod etiam ibi loquitur de ipso stricto. Hic vero est
mixti imperii minoris non potest delegari. Hic est
mixti imperii superioris gradus secundum modernos
subaudi et ideo non delegatur ut supra l.
proxima. 2o op. in auth. de exhi. et intro. re-
op s §. si vero. Ubi missio in possessione competit de-
legato. Solvo glo. quod ibi intelligatur in delega-
to principis et bene. 3o op. §. de damp. infec-
op s l. iii. §. duas. Ubi missio in possessione dele-
gatur quod non est mixti imperii. Hanc tamen est
hic variare leviter ut supra dixi. Solvo. Ibi
specialiter quia dicit glo. in illo casu missio in pos-
sessione non est mixti imperii. Et propter hoc glo.
intellexit in possessione mitti ex alia causa quam
damni infecti. Sed quod hoc constat simul quod
op s caveatur ex causa damni infecti est mixti imperii ut
in principio hanc l. et in principio glo. ultro magis missio
in possessione que est communis. Et ideo videt glo. quod
hic intelligitur de tali missione quae importet et
inferat utilitatem. Concluditur ergo secundum hanc
lex sic iubet quod caveatur ex causa damni infecti

ita quod inferatur utilitas est mixti imperii mittere in
possessione ex causa damni infecti simpliciter. Is cogendo
resistentem remedium pretorium non est mixti imperii
ut in contrario. Sed mittere in possessione ex alia causa quam
damni infecti est mixti imperii. Hec lex non placet
quia hec l. simpliciter loquitur de missione in possessione
ex omni causa. Neque se restringit magis ad unam
quam ad aliam. Sed mittere in possessione ex causa dap-
ni infecti est mixti imperii ut §. dictum. Et ideo glo. le-
git hanc l. 2o modo. Et quod dicitur in possessione mit-
ti intelligatur ex 2o decreto et est mixti imperii.
Et secundum istum concluditur sic iubet quod caveatur ex causa
damni infecti ita quod inferatur utilitas est mixti imperii.
Item mittere in possessione ex 2o decreto distincte
est mixti imperii ut hic. Non autem mittere in possessione
ex primo ut l. contraria. Istam lex. respondit glo. et
bene per l. ea que §. ingratis §. ad municip. Ubi
loquitur de missione ex primo decreto et dicit quod est
mixti imperii. Et quod intelligitur de primo decreto patet
quia 2m decretum non interponitur nisi in causa damni in-
fecti ut §. de ca. bo. et bene dicit quia ibi non potest
intelligi in missione ex 2o decreto. Propter hoc glo.
recedit ab ista lex. et legit tertio modo s. quod ista
duo ponatur ut unum s. hoc totum iubere cavere
et mittere in possessione est mixti imperii. Contrarium loquitur
de uno tantum quod non est mixti imperii. Et sic pertransit
Ista lex non vera quia missio de cavendo et missio
in possessione expediuntur officio iudicis nobili et
respiciunt publicam utilitatem. Ergo quelibet per se est
mixti imperii. Generaliter ergo quaerimus. Dic vero quod mis-
sio in possessione re ipsa est mixti imperii et hic et ibi
unde concordat summa et ibi specialiter quia delegatur
licet mixti imperii sit. Et hoc quia ea illa celeri-
tate desiderat. Unde prima pars glo. quia dicit ibi esse
speciale illa est vera intelligendo ut dixi. Habes
ergo ex predictis quod pignoratio et missio in possessione
sunt mixti imperii. Sed pignoratio est mixti imperii minoris
gradus unde potest delegari. Missio in possessione est
mixti imperii superioris gradus unde non potest delegari
nisi in causa damni infecti. Vides quid vult dicere glo. nō bono duo sē 2° decreto
quod 2m decretum non interponitur nisi ex causa dap-
ni infecti. Non videamus cotidie quod in omnibus aliis
casibus interponatur. Respondeo 2m decretum hoc est quod res
ipsa in quam factum est missio adiudicetur misso non
interponitur nisi ex causa damni infecti et in causa nego-
ti. ut l. ii. § ex nego. ca. agi. Et l. generaliter
infra §. de nego. et in causa de periculis ut l. edicto
§. de peri. In aliis casibus non adiudicetur res ipsa
sed venditur ut l. fulcinus §. i. qui ex ca. in
pos. ea. Unde l. ea que §. ingratis quae loquitur
de missione in possessione ex aliis causis non potest in-
telligi ex 2o decreto quia in aliis casibus non in-
ponitur 2m decretum mittendo in possessione sed
vendendo. Quero ex glo. quando hoc quod missio q° s

in possessione ex primo decreto e(st) imposi(ti)o ips(i)us nunc
hoc expedit off(ici)o iudicis mercenario desinente
actori p(ro)ponit(ur). Et tedio affectus debeat vincim
ut l. ib. an in p(os)s. i. ut in pos. le. § ex officio
mercenario migrat(ur) iudex res p(ro)ut imbletur ut l.
i. § . ti. ij. et l. fi. C. ti. ij. et p(ro)ut p(er)sona capit
ut in aut. de exhi. et intro. re. § si tu. et
supra C. e. l. ij. contra non p(otes)t mitti in possessionem
ex primo decreto, debetur e(nim) ista primo decreto
q(uod) sit sufficiens p(re)ambulum p(ro)cedendi ad 2m
imponit(ur) ex off(ici)o iudicis nobili, et e(st) i(n)ductio
ex novo edicto ut l. fulcinius § i. de bo. auc.
iudi. pos. dicit enim p(re)tor bona latitantis pos
sideri, vendi q(uod) iubebo, s(ed) hoc non fit ex
virtute prime actionis, s(ed) ex virtute nove concessionis
fac(t)e p(er) p(re)torem, puto tamen q(uod) si iniq(ui)ta(s) vel
grande p(er)ic(u)l(u)m amplexetur p(er)ic(u)lum ut veniret
in iudicium et fatia q(uod) hoc possit ex off(ici)o merce
nario hoc t(ame)n non esset sufficiens ut p(er) hoc p(ro)ue
niret ad 2m decretum. Illud enim ut expe
diat(ur) off(ici)o iudicis nobili q(uo)d non competit(ur)
tibi(?) m(aior)ibus ut i(n) aut. de defen. civi. § ius
iurandum in fi. Dices t(ame)n si hoc fit off(ici)o iudicis
nobili g(ener)o non petit(ur) f(ac)ti misso ex 2o decreto de
bebit dari libellus p(ro)ut non petit(ur) in illegi(ti)ma rese
ut ex(tra) de offi. iudi. c. fi. Respondeo istud off(ici)um im
ploratur sup(er) eo q(uod) e(st) notum et liquidatum in iudicio
i. p(er) (con)tu(m)aciam p(re)liminarie expedit(ur) n(on) e(st) mitti(?)
libellus p(ro)ut non petit(ur) executio iudicati quod
puto p(ote)ri ex off(ici)o iudicis nobili in ducto ex
edicto p(re)toris posito in l. iij. i. de re iudi. dic(itur) et
q(uo)d c(on)demnat(ur). sol(ver)e cogitur. et iste delegatus non exer
cuit(ur) s(ed) s(ecundu)m quod dic(itur) ut l. a divo pio §.
de re iudi. Contra glo. hec l. loquit(ur) de
missione in possessionem bonorum et sic mittit(ur) in
possessionem bonorum. Queo q(uo)d q(ua)n(do) c(on)cedit(ur) bonorum
possessio. Resp(ondeo) q(uo)d dicit glo. C. e. l. i. q(uo)d
bonorum possessio e(st) imposi(ti)o ips(i)us q(uo)d expedit(ur)
iudicis off(ici)o nobili et respicit p(ro)uiatio(?) utiliter.
An q(ui)s p(otes)t demandari q(ui)d non, et puta q(uo)d non
s(ed) vult(?) ius q(uo)d expedit(ur) habita su(m)maria ~~cogni~~
~~tione~~ cognitione et non h(ab)ita plenarie cau(s)e cog
nitione q(uo)d e(st) imposi(ti)o ips(i)us maiorum non p(otes)t delegari
ut s(upra) ut C. e. l. i. Ulti(mo) q(uo)d hec l. s(ecundu)m glo.
tractat de cautione dampni infecti, et de missione
in possessionem. Queo quot sunt remedia p(re)toris
c(ontra) cautionem dampni infecti. Dic ut l. iiij. § duab(us)
i. de dap. infec. ubi no(tatur) .x. remedia, 2o
habe(mus) unde c(on)tra cognoscit p(re)toria stipulatio
ab aliis. Dic ut l. d. i. de ver. ob. semp(er)
t(ame)n intelligo hanc l. in hunc q(uo)d off(ici)o iudicis nobilis
uti(?) p(ro)cedit(ur) at non ex imposi(ti)o ips(i)us nec p(ro)cedit
h. l. Sed l. more maiorum

More maiorum. Qui habet iurisdictionem
in sua p(er)s(on)a residentem p(otes)t delegare al
teri, et morte delegantis re integra

extinguit(ur) delegatio h. d. cu(m) l. se. Divide
q(uo)d p(ri)mo ponit duo dicta ex quib(us) concludit unu(m)
tantum q(uo)d p(ri)ncip(a)l(ite)r intendit p(ro)bare, 2o illud
p(ro)bat alia r(ati)o(n)e, 3o ex p(re)missis infert unam aliam
conclusionem, 4o illam illatam p(ro)bat p(er) simile 2a
in l. et q(uo)d 3a ibi ideo 4a ibi sicuti. In summa
q(uo)d ubi delegatus possit subdelegare. Ad hoc
videt(ur) q(uo)d de more maiorum inductum e(st) ut ille
qui h(ab)et iurisdictionem suo iure possit delegare non
qui alieno, s(ed) delegatus h(ab)et iurisdictionem alieno
iure ergo delegatus non subdelegat. Instat
contrarius e(st) ne alia r(ati)o ad hoc p(ro)bandum. Videt(ur) ius
c(om)pil(a)ti p(ro)bo a sufficienti p(ro)uisione(?) e(n)umeratione. Ille
p(otes)t delegare qui h(ab)et iurisdictionem a p(ri)ncipe vel
a lege s(ed) delegatus non h(ab)et a p(ri)ncipe vel a lege
g(ener)o delegatus non subdelegat. licet e(nim) lex
confirmet iurisdictionem delegatus t(ame)n non dat ita
q(uo)d p(ri)ncip(a)l(ite)r fundet(ur) in p(er)sona delegati h. d.
Dedit(ur) C. ideo. Ubi no(tatur) p(ri)mo q(uo)d iudex aliquorum sunt
s(ecundu)m s(er)uare(?) ut d. de testi. l. testium, 2o no(tatur) duas reglas
unam affirmativam q(uo)d ille p(otes)t delegare qui h(ab)et
iurisdictionem suo iure. Aliam negativam q(uo)d ille non
p(otes)t delegare qui h(ab)et iurisdictionem alieno iure.
Item no(tatur) in l. et q(uo)d q(uo)d c(on)firmat non dat. Ultimo
no(tatur) q(uo)d mandatum morte mandantis re integra fi(nit)ur.
Venio ad apparatum et op(positiones) ex p(ri)mo dicto huius l.
more sequit(ur) due sunt c(on)sequentie, una p(ri)nceps
h(ab)et iurisdictionem altius concessione s. b(e)n(e)ficio p(o)p(u)li
ut l. i. C. de consti. pri. Item q(ui)libet ordinarius
h(ab)et b(e)n(e)ficio p(ri)ncipis g(ener)o non delegat q(uo)d e(st) falsum
ut l. i. p(re)nult(imum) in fi. C. e. So. dicit glo. q(uo)d hic dicit
alieno b(e)n(e)ficio intellige s(ecundu)m h(omi)n(e)m, s(ed) p(ri)nceps h(ab)et
a l. fit(?) p(er) p(ro)p(riu)m, alij magistratus habent a p(ri)ncipe
qui e(st) lex animata. hoc non placet nam lex nullum
h(ab)et effectum nisi a p(ro)p(ri)o condente, s(ed) legem condidit
p(o)p(u)l(u)s romanus, g(ener)o ab homine p(ri)nceps habet iurisdictionem
Dic g(ener)o s(ecundu)m doc. q(uo)d textus vult dicere q(uo)d
ille h(ab)et iurisdictionem suo iure, qui habet eam ex iure
q(uo)d p(ri)ncip(a)l(ite)r fundat(ur) tradicat(ur) in p(er)sona sua
et hoc h(ab)et q(ui)libet ordinarius, non igit(ur) confert
traditio ut supra C. e. l. i. Ille vero h(ab)et alterius be
n(e)ficio qui h(ab)et eam a iure, quod p(ri)ncip(a)l(ite)r radicat(ur)
in p(er)sona alterius ut delegatus ut l. i. § qui man
datam C. ti. ij. Op. ad l. et q(uo)d in pri. si lex
c(on)firmat ergo dat ut in aut. de defen. civi.
§ illud. Glo. solvit duobus modis. Finaliter t(ame)n
q(uo)d non e(st) p(ro)prium omnium si(mi)le c(on)firmare et dare. Tu dic
clarius s(ecundu)m quid. et sic. Quandoque aliquis c(on)firmat
illud quod e(st) ipso iure nullum et tunc v(idetu)r dare ut
l. adoptio de adopt. et l. legata inutiliter §. de
ali. lega. Quandoque quis c(on)firmat illud quod
non e(st) ipso iure nullum s(ed) e(st) imp(er)fectum ut qu(an)do superior
c(on)firmat electionem, tunc non v(idetu)r dare q(uo)d c(on)fir
mat s(ed) v(idetu)r imp(er)fectum p(er)ficere ut in aut. de defen.
civi. § s(ed) interim. Simile non p(ro)to(?) iterpo(n)it

duy

no 2 ad 2...

op(positio)

q(uo)d

op(positio)

duy

q(uo)d

op(positio)

cu(m) c(on)firmat q(uo)d
confirmat

non h(ab)et or(dinari)us magis(tratus) in d(i)c(t)a(?)
l(ite)r(?) ...

decreto alienatoris emancipatoris et similibus / non enim
ipse videtur facere illum actum sed confirmat et perficit
Denique quis confirmat actum perfectum et validum Et
tunc aut ille actus non erat in sua libera potestate quia
eum non poterat tollere et tunc qui confirmat non dat
ut l. unde ex familia § si de sol. ff. de lega. iii.
¶ Sunt erat in sua libera potestate Et tunc aut ipse confir-
mat volens de novo inducere Et tunc videtur primo
renovare et de novo inducere ut l. postumus in fi.
ff. de iniust. rup. et irri. testa. et l. probatum
ff. de mili. te. Aut noluit inducere de novo sed
voluit confirmare prout est Et tunc qui confirmat
non dat ut extra de confir. uti. vel inuti. c. per-
et fi. Ubi lex confirmat iurisdictionem delegatam tunc
delegatam prout est / non aut faciendo eam ordinariam
Ita debent intelligi hic ¶ Nemo etc. fi. l. et quia
op. in glo. op. de instit. l. si quis in capite § si
impubes / Vel intellige ... quia ibi non erat res in
tegra ¶ Sed dic quod ibi loquitur in mandato unius
cause / quod expirat concessione ordinarie iurisdictionis
¶ Hic vero in mandato particulari / Dixi in l. eius
cui ff. si cer. pe. et plene in l. i. § si plures
op. ff. de exercit. ¶ Op. in aut. ut nulli iudi. § et hoc
vero iubemus / Glo. solvit tribus modis primo quia
ibi non fuit delegata iurisdictio sed mandatum
quoddam negocium / Vel ibi fuit receptum / hic
mandatum Ista est vera prima non plus quia cum man-
datur negocium citius extinguitur illud manda-
tum quam cum mandatur iurisdictio ut ff. dictum Ista se-
cunda plus quam tertia pe. Declarabo / ibi fuit
mandatum ei qui alias habebat iurisdictionem ut officium
in hunc competebat ad suum officium incito et imposi-
tum / non aut delegato quia cum sibi competebat Et
pro hoc dico quod mandatum factum iudicio de mitte-
ndo in possessione et similia / non extinguitur morte
iudicis pro hoc extra de offi. dele. c. si super gra.
et ff. de acquir. pos. l. fundi et ibi dixi
Tertia solutio est quod hic loquitur de morte mandatis
Ibi de morte eius cui mandatum est factum / et ff.
q°. dicta in capitulo ¶ Queritur post vero morte principis
extinguatur delegatio facta a principe Et videtur quod
non quia principe dedit / Contrarium determinat glo.
et verum quia hic intellige cum principe dat transferendo
in eum iurisdictionem ordinariam Ita quod faciat eum or-
dinarium / aut cum iurisdictio non resideat in dele-
gato / idem in alio et hoc tenet omnino ¶ Sed
q°. hoc pro huius declaratione quero / cum principe ut populus
qui potest dare iurisdictionem ordinariam concedit
iurisdictionem / utrum videatur concedere ordinariam
vel delegatam / Respondeo sic dico / aut in concessione
exprimitur quod hoc faciat auctoritate concedentis Et tunc
non videtur concedere ordinariam ut in proemio insti. ibi
auctoritate nostra Et C. de veteri iure enu. l. i. §
ea enim probat ff. e. l. solet / expressius extra de
re. eccle. c. i. Si vero hoc non exprimitur Aut

aut committitur unum negocium / aut plura particu-
laria Et non videtur concedi ordinaria iurisdictio arg. l.
certarum ff. de testa. tu. et extra de rescrip. c. cum ali-
quibus li. vi. Aut committitur universitas quedam
negociorum Et tunc in dubio videtur concedi ordinaria
iurisdictio ut l. i. § cum urbem ff. de offi. prefec.
ur. Et C. ubi et apud quem l. fi. ¶ Queritur glo. q°.
quis dat iurisdictionem ordinariam / Respondeo lex / prin-
ceps / consuetudo / populus / universitas et similia ut in
glo. Idem Ioannes in c. cum contingat de offi. or. / hoc
quod dicitur de consuetudine intelligatur de consuetudine
illius populi qui posset ipsam iurisdictionem dare ex-
presse statuendo Si enim intelligendo de prescriptione
quod cum prescribet iurisdictionem Ista est longa questio
et ponit eam Cy. C. de emanc. li. l. i. Et Guil.
in l. Ipsius ff. e. alias tibi dicam non potui modo
cogitare quia profunda questio ¶ Queritur glo. quis potest q°.
dare iurisdictionem delegatam Dicit glo. quilibet qui
potest dare ordinariam Item quilibet ordinarius ut hac
l. Item quilibet delegatus a principe ut C. de iudi.
l. a iudice / hoc est verum cum delegatur iurisdictio
sed si delegatur aliud officium / tunc istud non potest
mandari ut extra de off. et po. iudi. dele. c.
fi. et ff. de legat. l. sciendum § legatum Et C.
de decu. l. nullum li. x. / Item dicit glo. dele-
gatus ad universitatem causarum potest subdelegare unam
Et hoc communiter tenetur / licet quidam contra ut per in l.
i. § i. ff. quis et a quo Pro hoc dico quod etiam
delegatus ad unam causam potest delegare unum ar-
ticulum illius cause sicut ille qui est delegatus
ad plures causas potest unam de hiis subdelegare / de
hoc est hodie textus de offi. dele. c. i. in clem.
licet Cy. contra in l. a iudice C. de iudic. Item
dicit glo. quod licet delegatus ad unam causam potest
eam delegare ad similitudinem procuratoris ut C. de
procur. l. neque Idem sentit glo. in hac l. more
in prologo contra de l. legatus ff. de off. procon.
et ideo ibi tamen / et in dicta l. i. § i. ff. quis et a quo
¶ Ulterius dicit et Cy. refert in l. a iudice C. de iudic.
non procur. pro contestatione efficitur domini litis non
iudex ut ff. de iudic. l. iudicium solvitur quia in
iudex potest revocare cum vult ut ibi Et istud tamen
glo. extra de re iudi. c. cum Bertoldus / et de
app. c. cum cum Et Io. an. extra de procur. c. i. li.
vi. ¶ Ex dixi quod iudex ordinarius potest revocare
delegatam / etiam post contestationem intelligit Guil.
revocando ad se / sed si vellet alii committere non
posset nisi ex causa ut l. placuit C. de peda.
iudi. sed illa l. ad hoc non urget ¶ Queritur quod q°.
si in delegatione dictum est quod possit alii delegare
Videtur quod non potest Et Cy. refert in l. a iudice
C. de iudic. Guil. hic et Cy. postea addidit
ibi dicit quod tunc non videtur ipse delegatus delegare
sed delegans ut l. unde ex familia § si

de falsis. ff. dele. n. Et hoc inducit ipse spati-
li. nō distinguens. ff. qui tu. ff. de arbi. et de
sui. in. ꝑ. l. tri. centumuiri. ff. fi. / fac. l. aptissimi
in fi. C. de iudic. et ff. e. l. solet et hoc placz
mi sicut cognitio causae est incepta de iure et nō de-
legabilis. Ita iudicis dandi licentia est incepta
de iure ut l. ipsius in fi. ff. e. et nō delegabit
Venio ad fi. l. et ibi dicitur hic quod incepto
delegati extinguitur morte mandantis re
integra. Queritur quando desinit esse res integra
Glo. hic disputat formaliter tamen quod per litem con.
nō enim sufficit sola citatio / et hoc sequitur
Ja. bu. in l. i. et aut. ibi posita C. de lit. con.
Conf. c. gratum ex. de offi. dele. Credo quod
decretalis illa dicat veritatem. Iste tex. hic
dicit si res ab eo cui mandata est incepto geri
cepit. Quid est illud quod est esse ceptum ut
mandatum nō extinguatur. Certe illud quod
est mandatum sed iudicium mandatur incepto Incep-
tum autem incipit geri per solam citationem quia
commissio citationis est incepta et ab ea in-
cipit iudicium ut ff. de in ius vo. per totum / et
insti. de pe. teme. liti. in pri. ergo apparet
quod desinit esse res integra. Sed si quis pro-
curatori mandatur expressionem causae vel litis est
secus / quia tunc vel lis nō est an litis con. ut l.
... de transac. ... an lite con. nō desinit
res esse integra sed dicitur mandatum integrum. Queritur
quod si committuntur plures causae et incepit in vna
vel quod plures personas et incepit quo ad vnam
an morte mandantis extinguitur mandatum
quo ad alias. Inno. videtur dicere quod sic ex. de offi.
dele. c. licet vndique / quod intellige cum plures
causae fuerunt nominatim commisse et sic fuerunt
plures delegationes ut l. ... ff. l.
pluribus ff. de ver. ob. Sed si est commissio vni-
uersalis facta ut quia vniuersitas causarum est commis-
sa et sic vna commissio tunc inceptio in vna
perpetuaret quo ad omnes / faciat ad hoc l.
eam ff. de in ... res. ... de inoff. eadem
enim est ratio quia in vna. Queritur vltimo dicit hic
quod morte mandantis extinguitur mandatum de-
legationis. Quid si mandans nō est mortuus
sed alias remotus. Dicunt doc. idem esse quod
facit l. si per explanationem ff. de acquir. her. et ff.
de suspec. tu. per totum. Quid si est exemptus
vnde remanet officium licet impediatur adminis-
tratio. Inno. tamen quod nō renouatur officium delega-
ti in dicto c. licet vndique quod placet per hoc
quia licet delegatus posset recusari ut suspectus
nō tamen impediretur officium seu inceptio delegati
vt ex. de offi. dele. c. ... qui li. vi. Queritur
morte mandantis extinguitur mandatum sicut
extinguitur tamen renouatum vel quali... / Dicunt
nō extinguitur tamen renouatum a domino sed tamen
voluntas mandantis cessat ut per totum l. in
contrarium est enim renouatio quia tunc post voluntas
contraria fuit contrarium voluntate cessante quia tunc
post nō est voluntate vel esse Et per hoc apparet
quod si aliquis delegauerit causam donec ... expresse
renouando quod eo mortuo nō videatur reuo-
care ut in c. si delegat. de offi. dele. li. vi.
Queritur morte mandantis extinguitur mandatum
quod si delegatus ignorat et procedit an
valeant acta / Inno. in dicto c. licet vndique videtur
dicere quod sic quia mandatum nō extinguatur ipso
iure sed ope exceptionis. Glo. in ff. si cer. pe. l.
eius qui in prouincia ... nos ignorasset tamen
contrarium Idem tamen glo. ex. de testi. c. cum venisset
Idem Spec. in ti. de offi. dele. ... mihi satis
placet per istum tex. qui simpliciter dicit mandatum
solui. Vltimo queritur videtur quod mandatum delegatum
soluitur morte mandantis seu delegantis an
soluitur etiam morte delegati an vero transeat
in successorem / Glo. hic distinguit / aut commit-
titur sub nomine proprio / aut sub nomine dignitatis
qua vide et nō ... aut committitur ad
negotium / nō incepto Et tunc licet sub nomine
dignitatis nō transeat ad successorem secundum Inno.
ex. de offi. dele. c. fi. Aut committitur incepto
Et tunc / aut sub nomine proprio et nō transit ad suc-
cessorem ut l. si ... ff. de stip. ser. Aut sub
nomine dignitatis Et tunc glo. videtur dicere simpliciter
quod transit / Doc. dicunt / aut apponitur nomen dig-
nitatis qua quis ... alterius ut ...
vel delegatus et similes et tunc nō transit in suc-
cessorem secundum pe. ar. l. quod principi et l. si aug.
ff. dele. n. Aut sub nomine dignitatis qua quis
habet nomen proprio et tunc transit ad successorem ut
ex. de offi. dele. c. qui abbas / et dicta l. si
seruus ff. de stip. ser. Aut sub nomine proprio et
appellatio et tunc ... quod procedit
ut dicta l. si seruus nisi ex aliqua causa vel
ex aliquibus circumstantiis aliud presumatur
ut ple dixi in dicta l. si seruus. Si quis id

SI QUIS ID Contra corrupcte vel
corrumpi fecerit album positum vel
quod in albo proponitur datur actio popularis
in quingentos aureos et in defectu est corporalis
h. d. Primo ponit edictum / 2° eius expositionem
2a ibi Sunt quoque ... Ad euidentiam scias quod olim
in ciuitate romana erat quidam murus dealbatus
in quo ponebant edicta pretoris Item citationes

contumatia et istud sic destrueb(a)t p(ro)nu(n)ciat(ur) hac
l. intellige si edictu(m) p(re)toris destruit(ur) q(uo)d p(ro)po-
situ(m) e(st) p(er)petuo / secus si destruer(e)t(ur) id quod
p(ro)pon(itur) ad tp(u)s ut citatio q(ue) tu(n)c p(ro) fu(n)cto
officio n(on) h(abe)t(ur) alicui(us) lic(et) destruit(ur) et des-
truens hoc edicto n(on) tenet(ur). Ve(r)s. si(ve) quod
i Deinde hic incipit expon(er)e verba edicti
et si quis ex u(n)ius liber et s(er)vus masculi et
fe(m)i(n)a / ve(r)s. q(ui)s id dixit hic expo(n)it verbu(m) p(re)-
positi e(st) ve(r)s. in s(er)vos hic declar(at) q(ui)d d(i)sp(o)n(i)t
quieto(rum) auctor(um) ve(r)s. doli mali hic expo(n)it
verbu(m) dolo malo ve(r)s. hoc vo(lum)e(n) edicto expo(n)it
verbu(m) corrumpit / Examinemus n(un)c p(er) p(ar)tes
et i(n) p(ri)ncipio q(uar)e expositio(n)e(m) v(er)bor(um) e(xp)ed(i)t
q(uod) n(on) sint exposita a iuris(con)sultis / p(ri)mo q(uod) e(st)
qo. s. hoc dictu(m) in p(ro)dito(r)is p(er)petue ca(usa) / n(on) p(ot)est res
re(n)dit. Glo. expo(n)it p(er)petua / dicu(n)t(ur) edicta p(ot)est
res re(n)dit sicut citatio(n)es / Cu(m) dic(it) clavis q(uo)d o(mn)ia
i(n)scribu(n)t(ur) i(n) albo ut i(n) carta ad hoc ut ibi
sint p(er)petuo (com)pe(n)du(n)t(ur) hoc edicto. Et io si q(ui)s
destruer(e)t aliquid i(n) libris armarii totis / t(ame)n h(oc)
edicto tenet(ur) hoc t(ame)n Rof. sup(er) ti. de acc. i(n) fi(ne)
i(n)venit(ur) ex hoc edicto. Et ea(dem) r(ati)o(n)e si quis des-
truer(e)t figura(m) alicui(us) ho(m)i(ni)s depicti i(n) aliquo
pariete p(ro)p(ter) falsitate(m) ul(tra) p(re)dicta(m) tenet(ur) hoc
edicto / n(on) e(ni)m loquit(ur) de sc(ri)ptura t(ame)n s(ed) si q(ue)
p(ro)positi e(st) / quod e(ni)m d(icitu)r n(on) p(ot)est res re(n)dit i(n)-
telligit(ur) de h(ab)it(is) q(ui) ibi p(ro)po(n)u(n)t(ur) ut elucid(at)(ur)
ut edicta (con)tine(n)tia citatio(n)es. Dicit t(ame)n Glo. q(uod)
etia(m) ille q(u)i illa corru(m)pit tenet(ur) ex h(oc) i(n)
edicto s(imi)li / quod Doc. n(on) plac(et) q(uia) hoc e(st) i(n)
verbis edicti sp(eci)al(ite)r (con)ceptu(m) al(ite)r g(e)n(er)a(liter) ex or-
dine p(er)ve(n)tu(m) / Q(ueri)tur (qu)o(modo) applicabit(ur) ista
qo. s. pena quieto(rum) auctor(um) / Glo. d(icit) q(uod) applicat(ur)
acto(r)i n(on) fisco vide ea(m) et n(on) ista e(st) vera
qu(on)i(am) q(uan)do p(er) actio(n)e(m) p(o)p(u)lare(m) petit(ur) pena applicat(ur)
p(ar)ti ut l. si eu(m) ff. de ver. sig. nisi lege al(ite)r
sit expressu(m) ut l. lege (con)ve(n)t. ff. ad sill.
Vera(m) q(ua)m ip(s)a i(m)po(n)it(ur) p(er) via(m) accusatio(n)is cri-
minalis quod plus examina ut dixi ut l. agra-
ria de t(er)m(ino) mo(to) / Venio ad ve(r)s. s(er)vi / n(ot)a q(uod)
masculinu(m) (con)tin(et) femi(ni)nu(m) / quod dic plus ut l.
i. ff. de ver. sig. et ibi dy. Et cy. i(n) l. qu(on)i(am)
C. de s(er)vis fugi. Venio ad ve(r)s. q(uod) s(ub) d(ict)u(m)
n(ot)a q(uod) v(er)btu(m) n(on) (con)tin(et) p(er)s(ona)s ex p(ro)p(ri)a significatio(n)e
quod d(ici)t ut ff. de ver. sig. l. verbu(m) est et
hoc n(ot)a ad multa / D(omi)n(u)s Ia. bu. allat ad q(ue)s(tione)m
nd. ad q(ues)t(ionem) qua(m) disputavit dicebat statutu(m) q(uod) si capi-
taneus p(ro)posuit aliquid (con)tra voluntate(m) co(mun)is
desinat e(ss)e capitaneus / an sit n(ecess)e q(uod) p(ro)positio
sit p(er)fecta / an desinat eo (con)cepta e(st) p(ro)poni. Et
s(ecundu)m p(ro)p(ri)a(m) significatio(n)e(m) requirit(ur) q(uod) p(ro)positio
al sit p(er)fecta / Venio ad ve(r)s. in s(er)vos / n(ot)a q(uod) qui n(on)
p(ot)est solv(er)e in ere luit in corp(or)e ut l. qu(on)i(am)
C. de s(er)vis fugi. Et qual(ite)r i(n)telligat(ur) n(ot)a.
cy. in l. si n(on) conv(en)it C. de iur(is)d. o(mn)i(um) iu(dicum) in
l. si quis iur(is)d. ff. de iur(is)d. / Venio ad ve(r)s. do- de rusticitate
li mali n(ot)a q(uod) rusticitas et ignora(n)tia excu-
sat et ca(vea)t de quo p(er) dy. i(n) re. iur. igno-
ra(n)tia ex(cusa)t de re. iur. li. vi. / Ite(m) n(ot)a q(uod) i(m)p(er)itus
iudex excusat(ur) / quod dic ut ff. de re. iur.
l. n(ot)a vi. s. qui i(m)p(er)i(tia) / Venio ad ve(r)s. hoc verbo
edicto / n(ot)a q(uod) qui tollit lic(et) n(on) corru(m)pat te-
net(ur) r(ati)o q(uia) albu(m) corru(m)pit et illud quod p(ro)-
positu(m) e(st) / n(ota) eo dico p(ro)positu(m) e(st) (com)pre(he)ndo re-
positu(m) et re(m) seu loco i(n) q(uo) p(ro)po(n)it(ur) / s(ed) q(ui)
celat re(m) p(ro)posita(m) t(ame)n istud p(ro)positu(m) corru(m)-
pit io tenet(ur) verbis edicti / Ite(m) n(ot)a q(uod) tenet(ur) q(uo)m(odo) te(netur) is q(ui) ma(n)dat e(t) q(ui) fac(it)
ille q(u)i ma(n)dat (et) ille q(u)i fac(it) / hoc i(n)tellige
ex s(e)n(tenti)a edicti n(on) ex v(er)bis q(uia) verba sunt
sc(ri)pta i(n) p(er)s(o)na(m) si quis corru(m)pit ut ff. quod
vi aut clam l. aut qui ali(ter) in fi. Et ff. de ad-
ult(eriis) l. hec verba / Ite(m) n(ot)a q(uod) lic(et) ma(n)datarius
n(on) sit i(n) dolo tenet(ur) ma(n)dans Con(tra) ff. de
furt(is) l. si quis re(m) s. si tu tam(en) / Glo. sol-
vit et b(e)n(e) / Cu(m) t(ame)n clavis dic(it) furtu(m) e(st) q(uo)d
maleficiu(m) no(m)i(n)atu(m) / hec e(ni)m appellatio
furti (con)tinet (con)trectatio(n)e(m) rei aliene frau-
de lucra(n)di i(n)vito d(omi)no s(ed) si ille q(u)i (con)-
trectavit re(m) n(on) fuit i(n) dolo n(on) p(ot)est dici
furtu(m) e(ss)e (com)missu(m) ergo ma(n)dans n(on) p(ot)est teneri
furti q(uia) furtu(m) sit fa(ctu)m q(uia) n(on) e(st) fa(ctu)m furtu(m)
s(ed) istud maleficiu(m) de quo hic loquimur
e(st) i(n)nominatu(m) ut hic / n(on) e(ni)m h(ab)et aliud no(m)e(n)
nisi q(uod) fa(ctu)m ponat si quis corru(m)pit albu(m)
s(ed) sive corru(m)pens fuerit i(n) dolo sive n(on) albu(m)
corruptu(m) e(st) merito p(ot)est quis teneri de eo q(uod)
ma(n)davit albu(m) corru(m)pi / Venio ad ve(r)s. si
vero / n(ot)a q(uod) q(ua)n(do) sunt plures delinq(ue)ntes q(ui)l(ibet)
tenet(ur) in solidu(m) Et uno solvente alt(er) no(n)
libat(ur) / Op. Glo. ff. de eo p(er) que(m) fac. est l. i. op. s.
s. si plures / So. ut in Glo. et b(e)n(e) / Op. ex
Glo. de l. si multi ff. de public. et ff. de iur(is)d.
fis. l. n. / So. istud e(st) veru(m) i(n) plurib(us) n(on) of-
ficialib(us) / n(am) plures officiales delinq(ue)ntes
i(n) officio n(on) ita tenent(ur) s(ed) int(er) om(ne)s sufficit
solui una pena ut d(ici)t l. plures et ff. de
admi. tu. l. tutores / Ult(im)o d(ici)t hic q(uod) si
plures ma(n)daverint q(ui)l(ibet) tenet(ur) i(n) solidu(m)
Con(tra) ff. l. px. i(n) fi. So. ut ibi statim
dicam / Sequit(ur) l. si familia
Si familia plura fa(cta) vi(cem) fami- i   no(tatur) mag(is) ac vide
lie p(er)ve(n)tum ut plura si de pub-
lica vinde(ca)t tractat(ur) al(iter) et vi(n)d(icatur)
s(ed) vind(ica)t f(a)m(ilia) s(ecundu)m p(ro)nu(n)t(iatur) ut vi(dea)m h(ic) d(icitu)r expr(essi)s
ad fi. q(uam) l. n(on) q(uia) forte n(on) repit(ur) alibi

nec ista nec l. superior. Et primo d[icitu]r q[uod] si fa-
milia albu[m] corrupit, d[omi]n[u]s tenebit[ur] p[ro] quolibet
suo. Et q[uia] h[uius]mo[d]i d[omi]n[u]s videbat[ur] contrarie eo[dem]
ti. fa. fur. fe. di. Illi vind[ictam] et hoc primo
2o h[uius]mo[d]i d[omi]n[u]s obstabat auctoritas octauem
in[firmus] consultus cum etiam vind[ictam] / 2a ibi octauenus
Et hec e[st] b[onum] l. et l. O. p[er]x. ut G. dixi
Et no[n] s[unt] alibi iste due l. q[ue] hoc tractent
plene ut iste faciunt. Adv[erte] q[uod] q[uando] tractat[ur]
de vindicta publica plura maleficia plu-
rium f[a]c[t]a fuerunt. Iste no[n] i[n] fi. q[uod] consilium plurium
c[ausa] unius et idem, unum ref[er]t[ur] consilium. Op.
q[uod] primo ide[m] sit i[n] dapno dato q[uod] i[n] furto
ut l. illud s[upra] ad l. aquil. Glo. solvit duo-
bus modis et b[e]n[e] omnes tenet glo. Sed
c[ontra] op. s. de iniur. l. si plures. Glo. solvit
tertius solutio. q[uod] ibi erant plures servi
diversorum d[omi]norum et sic no[n] faciebat unam fa-
miliam. Op. c[ontra] glo. ad fi. Et vi[detur] q[uod] plures
mandantes teneant[ur] i[n] solidum sicut plures consu-
lentes ut G. e. l. si quis id quod i[n] fi. So.
ibi plures mandantes liberi, hic plures man-
dantes servi qui constituunt unam familiam
Ita no[tandum]. s. de nox. l. si plurium serui. Contra
hac so. vi[detur] casus s. quod vi aut clam l. ff
s. 1. So. ibi q[uia] agit[ur] ad id quod continet
interesse rei sum[m]i petitum, licet sit pena resti-
tuenda, hic q[uia] e[st] simpliciter pena. Distingue
g[e]n[er]aliter contra hoc plene ut ibi p[er] dy. et ibi dixi
Ite[m] adverte ex hac l. q[uod] q[uando] agit[ur] criminaliter
de dapno dato no[n] habet locum l. illud
s. ad l. aquil. q[uia] tunc agit[ur] de vindicta
publica et plura f[a]c[t]a sunt. Et ideo q[uod] i[n] albo
corrupto idem debebat mar. sic. et Ja. bu.
et bene furtum autem sic punitur et unum
q[uod] unum f[a]c[t]um e[st] ut dixi i[n] fi. Sed quid si pro
furto agit[ur] ad vindictam publicam, nomine
idem quod i[n] dapno et iniuria. Et io certa
familia suorum delinquentium dic aut delin-
quunt quibus ex p[ro]p[ri]o p[ro]posito no[n] sit cogitato
consilio et pro omnibus tenet[ur] d[omi]n[u]s no[n] tamen
p[ro] uno ut hic no[tatur] sim[iliter] p[ri]ma so. fuit l. ff
s. 1. quod vi aut clam. Sunt delinquentes
cogitato consilio. Tunc aut d[omi]n[u]s sciebat. Et pro
omnibus tenet[ur]. Et loquitur l. si fa. fur. fe.
di. Sunt d[omi]n[o] ignorante. Et tunc aut e[st] unum
maleficium ut furtum et mandatum et tunc
ff tenet[ur] d[omi]n[u]s ut p[ro] uno ut hic i[n] fi. Sunt
sunt plura delicta. Et tunc aut agitur
de vindicta publica ut i[n] albo corrupto
ut iniuria, ut dapno dato. Et tunc tenet[ur]
p[ro] omnibus ut hic. Sunt agit[ur] p[ro] vindicta p[ri]-
vata. Et tunc tenet[ur] tamen p[ro] uno ut l. illud

ad l. aquil. et l. 1. si fa. fur. fe. di. / quod
intellige si tempore commissi delicti erat una
familia al[ias] secus ut s. de nox. l. quod aut
p[re]tor i[n] fi. Nota q[uod] hic sunt magis plura
delicta f[a]c[t]a q[uam] in furto / Pri[m]o ut dixi G. l.
p[er]x. / furtum e[st] q[uo]d[dam] maleficium nominatum ut in
hac appellatione furti multa comprehendit[ur] / Sed
si plures subripiunt unam re[m] lic[et] f[a]c[t]a sunt
divisa / q[uia] alia e[st] contrectatio unius / alia e[st] contrec-
tatio alterius tamen furtum e[st] unum et io puniunt[ur] ut
unum. Sed corrumpere album e[st] q[uo]d[dam] maleficium
innominatum et puniunt[ur] contemplatione f[a]c[t]i s[ed] ex eo q[uod] cor-
rumpit si f[a]c[t]a sunt plura h[uius]mo[d]i puniunt[ur] ut plura
Idem i[n] iniuria, ut eodem de iniur. punit[ur] i[n]
f[a]c[t]um. Et etiam l. cornel. ut si quis p[er]cusserit
pulsaverit etc. Et eod. mo[do] l. aquil. si quis
rupit fregerit etc. et io inf[ra] consilium hic dicit
q[uod] hic plura sunt f[a]c[t]a i[n] furto unum no[n] dicit
s. factum s[ed] unum s[ed] furtum. Quod autem dicit
i[n] fi. q[uod] plurium servorum unum e[st] consilium / eo
de no[n] procedit sicut dicit i[n] furto / na[m]
i[n] eo q[uod] dicit consilium comprendit[ur] actus consule[n]-
tis et eius cui consulit[ur] i[n] respiciendo con-
silium s[ed] i[n] eo q[uod] e[st] unum i[n] omnibus saltem respiciendo
respiciens / s[ed] i[n] albo corrupto denotat[ur] so-
lus actus q[ui] e[st] i[n] faciente consideratus e[st] ta-
m[en] q[uod] lic[et] dicat[ur] unum f[a]c[t]um sunt plura eo q[uod] plura
sunt delicta q[uia] sunt p[er]sone delinquentium ut s.
de nox. l. si plurium serui / Sed dices tu si
sunt plura delicta quare no[n] puniunt[ur] ut plura
Pri[m]o q[uia] no[n] puniunt[ur] ut delicta i[n] genere s[ed] ut
furtum et ista e[st] unum, ut ut consulit et
illud e[st] aliud. Se[quitur] l. qui iniur. dicit

Omnium (Ol. Non dz ee quis iudex
i[n] causa sua ut liberorum suorum ut famu-
lorum h. d. Op. s. de iudic. l. in p[ri]-
vatis. So. ibi i[n] iudice delegato q[ui] fungit[ur]
vice delegantis, hic in ordinario. Et hec e[st] vera
quod clare examinat glo. in l. q[uod] etiam p[ro] de arbi.
Op. de l. senatus G. de offi. p[re]si. So. v[idelicet] ad
lit[teram] et p[o]t[est] ee index si res erat p[er]titura ut ibi
al[ias] secus ut hic. Nota q[uod] de aliis consanguineis
iudicis, tex. vi[detur] notare aliquos in l. lege cor-
nel. s. de iniur. Et ex. de app. c. postremo.
Et dicit ide[m] de omnibus qui sunt infra illud g[radum]
d[e] quo infra quem puniunt[ur] inimicitie succedere nisi forte
actor et reus essent eius g[radu]s ut l. no[n]
solum s. 1. de ritu nupt. Sed illud autem q[uod]
d[icitu]r q[uod] no[n] p[o]t[est] sibi ius dicere, plene dic p[er] doc. i[n]
l. 1. ne quis i[n] sua causa. Et p[er] Inno. i[n] c. ex p[ar]te
ex de ver. sig. ubi multum plene no[tatur]. Se[quitur] qui idem

Si idem non dz fieri contractus plu-
rium stimarum ex diversis actoribus debitarum
ad instruendum predictum h. d. Op.

op s

op

op

op

no[tandum] q[uod] d[omi]n[u]s co[n]tra familiam suorum delinquentium

qo

j

op s

op

qo

Sua

op

de l. si separatim §. i. ff. de app. So. ibi debat' ex una cã qntineñ sub se plures spēs ut tu tele. hic ex diuersis actoib; Ita soluit glo. i. /
Ite op. de l. si plures §. pñt. & fi. ff. de par. (op)
Glo. no soluit. Tu dic q' ibi admittit' cone nam i fauore. hic si admittet' i duceret odiu (qo)
/ excluderet eni' iurisdictoez iudicis. Sz qro quid
si tpe quo agit' res i. summa no excedit iuris-
dictoez / pendente tn iudicio summa excessit
Rñs q' perdit iudicium ut C. de app. l. amplio-
rem in fi. / Sz quid si ea creuit p' ificiationem (qo)
pns / Rñs idem q' iudicium perdit ut l. ste ten
ut §. cũ p'cipimus ff. de peti. here. sm gulielmum
/ Anno q' si petat' annuu debitu p' toto tpe (qo)
cessato p' futuro sm opi. glo. i l. i. C. de fideiq.
& l. no quadmodu ff. de iudic. an fiet conc-
nato / Vel distingue & sm formam l. sūmaq' i
fi. C. de donat. / Vel alio adverte e an sit
una anno p' toto tpe / an sit plures ut ex p'
dictis p' / Anno an sit dic ut ff. de ver. ob.
l. si stipulatus §. stipulano. Se' §. q' si mutue

Petitiones mutue conu' cog- (Una)
nidice debet expediri h. d. Glo. d' q' i hoc
sint tres Veritates et q'l; e vera sm summam. Ille (1)
qui primo agit ad maiorem quātitatem no pt (2 h' s[3] 3' Lau)
trahi ad aliud iudicem sup ~~maiori quantitate i~~
~~uitur si de qneiri conu' primo iudice si vult~~
minori et hoc pnt e i hac minore secundo (2)
alia licam q' sit maiore / dicit q' qui agit
primo ad minore no pt trahi ad alium iudicem
sup maiori quātitate inuitus sz de qneiri conu'
primo iudice si vult secundo terra requirit' (3)
conu' primo iudice siue velit siue nolit / adu'
sario nolente / quo; istarum e vera. Rñs et hac l.
tamen q're introducta e ma' reqñetoe sine sit
i ptate aduersarii &' / alia ea po' i l. pñt. C.
de senten. Op. sm hoc reuocatur i dicta l. (op)
pñt. et aut. et qsequenter nichil i dumpit de
nono i ma reqñetoe quod vr' sm ut ibi
pat; / Rñs q' quaz questio et reqñetio fit sup
cod. Et tunc absq; dubio dz tractari conu' cod
iudice ut ff. de qui. te. ad eu' iudi. ea. l. i.
Anno sup diuersis. Et tunc si quide index conu'
quo agit' eat index qpetens vtrusq; pt' litis
no forte i tota quātitate tunc locu' eit reqne
tio etia' sm ista tpa ut hic. Si vo index
conu' quo agit' no erat index actoris sz rei tunc
e i ducta requietio p' dictam l. pñt. et aut. et
qsequet C. de senten. et quod ibi plene trac-
tatum i repetitoe qua fec. Se' §. si una
Si una ex pluralitate psona' no fit diui- (Una)
sio rerum i iudice qtetatis h. d. Vers' i fi. Rñs.
q' missitur quod euenire pt. Rñs no q' clausula
in fi. posita refert' ad pt. ut i fi. cons. s. p'ximos

Conf' p'nuo vr' l. secundo §. pñt. qui satisd. co.
Glo. no soluit. Dic q' ibi erat dispositio de pnti
mq' effectu no suspendit' i futuro sz non
qsiderat' quod euenire pt. Op. de l. ad hoc
de trañsac. et l. i. ff. de i lite iurdm. / Eo.
ibi pnti statui rei no iudicabit qtingetia
de futuro / hic sz q'. Sz q' p' e. l. pñt. i fi. / Eo.
no obstat / Vel solue ut i ptedenti qrio. Op.
de l. eo tpe ff. de petit. Eo. eode mo q' qside-
rato pnti statu rei ibi no tedit ad futurum
euentum / licet glo. ista no soluit qtria distingue
ple ut no. p' doc. ff. de ver. ob. l. inter stipulan-
tem §. sacram et ibi ple dixi. Venio ad Ter-
no. Et op. et vr' q' clausula i fi. posita / ad vna
referat' ut l. i. C. de li. pti. & l. talis scriptura
ff. de leg. i. / Glo. no soluit q' ad omnia referr'
simplr si pt / si no pt ad p'xima tunc ad
precedentia ut ff. de adop. l. qui i adoptiõe i fi.
Et ad huius declaratoez scias q' e duplex ma-
teria repetitoes / alia relacoes / alia repetitoes
e qn aliquid p' modum cuiusd' accessorii po-
i vno capitulo vt intelligat' i aliis capitulis
et hec no e mera ma. Sz vide de ea i l. leg.
ff. de le. i. Secunda e ma relacoes qn i aliqua
ea ut disposoe qtinetur plura capitula ponit'
alia clausula p' se p'ncipalis q' pt modificare
ut qualificare alia capitula. Et tunc dubitat'
ad quod referat'. Et i hoc distinguit inter
qsultis qn' clausula po' an' oia capitula / aut
post oia capitula / aut i ipsa et i hunc casum
ad omnia referr'. Si vo ponit' i vno capitulo
tunc ad illud solu' refert' ut l. iii. ff. de li. pti.
/ q' aut dicit q' referat' ad oia dz intelligi
ad declaratoe huius glo. si pt ita q' non
sit res qre referat' magis ad vnu' q' ad aliud
ut l. i. C. de li. pti. Si no pt ad omnia tunc
dz ad p'xima referri ut hic et l. i. §. p'
iunde ff. de posi. Si no pt ad p'xima tunc ad
supiora ut dicta l. qui i adoptiõe ff. de adopt.

Municipalibus magistratibus municipalis
no pt ad morte dampnare sz modice
castigare h. d. Concor. i cor' de de-
fen. ciui. §. audient. Sz qro q' sit ista mo- (Una)
dica castigatio seu cohercio de qua hic lo-
quitur / Videt glo. q' ista e modica coher- (qo)
tio sine qua iurisdictio expediri no pt ut
l. ii. ff. e. et l. fi. §. fi. ff. e. ti. ii. Illud no vr'
verum quia modica cohercio qpetit iudicibus (no de modica coh'cõe)
delegatis ut dicta l. sz index delegatus
illo mo pt corpus tangere ut i aute' de testi.
§. si vo ignoti. Dixi ff. e. l. ii. Et io videt'
dicendum q' aliud e modica castigatio de q'
hic q' e meri i'pii / expediens eius offo
iudicis nobili p' publicam vtilitate ergo

ad q' r fert' clau-
sula i fi posit'

e merit et nō impoti ipm ut dixi in l. ipm
g. c. vide in deo §. audies et j. de acc.
l. lena. aliud e modica cohercō de q̄ l. illa
et istud pt ee impoti ipm ut impedeois
ut pmitā de mittendo ex pmo decreto
ob ptumaciā et hoc ↄ̄sistit in iudice dele
gati ut l. i. i fi. C. ti. ij. vel denegādo ptu
maci suā audiam ut l. ß et si p ptorem
§. ß si pme decreto ex tm. ca. ma. vel
ↄdēpnādo i refectiōe expēsar ut l. fling
C. de iudi. vel habē quē p ↄfesso qr
nō videt possidbi ut j. de int. acc. l. de
etate §. qm tacuit vel si nō invat de ca
lūpnia ut l. ij. §. si aut de iura. calūp. vel
deferē iur. amēdo in lite ut l. i acc. de
i lite iuran. Jsta e modica cohercio q̄ ↄ̄sistit
ad delegatū ut dcīe l. nō aut corpis co
hercio ut castiget q̄ ↄ̄sistit i ingrōne ut hic
Quod vero delinquētes maiori pcā dignos
possit ingredi municipal i car. cerē et mit
te illo maiori iudici ex ↄ̄ quē sc i dcō §.
audies i cor. de defen. ciui. Sed qro an
hic ↄfessio fca corā ingratū sufficiat corā
iudice ad quē remittit. dico q̄ nō ut l.
diuus j. de custo. et exhi. re. et l. iij. §. idē
diuus j. de testi. iō qr nō fuit fcā corā
iudice ↄpetēti ut l. si pr. §. ne de sen. defini.
et c. at si clīci ex̄ de iudic. Quero pone
q̄ inquisitor heretice puitati ↄdēpnauit
quendā de heresi tn̄ relapsū et eū tradidit
curie sclari vel iudici sclari dēat de nouo
inquirē ut poss. exequi puaz illius. et vr
q̄ solū dz exequi ut j. de custo. re. l. nō ē
dubiū et quod ibi nō. + i l. diuus c. ti.
In ↄ̄riū e tex. i §. si vō crimē i cor. de
sanc. epi. vbi ↄ̄riū videt ↄ̄tinet. q̄ ibi pm
cat iudex ↄpetēs et remittebat ad aliū
nō p defen. mīf dcōis ß p defensu psōe
eius ad quē remittebat remittebat nō
militē ad ingrim militū Sz hic cāt defensio
mīf dcōis qr remittebat clericū ad iudicē
sclarē qr iudex sclaris pt ad morte dapnare
nō aut ecclasticus. Sed l. cū qui.

Quinq. Jlle pt delegare et dele
gatū cogē q̄ imp dccōz hz iste dele
gatō nō dz fieri ut iudicet vltra dcē
officiū h. d. Glo. optie legit hāc l. pma
pte huius l. examinā ut i glo. nā dicit quot
requirat ut possit delegare ut iube iudicare
Sed vz pte glo. pont casu duobz modis ut
i ca. Bern. in ex̄ de iurisd. c. et si ↄ̄pnē
i ↄ̄tra glo. dr q̄ licet vltra dcē officiū hoc
fieri nō dēat factū tn̄ tenet ut i l. meminisse

g. de offi. pcon. et leg. Sed l. est repiri recepto
Est receptū Judex maior pt se sub
mittē iurisd. minoris ut equalis h.
d. quod nō p ↄ̄itatibz q̄ ↄ̄tidie ↄ̄ci
vnt de maioribus Sz ↄ̄ C. de li. ca. l. cū
affirmes et l. post. So. hic p ↄfesso fin
git tolli maioritas q̄ cāt eā ipedimē ß
ibi p parti diuid nō tollit. Sz op. del. et
hoc ita j. de his. insti. vbi ↄpator fuit iudex
i ca. ppa. So. fateor q̄ isti iudices qui nō hñt
supiores ut pp. et ↄpator pnt ee iudices i
causa coz et iudicare p se ut p aliōs quos
ad hoc deputant. Jte i regibz pricipibz et
ↄ̄itatibz ut ↄ̄itatibz qui nō recognoscūt su
piorē tn̄ si volut pnt se submittē iurisdcōi
minoris ut equalis ut hic de quo vide p inno.
plenius q̄ alibi ut c. ex pte ex̄ de ver. sig.
Sz qro vtrum corā tali iudice cui iurisdcōi se
sponte submittit sit locus reqsicōi. dicit
glo. q̄ sic quā nō. qr sēcus e corā arbitro
ut ex̄ de arbi. c. auditis. Sed l. si p errore
Si per errorē Jurisdcōio sine ↄsensu nō
prorogatur. Et ille q̄ errat nō ↄsentit
ergo qui errat iurisdcōez nō prorogat
h. d. Nō qui errat nō ↄsentit. Sz ↄ̄ ff.
me. ca. na metus vel mq ↄ̄mue ↄsensū q̄
error ut j. q̄ me. ca. l. i. So. glo. fateor q̄
ß yꝑbolice loquit. Certe dico ego q̄ metq
nō e ↄ̄rius ↄsensui aliquo mō. homo eni me
tuculosus i duint ↄsensū licz coactū ut j. q̄
me. ca. l. si mlr §. plt. ß error e magis ↄ̄
rius ↄsensu qr p errorē declar q̄ nō ↄsentit
ut hic. Jte op. de l. cū qui §. si imma. j. de
iurisd. Glo. nō solut dū dicit q̄ ibi ↄsensit
delinquē licet errauit i q̄drōe ppe. Jtē op.
de l. i. §. p legatarius j. ad l. falc. Glo. nō
solut dū dic q̄ ibi ↄsensit i solucōe lig
erraueit i q̄titate primonij et sic error
eā ipedit ↄsensū cū id i quo errat nō
cū id in quo ↄsentit ut i ↄ̄rio Jta loquit
totus titulus de ↄdicōe idebiti vbi errat
i ea solucō. nō i solucōe qr nolo trāsferre
diuid ut i hoc nō erro et sic diuid trāsfert
| ↄ̄o adicite q̄ ↄ̄int. aliquis glosator cū hac
l. pont tria dcā q̄ reprobant p glo. / na pōst
ipe p hic dz itelligi de errore fcī nō de errore
iurisd. qr error iurisd. an licz. qrit. nō noret
postea vō sic ut l. nō fatet j. de ↄfes. hoc
repudit glo. p l. ij. j. de iudic. et p hac l. Sed
dr ↄ̄ria delegit et sic refert ad errorē
iurisd. Et sic nō q̄ supiora refert ad errorē
iurisd. ↄ̄trā ad hoc de isto ubi ↄ̄ria dicit
e q̄ pt referri ad ↄ̄riā vniglibz actio

tam imp(er)ii q(uam) facti ut j. loca. l. ite(m) q(ue)rit(ur) §. si gemina et j. ad l. aquil. l. qua actio(n)e §. si. Tu aut(em) videa(s) an de p(ri)ncipali dic(t)o. Et c(on)ceded(um) q(uod) q(uan)do errat in(de) q(uo)d i(n) iudiciu(m) deducit(ur) et tu(n)c p(er)dit sup(er) eo q(uo)d i(n) iudiciu(m) deduxit et tu(n)c procedit distinctio erroris fa(cti) vel iuris ut dicta l. no(n) fa(cit). Et tenuit hoc sentit glo. hic sup(er) v(er)bo errat et vi(detur) tenere. Hoc s(e)n(tit) glo. hic sup(er) verbo errat et bi(s) C(on)tra q(uo)d errat c(irc)a iurisdic(tionem). Et hic c(ontra) adulter(ium) si errat in facto q(ui)a o(mn)i t(em)p(or)e impedit(ur) iurisdic(tio). Et hic p(ri)mo ... Ide(m) si errat in iure an(te) lit(em) c(ontestatam). Si s(ed) errat in iure post lit(em) c(ontestatam) c(ontra) c(om)p(ro)batio. Et glo. d(icit) q(uod) c(ontra) adulter(ium). Et si ab initio ille fuit error s(ed) in instantia iurisdic(tionis) fuit c(on)firmat(us) p(er) lit(is) c(on)testat(ionem). Tunc vi(detur) q(uod) no(n) posse postea error sup(er)venire q(ui) i(m)pediat. S(ed) si di(cas) reus forte q(uod) post lit(is) c(on)test(ationem) ille c(ontra) q(ue)m q(ui)s agebat desi(n)it e(ss)e iudex illi(us) cau(sae) forte de legata a p(ro)p(r)io uel a sup(er)iore. Tunc si erratur error iuris no(n) ex no(n)a(?) sicud nec an(te) lit(em) c(on)t(estatam). Q(uia) occurrit c(irc)a ea q(ue) postea emergu(n)t ut l. ij. C. de constit. pecu. li. Et j. de p(ro)cur. l. pomp. §. errati et ibi no(tatur). Si v(er)o ponas q(uod) an(te) lit(em) c(on)t(estatam) fuit error i(uris) q(ui) duravit et(iam) post lit(em) c(on)t(estatam) tunc ea(dem) ratio no(n) no(cet) q(uia) lit(is) c(on)testatio no(n) valuit. Tu(m) no(n) fuit c(ontra) suo iudice ut C. si a no(n) compe. iudi. p(er) totu(m) et l. si p(ri)us C. ne de sta. defu(n)c. Et sic c(on)cludit(ur) q(uod) si ... dic(tu)m male dixit q(ui)a error iuris nullo m(od)o i(n)ducit p(ro)rogatio(n)e(m) iurisdic(tionis). 2o dixit c(ontra)

2 q(uod) hec l. s(ed) i(n)tellig(itur) q(ua)n(do) errauit reus non actor q(ui)a actor sequit(ur) foru(m) rei no(n) ergo er(r)at de scie(n)tia uel ignora(n)tia seu errore actoris ut l. in(ter) ordine(m) C. e. Glo. hoc reprobat q(ui)a l. ij. j. de iudic. req(ui)rit c(on)sensu(m) i(n) v(er)bis p(ar)te / ad roga(tionem) c(ontra) q(uam) no(n) ... Dicas q(uod) lic(et) actor seq(ui)t(ur) foru(m) rei t(ame)n si reus habet plures iudices electio e(st) actoris ut l. ij. §. i. j. de eo q(ui) c(er)to loco. Et i(de)o req(ui)rit(ur) c(on)sensus actoris sicud et rei. C(ontra) glo. in(tendit) q(uod) nisi de c(on)sensu ut(ri)usq(ue) appareat no(n) valet p(ro)rogatio iurisdic(tionis) et sic iudicis c(on)sensus no(n) requirit(ur) ut dicta l. ij. §. i. j. de iudic.

3 Tertio d(icit) c(ontra) q(uod) sicud ex lit(is) c(on)t(estatione) fit p(ro)rogatio iurisdic(tionis) ita ex solo c(on)sensu sine lit(is) c(on)t(estatione) quod glo. reprobat / dicta statim i(n) l. si convenerit j. e. §. v(er)o l. solet

Solet iurisdic(tio) licet in totu(m) uel in p(ar)te deleg(e)t(ur) a delega(n)te no(n) abdicat(ur). S(ed) delegata delega(n)tis vice fu(n)git(ur) h(oc) d(icit). P(ri)mo ponit d(ictu)m / 2o induc(i)t ta(n)te obiectio(n)i / 2a ibi m(ate)ria et i(d)e(m). Et obiectio(n)e(m) tanta fo(r)e ut i(n) glo. Gu(ido)

qo Quid v(er)o si sit d(ub)iu(m) ut(rum) ei cui delegata e(st) c(ontra) iurisdic(tio) / et ei cui delegata e(st) sp(eci)es iurisdic(tionis). Glo. d(icit) sic q(uod) p(otes)t subdelegare ille cui vniu(er)salis iurisdic(tio) e(st) delegata aliq(ua) p(ar)ti(cu)la- ooo

ri(s) sp(eci)em c(er)tis vniu(er)salis et si aliqua singularis sp(eci)es vero ... S(ed) si ille q(ui) p(ar)ticula- re(m) sp(eci)em habet ea(m) a se abdicaret nichil sibi retinet no(tatur). Et tene(n)t m(od)o ista glo. q(uod) ... p(otes)t delegare ca(usam) alicui ut ea(m) deleget alij de quo dixi i(n) l. more C. e. Ite(m) q(ua)ero q(uod) si(t) delegat(us) vniu(er)sa(m) sp(eci)em causar(um) Dicit q(ua)nd(o) hoc e(st) o(mn)i(s) cau(s)as q(ue) sunt i(n) vna villa uel castro aliq(uo) — dicit(ur) vniu(er)sa(lis) cau(sa) t(ame)n / q(ui)a ib(i) p(otes)t de bona. Vere v(er)o ... ille cui delega(n)t(ur) cau(s)e castri uel ville poss(un)t eas subdelegare. Glo. q(uod) no(n) co(n)- trariu(m) no(tatur) i(n) l. i. §. i. j. q(ui)s et a q(ui)bus app(el)l(ar)i et c(on)t(ra)riu(m) tenet(ur) co(ntra) q(uod) sicud ille cui delegat(ur) vna ca(usa) p(otes)t vniu(er)sa articula c(om)mittere ut c. i. ex(tra) de offi. dele. i(n) clem. Ita ille cui c(om)mittu(n)t(ur) illa p(ro)p(ter) cau(s)as uel p(ar)ticularitas vniu(er)salis ... p(otes)t ex(?) illius vna(m) delegare. Quid v(er)o si delegat(us) dicat(ur) h(ab)ere aliquid iurisdic(tionis) / Ite(m) hic se(n)tit q(uod) no(n) / glo. alt(er) v(er)o dicit i(n) l. i. §. q(ui) ma(n)datam C. ti. ij. vbi e(st) hec ma(teri)a. Se(quitur) l. p(r)etor

qo

Pretor iudex p(otes)t delegare i(n) toto uel in p(ar)te maiore vbi ca(usa) subest h(oc) d(icit). No(tatur) ex hac l. q(uod) i(n)sta ca(usa) suspicio(n)is e(st) si iudex fuit aduocatus i(n) ca(usa) ut l. fi. de assess. C. 2o no(tatur) q(uod) ca(usa) suspicionis q(ue) poterat opponi delega(n)ti no(n) p(otes)t opponi delegato / fac(it) ex(tra) de offi. dele. c(ontra) q(uod) i(n)i li. vi. Et dixi i(n) l. more C. e. Se(quitur) si convenerit

Gu(ido)

Si convenerit pacto de litiga(n)do coram suo no(n) iudice q(ue)m scie(n)s no(n) cogit(ur) h(oc) d(icit). Et hac l. no(tatur). S(ed) q(uod) hac l. vi(detur) C. de pac. l. si quis i(n) c(on)scribendo. Se(cundum) glo. et s(ecundum) istam p(ar)te(m) q(uod) pactio q(uo)d q(ui)s c(on)ueniat(ur) coram iudice no(n) suo q(uod) no(n) astri(n)git ut hic. S(ed) pactum q(uod) a(li)q(ui)s c(on)ueniat(ur) cora(m) iudice suo q(ue)m potest ex p(ri)vilegio recusare ut i(n) scolarib(us) hoc pactio v(er)o valet ut i(n) g(l)o(sa). Et sic lo(quitur) l. i. ex(tra) de iudic. Op(ponitur) d(icit) hic q(uod) p(er)mitte p(otes)t an(te)q(ua)m iudex adeat(ur) q(uod) dicat(ur) c(on)uentio no(n) astri(n)git s(ed) p(ro)rogatio q(ue) fit p(er) aditio(n)e(m). S(ed) q(ui)d p(er) q(ua)l(ibet) dicat(ur) iudex adiri. Et glo. i(n)telligit p(er) lit(is) c(on)testat(ionem) c(ontra) q(ui)d hic et i(n) l. si p(er) errore(m) q(uod) p(er) simplicem aditio(n)e(m) seu p(er) sola(m) c(on)uentio(n)e(m). Ite(m) p(er) solam libelli oblatio(n)e(m) f(ac)tam a p(ar)te no(n) d(icitur) p(ro)rogata iurisdic(tio) q(ui)a v(er)o c(on)sensus requirit(ur) ut l. ij. j. de iudic. p(er) solam co(m)paritio(n)e(m) postea f(ac)tam a reo si petit copia(m) petitio(n)is ut vi(detur) p(ro)rogata iurisdic(tio) ut j. de iudic. l. no(n) vi(detur). Illud eni(m) petit ut delibe(re)t ut i(n) aut. offerat(ur) C. de lit. c(on)test. et l. i. de eden. Ite(m) si dedit satisdatio(n)e(m) de iudicio sisti no(n) vi(detur) p(ro)rogata iurisdic(tio) q(ui)a i(n) illa satisdatio(n)e i(n)tellig(itur) nisi ex iusta ca(usa) iudex recusat(ur) ut i(n) aut. offerat(ur) vbi post satisdatio(n)e(m) dat(ur) t(em)p(u)s ad deliberand(um). Si v(er)o alias exceptio(n)es p(ro)posuerit licet istam

qo op qo C

no(n) d(icitur) q(uod) ad h(oc) q(uod) alias p(ro)r(ogatur) dicitur adiri

ooo

no(n) di(ci)t(ur) p(otes)t ei cui delegata est p(ro)fert(?) o. 2 c(ontra) an(te) dele(gationem) in 3 p(ar)te p(r)imo

que fen ine cito dabo vobis ¶ Ultio fuit ista
glo. q ex delicto simul statuti no teat quilibz
de pplo quod ple dixi i l. aut fcta § fi. ff.
de penis ¶ Videmus qn ille qui est ingratus
op nr ptate aliquid statuit lege condendo
videamus qn quis statuit similido Et vr
q no heat locu istud editu qnt eni sna
fuit iusta et no tenet qr cessat dolus qnt
fuit iniusta et no hz effcm ut ff. ps § ¶ So.
pt itelligi i snia int locutoria iusta a qua
no pt appellari Itm itelligi i diffinitiua i
iusta no expsso errore qn quis ppt paupertate
q°s no potuit appellare / pt eciam itelligi i sna
diffinitiua iniusta expsso errore hz sint iud
data expenitor et sic hmo effcm de fco ut
dixi s. i qo ii ¶ Queo an iputet pti q
quod e pnunciatu si no appellauit ¶ Glo. dt
q no et bn / ne eni hoc potuit iputari ei
fcre ff. de eui. l. venditore nol l. fe. ff. index
e i dolo et delinquit i faciendo / pt e i culpa
i obmittendo et sic fcm iudicis pponderat
ut l. si mora i pn. ff. so. ma. et l. ite si ob
sterus § fi. i fi. ff. ad l. aquil. / Et istud
fcre q illis ptate qui fecit decapitari unu
p homicidio cu eet pca ix. libraru iudice
sindicatu no potuit ipe dice q sibi iputr
pena pecuniaria p homicidio / sz de pena illa
q° quam ipe imposuit alii ut hic ¶ Queo quid
si index iudicauit contra l. hz ita est q iude
tenetur no tenet hoc edcto qr cessat dolus
Consuetudo eni vincit lege ut l. de quibz
ff. de legi. ¶ Se § si quis apud
¶ Dicum Sumus expedici de pmo capite
Sua edicti venio ad secundu hic habet q ille
q°s qui iperuit ius iniquu qt ipm quis vtit
q° eode iure ¶ Queo vbz distinguat petierit
dolo uel no Dic ut i glo. ¶ Queo d hic ad
istatio postulatie an quid si alius hoc petat
glo. sup. ibo aduersario poit opinioes / Dicto
ff. e. l. iii. § hac pena / ubi glo. de hoc tangit
q° Et dic ut ibi ¶ Queo istud edcm loquit
de eo qui facit qstitui nouu ius Quero
i qpse qprendit Dicit glo. litigator asses
sor ut ff. l. ps. qd de peri. et tutor. sm
distinctioes positas ff. e. l. iii. § si pcur. Et
eande distinctoes puto adhibenda i aduo
cato sm gui. de cu ¶ Queo d hic de eo
q°s qui obtinuerit aliquid ius iniquu quali hoc
qtingat Rndeo tribus modis vel obtinendo
sniaz quod no q si quis obtinuerit una
sniaz p se qui una cpi i una cta / q i alia
de iniquitate qt eiudez dz sic iudicari p hunc
ti. Pone eciam ro q obtinuit iniquum ius ipe
trando rescptu ut plurim / certe ide eciam iud

vn debet ut ff. e. l. iii. i pn. / Pt eciam quis ob
tinere iniquum ius si e facta lex et tunc eciam
eodem iure vti debet siue fuit iponens siue
arenghas facit qd s. ps. dixi Salua in ep
posicoez huius edicti diceremus i. psequendo
titulum ¶ Se § hec aut
Sua ¶ Hec aut verbu statuerit e futuri sub
iunctiui quod fortr a ptito pfcto indicatiui
al et sic ro in effcm pfectum significat Sig
nat tex. in fi. l. no q verba ad effcm sut
accipienda et ad hoc allatum ¶ Et no q no
op punit affectus si no sequat effectus ¶ Op. q
male arguit mr. glosator Dicit eni q sta
tuit sz verbu statuit qd e ptiti indicatiui
no repit in edcto sz verbu statuit quod
e futuri subiunctiui Rndeo futuri subiunc
tiui fortitur a ptito indicatiui ut no. ff. de
qtrh. emp. l. hec venditio et ff. de ver. ob.
l. cretesimus § fi. io requirit ro perfectum
snia ptiti indicatiui et sic bn arguit / In
op q no glo. Op. de resti. ven. l. ratam ¶ So.
op q ut i glo. ¶ Op. ff. de excu. tu. l. i. et c. de
epi. et cle. l. si quis no dicam rape ubi puni
tur affectus licet no sequat effcs ¶ So. dt
glo. ibi i criminibz qtraribz / uel alr hoc
uelim e crime ipetrare ius iniquum ut notat
doc. i dicta l. si quis Et glo. in l. iii. § i. ff.
e. ¶ Op. ff. de fur. l. si quis / So. ut i glo. ¶ Op.
op 5 ff. de calup. l. qualr / So. ut i glo. ¶ Se § hec edcto
op 5 ¶ Hoc eciam qtu ad hoc edcm ipetra
Sua assessoris excusat magistratum no ipm as
sessore h. d. ¶ Op. qtr fi. glo. nisi de
op ob. que ex qsi delic. i pn. et ff. de va. et ex.
or. cog. l. ult ¶ So. qtrd ad istud edcm.
ipetra assessoris excusat magistratum no qtra
ad acoez in fcm ex qsi maleficio tenet mag
q° qr plures accidit ¶ Queo glo. que ipetra
te requirit dolus et no i assessore Dic
ut i glo. uel accessor asserit se nisi ptum ed
no qtingit i magistratu ¶ Se l. si quis iniquum
Sua ¶ Sequitur hic icipit expone uba
q° edcti secundi capitis ¶ Queo q si no
apparet vbz ad postulacoez uel no
Rndeo in dubio psumit ad postulacoez ut
ex de pben. c. si morum pso li. vi. Et dixi
c. de peti. bo. subla. l. i. li. x. ps. sz si ipetrauit
op q ¶ Obtinuit Op. q verbum ipetrauit
debeat itelligi in effcm ut s. e. l. i. § fi. / So.
itelligi tu effcm s. mr ut hic / uel fcm ut
uo d'atu ubi ipetrauerit op dixi s. e. l. i. i pn. Dic ut fcm et imp ut
hic puit dicit verbis fuit ¶ Op. de l. q falsa
ff. de fals ¶ So. ibi delictum no eat qsumat
tu / hic sola ipetracoe seruata qcessione

Ita q obtinuerit delictu e qsumatu Et ita ha
bet glo. expedita Sed q si procur.
Si procur iste e bonus s. et hoc intelligit Ex Summa xv
impetratione procuratoris habentis speciale mandatum ut
ratihabitione sequuta coherceretur dominus Secus si ha
beat generale vel sic in re sua tunc coherceretur p
ut generale Vel sic in re sua ... ad fi. Et hic expo
nit tutor ... Op. ex glo. cum verba edi op
cti verbis si quis ... Op. ex glo. cum verba edi j
sunt scripta in persona s. si quis impetraverit ergo
non coherceret illum qui impetrari fecit ut l. aut
qui aliter r. fi. j. q. vi aut clam Sed qui man
dat id quod e delictum tunc procedit contrarium non
quod tunc mandatarius coartatur non facit virtute
mandati sed mandati vel tutoris sit ulli ut
insti. man. s. illud quoque cum quis ... sed facit
virtute sui arbitrii merito ille qui mandat
non videtur ipse facere et sic verbis edicti non comprehen
ditur Sed hoc mandat illud quod non e delictu
ut glo. dicit et sequitur dicens ergo procur. coartatur
hoc facit virtute mandati quod suscepit non
virtute sui arbitrii et sic ille qui mandat
ipse facit merito verbis edicti comprehenditur sicut qui
proiecit unum lapidem cum lapis non pervenit ex
sui virtute sed virtute proicientis proicientem ipse p
iudicium ut l. ite mela in pri. j. ad l. aquil. Dixi
j. de iniur. l. sed si unus s. si plures Et per hoc
dicit q statutum quod punit eum qui produxit
exceptiones et non probavit vel quod punit eum q
iurisdictionem iudicis declinavit habebit locum in
eo qui produxit vel declinavit per procuratorem
licet in persona loquitur s. si quis produxerit vel si
quis declinaverit et sic eum arcere producere
vel declinare non sit delictum Ex hoc etiam 8
sumitur aliud q licet quaedam sint de se licita si
tamen ex eo sit possibile inferri penam non venit
ex virtute generalis mandati sed requiritur speciale
mandatum ut hic Et ideo qui per procuratorem pro
ducit aliquas exceptiones ex quibus pena infertur
si non probentur nisi habeat mandatum speciale ad
hoc pro pena q dominus apponet vel reprobet illas
productiones aliter non audiatur procur. super eis tamen
e hic textus incertus Venio ad glo. dicit hic q
tenetur dominus solum Contra primo etiam procur. ut nota
l. j. de vi et vi ar. Sed ibi mandatum fuit
delictum et sic procur. pariter debuit hic
vero non fuit mandatum delictum Ita dicit glo. tene
menti ad id quod modo dixi Sed Queritur glo. nota
q si procur. habuit generale mandatum cum libera
ea idem quod hoc non venit in mandato Ita dicit
glo. Ex quo non ut non debebat in prima quod quia
sicut illud quod e dolo prohibitum non venit in
generali mandato ita illud quod non e dolo prohibitum
vel delictum si potest esse penale unde glo. Queritur nota
cum tunc eum non habuit mandatum vel ratihabitionem

e sequuta teneatur procur. impetrans Solo dicit
q sic licet etiam ipse eodem punitur vel non possit
quia alii impetrant sufficit tamen q obtinuerit et
p alius vel possit Iste quia eodem S. e. l. j. s.
si quis apud dicit si quis obtinuerit sed ipse
obtinuit hic non dominus sed qui habet mandatum
obtinuit ipse dominus non alius Ita dicit glo. nota
Queritur glo. quare non procur. sicut tutor dici nota
vel in glo. Queritur glo. vel procur. impetrans
possit vel eodem iure quod dominus glo. non deter
minat videtur quod q non quia fuit praecepti
continue ut l. qui liberi C. de testi. et l. aut
praetor s. si quis praecepto j. de his que i
fraudem credi. Gloss. q ut debeat Rec. ma
lus quia officium procuratoris non debet sibi esse dam
nosum ut l. si quis ex signatoribus j. quod ad.
test. api. Iste qui procur. facit dominus facere vi
detur eum suum dicit primo dominus ipse facit
vel dixi s. Idem q j. a. bi. vel dominus non potest
sibi obicere illam culpam seu hanc exceptionem
ut l. ut in fidem s. sed si uter j. de in rem vers.
quod satis placet forte hoc non e verum nam
sum opinio glo. l. j. S. e. ut habeat locum illud
edictum oportet q teneat de iure istud quod impet
tum licet sit iniquum sed si dominus non habet ra
tum non tenet de iure licet in persona procuratoris non
quia ibi non e impetratum In persona domini etiam
non valet quia non habuit ratum nec obstat q
dominus posset vel quia id reprobavit non ha
bendo ratum et sic iterum non est de iure nec
obstat quod dicit glo. de tutore quia forte ipse
tutor posset vel absque consensu pupilli quod
non est in procuratore Quero quid si in impetra
tione tutoris pervenit commodum ad pupillum certo
caterum tenebitur pupillus quatenus ad eum p
venit de comodo ut in glo. et vide Hec pena
Hec pe nota hic generaliter dominum potest et non
exiget sumatis Op. dicit hic quod alii vetuit eodem op
iure adversarium impetrante Contra C. rebus inter
alios acta et p totum Jo. glo. intelligit quando
fuit impetratum ius iniquum universaliter contra
omnes ut hic Secus si quod vetuit tamen ut in contrario
Quidam tamen fuerunt in contraria opinione ut glo. tangit
hic et S. e. l. j. cum pre. super verbo adversario
q iste facit C. de resti. ven. l. ratio Sed
opinio glo. e verior per textum hic l. ibi vetere
ipso non postulante etc non enim se extendit
pena huius edicti nisi quatenus extendit postu
latio impetrata ut ibi per hoc S. e. l. j. ibi ad
versario postulante Et hoc tenet Ja. de are. et
omnes glo. l. ratio videtur ut ibi nota per Cy.
Quero q si aliquis impetravit ius iniquum
vel ad quantitatem C. librarum an aliquis
vetatur eodem iure quod etiam in maiori quantitate
vel q sic per hanc l. quia etiam ille quod per michel

impetrauit / pt vti eodem / nunc tunc impetra
te ergo multomagis ille qui quod impetrauit
licet in minori quantitate et hoc predictum qui i
petrato eet forma simplr non expressa quantita
te licet impetrans forte non tenebatur nisi ad certo
Sed si in impetratione eet expressa certa quanti
tas tunc non tenetur ultra quam impetratorem se ex
tendat ut hac l. i pri. Vide glo. supra verbo
excipit. Inuenit enim quod ex hoc edicto oritur
actio et exceptio / quod dicit statim i. e. l. s.
quod aut / Sed s. si vero pro quo
Non tamen quia impetratio principalis noceret
fideiussori / non est hic d. et e subtilius s.
Op. ff. de pri. ipsa. offe. l. quoties. / hinc ti
more legunt quia quod hec impetratio ne aliquis
vtatur exceptione dilatoria / hanc reprobat glo.
per tex. qui dicit mandati actionem non habebis pos
tea i. i glo. prima supra verbo non habebis sustinet
vt dicamus non habebis mandati actionem s. i
terminum quod satis pt predictis. Vide istam glo.
2o modo pt intelligi quod impetrauit exceptionem
peremptoriam si fuit dominus quod principaliter non ob
stante l. quedam pt ee bona et vera 2o op.
ff. de par. l. fi. vbi pactio principalis / fide
iussori exceptionem non pt tollere / hinc timore
dicit glo. Intellige quod tempore quo fideiussit i
petrauerat vel aliquando ut impetrauit postea
de voluntate fideiussoris. Vide glo. Istam
distinctionem videtur reprobare glo. i. §. s. §
sustine eadem ibi dicta in prima oppositione 3o
op. de l. i. ff. de ali. in mu. ca. fac. So.
fateor quod hic forum vnum noceret alteri quia hoc
debuit et potuit ab vno pendere dicit glo.
Sic mora rei noceret fideiussori ut l. mora
ff. de ver. ob. Istud aliquibus videtur contrarie
superioribus nam supra ius dominus est quod forum rei non
nocet fideiussori si non consensit Et ideo tu hoc
dicas Si queritur an pactio rei noceat fide
iussori Dic ut l. fi. ff. de par. Si quaeritur de
delicto rei Dic aut quod vero noceat ad
continuando obligationem quam fideiussore Et dic
quod non nocet ut ff. de fideiuss. l. si in pignore
Aut ad actionem iam natam augendam ut aliquid
addat Et dic ut l. i. de eo quod per fac. erit
et l. certi condictione ff. de eo quod cer. lo. Aut
quantum ad actionem confirmandam Et tunc si quidem
actio erat iam elisa exceptione non nocet fide
iussori si non consentiat ut hic non supra glo.
Si vero actio non erat illisa sine dubio noceret
ut l. mora rei ff. de ver. ob. et l. si fiuum
s. videamus e. ti. / non obstat quod potuit cogi
tare quia sicut in l. fi. ff. de par. potuit cogitare
quod potuit fieri pactio de petendo et tamen non
nocet fideiussori ut ibi / nec obstat l. si quis
vnum s. i. ff. loca. quia ibi pt euenire ratio
nabiliter et tamen nam predentis quantitatis / hic non

pt euenire rationabiliter quod quis impetrat vel i
quid / faciat quod non. Ja. de bel. in l. si idem
s. ti. i. i glo. non insistit tamen / Vel dic ad contra
de l. i. ff. de ali. in mu. ca. fac. quod hic fi
deiussor vnicus hinc exceptionem efficacem
ut no. s. pro. et sic factio rei non noceret
fideiussori. Et glo. op. quod non possit conue
niri fideiussor nisi prius agitur contra principalem
ut l. iure nostro C. de fideiuss. in aut. ibi
posita. So. illud verum secundum iura hodi
erna sed olim secus ut dicit l. iure nostro contra
et hodie dicitur intelligi quod prius conueniat prin
palis si si pt conueniri Secus si conueniri non
possit ut l. marcellus ff. de fideiuss. et ibi
p. dy. Et ibi dixi et hoc probatur in hac
tex. in secunda parte vbi reus habet exceptionem
et non fideiussor conuenitur enim ad fideiussore
quia certum est reum conueniri non posse fac. ff. si
cer. pe. l. fi. et de ver. ob. l. decem / si filius
Si filius Impetrato filii non cohereret prez
h. d. Contra quod filius non pt sibi detrior conditio
patris impetrauit enim vel vsus ad detrimentum conueniri
non possit. Sed op. et videtur quod forum filii in ipso con
tractu noceat patri ut l. tunc iur. s. fi. ad l.
se. ff. de par. hinc timore quidam distinguunt hic
sicut fuit distinctio s. pro. s. / aut filius impe
trauit patre sciente aut non / vel aut filius i
petrauit antequam vir eet contractio patris / aut postea
Sed glo. reprobat ista distinctionem simpliciter et
nichil attat. Vide eam / quod dicemus Dico
quod predicta s. loquitur in reo et fideiussore / hic
aut in patre et filio non dimisitate quia pre
acquiritur per filium dicto ex legis dispositione
non ex dispositione filii arg. l. paulus s. paulus
ff. de bo. li. / Vel predicta s. loquitur in exceptione
que facilius transit quam actio ut l. et si i re ff. de in
iur. et ideo transeat non sic vero / hic vero loquitur
in actione que non ita de facili transit nisi ex speciali
legis dispositione Pro l. qui mulus s. fi. ad l.
se. vero quod ibi loquitur in hiis que filius fuit
in ipso contractu / sed hic impetratio nisi aliquid e
totaliter separata ab ipso contractu Contra predicta op.
non secus se habet reus et fideiussor Ita se habent
pater et filius ut l. ad filium ff. de ver. ob. Glo.
so. non quod ibi loquitur cum pater ex persona filii con
uenitur / hic qui agitur Et hoc glo. vt tene illud
solum quod s. dedi in superiori persona contrario
/ non glo. predicte s. quod ibi in exceptione / hic
in actione Vide eam et tene menti ista determina
tionem Et ita intelligo istum s. Et dixi in dicta
l. ad filium / Sed s. quod ante
Nam Pena hinc edicti transit ad herede
h. d. Op. pri. non transit ad herede ut l.
i omnia ff. de re. iur. ergo nec pena / So. vel
licet hic fuisset actio quod transeat ad herede / nec
primum fuisset gressio in re ista quod ad heredem

op
non iter quod op. pri. quod conueniri pt qua fideiussor
Nota
op
non dicitur que in q. 2 pre
op
Summa
op s.
s.
Nota
op s.
op s.
op s.
v. fact rei noceat successori

ex transeat secundum glo. et bar. Ex. pena non transit
ad heredem ut C. de delic. defunc. l. i. et ff. de
pena. delic. l. i. So. et hec est vera ibi loquitur
in pena imponenda Sed hic pena est a l. ipso iure im po-
sita. Vel sicut si lata esset sententia teneret heres ista
hic quia pena ipso iure infligitur nec expectatur sententia
transit ad heredes facit ff. de publ. l. commissa et
hoc est verum prout opponitur heredi ex persona defuncti
Sed prout opponitur ex persona sua tunc non obstat quod
quia heres punitur ex delicto suo quia punitus transit
ad eum ut in precedentibus dictum est et ubicumque hac
impetrationem appello delictum ipse loquor ut dixi
C. e. l. 5. si quis. et qd ibi no. per glo. Ultro
dc. glo. dicit hic unum verbum scilicet quod non transit quia hic
de ut dicitur actio sed ut appellatur exceptio vide
glo. et sic innuit ista glo. quod ex hoc edicto non
oriatur actio sed exceptio Et hoc videtur de mente
Jo. qui in arbore non facit mentionem de actione ex
hoc edicto nec Roff. in libellis suis de actione
ista posuit In contrarium facit glo. C. e. l. 5. hec pena
supra ubi exprimitur dico et hoc tenet doc. quod ex
hoc edicto oriatur actio et exceptio et etiam repli
catio Et in actione pone exemplum Impetravi quod ex pacto
nudo possim agere certe alias ex pacto nudo
potui agere contra me ex hoc edicto vel impetrari
per rescriptum quod esset invalida valuit certe ita
valebit pro alia parte sicut pro me ar. ff. de act.
emp. l. bona fides et si ex nox. ca. agat. l.
ii. et C. si adv. transact. l. i. et ff. de iniur. l.
si duo prom. 5. si quis iuravit et 5. se. Vel
isto casu quod oritur actio ex hoc edicto non dicitur quod
herede quia exceptio non est tunc facio ipso iure quod
herede et hoc videtur velle glo. hic posita quod est
no. In exceptione et replicatione exempla sunt mani
festa Unde pone quod ego impetravi quod quilibet
de civitate ista teneatur michi dare unum grossum
an quilibet potest petere a me ex vigore huius edicti
sicut ego ab eis ex vigore huius puto dico
Dicitur quod non et istud edictum debet intelligi quia pri
vilegium contra statute hoc edicto aliquid separatur
ut sentit ar. l. i. ad municip. et l. si quis ff. de le.
iii. et l. si fideiussor ad l. falcid. sed hic michil
apparet si quis vero eodem iure ergo etc. Illud quod
Illud quod pena huius edicti porrigitur
ad actiones que post impetrationem oriuntur h. d. Glo. vel
liget quia impetravit generaliter Ita quod impetratio porri
gebat ad futuros creditores Et quod si impetravit
simpliciter dico. h. quod tunc ad penam se porrigit ut
l. si ita stipulat ff. de le. ii. et l. si ita ff. de auro
et ar. le. Dic ut ibi per hoc facit glo. l. omn.
ff. de pen. Ve. 5. ex hac re
Et hac hoc edictum naturalem obligationem non
tollit ergo soluti repetitionem non inducit h. d.
Et legitur duobus modis primo impetrante ne

creditoribus teneatur nam per hoc ipse impetrans non
liberatur vel intellige quod alii creditores licet
possent vti eodem iure quod impetrante tamen non libe
rantur ab eo a naturali obligatione Et ideo in vers.
non impediat soluti repetitio nam impetratio
tollere ius civile Et sic non quod per actionem iuris civilis
non tollit naturalis obligatio Et sic facit quod prescrip
tio non tollit naturalis obligatio quod dic ut
ple dixi in l. fi. ff. rem. rat. ha. Et C. i. l. fi.
quib. C. de iur. et fac. igno. Et no. ff. de
regul. iur. l. at quam na. in prin. Ve. 5. illud
Illud Qui facit legem permittente non incidit Summa
in hoc edictum h. d. Et no. quod illud quod licite
fit est pena non meretur Ista l. inducit quod
non quoz ad quam iudicem illa lex sequitur
ad questionem quod si impetrasti iudicem delegatum quod
me in facto possis te requirere coram eodem
iudice in alia cau. ut in aut. et consequens C. de
sen. Et l. si idem C. t. pro. Sed si tu vis me
trahere convenire coram eodem iudice in alia causa non po
tes ut ff. de iur. iur. l. et ad pecuniam 5. aut
pretor. Et hec l. multum bene facit ad questionem que est
bona et placita

Si quis in ius vocatus non obtemperaverit Rubrica

Dictum est S. in prece et in glo. de iur. deci. omnium
iudicum Verum quia iudices petunt decer
nendo in quo iure aliquis petant partes iure ii
quod impetrando se posuit ti. quod consequitur sequitur
verum quia petunt non obediendo iudici se
ponit ti. si quis in ius vocatus non obtemperaverit
Omnibus Hec l. dividitur Divisio
in quatuor partes principales
primo ponit quia iudices punit pun
ire inobedientes 2o quod quia inobe
dientia 3o quas personas 4o quo
modo seu qua actione 2a ibi is vero 3a ibi si pon-
4a ibi hoc iudicium legis per proculus summa
pro secundum eundem ter. vera. h. d. Omnes iudices Summa
punit inobedientes punire videlicet magnus in
magnis causis et magnus multis parvus
in parvis causis et parvis multis h. d. tex. cum glo.
Et in hoc pri. est duplex lectio una est non tamen
alia est non tamen secundum primam dividitur quod primo Divisio prima partis
ponit dictum 2o exceptionem Secundum aliam potest
est non tamen tota ponit unum dictum hec textus
expeditus Et an ista videamus quod est vera lectio
Primo declarato sicut est quod sunt quedam dictiones
que vocantur exclusive ut dico tamen et tantum solum
et solummodo et duntaxat Iste dictiones si quidem dictiones exclusive aliquid
apponatur affirmative affirmant illud quod po ponitur affirmative aliquid negative
nitur et excludunt et negant omne aliud verbi
gratia petrus tamen currit quod dicat petrus est
ut et nullus alius ut C. de pa. po. l. i. et quod
ibi no. et l. obes de pro. iur. et l. contractus
de re. iur. Et pro dy. in C. i. arg. de re. iur.
li. vi. licet quia ad emendam correctionem alterius
l. aliquid suppleatur ut dat l. Et hoc sequitur

q si dicunt testes q tenuit possedit p annos tm
iij eo q dicit tm nichil opatur qr vult exclu
de omne aliud tempus extra istud tempus positum
vel omnes personas extra ista persona posita Ista
autem e mera negatiua que non probatur ut l. actor
C. de probat. que non valet tamen e extra de tm pos
et pprieta. v(er)e intelligendo Nunquam iste dictiones
exclusive seu taxative apponuntur negative et
tunc casus non e ut positum affirmet et ipse
aliud de quo minus videbatur etc. Secundo cum
iste dictiones exclusive apponuntur affirmative aliud
a posito negant ut probatur j. de pen. hered. l.
et non tm et j. de dolo l. elegant. l. non solum
et de li. le. l. non solum et de bo. p. li. l. cum
non solum Ex hiis apparet q licet non sit hic
non congrue ponitur non enim potest implicare aliud
cum precesserit oratio universalis simul comprehendens
s. omnibus magistratibus etc. Vel si dicas q implicare
hoc implicat id de quo plus videtur etc. q
dicit non tm duumviris sed etiam maioribus licet
multare inobedientes quia locum congrua
e Est igitur melior licet non tm / Nam dictio tm
e adversativa ut j. de arbi. l. quod tm / et iudi.
sol. l. cum tm / et j. ad treb. l. ita tm / cum similibus
q dicit omnibus magistratibus licet multare
sed non duumviris / et q duumviris non liceat
tenuit azo et allat. C. de mo. mult. l. cor.
et de defen. civi. l. defensores et de ver. sig.
l. aliud / et de iudic. l. ij. § is qui / Sed glo. concedit
multare maioribus magistratibus non minoribus p
quo facit iste tex. Sed dicit secundum ius ptatis
sue / verbum enim ptatis ad merum imperium refertur
ut l. imperium ff. ti. ij. Azo sic i(n) glo. in medio
[C]ontra ista lex op. C. de spor. l. fi. § 1. Sed
Quid dicit aliud de iure C. aliud de iure
isto quod non e verum ut statim dicam [S]ol. j.
aut. de defen. civi. § audiet / Sed aliud
de iure aut. q de iure isto Istam solutionem re
probat glo. qr omnibus magistratibus concedit nomi
natim cohercio seu levis ut l. magistratibus ff.
ti. ij. Et l. cum magistratus Et io tenendo istam
literam non tm / dicendum e q omnibus magistratibus
maioribus licet multare in magnis causis et
magnis multis in quibus minoribus magistrati
bus hoc e duumviris non licet ut hic et alibi
l. allatis ff. In causis vero parvis et parvis multis
licet etiam duumviris et minoribus magistratibus
multare ut dicta l. magistratibus et dicta l. ij.
de spor. et dicto § audiet Ita tenet hic glo.
et vi / vel possumus dicere secundum alios q
dicit tex. non tm duumviris non loquitur de magistra
tibus seu defensoribus civitatis sed solum de duobus
viris qui solum habebant administrationem et guber
nationem rerum inter civitatem de quibus preter tal
lege dicta l. ult. C. de iudic. et l. ij. et iij. C.

de mo. mult. quod satis placet [Q]uo declarato
hanc primam questionem quid de iudice delegato an
possit multare / Resp. non ut l. ij. § is j. de iudic.
fallit in casu l. ij. C. de spor. [Q]ueso q de
arbitro Resp. ut l. non ex omnibus j. de arbi.
[D]icitur hic concessum e etc. Quero an hoc habeat locum
facere Resp. ex isto verbo oritur duplex actio secundum
glo. vel actio et accusatio secundum alios ut videbitur
j. § fi. Si igitur intentetur actio vel accusatio
non e dubium q hec locum facere / hec enim locum non
reddere postulati ut no. i l. i. ff. de iur. om.
iudi. et si non fecerit puniatur ut i aut. ut diffe.
iudi. § 1. Si vero non proponit actio vel accusatio
sed eius officium implorat quid e adiutorium quia
remedia ptorum ad defendendam iurisdictionem
suam sunt multa / pt enim capere personam ut l. sciant
legi i fi. et l. i. de sacrile. Et C. quo et qui
iudex l. consentaneum et j. ti. i. l. plerumque /
pt vel dicere seu iurisdictionem denegare ut j. ex
qui. cau. ma. l. sed et si per ptorem § sed et si dici
pt mittere in possessionem p ti. qui. ex cau. in
pos. ea. / pt multam imponere ut hic / et C. de
mo. mult. p totum Dico ergo q iudex habet
hoc locum facere q pt ei obtemperet et pt eli
gere unum remedium quod vult et si illud non
sufficit pt ad aliud redire donec pareat
ut l. i. § quid ergo de ven. inspi. et dicta l.
consentaneum C. quo et qui iudex [Q]ueso q
hic sua iurisdictionem an possit defendere iurisdictionem
alienam / Resp. sic / pt enim unus iudex implorare
subsidium alterius videlicet iudex extraneus sub
sidium iudicis superioris et equalis ut C. de epi.
audi. l. epale / et extra de offi. ord. c. i. pt etiam
unus iudex implorare auxilium alterius potentioris
ut C. de hiis qui latro. occul. l. ij. Cum igitur
de iurisdictione iudicis sit iuvare et defendere
alium iudicem apparet q p defensione iurisdictionis
alterius iudicis potest multam imponere [Q]uero
quo iure impositur ista multa seu pena olim vi
dicitur actione in factum ex hoc edicto quod competit p
reddat videbitur j. e. l. § fi. sed in hoc principio vi
permitti iudici q ex suo officio possit multam
imponere Dicit enim q magistratibus concessum est
et sic verba referuntur ad iudicem ergo im
portat iudicis officium ut l. aut ptor in prin. et
l. q si minor i fi. j. de minor. de ipsi ple j.
de con. ex l. l. i. in prin. p hoc q dicit
tex. secundum ius ptatis sue q dicit ex virtu
te sui officii / p hoc C. de calup. l. i. et de
testi. l. ultima / et de probat. l. iubemus Puto
ergo q etiam ex suo officio iudex possit mul
tam imponere quod communiter tenent omnes doctores [S]ed quo
modo iudex exercebit suum officium / Resp. aut

iudex vult imponere multam faciendo legem
generalem. quamvis tale quid fecerit in tantum promulgatur
et non permittit nisi maioribus iudicibus ut l. non
abigitur C. de leg. et C. de offi. p. pto. l. fin.
dixi s. ti. i. ad l. ii. l. i. in prin. Quandoque vult
imponere multam pro aliquo speciali delicto et
tunc quando vult eam imponere in precepto quod fecerit
scripta precepto quod venias sub tanta pena ut
aliud simile et ista impositio nichil relevat/
posito quod post in contumacia inciderit. Et iudex
potest illud augere vel minuere ut C. commi-
ne epi. l. si vel dotis et l. programa. Et ita
videtur de consuetudine observari. Ista verbat
nyco. ma. Et idem dicit Ja. bu. quod puto verum
puto etiam quod si in precepto dicatur quod venias
ad penam iudicis arbitrio auferendam quod propter
incertitudinem pene preceptum non dicatur tamen
est in l. iii. s. pte. j. ubi pu. e. dig. de. opus
q° est ergo nova condempnacio. Sed quo ad fati-
cienda illa condempnatione utrum sit opus novo
precepto/ Respondeo si quidem talis contumacia vel inobe-
diencia sit coram ipso iudice et sic sibi liquet
non est necesse quod fiat novum preceptum ordinarie
sed vero de novo citari et sibi terminum statui
ad faciendam suam defensionem super impositione
huius multe tex. est j. si quis in ius vo. non
ie. l. ii. s. i. Sed si contumacia vel inobediencia est
facta coram alio iudice tunc novo precepto opus
est ut in aut. de sanc. epi. s. si vero termin(us)
et dixi in l. ingredientibus s. ti. ii. in glo. fi.
q° Queritur an postquam ista multa est imposita post
inobedienciam commissam iudex possit eam mi-
nuere/ Respondeo sic ex tex. in oppo. ut l. illicitas
in fi. C. de offi. pres. quod non est in potestate ut
q° ibi patet. Queritur an ab impositione huius multe
possit appellari/ Respondeo sic ut no. l. et in multis
de app. et j. de ver. sig. l. si in pena sexus ver.
Ius VI. hec est ratio per quam ponitur pro qua in-
obediencia quis multetur. Et dicit hoc intendit quod
Sn.a qualibet inobediencia in quacumque parte iudicii et in qua-
libet specie modulorum adhibita potest quis mul-
tari h. d. secundum veteres expositores. Et legitur mul-
modo iste s. sed lune examinabitur [illegible] Ut decla-
remus glo. magnam hic positam premitto quod secundum (no. 3ª vo. premissa ad g magnum)
veritatem omnis inobediencia in quacumque parte iudicii
fit principio sive in prin. ut j. si quis in ius vo. non
ie. sive in medio ut l. i. s. quid ergo de ven-
tre. et s. ti. ii. l. ingratus sive in fine ut
l. qui restituere de rei ven. et l. si quis missus
j. ne vis fi. ei. et hac l. secundum omnes lec. Ex quo
concludo istud quod omnis lec. huius s. que concludit omnem
inobedienciam puniri est vera omnis lec. que concludit
aliud est mala Queritur ergo pro declaratione tex.

q°

quid vult dicere quod ille non videtur obtemperasse qui non
facit extremum quod in modulorum est prima lec. (p.a lectura — q°)
est ut exponatur extremum i. minimum vel vilissi-
mum quod dicat non solum si in magnis fuit inobedi-
ens sed et si in minimis fuit inobediens potest puniri
Ista lec. quidam reprobant dicentes quod in modulorum
nichil est vilissimum sed non curo quia ista appellatio
vilissimum intelligitur i. minimum secundum alios sed quia conclu-
dit id quod dixi omnem inobedienciam puniri ergo
est vera 2ª lec. est vul. qui dixit extremum i. ul- 2ª
timum quod dicat ille qui est inobediens in extremo
sive post multam et nullus alius Ista reprobatur per
glo. primo quia s. non solum j. e. ubi dicitur quod habet locum
in actore sed in actore non sit extremum quia lata ab-
solutoria lex ipsa fuit ergo male dixit vul.
Sed possumus videri quia actor possit condempnari in ex-
pensis sic etiam sibi fieri preceptum ne de cetero a-
gat et in hoc potest esse inobediens Iste reprobat glo.
per s. hoc iudicium j. e. l. quia secundum hoc daretur
ad tollendum iudicium quod ille tex. negat Sed ad
hoc videtur quod non datur ad tollendum iudicium ex hoc
edicto sed ex l. qui restituere Dic ergo quod lec.
vul. est mala per l. j. j. si quis in ius vo. non ie.
et nullus tamen [illegible] legitur tertio modo secundum Jo. ut 3ª
dicatur extrema prima et ultima per medium
ponit exemplum in silogismo quod dicit ut in glo. Sed
tunc querit glo. quid de mediis Dicit glo. quod
nullum est medium ut si procedit quia continuatione prima
extremitatis est citatio 2ª est missio in possessionem
sed tunc procedit ultra Quando si procedit ordi-
narie Dicit glo. dicens quod quelibet extremitas
vadit usque ad medium et sic in medio nichil
remanet Et sic potest exemplum poni in qualibet linea si
potentia punctum in medio ut dicitur in l. regula de de-
positum re. do. quod non que fit ad tempus Dicitur
statutum quod potestas debeat facere aliquid in prin-
cipio officii sui quibus dicere principium officii
sui de foro possit quis et eodem modo de loco
Statutum precipit aliquid fieri in principio platee
verum ad quid potest dicatur in prin. Istud exem-
plum in l. a. ti. iii. j. de furt. Ista lec. est vera
quia concludit omnem inobedienciam puniri tamen propter
istud silogizare est observantia Iste glo. legit 4ª
quarto modo ut dicamus extrema primum et ulti-
mum et hoc ponatur in exemplo velut de mediis
ponatur in exemplo ceterorum et est ista etiam vera quia conclu-
dit omnem inobedienciam puniri Quinto glo. le- 5ª
git quod extremum dicatur ultimum et de inobe-
diencia prima dicatur ibi velut de mediis
in exemplo ceterorum Ista est etiam vera quia concludit omnem inobe-
dienciam puniri Ja. de ra. legit sexto modo ut 6ª
dicamus extremum i. primum et de hoc ponit
exemplum ibi velut in exemplo ceterorum si conceptiva ponit

de medio et fine / quia ad principium sunt consequentia medium et finis. Ista est satis bona et clara et
concludit idem quod precedens licet per alium modum //
Ray. matarel. legebat sepius non multum sub-
tiliter et placet michi plus quam alia. alia quedam
evidentia debet sentire quod impeditio dividit in
merum et mixtum imperium et simpliciter impeditionem
ut ff. ti. ii. l. imperium / possum ergo dubitare utrum
multa possit imponi tamquam inobedientia commit-
titur in causis meri et mixti imperii / an puniatur
etiam si committatur in simplici impeditione quod ho-
die impossibile quod ibi non dicitur obtemperare in
dicium. Idem quod extremum in impeditione non
fuit coniuncta si non est passus a se vendicari
rem mobilem magis est vilis et abiecta possessio
et sic est simplex impeditio. Iste punietur licet
fuerit inobediens in hiis que sunt mixti imperii quia
dum vult auferri passus est quod est mixti imperii
ut l. inbecillis. Ceterum si consequentiam recu-
savit hoc est inobediens fuit in aliquo quod
contineatur sub quacumque specie impeditionis iste
dicitur inobediens et punietur. Ista est lex sua et
pulcra. Et sic omnes leges possunt sustineri ex-
cepta lex. vul. Vis licet circa glo. op. et
videtur quod ipse te. sit superfluus per ti. i. si quis
in ius vo. non ie. Respondet glo. quod non primo dif-
fert primo quia hic generaliter loquitur tamen de multa
que datur fisco quam de pena que datur parti / de hoc tamen est
opus ut videbitur j. ff. fi. / 2° quia hic est eadem
ibi non certe Jo. in ar. vbe. Et Roff. in libel-
lo videtur dicere quod etiam ibi fuit eadem / 3°
quia ibi continetur de supplico hic non. Ista est
vera / quarto quia ibidem de iudice non suo hic
nichil certe et ibi iudex est suus rationem du-
bitationis. Dic ergo quod vera dicta est quia
ibi loquitur in uno casu tamen scilicet de eo qui est ino-
bediens in non veniendo. hic de eo qui quo-
modocumque est inobediens contumax parte iudicum
vel impeditionis ut dixi. Et hoc tenet doc.
Op. ff. ti. ii. l. fi. So. ibi loquitur quod certum
erat iudicem non esse competentem. hic quod erat
certum quod esset competens vel esset dubium quod
dic ut in l. ii. si quis in ius vo. non ie. Op.
j. ne quis eum qui in ius vo. l. ii. et l. iii.
in prin. So. ibi certum erat quod preceptum esset
iniustum / hic erat certum quod erat iustum vel du-
bitabatur et sic ratione dubii debet parere ut l.
non videtur ff. qui metu j. de re. iur. et ie. quod
quis fecit de re. iur. li. vi. per dy. Queso
an ad hoc quod quis dicatur inobediens requiratur
pertinacia tamen eadem Et videtur quod sic ut l.
consentaneum et l. tres denunciationes C. quo-
modo et quando iudex et l. ad peremptorium j. de iudic.
Contrarium videtur hic l. in eo quod dicit extremum / et ita

videtur sentire glo. in l. Jo. de. in expens.
condempnatur quia est contumax in prima citatione licet
alie dilationes dentur ad veniendum. Ita non. doc.
in l. ii. al. sciring C. de iudi. Et est tex. in aut.
qui sed C. quo et quis iudex / ergo pro prima con-
tumacia potest mulctari quam satisfacere parti et solvere
fisco potest procedi ut j. e. l. ff. fi. Et hoc puto
verum si irrecusabilis contumacia fuit ut dicta l.
ii. j. si quis in ius vo. non ie. / Idem j. e. l. ff. pter.
Queso quod si inobedientia fuit adhibita per alios
quam per litigantes ut per testes / per advocatos et
similes / Respondeo idem potest eum eos mulctare et co-
gere remediis pretoriis ut l. in divi. et l. si quis
C. de testi. et j. depo. l. i. ff. aut pretor. Quere-
ro utrum iudex possit mulctare alios a iudicio
penitus extraneos suam impeditionem impedientes /
Respondeo remedia illa prodita sunt j. ne quis
eum qui in ius vo. per totum / et j. de eo per quod fac.
e. per totum / et C. de hiis qui latro. l. i. Item in
remediis criminalibus ut in aut. ut omnes obe-
diant. prin. ff. arripiat. Et ideo in casibus ubi re-
media criminalia non appareret expressa puto
iudicem posse punire crimine stellionatus quod habet
locum ubi deficit nomen delicti ut l. i. j. de
cri. stelli. / de iure canonico potest punire ex suo
officio ut extra de offi. dele. c. i. et c. sane. Ex
quo quod si sunt duo collegae et unus impedit impe-
ditionem alterius an possit illum punire / Respondeo non quia
par in parem non habet imperium ut l. ille a quo ff.
trebellianum j. ad treb. De hoc est glo. extra de
offi. dele. c. prudentiam in glo. que incipit p
non puniendus. Ex ff. si prim.

SI PRIM. Ista est 3a pars in qua ponitur pena
que potest puniri per inobedientiam. Et vide hoc
intendit Ille qui est in iudicio nomine alieno punietur
pro sua inobedientia non dominus. Item hoc eodem
habet locum quam actore et reum h. d. Nota quod contuma-
cia vel inobedientia procuratoris non nocet domino. //2° nota
quod contumacia tutoris vel curatoris non nocet pu-
pillo vel adulto. Nota primum op. et videtur quod propter
contumaciam procuratoris fiat missio in possessionem contra
dominum ut C. de procur. l. cum qui reus et C. de
dig. l. quociens. Item culpa procuratoris nocet domino ut
l. cum qui in fi. j. quando. Item si procurator non defe-
dit committitur stipulatio contra dominum ut l. si defen-
tus in l. non cogendum ff. sabinus j. de procur.
Pro hiis solet dici quod contumacia procuratoris
nocet domino in hiis que respiciunt processum iudicii
non in aliis extrinsecis sicut circa impositionem mul-
te ut hic. Et ita videtur sentire Jnno. extra ut lite
non cont. c. i. Et doc. in dicta l. cum qui reus de pro-
cur. Tu pro hiis declaratione sciendum quod dicitur
contumacia procuratoris quod adcedendum est quod contuma-
cia in non faciendo de qua loquitur nichil potest

utrum contumacia procuratoris noceat domino

sed mera prorogatio significat unde contumacia dicitur
in dicto illo cui iniungebat aliquid facere. Et
ideo si dominus aliquid iussit facere et ipse mittit procuratorem
qui non facit non dicitur contumacia procuratoris sed domini respondit
tamen e contra facienda / extra e. i. man. l. si procurator. §.
tutores / pro hoc quod dicitur in l. si filius § i. hac in
de ver. ob. s. qui pro pro promisit ad diem lis dicitur
venerit in persona pupilli non dicitur contumacia pupilli
venerit in persona et ibi de hoc disputatio ergo quod
sed defuerit et ibi de hoc dispositum ergo quod
si ad iudicium ut preceptum est dominus et ipse mittit
procuratorem qui non facit istud non dominus qui est in contumacia
non dominus non procurator ut dicitur l. Et sic loquitur i. de
arbi. l. non distinguemus §. plet. et quod ibi no. In
si procurator hoc non facit tamen in casu excusabitur dominus
sicut si in persona ipsius ille causa cuiusque ut
quam pe. iu. l. in a minibus et ex de pig.
e. significasti. Unde alias tangitur procurator
et non dominus / et procurator non est obediens tamen quam
constat quod ista inobedientia cadit in delictum et
tunc in his quod sunt pro procuratore preiudicium ut tamen missione
in possessione ex primo decreto contumacia
procuratoris nocet domino ut dicit l. etiam qui res de procuratore
cui. et c. de dig. l. quorumdam l. etiam cum quod sunt
magni preiudicii et cum inducit possessionem non
preiudicat domino ut hic / nec tamen missione ex
secundo decreto ut i. si ex nox. ca. ag. l.
si in verum finitum et i. de dap. infec. l. hoc a.
si in verum fruct. et i. de dap. infec. l. hoc a
plures § fi. in l. §. ubi ex contumacia fructus
qui est procuratoris. unde competenti non potest preiudicium
ad secundum decretum quod dicitur et in qualibet casu
dixi / predicto verum nisi dominus fuit sciens et ne-
gligens in purgando contumaciam illam ut c. de expo.
et trans. in. an. l. ex. et c. de fal. mo. l.
ii. Et ex ut lite non contestata c. i. in fi. Sic intellige
i. de procur. l. non solum in prin. Et si procurator fuit
contumax in vendendo tenetur ipse non dominus nisi fuit
sciens et negligens. Sed vero non est certum contumacia
procuratoris cadit in delictum tunc nocet domino ut si ab-
missi appellat i. x. diebus / poterat enim esse
quod expediebat domino sic sed ut l. i. in fi. quam
appellationis / [Sed] [et] si procurator fuit negligens producere
do testes et alias producere infra terminum potuit
enim esse quod dominus non habebat tunc / tamen si procurator
hoc maliciose fecit succurritur domino secundum foro
l. eleganter § pen. et quod ibi no. i. de dolo
Et ex predicto patet solum in lite quoties procurator
fuit vere contumax / an propter hoc dominus repellatur
ab appellando certe non quod constat ab initio
contumacia esse delictum et est res magni preiudicii
nisi dominus fuit sciens et negligens ut ex predictis
patet et hoc tamen in dicto c. i. ut lite non contestata
licet non incurrat pro isto modo / [S]ed tamen predicto
dubitatur utrum ad hoc ut dicatur contumacia domini

quod dominus sufficiat procuratorem iniunctum esse generali. Et si dominus
fuit citatus ut veniret ad iudicium et ad liti-
gandum misit unum procuratorem qui contestatus est litem
postea in articulo alio ipse procurator iniunctus fuit
inobediens an propter hoc condempnabitur dominus in expensas
sicut in me. ut dicitur quod sic in dicto c. i. ut lite non
contestata licet non possit mulctari ut hic. Sed istud
non puto verum quod dicitur in extra in fi. l. quia pares quod
cedit iudicium ad expensas et iure esse potest sed
ad mulctam / preterea si esset in generali mandato omnia
bonorum non veniret aliquod delictum ut l. si
procurator i. de cond. inde. et l. si pro i. de his qui
in fraudem credi. Item in mandato unius cause non venit
contumacia in alio articulo contento igitur quod unum
possit index propter contumaciam procuratoris non audire
partem nisi refundat expensas procuratorem mitte in pos-
sessione ex primo decreto / non autem condempnare
partem ut exigere ab eo suum quod l. dicta in principio.
quam fuit inobediens in malefaciendo [I]n parte
dem videmus quod in contumacia procuratoris nocet domino
/ verum quod potest esse quod procurator non obtemperat in
dicta alio modo quam pro contumaciam ut faciendo aliud
quod deceat utrum delicto procuratoris noceat domino.
Et ista quaestio est duplex primo an domino noceat
ut quod eum possit agi ex facto procuratoris detur
ut quod cum possit agi ex facto procuratoris detur
exceptio / secundo an domino noceat ut contra ipsum possit
agi ex facto procuratoris / quod pro primo dicitur / aut procurator
deliquit antequam esset procurator ut in negocio in quo
deliquit antequam esset procurator ut in negocio in quo
procurator non erat tunc et domino non preiudicat ut
l. si procurator i. de doli. excep. Sed aut deliquit
postquam erat procurator et in negocio in quo procurabat
et tunc aut erat procurator ad iudicia / aut ad
negocia. Si ad iudicia et tunc aut deliquit
ante litem contestatam et contra dominum non potest excipi sed aut
post litem contestatam et tunc contra dominum potest excipi
Si vero erat procurator ad negocia et tunc in-
distincte potest contra dominum agentem excipi de do-
lo commisso per procuratorem cuius in illo negocio ut
l. apud celsum § constat et § se. i. de doli. ex.
l. apud celsum § constat et § se. i. de doli. exc.
ubi hec distinctio probatur in textu [S]ecundo
utrum ex delicto procuratoris possit dominus conveni-
ri. Dic quod aut procurator fecit aliquid quod certum est
esse delictum et tunc dominus non preiudicat nisi
haberet speciale mandatum ut ratihabitio suc-
cedat ut dicitur l. i. § quorum et § deiectus
de vi et vi ar. Sed aut est certum quod non est delictum
sed est actus publice et tunc ut l. iij. § si procurator
e. ti. i. Sed aut est dubium quod potest esse delictum
et non delictum ut in isto facta vim possessori
ut interrogatum in quo potest esse delictum si est in-
datum / et potest non esse delictum si est verum Et
tunc dominus preiudicat donec probabitur contrarium ut
l. non solum in prin. i. de procur. et i. de confes.

v. dicta pro reparatione
nos dno. rex ...

ad finem

ad finem

qo dnia
sup dca

F C

an contumacia tutoris noceat pupillo · an et delictum tutoris noceat pupillo

l. si certum §. sed an ipso et ql ibi no. Sed contra
e aliud fore quod in delictu no cadit et tunc
dicitur preiudicat si habz speciale mandatum vel gna
le cum libera ut l. procur. in prin. et ql ibi no. de
instit. Ex predicte concludit quod si procur. nomine
dni egit calumpniosa lite et succumbit Et
sic constat quod e delictum / ipse procur. debz condep
nari in expensis no dnus nisi habeat speciale manda
tum quia dnus hoc mandasse no vr ut l. si pro
curatore § pn. j. de cond. inde. Et ita determina
vit pp. clemens ut refert spec. in ti. de ex
cen. sunt / do tibi casum C. de admi. tu. l. no
e ignotum / Videtur de premissis videtur e de tu
tore de quo l. loquitur iste textus / Cum primum scilicet an contuma
cia tutoris noceat pupillo / Dic ut supra
&. in premissis per casum textus et l. / Nunc autem aliud
delictum tutoris noceat pupillo / Dicas sic
contra deliquit extra negotia pupilli Et non
noceat pupillo ut l. neq; mr. dos j. de re iudi.
et ql ibi no. Sed contra gerendo negotia pupilli
Et tunc aut tutor colludebat cum adver
sario et no preiudicat pupillo ut l. menni
neris C. bz bi / licet ql glo. ibi ponitur vi
deatur velle destruere illum textum · Sed contra non
colludebat Et tunc aut pena no potest exigi ca
dere in tutore scilicet in pupillum et preiudicat
pupillo ut l. pollo. C. de hiis qui ut in
dig. et C. de sacrosanc. ecc. l. iubemus nullam
navem Sed contra potest exigi cadere in pupillum et in tu
tore Et tunc tenetur tutor et pupillus sed re
dedo actionem contra tutore liberatur ut j. de cuict.
l. illud et l. i. §. hoc edicto ne quis fi. er. et
j. si quis ob. ca. te. l. si dolo, et j. de admi.
tu. l. fi. quod l. determinat omnia alia / Ex hiis
apparet quod si tutor egerit lite calumpniosa
quod ipse potest condepnari in expensis suo nomine Et ratio
e in dicta l. no e ignotum / poterit etiam condepnari
pupillus ut l. qui solidum §. etiam j. de le. ij.
Tamen vr quod pupillus cededo actionem liberatur
ut dicta l. fi. de admi. tu. / Secundo hoc iudicium

Hoc iudicium / Iste §. e diffinilis et legitur
multis modis secundum lec. magistrorum meorum et magis
subtile vr dr Ex hoc edicto oritur actio ad
id quod interest vel contumacia. Item ad penam
applicandam fisco et ista no datur post
annum / nec q. vide de h. d. et secundum hoc iste v.
dividitur in duas partes secundum in pena applicanda
parti / 2o in pena applicanda fisco / 2a ibi et non
merita pena / Iste §. ut supra diffinilis e
multum et diffinilitas eius procedit a scripto
vel eum in scripto continere repugnantia in duobus
primo dicit no datur ad id quod interest sed contra ea
res e Et istud scilicet contra ea res e / et interesse

e idem et idem ut l. ult. hec verba j. de ver.
sig. Primo de ergo e ac si diceret no datur ad
interesse et datur ad interesse Et hinc tamen
sunt hic in prima glo. magna tres lec. / 2a contrarie
tas e quia in principio dicit quod datur contra ea res
e et postea dicit no merita pena contineat / et
mera pena et interesse sunt omnino diversa ut l. ple.
§. i. quod ne quis eum qui in ius vo. non ie. Et
hinc tamen in hoc §. sunt due lec. quod ponitur
in glo. super verbo pena / Tamen de prima contrarietate
legitur primo §. primo modo scilicet no datur ad interesse
scilicet totius cause sed ad interesse vel inobedientie scilicet ad
sumptus litis quos fecit in advocatis et in aliis
Item propter dapna rerum suarum quod posset contingere
ex eo quod adversarius no paruit Et sic non
dicit primo contrarie quod venit vel contumacie venit
actione in factum ut hic / quod vero venit vel victorie
venit officio iudicis ut de fructi. et litis expens.
Talia glo. e in l. si sinules de expen. tu. et
in l. i. C. de expen. fumpt. li. x. et in l. ij. in fi.
C. de decur. li. x. / Item no quod in expensis
vel victorie no venit nisi expense vel litis
tantum ut l. omnis in fi. C. de epi. et cle. et l.
sumus et ql ibi no. C. de iudic. et no. in
l. i. in fi. j. de ali. in mu. ca. fac. Tamen in ex
pensis vel contumacie no venit enim alia dapna
ut hic no. in glo. de quo dic ut supra dicta
l. i. de ali. in mu. ca. fac. / Ad id ex. de
l. qui restitue j. de rei ven. et j. de in lite
iurando l. in actionibus / Secundo glo. quod potest puniri ad
totum interesse propter inobedientiam no propter istam l. sed
per illas Et hec vr lec. quam posui vobis in
summa / Tercio legitur secundo modo scilicet no datur
ad interesse singulare sed datur ad interesse vel
totius cause / Glo. dicit quod ista e fatua expositio
quod propter unam contumaciam quis puniatur ad interesse totius
cause Sed certe no e fatua quia ille qui prodebat
istam lec. intelligebat hunc v. et v. in insidi
rem quod propter hoc edicto puniatur solum inobedientia
que e in repetitione sine Sed si illa lec. esset
vera precedens ista sed illa repbaru et per
consequens ista no e vera / Tercio modo legitur
omnino diversimode a precedentibus lec. scilicet quod hic no
dicitur de actione quod datur parti sed de ea quod fisco
datur ad penam quod no datur ad interesse sed contra
ea res e hoc e in contra iudex condepnandus Sed
certe ista e extranea expositio et contra dictam l.
ult. hec verba j. de ver. sig. / Tamen e
ergo tene primam / Venio ad 2am contrarietatem
tamen tamen quidam legunt istum §. in quantum sui
parte in pena applicanda parti quod continet interesse
Et tamen dicit merita pena intellige respectu sol
lenitatis / sed e interesse respectu agentis / Ista expositio

egit tex. in eo quod dicit mera, pro quod innuit
quod ex utraque parte sit pena. Unde azo legit istum
§. Et in principio loquitur in pena applicanda parti.
In 2° et in mera loquitur de ea que applicatur
fisco et sic non contradicunt sibi quia in diversis ca-
sibus loquitur et ista est satis com. lec. et con-
tinetur. Et Rofredus tenuit eam in libellis suis super
hoc ti. tamen non videtur vera, tex. enim dicit hoc
iudicium non habet iudicia. Et ideo quidam legunt
totum istum §. in pena applicanda fisco ut col-
ligitur ex una lec. quam Guido de Sus. recitavit tamen
modo predictis contrariatur. Sed quia illa non est
in se vera secundum aliquos modernos ut dominus Nic.
Matarelli et tangebat etiam Ja. Bu. legunt istum
§. alio modo quod totum loquitur in pena applicanda
parti. Et in alio quod glo. legat debetur enim sic
quod quando pena imponitur ipsi interest et est mera
pena ut dicam infra ne quis eum qui in ius vo. l.
pe. §. i. hoc premisso, hoc iudicium non datur
ad id quod interest sed datur ad penam appli-
candam parti quam contingit esse ea res est. Et non
sit mera pena non datur post annum neque in
heredem nec heredi. Ista lec. videtur verior
et magis de mente lit. Tamen prima lec. ho-
die in curia et magis usu approbata tenemus
illam et nunc sunt mutanda iura ut G. de
legi. l. nunc sunt. Prima lec. habet quod ex hoc
edicto oritur duplex actio, una parti ad inter-
esse, alia fisco ad penam. Ad primum op. de
l. satisque. j. ti. i. Glo. magna hic in fi. sol-
op vit quod ibi non venit non tamen contempnendo iudicem
sed ex alia causa licet forte non iusta, hic contra
negando iudicem. Vel dicas quod hic fuit pro-
hibitus ire ubi vero fuit citatus ad domum
Et ex hoc dicebat dominus Nic. Mata. quod
actio ex hoc edicto non datur parti nisi postquam
vera contumacia non fuerit ficta. Et ita no. in
Spe. j. ti. pre. Et quidam solent concludere quod in ba-
nno dicatur multa ut l. i. §. quibus ergo de ven.
insp. in glo. quod ex ficta contumacia non procedit
ad bannum de quo banno fit mentio in l. l. de
admi. tu. et C. de suspec. tu. l. pe. Ad
secundum etiam op. quia iste tex. innuit quod ad
op istam penam agatur coram iudice cui non est parti-
ut in pri. l. sed si agetur nomine fisci debet hoc
fieri coram procuratore cesaris ut l. iij. C. si adv.
fis. et l. i. ubi cau. fis. Huius timore contra te-
nere alterum de duobus ut quod dicimus actio
datur fisco, hoc est actio competit parti ad fis-
ci utilitatem et sic poterit agi coram iudice
cui non est parti ut dicta l. i. ubi cau. fis.
Vel dicas quod sit actio et potest agi coram iudice
cui non est parti ex speciali concessione facta in
pre. huius l. et erit ista actio popularis
secundum quod l. si quis id quod G. de iurisdic.
o. iudi. Habebit autem hoc plus quam licet per
alias actiones populares pena applicetur parti ut
sit in ij. de ver. sig. hic applicabitur fisco
quia forte sic erat expressum in edicto, sic pos-
sumus sustinere, hoc tamen solo quod hic de actio-
ne loquatur magis placet. Ultimo quero utrum
post finem potest intentari actio ex hoc edicto
ad interesse et penam. Et videtur quod non ut C. de
fru. et li. expen. l. finali. Contrarium di-
cas quia ibi loquitur in expensis que veniunt tamen
officio iudicis mercenario, hic de hiis que pre-
petit iure actionis contra inobedientem. Quero
iudici constat quod ego steti uno mense in curia
ad expectandum adversarium qui contra seipsum
tumaciam non venit, utrum habeo interesse quod pro-
bavi expendendi in curia, vel iudex poterit
hoc taxare ex suo officio. Dicendum potest ex
suo arbitrio seu officio, causa est in l. non igno-
rat C. de fru. et li. expen. Dicit
in glo. super verbo pena quod ista actio in heredes
non datur quia ex delicto. Ex quo no. quod contuma-
cia est delictum secundum glo. hec in l. si filius
in prin. super verbo succedendum j. de inoffi. te.
Dicunt facit ad quod de statuto quod dicit
quod bannitus ex delicto possit impune offendi
iudex quod si sit bannitus ex contumacia habeat locum
statutum. De quo vide et scripsi in l. ij. G.
de in lite iura. et C. de cri. stel. l. i. et
ibi per Cy.

De iure vocando . . .

Continuatur ut in glo. et ea vide
quia clara est ff. eo. l. in ius vocare.
Si vero Generaliter vero of-
ferre libelli sit vocare in
ius. Dic ut in glo. Pr. Dicendum
vero iudicium preter citatione pro-
cedit, videtur quod non ut insti. de
pe. teme. li. in fi. Dor. dicunt quod si quis
litigator est presens et vult litigare non est
necessaria citatio regula ar. j. de testa. l. qui testa-
menta §. ult. et quod specialis est C. de pro. sa.
scri. l. hac l. et l. multi. de pri. age-
re li. xij. Contrarium est in ius voca ut j. ad
municip. l. i. et G. de legi. l. nunc sanctimus.
Sed si aliquis est absens et contra eum procedatur
ut contra presentem tunc requiritur ex necessaria citatio ut
iussit iudex qui habet vim citationis. Vel in
textu §. fi. insti. de pe. teme. liti. et l.
ea que C. quo et quando iudex. Et j. de
iudic. l. ad peremptorium ff. eo. l. in ius vocari

qo
qo
qo
qo
qo

In ius Hic enumerantur persone que non possunt in ius vocari. Et hec l. fina-litum de fer. Ut iacet. Secundo no. quod hic mi-nime quod consul habet merum imperium ut l. i. ff. de offi. consu. Dic ut ibi. Secundo no. quod maiores ingratis non possunt in ius vocari quod intellige de citatione reali. Ideo in citatione verbali secus si citaretur ut eo tempore quo gerunt magistratus compareret in iudicio quod non fuit distinctum l. pe. Item s. de iudic. et hoc tangit glo. Secus si cita-tur verbali ut finito officio compareat veniet quod posset ut l. in ius § de ter. insti. Et no. dor. in l. fi. C. de fer. Et no. ibi i. § mdena-to § de no. op. nun. Item no. quod episcopus non potest citari seu vocari dum sacra colit quod intellige ut dixi supra quod compareat tunc sed bene potest citari tunc ut compareat finito officio. Item no. quod mo-nachi et heremite qui non possunt exire claustrum non possunt citari sed cum tunc eorum prelatus citabitur dicit glo. quod sic ut in aut. ita que sit C. de epi. et cle. Item no. quod pretor qui vadit pro-nuntiando non potest vocari in ius. Et ita fecit li-berari quendam personam qui fuit captus dum ivit pronuntiando in equo per civitatem non enim potuit in ius vocari quod intelligas nec reali nec verbali ut tempore indicationis compareat sed indicatione finita. Item nota quod ille qui vadit ad funus potest in ius vocari quod intellige eo die mortis. Item no. quod ille qui habet stare in uno loco causa litigandi non potest citari in alio. Et sic fecit quod ille qui est requirendus in carceribus per iudicem in una causa non possit per alium iudicem ibi requirendus ex alia quod dic plene ut dixi § de custo. re. l. ii. Item facit quod ille qui est in carceribus si citetur non valet nec censetur contumax et sic per consequens quod eius sententia non valet ipso iure quod intellige si iudex citatum ab eo vinctum retinet ut l. quesitum et ibi no. § de re iud. See § quinque pretor ait

Sed etsi quis pretor ait Supra posuit quas personas in ius vocari non possunt quod officium vel alia causa simpliciter. Hic ponit eodem in quo enumerantur persone quod in ius vocari non possunt sine permissu iudicis. Et hoc est nisi petita venia. See § parentes

Parentes Nodo exponit verbum parentes positum in edicto. Sequitur § quia semper

Eam quoque Secundo illud quod dicitur quod mater semper est certa. Tamen repio casum ubi mater est incerta ut in exposito qui proicitur ad hos-pitale quorum pater et mater ignorantur. Et an sic incipiet civitatis ut origine sue originis dic ut l. i. § ad munic. Secundo quod appellatione parentum etiam continentur patres naturales tamen quod facit ad

quem quod ille qui occidit patrem naturalem tenetur l. pompeia vel statuto civitatis quod imponit penam patrem occidenti sicut si occidisset naturalem et le-gitimum. Op. glo. et non solvit C. de adulte. l. ii. Solu. ibi aliud a lege exprimitur. Item ibi trac-tatur de odio ideo restringitur. Hic de favore tamen ideo non restringitur sed ampliatur ut § de libe. et postu. l. in quindem. Et hoc modo in-tellige hic ut See l. patris

Patris Op. § de dignit. § illud. So. ibi pro ad favorem filii qui per dig-nitatem eximatur potestate sine venia et hoc dicit glo. quod nota et vide quod hoc est quod no. in l. senatoris filius ff. de senator. Et de hoc ibi videbitis. See l. adoptivum patrem

Adoptivum patrem Supra exposuit de parente. Hic prosequitur de expositione huius verbi patronum. See § sed si hac. emanumittitur

Sed si hac emanumittitur facit ad quem quod singulares persone possunt facere testimonium in causa universitatis ut l. in tantum § universitatis ff. de rer. divi. et ibi per glo. Et vide primo in c. cum inferius et c. cum nuper extra de testi. Et glo. no. in l. parentes vel in l. omnibus C. e. ti. Et distinguunt quidam res-piciunt quomodo singularium personarum et quod est de quadam nemore ad quod singuli de universitate possunt ire ad incidendum ligna. Et tunc singule persone non potuerunt esse testes quam non respiciunt quomodo singularium personarum. Et tunc poterunt esse testes ut C. de testi. l. i. Item facit quod de licentia unius ex universitate alii non nocet per hoc l. i. in fi. ff. ti. pro. probatur in l. de pupillo § si plures § de sur. nun. et ibi dixi. Sequitur liberos

Liberos videtur dicere hic glo. quod deportatus queri non posset nec admittendus est ad defendendum se. Sed ego credo istam glo. male dicere per glo. que est in § media causa insti. de ca-pit. dimi. contra C. intellexerunt extra de iudic. verum ante possit agere. Dic ut ibi. § ait pretor

Ait pretor in dubio ubi consensus iudicis requiritur intellige causa cognita ff. e. Et no. quod dixi in summa nec verba edicti non faciunt mentionem de cause cognitione et tamen hoc intelligendum facit per prestationibus quod dicunt aliquid non posse fieri sine auctoritate iudicis ut intelligatur semper causa cognita ut l. in tem-pore pu. et § si pretor § de trisac. quod intellige de hiis quod altius providendum possunt respicere alias sem-per in hiis que sunt voluntarie iurisdictionis ut l. ii. ff. de offi. procon. Et quod no. de offi. eius cui man. est iurisdic. l. i. Et no. quod contemptus pena est flagellis rede. Concordantie sunt in glo. See § semper autem Bartolus doctor

Quod maiores magistratus possunt in ius vocari vel non

Quod episcopus potest in ius vocari vel non

Quod pretor potest vocari in ius vel non

Nota hic verum quod vide ad dum d. a.

Nota de certitudine patris et certitudine matris quo ad plura

Ad quod hic dicitur ad patrem et quod facit ad quod

op. T

Illa lex facit ad quod

Facit ad dum

Non dum de deportato

Non dum quod vide ad dum

Ad dicta et pena contemptus

b. sed vide ad ter. — Duos nuiis vide f. hic

Sempronius aut(em) in libris eo(rum) po(n)it(ur) q(uod) non vocantur certe p(er)sone ut p(at)ronus et similes. Modo hic exponit. Aut hec intelligatur q(uod) vocentur no(m)i(n)e suo aut alieno quod dic ut in textu. Et nota q(uod) p(ri)vilegiu(m) concessu(m) p(er)sone quod respi(cit) actu(m) conveniendi non h(ab)et locu(m) cu(m) p(er) aliu(m) convenit et hic no(tatur) e(st). C(ontra) s(upra) e(odem) l(ege) questi(o)ne. So(lutio) ut in glo(sa). Que nobilis dicit ut in ea. p(er) exequ(end)a no(tatur) q(uod) cu(m) aliquid de aliquo statuit(ur) intelligitur simplic(iter) sive suo nomine sive alieno conveniatur si h(ic) respiciat favo(r)em. S(ed) si respiciat odiu(m) restringitur cu(m) suo no(m)i(n)e tantu(m) fiat. ar(gumentum) hui(us) l(egis). Quia et si p(at)ronus alieno no(m)i(n)e conveniat p(otes)t convenire de suo f(a)c(t)o et ideo posset e(ss)e aliquid quod eius famam sugillet et ideo requirit(ur) cognitio. Et p(er) hoc app(ar)et solutio sequentis contrarii. Item op(ponitur) s(upra) de procur(atoribus) l(ege) si minor § si ca(usa) l(ege) se(cunda) ibi loquit(ur) circa ea que respiciunt merita cause in quibus defensor representat simpliciter eu(m) que(m) defendit. Hic vero in his que t(antu)m actum citationis respiciunt qui eq(ua)lit(er) cadit in p(er)sona citati sive suo no(m)i(n)e sive alieno conveniatur. Ideo idem in utroq(ue) casu statuit(ur). Sed s(ecundu)m op(ponitur) s(upra) e(odem) l(ege) § q(uia) ma(gis)... So(lutio) ut in glo(sa) et b(ene). S(ed) contra de obsequi(is) l(ege) honori. So(lutio) ibi conveniebatur p(er)sona p(ro)curatoris et sic erat possibile q(uod) gesta intentabat que sugillabat p(at)roni p(at)ronu(m) hic p(ro)curatore(m) vel curatore(m) q(uod) tempore no(n) e(st) verisimile q(uod) p(at)ronus ita iuvenis aliquid commisit p(ro)pter quod infamaret(ur). Ideo vocando eu(m) tutorem vel curatorem cause cognitio no(n) requiritur. Bart(olus).

Quamvis pœnitenti (et) actione(m) remittenti venia conceditur. h(oc) d(icit). S(ed) contra. Nam ubi lex no(n) distinguit nec nos distinguere debemus ut l(ege) in § de offi(cio) p(rae)si(dis) et l(ege) de p(re)tio de publi(ciana). So(lutio) nos non debemus distinguere nisi illa l(ex) distinguatur p(er) alia. Un(de) nisi iurisconsulto hanc l(egem) fecisset p(er) ingeniales interpretationem non deberet dici q(uod) p(ro)pter eu(m) qui incidit in aliqua(m) pena(m) statuta(m) porrigendo petitionem vel excepe(ndo) p(ro)hibitam q(uod) ei non detur ex p(ro)ximo quia no(tatur) tenemus l(ege) hoc dicente nec verba l(egis) hoc patiuntur ut s(upra) de furt(is) l(ege) quia ea mente. S(ed) contra. Immo adhuc gestarit p(otes)t penite(re) ut s(upra) rem ra(tam) ha(beri) l(ege) amplius (et) sic non e(st) necesse actore(m) remittere. So(lutio) quidam hoc fatentur et textum istum intelligunt si remittat actio(nem) specialis ut hic in fine glo(sa). Tu dic q(uod) hic quis erat p(ro)hibitus in ius vocare. Un(de) eo ipso q(uod) ivit vocat e(st) p(er)fectum delictum ut no(tatur) s(upra) e(odem) l(ege) (secunda). Un(de) non datur venia nisi eu(m) peniteat (et) actionem remittat et hoc concludit equitate hui(us) l(egis). S(ed) ibi erat p(ro)hibitus petere s(ed) p(ro) lite contestata non d(icitu)r petere ideo non e(st) p(er)fectum delictum cu(m) esset lis contestata merito p(ro)ximo h(ab)et locu(m). S(ed) an idem quod hic sit in l(ege) in memali C(odice) de iurisdic(tione) o(mnium) iudi(cum). Dic utrobiq(ue) p(er) i(stam) et in l(ege) siquis maior C(odice) de transac(tionibus). Nota p(er) e(ss)e dicta m(ih)i ista v(er)a ut dixi p(lenius) s(upra) in dicta l(ege) amplius s(upra) rem ra(tam) ha(beri). Ultra dicit quidam d(omi)n(u)s q(uod) s(ed) reperitur totus p(ro)cessus contra p(at)rem vel p(at)ronu(m) nec invenit(ur) venia impetrata s(ecundu)m citatione(m) q(uod) p(ro)cessus valet quod intellige si p(at)ronus comparuit et p(ro)secutus e(st) ut hic tex(tus). Debuit ei ex p(ro)ximo opponere alit(er) videtur consentire ut C(odice) de ex(ce)ptio(nibus) l(ege) si. S(ed) secus si p(ro)cessus esset factus (contra) contumaces vel invitu(m) vel si p(at)ronus in ius vocatus no(n) veniat ut in fine hui(us) l(egis) et s(upra) ne quis eu(m) qui in ius vo(catus) e(st) p(er) totu(m) fiat l(ege) tu vo s(upra) sabinus de fideius(soribus) et l(ege) i § ubi ne ius fiat ei. Item no(tatur) q(uod) iniuria no(n) fit volenti quod dic ut l(ege) i § acto s(upra) de iniu(riis). Unde glo(sa) et ibi dixi. Bartol(us).

Si libertus absente p(at)re p(at)ronus filium p(otes)t age(re) p(ro) sua iniuria. h(oc) d(icit). Op(ponitur) et so(lutio) ut in glo(sa). Quia s(ecundu)m hoc non potest vocari clericus doctor et similes. S(ed) in eo q(uod) dicit de magistro q(uod) p(otes)t vocari in ius sine venia intellige vi(de)l(icet) vocatione verbali non reali q(ui)a trahitur invitus quia tunc qui faceret contra punietur arbitrio iudicis ut C(odice) de p(ro)fes(soribus) et medi(cis) l(ege) medicos li(bro) x.

Libertus. Hec e(st) bona l(ex) (et) h(oc) intendit. Non videt(ur) in ius vocare qui offert se p(ro)m(p)tu(m) p(at)rono defende(re). h(oc) d(icit). Glo(sa) querit quid si petat(ur) p(at)ronus pluri de chalup(n)ia dic ut in glo(sa). Quo pone q(uod) libertus fecit citari suu(m) p(at)ronu(m) in ius vocare ut sibi statuat(ur) certus terminus ad agendu(m) vel ad defendendu(m) an videatur in ius vocare et facit iste tex(tus) q(uod) sic. Nam loquit(ur) tex(tus) cu(m) p(at)ronus ita fecit libertu(m) reu(m) quod puto d(icendu)m q(uod) m(aior) ad p(ro)positu(m). Nam ille d(icitu)r actor inter p(ar)tes suscitare qui p(r)imo ad iudicem p(ro)vocat licet quo ad alia dicant(ur) partes rei ut l(ege) de pupillo § qui remissionem s(upra) de op(eris) no(vi) nuntia(tione) et ibi plene de h(oc) dixi et no(tatur) probamur is qui age(re) p(ro)hibent(ur) non excipe(re). Bartolus doctor.

Libertus adversus libell(um) vim citationis non h(abe)t. (Et) h(oc) dicit. Contra hanc l(egem) videtur l(ege) i C(odice). So(lutio) hic libellus fuit oblatus simplic(iter) ibi v(er)o emanavit citatio. S(ed) contra § q(ui) le(gitimi) p(ersonam) da(ri) l(ege) (secunda). So(lutio) c(ontra) ad interrumpendam p(re)scriptione(m) libellus h(abe)t vim citationis ut ibi secus quantu(m) ad pena(m) hui(us) edicti ut hic. Barto(lus).

Quesitu(m) libertus alieno nomine non potest in ius vocare p(at)ronu(m) sine venia. h(oc) d(icit). Cont(ra) § si tu non e(st) l(ege) i. So(lutio) glo(sa) ponit duas solutiones. F(ina)lis dicit q(uod) aliud age(re) p(otes)t licet eu(m) accusare non possit p(otes)t t(ame)n iudicis officiu(m) implorare ut e(st) cont(ra). Q(ui)d quod no(tatur) ad q(ues)tione(m). Statutu(m) dicit q(uod) no(n) solvens collectam non audiatur in civili vel criminali et sic non solvens licet no(n) p(otes)t accusare p(otes)t t(ame)n iudicis officiu(m) implorare et iudex etia(m) p(otes)t inquirere officio suo in g(ra)vi e(st) criminib(us) ut s(upra) de iniur(iis) l(ege) non solu(m) § quamquam et ita disputat Ia(co)bu(s) et ita p(lenius) dixi in dicto § q(uam)q(ua)m. S(ed) contra hoc videt(ur) l(ege) sed si hac l(ege) § si s(upra) e(odem). So(lutio) ut ibi no(tatur). Bartol(us).

Sempronius. Coguntur quis ad implendu(m) quod apud acta p(ro)misit. h(oc) d(icit). No(ta) hanc l(egem) quia cottidie dantur fideiussores de aliquo p(re)sentando. S(ed) quid differt p(ri)m(u)s casus ab isto in p(ri)mo p(ro)misit officiali in s(e)c(un)do simplic(iter) et sic videtur p(ro)misisse officiali

q°

vel pti et pbatur in l. sepleo ista. §. siqs ita. ſ. de v. ob. ¶ Sz qua actione cogetur ad exhibendu dicit glo. certi condicione ad interesse et bn. puto etia qd possit cogi officio iudicis per hoc quod no. ſa. de bel. in aut. de litigio. §. ex cludendas. in l. questione. et bene ¶ Bartolus.

Summa

Plerique inuitus quis de domo non dz extrahi. sed ibi existens potest vbalr citari. et contra cotuacem fit missio i possione. h. d. ¶ Nota qd qui de domo inuitus extrahitur uidetur pati vim et ideo dz relaxari et pstine libtati restitui ¶ Item no. qd in vinea sua vel balneo vl theatro existens pt capi et hc cottidie cotingit ¶ Circa l. plerique quer. quid si aliqs stat in domo non sua sed conducta. Rn° idem qua sua dr. ut l. lex cornelia. §. domu. ſ. de iniur. ¶ Contra. l. pe. C. ti. i. So. ut in glo. Tu dic melius ut ibi dicam ¶ Ite contra et uidetur qd latitatio no requiritur ad hoc ut fiat missio. ut ſ. qui ex ca. in pos. ea. l. ij. et ſ. de bo. auc. iu. pos. l. si minor. So. qui in ad pnm decretu non requitur sz quantu ad scdm ¶ Sz contra. §. de bo. auc. iudi. pos. auc. ei qui. Sol. fateor qd hodie fit missio p mensuram debiti declarati ¶ Sz contra. uidetur incor. ut nulli iudi. §. siquis no coprehenso reu. So. ppt criminalem tamen pt quis capi et extrahi de domo ut ibi no in auth. ut hic

q°
op
op

¶ Item contra. Nam hec l. sibi cdicat. Nam primo phibet. sc° pmittit. h⁹ timore distinguitur qd quedam e citatio vbalis quedam realis. et prima fit dupx. s. uoce et edicto. uoce pt quilz etia inuitus. edicto pt princeps vel eius delegatus et ordinarius non alius. ut in aut. qui semel. C. quo. e. qn iudex. Citatio realis pmittitur tantu ordinario no delegato ut in aut. de exhibi. et intro. re. §. si uo. Quidam intelligunt de citatione p qua uenitur ad iudiciu non qd ponatur vel mittatur i carcerem nisi post codempnationem. ut l. i. C. qui bo. ce. poss. et ibi no. C. quo et qn iudex. l. contenuancia. quod dixi de citatione fallit i muliere i reali. ut l. i. C. de offi. diu. iudi. et aut. ibi posita. Fallit etiam racione loci ut hac l. plerique. Isti omes pnt introduci ad iudiciu ad quacumque causam licet no incarcerari ¶ Queritur. Nunquid in ecclia possit inuitus citari. Rndet. Aut loqmur in reali ut extrahat. et non pt pti. de hijs qui ad ecc. confu. Si uo vbali. et tunc sic. ut l. pnti. Nec obstat quod dz de domo in qua verbalis citatio non fit. si in ſua opponi non fiat qua ecclia e iuris publici ad qua quilz ht aditu. ut C. de insti. et iur. l. i. §. hui⁹ studij. secus e in domo priuati in qua preesset. ut in hac l. Bartolus.

op
op
op

uo de multiplici citatione

q° bo°

Necz impuberes no. exhe. l. qd impuberes et infantes non sunt citando realr. ut capiantur p delicto. ut C. e. l. quisquis. in fi. sz citatione vbali citari possent cu auctoritate tutor. ut ſ. de admi. tu. l. i. §. sufficiat ¶ Nota casus in quibz captus statim dimittitur. et hoc qn fuit ductus ut ueniret ad defendendum se. sz si eet ductus ut ueniret ad soluendu non dz dimitti nisi soluat. ut ſ. ut in pos. le. l. si pe. in si. fiat. ſ. sa. h̃re. l. is cosequitur. §. si ¶ Item no. qd dicit in fine statim dimitti. s. iudicis

arbitro. et sic non e in ptate ptis sine carcera. tum dimitti vel bannu leuari vel cancellari de banno de quo ple dixi in l. i. §. nemus. ſ. de op. no. nunc. Et guill. in l. ij. §. de offi. eius cui man. e iurisdic. et ibi ple dixi

Summa

Summa

In eum ipm pena huius edicti e mera uindicta ideo tradi no conc. hredem datur ut hic. Uide glo. qe cda. Summe Cum pena hic inserta non potest solui luat i corpe. h. d. Concor. l. siquis id. C. de iurisdic. o. iudi. ¶ No qd qui in defectu pene pecuniarie deliquentur ad corpalem remittitur ad maiore iudice ut dixi in l. impium. C. de iurisdic. o. iudic. ¶ Circa de quo uero hic intelligitur dic ut in glo. ¶ Circa utrum hec pena heat locu in omnibus qui citantur in arbitre dic qd non nisi in hijs que prohibentur p edictu. alij puniunt officio iudicis ut l. medicos. C. de profes. et medi. li° x°. Et sic no an in pemis heat locu excepcio. de hac no dixi ſ. ad l. ult. ma. l. quisquis et dic ut ibi.

q°
q°
q°

¶ Siquis in ius uocatus no ierit rc. Rica.

¶ Continua ut in glo. Circa quer. glo. in quo differat iste ti. a ti. siquis ius dicenti no obtemparuit. Et dic ut in glo.

Summa

Siquis. No uidetur fideiussorem dedisse qui dedit eu qui fori priuilegio tuetur. nisi ei renunciauit. h. d. Et l. ista legitur duobz modis. primo ut exponatur dedit. i. dare uoluit. Alio modo ut ponatur expresse. Et ad euidenciam scias qd quidam e fideiussor de iudicio sisti et destinando uiri usqz ad finem. et de isto loquitur aut. offeratur. C. de lit. cot. et l. i. qui satis. cog. Quida e fideiussor qui datur nunctio vel misis citantibus aliquem re uel vbo. et iste e fideiussor de eundo ad iudiciu. et de hoc loquitur l. ista. Et ſ. ti. i. pxi. et maxie apparet ex tenore rubrice. et istud uidemus toti die de isto fieri. maxie qn uadit familia frequenter p armis. quia ut ducat secu illos quos inuenit cu armis vel illi dant fideiussores de ueniendo ¶ hoc

2a lc°
2° e fideiusso

pmisso scdm prima lec. pone casum Quidam captus ab officiali cu eu duceret ad palacium voluit dare fideiussore quendam scolarem qui ht priuilegium fori. iudex non uult eu recipere. certe rte facit nisi ille scolaris expresso priuilegio renunciauit. Scdm scdam lec. pone casum Ille qui e citatus si ad iudiciu no uenit nec satisdat de ueniendo mulctatur. ut C. ti. ij. l. i. ¶ Sz quid si dedit fideiussore quendam scolarem et ide no uenit. certe multatur ac si fideiussore non dedisset. h. d. ¶ Sz contra. primo dz ad iudiciu ire et dare fideiussore. ut. C. de lit. cot. aut. offeratur. So. illud e verum hodie. olim secus. Vel dic scdm Ja. de are. qd ibi loquitur de fideiussore qui datur iudici p aliquo qui ducebatur de eundo ad curiam. vel stando in iudicio usqz ad fine cause. hic uo datur ab eo qui coram iudice ducebatur de comparendo. ut sz dixi. et hoc tenet Ja. bu. et dixi i eisdem casibus ¶ Item op. et uz qd statim eo qd fideiubet efficitur de foro illius iudicis. et sic uidetur ibi posse conueniri ratione contractus ut ſ. de iudic. l. non omne. et l. cu fideiussit. §. i. huius timore sunt in glo. multe sol.

m9 tc p3 p° lectura

m9 ut 2a 2a lectura

op 5
j

finaliter due sunt que hunt effectum Na ratione
contractus quis bene sortitur forum in quo
non tamen perdit privilegium quod habet in eligendo
unum iudicem magis quam alium Et hec a so-
lo quia tenet pre. hic et glo. in dicta l. tu
studiosus ff. i. Et ideo si clericus studens
pro scolari de iudiciis sisti. bene obligaretur. non
tamen posset conveniri coram iudice seculari
sed coram iudice suo Sic in scolari qui
habet privilegium eligendi et obligatur / et quod
hic dicit quod non datur hic locum quantum
ad comodium dantis quia prout sic iudicem
eligere nisi specialiter renunciavit Vide c
so. glo. debetis stare quod ratione contractus
quis sortitur forum et ibi potest conveniri si inve-
niatur non tamen habet locum remissio licet de
hoc sit quod in l. heres absens. ff. de iudiciis hoc
est expressum in c. Romana ff. contra-
hentes. ex. de foro compe. li. vi. Sed si fiat
renunciacio privilegii fori habet renunciacio
effectum quia habebit locum remissio et hoc est
quod requirit lex ista. quia nota multum
et signa Item op. et vi. quod corpus quod eum
recipit incitur cum approbare. ut l. de fideius.
l. in. Vo. secundum prima lex non dedit fideius-
sorem sed dare volebat Secundum secundam lex dicit
glo. quod ibi loquitur de non ydoneo secundum quo ad
facultates quo casu distinguitur recipi
atur scienter vel ignoranter. hic vero loquitur
de non ydoneo quo ad conveniendi facultatem
et in hoc non potest dici quod hic loquitur
quam fideiussor recipitur ab officiali ut ff. ti.
l. l. cum proquo / contrarium vero quam recipit
apte / in quo plenissime dic ut ibi dixi /
fiat quod non m l. inter causas ff. abesse
l. man Op. et vi. quod talis renunciacio nil
relevet ut l. si conveniat ff. de iurisdic. o. iudi-
cum. ut in glo. et ibi non idem quod habet / et ibi
plene dixi Secundo dicitur hic specialiter renun-
ciavit quod debet intelligi breviter ut alibi dixi
si quidem renunciavit omni exceptioni non
puto quod sufficiat propter hunc tex. qui requirit
specialem renunciacionem Sed si renunciaret
omni privilegio fori licet non exprimeretur
de illo privilegio quod habent scolares puto
quod sufficiet Nam hic dicit specialiter non singu-
lariter Nam sufficit quod species privilegii expri-
matur secundum suam speciem non autem secundum suam singu-
laritatem. ut l. si ff. quod cum eo. dixi in l. ge-
nerali. de non nu. pecu. Sic debet intelligi in
tex. de ter. et fal. ff. ult. quod non tenementa.

Nequaquam Notabilis l. et Citatus
in termino debet comparere alias mul-
tabitur nisi ex causa excusetur
vel non interfuit actor tenetur in
termino comparere. h. d. Notabilia per se patent
Op. ad primum quod reus venire non tenea-
tur ut ff. de iurisdic. o. iudi. l. si Vo. ut glo.
ibi erat certum quod non tenebatur venire. sed
ubi est certum quod venire tenetur vel dubitatur
et tunc tenetur venire alias punietur. ut hac
l. et glo. distinguit tres casus quos vide
et tene menti Si est certum quod est de iurisdictione
et non veniat loquitur ti. si quis in ius vocatus non
ob temperaverit / et ibi examinabo Si est certum quod non
est de iurisdictione non tenetur venire ponit glo.
exemplum in l. si. de iurisdic. o. iudi. et l. si. et ti.
si quis qui est extra territorium dicit idem
et bene quod hoc multis aliis modis potest
evenire sed quod non potest comparere citatus /
ut si in citatorio exprimatur causa ex qua quis
non tenetur comparere coram illo iudice puta
si esset causa spiritualis que non debet agitari coram
iudice seculari Vel causa liberalis que non debet
agitari coram minori iudice ut l. placet. alias
prout insi. est de peda. iudi. Vel si esset causa ex qua
persona conventa conveniri non posset in illa

Si quis in ius vocatus non ierit

spirituali seu singulari privilegio ut pronuus
actione famosa vel similibus / Vel si esset de
hiis qui in ius vocari non possunt ut l. ii. ff.
de in ius vo. et l. ti. ii. l. i. et l. se. et l. in. et
prima Item si exprimeretur in citatorio locus
aliquis inhonestus ut l. de arbi. l. si cum dies
ff. si arbiter Idem si exprimeretur tempus
feriatum ut hac l. in fine et l. de feri. l. prima
Sed contra hoc vi. quia multe sunt cause
que possunt agitari die feriata ut l. de feri. l. i.
et ii. Item pronuus aliquo casu potest
conveniri actione famosa ut l. sed si hoc ff. pre-
ul. ff. de ti. i. et sic non est certum ex causis pre-
dictis quod non debet comparere / Item quoties
dubium videtur quod debeat comparere Secundo ex
hac l. in fi. vi. notabiliter induci quod si probe dica-
tur de certa et de eo dicatur citacio quod
regulariter est dubium / sicut est quod quis non cogatur
ire ad iudicium die feriata et quod pronuus non
conveniatur aliquo actione famosa / et similia
Unde si aliqua causa spiritualis est pro qua sit contrarium
illud debet specialiter exprimi et tunc venire tenetur
Et ita intelligit hanc materiam Inno. ex.
de dilac. c. preterea in fine et ibi in diabilis
hac l. examinat Facit l. de probat. l. ab ea
parte / et hoc etiam sentit glo. ult. huius l. ubi
dicit quod si exprimitur causa que potest agitari die
feriata debet alia die comparere Tertium est 3
membrum quando est dubium an sit de iurisdictione
et tunc debet comparere ut de hoc cognoscatur
ut hic Sed est videndum quis de hac cogno-
scet Glo. dicit et bene quod ipsemet iudex qui
fecit citari ut l. si quis ex aliena l. de iudiciis
ubi est tex. Contra hoc op. glo. hic in
primo quia secundum hoc erit iudex in causa propria
contra l. i. C. ne quis in sua causa. et ff. de
iurisdic. o. iudi. l. qui iurisdictioni Glo. respondet
quod non est causa propria. quia ex hoc nullum
consequitur emolumentum / facit ad hoc ut l. i.
ff. in propria l. quam iuri sit. secundum hoc debet quod si
iudex sentiret aliquod comodum quia debet habere
aliquos solidos pro libra quod tunc debet hoc ipse
non posset cognoscere an sua sit iurisdictio
et ita determinat glo. singularis l. ad municipa-
lem. l. de iure ff. i. Pass. in libell. suis secundum hoc de-
terminat contrarium Nam licet per consequentiam
habeat comodum istarum sportularum non principaliter
de hoc agitur. sicut in legatario qui potest esse
testis in testamento ut l. qui testamento l. de testi. Sic
et in tutore qui auctoratur in eo quod in
consequentiam sibi prodest. ut l. i. de auc. tu.
Idem etiam tenet Spe. et Ja. bu. Op. glo.
plus placet de iure Nam videtur quod ratione
alicuius affectionis licet ad iudicem non spectet
comodum nec incomodum debet iudex suspectus
ut si est consanguineus vel sicut advocatus
ut l. qui iurisdictioni et l. preter. ff. de iurisdic.
om. iudi. et ideo puto quod de iure eius non
est cognoscendum sed debent eligi arbitri vel debet
superior cognoscere ut C. de iudi. l. si. tamen
in quibusdam locis de consuetudine hoc
non servatur / et ideo servarem consuetudinem
loci in quo essem Videtur ergo quod iudex cog-
nosceret an sit iudex competens quod intel-
lige quando apponitur aliquid ad iurisdictionem
quod non respiciat nec singillat personam
iudicis Si enim apponetur sibi quod est suspectus
et sic tacet in illa ea ratione qua non potest
cognoscere de principali eadem ratione nec de
isto. ut l. de iudic. l. tu studiosus Idem puto
si diceretur quod est infamis et similia quod
quantum ad istum passum plene examinavi
l. de re iudi. l. quidam consulebat Idem
si apponetur aliqua exceptio in qua ex-
aminandum veniret aliquid spirituale / ut si
conventus dicit se clericum quia tunc cognitio

pa bo
2
qui citatus tenetur venire ad hoc 3 casus
2
1

huius remittetur ad eum ut ex de sen. exco.
c. si iudex. li. vi. et l. omnem. C. de sacro sanc.
eccl. facit quod dixi. s. de iuris. dic. o. iudi.
l. ii. Sed iuxta hoc quero hoc habet locum in iudice
ordinario quid in delegato. Respondeo iudex dele
gatus cum citat reum debet in litteris suis ponere
copiam sive tenorem rescripti alias reus non tenetur compa
rere quia eum ignorat esse iudicem ut C. de
supradict. l. i. li. x. expressius in dicto c.
pretera de dilac. Et si opponat aliquis contra
litteras delegati quod sint impetrate tacita
veritate etc. tunc ipsemet iudex cognoscere
ex iurisdictione sibi attributa supra h. l. p. l.
ut C. sup. bus ex. de rescrip. et c. si contra
ius vel utilitatem pub. l. rescripta et plene per Innoc.
ex. de rescrip. c. pastoralis. Procedo in glo.
et quero quid si non fuit aliquid oppositum
contra iurisdictionem iudicis et processit et
sentenciavit an valeat Glo. dicit quod sic. Nec
potest opponi quod non sit competens iudex quia
tacitam voluntate videtur iurisdictio prorogata
ut l. i. s. de iudic. ita dicit glo. circa
medium. unde eciam hoc dictum glo. debet intelli
gi cum partes comparent et sciunt illum non
esse iudicem Nam si ignoravit non videtur
esse prorogata iurisdictio ut l. si per errorem
s. de iurisd. o. iudi. Idem si dubitavit
ut l. si a. de eccl. iud. et quod no. s. de iur.
et fac. ig. pe. Rica. Et hoc tenet la. de Ra.
la. de bu. et la. de bel. nisi esset pronunciatum super
iurisdictione quia iudex pronunciavit se esse
iudicem competentem tunc talis sentencia facit ius
Nec possit postea disputari de errore vel du
bietate partium. Sed quero quid si processum
est contra contumacem eo casu quo potest puni
ri ad diffinitivam sententiam lite non contestata
vel ad primum vel ad secundum decretum Respondeo si iu
dex antequam procedat ultra contra partem con
tumacem pronunciat se iudicem competentem
cetera illius iudicii procedent quia illa sentencia
diffinitiva facit ius ut dixi s. de ex. cone.
Sed si hoc non pronunciaret quandocumque pars
veniens posset dicere illum non esse suum iudi
cem et illa que facta sunt non valere pa
tissime si latitacio requiratur ut l. iii. s.
de iudic. Et hoc videtur sentire Innoc. in dicto
c. pretera ex. de dilac. et dic ut ibi plene
per eum. Secundum glo. cum opponitur exceptio
suspicionis quis de ea cognoscat dic ut
in ea et bene. Quero aliquis Florentinus
citatur hic pro contractu vel delicto hic ce
lebrato ipse excipit dicens se non debere
citari et se non esse huius iurisdictionis quia
hic numquam contraxit vel deliquit quali
de hoc cognoscetur Nam si hoc examinatur
ante litem contestatam ergo examinabit merita
cause quia de hoc solum queritur an hic deli
querit vel contraxerit. Innoc. videtur dicere quod
de hoc ante litem contestatam summarie cognos
cat ex quo facit optime s. de iudi. l. ii. s. si
dubitetur. Guill. alius dicit hic. que quod re
fert in l. prescripte C. si contra ius vel uti
pub. Ego dico alius quod super hoc nulla est ne
cessaria cognicio Nam queritur ad iurisdictionem
iudicis hoc quod petitur hic teneri puto nec
est ultra procedendum an sit verum vel non quia
sufficiat quantum ad hoc. sed quod id super quo
litigatur si esset verum tunc esset de iurisdictione
iudicis. ut s. de iurisd. o. iudi. l. et que
dam puella in fi. simile in sive qui dicat
se liberum. Nam eo ipso quod hoc dicat tenetur
pro libero quantum ad suam personam legitime
mandandam. ut s. de libe. ca. l. ordinatam. et
ibi de hoc vide. ita hic eo ipso quod aliquid
dicatur in libello quod sit de iurisdictione
iudicis tenetur puto. Quero utrum ad sentenciam
qua quis pronunciat se esse iudicem vel non

esse possit appellari Glo. dicit hic quod sic in aut.
hita. C. ne fil. pro pa. quod est verum quia
pro appellacione a diffinitiva contra istam
pronunciacionem non potest esse consultum
ergo ab ea appellatur. ut s. qui sat. co. l. ar
bitrio licet. s. in prin. l. dixi. quod nobilia
ipse patent in pluribus non ex hac l.
Innoc. quod citatus ex quacumque causa debet compa
rere ut cognoscatur an sit de iurisdictione
iudicis an non. Secundo no. quod illi qui non
comparent mulctantur ut hic iudex. Item
no. quod paritur rusticitati. Item no. quod cum non
interest actoris quod reus compareat reus non
veniens non est contumax. Venio ad s. si
quis. debet hic quod reus non punitur si actoris
non interest eum venire. Contra in penis
non consideratur interesse ut l. stipulo istam s.
alteri s. de v. ob. glo. ibi in pena conven
nali hic est mulcta que a pretore imponitur
Glo. optime dicit. quia eciam in penis con
vencionalibus appositis in stipulacionibus pretoriis
videmus quod pretor eciam se interponit ut non
committatur si non interest sive ut remit
tat cum pars non leditur. ut l. et si post
tres. s. siquis caut. Item contra s. de
eo per que fac. est l. i. s. i. certe ille s. non
contradicat. sed contradicit l. iii. s. i. et ibi quia
incipit si stipulationem. Dicit glo. quod hic dicat
si actoris non interest intelligere si dies est feria
ta unde dicat hic tex. ut si iudex non sedit
in die certo ut s. de arbitrio. l. arbiter. si
tres. secus si actor non venit ad iudicium ut
ibi cum dicas certe si venit actor per rem huius
tex. qui loquitur generaliter si actoris non interest
et quia pars debet instare et adversarii con
tumaciam accusare ut l. properandum C. de
iudic. et quia actore non comparente debet
triduum edictum ut s. de iudic. l. et post e
dictum et ibi taliter tenetur fa. d. l. contraria
unde ut ibi dicit facit ad predicta quod
no. per glo. ex. de dolo. et contu. c. fi. Secundum
glo. quid si aliquis citatur die feriata dicit
glo. quod debet ire quod intelligere si exprimatur
in citacione ut dixi in prima oppo. huius l. et
secundum Innoc. Quero ex glo. dicitur hic quod voca
tus in ius si non venit mulctabitur modo quo
quo iure Roff. in libellis suis super hoc tradit
quod actione in factum descendente ex hoc edicto
credo quod maledicat nam mulcta que imponitur
per hanc l. applicatur fisco ut hic dicit glo.
ergo ad hoc non competit actio quia actio
est ius persequendi quod sibi debetur non quod
debetur fisco Ita ergo magis accusacio quam
actio per ipse ubi dirigunt ad iudicem non ad
partem. ergo oritur actio secundum ea que dixi s. de
con. ex le. l. i. Dic ergo quod hec mulcta impo
officio iudicis ex hoc edicto. et l. i. s. si quis
iurisdic. non obtemp. et sic Ro. non debuit pone
re titulum huius actionis cum non sit actio. Sed
quero et hoc non utrum ex ipso quod pars citata non
comparuit et sicut contumax possit cum
dicere mulctari absque nova citacione Respondeo quod
non sed super hoc debet de novo citari et terminus
statui ad faciendam suam excusacionem
seu defensionem et de hoc est casus hic in tex.
ex eo quod dicit ex ea requiritur enim nova cog
nicio Item datur terminus ad faciendam suam
defensionem in eo quod dicit rusticitati par
cendum vel inquirendum esse si actoris interest
sicut quod tene menti. Quero iudex quod
iudex racione dubitacionis iudex est competens
ut non comparente possit mulctare utrum
super hoc formabit unum novum processum or
dinarie Respondeo si imponet mulctam levem pot
est hoc expedire summarie ut in aut. nisi
breviores C. de senten. Si autem est magna

tur causa cognita et sic exprimit ut in hac l.
9º Sed quid si iudicavit aut condemnavit
an possit facere executionem glo. quod non sed est
remittendus ad iudicem loci unde est quod in
telligit si hic non reperitur vel si nichil pos
sideat in loco iudicis qui cognovit alias secus
ut ex de foro compe. c. romana § conventes
li. vi. Et hoc modo intelligit hanc l. notabi
lem in sua materia. Bartolus.

Quicunque. In obligatione facta
post moram succedit obligatio
ratio ad interesse h. d. Et nota
quod dixi in summario. Item nota
quod interesse venit in petitione dicit et agen
di etiam in eo quod interest. pro l. pe. ff. de
v. ob. l. stipulatio non dividitur § celsus
verbis tex. et glo. in l. i. in prin. ff. de act.
empt. Op. contra quod primo citatur certi con
dictione ad interesse ut ff. si cer. pe. l. certi
condictio in prin. Dic ut in glo. Secundo dicit glo.
si est adiecta pena unde monetur quod in
principali obligatione deveniat examinari
pte. ff. de v. ob. l. ita stipulatus. videbitis
in l. fidia ff. de act. empt. et est maxima quod et
longa ideo non curo hic examinare. Bart.

In ius vocati ut eant aut satis vel cautum
dent. Rubrica.

Continuatio apparet. Op. ad rubricam. Na
rubrica innuit quod per satisdationem quis cavit
ne vadat ad iudicium. Contra. § deinde etc.
aut offeratur glo. hic et C. ti. i. dicit quod a
liud hodie aliud olim per dictam aut. Tu
dic quod hic loquitur de fideiussore qui datur
in iudicio veniendo ad iudicem tibi se presentan
do. Sed aut. offeratur loquitur de alio fideiussore
ff. iudicio sisti ut dixi C. ti. i. l. i. ipsa de arr.
Contra quid vult dicere rubrica satisdent vel
cautum dent. Respondeo satisdent qui fideiussores
inveniunt. cautum dent qui fideiussores non invem
unt ut probatur in aut. generali. C. de epi. et cle.

Edicto cavetur fideiussorem
de veniendo ad iudicium debe
dari ydoneum et qualitate per
sone censetur ut ydoneus. et
recusans eas recipere punie
tur. h. d. cum l. se. Contra
que sit ista pena. l. dic ut in
glo. Item quod hic enumerantur quedam ne
cessitate persone quod de aliis et dicit glo
etc. in similibus ut in glo. prima super verbo
necessitudinem quod intelligit Guill. in aliis qui
iusti non cogunt dicere testimonium ut ff. de testi.
l. lege iulia. Facit ff. de actu. l. i. Sed quero
utrum hec l. intelligatur in subsidium si alios
fideiussores dare non potuit. glo. al. Guill.
dicit quod non. Nam tunc nullum esset privilegium
quia tunc sufficeret nuda cautio iuratoria
ut in aut. generali. C. de epi. et cleri. Sed
nunquid in aliis causis cum quibus tenetur dare
fideiussorem utrum reperiantur ydoneis iste persone
Guill. dicit quod non quia in casu speciali
loquitur hoc edictum ideo non extenditur ut
l. ius singulare. et l. que contra. ff. de legi.

Qui duos. Contra unum de duobus
fecit nichil fecisse v. h. d. Istam
l. declara ut videbitis in l. si servus
§ si plurium ff. si quis caut.

Ne quis eum qui in ius vocatus fuit in
eximat. Rubrica.

Iurisconsultus tractaturus de iudicijs
premisit de iurisdictione omnium iudicum in specie
et in genere. Contra ius usq. Quia iudicium inci
pit ab ius vocando premisit rubricam de
in ius vocando. Sed quia in ius vocati quandoque
non vadunt et ideo premittit posuit rubricam
si quis in ius vocatus non ierit. Quandoque non
vadunt legitime sed dant fideiussores in iudicio
de eundo et stando in iudicio et ideo posuit
rubricam precedentem. Quandoque nullum fideiussorem
dant et ideo ad iudicium ducantur per familiam
et eo tempore quo ducuntur aliquis eos vi ex
imit de manu familie ideo ponitur hec rubrica
Ne quis eum etc. Quandoque nullus eum eximit
sed ad iudicium ducatur vel sponte venit et
ab eo petitur satisdatio de stando iuri usque
ad sententiam et de hoc loquitur tit. sequens qui
satisdare cogantur et alii sequentes tituli
usque ad titulum de ferijs. Ultimo sciatis quod
ista rubrica continet partem verborum edicti non
totum edictum ideo primum preficiam ut melius
intelligatis tex. in quo edictum exponitur.
Dic quod pretor ait ne quis eum qui in ius vocatus erit
vi eximat neve faciat dolo malo quo magis
eximeretur ut l. sed eximendi § pretor ff. e.
In eum qui adversus ea dicta fecerit centum pac
tore in lite iurabitur iudicium dabo ut
colligitur ex l. si palam § in eum ff. e. descen
dendo modo ad ingressum. Bartolus.

Hoc edictum. Primo commendat
edictum secundo incipit exponere
sed ibi denique et ibi incipit
exponere verbum quod positum
in edicto in § assilius. ex
ponit verbum eum et est h. d.
Contra eum eximit eum qui non debebat trahi
ad ius ratione persone vel fori hoc edicto non
tenetur h. d. cum l. se. et prin. se. Nota quod
in pari causa potior est condictio agentis
quam conventi. Op. quia l. i. ff. i. dicit quod ille
qui eximit non delinquit l. ii. in prin. dicit
quod delinquit. So. intellige sic non delinquit
qui eximit. Sed si tu dicis eum delinquere de
terior est condicio libri petentis quam istius
possidentis ut l. ii. in prin. Op. ff. e. l. sed exi
mendi § item si quis. So. ut ibi dicitur plene.
Contra quot casus ponuntur hic in quibus
non licet quem ad ius trahere. Respondeo quod glo. quatuor
primus quando non potest trahi ope exceptionis
ut impotente et prono. secundus quando non potest
trahi ipso iure ut in eo qui nullo modo
est sue iurisdictionis etiam si non opponatur
ab hoste. tertius in eo qui non potest trahi
ipso iure sed tamen opponatur ab homine ut in hijs
qui habent ius revocandi domum. quartus
in eo qui non potest trahi in ius propter de
fectum status ut in servo ut l. iii. in prin. Hec
videtur sentire glo. tua. quam nota et tene
menti specialiter in eo quod dicit quod illi qui habent
ius revocandi domum sunt tuti ipso iure ut
colligitur ex duabus glo. ultimis hic positis
et hoc apud textus in glo. exemplum. Sed si textus
eximit tunc importat aliud. Ultimo nota
illud quod dicit glo. secundum istos fortius. Nam
quando ponitur dictio sed cum dictione et adversatur
ad precedentia in facto non in iure quando ponitur
sine et adversatur in iure et in facto ut hic et l.
sed si l. in prin. et quod non ff. de pecu. l. sed et
l. qui usumfructum ff. de v. ob. Bartolus.

Quod si quis. Nunc exponit verbum
in ius. et breviter hoc intendit quod
eximit eum qui ad iudicium ducitur
auctore eius qui non habet ius perso
naliter capiendi non incidit in hoc edic
tum h. d. Bartolus doctor.

9º

op

9º s

op st

9º

Gua. ad le.

9º s

9º s

9º s

9º

Gua.

In ius vocati ut eant aut satis vel cautum dent / ne quis eum qui in ius vocatus

Nota hic continuatio inter hos rubricas

Gua. cum sequenti

op

op

Contra sunt quatuor in quibus non licet quem ad ius trahere

Quando dictio sed adversatur ad precedentia in facto et non

Quod pretor. Nunc exponit uim
ui. expone et solue ut in glo. Bartol.

Sed eximendi hic exponit
uerbum eximat. Bartolus.

Item si quis hic fort
una questione circa et est nobil. tex. Op.
ff. e. l. i. in fi. et l. ij. Glo. dicit in hoc non
in uocando sed in calumpniando deliquit, quid
uult dicere quasi non sit compensatio doli ad
dolum cum cadat circa diuersa, ita dicunt quidam
Tu dic quandoque quis habet priuilegium ne possit
uocari ad ius uel ipso iure uel ope exceptio
nis, et tunc si uocatur peccatur in uocando.
Initio non peccat qui eximit ut in contrario,
quandoque quis non habet ius ne uocetur sed habet
ius ne exigatur, tunc si uocatur bene potest
uocari et ualet uocatio ut pro debito soluto
sed calumpniose procedit actor, et ideo qui eum
eximit tenetur. ita loquitur hic. Op. hoc
edictum datur ad interesse ut s. l. i. pro. ff. in eum
si actoris non interest, quia pro calumpnia uo
cat ... Glo. dicit quidam hic uocabitur
in litem propter aliud interesse extra id cuius
causa uocabatur, quia forte si fuisset in iudicium
ex alia causa egisset contra eos qui tenebat Ja. de
Ra. Mar. Sill. et Ja. bu. ut ipse Ja. bu. refert
in fi. de act. ff. penales. quod multum non
et allaui in decisione communi qua disputa
ui que incipit lapius ... cum tamen
incidere posset pro alia recommendatione in car
ceribus et inter cetera dixi quod si non est pretium
incipiendo licet actor esset in calumpnia pro
pro alia causa recommendari per istum tex. et per
alias rationes quas uide ibi. Illud queso
hoc est uerum quod non tenetur hoc edicto ad
penam applicandam parti, sed an possit con
dempnari a iudice propter iniuriam factam
ipsi iudici in eximendo licet eximens non
debuit uocari. dubita. lex tamen uidetur punire eos
qui eximunt illos qui uocari debebant, et
quia erant criminosi uel erant suspecti de
crimine ut C. de malef. l. fi. et de his qui lat.
l. i. et in aut. ut omnes obediant iudici prouin.
ff. aduocatis coll. x. Bartolus.

Pretor ait prima partem edicti po
situm in fine ex posuit. deinde nunc
incipit exponere secundam partem et primo
ponit uerba et s. in u. Nam hoc incipit
exponere. Bartolus dicit etc.

Si palam hic prosequitur exposi
tionem. Nota quod qui mandat si
tenetur sicut faciens ut l. si quis
id quod de iurisdic. o. iudi. de hoc dic ut
dixi in l. sed si unus ff. si fuisse s. de iniur.
Glo. non quod non requiritur quod mandator sit
praesens tempore quo delictum committitur et hoc
colligitur ex sequentibus. Bartolus.

In eum hec actio datur ad penam
que est quanti actor in lite iurauerit. h. d.
hic ponit formam quorundam uerborum edicti
que non habemus ad litteram in aliqua parte
tetigi uobis ff. e. supra Rubrica. Uides ergo quod
iurauit in litem contra. s. de in lite iuran.
l. in actionibus. Glo. speciale est hic cum ea que
ponuntur in dicta l. in actionibus. ita dicit
glo. hic in fi. Pro declaratione huius ff.
primo quero quid uelit dicere tex. cum dicat
quod ista pena non datur ad id quod est in
ueritate sed quanti actor iurauit, quero nunquid dat
ad interesse totaliter uel singulariter sed quanti
actor iurauit. Tunc ulterius queritur. utrum in
isto iuramento deducatur id quod debitor in
ueritate debebat. Glo. recitat opiniones finaliter

determinat quod sic, quia interest creditoris plures
debitores habere, hoc intellige ut dicam statim.
Tertio queritur glo. ponit quod plures sunt exi
mentes an unus solus compensit uel liberet debi
tore. Glo. dicit quod non in ea quod est pena
sed in quantum continet ueritatem sic. s. ita
intelligitur s. ff. prox. et l. fi. Istud non uidetur
uerum quia in ff. fi. et l. fi. di. quod unus soluens
alium non liberat. preterea si hoc esset uerum indistincte
et unus soluens liberaret alium. Nam actor non
posset dicere, tu soluisti michi aliquid nomine
pene quia secundum hoc detegeret plurium et
turpitudinem suam. ideo dico intelligimus istam l.
aliter uidelicet quod ista actio datur contra ea res
est ab actore estimata ut illud totum sit pena
sicut uidemus contra in actione furti uenit duplum
uel quadruplum eius quod res est ut illud totum
sit pena, et res in nichilominus debeatur. Ita hic
quanti ea res est hoc est estimatio rei de
betur nomine pene et nichilominus debetur res et
sic in hac condempnatione habetur respectus
ad rem ut secundum eam fiat estimatio et impo
sitio pene non ut ad eam fiat condempnatio.
Et secundum hoc clare apparet quod unus soluens non li
berat alium. Omnia sequentia clara erunt et sic
tenent omnes doctores. Queritur qualiter fiet
estimatio rei. Pe. dicit quod Lucas opponens
de contrario tenet per iuramentum in litem per id
quod dicit tex. ab actore estimatum. Si enim
probaretur per alios estimaretur non per actorem.
Sed palam et hoc est propter dolum eximentis.
Simile est in l. si quis. C. unde ui. et s. quod ui
aut clam l. semper ff. hoc interdicto. hoc etiam
appareret ex eo quod hic dicit de actore calump
niatore qui uerum interesse nullo modo posset
probare nisi eius iuramento stetur.

Dolo ve. Iste est nobilis ff. et bene hoc inten
dit, probationes debent necessario concludere ut
condempnatio sequi possit h. d. Nota quia
uides quid debent formari articuli primo quod
quis ducebatur ad iudicem auctoritate ad
petentis iurisdictionis ut ff. e. l. iij. ff. si quis
ad pedaneum. Item quod per hanc exceptionem
factum est quod in iudicium tempore exceptionis non
uenit ut hic. Et sic uides quod actor probat
negatiuam cum est causa sue intentionis,
fiat quod non per Inno. ex. de accu. c. super
his et per ... in l. in ff. de iure. emphy. dixi
in l. hoc iure s. de u. ob. Quantitatem uero
eius quod interest probat actor per iuramentum
ut ff. pro. dixi. Reus uero ad suam defensio
nem non habet probare quod ille non debebat et
non poterat in ius uocari ut ff. e. l. i. et ij.

Hoc iudicium. Op. s. de eo per quem fa. e.
l. i. ff. si plures. Glo. dicit glo. Item quod illa
actio prosequitur merum interesse hic merum
penam excepte uiciose. Item op. etiam si non
interfit competit ista actio ut ff. e. l. ff. i.
Glo. aliud in herede aliud in defuncto. Rationem
ponit glo. et bene. quam uide.

In eum. Materia huius l. tangit glo.
in l. nec ulla ff. pete. s. de peti. here.
et l. si quis ab alio ff. i. s. si fur sit fur
se dicatur. Bartolus doctor.

Qui satisdare cogantur. Rubrica.

Continuatione dixi ff. prox. Rubrica. Queritur
quid differt hec Rubrica ab illa s. in ius uocati
ut eant, dicit glo. quod hic loquitur generaliter
de qualibet stipulatione pretoria. ibi de stipulatione iu
dicio sisti tantum. hoc non placet. quia habemus

ne qd eum q fy pus volo
fuit vi expimat

titulum equalem .i. de pretoria stip. vel dic glo.
hic de personis que debent satisdare. ibi
de satisdat. certe ymo etiam ibi principaliter
de personis dicit. Et dic ut colligitur ex conti
nuatione quam dedi .b. ti. .i. supra. Finis.

op. i

Satisdatio. opp. .i. qui
inopia vel ypo. sol. l. iter
liberatur. §. i. Ubi satisfactio
comprehendit etiam satisda
tionem. Vo. dicit Guill. fate
or quod satisdatio potest accipi
ut genus comprehendit
enim illud per quod impletur desiderium alte
rius ut hic. et dicta l. item liberatur. §. i.
et .i. de pign. act. l. si rem. §. omnis potest etiam
accipi pro specie et tunc dicatur etiam satisfacti
onem perfecte solvitur. et ita in dubio in con
tractibus debet intelligi. Unde si promisi me tibi
satisfacere debes solvere integre aliter quam dan
do fideiussorem. ut C. de consti. pecu. l. aut
sicut et .i. de consti. pec. l. promissor. Facit
.i. si cer. pe. l. fi. et ibi dixi. Nemo ad glo.

op. 5

op. quod possint dari pignora ut .i. de coll.
l. i. §. iubet. glo. dicit. fateor quod possint
dari pignora si vult. non tamen tenetur. sed
sufficiat quod det fideiussores. ut hic. et l. p
torie. et in aut. de duo. reis. §. suscepto. con
trarium no. f. quod non possint dari pignora
in aut. offeratur. C. de lit. contest. et l. in co.
§. i. .i. de re iudi. tamen glo. ista et similes sunt
nota pro §. hic alle. in glo. et .i. quor. le. l.
fi. §. si legatarii. et de v. sig. l. hec. §. i. sed
plus cautum est dare pignora quam fideius
sores. ut l. plus cautionis .i. de re. iur. ergo etc.
quia qui plus facit utique cautum facit. ut
l. cum furti .i. de milite. Item. Dixi plene in dicta
l. pretorie .i. de pre. stip. op. C. de dig. l.

op. 5

quoniam. et de prox. sacro. scri. l. fi. et C. de epis.
et cle. l. cum clericus. Vo. glo. fallit ubi in
casibus illis in quibus datio fideiussoris remit
titur. Intellige tamen quod ipsi debent promittere nuda
cautione et obligare bona sua non dico

op.

iuratorie. ut l. filio .i. ut le. no. ca. op. insti.
de satisda. §. sed hodie. C. de epis. et cler. aut
generaliter. Vo. dicit admittatur iuratoria cautio
in causa qua fideiussores dare non potest. ita dicit
glo. Ex hiis habes quod dicitur in istis quod quidam
satisdant quidam promittunt per iuramentum
quidam nuda cautione. Bartolus.

Fideiussor iste est brevis casus

quod

et lit. quo intelligitur convenienti fa
cultas. dicit glo. ratione loci quia
sit de quodam castro forti quam non
potest intrare inimicus. vel ratione privilegii
ut sunt clericus vel scolaris. Unde glo. istam
et not. Guill. dicit. istud quod hic dicitur de loco
munitissimo et forti intelligitur non respectu
iurisdictionem illius iudicis aliter secus ita dicit
ipse. Unus est quod glo. tacet. si aliquis est
de loco munitissimo et custodia spectat ad eum
ita quod familia non posset ire ad faciendam
executionem non est ydoneus fideiussor. ut
.i. de ali. in. mu. tu. sive l. i. insti. eo. l. si et
idem si est unus notarius multum cavillo
sus vel alius rixosus homo vel potens
ut dicta l. i. insti. de in. mu. tu. sive. facit .i.
de in diem adiec. l. in. §. fi. et ita de consuetudine
observatur. Bartolus. doct. or.

1 **Siquis** et quatuor modis le. in glosa.

vel lectio
[illegible]

primum prima lec. h. d. Si datur fideiussor de
iudicio sisti ei qui in iudicio esse non potest
non valet datio. h. d. et hoc dicit et in lra.
siquis heres. et ista lec. est clara. Alii hunt

2

nil lra. siquis ex hiis. et secundum hoc legitur alio
modo et secundum hoc intendit dicere quod si dat fideius
sorem ei qui in iudicio esse non potest non valet
datio. h. d. et ista lec. est valde simplex. in suo
qui convenitur non potest aliquo modo
sed non potest fideiubere. ut l. in. insti. .i. de novac.
et de fideiuss. l. si filius insti. in aliis autem
potest qui possunt obligari licet non possint con
veniri simpliciter valeret datio ut ipsi obli
garentur. non autem ut preambulum dationem eum
qui tenebatur dare fideiussorem sit liberatus
ut l. i. insti. eo. siquis in ius vo. no. le. et quod
ibi no. et ibi dixi tibi tamen ista lec. non
bene convenit lre. que dicit siquis ex hiis quod
agere non poterit debet dicere siquis ex hiis

3

qui conveniri non poterit. Tertium tertia lec.
h. d. Si ille qui agere non potest dedit fideiusso
rem debite prosequenda non valet datio. h. d.

4

Istam prosequitur plane et tene eam menti. Quartum
quarta lec. h. d. Si ille qui non potest conveniri
dedit fideiussorem de iudicio sisti non valet
datio et ista est vera etiam insti. tamen non convenit
lre. que dicit siquis ex hiis qui agere non

op. 5

possunt. exponens agere .i. in iudicio non esse.

i

Dicit glo. quid si agere non poterat ex
defectu iuris. quia non habebat actionem non
ex defectu persone. dic ut in glo. et bene et tene
menti istum §. qui habet quatuor casus val
de notabiles. Bartolus. lectio dicitur.

Pretor de personis convenientibus hic no

bona

minatis quibuscumque fideiussor accipitur.
h. d. quod nota et tene menti. et quod dicit
fideiussor intellige quo ad facultates dicit
glo. Nota ergo quod oportet quod sit talis qui possit esse
fideiussor. Nam hic sunt quaedam persona que
potest dare quemcumque fideiussorem etiam ex
traneum quo ad facultatem in se sit fluxus
vel instans. et sic facit ad questionem dicitur hic

Lex facit ad questionem

statuitur quod qualiscumque sit sententia arbitri man
datur executioni nec aliquid possit opponi
certe hoc debet intelligi dummodo tamen sit lata per
que sit arbiter et esse possit. facit ad hoc
de re iudi. l. im. §. condemnatio.

In fideiussorem Modo intramus

Bona quae sic

materiam que est multum subtilis et optima. et
.h. d. fideiussor de iudicio sisti tenetur ad quem
interesse. nisi in certa quantitate interesse. et
ad hoc etiam si actio sit penalis. h. d. cum l. sequenti.

× fideiusserit

op

Dicitur hic in fideiussorem. Cont. qui promittit
alium in iudicio sisti non est fideiussor ut no.
.b. e. l. i. insti. glo. ergo male hic loquitur. glo.
ibi dicit quod improprie ponit. Guill. et alii di
cunt quod ymo proprie. quia etiam debet se obli
gare de iudicio sisti. Nam tenetur fideiussor
accessorie. ut si ipse in obligatione tenebatur
sistere in iudicio. cum obligationem fideiussor ac
cessit. quod apparet. quia si in iudicio sistere non
tenetur non valet fideiussio ut .b. e. l. i. est
sciendum quod principalis tenetur sistere in iudicio
fideiussor tenetur se facturum et curaturum quod ille
sistat. ut l. quoties quis .i. de v. ob. Et licet
prima facie videatur quod ad aliud videatur
teneatur principalis et ad aliud fideiussor. tamen

quod

hoc fideiussorem non impedit. ut .i. de duo re.
l. nemo est qui nesciat. et .b. de fideiuss. l.
siquis pro eo. in prin. Et vo. quid sit dicit

op 5

tex. dum quid verum utilitatem contineat an quan
titatem. glo. exponit .i. utrum contineat verum
et totum interesse. tunc inquiritur examinavit videx
ita dicit glo. Vo. ad istam op. quod debeat tax
ari quantitas per iudicem. ut l. fi. al. fin. .i. de
cust. re. Vo. dicit glo. ibi in criminalibus hic
in civilibus. et bene dicit. Adverte ergo quod in crimi
nalibus fideiussor tenetur in quantitate et

taxanda prudice Ite in illis contra fideius sorem pt iudex inquirere ex suo officio ut dicta l. iiii. ff. fiat etiam. ff. de tes. ua. l. si. in aui libus oportet quod pt actione opponat cont fideiussore ut hic. Secundo modo legitur hic tex. per alios ut queratur utrum ista actio con tineat ueritatem an uero quantitatem exprimen dam in stipulatione qui dicat utrum in stipulatione debeat exprimi certa quantitas et dicatur quod non ita legebat. Ry. malum. secundum hanc lecturam non esset aliqua dubitatio quia illud quod ponit glo. quod ille qui promittit de iudicio sisti non cogitur promittere certam penam quod glo. hic tenet et in l. si. j. de pto. stip. uide glo. et no. quod intellige uerum nisi aliter seruat consuetudo ut l. quod si uelit. ff. assi dua de edi. edic. uel nisi esset res super qua satisdatur que sit inestimabilis ut l. quotiens ad exhibendum. ff. si et l. quo enim. ff. uel. j. rem ra. ha. Vel nisi ex causa ut no. in l. iiii in fi. j. de ali. iu. mu. ca. fac. et l. i. j. si cau. pro quem per l. falo. ff. sed quamuis et dixi plenius in l. si. de pto. stip. Tertio modo pt intelligi et nobilius ut queramus utrum contineat ueri tatem hoc est id quod in ueritate debetur an quan titatem super petitam non inspecto an debeatur uel non. et uidetur quod contineat ueritatem in. Ex hoc no. quod qui agit contra fideiussorem debet ueritatem debiti probare sicut qui agit contra principalem non sufficit probare quod tantum petebatur. Contrarium huius uidetur innuere glo. super uerbo ueritatem insi. uide cau. Vel ibi fatetur quod in mente principalis petebatur ut glo. dicat. Non tamen probatur ex eo solo quod petebatur. quod probo per l. cum querebatur. j. iudi. sol. Nam si stipulatio est commissa ex una clausula non potest committi ex alia ut ibi patet. Sed si hoc esset uerum esset possibile quod una clau sula contineret plus quam alia nec commissione facta ex una causa tolletur alia. Contra hoc facit. j. de eo per quem fac. l. si. ff. si. ubi in tantum interest in quantum petitur. Solutio illud uerum si totum quod petebatur debebatur. Sed contra hoc facit C. ti. i. l. pt. ff. i. Solutio pena illius edicti est mera pena. ideo inspicitur illud quod petebatur licet penaliter mam hic non est interesse ut hic patet. Et quod hoc uerum sit apparet quia si principalis reus fuisset contumax non puenisset ad sententiam de certum nisi compleretur ueritas debiti ut l. si. C. de tes. auc. in pos. ergo multominus contra fideiussorem Et hoc etiam tenet pe. quod puto uerum

S**imiliter** Dicimus cum ff. precedenti de uerbo exempla de duplo triplo quadruplo et dic ut in glosa de uerbo quid si ab initio fuit sim plex et postea creuit per inficiationem. Dico quod non tenetur fideiussor ut in glo. Non obstat l. siquis pro eo ff. numos. j. de fideius. quia ibi creuit obligatio ex natura rei non ex delicto persone. Creuerit glo. quid si accres cit per incrementum litis dicit glo. quod non tenetur. ut l. si. j. de fideius. Hic ad uerte fideiussor de iudicio sisti non tenetur nisi usque ad sententiam ut j. dicam in sequenti. q. Sed si esset inchoata lite et sententia lata sine dubio non tenetur in aliquo Sed si esset inchoatur et sententia non esset lata tunc procedit glo. Et intellige eam uera in fideiussore rem ra. ha. de iudicio sisti. et iudicatum solui ex du abus clausulis. scilicet de dolo et de re defendenda Sed si ex clausula quod ubi sonat tunc illa uidetur hic limitata quantitate. scilicet quam fuit iudicatum. ut l. iudicatum. j. iudi. sol. et ideo tunc fideiussor non tenetur in tantum in

quantum uenit in sententia diffinitiua hoc tamen examina. ut l. i. j. de inlite iurand. In ultima questione. ubi est tex. et ibi dixi. Queritur quando fideiussor promittit de iudicio sisti usque ad quod tempus teneatur Glo. hic dicit si uerbo promisit quod iudicium promittit usque ad sententiam quam no. uide glo. si actor litem prosequitur uerum est quod fideiussor tenetur usque ad sententiam. ut l. cum re. ff. et post litem. j. de fideius. et si post ea Sed si actor litem non prosequitur si tardat tunc tenetur usque ad duos menses et hoc totum distinctio. l. pt. C. de fideius. ubi per doc. Glo. examinatur in sua de satisdat. ff. sed hodie dixi clarius in dicto ff. et post litem. Ulterius quero que est ista actio que datur in fide iussore. Glo. dicit quod est actio in factum et certi condictio. Vel est condictio est ut tenuistis uero in l. si. C. siquis ius uo. non ie. Iustor enim ben induxit quod quis teneatur satisdare de iudicio sisti ex satisdatione dicit non inducat hic actionem sed remanet ius uniuersale cuius auctore dicitur certi condictio ut in satisda. de d. ob. in prim. Queritur utrum ista actio que datur contra fideiussorem habeat exsecutionem paratam an requiritur nouus libellus et nouum iudicium super ea. Guill. dicit hic. ego multum plene dixi in l. i. j. iudi. sol. dic ut ibi Bartolus legum doctor

S**i decesserit** Si reus decesserit ciuiliter uel naturaliter ante moram fide iussor de iudicio sisti liberatur. Secus si post moram. h. d. Primo loquitur quando reus decessit ante moram et nullum factum est preceptum. Secundo quando decesserit ante moram et post ea factum est preceptum. Tertio quando decessit post pre ceptum ante moram. Quarto quando decessit post moram Sed ibi quod si ignorans. tertia ibi uel si post decretum. quarta ibi secundum autem. Op. j. siquis cautum. l. si ea. ff. primo. Solutio ibi decessit culpa promissoris hic sine culpa ita dicit glosa. Op. obligationes transeunt ad heredes ut l. pro hereditariis. C. de her. act. Item decretum iudicis ut l. eum qui in prim. j. de fidei com. li. ergo uidetur quod fideiussor teneatur exhibere heredem Solutio glo. quod decretum transfertur ut prosit heredi non ut noceat Aliter dicit j. de sen. que sine app. re. l. pt. Cum quo ad propositum dic secundum doctores quod hic erat promissum factum cohe rens persone defuncti. scilicet ipsum sistere in iudicio in uno non transit ad heredem. ut l. i. ff. ne aut. C. de iudi. tol. et sic probant l. pt. dicit quod si reus conuenit in instituto quod ipse personaliter possit capi. posito quod pro non ualeat non transeat ad heredem. Glo. hic format duas questiones pone quod reus decessit in die exhibitionis cum certum erat ipsum exhibi non posse an fideiussor non teneatur. Glo. uidetur et eius uisio habet diuersum intellectum ideo uidetur ea dicat enim quod dies debet expectari ut sic premorte uiterum contingente reus perfecte liberetur an non debeat expectari hoc est difficile et adueniente die possit agi. Videtur est ista sequitur in stipula tione non erat adiecta pena an die stipulo non fuit commissa ad interesse. ut l. insulam. j. de u. ob. et ideo si reus decedit interim fideius sor nullo modo tenetur quia nullo tempore fuit obligatus Si uero fuit apposita pena tunc ante diem statutum cum fuit certum ipsum sisti non posse tempore statuto commissa est pena. ut l. item stipulatus sum in eadem capitulo. j. de u. ob. cum supersit dies et sic non est in mora. ergo reo de cedente fideiussor non tenetur. ut hic pe nalis et stipulatio non habet effectum nisi pre dat mora. ut l. lecta. j. si cer. pe. et l. ita stipulatus. j. de u. ob. Et si dicas hic processit

culpa. Rñ hec culpa nõ erat ordinata ad casum mortis. ut. l. non omne. ff. de re mi. l. et sic purgatur per casum mortis postea superuenientem. ut. l. si vendenda. ff. ad l. rodi. de iac. Ita tenet omnes. Ja. de are. pe. Ja. bu. et guill. Materia hic ipsam lacius expeditur in dicta. l. cum stipulatus sum. in eadem aprotulo. Sed queritur glo. si promisisti michi stichum. et si non dares promisisti michi. x. mortuo sticho an tenearis ad. x. Glo. quod sic. vide glo. Ista glo. reprehenditur per omnes. Nulla enim differentia est inter iudicia et contractus. Sed doctores distinguunt. Aut obligatio incepit a precedenti conuencione et tunc re perempta ante moram non committitur obligatio penalis. ut. l. si homo mortuus. ff. de v. ob. et ibi nõ. et ita videtur glo. ista. Aut incepit a precedenti condicione et tunc re perempta committitur obligatio. ut. l. in illa stipulatione si kal. ff. de v. ob. Secundo quia in prima debet committi stipulatio penalis ex mora in secunda ex condicionis euentu que euenit.

Vltimo hec. l. facit ad questionem utrum reo exbannito liberetur fideiussor de iudicio sisti. dicit. ff. l. xx. que continuatur cum ista.

Si vero pro condempnato. ista. l. secundum glo. dicit idem quod dictum est in precedenti. Secundum alios hic. h. d. fideiussor quantitatis nõ liberatur reo tunc uel naturaliter mortuo. h. d. Op. qui fideiubet pro eo qui non potest esse in iudicio nõ tenetur. ut. s. e. l. ij. § i. Sed deportatus non potest esse in iudicio. ergo qui fideiussit pro condempnato et deportato non tenetur. hic dicit guilielmus quarte male. Huius timore quidam hunc textum legunt negatiua si vero pro non condempnato et tunc nichil est contra. Dicunt ergo quod non erat condempnatus tempore fideiussionis sed fuit condempnatus postea post moram fideiussoris. Alij hunc legunt affirmatiua et tunc timore contrarij debet exponi si vero pro condempnato. i. condempnando vel dic condempnato non tunc tempore fideiussionis. Secundum hoc istud principium loquitur de fideiussore in iudicio sisti et dicit idem Roffredus quod dictum est in precedenti. l. quod non placet doctoribus nostris quia per hanc. l. nichil adderetur. Item quia ponitur hic dictio uero que est aduersatiua. Secundum hoc nõ aduersaretur. Sed dicit idem Iacobus de ar. legit alio modo quod hic loquitur in eo qui fideiussit pro condempnato in aliqua quantitate pecunie de illa quantitate prestanda talis fideiussor nõ liberatur reo mortuo vel deportato etiam ante moram. ut. l. i. C. de fideius. et. l. fine. hered. instituendum. ff. de adm. tu. et. l. ult. ff. de duobus reis. et. l. stichum aut pamphilum in principio. ff. de solut. et hic est casus huius legis. et sic bene aduersatur ad precedentia racio quia fideiussor de iudicio sisti reo mortuo uel condempnato nõ potest implere illud quod promisit eum in iudicio esse nõ posset. Sed fideiussor quantitatis etiam reo mortuo vel deportato potest soluere quantitatem. Vltimo facit quod per istam. l. quidam doctor bononiensis fecit talem cautelam promisit enim pro quodam scolari de representando eum iudici. Dum scolaris aufugeret ille doctor fecit scolarem illum bannitum ex alia causa. postea cum iudex precepit sibi ut scolarem exhiberet dixit. Domine sum liberatus quia fideiussor de iudicio sisti liberatur si reus perdit ciuitatem per istam. l. Bartholomeus. guill. sic per textum recitando istud. Ja. de are. hoc tangit in. l. inter eos. § fi. ff. de fideiuss. et ibi hoc non dixi. dico nunc quod si propositum contrarium conuincet quod ad procurationem doctoris scolaris fuit bannitus tunc certum est quod non liberatur. per id quod dixi. s. l. xx. in primo contrario quia si mors contingit culpa fideiussoris tenetur fideiussor. Sed si nõ ponamus culpa fideiussoris abesse tunc enim reus est exbannitus tantum et bona non sunt publicata. et dico quod fideiussor tenetur. potest enim venire reus et purgare contumaciam suam et sistere in iudicio. ut. l. z. ff. de requi. re. quod secus est in deportato qui amittit omnia que iuris ciuilis sunt. Et idem dicerem in deportato si esset talis cum inqua esset post deportationem possibile sistere in iudicio fideiussor remanet obligatus. ar. ff. de publi. iudi. l. is qui reus. et ibi nõ. Sed si uero bona essent publicata et bona illa fiscus acceptauit tunc si fideiussor promiserat fisco de iudicio sisti et ad fisci utilitatem fideiussor liberatur quia creditor succedit debitori. ut. l. generaliter. et. l. iurisiurandi. ff. de fideiuss. Sed si fiscus illa bona non acceptaret quia non erat soluendo. ut. l. i. § ait bona de iur. fisci. Vel promiserat de iudicio sisti priuato tunc nõ liberatur fideiussor. ut. l. si deportati. ff. de fideiuss. et. C. de fideius. l. i. et hac. l. secundum lec. quam tenui.

Cum pro rei utilitate. Cum reum satisdare fideiussore ydoneo iuriarum quocumque tenetur. h. d. Nota quod notoria nõ indiget probatione. Secundo nõ quod ei qui dicit aliquem esse diuitem incumbit onus probandi. Tercio nõ quod dicere eum qui uult dare fideiussorem ydoneum est iniuria. et sic creditores tenentur iniuriarum qui in carceribus tenent uolentem cauere ydonee. Op. ad primum. de. l. tuneb. C. de appel. So. ibi de manifesto hic de notorio. Est autem differentia quia notorium est illud quod omnibus notum est manifestum est illud quod est notum multis non omnibus ita dicit. Inno. de noto. crim. c. i. de notorio et. c. i. Ja. de bu. dicebat quod idem dabat tamen talem doctrinam quod ea que sunt facti transeuntis non transeunt in notorium ut uox preconis que pauce innotescit. Sed ea que sunt facti manentis possunt transire in notorium ut puta edictum propositum in albo ut probatur in auct. qui semel. C. quomodo et quando iudex. Si tamen contingeret quod illud quod est facti transeuntis esset notum omnibus diceretur notorium ut euenit de morte multorum que uidentur per maiorem partem hominum ciuitatis. de hoc per glo. ex. de cohab. cleri. et mulieris. c. per tuam. Sed secundum Sp. et modum suum in glo. ij. et dicit quod quilibet presumitur ydoneus. ut. ff. de le. ij. l. cum quidam. So. glo. tribus modis. Primo quod istud quando erat aliqua presumpcio contra fideiussorem sola enim negacio partis nõ sufficeret. ut in questione. Vel hic quantum ad hoc ut detur actio iniuriarum aduersus aduersarium. ubi quo ad alia tercia so. et ista est uera et ponitur in fine glo. quilibet presumitur ydoneus quo ad alia nõ quo ad facultates. ut hic. tene menti. Secundo quero tu incumbit onus probandi vel alicui quod sit diues uel ei qui dicit eum esse pauperem. glo. nõ so. hic. si diuicie sunt de intencionis alicuius ille debet probare se diuitem. si paupertas est causa intencionis alicuius ille debet se probare pauperem. dicit glo. consigna. Alia glo. que est. ff. de probat. l. ij. uidetur simpliciter dicere quod ille qui negat aliquem ydoneum debet probare. Sed ista dicit uerum et illa intelligitur secundum determinacionem huius. Sed quomodo qualiter probabitur paupertas cum sit mere negatiua quia non est aliud dicere quam non habere. alicubi dicitur quod sufficiat probari presumptiua ut nõ. in. l. tibi. C. de iur. de. Alibi dicitur quod debet probari uere. ut. C. unde. v. aux. aut. presta. et ibi glo. et quod nõ. insti. de excu. tu. § item propter paupertatem. et. ff. de excu. tu. l. paupertas. et ibi per Ja. de are. Modum autem probandi potes sumere ex eo quod nõ. in. l. cum de lege. ff. de probat. dicit plene in. l. si constante. ff. so. ma. Bartolus legis doc. t. or.

Margin notes:

quod

quo

Sed

op

nõ bono qui dicit

per tot Gec

Sed

op

nõ de manifesto et notorio

op glo

nota quod quilibet presumitur ydoneus quo ad alia nõ quo ad facultates ut pauperem

quo paupertas probatur

Sum.
q°

Quotiens Non refert non fiat vel male fiat. h. d. Exempla dic ut in glo. Questio an debeat di- stingui utrum istam iocosam sa- tisdationem quis receperit sciens vel ignoran- ter. dic ut in l. ii. §. siquis cum uo. non ie. dixi in l. in desideriis. Bartolus.

Sum.
op.

Si fideiussor Circa hanc satisdationem fieri non est ydoneus fideiussor de iudicio sisti nisi in subsidium. h. d. Oppo. ex eo quod contrahit ibi po- terit conveniri. ut. l. omnem. ff. de iudic. Solu- tio hic privilegium fori ut scolaris et clericus ita dicit glo. et iudicatis in l. ii. §. siquis cum uo- non ie. Questio utrum ista conditio preiudicet fideiussori in privilegio fori. glo. dicit quod sic si tacet secus si reclamat. quod non admitto. Adquod facit. ff. de li. ag. l. ii. §. i. et §. ii.

q° et bo.

no. practicam ex hac le. quando exhibent fideiussores

Ultimo extra. l. hec practica quando exhibent fideiussores Nam ille qui dicit fideiubere tenetur eum personaliter exhibere. ut. l. si petulum. insti. ff. de sta. li. nec habet ultra comprimere si adversarius non vult eum recipere tunc debet dicere eum non esse ydoneum in facultatibus vel propter privilegium fori. hic est casus hic quo dicto eum facultates tunc incubat probatio iudicatis. ff. e. l. si uo. §. i. Circa privilegium fori debet fideiussor qui procurat dicere ego renuntio. et admittetur ut ut l. ii. §. siquis cum uo. non ie. Si nemo de renuntiaret aliquis dicit repellitur nisi ex necessitate etc. ut hic. Bartolus.

Sum.

Si necessaria Conceditur ei qui est in ne- cessitate si tempore sit in eam non posuit. h. dicit. Exempla de voluntaria et necessaria satisdatione pone ut in glo. ut videbis in l. i. §. ex. §. tutor. Nota quod qui promittit satisdare intelligitur in eadem civitate in qua promittit et de personis eiusdem civitatis seu qui ibi sunt ydonei quod apparet quia alibi non remittitur. quod tenementi et distinctio huius §. est utilis ad intel- lex. dicit quod servus admittitur ad suam defen- sionem ut l. sulas ff. de actu et eam exceptionem de iure canonico quod intelligitur quando de- fensio est necessaria secus si est voluntaria ut si ve- niret ad aliquem actum defendendum sponte ut extra de except. c. cum venerabilis et ibi per Innocentio et no. in c. cum inter. e. ti. dixi in l. cum mulier ff. so. ma. et eadem modo facit ad alia intra tenementum. Bartolus doctor

Sum.

no. per. q. fraus quod suspectum

Si satisdatum Si persona est suspecta propter res de qua litigatur sequestrari iste sequestrum tollitur dato fideiussore vel li- te finita. h. d. Questio hic dicitur si persona est suspecta, que faciant aliquem suspectum glo. dicit quatuor quam nota non intelligitis quod semper ista quatuor debeant inveniri co- pulative, sed quodque sufficiat unum quodque aliud secundum diversitatem casuum in quibus de suspitione tractatur. ut per in l. hic alle. in glo. Questio dicit hic si tempore iudicii fecerit. dicit glo. f. i. cum s. ydonee caveris quod de persona suspecta debet ibi se de maio. ff. no. si forte actor personam rei eo modo quo approbavit. ut. l. si creditores ff. de pignor. ne. et ar. l. si ius aqua. §. fi. ff. ut in pos- le. Questio dicitur hic oblata satisdatione dicitur finitum sequestrum quo de qua satisdatione loquitur glo. dicit duo dicit promitte que ve- niunt in satisdatione ff. de iudicio sisti et de re non baractando. ut l. senatus. ff. de offi. presi. Questio in quibus casibus potest fieri seques- trum dicit glo. regula est prohibita sequestra- tio, in casibus est permissa vide glo. hic. et in l. i. C. de prohi. seques. et tamen hoc secta in litis- quanes in l. inesse puto. ff. de acquir. pos.

q° s
q° s
q° s

q°
q°

Questio dicit hic quod lite finita finitur sequestrum quod intelligitur ut detur res ei qui vicerit sed quid si per reum non stat quominus litigetur sed actor non compet. dic ut l. si oleum in prin. ff. de dolo ubi est casus. Bartolus.

Sum.
2 v. lec. s. glo

Ex die Ista est notabilis l. et fortis et habet per in multum difficile verba. h. d. In hiis que pertinent ad litis ordinationem fruemur actor potius quam reo. h. d. Ista l. legitur duobus modis secundum glo. primo in stipulatione interposita in qua ob- missa est dies secundo in stipulatione interponenda in qua partes discordant in appositione diei et glo. consequitur utrumque simul secundum secundam nulla contrarium obstat secundum primam sunt contraria diffi- cilia quando loquitur in stipulatione interposita. No. quod licet dies obmittatur valet stipulatio. Secundo no. quod intelligatur de die qua iudex moderabitur fruendo actori. Sed ad istud op. quod ymo sit facienda interpretatio contra eo. ut ff. de v. ob. l. quicquid astringende. So. glo. tenet duobus modis So. prima et tertia respiciunt primam lec. secunda respiciat secundam. dico ergo quod speciale est in iudiciis ut verba interpretentur contra actorem ut hic. ibi in contractibus. Ista est vera quia hic loquitur de hiis que respiciunt litis or- dinationem in hiis que respiciunt decisionem fruetur reo. ut ff. de re. iur. l. favorabiles et ff. de ac. et ob. l. arrianus et per dy. in c. cum sunt parti. ex. de re. iur. li. vi. Et istud quod fruetur actori intelligo si prosequatur et instat ubi statuetur tempus arbitrio rei ut l. appe- randum. §. sed et siquidem. C. de iudic. et de inge- nua. l. diffamari et C. qui accu. non pos. si ea ff. de accu. l. ticia et quod ibi dixi. et de hoc quo sit interpretatio facienda in iudiciis dixi plene in l. inter stipulantem §. sacram ff. de v. ob. Tertio solvit glo. quod in contrario loquitur de stipulatione iam interposita hic in interponenda et hec alia lit. apparenti. ut videtis Tertio solvit secundum ad primam lec. et distinguit tres casus et hec distinctio non placet dicit enim aliud quando agebat de certa die et habetur pro expressa. ut l. cum quid ff. si cer. pe. istud ac- mebrum non facit ad propositum quia l. cum quid loquitur in obligationibus que re non verbis contrahuntur ut ibi dixi aliud propter nullam agebatur de die ponenda et tunc habet locum quod dicitur hic istud est verum sed propter non remanet so- lutum contrarium aliud alter tamen tempore agebat et tunc loquitur l. quidquid istud non est verum quia si alter tamen aliquid agit tempore non inspicitur quia primum est ac si nichil ageretur ut l. si repe- tendi. C. de con. ob ca. Et ideo teneo primam so. Et dico istam glo. Sed op. de l. ita stipula- tus ff. de v. ob. illa l. obstat in duobus primo quia ibi dicit stipulationem viciari propter obmissio- ne diei hic secus secundo quia ibi dicitur quod si dies obmittitur non est in potestate actoris vel iudicis sed tunc committitur stipulatio cum tertium erit sisti non posse. Glo. ponit duas so. prima respiciat contrarium quod obstat primo modo alia quod obstat secundo modo et sic quelibet est vera dic ergo quod dies obmittitur per errorem quia agebatur inter partes de die ponenda sed per errorem fuit obmissa cum venerunt ad actum stipulationis et viciatur stipulatio. ut l. contraria hic fuit obmis- sa dies non per errorem ymo quia de hoc nullo modo cogitaverunt Ista est vera quod contrarium ob- stat secundo modo dic quod hic fuit promissum de iudicio sisti in iudicio. eo iudicis est interpretatio ut l. i. insti. ff. de posito stip. ibi fuit promissum extra iudicium et sic fuit stipulatio conventionalis ergo non est interpretatio iudicis. ut l. i. conventiona.

op
op
op

libus .ff. de v. ob. et ad hoc tendit s(ecund)a s(olutio) ibi Alii
dicunt stipulationem fuisse factam certa modo et p(rae)
dicta s(ecundu)m p(ri)ma(m) lec. q(ua)ntum hic loquit(ur) i(n) stipulatione
imposita. si intelligas in stipulatione imponenda
tunc illa l. i(n) medio obstat et hoc sequit(ur) gl(ossa)
ibi. tu dic ut ibi. ¶ Tertio op. de l. si finita .ff. de
damp. infec. Ubi si intelligas p(ri)mo mo(do) s(cilicet) in
stipulatione imponenda non obstat et ita dicit
glo. Si in stipulatione iam imposita glo. n(on) solu(it).
Unde adverte quia illa glo. obstat in duobus
his que dicta sunt p(ri)mis. quia ibi d(icitu)r q(uod) valet
stipulatio licet dies obmittit p(er) errorem. s(ecund)o quia
posito q(uod) valeat no(n) requiritur ad iudice(m) ut
taxet diem s(ed) ad consuetudinem. Ideo q(uan)tum
p(ri)mo non obstat ibi fuit error in causa ob
missionis no(n) in ipsa obmissione. Et gratia (exempli)
non fuit impositus dies. quia credebant
partes q(uod) non deberet apponi tu(m) i(n) veritate debe
ret apponi. In h(ac) l. no(n) quia sup(ra) dixi fuit
error in ipsa obmissione. quia cu(m) vellent
apponere obmiserunt per errorem. a simili sic error
cause no(n) viciat t(ra)nslatione(m) dom(inii) ut in toto
ti. de condi. inde(bi)ti. secus si erratur in ipsa tra
ditionis for(m)a ut l. cu(m) in corpus .ff. de acquir.
re. do. q(uan)tum s(ecund)o mo(do) obstat dic q(uod) ibi loquit(ur)
de die finiende obligationis et tacite. quo
casu recurritur ad consuetudinem hic de die
satisfactionis. quo casu recurritur ad iudice(m)
i(n) istis stipulationibus p(rae)torijs et iudicialibus. ¶ Cetero
op. q(uod) tempus limitetur a lege. s(cilicet) una dies
p(ro) singulis xx. miliaribus. ut .ff. si quis cautio.
.l. i. et .ff. de v. ob. l. iij. glo. vt dicit. Fateor
q(uod) iudex debebit hic limitare s(ecundu)m illa l. certe
vero dicunt s(ecundu)m hoc moderaretur lex non iudex.
Dic s(ecund)o q(uod) ibi loquit(ur) in dilatione que datur
absenti ad veniendum hic in ea que datur p(rae)
senti ad sistendum et p(rae)sentandum absentem. tu(m) q(uia)
d(icitu)r benignius agi. ut l. scimus. C. de fideiuss.
et quod no(tatur) in l. et si post tres .ff. si quis caut.
¶ Cuius op. C. delat. q(ua)m aut. deferat(ur) glo
dicat eodem modo q(uod) etiam hic potuit limitare s(ecundu)m
formam illius aut. s(cilicet) dando xx. dies. Tu dic
q(uod) ibi de dilatione que datur ad deliberandum
hic de ea que datur ad p(rae)sentandum absentem
¶ Ubi glo. p(er) modum q(uo)d dicit in quadam
lec. de qua .ff. plures fecit mentione(m) ut hic lo
quatur de stipulatione imponenda. in qua si e(st)
contentio de die recurrit(ur) ad iudice(m). qui potius
fauet actori et ad istam nihil obstat. Sed
op. .ff. de v. ob. l. i. §. si quis simplr. Ubi ibi
loquit(ur) in stipulatione voluntaria que initiatur
p(er) dissensum. hic in stipulatione necessaria in qua
si e(st) dissensus recurritur ad iudice(m) ut hic
et ad in stipulatione imponenda dic ut modo
dixi. In stipulatione vero imposita p(ri)mo si dubitet(ur)
an stip(ulatio) valeat p(er) obmissionem diei distingue
aut obmittit dies ex certa s(ci)e(nti)a aut per errorem
aut nec per errorem nec ex certa s(ci)e(nti)a s(ed) quia de h(oc)
non fuit cogitatum. Et si per errorem aut fuit
error in causa aut in ipsa obmissione ut sup(ra)
dictum in ista op. p(ri)ma. Si vero dubitat(ur) eo casu q(uo)
stip(ulati)o valet que dies subintelligitur. tunc
si quidem stip(ulati)o est conventionalis intelli(git)ur pura ut
.l. cu(m) qui kl. §. quod .ff. de v. ob. nisi haberet co(n)
ditionem vel diem tacitum ut l. interdum in p(rin)c(ipio)
.ff. de v. ob. et l. i. ff. de condi. et de. Si e(st) stipulatio
iudicialis et p(rae)toria aut loquit(ur) de die solutionis
et satisfactionis et loquit(ur) ista l. aut de die fin
iende obligationis et statur consuetudini. ut
.l. si finita in p(rin)c(ipio) .ff. de damp. infec. Predicta
v(er)a nisi lex limitaverit diem ut l. qui(bus) enim §. i.
.ff. rem ra. ha. et .ff. si quis caut. l. i. C. delat. q(ua)m
aut. offeratur. p(rae)dicta dixi plene in l. ita stipula
tus .ff. de v. ob. circa p(ri)ma(m) p(ar)tem l. ¶ Ista l.
s(ecundu)m istam lec. q(uan)tum loquit(ur) in stipulatione imponenda
e(st) utilis ad multa. pone. cogunt(ur) partes in
terim facere pacem ex forma statuti. qualiter

d(icitu)r fieri contractus pacis. certe p(ri)mo d(icitu)r iudici
si partes concordant. si non aut recurritur ad
iudicem. casus e(st) hic. generali aut iudex debet
moderari istud q(uo)d minus relinquo. Sed si e(st) co(n)
tentio qualiter debeat fieri instrumentum sup(er) aliquo
contractu conventionali dicendum e(st) q(uod) tunc debent
poni omnia que sunt naturalia et substantialia contract(us)
et que de consuetudine apponi consueverunt. ut
.l. pacta .ff. de contrahen. emp. et l. quod
si nolit §. qui assidua .ff. de edi. edic. et .ff.
de aqua plu. ar. l. si tercius §. i. facit quod
no(tatur) .ff. man. l. si mandato tuo cu(m) si. et .ff. de v.
ob. l. circa p(ri)ma(m) p(ar)tem in p(rin)c(ipio). ¶ Ultimo scias q(uod) Nico
maus legit istam l. tertio mo(do) et dicit q(uod) de die
d(icitu)r p(ri)mus conveniri inter partes. et si no(n) convenit
tunc d(icitu)r iudex moderari tempus. potius tamen actor
si velit tempus a iudice moderatum p(ro)rogare. et ita
loquit(ur) hic. du(m) dicit in potestate stipulatoris. q(uo)d
intellige si reo placuit. alias totum hoc cause
cognitionem requirit. ut l. iiij. i(n) p(rin)c(ipio) .ff. de damp.
infec. et l. i. infi. de p(rae)to. stip. Bartolus.

¶ Cum mulierem. Mulier et miles no(n)
sunt ydonei fideiussores. infi. in(fra) e(odem) sua. h. d.
Idem intelligit glo. in clerico et minore. ut .ff.
e. l. quod. et quod ibi dixi. Bartol(us).

¶ Quidam. Continet(ur) sub p(rae)cedenti s(ent)entia
(et) contra. Uxor in rem mariti fideiubet
quia fundus dotalis e(st) mariti ut l. dote
de rei ven. et quod no(tatur) in l. in rebus .ff. de
iur. dot. dicit glo. intellige in re sua quo ad
utilitatem non quo ad dominium. Innuit ista glo.
q(uod) s(ent)entia lata contra maritum p(rae)iudicat mulieri
simile in l. si prore. §. i. .ff. de euict. facit .ff.
.l. meminia §. fundum .ff. so. ma. et hoc tenet
Guill(elmus). Si enim s(ent)entia lata contra co(n)ductorem no
cet d(omi)no multo magis s(ent)entia lata contra ma
ritum p(rae)iudicat mulieri qui plus e(st) q(uam) co(n)ductor.
Ubi istud intelligo verum si mulier sciret secus
si ignorat sicut dicimus in creditore qui scit
debitorem litigare de iure pignoris et p(at)rono
qui scit libertum suum litigare de statu suo et
in similibus. ut l. sepe de re iudi. §. sciencibus
et ibi dixi. et per Inno. ex. de re iudi. c. cu(m) si
controversia. Non obstat q(uod) d(icitu)r q(uod) maritus est
plus q(uam) conductor. quia verum e(st) p(ro) eo tempore
quo fundus d(icitu)r esse apud eum non p(ro) ulteriori
tempore. Simile dicimus in fructuario et emphi
teota. qui videntur conductores constituti a d(omi)no
sup(er) re. ut usufr. quemad. ca. l. i. infi. et .ff. de op.
no. nun. l. i. et tamen non possunt p(rae)iudicare d(omi)no
ignoranti litigando. ut .ff. de damp. infec.
.l. hoc amplius infi. cu(m) l. se. et .ff. de nox. l. si
noxale. ¶ Item op. glo. q(uod) hic non debeat
satisdari quia possidet immobilia s(cilicet) fundum.
Glo. solvit tribus modis et tenet s(ecund)am. tu
potes tenere p(ri)ma(m). quia hic maritus desie
rat possidere quia forte vendiderat et p(re)tium
in dotem converterat. unde inherat mulieri
ne vir condempnaretur. Vel dic q(uod) hic lo(quitur)
s(ecundu)m alios de tuicione iudicatum solui. quam
olim prestabat conventus actione reali. ut
infi. de satisdat. Vel dic q(uod) hic maritus a
gebat tamen debebat p(rae)stare cautionem de qua
loquit(ur) aut. generaliter. C. de ep(iscopis) et cle. et quelibet
potest esse bona. Bartolus doc. l. dr.

¶ Si tertius. Filius non e(st) ydoneus fi
deiussor. ideo d(icitu)r de novo caveri fidei immore
et muliere. h. d. Iste §. legitur in glo. dua
bus modis. dic ut in ca. ponere q(uod) ipsi rei
p(ro)miserunt fideiussorem non ydoneum sciente. q(uod)
vero. glo. non solvit. dic q(uod) minor restitui(tur)
mulieri no(n) p(rae)iudicat. cu(m) distinctione tamen
qua(m) habes in l. i. C. si quis unus vocatus
non ierit. Bartolus legum doctor.

Si fideiussor. Vt fideiussoris datio
euanescat denouo dandi h. d.
Cautio. Necessaria satisdatio est ad quam
quis lege astringitur licet ea fiat volunta
ria h. d. Nota bene quod dixi in summario
et adiute. quia in primo exemplo loquitur quando
tamen prima et satisdatio est necessaria in aliis quando tamen
prima fuit uoluntaria satisdatio necessaria. Op.
de l. si petitur. vt in pos. le. So. ut in glo.
Plane. Contraria fuit que precedit versi
cum quod hic in satisdatione necessaria h. d.
Iubetur. Reus petit remissionem in muni
cipium debet iurare de calumpnia ea forma que
hic ponitur quod iuramentum prestabit et pro
mis remittit h. d. No. diligenter quod primo debet
quis satisdare si potest in loco ubi litigatur
si ubi non potest de quo statur iuramento suo ut
hic probatur. debet satisdare alibi in loco in quo ipse
elegerit ut dicit tex. in quo postulat re
mitti hoc autem intelligo dum tamen non petit
in loco multum distanti. vt s. l. proxima. § si ne
cessaria. ibi. si in alia eiusdem prouincie ciui
tate etc. pro quod dico quod si peteret remitti ad
locum ubi posito quod daret fideiussorem actor
tamen non esset consultum propter conueniendi dif
ficultatem non audietur. ut l. ij. in princ.
et quod ibi no. B. e. et eo debet eligi locus
actori conueniens. Bartolus doctor.
Hoc autem. Culpa fiat que precedit versiculum
prodictum reuocandi in municipium h. d.

1 Arbitro. Notabilis l. est et legitur
tribus modis. secundum primam lec. h. d.
Si eligunt arbitri super incidenti
uel emergenti ab eorum sententia potest
appellari h. d. et nescio eam alibi. Op.
C. de arbi. l. i. So. dicit glo. hic specialem et
ipse est una lec. fundata specialitatis est quia eo
committitur de quodam articulo est sicut quodam
incidenti uel emergenti non de eo quod est
de causa tenus. unde sicut iudex illud quod
esset determinatum per eum in interlocutione possit cor
rigere ita potest per appellationem ad eum recurri
quando per arbitrum est decisum. Tene ergo menti
istum casum quia non habes alibi.

2 Secundam lec.
h. d. potest iudicis officium implorare ut corri
gatur per eos quibus unus articulus cause
est commissus improbe factum est h. d. Op.
C. de arbi. l. i. So. non potest appellari ut ibi.
sed iudicis officium implorari per modum cuius
dam supplicationis. ut reuocatur quod im
probe factum est. ita loquitur hic. tamen appellare
non ponit proprie. ista est secunda lec. que uidetur
approbari in l. si. i. quis a quo app. uide ipsam
glo. et ista etiam mihi satis placet et est
magis nobilis quam prima predicta l. si. i.
quis et a quo app. Et pro eo. sicut enim inter
locutoria numquam transit in rem iudicatam quo
ad iudicem quin eam possit reuocare. ut i. de
re iudi. l. quod iussit. et ibi pro. ita illud
quod factum est ab arbitro assumpto super uno
articulo potest reuocari ex officio iudicis non
ex ui appellationis. quod dicit non limitatur tempore
sicut ius appellandi. sed semper iudex ex officio
suo hoc facere poterit. quod tene menti ad
multa. Committitur enim quandoque notariis. ut
faciant comparationem litterarum. ut l. comparationes
C. de fide instru. vel medicis ut inspiciant qua
litatem uulnerum. vel obstetricibus. uel mensoribus
ut metiantur. uel aliquibus ut estiment res
ut l. i. § de uen. inspi. et l. hac edictali. § i.
C. de secundis nuptiis. In omnibus istis casibus potest
superior adiri ut corrigat quod per eos im
probe factum est. ut hic. quod tene menti

3 Tercio modo legitur ut loquatur in iudice
delegato. et secundum hanc lec. vult hic intendit
a sententia delegati approbantis uel reprobantis
fideiussorem potest appellari h. d. Op. C. de arbi.
l. i. So. ibi loquitur in arbitris hic in iudice
delegato ita dicit glo. Vnde uidetis quod timore
huius contrarii l. i. fere sunt omnes iste lec.
Aduersum op. ista expeditur cum cognitio
ergo non possunt delegari. vt l. nec quinque
§ ubi decretum. B. de offi. procon. Huius timore
glo. multum se inuoluit. Veritas est quod licet
istud cause cognitionem requirat tamen expe
ditur officio iudicis mercenario. Non enim
iudex super hoc principaliter aditur. ergo potest
delegari ut no. in dicta l. nec quicquam. §
ubi decretum est enim iurisdictionis ut dixi in l.
imperium. B. de iurisdic. o. iudi. Op. ab inter
locutoria non appellatur. vt l. ij. i. de app.
re. et C. quorum app. non re. l. pe. So. hic
est talis interlocutoria contra cuius grauamen
non potest esse consultum per appellationem ad diffi
nitiua. ut glo. hic sentit. ergo potest appellari
ut dicta l. ij. i. de app. re. et ibi de hoc plene
dixi. In contrariis fecitis de hoc etiam iudicibus
in l. inter uile. i. de mort. Queritur utrum
hodie a sententia arbitri possit appellari. uide
quod sic. quia oritur actio. vt l. tamen antea
C. de arbi. Glo. determinat contrarium quia non
oritur actio nisi x. dies et post x. dies pro
uocatur. unde ista glo. doctores sic contra
pertransiuit. sed contrarium uerum est. Nam ante
x. dies oritur actio si emologetur. sed
appellando uidetur approbari. ergo ante x. dies
possum appellare. ut l. iij. § sulsus. i. de
re. iu. et si in sentit. si approbat ergo non
appellat. ut C. de re. iudi. l. ad solutionem.
Reprobat tamen. sic sententiam latam non
tamquam bene latam. ut dicto § sulsus. et
quod no. in l. pomp. scribit. i. de neg. §
et uide quod no. Io. an. ex. de offi. et po. iudi
dele. c. ab arbitris. Bartolus.

Si ab arbitro fideiussor uidetur
ydoneus si ab arbitro est approba
tus neque est reclamatum idem si
sponte a parte fuit acceptus in si
mopia supuenit h. d. Nota cum inuenies
ex isto fine quod que denouo emergunt no
uo indigent auxilio. Contrarium. Primum in glo.
Queritur. dicitur hic tamen querela potiuit appro
que est ista querela. Glo. dicit. appellatio. ut s.
l. proxima. uel dic quedam supplicatio secundum secundam
lec. quod satis innuit iste tex. ut s. dixi.
Tamen dicit querela. Tercio quis est iudex. Respondeo
iudex cause principalis. vt s. l. proxima.
Inquilinus. Ista solet reputari
l. fortis sed non est. et habet hoc inten
dit a ciuitatio contingens ex parte
actoris non ponit satisdatione
h. d. Op. possessor immobilium non cogitur
satisdare de iudicio sisti. ut i. e. l. sciendum
in princ. sed hic possidebat fundum iste con
uentus ut tex. dicit. ergo etc. Huius timore
sunt hic due lec. principales. prima quod hic
non loquitur de cautione sisti. sed de cautio
one iudicatum solui qua olim prestabat
suo nomine conuentus. sed hodie secus ut insti.
de satisda. § i. et §. sed hodie. et i. de fideius.
l. si eum pro reum. et secundum hoc non obstat l.
sciendum. i. e. que loquitur de cautione de iu
dicio sisti. et istam lec. prosequitur glo. quasi
usque ad finem. ibi. alii ut bul. ibi mitrant
aliam lec. ut hic loquatur etiam de satisda
tione de iudicio sisti. Dissimno ergo primum
prout loquitur hic de satisdatione iudicatum
solui. Op. i. iudi. sol. l. si ante acceptam. So.
ibi contingit mutatio ex parte rei hic ex parte
actoris. Hec est uerissima solo sed uidere ra
tione est difficile. Glo. hic ponit duas
rationes. In l. contraria ponit duas alias.

Illa e ista que tangitur hic in glo. ibi ad
de alia re. quam declara melius quando contin
git mutatio ex parte actoris non mutatur re
spectus ille tuus respectu quius fideiussit. sem
per enim promisit contemplatione interesse domini.
ut. l. si procur. §. si quis tutor. Sed quando contingit
mutatio rei secus. Nam si fideiussi pro defen
sore non habente mandatum. obligatum me re
spectu illius persone que litigabat tamquam defen
sore non domini simpliciter mandato. sima
litigabat dominus non defensore. ut. l. plan
cius. §. de procur. merito fideiussor non
tenetur. Alias omnes examinavi in dicta. l.
si ante acceptum ubi posui plenam distinctionem
Secundo ex mutatione contingit liberatio fide
iussoris uel non. dixi plene in. l. cum apud
§. iudi. sol. Tertio no. le. in cautione de iu
dicio sisti. tunc obstat. l. sciendum. §. e. Videt
bul. quod possessor immobilium non satisdat. de re
et aliarum rerum immobilium. sed possessio rei que
petitur non excusat eum a satisdatione. ita
loquitur hec opi. bul. alii reddunt. glo. §.
e. l. sciendum. et ibi dicam statim in. vii. questione.
Alii dicunt quod hic conventus non posside
bat istum fundum ita quod hic sufficiet ad euitandam
istam satisdationem. forte eum possi
debat ut creditor uel colonus. ut. l. sciendum
§. creditor. §. e. et ista pot satis sustineri.
Vel forte non possidebat fundum sed dolo de
sierat possidere ad quem debatur. ut. ff. e. l. de
die. §. quidam. et ibi dixi multas opi. Vel
petebatur fundus cum fructibus qui multum
excedebant. et ideo erat necessaria cautio de iu
dicio sisti. etc. Bartolus doctor

Inter omnes pro debito sub con
ditione ex ultima uoluntate indis
tincte cauetur. al. non nisi cum
cognitum. h. d. primo loquitur in re
licto in ultima uoluntate. secundo in debito ex
alia causa. tertio redit ad primum. secundum ibi plerum
que. tertia ibi sed et si plures. No. quod pro
relictis in ultima uoluntate ante diem uel con
ditionem indistincte debet prestari cautio. ut hic
et §. ut le. no. cau. pretoris. Secundo no. quod pro
debitis ex alia causa non debet caueri nisi ex causa
ut hic in tex. et §. de separ. bon. l. si credi
tor. ita debet intelligi. l. in omnibus. §. de iudiciis
et ibi dicetur. Op. de hic. in t. omnes
contra. multi sunt iurisconsulti qui de
hoc non tractauerunt. So. expone omnes
§. de hoc interrogatos. vide glo. No. quod si
in reformatione dicatur placuit omnibus
de consilio uel in aliquo ministerio de uoluntate
omnium de corpore intelli. omni. §. principali. et sic oro
uniusal. accipit limitatio de quo plenissime
dixi. §. de op. no. nun. l. i. §. nuntiatio ubi
hoc tangit sa deare. Quarto op. quod cum con
ditionem existente non potest adiri hereditas
et sic nec possideri. ut. §. de acqui. here. l.
sed et si de sua. So. intellige quod hic possi
debat ex bonorum possessione secundum tuum. ut. §.
de bo. pos. secundum tab. l. ii. §. si sub conditione
Vel dic quod hic fuit datus curator bonis
probat. §. de here. insti. l. si quis instituat in
prin. uel dic quod sic de facto ab possidebat
Op. §. de pro. stip. l. paulus. Ratio dicit
glo. dic quod ibi pretor dederat bonorum possessi
one hic non. hec non e ista pura que dixi
in precedenti questio. et dicit in precedenti glo. dic
ergo quod ibi non cogitur caue in diem certum
certam hoc e ut cautio committatur siue
existat conditio siue non. Bart.

Si filius pro filio uel con
non e ydoneus fideiussor. al.
defensor sine satisdatione. h. d.
Op. quod hic. l. sic hic in questione

situata cum non tenetur de satisdatione de iu
dicio sisti sed iudicatum solui. So. dicit glo. quod
in satisdatione iudicatum solui continetur clau
sula de defendendo que continet ad istam de
iudicio sisti. Addite texte longa est dicta. na
illa clausula de defendendo transit ad heredes
ut. l. iii. tit. §. ple. §. iudi. sol. secus in simplici
de iudicio sisti. ut. ff. e. l. si decesserit. Tertio defen
di pot per alium sisti in iudicio non. cum sum pro se
requirat. ut dicta. l. si decessit. et ideo hic
fuit posita hec. l. quia sic placuit. cum tracta
retur de satisdatione posuit et de hac. et
de illa. ff. l. prox. Alii op. quod pater non teneat
satisdare. ut. l. fi. §. defensore. §. de admini
tu. Glo. dat multas solutiones quarum alique
sunt ne. m. se. tamen continet dominatione dicit
enim quod hic filius erat emancipatus uel age
batur de castrensi peculio. tu dic ut no.
in. l. fi. §. sin autem. ab ubi aut §. de bo. quod li.
hec ibi autem loquitur in casibus in quibus pater
non e legitimus administrator et cogitur
satisdare ut hic quando loquitur in filio ema
ncipato. et de castrensi peculio. secundum glo. alibi autem
in his casibus in quibus e legitimus ad
ministrator. et tunc aut defendit ut legitimus
administrator et non cogitur satisdare. ut. l.
fi. §. ubi aut. §. de bo. quod li. et. l. fi. §. defen
sorem. §. de admini. tu. aut ut quilibet extra
neus et tenetur satisdare. ut hic. et dicta. l.
fi. §. ubi aut. cum sua glo. de bo. que liber.

Sciendum Iurisconsultus in hac
prin. ponit unam regulam anti
quorum quam postea exponit. et
glo. secundum in principio ibi possessores aut llegatum
pro partes et expediamus istud principium quod
satis breue e in se. Op. et uidetur quod
indistincte satisdetur. ut §. de lib. quod aut
offeratur. So. illa e l. noua. que licet in
distincte loquatur distinguitur per istam anti
quam. ut. l. nam et possessores. ff. de legi. ita
dicit glo. et bene quod no. contra tene menti
per reformationibus et statutis ut autem
determinetur per. l. dic ut dixi in. l. omnes
populi. ff. de insti. et iur. cum in interpretationem
restrictiua. Secundo quod si in reformatione
de nouo facta contineat clausula aliquo alio
non obstante utrum per hoc impediatur determi
natio que debet fieri per alia statuta anti
qua. tex. e et glo. in aut. de te. quod ab intesta
in glo. super uer. euacuate. que dicit quod hoc
uerbum determinatio non impediat. al. forte
dicemus latius. Quarto op. §. de inten. rui. nau.
l. pe quit. §. ad hoc. So. ibi speciale. dicit hic
glo. in fi. et ista e uera. loquitur enim expresse
ibi de satisdatione de iudicio sisti ut ibi per
Secundo de qua satisdatione loquitur hic
glo. intelligit de satisdatione de iudicio sisti
et bene ut sic simonem intelligunt secundum sub
iectam materiam. ut. l. si uno. §. loca. Secundo
ex glo. que e uerius quod possessor immobilium
non cogitur satisdare dicit quidam quia
per possessionem rerum immobilium e satis cautum
actori. et hoc sentit glo. hic circa fi. Hec
etiam uidetur dicere guill. sed per hoc non placet
Nam uides quod mulier quantum ad euitandam
satisdationem debet possidere fundum dotalem
tamen per hoc agenti nullo modo e cautum. ff. de
§. e. l. §. si fundum quod non debet in ipsa quod fun
dus potest cum ergo apparet quod per hoc non
est cautum actori si possessio cum dicit glo. ergo
quod ideo e quia reus presumitur fugere. ut. l. spe
randum. §. sin aut reus. de iudic. per possessio
nem immobilium cessat ista presumptio fuge.
ideo non debet dare hanc satisdationem hoc quod
ff. ius no. ut cant. l. i. et ii. et quod ibi
per glo. Nam quis cogitur admittere in fide
iussorem

coniunctam psonā non ydonea quia cessat
psūptio fuge ut ibi dicit. Et hoc tangit q.
uti pos. l. i. in fi. opi. quod satis placz / ex
hoc sequit q si est aliquis qui nō possi
deat imobilia etia que desitiali osultēa
uel mouei non pnt ut puta magnas ue
getes et magnaz apotecam ht inplatea
ita q non esset psūmptio q recederet tunc
non cogitur satisdare sm pe. quod etiā vi
tene gnill. ffacit pro hoc. s. de m. et ole. le.
l. iij. et. l. vnica q° ¶ Dicit glo. an isti qui
possident z non satisdant saltem cogun
tur iurare Glo. dicit q sic. vt. C. de prim.
agen. in re. l. fi. de prox. sacro. scri. l. in sacris
et de digni. quod. li. xij. q° ¶ Quod nō plac
odof. nec etiā Ryz. ma. Nam ibi excusa
bant a satisdatione rōne priuilegij. hic aut
deuire eol excusatur rōne possessionis imo
bilium / et istam opi. seruat consuetudo / p glo.
tamē in litera seruat tex. in dicta. l. fi. C. de prī.
agen. in re. ubi dicit q p fideiussione est
iuratoria cautio z sba sua. et sic innuit q
aliud possidebat Sed dic. ut dicunt q ibi de
bent referri singula singulis. s. iuratoria
cautio q° qui non possidet imobilia / sba sua
qui possidet ¶ Quo an iste qui possidet
imobilia saltim debeat obligare bona sua
p defensione. tex. uidet q sic in. l. fi. §. de
fensione. C. de admi. tu. ubi tutor obligat
bona sua p defensione pupilli. p hoc opti.
. l. filio. s. ut in pos. le. et istud forte deuire
licet de consuetudine nō sit / p hoc etiā appz
q saltim nuda cautione deberet p mittere
de iudicio sisti et hoc ē quod uoluit dicere Rica
rdi qui satisdare coguntur uel iurato p
q° mittant uel sue promissiom committatur.
¶ Dicit glo. an. q uili possessio rei euitat
satisdatione p magna quantitate. Bul.
tenebat q non. ar. l. si creditor. s. de pu. le.
tre. et istam. l. intelligebat q possessor e
uitat satisdatiom q° quemē rōne ipsius
rei qua possidebat Ita dicit glo. uide eam
in. l. iul. ita fi. ff. e. dicit q Bul. dicebat
totū gnū. s. q p re qua quis conuenitur
illius rei possio non prodest ad euitandaz
satisdatiom certe q° ntuz ad q° m principale
dicit uerū bul. q possio modice rei non
sufficit ad euitandū satisdatiom. quia p
hoc non ē actori cautū Item p hoc non
cessat psūmptio fuge et hoc tenet p ma
glo. sm Jo. Sz in hoc articulo an possio ip
sius rei sup qua litigatur sufficiat ad e
uitandam satisdatiom. et vi q nō. ut. ff. e.
. l. de die §. quidaz. et. ff. e. l. iul. Ingenuum
fruat. s. e. l. §. si fundū / sup hoc sunt hic
addita aliqua via ad glo. que uba sut cor
rupte scripta. nec uidetur hic intellecta / dicit
er. sz tu si hec rō non uidet bona. quādo,
creditor uel usufructuarius dz locupletum
cū al' sit locupletissimus / que uba sic scrip
ta non uident hic intellecta. Voluit dicere
si hoc ē uerū q p re qua quis possidet
et p qua conuenitur non dz satisdare. quare
ergo creditor z usufructuarius nō debeant
euitare istam satisdatiom / cū etiā ipsi con
ueniantur p eo quod possident et eo respectu
quo possident sz ipsi non euitant ut. s. e. l.
. §. Item qui solam. et §. creditor. ergo ista
non ē bona ratio q p possessione p qua co
uenitur euitet. Dicendū ē ergo sm pe. q quamvis
ad istū qui agit p nulla re non sit sufficiens
ad releuandū. ut dicta. l. iul. et. ff. e. l. de
die §. r. sz quantum ad alios sic. vt. s. e. l. §. si
q° fundū ¶ Quo quid si habeat annuos red
ditos an euitabit satisdatione Dicunt
doc. aut illi annui redditus sunt super re
imobili z euitat satisdatione. ut. l. uiks.

de satis. sane etc. aut al' debent actione pso
nali simplr. et tunc secus. vt. l. si. s. de consti.
pecu. et. l. si. de contrahen. emp. ¶ Quero
q° quid si aliquis possideat absqz aliquo
iusto titulo Certe Ja. de ra. dicit q ad euit
tanda satisfactione requirit q possideat
aliquo iure direct uel util' dnij. ut. s. prox.
. §. Idem si possidet bona fide et sic presum
ret se dnm. quia cessaret psūmptio fuge
q° vt. l. apud antiquos. ff. de fure. sz si mala
fide tunc secus. ut dz in fructuario z creditore
. l. statim. ¶ Quo quid si ille q conuenit
non possidet sz pr cuius possidet. dicit pe.
q euitabit satisdatiom. quia cessat psump
q° tio fuge / p terea loco dni habetur. vt. l. in suis.
. s. de li. z postu. Guill' dicit contra. q2 multa
possunt accide. ut successio pris p tineat ad
filiū. ar. l. pnalem. s. de acquir. re. do. / p
ista spes successionis non dz attendi. ut
q° . l. post emancipatē. s. de adi. le. ¶ Quo
utrū sit ydoneus fideiussor ille qui nō pos
sidet. doc. q non. et ē glo. in aut. de exhi.
re. §. si uō / fallit in coniunctis psonis. ut
. ff. iure uo. ut cautio. l. i. et ij. Bartolus
¶ Possessor aut. hic incipit expone
q° uba illius dicti uulgaris p glo. ff. e. p xi. ¶ Quo quid si possideat imobilia intra
territorio alterius ciuitatis / vi q nō sufficiat
dicit cum magro uel ē ciuitate doc. dicit
q ista possio cedit loco satisdationis / et ideo
sicut sufficeret ex eius dare satisfationē ex
p uincia p ppinqua Ita sufficiat possidere mo
bilia in alio loco p ppinquo ¶ Quod intelligo
si p illam possessionē ē actori consultū q a
ibi pt reus facile conueniri / secus si esset
ibi reus multū potens. p ea que nō. ff. e.
. l. in prim. Sin aut esset locus multū lon
ginquus tunc eius possio nō releuaret
ar. C. de fideiuss. aut. hec ita Bartol'
¶ Sed et qui nō q ad hoc ut possessor
dicatur requirit q possideat iure directi
uel utilis dnij. secus si neutrū istorū ē
ut puta quia fructuarius et predat dicunt
doc. q si aliquis possidet fundū mala fide
q eius possio nō releuat eū ab onē satis
dandi p hunc §. p. tn seruat re aliena ee
de facili eam dimitteret. et sic nō cessat pre
sumptio fuge Sz si possidet bona fide q a
se dnm putaret. vt. l. apud antiquos. ff.
de fure. tunc releuaretur a satisdatione / ces
sat enim tunc psūmptio fuge. Ita dicunt
doctores comuniter. Bartolus.
¶ Creditor. op. quia iste tex uidetur
op q contradicere. So. ut in glo. et notū eum.
¶ Si fundus op. et uidetur q mulier
non possideat. vt. l. pomp. §. in dote. de
op q acquir. pos. So. fateor q uir solus pos
sidet. tn mulier habetur p possessore quo ad
euitandam satisdationē / rō. quia cessat p
sūptio fuge. excō quia ht fundū dotalez
in loco. ¶ Op. ff. e. l. de die. §. quidā. so. ibi
litigabatur de ipso fundo dotali. vn eius
possio a satisdatione nō releuat. hic liti
gabatur sup alio Item op. tenet pe. et
ego dixi uobis. ff. e. l. in prim. glo. uā non
tenuit hoc. Imo dicit q in contractu fuit
sponte satisdatū / p t al' salui ut ibi dixi
Aliud tene menti q qui ht actionem pso
nalem ad rē imobilem nō dz possessor rei
imobilis. Idem si habet uendicationem ut glo.
dicit sup alio. p sonalis. Bartolus
q° ¶ Tutores. op. executio sñie non fit
in tutores. vt. l. iiij. in prim. s. de re. iudi. ergo
possio tutoris nō releuat pupillū. Solo
quicquid dicat glo. hic loquit de satisda
tione de iudicio sisti. que extinguitur lata
sna. vt. l. grege. §. post litem. s. de fideius.

et no. s. e. l. ij. §. si. sed i iudicio tutor ipe
ht suscipe. q° eius possessio sufficiat cessat enim
presumptio fuge de execucione sine hic
non tractatur. Sed si loquerentur de satisdatione
iudicatum solui eo casu quo pupillus ca
vet pstare non sufficiat possessio tutoris cum
in eo non fiat execucio ut dictum est. Queritur   q° s
utrum distinctio huius l. possideat immobilia
vel non habeat locum in satisdatione iudica
tum solui. glo. dicit quod non cum indistincte
ille qui alium defendit debeat satisdare. ut
C. de satisda. l. ij. et uidebitur in l. non solum
§. qui alieno. j. de procura. Queritur quid si   q° s
tutor conueniatur nomine proprio cum possessio pu
pilli sufficiat dicit glo. quod non et bene.
Iste quidem glo. dicit quid si possideat vnus   q° s
ex tutoribus non ille qui conuenitur dicit
glo. quod non sufficiet ut in ea. Barto.
Si fundum queritur glo. quid si sunt   q° s
finita tempora appellationis et tenendi. Dicit
glo. certe quod pro possessore habetur. ar. l. s. c.
ij. dicta, ille §. nichil fiat, loquitur et in
eo qui habet actionem personalem quia proprie non
dicitur possessor. non in eo qui potest conueniri perso
nali actione. Sed hic non est necessaria actio. sed
solum officium iudicis exequtus. ut j. de rei uen.
l. qui restituere. et ideo puto quod tunc non habetur
ut possessor sicut dixi s. e. l. §. ij. in malefi
dei possessore. Ultimo uidetur hic quod non in   op s
spicitur id quod euenire pot. et sic opponit
glo. de. l. si idem cum eodem. §. si. s. de iuris
dic. om. iudi. Sed ut ibi. Bartolus
Possessor op. s. e. l. si ab arbitro. §.   op s
si. Sed dicit glo. ibi superueniunt inopinata
calamitates hic secus. quid uult dicere hic
loquitur de reo qui uendidit. unde possessio
adhuc est et tenendo opponit quia dixi s. e. l.
in principio. quod iste debeat committere et obligare
bona sua. adhuc remanet actori cautum
quia possessio illa remanet obligata. In l. con
traria superueniunt inopinata calamitates forte
te quia fundus casmata periit uel alio flumine
occupatur. et ideo actori non remanet cau
tum. Op. ad secundum dictum. quia res deuenit ad   op
eum casum a quo non potest incipere. quod uicatur
ut l. plane al. si commode. §. et si placet. So
hic casus superueniens puta possessio rerum
inmobilium tendit ad eundem effectum cum actu
celebrato Sicut enim per satisdacionem actor
redditur cautus. ita per possessionem sufficien
tem ut non uicatur. In contrario tendit ad
diuersum effectum. facit j. ad l. falci. l. uerbis
in principio. et pro. ex. de re iur. c. actis litteris
li. vj. Dixi plene in dicto §. et si placet.
Qui iuramento In iuramento   Gu.
queritur excepta auctoritas legis
uel superioris. h. d. facit. C. de no
ui. pe. l. ult. et j. admiudicatis l. si
in principio. et propter ille qui iurat non petere
reduci ad arbitrium boni uiri intelligitur nisi
ex causa legittima ut l. si lib. de op. lib. et ex
de iur. iur. c. quintauallis.

Si ex noxali causa agatur quemadmodum caueatur Rica

Siquis eum. Primo ponit   Bolo
uerba editi. Secundo incipit
exponere ea. Secunda ibi. in eadem
causa. Subdiuide ibi textum.
quia multa duplicant ibi
primo ponit unum summa
rium. quid sit dictum in ead
causa. Secundo illud summarium de
clarat per plura membra
Tercio illa membra declarat. quarta ibi. si desinat

causa ibi. utrumque. Op. quod iste textus bis repetat   op s
idem dicit enim si seruus desinat ex commisso
ris. et postea idem repetit. So. primo dixit
in genere. non ex premendo casum ut dixi diui
dendo litteram vel dicas hic in principio loquitur
quando seruus hitus est pro delicto. Sed glo. uide cam
ssinat contra cauillationem aliquorum uolencium
euitare solucionem gabelle. qui habent fundum
pro delicto et alius uadit et accipiat ut sic
gabella non soluatur. quod non sit celebratus
aliquis contractus. Sed certe ymo dicitur contractus
donacionis celebratus. qui enim habet pro delicto
videtur donare ei qui accipiat. ut l. quod seruus
j. de stip. seruo. Sed op. dicit hic. vel actio amis   op s
sa sit. Contra et uidetur quod actio non potuit
amitti quia interrupta prescriptione per litem contestatam
ut l. cum notissimi in principio. C. de prescrip. xxx.
annorum. So. dic quod hic sunt amissa presumitur
quia actor nec testes potuerunt seruum cog
noscere quia non fuit exhibitus. et ideo quia
non probauit actor succubuit. ut j. de eden.
l. siquis ex argentariis. §. si. ita dicit glo.
Istud quibusdam non placet quia actor tercio
temporis satisdacionem accepit ideo non potest igno
rare. Item nec potest apparere in testibus qui debent
deponere super eo quod actor articulat. So. huius
modi quidam recedunt ab hac lec. et dicunt
quod actori erat relictum legatum si infra certum
tempus seruum manumisisset quem seruum non
potuit manumittere quia non fuerat exhibitus
ita dicebat hu. Dy. dicit quod hic sunt actum
seu satisdatum de exhibenda tota familia et
unus recognosceretur. Tu dic dictum glo. pro
cedere licet enim actor receperit satisdacionem tunc
temporis de iudicio sisti. tamen potuit in istis nouari
per certa signa. que testibus non sunt nota. ut
pro nomine et pronomine. quod testes ignorat
et ideo debet exhiberi ut testes cognoscant
quod non. quia potest petere partes ut res de qua li
tigatur producatur in iudicio. ut testes eam cog
noscant ut glo. hic dicit. et j. de publici. l.
cum exhibuisset. et ibi dixi. et l. iij. §. i. j. ad
exhiben. dicit ista glo. facit ad hoc quod uidetur
statim j. l. pro. §. si absens. Si uero uelles dicere
quod actio esset amissa tempore non obstante li
tiscontestatione, dic ut uidetur j. ti. i. l. si in principio. Queritur   q° s
iste alienans quot actionibus potest conueniri. glo.
dicit tribus. dic ut in ea. uide glo. et nota. Sed nec
uero quod glo. dicit quod offerendo se defensionem li
beratur ab actione de alienacione in mu. ca.
fac. Dicunt quidam quod idem esset in hac stipulatione
quia offerendo se defensionem cessat interesse. quod
satis placet si interesse cessaret. quia forte co
sisteretur causa, vel testes habent notam personam
Sed si negaret ita quod esset nunc seruum mero
cum tunc non cessat interesse licet offerat se
defensionem. ut no. j. l. prox. §. si absens.
vel si testes personam non cognoscunt. ut dixi
s. pro. Queritur an istud sit uerum simpliciter   q° s
et indistincte quod qui satisdat non teneatur   q° s
exhibere. dic ut in glo. Item quero an sit uerum
indistincte quod dando seruum ex noxa quis libe
ratur. dicit glo. quod non. dic ut in ea.
Sed an Si absens. sup   Bo
ponitur est post satisdacionem interpo
sitam seruo absente et domino presente. hic
loquitur. an interpositam satisdacionem
seruo absente et domino presente. Sed an satisdacionem
interpositam seruo presente. et domino absente. Secundo ibi   Gu
sed et si seruus et secundum hoc dicit seruum ab
sentem dominus debet defendere aut satisdare proco
Sed seruum presentem si nemo defenderet potest
quis capere ex secundo decreto et si dominus restituat
etiam actor. h. d. pe. de bel. pti. recipiant ipsum
§. et tractauit materiam primi et secundi decreti
quam ego tractaui plene in l. si finita. §. ubi
j. de damp. infec. Cy. etiam recipiat ipsum. §.

q°s

de ꝯfeſſione ſervi

et poſuit repetitionem pet. et ꝯ ultia repe°
qua ex. fecit in prima pte. ff. ucti[bus] | Querit
glo. adquid ſiſtetur iste ſervus i iudicio et ad
quid prodeſt, dic ut in glo. Ex qua apparet
declaratio tex. unde ea et nota. Ex ista glo. no
de confeſſione servi q̄ interdum creditur q̄d
ꝯ ualde no. et concludit q̄ ꝯfeſſionem servi
hic p tormenta ſup facto p̄prio ſtat̄ cont̄
dnm. et sic facit ad q̄onem quam diſputaui
de filio delinquente. quam p̄te poſui in. l. cu
filius in prin. j. de v. ob. et mappatur illa q°
puſſime tantitatis ſtatuto tenet̄ ad | hic
p̄miſſo ꝯp. j. de iur. iur. l. eū qui in prin.
Vo. hic negauis doloſe teneatur in ſolidu
ſi ꝯ p̄batu contrariū alr̄ qm̄ p iuramentū
quia tunc ſervus ut in. l. contraria et hic
in glo. ſup v°bo dedicatione | Op. j. e. l. p̄te.
Vo. intelligite hic q̄ mauſit ipe ꝯmiſſor
ibi alius | Op. glo. de. l. ſi fundū. p fidei
comiſſum. et. l. ſi q̄n. §. heredes. j. de le. i. et
no ſoluit. Vz dic q̄ ibi p alienationem non
tollit̄ p̄tas ſolutionis que an̄ competebat
quia non alienauit cū dolo. Nam. l. ſi fida
fuit de ſolutione legatarij. in. l. ſi q̄n. §. hijs
fuit ex p̄tate iuris. vel dic q̄ hic res deſiit
ee quia eā in̄ſerat uel mauſit | Ultei°
no ex h° ſi. p̄ mo. q̄ p ſm̄ decretū transfert̄
dominiū ſi ille contra quē in̄ponitur erat
dns licet alij contra. ut in glo. | Vo. nota
q̄ in mā noxali in̄ponitur ſm̄ decretum
eciā contra no latitante. quod appet quia
abſens reſtituitur. ex quo appet q̄ non lati
tabat. quia ſe non occultabat turpit̄ ut. l.
fulcinius. §. quid ſit latitare. ex qui. ca. in
poſ. ca. Item appet q̄ ualet ſm̄ decretū al̄
non eet neca repto ſimile in ca. dampni
infci. ut. l. ſi finita. §. ſi forte. j. de dampni
infec. In alijs ſervis quia requirit̄ latitatio
ut. l. fulcini°. §. i. ex qui. ca. in poſ. ea. et ꝯ
ro. quia hic dns tenet̄ ex qualitate rerū
ꝯ quib; conuenit̄ non ex facto ſuo. et de ipe
p dc. C. de reſti. mi. l. intelligitur. dixi i dco
§. ſi forte | Ultio no q̄ actio amiſſa p re
ſtitucionem i integrū reſuſcitat̄. Vz puto q̄
ſicut illa que reſtituit̄ alr̄ dr̄ inutilis ibi i
que p̄ma contra que petitur ~~actio~~ i reſto
et ſic non eſt eadem que reſuſcitatur. ut
C. ſi aduerſ. tranſ. l. i. dixi p̄te in. l. mem°. §.
duobus. j. de le. ij. et. l. qui reb. §. circam.

S i tu uſufructuarius. Forma ſcdi de
creti quod in̄ponit̄ q̄tra fruc
tuariū ꝯ ut ei uſufructus p̄ſecu
tio denegetur. h. d. | No quod
dixi in ſumario. In alijs aut qui non
ſunt p̄fecti dnī ſed h̄nt ius aliquod in re
dic qualr̄ in̄ponat̄ ſcdm decretū. ut. j.
de damp. infco. l. ſi finita. §. de uectigalib;
et §. ſi qua ſunt ueia | Op. uſufructua
rius dr̄ ee potior dnō ad defendendā illam
rem. ut. l. i. in fi. uſufruc. q̄adr. ca. et. l. ij
de op. no. nu. ergo tamq̄ ex tuicia pro
curatoris dnī pt. puenire ad ſcdm decretū
i adiudicationē dnī. ut. j. de dampni infec.
l. dampni. ſo. concedo q̄ contiuatio pro
curatoris noceret dnō ut poſſit puenire
ad p̄m decretū contra eum. ut. l. cū qui.
C. de procura. et de diſtinc. l. quod. no tn̄
q̄ poſſit puenire ad ſm̄ in p̄iudiciū dnī.
ut hic. et. l. amplius h°. §. fi. cū. l. ſe. j.
de damp. infco. et ibi dixi. ꝯdiſtio in. l.
i. §. ſi procura. tz. ſi quis uiriſdic. n̄ obte.

S i tu unus ex uis alius ex neceſſitate
defendit. uidetur ſuo noīe eē in
iudicio. h. d. | Querit de qua mu
ſ.a loquit̄ hic. Glo. dicit et bn̄
de emitione iudicantū ſolui. Cautio enī de
iudicio ſiſti ſemp dz p̄ſtari niſi poſſidet
imobilia. et ipa eſt uera. | Op. et uidet̄

q̄ ſufficiat defenſio ꝯ p̄te. ut. l. plures. j.
de damp. infco. et. l. ſtipulationes. C. cū. et. j. de
neg. geſ. l. ſi rdeb. Vo. ut dixi in dicta. l. ſti
pulationes. et dicā in dicta. l. ſi rdeb. Vtias
etiā q̄ iſta. l. loquit̄ in dnō nolente defendē
Nam ſi uellet defendē ꝯ p̄te ſua ſuo iure tenē
admitteretur. ut. j. de nox. l. ſi ſervus. et hoc d̄t
prin. hui° glo. | Ultio glo. no. ex hac. l.
quod ius eſt meū ꝯ aliquod oppoit̄ 2 no
ſoluit dic plene. ut. l. fiu eleone. §. r. i. j. de
le. i. Bartolus doctor.

S i ſervum. Si ſervus ſiſtatur liber
factus mauſit in malefic; no uidet̄
in eadem cauſa ſiſti niſi libertas
ei fuit anexa. ſervus in actionibus
noxalib; intentatis. h. d. | No q̄ quamui°
puit̄ ſervus qm̄ lib. | Vo. nota q̄ in impo°
pena in priuatis condicio p̄ſone que eſt
tempe ſnīe. no que erat tempe delicti.
| Op. q̄ eo ipo q̄ deſinit ee ꝯmiſſor
uidetur ſiſtē in alia cā. ut. b. e. l. i. §. ſi deſi
nat. Vo. hic non ſit liber facto promiſſoris
vel dic etiā facto ꝯmiſſoris, et id tenet̄
etiā eo caſu quo condicio actoris ad expe
endū ſit deterior. ut in p̄mo caſu. l. ſcdo
ſi non fiat deterior. ut in ſ°. in fo tx° p̄ma
glo. | Op. q̄ debeat inſpici condicio q̄ fuit
tempe comiſſi delicti. ut. j. de pen. l. i. ſtud
contrariū ꝯ difficile. dicit glo. hic loquit̄
in publicis criminib; ibi in priuatis, et q̄ hic
dicit iniuriaz intelligo eo caſu quo iniuria
ꝯ crimen publicū. ut. l. quod ſenat°. j. de
iniur. iſtud diſplicet michi dco. Na hic ſum°
in materia noxaliū actio° que non h̄nt
locū in criminibus publicis et capitalib; ut. l.
quod ſit fugitiuus. §. noxale. j. de edi. edic.
Item. l. i. j. de pen. ꝯ i mā publicorū iudicio
rū. q° de publicis loquit̄. Ideo ꝯ gull. dicit
totū ꝯ contra q̄ hic loquit̄ in criminib; priua
tis. ibi in publicis. Vtias quia in priuatis
in̄ponit̄ pena extraordinaria. arbitrio iudicis
ut. l. fi. j. de furt. et de iur. iur. l. fi. ideo iudex
inſpiciet condicionem p̄ſone que ꝯ tempe
ſnīe. In publicis uo criminibus pene ſunt li
mitate. ut. j. de pub. iudi. p totū. Iſtam opinionem
gull. uidet̄ contra. l. iniuriarū extimatio. j. de
iniur. et ideo dicendū q̄ hec. l. loquit̄ in crim
inibus publicis vel priuatis in quib; pena
in̄ponit̄ arbitrio iudicis quā iudex ex equi
tate mitigat ſm̄ tempus ſnīe. In contrario loq̄
ubi pena ꝯ determinata et ſic iudicis arbitrio
non erat imponenda. et hoc uoluit hic glo
dicē ſ una opi. dū dicit hic ſm̄ equitatē
que mitigat penas. quod intelligo qn̄ h°
ꝯ in arbitrio iudicis ut dixi p̄te in dicta. l.
i. j. de pen. Et hoc facit ad q̄onem de delinquente
qui effectus ꝯ clericus utrū puniat̄ ut clericus
an ut laycus, et utrū puniatur p iudice laycū
an p eccleſiaſticū, de quo hic p gull. et ja. bu.
et p jo. an. in c. i. ex. de cleri. ꝯiug. dixi in dicta. l.
i. j. de penis | Bartolus doctor.

| De eo p quē factū erit q̄minus quis i iudicio
ſiſtat. Rubrica

| Continuatio pz. | Querit glo. in quo dr̄
iste ti. ab eo ne quis eū qui uocatur uo. vi eximat
et aſſignat glo. quatuor rones. Tres p̄°
ſunt uē. ultia dicit q̄ hic ti. loquit̄ poſt
ſatiſdationem ille an̄ ſatiſdationem. Quod n̄ placet
Nam hic etiā loquit̄ an̄ ſatiſdationem. ut. l.
fi. in prin. j. e. et ibi uidebitis. No tn̄ fine
hui° glo. que dicit arguendū ex ordine ti
tulorū. p quod mar. fill. determinat tutore
confirmatū ee teſtamentū potius qm̄ datum
ex ordine titulorū. quia ponit̄ ti. de confir
mando tutore poſt ti. de teſtamentaria tutela, poſtea de lege

nō ar. d ex ordine titulorum et ex hoc mar.
fill. deliniat unaz q̄oz

op s; op; op s; no de re° dea cto; q° actio amiſſa r̄ ſ tatur; ſūa; ſum; op; ſūa; q°s; op; glo; ſūa; op s; op glo; q°; q°s; o b s; o b s

tu. postea detur. et tur. da ab his de quo
p(ro)c(uratore). § de consti. tu. et no. glo. i(n)fra detur. § ij.

Quintum(m) in eu(m) cuius do-
lo factum e(st) quominus quis in iudicio
quis sistat datur actio ad
interesse. h. d. Op(positio) qui p(er)
aliu(m) facit no(n) tenetur u(er)bis
edicti nisi sit expressum. l.
ut §. nequis eu(m) qui in ius
vo. in ex. l. l. § et commodi
§. fi. So(lutio). hic v(er)ba edicti sunt scripta in re tpe
e(st) ita vniu(er)sali. q(uod) comprehendunt etia(m) facie(n)te
facientem. dicit enim deo p(er) que(m) factu(m) erit q(uo)
minus quis i(n) iudicio sistat. ut p(er) que(m) factu(m) erit
s(ive) aliquid ex quo sequat(ur) iste effectus ergo
u(er)bis edicti comprehenditur. Sed in contrario u(er)ba
dicebant ne quis eximat et sic loquebat(ur) de
eximente. ille aut(em) qui mandat no(n) eximit q(uo)
sicut ibi non e(st) expressum. Sol(utio) op(positio) et di(cit) q(uod) in-
spiciat(ur) animus facientis ut l. tu quidam. §.
pelt. j. de acquir. her. glo. non soluit. dic q(uod)
ibi in conditione hereditatis in qua inspicitur
animus adeuntis. hic in delictis in quibus inspicia-
tur animus mandantis. non inspecto aio facie(n)-
entis ut hic. et §. de iurisdic. o. iudi. l. siquis
id quod. §. doli. Contra hoc facit. j. de fur.
l. is qui al(ius) siquid. §. si tu. dic ut in dicto §.
doli. Op(positio). tertio de eo quod tex. dicit q(uod) iste
no(n) debuit e(ss)e nimis credulus ut hic dicit
iurisconsultus. et l. in. § si sic. j. de mi(noribus). usq(ue)
glo. non soluit. dic q(uod) in preiudicium nuncia(n)-
tis seu loquentis ego possum e(ss)e credulus
nec q(uo)d po(tes)t michi imputare tu(m) si fuisti cre-
dulus ita loquit(ur) hic. (secun)d(u)m post nunciatore(m) (et)c.
Sed in preiudicium tui non debes e(ss)e credulus
ut dicta l. in. §. si tu filius. al. §. quesitu(m).
j. de in rem v(er)so. et p(ro)p(ter) hoc dico q(uod) si possidem
sicut pro te ego vendo. et dico q(uod) (com)piter p(er)suasio
ne tuam possu(m) viuari. credidi et p(er)suasioni
tue et e(st) iusta ca(usa) concedende restitutionis
ut l. ij. j. q(uod) me(tus) c(ausa). de pecu. est anna. al. c. l.
i. § fi. et ibi no(tatur). Item dico q(uod) si incitas in
aliquid quod faciam vel q(uo)d de re in quo ad pre-
iudicium meum non tenear tibi credere nisi me
reddas certum instr(ument)o vel testibus. ut l. siquis
infitiatur. j. de po. et l. quod te. j. si cer. pe. si-
cut quod no(n). de re. iudi. l. qui in alterius.
Si reus non tenetur interesse eius qui
adu(er)sus obligationem tutus e(st) exceptione. h. d.
Op(positio) j. de li. le. l. quod michi. glo. no(n) solu(it)
dic q(uod) hic loquit(ur) de actione que datur ad
interesse quod interesse cessat p(ro)p(ter) exceptione(m) ibi
de actione que datur ad aliud. Et p(ro)p(ter) hoc dico
q(uod) si p(ro)p(ter) exceptione(m) non e(ss)et p(ro) te consultu(m) reo
quia sua interest plus q(uam) daretur actio cont(ra)
actorem al. tutore(m) tu(n)c enim no(n) poss(et) e(ss)e co(n)-
tentus exceptione et sic cessat ratio textus
quare (et)c. Bartolus doctor.
Si plures ex(empl)i(gratia) plures tenent(ur) ad interesse
vnius solutio liberat alium. h. d. Op(positio) de. l. si id
quod. §. fi. ca. l. se. §. de iurisdic. o. iudi. So(lutio).
ibi erat mera pena. hic interesse. Op(positio) de. l.
pelt. §. fi. §. ne quis eu(m) qui in ius vo. ex.
So(lutio). eodem mo(do) ibi erat mera pena licet im-
poneret(ur) s(ecundu)m quantitatem interesse. ut ibi dixi.
Contra hanc so(lutionem) op(positio) q(uod) etiam ubi erat mera
pena. vnius solutio liberat alium. ut. j. q(uo)d
me. ca. l. si cu(m) exceptione. l. fi. cu(m) l. se. glo.
dicit. fallit ubi. tu dic q(uod) hic actio no(n) erat
ab initio mere penal(is) s(ed) rei p(er)secutoria. et ideo
distingue aut actio continet interesse aut me-
ram penam et hoc s(ecundu)m casum aut ab initio m(er)-
e erat penal(is). aut cepit e(ss)e ex post facto
ut expeditus p(ost). Tertio ex glo. an. i(n) casu
l. salues possit repetere ab aliquo que liberat
glo. j. de do(lo). et ob. l. ex maleficiis. §. is q(ui)
vincitur. dic q(uod) non. si e(st) ue maleficium seru(i)

si e(st) quasi maleficium ut ibi no(tatur). Bartolus.
Seruum nomine op(positio). et vi(detur) q(uod) in ista ad
fecerem possit puenire. So(lutio). ut in glo. Op(positio)
op. j. de damp. infec. l. siquis inissu. §. actio
So(lutio). ut in glo. Bartolus.
Si actoris ex facto suo dominus su-
ens tenet(ur) in solidum. al(ias) noxaliter.
Op(positio). et videtur q(uod) siue dominus fuit
sciens siue ignorans. semp(er) co(n)-
tra eum competit exceptio. Na(m) reus impeditus
ideo tenet(ur) quia ht actione contra aliu(m). ut j.
ti. i. l. ij. §. fi. cu(m) l. se. et ideo eu(m) reddendo liberat
ut l. quod debetur. j. de pecul. s(ed) ipsam no(n) po(tes)t
tenere d(omi)n(u)s contra seruum. et ideo semp(er) videtur
q(uod) contra d(omi)n(u)m obstet exceptio. So(lutio). intelle-
gitur q(uod) factum serui erat tale ex quo poterat
conueniri ipse seruus non aut(em) contra d(omi)n(u)m
exceptio. ubi q(uo)d si seruus denunciauit aliq(ui)d
forte. Nam non imputat(ur) reo si fuit credu-
lus agendo ~~[illegible]~~ contra ipsum seruum. Sed
si d(omi)n(u)s ageret ex stipulatione non poss(et) excipe(re) de
tali impedimento imputat(ur) enim sibi cu(m) fuit
credulus in preiudicium alterius. ut dixi. §. l. proxi-
tima prim. l. ubi contraria loquit(ur) q(uan)do fuit iusti-
impedimentum. Bartolus doctor.
Ex hoc edicto. Si impeditus venire
in iudicium tempore liberatur contra im-
pedientem actio datur. et si no(n) fuit
soluendo in p(ri)stinu(m) debitore actio
restituitur. h. d. et e(st) bona et fortis l. No(ta).
q(uod) cum nomen actionis in edicto no(n) exprimit(ur)
oritur actio in factum ut hic et l. post. §. i. §. ne
quis eum qui in ius vo. in ex. No(ta) q(uod)
sola citatione no(n) interrumpitur p(re)scriptio quod
appare(t). quia hic erat citatus et tamen p(re)scribe-
batur. Tertio no(ta) q(uod) cum aliquis liberatur
facto tertij primo de ipso regressus cont(ra) illu(m)
tertium et si non e(st) soluendo in pristinum debito-
rem de fieri actionis restitutio ut hic. concor. j.
de le. i. al. ij. l. plane. §. i. et de inofficio. l. ij.
No(ta) p(ri)ma op(positio). de. l. tu notissimi in prim.
C. de prescrip. xxx. an. et l. ij. j. de act. et
ob. glo. ubiq(ue) inuoluit se multu(m) in soluendo
co(n)trarium contrarij. veritas e(st) ista. q(uod) queda(m)
e(st) prescriptio mere odiosa que currit ne
gligentia non petentis ut p(re)scrip. xxx.
uel xl. an. et ista sola citatione interrumpit(ur)
ideo quia p(er) citatione(m) cessat neglige(n)tia q(ue)
e(st) ca(usa) illius p(re)scriptionis. ut dicta l. tu notis-
simi. Quedam e(st) prescriptio mere fauorabil(is)
ut usucapio temporis et ista no(n) interrumpit(ur)
etia(m) p(er) litis contestatione(m) ideo quia contestatio
non tollit fauore(m) rei. ita loquit(ur) l. si post
acceptu(m). j. de rei uen. Quedam e(st) p(re)scriptio
mixta. ut p(re)scriptio x. uel xx. an. et in illa
eligitur media via ut non interrumpatur
p(er) sola(m) citatione(m) s(ed) p(er) contestatione(m) ut C. de rei
uen. l. more. et j. de temp. l. ij. § pte. Quedam
e(st) prescriptio que currit sui natura ut re-
dibitoria quanto inmodo et similes et ista
interrumpitur lite contesta(ta) vel libello dato p(ro)pria
pi. ut C. q(uan)do li. prin. da. l. i. et ij. et hec uba
sunt p(re)scriptionum alia odiosa alia fauorabil(is)
et alia mixta probatur in l. fi. C. de edic. diui
adri. tol. et p(er) do. in c. possessor. ex. de re.
iur. li. vi. Quod ad propositu(m) hic l. non pot(est)
intelligi q(uod) sit liberatus p(re)scriptione xxx an.
quia illa p(re)scriptio erat isto tempore magni-
ta ut no(tatur). j. ad. l. aquil. l. qui occidit. et
j. ex quibus ca. ma. l. non solu(m). al(ias) incipit uel
et in aut(em). ut ca. ro. re. § i. Loquitur (er)go de
usucapione vel de p(re)scriptione longi temporis
(com)puta dicat q(uod) ipse d(omi)n(u)m amisit vel de pre-
scriptione que currit sui na(tura) in eo q(uod) dicit
q(uod) tempore liberatus e(st) ab actione in quibus
casibus etia(m) sola citatio non interrumpit. Nec
obstat l. co(n)sensu omnibus. j. de act. et ob. quia
intellige q(uod) ibi fuit lis contestata vel ubi no(n)

Su(mm)a
op(positio)
op(positio)
op(positio)
op(positio)
q(uo)d possum
esse credulus
tali(ter) q(uo)d p(ossum)
p(re)iudicare
Su(mm)a
op(positio)
Su(mm)a
op(positio)
op(positio)
op(positio)
q(uo)
op(positio)
op(positio)
Su(mm)a
op(positio)
Su(mm)a
op(positio)
no(ta) q(uod) c(ontra) esse p(re)scriptiones
et que interrump(un)t(ur) uel ne

dicatur quod prescriptio interrumpatur sed quod actio efficiatur transitoria ad tempus. Item quid de prescriptionibus que inducuntur per statuta, dic ut dixi in dicta l. ii. § pcl. de usufr. accresc. Item utrum hodie per solam citationem perpetuentur actiones. Glo. hic quod sic. Certe dominus nec hodie per citationem perpetuatur actio sed interrumpitur prescriptio et a die citationis erit necesse quod noua prescriptio incipiat tanti temporis quanti prima erat quod per solam citationem litis perpetuatur ut xl annorum ut l. si de prescrip. xxx uel xl an. et quod no. in dicta l. notissimi C. de prescrip. Et ista determinauit Bar. mat. in quadam questione quam disputauit cum dicerent statutum quod debitum prescriberetur quinquennio ut per citationem interrumpatur, non autem in maius tempus perpetuatur. Item quo dicit hic quod actio restituitur. Quero que est illa actio. Glo. ponit duas opiniones: una quod restituitur utilis, alia quod restituitur directa. Quelibet est uera diuersis casibus. Aut enim ipse actio erat ipso iure amissa ut in usucapione triennii quia acquiritur dominium directum, et tunc restituitur sola utilis. Aut prima non erat ipso iure sublata sed contra eam erat exceptio parata et tunc per restitutionem tollitur obstaculum exceptionis et competit prima actio directa. Item ultra op. ex glo. quod non detur restitutio quia competit alia actio. Nam cum reus sit impeditus facto alterius et sic contra illum habet actionem ipse tenetur ex stipulatione ut j. ti. i. l. ii. in fi. et sic non est necessaria restitutio. So. oportet te dicere de necesse quod hic reus non satisdederat de iudicio sisti et sic ex stipulatione teneri non potest. Ex quo sequitur quod non est uera glo. Rubee que dicat istic titulus habet locum tantum post satisdationem. Bartolus

Sed et si stipulator. Hec actio per actori et etiam reo simul contra diuisos competit. h. d. Op. quod reus istam actionem non possit habere quia sua non interest quod ni interesse quibus duabus rationibus: primo si reus non ueniet ad iudicium impeditus non tenetur actori ex stipulatione de iudicio sisti ut l. ii. j. ti. i. et sic sua non interest. Secundo si reus uenisset ad iudicium non uenisset actorem. Unde non interest actoris reum uenire et sic stipulatio de iudicio sisti non est commissa ad interesse ut l. arbit. si tel. j. de arbit. So. glo. dicens illud est de stipulatione de iudicio sisti ut j. ti. i. l. ii. in fi. et l. se uolet dicere quod hec stipulatio committitur eum fuit impeditus per tertium contra quem potest habere actionem et per hoc est contrarium ad primam rationem, non ad secundam de l. arbit. si tel. Et ideo glo. in l. ii. § i. s. si quis cautionibus non ... dicat quod non est necesse quod actor sit in iudicio per istum tex. que glo. non est uera secundum omnes quia cadit causa si desiat actor sicut si desideret iudex. Nec enim est copia experiundi ut l. i. de dolo et temp. prescrip. et ideo dicendum est quod hic interest rei quod non uenit ad iudicium propter alia quam per stipulationem de iudicio sisti incurreret enim in alia dampna, conduxit enim aduocatum propter illo tunc alias expensas fecerat, quas denouo debet nunc facere. Ita intelligebat Ja. de are. et Ja. bu. et cy. et mar. sill.

Sed et si stipulator. Dolus cum dolo compensatur. h. d. No. de quo per dy. in l. uiro atque uxore. j. so. ma. et ex. de re iur. c. in pari. li. vi. Contra quod ad questionem si nec emptor nec uenditor soluit gabellam cum per hoc contractus sit nullus ex forma statuti, dicitur enim utrum unus possit opponere alteri exceptionem non solute gabelle. Respondeo non, per istum textum simile in l. cum per. § libertus j. de le. ii. et ita fuit disputatum bon. Sed aduertendum quia contra illam exceptionem non solute gabelle debet opponi replicatio de paritate criminis competenti ad repellendum estimationem faciendam super exceptione. Nam sicut exceptio quoque impedit processum super actione ita replicatio impedit super exceptione ut l. cum alexan-

dri. C. de adult. Si enim peteret super ea examinatione fieri et sic si liqueret iudicia contractum esse nulla propter gabellam non solutam ex forma statuti, iudex deberet ex officio suo absoluere quamuis pars non possit opponere ut no. de transl. l. ubi pacta. Sed si hec exceptio actionem non annullaret et sic non redderet nullum iudicium tunc si ab utraque parte probaretur dolus inuicem compensaretur ut ya. o. l. cum similibus.

Si ad fideiussore. Hec actio contra impedientem datur ad interesse licet promissio fideiussoris maiorem quantitatem contineat. h. d. Op. actor fuit stipulatus a reo de iudicio sisti et a tertio fideiussore. Ergo contra ipsum reum habet actionem ex stipulatu quia est impeditus per tertium ut j. ti. i. l. ii. in fi. ergo sua non interest me conuenire. So. dicas quod hic reus non promisit et quod hic dicitur fideiussor promisit intellige solus fuerat quod no. B. qui satis. co. l. ii. § i. in fi. glo. uel uerius dicas quod etiam reus promisit sed quia in eadem concurrit promissio ad principalem non obligat impedientem ex hoc edicto. Nec una perdit aliam, non est ratio quare unus magis teneatur et non alter cum uterque teneantur. Ita dicit glo. et bar. ar. j. de fideiuss. l. generali et de duobus reis l. si reus. Sed tunc quod uterque soluens liberet alium. Glo. dicit quod uterque enim tenetur ad interesse hic unus ex stipulatione alius ex delicto et est uerum ut j. dicam. Sed quo si exigam interesse contra impedientem an potero agere ad quinquaginta contra fideiussorem. Glo. arguit pro et contra, finaliter determinat quod sic quia unus tenetur ad interesse alius ad penam conuenitur et sic unus soluendo alium non liberat. Et sic ex illa glo. habes duo: quando plures tenentur ad unum ad interesse licet ex diuersis causis unus soluendo liberat alium. Sed quando unus tenetur ad interesse alius ad penam conuenitur unus soluendo alium non liberat. Et quelibet possent esse uera inter se ut l. si ex dolo. § i. et quod ibi no. j. de re iudi. Tamen quantum ad casum propositum ultimum dictum non est uerum. Nam in eo quod soluet fideiussor habet regressum contra principalem et principalis agere possit contra impedientem ex hoc edicto. Et si deueniret ad hoc quod ille impediens solueret bis idem quod esse non debet ar. j. de minori. ac. l. qui fraud. § i. et ita dicebat Ja. de are. Bartolus

Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis non obtemperauerit. Rubrica.

Uiena. Absenti aduemendum pro singulis xx miliariis unus dies est statuendus. h. d. Pone casum in terminis sic: pone quod aliquis satisdedit de ueniendo ad iudicium cum a iudice fuit requisitus, ille erat extra longinquo loco ubi iudex sedebat residentiam. Quero iudex citat eum quid terminum debet ei statuere ad ueniendum. Dic hic uidet iurisconsultus. Op. de l. a die. B. qui satis. § co. illa est ita so. quod ibi determinat qui datur parti ad sistendum, hic de eo qui datur absenti aduemendum. Op. de l. ad uiuos § cum ita j. de u. ob. glo. hic ibi dicit aliud in iudiciis aliud in contractibus. Pe. dicit idem ubique sed l. contraria loquitur ubi miliaria non sunt limitata et sic statuet tempus arbitrio iudicis, hic cum sunt limitata, que satis est congrua opinio. Item quid uult dicere tex. preter eum diem duplex est opinio: una quod dies que committitur et dies qua

dz sisti seu p̄ntari i iuditio nō computentur s; illos duos dies habeat ultra tm̄ itineris et s̄m hanc lec. uidet casus q dies dati t̄ non continueant̄ in termino s; certe hic n loq̄ de die qui ponit in ipa stipulone ut dixi s; de die que p̄ti datur aduenienda post sti plationē interpositam et ad glo. exponit s° mō ut hic ponat et p̄ia. l. ut sic ultra tm̄ itineris habeat unu die. Queritur tn̄ quid iuris sit de hoc. Utrum dies dati tm̄ computet in termino Ja. bu. dicebat sic aut iudex dicebat. do tibi tm̄ triu dieꝝ et non computat in termino dies dati tm̄ et ita intellit de proximis. ut l. cu qui. lib. j. de u[illegible] ob. Aut dixit do tibi tm̄ hinc ad tres dies et tunc dz computari a momento admonen tu ut l. in. ff. in morem. j. de minor. et l. i. ff. dies. cum app. sit. Item quid quantu spaciu fiat unu miliare. glo. dicit q mille pas sus. passus aut quinq; pedu. ut l. in. j. de v. sig. et ubi nō p glo. Sz quid quid si non sunt diete integre. quia forte sunt xxv. miliaria R° q p illo modico qd sup fluit dz statui una dies ut dicta. l. in. Sz quid ubi incipiet mensurari R° non a porta. s; a continentibus edificiis. ut lege mille passus. j. de v. sig. Sz quid p qua uia dz fi mensuratio R° p illa p qua magis frequentat iter. in l. cos. insti. cu sua glo. j. de salue. Et p dicta uia cum fit men suratio loci p̄ termīnu eundi uel redeundi Sz si fiet ob alia cam. puta. dicit statutu q illi intelligantur uicini qui sunt ppinqui p unu miliare. Uel dicit q non possit eli gi p̄tus de terra que sit ppinqua p xl. milia ria, tunc uidetur q non debeat fieri mensu ratio p iter predicto mō s; p rectitudinē loci, et si non pt fieri p terram. fiat mensu ratio p aerem Ita e determinatu i quada extrauaganti in qua papa statuit q mo nasteria mendicantiu non pnt ee ppin qua infra tantu spaciu, et ibi pmittit q si mensuratio non pt fi p terram fiat per aerem. quod nota. Bartolus.

Non exiguimus p̄ satisfactionem in cautione de iudicio sisti contin git liberatio, uel si erat commissa p̄atur exceptio. Nō si remittit̄ principale uidet remitti pena. Op. j. de v. ob. l. cu stipulatus sum. et ff. de iudic. l. i. So. ut in glo. Ultio glo. remittit ad nō. in l. si. j. de eo. quod cer. dic. ut ibi

Siquis iniuria impeditus in pedimento publico et necessario in pena nō incidit cu effu. h. d. Op. et uz q nō debuit parere iudici qui eu sedi citauit. ut l. sed et siquis ff. illud. j. e. So. ibi fuit citatus culpa et delpe dic ut in l. contra pupillu ff qui admanus. j. de re iudi.

Siquis i iudicio sisti impe dimenta superuenit in psona eius qui sis tere dz uel in itinere ut in loco ubi dz sisti absq; dolo culpa commissoris ei exceptio con ceditur. h. d. usq; ad ff. simili mō. lecta p ptes. Op. q si ipe erat infirmus debuit mitte̅ procuratorem. ut s. de minor. l. papi. excul. et l. et sed et si p procuratorem ff. aduersus. j. qui ex ca ma. So. ibi erat impeditus ex causa nimia non probabili neq; iusta, hic ex causa iusta Nota ergo q ille qui e citatus si non potest uenire iusto impedimento nō te mitte procuratorem ista solutio non uidetur ita quatu ad istu casu Nam absens ex ca nō probabili non incidit in stipulationem de iudicio sisti. ut j. e. l. sed et siquis. in prin. vbi ponit hic i tex. Nam satisfaciendo huic cautioni requirit̄ p̄ntia psone principal. nec suffiat mitte procuratorem Sz s; glo. e uia inse, et contrariu

pt respicit fine huius ff. ubi dz q lex iubet die iudicij ee diffusam non dicit die tm̄ de sistendo s; loquit de quolz alio tmīo. Op. j. de edili. et temp. psc. l. i. So. ibi loquit in actore qui tenetur mitte procuratorem. hic in reo qui non te mitte, uide glo. et nota ea. Circa hoc an quis teneatur mitte procuratorem distinguit in l. i. ff. de testi. inli. tancredi ex. de app. c. ij. et guill. et Ja. bu. hic tu dic aliquantulu latius. Aut quis non tenetur uenire priuilegio perpetuo et tenet̄ mittere procuratorem. ut l. ulti. ff. de procu. et j. e. ti. l. plt. Aut non te uenire priuilegio temporali et nō te mitte procuratorem ut l. ij. ff. de iudiis. uel non tenet uenire ex alia ca qm expulsus et tunc aut illa ca e iusta. et tenet̄ mitte procuratorem ut dicta. l. papi. excul. et hic i glo. Aut e iusta, et tunc aut e uoluntaria et tenet̄ mitte procuratorem. ut j. eu qui app. in pradium defe. delt. l. i. Aut ca e iusta e necia et tunc aut loquit in actore et te mitte procuratorem ut l. i. j. de edili. et temp. presc. Aut loquit in reo e tunc non tenet mitte procuratorem s̄m guill. s; pe. dicit hic h° casu etia si eet impedimentu perpetuu uel multu longu te mitte procuratorem. ar. j. de iudic. l. si longius. et l. cinaden ff. i. j. delegatis. p quo facit optime l. pelt. j. de exhi. in in. et hoc etia tenebat Ja. bu. addo ulte q si eet ca que celeritate desideraret ut sunt cause que pnt tractari tempe feriato. ut l. i. et ij. j. de feri. tunc te mitte procuratorem facit ex. de dolo et contu. c. ca dilectis, et ita intel ligit illud c. fine. ex. de procu. c. ij. quod mihi placet Nam reus non tene quis uenire i iudicio propter ferias tn qualitas cause facit ut cesset illa exceptio feriaru ita in pposito. Queritur quid si infirmat et non uenit ad iudicium in termino utz ualeat sna que fertur p iudicem, uz q non quia lex ipo iure prorogat tm̄. ut hic dum dicat iubet die iudicij ee diffusum In contrariu uz sentire glo. que dicit hic diffusu. i. diffe rendu. Breuit̄ dicas aut iudex hoc sciebat et erit sna ipo iure nulla aut iudex hoc ignorabat et tunc ualet sna s; rescindit p restitutionem. ita tenet glo. in l. cautum. j. de re iudi. et ita uidet tene Inno. ex. de dilat. c. plt. et ideo consiliu e q qn tale impedimentu superuenit mittatur aliquis excusator qui hoc iudici notificet q ilius infirmitas talis superuenit, tunc em iudex sciet et sna erit nulla

Si non p̄ Nota q mulier grauida n tenet̄ comparere i iudicio psonalr Op quia si e grauida hoc concurrit culpa sua. So. glo. q paratur uicio nali Item non uidetur in culpa quia uiro debitu reddit

Sed quid si est in grauida aquoda sco lari non excusa. guill. dicit dicit certe q a licet ipa inculpa fuit. non tn illa culpa committebat ad impediendu iudiciu sed ad fine libidinis. Bartolus.

Quod diximus Dicas hic q in° superueniens excusat a pena qualr probabitur casus. Ja. de are. uidetur dice q dz probari solempniter p testes. ut l. ij. ff. si adiatur. j. de re. iudi. et l. qui concatus e. ti. et spec. in ti. de app. ff. br. v. quid ergo uidetur dice q probatur p iuramentu faciat ad hoc l. sane oportet ff. sufficiat. j. de excu. tu. quod guill. de cu. admittit habita consi deratione qualitatis psone. ar. l. quotiens. C. de naufra. li° xi. et aut hodie C. de repudiis

Sz quid eet q constat q p mare fuit tempestas ita q non potuit naui gare tu tempe utz hoc sufficiat R° q non p'mo dz probari q ipe de domo sua

q°
op q
q°
q° q
q°
q°
q°
Bu a
op q
Bu n
op
Bun
op q
op q
An q̄ te mitte procuratorem
op q
An uz sint in q̄ si infirmat et non venit ad p̄sens
op q
q°
q° m° excusent a pena et qualiter p̄batur casus
q°
j

recessit et tempore debito fuit ad mare et q[uod] tali tempore fuit tempestas in mari et q[uod] p[ro]pter hoc fuit impeditus ita q[uod] venire non potuit. Non enim sufficit impedimentum maris nisi de domo sua discessit. casus est in l. co[m]meatus de re iudi. Unde est consuetudo q[uod] in terris maritimis fiat talis protestatio q[uod] p[ro]pter impedimentum maris non possit transferri tunc ipse sic ibi est tu[n]c se[cun]d[u]m Bartolus.

Simili modo impedimentum superveniens facto ingratus dat exceptionem profectus si est impedimentum privati. h. d. Nota q[uod] impedimentum affectatum et procuratum non excusat. Op[ponitur] q[uod] etiam ingratus tenetur si dolo fecit ut j. de iure iur. l. nec ingratus. glo. videtur hoc concedere q[uod] hic intelligatur quando ingratus vere fecit. tunc non videtur in licentiam contra tex. qui dicit. q[uod] si ingratus fecit dolo alterius q[uod] meliorius competat exceptio reo. tamen dolo malo facti est ut l. i. in prin. ff. ti. i. Dico ergo q[uod] licet ingratus detenuit aliquem et hoc fuit propter culpam detenti quia forte delinquet. non sequitur ergo sibi non prodest ut ff. e l. § siquis tamen quia illa culpa non fuit ordinata ad istum casum ut hic detinetur. ergo sibi non imputatur. ar. j. de li. le. ab. de sta. li. l. non omne et j. de stat. l. nouum. Ultimo videlus q[uod] hic reus non tenetur quia actionem habet contra alium et ideo puta q[uod] reddendo liberetur. ar. l. quod debet j. de pecul. Bartolus legum doctor.

Sed et siquis capitalis condempnatio vel relegatio est iusta causa in iudicio non sistendi. h. d. et non tex. ibi rei crim. et c. Nota q[uod] absens extra patriam et non probabili excusatur ab hac satisfatione dixi eam ff. e l. ij. § siquis in iudicio. Item no[ta] q[uod] di[citur] causa capitalis. Op[ponitur] C. de fideiussor. l. i. et de except. l. defensiones. glo. dicit q[uod] speciale est q[uod] exceptio seu defensio competens reo propter mutationem status transit ad fideiussorem. tamen hoc videtur C. y. in l. contrariis. Bartolus.

Illud siquis sit citatus vel accusatus ex causa capitali non est iusta causa in iudicio non sistendi. secus si detineatur. h. d. Op[ponitur] j. de custo. re. l. ij. § si. Solutio dicit glo. hic fuit accusatus de crimine commisso post promissionem et sic fuit sua culpa. ibi delicto commisso ante. Vel dic q[uod] hic licet accusatus non tamen erat ibi statutus terminus eundi ad iudicem propter quod impediretur sistere in primo.

Quesitum generalis renunciatio iudicio casus fortuitorum non valet in iudiciis secus si specialiter exprimatur. h. d. Primo ponit questionem secundo rationem tertio reprehensionem ipsius de indistincta locutione. ff. ibi et aut tria ibi. sed ego puto. Glo. ponit casum duobus modis et quilibet potest esse bona et varietas insurgit propter expositionem ubi dicitur quod potest referri ad exceptionem et promissionem. Nota q[uod] plus valet renunciatio specialis quam generalis. Op[ponitur] ad hoc de l. omnes C. de prescrip. xxx. an. et l. si § quam uni. offi. tu. si. po. et l. si duo. de adm. tu. glo. hic non solvit. Sed in l. siquis in ch. in bona § ul. de acqui. her. dicit q[uod] regula est q[uod] tamen comparatur generalis comparatio quantum specialis fallit in casibus et hic est unus de illis. Alii solvunt q[uod] in generali comparatione non veniunt ea que in specie non esset verisimile concessurus ut l. obligatione generali de pign. not. et dy. in c. in generali de re. iur. li. vi. Ideo hic non valet generalis renunciatio quia multi casus possunt venire quibus non potest renunciari si exprimentur. Hec solutio non videtur vera

quia se[cundu]m hoc idem diceretur in contractibus cuius contrarium glo. infra determinat. ideo videtur standum in prima solutione. s. q[uod] speciale est hic in iudiciis. Sed tunc quero de ratione glo. prima infra dicit q[uod] iudicium redditur invitum. ideo presumitur q[uod] invitus renunciet hoc rec[us] est contra l. non est verisimile. quod me ca. dicit glo. alia q[uod] hic speciale est in stipulationibus pretoriis et iudicialibus ratio quia ille diiudicantur se[cundu]m mentem et equitatem pretoris qui non patitur quem decipi sub involucro verborum. Sed conventionales iudicantur se[cundu]m mentem contrahentium qui voluerunt omnibus esse renunciatum. ut l. cum acquis. de transac. et l. conventionalibus j. de v. ob. Op[ponitur] ex glo. de aut. inte. et auc. C. quando mu. tu. fun. po. Solutio ibi valet generalis renunciatio quo ad omnes exceptiones preteritas. hic non valet quo ad futuras se[cundu]m pe. Op[ponitur] exceptiones que obstant in hac stipulatione causant ab impedimento casus fortuiti ut l. ij. ff. e. si ergo istis renunciatur expresse ergo stipulatio continet impossibile. Nam tantum est dicere quantum volo teneri etiam si venire non possem. contra l. impossibilium j. de v. ob. saltem quando ab initio impossibile deducitur in obligatione non valet obligatio ut ibi. Sed quando ab initio promittitur possibile licet ex post facto fiat impossibile obligatio non tollitur ipso iure sed ope exceptionis ut l. ij. ff. e. in prin. l. possim igitur convenire. Nec obicitur illa exceptio ut hic. hoc enim conventio non inducat obligationem sed impedit obstaculum exceptionis se[cundu]m Guill. Op[ponitur] iuri publico non potest renunciari. ut l. ius publicum j. de pac. Quest. Ite. et l. cum ita § sub conditione j. de le. ij. Solutio non potest renunciari simplici renunciatione sed per penam sic ut hic et l. i. C. de pac. Vel non potest renunciari nisi in iudicio et ita non hic. et in l. i. de iure. ro. dand. Venio ad questionem glo. primo si in iudicio quedam exprimantur postea subiciatur clausula generalis an valeat renunciatio in expressis glo. q[uod] sic et bene. Queritur glo. an hoc habeat locum in contractibus ut casus debet exprimi specialiter et recitet opinionem mar. dicit q[uod] non. jo. dicit contrarium et quilibet allegat ipse multa bona. l. Tertia fuit opinio bul. qui distinxit aut aliqui casus speciales enunciantur in contractibus et postea subicitur clausula generalis et valet. aut renunciatur generaliter tantum et non valet ut in glo. et glo. dicit istud consuetudine approbatum. hoc sequitur dy. in c. contractus ex. de re iu. li. vi. Sed q[uod] in l. i. C. commodi. in pugnat hanc opinionem quia est eadem ratio que in iudiciis hic reprobatur. ergo re. Guill. de cu. tenet eam cum quadam modificatione videlicet q[uod] clausula generalis valet quo ad alia similia vel minora casibus expressis non quo ad maiora. ar. l. si § cum dulcia de tri. vi. et ole. le. que limitatio satis placet p. c. Sed dy. ex. de re. iu. li. vi. et c. non potest. depreciatur melem. Quarta fuit opinio quam colligitur hic ex glo. licet illud ponat per modum cuiusdam nove questionis. et distinguamus aut quis renunciat vel suscepit in se periculum casus fortuiti et tamen aut ipse non exprimit sed suscepit in se periculum simpliciter tunc aut ex natura contractus veniebat levis culpa et veniet levissima. aut veniebat culpa levissima et veniet casus fortuitus ut illa aliquid opponitur ut l. si quis j. de le. i. C. y. in l. i. C. commo. reprehendit hanc distinctionem sed non curo quia vera est ut j. dicam. Quidam distinguunt aut stetit per reum tunc actor vellet enumerare quia dixit dicens generaliter aut non stetit per reum. Ego non curo de ista sua opinione. Dominus hy. ma. dicebat aut ille qui est obligatus ad rem suscepit

in se periculu et hoc valet quinquam generaliter
dicat ut l. iure gentium § Item si quis . ff. de
pactis et manda . l. et aristom . commo . l. in
§ . nunc uidendum depo . l. i. § sepe de nauti
fe . l . periculu . de iur . do . l . si mancipia aut
quis e obligatus ad fcm et tunc no suscipit
in se periculum nisi casus specialiter exprimantur
ut hic hec opinio e contra casum l . opus
quod ad usione . ff . locati . ubi licet quis obli
gabatur ad fcm tenebatur etiam ad ipsum opus
restituendum et tamen si suscipiat in se periculu
non intelligitur de casu fortuito . secundum . l . allata
in materia inde ut patebit in distinctione

Ut igitur liqueat ueritas huius materie
in iudiciis seu stipulationibus iudicialibus et pretoriis
tene istum § . Item si renunciatur exceptionibus
preteritis uel aliis iuribus competentibus
dic ut in glo . l . si certa . co . l . sub pretextu . C . de
transac . dixi in . l . aurelius § . gayus . de li . le .
In stipulationibus conuencionalibus si aliquis re
nunciat exceptionibus competentibus uel suscipit
in se periculu casus fortuiti et ualet et
de omni casu fortuiti tenetur ut l . que fortui
tis . in si . C . de pign . act . ubi e casus et hic
glo . tenet . Aut suscipit in se periculu simpliciter
et tunc aut ille qui suscipit erat ille ad quem
pertinebat periculum ante contractum et tenetur
de casu fortuitu ut l . periculi . de nau . fe . aut
ipse primo non tenebatur et tunc aut possessio
rei non transit ad eum qui suscepit in se periculum
et tenetur de casu fortuitu . ut l . si uenditor
in prin . de pe . et commo . rei uen . ratio quia
non e uerisimile quod quis in re qua non habet
committat culpa soli ergo ad casum referri pot .
Aut primo transit ad eum et tunc aut gratia
contractus ueniebat leuis culpa et tenebitur
de leuissima ut l . opus . ff . loca . aut tenebitur
de leuissima ut in mandato et tunc tenebitur
de casu fortuitu ut l . aristom . ff . mandati
et glo . hic . Aut primo tenebatur de casu for
tuitu et tunc sicut suscipe in se periculu hoc
operatur quia prius tenebatur de casu contingente
absque culpa alterius postea dummodo dolus
absit ut l . qui officii § . fi . de contrahen . emp .
et omnis l . que uidentur simpliciter dice que
tenet de periculo si e actu intelligitur secundum predicta
distinctione . Est enim ratio ut omnis exprimantur
in casibus in quibus prius tenebatur de
leui culpa ad plus ut C . commo . l . i . et depo
si . l . i . et ita intelligitur op . Jo . hic posita

Si uero quosdam casus enunciauit postea subi
ecit clausula generalem ualet illa generalis
clausula ut hic secundum op . bul . et dy . in dicta
. C . contractus quod intellige quo ad similia
uel minora non quo ad maiora ut dicto . C .
federi . de re . sop . et de proditur . C . non potest
intelem ubicumque dixi que tenet de casu for
tuitu intellige in soluto non de casibus in
consuetis uel non uerisimilibus ut l . si sic fis
tulas . ff . fi . ff . de contrahen . emp . que est
casus ualde no . Tercio quod si posita ge
nerali renunciacione in instro e iuratur
prius ad illos casus ad quos refertur re
nunciacio refertur iuramentum ut l . fi .
C . de non nu . pe . et l . fi . in prin . ff . ad munic .
et l . ult . ff . qui satis . co . Bartolus

Item queritur Si satisdacio interponit per errorem in totum uel in partem promissor exceptione iuuatur . Sed si certa
sententia . h . d . Op . ff . de damp . infec . l . si fi
nita in prin . So . error non facit stipulator
dio inutilem ut ibi sed ope exceptionis sub
uenitur quantum ad errorem e factum ut hic
et ibi de quo per dy . in l . si pronus . ff . de
donac . et per glo . ff . famil . her . l . qui erant .

Secundo quod intelligitur promissum ultra
debitum . Glo . uariat . finaliter determinat quod de
iure ciui non tenet promittere certam quantitate

sed solum interesse ut . l . ii . § . fi . ff . qui satisda . co .
et no . in l . fi . de pito . stip . si ergo promisit ultra
interesse uidetur per errorem promisisse hoc tamen
non esset error cum de consuetudine sit in qui
busdam partibus certam penam apponi ut dixi
in l . ii . in fi . ff . qui satis . co . Op . quia et
si certa sententia committatur non ualet ut . C .
de usur . l . cum allatis . Glo . no . soluit quod ibi lo
quitur in obligatione erat quantitatis unde pena
que apponitur uidetur apponi in fraudem usurarum
hic e in obligatione facti . Vide illam glo . et
no . eam et facit ad hoc . ff . si cer . pe . l . si roga
ui . ff . fi . ab . § . si tibi et ibi nota et ibi dixi

Tercio quod in dubio presumitur non error
uel scientia dicat ja . quod presumitur error nisi
probetur sententia casus est hic in fi . dicit enim hic
quod datur exceptio et qui uult repellere
illa exceptione debet se iuuare replicacione per
quod inueniatur exceptio sententia et sic ille qui
replicat debet probare suam replicacionem de quo
uide ut plene dixi in . l . non fatetur . ff . de con
fess . Quarto sciatis quod per istam l . et similes
ponunt notarii hodie in instris quod cum sciens
se ad instrumentum non teneri tamen ut per hoc
non possit opponi exceptio erroris ut h

Si duo Culpa unius ~ uictes
ex reis credendi in acquirendo
nocet alteri si sint socii . h . d . quo
. l . no . et glo . ab guill . mouet i
ci . qd quotiens an duo rei uideantur
uicem fideiube . de quo aduelles . l . uir .
uxori . Ex glo . op . quia secundum unus de
duobus reis credendi minus debet nocere alteri si
sint socii quam si non sint socii ut l . si unus
in prin . ff . de pac . So . illud uerum quod no no
cet in obligatione iam constituta perdenda hic
uero nocet in obligatione querenda . Tercio dicit
hic si socii sint quo intelligitur socii dicit
glo . omnium bonorum dic ut in glo . quod nota .
de quo e tex . in l . si cum . ff . iudi . sol . dixi
plene in l . ex duobus . ff . de duo . reis . et ibi ex
tumiaui qualiter secundum unus ex correis prosit
uel noceat alteri Bartolus .

Item si duo Si sint duo rei ut pr
et filius non potest ab uno res ab alio
interest . h . d . Op . de l . nec ulla . ff . de pe
culio . So . si socii sunt non debet distingui quod
prius quia sunt uarii habituri regressum
si non sint debet distingui secundum distinctione
. ff . continue ubi le . secundum guill . duobus modis
secundum primum ponit duos casus secundum aliud ponit
quatuor quelibet est bona lec . Bartol .

Si quis seruum Eum fideiussit
pro seruo habet eas exceptiones
quas si pro libero fideiussisset
saluo quod simus rei publice eam habet
alter non pet . h . d . Bartolus de .

Et si post tres In stipulationibus
iudicialibus ubi e dies et pena
admittitur purgacio more infra
modicum tempus si ius actoris non
e factum deterius . h . d . Et primo ponit dominus
secundo illud declarat secundum ibi multis . ff . dicit
except . Nota ad hoc ut admittitur purgatio
more requiritur quod ueniat infra paucos
dies Secundo nota quod requiritur quod ius actoris
non sit factum deterius Tercio nota quod
purgacio more non liberat aliquem ipso
iure sed ope exceptionis Nota primo op .
. ff . loca . l . si in l . § colonus . So . dicat glo .
quod hic dicat plures uel dies intelligitur pau
cos quia hec adiectio plures ad modicum re
fertur ut l . hec adiectio . ff . de u . sig . et sic
concor . Sed tunc insurgit dubium quot
sint isti dies pauci quidam dicunt quartam
totius ut l . si quis in suo . de inoffi . testa
illa e obscurum uisio nescimus enim utrum
dicatur de quarta totius temporis prime
dilacionis uel quar . etiam alii dicunt referri

op 9 · qo · Dur · op · qa 9 · Dur · op · Dur · qo · Dur · op · qo · op 9 · Durj

no h' 3a dm bar ex p. a
lege d' p'roe more

ad duos dies · ut · l · ubi pacis · ff · de testi · Sicut
melius · l · si olim · infra · eo · l · se · ff · de dolo · Alii
dicunt hoc esse arbitrio iudicis · ut ff · de iure ·
deli · l · ii · illa est uera · tex · est in · l · si ita quis
· § · sed · ff · de v · ob · Arbitrabitur autem iudex
habita consideratione personarum et locorum · ut
· l · cois · § · eo ita · et · § · item qui insulam
ff · de v · ob · Et ista sicut ad questionem de teste
qui dixit possedit · x · annis et plus quid
importet hoc dicere de quo tangit glo · in
· l · ob hospitalis · § · sed quod simpliciter exequi
tur · ma · et ibi dicam · Op · quod possit ue
nire infra sex menses · ut · C · de fideius · l ·
finalis dicunt quidam illa corrigit istam dic
secundum glo · quod ibi loquitur in fideiussore hic in
principali dicit enim tex · si reus promisit
eo · quia facilius est aliquem sistere se ipsum quam
alium · Op · ad secundum dicitur hic si ius actoris
non est factum deterius · Contra · Nam ista
stipulatio committitur ad interesse · ut · l · ii · infra · qui
satisda · co · sed si ius actoris non interest
ergo non expedit purgare moram · Huius tiore
hec · l · legitur duobus modis · Primo quod fuit
adiectus dies et pena certa / et ideo commit
titur ad penam licet non intersit propter interesse
illius quod possit purgare · Ista est bona
lec · qui hanc tenent mediunt in contrarium
facilius · quia ubi est dies et pena non ad
mittitur purgatio · ut · l · traiectitie · ff · i · ff · de
ac · et ob · et · l · mag · C · de condi · insti · Et
ideo alii dicunt quod hic non fuit adiecta pe
na ad finem aut contrarium non bene uidentur
Sed sustinendo istos dicens quod si ius actoris
non sit factum deterius · s · quod actio non sit
amissa dic quod committitur ad totum illud quod
ueniebat in actione · ut · l · ii · § · fi · eo · l · se · ff ·
qui satisda · co · Sed adhuc huic · l · non satis
facit · quia si committitur solum ad illud quod
debetur non expedit non purgare moram
quia tantum dabit propter istam stipulationem quantum
pro prima · quod hic fuit adiecta dies et pena
non contraria uidetur · s · ad § · de illa · l · magis
diuersis modis ut glo · quia uidetur dicere quod
ibi ueniebat post multos dies hic infra
paucos · pe · alii dicunt · Tu dic quod ubi est
dies et pena non admittitur purgatio nisi
in stipulationibus pretoriis et iudicialibus in quibus
fit interpretatio ex mente et equitate preto
ris · ut · l · in conuentionalibus · ff · de v · ob · puta
uit enim pretor equum si ueniret infra mo
dicum tempus et ius actoris non est factum
deterius quod admittatur purgatio ut hic
sed in conuentionalibus pretor habet iudicare ex
conuentione non ex sua equitate · ut dicit
in · l · in conuentionalibus · Et predicta uera
quando stipulatio pretoria pertinet ad litis ordinationem
ut hic · secus si ad litis decisionem · ut · l · si certi
dies · § · fi · eo · l · se · ff · de arbitris · quia facta
litis decisione · pretor se non intromittit quia
functus est officio suo · ut · l · iudex · de re iudi
secus in his que pertinent ad litis ordina
tione · Op · et uidetur quod semper ius acto
ris sit factum deterius propter expensas quas
ipse sustinuit · quia reus non uenit · So ·
dicit glo · quod propter hoc non dicitur ius actoris
factum deterius · Nam expensas recuperat
officio iudicis uel ex edicto · si quis iurisdi ·
non · obtemp · Tu dic enim dicitur ius actoris factum
deterius quando actio sua perimitur · non ratione
expensarum ut hac glo · et clarius in tertia
glo · Sed contra hoc op · ex · glo · de · l ·
si ita quis · § · sed · ff · de v · ob · ubi dicitur quod
admittitur purgatio more infra modicum
tempus si actoris non interest · non dicit
si ius eius non est factum deterius sed ratione
expensarum dicitur enim interesse · ergo · So · in
iudicialibus stipulationibus debet considerari solum
si ius alterius · scilicet actoris factum est deterius
quia expensas recuperabit officio iudicis ·

quia iudex non audiet eum nisi restitutis
expensis · ut · l · sancimus · C · de iudiciis · Sed in
obligationibus iudicialibus conuentionalibus in
spicimus an eius intersit et propterea non admit
tet eum nisi restituto interesse · ut dicto § · sed
et quod no · in · l · si cum dies · infra · eo · l · se · ff ·
de arbi · quia postea non erat qui faceret eius
restitutionem sicut in iudicialibus · Iste op · et dicitur
quod ius actoris sit factum deterius saltim
quia actio est in minori iure · So · istud interesse
non consideratur · ut no · in · l · quibus · ff · de
v · ob · et in · l · si creditori · ff · de · l · i · et est tex ·
no · in · l · pre · qui castrensi · infra · ff · de castren
pecu · ubi si pater aduisset hereditatem filii
tenet actione perpetua · si occupauit iure pe
culii tenetur actione annali · pro ti · ff · quando act · de
pecu · est an · et tamen propter hoc non potest ledi nec
hoc interesse attenditur · Op · ex glo · dicitur
hic quod liberat que ope exceptionis purgate
more · Contra · Primo ipso iure · ut · l · si insu
lam · ff · de v · ob · ubi more purgatio liberat
ipso iure · So · hic in stipulatione fuit adiecta
certa dies · in · l · contraria non fuit certa
dies adiecta / sed lex subintelligit tempus
quo insula fieri potuit sicut agitur ibi modicum
post cursum diei appositi allegate · ita ipso iure
tollitur ex beneficio legis · sed hic est mora ex
cursu diei appositi ab homine · ita illa non tollitur
per · l · ipso iure sed ope exceptionis · Modo
uenio ad glo · et ex eo quod dicit quod admittitur
purgatio sequitur quod stipulatio est commissa · de
quo dic ut dixi in · l · ita stipulatus · ff · de v ·
ob · ubi tractaui qualiter quando stipulatio committitur
Item glo · procedit ultra quando est commissa
qualiter purgatio admittatur · dic ut in glosa
clarius dixi in contrario quantum ad hanc
materiam · dixi supra · ff · de v · ob · l · insulam ·

Si plures · Si plurium
stipulatio sit indiuidua in iudicatum
si pro parte non impleatur in totum
committitur · sed de equitate pro parte
impleta obstat exceptio · h · d · Primo patet
dictum / secundo eius probationem de rigore tertio
dicit aliud esse de equitate · sed ibi quia uerum
sit tria ibi · uerum si parata · Op · de perm
tium · l · So · intellige quod sic conueniebant
hic ex eo ex qua poterant de iudicio
Sed op · iurisconsultus male loquitur · nam
negatio post posita facit equipollere suo con
trario · ut · l · legitimos · § · an ergo ff · de legi
tu · sed hic dicit unum est non omnes stratos
esse · ergo equipollet huic uerum est nullum sen
tentia esse · hoc autem est falsum quia unum non
stratum nisi unum Glo · dicit quod iurisconsultus
non considerauit istam equipollentiam / sed
uoluit dicere uerum esse non omnes stratos esse
et ideo glo · ponit dictionem ideo · Tercio op ·
quod pluralitas geminat singularitatem · ut · l ·
falsa · infra · ff · de condi · et demonstrat / esset ergo ac
si promisisset pro se de sticho · et pro se de
pamphilo · et sic non debet committi stipulatio
in totum · So · glo · quod hic pluralitas non ge
minat singularitatem · Tu bene dicas quod
ad hoc quandoque plura copulantur respectu plurium
et diuersorum effectuum et tunc pluralitas geminat
singularitatem ut dicta · l · falsa · infra · de con ·
et de · Nam alia erat uoluntas que relinque
batur uni alia que relinquebatur alteri
quandoque plura copulantur respectu unius et eiusdem
effectus et tunc pluralitas non geminat sin
gularitatem · ut · § · de · infra · l · quidam ·
et hic · Modo uenio ad glo · magna que
habet multum iuris et est difficilis · et ut eam de
clarem tibi diuido eam in tres partes · primo
loquitur de his que sunt in conditione tantum
secundo de his que sunt in dispositione tantum tertio de
his que sunt in dispositione secundum se sindicatione

op · op · op · op · op · op · Quia · op · op · op · op · op

que pluralitas geminat singularitatem

non dicitur conuenire ... 3 ... v ...

respectu accessoriarum obligationum ut pignorum et
penarum s. a ibi s. o casu 3a ibi et hoc in principalibus.
Item glo. et op. et videtur quod ab
initio possit dividi illud quod est in conditione
ut l. cum fundus s. vero. ff. de con. et de. et
secundum hoc siste servos est in conditione respectu
penalis stipulationis. ergo potest dividi. So. quando
loquitur de eo quod est mere in conditione. hic
de eo quod est in dispositione respectu alterius. de
quo. s. in tua parte glo. De primo ergo an con
dicio dividatur glo. distinguit optime propter
quod in multis membris. quinque in conditione
erat aliquid faciendum in quo dicit distinguendum
dumtaxat factum erat dividuum aut individuum
ut l. si plures. C. de condi. insti. et ibi per
Cy. plene. Adverte etiam quia tota distinctio
huius glo. loquitur in pluribus principalibus
non in pluribus heredibus unius principalis
in quibus dic quod condicio non scindit inde
l. cum fundus. de con. et de. ubi est casus.
Nota ergo quod licet per legem xii tabu. dividatur
actio et obligatio inter heredes active et
passive. tamen illud quod est in conditione
non dividitur inter heredes debentes implere
condicionem. ut dicta l. cum fundus. Et facit
ad eam que. s. dicam. Venio ad secundam partem
glo. et op. et videtur quod solutione partis con
tingat liberatio ipso iure licet creditor
non teneatur recipere partem. ut l. tutor.
ff. lucius. ff. de usuris. So. dicit glo. fateor
quod contingit liberatio respectu sui. sed illius
quod solvitur ut in contrariis. Non autem
impedit committi stipulationem penalem respectu
eius quod solvitur. ita dicit glo. et distinguit
an admittatur solutio partis. et distinguit
et bene propter quod in ultimo membro suo. in quo
glo. non usquequaque dicit bene. Nam in ob
ligatione continuus solo partis non fiat pe
titione actoris ex impendenti. ymo statim
potest petere ut l. in stipulatione. ff. de solu. et l.
si stipulatus. ff. de v. ob. et no. per Cy. in l. ii.
ff. si x. ff. de v. ob. nec ob. l. alle. in glo. quia
loquitur in obligatione alternativa non in obli
gatione continua. de quo per Cy. in l. cum here
ditarius. C. de te. cam. ergo plenius in l. eadem
ff. cato. ff. de v. ob. Venio ad tertiam partem
glo. que ponit maiorem huius ff. et istam ex
animabo. Op. ad hoc ff. de l. v. ff. si. ff. de
v. ob. So. ibi erat in obligatione dandi hic
faciendi. Vel op. quod ubi factum dividuum est
in obligatione si pro parte fiat pro parte tamen
pena committitur. ut l. eadem. ff. cato. ff.
de v. ob. So. glo. dicit. speciale est in iudiciis
quod non videtur bene dictum. Nam in iudiciis
solet esse specialitas ut mitius agatur. ut
dixi s. l. prox. et tex. est hic. Vel secundum istam
so. est dare quod agatur durius quia in con
tractibus non committitur nisi pro parte ipso
iure. sed in ff. cato. et hoc committitur in so
lidum de rigore licet de equitate obstet ex
ceptio. et ideo glo. alibi declarat melius
quam hic. et tangit etiam in l. si is qui du
centa. ff. utrum. de re. dubi. Breviter licet sit
factum dividuum. tamen in principali promissione
si pro parte tamen impleat pena committitur cum
effectu in solidum in stipulationibus conventiona
libus. ut l. si proticii. ff. rem ra. ha. et in
pre allegato. ff. cato. et l. si is qui ducenta
ff. cum ita. de re. dubi. Sed in iudiciis licet com
mittatur contra ipsum principalem in solidum
de equitate tamen obstat exceptio. et ista vera
sunt. quia iste stipulationes pretorie iudicant
de mente pretoris qui habet equitatem pre
oculis. ut dixi s. l. prox. in fi. Contra heredes
vero principalis obligatio facti dividui com
mittitur pro parte tantum ut dicto ff. cato.
vide glo. Ultima adverte. primo habes videre

que est ratio quod solutio partis parit liberationem
in parte. ut s. dictum est in secunda parte glo. tamen
quo ad commissionem pene prinde est ac si
non esset factum aliquid vel datum. Vero illud quod
est in obligatione respectu penalis stipulationis est
in condicione. ut quando promitto tibi dare centum
istud est in obligatione et si centum non dedero
promitto tibi dare tantum puta dupla. et hoc
est in condicione. sed condicio non dividitur
sed debet ex toto impleri. ut videtis in prima
parte glo. ergo recte. et ex hoc sequitur alia ratio
que est ratio quod obligatio dividitur inter heredes pro
missoris. tamen si totum solvatur in totum pena
committitur. Et est illa quia tamen quo ad penalem
stipulationem sit in condicione condicio inter heredes
non dividitur ut l. cum fundus. de condi.
et de. ergo oportet quod totum solvatur ne pena
committatur vel pignus distrahatur. Iste
videndum est que est ratio quod quando in obligatione est
datio non sufficiat quod unus ex heredibus det
pro parte sua ad evitandam penalem stipulationem
sed quando in obligatione est factum dividuum sufficiat
in dicto ff. cato. ratio est ut dixi. quia in conditione
non dividitur sed ex quadam necessitate in ob
ligatione facti dividui dividitur. quia unus
ex heredibus non potest facere pro parte alterius. ex
in stipulatione rem ra. ha. non potest unus ratum
habere pro alio. ideo tamen ex necessitate dividatur condicio
dividitur et commissio penalis stipulationis. ut
in ff. cato. sed in obligatione dandi. nec l.
xii tab. dividit prout est in conditione ut
dixi. nec ipsa necessitas dividit. Nam potest
unus heredum solvere pro alio. dicetis tamen istud
esset verum in quantitate. sed si ponetis in obligatione
speciei quod potest unus heredum dare pro alio
et tamen idem est. ut l. in executione. ff. pete. ff.
de v. ob. dicit sa. de are. in utrumque quod unus
ex heredibus potest solvere partem alterius con
sistente in specie tamen non possit alter liberari
ut l. si cum. ff. si ignorantes. ff. de proviar.
ab. de l. i. et facit C. de con. et de. aut si cap
tivi. facit etiam ubi de re. agri ex. aut quam
in speciem. et quod no. in l. vendite. ff. de iudic.
quod tene menti quia est novum quid et plus
facit quia in illis que pro parte expediri non
possunt quilibet habet administrationem in solidum
ut l. si cum uno. si ex nox. cum agatur. Ultimo
scias quod illud quod dicitur in glo. quod ex facto unius
alii tenentur in solidum in obligatione facti in
dividui. vel ubi est datio in obligatione intelli
gitur in contractibus stricti iuris. secus in con
tractibus bone fidei. quia tunc tenetur solum
ille qui contra facit. ut l. in depositi. cum l. se.
ff. depo. ratio est equitas que monet officium
iudicis in contractu bone fidei. ar. ff. comu. l. in
ff. heres. Item hac intellige in stipulationibus con
ventionalibus. secus in pretoriis. ut l. penal.
ff. ult. ff. ad l. falci. Item predicta vera de iure
civili. secus de iure canonico ubi in dispositione
pena non committitur nisi pro parte contra quam conveni
tus est. ut ex. de penis. c. sua. Et aliam istam
plenius vide ut examinavi in l. eadem ff. catho.
ff. de v. ob. quia hic solam summam tetigi.

Si lite pendente dubitatur in promit
titur quod alias non permitteretur. h. d.
Op. de l. ii. ff. i. s. qui satisda. co.
ubi hec actio datur ad interesse
hic dicitur quod datur ut sistat vel defendat.
So. intellige quod hic datur actio ad interesse a qua
actione fideiussor conventus liberatur exhibendo
eum vel defendendo ut iudicatum in quiritatur.
Sed nunc insinuatur quod datur actio ad inter
esse tamen nichil interest. So. dicit glo. ymo
interest non ratione debiti sed ratione expensarum
intelligitur glo. quod forte iste agens erat
recuperaturus ab alio expensas quas fecerat
habet qui forte sibi actionem mandaverint
vel cesserat. Item op. ab hac actione quivis
non liberatur defendendo reum cum persona principa

op.
8a pars
9a pars
3a pars
op.
op.

*nota quod ex parte ... fit libe-
ratio in parte*

So.
op.
op.
op.

requiratur ut l. ii. ff. siquis in iudicio. &c. effi-
turos quod in hiis que non possent expediri
per alium non admittitur defensio cum persone
presentia requiratur/ ut in quibusdam interroga-
tionibus prout tangit glo. in l. ii. &c. si ex nox-
ali causa. Sed in hiis que possunt expediri per alium
liberaretur fideiussor defendendo enim/ ut h
et l. in j. de ali. iu. mu. ca. fac. Bart.

Homo ubi est dies et condicio expectanda
dies. licet condicio eueniat. h. d. citatiam ista
unde pte in l. nulla. et l. hoc iure. j. de v. ob.

Circa materiam. Stipulacio alia acces-
soria assumit sibi naturam eius cui succedit.
h. d. primo loquitur de actore defuncto/ secundo
de reo defuncto/ tercio ponit unam limitacionem
secunda ibi Idem dicendum tercia ibi Idem pompo.
Item prima subdividitur. quia primo ponit
dictum. secundo ronem tercio remouet tacitam obiectionem
secunda ibi quia tales tercia ibi quod ius. Nota quod
actio que in alicuius locum subrogatur sa-
pit naturam eius in cuius naturam subro-
gatur. Item no. hic ff. quod qui ex post
facto desinit interesse et cessat dampnum
de preterito extinguitur actio que competit
ad interesse. ut in primo. ff. sed qui ex post facto
desinit interesse non tamen cessat dampnum
de preterito/ quia si uenisset fuisset lis contes-
tata tunc actio non extinguitur. dicit in l.
qui aut. ff. r. j. c. Opp. de l. Item illa. ff. i.
de consti. pe. glo. soluit. ibi actio princi-
palis tollit tempore hic morte. vel est quia
que tollitur tempore tunc ope exceptionis
hic ipso iure. Tu dic quod hic una actio acce-
dit alteri accessorie. ibi non accessit alteri quasi
principali/ quia ibi actio accumulatur alteri
non autem subrogatur/ ideo eius naturam
non assumit. Ista est uera soluto/ probatur iter
ibi. quia talis stipulacio propter rem quam da-
retur qui dicat ista stipulacio accedit. Opp. j.
de pecu. h. l. item ueniunt. ff. et cum predixim⁹
Vo. glo. in l. certi condicio certa si. magne
glo. dic quod actio que subrogatur loco al-
terius assumit eius naturam primordialem
non eam quam habere est ex post facto/ ut puta
quod cessat prestacionem et iniciam primam
pono pte in l. i. ff. hac aut. siquis te li.
ce ius. fu. Opp. de l. ex deposito et l. se.
j. de ac. et ob. Ja. de are hic soluit actiones
ex contractibus transeunt ad heredem ut ibi
nisi sint accessorie illis que non sunt transi-
torie ut hic. Uenio ad finem. dicit glo. no.
ex isto si quod hic dicit si non et nisi quantum
importat. Opp. de l. tercia. ff. si j. de ma. te.
Jo. ponit in l. act. C. de transact. Guill. hic
hic dicit quod ad dictionem nisi dicendum est quod aut
precedit oratio negatiua et dictio nisi ponit
aut precedit oratio affirmatiua et tunc excipit
ut dicta l. act. C. de transac. cum similibus. Sed
aduertendum quod quandoque precedens oratio perit seu
negat potenciam quandoque ponit seu negat
actum/ tunc dictio nisi sequens illud ponit uel pri-
uat secundum quod in precedenti est positum uel priua-
tum. Ita loquitur l. tercia. ff. si de mandato te istud
induxit glo. ad quem. promisisti te non uen-
diturum alii nisi michi. utrum tenearis in
uendere. h. de. dicit sic/ aut est dictum quod non
possit uendere alii nisi michi et tunc non pos-
sum te cogere ut michi uendas/ sed si uendideris
agam contra te. ut l. si sterilis. ff. pte. j.
de ac. emp. aut dico sic Nulli alii tenearis
uendere nisi michi/ tunc teneris uendere michi secundum
determinationem predictam/ quia cum negatiua sunt
dictio quod non tenearis alteri uendere nisi michi
ponit quod michi tenearis. Nunc in proposito
si promitto non uenditurum nisi tibi illa dictio
uenditurum habet tamen se uoluntatem promittentis
quod quando uendere uellet seu quando uendendi uo-
luntas affuit nulli alteri uendas nisi michi
igitur non possum cogere ut uendas de hac

materia ponit Cy. in l. act. C. de transac. et Dy.
in c. non remittitur. de re. iur. li. vi.
et Guill. hic. Sed quia uidetur michi quod ipsi
non habuerunt ueritatem huius materie. ideo aduerte
et primo sciendum est quod habemus tres dictiones
exceptiuas tantum scilicet preter. nisi. et preterquam quod
sunt quamuis dictio cum sine uel absque
non sunt exceptiue sed magis significant
quandam separationem/ ut uos legistis absque
petro hoc est separatim a petro. nunc innuit
quod pe. non legit. Idem in dictione sine. ut l.
sine. rem. ra. ha. et l. sine here. de adim. tu-
tori similibus. Secundo sciendum quod inter dictiones ex-
ceptiuas et dictiones taxatiuas de quibus dixi
in l. i. in primo. ff. siquis iusdi. non obtemp. est
differentia quia dictio taxatiua affirmatiue posita
unam speciem seu unum indiuiduum ponit totum
aliud genus remouet ut tantum pe. currit. et
nullus alius currit dictiones autem exceptiue
faciunt totum contrarium. quia aliquando remouet
unam speciem uel unum indiuiduum tantum ut si dico
nullus homo currit nisi pe. illa uniuersalis
remanet uera in omnibus nisi in petro tantum
ut l. act. C. de transac. Tercio est sciendum quod
exceptio dicitur est de regula uel de specie. ut l. i. de
re iur. et ff. de v. ob. de re iur. super Regula li. vi.
Unde res excepta oportet quod sit de specie cuius
est regula et eximitur tantum ab actu. Ex hoc ais
homo currit nisi pe. bona est exceptio quia
pe. est homo sed eximitur pe. ab illo actu cur-
rendi Non enim est bona exceptio. ais homo
currit nisi asinus nam incongrua exceptio
esset. Hiis premissis uenio ad dictiones ex-
ceptiuas et primo quo ad dictionem preter
uel ponat dico aut adicitur ei quod conti-
netur sub precedenti genere et posita exceptiue
ita quod si prima erat negatiua dictio preter
ponit quia excipit. si prima erat affirma-
tiua dictio preter priuat. ut l. nam quod
liquide. ff. pe. te. j. de penu. le. et cetera adicitur
rei que non continetur sub precedenti genere
ut lego tibi digestum preter equum tunc non
potest poni exceptiue sed assumit sibi aliam na-
turam et magis ponitur impliciatiue
quasi dicat lego tibi digestum super uel ultra
equum. ut l. filio. ff. uxori. j. de annu. le. et hoc
dicunt doc. et l. i. nisi. j. de pugn. act. j. de dico
in dictione preterquam hec autem non potest con-
uenire huic dictioni nisi cum tamen habeat in se
quandam negationem quia componitur ex si et non
ut hic in glo. non potest impliciare sed magis est
quedam oratio incongrua Nam nichil esset dicere
lego tibi digestum nisi equum. Ideo doc. in l.
actione. C. de transac. male faciunt iniste dic-
tione preter. et dictionem nisi in eisdem metis
Uenio ad dictionem nisi/ et aduerte siquidem
dictio nisi apponitur alicui termino contento sub priori
nec ei aliquid uerbum subiungitur tunc ponitur exce-
ptiue et si prima erat affirmatiua. dictio nisi
priuat/ si negatiua ponit sicut dictum est de
dictione preter et probatur in pall. l. actione
Si uero dictio nisi apponatur alicui termino non
contento sub primis uel ei aliquid uerbum subiungitur
numquam ponitur exceptiue sed condicionaliter. ut l. fidei
commissa. ff. si fidei. j. de le. iii. et l. i. et ii. de
inofficioso adiec. et l. obligationum fere. ff. condicio
j. de ac. et ob. Sed est sciendum quod ista dictio nisi
alio et alio modo importat condicionem secundum di-
uersitatem terminorum. Nam in ultimis uoluntatibus
dictio nisi facit dispositionem condicionalem. ut j. de
con. et de. l. quibus diebus. ff. quidam ticio/ sed
in contractibus non facit dispositionem condicio-
nalem sed facit eam resoluendam sub condicione
ut l. ii. de indie adiec. et ibi no. in glo.
hoc tamen non est sine distinctione Sed dico sic
aut precedit ista condicio importata per dictionem
nisi et sequitur dispositio et facit dispositionem
condicionalem ut dicta l. obligationum fere. ff. condicio
aut sequitur et tunc aut precedens dispositio
condicionalis est aut temporis presentis uel preteriti

qui admittitur defensio per aliquem

Bart.

Summa et diuisio

Opp.

Opp.

Opp.

Op.

Op.

No. de dictione nisi

No. quod si promisisti te non uendere alii nisi michi. utrum tenearis uendere

Tres sunt dictiones exceptiue

Differentia inter dictiones exceptiuas et taxatiuas

De qua re fit exceptio

No. de dictione preter

De dictione preterquam

De dictione nisi

et debet resolui in condicionem ut dicta l. ij
de iudic adiec. Et omnibus istis casibus dico
quod dictio nisi nunquam ponitur set fiat ut in con
dicionibus euentu prima dispositio euanescat
in condicionibus defectu dispositio prima remanet
in esse suo non quod aliquid ponatur per dictionem
nisi casus est in l. tercia ff. si certum pe. te et in
omnibus l. 6 allatis et per ipsum illud quod dy
dicit in c. non remittitur peccatum ex. de re. iur.
li. vj. quod dictio nisi ibi ponitur non est uerum
Non enim restitucio ablati remittitur peccatum
set illa indisposicio que impediebat remitti e
uanescat potest tamen remitti ¶ Secundo etiam
utrum sit aliqua differentia inter nisi et si non glo.
hic dicit quod tantum importat una quantum
alia dico quod cum dictio nisi ponitur exceptive
longe differt a dictione si non. hoc patet ad sensum
quia illud uerbum si non requirit unum aliud verbum
quod non facit dictio nisi. ut hac l. nisi. et
C. si cer. pe. l. si non singuli Set cum dictio
nisi ponitur condicionaliter tunc si dictio nisi
precedit et dispositio sequitur tunc idem est dictum
nisi et si non. ut dicta l. tercia in si certum pe. te.
et dicta l. abligacionum fere ff. condicio. j. de
ac et ob. Si uero dispositio precedit et dictio
nisi sequitur tunc longa est differentia quia dictio
si non semper facit dispositionem condicionale
quod est contrarium huius dictionis si. ut l. si tercia
j. cum. di. se. se. et l. 2. de con. et de. Set dictio
nisi non facit eam condicionalem set magis
resoluendam sub condicione. ut et dixi. quod
declaro et assummo istos terminos res est tibi
uendita nisi alius meliorem condicionem attu
lerit istud nisi importat in se non et sic
illud non negat unam eandem tantum ibi sub
intellectam sub illa condicione que ibi impor
tatur quasi dicat non sit tibi empta si alius
meliorem condicionem attulerit hac probat l.
quibus diebus ff. quidam ticio de con. et
de. dices tu quare ergo in ultimis uoluntatibus
facit disposicionem condicionalem Respondeo hac non
est ex uirtute dictionis nisi set ex uirtute legati
que est ut quamlibet legatum purum adimitur
sub condicione uidetur sub contraria condicione
datum ut l. legatum de adime. le. et l. aliquando
de con. et de. ¶ Set dices tu quare in con
tractibus si precedit dispositio pro uerba futuri
temporis dictio nisi facit dispositionem condicionale
Respondeo hac non est ex uirtute dictionis nisi sed
quamlibet dispositio per que talis uerba confert
in aliquem futurum euentum est condicionalis
ut l. stichum j. de l. 1 ¶ Set dices quare quando
dictio nisi precedit et dispositio sequitur resoluitur
in si non et facit disposicionem condicionale
Respondeo quia tunc non precedit aliqua oratio ad quam
illa negacio importata in dicto nisi possit
referri ideo refertur ad id quod statim sub
iungitur ut si dico nisi ueneris dabis decem
hac est si non ueneris dabis x. Alias autem dictio
nisi cum condicionaliter ponitur licet resoluitur in non
et si non aut in si non ut ex predictis patet
non tamen quod aliquo casu ponitur ut et dixi
et sic glo. que hic dicit quod ponitur ni dicat
uerum. set dispositio prima remanet firma in con
dicionis defectu ¶ Nunc uenio ad questionem de
qua dixi. et hic replico. promittis mihi aliquid
uendere nisi michi an michi tenearis uendere
certe hic dictio nisi ponitur exceptiue quod
neminem uenderes nisi michi. Si promittis etiam
qui continet sub primis nec subiungitur
aliud uerbum et cum precessit oratio negatiua po
ut l. actione. C. de transac. et hoc est uerum
dicendum est ergo quod negat oratio prima que
illud importat dictio nisi promitto neminem
uendere nisi tibi si pones quod illo tunc ego ha
bebam rem uenalem et uoluntatem uen
dendi hoc importat quod tibi promitto
uendere Si uero uoluntas uendendi tunc non
aderat set dubitabas ne si uellem uendere
alii uenderem recepisti promissionem a me
quod neminem uenderem nisi tibi certe intelligitur

si uendere uolam. et dictio nisi ponitur promitto
tibi uendere cum uendere uolam. et sic non potes
agere contra me ut uendam tibi set si alii uen
dam tenetor. ut l. si sterilis ff. pelt. j. de
act. emp. Bartolus doctor

Si quis habeat promissum de quibus
sistere in certo die et quo ad forum non
quo ad facultatem h. d.

Quid autem ¶ Illud intelligendum
sufficiat ab inicio interesse licet de
sinit ex post facto h. d. ¶ Oppono et
uidetur quod debeat expectari tempus
litis contestate. ut l. in ff. in hac j. comma. dicit
glo. speciale est in iudiciis ut alia multa. tu di
cas quod ibi inspiciatur tempus litis contestate
si ante moram non precessit quia antequam aga
tur ex stipulacione sunt in mora sistendi. dic
ut stat. indebitis ¶ Oppono j. man. l. si procurator
ff. mandaui. glo. soluit eodem modo speciale
est hic in iudiciis quod non placet quia in iu
diciis debet esse speciale ut mitius agatur non
ut durius. sed hic durius agitur dic ergo
quod ibi desinit interesse et cessat dampnum
de preterito. ut l. si cum ff. qui iniuriarum et eodem
¶ Oppono j. de ac et ob. l. is qui seruum et de
inpen. in re. do. sunt l. et an in totum et l. pe.
ut refert ca. in l. ad compandas ff. man.
dicit quod in contrariis non sunt commissa actio
ad interesse uel si sunt commissa erat commissa
eo tempore quo tamen effectum agi non potuit ista
solutio non placet ut statim dicam ¶ Oppono de alie
iu. mu. ca. fac. l. non solum ff. hec actio So.
dicit pe. ibi actio ad interesse sunt commissa
commutabiliter tamen quia reus offerendo se defensi
oni poterat euitare illam actionem. ut l. in
nisi. et ti. ista solutio procedens est contra casum
l. stermus circa fine. C. de fideius. ubi si reus
decedit infra tempus infra quod potest mora pur
gari non liberatur fideiussor. et tamen actio non
erat commissa incommutabiliter nec poterat
cum effectum agi. dic ergo uerius quod in contrariis de
sinit interesse ex post facto. et cessat dampnum
de preterito ¶ Oppono j. de furt. l. inter omnes in prin.
So. ista est diuersa ratio hic cum petitur interesse
ubi uero petitur pena legalis quia interest
non quod succedat loco interesse ¶ Oppono j. de
condi. fur. l. et ideo. et j. ad exhiben. l. tu
in. et j. de rei uen. l. sin autem ff. i. et glo.
assignat ista duo ultima contraria et non sol
uit. So. quicquid dicat pe. in dicta l. ad
compandas. illa est alia ratio hic cum petitur
interesse. in illis petitur res quia interest
et ideo utrum sufficiat ab inicio interesse dic breuiter
aut petitur. aut petitur pena que interest
primo casu. aut petitur interesse quia non factum
aut quia malefactum. si quia non factum. tunc
aut desinit interesse tunc et non cessat dampnum
de preterito et sufficiat ab inicio interesse quia actio
extinguitur. ut in ff. iniuriarum qui. et l. si
procurator ff. mandaui j. man. aut desinit
interesse tunc et cessat dampnum de preterito. et
tunc sufficiat ab inicio interesse. ut hic. et in ff.
qui iniuriarum nisi. et j. de eden. l. ubi. aut
petitur interesse quia malefactum. et tunc aut
est factum dolose et cum delicto et sufficiat
ab inicio interesse. ut l. in ff. nemo al. ff. recti
de ui. et ui ar. aut est factum sine delicto et
tunc non sufficiat ab inicio interesse si ex post
facto desinit interesse. et cessat dampnum de
preterito. ut l. si aliud ff. est et alia. j. quod
ui. aut clam. de inpen. l. et an in totum.
et l. si. ff. i. j. ad l. ro. de iac. Si uero petitur
pena. quia interest. tunc aut est pena con
uencionalis que succedit loco interesse. et
distinguitur eodem modo quo dictum est de interesse
ut in ff. qui iniuriarum. Si uero est pena lega
lis que non succedit loco interesse. ut l.
inter omnes in prin. j. de furt. et l. iniuriarum

nota

estimacio .i. deuiret . et de suo tor . l . doli . ff . Si uo petitur res quia intest aut petitur actione psonali aut reali si psonali distingue aut desit inesse fro actoris aut fro alterius Si fro actoris desit compete actio ut l . et ideo . de con . sin . Si fro alterius . aut ille alius represtat psona actoris . et idem ut l . si ser uus . in prm . de con . sin . Aut non et tunc non desit compete actio ut dicta l . et eo de con . sin . Si uo agitur actione reali tunc aut desit inesse ex post facto rei aut alio modo primo modo non desit compete actio ut l . si post acceptam .i. de rei uen . Si alio mo tunc actio desinit compete ut l . tignum ff . si . l . ad exhiben . et de rei uen . l . sin aut . ff . si .

Quotiens Qui promittit cu siste qui non potest esse in iudicio non ualet h . d . Op . sumus pte in aliquibus casibus esse in iudicio . go e dubium . go ratione dubij committitur stip . ut l . si cu in prm . B . e . So . non dr esse dubium illud de quo est regula licet sint alique cas . nisi de casibus spalibus spalis mentio fiat ut hic pz dixi in l . y . B . siquis ius uo n .

Si procur. Stipulo cautionis sup re dm in dubio intelligitur sua procuratorio noie et ad dm inesse refertur h . d . Op . q in dubio uideatur sua noie agio ut l . et magis .i. de solu . So . hic procur stipulatur e ut procur merito iudicitur sua procuratorio noie in contrarijs fecit simplr actum qui pt eque cade in procuratorem sicut in dmn Querit glo . utrum ex hac stiplone detur actio dno certe sic et dic ut in glo . Bartolus de . t . de .

Si tutor. Si promittens de iudicio sista desit posse conueniri stiplo euanescit h . d .

De ferijs et dilacionibus etc . Rubrica .

Continua Vocatus ius quis non uenit quia satisdat ut in ti . ius uo . ut cauit quis non uenit quia impeditus p aliu ut in ti . nequis eu qui ius uo . et in ti . de eo p quem fie erit . quis non uenit impeditus casu fortuito ut in ti . precedenti quis non uenit quia sunt ferie et dilationes . ido ponit hic Rubrica de ferijs et dilatc . quis nulla excusacone hs ideo oz eu uenire et tunc dz ei edi libellum ido sequitur Rubrica de edendo Bartolus de .

N

Ferijs querit glo . quid de milite uel clerico . dic ut in glo . Bartolus .

Sed si pretor ua let iudiciu in ptmtem si non opponatur exceptio feriarum . si in absente iudiciu nulla erit h . d . Op . glo . de l . si feriatis .i. de arbi So . glo . duobus modis quibus pt esse bona Sequa glo . no q p ptes pt iur solempnitas relaxari sic .i . c . l . si feriatis Sz queritur hic quo an ista renunciacio feriarum ualet ex iudicium uidetur q non ar . C . de pac . pig . l . i . In contrarium uidetur et istud tenet comiter p l . i . ff . i .i. qui appi non li . et C . de temp . appi l . pet . ff . fi . quod intelligit guill nisi alia ca de nouo superuenit ut puta si superuenirint diutie ppt quas e nate q acciperetur quod non eat tempe celebrata contractus ar . l . de etate . ff . ex ca .i. de mi . ac .i. de procur . l . past libe ra . l . se Item aduite q renunciacio feriarum facta simplr intelligetur de pntibus tantum nate e q dicatur de ferijs indictis et indicendis ar . l . i . m aut .i. de audi . et ar . legis tan iuramento test . et determinat q sic

et est casus ex de testi . c . sup hijs . et de re iudi . c . tius Querit de alijs solempnita tibus ut de lite contestacione libelli oblacione et similibus dic ut C . de lit . cont . l . i . et aut offeratur . et ex de offi . dele . c . de cetero et p jo . in . de re iudi . c . si al . tu ca . li . uj . et p simo . ex . de testi . c . cu ca . quod c . fiat q dicit testium non lcime examinatorum pnit consensu ptium approbari et guill in l . i . et in aut of feratur . C . de lit . contest . Nemo ad alia colle legium suum ut l . y . B . siquis i ius uo . So . ut in glo . Op . q ptor pt derogare iuri tum li . ut ius ciuile B . de mi . et iur . So ut in glo . Op . illud quod nullum e non potest ut l . nam et si . u . past defectu de iuris . te . sz hic dr q sna e nulla . et postea dicit q insimabitur So . dicit glo . insimabitur .i. infirma ee ostenditur et declarabitur te ne menti istam glo . p istu tex . et glo . dicit q iudicatus officium possimus implorare ut sniam pnunciat nulla dixi in l . si expssim .i. de app Querit glo . utrum sna nulla potest consensu ptium confirmari Vr distingue aut e nulla solum propter defectum consensus et potest consensu ptium confirmari ut l . in . ff . si ptur . al fius .i. rem ra . ha . Aut ppt alium defectum et non pt confirmari ut l . si expressim .i. de app . Bartolus

Sz excipiuntur Nota q si aliquid conceditur ratione necitatis . catenus conceditur qtus necitas cessat . et non ultra . Glo . dicit pmu q hodie forte sufficit executoris mis sio ut fiat interrupcio Videtis illud non est uerum simplr . sz cu distinctione qua huistis in l . fi . de eo p quem fac . erit Bartolus

Etatem probandi Nota istos casus et specialiter illud quod dicit ut etates probentur No . go q iu dex principalis pt adiri ad hoc ut pnunciet sup etate alicuius . ple dicit in l . de etate .i. de min . Sz no illud quod dicit de inmissione ca rei suande Et glo . in telligit q psona eet suspecta tene menti Et nota q processus in contumaciam suspecti ualet tempe feriato . quod no bn Item no illud quod dicit in aspau atrox iniuria estimetur . quod fiet p ipm iudice uel p mediros uel alios expertos Bartolus

Solet hic ponit glo . qonem de bone quid si debeas in boue que timeo mori an nam possit agi tam dicit glo . q sic Sz determinatio glo . non placet guill . quia pt sibi esse consultum p interpellacionem factam extra iudicium ut l . quod te .i. si cer . pe . et l . si ex legati ca . .i. de . . . Bartolus legum doctor

Oratione post primam dilationem alia dilatio non e danda nisi ca cognita h . d . Bartolus .

More romanorum dies incipit a media nocte . et alia media nocte finitur h . d . Op . et uidetur q incipiat dies ab hora uesperarum ut in genesi ca . i° . et in ympno bti ambrosij . So . dicit glo . hic sm morem romanorum sm alios secus . Riui go ecclie tenemus quo ad officia et quo ad indulgencias in certis tempus cat ad ti . quod c p contra sinam constitucionem e dilacio unius diei . posset compari usque ad media noctem . nota ea istud uidetur contra tex . in aut . de iudic . . si de bene . simo . ex . de offi . dele . c . consuluit dicit q de nocte non pnit celebrari actus iudiciarij . nisi de ptium uoluntate uel nisi res eet tempe pitura .

nota questionem ad hoc an aliquid possit fieri
de nocte

ar. l. 2. et l. 3. § e. et isto modo potest intelligi lex
so. Op. ff. de solut. l. si soluturus. ubi solutio
debet fieri congruo tempore. et sic non de nocte.
De glo. ubi videtur tacite actum in contrarium.
Contra hoc videtur. C. de transac. l. nos in more
actus extraiudiciales qui fiunt ab uno vel
a pluribus volentibus possunt fieri quolibet tempore
etiam de nocte ut ibi. sed si volo compellere aliquem
ad aliquid faciendum vel recipiendum tunc
hoc non potest fieri de nocte. altera parte invita. licet enim
actum non videtur sed videtur actum contrarium
ut hic dicit glo. Tu autem distinguere
sic. cum queritur nunquid aliquid possit fieri
de nocte. dic. quedam sunt que de iure non
sortiuntur effectum. ut delictum et similia. et ita puniuntur
de die sicut de nocte ut l. iii. ad l. iul.
quib. et l. tempus ff. de adult. et quedam sunt
que de iure sortiuntur effectum et tunc aut quis
qua die dicatur factum. et dic ut hac l. aut
an valeat quod est factum et tunc aut loquimur
in contractibus et ultimis voluntatibus aut
in iudicijs. primo casu contractus possunt fieri de
nocte. et etiam ultime voluntates. ut l. nos in
nove C. de transac. et l. ad testium ff. possunt ff. de
testa. Tamen si vellem aliquem compellere de nocte
ad aliquid faciendum vel ad solutionem recipiendam
tunc non possum altera parte invita. licet
enim actum non videtur sed videtur actum contrarium
ut hic dicit glo. Congruo enim tempore
et non de nocte debet fieri solutio. ut l. si so
luturus ff. de soluc. Si vero loquimur in iudicijs
et tunc debet fieri de die alias non valet ut in auten.
de iudi. § sedebunt. nisi de partium voluntate fieret
de nocte ut dicit Inno. in c. consuluit. extra
de offi. dele. et ita potest loqui glo. hic. sed Ja.
de are. dicit quod in media nocte potest se punire
vel nisi res esset tempore peritura. ar. § e. l. 2.
et 3. vel iurisdictio iudicis expiraret ut de eo
capitulo consuluit. Bartolus.

Omnes negotia inclinativa possunt
quolibet tempore expediri. 3. d. No.
quod ferie sunt inducte solum in actibus
iudicialibus non in alijs. simile
in l. fi. C. e. Ad istud op. § e. l. 1. nisi. et
l. 2. et C. e. l. act. So. quinque iudicium agitur
super causa criminali. et tunc an ferie sint servande
dic ut l. prouinciarum C. e. Si super causa civili tunc
aut sunt iurisdictionis voluntarie et possunt die
feriata expediri ut l. act. C. e. Aut sunt
iurisdictionis contentiose et tunc aut respiciunt
actum favorabilem et pium ut quod dentur
tutores et constituantur alimenta. et possunt
expediri diebus feriatis. ut l. 2. 3. et 4. § e.
quod intelligit glo. de feriatis ob necessitatem
hominum. ut l. act. C. e. et Ja. de are. et Cy. refert
in l. fi. in prin. quod etiam intelligitur diebus
feriatis ob reverentiam dei factis. extra e. c. ult. Aut
non est tempore periturarum rerum et non potest agitari
die feriata nisi de voluntate partium si sunt ferie
ob necessitatem hominum ut § e. l. 1. in prin. et l.
si feriatis. et hic. fallit in appellatione que potest
interponi quali3 die ut C. e. l. 1. Item fallit
in libello. qui potest dari quali3 die. ut l. mi
les. § sexaginta. de adult. et no. § e. l.
1. super verbo compelli. quam gla. no. quia loquitur
magistraliter quod § sexaginta. et idem tenet
Spec. in tractatu de ferijs. Bartolus.

Imperatorius. Tertiam finiat
dividit in tres partes. primo ponit
regulam in causis civilibus. secundo ponit
aliam in causis criminalibus. tertio ponit
unam limitationem ad utramque regulam. secundo ibi
in capitalibus. tertia ibi sed utrique. No. quod
in causis civilibus ad probandum non potest dari
nisi una dilatio. Ex qua no. quod quelibet dilatio
que datur ad probandum dicitur peremptoria. et
ideo non est necesse etiam dicere peremptorie quia
qua dicit quod non potest dari nisi una di

latio. ergo illa una est peremptoria et ideo non est
necesse quod dicatur et peremptoria. No. quod plures
dilationes dantur accusato quam accusatori
Nota quod plures dilationes dantur in causa
capitali quam civili. Item no. quod ubi dilatio
requirit cause cognitionem. dum dicit nisi. sed utrumque
tamen cum cognitione. Op. et videtur quod plures
dantur. ut § e. l. ordine. dicit quidam prima
datur sine cause cognitione. secunda cum cause cognitione
istud est contra istum tex. Alij dicunt quod
ab initio fuit statutum quod daretur una postea
quod darentur plures. Id non placet quia
innuit quod ista l. precedit l. ordine. quod non est
verum. apparet ex ordine ut in prima constitutione
C. in fi. Ultimo glo. dicit hic et bene quod
prima dilatio datur cum levi cause cognitione ut
hic. secunda datur si doceret se impeditum in prima
dilatione ut l. ordine § e. et sic potest intelligi
iste tex. dum dicit singulis causis hoc est singulis
impedimentis dicit glo. pro huius declaratione
est videndum que cognitio habeatur in
prima glo. dicit solum in moderatione locorum
ut l. ordine § e. et l. 1. C. de dilat. Docto.
addunt quod a iudice petatur quid vult probare
ar. ff. de iur. iur. l. si duo patroni § ult. et ff.
de his. l. siquis liberos. in fi. et propter hoc quidam
antiquam dederunt terminum ad probandum dederunt terminum
ad producendum positiones et articulos suos
ut sic examinentur utrum sint admittendi vel
non. et iste est satis bonus modus. Alij vero
dant dilationem simpliciter et infra dilationem
examinat utrum sint articuli admittendi.
Tertia cognitio est ut non petant dila
tionem calumpniose. ar. C. de fal. l. 2. Circa tamen
que cognitio adhibeatur in secunda dilatione
dicit glo. quod doceat se iusta causa impeditum
in prima ut l. ordine § e. Hic advertendum quod
in eo tantum in quo fuit impeditus in prima
debet sibi restaurari per dilationem secundam. Exemplum
omnes testes fecit venire solum unum non po
tuit hoc faciendo causa gravaui et quidquid
fieri potuit tertie secunda dilatio dabitur sibi solummodo
ad illum testem producendum ut ff. de iud. iur. l. ad
monendi. ubi quibus solis etc. et ita dice
bat Ja. bu. Idem videtur in tempore ut si do
ceat se impeditum solum in duobus diebus
ultimis illi soli dies sibi restituantur. ar. ff.
de mi. resti. l. divus. et quod ibi no. et per
hoc sequitur quod si impedimentum fuit in du
obus diebus debet petere dilationem secundam infra
duos dies. postea non audietur. ut no.
in dicta l. divus. et ff. de mor. l. interdum. et
hoc verum de rigore Spec. tamen in ti. de dilat. §. 1.
videtur dicere quod de equitate debet admitti
si maliciose hoc non faciat. tamen hoc non bene
probat. Ites quod secunda dilatio datur propter impedi
mentum quod fuit in prima. Innocentius assig
nat aliam causam propter quam potest dari secunda dilatio
scilicet si prima dilatio non fuit integra debet enim
prima esse trium mensium. ut C. e. l. 1. si ista fuit
integra tunc iudex de facili dabit secundam.
ut notatur ab ipso extra de testi. c. ultra tertiam.
hoc non videtur verum Nam dilatio est arbi
traria. non tamen potest excedere tempus trium men
sium. ut dicta l. 1. C. e. ibi Non amplius quam
tres menses etc. minus ergo potest suo arbitrio
et ita videtur observari de consuetudine in
partibus istis. dixi in l. 2. ff. de re iudi. Puto
etiam quod iusta causa sit danda secundam dilationem.
Si ius adversarij non est factum deterius sed
omnia integra sunt. ut si ceans. vel quia peto
secundam dilationem ad probandum aliquid adversus
quod reus potest ita facere suam defensionem
modo sicut primo debet dari dilatio Sed si in prima
dilatione adversarius habebat testes ad probandum
contrarium quod modo non habet vel aliud simile
tunc hoc dari non debet. ar. § ti. 1. l. et si post
tres et de adop. l. mancipiorum. Sed si in
causa appellationis iste admittetur ad probandum
quare non hic. que eadem equitas dictat potest
hoc contempnetur ut habeat appellare necesse

no iudex ¶ Qrõ quid si ẽ dictũ in actis iudex statuit ad probandũ terminũ ·x· dierum pro prima dilatione utrũ ista prima intelligatur peremptorie R° ista alia possunt hic huic intellectũ cũ dilatio debeat ee triũ mensiũ ·ut· C· e· l· i· intelligatur de prima dilatione hoc ẽ pro primo mense et hoc procedit tenendo op· Innocen· quam s· dixi · Vel aliter in prima dilatione intelligatur cũ in ca· debeant dari plures licet ·2ª cũ grauiori cause cognitione · Intelligo pro prima · scilicet peremptoria secundum formam huius ·l· q̃ iudex polliceatur se daturum secundam si de iusta cã doceat Et hoc magis placet

¶ Sz qrõ · quid si iudex dedit secundam absque aliqua cause cognitione · tex· uidetur hic q non ualeat · dũ dicat plus q̃ semel tribui non posse nam uerbũ potest iunctum cũ negatione inducat necessitatem · priuat enim potentiam ut ·j· de furtis ·l· non potest et ex· de re· iu· ·c· i· li· vj· et ibi no· per Io· an· In contrariũ facit quod no· per Inno· ex· de testi· c· in causis · sed ibi non loquitur de 2ª uel 3ª productione ut ·j· dicam ·

¶ Qrõ de intellectu horũ uerborũ singulis causis Glo· 2ª parua exponit tribus modis glo· ista magna quo ultimum tenet ultima · tu tene 2am expositionem ut exponas · singulis causis ·i· singulis capitulis se se inuicem non compatientibus · hoc ẽ si ante litem contestatam datur dilatio prima ad deliberandũ · ista una dilatio no· impediet q̃n detur alia dilatio ad probandũ exceptiones dilatorias Et intelligo de dilatoriis se compatientibus adinuicem Nam si una debeat examinari prius ut exceptio declinatoria iudicis secundum ea que dixi in ·l· si conuenerit · de iurisdic· o· iudi· Illa no· impediet q̃n detur alia super aliis declinatoriis et dilatoriis Item iste dilationes non impediunt q̃n detur postea alia dilatio ad probandũ de meritis cause et hoc ẽ q dicit singulis causis ·i· singulis capitulis Ex hoc hes q etiã si ante litem contest· dantur dilationes ad probandum quelibet intelligitur peremptoria sicut post litem contest· per hanc ·l· Et hoc etiã uidetur sentire spec· in ti· de dilatio· ·§· i·

¶ Item ex hoc hes q q̃n sunt plura capitula se inuicem no· impedientia · potest dari una dilatio pro omnibus ·ut· C· de iure iu· ·l· generali· ·v· nullo Sz q̃n sunt plura capitula se non compatientia · tunc pendente dilatione super uno cessat affectũ iudicis super alio · ut C· c· l· sine ps· Ex hoc appet q prima expositio glo· que dicit singulis causis ·i· singulis instantiis non est uera · Nam de necessitate dent dari per singulis instantiis singule dilationes · ad diuersa tñ ·

¶ Remitto glo· et op· ad predicta · si plures dilationes dantur in ciuilibus · ergo ẽ idem quod in capitalibus quod ẽ contra hanc ·l· R° dicit gla· q in criminalibus dantur due uel tres sine cause cognitione Non aut dabitur una alia nisi causa cognita · quia hic tex· non dicit singulis causis

¶ Aduerte quia glo· dicit secundum in criminali cã non dicit in capitali · ita etiã ipsa loquitur cãa sine gla· et sic intelligit secundum regulam huius ·l· in criminali Idem uidetur dicere azo· in summa huius ti· Doctoribus nris contra nõ placet · quid enim refert ex qua cã criminali uel pecuniaria agitur · certe nichil · debet g° hic intelligi in causis capitalibus large

secundum ·l· sed et siquis · §· rei capitalis · ff· si quis cauci· ut comprehendat etiã membri abscisione · ut no· in ·l· imperiũ · ff· de iuris· o· iudi· et de offi· eius qui uice al· ge· ·l· i·

¶ Item aduerte q glo· uidetur dicere q post istas duas uel tres dilationes non dabitur alia · ex causa impedimenti in criminalibus quod non credo uerũ · quia defensione rei dz iudex perquirere etiã reo non petente · ut ·l· unus · §· cognituros ·j· de q̃o · Vn putarem dandas ulteriores dilationes ex cã · et glo· non habuit hunc intellectũ que dicebam · sz uult q post primã dilationem in 2ª uel 3ª non adhibeatur cognitio de impedimento · quod ẽ uerũ per hanc ·l·

¶ Op· C· de iudi· aut· iubemus · quid et q̃n iudex · aut qui semel et ·j· de iudic· ·l· ad peremptoriũ · dicit glo· ibi de dilatione que datur absenti · hic presenti Intelligas que datur absenti · scilicet ad ueniendũ · et sic ẽ dilatio exspectatoria que no· intelligitur peremptoria nisi dicatur uel emanet tamen dilatio · ut dicta ·l· ad peremptoriũ cũ ·l· se· et ·l· tres denunc· C· quo et q̃n iudex · dilatio aut probatoria siue datur absenti siue presenti semper est peremptoria et sic una dabitur ut hic nisi cã cognita

¶ Op· in aut· de testi· §· q̃r uo· et C· de probat· aut· at qui semel · Solo ibi non dicit q dentur plures dilationes · sz dicit de quarta productione · de quo per Innocen· in ·c· in causis · ex· de testi·

¶ Tu dicas declarando predicta · q̃nque quis uult impedire uolentem probare propter lapsum dilationis · et loquitur ista ·l· · q̃nque lapsus dilationis non obstat · quia adhuc ẽ infra primã dilationem · uel licet plures sint elapse · subest iusta cã concedendi aliã · Et tunc si uult aliquis impedire propter multitudinem productionum · tunc loquitur aut· at qui semel Non enim debet admitti quarta productio nisi cũ solemnitate ibi posita · et siquis fuit admissus predicta solemnitate non seruata · tunc loquitur quod dicit Inno· in dicto ·c· in causis · dixi ipse in repetitione dicte aut· at q̃ sepius

¶ Op· C· de dilatio· ·l· si q̃n · certe ibi alius casus est ¶ Non enim dz dari tempus ad deliberandũ actori qui debuit uenire instructus · hic loquitur de dilatione ad probandũ

¶ Op· C· e· l· ait a nob· · s· ibi loquitur facta relatione et consultatione principis · quo casu debet cã remitti instructa · et dz dari nouus terminus ad probandum ut dicit glo· hic et ibi · quod no· ẽ tenendum · q̃ consultor nouas probationes non dz admittere

¶ Op· ·j· de adulte· ·l· in criminе · dicit glo· speciale in crimine adulterii ut reo non detur dilatio · Si in adulterio nulla datur dilatio et probationes ibi requiruntur q̃ñ fiet · certe ex hoc appet maius q ualent probationes si fiant sine dilatione · quod tenet Ia· de are· per illã ·l· et per ·l· unus · §· cognituros ·j· de q̃om·

¶ Vltio queritur glo· quare plures dantur dilationes in cã criminali q̃m in ciuili · tu dic · quare plures in capitali q̃m in ciuili R° · quia ibi non ẽ ita currendum sz requiruntur probationes luce clariores · ut ·l· sciant · C· de probat·

¶ Cont· hoc uidetur q in criminali statutũ ẽ biennium · ẽ ciuili triennium · ut C· de iudic· ·l· properandũ · et ut ·j· rer· temp· q̃o cri· ter· ·l· i· Vo· toti instantie statuitur breuius tempus ad hoc

ut magis solliate intendatur. Sed ad probandum statuitur maius tempus ut clarius inde- q° s
atur. Item querit glo. quare plures di-
lationes dantur reo quam actori. Respondeo quia
favorabilior est. Dic ut in glo.

— De edendo Rubrica —

Querit glo. quare dixit de edendo non q° s
de edito. Respondet ut ostenderet quandam ne-
cessitatem imponi edenti. Istud nichil est dicere.
Breviter hic iurisconsultus intendit tractare
de edendi actu. ideo hic ponit de edendo per
gerundium quod significat actum. Non autem
dixit de editione quia non intendit trac-
tare de editione sed de actu edendi.

Qua quisque actione agere volet eam edere debet. Petitio debet Sua
exhiberi reo ut possit de-
clarare seu deliberare an
velit cedere vel contendere.
h. d. Dividitur primo ponit
dictum, secundo rationem dicto declarat
dictum, tertio ibi nam equissimum. tertia ibi edere.
Nota quod libellus debet dari ita clarus quod
reus possit instrui an velit cedere an con-
tendere. alias non procedit. Secundo nota quod si da-
tur terminus ad deliberandum secundum formam autem
afferatur non sufficiat reo venire infra
terminum et dicere deliberavi contendere vel non
contendere, sed infra illum terminum debet producere
suas exceptiones declinatorias et dila-
torias siquas vult per istum tex. qui dicat
veniat instructus ad agendum etc. et si in-
structus appetit quod non debet habere nova dila-
tione ad proponendas sed novas exceptiones
ut l. si quis. C. de dilat. Tertio nota quod est
in electione actoris vel dare copia libelli
reo expensis suis vel quod statuatur sibi
terminus ad accipiendum copiam expensis rei
sed tex. in auth. afferatur videtur dicere quod
debet dari libellus ipsi reo et sic expensis
actoris. Unde non habet hodie hanc potestatem
quod in quibusdam locis servatur, ita te-
net glo. quod detur expensis actoris in c. se-
pe in glo. super verbo pronunciatum extra de ver.
signi. in clem. Tu sua consuetudine servari.
Nota in glo. magna in prin. de dictione
premde et exinde. Firma ultimo quod non est
de necessitate quod libellus detur in scriptis dum
dicat quod dicat adversarium ad aliud etc. et ibi
dicendum etc. quod est hodie correctum per auth.
afferatur. Venio ad apparatum quero dicat q° s
hic qua quisque actione, quid de officio iudicis,
dicat glo. idem. Tu tamen hic dic ut in §.
1. insti. de act. et in § ubi decretum tetigi
in l. 2. § de iurisdic. o. iudi. Secundo quero q° s
et miror glo. magnam quo debet fieri editio
actionis ut per hoc reus certificetur an
velit cedere vel contendere, dicit glo. suffi-
cere duo exprimendo tamen ipsa actione etc.
et causam, de conclusione nichil dicit quia
illud importat verbum actio. hic est debet
poni conclusio que sequatur ex tamen premis-
sa et debet peti res. ut C. de fidei co. li.
l. fi. et ff. de neg. ge. l. pompo. in nego-
tiis infi. et C. de dival. l. ut fundus, et C.
de fidei co. l. 2. Si enim conclusio non poneret
in libello non esset certus reus, velit cedere

vel contendere ignorans quid petatur.
Querit glo. dixit quod debet designari res quo
qualiter designabitur. Glo. non dicat sed aut est
actio universalis aut generalis aut particularis
dic ut in glo. Universalem actionem intelli-
gas que datur ad aliquid quod de sui
significatu multa in se contineat ut est
universitas iuris ut hereditas vel bonorum pos-
sessio et similia ut hic ponitur in glosa
sive sit universitas facti ut peculium quod
tamen dic ut l. iiii. in prin. ff. de pecul. legat. Sed
dicat primo si peteretur castrum vel villa ut in
c. cum ad sedem. ex. de resti. spo. Item adverte
quia glo. dicat quod conclusio libelli in peti-
tione hereditatis est quare peto hereditatem
iste non videtur bonus libellus, quia si est
heres habet hereditatem per ut est ius. non ergo he-
reditatem petere debet. ergo sic libellus concludere. peto
me pronunciari heredem et adversarium cogi ad
restituendum quicquid tenet et possidet de
dicta hereditate, et ita format iurisconsul-
tus in l. licet. de peti. he. et iste est modus
formandi verum libellum. tamen glo. non reprobo
sed etiam sic sustineo. ut cum dico peto he-
reditatem quia sum heres. peto hereditatem hoc
est res hereditarias ut eas possideo pro-
nomine, facit ff. de rei ven. l. 1. Item nota
et adverte glo. que dicat quod postea in exe-
cutione examinabitur que sint res, hac
practica ponit tex. C. de iure fisc. l. de-
fensionis. Istud nota et tene menti adult-
ra, specialiter ad practicam currentem hodie in
partibus Ytalie, ubi instrumenta publica habent
executionem paratam sicut sententie diffinitive.
Nam si est aliquid instrumentum non liquidum vel
obscurum ut quia promisisti michi ad dampna
et interesse meum simpliciter. et petam ex-
ecutione et in processu liquidabo de meo in-
teresse vel meo dampno, pro hoc habetur
tex. C. de sen. que sine cer. quan. l. ii. Secundo
dicat glo. in actione generali sufficiat quod res
exprimatur generaliter, ut peto quod reddas rationem
administrationis tue generalis qua gessisti
negotia mea consultius est quod ponatur in
libello peto te condempnari ut reddas rationem
et reliqua restituas per tex. ff. de neg. ge. et
de tu. et ra. dis. Et adverte quod licet in univer-
sali in prima instantia non sit necesse quod res
declarentur ut supra proxime dixi, tamen in generali ista
debet in ipsa prima instancia explicare res quas
administravit et quid ad eum potuit perve-
nire ex ipsa administratione, quod quidem
probabit per iuramentum in litem. ut l. tutor
qui repertorium. de adm. tu. Et quod hoc debeat
probare patet. Nam sententia que in hoc iudicio
fertur non parat preiudicium in effectu nisi in
causis quas actor prosecutus est. ut C. de
iudic. l. licet. debet ergo prosequi singulas
causas Et hoc videtur glo. hic ibi sed iudi-
pendenti etc. Querit est ratio diversitatis Respondeo
quia iudicium universale de quo supra locutum est
glo. secundum propriam naturam actionis datur
ad declarandum ius actoris. Preterea non requirit
sit preiudicans officium. ut dicta l. licet, et
ideo in illo iudicio non est necesse nisi quod decla-
retur actorem esse heredem. Istud vero iudicium
datur ad reum condempnandum. ideo debet probari
id super quo debet fieri condempnatio. Tertio
dicat glo. in singulari actione debet res
singulariter designari. ut ff. de rei ven.
l. si in rem. quod intellige meo quod petitur

q° s

II

petatur non in eo quod petatur per quandam
consequentiam uel incident'. Ubi gratia peto
fundum a quo me deiecisti cum rebus que ibi
erant tempore deiectionis, certe satis est quod
fundum declarem, res non debeo declarare,
quia non habeo necesse probare. sed statur iura-
mento meo. ut l. si quis C. unde vi. et ideo
reus satis potest declarare deliberare an uelit ce-
dere uel contendere per istum libellum. Ita tenet
Inno. extra. de ordi. cogni. c. cum dilectus. Item si
peto rem cum fructibus inde perceptis non
teneor exprimere quantitatem fructuum, quia
eadem ratione qua debentur michi res de-
bentur et fructus, et sic reus potest esse certus
et deliberare an uelit cedere uel contendere, ita
uidetur casus l. ex diuerso. § 1. de rei uen. et
Inno. tangit in c. ij. extra de libel. ob. Quarto
si reus dicat se non esse clarum ex designatione
facta in libello. utrum possit petere rem sibi
ad oculum demonstrari, dico quod sic. arg. ff. de pu-
blic. l. si cum exhibuisset et quod no. in l.
ij. § si ex noxa. ca. agat. et extra de app. c. significasti
tantibus, et hoc de primo. scilicet de designatione
rei. Veniamus ad causam. cum dicat glo. debet
esse talis ex qua sequatur conclusio alias non
procedet libellus ut puta peto a te centum
quia res est in francia non concludet, istud
est uerum dictum. quia si iudices probaretur alia
causa quam deducta esset in libello. non sequeretur
condempnatio. ut l. habebat in princ. ff. de insti-
tor. et si mensor. fal. mo. dix. l. i. et per
Inno. in c. exceptionem de prob. Sed quo quam
debet ista causa exprimi in libello. Glo. sic dis-
tinguit aliter in personali aliter in reali et bene
et plenius in l. et an eandem. ff. de except.
Sed circa hoc est aduertendum quia non est necesse
quod exprimatur causa cum omnibus qualitatibus
suis sufficit enim dicere peto centum quia
michi relicta sunt in testamento, non habeo necesse
dicere testibus subsignatis etc. quia cum dicatur
testamentum intelligitur rite factum. ut l. non putau-
it. § non quis. ff. de contrah. et quod no.
§. de iur. et fac. ig. l. si possidi. et ideo dicit
Inno. si petere centum a monasterio que sibi
mutuaui. non habeo necesse in libello quod est con-
uersum in suam utilitatem, quia dicendo mu-
tuum intelligitur quod bene ualeat. Ita no. in c. ij. extra
de libel. ob. Iste est aduertendum quod in libellis
super ciuilibus actionibus formatis non est
necesse quod inseratur locus et tempus solum in
criminalibus hoc habetur. ut l. libellorum. de accu.
probatur in c. abbate sane. extra de re. iudi.
li. vj°. quod est uerum quando agitur ciuiliter ex
contractu uel quasi. uel alia actione que non
infamat, secus si esset actio ex delicto que
infamaret. ut l. idem exigit. ff. de dolo. et
l. pretor edixit in princ. ff. de iniur. et est ex-
pressum extra de procura. c. tue. dixi ff. ad l. aquil.
l. quamdo. Queritur quid si libellus appo-
natur generale causa non expressa an procedat iu-
dicium si non opponatur. glo. quod sic et bene
tex. est in l. si. de ana. excep. et est expressius
in dicto c. abbate sane. de re. iudi. li. vj°.
Quarto in personali utrum debeat exprimi
causa proxima, ubi gratia dico quod mutuaui tibi
centum. an debeam addere ad que es michi
obligatus, ideo peto te michi condempnari
etc. quidam dicebant quod sic. ut l. obligatio-
num substantia. ff. de ac. et ob. Doc. determinant contra
sufficit enim quod causa exprimatur taliter quod pre-
sumptiue concludat. ut l. omnis ff. de usucap.
ff. de his que in fraud. cre. fiat ad hoc insti.
de exceptionibus. in princ. Vidimus de re et
de causa. uideamus de actione. Circa qua primo

---

est uidendum utrum causa et actio sint idem. glo.
determinat quod non. et bene. Secundo utrum oporteat
necessario exprimere nomen actionis in libello. glo.
hic disputat. sed Bar. de certaldo approbat quod
actio de necessitate non apponatur in libello. ut
in c. sicut. extra de iudic. et ibi obseruat con-
suetudo. sufficit enim quod libellus ita appona-
tur quod ex eo resultet actio. Sed quomodo ponet
quod causa et conclusio sunt optima. sed actio
inepta sunt expressa. ubi gratia. dico quod uen-
didi tibi fundum pro centum et tradidi et centum
non soluisti. quare peto te condempnari
ad centum, et ad hoc appono actionem ex locato
an ex hoc sequatur condempnatio, tex. uult
quod non. ff. si men. fal. mo. dix. l. i. in princ.
et glo. hac hic uidetur tenere in fi. ibi sed
certe satis uidetur etc. Contrarium uidetur
tenere Inno. extra. de iudic. c. examinata, quod
uidetur uerum proto sic. Si nulla actionem
expressisset iudicium procederet ut dictum est. ergo
multo magis procedit si eam inepte apposuit.
Istud probatur arg. C. de rei uxo. act. l. i. circa
princ. Respondeo ad l. i. si men. fal. mo. dix. quia
ibi apposuit actionem ineptam et causam ineptam,
et hoc tenet ibi glo. prima secundum uerbo ex locato
que dicit actione locati et eius causa expressa.
Quarto quid si ex libello resultant plures
actiones, Glo. hic dicit quod tunc actor cogitur
eligere. ut l. quod in heredem. § eligere. de tribu.
quod intelligitur doc. quando resultant plures
actiones speciales ut dicto § eligere. Sed si
una specialis alia generalis. ut l. certi condicio
in princ. ff. si cer. pe. uidetur intentata spe-
cialis. arg. l. hoc legatum. et l. Item legatum
ff. de l. iii. et per doc. in l. edita. C. de eden.
Editiones. Instrumenta debent edi sine
die et consule, in rationibus uel ser. h. d.
Glo. continuat huic § et primo loquitur
in instrumentis publicis secundo in priuatis sed ibi
rationes tamen hic est una magna glo. quia de-
claratio bene et breuiter. Sed quod quis non de-
beat edere uiam sua aduersario. ut l. qui accusare
C. e. Sed fateor quod reus non edit actori ad
fundandam intentionem actoris ut ibi. insti-
illa instrumenta quibus usurus est reus. ut ff.
e. l. § edenda. Actor uero bene edit reo ad ex-
ceptionem fundandam secundum quosdam de quo
statim dicam. Uenit glo. post declarationem huius materie
distinguit nobis de quolibet membro faciam
una questionem. Et primo quid utrum acta iudiciorum
debeant edi cum die et consule. glo. dicit quod
sic. ut C. e. l. is apud quem. de actis enim non
habetur aliquid in hac ti. sed solum de editione
instrumentorum. rationum. uel actionum. Nota secundum istam
glo. quod appellatione instrumentorum non continentur
acta cum ponantur ut species separate de hoc
dixi in l. in fraudem. § neque instrumenta de iure
fis. Quarto iuxta hoc ad quid petatur fieri
editio actorum. Glo. hic ponit aliquos casus
Item no. in l. is apud quem in prima glo.
Ego puto indistincte quod omnis ille cuius interest
est potest petere ut sibi fiat copia actorum pub-
licorum. per tex. in dicta l. is apud quem qui ge-
neraliter loquitur per l. in fraudem. § neque instrumenta
de iure. fisci. ubi est speciale quod contra fiscum non
eduntur acta. sed contra quemlibet alium, propter
quod dico quod si aliquis est excommunicatus in
curia episcopi ad mei petitionem quod copia illius
excommunicationis debet dari cuique cuius interest. arg.
pro hoc. ff. de pascul. l. extra. et quod ibi no.
Quarto quando peto michi edi instrumenta communia
inter te et me. qualiter edentur. dicit glo.
cum die et consule. ut ff. famil. herc. l. si q.
et C. e. l. proinde. illud intellige in instrumentis.

Margin notes (left): q° — vide h' de in[illegible] de designatione rei — q° s — q° s — q° — vide h' de actione

Margin notes (between columns): q° s — q° — q° s[illegible] — uide oia ... g° dm — Qu° — q° s — q° s — q° s — q° s

communibus respicit dominium · ut instrum hereditatis inter duos coheredes / s3 si instrum esset tuum proprium respiciens dominium · commune tibi et michi respectu utilitatis · puta instrum emptionis in quo continetur quod tu emisti rem et michi promissa precium · tu illud tu recollegisti de propria pecunia a notario · tunc non dicatur casus quo ad hoc ut edatur tu dic et consule / ita tenet Jnno · ex · de probat · c · i · ¶ Secundo aliquis petit sibi edi instrum proprium certe sine dubio fit editio tu dic et consule · ut · j · ad exhi · pretorum · ¶ Secundo quid si aliquis petit edi instrum alienum / hic dicit glo · est consideranda causa · aut quis petit ut de falso redarguat · aut petit ut videat et deliberet utrum fugiat quod producente / aut petit ut inde fundet intentionem suam uel exceptionem uel replicationem / primo casu debet fieri editio tu dic et consule · ut · l · optimam in fi · C · de contrahen · et commit · stip / quod est verum si vult redarguere tamen dic et consule et de hoc debet interrogari solempniter / ita dicit glo · et spec · in ti · de instru · edi · in illo · § · ubi tractat qualiter instrum edantur dicit quod debet sibi deferri iuramentum · quod ipse credit posse redarguere de falso ante diem et consule · et iniunt quod debeat se subscribere ad penam talionis antequam sibi fiat editio / pro quo · C · de fide · instru · l · si uterer · et · l · fi · Secundo casu quando peto michi edi ut deliberem super eo · dico debet fieri sine dic et consule ut hic ¶ Sed hic insurgit dubium · quid si deliberare non posset nisi edatur dies puta unus creditor agit contra alium ypothecarium reus non potest scire quis est potior in tempore nisi videat diem · certe videtur quod sibi debeat fieri editio · ar · hic · in · ii · r̃ones · In contrarium videtur tex · hic · ibi Ne quid plato dic fiat posset enim secundus creditor fuit instrumentum plato die puta quod si secundus creditor diceret die obligationis sue et peteret copiam diei obligationis ad usarium tunc cessaret suspitio ne quid fiat plato die quod debet sibi fieri copia quia alias debitor deliberare non posset de vertendo bene est quod in hoc fuit aliqua opinio inter Jo · et azo · Nam ut dicebat Jo · quod instrumenta quibus quis in iudicio usurus est debent edi cum causa tu dic et consule · ut · j · e · l · § · edenda · Azo dixit contrarium et ita tenet glo · et ita observatur · ¶ Tertio casu quando petitur editio instrumentorum quibus quis non utitur et petit pars ad fundandam intentionem exceptionem uel replicationem suam / in hoc fuerunt opiniones Jo · et azo · que opiniones hinc oriuntur ex intellectu · l · fi · C · e · dicebat enim Jo · quod reus non edit actori ad fundandam intentionem suam s3 actor bene edit reo ad fundandam exceptionem suam / predicta vera nisi quis sit usurus instrumentis tunc illa debent edi sine dubio · ut · j · e · l · § · edenda · Azo dicit contrarium quod nec reus actori nec actor reo edit nisi instrumenta quibus usurus est per Jo · intellexit in verbis Bull · dictum · in ista materia dixit melius quam aliquis alius / et dixit sic tex · in · l · fi · C · e · dicit quod actor non debet assumere materiam sue petitionis de domo rei et ideo dic · Actor petit aliquid ad suam intentionem principaliter fundandam et non fit editio · ut · l · qui accusare · C · e · et · l · fi · Aut ad actionem propositam adiuvandam / ubi quando actor petit fundum reus dicit / fundus non tantum extenditur quantum tu petis / certe quantum ad adiuvandam ipsam intentionem iam probatam certe reus edit actori · ut · l · titius · et · l · creditor · j · de act · emp · et · j · de · l · iii · l · qui cohibita · § · cum ita · et · l · proxime · § · titius · Aut petit actor sibi edi ad replicationem fundandam · et reus tenetur sibi edere · ut · l · pte · § · fi · ad · l · falci · ubi est casus · et allegatur in glo · in · l · ult · C · e · Cyn · l · Ja · uacebatur contrarie dicens quod ibi editur instrum tamquam corpus hereditatis · non tamquam instrum rei · Sed ipse Guill · satis placet per id quod · j · dicam statim · Si uero reus petit ab actore ad suam exceptionem fundandam · debet sibi edi · ut · l · fi · C · e · quod probatur per · l · dissolute · C · de con · sine cau · et · l · qui tabul · j · de furtis / potest enim reus petere quod sibi reddatur instrum cancellatum ut posset probare exceptionem suam / et per hoc dico quod actor potest petere aliquid ad fundandam replicationem suam eadem ratione · ar · C · de fide instru · l · pluribus apochis ¶ Secundo quo iure quis compellatur edere / dic ut in glo · ¶ Secundo quid si aliquis produxit instrum contra se · nunquid adversarius possit eo uti / dicit glo · quod sic ut · j · e · l · § · edenda · ad similitudinem testium ¶ Ultimo que glo · dies et consul · non debent edi cum editur locus · nomina testium et notarii / dic ut in glo · ¶ Item quid que est causa seu ratio diversitatis inter instrumenta et rationes / dic ut in glo · Bartolus doc ·

¶ Edenda · No · quod parti debet fieri copia de omnibus que in iudicio producuntur ¶ Op · quod etiam ea quibus quis non est usurus debet edere · ut · l · fi · C · e · So · intellige hic quod non edunt actori ad suam intentionem principaliter fundandam ut dixi · s · pro · ¶ Secundo quando debet fieri ista editio / quidam dicunt quod in principio ut ibi Dominus dicat · editurus est Glo · determinat contrarium et bene · quod etiam post litem contestatam ¶ Sed quid ego dedi unum libellum dicens sententiam quam tu obtinuisti contra me esse nullam / in processu te peto quod tu producas illam sententiam cum ego illam non habeam / tu nolens producere / quid fiet / dicit Jnno · quod non cogetur producere / s3 iudex pronuntiabit quod si quo tempore talis sententia appareret sit nulla / ut extra de fide instru · c · perueniens · pro quo facit · C · de fide instru · l · iii · ubi si fides instrumenti in dubium revocatur et quis eo non utitur · de cetero uti non poterit · Bartolus

¶ Edere · No · quod si producatur unius instrumenti particula non facit fidem / idem si producatur particula unius statuti · casus est · s · de le · l · in ciuile · ubi est utraque lec · In contrarium videtur · j · e · l · argentarius · § · edi · et quod videmus tota die de capitulis testorum que dantur legatariis / et tangitur per doc · in · l · fi · C · de pa · impe · off · et de op · no · nuntia · l · fi · Jnn ·

Si legatum duobus modis legitur in glo · secundum primum est casus non quando aliquis facit in libello mentionem de aliquo instrumento utrum illud instrum debeat edi ante litem contestatam · Jnno · quod · ex · de probat · c · i · ab · ii · Idem spec · in ti · de instru · edi · in illo · § · ubi tractat quando instrumenta sunt edenda · Tu dic distinguendum esse an fiat mentionem de instrumento · quod debet esse penes reum sicut penes actorem / et non debet sibi fieri copia · ut hic · ab sic · dixi plene in · l · edita · C · de eden · et in · l · postquam · § · pe · et ut in pos · le · ab · ut le · na · tu ·

Ne quis qua · l · ista legitur duobus modis / secundum unam lec · continet ius speciale · pro quod fisco editur ad

sua intencione fundanda, secundum alia quod sic editur ad sua replicatione fundanda, uide .ff. l. si unus. de pact. Bartolus.

Pretor ait. Primo ponit edictum secundo illud exponit, ibi huius edicti. Certe ait gla. qui sunt isti argentarij, certe non sunt campsores de quibus loquitur l. quedam nummularios .ff. e. sed erant quidam qui argentum tractabant ut dicit gla.

Huius edicti. Summatur .ff. per modum cuiusdam distinctionis, et primo commendat edictum. secundo loquitur in filio exercente argentariam in causam peculiarem. tercio loquitur in filio similiter exercente in causam non peculiarem. quarto loquitur in filio exercente in causam peculiarem. quinto loquitur simpliciter in omnes casus, secunda ibi sed si filius. tercia ibi. sed si seruus. quarta ibi sed si filius pe. quinta ibi sed si dominus.

Op. ad tex. cum dicit quodammodo meum, quod in prin. huius l. ubi dicit quod rationes pertinent ad ipsum argentarium non ad petentem. Sol. hic apponitur dictio quodammodo. que est nota improprietatis, quia dicit non ut meum, similiter in l. et posita l. in fine. et .ff. de reru. commo. l. 2. in fine. et l. se. Op. .ff. e. l. siquis ex argentarijs .ff. prime. Sol. hec suppletur per illam ponitur enim ibi alia ratio quare editio debeat fieri. scilicet quod sunt confecte me madante. Sed ideo op. ergo instrumenta debent semper edi cum die et consule quia semper fiunt partibus mandantibus ut in aut. de tabel. .ff. hinc. Sol. dicit gla. due rationes requiruntur copulatiue, una quod contineat utilitatem petentis, alia quod sic factum instrumentum eo mandante, et ideo licet utraque pars mandet notario potest esse quod unius utilitatem tantum continet et sic alteri non editur, quod placet dic ergo quod quedam est editio que fit ab ipso officiali publico qui conficit libros rationum seu instrumentorum et illa fit ei cuius utilitatem continet, et quo mandante sunt confecta uel alteri qui representat eius personam ut de .ff. prime. et fit semper cum die et consule per hanc l. in prin. quedam est editio que fit a parte parti. et tunc illa non fit cum die et consule ut l. 1. .ff. editiones. .ff. e. Intelligendo prout ibi dixi. Veniamus ad .v. sed si filius. Tercio. circa .v. sed ratione corrigat precedens dictum. In gl. sunt due opi. secundum primam corrigit. secundum secundam non. Dic quod si intelligas primam casum prout sciente et uolente, tunc per secundum non corrigitur. sed secundum loquitur in pre approbante tacite. per in volente expresse et sic sunt diuersi casus. Si intelligas primum in sciente tantum tunc determinatur seu corrigitur per sequens. Veniamus ad .v. sed si seruus. Et quia iste .v. continet multa dicta. sic summa. aut dominus habet rationes confectas per seruum. et indistincte tenetur ut hic in fi. .ff. aut non habet casus uel dubitatur, et tunc aut seruus exercuit argentariam ex causam peculiarem. aut in non peculiari, primo casu aut dominus sciente et uolente. et primo casu tenetur ac si ipse exercuisset. ut in hoc .v. sed si seruus aut domino ignorante. et tunc non tenetur. Sed si dubitatur an habeat liberam mandato se non habere ut in .v. sed si iussu. Secundo casu quando exercuit in causam peculiarem tenetur dominus

de peculio uel de in rem verso ut in .v. sed si sub peculio et eadem distinctio esset adhibenda in filio licet tex. non ponat. Circa quod ista actio datur de peculio cum sit ex delicto. ut l. fi. .ff. e. gla. ibi dicit quod hic est quedam actio anormola. Tu dic quod hic sit iussus domino de edendo rationes, et si ipse non edit quia forte seruus non uult sibi dare. ipse tenetur admittere de peculio uel de in rem uerso, ita loquitur hic, unde non agitur ex delicto serui quia suo non est factum preceptum sed agitur ex inobediencia domini, tamen quia illa oritur ex facto serui. non tenetur in solidum sed de peculio ut de in rem uerso.

Etiam is. No. ar. quod ille qui desinit exercere usuras ita compellatur ad editionem sicut exercens et ita comprehendatur in constitutionibus episcopi sicut hic comprehenditur edere pacto .ff. e. l. in prin. pro hoc .ff. de ritu nup. l. palam. .ff. non solum in arg. deduco in decio.

Sed et in hoc constitutum. Circa hoc quero quid si esset periculum itineris apportare librum rationum de una prouincia ad aliam, uel quid si portari posset originale. quia est forte in archiuo publico unde non potest extrahi. si producitur exemplum non approbaret, ut in aut. si quis in aliquo documento. iudex debet mittere ad locum sufficientes personas que uideant illud originale. et de eius effectu et sub ea fidem referant iudici. ut ex. de fide instru. c. accepimus. et l. illico. C. de fide instru. Bartolus.

Siquis ex argentarijs.

Cogentur. successor tenetur hoc edicto. scilicet ille qui possideat siue sit unus siue plures. Item in pluribus tutoribus .h. d. Innuit hec l. quod si unus heres est heredis et deploratus quia forte ab fecit plura falsa quod potest instrumentum conficere licet ei non sic credatur. Contra. C. de susc. rep. et archa. l. si aliquid. Sol. glo. fatetur contrarium quod non potest instrumentum conficere si in officio deliquit. Nec obstat hic quia potest intelligi quod erat ab illis non quod in tali officio deliquerat, uel si ab in simili officio deliquisset statuit huic editionem propter auctem illorum codicum subscribenciam non per se. Sed tamen hoc assume quia quandoque notarius est uilis propter aliud delictum non commissum in officio et tunc ualet instrumentum suum licet tantum fidem non adhibeat, que tamen fides suppletur si alius se subscripsit. Quandoque notarius est uilis quia deliquit in officio, et de hoc est contemplacio et tunc instrumentum suum non ualet, ut dicta l. si aliquid. sed potest assumere effectum ex subscriptionibus aliorum notariorum ut hic. Quandoque scriptura non est suspecta respectu persone edentis sed ex forma sui quia habet cancellaciones uel rasuras et tunc licet reddatur suspecta. ut l. fi. C. de edic. diui. adri. tol. tamen potest tollari corroborari ex subscriptione scribentis si illis rasuris et interlineaturis fidem imponat ut l. 2. .ff. de hijs que in te. delen. et hoc uidetur tenere glo. hic. De notario autem qui ab conficit plenum instrumentum. dic ut ex. de fide instru. c. ex litteris. et de heretis. c. fraternitatis

plenissime dixi in l. in .ff. ad l. iul. repe. Ulterius scias quod decretalis. ex. de fide instru. c. cum tabellio. dicit quod mortuo tabellione. instrumenta eius committuntur uni alteri notario. ut mox assumat et conficiat publicum instrumentum. Sed per hanc l. uidetur expressum, et si sunt

nota quod notarius qui delinquit potest iustissime confirmare notarie

plures omnes debent se subscribere. Idem in pluribus tutoribus. Idem in eo cui testator legavit vel donavit ut s. e. l. quedam provisa.

Exigitur cum petit editionem debet iurare de calumpnia. h. dicit. Bart.

Rationem illa ratio est edenda que ad argentariam pertinet, secus in instrumentis ex alia causa confectis. h. d. Glo. intelligit hunc §. quando in libro continetur unum solum tamen non dicit sub ratione. nec debet edi secus si plura. Tu dic hoc non est considerandum. sed aut illud quod scribitur descendit ex argentaria et illud cogitur edere. aut venit aliunde ut si accepit pignus vel mandatum ex alia causa, et istud non cogitur edere. hoc dicit expresse tex. hic. Secundo enim ut fieri solet multi in uno libro scripta sunt accepta. in alio tamen scripta sunt data. secundum glo. non debet fieri editio, quod est incongruum. dic ergo ut dixi.

Ex hoc edicto Quero quo iure petatur editio. dicunt quidam pactum in factum. tu dic secundum glo. et bene quod petitur officio iudicis. et si ei non paretur tunc datur actio in factum. ut hic. et s. d. l. i. §. editiones in glo. magna. Bartolus.

Pertinere Nota quod ad eum pertinet rationes cuius mandato sunt confecte. quod intellige si eius utilitatem contineant ut not. in l. pretor. s. e. Item nota quod sufficiat esse factum mandante procuratore meo. Idem intelligas si alius mandavit cuius personam ego repræsento. Ex his ego sum creditor habeo obligata bona debitoris, possum petere ut instrumenta michi exhibeant a quolibet notario. ar. huius §. et l. de bo. auc. iudi. pos. l. finali. Bartolus. doc.

Si initium dies et consul positus in primo refertur etiam ad sequentia que non habent diem. h. d. iste §. potest duobus modis intelligi. Uno modo quod in principio sit positus dies et consul et intitulatio libri. et secundum hoc nullum esset dubium quod ille dies est communis ad omnes rationes sequentes, et tunc tex. debet exponi si initium tabularum habeat diem et consulem in quibus scilicet tabulis. et hoc innuit tex. dum dicit. totis enim etc. Secundo modo potest intelligi quod in primo libri sit una ratio que habet diem et consulem. in quibus scilicet diebus et consulibus fuit facta illa, tunc posset dubitari an illa dies et consul apposita in uno instrumento intelligatur in sequentibus que non habent diem et consulem, et videtur quod sic. licet enim in una ratione sit posita dies et consul tamen intelligitur totis ad omnes sequentes, et ita contrarie intelligitur iste §. et sic absoluitur quod placet, ut intelligatur esse prolata lex in casu dubio. ut l. quod labeo ad trebel. precedens non lex nulla habet dubium. Quero dicatur hic si initium, quid si in medio est instrumentum quod habet diem et consulem. postea sequuntur alia que non habent. Respondeo idem quod intelligatur in sequentibus per rationem hic positam intellectam secundum quod glo. dicit. Est enim totis eius communis scilicet sequentibus, propter illud potest dici initium quo ad sequentia. Respondeo quid quid si in fine sit appositus dies et consul, utrum referatur ad precedentia. glo. videtur dicere quod non.

ex eo quod dicit scilicet sequentibus dicens quod dies apposita in fine potest referri ad omnia precedentia si hoc exprimatur dicendo. Acta fuerunt omnia suprascripta etc. anno domini etc. esset enim totis postpositio diei et consulis ad omnes rationes sicut hic dicit de prepositione, et eodem modo dico de subscriptione notarii qui in fine libri dicit se omnibus interfuisse, et rogatus scripsisse. Sed si hoc non diceretur stabitur huic glo. ut dies posita in subsequentibus ad precedentia non trahatur. maiorem enim vim habent precedentia ad determinationem sequentium quam sequentia ad determinationem precedentium. ut l. quisquis ab in repetendis. s. de l. m. et ibi no. et ut l. eo. ca. l. filium. et ibi no.

Sequitur in tex. tabularum qualiter intelligatur. Respondeo de qualibet materia sit. ut l. i. circa prin. de bo. pos. secundum tab. et l. in commodato §. sicut s. commo. Item adverte quia ex eo quod dicit tabularum in plurali non curo sive sit una carta sive una tabula, sed etiam si sunt plures tabule que tamen faciunt unum librum seu unum corpus, quod apparet hic dum dicit quod in eisdem tabulis erant scripte rationes, erant enim eadem respectu compositionis licet ab esse plures. Sed quero quomodo cognoscam utrum sit idem liber seu eedem tabule. Respondeo si sint invicem colligate illa ligatura artificiali ex qua cognoscatur quod unum est volumen, et si iste ligature essent destructe si tamen aliqua appareret ex qua comprehenderetur unum volumen esse. Idem dicerem in l. i. §. si. s. de bo. pos. secundum tab. Idem puto si nullo modo essent invicem colligate. sed appareret quod quidem invicem continuant ex serie scripture, sic enim non refert utrum aliquid adunatur verbo vel facto. ut l. michi interesse. s. de adim. le. ita non refert utrum continuatur facto vel verbo propter videtur causa. s. de l. iii. l. librorum §. quid ergo. ibi. non conglutinati. Sed si esset evidens separatio tunc non possent dici eedem tabule. nec intelligeretur facta repetitio in sequentibus. quia precedentia non potuit dicta initium ad sequentia cum sint separata adeo. Ex hoc etiam dico quod si in libro notarii precederet unum instrumentum cum die et consule, postea sequerentur alique carte non scripte, demum sequeretur aliud instrumentum sine die et consule. quod tunc primum in sequenti non intelligeretur repetitum, apparet enim quod notarius in medio volebat aliquid scribere quod obmisit, per quod apparet quod non est continuatio primi ad secundum. alias secundi ad primum. saltem in mente notarii. et sic non est communis prepositio diei et consulis ad sequentia, forte in medio aliud posuisset. Et idem dico si notarius incepisset ponere anno domini et dimisisset spacium, tunc enim apparet quod hic volebat ponere alium diem et consulem et sic prepositio diei non est communis. Idem si posuisset diem et consulem per errorem, et sic habetur pro non posito. Nam non intelligeretur dies et consul precedentis instrumenti quia apparet quod non habeat diem et consulem quo ad istud sequens. et sic cessat ratio huius §. Ex predictis etiam dico in contrarium quod licet in una sit apposita dies et consul non intelligeretur

malys non enim debent dici eadem table
na ibi non insiluantur ut petiio ibi sint
sed extrahantur et reponant ad libitu
insiluantis ar. l. cotitu ff. r. j. de le. iii. s.
s[ed] consuetudine non consueuit insil-
zando obsuari ordo. Sequit in tex
die et consule textus quid in loco et
testibus. Inpedenti instro est dies et
consul. locus et testes In scdo deficiunt
an illa ipposito sit tenis ad sequentia, vr
q non quia diuisa e ro. ut no. in simili
. B. c. l. i. ff. editiones insti. glo. magne
Contrarium dico. Nam sicut dies r consul
intelli repetita eadem ronc hora instrui
ergo sequens intelli ee scdm eo tempe, hc
e statutum post pmu ut in pma qstone
. C. insti go. eodem loco et eisdem testibus
p. i instro apponunt anotario quedam
que siut aptibus quedam que ponitan-
tur scdm non q aptibus fiant. ut hic
locus testes eadem igitur ro in pdictis
q in die et consule go idem ius Si tn
aliquid appereret ppter quod eet diuisitas
temporis in aliqua hora nd intelligerem
testes repetitos Ultio glo. inducit
hanc l. in qom in ar. de molendino de
qua p ty. in l. si manifeste c. de siue.
Ego tractaui plene in l. quo minus de
fluminibus rBartolus doctor

Pretor ait per istum tex ego dico duo
1 nd. pmo q si notarius dicat in instro
hoc est exm cuiusdam instri scripti ma
mei notary q licet exm sit tn faciat
fidem quia notarius qui exemplauit
e de hoc instructus i instro siue cofessi
onis ut hic dicit p. non e maioris
auctoritatis originale qm istud exm go
2 rd. Sco dico q instrm quod notarius
reddidit pti non psumitur ee originale
s originale remane psumitur apud
ipm notarium ex quo semp remanet in
structus nisi probet se pdidisse ut j.
prox. ff. Et ex hoc sequit q si e uale
tus int instrm datu parti et libru no
tarij potius e credendum libro. Tercio
3 dico ex hoc q si notarius petat audire
examinari testes ut possit ee certus an
fuit rogatus in aliquo contractu q
ipse non dz audiri debet enim deb hre
scripturam penes se ut hic. nisi aliquam
iustam cam heat quia forte pdidit ut
simile de hoc dixi j. de tabul. exhi. l. de tab-

Sin no heredi No qui rem esse
casu amissam e cu intenconis alicuius
ei qui agit incubit probacio [illegible] enim
argentarius petit sibi edi quia dicat
casu se amisisse Op. q ipse nd debeat
pbare casu. s alius debeat probare dolu
ut l. si creditor. de pign. act. et ibi nota.
Glo. ponit quatuor solones. al. duas.
pma q hic e specialis. ulta q hic rem
ee amissam erat cu intencionis agentis
quelz istarum pt ee bona. rte intelligendo
dic go sic, quamquam rem ee amissam est
cu defensionis alicuius et isto casu in
dendum e q quis debet pbare amissio

ne, s[ed] pbata amissione quis dz pbare
uel aduersarius dolu seu culpa uel iste
casum. Circa pmu dico q aliqui non
probatur rem puenisse ad eu qui con
uenitur, et tunc eo ipso q dicat se nd hre
psumitur amisisse nisi pbetur contrariu
creditur enim iuramento suo. ut. B. c. l. pctor
. ff. sed et si suus. et j. de l. ii. l. cu ita
. ff. cu pnalis. et quod no. j. ad l. falc. l.
cu delamonis. et c. de iur. deli. l. si. ff.
licencia. ro. quia res depdita dr corpore
q adhibita diligentia inquisicione nd
pt repiri ut l. iii. ff. uerna. j. de acquir.
poss. unde cu ille ea repire non posset
rte dicat se pdidisse. Si uo pbatur rem
penes eu fuisse. tunc siquidem ipse tenebatur
ad exhibendum rem officio iudicis potest
pbare cam se pdidisse per suu iurame
tu. ut c. de si. insteri. l. si. Si uo tenebat
iure actionis. tunc dz probare se pdidis
se ipam re manifestis pbacionibus. ut
. l. si creditor. c. de pign. act. Et eodem mo
qn rem ee amissam e cu actionis ille q
agit dz pbare se pdidisse manifestis p
9o bacionibus ut hic Sco quid que erunt
iste manifeste pbones. Rso quidam sut
casus multu manifesti ut ruina incen
diu. uis hostiu et silia. et ista pnt apte
pbari, quida sut casus fortuiti clandestini
et occulti ut furtu. et in isto cau pbabit
p coniecturas ut quia hostiu fuit rup
tu famulus aufugit. et silia. ar. l. non
omis ff. a barbaris. de re. mi. et idez nomi
doctores in l. si creditor. c. de pign. act. q
pbones dicente manifeste licet ex coiec
turis. ar. j. de l. i. l. licet. ibi audens rc
et demau. rc. l. siquis locuplex ubi ma
9o nifesta sut rc. Tercio uidendu e amissio
ne pbata quis dz probare an aduersari
dolu uel culpa uel iste qui conuenitur uel
agit casu. Rz quida sut casus fortuiti
qui non pnt sicale euenire absque culpa
ut furtu. ut l. duobus. ff. dampna. j. pro
socio. incendiu. ut j. depi. et con. rei uen.
. l. si uendita et in fuga suoru uel alioru
qui debuerut custodire et in istis psumit
culpa nisi probetur casus. ut dicta l. et j.
de custo. re. l. pl. et j. de rei uen. l. si a
bonefidei ff. i. et j. loca. qui fundu. ff.
impr. et hoc modo intelligendo bn d glo.
q hic dz pbare casu quia psumit cul
pa. cu debuit custodire Sut et aly casus
fortuiti qui pnt regli euenire sn culpa
ut uis hostiu. impetus aquaru et silia
et tunc probata amissione dicto modo p
sumitur casus. nisi culpa pbetur. ut j.
de re iur. l. contractus. et j. loca. l. si
merces. ff. culpe, et j. so. ma. l. pl. in
prin. ita intelligatur quod no. c. de pign.
act. l. si creditor rBartolus --

Nec iterum Nota q ille qui semel hui
instrm et amisit non pt petere anotario
q iteru sibi det nisi cu licencia r auctore
iudicis et cu cognicione, et sic ps dz citari
ut l. i cas. ff. cu cognita. j. de inoff. dixi
in l. de tabulis. j. de tabul. exhiben No
q si notarius dedit sn instrm minus pfectum
seu defectiuum in aliquo possit petere ut
iteru det integru ubi uel minus pfecte editum --

qd adu ss lata culpaz vel dolum fuerunt r̃ b oĩ

de edendo

Veluti. ¶ l. dec nor. Nota q ubi iterum pro sepius accipitur. ¶ Op. de l. sicuti. §. qui. mo. p. susceptc. anne. et l. fideicommissu. ff. tal. ita. §. de le. iii. dic ut ibi. Bart.

Ubi. op. in more non succurritur in dolo. ut. l. i. §. si adu. delic. ff. in l. i. in si. b. c. dz q in mori succurritur. go. ro. To. glo. no adversus lata culpam tm succurrit mi nori. Item adversus dolu presuptum no aut adusus verz dolu. Item intellige q succurritur adusus dolu presuptu. sz in pterritu non aut in futuz. ut. §. de mo. l. auxiliu. in prm. et p dp. m. l. i. ff. ad versus. §. de op. no. nunc. ¶ Bartolus.

¶ Is aut inspicitur quantu ab inicio interest. h. d. de pmo quo exempla de di minucione dic ut in glo. ¶ Op. q a mo ce in contractibus bonefidei inspicit usq ad sniam in contractibus stricti iur. usq ad lis ctest. ut. l. iii. §. in hac. §. commo da. dico q hic inspicitur usq ad sniaz sindam aut appello. qn iudex pcipit q edat et sic concordat in contractibus bone fidei et si tu dicas. quo mo. ymo ista actio e stricti iur. l. §. l. gra loquitur in hiis que petuntur iure actionis. etiã in cipit interesse a tempore more. et cessat usq ad lis ctest. ut ibi. hic u° in hiis que petunt iudicis officio. in quo casu nulla dz pcede mora donec iudex pcipiat. ut. l. cu postulassem in prm. §. de damp infec. ideo inspicitur temp9 quo iudex pcipit. ita uult dicc glo. hic. ultimoñ. alr dicut ut dixi in l. contraria. Tu dic q ille. ff. alr intelli qn de tempe usq ad quod cessat interesse ut ibi dixi. tn quo ad intellectu huius. l. debes scire q qn interesse uenit iure actionis semp inspicit quantu interest ab initio tn committitur actio. ut. l. fundi tornel. §. de nouatã. dixi in l. vnica. §. si ter. pe. sz hic petitur iure actionis. inicio inspicitur initiu quod e qn contempsit officiu iudicis. Contraria loquitur qn int esse uenit officio iudicis mercenaria.

Quedam eciam confiat rones ex natura pcedentis ctractus vel q̃si. cogitur illas ede actio ex eo contractu non exh° edito. h. d. ¶ Nota q qn ht locu actio ordina ria cessat officiu iudicis et actio in factu. ¶ Op. et uidetur q ista. l. destruat tota maz. Na ubi e mandatu cessat h° edictu sz in l. siquis ex argentariys. ff. pt merc. b. c. dz q istud edictu non ht locu nisi rones sut confecte me mandante. sed si me mandante sut confecte non ht locu ut hic glo. signat istud contrariu in l. i. ff. officio. de tu. et ra. dis. nec bn declarat. dicas sz m quod dicebat ny. ma. et ja. bu mandatu dz ee gratuitu. ut. l. i. §. man. vn si rones confiuant a procure q sponte suscepit mandatu ht locu actio mandati. sed si confiuant rones ab argentario qui hoc fiat ex natura officij. ut. l. argentariis. ij. §. l. c. Non dz mandatu quia no gratuitu. ¶ Idem si confiaat instrm a notario quia facere tenet. ex natura officij. ut. l. ple. de desen. cui. et ita loquitur. ff.

pt me. et dicut pdicti doctores q eo ipso q quis uadit ad argentariu seu numu lariu et apud eu deponit pecuniaz uel do tu eo gerit uidetur sibi mandare q de hoc rationes confiaat pp consuetudine ut. l. uel vniusoru. §. de pig. act. et l. ti tianu. quod cu eo. Et idem dicimus in u surariys quibus scolaris dat pignus. Nam eo ipso uidetur sibi mandare q deb rom confiaat. nec tn inde oritur actio mandati. quia non e mandatu gratui tu. sed magis fit ex natura officij ut dixi. et sic isti mercatores et numularij hodie et etiã usurarij poterunt cogi nob ede libru rõnu sicut olim. quia eadez rõ in usurario est expssum hodie. ex. de usur. c. i. ff. plt. in clem. Non tn p hoc dico q tanta fides adhibeatur libris eorz hodie quanta olim. ut dicta statu. §. e. l. ff. nu mularios. sz dico q debeant cogi hodie numularij nro tempore qui ex consuetu dine rones confiaut sicut olim. ¶ Pro de claratione marie et glo. hic pone dic br sic qn aliquis petit sibi edi instrm q° iure pete debeat dic. aut ptendit me ee rone dnm. et petit actione ad exhiben. l. iii. ff. sciendu. uel actione fami. her. si diat instrm suu q pte. ut. §. faml. her. l. sique caucones. et. §. e. l. ptalr aut ptendit aliud interesse qm dnm. et tuc siqdz sut instrm ptinencia ad contractus et ad actus inter viuos. tuc aut sut cfecta ex natura alicui9 ctractus. uel q̃i ctractus pcedentis. et agitur actione descendente ex eo contractu uel q̃i ut hic. et. l. i. ff. officio. de tu. et ra. dis. Si uo talis ctractus non pcessit. tuc aut ille qui illa instrm uel rones ht ea confeat me mandante tacite uel expsse ex natura alicui9 officij et cogitur michi ede. p hoc edictu. ut. l. ptor. in prm. b. c. et l. siquis ex argenta riys. ff. pt me. et l. i. c. l. ff. numularios. et ex. de usur. c. i. in clem. aut hec no cfecit me mandante sz alio mo apud eu sut. tuc siquidz p aliu me mandante sut cfecta ita q ad me ptinet possu pete q michi edant utili actione in factu. ut. §. e. l. ff. is aut. b. quod si dolo. Si uo aut me madate confecta non fuerut sz in eis aliqua mea utilitas continetur. tuc aut quis petit hoc ab extraneo sibi edi. et non pt pete. ut. l. siquis ex argentariys. ff. pt me. b. c. fallit in fisco. ut. l. iii. b. c. aut hoc petut uiciem actor et reus. et tuc recurre ad distinctionem qua ut dixi in. l. i. ff. edicione. b. c. aut actor petit actio. ad fundanda sua intencionem aut ad eam coadiuuanda aut ad sua excepcionem uel replicatione fundandam. ut ibi dixi. Si uo sut instrm ptinencia ad ultimas uolutates. tuc petet p interdictu de tabulis exhibendis uel p edictu q̃dã. te. apri. ut hic nisi. glo.

¶ Nichil interest. hoc edictu habet locu in successores vniusales argentarij licet eiusdem pfessionis non sint. secus in successoribus singlaribus. sed ad eos in subsidiu recurretur utili actione. h. d. ¶ No q successor notarij cogitur edere pthocolla sicut ipse notarius. ¶ Vo nota q heres dz omo fingi iure defuncti. ¶ Itio nota q bnficiu huius edicti directu non

qn ab petit si edi instm iusticie q° iure petit debeat

transit contra singularem successorem sicut nec cetere personales actiones, de quo per dy. in l. filia. ff. adicitur. § de damp. infec. et ex. de re iu. c. si quis in ius. li. vj. Sed si actio esset realis tunc successor singularis teneretur tanquam possessor non tanquam successor. ut l. de eo. in fi. § ad exhiben. Iste nota quod notarius uel argentarius potest legare rationes et prothocolla sua alii potest etiam viuus donare. quod est magis nota. ut hic in tex. non magis quam si eas viuus donasset, et sic sciat quod notarius viuens potest facere quod de suis prothocollis fiatur instrumentum per alium quod puto uerum si est impeditus longo impedimento. ita quod ipse non possit absentia uel infirmitate ar. l. i. § de offi. eius cui man. est iurisdic. et l. si longius. in princ. § de iudic. et de ua. ca. mu. l. pe. ab sentibus. ut in aut. de tabel. per tota illa constitucionem et uide quod no. in c. cum p. ex. de fide instru. et quod no. spec. in ti. de fide instru. ff. instrumentum uero. item ope. fiat. l. fi. ff. sim aut dubius ff. de iur. deli. et nota in l. diuus. ff. senatus § de fil. Ultimo nota quod legatarius potest cogi in subsidium. Sed quero iuxta istam l. quod si heres ediderit aliquem legatario tradere quod potuit ut hic. an eo modo quod inde percepit teneatur reddere legatario puto quod sic. ut l. lucrum § de usur. et c. de usu. et fruc. le. per totum. Sed iuxta hoc quero utrum illud quod ex istis prothocollis percipitur dicatur fructus et sic pertineat ad fructuarium dico breuiter quod illud non est fructus rei qui semel tantum ex re percipitur. ut l. diuortio. § so. ma. ff. si me. et in cursu temporis non reuoluitur ut ibi, sed iste fructus qui semel ex prothocollis percipitur non renascitur, quod probo. instrumentum semel editum non debet iterum edi nisi probetur casu deperditum. ut l. si quis ex argentariis. ff. pro. et c. cum aut perditionis non est exspectandus. ut l. inter stipulantem. ff. sacra. § de v. ob. gl°. Sed si essent tales scripture ex quibus fructus perciperetur sepe et sepius. ut ex copiis glosarum et aliorum scriptorum uel ex libris statutorum et aliarum reformationum et similium tunc dicerem esse in fructu. ita intelligo istam materiam. Bartolus.

Nummularios. Ad euidenciam dicas quod erant olim quidam argentarii qui non tractabant nisi monetam argenti. quidam erant nummularii qui tractabant omnem monetam et isti uocabant nummularii et breuiter hoc intendit. Nummularii coguntur edere suas rationes sicut argentarii eadem ratione. h. d. Nota quod licet de nummulariis non dicatur in edicto pretoris tamen ipsi coguntur edere quia rationes conficiunt sicut argentarii et sic ratione non dicatur per quod idem dico in mercatoribus et campsoribus nostri temporis et in usurariis et in stacionariis qui libros aduertendum recipiunt ut rationes edere coguntur. ut dixi. § e. l.

in princ. Sed quero an libri istorum faciant fidem hodie sicut olim. Glo. hic disputat multum breuiter, finaliter determinat quod fidem faciunt contra eos non pro eis, sed an pro alio uel contra alium in libro credatur glo. non tangit, puto quod hodie isti libri pro uel contra tertium faciunt semiplenam probationem. et ista est illa priuata scriptura de qua dicit glo. in l. ad monendi. § de iur. iur. et l. in bone fidei. c. de re. credi. et ita tenet ny. ma. et ja. bu. quod puto uerum nisi talis mercator esset suspecta persona ar. § e. l. si quis ex argentariis. ff. i. Sed aduertendum est quia mouet ista glo. quod olim credebatur istis libris contra pro se. quod videtur mirandum. quia contra l. exemplo c. de proba. et quia notarii qui gerunt officium ex publico non possunt facere instrumentum pro se. ut c. de his que se scribi. in tex. per totum. et § ad l. cor. de fal. l. de eo. et l. diuus. unde puto quod hoc olim eis credebatur pro se nisi quatenus illa ratio continet capitula sibi inuicem contingencia ita quod non posset ex parte acceptare et uti contra se. et ex parte repudiare. et nota uti pro se ut l. publia. in fi. § depositi. Ultimo nota hanc rationem huius glo. quod ideo libris eorum stabatur quia auctoritate publica eligebantur et ideo dico quod in scripturis eorum qui eligebantur ad recipiendas gabellas uel collectas publica auctoritate. posito quod non sint publice. est standum eadem ratione qua hic. idem dico de stationariis si auctoritate publica eligetur ut eius liber faceret fidem, et ista etiam probantur § l. proxima in principio.

Argentarius. Argentarii et omnes qui gerunt officium publicum. coguntur suas rationes edere. h. d. Nota quod scripture istorum faciunt fidem contra tertium et pro tertio. Nota quod idem iuris quod est in argentario est in omni qui auctoritate publica gerit aliquod officium per quod rationes conficiat. Sed quero qui sint isti similes. glo. ponit exemplum in nummulariis et notariis tamen notarii non edunt nisi accepta pecunia. Sed quero utrum isti notarii liceat accipere pecuniam pro solo tamen prothocollo siue in breuiatura quam etiam pro extensione postea tamen publicum reddit. ut c. de prin. agen. in re. l. fi. circa medium. Respondeo tamen quia licet non teneantur restituere nisi accepta pecunia. tamen non habent officium iudicis per quod possit impetrare ut sibi constituatur salarium. ut l. i. ff. ij. § de uar. et extra. cog. possemus forte dicere quod hodie per consuetudinem que est ut sibi detur pecunia. uideatur hac tacite agere. ar. l. excepto. c. loca. et de agri. et cens. l. dominum prediorum. unde posset agere forte utili ex locato. Iste nota ex eo quod dicit similes, quidam dicit Franciscus accur. q. d. accur. allauit in quadam uera fuisse quod cum tabelliones ponunt in abbreuiaturis hoc modo talis uendidit tali pro tali precio die tali presentibus testibus etc. quod ibi intelligitur quod in carta debet uel solet apponi, et quicunque alius tabellio illam abbreuiaturam implere possit et eam complere dicto modo propter uerbum quod est in abbreuiatura. cum dicat etc. et hoc dicit ex hac lege. et ceteri similes cum propter mel

quis ex his iudiciis vel actionibus sit ·
edi vel non

ligantur omnes alii contractus inregenerali
qui non sunt in suo proprio nomine. Ad idem
facit .l. debitor. et post.l. in. ff. ij. de pec.
.l. gallus. ff. 1. et ff. nunc de lege. c. ti. et

Edi autem non debet edi to. ibi pro dy-
tus lib. sed tota res quae pertinet ad peten-
tem. h. d. Nota propterea naturam tamen edi. q.
. B. e. l. 1. ff. ple. Sed glo. liber quinque afficialis pu-
blicus edit aliquam scripturas tamquam ad eum
pertinentes. et tunc potest esse particula
ut hic. et ita observat de consuetudine
cum datur particula testi. legatariis. Ita no-
tant doctores in .l. fi. C. de sa. impe. off.
et illa particula sufficiat legatario cum plus
non habeat. Et nunquam edit quis scripturas ad
apostolicam curiam sui. et tunc quaedam est edicio
quae fit iudicialiter, et tunc debet esse in totum. aliter
non valet. ut .l. 2. ff. ple. b. c. et .l. 2 cum
le. B. de leg. 3. Et quaedam est edicio quae fit
parti, et tunc ei non debet edi nisi illud ca-
pitulum quod spectat ad propositum, quod
faciat pro se vel contra se. ar. huius. ff.
et C. de fide instru. C. contingit et ibi per
doc. et habemus hodie unum casum C. de
publ. C. cum persone li. a. iij. et de lege dixi
supra Rubrica de op. no. nuncia. Sed quid ergo cautius
si est unum instrumentum continens multa capitula
ne fraudes fiet copia alteri parti. nisi de eo
quod pertinet ad id de quo agitur, quod sepe
accidit in inventariis et aliis similibus
instrumentis. sic fit hic in libro seu instrumento ar-
chiepiscopi. quod habet multa capitula, et de illis
de castello datur capitulum quod de sua par-
te tangit. et ita vidi in pace archiepiscopi
observari de facto. et dic ut ibi dixi.

Cum autem. Ista actio datur ad interesse
quod possibile est probari in secundo iudicio
licet in primo non potuit. h. d. Secundo
quo iure recurratur contra iudicem qui
approbante non curavit, glo. dicat actione
in factum. qui malefecit. quod est verum si iudex
malam sententiam dedit de probationibus cu-
rando. Si non volente probare non ad-
misit. ut puta tenetur condictione ex .l.
si quis. C. de testa. Secundo quod si iste
qui voluit esse non est solvendo. Secundo ex
clausula generali debet restitui adversus
primam sententiam cum iusto impedimento fuit
impeditus probare. ar. B. de eo per quem. fac.
est .l. fi. circa princ. et ita tenet Cino. in. C.
pretea. C. de dilac. Bartolus

Exempla. Istam .l. intellige
quando exempla eduntur ut quis
deliberet an faciat contradictio-
nem et contra se. Secus si pe-
tit exemplum ut possit comprobare. ut quando
quis petit instrumentum a notario. vel rationes
ab argentario. tunc debet edi ita quod perfecte
edatur. et probat. aliter edi non valet. ut
.l. veluti. in princ. B. c. et ideo instrumentum pro-
curatoris debet edi perfecte cum die et con-
sule et subscriptione. Non enim solum editur
ut quis deliberet, sed ut ex ea possit
comprobare contra principale. si obtinuerit
ne per adventum procuratoris eius conditio
fiat deterior. ut .l. ij. al. iij. ff. de fenore
.l. ex qui. ca. in pos. ca. Bartolus

Femine. No. quod femine sunt re-
mote ab officio. et unde quod no.
.l. de re. iur. .l. ij. et in .l. 1 mulier

. B. de sen. ho. Op. de .l. 1. C. e. dic ut ibi

Hec actio. Op. glo. innuit quod
ista actio ex delicto cum non detur
contra heredem. Sed contra. quia
datur de peculio. ut .l. pretor
ff. 1. B. c. ergo non est ex delicto. ut ff.
cum servus .l. de his qui deie. vel effu.
Sed quidam dicunt istam esse anomalam. alii
dicunt quod licet sit ex contractu. tamen est specialis
quod non datur contra heredem sicuti in .l.
si cum ff. qui iniuriarum. B. ti. ij. Dominus Ia. bu-
diebat quod officium iudicis quo quis com-
pellitur edere. causatur ab equitate que in-
surgit ex actu que gerit auctoritate publi-
ca. ut .l. argentarius. ff. inviso. B. c. et
ideo potest cogi ad edendum. Dominus et pater et hoc
debet teneri de peculio. actio autem que datur
ad interesse quod non edit est ex delicto. et
illa non daretur de peculio, et non transit
in heredem. Bartolus doctor.

De pactis Rubrica.

Postquam editus est libellus de quo dixi
in ti. precedenti, quandoque faciat actor pactum
contractum reo. ideo ponitur Rubrica de pactis.
quandoque vicem transigunt. ideo de transactionibus.
quandoque vicem non possunt esse concordia. ideo
est necesse quod litigent. et partes querunt sibi
advocatos et procuratores. ideo in sequenti
libro ponitur de postulando et subsequitur de
procuratore. Bartolus.

Huius edicti. Hic
incipit materia subtilis et
bona. et hoc primo primo
ponit edictum. secundo eius
derivationem tertio diffini-
tionem, quarta ibi pactum autem
ibi. est autem. Contra
hanc .l. op. dicitur hic quod hec est equitas
naturalis. contra. Ius naturale est quod congru-
it omnibus animalibus, sed pactum non con-
gruit omnibus animalibus. ergo etc. ut .l. 1.
ff. ius naturale. B. de iusti. et iur. Sed dic
pactum naturale id est naturali ingenio inductum. vel
dic quod quando ad fidem vel rationem hec dictio
naturalis refertur que non congruunt ni-
si soli homini. tunc semper intelligitur de iure naturali hoc
est de iure gentium. ut hic. et .l. omnes populi.
et .l. ius civile. B. de iusti. et iur. Sed
op. quod magis congruunt homini tale de iure gentium.
Sed dicat glo. quod est yperbolica locutio.
hoc est quidam excessus in loquendo. Op.
quod male ponat hic derivationem. dic ut
in glo. Ite op. .l. de pollici. .l. 1. Sed in pol-
licitatione sufficiat consensus unius tamen
in pacto requiritur consensus plurium. ut hic.
Ite op. quod male dicatur hic placitum et
consensus, cum copula debeat cadere inter
diversa. ut no. .l. de iur. et fac. ig. supra
Rubrica. et .l. 2. sed hic cadit inter eadem. ergo
male. Sed glo. dicat hic quod est figura. et
exponitur. id est placitus consensus. Et ergo
no. quod quandoque copula cadit inter duo
quorum unum dependitate in est alteri, tunc illa
duo resolvuntur. ut unum sit adiectivum al-
terius. hoc modo placitum et consensus. id est
placitus consensus, ut in virgilio. ar-
ma virumque cano. id est armatum virum. no. in
.l. C. de transac. Venio ad quandam glo-
que est hic quidem glo. quod si tu et ego

facimus pem q sempronius det seyo. uel q det pmi ncm, dicit glo. q non e pem sed si facimus pem q vnus ncm det tu dam tico. bn est pem licet quq non heat efficatia. ¶ Pro huius declaracione debes scire q e regula tradita amaioribus nris. q quecuq contractus nisi in psona nra initium sumant, inutile actu efficiunt. vt. l. quecuq. ff. de ac. et ob. ¶ Sed debes scire. q ubi pmitto. ut aliquid importet. requirit psona pmittentem, psona cui promittit. et re que pmittitur. Iste ergo actus pmissionis totalis in quantu q non assumat initium ex psona nra. actu efficiat inutilem. Si ergo ego dicere tibi q ticius pmittit. no ualet aliq. Ite si tu dices michi q tu promittis ticio, n ualet aliquid, nisi michi pmittas q ticio dabis. vt. l. stipulo ista. ff. si quis insula, et ibi no. ff. de v. ob. et dicta. l. quecuq. de act. et ob. Item si promittis michi q ticius dabit uel faciet michil ualet quia istud tercium hoc e res que pmittitur non assumit initium in psona nra. et ista tria uoluit dice pem. glo. Sz qn tu pmittis michi q dabis ticio. actus totus in psona nra initium sumit, licet terminetur in psona tercii, pmittis em q tu dabis ticio, et ideo isto casu pem e licet quq heat effectum quq non. et hoc uoluit dice glo. Vides igitur q est pem, sz an heat effectum uideamus. Siquidem mea interest q illi tercio detur. ualet sine dubio. vt dicta. l. stipulo ista. si mea non interest. uidetur q non heat effectum abinicio. sz pcuncto dr ee pem. quia superueniente interesse confirmabitur. ar. l. quamuis. ff. si mulieri. ff. aduell. et. l. stichum. ff. aliqn. ff. de soluc. et no p glo. ff. man. l. si uo no remunerandi. ff. si tibi. in glo. sup ubo interat. hoc etia tenet quill. et q. in. l. pacto successorum. C. e. ¶ Sz contra quia semp uidetur interesse. na si pmittis michi q dabis ticio pmde est ac si faceret ticiu meum pcuratorem ad recipiendu, et possum postea illu ticiu phibe sicut pcuratore. uius e no. in. l. si cu cornelius. ff. de soluc. ¶ Respondeo. illud uerum qn tu pmittis in datum alteri id quod an erat meum uel michi debitum tunc uideor illu adhibe tamq meum pcuratorem. quia adhibeo sup negocio meo. Sz qn tu pmittis michi. te daturum ticio id quod non e meum neq michi debitum non pt dici q ille sit meus pcurator. vel negociorum gestor, et ideo hec stipulo n ualet nisi superueniat interesse. ut dicto. ff. si quis insulam. Bartolus doctor.

¶ Conuencionis. ¶ Verbum conuencionis est generale ad oia pne contractus et distractus. h. d. Et diuidit in tres partes primo dicit ubum conuencionis e generale, 2o illud pbat ex ethimologia uocabuli, 3o illud probat p rom, 3a ibi Nam sicuti. 2a ibi. adeo. et in tria pte sic rom sic Dena generis e q insit i qualibet spe. et in quoli indiuiduo spei. ut. l. siquid earu. ff. mt op. ff. de. l. in. et no. ff. e. l. iur gentiu. ff. sz si conuendi, sed nome conuencionis inest cuili spe pn, et cuili indiuiduo sui ut dice-

bat pedius. ergo appet q e genus. ut sz ex isto tex. No primo casu. q transacio est contractus innominatus. ut. l. sunt apud acta. C. de transact. no. et probatur hic. Nam transactio e nome quod congruit oi contractui p quem ab obligacone recedit. ut hic. cu glo. sua. sup ubo transigendi, ergo tale nome non facit contractu noiatu. vt. no. C. de rer. pmu. sz dicit dicta. sicut in. ff. e. l. iur gentiu. ff. i. de hoc e etia uius in. l. ij. ff. de iur iur. ¶ No q no ualet stipulo nisi inse heat consensu. ut hic in fine. ¶ Sz querit glo utru in stiplone insit obligacio nal. alii dicit q non, glo. determinat q sic apter consensu et tene. ut in glo.

¶ Sed conuencion. Continua sic dictu e. s. q conuencio e genus, et istud genus diuisit in duas spes. quia aut ad contrahendi aut ad transigendi seu distrahendi, hic ponit alia diuisione quia conuencionu queda sut nominate quedam innominate. et hc usq in fine. l.

Labeo hic prosequitur alia diuisione et dicit sic, conuencionu alia re. hoc e tacite fit, alia expsse, et hoc quq fit inter absentes p nuntiu uel eplam, quq inter presentes ¶ No hic q dicit quoq e impli citu uia sicut dicit etia, sicut. ff. de pcau. l. seruu quoq. in prin. Bartolus.

¶ Sz etia tacito consensu. Iurisconsultus hic p exempla prosequitur primu membru diuisionis. s. de conuencione tacita ¶ Nota q p reddicionem instri uidetur fieri quietacio debiti secus p remissione pignoris ¶ Op. q iurisconsultus hic male inferat du dicit, in quibusdam pt fieri tacita conuencio. ergo h. quia ex puris particularibus nichil sequitur. sm loycos. Glo. soluit. dic ut in ca. Sz uo que e ro diuersitatis int instrm et pignus. Glo. finaliter ponit opi. Jo. et uera, quia i reddicione instri. nulla pot ee alia comoditas nisi remissionis et q liberet eu sz in reddicione pignoris secus. Ex hoc dico q si reddicio instri contineret alia utilitate no induceretur remissio debiti. Exm. cu litigares de re empta dedi tibi instrm empcionis facte uendicionis facte p me, in quo continebatur q michi pmiseras precium, certe n sequitur liberacio a debito, habet em alia comoditate reddicio, sz ut illo instro uteris in ca, et hoc innuit tex. cu glo. in hac. l. postqm in fi. du illu tex. refert ad hac. l. ¶ Sz uo si instrm debiti repiatur apud debitore utru psumatur debitor liberatus. Glo. uidetur hic distinguere. aut repitur penes creditore cancellatu fore. et psumitur liberacio. secus si penes debitore. licet equale psupcionem faciat sm qualitate psonarum. sm eo q glo. facit dicam utrum repiatur penes creditore uel debitore reprehenditur p doctores. Nam eadem e racio ubiq. Ita em posset cancellari si e penes creditore sicut subripi et dari debitori. sed ja. de are. ita hoc distinguit, et q refert. C. de probac. l. si de possione. aut debitor qui ht instrm cancellatu allat-

ra

no q ra[illegible] ad vi[illegible] pmissio adhc q aliqd importet

q o s

Sz o q[illegible]

q o s

q o s

op

q o s

Sed

no t[illegible] dec

no maz bar q bn ad hc an [illegible] reddicio instri uel pignoris liberet q a [illegible]

ſe liberatu p̄tē et non ꝓbat mſi ꝓbet
mſtrm redditu / ut hic m tex. et gloſa.
Aut allat ſe liberatu ſolucōne / et tunc
aut erat pſona domeſtica debitoris que
veriſimle poſſet mſtrm ſubtrahe / ꝗ ſolo
facta non pſumitur. ut. l. i. ꝟ. ille aut. ꝯ.
delati. li. tol. Aut non erat talis pſona
domeſtica / et pſumitur liberatus ſoluc̄oe
ut. l. cyrographu̅. ſ. de probat. et de fur.
. l. fullo. ꝟ. ſarcinator. ¶ Secūdo quid ſi
dedit mſtrm in quo erās obligatꝰ tu
et alius. Gull. hic videt̄ dic̄e ꝙ arbitrio
tuo videor facē liberacōm / et cont̄ alio
videor tibi donare accōm. ar. ſ. de duo. re.
. l. ſi is qui duo. mſi. et. ꝯ. de dona. l. i. pro-
hbe. ſraat tex. hui9. l. poſtqm̄. mſi. ubi
requiritur ꝙ ſpalr̄ agatur ꝯtram ¶ Secūdo
quid ſi tu tu mſtrm tradidi michi ipm̄
reddidiſti / certe videris te reponē ī pri-
ſtina obligac̄oe. ut. l. ſi vnus. ꝟ. pactꝰ
. ſ. e. fraat. l. mand. l. ſi uō nō remune-
randi. ꝟ. papi. al. idem pap. et. l. ſed ſi
lege. ꝟ. conſuluit / de peti. he. ¶ Sed uero
quid ſi de vna re erant plura mſtra / et
vnū ſolū reddidi certe ſatis videt̄ ꝙ
ſit facta liberaco a toto. p. ſhano. l. non
em̄ dicit̄ plura mſtra ſꝫ vnū ſo. mſtrm
m pluribus cartis / ut. l. vᵐ teſtm. ſ. de teſta.
Item quia / Proſequit̄ cand̄
inacia. ꝟ. de tacita conuencione
et lꝫ hoc intendit / ſ. invecta ī
domū conductam ſut tacite ob-
ligata ꝓ penſione. h. d. ¶ Queritur glo.
quid ſi inducant̄ in domū res aliene
et dicit ꝙ nō videnı̄ michi tacite obli-
gate mſi dn̄s conſentiat / quidā contra
de quo p doc. in. l. cu̅ uir. ꝯ. loca. ¶ Secūdo
quid in pupillo. utrū invecta ⁊ illata
erint tacite obligata. cū res ipſius nō
poſſint obligari ſme decreto / et dicit
glo. ꝙ non. Glo. in ſimili mouet qōm
ꝯ. de legi. tu. l. ſi. et determat ꝙ adultꝰ
accipiendo uxorē videtur obligac̄e tacite.
te. bona ꝓ dote / et ſic vꝫ huic contraria
dꝫ. mſi. de act. ꝟ. item ſuiana tenet
iſta glo. Gull. diſtinguit / Aut poſt co-
tractū ſequit̄ obligacō tacita a lege
abſqꝫ alio facto / et loquit̄ glo. l. ſi. ꝯ. de
legi. tu. / et eſt tex. in. l. ii. in ſi. cū. l. ſe. de
re. cora. Aut requiritur aliud factum ut in
caſu nr̄e. l. ubi poſt conditōm requiritur
ꝙ bona inducant̄ et inferant̄ in domū
et tunc loquit̄ iſta glo. Idem videt̄ tenē
ꝙ. in. l. cerci uir. ꝯ. loca. in terra et qōm
ꝯtine. in p̄m. ego in repeticōne. l. ſi cō-
ſtante. ſ. ſo. ma. / teneo hac glo. ſimpr̄
primo p auc̄. dos data. ꝯ. de donat. an-
nup. ubi dꝫ ꝙ eo ipſo ꝙ data ē dos ipſo
iure abſqꝫ alio facto videtur conſtitutu do-
nacio ꝓpt̄ nupcias ſme decreto. ut. l.
p̄dia. et p̄di. ini. et. l. lex que tutores
ꝯ. de adm. tu. / p̄ꝫ. videō ꝙ celebrato co-
tractu dotis bona ſut hinc inde tacite
obligata. ut. l. i. ꝟ. i. ꝯ. de rei ux. act.
ſed bona minoris ꝓmittenus dote non
p̄nt tacite obligari ſme decreto ut. l.
tacio. ſ. de iur. dotis. et. l. i. ꝯ. ſi adu.
do. ꝗ° non videt̄ bona diſtinctio Gull.
Non obſtat. l. ii. in ſi. cū. l. ſe. ſ. de re. cor.
quia res ibi tranſiuit in pupillū cū ſua

cā. hic uō de re loquim̄ que p̄mo p̄ſtē
erat pupilli ⁊ Bartolus doctor.
¶ Dyrius re. In ſtiplone dotis m eſt
tacita condicō ſi matrimoniū ſequat̄. h. d.
¶ Op. ante condicōnis euentu nulla ē
nata actio. ut. l. cedē diē. ſ. de v. ſigni.
Debuit ꝗ° dic̄e nullo mō agitur. non
male agitur. ut. ſ. qui. dꝫ. ſe. re. l. ii. ꝯſi
So. ut in glo. et notabir. Nequā tene-
menti ꝙ tacita condicō ita impedit na-
tiuitatē actionis ſicut expſſa / nō aut̄
impedit tranſmiſſionē legati. ¶ Op. de
. l. ita demū. ſ. de arbi. So. ibi condicō
reſpiciebat execucōm. non aut̄ obliga-
cionem ipām. Bartolus doctor.
Idem iulianus Secūde in p̄ſta-
cionibus dicit̄ in ſequentibus re-
petita ee intelliguntur. h. d. p̄
ſtaciones hic intelliga. tractatꝰ
conuencionales que firmant̄ a p̄tibus
antequā puemat̄ ad contractū ut pꝫ hic
et. l. tacio. ꝟ. idem videt. ſ. de v. ob. p̄t io
putare hoc poſſe committi fraudem
uſurar. ꝙ uſurarii faciunt conuencōm
ut pro ſimplo ꝓmittat̄ duplū. poſtea
tempe contractꝰ adhibent notariu̅ / et
teſtes qui de hoc nichil ſciunt / ſufficit em̄
ꝓbari ꝙ hoc in p̄ſtacionibus dictū fuit
quia in ſequentibus videt̄ repetitū / ut hic
quod ē verū. mſi ex interuallo factū fuit
ut. l. p̄ retencōm / ꝯ. de uſuris. et ſi eſſet
tale. in quo eēt opus facto quod fuit
dictū in p̄ſtacionibꝫ et obmiſſu̅ in con-
tractu. videt̄ obmiſſu̅ p errorē / ut. l.
ſi tibi. in p̄m. ſ. de act. emp. / dixi ſup̄
in dicto. ꝟ. idem videt Bartolus.
Conuencionum. Iuriſconſul-
tus proſequitur hic alia di-
uiſione conuencōnis ¶ Op. ſ.
. e. l. iur. gencium. ubi dꝫ ꝙ co-
uencio publica. eſt de iure genciu̅. hic
dꝫ ꝯtrariū. quidē male ponitur ut p̄ꝫ.
So. ut in glo. ¶ Op. ex glo. ꝙ nō va-
leat pacem factam inter duces belli / ꝗa hoſti-
bus non ē fides ſuanda. ut. l. ii. ꝟ. ſi fuit
. ſ. de dolo. So. non ſuanda ē fides data
a p̄uato ut ibi / ſꝫ a duce belli data ſic /
ut hic / p̄t ꝗ° capitaneus guerre dare
ſecuritatem ex banito. vel alii hoſti / et hꝰ
fuit de facto hic ¶ Secūdo utrū capitaneus
guerre poſſit facē pacē. tex. hic videt̄
dicē ꝙ ſic / lꝫ puto ꝙ capitaneus p̄t
facē treugam ſeu inducias inducē ut hꝰ
glo. dicit. Item p̄t facē pacē ſi eēt dn̄s
belli ſeu exatus. ut princeps. rex. ⁊ ſimiles.
Sꝫ capitaneus cui ē ſimpr̄ commiſſum
ducē bellū ſeu exatū non p̄t facē pacē
mſi ſit ei ſpalr̄ commiſſu̅. ut. l. mandato
generali. ſ. de procur. Item nō ꝙ ambaſiato-
res hnt ſecuritatem de Bartolus
Legittima. hic proſequitur
terciu̅ membrū diuiſionis. p.
de conuencōne legittimā. et pro de-
claratione p̄mitto ꝙ quedam ē
conuencio que a lege confirmat̄. hoc
ē a lege inducitur / et de hoc loquit̄ p̄ᵃ
pꝫ. l. nec de hoc ē varietas in glo. Secūde
dam ē conuencio que de ſe non eſt vali-
da. ſꝫ a lege iuuatur. et valida efficit̄
et de hac loquit̄ pᵃ pꝫ. l. ſꝫ vnam lec-

Margin notes:
qo
qo
qo
Gl'a
qo ſ
qo ſ
Gl'a
op
quod impedit tran̄ſmiſſ.
op
Gl'a
no. tex. ꝙ vi. p̄ſtacoes
quod per ſtans uſuras committi
op ſ
op
qo
v. capitaneus poſſ facere treugas ſeu inducias inducē
no. de re lege ⁊ ex habes ⁊ de [illegible]

et p^a ps glo. Tercio e quedam conuencio
que de se e ualida s3 lege inuatur siue
confirmatur eo ipo q no infirmatur, et
de hoc loquit p^a ps huius l. s^m quandam
lec. et tria ps glo. unde g^o ptes i glo
p^a ibi. et quod sequit et ido re tria ibi
uel si uis intelligere etia i ne sine re.

q° 5 Venio ad tex. primo ponit dictu, s^o
illacio, et est illacio generalior dicto. s^m
glo. Addite. quid exempla prime ptis
ponit glo. illa e conuencio legittima. que
lege confirmatur. hoc e a lege de nouo
induatur. et ei forma datur. Exemplu
in contractu emphiteotico. libellorum et ubor
obligacione in contractu de constituta
pecunia. et in sponsalicia largitate, unde

op i p^a pte glo. op. ad hoc, cu isti contractus a l.
induant. apparet q non continentur sub
noie conuencionis, quod e de iure gentiu
Ss. licet induantur a lege. induuntur de
illa nia que continet sub spe gnie conuen-
cionis et ei datur a lege nome i forma,
sicut si de tua fiet unu uas ab hoie, adhuc
remanet sub gnie tre, et s^m hoc quod
dicit confirmat. i. forma datur. S3 oppo
ista exempla ut plurima sunt de iure
nouo. cuius ipo l. erat ignara. ut l. iu
bemus. C. de tes. Ss. non e inconueniens
q lex antiqua habuit respem ad ea
iure. qui postea posset fieri, simile i l.

op 5 i a pte i. l. de condi. ex lege. Venio ad secundam
ptem. et uidetur q ista non sit bona
illacio. quia e gnalis dco g^o re. ut
B. e. l. ij. in glo. sup illo. et ideo Ss. d^t
glo. apta littera quasi dicat, pca nuda

q° 5 et uestita recipiunt fomentu a lege, et
sic illacio non erit gnalior subaudito,
licet sit gnalior dco. Tercio g^o ex^la
primo. qui ex pco accio nascat, glo. ponit
ex^m in pco nudo donacionis, q hodie co
firmatur p l. siquis argentu. C. de do-
nac. ss. si. Simile ex^m in l. i. C. de suffra.
Istud ex^m non e congruu. Nam ex pco
nudo donacionis hodie non oritur accio
s3 oritur condicio ex l. pp pcm, sed hic
querimus exempla qn ex pacto nascat.
pro cuius euidencia sciendum q qnq3 lex n
agit in ipm pcm ipm roborando ut ac-
tione producat s3 pp pactu ipa producat.
ut dcas l. C. qnq3 lex agit in ipm pactu
ipm roborando, et tunc ex ipo pco accio o-
ritur. ut l. cetra. ss. de usuris. et l. lege
abuenit. ss. de v. sig. Ex^m lex pt unu
puu comite facere potente. ita q ipe p
se posset facere bellu, pt etia illu puu
comite dimittere in paupertate sua, sed
pp ipm comite rex faciat bellu, Dicamus
g^o exempla, qn lex agit in ipm pcm
ita q ex eo oriatur accio dicit glo. i
pco nudo dotis. ut l. ad exaccionem. C. de
dot. pmis. et l. i. in prin. de rei. ux. act.
in quantu allegat. l. i. de rei ux. act.
non e bonu ex^m. quia ibi p lege indu
citur stipulo tacita, et sic magis congruit
principio legis qm huic dicto. i quatu
allegat l. ad exaccionem. non uidet bn dcm
primo. quia contractus dotis e de iure gen
tiu. et ido cadit i membro quod ponit
in l. se. ut l. cos. ss. de pa. dum S3 ro,
hec illacio est gnalior dco. ut B. dixi
loquitur eni de conuencionibus iuris gencium
i ualidis p se. s3 lege adiuuant. i uali-

op dantur. S3 tunc op. dos e contractus
nominatus, quia hz nome elegans g^o de iure
gencium e ualidus p se. ut B. l. pax. no g^o
lege iuuatur. Ro, dos dacio bn ualidatur
de iure gencium. ut ss. l. prox. s3 non dotis
pmissio. s3 lege roboratur. ido est bonu
exemplu, Aliud ex^m ponit glo. i pignore
ss. e. l. si tibi. ss. de pignore. ubi roborat
iure pretorio quod e ps iuris ciuilis. Contra
pignus e contractus nominatus. g^o recipit
robor a se. ut ss. l. pax. S3 credo eodem mo
pignus. i. dacio pignoris, s3 conuencio
pignoris roboratur iure pretorio que i
ualida erat de iure gencium, ut dicit ss. l. pax.
Aliud exemplu ponit p l. frumenti.
ss. de usur. et l. cetra. ss. de usur, Certe cum
ista pacta possint dici uestita iuris auxilio,
dicit glo. quod an sit ueru dicit in. ss.

q° 5 q^m ymo. Sequitur in tex. uel senatus
consultu adiuuat. quid exempla, dicit
glo. pcm quod fit inter heredem et fidei
comissariu. ut heres teneat ad soluenda
legata, leges allegate p glo. hoc non
probant nisi coniuncta ista l. Ex quo no
multu q qnq3 in pco nudo deducat illud
quod alr erat debitu ex aliqua pte iuris.
illud pcm dr roborari l. illa. et s^m hoc
accio de constituta pecunia non est nata
qn in constitucione deducat id quod erat
debitu ex lege. s3 qn deducat illud quod
erat debitu ex conuencione pcta. Sequitur
in tex. uel tollitur. Tercio exempla glo.

q° 5 ponit ex^m in acceptilacione. hoc n uidet
congruu, na acceptilacio a iure ciuili indu
citur, et sic congruit principio l. nan
dicit tamq3 pcm inualidu roborat. porro
g^o glo. exemplu qn inter heredem i fidei
comissariu fit pcm ut alter eoz cuncta le-
gata et debita soluat. Istud exemplu
procedit ut primu. Non eni lege ex pisse
confirmatur uel adiuuatur. nisi ex eo q
pcm continet id quod lex. Item h^c ex^m
pt ee ueru in accione si qua eet inter heredes
et fideicomissariu qua uellent tolli per
istud pcm, non q p hoc preiudicetur cre-
ditoribus uel legatariis, ut l. pro suc-
cessoru. C. de pac. Item pt poni exeplu
in senatusconsulto uelleyano et macedo-
niano, que accio tollitur dicit glo. sed
certe ibi non tollitur accio ipo iure s3
ope excepcionis. Item ibi non tollit accio
conuencione s3 alia iuris disposicione, ideo
ex^m non e congruu, ideo aliy dicit.
quotiens lege uel senatusconsulto ad-
iuuatur. ss. naturali. s3 hoc michi e dcm
pt etia poni ex^m in l. si tibi. ss. queda
ubi pcm precessit. ut accio ipo iure tollit.
quia lege iuuat, Certa g^o ista exempla
loquitur in pco de se nudo a lege uel sena-

d'z^a pte 5 tusconsulta adiute. Venio ad tria pte,
et aliy legunt etia istu fine in pactis ues-
titis, ut diximus, ex pco interdu accio
oritur uel tollit. ut in pactis uestitis
quotiens lege uel senatusconsulto ad
iuuant, Dico adiuuat eo ipo q no in
firmat, et pp hoc ponit in tex. interdu
quia interdu specialiter l. infirmat. ut l.
pca que contra. C. e. et ss. l. pax. ss. si
ob malefacia. et l. gnali. ss. de v. ob. ipos

no h' d'oz bar expeditam hanc l. s^m glo. Sed
2 mo3 d'z 5 michi uidetur incongrua q illa illacio

sit generalior dco et q hic loquitur aliquo
modo de obligationibus iuris gentium et de
pactis legitimis sic q primo ponit dictum
2o ponit effectum dicti. Dictum est tale. omnis
conuentio non est legitima sed illa tantum que lege
aliqua confirmatur uel iuuatur et ideo sic
forma tituli et illatio. Regulariter sic
omnis conuentio non est legitima sed casualis
que lege confirmatur. ita regulariter ex
omni conuentione non oritur actio ut tollitur
sed interdum casualis. s. que lege uel sena
tusconsulto adiuuatur seu confirmatur quod
per eadem pono. Secundo exempla que le
ge confirmatur uel adiuuatur ut producat
actionem. Sed quo hac potest esse duobus modis.
Vno modo q adiuuetur et confirmetur dando
sibi nomen et forma, et sic erunt contractus
nominati de iure ciuili. ut supra eo. ut. b. c. l.
i. in fi. et l. i. c. l. se. in fi. contractus em
phiteoticus. sponsalicia. largitas litterarum
obligatio et constituta pecunia. de quibus
. s. dixi. Secundo confirmatur seu adiuua
tur. non tamen sibi proprium nomen datur sed stat
in simplici nomine conuentionis. exemplum dixi
. s. quando dixi ex pacto nudo oriri actionem

qo

Tertio exemplum quando pactum adiuuatur uel con
firmatur lege. ita q actio tollatur. Sed quo eo
modo quo. s. Secundo talis conuentio a lege in
nuatur, et ei datur nomen et forma. ut
acceptilatio, et dicitur conuentio nominata, quamuis
stat in finibus nature conuentionis, tamen
lege corroboratur. ut. l. si tibi. ff. quedam.
. s. e. et tunc dicatur conuentio nominata lege
tamen confirmata uel corroborata. Et nota
bene q per pactum iure ciuili adiutum seu con
firmatum tollitur obligatio naturalis et ciuilis
ut innuit hic glo. in. d. tollitur. aut. ibi. ab
naturaliter tantum. Bartolus.

qo

Iuris gentium. Conuentio
iuris gentium nominata. parit actionem
sciuis si est innominata. si im
plemento iuste cause uel co
herentia contractus uestiatur. h. d. usque
ad. §. ideo. Secundo quare permutatio non
dicatur contractus nominatus. si do rem.
ut alia michi des. Glo. assignat duas
rationes. ultimo remittit ad no. in rubrica
. C. de rerum permu. et illa ueri pro tunc
euidentia stat. q hec nomen generis
generalissimi uel subalterni. non dicitur nomen
nec per hoc dicitur res nominata. sed hec nomen
speciale. hoc facit rem nominatam. ut probatur
in. l. ii. §. de prescrip. uerb. cum duabus. l. sequentibus.
Permutatio igitur est nomen cuiusdam generis
subalterni. ubicumque enim mea aliquid datur
uel fit, nam largo modo loquendo emptio potest
dici permutatio, permutatur autem res cum
pecunia. ut. l. ita constante. §. de iure dotis.
et sic in locatione permutatur pecunia cum
opere, eadem ratione transactio dicitur contractus
innominatus. ut no. in. l. sine apud acta.
C. de transac. quia illud nomen conuenit
cuilibet liberationi et cuilibet actui per quem
aliter receditur. ut. l. i. ff. conuentionem.
. b. c. et. l. ii. §. de iure iur. Tertio quod
si in permutatione non dedi sed paratus sum
dare. dic ut in glo. Quarto quod de do
natione dicat glo. q donatio olim erat
contractus innominatus. hodie est nominatus
quod apparet, quia producit actionem. ut. l.

Summa

qo s

qo s

qo s

si quis argentum. C. de donat. Doctores
in. l. ii. ab. in. C. de condi. ob. ca. dicunt
q olim et hodie erat contractus nominatus
habet enim nomen elegantis. Sicut in. l. i. edil.
. ff. r. §. de donat. Idem teneo. Nam si olim
fuisset contractus innominatus. locus fuisset
penitentie. quod est contra textum. l. cristo. §. de
donat. et per alias rationes quas ibi pono
Sed dices quare olim ex pacto nudo dona
tionis non oriebatur actio si erat contractus
nominatus. Sed quo contractus nominati producunt
actionem eo ipso q sunt et nomen habent
modo aduerte quia quidam contractus deno
minantur ab actu paciscendi seu conueniendi
quidam denominantur ab actu exequendi. Si lo
queris in primis qui denominantur ab actu pa
ciscendi. statim sto pacto habent nomen et producunt
actionem. exemplum in emptione uenditione loca
tione conductione societate et similibus.
Si accipis 2o modo quando denominatur ab actu
exequendi non habent nomen nisi sint executi
one. exemplum in contractibus qui recontrahuntur
ut depositum comodatum, mutuum qui ab
actu exequendi denominantur. ut patet ad sensum,
et ideo si fuit pactum de deponendo como
dando uel mutuando non est contractus
nominatus nec producit actionem nisi habeat
alia uestimenta. Nunc ad propositum. donatio
est contractus nominatus, et denominatur ab actu
exequendi quia idem est quod dono datio.
ut. l. senatus. ff. donatio. §. de dona. cau.
mor. merito de iure isto si preueniebat ad
traditionem perficiebatur contractus. alias non.
sed pactum de donando non erat donatio sed erat
nudum. nec producebat actionem nisi uestiretur
solempnitate uerborum, hodie uero lege iuuatur
quia per. l. propter pactum actio producatur. Idem
in contractu pignoris qui est contractus
nominatus et recontrahitur. ut insti. qui
mo. re. ob. insti. dicitur enim pignus a
pugno, et sic denominatur ab actu exequendi.
Vnde pactum nudum de pignoribus non produce
bat actionem de iure gentium sed edicto pre
toris adiuuatur. ut actionem producat. ut. l.
si tibi. ff. de pignore. §. e. Idem in contractu
dotis qui est contractus nominatus. et ideo
traditione secuta perficiebatur contractus.
et denominatur ab actu exequendi. pactum enim
de danda dote erat nudum. et ideo non pro
ducebat actionem nisi a lege adiuuaretur.
ut. C. de do. promis. l. ad exactionem. et
dixi. s. l. proxima. Bartolus.

Et ideo puto. No. ex isto tex. sin
gulariter et magis clare distinguit quam
in aliqua parte iuris, quia actionum. alie
natiue alie datiue. Natiue sunt ille que
habent materiam sufficientem preexistentem a
qua oriantur, datiue sunt que preexisten
tem sufficientem materiam non habent.
Simile uides in hominibus. Nam adam potest
dici datiuus, fuit enim adeo simpliciter pro
ductus. Alii autem habent qui a patre et matre
nascuntur. possunt dici natiui, ideo iulianus
fuit hic reprehensus qui dicebat actionem
a pretore esse dandam. cum non esset materia
sufficiens ex qua oriretur. que in ueritate
erat. Nam erat contractus innominatus
uestitus implemento iuste cause. ut patet
in lex. Vltimo dicebant quidam q per
istum. ff. corrigitur tota distinctio. l. naturalis

qo

no 2 res actiones s.
datiue et natiue

no[ta] rez textus

ff. sed si dedi. l. de prescrip. ver. quod non est uerum. non enim corrigitur nisi in eo quod hic dicitur. Bartolus doctor.

Si ob maleficium. Circa decisione[m] huius §. primo pactum nudum uestitur implemento cause iuste. ut s. proxi. Sed ista causa ne fiat maleficium non est iusta causa saltem ex parte recipientis quia gratis tenebatur hoc facere. ut. l. si. l. de condi. ob tur. ca. ideo obligatio est nulla. Op. de. l. idem. §. quod. l. de condi. ob tur. ca. Solutio quando pactum est nudum nulla oritur obligatio quia non potest uestiri ut dictum est sed si interesset stipulatio ualeret licet esset inefficax quia obstaret exceptio et posset condicio liberatio. ut in. l. contraria. Dicit glo. quod si promittatur ut maleficium dicat glo. tunc secus quia etiam stipulatio nulla est ipso iure. ut l. de u. ob. l. generaliter. Hic aduerte. nam hec que potest intelligi quod promittat se facturum maleficium et tunc non ualet. quia continet turpe. ut. l. generali. l. de u. ob. Item potest intelligi quod si promittatur certa pecunia uel res ut maleficium sit. tunc dicat glo. quod nulla est promissio ipso iure. Ultimo non. contra quia in questione illa illud quod deuenit in promissione scilicet res uel pecunia non est turpe licet causa sit turpis. hoc refert cy. in l. ex eo. C. de inuti. stip. et l. ii. quod me ca. et uirtutis in l. prete. l. de con. ob tur. ca. tene opinionem glo. quod ipso iure sit nulla. causa est in l. si plagij. l. de u. ob. et hoc tenet glo. in l. generali. C. ti. et ibi distinxi. Sed l. prete. l. de con. ob tur. ca. et l. ij. quod me ca. Respondeo ut dixi in dicta l. generaliter. Nec obstat quod dictum est in precedenti questione quia hic est causa turpis ex utraque parte. ibi ex altera tantum. Dicit glo. quod de pignore dato ob tur. causam. glo. dicit repeti per rei uendi. dic ut in l. idem. l. de con. ob tur. ca. et per cy. in l. ij. C. de condi. ob tur. causam. Bartolus.

Sed cum nulla. Supra huius quando subest causa iusta. Item quando subest causa iniusta. hic ponit quando nulla causa subest. Op. quando nulla subest causa intelligitur donatio. ut l. campanus. l. de op. li. sed ex pacto nudo donationis oritur actio et obligatio. ergo etc. So. huius timore glo. uidetur aliter intelligere. scilicet quod hic fuit contractus innominatus do ut des uel similis. et sic constat quod nolebat donare. et quod dicit nulla causa subest. i. nulla datio uel factum ex quo pactum uestiatur. hoc est nulla subest causa. s. impleta. sed conuentio tenet fuit ob causam. et ideo apparet ex glo. nostra et opi. mar. non est uera. qui intelligebat hunc §. etiam si stipulatio interuenisset. et non bene loquitur nisi extensiuo eum dicas quod in stipulatione interuenit causa que subesse putabatur in ueritate tamen erat falsa. certe hoc casu etiam non procederet iste §. quia dicit obligationem non constitui sed tunc constituitur licet obstet exceptio doli. ut l. ij. §. circa. l. de doli excep. possis etiam intelligere simpliciter in pacto nudo donationis. Primo ista tempora dicit enim guill. quod etiam hodie pactum nudum donationis non parit exceptionem actionem nisi quando donatur res uel quantitas. ut l. si quis argentum. secus si quis ex liberalitate promitteret aliquid se facturum. tunc enim non reperitur prohibitum quod actio detur. ergo stamus iuri antiquo. ut. l. papinianus. C. de app. §. obligationes facti non ita promissore artant sicut obligationes dandi. quod probatur. quia non potest cogi precise ad faciendum. sed liberatur prestando interesse. ut. l. stip. non diuiditur. l. de u. ob. Unde si etiam hodie promittere tibi ire pro te Romam nulla ad ... nulla oritur actio.

Igitur Iurisconsultus infert ex premissis unam conclusionem. uidimus quod contractus nominati uel innominati uestiti implemento cause iuste pariunt actionem. ab. secus. Ex hoc infertur hec conclusio nuda pactio non parit actionem. ergo nuda pactio non parit obligationem neque actionem ciuile. Sed queritur an exceptionem pariat et uidetur quod sic. licet hoc non inferatur ex premissis sed suo motu ponitur hic a iurisconsulto. Circa de quibus contractibus loquitur hic. ij. dicit glo. quod cum tu te incipit tractare de contractibus nominatis intellige hoc est de pacto appositio contra contractus nominatus. nam contractus nominati sunt uestiti eo ipso quod sunt ut hac l. in prin. unde de illis principaliter non tractabat tractatus est. ergo dicere quod hic loquitur de qualibet conuentione nuda. Circa uero igitur quid est pactum nudum. dicit glo. quando hoc contrahentes uoluerunt quod esset nudum. ut l. e. l. §. quod fere. Pe. hoc reprehendit. et cy. refert. C. e. l. legem. ubi uidimus quid est pactum etc. et dicit quod si stipulatio interuenisset non possent facere contrahentes quod non esset stipulatio. quia ea que sunt facta non potest fieri quod non sint facta. ut l. in libello. §. facte. l. de acqui. Dominus Ja. bu. sustinebat glo. Nam stipulatio duo importat. s. factum. hoc est interrogatio et responsio. Item ius. hoc est uerborum obligatio. licet enim factum interuenerit et a partibus non possit fieri quin sit factum. tamen iuris effectus potest mutuo consensu et uoluntate partium. quia catenus tenet stipulatio quatenus uoluit. ut s. e. l. i. Ulterius glo. ponit exemplum quando fuit sola promissio sine interrogatione. ut l. prim. l. de pollicitat. sed hoc reprehendit glo. quia ibi non est pactum sed polliciatio. Certe hoc posset esse bonum exemplum quando stipulatio uel acceptilatio est inutilis. hoc intellige uerum nisi partes hoc agerent ut stipulatio contraheretur. tunc enim sicut stipulatio inutilis non ualet conuentio seu iure nudi pacti. ut l. i. §. si quis ita. l. de u. ob. quod autem dicit in acceptilatione. dic ut in l. an inutilis. l. de accep. Ista sunt exempla glo. Doctores dicunt quod pactum nudum est quando nullo iuris adminiculo adiuuatur. Tu dic clarius illud dicitur pactum nudum quod stat in puris et simplicibus finibus conuentionis. quod apparet. quia si ultra procedatur. uel quod ei nomen imponatur. uel quod causa impleatur uel apponatur iuris contractu uestitum tunc

op

q[uesti]o

q[uesti]o

q[uesti]o

op

q[uesti]o

q[uesti]o

q[uesti]o

q[ui]d d[icitu]r pactum nudum

Nota in h. s. c. q. ex pacto nudo non oritur actio

uestitur. ut. j. de rebus. in prox. §. Sed in ualemus sicut ille dr nudus qui est sicut de utero matris egressus. ita illud pactum dicitur nudum quod stat in puris finibus conuentionis, quod nomen conuentio est generale et est. qd' in'r omnes pactio. ut. l. i. ff. conuentionis. §. c. Exemplum quando ego promisi tibi consenciendi, non tamen processit interrogatio tua. ut. l. i. C. de usur. Vel interrogatus rendit mere. Quero utrum ista regula sit uera simpliciter q. ex eo pacto nudo non oriatur actio, glo. dicit q. non. primo fallit in casibus qui ponuntur per glo. primo in. l. ad exactionem. C. de do. promi. dic ut dixi in. l. legitima. §. c. et. l. si quis argentum. C. de donac. quod intellige ut ibi dixi, et insti. de act. ff. de constituta. certe puto q. constitutum debeat dici contractus nominatus, et sic est collendo legittima. Item ponitur exemplum glo. j. de usur. l. etiam. et C. de usur. l. frumenti, et de nauti. ff. l. pecuniam. Sed fateor q. in illis ex pacto nudo oritur actio quia lege iuuatur. ut. §. c. l. legittima licet quidam dicant q. dicatur uestitum legis auxilio, quod an sit uerum dicam. j. prox. ff. Hinc enim quidam quod impossibile q. ex pacto nudo oriatur actio, sicut q. mulier secularis palat filium ut glo. dicit. Bartolus. doc.

Summa

Quinimo. Pacta in continenti apposita noua producunt actionem et ueterem informant, secus si ex interuallo. h. d. et pono casum secundum secundam lec. que est uerior, dictum est. §. q. nuda pactio non parit actionem, dicit iurisconsultus contra ymo etiam interdum informat ipsam actionem quasi dicat. ex eo q. dicit non solum etiam nouam parit sed etiam informat ueterem. Cetera sunt clara, et dicto etiam importatur in dictione quinymo ut glo. dicit. Pro declaranda ista materia. hemus examinare quatuor. que ex hoc. ff. colliguntur, primo dicatur hic q. pactum nudum uestitur coherencia contractus uestiti. adeo q. nouam producat actionem. et hoc primo. Secundo dicit q. ueterem informat, tertio dicit q. hoc est uerum si fiat in continenti, quarto hemus quando hemus uidere uestimenta pactorum. Nec dicta tanguntur hic per glo. Venio ad primum dr hic. q. noua parit, que est quando. glo. in. l. in bonefidei. C. c. et. l. ex placito. C. de rer. permu. et. l. pactum. j. de contrahen. emp. dicit q. parit noua. scilicet actionem prescriptis uerbis, Vltramontani. dicit q. actio prescriptis uerbis nunquam oritur nisi ex tribus speciebus contractuum innominatorum. ut. l. natural. j. de prescrip. uerb. Et ideo si hita relacione pacti ad contractum resultat aliquis ex illis tribus contractibus innominatis oritur actio prescriptis uerbis. alias secus quia deficeret sufficiens materia ad producendam ipsam actionem. ut. §. c. l. ii. iul. et secundum hoc respondent ipsi glo. in. l. petens. §. c. que dicit q. si stipulatori promissor promittit aliquid nudo pacto in continenti oritur actio prescriptis uerbis. quod ipsi dicunt esse falsum, cum tunc facta relatione non resultet de contractus nominatus, est enim ibi do et do, et eadem ratione respondent glo. l. explacito. C. de rer. permu. que dicit q. alia est actio prescriptis uerbis. que oritur ex pacto in continenti apposito, et alia que oritur ex contractibus innominatis, ymo dicunt ipsi non est nisi una. scilicet que oritur ex contractibus innominatis. Tu teneas glo. nostram per. l. in bonefidei. C. c. ubi dicitur ex pacto in continenti apposito actionem oriri. Nota q. dicit ex pacto non dicit ex contractu innominato. qui resultat ex pacto facta relatione predicta, hoc etiam dr in hoc §. et in sequentibus, quando pactum sit ex interuallo non ualet q. ex pacto actio datur quod dicit si sit in continenti. oritur ex ipso pacto, et sic est uerum q. alia est prescriptis uerbis que datur ex contractibus innominatis alia que datur ex pacto in continenti apposito ut dicit glo. in dicta. l. explacito, et per hoc apparet esse uerum quod hic in glo. dicatur in glo. magna. Nam aliud est uestimentum quod requiritur in contractibus innominatis et quod appellatur rei interuentus, aliud in pactis in continenti appositis quod appellatur coherencia contractus, Vestimentum enim istud uestit in continenti et actionem producit in continenti illud ex interuallo, et quandocumque ex implemento secuto ut dicta. l. explacito, et. §. c. l. ff. i. et dicta. l. naturalis. Venio ad glo. secundam in §. sed et quid, pone promisi tibi dare centum per stipulationem, tu promisisti pacto nudo rem pro me roma. an istud pactum uestiatur coherencia contractus. Glo. dicit q. non. quia pactum uestitum apponitur per uno. nudum apponitur pro alio, unde pactum uestitum non uestit nudum nisi pro eo pro quo est appositum, pro hoc optime facit. C. locati. l. si tibi. Vltramontani. contra. quia ex tali pacto hita relatione pacti ad contractum resultat contractus innominatus. sequitur implemento secuto oritur actio prescriptis uerbis. Dico q. ultramontani dicunt uerum. et glo. etiam dicit uerum. nec sibi inuicem aduersantur Nam glosa dicit q. pactum nudum non uestitur illo uestimento quod est coherencia contractus, quod uestimentum est pactum pro. eo ipso q. producitur, sed non negat glo. quin possit uestiri alio uestimento quod appellatur rei interuentus seu implementum cause ut statim dicam, quod uestimentum potest pacto obuenire etiam ex longo interuallo, ymo hoc glo. uoluit expresse in. l. petens. C. c. dum dicit q. si promissor promisit aliquid sub usuris et stipulator sibi aliquid promisit, tunc potest uestiri. scilicet rei interuentu tunc resultat contractus innominatus. Venio ad hanc eandem glo. et assumo eam. in prima questio. utrum pactum appositum inter contractum stricti iuris uestiatur. Glo. dicit q. sic. ut. C. c. l. petens. et. j. si cer. pe. l. lecta. et ista uera licet quidam alii dicant. Quero nunquid pactum nudum principale uestiatur coherencia pacti accessorii uestiti, ut si precedat conuentio nuda et sequatur conuencio seu stipulatio penalis, glo. dicit q. non. ut. l. nuda. C. de contrahen. stip. et. l. si pacto quo pena. §. c. Est enim incongruum q. principale uestiatur ab accessorio.

Quod est q. pactum nudum uestitur coherencia contractus uestiti adeo q. nouam producat actionem

Vltramon contra dicit enim quod pena suc cedit loco interesse ut l. siquis a sacio ff. pro socio et de actio. emp. l. iudicia. sed si interesse solvetur ab eo qui promisit aliquid factum impletur contractus ex parte sua et oritur actio. ergo eodem modo solvendo pena impletur actus contractus et oritur actio prescriptis verbis. Certe ultramon. non contradicit glo. nre.

Nam glo. quod dicit verum stipulo penalis vestiat pactum nudum ei pro quo interponitur. Vltramon. dicit quod vestit ei contractui que interponetur si solvitur. Item glo. quod dicit de illo vestimento quod appellatur coherentia contractus. Vltemon. dicit de vestimento quod appellatur rei interventus quod habet locum in contractibus innominatis. unde fateor quod ipsi dicunt quod ista relatione stipulationis penalis ad pactum nudum resultabit contractus innominatus quod soluta pena vestiretur rei interventu non autem coherentia contractus et ideo verum dicit glo. hic et in l. petens. C. e. ubi de hoc per doctores.

Quero utrum pactum nudum appositum iuxta contractum vestitum condicionalem vestiatur coherentia contractus. glo. in l. petens. C. e. dicit quod sic per l. si in vendicione in prin. ff. de pi. et com. rei ven. de hoc dixi plene in l. lecta ff. si cer. pe. Quero quod si pactum vestitum cuius coherentia pactum nudum vestitur tollatur an pactum nudum remaneat validum. glo. in l. petens. C. e. dicit quod sic. ar. l. fi. et l. sed celsus § 1 ff. de contrahen. emp. et l. sed et si post mortem ff. de contrahen. quod intelligo verum nisi dicta pacta essent apposita in contractibus respectivis ultro citroque obligatoriis quorum natura est ut si ex una parte tollatur in toto tollatur. ut l. cum emptor ff. de rescin. ven. et l. pet. de act. emp. ab de actor. et ideo cum illud quod devenit in pactum dicatur quodammodo pars precii vel alterius rei que debebat venire in contractu ut l. fundi precium ff. de cohen. emp. sublato contractu tollatur pactum. secus si apponeretur in aliis contractibus non respectivis.

Venio ad primum. dicit hic quod informat ipsam actionem. quid est istud informare et tunc intro glo. magna. ibi et dicit actio informari dicit glo. quia actio prima informatur et nova forma ei datur. quod probatur ex duobus. quia actio ex vendito consuevit dari ad precium. nunc dabitur ad factum quod devenit in pacto. ut l. tenetur de act. emp. et l. ij. C. de pac. int. emp. Item actio ex vendito consuevit esse bone fidei. nunc erit stricti iuris. cum detur loco actionis prescriptis verbis. ut l. si cum § qui iniuriarum et § fi. ff. si quis caut. Doctores communiter reprehendunt istud primum dictum glo. quia ymo actio ex vendito erit bone fidei sicut prima quod apparet quia in ea veniunt fructus ut l. ij. C. de pac. int. emp. quod non esset si esset stricti iuris. ut l. videamus § si actione ff. de usur. Nec obstat quod dicit quod succedit loco actionis prescriptis verbis. quia non succedit ymo accedit ei principali utraque remanente. ut l. ite illa ff. de consti. pe.

Et tunc op. actio prescriptis verbis non concurrit cum alia ut l. quotiens de prescrip. verb. quod ergo competit ex vendito et prescriptis verbis. Solutio dicit ut dicit ultemon. et bene in hoc. actio prescriptis verbis non concurreret cum alia que habet originem ex eodem fonte. secus si ex diversis fontibus.

Nam actio ex vendito oritur ex contractu vendicionis. actio prescriptis verbis ex pacto in continenti apposito ut l. ij. de prescrip. v. et dicta l. ij. C. de pac. inter emp.

Item cont. predicta op. quia si verum est quod dixi quod pactum vestiatur coherentia contractus male adversatur iurisconsultus hic. Dicit enim quod ymo. Nam ex dixit de nudo pacto et iurisconsultus hic innuit de vestito coherentia contractus. Sed dicit glo. pactum nudum est suis naturalibus vestimentis. sed hic vestitur coherentia contractus. cum igitur veniamus ad tertium scilicet ad vestimentum pactorum. Aliquando tamen veniamus ad tertium circa predicta dubitatur an semper vetere informet. Glo. in l. pacta ff. de contrahen. emp. dicit quod sic. si ea recepit informandam. alias secus. et quando eam non recepit informandam. glosa ibi dicit multa. dicit ergo vetere non informari quando non subest. ut l. si in vendicione in prin. ff. de pi. et com. rei ven. Item si legem contractui non dat. Exemplum. deposui apud te librum et promisisti michi pro me ire romam. istud factum quod promittitur nullo modo congruit actioni depositi. ideo eam non informat nec ei formam dat. ut ff. prox. § ubi. ea enim pacta insunt que legem contractui dant. secus igitur si non dant legem contractui sed sunt penitus separata. Eodem modo si pactum vestitum apponitur pro uno et pactum nudum pro alio non potest actionem veterem informare ut ex. dixi in alia glo. super verbo posita sunt. ff. iudicijs.

Quero. tex. dicit interdum format ipsam actionem. utrum informet ipsam obligacionem. Respondeo non solum obligacionem sed etiam contractum informat. hic enim dicit inesse bonefidei iudicijs. In l. lata dicitur inesse stipulationi. et sic ipso contractui inesse. ergo ipsum informat. Et hoc etiam l. fundi precium ff. de contrahen. emp. ibi dum dicit quod illud quod devenit in pacto est quodammodo pars precij. et sic ipsum contractum actionem et obligacionem informat de predictis licet non ita clare per ty. C. e. l. i bonefidei.

Venio ad tertium scilicet ad vestimenta pactorum. Quero quotuplex est vestimentum. tres sunt opiniones. Vna fuit azo. qui dixit quod sunt vj. scilicet re. verbis. litteris. consensu. coherentia contractus. et rei interventu. ut in glo. Alij addunt duos modos. scilicet rei interventu. ut l. i. § i ff. de palliat. vel legis auxilio. quod potest dici in eo nudo pacto quod actionem producat. Certe hoc quod dicitur legis auxilio non est vestimentum ut statim dicam. Alij ut Ja. bal. quod solum est unum vestimentum scilicet rei interventu. quod vestimentum ex parte facto adiicitur quod pro alia causa non sunt vestimenta. quia pacta cum ipsis nascuntur. et hanc opinionem tenet ultemon. et quod refert. C. e. l. legem. Sed glo. hic ad hoc videtur. dicit enim quod quedam pacta nascuntur cum vestimentis. et tamen non dicitur vestita. sicut dixit Job. pelle et carne vestisti me. et tamen cum hijs natus erat. Et quidam sunt contractus qui nascuntur

nudi, tamen eo ipso quod nascitur habet uesti
mentum sibi approximatum, ut patet nuda
que uestitur tel paria contractus, ut dicitur
hic fere medium, sicut si unus puer ex
eunte de uentre matris inuenit unum
uestimentum. Ad istam opi. appro. scilicet
consensus est indumentum, et omne pactum
habet consensum, ut l. i. § conuentionis ff. e.
ergo omne pactum est uestitum. Videtur glo. consensus
non est sufficiens uestimentum nisi quibus
dam contractibus ciuilitatis. Insti. de ob.
ex consen. illi enim sunt fauorabiles et
pingues, et sic leui ueste uestiuntur. Exemplum
iuuenem recenti et pingui sufficiet unum
uestimentum, sed uno macilento et debili
non sufficient plura uestimenta. ut di
citur indutus sufficienter. Ita dicit glo.

op — Item op. ad glo. de eo quod dicit quod
res est indumentum post biennium, quia
secundum hoc magis uestiretur contractus
cursu biennii quam res, et ad dicendum est
quod res est sufficiens uestimentum in conti
nenti enim oritur ciuilis obligatio ratione
licet obstet exceptio, ut C. de non nu
me. pe. l. si ex cautione. et l. ex contractu.
et isto modo sustinetur glo. que habet bonum
et sanum intellectum. Sed ut clarius intelligas
tu potes sic dicere pactum seu conuentio nu
da est ut dixi s. Illud quod stat in pu
ris et nudis finibus conuentionis illud
dicitur uestitum, cum post suam originem uel in
sua origine aliqua super additur. Illud enim
quod super additur dicitur uestimentum. Dico
igitur quod pactum uestitur quinque iuris gen
tium, quinque iuris ciuilis. Iuris gentium quin-
que modis, primo uestitur nomine. ut 1
hac. l. in prin. et hoc comprehendit con
tractus qui celebrantur re uel consensu
ideo enim dicuntur uestiri quia iuris gentium
sibi nomen est additum. Secundum uestimentum 2
est rei interuentus seu implementum usque de.
ut hac l. § primo. Tercium uestimentum est
tel paria contractus. ut hoc § deinde uo 3
ciuili pacta uestiuntur nomine et forma. ut in
contractibus inductis iuris ciuilis ut dixi
in l. lecta s. e. Item tel paria contractus
ut l. lecta ff. si cer. pe. et l. petens C.
e. Item iuris iurandi interuentu singulariter
ut l. ut iuris iurandi ff. de op. li. et l. si
de li. causa. Item operis inceptione ut l. i. § i. ff.
de spoliat. In quibusdam casibus ius ciui
le non uestit pactum, sed eo remanente nudo fi
cit quod producat actionem uel lex producat
propter illud. ut dixi in dicta l. legittima
Nec talia pacta possunt dici uestita legis
auxilio ut statim dicam. Et hoc aliqualiter
tetigit dominus Ny. ma. Sed op. pacta dicuntur
uestita que producunt actionem. ut hac l.
in prin. sed actiones omnes sunt de iure
ciuili. ut l. ii. § postea. de ori. iur. ergo
omnia pacta dicuntur uestiri de iure ciuili. Respondeo
fateor quod pactum quod habet uestimentum produ
cit actionem auxilio iuris ciuilis, sed quinque
uestimenta dat sibi ius gentium, quinque
dat sibi ius ciuile. ut s. dixi. et dicta
uestimenta dicuntur esse non tamen sufficientes
ad generandum nisi cum iuris ciuilis auxilio
sicut tamen dicitur homo hominem generat et sol.
hoc est cum auxilio solis, non enim masculus
et femina per se essent sufficientes ad ge

nerandum nisi cum auxilio planetarum. Et ideo
concludo quod illi qui dicunt pactum uestiri legis
auxilio non bene loquuntur, non enim legis
auxilium est uestimentum. sed est quedam causa
agens in ipso uestito, est enim tamen potentie
quod si uult faciat pactum nudum parere actionem
non regulariter sed casualiter. Ut no. in glo.
in precedenti. Et si dicas quomodo sterilis pa
rit uel uirgo. ut dicit precedens glo. Respondeo con
cedo quod miraculose possit sterilis parere
uel uirgo. luce i. ca. ut in maria et ely
zabeth. Ita lex casualiter et miraculose
facit quod pactum nudum remanens nudum produ
cit actionem ex aliquo fauore uel lex pro
ducit propter pactum. ut dixi in pacto nudo do
nationis s. l. prox. Cum uero consuetudine
uel statuto alicui contractui innominato
de iure gentium additur nomen, utrum erit
contractus nominatus. Exemplum in contractu seu af
fictu in quo res datur ad certam quantitatem
granorum uel uini et similia. uidetur quod isti
perficiantur nudo consensu. ut hac l. in
prin. Breuiter quando nomen imponitur contractui
iuris gentium quod est certe omnibus temporibus
tunc nomen est elegans uestimentum
ut hac l. in prin. Sed quando imponitur nomen
contractui iuris ciuilis, tunc nomen non
est elegans uestimentum nisi ei detur
nomen et forma, uel specialiter caueatur
in l. quod sit nominatus contractus. ut C. de
donat. an. nup. aut. eo decursu. et in
corpore uero sentitur. Nam ante illam l. uoca
batur sponsalicia largitas, tamen non erat
contractus nominatus, quia lege non erat
cautum. Feudum autem puto contractum no
minatum quia a consuetudine habet nomen
et formam, habet enim formam iuramenti fideli
tatis et inuestiture. in libris feudorum. Illud
op. et uidetur quod nullus contractus sit
nudus, aliter enim sit ex aliqua causa uera et
habet locum actio de constituto aut ex causa
falsa. et non est querendum de actione, quia
si competeret posset condicio liberatio. ff. de
de con. sine ca. aliter non habet causam et tunc
presumitur donatio. ut l. companus. de op.
lib. que est hodie pactum uestitum secundum quosdam.
Vel habet causam uestitam ut dixi. Respondeo pactum
potest habere causam de futuro. ut in omnibus con
tractibus innominatis, et tunc non potest
habere locum actio de constituta. et sic pactum
potest esse nudum. Item potest habere causam de preterito
non tamen obligatoriam, ut puta. in seruicium
iusti. promitto tibi centum. Ista est quedam re
muneratio, non autem est simplex donatio
ut ff. si remunerandi s. man. et ideo dicitur
generaliter quod in isto casu non habet locum l. siquis
argentum, quod probatur, quia ista remu
neratio pro nudo promissa tunc posset
peti cum cadat in nomine salarii. ut C. de
suffra. l. i. et ff. man. l. salarium. Item eo
casu quo non habet causam licet presumatur
donatio, posset forte dici quod non habet
locum l. siquis argentum, nam hic concur
rent due contrarietates. scilicet quod donatio presu
matur, et quod pactum nudum actionem pariat
seu propter ipsum producatur quod esse non
debet. C. de do. promi. l. i. et l. cum post.
§ gener. et quod ibi no. de iure dotium. quod
l. aptius sentiunt. Posset etiam promitti ex
causa donationis futurum, quo casu non habet locum.

qᵈ est pact nudum vel vestit

qo

op

op

pact vestitur. 2ᵒ quinque a iure gentium
quinque a iure ciuili, sed a lege generatur
3ᵒ[illegible]

·l· ſiquis argentu· ut ·s· dixi in ·ꝟ· ſed
tu nulla ¶ Venio ad quartu/ dr hic pca
in cotinenti apposita qualr intellr in con
tinenti/ dicit glo· cumqm diuitur ad extra
neos actus· et intellige ſiue modicu an
ſiue modicu poſt· ut ·l· ij· C· de edi· dete
doc· ultman· dicit et bn· intellige in co
tinenti fieri· ſemp tu ſit antequa ptes
tpant contractu ꝙ pfecto et abſoluto·
ut ·l· contractus· C· de fide inſtru/ hoc eſt
ueru in contractibus momentaneis Sed
quid in contractibus uel qi gtractib; ſuc
ceſſiuis/ ut in tutela que ht adminiſtrati
one longam· dicit ·j· ſ· xx· in ·ꝟ· Idem mar
cellus ¶ Secundo quid ſi iuxta contractu
nouatum apponant plura pacta nuda/ ui
ꝙ primu pactu tm ueſtiatur· quia illud
ſolu ei coherēt/ Verius ē ꝙ oia ueſtiunt
illius coherēcia/ quod appet· quia illa alia
pacta mediata non ſut actus extranei
et ſic quodlz uidetur fieri coherēcia pom
ut ·l· reos· in fi· ·j· de duo· reis/ facit ·j· de
ꝟ· ob· l· titia· ſ· i· et ·l· pluribus in prin
·c· ti· ¶ Vltimo quit glo· an hiis pactis
non ſeruatis poſſit dari rei uendicatio
dic ut ibi no· p glo· ·j· de donat· ·l· i· et ibi
ple dixi/ et in ·l· pacta· que ·ꝗ· de gtrhen ep·
¶ Vt puta· Continua/ Supra dixit·
pacta apposita in cotinenti actioni gduce
ſecus ſi ex interuallo/ et unu exm ponit
auctor legis/ ſcdm ponit marcellus/ ʒm
papinianus/ pa ibi· Idem marcellus/ tra
ibi Idem rndit/ et iſte ·ꝟ· legitur duob;
modis/ Vno mo ſm marcellu· cuius opi·
reprobatr p ·l· quot· ſo· ma· Scdo mo ſm
Jo· cuius poſitiom tene ¶ Ad let· ſo· oppo·
C· l· qui negotia ·j· man· quia ibi non
ueſtitur pactu coherēcia contractus ſ
rei inuentu· ut ibi no· Vel alr ut ibi
dicetur ¶ Op· ·j· de pac· co· l· dedic· So·
ibi pcm fuit fcm in cotinenti hoc eſt
in ipo contractu ¶ Op· pcm nudu etia
ex interuallo ſicut gpeteſſet ad exceptione
ita ad replicacom· ut ·l· ſi unus ·ſ· pactu
ne petere ·j· e· agit go mulier actione
de dote Et ſi excipiatur de dilacone legi
li replicabit de pcto/ Glo· non ſoluit/ et
ſi hetis in ea quia non ht ut ſtati dicit
non ē ſolucio contrarij· ymo totu ē de
forma oppoſitionis· ſ· uidetur ꝙ ſibi co
petat actio· et uincetur replicatione· cu
tex· ſtati dicit ſibi non competere actiom/
quare male/ Idem timore· pe· debel· op
ut ꝙ· refert· C· ut act· ab· he· ·l· i· dicit
pe· in obligacombus in die/ an die non ē
nata actio· et dicit ee caſu hic Gloſe
nr tenet gtrm/ Ita uidiſtis in ·l· Item
quia ·s· e· Guill· dcti· tenet idem qn
obligacio ht die alege/ ſicut obligacio
de dote/ et ita dicit hic actione non co
pete· merito non poteſt replicatione
iuuari Glo· hic tenet ꝙ actio de dote
non ſatu ſoluto matrimonio· ut ·l· ij· de
de· ple/ et ·l· in rebus ·ſ· fi· C· de iure· dot·
et dicit in cotinenti ¶ Nec pt gpetere qd
dicit Guill· ꝙ ideo non ē nata actio qa
dies ei addicitur alege· nam illud eſt
ueru qn dies addicitur obligacoi/ ſecus

ſi adicitur exactioni· ſicut ē dies actionis
de dote· ut ·l· i· ſ· exactio ·j· de rei ux· acte·
qui tex· hoc probat· ſpāo· p pcm qn dies
reſpicit obligacom de illo debito inſta die
non pt abici compenſacio· ut ·l· ſi cum
militi· ſ· i· ·j· de compen· Nec pt oppom
exceptio dolo ſuas ꝙ petis· ꝙ reſtituꝰ
es poſt diem· ut ·l· fi· ſ· fi· ut le· no· ca·
Sed ſi dies addicitur exactioni/ ut ī tempe
quod datur iudicatis/ ſecus ut dicta ·l· ſi
cu militi ·ſ· i·/ ſed in dote ē iſtud ꝙ poteſt
abici compenſacio/ et abici exceptio dolo
ſuas/ etiam infra diē· ut ·l· ſi donaciōis
in fi· ·j· de con· ob· ca· go appet· ꝙ interim
ē nata actio Et ſcdm paſſu utru an
die naſcatur actio ex camaciu ple in ·l· ita
ſtipulatus ·j· de ꝟ· ob· Tuc ad contrariu·
ſi dicis ꝙ mulier replicatione iuuabitr
gcedo/ nec hic tex· negat/ ſlut go mlr
agēt ex pcto et ſuccuberet ut hic/ ſlut
actione de dote/ et ſi opponetur ei excep
tio replicabit de pcto apposito et uincēt
ut in ·ſ· ptis· ne petēt· Ita tenebant Ja·
et Ny· ma· Vel ut effugiant iſta· dicebat
pdictus Ny/ pono caſu tercio mo· ꝙ
ſtante mro/ et ſic actione no nata fuit
factu pcm/ ne tempe ſtatuto poſt di
uorciu dos reddatr· ſʒ ſtatim etia gſtante
matrimonio/ certe non ualet ne ex pcto
actio naſcatr· et ante actiom mlier no ht
quia matrimoniu conſtat/ et ſic non
potit iuuari replicatione Iſta etiam
pt ee bona/ et hoc etia uidetr ſentire
glo· ut pz inducendo in ar· ad qam ſeq
tem ¶ Secundo quid ſi debebas michi ad
ſub condicione/ et ea pendente p pcm
remiſiſti michi condicom an poſſim age
certe caſus ē hic ꝙ non· ſm iſtam lec
ture glo ¶ Op· ad determinatione precedē
qonis· et ad ·ſ· ſm iſtam lectura· de ·l·
ſi ī uendicione· de pi· et commo· rei uen·
So· ibi non agitur ex primo gtractu co
dicionali ſed ex pcto ueſtito coherēcia co
herēcia contractus/ hic uo pcm fuit int
poſitum ex interuallo ¶ Op· ·j· de ꝟ· ob·
·l· cu ſtipulatus ſu michi a proculo/ et
·j· de arbi· ·l· celſus· So· ut in glo· Glo
quit/ quid ſi tale pcm fiat in fine matri
monij/ dic ut in ea Bartolus
¶ Idem marcellus Secundo qn debet
fieri pcm circa adminiſtracione tutele/ ut
dicatur fieri in continenti Glo· dicit ꝙ
tempe quo finitur tutela/ quia tunc
naſcitur actio tutele· ut ·l· ſi tutor ·cu ·l·
ſe· de tu· et ra· diſtra·/ ſed ī matrimonio
dʒ fieri ī inicio· ut dictu ē ·s· in ·ꝟ· pacta/
quia etia conſtante matrimonio oritur
actio de dote inſi in caſu dicit glo Sed ſm
circo ꝙ debeat fieri pcm in prm· tutele/
hoc dicit tex· hic in ingreſſu contractus/
ſ· pcm nudu ueſtitur coherēcia alterius
contractus· non coherēcia actionis uel
natiuitatis ipius· quod appet quia co
tractus gditionalr ueſtit pcm· ut ·l· ſi
ī uendicione in prm ·j· de pi· et commo· rei
uen·/ ſ· omia reducunt ad principium
geſtionis· ut ·l· cu oportet· in fi· de bo·
q̄ li·/ et hoc cōiter tenet omis/ Sed ſcdm
quod dicit ꝙ actio de dote naſcitur con
ſtante matrimonio ē contra illud quod

glo. dicit in precedenti §. ut puta. et q.
l. si rem. ff. omnib. de pig. act. et contra
tex. l. ij. in prin. ff. de dote pre. dixi plene
in l. si constante. ff. i. ff. so. ma. Secundo
glo. quid si pactum esset factum in continenti
de prestandis maioribus usuris. dic ut in glo.
Item videt. hic ponit unum exemplum
paupinam. Continua ut ibi dixi.
Adeo aut. dictum est ibi de pactis in
continenti uel ex interuallo appositis ex
natura contractus. hic loquitur de his
que apponuntur circa substantialia contractus. et
breuiter hoc intendit. pacta circa substantialia
contractus apposita re integra etiam ex
interuallo ualent etiam quo ad actionem
siue in totum siue in parte. siue cum uno siue
cum pluribus contrahatur. h. d. diuisio appret
ex glo. posita super ibi. illud. ab igitur.
Tertio per declarationem. ff. utrum sit uerum
quod per pactum secundum appositum circa substantialia prius
contractus renouatus uideatur. Glo. in l.
pacta. ff. de contrahen. emp. dicit quod sic
si fiat ex interuallo. secus si in continenti.
ar. l. nam ad ea. ff. de con. et de. Guill. cont.
dicens quod distinctio l. nam ad ea habet
locum in testamento tantum ex cuius uoluntate tota
dispositio pendet. secus in contrahentibus.
hac placet alia ratione quia super eadem
non possunt concurrere due emptiones ua-
lide. ut l. si id quod. ff. de testam. uen. Jac.
circa hunc articulum dicens aut pactum secundo op-
ponitur cum uno ex pluribus aut cum eodem
primo tamen quod parte tantum receditur. nec
contractus in totum renouatur. ut hic in. §.
sed cum duo. Secundo casu aut uerba non sunt
apta ad renouationem contractus. verbi
gratia rem quam tibi uendidi pro x uolo
quod emptum habeas prima emptione et re-
mitto tibi x uel prime emptioni adde
x. et non uidetur renouatus contractus
aut uerba sunt apta ad renouationem
contractus uel sunt ambigua. quia
possunt trahi ad utrumque. et uidetur re-
nouatus contractus. ut hic. Ita uidetur
tenere glo. et tex. inuit. ff. e. l. si unus
ff. pretio. §. qui si non ut tota. et ista sit
utilia ut sciatur ex quo contractu agitur
Item ut sciatur ex quo debeat solui gabella.
utrum fuit una uenditio uel plures. et
ad alia multa. Glo. assignat quedam
ar. contraria et non soluit. dic hic. quod
eodem modo quo potest in totum reformari
contractus. de testa. l. heredes pala. ff. i. Jo.
illa concordat. Nam eadem solemnitas
requiritur in reformando que in constitu-
endo. non aut in declarando. Opp. quod non
sit idem uidetur in tollendo partem quod in tol-
lendo totum. ut l. pap. ff. sed nec impu-
beris. ff. de inoffi. testa. So. ut ibi appret
in tex. quia ibi respicitur diuersorum et ibi
non est eadem ratio. et ibi totius ad partem
hic non sic. Tertio op. dic hic in §.
sed cum duo quod diuersum uidetur quando fit cum
pluribus quam quando fit cum uno. Contra. ff.
de con. inde. l. uel insi. et ff. si cer. pe.
l. singularia. So. ibi ex pluralitate perso-
narum non uariatur res. hic secus. nam
cum alio cum quo non est factum prius non
potest uideri contractus renouatus cum non con-

sensit. Ultimo glo. remittit ad distinc-
tionem l. pacta. de contrahen. emp. et de
materia huius §. tangetur in l. ab emptione. ff. e.
Pretor ait. Glo. continuat hunc §.
ad precedentia. exemplum in quibus pretor
ponit glo. Sed unde quo. cum lex precipit
aliquid obseruari. intelligitur quo ad actionem
et exceptionem. ut l. statuas. ff. de acquir.
re. do. Et C. si aduer. uen. auth. sacra.
et ibi no. cum ergo hic pretor dicat pacta
seruabo. quare non intelligitur quo ad ac-
tionem et exceptionem. et sic semper pacta
actionem producunt. Breuiter nescio sol-
ue nisi aliqualiter diuinando. que diui-
natio colligitur ex continuatione qua
facit glo. de isto §. ad superiora. scilicet quod
in edicto plura continebantur. scilicet quod pretor
quedam producebat actionem. quedam ex-
ceptionem. et de quibus pactis deberet in-
telligi subiecit istud edictum. Unde ex prece-
dentibus appret de quibus loquitur hic
et pretorem sic sensisse. pacta seruabo.
scilicet quedam quo ad actionem. quedam quo
ad exceptionem. et alia nescio unde. et
huius contrarii nunquam uidi solutionem. nec
recepio quem formatum per aliquem.
Pactorum. Iurisconsultus hic antequam
incipiat expositionem edicti ponit unam
suam distinctionem pactorum. et licet hoc inten-
dit pactum uel est in rem uel in personam
in dubio intelligitur in rem. No. igitur
quod in dubio persona apponitur. i. conuenire
ut determinet uerbum significans commissio-
ne. non uerbum significans actum rei pro-
misse. de materia huius §. dicam plene
in l. qui in futur. ff. i. ff. e. Bartolus
Dolo malo. Hic incipit exponere
uerba edicti. Aduerte unum dicit hic. dolo
malo aut pretor. pactum se non seruaturum
ubi dicit hoc plene. certe non dixit ex-
presse. sed a contrario sensu cum dixit serua-
turum pacta non facta dolo. ergo si dolo non
seruabit. et secundum hoc inuit iurisconsultus
quod argumentum a contrario sensu sit ex propria sig-
nificatione. Contrarium habemus in l. a-
pud antiquos. C. de furt. dixi in l. ab
ipsis. §. de min. et uide dum loquitur de me-
ritatione extensiua. quando an in statutis
habeat locum argumentum a contrario sensu. Bart.
Sed si fraudandi. iste §. est
fortis. et legitur in glo. duobus modis
principaliter. primo quod illa uerba in est
enim dolus et fraus referantur ad prin.
§. et ponantur ad excusationem pretoris
Secundo modo quod §. legitur recte. Item prima
lec. uariatur in glo. tribus modis. pono
casum secundum primam. Tertio quid si pactum
sit factum per fraudem an ualeat. Respondet
iurisconsultus quod pretor de fraude nihil
dixit in edicto. et hoc fecit ideo quia
in est dolus et fraus. et sic intellige §. in
est enim. ad prin. Sed quid an de isto
pacto facto fraude sit aliquid per aliquem scriptum
specialiter. Respondet iurisconsultus quod sic. nam
eleganter labeo ait. etc. Opp. quod iste
tex. sibi contradicit. dicit enim quod de
fraude nihil dixit pretor. postea dixit
quod in est dolus et fraus. ergo de fraude
dixit aliquid. So. non dixit expresse

nota quod dolus a fraude

Sed in nube et tacite. ¶ Tercio in quo dicit dolus a fraude. Glo. hic ponit tres opi. secundum primam dolus est genus fraus est species. et sic fraus inest dolo sicut species inest generi. secundum alias duas dolus est species et fraus est genus. et sic inest dolo fraus sicut genus inest speciei. prima est uera. quia edictum pretoris procedit negatiue et remotiue. scilicet neque dolo etc. sed ad remotionem generis bene sequitur remotio speciei. quia si dico animal non currit sequitur bene ergo homo non currit. ut l. i. insti. et ibi no. .j. ad treb. l. Marcello. ergo excusatur pretor. quia cum remouit dolum qui est genus ergo fraudem que est species. Ille lec. non procedit. quia ad remotionem speciei non sequitur remotio generis. Non enim sequitur homo non currit ergo animal non currit. et ideo si ponetur quod fraus sit genus et dolus sit species. ut innuunt alie due lec. non excusatur pretor. quia remouendo speciem non sequitur remotio generis. ut l. duobus. § colonus. .j. de iur. iur. Ex predictis no. quod ad remotionem generis sequitur remotio speciei. sed non econuerso probatur in dicta l. ad treb. et dicta l. duobus. § colonus. sed affirmatiue est totum econuerso. quia ad positionem speciei sequitur positio generis. cum enim dico homo est sequitur ergo animal est. sed ad positionem generis non sequitur de necessitate positio speciei. hoc dicit hic glo. probatur in l. siquid eorum. § inter emptum .j. de l. iii. et l. iure agnatorum. uni tacita. tetigi in l. imperial. C. de iurisdic. o. iudi. ¶ Ego non dicam inter dolum et fraudem diuersimode secundum diuersas expositiones glo. Alij tenendo hanc eandem lec. dicunt quod inest dolo fraus. quia unum importat idem quod illud. et puto eos dicere ueritatem. ¶ Ita lectura principalis est quod totus § legatur etc. quod dic ut in glo. Tu legas alio modo totum ordinate. pretor dixit se non seruaturum pacta facta dolo. quod intelligitur quando in ipso actu paciscendi fiebat dolus ut C. prox. Sed quid si tempore quo fecit pactum nichil fecit dolo. bene tamen cogitauit in futurum te fraudare. forte non seruare promissa. et sic pactum est factum fraudandi causa an ualeat. Respondet iurisconsultus quod pretor de hoc nichil dixit. quid ergo erit. Respondet iurisconsultus hoc pactum non ualere nec effectum habere. quia iniquum aut superuacuum secundum labeonem. et consequenter talis ultima lec. glo. ¶ Vel lege sic queritur ab ab ulpiano. an pactum fraude factum sit seruandum. Respondet ulpianus quod non. et hoc probat primo per edictum pretoris quod pactum dolo factum non est seruandum. sed dolo inest fraus. ergo pactum fraude factum non est seruandum. ¶ Secundo probat per dictum labeonis qui dicit quod pactum iniquum uel superfluum non est seruandum. sed pactum fraude factum est iniquum uel superuacuum ut hic probatur. ergo non est seruandum. ¶ Op. quod licet pactum sit superuacuum non dicatur iniquum. ut l. si pupilli. § item si procurator. de neg. gest. Glo. non soluit nec istam nec alias similes. Sed dic quod ibi in eo quod dat superfluum et exhabundanti non erat iniquum. hic uero sic.. ¶ Quod fere. Si procedit interrogatio et sequatur responsio. presumitur stipulatio nisi probetur contrarium. h. d. ¶ Op. quia si probabitur contrarium probabitur falsum. Glo. dicit non est uerum. quia potuit precedere interrogatio et sequi responsio inter absentes. uel ex interuallo. unde glo. Istam glo. posset dicere uerum in priuata scriptura in qua de natura non ponitur dies et consul. ut l. cum tabernam. § item .j. de pignor. sed in publico instrumento non procedit. quia cum apponitur locus et tempus. apparet quod in uno loco fuit facta interrogatio. in alio responsio. eo modo si ex interuallo. dicas ergo quod probabitur contrarium. hoc est contrahentes non habuisse animum stipulandi. licet uerba sint apta ad stipulationem. et hoc dicit textus hic. quod non animo stipulandi etc. et sic intellexit glo. C. e. l. ii. igitur nuda. ¶ Queritur glo. utrum sit necesse quod hec probatio fiat per aliam scripturam. quod uidetur per l. generaliter. C. de non nu. pe. Sol. nobis ut in glosa que hic dicit quod illud uerum quando uult probare contra tenorem instrumenti quod confitetur consensu sua uoluntate. hic quando uolt probare contra solempnitatem. quo casu admittetur probatio per testes. quod nota. ubi dicit glo. istam. quia non est tene. ¶ Si paciscatur. Pactum per quod tollitur ius priuati sibi publice conceditur ualet. secus si tolletur ius publicum. quia tunc non ualet. etiam si fuit iuramento uel stipulatione firmatum. h. d. Exposuit C. uerba edicti que dicunt neque dolo malo. hic exponit sequencia. § neque aduersus l. etc. Nota singlariter quod quando pactum uel contractus aliquis est prohibitus propter utilitatem publicam tunc non firmatur iuramento. dixi plene in l. siquis pro eo. in prim. de fideiuss. ¶ Queritur glo. an iste idem qui fecit pactum de non excipiendo id quod pertinet ad ius publicum admittatur. Respondet glo. quod sic et bene. Item querit glo. quid si partim pertinebat ad ius publicum partim ad priuatum. dicit glo. quod respectu priuati ualet. respectu publici non. Vide ipsam glo. et no. de prima questione uide quod dixi in l. si maritus. § si negauit. .j. de adult. ¶ Si ante aditam. Expeditus iurisconsultus de totali expositione edicti. uenit ad tractandam quasdam ualas et diuersas questiones circa materiam istam. et hic tempore intendit. pactum factum ei qui est uel futurus est heres statu non mutato ualet quo ad pacti exceptionem. sed statu mutato ualebit quo ad exceptionem doli uel utilis pa. h. d. ¶ No. quod mutatione status uidetur alia persona et sic non prodest ei pactum factum iure directo. sed de equitate uirtute exceptionis doli. certa dic ut in glo..

Et cum ¶ Hodie tamen

In hijs que sunt communia pluribus ut singulis. quod fit a maiori parte preiudicat alijs fraude liberationis. h. d. ¶ Op. dicitur hic. quod debent conuenire in unum locum. contra. ymo ualet consensus adhibitus separatim. ut l. per fundum .j. de ser. ru. p. et l. c. receptum. communia predi. Sol. hic loquitur in casu in quo pactum plurimum potest nocere alijs. ideo requiritur quod omnes conueniant in unum. ibi nocere non poterat. Contra. ymo indistincte nocet ut l. quod maior .j. ad muni. et l. nulli .j. quod cuiusque uniu. Sol. illud uerum in hijs

que sunt tota pluribus ut vnius. hic in
hijs que sunt tota pluribus ut singul.
quo casu si essent mille · secundum omnes non na
ceret unum nisi in isto casu fraude liberato
nis · ut hic et · l · ff · C · qui bo · ce · pos / et
hic non nocet secundum plurium nisi in decreto
pretoris · ut hic · in ff · l · iudex · et per dy · l
· t · quod omnes tangit · ex · de re · iu · li · vj ·
et uide quod dixi in · l · ij · C · de tu · li · v°
et uide dictam · l · ff · C · qui bo · ce · pos ·
Item glo · de duobus · dic ut in ca ·

Maiorem Maior pars intelligitur
pro cumulo debiti non pro cu
mulo personarum · nisi quando in cu
mulo debiti esset equalitas ·
Si plures · Plures presidentes
vnum debitum · uel si plura debi
ta competant uni semper loco
vnius habentur · h · d · ista · l · Op
· s · de adopt · l · si consul · / et de senato ·
· l · emancipatum · § fi · So · quandoque habetur
respectus ad personam ratione officij / et tunc
si gerit plura officia · fingitur uice di
uersarum personarum ut ibi / quandoque habetur
respectus ad personam ratione persone · tunc im
possibile est vnum tenere uicem plurium
de hoc per guill · in dicta · l · si consul ·
· s · de adopt · Bartolus · doctor ·

Rescriptum Pro maioris partis
creditorum preiudicat nocet ab
sentibus eciam priuilegiatis · ypo
tecam tamen non habentibus · h · d ·
pro declaratione tex · quero · ubi rescriptum
dum narra / dicat glo · Hermus eius men
tem in · l · et sunt · in ff · s · e · Contra
ubi dicebat rescriptum quod omnes debeant
conuenire · Re° · rescriptum loquebatur indefinite
te / et indefinita equipollet uniuersali ·
ut · l · si pluribus · j · de · l · ij · Dominus p
missis nota diligenter ex hac · l · quod si per
statutum uel reformacionem committatur ad
prioribus / subintelligitur uel maior pars
eorum si alij essent absentes · ut hic / debet
enim requiri · quia forte eorum presencia tra
heret alios in suam sentenciam ut · l · sicuti ·
· j · de arbi / facit · C · de decu · l · ij · Dices
tu · hoc ideo · quia sic declaratum erat per aliud
rescriptum / tamen uerba de se important quod
omnes debent esse presentes ut hic dicitur in tex ·
Re° · rescriptum non dicebat aliquid de absen
tibus · sed solum de fisco / et inducitur hic ad
comprobandum de priuilegiarijs creditoribus / de
clarando igitur procedit · l · ista / Vnde idem
esset in statutis et reformacionibus ut
dixi · Op · quod fiscus semper habet tacitas
ypotecas · ut · l · aufertur · de iure fis · §
fiscus · et · C · in qui · ca · pig · ta · contra · l · i ·
et ij · So · dicit glo · fallit in duobus casibus
quando fiscus successit priuato · Item quando sibi de
betur ex debito · Nota ergo quod in delictis fis
cus non habet tacitas ypotecas · alle · C ·
pe · ff · de · pst · li · x · l · i · / sed dic uide non
contrarium · sed in ueritate non contradicit · Non enim
dicit hec glo · fiscum non habere ypotecam
in penis · sed fiscum creditoribus alijs non
preferri / et ita dy · in · l · quod placuit
· j · de iure fis · tenet fiscum tacitam habere
ypotecam in delicto tamen sine defectu effectum
siue in efficaciam contra creditores · de
hoc per dy · C · de bo · damp · l · siquis post ·
hac dixi in · l · aufertur · ff · ff · et · l · quod
placuit · j · de iure fis · Op · j · man · l ·

si precedente · § ff · ubi priuilegiati non
preiudicat / glo · hic dat plures solutiones
nec posuit finalem ueritatem · Dominus Ja · bu ·
dicebat sic · quod priuilegiatis preiudicatur
in parte debiti ut hic · non in priuilegio · ut
· l · contraria / In eo enim modico quod restat
soluendum creditor habens priuilegium prefertur
Op · C · de ces · bo · l · ff · § nulla · So · dicit
glo · tamen inducitur dantur preiudicatur habentibus
ypotecam / secus tamen committitur · ideo quia
ubi est modicum preiudicium · ut · C · de pa · in pe ·
off · l · quociens · Contra quot debent
esse presentes · ut preiudicetur absentibus ·
Glo · dicit quod maior pars et bene · Contra
contra glo · que est ideo · quod preiudicatur habentibus
priuilegium · et non habentibus ypotecam ·
Re° · quia presencia presencium prodest eciam ab
sentibus priuilegiatis · ut probant quem
conueniant · ut nota in dicto § · hodie ha
bentibus autem ypotecam nichil prodest
quia eciam si nullus esset qui conue
niret agerent ypotecaria contra tenentes bona

Si pacto Conuencio liberatoria
non nocet per stipulationem penalem sequentem
sed aut pena petetur · tunc exceptio ap
ponetur · h · d · Op · quod iste tex · sibi
contradicat · tamen dicat utramque / et postea
dicat alteram debere esse contentum · Glosa
exponit utramque · i · alteram · uel · i · uterque ·
et bene · So° op · quod utraque competat
exceptio et peticio pene · l · pactum · C ·
de transac · Istud contrarium reputatur alibi
ualde difficile / ueritas est que ponitur
hic et ibi sed hic loquitur in pacto · ibi in ac
ceptilacione / ideo · quia pactum non tollit
actionem nisi ope exceptionis / que exceptio
inefficax redditur · si pena petatur ut
hic / sed acceptilacio tollit actionem ipso
iure / et si pena petatur actio non resus
citatur · ut · l · qui res · ff · arcam · j · de so
lut / unde actor non posset obtinere quia
experitur sine actione / et ideo debet ab
solui reus · eciam nemine opponente / quia
uidet actorem carere actione · ut ibi tangitur
in glo · et bene · Op · de · l · si prefure · ff ·
furti · de con · fur · So · ibi in pena legali
que petitur simul cum re · hic de pena
conuencionali · Op · quod utraque petatur
ut · l · qui fidem · j · de transac · et · l · ita sti
pulatus · in ff · j · de · v · ob · So · ibi fuit
dictum rato manente pacto · So° op · de · l ·
obligacionem ferre · ff · ff · j · de ac · et ob · /
ubi penalis stipulacio nouat precedente con
uencione seu conuencionalem stipulacionem
ergo hic solum pena poterit peti non exceptio
opponi · dicit glo · debes intelligere quod hic
fuit actum ne nouetur / uel loquitur secundum
iura noua · secundum que tacite non presumitur
nouacio · ut · l · ff · C · de nouac · Et si tu
oppones · quod pactum laboratorium possit
nouari · tamen nouacio sit vnius obliga
cionis in alteram transfusio · ut · l · i · j · de no
uac · Re° · per pactum liberatorium quis ob
ligatur naturaliter non potest / et sic potest
nouari / et sic remanet / dicit glo · quod
loquatur secundum iura · de hoc vnius ca · Dominus
Ja · bu · et guill · de cu · tendunt ad illa
· l · obligacionem ferre · ff · ff · quod ubi stipulacio
penalis opponitur contractui iure
ciuili / hic uero pacto quod est iuris gencium
ut · s · e · l · i · in princ · ar · j · ad · l · fal ·
· l · i · ff · sinit et ita / et · l · cum sine presump
cione ·

qui di. l. c. te. et l. pdia. ff. de ac. emp.
et l. siquis a facto ff. pro soc. pbatur
hec so. in l. si duo societate. c. ta. et ipi
Ja. et guill. de cu. tractant hic materia
nouationis, que est vna longa repe-
ticio Cy. pone. C. e. l. si pacto quo pe-
na, et de contrahen. et comit. stip. l.
nuda. Tu aduertas q duplex e stiplacio
1 nouans vna conequal ad prima et in hac
nouatione hodie e innutatu p l. fi. C.
de nouat. de qua dixi plene in l. pe. ff.
de nouat. Et quedam e stiplo penal et
2 ista utru noueat precedente uel non dicu
plenissime in l. ita stiplatus. in glarys
ultime ptis. ff. de v. ob. dicu in l. pdia
ff. de act. emp. et in hac nouatione per
iura noua nichil e innutatu, et io gl.
que hic dicat. aliud hodie aliud olim
non dicat uitatem. sm anis. doc. qi.
Secundo igitur videmus contractu l. obliga
tione. fiet insi. Ro. hic precessit conuenio
liberatoria que non nouat p sequtem
stiplom penale. ibi precessit conuencio
obligatoria. que nouat cu distinctione
qua posui in dicta l. ita stiplatus i fi.
Racio pmo fauor liberacionis. ut l. si
vnus. §. pacis. et quod ibi no. ff. e. Sco
quia posito q prim de non petendo ob-
ligat que naturali. non pete licet
quidam contra. ut dicu in dicto. §. pacis.
et sic ista ius obligaco posset nouari
tn prim pduat alios effectus quia tollit
naturalem. et elidit ciuilem. ut. dicta
l. si vnus. §. pacis, qui effectus no pnt
nouari imo adhuc obstat exceptio. ut
hic, in cau tn repus nouari exceptione
i. eius effectu prim. ut ff. de pos. stip.
l. i. in fine magne glo. et ibi no. q ci
tn intelligo ut ibi dixi ¶ Queritur glo.
utru sic idem dice. pmitto tibi fundu
sub pena centu, et dice pmitto tibi
fundu. et si ipm non dedero promitto
centu quidam dicebant q non, glosa
q sic. et bn quod no. et tene menti

¶ Plerumq prim pcuratoris presest
dno. et noceat dno si hz spale manda
tu. uel gnale cu libera, secus si ad a
gendu tm sit datus. h. d. ¶ Excepto. §.
nota. q sicut actio utilis datur in sub-
sidiu deficiente directa. ita in pactis libe
ratoriis datur in subsidiu exceptio doli
deficiente exceptione pacti ¶ Sed no dili
genter. q licet in pactis obligatoriis
non queratur dns p pcuratorem nisi
facta cessione, tn in pactis liberatoriis
non est opus cessione, ut hic.

Quia exp. q hec non sit bona
racio ut pz in adiecto. ut ff.
de consti. pec. l. sed si filio.
§. i. glo. fatetur gnal. q
hec ro non concludit de necitate. Bart.

Nam et nocere. exp. de
lege quacumq rone ff. de
pcur. So. intellige hic,
q habeat gnale cum libera
et ideo distingue ut hic in glo. qua
no. Ex fine huius l. no. q pcurator om
nium bonorum cu libera. licet non sit dictu ad
agendu. et defendendu. tn age potest
et rem i iudicium deduce. Bartolus.

Sed si tantu no q pcura-
tori dato, ad lites non pot
solui et io e diligent adver-
tendu in conclusione libelli.
Nam pcurator debet conclude q petit
reu condempnari sibi. ut l. i. C. de senten.
ad dandu et soluendu dno non sibi ut
dixi plene in l. hec uer. ff. de solut. nisi
esset pcurator in rem sua ut hic in fine.

Item magri. No q prim ipsorum
qui psunt corporibus et collegiis
prodest, et noceat ipso collio q
presit non e dubiu, nocere aut non pt
nisi eis spale sit pmissum. uel concessa
libera administracio, pbatur ff. quod vi
aut clam l. iii. §. ii. de quo p q. C. de
transact. l. pses. vide glo. sup dicto. qstat
et tene menti textu cu glo. Bart.

Tutoris. Secundo utru prim tutoris
noceat pupillo, tex. nichil dr.
glo. dicat q non noceat si fiet
animo nouandi, al secus, quod
dic ut in glo. et C. e. l. si pro curatore.

Si cui tempore prim factu
ab eo cui competit utiles p-
iudicat ei cui competit directe.
h. d. ¶ Querit glo. quid eco
uerso, utru si venditor paciscatur noceat
emptori. et variat glo. in scriptura. Nam
pmo facit dram inter emptore et fi
deicommissarium vniusalem, postea nulla
dram facit ut pz ex glo. An prim ce-
dentis noceat cessionario, glo. hic vide
dice q sic, nisi interuenit alteru de tribus
que ponuntur in l. iii. C. de noua. Idem
videtur notabile in l. nomen. C. que res pig.
obli. pos. insi. glo. hic uidetur tene q suf
ficiat quocumq modo debitor sciat Idem
in l. fi. ff. de transact. Mar. silb. dicebat
q in pacto gratuito precedit prim glose
in transactione precedit fine, sz hic no pro
batur lege. Ja. de are. l. i. §. i. ff. ad treb.
melius qm alius dicat sic, cumq cessio
e facta ad comodu cedentis, quia quicqt
exigitur debet in comodu cedentis verti
et tunc prim et omne factum cedentis noceat
cessionario nisi interuenirat alter de illis tribus
hic no. et sic loquitur l. nomen. C. que res
pi. ob. pos. et quod ibi no, sed si cessio est
facta ad comodu cessionarii tunc quocumque
modo debitor sciat non potest fieri pactu
in piudiciu cessionarii, ita loquitur l. fi.
ff. de transac. et fi. huius glo. dixi in l. facta
§. si heres. ad treb. et q in l. ii. in fi. C. de
nouat. ¶ Secundo utru eo ipso q facta e
cessio possit obici cedenti, male agis qa
cessisti, Ro. eodem modo siquidem facta est
cessio ad comodu cedentis non pt obici
nisi interuenit alter de illis tribus, secus
si ad comodu cessionarii Nam tempus in
distincte pt obici. ut l. in causae §. fi. cu
l. se. ff. de procur. dixi in dicto §. si heres
sic debet intelligi quod dr de confessione
cedentis an noceat cessionario ut no. dy.
in l. seruu filii. §. i. ff. de l. ii. dicam ff. de
pnale. l. si actor. Bartolus legu doc.

¶ Sed si inter prim eius cui sut ce-
dende actiones noceat ei qui eas he et
cede debet. h. d. et pbatur in l. apud cel
sum. §. mandamus. ff. de doli exceptione.

et ꝓdicta pro ut hic uendidit aliquis ꝙ
curatoris noīe dn̄i. Sc̄o mō legitur ꝙ uen
didit quis tamq̄ dn̄s rem aliena, tūc
dicit pcm̄ eius ad quē negotiū spectat
in ueritate ꝑiudicat et qui hē actionem
de iur̄ rigore. h. dicit Bartolus.

Si tibi. x. Obligatio que re con
trahitur non potest contrahi
ultra qm̄ ꝑuenit. h. d. et ista. l.
ē tota notabilis et utilis et mul
tu subtilis. Op. j. e. l. in traditionibus.
So. hic loquit̄ de obligatione que contra
hitur que ꝑ pactū non pt̄ augeri ut di
citur re contracta. Casus. q̄o an. x. milia
superflua deberant̄ ex isto pcō uestito co(n)
tinentia contractus. Glo. dicit ꝙ nō quia
tūc accedat quātitati cēt usura que non
posset deberi ex pcō etiā uestito (con)tinentia
contractus nisi intercesserit stipulō ut. l.
quāuis. C. de usuris. Item non pt̄ ualē
ut donatio olim tū non ualebat pacto
nudo. hodie sic. ut. l. siquis argentū. §.
plt. C. de donat̄. ita dicit glo. in ea ꝙ
dicit non ualē ut donatiōm olim q̄a pcō
nudo uideẗ maledictū, quia ymo cāt pcm̄
uestitū (con)tinentia contractus, pt̄ uideri
ꝙ siquid, erat mera donatio ita ꝙ nullo
mō respiciebat ꝑmū contractū, tūc illi
contractui legem non dat. nec ab illo
uestitur. ut. l. iur̄ gentiū. ū. ¶ Idez mar
cellus. b. c. Si uō sciebat respiciēt ꝑmi con
tractus, ut quia ideo ꝑmisi plus quia
mutuasti tūc est recte usura. et hoc facit
ꝙ si in instr̄o uenditiōis appōit̄ illud
pcm̄ et illud quod plus ualet dedit ꝛ do
nauit, ꝙ illa non ē uerā donatio nec fit
ex mera liberalitate ignorat eīn quid do
nare uelit, quod hic tenē uideẗ (con)tulit
ergo idem in. l. siquis cū alr̄. de. ū. ob.
sed aliud quod glo. dicit contra hodie
ꝑ. l. siquis argentū ē uerū ꝙ hodie do
natio ꝑfatur pacto nudo si in eo expri
mitur cā, secus si ꝑmittatur simpliciẗ
sine cā. ne ad idem concurrant due ꝑfec
tates. ut dixi in. l. iur̄ gentiū. §. quā
uis. ū. §. nuda. b. c. Bartolus.

Creditum actiones descendentes
ex maleficiis ipō iure tolluntur ꝑ pactū
. h. d. Nota istū casū qui singularis est
concordat. j. e. l. si unus. §. pactus, et
ꝑ hanc pōnit̄ exemplū in. l. legittia. b. c.
quia ista (con)uentio lege iuuatur. ideo ꝙ
actio ipō iure tollitur. Casus quid in
aliis actionibus hic non nominatis. Glo. ī
fi. dicit idem in omnibus similibus que
continent causam famosam. uel sūt pe
nales. cū sit eadem rō, ut. j. ad. l. aquil.
. l. illud, Uideamus igitur. que est ratio
huius. §. Rō. quia actiones descendentes
ex maleficio non causant̄ ex consensu
ꝛ ideo sūt debiles Item cū sint pena
les. sūt odiose. Nūc ad glo. dicit glo.
idem puto in omnibus similibꝫ que (con)
tinent causam famosam. intellige si
sūt ex maleficio, secus si ex contractu.
uel q̄i. ut actio tutele, pro socio depo
siti et consimiles. que famose sunt.
ut. l. i. j. de infam, tū ꝑ pcm̄ ipō iure
non tollunt̄. ut. b. e. l. iur̄ gentiū. ū. de
marcellus. et ū. §. Item ꝙ si uidicat uel
sūt penales. intellige ex utraqz pte sic
enīn loquitur exempla posita in tex. Sed
si ex pte rei tm̄ cēt penalis. non cēt eadē
rō, hoc etiā appet in actione tutele q̄
ex pte rei tm̄ est penal̄. et tū nō tollit̄
ipō iure ꝑ pcm̄. ut dictū. ū. ¶ Idem mar
cellus. Casus an pcm̄ tollat actiōm uel
obligatiōm ipō iure, glo. dicit nūllus dē
et pōnit tres casus, dic ut in ea, et hoc
dixi in. l. legittia. b. c. Ultio quid si
aliquis confitendo sacerdoti dicit. ego re
mitto alti omēs iniuria. utrū ꝑ hoc sit
ꝑempta actio, glo. in sū. de iniur̄. in fi.
uidetur dicē ꝙ sic. Guill. de cu. dicit (con)
trariū. Nam quilꝫ fidelis xp̄ianus tenet̄
remitte odiū animi quod hē erga aliud
non aūt actione iniuriar̄. igitur remit
tendo odiū nō uidetur remittere ad iniuria
rū. l. si de iniu. de fur. ur. pdi, plus ui
dicē mgr̄ sinar̄ li°. iii. d. xxx. ꝙ quis
non tenetur remitte īimicō suo nisi pe
tenti et alr̄ ei signa amicitie nō tenē
ostendē, sic uerificatur quod dr̄ in orōne
dnica. dimitte nob̄ debita nr̄a sicut et
nos dimittimꝰ debi. nr̄is, qi dicit sicut
dimittimꝰ petenti ita tu dimittes nob̄
In hoc tū standū est theologis.

De pignore Pignus solo con
sensu contrahitur de iure pretoris sꝫ solo
(con)sensu non tollitur. h. d. Nō hic cōiter
ꝙ pactū nudū. l. iuuat̄. et ex pcō actio
oriatur. et si sic hic. hec. exemplū. b.
. e. l. legittima. Op. pignus ē (con)tractus
nominatus ut. l. i. in fi. b. e. q̄o actio oritur
absqz iuuamie pretoris. ut. l. iur̄ gentiū
in prin. b. e. Rō. pignus assumit nomen
ab actu dr̄ eīn a pugno uū si ꝑuenit̄
ad traditiōm tūc hꝫ nomē nec eget aux
ilio iur̄ pretorii. Sꝫ qm̄ constituit̄ nuda
(con)uentione non hꝫ nomē nec ꝓducet
actione nisi iure pretorio corroboraretur
dixi. b. e. l. iur̄ gentiū. in prin. Op.
uidetur ꝙ pignus ꝑ pcm̄ ipō iure tolla̅t̄
ut. C. de pign̄. l. maior. et de re. iur̄. l.
nihil tam. et. b. e. l. iur̄ gentiū. §. adeo
huius cōtrarie glo. intrat una distinctioꝫ
satis longam, ex qua appet. ꝙ. §. iste
legitur tribus mōis. ꝑmo ꝙ loquat̄
in pignore constituto nudo consensu
et quod ibi dr̄ de pacto. s. tacito. ex quo
oritur exceptio. ut. l. ii. C. de remiss. pign̄.
pcm̄ aūt expressū tollet ipō iure. ut
in contrariis Sꝫ adhuc instat glo.
cū hic cēt nata ciuilis et naturalis ob
ligatio, quō ꝑ pcm̄ pt̄ tolli, dicit glo.
quia erat res integra. sicut dicimus
in emptione. ut. l. ab emptione. j. eod.
secunda replendūt istud. Nam ꝑ con
tractū pignoris constituit̄ ius in re
ut. C. de pignor̄. l. pignorū, et. j. de
pignor̄. l. pignorū. ergo ibi nulla ē
obligatiō neqz ciuilis neqz naturalis
ut insti. de act. §. i. et actio pignorū
que ē ꝑsonalis non oritur nisi pignꝰ
tradatur. ut insti. qui mō. re. ꝯ. ob. §.
fi. potes dicē ꝙ pignoraticia directa
que datur debitori contra creditorem

Casus — op — q̄o — Summa — q̄o — q̄o — q̄o — Casus — op — q̄o — P[rim]a ... glosam ...

nisi pignore tradito ut dicto ff. si. uel
alio modo puenit ad eum ut l. utique ff. de
damp. infec. et in quilibet c. ti. sed pigno
raticia contraria ista competit ex nuda co
uentione quocumque modo in ipsa decipiatur
creditor ut l. i. ff. de pig. act. et l. tutor ff. co
titulo c. ti. et sic hic eos existit lec. quod hic lo
quitur quando pactum est factum de non petendo
pignus tradito. Secundo modo legitur quod pactum
sit factum de non petendo debitum quo casu
ypotecaria tollitur ope exceptionis sed pignoraticia
actio tollebatur ope exceptionis. Circa hec
tamen glo. distinguit late. unde ea. Nota
istam distinctionem quomodo tacito ex pres
sa tractatur de quo in l. i. in fi.
ff. qui mo. pi. uel ypo. sol. et l. si fide
iussor in prin. ff. de l. i. Tercio modo legitur
l. ista quando ad tradicionem est processum quo
casu per pactum ypotecaria ipso iure tolli non
potest. quidam reprobat istam terciam lec-
turam quantum ad ypotecariam nichil
operatur tradicio ut ff. de pig. act. l. i. et
ff. qui po. in pi. ha. l. si prior in fine
et sic semper per pactum ipso iure tollitur in
pignoraticia uero actione procedit distinctio
predicta. Bartolus doctor --

Siquis pacisciatur
pactum personale non porrigitur ad heredem. h. d.

Si pactus
Non potest quis pacisci extraneo nec conualescit si extraneus
paciscenti heres exstitit. Idem siquis fi
lio ut extraneo paciscenti. h. d. et no-
uus et subtilis casus est. Nota quod non potest
quis pacisci extraneo quod intellige prefuisse
alias secus ut l. eadem in duobus in fi. ff. e.
et ibi dicam statim. Secundo nota quod ab initio
utile postea non confirmatur. dic per dy.
in c. non firmatur. ex. de re. iu. li. vi.
Tercio nota quod si paciscatur quis filio
ut extraneo non ualet. Nota istum textum
op. ff. e. l. et heredi. ff. nos aut. et l. aut
Glo. in ultima distinguit. Aut quis pa
ciscitur filio ut heredi. aut filio ut filio
aut filio ut extraneo. primo casu conuentio
filio directa. secundo ualet. tercio nulla. quod
dic ut glo. unde eam et no. Secundo
qualiter cognoscam utrum fuit stipulatus
filio ut filio. aut ut extraneo. glo. non dicit.
Aut filius fecit michi aliquid propter quod
illud meruit sicut quilibet extraneus et
uideor sibi pacisci ut extraneo. Aut
non meruerat et uideor sibi pacisci ut
filio pro quo facit l. si donacione et
quod ibi donatur C. de collat. et ff. de
castren. pecu. l. si forte et ex hoc apparet
quando pater promittit aliquid filio per stipulationem
siquidem filius meruerat ut quilibet ex-
traneus obligatur pater filio. Nam illud
uidetur aduenticium quod enim filius quirit
ex opera sua aduenticium est ut l. cum opor
in prin. de bo. que li. Ita intellige quod no.
in aut. ubi si parentis C. de inoffi. testa.
Ex hac etiam dico quod si filius lucratur
cum pecunia patris quod totum illud lucrum non
est profecticium ymo medietas saltim
est aduenticia quia debetur sibi pro operis
suis sicut debetur cuilibet extraneo secundum con
suetudinem nostram facit ff. pro soc. l. i.
et de coll. l. illud in fi. licet glo. uide
atur dicere in l. cum oportet in prin. de bo.
quod li. debet tamen intelligi secundum predictam dis
tinctionem et sic consului pluries in hoc
tamen utrum processerint merita uel non assercioni
eorum non est standum ut dicta l. si do
nati. de coll. potest etiam ex alio colligi utrum
paciscatur ut filio uel ut extraneo. Aut enim
nominauit eum filium in stipulacione et uidetur
ei pacisci ut filio. ut nomine proprio nominatim
et tunc ut extraneo. Ita uidetur probari in l.
et heredi ff. e. cetera ff. e. et l. aliquis cum
C. de uer. obli. facit l. filio ff. de con. et
de. et quod no. per dy. in l. si donat. de
dona. in mor. Secundo quid si non apparet
qualiter fuit stipulatus utrum filio ut heredi
aut ut filio glo. dicit solempniter quia
si non apparet nec ex uerbis nec ex alia con
iectura presumitur tamquam heredi ut ff. de
libe. l. scripto in fi. unde glo. ista glo. op
time loquitur quando aut ex uerbis posset
apparere liquet aperte quando aut liqueat
ex aliis coniecturis dico quod si quidem pater pa
ciscatur filio super re que de sui natura
non transit ad heredem extraneum uidetur
paciscí filio ut filio non ut heredi secus
si transit ad quemlibet heredem exemplum in l.
iur. iurandi ff. si libert. ff. de op. li. Et ex
hoc dico quod quando pater recipit in emphyteo-
sim pro se et filiis quod uidetur pacisci
filiis ut filiis non filiis ut heredibus quia
de natura emphyteosis est quod non transeat ad heredem
extraneum ut in aut. de non alie. ff. emphy
teosim et ideo si pater instituerit filios dispari-
bus porcionibus tamen emphyteosim diuident
equaliter Item si repudiarent hereditatem
paternam emphyteosim debent habere et hoc
tenet Ja. de bel. ex coll. an agna. uel cognati
resp. here. c. i. Ultima materia huius l.
qualiter ex pacto uel stipulacione patris queratur
filio dy. tangit in l. quoniam ff. de u.
ob. Ulterius op. glo. et non soluit
dic hic non conualescit quia ab initio non
ualet ibi suspenditur et ideo ex post facto
conualescit et dic ut in c. non confirmatur
ex. de re. iur. per dy. Bartolus --

Pactum conuentum
pactum personale uiuo paciscente porrigitur ad successorem
in rem etiam titulo singulari. h. d. Op.
pactum personale personam non egreditur
ut l. idem ff. personale ff. e. Huius tamen
hec l. legitur duobus modis primo quod hic
fuit factum pactum post uendicionem et sic
presumitur actum quod ad heredem transeat quia
aliter nichil operaretur. Secundo modo legitur siue
antea siue post tunc ad contrarium respondeo
secundum ueram opinionem pactum personale potest dici
duobus modis primo quod persona non
egreditur et isto modo loquitur l. contraria
secundo quando cum persona finitur ut no. in l. iure
gencium ff. pactor. § c. ita loquitur hic
uiuo igitur illo paciscente transit ad
emptorem et donatarium non eo mortuo
Simile in l. et heredi in prin. ff. e. Sed
tunc op. illud quod cum persona finitur ad
alium non transit ut insti. de usufructu ff.
finitur Respondeo concedo quod non transit illud
ius sed comoditas eius ut l. nam ff. si
de pi. et como. rei uen. Ita hic comoditas
istius pacti transiuit ad emptorem et dona
tarium que tamen extinguetur auctore mortuo.

Cum possessor
pactum possessoris

non prodest neque nocet ueo heredi. h. d.
Op. § de consti. pec. l. si post. Glosa
soluit multis modis finaliter iudicio meo
non ponit ueritatem hic dicas ergo quod
ibi loquitur de eo qui possidet hereditatem
de iure ut quia est heres. tenetur de re-
stituendo, uel quia heres institutus filio eman
cipato preterito uel exheredato cuiusquam testamentum
rumpatur per querelam uel per contra tabulas, tunc
pactum suum ab eo prodest uel nocet uero heredi
ut in contrario contractum enim legittime admini
strabit, hic in possessore qui nullo modo
possidebat hoc probatur in l. heres pecuniam
ad trebel. tene menti. Bartolus..

Filius. quandoque filius paciscatur directo
patri et hoc primo, quandoque filius pacisca
tur domino sibi, et hec secunda, quandoque seruus
paciscatur sibi et hoc tercio, quandoque pater
paciscitur filio et hoc quarto, secunda in l. acqui
rent. ver. Item si filius. tercia ibi. et heredi.
ver. quod si seruus. quarta ibi. nos autem.
cum sint in potestate nostra possunt nobis pa
cisci. hoc dicit Bartolus doctor.

Acquirent. Iste si filius
pactum personale filii transit
ad patrem et ad heredem eius
uiua filia. h. d. Bart.

Et heredi. si filius pactus
est ne petatur a patre hic
ne petatur a se. Op. de l.
qui heredi. in prin. § de con.
et de. Ro. pactum personale potest dici duobus
modis. ut no. in § pactorum. et dixi. s. c.
l. si tibi. § pe. Si primo modo accipia
tur. non proderit patri ullo tempore. Si
secundo modo loquitur hic. Sed uero dubitatur. dic
ut l. fi. C. de usufruc. Bartolus..

Si seruus. pactum personale serui non
porrigitur ad dominum nisi ope exceptionis
doli. h. d. Op. s. prox. ubi pactum filii
porrigitur ad patrem Sol. aliud in filio
paciscente aliud in seruo. ideo quia in filio
ualet. potest enim in iudicio conueniri, sed in suo
qui non potest conueniri alicuius non ualet
ideo non porrigitur ad dominum iure excep
tionis pacti. secundum hoc potest intelligi quod fuit
actum ne peteretur. s. in iudicio. quia extra
iudicium etiam a suo potest peti. ut l. stipulo. §.
ei qui. § de v. ob. et ista colligitur ex glo.
que est super uerbo exceptio. et ex alia prima
glo. §. secundo utrum ista exceptio doli com
petat domino mortuo etiam suo. glo. ui
dicere quod sic et potest esse racio. quia istud
pactum numquam fuit fundatum in persona sui
ideo cum eius persona extingui non pot.
secus in filio paciscente. ar. ad hoc in l.
nam et si. §. cuperem. et de iniusto. te. et
no. in l. in. in fi. de lib. et postu. Guill.
dicit contra. ista enim exceptio doli est sub
sidiaria. exceptionis pacti. ut l. rescriptu.
§. fi. s. c. merito non potest plus durare
quam duraret pactum. ut l. i. §. hec
data. § siquis te. li. ex. uis. fi. et hoc
puto uerum. Bartolus doctor.

Nos aut. Si pater paciscatur cum filio
ut extraneo non prodest filio, secus
si filio ut filio, patri tamen proderit si est
actum. h. d. Op. de prin. §. ad s. uel. Sol.
Non possumus eis prodesse quo ad di
rectam pacti exceptionem ut hic in prin.
secus quo ad utilem. ut in v. uel. Op.
de v. ueteri. ad v. uel. Responsio intelligitur
v. ueteri in filio. Sol. v. ueterum patris est
ut extraneo non nouando cum filio, in
v. uel. nouauit cum filio. facit. l. cum ali
quis. C. de iure deli. et sic heres quod nec
quo ad doli exceptionem ualet si pater
paciscatur filio. ut extraneo. Vidistis.
s. c. l. si tibi. §. si procurator. Ultimo nota hic
regulam quod exceptio que est utilis in per
sona principalis est utilis in persona de
fensoris. ad idem l. si minor. in fi. § de
pact. Glo. tamen dicit quod hoc fallit in tribus
casibus, sed in duobus primis non est
fallere, nam illa iura loquuntur in actione
cessa, que licet sit utilis apud cedentem
tamen est utilis apud cessionarium, ideo quia
per cessionem tamen que reddebat illam actionem
inutilem purgatur. ut § de pignore. de solut.
l. Stichum. §. pe. et C. de iure. dot. al.
de solut. l. fi. Item dicit glo. fallit. §.
rem. in. ha. § proprium. ad exhibendum. in
tercio ubi non fallit. Nam ibi defensor
opponebat exceptionem ex persona sua defen
soris quod poterat. quia erat defensor
necessarius. ut ibi. et l. eandem. §. generaliter
§ man. hic uero opponebat exceptionem
ex persona eius quem defendebat. que cum
apud personam principalem esset inutilis non
sit utilis apud personam defensoris..

Filia famil. §. iste duobus modis
potest intelligi. ut in glo. secundum primum
illa uerba cum suum uir. re. determinant uerbum
potest, secundum secundam determinant uerbum agit
Op. § de pac. do. l. ii. Sol. intelligas
hic an contractum matrimonium, tunc
est dicendum quod hic loquitur post matrimonium
solutum cuiusquam dos exigitur, quod dic
ut l. licet. § de pac. do. Constante uero
matrimonio. tale pactum non ualet ut in
contrario, Sed an firmetur iuramento, uidetur
quod non. quia tale pactum improbatur racione
publice utilitatis. ut l. ii. § de pac
to. al. de pac. conuen. §. non firmatur
iuramento. ut l. iur. generaliter. §. specialiter
s. c. Dic ut colligitur ex hiis que
dixi in l. siquis pro eo. in prin. § de fi
deius. et l. i. de tut. C. de diu..

Item filius famil. secus de eo
quod ipse stipulatus esset secundum glo. et bar.
No. ergo quod iuri futuro potest quis re
nunciare per pactum. quod dic ut l. i. C.
de pac. et l. ii. § de tu. lo. dan.

Iulianus Iurisconsultus ponit hic
summariam l. sequentem. ibi et in ea pactum rei
pactum in rem porrigitur ad omnes quorum
pecuniariter interest. et ad quos porri
gi interest pecuniariter paciscentis per
sonale pactum persona non excreditur. h. d.
usque ad l. si unus. Nota ex hac §.
regulam quam dat iurisconsultus ex qua
sumpsi tibi summariam. Bartolus..

Nisi. Op. quod ista l. non concordat
neque iure ueteri neque nouo.
ut in glo. que dat multas
solutiones. et omnes sunt ue. ex
cepta una. s. illorum qui dicunt quod hic
reus non erat soluendo. unde non ex-

op
op
Ibi dicit
non nisi exceptiones
non dicit ad
diuisione
Glosa
op
Tercia duobus potest modis
op
Glosa
op
ao
qo
non dicit ad leg. pactum in rem
Glosa
Glosa
op
op

nota hic dum [illegible] v. pactum factum uni ex duobus reis de [illegible] prosit

pediebat actionem cedi. ut l. si iur. ff. de iur. do. Si licet non sit soluendo modo tamen potest effici soluendo. ut l. i. ij. et iij. ff. de ces. bo. Item adverte quia ultima solucio que dicit quod non obstat exceptio pacti sed exceptio doli, potest esse bona bene intelligendo. ut loquitur de exceptione doli generali que habet locum ubicumque habet locum alia. ut no. in l. qui se debe. ff. de con. ob. ca. quasi dicat/ licet exceptio pacti non prosit fideiussori bene exceptio cedendarum uel discussionis non facte potest obici. uel exceptio doli loco ipsorum. Sed si intelliges de exceptione doli subsidiaria pacti de qua loquitur l. restipulati. in fi. C. e. non esset bene dictum, nam non debet porrigi ultra quam possit porrigi ipsum pactum. Sequitur alia solucio que etiam posset esse uera breuissime quia istas soluciones per distinctionem sic. si liberatus est principaliter pacto personali utrum possit conveniri fideiussor. Aut quis conuenitur exceptione pacti et tertium est quod non ut hic. aut exceptione cedendarum uel discussionis non facte, et tunc aut consensit pacto aut non/ si non consensit aut fuit renunciatum illis beneficiis. aut non. ut patet ex glo. et l. si stipulatus ff. i. ff. de fideius. cum sua glo. Predicta uera quando principalis non potest conueniri facto fideiussoris alias directe peruenitur ad fideiussorem. ut l. iii. ff. si ius pro quo quis cuique iure. fuerit ff. de u. ob. l. decem et si ter. pe. l. si. ¶ ultimo no. quod ad constituendum pactum mere personale ita quod persona non egrediatur requiritur quod in pacto ponatur dictio taxatiua. ut non petam ate tantum uel dumtaxat/ sed si persona adiciatur uerbo executiuo sine dictione taxatiua. ut promitto non petere ate tunc fuit pactum personale. hoc est quod sumitur cum persona. tamen eo uiuo persona egreditur. ut ff. e. l. acquirentis ff. i. et l. et heredi in prin. de hoc late dicam in l. qui in futurum ff. i. ff. e.

Fideiussoris. Op. quod pactum fideiussoris prosit reo. ut l. duobus. ff. a fideiussore ff. de iur. iur. So. ibi est iuriiur. quod habet uim solucionis. hic in simplici pacto ¶ Op. ff. e. l. idem in duobus. in fi. So. ibi hoc fuit actum hic fuit pactum simplex. quo casu non porrigitur ad reum nisi fideiussoris interesse. ut in glo. ¶ Op. de. l. ij. ff. i. ff. de li. excep. ubi exceptione doli semper est mecum ex parte opponentis dic ut in glo. ¶ ultimo no. ff. huius l. cum glo. quod illud quod requiritur quod intersit pacisentis. intelligitur pecuniariter interest, secus si racione affectionis, vide glo. Contra ymo consideratur interesse affectionis. ut l. cum seruus ff. man. So. dicit glo. ibi in bone fidei iudicio. Tu dic quod in bone fidei iudiciis interesse affectionis facit ut ei detur actio, cum alias non daretur. sed non quod plus detur propter affectionem ut ibi dicitur. Bart.

Sed et fideiussor Nota istam l. quia sepe accidit quod licet ut fideiussor accipiatur tamen in ueritate est principalis et ut de principali est agendum uel iudicandum. Bartolus doctor.

dum [illegible]

Idem in duobus Reuoco in dubium utrum pactum factum uni ex duobus reis debendi alijs prosit. Glo. ponit hic duas opi. una quod prodest alteri. scilicet si pacisentis intersit. alia quod prodest alteri si socij sunt, unde glo. hec uera quod alteri prodest quatenus pacisentis interest licet socij non sint, unde si pecuniam totam peruenisset ad pacisentem in totum prodesset alteri. nec si solueret a pacisente repeteret per actionem neg. gest. ut no. in l. i. C. de duo. reis si in parte peruenit pecunia ad pacisentem pro ea parte prodest alteri conreo. ut no. in l. iii. ff. nunc de effectu ff. de libe. le. Sed quando sunt socij. pactum factum uni prodest in totum alteri. declaro intelliges socios omnium bonorum uel illius obligacionis. ita quod omne comodum et incomodum inde proueniens sit comune, ut no. in l. si duo. ff. si quis cauti. modo si creditor dicet uolo ab altero petere partem suam tantum. non potest facere quia si ille alius unum denarium solueret in eo deberet participare primus pacisens, et ideo inquietando alium etiam in uno denario inquietat pacisentem. unde obstat exceptio. ut l. si duo. ff. de arbi. contra ubi loquitur de duobus reis predictis uidetur obstare. ff. de duo. re. l. eandem. ff. i. ubi ut prosit alteri duo requiruntur. scilicet quod sint socij. et communis culpa interuenit. Sed predicta uera quando conuenitur ad aliquid communiter promissum, sed si conuenirentur actione doli uel culpe que uenit in contractibus tunc requiruntur illa duo. scilicet quod sint duo socij, et communis culpa interuenit. tunc enim quicquid unus soluet alius conferre deberet. Sed si interuenisset culpa unius tantum et pactum esset factum alteri conreo socio. illi qui conuenirentur ex culpa sua propria. non debetur pacti exceptio, quia illud quod soluet ex culpa sua non repeteret a socio suo per actionem pro socio. Unde socius eius non inquietatur, nec eius interest, remanet ergo regula posita in l. et heredi. in fi. uera. quod tantum porrigitur ad eum si pacisentis pecuniariter interesset.

¶ Personale Op. de. l. si tibi. ff. pactum ff. e. dic ut ibi. et bene memento.

¶ Sed quamuis cum l. se. dicit hic quod pactum fideiussoris prodest reo si hoc actum sit. Sed quid in dubio, dicunt quidam quod semper actum presumitur. Glo. contra et bene quia tex. est in l. fideiussoris ff. e. que in dubio loquitur ¶ Sed quid an idem sit in pacto cuiuslibet extranei ut prosit debitori si hoc est actum. Glo. tenet quod non quia per extraneum simpliciter non acquiritur exceptio doli uel pacti, vide glo. et no. contrarium uidetur dicere glo. l. non solum ff. si liber. accionis. Alba. de libe. le. ubi confessio facta absente parte inducit doli exceptionem, et confessio ad liberandum idem est quod pactum. ut l. tale pactum in prin. ff. e. Ista glo. dicit meram ueritatem, probatur in l. et heredi. ff. nos aut. ff. e. ubi est tex. Idem no. in l. pomp. ff. de neg. ge. Examinaui plene in dicto ff. si liberacionis uerba.

no[ta] ad hoc quod ad liberacionem est pacto personali utrum possit conuenire fideiussor

no[ta] [illegible] ad constituendum pactum mere personale requiritur [illegible]

op

op

op

op

op

q

q°

q°

Summa

Si unus ista e solempn̄ s. l. et prosequitur eandem materiam p̄ p̄cm vel novationem unius ex duobus reis credendi socijs alteri p̄iudicare non p̄t secus p̄ solutionis receptionem vel litis contestationem. h. d. Primo pro declaratione l. quod quem societas erat hic int̄ istos argentarios vel alios duos reos credendi. glo. tiore contrariorum de quibus ibi dicam dicitur q̄ hic erant socij inciden̄t quod e dicere contra istum tex. Si enim simul argentariā exercebant erant socij de necessitate ex conventione tacita vel expressa dicas ergo secunde q̄ hic eent socij illius argentarie vel omnium bonorum vel illius obligationis ita q̄ omne comodum vel incomodum eet comune et ad p̄cm factum ab uno non nocet alteri quia obligatio non est eius p̄pria in veritate debent enim ex actu comunicare. Sed si non essent socij et essent creditores ex tīn mere lucrativa quia nullus de suo aliquid posuisset tunc esset obligatio cuiusque p̄pria et ex actu comunicare non deberent merito p̄ p̄cm p̄t p̄iudicari alij. ut s. ad l. falci. hac observandum. Hoc p̄missio pro intellectu. l. uenio ad contraria et op. s. de arbi. l. si duo que directe dicit contrarium de ubo ad uerbum glo ponit multas solutiones quarum quedam non sunt ille ut p̄z ex iam dictis Alie continent divinationem. Una e que hic colore videlicet q̄ ibi in sententia hic in p̄co vide glo. Si. l. contraria loquitur in sententia in dicas hec solutio eet bona Nam cum sententie q̄ litis contestatio p̄cedat sententiam iam p̄ contestationem unius p̄cipassus sibi debitum. ut. l. ex duobus s. de duo. re. merito posset alteri p̄iudicari simpliciter. Sed ibi loquitur in sententia arbitri ex qua non oritur actio neque exceptio sed solum ex p̄co facto in compromisso remanet ergo primum contrarium. q̄ p̄cm unius ex socijs nocet alteri Dic ergo hic fuit pactum gratuitum quod alteri non nocet et quia illud quod alius socius exigit non tenetur consocio paciscenti communicare quia sua culpa hec p̄didit agendo igitur non agit nomine socij nec p̄ comunitate sed pro sua p̄pria in contrario fuit p̄cm non gratuitum nec culpabiliter sed diligenter factum quia compromisit et ideo quicquid alius socius exegerit. tenetur illi compromittenti communicare actione pro socio. Non enim p̄t sibi aliquis imputare cum nomine socij et ad eius utilitatem videtur agere si unum denarium petet inito exceptione repellitur. ita loquitur. l. contraria. et ad hoc p̄t adaptari solutio glo. que dicit ibi de re dubia hic de re certa donanda. Item op. s. de iur. iur. l. duobus. i. p̄n. Solutio glo. et bn̄ aliud in iur. iur. quod h̄t vim contestationis et solutionis. ut ibi aliud in simplici p̄co. ut hic et dixi in. l. contraria. Tertio op. s. de acceptilac. l. et p̄iusiurandum. §. si. dicit glosa aliud in acceptilatione que h̄t vim solutionis ut ibi. aliud in pacto ut hic glo. dicit in acceptilatione videtur distinguere sint socij vel non. Idem no. glo. in. l. si rem. §. si duo. s. de novat. veritas est q̄ acceptilatio indistincte nocet non distinguendo sint socij vel non quia vim solutionis optinet tex. e in. l. in. §. nunc de effectu. s. de libe. le. et. l. ex pluribus. s. de acceptil. Sumus expediti de prima glo. venio ad aliam glo. sup. ubo novare. Et op. q̄ unus ex duobus reis possit novare ut. l. si rem. §. si duo. s. de novat. glo. involvit se hic tu dic q̄ hic non p̄t novare unus ex reis credendi socijs ne p̄iudicet socio sed unus ex reis credendi non socijs bn̄ p̄t novare ut. l. contraria. et eciam dixi in p̄cm. huius. l. et ista e opinio azo verissima quam tangit glo. multum sufficienter. l. de duobus reis. l. ex duobus licet azo in summa videatur dicere totum contrarium sup̄ tam materiam examinavi latissime in. l. ex duobus. s. de duo. re. Ultimo no. istum tex. q̄ hij qui in aliena potestate sunt recte solvitur q̄ crediderint licet paciscī non p̄nt et sic est expressum q̄ si monachus mutuat vel deponit pecuniam recte ei p̄t solvi licet quantum actio monasterio non tamen possit liberare p̄ p̄cm. Simile in. l. quod servus. s. deposi. et. l. si servus. s. de solu.

Summa

Si tamen reo exceptio pacti porrigitur ad fideiussorem catenus quatenus competit principali. Ita principalis potest pacisci fideiussori. h. d.

Summa

Pactus ne peteret licet stipulatio p̄ p̄cm non tollatur ipso iure tamen p̄cm liberatorium p̄ sm̄ ope replicationis eliditur si prima actio durat. sed si est extincta p̄ p̄cm prima non restauratur. sed in obligationibus que consensu contrahuntur nova actio nascitur et res de facili ad sua natura revertitur. h. d. Ad evidenciam debes scire q̄ iste totus §. loquitur quando inter venerunt tria scilicet actio prima. Item p̄cm ad extinguendum vel coartandum prima actionem. tertio p̄cm ad actionem prima iuvandam. et sic pactum perimenda. Divide ergo §. in tres partes principales. prima quando secundum pactum apponitur ad perimendam prima actionem non tamen perimit eā ipso iure. secundo quando apponitur p̄cm ad perimendam ipsam actione et ipso iure perimit. tertio quando apponitur p̄cm ad limitandum et coartandum seu iuvanda prima actione non ad eā tollendam. secunda ibi. sed si p̄cm. tertia ibi si non. prima subdividitur in tres primo ponit duo dicta que videntur sibi contradicere. secunda assignat rationem diversitatis. tertio ponit unam illationem. secunda ibi. quia in stipulationibus tertia ibi eadem ratione. Ista secunda pars subdividitur in duas. primo quando p̄ p̄cm tollatur ipso iure actio que ex p̄co non nascitur. secunda quando tollitur ipso iure actio que nascitur ex p̄co. secunda ibi idem dicemus. Item tertia pars principalis subdividitur in duas. primo

qn̄ pcm̄ limitat actionē cı̄ca rem uł cı̄ca quantitatē / ſcḋa qn̄ limitat cı̄ca tempus ſcḋa ibi · q̄ etiam in ſpē / Vel dic ſcḋm cy · q̄ diuiditur in ſepte ptes / pmo ponit thema et queſtio tractat ex themate uſq̄ ibi · prius · ſcḋo ponitur reſpo ponendo dr̄iam inter pcm̄ et ſtiplom uſq̄ ibi · quia / tercio ponitur ro / qr̄to infertur ex pmiſſis ad aliū caſū / quīto ponit duo caſus diſſimiles / ibi ſꝫ ſi pactū / ſexto ponit duo alij caſus ſimiles et reuoluentes quanda obiectionē contra ſcḋm caſū / ſeptiō ꝟltiō probat ſiue confirmat predicta p̄ latū ab aūcte / ſcḋm cy · nō · patet pſe

nō ſi nō ben

Et nō q̄ ſcḋm pcm̄ contrariū primo non tollit ipm̄ · ut · C · e · l · pacta nouiſſima Sc̄o nō q̄ ſtiplo tollitur p̄ alia ſtiplom ſi hac agatur · ut · ſ · ti · i · l · cū aquilia Jte nō q̄ in pcis uſatur ſtm̄ in ſtiplombus uerſatur ius Jtem nō q̄ illud quod non prodeſt reo principali nec fideiuſſori ſuo · Jte nō q̄ actio iniuriaꝝ tollitur p̄ pcm̄ ipſo iure · ut · l · ſi tibi · ſ · quedam · ſ · e · Jte nō q̄ illud quod non ē non pt̄ reſtaurari p̄ pcm̄ ⁋ Op · primo · ꝯ istō

op. 5

glo · magna / et uidetur q̄ pcm̄ tollat pcm̄ / quia tollit nālem obligationē ex pc̄o inductam ut · l · ſtichū · ſ · nālis · ſ · de ſolut · Huius timore ſūt in gloſa quinq̄ ſolutiones hic / ſextam ponit guill · prima q̄ tūc naturalis tollit p̄ pcm̄ qn̄ hꝫ ſocia ciuilē obligatiom quia modicū fermenti re / Jta dicebat pr · quod glo · reprehendit p̄ · l · ſi · ſ · de iur · iur · non obſtat q̄ dicat modicū fermenta totā maſſam corrupit / qr̄ uerū eſt qm̄ fermentū ē res apta ad corrupendū / ſed obligatio ciuił iuncta nāli ingitur ad corroborandū · ut · l · legittima · ſ · e · et inſti · de obli · ſ · i · non dꝫ ḡo ſūce q̄ ciuis corrumpetur ·

pa ſoo qn z ſe bu

ſeu ut patebit

⁋ Scḋa ſo · fuit rog · ut dicamus ibi tolli ipſo iure · ſ · ipam exceptom / et ſic concordat cū iſta / quod glo · reprehendit p̄ dictam · l · ſi · de iur · iur · Tūc ei nō eſſet tollē ſꝫ elidē Tercia ſoluit totū contrarium ad prima diſtinguendo / aut obligatio naturalis ē iuncta ciuili et ſic efficitur una ſuba cū ea et n̄ pt̄ tolli p̄ pcm̄ ipſo iure ut hic Aut nō eſt iuncta ciuili et tūc pt̄ ipſo iure tolli · ut · l · contraria / quod glo · reprehendit p̄ dictam · l · ſi · ſ · de iur · iur · Jſta ſolo poteſt colorari p̄ ar̄m / Nam dicit lex q̄ ſi data ē hereditas tota et liberatio q̄ non pt̄ tolli una ſine alia · ut · l · interdū · de aqua plu · arc · Facit · l · ſi finita · ſ · hoc edictū · ſ · de dap · infec · et · l · ſi ita ſtiptū · ſ · regula · ſ · de libe et poſtu / ſꝫ hac non ē uerū / qr̄ nō probatur lege q̄ pcm̄ non tollat nālem · inſi naturał ꝯ ciuilis · Non obſtat · ſ · regula · quia licet ſit nālis et ciuilis · tamen quelꝫ pſe habet ſuā ꝟtutē / Nam ille · ſ · loquitur qn̄ hereditas eſt adita tota / ał ſi ex pte

ſecus · ut · l · iiij · de bo · auc · iu poſ · Jta hic pt̄ ſeparari una ab alia · Et nota q̄ dictio tota hꝫ denotare totalitatem circa eandem rem · glo · ꝯ inſti · pro ſolu · cı̄ca

pcm̄ Et aduerte · pmo examinemus utrum ſit uerū q̄ nālis obligatio iuncta ciuili ſit una ſuba ſicut aīa et corpus iuncta ſimul faciunt unū hoīem / an uō remaneant due res Glo · hic tenet q̄ ſūt due res non una ſuba · ꝯrium uidetur tenē glo · inſti · de obli · in prin · ibi dicit obligatio ē iuris uinculū quo nāite aſtringimur alicuius rei dande uel faciende ſcḋm nr̄e ciuitatis iura / loquitur ḡo ibi de ciuili ex eo q̄ dicit ſcḋm nr̄e ciuitatis iura Jte nota de ea ſola ſꝫ iuncta cū naturali / quia ciuilis ſola nō aſtringit que ad dandū / ut pꝫ in obligatione litteraꝝ inſti biennū / et probatur in · l · iii · ſ · i · ſ · de conſti · pecu · et hunc uidetur inherē · Ja · bu · Inſti · de act · in prin · in prima q̄one · Jſtud non ē uerū / qr̄ ſi eet una ſuba · et ſic ipe due tanq̄ ptes integrales facient unū totū / una ſubducta impoſſibile eet remanē effectū illius totius / ut uidem⁹ in domo ut · l · qui res · ſ · aream · ſ · de ſolut / et · l · inter ſtiplantem · ſ · ſacrum · ſ · de ū · ob · ſꝫ tex · dicit q̄ tollitur nālis et remanet ciuilis elīſa ut hic / ḡo poſſūt ſeparari · ut · l · iuł · ſ · de · l · iii · Jtem ecōuerſo interdū tollitur ciuilis et remanet naturalis · ut · l · iuł · ſ · de con · et de · ꝟn glo · hic dicit ueritatē / Non obſtat inſti · de obli · in prin · quia fateor q̄ ibi diffinitur obligatio ciuilis ſola et q̄ glo · ibi dicit de ciuili una cū nāli debet intelligi ſic obligatio pait actioꝫ ut · l · licet · ſ · ea obligatio · ſ · de procurā · in qua obligatione ꝯiūctione obligatio ciuilis hꝫ ſe ut pr̄ / obligatio naturalis ut mr̄ / ciuilis enim eſt illa q̄ ei dat robur · ut · l · lcīma · ſ · e · et appet inſti de obligatio · ſ · i · ſtatim ḡo ſi dicem pr̄ ē qui generat filiū ſ · cū mr̄e inutiliē non tamē p̄ hoc uolo q̄ pr̄ et mater ſint una ſuba ymo ſūt due res inuicem realr̄ differētes · ita hic diffinitur obligatio ciuilis que pducat actionē cū naturali nō tamē q̄ ſit una ſuba cū ea · Nūc redeo ad glo · et dico q̄ hec ſolutio non ē uera · quia nālis ſola non pt̄ tolli p̄ pcm̄ ut hic Nam pcm̄ pmū de non petendo habꝫ nālem et tamē non tollit p̄ ſcḋm pcm̄ de petendo cı̄ca ſcḋm iſtam ſo / et obſtat p̄ illū modū · quia non ē dubiū q̄ p̄ pcm̄ inducat naturalis obligatio · ut · l · i · in prin · ſ · e ⁋ Jtem p̄ pactū tollit naturalis ut dicto · ſ · naturalis / ergo p̄ pcm̄ ſcḋm de nō petendo fuit inducta naturalis ut · l · i · ſ · e · ḡo et illa nālis p̄ illud pcm̄ inducta debet tolli ipſo iure p̄ pcm̄ factū de petendo / ut dco · ſ · naturalis Hic aūt dicit q̄ tollitur ope exceptionis · quare ꝯ̄ ſcḋm iſta ſo · quia ſ · dixi naturalis poteſt tolli ſi ē iuncta cū ciuili ut · l · ſi · ſ · de iur · iur · ⁋ Quarta ſolutio ē glo · ini qui

diat · aut nalis obligacio tendit ad liberandu et non potest tolli p aliud pactu ut hic · aliqn aut tendit ad obligan du et tunc secus ut in · l · contraria · q · de lacius dic ut in glo · et ista opi · tenet azo · et arrianus hic ut uidetis quia facit · l · arrianus · ff · de ac · et ob · et · l · fauorabiliores · ff · de re · iur · Contra istam solucionem uidetur tex · diat ei q ideo e quia in pactis uersatur · factu · s · eodem mo uersatur in pactis liberatoriis · sicut in obligatoriis · go · &c · huius tamen dice bat azo q hic dr in pactis fm usitum subaudi liberatoriis · s · ista expositio uidet destructio istius tex · diat em in pactis quasi dicit in pactis predictis · s · tam ad obligandu qm ad liberandum et ideo azo in suma huius ti · diat aliter uidelicet pactu pmu de non petendo plures effectus h · quia nalem tollit elidit ciuilem · et obligat que naliter non pete · fateor go q fm pactu de petendo tollit naturalem quam indux erat pcm de non petendo · et sic gene dat tm · ff · nalis · Non aut tollit alios effectus pacti nec ipm pcm · istud eciam tangitur hic · ff · e · glo · et etia in seda glo · magna circa fine ibi · et fm indu cit naturale et tollit nalem · et in fa glo · magna ibi circa fine · Nisi forte i ea qui obligatur natlalr non pete · Ja · de ra · et pe · refert ut ty · in · l · pna que contin · ff · e · reprehendit istam so · na sicut actio creatur ex obligacione · ut · l · licet · ff · ea obligatio · ff · de pcur · ita excepcio oritur ex equitate · ut · l · qui equitate · de doli excep · et deinde · inui · · l · i · s · si pcm scdm tollet nale obligacionem cessaret equitas · et sic pmu pcm excepcom non pduceret nec eet opus q replicaretur excedo quod e contra istu tex · et ideo tenet ipi precedente solucom q aliud i pactis obligatoriis aliud in liberatoriis · Guill de cu · salnit sexto mo dicens q pactu de non petendo nullo mo tollit nalem obligacione que erat in pma obliga cione quia non ad hoc interponitur · so lu em ad hac interponeretur · ut impe diatur quis pete · s · si in pcto diceretur libera te tuc tolleretur naturalis · ar · proh · ff · de transac · l · si profunco · ubi e aliud di ce concedo tibi rem aliud e dice dimitto tibi eam · et pp hac dicebat ipse sicut in ma possessionis quedam est pos sessio que ht plurium iuris et parum fa · quedam que ht multu facti et paru iur · et in ista ultia ius non fingit · ut · l · in bello · ff · s · fe · ff · decapti · et · l · is qui pro emptore · l · de usucap · ita hic · que dam est obligacio que ht plurimu iur · ut obligacio ciuilis · et sup ista ius fingit ut tollatur p alia obligacione ipo iure · quedam est que ht multu iur · i multu facti ut pactu liberatoriu quod nalem tollit · et sup isto simile · ius fingit ut tollat p aliud pcm · ut in · ff · naturalis facit · ff · de fideiuss · l · fideiuss · et · l · i hns impu · de solut · s · e · l · i · e · quoddam est pactu quod ht multu facti et par iur ·

ut pcm de non petendo quod nalem non tollit · et sup isto ius non fingit · et hoc uoluit dice iste tex · fm eum · cui opinioni uidetur applaudere · dns Ja · bu · in aut displicet totalr · quia e contra casu · ff · e · l · sed si stipulatus · ubi pcm de non petendo tollit nalem obligacione · et ideo ego teneo opiom azo precedente q fuit quia solucio · s · q natural obligacio indicerta · p pcm de non petendo tollitur p fm pactu · Non obstat · ra · Ja · de ra · ut statu dicam · Pro huius go declaracione uideamus et examinemus uires pactorum que hic ponuntur in glo · et primo uideamus uires pca pmi de non petendo · diat glo · q eius pma uirtus e ut ipo iure tollat nalem fm e ua · ut dicta · l · stichu · ff · nalis · et · l · si · ff · de iur · iuran · et · s · e · l · i · et · l · fideiussor obligat · ff · fideiussor · ff · de fideiuss · et hoc e ueru · qn interpo nitur sup non petenda re · que erat in obligacione · si · u · non erat obli gacio · ut puta interponit sup accione in rem tunc non potest tolle naturale que non e · s · impedit effectu illius accionis · ut · s · e · l · si tibi · ff · pignore · et · ff · e · l · ff · Item si pacus · Secunda uis pa est fm glo · q elidit ciuile · ista uidet uera · quia parit excepcom · ut · l · iur · gencium · ff · quippo · et · ff · pretor · s · e · s · hic obuiat · uidetur em q accom pimat quod e plus qm elide · ut · l · quecumque · ff · de compens · ibi dn diat primi · tr quicquid dicant doctores in · l · pacta dicens sic q pcm ante opponat excep tio · accom nec pimit nec elidit · et hoc e q diat hic · ideo replicacione excepcio eliditur · opus est go quod opponatur et pbatur insti · de replica · circa pcm · et hoc e ueru · nisi pactu eet incontinenti appositu · tunc em inest ipi accom · et ipam elidit incontinenti · ut · l · lecta · ff · si cer · pe · et ibi dixi · Postqm uo est apposita tunc accio eliditur ut hic · et postqm sup accione e pronunciatu qt actorem ipam accom pimit · ipo dic ut dixi in · l · iul · ueru debitore · ff · de condi · inde · Du tractabi uires sme absolutorie · s · circa hoc dic · mouet ur dubiu · et ad euidencia dictie ipi pre mittimus q licet glo · dicant q in obli gacionibus iur · gencium sit obligacio ci uilis et nalis · tamen nos dicimus q e sola nalis · quod appet · quia sola na turalis olim pducebat accom · ut · l · nalis · ff · de ac · et ob · licet glo · ibi aliter intelligat · que tn nalis confirmatur actualiter · ut insti · de obli · ff · i · pro istis facit · l · fideiussor obligari · ff · fideiussor · ff · de fideiuss · quid go tunc opabitur pcm de non petendo · dicut ipi post multa · aut contractus iur · gencium initus solo consensu · et tunc p aliud pcm in totu tollitur · ut · l · ab empcione · ff · e · et hac · e · ff · aut interuenit aliud admi nicula · ut quia interuenit res et tunc p pcm talis nalis non tollitur · et huic uidet applaudere · Ja · bu · insti · de acc · in pcm · Michi uidet q glo · dicit ueritate et presumpcio eoru sit contra casus legu · Nam ex contractu iur · gencium

non uires sci pacti pa

2 et

oritur obligatio ciuilis, causa est in l. uel
generaliter § i. C. Idem dicit tex. in l. na
turalis in prin. ff. de prescrip. uer. Et si di
catur quod dicitur ciuilis approbacione, et ego dico
quod illud approbare est obligatio ciuilis sine
qua prima robur non habet, possent
etiam ipsi dicere si nascitur ciuilis et naturalis
quod per pactum tollitur utraque in contrac
tibus qui contrahuntur consensu re inte
gra quod potest pactum tollere illam ciuilem. Secundo
uis ciuile eo modo quo approbat et con
firmat contractum obligatorium eadem e
quitate approbat et confirmat pactum
liberatorium super eo ut l. ab emptione
ff. e. ubi est tex. Unde etiam uigore et auctoritate
iuris ciuilis tollitur ciuilis que erat in prima
conuentione. Tercia uis pacti est quia
obligat paciscentem naturaliter non petere
secundum glo. Contra hanc glo. opponit de l. si
pro ff. qui debitorem ff. de iur. dot. Secundo
ut ibi. Alii opponunt quia pactum inductum
ad obligandum inducat liberationem contra
l. cum hiis § i. de con. insti. Respondeo ut ipsi et
bene. Non debet inducere obligationem in preiudi
cium eius qui liberatur. Sed in alia persona
alterius non est contradictio aliqua ut l.
in mutationibus ff. de solut. Item opponit si hoc
est uerum sequeretur quod mulier que liberat
debitorem suum esset tuta uelleyano quia
pro alio obligatur scilicet naturaliter non petere
quod est contra l. quamuis § interdum
ff. ad uelley. Sed uideo. Fateor quod obliga
tur. sed non ea obligatione qua alius
tenetur uel teneri deberet. ideo non iuuatur
uelley. Dicetis uos ad quid est hoc utile
scire utrum quis obligetur naturaliter non
petere. Respondeo quod istud liberare est donatio ut
l. in edibus § i. ff. de donac. et ff. e. l.
contra iur. § si filius. Sed ex pacto nudo
donationis hodie potest agi ut l. siquis ar
gentum C. de donac. ergo si peteret potest
queri in interesse. quod succedit in ob
ligatione facti, ut in non. uidetur optime
dicendo quod hoc non est uerum. Nam ex pacto
nudo donationis agitur quando donatio con
tinet aliquid dari. non si continet
aliquid fieri, sic loquitur l. siquis ar
gentum, que est intelligenda stricte cum
sit contra ius commune, ita tenet guil. hic
et B. C. l. iur. gentium § quin ymo, Secundo dice
bat pe. et guill. quod ex pacto nudo dona
tionis nascitur actio ubi res statim tra
datur ut l. uestemus § fundum ff. de
re iudi. Sed in pacto liberatorio statim fit
tradicio, trahit enim secum execucionem ut
l. i. § si debitorem ff. ut le. uo. ca. probatur
in l. metus § sed quod preter ff. quod
me. ca. que ipsi non allegant. istud
satis placet. Sed secundum hoc remanemus
quod de hac inuestigacione utrum quis obli
gatur naturaliter non petere nullum effectum
uidemus. Sed Respondeo quod Ia. de are. uidetur
ponere unum effectum in l. inenia § i. ff.
so. ma. uidelicet. dicit autem si mulier C.
ad uelley. quod mulier non potest obligari
uiro suo aliquo modo nisi appareat quod
in utilitate mulieris conuertatur ex hoc
apparet quod mulier non potest liberare uirum
quia ex hoc obligatur naturaliter non petere
quod fiunt constitutiones que prohibent
quod mulieres uel minores non obligantur
nisi certis solempnitatibus seruatis, ex

hoc apparet quod non poterunt aliquem libe
rare. Sed contra istud insto ponito quod
non ualet pactum quantum ad istam uim
obligandi naturaliter tamen remanent alie
uires, uel quod naturalem tollit et ciuilem
elidit et producat excepcionem et uidetur
sufficere liberatio. Sed Respondeo quando illa naturalis
que est in pacto tollitur tunc excepcio pacti
replicacione eliditur. Ut patet ex hiis que dixi
in l. respicien. § si pacto, et est tex. insti. de
replic. in prin. et ibi dicam. Unde liberatio
non sufficeret et hec tene menti quia uti
lia sunt et cottidiana. Quarta uis pacti
est quod producat excepcionem. Ista est indubitanter
uera ut l. iur. gentium § quin ymo. C. e. et
insti. de replic. § i. et ii. Nemo examin
nando uires secundi pacti de petendo, circa hoc
fuit quedam opinio Io. qui dixit quod per
tale pactum inducatur noua naturalis obligatio
que uestitur forma ciuili ut sic producat
actionem efficacem, quod dicit glo. et
aza. non placet quia ad hoc non inspi
citur et bene dicit, non enim agitur nec
in libello aliquid proponitur de ultimo pacto
de petendo, sed si excipiatur de pacto non
petendo replicabitur de pacto de petendo
ut hic et insti. de replic. in prin. Sed
tunc opponit quod ciuilis sola potest actionem producere
dicit glo. non est hoc mirandum quia hoc
idem contingit in cyrographo post bi
ennium et in re iudicata ubi si non erat
prius debitum. Ista exempla non placent
nam in cyrographo post biennium fingitur
naturalis obligacio esse ut non possit
apponi excepcio non numerate pecunie, idem
in re iudicata tamen post sententiam non posset
uenire contra. et tractatur equitate. uel
dicatis in sententia inesse naturalem obligatione
ut dixi in l. uel. de con. insti. dicatis ergo
aperte quod ciuilis sola que habet admixtio
secum naturalem sufficit ut actio possit
competere. hic est casus hic sicut enim filius
non potest emancipari absque patre et matre, tamen
postquam est emancipatus potest durare licet
mater moriatur. ita actio producta ab obliga
tione ciuili et naturali potest durare licet
pereat naturalis. Est ergo effectus secundi pacti quia
primo naturalem obligacionem inducat non
quod uestitur forma ciuili ut dictum est. Secundo
tollit obligacione naturalem de non petendo
inductam ex pacto precedenti secundum opinionem
quam tenui licet glo. aliter tenuit ut s.
dixi. Nec obstat racio Ia. de are. ut statim
dicam. Tercio excepcione inducta ex primo
pacto elidit, et sic replicacionem inducat, hic
est casus hic. Contra istud opponit quia si
tollatur obligacio naturalis precedentis pacti tol
litur equitas ex qua procedebat excepcio.
Respondeo ista racio non est uera, non enim oritur ex
cepcio ex obligacione naturali ymo oritur
ex equitate quam habet pactum ex se ipso quia
sic est conuentum. ut insti. de replic. § ii.
et dicam statim exponendo uerba istius § quod
dicit in pactis factum iterari hoc etiam probo
sic, pone quod post secundum pactum de petendo fiat
aliud pactum de non petendo absque dubio
tollitur naturalis obligacio de petendo inducta
ex pacto precedenti cum istud sit liberatorium
precedentis obligatorium secundum omnes. sed si opi
Io. esset uera excepcio pacti non posset
replicari. quia sublata est naturalis, hoc
autem est falsum, ut insti. de replic. § ii, ex

ipa enim equitate facti non ex naturali obliga-
tione oritur licet ita hoc doctores uideantur
alii sentire ut l. pacta que contra
C. e. Uisum expeditus de ista glo. circa
quam quero duo. Primo an sit aliqua
differentia inter pactum de non petendo et pactum
de non agendo Immo in c. exceptionis ob-
ex. de litis cont. dicit quod sic quia pactum
de non agendo solum impedit coram iudice
agi non autem prohibet petitionem extra
iudicium fieri Ideo dicit ipse quod exceptio talis
pacti impedit litem contestari. Sed pactum non pe-
tendo habet impedire petitionem in iudicio
et extra. Immo impedit quamque solutionem
recipere ut l. amplius ff. rem ra. ha. et
apponitur magis ad tollendam obligationem
quam ad tollendam petitionem in iudicio
ideo litis contestationem non impedit ita dicit
ipse quod alii non concedimus Sed tu dic
ut hic plene per dominum meum quia Inno-
centius dicit ueritatem Item quero utrum in pol-
licitatione sit naturalis obligatio Glo. prima
particula hic uidetur uelle quod non. Tu dicas
ut colligis ex dictis guill. quod in pollicita-
tione non est naturalis obligatio ideo non dicitur
debitum sed petitur quasi debitum ut l. pactum
secundo. ff. de pollic. fateor tamen quod illud
quod in pollicitatione deducitur potest
trahi in obligationem ex uirtute alterius con-
tractus ut puta si ante uenditionem ali-
qua pollicetur secuta uenditione ad illa
teneor ex uirtute contractus emptionis
non pollicitationis ut l. sciendum ff. de edi-
tu. ff. de edi. edic. Uenio ad secundam glo. hic
dicit quod stipulatio tollatur per stipulationem
contra in l. si duo ff. de v. ob. Uo. ut
in glo. et qualiter una stipulatio nouet ad
aliam do equalem plene dixi in l. post ff.
de pacto stip. Item op. de l. ubi pactum
C. de transac. Uo. ut in glo. Uenio ad
aliam glo. magnam et quero quid uult
dicere tex. quod in stipulationibus uersatur ius
in pactis factum glo. hic uidetur dare qua-
tuor responsiones tamen in ueritate sunt due
sed prima et tertia continent idem secunda et
quarta idem Una tamen declarat aliam prima
dicit quod in pactis uersatur factum in hoc quod est
nudum quod beneficium pacti opponitur et allega-
tur nec est necesse allegare aliquid iuris
solempnitate et sic consistit in allegatione
facti non iuris quia quod est merum factum
non potest tolli alio facto ut l. in bello ff.
facte ff. de capti. et hec uult dicere tertia
solutio que est eadem tamen prima in stipu-
latione non uertitur ius quia ille qui al-
legat stipulationem debet probare stipulationem
et solempnitatem iuris scilicet interrogationem
precessisse et responsionem subsecutam esse et
presentibus partibus et incontinenti quam
glo. uide et colligemus multa bona notabilia
ex ea. Et primo nota quod pactum de non pe-
tendo non repellit agentem nisi pactum alle-
getur Secundo nota quod si de pacto de non peten-
do constitutet in iudicio etiam ex confessio-
ne actoris si non esset opposita exceptio
actor non succumberet sed semper constaret
de dolo uel metu nisi opponatur exceptio
ita clare dicit illa glo. hic tamen immo ideo
factum est quod ualde nota Dico tamen
quod eo ipso quod reus post litem contestatam allegat
pactum de non petendo uidetur opponere ex-

ceptionem ut plene dixi in l. i. ff. de excep.
Item nota quod ille qui allegat stipulationem
debet dicere omnia ista solempnia scilicet interro-
gationem precessisse et responsionem subsecu-
tam fuisse inter presentes incontinenti
hoc potest esse uerum quando allegatur stipulatio
que debet probari per testes quo casu
solempnitas non presumitur ut l. i. C.
de usuris secus si per instrumentum ut l. sciendum
ff. de v. ob. et ibi plene dixi Item nota ex
ista glo. quod quandocumque apparet in iudicio
actorem carere actione licet non allegetur
per reum sequitur absolutus quod apparet
ex glo. que dicit si allego stipulationem
et confiteor acceptilationem non possum ob-
tinere nec requiritur quod per aduersarium ob-
iciatur Idem tenet glo. in l. ubi pactum
C. de transac. Sed contra predicta uidetur
in l. plane ff. de peti. he. et l. fi. C. ti.
ubi per officium iudicis potest suppleri etiam
si apte non opponatur illud quod actionem
non tollit ipso iure. Huius gratia dic breuiter
quandocumque in iudicio constat aliquid per quod
apparet actorem non habere actionem et tunc iu-
dex debet absoluere etiam si apte non
opponatur ut l. ubi pactum sed una lec.
et hoc glo. et hoc est quod dicitur C. de ap-
pel. l. i. quod iudex potest ex officio repellere li-
bellum quando ex eo non resultat actio Si
non apparet aliquid per quod actio non tollitur
sed ope exceptionis possit elidi et tunc
aut illa est exceptio que inest ipsi ac-
tioni seu obligationi ut in pactis in con-
tinenti appositis et tunc potest iudex supplere
etiam si non opponatur apte ut plene dixi
in l. lecta ff. si cer. pe. Si uero non est sed ex-
trinsecus uenit ut in pacto appositis
ex interuallo uel in exceptione ex alia cau-
sa procedente et tunc aut si illa excep-
tio obmittatur actor locupletatur cum alie-
na iactura et potest iudex ex suo officio pro-
ut quando sibi constat de facto supplere perinde
ac si exceptio fuisset apposita ut l. plane
de peti. he. et ibi tibi dixi Aut non lo-
cupletatur cum aliena iactura et tunc
non potest supplere nisi opponatur ut in
exceptione pacti de non petendo ut hic
in tex. glo. Ex predictis patet quod id quod
glo. hic dicit de dolo et metu non uidetur
decisiue procedere Nam licet reus non oppo-
nat exceptionem si actor uinceret locuple-
taretur cum aliena iactura ergo potest
iudex ex suo officio eum repellere ut dicit
l. plane quod in exceptione pacti de non
petendo non euenit Nam pactum fuit
gratuitum si non uteris eo excipiendo im-
putetur tibi Sed si nos dicemus pactum
de non petendo non esse gratuitum tunc pos-
sit iudex ipse supplere licet exceptio non
opponatur postquam de facto sibi constat
ut dicta l. plane. Et licet ista sunt
in se uera tamen quantum ad expositionem
litere non placent michi Nam dicit quod in
pactis uersatur factum scilicet in pactis opponen-
dis in modo apponendi et opponendi ex-
ceptionem sed in stipulatione uersatur ius
similiter in modo apponendi tex. autem uidetur
uelle quod in pactis uersatur factum scilicet in substantia
facti non in modum apponendi similiter et
in stipulationibus uersatur ius Et ideo alii
dicunt et exponunt quod factum appellatur
hic ius naturale et obligatio naturalis.

qi dicat in pctis versatur obligatio naturalis
et ius naturale non pt tolli In stipulationib
uo versatur ius ciuile / quod de facili tol
litur / quia istam rationem glo. dampnat quia
etiam obligatio naturalis tollitur per ius ciuile
ut l. i. ff. illud. l. denunciati / ff. etiam in
stipulationibus versatur ius naturale. hoc
e obligatio naturalis. ut. l. i. s. c. ¶ Postea
glo. uult istam rationem sustinere / ad
cuius declarationem oportet. oportet nos
uidere quartam rationem que ponitur i fi
glo. ibi. vel melius ponit zc. videlicet
q tex. exponatur sic / in stipulationibus versatur
ius hoc e vinculum. uel obligatio In pactis
uersatur factum in eo quod opponitur pactum
capitalis ad impediendum ne agas / habz
tn aliquid iuris. s. quia obligatur quis
naturalis non petere. et ista obligatio potest
tolli per sequens pactum / s3 effectus pacti qui tus
consistit in facto de repellendo aliquem
de iudicio no pt tolli / et hoc uoluit dicere
s^a solutio posita in glo. quia. s. tractum
s. q illud ius naturale non tollitur quatenus
respiciat factum de impediendo que agere / et
ideo reassumme glo. s. ubi dicat / potest
tn hec opinio defendi / et examinemus per
singula uerba / primo dicat ut sic pactum
non tollit factum hoc e s^m pactum de pe
tendo non tollat effectum / hoc est primum
pactum de non petendo prout respiciat
factum impediendo que agere / et hoc est
uerum in se ut plenius. s. dixi ¶ Sequitur
in glo. sed ius tollit et factum hoc e stipulo
que ius e tollit omnem effectum iuris z fa
precedentis stipulationis / et eodem modo ac
ceptilatio / quod similiter e uerum sic itel
ligendo. non tn intelligas q tollit ius
et factum / hoc e q faciat q stipulo no inte
resserit uel que an intercessit ¶ Sequitur
in glo. s3 factum tollit ius hoc e pactum de
non petendo tollat ius. hoc e naturalem
obligationem que erat in precedenti pacto
de non petendo / quod similiter uerum e ut
dixi ¶ Sequitur in glo. econtra ius tol
lit factum / ius hoc est naturalis obligatio
que e in secundo pacto de non petendo tollit
factum. hoc e precedens pactum. quatenus hz
effectum iuris facti / et hoc modo esset etiam
uerum / aliter istud quartum non posset intel
ligi licet predicta sint in se uera / tamen
non reddunt textum istum bn clarum / quid
uelint ista uerba In stipulationibus ius. in
pactis factum versari / et ideo exposuit ut
s. dixi circa solutionem primi contrarij i
prima s. quod ibi reprobaui Tu ergo di
cas q substantia stipulationis consistit in iure
na stipulo est uerborum obligatio zc. ut. l.
v. ff. stipulo. l. de v. ob. substantia uero pacti
consistat in facto. quia pactum e duorum vel
le plurium placitus et consensus. ut
s. e. l. i. et hoc totum sonat factum et
nichil iuris / et ideo stipulo tollitur pacta
stipulatione. quia unum ius pt tollere ali
ud ius uel s3 pactum non tollit aliud pactum
na exceptio que oritur ex pacto no oritur
mediante obligatione naturali que ius
pacti / s3 prima et immediata tn exceptio
ius e quia sic conuenit. quia sic pactum
interuenit / hoc dicat tex. lo uidessimi.
insti. de replic. ff. i. ex aut istud factum

no interuenit non pt fieri per l. s^m uirtute
ut. l. in bello. ff. facte. cum similibus / facat
glo. hic per fictionem introducendo replica
tionem / sicut enim ille qui ht actionem que
eliditur exceptione non uidetur eam habere
ut. l. de re. iur. no uidetur quod e no facto
ius. ita ille qui ht exceptionem que eliditur
replicatione no videtur eam hre / et sic
per fictionem ¶ No ergo ex isto. ff. q fictio pri
uatiua que fingit non ee illud quod e
non ht locum in hiis que sunt iuris. ut hic
quia ius tollit ius ne. non ficte ut hic
sed ht locum in hiis que sunt facti ut hic /
quia factum quod non pt tolli ne tollitur per
fictionem / quod declara lacius in. l. si is
qui pro emptore. l. de usuc. circa fictionem
priuatiuam ¶ Item querit glo. hic in fine
utrum acceptilatio extinguatur per contraria
acceptilationem et dicat q non. z bn quia
acceptilatio no interponitur ad tollendam
liberationem s3 ad tollendam obligationem
¶ Modo uenio ad secundam ptem. ff. i qua
glo. nichil dicat ¶ No tn q obligatio ex
malefico per pactum ipso iure tollitur / quod
dic. ut. l. si tibi. ff. quedam. s. e. ¶ Iuxta
hoc tn quero. delegatus quidam absoluit
confectum qui uenit ad obediam sub certis
pactis hac adiecto q no auderet de cetero
talia attemptare / et si fecerit fieret ipso
iure remediat in primas penas tn tem
porales quam spirituales / utrum si ueniat contra
remediat in primas penas / ista qo fuit
de facto Bononie in persona marchionis de
ferraria / et q no madat uidetur casus hic
quia per liberationem ipso iure tollitur / nec
possunt per deuocationem resuscitari. Ja. bu.
dicebat q in primas penas remediat / na
dicta liberatio debet intelligi no q sit pu
ra liberatio s3 potius condicionalis. s. si fecerit
no attemptauit. cum ea mens liberantis
fuerit / debet ergo apte intelligi illo modo
quo posset procedere ut dixi in similibus
in ultimis uoluntatibus. ut. l. quibus diebus
de con. et de. et. l. i. l. de in diem adiec. in
glo. magna ¶ Michi uidetur sic dicendum
aut ista pacta fiunt cum dno qui ht potestatem
condendi legem. et ista pacta sunt lex
ut. l. pcte. c. de donac. int. vi. et ux.
et. l. cesar. de publ. et ideo ille qui contra
uenit remediat in primas penas / neque
abeis ipso iure fuit liberatus nec inci
dit in alias penas tamquam ex prioribus
delictis quia sublata fuerunt ipsa et eorum
obligationes ut hic / sed nouum delictum
per quod contrauenit meretur illas penas
in quas primo inciderat ex omnibus de
lictis / et hac facere lex pt / sicut enim apparet
delicta precedentia. grauius delictum secundum /
de quibus e condempnatus uel absolutus
ut. l. de penis. l. capitalium. ff. famosos.
et. l. ij. c. de epi. audi. Si uero ille cum
quo fit tale pactum no poterat legem condere
tunc aut ista pacta sunt stipulatione uallata
aut no. primo casu aut in pena ueniebat
aliquid pecuniarium. et tunc in alias penas
incidit no tamquam debitas ex delicto. sed
tamquam debitas ex stipulatione / pt enim per
stipulationem promitti illud quod e possibile
per legem deberi. ut. l. non e impossibile.
l. e. si no pene erant que non poterant

in simplum reddua tunc illa adiectio nil rele-
uat, aliud est hic, adquod facit in simili
.j. de ma. te. l. imperator. ¶ Si uero erat pactu
nudu tunc no ualet. ut in isto. §. quia ex.
eo non pt agi. et prima no resuscitat
ut hic d. ¶ Ueniamus ad se. idem dicemus.
Istud examina ut in dixistis in l. iure gentiu
§. adeo. B. c. et eodem mo dico de se. q si
non in totu ¶ Ueniamus ad se. quod et spom
tue. Ex quo no q res de sui ali redit ad
sua natura ¶ No. quod inducit p glo. ad
qonem an ualeat priuilegiu concessu ecclie
q non possit obici sibi nisi pscriptio xxx.
annor, na no leditur alia ecclia cum ad
ius antiquu redeat, s3 iste §. nil facit
quia hic loquit de iure ciuili non ex
tincto, sed ius antiquu quod inducebat
pscriptione centu annor. e totaliter extinctu
ergo re. Ita dicebat marsil. et Ja. Bu. tam
quod iure q. in aut. quas actiones. C.
de sacr. sanc. eccl. i ultima qone.
¶ Illud nulla. Dolus futurus non pt
remitti secus in preterito. h. d. ¶ Op. hic
de prim. ad fine, quida dicut q prim.
loquit qn remittitur expsse. quod fieri
non pt, finis loquit qn remittit taci
te z subintelle, et sic expssa nocent ut
in re l. iure expssa, et hoc uidetur sentie
glo. tua hic cu dicat ne depositi agat
.s. rone doli futuri que glo. posset p
cede si quis intelliget ipe acto ne depositi
agat hoc e q rem no repetat, tunc em
ille apud que res e non pt dolu con
mitte. quia in re sua e moderator et ar
biter. ut. l. in re mandata. C. ma. inito
no patic age de dolo cu no possit committi
S3 in ueritate ista concedo hac non im
portat si promitto depositi non age intel
ligitur rone culpe. s3 rem apud te ex
istente bn debes restitue ut. l. ci tru. j.
de h. le. dolus aut futurus non pt uideri
remissus. ut in prim. huius. §. de quo aut
dolo loquat iste. v. quaiuis dico depstito
bn si feci pem ne depositi agam intelli
rone culpe uel doli preteriti. rem tn re
stituas. ut dicta. l. ci tru. et ipe tenet
glo. satis repera doli preteriti ¶ S3 quero
quid si in ultima uoluntate relinquetur
tulis liberaco, dicat glo. tunc no porrigi
tur etia ad dolu preteritu. ut. l. aure
lius §. gayo. delib. le. quod tenet q.
in. l. sub pretextu. C. de tusac. glo. in dicto
§. gayo. uel simplr dice idem in con
tractibus et ultimis uoluntatibus, et
ibi illud teneo p dictam. l. ci tru. prout
ibi dixi plene ¶ Ultio iste §. inducit
ad qonem illam de eo qui promisit n pete
reddua ad arbitriu boni uiri, de quo hic
p guill. dixi in. l. si satis. §. arbitro.
.s. pro socio. Bartolus doctor --
¶ Pacta que turpem pacta que
continent turpem causam. uel contra
publica utilitate non sut seruanda. h. d.
¶ Ante omnia l. hic incipit tractare
quid pem factu in una re porrigit ad
alia, p tota hanc. l. postea p totu ti.
tractat questiones uagantes que
no continuantur ¶ No q conuentio facta
cu una psona non nocet alteri, quod
plene expeditu est. B. c. Glo. hic tangit

¶ Uo no q pactu factu sup una re non
porrigitur ad alia quod. j. expedict ut
consulto ¶ Tertio no q istud insufficien
da est qn alia, et ideo ista exceptio non
potes age quia tua non interest. uel no
potes age. quia alia res e de qua dicas
pactu fcm ee, et alia e res que petit,
dico q iste exceptiones litis contestatom
impediunt. quia hic dicit qn alia. dicam
in. l. post mi. §. si quis ex his. j. de in
officioso testamento Bartolus --
¶ Si tu mihi x. minor suma ine
maiori. h. d. ¶ No q pem fcm i suma
maiori porrigit ad minus debitu, et
pem factu in suma maiori porrigitur
ad ptem maioris debiti, et sic eade res
uidet, et hoc mo iste §. precedenti conti
nuatur, in ueritate tn eadem res non e
Un si debes mihi. xx. et uolo pete. x.
no debeo pete. x. tamq debita s3 tamq
ex suma debita. Ita no. in. l. si tre demus
in prim. j. de v. ob. facit de fideius. l. ut
fideiussor. ubi formo qom. an bannitus
in. x. et. x. dicat bannitus in. xx. ¶ Op.
q in maiori suma non e minor si ne
gatiue pferat. Non em sequit, non
habeo centu ergo no hbo. x. quia illa ppo
non hbo centu uerificat posito q habz
nonaginta noue. ut. l. si is qui ducenta
§. utru de re. dub., s3 hic profertur ne
gatiue .s. non pem. xx. ergo no impediat
qn petam. x. quia uerum e non pete
xx. Ua. ut dixi in. l. i. §. si stipullanti
.j. de v. ob. ¶ Bartolus doctor
¶ Sed si stipullatus In obligone
alternatiua pem de alto non petendo to
tam obligacom elidit, secus i obliga
tione genis si e elao creditoru. h. d. cu §.
sequenti ¶ Nota q in obligacone alterna
tiua unius solucio acceptilaco et pactu
tollit tota obligacom ¶ Op. d. hic q
unius petitione tollit tota obligaco contra
l. eu qui certu. in fi. de v. ob. Glo. soluit
multis modis, et quelz solucio pt ee bona
que procedunt qn elao est debentis, s3
qn elao est creditoris. tunc plus conte
sup uno prudicat sibi ne possit uariare
in alio. ut. j. de v. obl. l. si quis stipulatus
fuit stichu aut pamphilu ¶ Uo opp.
ad id quod dicit de acceptil. ut. j. de ac
cep. l. et p iusiurandu §. si stichu. Glo.
soluit duobz mois. tene scam, q ibi ac
ceptilaco fuit facta sub condicione, et
res non extabat tempe condicionis,
¶ Op. j. de rescin. uen. l. procullus. ab
incipit si emptio. Uo. glo. dicat. ibi
fuit actu q in alto tm resoluet emp
tio, tu dic scdm doctores q ibi erat con
tractus celebratus qn utrumq un
in alto remanet contractus, hoc em p
dest et emptori qui ht rem z uendi
tori qui ht preciu hic contractus p
cessorat qn unus tm scdm Ja. de ra. et
guill. de cu, quod etia tenebat hic q
In obligacione ergo alternatiua distingue
Aut pactu apponit sup una re debi
ta in contractu celebrato qn utrumq
aut unus tm, et isto po casu aut fiat
pem factu simplr. et ht locu iste §.
aut condicionalr, et tunc aut illa res

extabat tempe conditionis. aut non. ut
colligit ex solucione. l. et pr iusiurandu.
ff. si stichum. Bartolus doctor --

Sed si generaliter Op. in obli
gacione generis certu hominem petere non
possumus. ut insti. de act. ff. si. ex hoc
sequitur quod iste tex. dicat male in duobus
primo in eo quod dicit si petit stichu
obstat exceptio quia stichus nullo modo
potest peti. secundo obstat quia pactum debet
intelligi ut operetur aliquid. sed si non
porrigitur ut tollat totam obligacionem
nichil operatur quia stichus ante peti
non poterat. Ad primum videtur quod antea
non poterat peti stichus. quia non erat
in obligacione. et hic opponitur exceptio
intencionis dicit glo. Nec obstat. l. me
minus. ff. duobus. i. de. l. ii. ubi dicit quod
hominem esse in obligacione. quia illud est verum
quo ad hoc ut solui possit non tamen nullus
est in obligacione sed ille fingitur esse qui
postea soluetur. ut. l. cum incertus. i. de
le. i. dixi plene in dicto. ff. duobus. et hec
tia primum. Ad solucionem dicti contrarii
aput secundo modo obstat intrat glo. ibi uel
uerius. et dicit intelligo hic quod electio
erat creditoris. et sic pactum operatur ut
creditor possit eligere omnem alium hominem
excepto sticho. et hoc prodest reo. quia
forte stichus erat sibi contrarius necessarius
Si enim intelligeres quod esset
electio rei tunc istud pactum tollet totam ob
ligacionem uel nichil operaretur. quia si
intelligeres quod ipse reus non posset eli
gere stichum hoc esset contra se. ita intel
ligitur glo. et bene. Et ex hoc apparet
solucio precedentis contrarii quod obstat ex
ceptio pacti. poterat enim actor eligere. et
sic certum hominem petere. sed ff. preterea
loquitur quando erat electio debitoris. Sed
iuxta predicta dubitatur an eadem distinccio
si sit electio actoris uel rei debeat adhiberi
in obligacione alternatiua. de qua s. ex
dixi. dicit azo quod non quia uno mortuo
uel pacto facto non tenetur in alio. in eo
quod dicit de pacto facto dicit uerum. ut s.
prox. ff. eadem differencia inter obligacionem
generis et alternatiuam est quia in alternatiua
utraque est in obligacione. ut. l. illud. i. de
consti. pecu. et. l. si duo. i. de v. obl.
Sed in obligacione generis nulla. ut s. dictum
est in eo quod dicit altero mortuo non est
simpliciter uerum. Sed in eo quod ponitur
in. l. stichum aut pamphilum. Contra ad id
quod dicit alteram posse peti de. l. et pr
iusiurandum. ff. si us. i. de accepti. glo.
soluit optime ibi in acceptilacione que
habet vim solucionis. hic in pacto Opp.
de. l. hoc. de opt. le. glo. soluit multis
modis. tene illam ibi in repudiacione
hic in pacto. dic ergo in obligacione
generis aut tollitur obligacio unius re
pudiacione aut pacto. aut acceptila
cione. primo casu. aut tunc poterat
peti aut non. ut. l. hoc. i. de opt. le.
et glo. hic soluit. aut pacto. et tunc
aut erat electio creditoris. et loquitur
iste. ff. ut in glo. si acceptilacione et
indistincte tollitur tota obligacio --

Item si pactus ex eo promisit non
petere totum remouetur apetione cuiuslibet
partis eius. h. d. Op. glo. Ille qui est dominus
non potest esse usufructuarius. ut i. si usu
fruc. pe. l. uti frui. ergo usufructus non
potest peti ex ea causa quia res sua est. dic
ut in glo. Subdit glo. aliud in certis ser
uitutibus. ut. i. de le. ii. l. cum filius. ff. dominus
quod uerum est quo ad casum illius. ff.
quantum ad. l. nostram idem est ubique quia
qui remouetur apetione fundi remo
uetur apetione seruitutum. ut. l. fundum.
i. de excep. Op. i. de re iudi. l. siquis
cum totum. ff. si ancilla. So. glo. aliud in
sententia aliud in pacto. id. quia qui petit
causam exprimit. pactum non simpliciter ex
primitur concipitur. certe si in pacto expri
meretur causa esset idem quod in sententia. ut
patet ex prem. huius ff. de eo qui promisit
non petere hereditatem hoc est non dicere se
heredem. et i. sequitur singulas res. ut heres
petam quando dicit si ex alia causa petat quam
ex ista non obstaret exceptio. Barto-

Si acceptilacio. In pactis libera
toriis si non ualet quod ago ut ago.
ualet ut ualere potest. h. d. Op. et solue ut
in glo. Op. de. l. an inutilis. i. de accep
tilac. So. ibi sunt diuerse littere. ueritas est
aut petatur in forma aut in materia --
Op. de. l. i. ff. siquis ita. i. de v. ob. et. i.
de consti. pe. l. i. ff. eum qui. So. ibi in pactis
obligatoriis hic in liberatoriis dixi
plene in dicto. ff. siquis ita. Bart

Seruus Non eget summario. distin
guuntur tres casus ut in glo. adde quartum
casum. quid si stipulatur adiecto proprio no
mine et appellatiuo. dicebas forte distin
guendum quod precedit ut. l. si seruus
com. i. de stip. s. sed illa distinccio habet
locum quando utroque modo ualere potest. hic non potest
utroque modo ualere. unde inspicimus quod ualere
potest. ut. l. quotiens. de reb. dub. et lege
quecumque. i. de v. ob. Bartolus --

Contra iuris. pupillus pa
ciscendo non potest suam con
dicionem deteriorem facere. sed
meliorem sic. h. d. Istud princi.
prosequitur ut in glo. Fuerit glo.
an ipso iure non obstat in ope repli
cacionis. dic ut in ea. Bartolus

Si filius pactum de non petendo factum
ab eo qui non potest petere. est nullum. sed
in generali et libera concessione non uenit
donacio. sed in ipso contractu potest filius
paciscendo preiudicare patri et seruus domino
h. d. Op. s. e. l. et heredi. ff. filia. et
ff. item filius. So. in casibus in quibus
filius uel seruus agere potest ualet pactum
statu eorum non mutato. In casibus ubi agere
non potest ualet pactum secuta mutacione
status. quia sic effectus sui uiribus quod pro
cedit in filio. secus in seruo qui non
tenetur ex ante gesto. Contra ad secundum et
op. et uidetur quod ex concessione libere admi
nistracionis possit donari. ut. l. cum plu
res. in prin. de adm. tu. dicit glo. quod
hic dicitur fallit in quibusdam casibus hic
notatis in glo. certe in casibus hic po
sitis non est mera donacio. quia ad
donandum cogebantur secundum mores ciuita
tis. et eo quodammodo cogitur donare. ut

priat pridem suo ut l. quintus in prin. ff. man. quod tene menti pro tutoribus et aliis administratoribus. ¶ Ultimo no. hic casum quod pactum de non petendo non presupponit deneccitate donatione quod est utile sive expressim insinuacionem ut l. siquis obligatione et ubi no. de re. iur. Bart.

Sin autem. no. l. quia aliud est paciscitur in ipso actu acquirendi quo casu sit deterior condicio prius et domini quia res acquiritur sibi cum sua causa. simile in l. i. in fi. et l. se. ff. de re. cau. et secundum hoc apparet quod hic debet intelligi de aliquo pacto quod circa obligacionem non priuat ut puta de die solucionis uel de usure. Nam si esset pactum de non petendo esset mera donacio que est prohibita. ut l. pr. et ita intelligit glo. Bartolus.

In personam. no. glo. huius l. ex qua habes quod pater potest facere remissione de iniuria filii quod est utile contrarius. ideo uide glo. et nota eam. ¶ Bartolus.

Rerum petitarum per stipulacionem nouacio interposita prima tollitur uel eludit si sequens committitur uel commitit passe speratur ab seruis. h. d. ¶ Ad euidenciam scias quod seruus fideiubendo non obligatur. ut l. in ff. si filius ff. de peculio et l. seruus inst. ff. de fideiuss. ¶ Op. quod sit in electione creditoris petat a principali uel a fideiussore ut C. de fideiuss. l. iur. no. th. di. contrarium. quare male dicit glo. sola. quinque sunt modi interueniendi ut habes in ea. In primis tribus obligatur principalis et fideiussor ei accedit. In ultimis duobus solus fideiussor obligatur. et ideo no. hic locum beneficium aut. de fideiussoribus ut hic pz. Item no. hic locum quod simpliciter promittendo uideatur promittere in solidum ut l. si pariam C. ad uelleya. licet in certis fideiussoribus secus. ut inst. de fideiuss. ff. si plures et C. de fideiuss. l. non recte. Item non hic locum hoc casu quod pactum factum principali porrigitur ad fideiussorem ut l. qui libertinus in fi. ff. de op. libert. ¶ Op. quod per nouacionem tollatur prima ipso iure non ope excepcionis ut l. i. ff. de noua. dicit glo. intellige ope excepcionis. scilicet pacti uel intencionis. et hec uera. Vel dic quod hic fuit actum ne liberaretur ipso iure. No. solucionem istam quod ex uoluntate partium potest restringi effectus stipulacionis nouantis. Tercio modo soluit glo. quod stipulacio nouans tollit primam ipso iure quando simpliciter in secundam transfundit. secus si cum alia inspiciatur. ut l. pen. ff. de pactis stip. Singulare dictum est nec puto uerum contra l. qui usufr. ff. de v. ob. et l. si pupillus ff. qui actum ff. de nouac. nec l. pen. de pacto stip. hoc probat. sed ibi loquitur in stipulacionibus pretoriis que multum dependent ex mente pretoris. et ideo non ita de facili nouantur sicut conuencionales ut ibi dixi. ¶ Op. seruus obligatur naturaliter ut l. naturali ff. de condic. indeb. ergo prima transfunditur in secundam naturalem ut l. i. in fi. ff. de nouac. Solue glo. quando seruus fideiubet non obligatur neque naturaliter neque ciuiliter ut l. seruus inst. de fideiuss.

ideo quia lex resistit obligacionem quo casu impeditur naturalis ut l. si non sorte in prin. ff. de con. inde. Bartolus.

Pactum contra tenorem legis priuatam utilitatem continentis paciscitur licet. h. d. ¶ Op. ut C. l. iur. gentium ff. pretor. Sol. illud pactum datur contra l. quia lex prohibet pactum fieri ubi loquitur ibi ut in ti. ne fideiuss. do. den. et l. si unus ff. pacta que turpe ut C. sed si fiat pactum contra tenorem l. si respiciat utilitatem priuatam ualet ut hic. secus si publicam. ut dicta l. iur. gentium ff. si paciscatur. et l. si unus ff. item ne expiat ut C. ¶ Ultimo glo. intelligit hanc l. quando sciebat uel supponere ignorabat emptor uicium uel morbum dic ut in glo. Bartolus.

Quod dictum est cessante ratione legis cessat lex. h. d. ¶ Quia glo. quid si non competit actio mandati sed alia. dic ut in glo. Quia glo. quid de alio beneficio ut puta de restitucione in integrum uidebitur in l. si minor ff. de minori. Bartolus.

Alius per pactum liberatorium potest quam unum ex heredibus concludere. h. d. ¶ Op. quod non potest concludere unum quin concludatur alius ut l. cum qui ff. te et ticia ff. de v. ob. glo. soluit. ibi in pacto obligatorio hic in liberatorio. ideo per l. arrianus de ac. et ob. pe. assignat aliam rationem obligaciones sunt perpetue nec pacto conuencionali potest fieri quin perpetue sint ut l. obligacionum fere ff. placet et l. cum qui ita ff. qui ita ff. de v. ob. Tu igitur obligacio incipiat in persona defuncti per l. xii tab. diuiditur inter heredes et sic non potest per pactum in persona unius heredis transferri. et ex hoc concludebat pe. quod si obligacio incipit ab herede ut in ti. C. ut actio ab herede et contra heredem. quod tunc posset unus ex heredibus tantum grauari. Istud non est uerum quia licet in persona heredis incipiet tamen est hereditaria dicatur. ut l. est hereditarium ff. ex qui. cau. in possess. ca. ergo diuiditur inter heredes pro hereditariis porcionibus ut l. pro hereditariis C. de here. act. Preterea si hoc esset uerum sequeretur quod paciscendo posset extraneum obligare uel alii acquirere. quod non est uerum. Et quod autem hoc sequatur apparebit ex ratione quam dicam statim. ideo est ista. heres representat personam defuncti solum pro hereditaria porcione. pro residuo uidetur extraneus ut C. de rei uen. l. cum autem. et no. in l. n. ff. si in glo. magna ff. de pacto. stip. modo si tu per stipulacionem uis unum ex heredibus grauare in totum uel ei in totum acquirere non potes quia ultra hereditariam porcionem extraneus est in alio omnibus tenentur et in omnibus acquiritur. et hoc in pacto obligatorio. in pacto liberatorio secus. ideo quia pacta obligatoria non possunt esse personalia ut cum persona firmantur. ut C. proximo dixi. sed pacta liberatoria possunt esse personalia. ut l. iur. gentium ff. pretor. et l. de indiuis. ff. personale ut C. et ideo possum concludere persone unius ex heredibus. et tale pactum

non prodest sibi nisi pro portione hereditaria quia ultra non tenetur ipso iure, et si non prestatur in genere hic est casus hic. ¶ Sont hoc op. l. de v. ob. l. continuus §. fi. ubi etiam in pactis obligatoriis pro uno ex heredibus conuenti, dicat glo. ibi in dando, hic in retinendo, dic inquantum obstat huic l. ibi in pactis liberatoriis hic in obligatoriis, sed contra obstat ad predicta. quia etiam in pactis obligatoriis unum consulitur, dic etiam quod ibi in obligationibus faciendi. predicta in obligationibus dandi ut ibi patet in tex. ratio quia obligatio facti non in diuiduum non diuiditur inter heredes per l. xii tab. ymo cuilibet heredi competit actio in solidum ut l. ii. §. ex his. l. de v. ob. et l. e. §. fi. et ti. merito pro uno ex heredibus conuenientem in solidum sibi de iure actio competat aliis aut actio non competit. si eorum non interest ut ibi dicitur in glo. Vel si ponemus quod esset factum diuiduum tunc idem quod in obligationibus dandi ut ibi dixi ¶ Op. quod filio non competeat directa ut .B. e. l. heredi. §. nos autem V. hic pro fuit filio licet ut heredi. ut apparet. quia alias qui ut heres teneri non patitur ¶ Op. l. de v. obli. l. quod dicitur. dic ut in glo.

Ius agnationis. Iuris sanguinis non potest perimi. hic dicit Ro. hic liberum in singulari numero, quod nescio alibi Bart.

Tres fratres. et non probatur de nouo repertas dolo coheredum in diuisione non comprehensas generalis quietatio non porrigit in effectu. h. d. ¶ Nota quod appellatione fratris continetur soror. ¶ Op. pactum debet continere aliquid dandum uel fiendum in futurum. ut l. quintus. §. stipulo. l. de v. ob. sed hic non fuit, dixerunt enim inter commune remansisse. ergo non est pactum ut dicat glo. subaudias et promiserunt ne communem rerum nomine de cetero agerent. sed uidetur quod ista stipulo non sit necessaria quia ad liberandum confessio simplex inducat pactum. ut l. tale. in prin. l. e. Vel potest dicere illud uerum in personalibus, in realibus secus ut hic et l. tum falsa. C. de iur. et fac. ig. et dic ut ibi. ¶ Op. C. de transac. l. sub pretextu. glo. primo solo contrarii distinguit satis perfecte et distinguit in transactione quasi transactio et diuisio idem sunt, quod satis uidetur comprobare per tex. huius l. in fi. dicat ergo glo. quod si quidem sit petitio et transactio specialis. tunc alteri rei uel persone non preiudicat. ut l. si unus. §. ante omnia .B. e. Intelligas hoc de petitione extra iudicium ut congruit huic l. que de diuisione loquitur et de iudicio mentione non fecit. Idem intelligas hoc uerum nisi alia res esset de appendiciis eius super quibus transactum est. ut l. licet. et l. se. C. de iudic. Vel secundo dicit glo. si utrumque est generale. l. petitio et transactio tunc noceret in omnibus. ut dicta l. sub pretextu, fallit in casibus. s. qui aliquid est subtractum ut hic. ¶ Sed circa dubium pendet ex testo ut l. h. l. l. u. e. feredum glo. in isto membro ut faciat mentionem utrum processum fuit generalis uel specialis peti ut fit qui secuta est supra ut l. licet C. de iudic. Ro. forte quod hic ulla fuit processum cum nec ad iudicium forte fuit deductum sed fuit petitio extra iudicium ut ideo quod partes habuerunt respondere ad petitionem iudex non etiam ad processionem et ideo si transactio est facta per arbitratorem uel est diuisio debetur fieret illud membrum utrum processum fuit generalis seu specialis sic in sua ut l. in rebus l. de aduls. sed illud quod glo. dicat fallit si dolo est aliquid subtractum idem intelligo si aliquid apud aliquem remansisset absque dolo suo partibus ignorantibus nam ista generalis remissio liberat a dolo et a culpa non autem quod teneatur restituere rem apud se constitutam ut l. ei cui de libe. le. dixi §. e. l. si unus. Sed illud quod dicat glo. fallit in hiis que dependent ex testo quod non ut l. dicam statim tertium membrum glo. et si est specialis petitio et generalis transactio quo ad uerba transactio restringitur ad specialem petitam ut C. de transac. l. si de certa quod intelligere ut dicam. l. e. l. emptor et lucius dixi in l. si ex pluribus. l. de solutis dixi in l. a marcio et gayo l. de libe. le. ¶ Op. l. de u. ob. l. qui rome §. duo fratres ubi uidetur fidei commissum remissum per generalem diuisionem. sed ibi sciebant illud sed de commisso, scilicet hic ignorabat non ista sed que est uera in se quod cum illud dubium dependet ex testo non uenit in generali remissione nisi ut secuti sunt ut supra dixi est per glo. et l. de hiis de transac. dat glo. aliam solutionem quod ibi fuit male iudicatum quia op. ego teneo tamen de illo sed op. uarie sepe ego recurri ad solutionem precedentem nam filii qui sunt sui heredes non presumuntur scire contenta in testo ut l. eius qui prouinciam in fi. si cer. pe. et ideo ubi deceatur quod sciuit in dubitatione per diuisionem fidei commissum non ualet remissum ut ex predictis patet et glo. hic tex. bartolus doctor.

Si cum fundum petem de soluendo alteri inducat exceptionem solutionis secuta ut si per eum non stat cui contra fuit petem appositum. h. d. ¶ Op. solutione secuta ipso iure non tenetur quod non possidet uel dolo desiit possidere ergo male dicat doli exceptionem competere. solutio glo. quod dicat de exceptione facti uel intentionis et facit hoc quod textus dicat conuentionis exceptionis exponere i. pro per conuentione alii ut glo. dicat sequitur secundo modo quod feci petere tibi de non petendo quodam alio debito non de ipsa resoluta non uendicanda ad istud lex op. quod solutione eius quod debetur uel alterius rei per illa tollitur obligatio ipso iure creditore uolente ut insti. qui. mo. tol. ob. in prin. facit hoc non refert utrum fuit factum petem de eadem re uel de alia solutio tres sunt casus. quando soluitur ei cui debetur et tunc siue idem siue aliud eo uolente tollitur obligatio ut in contrario quando soluitur eadem res que debetur et tunc tollitur obligatio ipso iure ut l. soluta l. de solut. quando soluitur aliud quam id quod debetur et alii quam cui debetur creditore uolente et tunc contingit liberatio ope exceptionis tamen ut in l. fi. §. fi. in prin. §. l. de v. ob. et ita intellexit glo. hic et ista

leva licet sit vana in se tn̄ nō cōgruit huic
lege q̄ tex dicat venditatem fundi a te
et sic ꝓs quod penī fiunt penī de nō pe-
tendo fundū et cōt te obiat exceptio et fit
precedens lex ē vior. ¶ Venio ad ffm casū
qn̄ nō stat ꝑ debitorē quo minꝰ soluat
dic ut in glo. ¶ Sz ad hoc op. et intro pri-
ma glo. qr vr quod lz creditori peni-
tere sicut in cōtrctibus noiatis ut l. de
di in prin. et l. si pecuniā. ſ. de condi ob
causā ſo glo. fateor v̄rum si dedissem ti-
bi hoc ꝓto ut alii solueres sed hic nō
dedi sed a te ipso possidebas. nō ex ista
glo quod ad hoc quod dicat̄ contractus
noiatus oꝫ quod statim agit̄ ul' detur
ul' fiat utrumqꝫ secus si ex intuallo pu-
ta cū possideras fundamentū meū conve-
nit in terā ut alii dares ut hic et sic
intuallū muaret cōtractū in noiatū si-
cut noiatū ut l. cōtinuus in prin. ſ.
de v. ob. ¶ Sz op. ex glo. fortis penī de
soluendo alii expositū incōtinenti nō pt
reuocari secus si ex intuallo et est totū
cōtrariū eius quod glo dicat ut l. aliud
ſ. de solutis ſo. illud verū cū penū apponit̄
ī cōtractū noiatū ut in adiecto ut ibi
patet secus in cōtractu innoiato in quo
est locus penie ut hic in glo. et hoc ffmꝰ q̄-
cuitas nisi cōtineret quod penī de soluen-
do alio eet appositū grā creditoris tn̄ n lic
in cōtinenti et ī cōtractū noiatū appon-
eret pt reuocari tacite et expresse ut hoc
iur. § si quis dederit. ſ. de donati. Item
quod dixi quod nō pt reuocari qn̄ nō
stat ꝑ debitorē vr cōt casum l. si cū
coruchius ſ. de soluti ubi tale pez hic vr
madati et reuocat̄ sicut madatū ꝓo
qn̄ madatū fit grā debitoris cui ma-
dat̄ nō dr̄ madatū sed cōsiliū ut l. ij.
§ fi ſ. man. ſz qr istud consiliū de solue-
do alii debebat explicari de re madat̄
hic vr pn̄ quod reuocari nō pt si ꝑ eū nō
stat ut hic in fi secus si grā creditoris
ut hic in primo casu et dcā l. hoc iur.
§ si quis dederit. Ultimo ad id quod
glo dicit quod qn̄ hoc caderet in cō-
tractū noiatū locus eet penitencie inte-
lige nisi ī casu ſ. si ego in prin. ſ. de
iur. dot. dic ut ibi. ¶ Bartolus doc.

Imperatores ad ministrato-
res rei publice nō pnt que
liberare ꝓ gratuito h. d. ¶ op.
C. de usur. l. aduersus. ibi dic
si quidē debitū ē liquidū nō pt re-
mittere pacto gratuito sed negligendo pe-
tere ita quod currat ꝓscriptio pt re-
mittere ut in cōtrario de debito nō ꝓ nō
liquido dic ut l. ꝓces C. de trāsac. facit
quod habuistis nō sup. e. l. ite ingrd.

Quod publicum se ipm sumat
op. de iustis. l. in quibus quis
renunciat iuri introducto pro
se et tamē illud est ius pubcū

et sic vr obstare ſ. e. l. pacisci et l. pactū
in prin. cū similibz ibi positis in glo.
Un ꝓ vniuersali doctrine huius nō dicas
quod quoddam est ius pubcū nālē nō po-
sitiuū et istud nō pt tolli ut l. ius agna-
tionis ſ. e. quoddā est ius pubcū posi-
tiuū et istud quēqꝫ disposuit circa forma
dandā alicui actui testis contrctibus ul'
iudiciis nō curo et istud ꝓ cōtrcēau
nō pt mutari ut l. nemo pt. ſ. de le. i. et l.
de v. ob. l. i. § si quis ita et C. de sua. l.
ꝓlatam et de fide instru. l. cōpat̄ ibi nō
aliter. 3ᵐ quēqꝫ ius disposuit circa effectū
alicuius actus et tn̄ aut ille effectus re-
spicit prin. et directe utilitatē publicā
et nō pt mutari ꝓ priuatoꝝ ut ſ. e. l.
si vnus § item ne exspiar et hic qu-
q respicit utilitatē priuatā et tn̄ adu-
tendū ē ad cām quare lex sit disposuit.
aut enim cā sic cōtinet sim ꝓn̄ fauore
eius qui huic iuri renūciat ul' hoc ius
uult imutare et pt qr qlibet pt renū-
ciare fauori suo ut l. penī ſ. e. et l. pt
C. e. et hoc est verū respectu ipsius iuris
quod ē nālē ꝑ penī si tamē ꝑsona sit
talis cui pacisci liceat ut in bnficio re-
stitutionis in integrū quod pt tolli ꝑ ꝑ-
cū fcm a maiore ut C. si ma. fac. ra-
ha. ꝑ totū nō si fieret a minore ut l.
si iudex cūmet. ſ. de minore et ibi nō
et C. de in inte. resti. l. si int. Sz si nō cā
illius statuti fcti ꝑ lege nō ē priuata v-
tilitas paciscētiū sed subest alia cā tn̄
ꝑ penī tolli nō pt ista loquit̄ omes ca-
sus nō in l. pt C. e. et l. penī ſ. e. Sub-
icio exª causa euidentioris intellectꝰ qn̄-
qꝫ aliquid statuit̄ qua si secus fieret
eet cōt bonos mores tn̄ pcm incōtri-
vis nō vz ut l. alia § eligat̄ ſo. mat.
l. si vnꝰ § prio si turpem ſ. e. sic pt lo-
qui ti. C. ne fideius. doten et n. ibi ꝓ
ne cā ꝓhibic vastat̄ in matrimonio et omes
l. que ꝓhibent pcm ex quo dare mā
delinquendi. quēqꝫ pcm ꝓhibet̄ odio al-
terius ut in pcō l. commissorie in pig-
nore et in mutuo fcō filio famil. tn̄
ꝑ penī nō pt mutari ut l. ad mate. d'l.
cā et si et C. de pac. pig. l. fi. quēqꝫ pcm
ꝓhibet̄ seu ꝑ l. aliq statuit̄ ex cā pubcē
utilitatꝭ licet respiciat pn̄r utilitatē ꝑ-
uatā tūc eciā ꝓ mutari nō pt ut l. de
dic. ſ. de pact. do. et C. de agri. et censi l. ij
et l. quēadmodū et ad ista reducunt̄ omes
casus qui nō in l. penī ſ. e. et ideo in-
tū diligēt̄ aduertas si statutis apponit̄
cā que respiciat publicā utilitatē ul' nō
tūc ei nō posset eciā iuramento cōuenire
seu in cōtrariū pacisci ut ſ. e. l. iur. gē-
§ et gnalit̄ et nō in dcā l. ij. C. de agri.
et censi dixi in l. si quis ꝓ eo de fide-
iuss. nitas speales quoes cā hoc uide
in l. nemo potest. ſ. de le. i. aliquātulū
latius scripsi ī l. si quis in cōscribendo C.
de epi. et clericis. ¶ Bartolus doctor.

op — op — Sūa — op — op

nō q. hy. ...

Veteribus ambigua conuentio interpretatur contra eum pro quo proferetur. h. d. Quod dicit hic interdum ambigua uel obscura que est differentia inter obscuritatem et ambiguitatem glo. in hac plus extendit se quam alibi in l. quotiens ff. de v. ob. hic tamen aliqua dicit quod obscuritas est in dictione que potest diuisim de intelligi uel in oratione generali seu alternata ambiguitas est in oratione tu dicas clarius quod obscuritas est in dictione ut dicit glo. In dispositione uero alternata seu generali nulla est obscuritas Illud enim est expressum quod uoluerunt contrahentes sed est ibi incertitudo quam ipsi uoluerunt ab initio ambiguitas est in oratione ut glo. dicit hoc punctum. Op. de l. inter stipulantem §. i. ff. de v. ob. dicit glo. ibi iudicatur bene quod dicit ut ibi dixi et l. de dic. in prin. ci qui sat. co. Op. de l. si in emptione in prin. de ghen. emp. Sed dicunt quidam ibi in scellaria conuentione hic in principali. Illam reprehendit glo. quia tamen in principali quoque fit interpretatio pro venditore ut l. in l. de ghen. emp. bene alij soluunt quod uerum dicit l. si in emptione quod ibi pactum fuit appositum ab emptore hic a venditore et sic semper interpretatio fit contra eum qui pactum dixit in cuius fuit potestate legem apertius dicere ut hic Ista solutio uidetur contra l. insulam qui pompi. ha. ubi fit interpretatio pro eo qui dixit pactum huius timore glo. recedit ab omnibus istis solutionibus et soluit contrarium de l. si in emptione quod ibi fuit pactum appositum gratia emptoris et sic debet fieri pro inde ac si ab eo esset appositum gratia emptoris debet ergo pactum interpretari semper contra eum pro quo apponitur ita uidetur intelligere ista glo. cum qua concordat glo. in l. labeo ff. de ghen. emp. vide glo. et dic ut in ea Certe istud uidetur contra intentionem illius l. que uidetur uelle interpretationem uelle fieri contra proferentem post rationem quam subdit in cuius potestate fuit l. apertius conscribere sicut in l. labeo ff. de ghen. emp. nec obstat l. insulam ff. qui pro impi. ha. ibi nulla est ambiguitas fuit enim pactum appositum contra ypotecam quod pactum debet declarari secundum conuentionem appositam in prin. obligationis ut ff. pro quibus causis non acqui. l. ij. dicas ergo ad l. si in emptione quod hic constabat pactum appositum a venditore ibi erat dubium et ideo in dubio fit interpretatio contra eum pro quo proferetur sed quia cum ipse fundet intentionem suam ex pacto pactum debet eius intentionem probare de necessitate alias non sed condempnatio ut l. non nudis et l. non epistolis ff. de probationibus ideo interpretatio fit contra eum quia suam intentionem non probat et ex hac dico quod si pactum esset appositum pro utroque interpretatio fieret contra eum qui ex dicto pacto fundat intentionem suam per rationem predictam quia si est obscurum uel ambiguum intentionem non probat facit ff. de re dub. l. cum quaeritur et l. de v. ob. l. scriptio ista §. in stip. quod facit ad questionem quam sepe habui de facto in pacto facto inter ciuitates tusciae et archiepiscopum quam quidem nunc non prosequar

op. ff. de ethen. emp. l. si ita glo. soluit dicit non est obscuritas uel ambiguitas et non scit ... hec l. sed est ibi incertitudo que resultat ex alternata ideo est electio debitoris Op. de l. cum qui sibi in prin. ff. de v. ob. sed glo. non interpretatio fit contra proferentem seu contra eum pro quo profertur nisi per talem interpretationem dispositio redderetur inutilis quia tunc interpretatio eo modo quo ualere potest ut de re dub. l. quotiens et dicta l. cum qui sibi in prin. Op. de l. semper in stipulationibus ff. de re. iur. sed fatetur quod prius debet fieri interpretatio secundum id quod verisimile est ut dicta l. semper in stipulationibus et l. in obscuris et per dictam glo. de re. iur. et insapimus si in dubio fit contra proferentem ut hic sed per huius declarationem glo. distinguit et bene tu latius glo. predictas distingue per te ipsum Quero per quem fiat ista interpretatio respondeo per iudicem ut l. voluntas C. de fideiuss. et quod ibi no. Quero an heres testatoris possit iudex primo adiri ut declaret qualiter uerba obscura uel ambigua alicuius dispositionis debent intelligi ego dominus quod sic in l. scripto ista §. in stip. et ibi tex. ff. de v. ob. et l. cum quaeritur de re dubia Bartolus.

Tale pactum Conuentio sine causa tamen est iudicium ad liberandum dispositionem inducit h. d. Op. pactum est duorum uel plurium in idem placitum ut consensus ut s. e. l. i. sed hic nichil placuit paciscentibus sed solum prolata sunt quedam uerba enunciata de preterito ut puta quia non est pactum huius timore dicit glo. adde scilicet me nolle petere istud est destruere legem et bene simulet iuris consultus dicere si uoluisset intelligas ergo similiter ad gratiam prouide ut statim dicam Op. conuentiones debent fieri per uerba de futuro ut l. v. §. scripto ff. de v. ob. dicit glo. ibi in scriptione hic in proposito tu dicas quod semper pactum fit per uerba de futuro expressa uel tacite intellecta unde quando dico profiteor te non teneri ista est tamen de preterito ut preterito subintelligitur dispositio nostra ideo promitto non petere et istud est de futuro sequitur enim de ueritate si non teneris ergo non petam simile in l. quod dixi ff. de cond. promitto finem non esse sanum esse et subintelligitur si contrarium appareret teneatur ad interesse unde semper habet conuentionem seu dispositionem de futuro tacite uel expresse ut dicta lex quinta § scripto Op. confessio sine causa non ualet ut l. cum de indebito in fine de probat. sed speciale hic fauore liberationis Op. uerba enunciata est indicium non inducunt dispositionem sed solum probationem ut l. publia in fi. ff. de deposi. sed hic dicit quod inducit pactum ergo et sic speciale fauore liberationis sed hoc intellige pure pro parte quod colligitur ex dictione et sic ibi erat ad quem sermo dirigebatur secus si absente parte ut l. idem in duobus ff. e. et ibi dixi Bartolus legum doctor.

Cum proponebat glo. ueniat ad quaestionem formatur duas questiones uenio primo ad quaestionem Op. dicit hic quod iudex sententiam primam sequeretur Contra l. i. ad turpis in fi. quia pactum fuit in nudum ergo ex eo non potest agi primo ista exceptio non potest fieri sed dicit glo. potest dampnari ut stet conuentioni et ex illa sua agetur uide glo. sed quia cum dixit istud pactum esse nudum potest ex eo dampnari primo intelligas pactum sic conuentum quod potest uesti rei interuentu ut

puta si a lite desistam dabis michi tantum ut
no in l. i. in fi. magne glo. de pact. unde
licet fuit nudum ab initio fuit vestitum rei in-
terventu. Secundo modo solvit glo. quod hic videtur per trans-
actionem renunciatum appellationi et ideo prima sententia
mandatur executioni sicut si alias nulla appellatio esset
deserta. Contra ad hoc op. secundum glo. quia appellatio est
deserta iudex appellationis non exequitur sententiam
sed iudex primus arg. si appellatum non esset
ut C. de temp. app. l. fi. § potest intelligi
glo. quod hic iudex appellationis erat iudex dele-
gatus qui exequitur sententiam delegatorum suo-
rum qui dicat secus si iudex qui de principio
causa cognovisset fuisset ordinarius ut l. a prin-
cipio § hiis iudicis de app. et C. de epi.
audi. si quis pergatorum. Secundum istam glo. hoc
unum mirabile quod facta transactione in causam
non impleatur quod initium non damnum nunc
hic hoc non placet quia si hoc esset vim illa
conventio qua promisit se satis facturum iudi-
catis si infra tempus non solveret nichil
appareret quod videtur esse verum ut hic, preterea sententia
prima est extincta per appellationem et remanet
dubium per transactionem illud dubium tollitur
ut l. prima rem et l. i. § fi. l. unum videtur a toto per
transactionem esse recessum ut igitur sustine-
amus istam glo. dic quod hic non fuit reces-
sum a toto simpliciter sed sub conditione si infra cer-
tum tempus solveret si igitur non solvit fuit con-
ventum quod sententia prima remanet firma et
appellatio tolleretur mutato illa prima sententia execu-
tioni mandatur et hoc putarem verum in se tamen
aliqualiter repugnaret tex. qui innuit quod ante
facta erat transactio dum dicat a qua re-
cesserat quod tempus est preteritum plus
quam perfectum preterea repugnat tex. qui dicit in-
stam conventionem veluti confessi sequetur non
enim dicit quod sententia mandetur executioni sed
ipsa conventio de solvendo et ideo putare non
male dicendum quod iste § hic hoc dicat primum
de parendo sententie si transactioni non pareat
mereretur executioni sicut sententia et confessio hoc
dicit quod non quia secundum hoc hec duo specialia prima
quod primum est nudum et valet ad actionem et sic
est legittima conventio quia lege innititur ut
l. legittima ff. e. et hic tex. appellat istam con-
ventionem hoc est legittimam secundo quod ista
conventio mereretur executionem sicut dicimus de
stipulatione iudicatum solvi l. iudicatum solvi l. i. et hoc
hec dicte de veritate si dicis transactionem sim-
pliciter factam tunc enim per appellationem et transactionem
secuta prima sententia sit extincta non posset per
conventionem restaurari ut agitur tamquam ex sententia
sed tamquam ex pacto facit quod no. C. de transac.
l. si diuisa et supra e. l. si unus § pactus et quod
ibi dixi. Item aduerte quod illud quod glo. di-
cit quod hic iudex appellationis erat delegatus
videtur Guillelmo quedam divinatio et ideo dicit
ipse distinguendos tres casus aut sen-
tentia prima confirmatur per iudicem appellationis et si-
ne dubio ipse facit executionem ut dicta l. a princi-
pio in fi. et C. de epi. audien. aut si quis liti-
gatorum aut sententia prima remanet firma per
cursum fatalium et exequitur iudex primus si
esset ordinarius ut dicta l. fi. § potest at fi. de
temp. app. aut confirmatur alio modo quam per cur-
sum fatalium et exequitur iudex appellationis ca-
sus est hic non contra duo sa. bu. dicebat non vi-
dere rationem differentie utrum remittatur tacite vel
expresse cum semper agatur ex prima ut no.

in l. eos C. de app. ideo ipse stabat huic glo.
quod satis placet secundum Iac. quamvis dedi illa
non sit vera non enim mandatur sententia execu-
tioni sed conventio. Ultimo facit ista lex ad
illam conventionem que tota die consuevit
apponi in partibus vercellensibus scilicet remit-
to tibi omnia banna et condempnationes sal-
vo quod si tu feceris remandabis in duas
penas utrum ista conventio valeat hic videtur
quod sic dicitur ut supra l. si unus § pactus si.
edixi et ibi Bartolus doctor excellentissimus

Post divisionem recepto usuras ab uno
non perimit actionem aduersus alios coheredes
tenentes in solidum. h. d. **Op.** et videtur quod per
acceptionem factam preiudicetur creditori ut
C. e. l. ii. sed dic tamen verba in lege contraria credi-
tor agit contra eum qui eius nomine acceptat
vel agendo videtur paciscendo ne petat a ceteris hic
solutionem recepit simpliciter quod pacta non videtur
cum nomine fuit recepta ut l. fideiussor § si reum
ff. de le. iii. Sed op. de tex. qui dicit usuras
acceptaverint et sic ratum habuerat. Sed dic ac-
ceptaverint id est receperint vel liberaverint per
acceptilationem et hoc fuit tamen in usuris non
in sorte verum in sorte sibi preiudicare non potest
et sic hec quod agendo contra unum sibi pre-
iudicat recipiendo vel liberando per acceptis-
lationem non preiudicat sibi in aliis nisi in eo
quod liberat. Bartolus doctor legum.

Pater preter fecit unum qui solus successu-
rus sperabat prodest aliis preterea spem
succedentibus. h. d. Primo pro declaratione
tex. quero de intellectu huius ubi remanet
glo. dicit optime quod potest intelligi re-
manet penes se si dos non esset soluta vel si
esset soluta dos et intelligitur penes se remanet
id est redderetur et solveretur ut C. de de dona. ante
nup. l. si cum ante tempus quod verbum remanet et
econtra potest enim esse directum et obliquum ut hic
prout dixi plene in l. centurio ff. de vul. et pup.
Cum quis opponit doli exceptionem de qua
loquitur iste tex. certe ex glo. posita sup-
erius remaneret colliguntur due lectiones secundum hanc
scilicet cum dos erat soluta opponet exceptionem
maritus si conveniatur a fratre secundum aliam
opponent doli exceptionem filii defuncti si conve-
niantur a marito quelibet est bona glo.
inducit istam l. in ar. ad quod si pater man-
dat aliquid alicui episcopo utrum tale mandatum
porrigitur ad episcopum successorem de quo
supra dixi in l. et quia ff. de iurisdic. omnium iu-
di. et est distinguendum aut persona appellata
aut per dignitatem aut per utrumque ap-
ponitur dixi in l. si filius de scriptis suo
ultimo non ex hac l. quod cum aliquis
vincens in actibus inter vivos aliquem suum
heredem appellat videtur in eum suum iudicium
conferre et eum heredem facere ut hic in
fi. unde tex. ibi in fratrem suum supremum iu-
dicium contulisse videatur quod forte pro-
cederet si hereditatem ad pias causas relin-
queret ff. de suis. ab intestato c. fi. vel
si esset miles ar. C. e. l. hac vel si esset in-
ter liberos ar. l. hac consultissima C. qui te-
stamen. et aut. ibi posita et de na. si aut
si quis alius aut non sufficeret nec procederet
quia solempnitas testamenti defficeret. Ulterius
no. ista l. initium per opi. mea in aut. ex
causa teneo enim si pater preterijt filium quem
ignorabat vel postmodum cum uxore preg-
natam ignoraret quod legata non debent
ex vigore illius aut. cum eius provisione

facte inter uiuos que sunt maioris roboris ir-
ritentur apter libros supuenientes ut hic et l.
si unquam C. de reuocan. multo magis ultime
uolutates ar. hic C. de re cre. te l. suapti et l.
si in utero et si cu in utero Bartolus le.

Nota

Si mutua Ex pro delibando con-
dicone impleta non competit actio
sed exceptio hoc d. no. duo primo qd
ex tali pro no hic accoem sed qd

op. 5

ex tali pto hic excepcoem Contra prima de l.
in tradicionibus ff. c. et C. de rer. perm. l.
ex placito glo. in miscet ista duo contraria tamen
in ueritate separata sunt et separatas soluciones habent
et ideo allomo primum Ut enim illud pactum
uestitur quod in tradicoe appositum ut ff. e. l.
in tradicionibus ergo pducat accoem secus qd
non fuit appositum istud pactum in tradicoe
rei ut alter posito qd in tradicoe rei esset
appositum illud et tum qd pactum non uesti-
tur nisi tradicio fieret ad libandum a pre-
cedenti obligacione et enim uestire non potest
et hic est casus hic secundum istam lex. et hoc
tum si tunc cum soluit tenebatur purale sol-
uere Secus si non poterat cogi quia habebat
dilacoem ut erat tamen naturaliter obligatus ut
no. in dicta l. in tradicionibus Contra hoc op-
ponit quia solucio que fit ad libandum in-
ducit obligacionem ut in uenditore tra-
dente rem sed dicit glo ibi ideo quia hoc

op. 5

agitur ut uinus ibi ante erat obligatus
ex consensu non obligatur ideo quod tradit
rem licet tollatur obstactum excepcionis
qd erat pe l. ut si offerri de act. emp.
et sic remanet solutum contrarium de l. in

op. 5

tradicionibus Op. licet istud pactum no
fuit factum in rei tradicoe tamen debet dici
uestitum rei intellectu solucoe postea fac-
ta ut l. iur. gentium § i. ff. e. et C. de
re perm. l. explacito et l. de rebus so-
dicat glo ibi uel dic ibi qd hic fuit contractus
innominatus facio ut des ex quo oritur accio
de dolo que non habet locum cum excepcio com-
petit certe huic repugnat tex. qui dicit
si michi soluis te libando et sic magis
erat do ut facias quam facio ut des ni-
si dicas alter uerba fuisse concepta quam
tex dicat qd absurdum uidetur quia dicunt doct.
moderni qd magis debemus inspicere mo-
dum implendi quam modum concipiendi sed
glo hoc hic reprehendat ego semper dixi
uobis qd contractus nominati uariantur secundum

quod contractus nominati vel innominati variantur

personas nam sicud emptor dicitur ex parte emen-
tis et ex parte uendentis ita hic ex parte
dantis dicitur do ut facias secundo ex
parte facientis dicitur facio ut des dicemus
in l. naturalis ff. de prescript. uerbis quidquid
tamen sit ex hac glo. no. qd contractus no-

an contractus innominatus celebratur per contrarium

minatus celebratur etiam per si. Dic no. ff. l.
hoc iure § i. ff. de donat. contrarium no. in
l. si cum debitore ff. de pur. iur. Et sustinen-
do glo. ista dicunt doc. quod quando ex eo qd
opponitur per accoem si aliquid partis adest in-
ducitur contractus innominatus ita loquitur
hec glo. et similis secus si parti nichil ad-
est ut dicta l. si cum debitore tamen pu-
to hoc satis procedere accipiendo contractum
improprie nam proprie contractus est ex quo ul-
tro citroque oritur obligacio ut l. labeo ff.
de uerb. sig. Sed in contrario non est licet

quod illud qd opponitur per accoem sic est in
condicione non in obligacione ut l. si quis sub
condicione si quis ab. ca. te. Unde cum utrique
non sit obligacio proprie contractus non est sed
parti qd ad sit quod hoc habes tex. in l. ad uelleianum
§ i. cum sua glo. ff. ad s. c. uel. et l. si fundus
C. si. satis tamen placet qd implemento secuto
dicatur contractus improprie tamen accoem parti-
bus ubis pducit ut no. in dicta l. hoc iure
§ i. nec obstat ista lex quia dico qd hic parti
nichil adest soluitur enim sibi debitum si au-
tem ad soluendum cogi non potuisset qd
fateor pduceret accoem ut supra dixi Uenio
ad primum dicitur hic qd habet excepcoem non tamen
inuenis qd pactum delibando infuturum
pducat excepcoem in puti qd improprie tenet

quod pactum de liberando in futurum

Iter debitorem pactum pt. / mediis
uatorum uiri publico non preiudi-
cat hoc d. Op. ff. e. l. cepta § pactum
so. pactum non preiudicat fisco sed

Nota

op.

ipsis contrahentibus qd no hodie uero est alter
statutum in aut. postam C. sine censu uel
reli. l. i. Ultimo non tamen inuenis qd credi-
tor cogitur ad soluenda tributa predii qd
possidet iure pignoris Bartolus legum

In emptionibus contrahentes tene-
tur ad naturalia contractus nisi aliud
actum sit hoc d. uel sic naturalia contractus

Nota

trahunt sine pacto sed sunt contrarium
pacisci hoc d. Bartolus legum doctor

Cum tutor Tutor creditor debet
esse contentus ea parte ad quam credi-
tores alios reuocauit hoc d. Uno qd

Nota

secundum istam iura creditor potest esse tutor
hodie contra ut in aute minori C. qui
da. tu. pos. Uno casus in quo officium suum
est sibi dampnosum sed hoc ideo quia pactum
factum a pluribus creditoribus posset sibi no-
cere ut uidistis supra e. l. et sunt in fi. tamen in hac
tutore est plus ut decisio prestaret facta cum
creditoribus posset sibi nocere et non noce-
ret nisi fuissent conuocati in unum ut dicta
l. et sunt in fi. Queritur glo. quid si decidit di-

op. 5

uersimode cum aliquo plus cum aliquo mi-
nus dic ut in glo. eam no. Bartolus

Diuisionis se ipsam formam Capit con-

Nota

tractus nominati pducat accoem co-

op.

ipso qd sit ut l. iur. gentium in
prin. ff. e. Sed hic est contractus nomina-
tus ergo pducat accoem Ideo nego contractum
esse diuisio enim est nomen generis sub quo sit
diuisio actor sine unius l. uel diuisio gra-
culture uel diuisio domus gra commoditatis
habitacionis omnia ista appellantur diuisio nudo
non facit contractum nominatum sicut primum ut
no. l. de re. perm. sup. ru. dixi sup. e. l. iur.

op.

gentium Ideo oppo. si interuenit tradicio ista
parit liberacionem quod non obligacionem nec accoem
huius timore legitur hec l. duobus modis
in glo. primo qd in diuisione fuit appoi-
tum pactum de tradenda alia re Secundo mo-
do legitur in glo. quod si ex una parte secuta
est tradicio uestitur pactum ut possit agi contra
alium ut impleat contractum diuisionis et il-
lam no tenet ego me ut ista le. Bartolus

Pactum quod testator et post con-

Nota

trahentes renunciare iuribus per se in-
troducto hoc d. Ideo ualidum esse dicunt
de ultimis uolutatibus ad contr.
de quo per gunt hic et dy in l. sunt filii ff.
cum eius cyrographum in fi. ff. de le. i.

et qi idem dicut Cop qd qdam pt facie here
quene no pt defuctg pt eni remitte hers fala:
diam defunctg no ut l. quod de bonis q1
j ad l. falc/ et C ad l. falc/ l. si. so. no e bo:
nu ar qu no est cade ro mo videamg di:
ustitatem rois que testator no pt phibe fal:
cidiam ro q falcidia fuit inducta ad uti:
litate hedis et ad utilitate publica. s. ne
testamentu destituere nullo exeute hede cu
nullu qmodu sentiret ut j ad l. falc/ l. 1.
Interest enim rei publice testa. et ultime
volutates here exitu ut l. vel leg quadmodu
teapi z testator no pt hoc tolle cu sit qt
publica utilitate q cu heres remittit:
cessat hic timor q iam e addita heditas
sed dices si ro est publica utilitas ut
dixisti quo hodie pt testator remitte fal:
cidiam ut C ad l. faladam aut sed cu te:
stator so. hodie iste timor cessat q si:
extestamento no audiret heditas in quo
est phibita detractio falcidie nichilominus
valent relicta in testo ut in aut de hedi
& fala. q si vo expilliom qui est novissime
tali iuris Item iur consulti qui no hebat
fide xpi et sic no hebant spem futi pmii
cogitaverut qd nullus heditate adiret
nisi sub spe qmodi pecuniarii Imperator
constatinus qui fuit xpianus considavit q
heditate qs adiret solu ppt illud qmodu
q hz s. pmiu a deo in exequendo illam
volutatem ut deo q si vo expillu Cop. op
C ut l. no. ca. l. care so. ibi loqt de cau:
tioe de utendo fruendo qua defuctg no
pt remitte hic in cautioe de legato pre:
stande ro q ista est inducta favore he:
dis sed hec ro no est q sufficiens p l. v.
no ex familia q si rem j de le. 1. et go va:
rig q si illa cautio deutendo fruendo remit:
tet quis invitaret ad delinquendu quod
eet cont publica utilitate ita no in l. pt C
ut le. no. ca. Ultimo glo que e hic enuat
casus in qbus no pt renunciari iuri p se i:
troducto qui casus omes cophendut sb
distinctioe qua dedi vobis i l. ius publi:
cu g. c. ut potes pte vide si intuer/ di:
ligent De uno posses dubitare s. de ca:
su leg/ cu pacto j de pact/ sed ete ibi n
valet pcm q e cot forma dicta e l. a
enim pactu quod revocari potest ad li:
bitu contrahentis si facio pctu contra est co:
tra forma qtitus ut ibi et in l. ubi not/
de dona ca. mort/ Ito ciad aliu casu qui
hic ponit q pcm p quod quis renunciat
defensioni sue no valet quod intellige i
ca status & plene sue alis bu exceptioem
suam in sui furorem pt qs p pcm tolle:

Si emptori si emptor fuit stipula:
tione vallata ab ea nudo consensu
no recedit & pacta ult. st suada
h. d. Cop. p pcm qm fuit pma:
venditio revocata ut l. ius/ generi q adeo
ti. eode go p ultimu pctu no pt fieri ut ex
pmo agatur cu sublatu sit ipso iure ob:
solvit q fuit actu ut no tollere plenu tu
dic br qd hic pma venditio non steterat i
finibus contractus sed fuat stipulatoe valla:
ta ut dicit tex et sic no erat res integ
vnu p pm pcm ipso iur tolli n patat ut hic
| no

Plurimum libaco gnalis restringat:
ad ea de quibus est actu h. d. Cop pmo op
quod ista vba expte nichil important no cu
nomularig pt p sua eptam instra esse
cassa que fatiut cot se ut l. totis & l. ex:
emplo C. de probat. huig timore legi iste
q duobus modis in qbusda glosis p. ius
hic posits vno mo quod ista epta hic
loqt de instrumentis facientibus ps tebch
et n. pcedit sine dubio pllis mo ut loqt
de instrumentis facientibus cont scribente
tn alia ps concedit et hoc innuit glo. sup
vbo hebit et alie glo. sceptis et hoc vr co:
ligi ex tex in pn q qui innuit eptam ee
acceptam in pnti ex quo no duo pmo
qd p modu epte quis quas loquit ei qui
pnis est. Scdo no qd ille qui se subscrib
scripture facte p aliu sibi preiudicat sic
si ipse scripsisset sat. j. de fal. l. 1. si inf
filiu. His pmissis quia pulio sicuale e
obscura Revoco in dubiu quid iur in qoe
pposita. Quidam dicut qd pcm restri:
git ad illud quod erat p mensurariu
seu nummulariu agitatu ut C de transac
l. si de cta glo dicit qd illud pcm gnale
refert ad omia nisi pbet aliud actu ee
nc obstat lex si de cta quia aliud in tran:
sactioe aliud in simplici conventioe Ista di:
stinctio glo. no vr vera quia ita ex ca tran:
sactois pt fieri gnalis remissio omium sic
ex simplici libatoe l. cu acquil. j. ti. i. vn
gnut de cu dicebat qd in dubio vr actu
ut clausula gnalis restringat ad precedentia:
noiata allegavit ipse j. de le. iii l. quesi:
tu q. 1. & de libe. le. l. aurelius q stichs
et ita addit ei hodie C. de transac. l. sub:
pretextu quid intellige vnu qu vba gna:
lia sic restringi put salua hoc recti s.
monis textg est no in l. ex plibus in pn
j. de solut/ ibi in casu legis vre ubi dr si
qd instrum a te enixu 25 recte restrigi
si quod instrm pinces ad inclam sed
si eet adiectu si quod instrm ex quacu:
q alia ca ut vba similia sct si nulla
ca eet specificata sto cu glo. ut referat
ad omia tex e in l. pluribus j. de accept/
dixi plene in l. aurelyo q gayos de libe.
le. Ultimo facit ad quoez in capto pact
contentu est ut quida bamniti relaxarent
et eox condempnationes et banna cassent seu
cancellent utz sufficiat cancellari verbo
ut est iure quod cancelleu ro qd vr ut
l. induct. C de solut/ et qd ibi no. & l. de
petitionibus. hi. l. si quis libertis in glo. sup
verbo inducat in contriu vr casus hic
ibi pcancellato het et vr tex. in l. nic:
hil j. de adimen. le. Bartolus doctor le.

In hereditatibus Ista lex le ypp
sumat Cop. j. de relig/ l. qd si lo:
cus et C. de usuris l. quamvis &
j. e. l. plt et de dist. pig. l. si cre:
ditor q. fi. & C. de mr de l. ama et l. lo:
ma. l. cst et s. e. l. si tibi in prin. dicit
glo. in omibus illis est spale et in qlibz
ipox apparet ro et quatr intelligi debeat
Cop C. e. l. tradit si o pcm valet ut pdu:
cat actoez no qd facit actu dnium in
contrario fallit in pco l. commissorie.

Diu
op
op
Diu
op
p contra mg
i qbz n pt ...
...
troducto
Diu
Diu
op
no
14 lex fuit ad ...
op
op

et adiectionis in dic̄ de quo dic̄ p̄te ut l. i.
op ff. de deat. op sup. c. l. si unus § pa que
turpem so. illud quod dicit adiectus pen̄
q° s intelligi non turpe ut impo. quo utz illd
pen̄ valet ut actōe ꝓducat glo. dicit qd
sit ex est uestitū rei interuētu ut dem̄ fuit
in l. iurisgētiū § quīmo et c. hic adu̅:
te ex quidam reprehendūt istā glo. quia
illud uestimentū solū ꝯgruit cōtractib;
in noīatis ut diximꝰ in d̄o § quīmo:
dicendū est gᵒ pen̄ illud esse uestitū cohe:
rentiā rei et ita uidetur dic̄ do. ja. bu.
ego sto in opi. glo. quod dicit uestitū rei
interuētu et quod dr̄ illud ee ꝓpriū uesti:
mentū in cōtractibus noīatis fateor et id̄.
ubi ꝓpter relatōe traditōis ad pen̄ resul:
taret cōtractus i noīatus nō dicet̄ pen̄
uestitū ut appet ex hijs que i. dicetur
in glo. vn̄ si trado tibi rem hoc p̄to qd
vadas ꝓ me roma iste cōtractꝰ est ne:
do ut facias tamē ex p̄te dantis imple:
tur in cōtinenti et pro huius decla:
q° s ratōe quesiit glo. pone qd ālo ꝓmisi
tibi rem quā ex interuallo tibi trado ad:
iecto p̄to quod uadas ꝓ me roma etc.
illud pen̄ nō uestit̄ ex ista traditō fit
ad liberandū a ꝓcedenti obligatōe et sic
non resultat ille cōtractus i noīatus:
et sic merito nō pt̄ dici uestitū rei in:
q° s teruentu. scḋo querit glo. quid in cōtractib;
in noīatis utz si fiat traditō ex inter:
uallo posset apponi pen̄ glo. dicit quod
sic nā cū traditō nō fit ad liberandū ꝓ:
principalit̄ cū nō tenebat̄ nisi nati. tm̄
et id̄ pt̄ resultare ille cōtractꝰ i noīatꝰ
quasi dicat nō do tm̄ ut liberer ex nō
possum cogi sed ceā ut sic facias secꝰ
si efficacit̄ teneret̄ ut dem̄ c. § cōt. p̄dcā
op op. ex glo. ff. de solut. l. i. in pn̄. so. qui
soluit̄ ex nc̄itate nō pt̄ apponi pen̄ qd
producat actōem ita loquit̄ ista glo. §
pt̄ a soluente apponi pen̄ et lex dari
solutōi in qua causam cōuerta ut ibi
ex ꝓdictis assume cēta uba ut traditō
fit ex mera liberalitate nulla cogente ne:
cessitate et pt̄ apponi pen̄ ut hic ū
in casibus positis in pn̄ glo. āt tradi:
tō fit aliqua nc̄itate cogente et tūc
aut erat necessitas ad quā cogi poterat
remedijs iuris ciuilis et pen̄ appositū
nō valet ad agendū ut hic in glo. et
ista c. ro. l. quod ff. so. ma. et l. auia c.
de iur. de ex pt̄ si dotat filiam tenet̄
eam dotare et id̄ simplex pen̄ nō ꝑdē
ad ꝯrenda sibi actōem pt̄ tn̄ soluens
ad dicē in quā cāu soluit ut ff. de so:
lutio. l. si nō erat nc̄itate iuris naturalis
nō redacta in preceptis ciuilibus tūc
pen̄ appositū iuxta traditōem uestit̄ ex
resultat cōtractus i noīatus ut dixi:
ultimo dicit glo. quod interdū pen̄ appo:
situ ad excipiendū valet ad agendū
ut l. si tibi librum ff. de act. emp. cū si:
milibus sed istud ꝓrima facie vr̄ cōt.
casum l. ab empt. in fi. ff. c. dic̄ gᵒ quod
pen̄ ad excipiendū ualet ad agendū
nō ut agatur ex p̄to sed ut ꝓpter pen̄

uideat̄ plus debito solutū qd repetit̄ cōdic̄e
illa inde ut in l. attanus in glo. ex p̄to aut pos:
set agi ut dēa l. ab emptōe i pn̄. Bartolꝰ
Sua Si quis valet pen̄ ne quis cōue:
niat̄ ubi quā face posset h. d.
q° s querit glo. quid cont̄ an valet p̄z
ut conueniat̄ in solidū illi qui hēt
virtem i. l. ut nō conueniat̄ nisi in ꝗtū face
pt̄ dic̄ ut in in glosa Bartolꝰ doctor so.
Sua Non impossibile quod fit ꝑ l. pt̄
op s fit ꝑ pen̄ h. d. op. qd illud pen̄
nō valeret tāquā turpe ut ff.
c. l. iurisgētiū § si ob maleficiū glo.
nō declarat dico ergo qd ꝓmitte pecuniā
tibi ne maleficiū facias dic̄ turpe ex gᵒ
teneris face ergo turpe est pecuniā accipe
ut l. pt̄ de con. ob. tur. ca. sed simplex ꝓmis:
sio de nō faciendo maleficiū est honesta et
op s iusta ut hic. cont. hac op. quod illud p̄z
nō valet tāquā supfluū ut l. iurisgētiū §.
sed si fraudandi etc. so. glo. illud pen̄ nō ē
supfluū nā pro hac teneret̄ curare ne fur:
fiat. item dicit glo. pt̄ ee qd apponit̄ pena
maior ꝙ esset ꝑ l. statuta item in actōe
serui corrupti venit dolus hic ueniet cēa
culpa si igit̄ nichil adderet pen̄ nō ua:
leret tāꝗ supfluū licz cōt. p̄dca faciat
ff. man. l. qui mutuā vn̄ glo. nō clare det̄:
minat certe illud quod glo. dicit forte:
apponit̄ hic pena est diuinare ite illud
quod dicit qd debet curare qd tenet̄ de:
culpa illud erat de iur. cōi in actōe depo:
ti et mandati et ꝯmodati licet nō in actōe
serui corrupti ut l. cōtractus ff. de re. iur. et
ideo ꝑ hoc pen̄ nichil vr̄ addi dic̄ gᵒ quod
licet pen̄ cōtineat idem quod ius cōe vali:
tamē ut dēa lex qui mutuā et hic/ uel vi:
tiat̄ tāꝗ supfluū ex §. sed si fraudādi
loquit̄ qn̄ cū supfluitate imo cū est inanē
alis secus ut ff. de neg. gest. l. si pupillꝰ § i.
imo dico quod qn̄ pen̄ cōtinet idem quod
ius cōe licet sit inutile ꝓducit actōem dicit̄
enī cōuentio ꝉitima ut l. legitima ff. et
ibi nō et ad hoc ꝓpter fuit facta ista lex:
merito gᵒ colligit̄ quod illud quod fit ꝑ
q° s l. pt̄ fit ꝑ pen̄ iuxta p̄dcā quero si ꝓmit:
to te non offende sub cēa pena maiori
ꝙ sit l. cōprehensa utz valeat ista adiectio
pene tex est hic cum glo. qd sic in cōtrariū
vr̄ ff. de v. ob. l. si stipulatio facta so. illud ē
verū i cāu illo tm̄ ff. si diuiseris ubi debe
ee cōtenti penis legalibus sicut enī intr:
momia debent ee libā in cōtrahendo ita
in distrahendo ut dēa l. si stipulatio facta
q° quid ꝓmitto te nō offende simplr̄ nō adiēta
pena utz ista ꝓmissio aliqd operet̄ dicit̄ tu
hic est casus qd sic sed dicas aut offē:
sio fit in ꝑsonam liberam cuiꝰ corpꝰ nō
recipit̄ extimatōem et tūc vr̄ qd nichil impor:
tet ex cū tales stipulatōes committat̄ ad int̄:
ee ut l. ij §. ite si in fo. et §. fi. l. d' v.
ob. et hic non posset hīri rō inter ee ut ff.
de hijs qui dele. ut effu. l. i. § § cū homo
ergo ipᵒ potest tamē dici quod opet̄ duo
primo ut cōminatur cōdempnet̄ in plus ꝓpterᵒ
illam qualitatē ex offendendo vī rumpe:
pacem ar. ff. de re. in l. oīe delictū ꝯmi:
les et ar. ff. de hijs qui nō in fa. l. qd gᵒ

§ pena q̄uor et l. aut facta § cum ꝗ
de penis. Item pt ee quod illa stipulatio
comittit̄ ad id quod veniebat in actione in
iuriaꝝ ciuili ꝑ ylian̄ l. at est forte hec co
moditas qꝛ actio in iuriaꝝ extinguebat̄
morte Item secuta punitione criminali nō
potāt agi ciuilit̄ ut l. pretor edixit § 1. ꝗ
de iniur̄ quod nō erit in actione ex stipulatione
nec pt dici quod loco eius succedat ut
in § in iuriaꝝ qꝛ ibi qn̄ stipulatio venit ac
cessorie ad actionem iniuriaꝝ hic nō qꝛ acce
dit eque prin̄ ut ibi dixi et pbat̄ in l. ite
illa § 1 de consti. pecu. quod tn̄ nō defi
no sed relinquo sub dubio. Si aut̄ fiet
offensio sup re aliqua ita quod de iure
cōi actio ad int̄ ee competet̄ t̄ illa stipula
tio ad int̄ ee comittet̄ ut hic. Ultimo qro
et relinquo in dubiū utꝝ sit vin illud gna
le qd pt fi ꝑ legem et ꝑ pacm̄ ifo qda
sit ꝓhibita fo pu. utilitatis et t̄ nō e va
regula hec mō si modo quod pt fi ꝑ l.
pt fi ꝑ pcm̄ priuatoꝝ qꝛ per lege pt iur
pu. derogari nō ꝑ pactū ut l. ius pu.
s. e. Sꝫ bn̄ procedet illa regla quod pt fi
ꝑ legem potest fi ꝑ pactū priu. ut
ut alius qui ht ptatem condendi l. ita
intelligit̄ quod nō in l. nec ex ptorio ꝗ
l. nec pignus § priuatoꝝ de re. iur.
Sed si pcm̄ esset publicū qꝛ cont̄ bonos
mores t̄ illa sūt comutibilia quod nō
pt fieri ꝑ pcm̄ nec ꝑ l. et econtra ut
nō C. de decur̄ s. supra dixi pte i ru
brica s. in l. omnes ppli de iusti. et iur.
in quo illa de quibus seu sup quibꝫ
possunt fieri statuta. Bartolus legū

Si autem pcm̄ factū ꝑ errore
cāe actionem in effectu nō pimit
h. de op. error cāe nō impedit
actū qui gerit̄ nō eīn impedit
trāslationem dnii ut in glo. ergo hic error
non impedit pcm̄ dicat glo. concede
qꝛ pcm̄ valet ita qꝛ parit actionem sed o
pe exceptionis elidit̄ vide glo. Istud vr
directe cont̄ tex qui vult quod exceptio
non oriat̄ sic dico aliō de duobus mōis
primo quod hic sō decidit causam de
hus debitoris vn̄ cū testamentū habeat in
star bone fidei ut l. in minoribus C.
in qui ca. rex. in inte. resti. viciat̄ liberatio
ipō iure sicud viciat̄ contractus bone fidei
cui dolus dedit causam ut l. eleganter in
prin. ꝗ de dolo et nō in l. de tutela C. de
in inte. resti. et est casus l. eleganter §
non solū de dolo et ꝗ e. l. ab emptione et
ibi dicam uł dicas et hoc puto verius qꝛ
error cāe viciat pcm̄ ipō iure ut hic n
obstant contraria qꝛ loquit̄ qn̄ actio nō stat
in finibus conuentionis nude sed transit
in contractū noiatū uł in actu vestitū re
ipa uł rei interuentu quo casu recipit aug
mentū a iur ciuili adeo quod effectū ciui
lem producat si exceptionem uł actionem leg
cont̄ illud ꝑ aliud remedium succurrat̄ sed
qn̄ stat in nudo note conuentionis et ibi
est error cāe cessat equitas ex qua ꝓ
ducit̄ exceptio doli ut l. qui equitate

ꝗ de doli exceptione et hic est casus hic qd
go dices si liberatio fuisset facta ꝑ accep
tilationem glo dicit idem quod hic sicut
quidem cont̄ illoꝝ qui dicunt contra
opi. teneo qꝛ acceptilatio ht nomen et for
mam a iur ciuili et ideo actionem tollit
ipō iure vn̄ prima nō pt agi sed est
necē quod agat̄ ut se reponat in pristina
obligationem ut l. de con. ob. ca. l. si quis
accepto. Op. sed et vr quod error cause
nō viciet pcm̄ sicut nō viciat legatū ut
l. cum tale § falsam ꝗ de con. et de. l. 1. C.
de fal. ca. adiecta so. glo. certe immo vicia
at legatū si testator aliter legaturus nō
fuisset sed certe aliud ēēt dicē quod sim
plex error cāe viciat ut hic aliud est
dicē si legaturus nō fuisset pt enim
ee quod errauit et si sciuisset legasset
ut l. cū alienam C. de legatis et iō
dicas quedam est causa que legato nō
coheret et illa nō viciat legatū nisi
probetur error et quod si testor sciuisset
legaturus non fuisset ut dcā l. cū tāle
§ falsam dico 1° causam illam nō cohē le
gato que id quod in legato venit nō
infert ex necitate nec illud causat de
necitate ubi grā fuimus socii in studio
ideo lego tibi centū uł qꝛ michi fui
mit i tali negocio sed ubi est cā que
legato cohēt ut qn̄ illud infert uł cau
sat de necitate ut puta qꝛ michi mu
tuasti centū iō tibi lego illa tunc error
cāe viciat legatū nec est necē ꝓbari
qꝛ testor aliter legaturus nō fuisset ut l.
1. C. de fal. ca. adiec. In pposito idem dicēz
igit̄ cū cā hic consultat et inferebat
pcm̄ de necitate error cāe viciat pcm̄
Venio ad secundū ifo glo. dicit quod cū cu
credebam me teneri ad x qꝛ testimo
nio delegaui debitorē meū in eo quod
dicit delegaui nō vr vera qꝛ delegatio
fit ꝑ stipulationem ut l. 1. C. de nouat. et
sic interueniret actus qui allo nuit no
me et formā a iur ciuili merito tol
let actionem ipō iur sicut s. dixi de ac
ceptilatione dic ergo quod hic fuit sim
plex iussus de soluendo ut tex dicat
hoc etiā dicebat Ja. bu. et etiā dicit cy.
hic demū dicit glo. quod ille debitor
cui iussi compensauit cū eo cui me c
debam astrictū istud nō vr vm quia
copensatio tollet ipō iure actionem ut ꝗ
de compēsa. l. 1. et iō vr dicendū quod
fecit simplr̄ pcm̄ ut dicat hic tex et ita
dicebat Ja. de ra. sed in hoc pt sustinerī
glo. non eīn pt dici compēsatio si utri
qꝛ nō subest debitū et iō habeat vi cuius da
nudi pcī cū igit̄ erratū sit in cā nō va
let ut dcm̄ e sed cont̄ pdcā tenendo
quod hic interuenit simplr̄ iussus de sol
uendo ergo cadit in contractū noiatū
s. in mandato ut ꝗ man. l. 1. igit̄ ht
adminiculum iur ciuilis ergo prima actio
tollet̄ sicut dcm̄ est de acceptilatione et
stipulatione ifo mandatū de soluendo nō ad
hoc inf̄ ponit̄ ut statim debitor libe
tur nisi solutione secuta quod apparet

q(uia) mandatum p(otes)t revocari sed solutio non
est secuta nec ve(re) nec ficte ergo prima ac-
t(i)o durat q(uia) preciu(m) non tenuit de hoc dic(it)
i(nfra) e(odem) ti(tulo) si cum fundu(m) Bartolus legu(m) doc(tor)

Epistola verba enuntiata p(re)ter
aliud emissa dispositione(m) no(n) in-
ducu(n)t h(oc) d(icit). de istis v(er)bis enuntia-
tivis p(lene) dixi in l. ex hac scrip-
tura de donat(ionibus) Bartolus legu(m) doctor

Si inter p(a)c(tu)m simplex debet servari
etiam ab herede h(oc) d(icit) Op(ponitur) quod istud p(a)c(tu)m
est nudu(m) ergo non servandu(m) quo ad actio(nem)
ut l. iur(is) gentiu(m) § quinimo (et) c. so(lutio) dicat
glo(sa) vel fuit mandatu(m) et intellexit si-
p(ac)to vel dicas quod valet (con)tractu(s) ad remit-
tendu(m) usuras etc. ca(usa) si istud p(a)c(tu)m fu-
isset appositu(m) ex inter vallo valeret agi(tur)
enim primo actione mandati si intellexit vel
negotior(um) gestor(um) quia negotiu(m) debitoris
gessit ut dicit tex(tus) et si excipia(tur) q(uod) p(a)c(tu)m
non redditur replicabit(ur) q(uo)d non debent
fructus imputari p(a)c(t)i vigore p(rim)i et ita
loquitur hic Quo(d) quid si istud p(a)c(tu)m fuisset
appositu(m) cu(m) creditore vendente idem ar(gumentum)
l. si pignor(e) famul h(ab)et. de hac eciam ha(bes)
ca(sum) in l. de pig(nore) act. l. si cu(m) venditor in p(rin)c(ipio)

Pactum p(a)c(tu)m circa solutionem t(ri)buti valet
inter privatos quo ad ipsos tantu(m) h(oc) d(icit)

De inofficioso p(a)c(tu)m p(er)sonale no(n) extenditur ad heredes h(oc) d(icit) Op(ponitur) d(icitu)r hic neque
iure ullo neque equitate op(ponitur) immo ipso iu-
re transit in heredem ut l. cu(m) qui ita § qui
ita s. de v(erborum) ob(ligationibus) et l. obligatione(m) fere § pla-
cet. l. de ac(tionibus) et ob(ligationibus) et s. de le(gatis) i. l. nemo p(otes)t
dicat quod hic so(lutio) quia litis obligatio
succedebat in locu(m) querele que extinguere-
batur morte vel dic nullo iure neque eq(ui)-
tate tale desideriu(m) admitti quo minus
obstat exceptio transit tamen ipso iure ut
in c(ontra)rio Quo(d) utrum ex tali p(ac)to det(ur) actio
dicas quod sic si fuit impletu(m) ex p(ar)te
filii q(ui) de inofficioso no(n) egit ut l. cu(m)
mota C. de transac(tionibus) Quo(d) quid si ei fi-
des non fiat(ur) an possit agere actione p(ri)ma
dic ut in glo(sa) et p(er) doc(tores) in dicta l. cu(m) mo-
ta et dicentes s. de inoffi(cioso) te(stamento) l. si insti-
tuta i(n) p(rincipio) Bartolus doctor excellentissi(mus)

Sumptus p(a)c(tu)m de reddendis
sumptibus valet secus i(n) p(ac)-
to facto de quota litis h(oc) d(icit). Glo(sa)
querit duo p(ri)mo an valeat
p(a)c(tu)m de quota litis minori p(ar)te dimi-
dia dic ut in glo(sa) S(ecund)o quid si no(n) c(ontr)a ali-
quis petes sub no(mi)ne quote ut puta
t(er)tiam vel q(ua)rtam sed cu(m) peteret(ur) x pars
est de quinque hic s(ecundu)m aliq(uos) q(ui)da(m) dicunt quod
no(n) valet idem tenet glo(sa) in l. si qui C.
de postu(lando) vera opi(nio) est q(uo)d non valet
q(uia) est eade(m) r(ati)o ergo idem ut ff. o. l. q(uo)d d(o)m(inus)
Ut igit(ur) hoc [illegible] intelligas scias quod r(ati)o
q(ua)re impr(ob)at(ur) p(a)c(tu)m de quota litis est q(uia)
inducit p(ro)curatore(m) et advocatu(m) ad de-
lictu(m) no(n) cognoscens se habituru(m) p(ar)tem ei(us)
quod consequet(ur) causa(m) calumpniose advo-
tabit sive igit(ur) faciat p(a)c(tu)m de quota

litis sive de certa quantitate eade(m) est r(ati)o
sed ubi promittit(ur) quantitas simpl(iciter) vel res
no(n) respectu eius quod in litem deducit(ur) tunc
p(a)c(tu)m valeret ut l. i. C. de suffragiis Bartolus

Si pactus non est in mora q(uia)
p(otes)t exceptione legittima se tueri h(oc) d(icit).
Quid ergo quid si an(te) p(a)c(tu)m fuisset
in mora dic ut in glo(sa) ma(xi)me huius
l. vide in l. si pupillus s. de v(erborum) ob(ligationibus) et p(er) d(octores) in
t(itulo) no(n) est in mora ex de regulis iur(is) li. vi Ba(rtolus)

Si debitor p(er) servum in quo habe(n)s
usu fructu(m) acquirit(ur) nobis exceptio
et replicatio pacti h(oc) d(icit). Bartol(us)

Si convenerit ex causa p(otes)t una p(ar)s
contractus tolli alia remanente h(oc)
d(icit) Op(ponitur) si contractus ex una p(ar)te resci-
ditur rescindet(ur) totus ut l. cu(m) emp-
tor de restitu(tione) ven(ditionis) et l. si de accept(ilatione). So(lutio) glo(sa)
multis modis et quelibet est bona in se et va-
let tamen inquantu(m) ad l. istam illa est v(er)a q(uia) hic fuit
iusta causa remissionis ex una p(ar)te puta steri-
litas vel alia similis quod enim si ex causa do-
nationis vellet pensione(m) remittere certe posset
et contractus remanet ita no(tat) glo(sa) in l. i. s. de
restitu(tione) ven(ditionis) s(e)c(un)d(u)m qu(od) nulla subest causa in dubio
v(idetu)r resolutus contractus qu(ando) ab una p(ar)te re-
solvit(ur) ut in c(ontrari)is tamen ex istis solutio-
nibus hic positis sumo distinctione(m) qu(ando) ab una
p(ar)te fit p(a)c(tu)m tamen in istis contractibus in q(ui)-
bus ultro citroque orit(ur) obligatio aut hoc expres-
se agit(ur) ut ab una tantum p(ar)te contractus resol-
vat(ur) et p(otes)t ut hic s(ecundu)m ultima(m) solutione(m) facit
s. de restitu(tione) ven(ditionis) l. i. aut hoc expresse no(n) agit(ur)
et tunc aut res no(n) est integra et no(n) resol-
vit(ur) nisi ab una p(ar)te ut hic s(ecundu)m p(ri)ma(m) so(lutionem)
aut res erat integra et tunc aut subest iusta
causa q(ua)re ab una p(ar)te remitti(tur) et hoc co(n)stat
et ab alia p(ar)te non resolvit(ur) ut h(ic) s(ecundu)m s(ecundam) so(lutionem)
et vera quia p(ro)bat(ur) in tex(tu) et no(tatur) in dicta
l. i. de restitu(tione) ven(ditionis) aut de causa no(n) co(n)stat et
in dubio v(idetu)r agi ut totus contractus re-
solvat(ur) ut dicta l. cu(m) emptor de restitu(tione) ven(ditionis)
et l. si de acceptil(atione) Bartolus doctor legu(m)

Sive in futurum p(ro) t(em)p(o)re quo
ista usura solvit(ur) tacitu(m) p(a)c(tu)m de
non petendo inducat(ur) h(oc) d(icit) Barto(lus)

Si ex altera ex ea p(ar)te qua
p(a)c(tu)m est in p(er)sonam non porrigit(ur) ad he-
redem h(oc) d(icit) Ex isto tex(tu) dicit p(ro) c(ontra) quod conven-
tiones negative concepte non transeunt ad
heredem nisi hoc actu(m) sit ut hic nisi i(n)
1 duobus casibus p(ri)mo qu(ando) talis conventio ac-
cedit contractui de cuius na(tur)a est quod ad
herede(m) transeat ut l. inter stipulante(m) et q(uo)d
ubi no(tatur) s. de v(erborum) ob(ligationibus) et l. emptore(m) § si de ac-
2 cep(tilatione) S(ecund)o qu(ando) conventio alias no(n) haberet effectu(m)
nisi ad heredem transiret ut l. si stipuler
p(ar)te non fieri s. de v(erborum) ob(ligationibus) ubi promissore
defuncto ante collecta(m) vindemia(m) tenet(ur) heres
alias stipulatio esset sine effectu et p(er) hoc respon-
dit glo(sa) p(ri)ma que est in l. si sic s. de v(erborum)
ob(ligationibus) et hoc refert in l. p(ena)lt(ima) C. de contrahen(da) stip(ulatione).
certe regula qua(m) sumit(ur) iste § vi(detur) contra
casum l. inter (et) generau(m) § pretor ff. c. ubi in du-
bio p(a)c(tu)m est in rem et p(er)sona v(idetu)r addita ut
demonstrat(ur) cu(m) quo fit conventio no(n) ut p(a)c(tu)m

no(n) dec(...) q(uo)d no(tatur) h(ic) q(uod) conve(n)tio-
ne(s) negative concepte n(on) transeunt ad her(edes)
n(isi) h(oc) actu(m) sit n(isi) in 2 c(asibus) in p(ri)ncipio

psonale constituent. Illi duo casus quos posi-
tiuit videntur veri pro primo facit l. lucii-
tas § si deuendendo ff. de pig. act. pro secundo fa-
cit l. quoties ff. de v. ob. et ff. de reduit. l.
quatenus et id quod de cu. et d. ia. bn. in isto
dubio distinguebant aut psona apponitur
verbo obligacionis aut verbo obligacionis executiuo
primo casu non facit pactum psonale ut dicta
l. iur. generali § preter h. c. secundo casu pactum psonale
facit ut hic nisi in duobus casibus supra dic.
facit ut hic nisi in duobus casibus sup dic.
hec ista doctrina videtur contra casum l. stipulatio ista in
prin. ff. de v. ob. ibi sed si promisit per se non fi-
eri et l. in illa stipulatione per te non fieri e. ti. ubi
psona additur verbo executiuo et tamen heres
continetur et ideo videtur dicendum aut illud pactum
apponitur de quodam tercio ut puta ne a lu-
cio ticio petatur et pactum psonale est ut l. et
heredi § nos aut h. c. aut apponitur de se
ipso paciscente et tunc aut erat talis qui
considerato statu puti non potat habere heredem
ut filius et suus et tunc psonale pactum est
ut l. et heredi in prin. h. c. et intelligo psonale
hoc est quod extinguitur cum persona eo tamen viuo
transit ad alios ut ibi patet et l. si tibi
§ pactus e. ti. aut potat habere heredem et tunc
psona heredis et aliorum non intelligitur nisi fuis-
set apposita dictio taxatiua ut h. c. l. nisi hac
actu et de libe. le. l. non solum § tale et io
hic in textu debet subaudiri tantum scilicet ne ego
petam tantum vel ne a te petam scilicet tantum ita sub-
audiebat fran. actur et ia. de bel. alii si
non esset apposita dictio tantum traheret ad herede
ut dicta l. stipulatio ista in prin. et l. in illa stipulatione
per te non fieri et sic bene loquitur glo. l. si sic ff.
de v. ob. et ibi dixi et hec de concionibus
negatiuis connectionibus affirmatiue quatenus tra-
seat non est nostra materia Bartolus doctor

A b emptione. Contractus qui
consensu celebratur solo consensu
dissoluitur re integra alias non
nisi actus retro sint intellecti
h. d. glo. diuidit hanc l. in partes quattuor secunda
ibi aristoni tercia ibi nec quarta quarta ibi illud
plane illud ibi comodo l. si conuenerit vellet
agere ut cogeretur quis ad reddendum quod
recepit / non quod dixi in summariis
non diligenter quod ablatiui absoluti positi in con-
tractibus disposicionem non inducunt / conuenit
enim hic ut redditis a te omnibus pari re-
stitutas per hoc non videtur agi ut reddere tenearis
ut hic in secunda parte legis cuncto si. ibi postulatur
in § aristoni et in fi. dicit quod non possit
agi quod isti ablatiui absoluti importat condicionem
magis quam disposicionem ut hic et l. a testatore
ff. de con. et de licet quis habeat vim dispo-
sicionis in ultimis voluntatibus ut l. fidei l. a §
cum esset ff. de le. iii et l. in fide § tam et si ff.
ad l. falc. facit ad predicta l. cum tibi ff. de usuris
et ff. ad legem falc. l. accepta / Nota quod eo ca-
su quo contractus est bone fidei eo casu di-
stractus seu liberatio ab eo contractu dicitur bone
fidei ut hic ibi quod bone fidei est et hec est
ro textus et glo. l. eleganter § non solum ff. de
dolo et quod non in l. de tutela C. de in inte-
resti et quod notatur in l. sub pretextu C. de
transactionibus / Ultimo nota quod contractus qui

fit ad dissoluendum non potest ad agendum / Ex-
ceptionem non tollit actionem ipso iure ut l. iurisgen-
tium § quinimo et § idem ff. h. c. Sed speciale
est in istis contractibus qui solo consensu con-
trahuntur ut dicta l. iur. gentium § adeo sine
res sic integre sine actus retro sint intelle-
cti ut hic et l. i. C. de rescin. ven. quo casu
etiam ipso iure tollitur secundum fam. opi. posita
hic in glo. et bene / Op. C. de pactis inter emp.
l. commissorie et l. de indiciis ad iecti. l. i. so-
lu. illa pactio in continenti apponitur et est speciale
in eis quod inducat retrotranslacionem dominii ex
parte extrania ut l. i. de donat. / Venio ad glo.
magnam que est addicio ab illa parte que in-
cipit quid si venditor et primo quo utrum con-
uentio de qua hic loquitur pariat exceptionem
in precio si venditor agat ad precium antequam si-
bi restituatur glo. dicit quod non neque allegat
rationem hic sed de rescin. ven. l. si. dicit ratione
quod illud pactum ad hoc non apponitur ut pa-
riat exceptionem in precio nisi reddita re
preterea resultaret iniquitas quia emptor
haberet rem ad quam dandam non cogitur ut hec
in fi. Item precium si posset excipere illud dicat
glo. ita / contra de cu. dicit idem nam ex tali
pacto resultaret quidam innouatus contractus
et io licet penitere ei cum contractus imple-
tus non est sed etc. non placet quod hic sit
contractus innouatus apparet loquendo qui debet
fieri sed hic fuerunt positi ablatiui abso-
luti qui importat condicionem ut l. si inter h. c.
et sic non puto quod hic sit locus penitencie illo
volente soluere rem. tene ergo rationem glo. Secundo
quod si ego vendidi tibi rem et constituo
me tuo nomine possidere et realis tradicio non
intercessit utrum ab ista vendicione possit nudo
consensu recedi et videtur quod non quia res licet
non sit tradita tamen tradita videtur ut l. qui-
dam ff. de rei ven. et l. quod meo ff. de
acquir. poss. p. ad faciendum rem non integram
sufficiat aliquid fieri per quod debitor
liberetur ut l. cum empto in fi. de rescin. ven.
sed constituendo se possidere nomine emptoris
venditor liberatus est ab actione ex empto ut
no. C. si adu. ven. aut. sacrimenta ergo res
non est integra et sic nudo consensu non re-
ceditur ita voluit dicere glo. unde eam sequitur
in glo. / Item non parit exceptionem et qua
glo. sit apta ad precedencia videtur quod nuda
conuentione recedatur quod venditor qui possi-
det sicut alieno nomine non potat conueniri
amplius ad rem sed erit tutus exceptione
pacti sed hec soluit glo. duobus modis primo
quod tale pactum non parit exceptionem quia non fit
ad hoc ut in fi. huius l. Secundo quod si fieret ad
hoc scilicet ad liberandum fieret ad liberandum ab
actione ex empto sed emptoris nomine possidere
videatur tradere et sic non potest conueniri ven-
ditor nisi rei vendicacione uel uti possideris
sed de istis actionibus non est actum ergo etc.
Nota et tene menti glo. istam quod si in in-
strumento apponuntur illa verba quod venditor con-
stituit se emptoris nomine possidere non potest
amplius venditor conueniri actione ex ven-
dito ut tradat sed debet conueniri rei
vendicacione vel uti possideris ut hic et de
no. in dicta aut. sacrimenta quod est multum no.
Item probat glo. quod non videtur videatur

recessum quod non interuenit actus retrosimil
qui requirit ut hic et l. i. C. de rescin. uen.
In contrarium arguit glo. quod uidetur recessum
sum probatur quod uidetur interuenire actus retro
similis nam interuenit consensus contrarius
Item retradacio quia cum res esset apud ue-
ditorem uidetur sibi retradita ut insti. de
rer. diui. § interdum glo. rut. et ibi dicitur
contrarium quod non uidetur tradita et est
uerum tamen possessio sibi acquiri uidetur absque tradicione
et sic uidetur retrosimilis sicut emptori absque
tradicione quesita fuit quod credem uerum
si hoc actu esset ut possessio sibi ueditori que-
reretur et ideo tenebat ℈. la. bu. sed simpliciter con-
uencio ad resoluendum hoc non apparet tamen huic
intellectui contradicit l. qui pignus ff. de acqui. poss.
et de precariis l. si debitor ubi uidetur quod
soluto pignore soluitur precarium quod erat
apud debitorem ita hic resoluta uendicione
soluitur precarium quod erat apud ueditorem
quare remanet possessor suo nomine quo ad su-
stinendo pates dicitur et hoc aliud in precario
creditoris qui numquam possidet simpliciter pro se
sed ad utilitatem debitoris ut l. fin. no:
me ff. de usur. et ibi B. Facer co. l. secundum
C. creditor sed emptor possidet simpliciter
pro se et ad sui utilitatem quod placet et uo
tercio arguit glo. sic tradito instro uidetur tra-
dita res ut l. i. C. de donat. g° cons-
tra instro uicioso uidetur res retradita per
regulam iuris nichil tamen. B hic instrum
fuit uiciosum uerbo quod fieri potest ut l.
emptor § fi. B. c. et l. nichil de li. le.
ergo uidetur res esse retradita glo. fuit illo
uerum re integra quod nichil est dicere dicit
g° quod tradito instro non uidetur tradita
res sed ius contentum in instrumento
ut dictum l. i. C. de donat. sed hic requiritur re-
tradicio rei non iuris Tercio arguit glo.
cum res non est integra ut puta quia i:
teruenerit fideiussor actio reuocandi.
per nudum consensum contingit liberacio reo
et fideiussori ut l. ff. de rescin. uen. l. ab empto
ergo ita in proposito sa. glo. ubi ipsa obliga-
cio est liberacio prime quia dicat scripto i:
sponsa acio nouandi et liberacio prime non nu-
dus consensus adhibitus ad resoluendum
contractum recte ubi causa nudus consensus
exceptionis liberacio ope exceptionis si hoc agere-
tur nunc non tamen ipso iure sed ope i
exceptionis ab illa obligacione unde fateor
quod hic contingit liberacio ope excep-
tionis si hoc ageretur tamen non uidetur agi ut-
B dictum est in racionibus precedentibus et ideo
dicendum est in questione proposita quod simpliciter
contrarius consensus non inducit re-
solucionem sed si fuisset dictum quod possessio
remaneat apud uenditorem qui sub
alieno nomine possideret tunc esset actus
contrarius retrosimilis et induceret re-
solucio se sequitur glo. Item ad donacionem
trahe. multi dicunt quod omnia que dicta
sunt in uendicione que nudo consensu resol-
uitur re integra alias secus illa trahe
ad donacionem nam donacio hodie nudo

consensu perficitur ut l. si quis argentum § pe.
C. de donat. q° Quero que faciunt contractum non
esse integrum seu rem non esse integram
respondeo in iudiciis dicitur ut l. si defunctus ff. de
quir. in contractibus et nouacionibus dicitur ut l.
si pecuniam ff. de con. ob. ca. In istis con-
tractibus qui consensu contrahuntur primo fa-
cit rem non esse integram tradicio rei uel
precii totaliter uel partis ut hic et l. i. et ii. C. de
rescin. uendi. Item dico tradicio uera uel fic-
ta ut si constituat uenditor se emptoris
nomine possidere ut hic glo. Item si quis ac-
tus intercessit quo alter contrahentium lederetur
ut mors rei uendite uel quid simile ut l. cum
emptor in fi. de rescin. uen. et nota hic glo.
Item si precium uel res in stipulacione deducitur ut l.
emptor in prin. B. c. et l. emptor ff. de con-
trahen. emp. et hic tangit glo. dacio autem
arrarum simpliciter non facit rem non esse integram
nisi detur pro parte precii ut ff. fi. de rescin.
q° uen. Quero qualiter debet interuenire iste
contrarius sensus respondeo dicunt quidam hoc
est contraria uendicio quod glo. reprobat
C. de rescin. uen. l. fi. dicit g° quod suf-
ficiant uerba apta ad resolucionem contractus
licet nouus contractus non fiat ut pro-
batur hic et sup. c. l. Iuris gentium § adeo
et hoc est utile scire in ciuitate ista quia
si essent noua uerba que constituerent no-
uum contractum solueretur noua gabella sed
quia sufficiunt uerba resolutoria tamen noua ga-
q° g bella soluenda non uenit Quero quid
si uendidi tibi rem et tradidi nunc de-
mum a primo contractu recessimus et tu
constituisti te meo nomine possidere an per hoc
uideatur recessum a primo contractu glo.
uidetur hic dicere quod non nam requiritur actus
retrosimilis uerus sed tradicio mea fuit uera tra-
dicio tua est ficta ergo non sufficit hoc te-
nuit glo. hic dum dicit uerus actus con-
derare uidetur quia dicat non fictus et hoc uidetur
tenere per pe in l. i. in ultima quod C. de re-
scin. uen. Contrarium credo uerum quod dicitur
quod requiritur actus contrarius retrosimilis
intelligo uel equipollens ut l. fi. in fi. ff. ma-
et C. de insti. et subst. l. si mr. et l. inter
in prin. ad treb. et quod dicitur C. de sen. l. presses
. s. cum sententia debet continere absolucionem uel con-
dempnacionem dicit glo. uel equipollens nunc
ad propositum hic interuenit actus equipollens
. s. quod istud quod ueniebat michi restitu-
endum nunc incipis debere michi actione ma-
dati uel locati si intercessit locacio uel alio
q° per modo est ac si non esset traditum ut l. cum
condicio insti. ff. licet pe. Quero si res non erat
integra et nudo consensu recessimus a
uendicione si ex interuallo interuenit actus con-
trarius retrosimilis an sufficiat tamen si tempore
contrarii consensus hoc fuit actum . s. de red-
dendo sufficit ut hic l. et ar. ff. de solut.
. l. modestinus sed si hoc non fuisset actum
et altera parte in uita non confirmaret ille di-
stractus per regulam iuris quod ab inicio de
regulis iuris sed si parte consentire et ualet
quia ex post consensu cum pedracione rei ista
intelligo dictum pe. in dicta l. ii. C. de rescin.
uen. Ultimo aduertas quod licet cum con-

strumet me tuo noie possidere in hac glo ap:
pellat ficta tradicio et uu sic quod tradicio
est ficta tm possessio que p hoc michi acqritur
est uera et ipsa ut l. certe § primo .ff. de re
pcar. ubi appare possidere uideor et p hoc ego
tempo quedam dcam qnt de ea. hic qui
dicat quod si pater meus emit et tu con:
stituis te eius noie possidere quod michi duo
no acqritur possessio ne contrariant due fictoes quod
ego nego quia possessio uel acqrit et ipse quod
ex alio pte ut l. si is qui pemptore in ultra
.ff. de usu cap. Bartolus legum doctor

Per quos quorum scriptoe nobis ac:
quiritur et preas h. d. Qui sunt
isti qui ponitur in glo. Bartolus
Imperator ista l. legitur in glo tribus
modis pone casum sm sam lec. que
est uerior et magis nobilis ubi
est paritas in cumulo debiti dig:
tate et uno pater pterut uocis consagui:
neorum h. d. pro hac lec. facit l. i. .ff. de pinl
tre Item alias duas lec. ho dicit pem sm
ei qui heres putabatur porigitur ad eum qui
in ueritate est heres hoc aut intellige si co
templacoe hereditatis sit factum uel ob:
stat .B. c. l. si tibi § pe et C. e. l. si act9.

Nemo pem de no alienando rem
propriam no valet h. d. Op. C. de pact
inter .l. fi. so. glo dicit hic pem
fuit appositum in tradicoe rei hec
secus tenet gº quod si in rei tradicoe appo:
nitur illud pem quod ualet contrarium no. B. c.
.l. in tradicoibus in pn. glo. ubi intelligitur casus qualis
ponit hanc l. quod pem factum in tradicoe
rei no valet d. ia. bu. dicebat aut pem ap:
ponitur in tradicoe rei mee de ipsa re no ali:
enanda et valet pem ita lo. ista glo. et l.
ultra C. de pact inter emp. uel si apponitur in
tradicoe rei pem de alia re no alienanda no
valet ita loquitur glo. B. c. l. in tradicoibus ita pt
intelligi hic textus. illud quod dicitur quod
tale pem valet intelligas non quo ad impe:
diendam translacoem dnij sed quo ad hoc
ut contravenieus teneatur pro ad interesse ut
C. de con. ob. ca. l. ea lege et hoc est forte
quod voluit dicere dns ia. quod qui pem ap:
ponitur in tradicoe rei mee de ipsa re no ali:
enanda si alienat sine dubio non competit
actio ad interesse quod est infra valorem rei
ut dca l. ea lege de con. ob. ca. et .ff. de v. ob.
.l. si ita quis § ea lex sed si apponitur in tradicoe
alterius rei tunc non comittitur nisi intersit pt
enim esse quod no interest tua si enim inter:
esset et pem esset uestitum indistincte comittitur
ut statim dicam Op. .ff. de aqua cotti. et esti.
l. i. § si quis so. ibi interest pacisentis et
pem erat uestitum merito comittitur obligacio
ad interesse si contra fiat Op. C. de re alie.
no alien. l. fi. so. ut in glo Op. .ff. de dist pig.
l. si creditor § fi. so. ibi est duplex lra secundum
unam concordat sm aliam discordat et illa
est uerior lra secundum dicit mala esse uendicio
quod videri feci in libra pandectarum pisis qui
de facto concret sm qua solue quod ibi intererat
creditoris paciscentis hic no sed illa cotradicit
sicuti in alio nam dixi B. pem no valet ut
impediat dnii translacoem ibi dicitur cotrarium
so. ibi ille cui factum est pem de no alienando

habebat aliquot ius in re ut puta ypotecis
mito tale pem afficit rem ut alienacoem i:
pediat sic immuit dnij et emphiteotam
non enim pt emphyteota alienare qui:
dus cui ad no alienandum tm sibi reservant
ius in re et ista p nunc sufficiat dixi sup
in l. sibustamit. § dum .ff. de le. i. in contrac:
tibus et ultimis voluntatibus Bartolus d.

Si reus pem principalis non pm:
dicat defensioni iam fideiussori
conpetere h. d. no ibi casu Op. B. c. l.
si unus § pactus ne peteret so. in:
telige quod ibi consensit Item op. B. quod
quisque iuris l. i. § si filius et § se. dic ut
ibi dixi p hanc l. de facto bononienses ere:
merunt quedam sindicum qui deberet inq:
rere omes officiales de administracoe eorum offi:
cij accidit quod quidam qui dederat fide:
iussorem de fideliter administrando fuit i:
uentus legatur administrasse et absolutus et
sic excepcio incepit copetere fideiussori ut l. de
exceptis l. omes et l. excepti postea translacto
biennio factum est statutum quod no obstante
sindicacoe facta primo eligant quidam qui
debebat inquirere a x annis circa omes offi:
ciales unde iste absolutus fuit inventus
hec x et in his codempnatus fuit an p
hanc condempnacoem fideiussor inquietari
possit ar. huius l. fuit dcm quod no nam sicud
excepcio pn sine facto suo ab eo auferri no
pt ita nec excepcio rei iudicate ar. l. huius q.
Glo. continuat dic ut in ca de transaccoibus ff.

De transaccoibus
Qui transigit pe i pam su:
Op. C. de pact. l. i. et C. e. l.
de fideius ubi fit translacio
de re de qua no est lis
dicunt quidam quod hic est
dco qui que est dco no inspectanus qui dicat
transigi etiam de re non dubia ut in co:
trarijs uel dic dicit glo. quod ibi erat du:
bium licet no in iudicio sine ergo res sit
dubia propter iudicium sine propter aliud pt fi:
translacio ita loquitur hic Op. de l. in suma
.ff. de condic inde so. intellige etiam 2m illa
et ibi plenius dixi Op. ex. glo de re incog:
nita no pt quis dubitare ut no .ff. de iur
et fac. ig. sup. pta tamen illud quod est incogni:
tum potest venire in translacoem ut l. aqlia
.ff. e. ergo 2ª so. ut ibi dicam Venio ad qu:
estio utrum pendente conlusia possit aliquis
remitti pro gratuito tex vr quod non ut
dicit rem certam et indubitatam glo di:
cit contrarium tunc cum illud litigium quod est
certum remittit sm hoc vr hic casus quod
simplex pem sit donacio contrarium vidistis
sup. ti. i. l. cont. iur § fi. et l. iiij § unde
decessum de libe. le. ubi pem fuit etiam no
gratuite sed ex neccitate pro hoc expressum quod
habuistis sup. c. l. si convenit ubi in dubio
si ca no aparet pem factum uni ex conhe:
tibus totum contractum tollit et sic no est
presumpcio donacois pro hoc quia in du:
bio quis donare no vr ut l. cum de in:
debito .ff. de probacoe dicendum est igitur quod
pem est genus ut l. i. B. ti. i. continet
in se translacoem Item pem sive fiat
gratuite et ex liberalitate sive fieret

ex aliqua ucitate ul' pp^a aliam sui utilitate
ut dca l. q iur § fi. et dca l. iiij § inde
effcu de si.fc. et l. si conuenit B. ti. i. ctl
de de resciend. ven. l. i. et quod ibi no. Qui q
diat p eum fom ee ex ca donacois hoc deb3
pbare nec obstat l. ista q loq' in cau eti
Quo si trasat non valet ut trasacto forte
quia res non erat dubia an ualeat ut p3
glo. detiat quod non sine fiat p pem sine
p acceptilacoem ut C. e. l. si causa Barto

Transactum transacto fiat p
pem simplex et p acceptilacione
h. d. Bartolus legu doctor.
Inpatores transacto int'
scripti hrdem et venientes ab
intestato legatariis non pudi
cat h. d. op. i. c. l. cotulia so
ut ibi plenissime ui debitis Bartolus
Cum transactio transacto no porri
gitur ad codicillos postea reptos op.
de ex. rei iudi. l. ij so. ibi est sim hic in
trasacoe cau' hoc tame facit j. e. l. de his
et ibi uidebimus Item op. l. ad treb. l. lu
cius § fiat glo. sol. optie quia ibi ois
ultia uolutas fuit pducta hic no uide
bit' de hoc statim in l. de his j. e. Barto
Debitor transacto facta cu putatiuo
here ad uiu heredem no porrigit' h. d.
glo. pat casum duabus modis no curo
op. l. de peti hrdu l. sine bone fidei § pe
tio et l. post senat' so. tres so. dant' in
glo. pima et tcia respiat pima casus po
sicoem p ut tracta' de repeticoe pecune
solute ob debitu dicit g^o quod contria
loquu' cu heres ratam hrit solucoez
factam putatiuo hedi hic no hrit rata
et ista est bona Ultima so. e quod hic
fuit solutu indebitu ibi debitu ista coti
net diuinacoe p' idem iur' est indebito
quod in indebito ut distingwat' an hes ra
tu hrit ul' no et an ille recepit noie he
ditaris an noie ppo ut l. si possor § bone
fidei et ibi no de peti hrdi ex^a so. respi
ait fam lectam quod hic loq' de pecunia
recepta ex ca trasacois et sic ex ppa ne
gociacoe ibi de pecunia soluta ppt debitu
ista est no sed pba' l. de hr. ven. l. vendi
tor et l. ad l. falc. l. verbis no q qu q
recapit debitu simp' ur ut hs recape
sed qu ca trasactois ur ex ppa negoca

Aequiliana per acqliana
stipulacom ones obligacoes tol
lut' si hoc actu est sed indu
bio non tollut' nisi ille de qbz
est cogitatum h. d. cu l. sc. op. quod
acceptilacio no pimat obligacoem iur
genciu ut l. acciptis j. de accept. so. hac
vin ubi deducant' in acqliana stipulone
tut enim p stipulonem tollut' et illa sti
pto p acceptilacoem ut hic Et si dicas
quare stipulo magis pimit obligacoem
iur' genciu q acceptilacoez p'ro cotuo in
sti. qui mo tollitur. ob § ptera Sed

op. quod non oms tollat ut j. l. pxima so
ones tollet obligacoes caa de quibus no
est cogitatu possum cu hoc uelle ut tolla'
omis obligacio caa incognita ut no. j. e.
l. sub ptextu Sed tunc op. transacto est de
re dubia ut C. e. l. i. sup incognito aut no
pt dubitari ut no C. e. l. ij. ergo incognitu
non pt uenire in transactoem Ido et dico
quod de iis incognito no pt transigi p toces
podam sed pt ex ca transactois in conue
tocem deduci Ubi gra contencio est int'
te et me de fundo quodam deuenimus ad
transactoem q ille fundus remaneat apd
te et tu des michi centu et faciam tibi
gnalem quitacoez no ergo fit transacto
sup illo incognito sed acoe trasactois ad
illam gnalem liberacoem deuenit' no pu
te sit iste l. in hoc ti. fac qd no. C. e. l. ii
et io uba trasactois diligent' inspicienda
sut si enim nos facimus transactoem de
omi lite que esse posset int' te et me de
necessitate hoc non refert' nisi ad eadem
quibus est actu ut hac l. acquilana et
C. e. l. si de cu fac' qd no. B. ti. i. l. epitor
§ lucius Sed si acoe unius litis deue
nimus ad ista pcta et facimus inuicem
gnalem remissione hoc pt sic ita pt in
telligi hic Ultimo no mirabti tex. in l.
acquiliana qui dicit liberalitate cu captiosa
interptaco prudenciu fregit et appellat ca
ptiosam liberalitate quietacoem gnalem ex
1 quo potes declare uttra pmo an possitta
lique cogere ut tibi faciat quietacoem
gnalem certe non quia est captiosa tex est
hic sed ad faciendu tibi quietacoem spe
ciale de aliquo soluto potes ut l. si pcs apot
2 de fide instru. et de libe. ca l. si data Scd faciat
si copmissu est in arbitru et arbitratore qualit
utrz possit compe ut fiat inuicem quietacio
gnalis certe puto quod no p tex hui l.
iste eni nisus continet illam manifesta
iniquitatem ut fiat remissio de incogni
to posset eni de facili capi tex. est hic co
iuncta l. uni si uerus j. pro soc. predicta no
nisi ei arbitratori hoc specialiter sit cotessu
na de paciu uolutate est sic ut B. l. px^a
3 et quod pdca sit ua pbo alia rac pmitto
tn aliam quaez contencio erat int' te et
me de quodam fundo pmisimus in aliq
et dedimus ei plena ptatem arbitrandi
querit' utz iste arbitrator possit coge al
tam ptem ut det alt' altri aliqua aliam
rem de qua no erat contencio Ido no ut l. de
arbitriis l. no distinguemus de officio et l.
si aus dos § plenu e. ti. p hoc quod de' qd
index coi diuid no pt acoe rei cois pone
manu i aliam rem non coem ut l. arbor
§ vestibus j. coi diui. Circa illam re aut
de qua dubita' pt talis arbitrator se int'
mitte iubando dari rem ul' pecuniam pre ut
insti. de officio iudi. § officiu et l. si cu in
fundo § si fundus j. de iur. dotis pecunia
eni est p qua oues res extimant' et sic
alia res esse no vr ut l. si ita de fideiusso.
quod tene menti Aut ad spaciu licet cop.

no^o no tex' ex quo de ad ... 3 B qu...
2 qua ... in p...

mittatur de omnibus litibus et quibus non potest iubere quod fiat generalis remissio que porrigatur etiam ad incognita vel etiam ad cognita de quibus non erat lis nisi hoc specialiter sit similiter et quod dico specialiter intelligas quod non sufficeret dicere ita quod cognitissime sit plenum et plenissimum etc. nisi hoc exprimeretur ut dicitur l. si cum dies § plenum Bartolomeus.

De hiis istam l. habes magis ex tenetam in l. i. § quemadmodum te. apud op. transactio fit super dubio ut supra e. l. i. sed inspectis verbis testamenti non erit dubium ergo etc. glo. ... c. l. ... glo. ibi in institutis ... nisi minores que possunt porrigi etiam ad incognita fuerunt ... c. l. aquiliana est quod nil mirum pro primo odium occultationis testamenti ut hic tangitur in glo. pro favor publicus qui est ut ultime defunctorum voluntates exequendi mandentur ut l. vel negare § quemadmodum te. apud hoc premisso querit glo. hic in principio quod si aliquis ... debat sibi relicta et cum centum relicta XV an valeat transactio saltem in centum quod liberaliter ... et ista valeat quod in nullo valeat per tex. hic ... resistit enim contractui dicens quod transigi non potest ergo nichil valet nec civilem nec naturalem obligationem producit vel tollit ... l. si non forte in principio de con. inde. et l. cum l. § de fideiussoribus. ... glo. nunquam premium gratuitum valet non inspectis verbis testamenti glo. videtur dicere quod non et bene per hanc l. quia eadem est ratio ... c. l. ii § cum transactio et ... l. tres fratres et § e. l. qui cum tutoribus § ... nunquam expresse possit hac agi ut omnes heredes remittant premium et renuntient hic l. glo. dicit quod licet ut ... de pactis l. si quis in concipiendo et ... l. primum d. Ja. de bel. dicebat contrarium quia non tam pacisantur quam decipiunt ut l. e. l. qui cum tutoribus § ii idem tenebat d. Ja. bu. et bene quia hec l. non est facta in favorem legatariorum sed in odium occultantium testamenta ut hic tangitur in glo. ... dixi item favore publice utilitatis ergo non potest ei renuntiari ut l. ad municipalem l. ... et si ... l. ius publicum et ibi dixi quod ista l. vel dispositio contra formam dicat enim quod non potest aliter transigi nisi etc. ergo ei renuntiari non potest ut l. nemo potest § de le. i. quod ista l. est prohibens sed istis l. non vult posse renuntiari ut non glo. ... ne fide. de. den. l. i. et ii. ergo etc. quod prohibet apparet quia ubi verbum potest negative prolatum naturale induat ut ex de re. iu. c. l. li. vi. et ibi per Jo. an. et l. de furtis l. non potest ... igitur cautus in omnibus contractibus que fiunt super hiis que ex testamento dependent ut ibi dicitur inspectis et cognitis verbis testamenti. querit glo. quid contra si heres decipiatur dic ut in ea. item querit glo. quid in codicillis dic idem. querit glo. quid si paciscentes sciunt tenorem testamenti non tamen ipsum ob hoc inspexerunt an valeat premium seu transactio videtur quod non nam hic dicitur inspectis et cognitis verbis testamenti isti ablativi absoluti resolvuntur in conditionem hoc est si verba testamenti inspiciantur ut ... l. ab emptione et de con. et de l. a testatore sed conditiones non debent impleri facto ut l. ii de con. et de. contrarium dico ... l. i. et l. cum proponas c. de pactis et ... c. l. cum fideiussoribus et ... c. l. acquilana in fi. et l. de acceptilatione l. et vin. § i. in eo quod dicitur ibi prosecutio intelligitur s. fideiussores. Concludo ergo quod dicatis l. quod sufficit. Circa obstat tex. hic dicit inspectis et cognitis verbis testamenti quia ille dicitur inspicere qui scit causam est ff. de legi. l. in civili comitia l. scire ... unde heres inspiciunt ... vel scitus si textus dicit lectis quia legi dicitur actus cognoscentis ut l. i. quemadmodum te. apud nec obstat quod dicitis conditiones non debere impleri facto quia conditio non videtur facto impleri licet cum ex alia causa sciverit cum super illo contractu videtur inspicere ad hoc facit in l. ... palam § ... l. de testa. et in ... l. si § homines et ista est intellectus usque ad notam § duo fratres et contra hoc ibi pono notas quedam dicit ut ibi Bartolus

Et post rem si de iuribus fidei dubitatur potest transigi h. d. dicitur ... c. l. post rem Bartolus.

Si fideiussor transactio facta cum principali prodest fideiussori causa condemnato item soluti ex causa transactionis invalide indebiti solutionem continetur hoc d. Bartolus.

Cum hiis iuris consultus primo ponit verba cuiusdam orationis facte per imperatorem post exponit illa per totam istam l. et breviter hoc intendit super alimentis relictis non potest transigi nisi pretore causa cognita auctoritate h. d. prosequitur ut in glo. istud principium eiusdem etc. hic incipit exponere verbum alimenta. ... etc. hic exponit verbum relicta non quod verbum relinquendi restringitur ad ultimas voluntates ut l. verbum relinquendum § de ver. sig. non quod donata causa mortis videntur in ultima voluntate relicta et sic inter donatarios causa mortis est locus in ... sendi ut l. fi. ... ff. de cadu. tol. non quia illud quod debetur causa conditionis implete dicitur relictum quod intelligitur quantum ad potentem ... ut l. si sub conditione § si quis ob causam. Item non ex isto verbo potest conveniri ... quod ex verbis patris in narratione l. statutum sequens restringitur dicebat enim l. cum hii quibus alimenta relicta erant etc. postea sequebatur ne aliter alimentorum transactio rata esset etc. non dicebat alimentorum relictorum tamen quod in oratione illa fuit dictum sequens dispositio quod illa restringitur facit l. fi. de his ... fuit supra ti. i. l. item quia in fi. et l. de ... obl. l. circa § idem etc. ex quibus habes quod magis favetur ultime voluntati quam heredibus debentibus ex contractibus contra ff. de iur. l. fi. § licentia. glo. non solvit. dic quod in ea ratione magis favetur creditoribus quam legatariis et in alia ubi est inspectio magis favetur legatariis ut hic et regula iuris in testamentis. Ultimo ex hoc verbo potes colligere rationem huius iuris quare prohibetur transactio nisi pretore auctore certe favor est alimentorum et ultime voluntatis ista duo sunt iuncta in quo etiam vertitur favor publicus s. ut testamenta exequendi mandentur et ne homines tenues fame necentur ut l. e. l. § sed et ... et ideo hoc puto quod huic pro non possit renuntiari etiam iuramento pro quia hec l. dat formam et procedit ... prohibendo ut dixi in simili ... c. l. de hiis s. ne alia rata esset etc.

ad hoc quod dicitur ... per leges

qui magis favetur creditoribus quam legatariis et e contra

quare prohibetur transactio nisi pretore auctore

Quo quid si addicia pena utrum possit pe-
na peti licet non valeat transactio tex. et
glo. quod no. in l. qui fidem ff. e. et ibi no.
in pa glo. Bartolus legum doctor.

Si integra Continuatur et exponitur
verbum relicta. Quit glo. duas quos
dic ut mea Bartolus l. doctor excelle.

Eam transactionem hic exponit
quare intelligitur transactio et b. hac in-
tendit transactio que fit sine pretore per qua
condicio alimentarii fit deterior improbatur
secus si melior hoc d. no. ex fin. ff. quod
ex precedente l. ut status statutum restringitur
na oro sim. dispon. ne transactio alime-
torum rata esset nisi pretore auctore tamen ex
precedente restringitur ad illam transactionem per
quam prenas in pretium accipitur ut cicius tra-
nsmittatur ut hic patet facit quod dixi ff. e.
l. u. plane facit quod dixi l. de leg. iii. l.
cum pater ff. dulas et de calump. l. hec actio
Secundo no. quod si fit melior condicio ali-
mentarii no requiritur pretoris auctas. istud
inducit glo. in ar. ad quem quod si certa ut
minor vendidit ex causa no. concessa et solem-
nitate no servata quod tenet si sua condi-
tionem non fecit deteriorem ar. ff. de re. cor
l. si fundus contrarium huius tenet glo.
dicta l. si fundus in fin. et melius hec ob-
stat tex. eiusdem l. ff. nec a. et C. pemp. l.
fi. quod ibi no dicitur quod valeat sed quod
fundus potest retineri donec restituatur precium
ex quo est factus locupletior Item no ob-
stat insti. de aut. tu. in pri. quod ibi loquitur
cum aliter sibi obligat hic autem vendit et
obligat etiam se Item etiam teneba ia. bu.
cos auto vim no. ex v. nichil quod ulta
est dicta nisi planas divisa statuit
quantum ad pretium manum Quit glo. quod si
alimenta sint relicta suo dicat glo. idem ar.
l. suos ff. de ali. le. et sic est speciale mali
mentis quod suus possit pacisci etiam
no potest etiam auctore pretore ut l. cotrius
in fi. ff. e. ti. Ite alia glo. sim hec uc. quod
si alimenta sint relicta uni monacho quod
possit ipse transigere sine auctoritate abbatis
auctore tamen iudice quod salva meliori
deliberatione no credo nam cum alimenta re-
linquitur suo alicui duo videre relic-
ta esse quod tenebatur ipsum suum alere causa
est no ff. de con. et de l. filio sic et mona-
sterio ur relicta cum relinquitur monacho
non obstat l. suos ff. de aliment. l. et l. de
capi dimi l. legatum et de his. cau. pr. no.
sepi. l. qui in metallum quod ibi loquitur de
his suis qui no. habent dominum ut sui pene
secus si habet dominum ut dicta l. filio idem di-
cere in monacho qui no. habet monasterium
quod quatenus procedit dixi in l. quod sui
ff. de captiv. Bartolus doctor legum si.

Vult igitur nunc exponit quod di-
cerat in orde pretorem debere arbitri
et b. hac intendit ubi requiritur cause co-
gnitio inquirendum est de mo. ca. et per-
sona h. d. no. quod cum aliquid debet fieri
arbitrio pretoris intelligitur causa cognita ut
hic coniuncto pri. huius l. et de minus vo.

l. sed si hac l. ff. pretor et l. de minor ff. l. au
pretor in pri. coniuncte l. in cau ff. causa cogni-
tio. Secundo no. diligenter quod in cause cognitione
debet inquiri de tribus h. hoc no. sit expillu
ut hic ista cum l. no. statuit de novo sed pro-
cedit interpretando et glosando ordem. Tertio
no. id quod dicit sine causa transigentem no.
esse audiendum facit quod testis non probet
reddet racionem sui dicti facit quod no. i. l. testa
C. de testi. Quarto no. ex hac l. ar. quod alimen-
ta debent prestari ubi domicilium habet heres
quod tu intellige secundum manus positam i. l.
quod legatur ff. de iudic. et hic in glo. tan-
git. Sexto et hanc l. cum alimenta relinqu-
untur utrum debeat fieri solutio semel pro toto anno
an singulis mensibus ut quarta certe nec
in precedenti ff. nec hic hoc declaratur Ja. de
are hoc ponit in l. fi. ff. de lite ar. nos ple-
nius i. l. pecunie ff. de alimen. l. e. Quo-
an sint plures heredes qui debent alimenta
quoniam consulitur alimentario ad istius illa
incomoditate et absurditate que resultat
ex pluralitate heredum tex. e. no. i. l. iii. ff. de
ali. cibi. le. Bartolus legum doctor ex.

Qui transigit supra exposuit verba oratio-
nis et manum formatur quoes et b. hac
intendit transactio alimentorum facta sim-
pliciter no porrigitur ad habitationem et ve-
stiarium h. d. et est no. et singularis casus
et michi tenendus. No. ex isto ff. in tran-
sactione alimentorum eximendum esse de habitatione
et vestiario quod est michi utile sepe enim
contingit specialiter in uxoribus de fructibus
quibus alimenta relinquuntur Op. l. de aliment.
et ci. le. l. legatis et l. si. so hec est va.
quod hic speciale in transactione alimentorum ut
illud verbum alimenta no contineat vestiari-
um et habitationem quod sicut voluit dominus
marcus alimentorum favore Bartoli e.

Si unum In alienatione vel divisione fun-
di ad alimenta relicti ut pro alimentis ob-
ligati pretoris auctoritas requiritur h. d. Quit
glo. utrum cum relinquitur fundus ad ali-
menta ur relicta proprietas dicit glo. quod
sic in vita legatorii sed tex. in l. iiii.
ff. de aliment. le. ur dicere quod proprietas sit
relicta simpliciter quod transit ad heredem ali-
mentarii dic ut ibi Venio ad u. sed si
pluribus et iste § facit quod plures emphi-
teote no possunt dividere inter se sicut nec
alienare domino irrequisito in contrarium facit C.
de fideius. l. voluntas quod glo. allegat pro contrario
et no solvit cum dicit tu dic quod possint
dividere et invicem alienare ut ff. toti de
iurejure feu. alie. l. imperialem ff. preterea hec
causa apparebit videndo ad hunc ff. nam hic
prohibetur alienatio favore ipsius alimentarii
vendentis que rote habet locum sine exceptione sine
inter se vendant et dividant sed in contra-
rium prohibetur alienatio favore domini ne fundus
vadat ad possessorem sibi no obligatum si ergo
dividant inter se dominum no interest tex. est C.
de iure emph. de serip. l. i. li. x. facit dicta l.
voluntas C. de fideius. dixi in l. qui rome
ff. duo fratres ff. de v. ob. Venio ad u. idem est
glo. querit hic utrum res ex qua debet p.

stari alimenta sit obligata pro alimentis et hic videtur esse casus quod non tamen dic melius ut no. in l. lucius ff. de alimentis et l. gayus ff. de alim. le. sed etiam si alimenta essent relicta simpliciter bona essent obligata hodie sicut pro ceteris legatis ut l. i. et ii. C. com. de le. et etiam olim erat idem ut ff. de separ. sed conceditur quando quis alimenta ex certo fundo sunt relicta tunc ille fundus est specialiter obligatus ex eo quod deligitur est pro alimentis ut dicta l. lucius. Bartolus legum doctor.

Si pretor iudex non debet solempnia in his obmittere et cetera obmissio viciat id quod agitur. h. d. Op. quod preteris auctas quod agitur ... si fit melior conditio non non sit necessaria ... si deterior non valet ergo non est necessaria requiritur si deterior non valet ergo non est necessaria dicit glo. quod potest esse dubium tamen dic sicut ja. bu. quod licet quid ergo B. el. loquitur quod per transactionem non receditur a forma alimentorum sed cum a forma alimentorum recedetur et etiam si pro alimentario utile esset non posset fieri nisi pretore auctore et causa cognita ut hic. Op. quod obmissio solempnitatis non viciat ut l. i. de ven. inspic. Sol. ibi cum obmittitur solempnitas levis hic autem obmittitur solempnitas est autem talis qua obmissa potest contingere mutatio circa statum eius de quo agitur levis solempnitas est que id non facit ... in dicta l. i. de ven. inspi. et in suggestus quod ponitur in inventario quod si obmittatur viciat nec mutat statum secus si obmittatur ... dixi plene in l. i. si plures quem reperies l. de ex. **Sed nec** ea que sunt mixti imperii non delegantur h. d.

Transactiones alimentorum ad auctorandam in transactione ille est iudex competens coram quo causa agitur h. d. attamen scias ad illam quoque reus ... producere testes ex ... ad eternam rei memoriam coram quo iudice fiat dixi coram eo iudice coram quo causa verteretur ar. huius l. et l. ii. de usuris pri. et l. i. C. ubi et apud quem sicut una lectura Bartolus legum doctor.

Si minus non tex. ubi fingi lites potuerunt ut transactio eludatur facit ad multa tutores et alios administratores possunt transigere de re dubia ut no. B. ... l. l. imperator quod intellige nisi lis fingatur ut hic ad quod ... facit ad quod no. per inno. ex. de deposito c. gravius facit etiam dicit statutum ... civitatis quod etiam minores non possunt restitui adversus sententiam arbitrorum qui assumuntur ex forma statuti quod est intelligendum nisi lis fingatur ut hic inde quod no. inno. in dicto c. gravius. Bartolus doctor legum.

Si eidem solutum ob transactionem condicitur in aliud debitum vel ut alimenta prestita ut ut in debitum repetentur h. d. Op. dicitur hic quod superfluum convertitur in alimentaria causam contra solutum indebite ob aliud debitum in diem non potest retineri ut l. si cui militi de ... sol. glo. intellige alimentaria causam scilicet preteritam. Op. ad u. Sane de l. interdum C. si certum pe. sol. aliud in mutuo aliud in condictione indebiti que non datur nisi indebitum

quis est factus locupletior ut l. in summa ff. in frumento de con. inde. et l. nam ... et ibi dixi Bartolus doctor legum excellentissimus.

Si maritus in relicto animo facto locupleti non licet locum transactionem secus si fiat paupere h. d. Contra dictam ... in pri. ff. et usus ceterum glo. ponit duas ... solutiones tene ... obstat B. c. i. ff. nihil licet glo. hic contrarium timuerit ... debes distinguere sicut ... Quis relinquitur aliquid non ad alimenta neque tamen nec expresse et potest transigi ... l. de his B. c. que relinquitur ad alimenta expresse et non potest transigi sine pretore sive sit dives sive pauper ut B. c. l. ff. nichil sed cum transactio fieret auctore pretore tamen inquirat de condicione personarum ut B. c. l. ff. sed et ... aut loquitur in casu in quo consuetudo solet ad alimenta relinqui ut in relicto animo ut l. si cui annuum ff. de ann. l. et ff. de capi. di. l. legatur et tunc ... distinctio personarum ut si legetur homini diviti non videtur relictum pro alimentis et sic potest transigi ut hic in pri. secus autem homini paupperi et ubi ob alimenta relictum nec potest transigi sine pretore ut hoc ff. non quem tene menti ...

Si cui permutatio rei ob alimenta relicte non potest fieri nisi auctore pretore si alimentarii conditio sit deterior h. d. adverte quod non dicitur etiam requiratur pretoris auctoritas quid iuris quidam dicunt quod requiritur ... quos facit C. de predi. ea. l. ii. et B. c. l. in pri. et ff. cum transactionem ubi solum ea transactio prohibetur que fit ut personas in fundi accipiat et census estimat ... hic non est et tene etiam opinionem positam hic in glo. quod aut talis transactio est nociva alimentario et non valet aut est ei profitua et valet quod probatur hoc a forma alimentorum non recedit ut dicto ff. cum transactionem dixi B. c. l. ff. pretor et hoc probat hic tex. et etiam in fi. qui dicit quod ... utilitate alimenta accipienda sunt hoc est si ei utile est valeat ... non hoc etiam potest in ff. pre.

Si ad habitationem transactio ... a forma legati non recedit et alimentarii conditio deterior non efficitur valet sine pretore h. d.

Qui cum tutoribus transactio non porrigitur ad ius posterius ex successione ab intestato proveniens h. d. Op. de l. qui Rome ff. duo fratres ff. de v. ob. ... more sit opinio multe hic et in dicta contraria una ponitur hic in prima glo. ... incipit contra ... quod hic frater fratri succedit ab intestato ibi pro fideicommissum ista est contraria et vera sol. ... in tex. ibi ei heres extitit ... nam per fideicommissum non diceretur quis capere a fratre sed magis a defuncto non ... quia illud quod non debetur nec ... remissione venire non potest sed illud quod debetur pro fideicommissum dicitur debitum spe quod autem obvenire posset ex successione ab intestato non est debitum spe ... tex. cum glo. in l. post emancipatus de libe. le. et hic.

est tex. hic secundum istum lec. Ex hoc dicis quod si ego remitto tibi omne ius quod spero vel habere spero intelligitur de eo quod habere spero ex aliqua causa de presenti ut l. de stat. li. l. in muliere statulib. Et ille qui habet spem spem libertatis omnis aut eius posset dici habere spem libertatis quod est falsum. Sed tamen quod habeat ex aliqua causa subsistente de presenti ut ex legato subsistenti vel simpliciter facto l. quod sumus et quod ibi dixi l. de con. ob. cau. ex hoc semel consului de fratribus duobus coheredibus diviserunt et remiserunt sibi invicem omne ius quod spectant vel habere sperebant ineptis alterius contigit quod unus fuit intelligens ad soluendum legata propter quod debebatur heredibus alterius secundum formam aut hoc amplius et licet remisit omne ius quod habere sperebat non tamen videbatur remisisse illud de quo nulla spes erat facit l. dampni §. 1. de damp. infec. tene ergo menti. Ergo non intelligitur hic quod alter alteri pro hoc commissum succedit et ita loquitur glo. magna hic posita et obstat contrarium ff. ibi male fuit iudicatum istam ff. tenuz pe. si et ibi et ergo teneo sibi. Alii dicunt quod ibi fuit actum expresse quod neque suo nomine pro alieno nomine ageret istud est divinare. Alii dicunt quod ibi competit exceptio que replicatione eliditur istud nichil est in effectu. Alii dicunt quod hic loquitur in transactione ibi in divisione hoc tenuit azo et glo. quia ergo rebus ibi pro utilitas facies. Alii dicunt quod ibi agitur de eadem re. hic de diversis prius ipsa que est ce bo pro tex. qui dicit de sola portione et ita ista dictio sola est exclusiva quasi dicat transegit de illa et non de alia vel hic continetur ibi pallime ita dicit glo. quod est hoc dictum vult dicere hic fuit transigendo non potuit tollere actionem alteri fratri competentem et hoc vult dicere ibi non transigendo potuit preiudicare sibi ipsi et hoc vult dicere pallime teneas primam lec. secundum quam nichil obstat alia sunt examina ut in §. duo fratres Bartolus doctor excellentissimus.

Transactio. Transactio non porrigitur ad ea quibus non est cogitatum h. d.

Nisi per fallaciam. Transactio non porrigitur ad ea que dolo alterius pretermittantur h. d. Op. ad tre. l. lucius §. fi. dicit glo. subaudi maxime ut dixi C. e. l. iii. §. 1. tu dic quod ibi omnia fuerunt manifestata hic non ut dicta l. iii §. 1. no. et probatur hic in tex. dum dicitur per fallaciam facit C. ti. 1. l. tres fratres. Quid glo. quid si fuit inposita actio sua sine scripto ecce ergo agitur actione de dolo ut l. act. C. e. alia dic ut in glo. Continuatur glo. queritur si per fallaciam conventi hoc fuit tamen dicta in l. eligantur in prin. ff. de dolo. Bar.

Nisi ad quam. generalis transactio porrigitur ad ea de quibus esse actum perspicitur probatur h. d. non diligenter tex. quod transactio non porrigitur ad iura ex post facto supervenientia quod intellige in simplici remissione sed si remittatur quicquid debet debebitur ut tunc porrigitur ad futura ut l. cum scriptamur et l. si a colono ff. de f. ob. et l. et uni ff. de accep. et no. C. l. acquiliana et tunc porrigitur ad ea futura de quibus suberat aliqua spes de presenti alias secus ut dixi C. e. l. in pri. Op. non quod exceptiones qui dicit de hoc esse actum in transactione debet hoc probare ut hic in tex. manifestius in istis glo. premissis. Quid ergo glo. quod probatur per heredem excipiente de hoc esse actum quidam dicunt eo ipso quod non probatur contrarium tu dic quod si libellus est datus in aliqua actione et in transactione videtur esse actum de omnibus eo quod ex quibus virtute actionis proposite potuerant clandi in iudicio ut in actione aliqua generali vel universali et hoc est quod glo. distinguit hic et l. tres fratres C. ti. 1. aut est petitio generalis et transactio generalis et simile in l. agere et l. sub pretextu C. e. si non actio non esset generaliter proposita et transactio non potest esse nisi de eo de quo est lis sed actione transactum potest fieri remissio generalis ut dixi in l. acquiliana C. e. et standum esset verbis generalibus secundum no. in l. emptor §. lucius C. e. Barto.

De re. Transactio patris filio non preiudicat h. d. Bartolus doctor excellentissimus

Post rem. si post sententiam potest esse dubium potest transigi h. d. no. ex l. ista quod per negationem efficitur res dubia sic C. ad libel. In. procata. non licet l. iii. Op. ergo licet transigere quia semper potest negari glo. forte non negabit ut dic vivus illud quod dicitur quod per negationem efficitur res dubia est verum nisi probationes sint adeo manifeste in contrarium quod negari non potest ut si apparet contrarium per sententiam ut alias esset notorium pro ista l. cum sitis dicimus quod quando petitur executio alicuius sive pro confessione quam petitur non potest petere illa tamen committi in arbitratores ex forma statutorum loquentium quod queque compromittentur cum non sit quod quia ita decisum est ita cum arbitratum: tunc sic transactio et transigi non potest post rem iudicatam ergo et idem videtur quando petitur executio instrumenti guarentigionati vel confessionati quod habet vim iudicati seu sine secundum formam statutorum tuscie quod non possit peti compromissum quemadmodum de re iudicata videamus ergo quando possit transigi post rem iudicatam et videtur sicut eo quod est decisum non valet transactio ut hic et l. et post rem et l. i. C. e. et hoc si constat secus si dubitatur ut ibi et ideo si sententia dicitur nulla ex aliqua probabili causa que non contineat manifestam calumpniam potest transigi quia etiam negatur data sententia rite idem si est appellatum vel appellari potest ut dicta l. et post rem C. e. idem puta si opponerentur aliqua de illis exceptionibus que possunt opponi post rem iudicatam ut no. in l. i. C. de iur. et fac. ig. Sed advertendum est quod exceptiones que opponuntur per sententiam quedam respiciunt ipsam causam et enervant ipsam sententiam et tunc de causa tota potest transigi et compromitti in arbitratores. Quedam opponuntur aliquae exceptiones que respiciunt executionem non autem cadunt sententiam ubi gratia in petitione hereditatis obtinuisti quod pronuntiatur quod tu es heres deinde in executione ius cape unam rem ta.

quam hereditariam ego nego esse hereditariam certe de hoc bene potest transigi an res sit hereditaria non autem posset transigi de eo quod est dubium. s. an tulisset heres et contenta in exceptionibus que opponuntur contra ff. dicta instrumenta confessionata et guarentigiata de illis posset transigi et compromitti nisi statutum esset secundum contrarium ut est hic Bartolus doctor

Glo.

Non est ferendus Transactio facta super testamento refertur ad quodlibet genus testamenti non ad codicillos postea repertos hoc dicit Bartolus

Nulli nota glo. que est super hac l. quod transigendo quis dicitur alienare. facit in l. non solum de predi. min. quod intelligit glo. cum actione transactionis venditur et datur res super qua erat controversia vel alia quia hoc casu non licet secus si eius actio remittitur licet aliud fiat vel det ita dicit glo. hic ratio quia tunc non videtur alienare et sic nota quod licet prelati etiam non possunt transigere de re ecclesie contra unum utrum aliquid dent vel alienant vel si ut eam retineat aliquo sorte data vel facto licet et hoc cum possidetur res de qua est controversia possidebatur per etiam vel minorem secus per alium non quia eo possidente et retinente ex causa transactionis videtur etiam vel minor alienare quod non licet in ecclesia ut hic et minore sine decreto videlicet in dicta l. non solum ita videtur sentire glo. in l. cum hii § vi. cum glo. super verbo transactione contractus tene menti Bartolus doctor

no q by bar

Glo.

Controversia facta divisionem hereditatis ex causa transactionis inter scriptum et legitimum quilibet a creditoribus conveniretur pro hereditariis portionibus h. d. Nos qui creditor est melius quis sit heres potest conveniri possessor bonorum ut hic quod intellige ut statim dicam. Sed pone quod tunc sit conveniendus heres ut B. c. l. ii. in prin. glo. sol. glo. quod dicit in legatariis hic in creditoribus ratio quia legati dependet ex testamento ut l. de pig. l. iii. tunc glo. procedit. aliori intellectu distinguit ex qua distinctione colligitur plures lec. ideo distinctionem examines. Quandoque est contencio inter legitimum et herede scriptum quia legitimus dicit testamentum irritandum puta per querelam vel quia contracta est facta transactione semper convenitur scriptus heres quia testamentum non est rescissum nec rescindi potest nisi per viam illud de primum membrum vivi et non ex hoc membro quod testamentum non potest rescindi per tunc ut concordet nisi index pronunciet hoc quandoque testamentum dicitur irritum vel nullum aut si legitimo ex causa transactionis datur res certa non quota et hoc modo convenietur heres scriptus arg. insti. de fidei here. §. sed et si quis una et ad treb. l. si legatum §. ultimo cum similibus et hoc etiam non potest intelligi l. iii. B. c. Istud est primum membrum et vivi quandoque legitimo dicenti testamentum irritum vel nullum ex causa transactionis datur quota pro hereditate et tunc aut loquitur in creditoribus et quilibet s. tamen scriptum quam legitimum convenietur pro portione hereditaria ut hic aut loquimur in legatariis et tunc aut legata sunt repetita ab intestato ita quia certum est ea deberi

op .

utroque eventu et idem quod in creditoribus eadem ratione per hanc l. secundum non sunt repetita ab intestato et sic solum ab herede scripto possunt deberi tunc solus scriptus convenietur ut B. c. l. iii. in prin. Sed in eo quod dicitur legata que sunt repetita ab intestato peti possunt tamen a scripto quam a legitimo opponitur quia patitur concursus oppositionem eligat utrumque ex testamento vel ab intestato ut l. fi. C. de codicill. Responde glo. mirabilis hic est casus in quo eligere non tenetur propter successorem metum ut hic dicitur in textu non mirabilem limitationem ad l. fi. C. de codicillis vide glo. istam non contra ex hoc textu at ista glo. quod si ignoro quis sit heres possum convenire possessorem bonorum hereditatis et per hoc dico quod interrogationibus que fiunt an litis contestationem si aliquis interrogatus an sit heres nollet dicere propter dubium deberet interrogari an sit possessor hereditatis et si responderet ignoro sufficeret actori ut probaret hodie C. de peti. her. l. fi. Item cum sit proclamatio generale quia non reperitur heres de cautela est ponere ibi quandoque vult dicere se heredem vel bonorum et hereditatis possessorem compareat et quia etiam bonorum possessor licet heres non sit potest conveniri ut hic vides quod autem dicitur de possessione bonorum declaratum est in glo. sub nomine quote non sub nomine certe rei quod intellige sub nomine quote bonorum seu hereditatis ita quod iura et actiones comprehendantur secus si sub nomine quote rerum mobilium vel immobilium ita quod iura et actiones non comprehenderentur ut l. nam quod §. i. ad treb. et l. de petit. l. cum §. si fecerit quod non. Quere in ti. de fruc. et inter alia §. i. quandoque una res remanet apud scriptum alia tota hereditas conceditur legitimo tunc quis conveniatur secundum quam in glo. secunda dicunt scriptum omnino relevari quidam alii ut Hug. dicunt contrarium dominus Ia. Bu. dicebat et bene quod si volunt agere creditores vel legatarii quorum legata sunt repetita ab intestato tunc scriptus relevatur in totum per hanc l. et per ea que dicta sunt sed si legata non sunt repetita ab intestato tunc unicum habent scriptum heredem ut l. iii. B. c. et B. dominus et predicta nisi si agatur personali. Quid si agatur ypothecaria forte idem ut l. ii in fi. C. commu. dele. Quandoque bona auferuntur scripto tamquam ab indigno tunc dicit glo. in legatariis idem quod B. quod conveniant heredem scriptum quia ille heres remanet. Certe fateor quia heres remanet tamen non tenentur legatariis idem quod supra quia conveniant heredem scriptum quia ille heres remanet sed tenetur ille qui aufert ut l. cancellaverat et quod dicitur non de his qui ut indig. et in l. hereditas de his qui ut indig. et l. unam C. de testa. Idem dico si esset contencio inter heredem et alium qui diceret se fideicommissarium universalem tunc deberet conveniri quilibet pro eo quod possidet tam a legatariis quam a creditoribus facit l. i. C. ad treb. Quid dicitur hic si creditores interfuerunt transactioni an heres scriptus et legitimus possint repellere creditores ut consenserunt transactioni videtur quod sic ex de maio. et ob. c. fi. Quid utrum creditores qui

90

non instruerunt quod petere quod appellatur non est sibi eadem instrumentum transactionis cum ex eo cor fundatur intentio ut hic vide quod non quod non est secundum eos mandantibus ut l. si quis ex argentariis § penultime C. de eden. Incontrarium facit l. de bo. aut. iu. poss. l. fi. et quod dicitur quod inventarium debet edi creditoribus et legatariis licet sit ab herede confectum ut l. scimus § licentia de iure deli. et hoc premisso vide. Bartolus legum doctor excellentissimus.

Pacto convento. Consilium est in transactione pena pona. h. d.

Pacti fidem. Exceptio est obiecta et pena petitur si apposita est in transactione clausula rato manente pacto h. d.

Quero de ista clausula rato manente pacto sitque in l. cum proponas C. eod. et l. ita stipulatus in fi. ff. de v. ob. Quaerit glo. quid si cepit venire contra pactum et postea penitet: solvit glo. quod potest penitere usque ad litis contestationem si promisit non penitere. Sed si convenit quod si non inducetur statim cum petit causam ex iudicium in penam incidit in eo quod dicit locum esse penitentie usque ad litem contestatam vide contra quod usque ad sententiam ita no. in l. sine apud acta C. c. et l. si maior C. ti. possess di- cere ibi loquitur ex parte rei qui non implet transactionem non dando quod promisit hic ex parte actoris qui delinquit faciendo id quod non debet et sic debetur in plus sed certe causam reo post litem contestatam non licet pur- gare moram ut l. si insulam ff. de v. ob. et si quis causam l. et si post tres vel dicas secundum quod est non si transactio esset facta an- tequam ad iudicium veniretur licet penitere et moram purgare usque ad litem contestatam ut hic in glo. sed si transactio esset facta post litem contestatam iam et actor post transactionem re- assumeret illud iudicium tunc licet actori pe- nitere et reo moram purgare ut in contrariis quod non per hoc dixi iam in glo. de iis quod heretis quod arbitrium solvitur iudicio si itur ad iudicem ut similiter per iudicem ut ff. de arbi. l. litigatoribus et l. non distinguemus § compromisso. Quid si compromissum est in arbi- tratorem cum arbitramentum sit quedam trans- actio sed aut compromissum erat secundum ante litem contestatam et finietur litis contestatione aut post lite contestata et finietur sententia ut s. dixi. Iste in eo quod glo. dicit quod qui promisit et non moram incidit in penam quandoque non erat molestat licet hoc in l. Lucius § tres heredes ad creditores contrarium videtur expressum in l. iii et iiii finium regundorum ubi glo. dicit quod intelligi per litem contestatam an tunc est excusatur tangitur in l. si quis maior C. c. et l. in civilem C. de incerti omnium iud. ergo parte dixi in l. amplius ff. rem ra. ha.

Secundo quero quid si non fuit dictum rato manente pacto dicit glo. quod alterum sufficiat ut excep- tionem apponat ut penam petere ut l. proponi § si pacto C. ti. i. tu dic latius ut trans- actio est firmata iuramento et tunc actor contravenions actionem perdit accepta restituit et penam petere ut l. si quis maior C. c. quod intellige in transactione facta libere secus si esset facta coacte hoc dico quia statuta ista per cui que cogunt partes ad tr- ansigendum et compromittendum tunc non habet locum l. si quis maior per textum qui dicit ibi nullo cogente ipso aut non est firmata iuramento et tunc aut per transactionem actio prima fuit ipso iure sublata quod fit per acquilianam stipulationem ut pactum in actionibus descendentibus ex delicto ut l. si tibi § quoddam C. c. et tunc pena pe- tetur et ab agendo actor repelletur non dico ope exceptionis sed quia actionem actor non habet ut l. ubi pactum C. c. secundum lec. actio facit quod no. in l. proponi § si pacto C. ti. i. data aut non repetenti quia vel non est actio prima sub- lata tunc aut fuit dictum rato manente pacto et exceptio opponetur et pena petetur ut hic et l. cum proponas C. c. datum aut non repe- titur aut dictum non fuit et est in electione rei ut penam petat vel exceptionem opponat videlicet l. proponi § pacto C. ti. i. Quero quid si hoc casu quo fuit dictum rato manente pacto vellet stipulator obmittere penam et exceptionem et trans- actionem rescindere an possit videtur quod sic quod eius favore fuit appositum illud pactum in con- trarium videtur quod si eius favore ergo contra eum debet interpretari ut l. vetibus sed istud pactum fuit appositum gratia utriusque tamen ille qui venit contra transactionem non potest ex illa trans- actione fundare intentionem suam ut l. cum pr. § liber ff. de le. iii et l. cum per ff. de re- iuris et sic potest rescindi transactio et ita dice- bat Dominus Ia. de bu. certe si ista glo. vis referre ad casum l. s. quod actor fregit fidem reo tunc vera est secundum ea. quod reus obmit- tendo exceptionem et pene petitionem potest per condi- tionem ob causam repetere id quod dedit et sic trans- actionem rescindit ut l. dedi in prin. de con. ob ca. Si loquaris ex parte actoris utrum possit transactionem rescindere si quidem actio prima non fuit sublata non est dubium quod agere potest et si excipiatur de transactione replicabitur de fide non servata ut l. sine apud acta C. c. sed si actio prima est sublata utrum actor possit petere quod reus ponat se in pristinam ob- ligationem dic parte ut dixi videlicet l. sine apud acta et eodem modo vide ibi an actor reo non servante fidem possit agere prescriptis verbis. Quaerit glo. quid si pena continet minus quam in- teresse an possit peti quod est ultra dic quod sic ut l. de act. ex l. pedia § i. pro soc. l. si quis a socio. Ultimo querit glo. quid si ille qui fuit contravenit solvit penam utrum si iterum veniret contra teneatur ad penam et dicit quod sic si est apposita illa alia clausula quotiens pena commissa ut l. si duo ff. de arbitr. sed si illa clausula non esset apposita dic ut l. si sic ff. de v. ob. quod tene menti. Bartolus.

Creditore. Transactio facta cum debitore ignorante ab herede qui vendidit emptori hereditatem et fideicommissario universale h. d. maius huius l. dixi in l. si cum emptor C. de pactis.

De postulando. Rubrica. Secundo continuat ad superiora dic ut dixi C. de pactis sup rubrica. Bartolus le.

Explicit liber primus sub magistro ... scilicet de postulando rub.

Nunc titulum primo ponit callam edicti secundo ponit summarium intellectum tercio illud explicat secunda ibi casus tercia ibi postulare. Oppono quod non sit facienda distinctio personarum ut in aut. de monachis § i. dicit glo. verum est quo ad deum secus quo ad nos certe sic est apud deum ita deberet esse apud homines nam in hiis que fiunt ex mera gratia etiam apud deum est acceptio personarum plus enim facit gratiam uni quam alii in hiis non que sunt de mera iusticia neque apud deum neque apud homines debet esse acceptio personarum cum scriptum sit ita magnum iudicabis ut parvum et extra de iudic. c. novit. Bartolus legum doctor.

Postulare Querit glo. quid coram arbitro vel iudice delegato et videtur quod idem et verum in eo tamen quod dicit quod delegatus licet ratione non iurisdictionis non videtur verum per l. i. § qui mandata ff. de officio eius cui man. est iurisdic. et quod ibi no. Ultimo. § iste facit ad questionem doc. istius civitatis qui permittitur non advocare queritur an possit in causa consulere et esse sic quod postulare est in iudicio aliquid dicere sed ille qui consulit in causa non advocat seu postulat ergo etc.

Querit glo. utrum advocatus debeat scire leges dicit glo. quod non requiritur sed doctores dicunt contra istam glo. et verum est cum advocati debeant examinari a doctore ut l. nemini C. de advo. divers. iudi. aliter quod debet esse litteratus facit C. c. l. ii et l. quisquis non obstat quod dicit glo. de iudice quod ille potest habere peritiam per assessores suos quod non cadit in advocato et illud puto verum. Bartolus doc.

Initium dicitur hic aut pueritiam aut casum glo. exponit aut per et et hoc ideo quia nata alternative est quod altera pars sit vera sed in tex. poni stati pro de utroque ideo exponitur aut pro et sed non est necesse nam cum copula cadit inter duo adiecta seu accidentia non posita respective unique sive non refertur de necesse utrumque sed sufficit in qualibet ut l. ea tamen adiecto l. de le. iii ita inspecto pacto quod dicit pueritia et casum sufficere in pueritia tamen. No. ex isto § quod pueritia durat usque ad xvii annum item no. quod minor xvii annis non potest esse doctor facit ad hoc l. de arbit. l. cum lex. Op. C. de pon. l. exigendi § i. ti. i. l. si minor so. aliud in procuratore aliud in advocato alias distinctiones etatum ponit glo. hic scilicet in l. hereditatum § i. ad l. falc. et per eam C. de iure del. l. si infanti. Op. glo. C. qui le. pro. ha. l. i. so. quod se non potest esse in iudicio nisi in contrario sed advocare pro aliis sic ut hic. Queritur utrum minor xvii annis doctor habeat iurisdictionem in scolares et videtur aut habita quod videtur per hac l. conventa l. cum iurisdictio de iurisdic. omni. iudi. facit l. quidam consulebat l. fi. de re iu. et l. cum l. § de arbitris. Bartolus legum doctor.

Propter op. pueros et non audientes hec exprimuntur ut l. dec. § si coram l. de arbi. et l. taram de v. sig. quod talis surdus non deberet puniri ipso hoc quod culpam suam non enim debet se in ministerio officio advocatorum si hoc fatetur non potest ut l. ii § quod quisque iuris. Bartolus

Ait pretor no. ex eo quod dicit ego dabo et sic verba referuntur ad iudicem aliter quod expeditur officio iudicis secundum ea que dixi § de con. ex le. l. i. Querit glo. aliquas quaestiones dic ut in ea. Bartolus legum doc.

Secundo loco Iuris consultus ponit aliam partem edicti eorum qui possunt postulare pro se licet non pro aliis no. totum finale quare mulier non potest postulare idem dicit glo. de electio. et monach. canoniste tamen contra dicunt extra de postulan. Querit glo. quid si esset aliqua bona mulier an possit postulare glo. quod non et verum quod fuit causa impulsiva et ideo non cessat edictum quod aut causa presumatur impulsiva vel finalis doc. dicunt plene in l. generaliter C. de epi. et cleri. ergo plenissime dixi in l. ii in fi. § de donat. Bartolus doctor le.

Removet hic est quedam glo. que fuit additio ultimo ista est falsa et prima glo. est vera. Item primo quod hec dicta bestia intelligitur de fera et sic videtur quod si statutum dicat de bestiis que dant dampnum non habet locum in animalibus domesticis sed certe standum est consuetudini. Ergo no. quod hic inspicitur magis accidens quam natura ad istud

Op. glo. et non solvit Op. C. de hiis qui ve. eta. impe. l. fi. so. illud ideo quia dishonestas se retulerat sed ad illud quod natura accidit. Ergo op. insti. de rer. divi. § quorum so. et hic et ibi inspicitur accidens contrarium nature nec ibi negatur sed qualis sit natura inspecto genere describitur vel dic quod quedam sunt naturalia que et ista sunt in mutabilia ut in § naturalia quidem insti. de iu. na. gen. et civi. quedam non sunt de natura de necessitate sed ex presumptione natura ut quod leo habeat naturam ferocem et quod homo sit bonus et ista ex accidenti possunt mutari ut hic et per Dy. in c. scit malus extra de reg. iur. libro vi et iste § inducitur pro quodam ad questionem de Florentino qui diu stetit in civitate ista an possit capi pro represaliis contra Florentinos conceduntur et videtur quod non quia consuetudo magis inspicienda est quam origo seu natura dixi in l. municipales de v. sig. et plenissime dixi in tractatu de represaliis. Venio ad hoc ergo et videtur quod hic puniatur accusatus non sequitur effectus contra l. i. in fi. ff. quod quisque iur. Sed certe immo statim quod locavit operas suas delictum est consumatum hoc enim voluerunt verba senatus consulti quod temere. Venio ad § denique no. quod id quod fit gratia utilitatis non punitur unum actum magis indicatur per causam quam per ipsum actum ut hic videtur. Queritur quid vult dicere textus si passi sunt se honorari § corona et simili premio sed ista non est bona expositio quia concluderet quod ille qui coronatur propter premium fit infamis immo esset indignus de quo in l. i. C. de auro coro. alia lec. est vera secundum glo. honorari id est condempnari et exponit passus est scilicet pro premium et illa tenenda

Margin notes: op. — qo — qo. — fa. q. i. ad q. — qo — glo — op — op — qo — op — qo — qo — glo — qo — op — no. ista ap. bestie — 2a natura mutabilis — no. in q. ad q. — op — qo.

q̄ effiant infa. eb

Ultimo in v. hic ceptis no ar. q ille qui locat operas suas ut ascendit in arbore intuitu alta ad colligendos fructus non est infamis q fit gra utilitatis publice et eode mo de eo qui vadit p trecs apt capiendas aucs ad publica utilitate ut no dicat infamis isti aute qui faciut istos ludos pretosos p plateas et alia loca dicut infames p istū l.

Hoc edicto Quit glo. excepta hunc l. dic ut in ea ss op. insti de excepti §. fi. ubi infames pnt ee pcuratores sed glo. quod offm pcuratoris est onus ideo pmitti in famibus advocadi officiu est honor ideo in famibus no pmitti ss de pur canonica ut in dec iij q. vij § c. t. l. qde tamē canoniste et ceta grunt de eu. ut dic q de iure nro dampnatus de crime no possit ee pcurator ut C. de pcur l. vett si cu pendete iudicio remouet nullo magis post condempnatus sed si cont infames q: dapnati alia actoe famosa no de crime ee est stadu huic glo. ut possint ee pcuratores certe teneo istā glo. simplr no obstat lex vett q ibi phibet assumere defensione alterius intelligo si madato et ee no est ydoneus defensor ppt dubiu de publicacione et sic excusatus que deberet fieri no posset fieri inr l. plautius ss. de procur ut si intelligas cu madato dico quod pendente iudicio esset ydoneus pcur nec post q esset p contestatoez duo effectus possit impetre impedicct in civili donec agetur criminalis ut l. i. C qn civi. ac crimi. et l. fi. de or. iudi. sed posqua est condempnatus hoc no pt et ceta no quod hec dea suscriptio refertur ad eos qui in pxio pcedenti capto continet quod est ideo q ad alios comod fieri no pt ut i tex. secus si comode possit ut dixi in l. si ide cu eode §. fi. de iurisd. om. iudi. Bartolus doc

Re quā re no quod ad fama solus pnc et senatus pt restitue et eode mo pp et collegiu cardinaliu quo ad spiritualia et ceta quo ad tpalia in his qui st eorū subiecti alr secus sm i note. c. de re iudi. c. cu tessaz quo ad pptus p statutu possit que restitue fame hic ur casus quod no quod ur uiri infamia que irrogat p ius coes secus in infamia que irrogatur ex forā alicuius statuti qui p aliud statutu contrariu possit tolli q nichil ca nale; idem in alijs regibus et principibus qui recognoscut impatorē ut dnm sed si eet rex pnceps ut ppetus qui impatore i dnm no recognoscet tūc quo ad se ipsos restō fame valeret q talis appellat pptus liber ut no i. l. hostes de capti. et apud eos nat. dñt ee impiu sui ipsius ut ibi patz

De iure no quod infamis pt ee tutor et curator dū dicit pupillo pupilla furiosā furiosa. Bartolus legu doc

Quin con renocato in dubium intellectu huius pncipij ceta dicut quod hic exponit pre: tendencia q diceat quod hoc habet locu i tutoribus et curatoribus testarijs et datiuis de legitimis aut nichil dr. no sm hoc quod infamis pt dari a iudice tutor sed qd erit de legittimus certe idem eadem roe licz no dicat in tex. Sz q sm hoc ista expositio no est pfca quida legut aliomo p. cuius euidentia debes scire quod quid fuit ee tutor testatarius legitimus ut datiuus sed hre ius administradi hoc de necitate debet a iudice ut a testatore decerni ut arbitu ss. fi. possut ceta tutores int se uni comitte et de ista comissione administracois loqr hic a lege aut no dat ut hat l. qui aut curator dat a l. dica. l. c. l. fi. Bartolus doc

Affinitates no affinitates intelligi donec durat mrimoniu quod est uiui nisi quo ad impediendu mrimoniu dicat glo. facit ad infinita que cauet in statutis quod quos int affines comittat quod intelligit affinitate durate Sed no quod in affinitate uiuis continet p uiru et no quod tex. dicit contineri et sic est ex fra pcc nobili no ex extensione et ex hoc reph endo glo. l. gallus §. instituces ss. de libe. et posthu. que dicit qd affinitate nepotis non continet pnepos quod est falsum ut dixi p hūc textum sic p hoc ia cancellari quod licet tex. dicat quod tutela deferat soli uiri et auie intellir de pauia na pauia auia est licet addat pximo p ut hic patz quod no Ultimo no q omnes psone hic curare dicut psone comitte Bartolus le

In curatoribus pmo quo utz omnibus psonis entatis hic detur curator a lege et a testatore glo. C. de epi audi. l. de curatoribus et insti. de cur §. i. tenet indistincte quod solu i furioso et pdigo hr locu licens in alijs semp datiuus est Quo utz hoc sit uerum q mutus et surdus semp egeant curare glo. ur quod sic ut hic et ff. de cur. fur. sup pfata incontrariu ur l. mutus ss. de iure do. br si ade mutus ul' surdus p talem defectu efficiat q careat intellectu tc eget cure alis pt omne contractu celebrare p sign sic p nuciu ul' epistam tex. e no. i. l. pnus §. i. ad treb obligacioez no vox cohre no posset ut l. i. i pnci. ss. de v. ob. Bartolus doctor legu excellenti

Putu glo. hic pcta declarat pty i l. i. C.

Quos phibet No q qn prohibicio fit ex ca publice utilitatis ad ppt honorem iudicis ut ppt pitoris auctoritate no pt re remitti dixi pro i l. ius publicu ff. de pactis Bartolus

Impator phibitu ad tps post te: pus ur remissu ee h. d. quod hic dicat reuelis de exiligo intelligas nisi ex ea ca sit infamis ut i glo. et glo. intrat hic una mam qua pleniq expedit ss. ti. a. l. quid ergo §. pena gravior

Ex ea causa similiter iudices que diminucionem status no continet ex territoriu iudicis suu effectu no porrigit h. d. et no hanc l. i eo quod dicit que infamiam non irrogat na sma que

nō bz ad hoc q pfamcā
sz infamez v[...] q[...] hic
[...] ad hc ftia po[...]

---

q̄ pte infame i sstūe

qō bd de hoc

aliquem infamat et sic statum alicuius dimi-
nuit ubique infamat sequitur enim hominem sicut
lepra leprosum. Item si alicui mem̄ mutilaretur
membrum ubique esset cum membro mutilato ita
si alicui diminuitur status quod fit per infamiam
ut l. cognitionum de var. et extra cognit. et ex-
torcatus ubique erit extorcatus quod exa-
minaui plene in l. cunctos populos C. ultimo glo.
inducit in ar. quod cautione ciuitatis hic loca-
cat in castris et locis ciuitati subiectis et forte
etiam in curia extra quod examinaui plene in l. cunctos populos.

Prouinciae circa bona l. et hic bona
glosam et non egeo expositione. Bartolus.

De hiis qui notantur infamia

Continuatio patet in si precedentis tituli. Bar.

Pretoris diuiditur in tres partes. primo ponit quosdam casus
in quibus infamatur quis ipso facto
secundo ponit alios in quibus infa-
matur quis per sententiam. Tertio re-
dit ad eos in quibus infamatur
quis ipso facto ibi in qui iudicio
tertio in quicumque. Non mirabilem l. que qui co-
prehendit omnes casus infamie aliquibus superad-
ditis per glo. Op. C. e. l. infamia et l. verbum
solo. quo loquitur ibi de infamia facti. hic de infa-
mia iuris pro cuius declaratione debemus scire primo
quid est infamia. Respondeo fama bona dicitur illese
dignitatis status legibus et moribus comprobatus.
Infamia vero est eius contrarium scilicet lese dignitatis sta-
tus legibus et moribus improbatus ut l. cogni-
tionum § de var. et ex. or. cog. per infamiam enim
dicitur minui status alicuius ut ibi patet et tan-
gitur hic in ultima glo. Secundo l. Secundo videndum est
quadruplex est infamia. Respondeo alia facti alia iuris.
Ista infamia facti habet duos effectus qui po-
nuntur in hac glo. habet tertium effectum quia repellit
a testimonio secundum quosdam quod dic ut per doc.
in l. i. de fu. sui. et fide. ca. et l. cassius de se-
natoribus. est alia infamia iuris et de hac loquitur to-
taliter lex ista que est distinguendum quia quedam est
ipso iure absque ullo iudicio nam eo ipso quod
quis facit aliquid prohibitum ipsum ius profert sententiam
et infamiam irrogat et hoc est quod dicitur ipso iure
scilicet sententiante seu statuente et sic in effectu idem
importat dicere ipso iure et ipso facto et hoc vult te-
xtus ista glo. que incipit xii. et xi casus etc. et istud
est quicumque l. non facti ut in prima et tertia par-
te huius l. et l. palam § que in adulterio et ibi vir
alius ista infamia non irrogatur ipso facto per ipsam
sed nisi super facto sequatur sententia iudicis ut in se-
cunda parte huius l. quod apparet quia lex non notat factum
sed condemnationem factam super facto ut ut plurimum
loquitur super actione ut actione que datur ex ipso fac-
to seu propter factum ut statim dicetur. Quero utrum dam-
natus condicione furtiua sit infamis quia textus
dicit hic qui furti et secundo videtur quod sic in contrarium
est l. tollitur de actione et ob. et ita tenet glo. hic
et ista in ea ratione hic l. non notat furtum sed actionem
seu actionem ex qua condemnatio sequitur scilicet si est dam-
natus publico iudicio ut aliquarum istarum actionum et
ideo glo. l. certi condicio l. si certum pe. expresse dicit
quod si agitur certi condicione generali ad illud quod
uenit in aliqua istarum actionum que infamat non se-
quatur infamia quia lex non notat actionem propter quam con-
demnatio sequitur ut hic et ideo dum queritur
utrum condemnatus ex inquisitione sit infamis
et utrum condemnatus ex forma statuti sit infamis
istud est inquirendum utrum inquisitio et statutum quod
alterat penam legis faciat cessare omnino esse publi-
cum si enim non facit cessare dampnatus de pu-
blico iudicio est infamis sed si facit cessa-
re non erit infamis. hoc expedivi in l. infamis
de publico iudicio. Dicta § c. l. athletas § ca-
lumpni. Querit glo. quod sunt casus qui ponuntur
hac l. glo. dicit quod sunt xiii. si non erro
numera per te. Quero utrum sunt alii casus in quibus quis
infamatur glo. quod sic ut not. C. l. se. § c. et
l. i. de sepul. viola. Item dicit glo. si quis acce-
perit pecuniam ob negotium faciendum ut non faciat
glo. dicit quod hoc non bene probatur lege et dicit
unum frater quia in casu si quis acceperit pecuniam
ob testimonium dicendum ut l. iii. § l. ult. § de
testibus. Querit glo. quid in actione l. aquilie et me-
tus dic ut in glo. Quero utrum infames dicantur
capite minui dic ut in ea dicitur hic quod qui
contraxit bina sponsalia infamatur quid si habet
duas concubinas etc. prohibitum est ut in aut. qui
mo na. effi. sui § pena et fi. non aut est in-
famis quia non ponitur hic. Quero utrum requiratur
quod incidat in omnes istos casus qui ponuntur
hac l. et videtur quod requiratur omnia ut l. si heredi plures
de condi. insti. contrarium est uerius ut patet ex
dictis l. huius ti. ad primum rendeo quod quando
plures copule copulantur respectiue ad aliud
tunc requiritur concursus utriusque ut ibi quando plures
sunt et illa copula magis ponitur continuatiue quam
copulatiue ita loquitur hic dominus Bartolus legum

Quodcunque pretor hic iurisconsul-
tus incipit exponere edictum et
secundum expositionem ultimum non. et sequitur
sepe de eo glo. ponit quandam
dictionem quam uide non curo amplius hic recitare.

Exercitum non quod non dicitur exercitus
nisi habeat legionem ut in glo. quod non prosequitur
his subditis alicuius ciuitati ut regi quem pre-
mittit ire in exercitum cum ipse fecerit non enim
dicitur ~~exercitus~~ facere exercitum nisi mittat tot
gentes que faciant legionem et eo sensu causa
cum uocis ad dicenda similia instrumenta ut ex-
primas aliter intelligitur exercitus et quot gen-
tes faciunt legionem dic ut in glo. Secundo non quod
hic edictum ampliatur nam licet secundum ius textum
edictum non loquatur nisi de misso ab exercitu
tamen edictum extenditur de misso ab exercitu uel
alia cohorte seu ala. Op. glo. de l. cum quidam
de li. et posthu. et non ualuit tamen dicit in c. odia
extra de re iudi. lib. vi. dicit quod istud est
odio publice utilitatis quod est unum cum publi-
ca utilitas uertatur in hoc quod cum tollet male-
ficium esse commissum si uerba edicti non extenderentur
ad illud esset impunitum quod esset contra pu-
blicam utilitatem ut l. ita ad l. aquiliam sed
tractaretur de diuisis penis imponendis tunc
diligentur minor ut l. si plures de penis et
l. interpretatione e. ti. hoc autem quod nullo modo
puniatur non diligitur facit quod no. dicit in c. in
obscuris extra de re iudi. li. vi. Secundo op. C.
de hiis qui non imple. stip. l. fi. li. x. Respondeo ibi
fauor non ampliatur quia rei publice non in-
ter est fauore ampliari Bartolus le-
gum doctor excellentissimus huius

Rubrica
no. arg.
[illegible]
Diffinitio fame
2 infamie
Ro. infamie
qo
op
qo
qo
qo
qo
qo de exercitu
qo aplian. edictum
op
op

Ignominie causa No. hic duo primo
quod in sen(tenti)a debet inseri ca(usa) (secund)o no. de deg:
dac(io)ne seu exautoratione ad primu(m) op. ff. de his
et re. indi. (et) sicut et l. de re mi. l. litis (§)
missione glo. soluit et illa est ista que dicit
hoc quo ad infamiam no(n) quo ad cetera pro:
cessus declarac(io)ne debes scire quod si quide(m)
queritur utru(m) ca(usa) sit exprimenda in sen(tenti)a quoad
valorem sen(tentie) et no(n) est nec(ess)e ut dicto (c.) sicut sed
si quid aliud ut puta quo ad aggravandu(m) co:
demnatu(m) ut infametur ut quo ad relevan:
du(m) tunc debet inseri ca(usa) ut hic et l. hoc
cum de suspect. tu. et quod ibi no. et l. si quis
cu(m) no(n) possidet et ibi not. glo. ff. de exc. rei
iu. ita debet intelligi q(uod) (con)tra dicit in l. qui
Rome (§) duo fratres ff. de v. ob. et (con)tra in l.
(§) exerandu(m) (§) illo (C.) de indic(iis) Ad (secundu)m op. de
l. qui cu(m) uno (§). exautorare de re. mili. (secun)
do. dicit glo. ibi sunt exactorata ex causa
insufficienti ad infamiam (quia) (com)petit(ur) lite vi:
tanda se dederat militie quae glo. optime dixit
p(ro) cuius evidentia debes scire quod quedam est
exactoratio verbalis et ista non facit milite(m)
perdere (com)petitia militaria tamen miles rema:
net (quia) no(n) induxit actus verosimilis ar.
l. ab emptore (C.) de pact. fac. ex(tra) de penis
(c.) de gradu li. vi. quedam est realis deg(r)a:
datio et hic advertendu(m) (quia) quandoque ista exauto:
ratio fit quandoque in penam et (tunc) infamis ut hic
quandoque ista exautoratio ut (com)paratio ad aliud
et hoc dupl(iciter) (quia) q(uando)q(ue) fit ut (com)paratio ad lite(m)
ut facit quando esse in(ter) deos aliquis et (tunc) no(n) est
infamis ut l. qui cu(m) uno (§). exautorare
ita loq(uitu)r ista glo. q(uando)q(ue) fit ut (com)paratio ad
(com)positione(m) pene que forte in milite no(n) cadet
et (tunc) puto idem quod no(n) sit infamis nisi
secuta sen(tenti)a ut in aut. de sanc. epi. (§). si no(n)
tine(n)t et (§). sed et (C.) de epi. et cle. aut. clericus
et in corpore iur(is) sumit(ur) et istis casibus (con)tinue
plex p(ro)cessus unus sup(er) declaratione seu degrada:
tione alius sup(er) crimine ut dicto (§). si no(n) crime(n)
et (§) sed. facit quod dixi (C.) de iur. deo o. iudi.
l. ingratus quod puto (ver)um q(ua)n(do) degradatio fit
ab uno iudice et punitio ab alio sed si fie:
ret ab eodem tunc in ea degradatione que fit ad
(com)parationem pene puto sufficere unu(m) p(ro)cessu(m) (secundu)m
ea que no. in l. i. in prima glo. magna de acc.
emp. sed ut dixi in exactoratione seu degradatione
militu(m) Idem in degradatione doctoris seu clerici
ut in glo. que quatuor fiat hoc exemplu(m) in
dicto c. degradatio ex(tra) de penis li. vi. et ista de:
gradatione fecit papa de quodam archiep(iscop)o

Miles op. glo. quo cu(m) condepnatus de
adulterio condempnata punia(tu)r capite ut l.
quamvis de adult. glo. so. (quia) olim no(n) erat pe:
na mortis Idem no(n) in l. qui cu(m) uno (§). qui
adult. de re. mi. et l. claudius ff. de his
qui ut indig. tu(m) dic melius ut(rum) in l.
si quis viduam ff. de q(uestionibus) Ultimo no(n) glo.
tua hic vides quod infamis absolvit(ur) a
sacrame(n)to militie Idem ab omni publico offi:
cio quod no(n) facit ista glo. quod infamis
no(n) p(otes)t esse tabellio contrariu(m) decianus q(ui) ad
l. int. rere l. eadem dic ut ibi fac. quod no(n)
p(otes)t in no(n). ex(tra) de excess. pla. c. in fidelitate in l. glo.

dit pretor eciam glo. de istis isculato:
ribus dic ut in ea Bartolus legu(m) doct.

Athenas dicit pretor

Op. glo. de l. imperator in c. glo. glo
quod est (ver)o (quia) magis peccat
qui lenocinium facit (quam) no(n) quod
magis est lenocinium q(ua)m adulteriu(m) Bartolus

Calumpniator primo quero quis est
prevaricator (et) (respondeo) (pro)p(ri)e dicitur accusator publici iudi:
cii qui accusat non ad condepnationem sed ad
absolucionem dicitur etiam prevaricator ad no(n) (pro)p(ri)e
sed in (pro)p(ri)e ut in glo. tene mente quando cora(m) te
venit aliquis accusans reum in iudicium ipsius
rei p(otes)t contra eum procedi de prevaricatione Quo
quis dicatur calumpniator (respondeo) qui fallaciter
mina scienter intendit ut l. i. in pri. ad turp.
Quid an eo ipso quod quis no(n) probat p(re)suma:
tur calumpniator de hoc sunt opi. in l. et ad hec
et doc. tangunt in l. i. C. de adul. dui. indi.
aliqui dicunt (ver)itas est (con)tra hanc glo. (secun)d(u)m (quam) p(ro)
bata est quod eo ipso quod quis no(n) probat p(re)
sumit(ur) calumpniator fallit in casibus qui hac
glo. nobili ponunt(ur) ista tamen p(re)sumptio tamen no(n)
est iuris et de iure (quia) contra eam admittit(ur)
probatio in contrarium et hoc est quod dicit in l. i.
§. i. ad se. turp. ibi nec utique qui no(n) probat
puta aut (quia) posset probari contrariu(m) p(er) publica(m)
famam que ex transac. a calumpnia tex. est in l.
miles §. socius de adult. Idem puto si aliquis
accusavit aliquem de delicto eo quod hoc au:
divit a personis fide dignis ar. ff. de calu:
l. (quartum) et de ho. li. l. qui cu(m) maior §. si se:
cus si audivit a personis no(n) fide dignis ut
l. athletas ff. de fal. et ibi dixi qui aute(m) sunt
illi casus in quibus cessat illa p(re)sumptio calu(mpnie)
nec glo. ponit nobiliter quam vide et (secundu)m et
adverte qui in omnibus istis casibus in quibus
accusator excusat(ur) a p(re)sumpta calumpnia in aliis
istis ut sibi (con)currentibus Iudex potest p(ro) ius:
ticiam p(ro)cedere (contra) eum ubi accusator ut possit
p(ro) calumpniam puniri similitudine suplicii
sed ubi ista causa cessat no(n) est necesse accusator
dixi s(upr)a in l. ij §. si publico ff. de adult. Quo
qualiter quis puniat(ur) de calumpnia (respondeo) duobus
modis primo iudicio officio mercenario et tunc co:
dempnet(ur) in ista sen(tenti)a (qua) reus absolvit(ur) ut ff.
ad turp. l. i. et C. de calu. l. i. puto tamen (quod) ip(s)i
accusatori debuit dari terminus ad faciendu(m) sua(m) de:
fensionem sup(er) calumpnia (quia) hoc solu(m) quod no(n)
probavit non inducit p(re)sumptionem iuris et de iure
quod p(otes)t probari contrariu(m) ut dixi (secundu)m no(n) etia(m) ex
hac glo. et ex legibus quas alegat (quia) quando sta:
tutu(m) imponit pena(m) no(n) probanti accusatorem (quod)
in ipsa sen(tenti)a in qua reus absolvit(ur) p(otes)t ac:
cusator condempnari Item no(n) ex hac glo.
coniuncta cu(m) tex. quod dampnatus actio iudicis
est infamis (quod) puto (ver)um satis cum est q(uestio)
de calumpnia ut de publico iudicio condempnatus
ut requirit eadem p(re)torum dixi s(upr)a in l. infami de
pub. indi. si no(n) ut quis condepnare ali(quem)
q(uam) de calumpnia actione a(n)notata et hoc p(otes)t
fieri ex intervallo Idem puto si iudex vellet ex officio
nobili inquirere nam cum illud debitu(m) sit co:
missu(m) cora(m) iudice de eo p(otes)t inquiri ut

C. de probat. l. in bonis et de testi. l. nulli et ista facultas ingrediendi concedit illi casui excepto: ato in quo actator non tenet de calumpnia l. in dolo admissi criminis ut C. dixit glo. Iudex
quo. i — cum ista per hoc offendit ut dicta l. nulli. Item que est pena calumpnie dic ut in glo. quam limitando supplicii ubi est pena deviata vel eius quod in illo delicto solet imponi ut in glo. et bene.

Item si quis. hic interfosculus procedit ex ponenda verba edicti primo op. de l. furti
op. — ff. pen. s. c. co. ut ibi. Secundo quid si aliquis est condempnatus de furto quod in civitate non fecit an sit in famis ad ea quod per l. si furti fecit C. c. et quia res inter alios acta etc. glo. declarat contrarium et bene. ad l. furti iunde ut in glo. ad illud quod dicitur res inter alios acta etc. glo. ad illud quod dicitur res inter alios acta: item illud non est verum in hiis que continet diminutionem status alicuius est hanc nam et hoc per civitate quo ad omnes ut l. ex ca. s. h. l.
Ergo erit glo. dicitur hic pactum quid si fiat pactum cum in civitate non quesiit delictum ergo sit infamatus glo. dicit cum non infamari ar. l. item ff. ut de alie. immuta. fac. et quod hic dicitur furti etc. intellige quod secundum apparet ista declaratio vir confirmat dicunt in prin. glo. nec obstat l. item ff. ut quia in illo casu requiritur verus dolus qui ibi cessat hic autem sufficit condempnatio ut secundum ut hic patet de sa. bu. declarat istam glo. posse sustineri hoc modo quod transigitur super pena iudicii volente vel auctoritate et non infamatur quis ut l. quid ergo ff. pe. na. gular. s. c. quod paciscitur super delicto et infamatur ut hic in tex. quod super iniuria et tamen non infamatur nisi constet de crimine ut hac glo. certe non placet quia istud premium nec petet in iudicio tamen ne litiget non solum premit transactionem ipsam actionem ut l. si unus ff. pactus C. de pactis et ibi videbitur et l. postea. l. ut C. de pactis et ideo puto quod eo ipso quod pactum est data pecunia super aliqua istarum actionum sit in famis et ex hoc hoc quod non licet dare pecuniam alicui ut tibi facit pacem quod intellige nisi ante condempnationem secuta fuit cum non licet ex hoc per confessio ut hic nisi in casibus in quibus licet transigere ut l. transigere C. de transac. non autem quod pecunia data repetatur quod intellige ut l. actione C. quod me. ca. que est non ad hoc cum sua glo. sed postea condempnationem est facta si dare tibi pecuniam ut faceres michi pacem facit non est prohibitum fac. ff. de pen. c. pter. et l. quod me. ca. l. nec timorem cum sua glo. hoc tamen non firmo. Bartolus doctor legum.

Quoniam. hic dicitur quod videtur fati qui paciscitur quid est hoc dicunt di. cunt quidam proinde est si confiteretur et indicium dicentes quod confessio est indicium sufficiens ad condempnationem ita dicebat Ia. glosator antiquus glo. tenet contrarium ut in c. ita vitas et confessio ex indicium facit iudicium ad tormenta ut l. quero s. de edil. edic. et l. capite quirito de adult. sed confessio in iudicio sufficeret ad condempnationem ut l. si confessor s. de custo. re. et l. plac. s. ad l. acquil. ista ergo transactio licet facta ex iudicium habet vim confessionis facte in iudicio quantum ad hoc ut possit sequi condempnatio

ita sentit glo. in l. transigere C. de transac.
Item infamatur sicut si esset condempnatus ut hic sed confessio sola facta in iudicio non infamat ut dicta in l. ictus fustium s. c. licet quidem contra per hanc l. et glo. hic videtur sentire in glo. prima dum dixit quod hoc duo paria sunt confiteri in iure et pacisci ex ius Barto.

Furti. Sed si furti hic ponit
quo. s. i — Furti dampnatus in eodem ponitur op. primo et videtur quod appellatio non tollat effectum sententie ut l. cyrographis s. de adim. tu. glo. sol. tu dicit melius in criminalibus suspendit appellatio effectum sententie totum et illud quod dicitur nil novari appellatione pendente debet intelligi nisi illud fiat quod sua potestas pendente prima instantia ut l. postea ff. imperator ut l. vaca. solum cum hoc prohibeat innovari appellatio quod suspendit iurisdictionem primi iudicis et ad superiorem iudicem causam devolvit
quo. s. i — C. de app. l. a iudicibus et in dicto si. nil no. app. pen. Sed glo. quod appellat in criminalibus suspendit effectus prime sententie in totum sed quo ad bona quo ad que remanet aliquis effectus sententie prime ut C. si pen. app. mor. intervenit l. fi. et C. si reus vel accu. mor. fu. l. iii. ergo in cyrographis loquitur in appellatione interposita in criminalibus in quibus quo ad bona remanet aliquis effectus sententie prime vel si quid est innovatum revocatur per officium iudicis ut ibi no. ita debet intelligi glo. ista
op. s. — De effectu appellationis
pro declaranda istarum dicit quod post lata sententiam 1
est tempus appellationis interponende ante eam interpositam 2 quoddam est tempus post appellationem interpositam ea pendente 3 quoddam est tempus post appellationem interpositam et sententiam primam confirmatam per cursum fatalium 4 quoddam est tempus post appellationem interpositam et sententiam primam confirmatam tanquam iustam et equam de quolibet istorum videamus.
— no. quatuor esse tempora appellationis
Circa primum s. circa tempus appellationis interponende est op. hic in glo. super verbo pronunciatis quidam dicunt quod sententia lata statim infamat ut l. qui ultimo et l. quod ad statum s. de penis cum similibus alii dicunt contrarium non infamat donec transeat in rem iudicatam ut l. i. de re iudic. facit C. de transac. l. post rem per hoc quia non in l. i. s. nil no. app. pen. s. quod infra decem dies non potest fieri executio prima opinio est vera secundum omnes per l. ad … cos ad contraria respondeo quedam est executio sententie que fit facto hominis et ista non potest fieri infra tempus appellationis interponende ut in contrariis quedam est executio que fit a l. ut infamia et hiis que continent diminutionem status et sententia statim trahit secum executionem ut hic et dicta l. qui ultimo et l. quod ad statum et l. si quis ex hiis datis ff. qui … et ita dicunt canoniste in summa extra. ex de app. c. pastoralis quod no. — ad hoc
Circa secundum tempus s. post appellationem interpositam ea pendente videtur quod appellatio extinguat sententiam et eius effectum ut hic et ita tenet hic prima glo. contrarium tenuit s. quod non extinguat sed suspendat ut l. tale ff. qui provocavit C. de pactis sed ista est vera ut hic patet et l. i. in fi. ad turpil. quod intellige ut dixi C. in primo contrario. — ad hoc
Tertium tempus est post appellationem interpositam et desertam per cursum temporis et hic dicit glo. — ad 3

dum

ii. cita medium quod fingit¹ iniustꝰ appellatū ee
et sic retro infamis est ut dixit tex. Sed
hic insurgit dubiū quid si interim talis condē-
natus tulit testimoniū an valeat videtur quod
non ut l. iij § dne. ff. ad turpil. ita dicit
glo. Guil. de cu. cont. quia inspicitur tempus da-
ti testimonij ut l. i. C. de testi. Item quia pri-
mus testis negligentis prosequi appellacionem nō
debet nocē alij pro quo testificatus est arg.
si unus § ante oīa ff. de pact. et l. nā
postea in fi. de iur iur. dnus ia. bu. tenet
contrariū nam in hijs que restringuntur oīa
rescindunt² quinde dicit ab i. icis fuisset ita-
mis ut l. pte ff. de his q̄ ī legi. et nō. i l.
ultima C. de se. pas. Credo opi. guil. veriore
pro rōes suas et illud quod dr in his q̄
retro fingunt² vꝫ intellige nisi de veritate
facta fuerit ut l. quero ff. de pact. do. sed
testificatū est huiusmoi ergo vꝫ an autē ille
qui est ɔ̄tatꝰ et appellavit et neglexit p-
sequi retro dicat² infamis dic cadunt vai-
ant ut ex. de app. c. sepe inde ibi ubi minor
et liberi discordant Quartū tꝯs est post
applacōeʒ interpositā et snīaʒ pmā ɔ̄firmatā
tamē iusta tunc a die ɔ̄firmacōis est infa-
mis nō retro ut hic ex quo apparet quod
actꝰ orit² ex snīa ɔ̄firmate nō ex confirmata
de quo pte in l. eos C. de app. et mandat se-
tenciā exequendi iudex applacōis nō pmus de
quo dixi supra in l. tale § qui provocavit ex
quo apparet quod autores possūt in pmo iudi-
cio nō ɔ̄mittunt² in sa snīa quod dic ut l.
cū apud sempronium ff. de iudi. sol. Quero
utꝝ applacōe interposita ab interlocutoria ɔ̄tin-
gavit illā sic diffinita vr̄ quod sic ut l.
iniī utile ff. de minor. et ibi dicam totꝰ
verū facit c. nō solū ex de app. lib. vj. dic
ut dicā in dcā l. iniīa utile Bartolus de.

Si quis alieno pro declaracōe tex. et
glo. debes scire quod aliquis dicatur² ee in
iudicio alieno noīe tribus modis pmo alio 1
noīe i. ad alterius utilitatē et dapnū ut
procurator scdo dr ee in iudicio alieno noīe 2
i. ad alterius utilitatē et dapnū suo tñ noīe
est ī iudicio ut fideiussor et defensor qui
alterius mandata suscepit in se iudiciū Ter- 3
cio dr alieno noīe i. ppt. tñ alienū suo
tñ noīe litigat et ad sui utilitatē et dap-
nū ut hēs Quarto alieno noīe i. insti- 4
stancia cont. plenā alterius inchoatā ad
sui tamē utilitatē et dapnū litigat et
pro facto suo ut l. sumus tuius ff. c. in
omnibus istis casibus ɔ̄dēpnatꝰ nō īfa-
mat² licet quo ad quid dicat² suo noīe
litigare ut ex pdictis patet et cessant
oīa contraria sorta in glo. Quero dr hic ī
fi. quod ɔ̄dēpnato procuratore nō infa-
mat dnus si ab inicio litigavit pro procura-
tore Quero quid si ab inicio dnus fuit
litem ɔ̄testatꝰ glo. dicit idem et hic
subaudit maxime quia puto vñ quia edictū
pretoris requirit quod ɔ̄dēpnatū ee suo

noīe optꝫ ergo quod ille contractꝰ qui ce-
lebrat² snīa ut l. iij §. idem scribit et ibi nō
ff. de pec. celebrat² cū ipso reo pncipali qui
si non est in iudicio nō pt ɔ̄dēpnari nec
cū eo talis qi ɔ̄tractꝰ celebrari pro regulaʒ l.
quecūqꝫ gerimo ff. de re iud. et pro l. i. de sete.
et inslo. quidquid ibi dicat glo. hec gro mi-
rabile ɔ̄silium quod qū quis dubitat ɔ̄dēp-
nari ī actōe famosa litiget pro pcuratore et evi-
tabit infamiam ut hic quod nō Bartolꝰ l.

Pactus nō ar. quod non licet face
pacem data pecunia dixi in l. athletas
in fi. ff. e. cū dili. gēt quod l. simpl.
loquens restringit² ne sequat² absurdū sic
l. scire oportet §. aliud. ff. de excu. tu. et l.
aliud §. absurdū ff. de re. iur. et ff. de testi.
l. quesitū dixi ī l. omnes ff. tū cum infestacōe
restrictiuā Quero quid si cū usitate intervenit
pecunia tamē nō fuit apposita ī contractu
glo. in l. accusatus C. quod me. ca. dr̄ velle
dicē quod sat est si in ɔ̄tractu nō apponatur
sed alio casu loqt² quātū ad casū nostrū le. puto
sufficē quod in usitate intervenerit et licet
ibi nō sit scriptū vr̄ tñ repetitū ut l. iste quidem
in fi. ff. de pac. Bartolus doctor legū egreg.

Qui iussu iussus pretoris excusat et
iuramentū nō hꝫ vim transactōis quoad
infamiam ff. d. et est hoc Op. et vr̄ quod
iussus pretoris nō excuset quia iube nō pt
nemo eni cogit² ɔ̄the ut C. de iur. de li. l.
nec emē et de contrahen. emp. l. invitꝯ et
ut nemo invitus ī rubro et nigro et glo.
hic declarat quod iudex nō pt iube transige
sꝫ quidam sunt quibus nullo mō quis te-
net² parē et ex illorꝫ iussus nullo mō excu-
sat ut l. liber hō. in pn. ff. ad l. aquil. sꝫ alijs
quibus tenet² parē in aliquibus ut parentibus
dnis iudicibus et ex in his ī quibus debet eis
parē sine dubio excusat ut l. nō vr̄ § qui
iussu ff. de re. iur. in hijs nō in quibꝫ eis
parē nō tenet² si sint grauia nō excusat ppt
iussū ut dcā lex liber homo et ibi nō ad
l. aquil. et de re iud. l. ad ea sed si sint
levia excusat² ita loqt² hic lex ergo ex hac
glo. nobile quod iudex nō pt cogē ptes ad
transigendū et eodē mō neque ad ɔ̄pmit-
tendū arbitratores quod nō et tene menti
eodē mō vr̄ quod non possit cogē ptes
ad pacem quod intellige nisi forte pro hac ꝗ res
publica inquietaret² tunc enī possit ar. l. ɔ̄gruit
et de offi. pres. et in auc. de man. prin. §. cos inde
hanc glo. et nō camp. Quero utꝝ iussus dele-
gati excusat certe sic si est delegatꝰ ad uni-
versitatem causaꝝ quia est eadē rō que ī iu-
dice ordinario ut ex pdcā patet sed si est
delegatꝰ ad unā causam tñ ex in ceteris hꝫ
ut pivatꝰ et ideo ex eius iussus nō excu-
saret ut dcā l. liber hō. Quero quid in arbi-
tro utꝝ eius iussꝰ excuset ppt glo. quia non
quod intellige vñ si fuit ɔ̄pmissū tamē in
arbitratorem et ipse precepit dari pecuniaʒ puto
quod eius iussus excuset quia tex. qui dicit
pactus est intelligit² data pecunia sponte

sed iste dedit necte contractus ff. pot. in manu ar-
bitratoris et si dicas imputet tibi quia se po-
suit in tali necte dico quod talis necte
non est de necte ordinata ad casum istum illud
autem quod dicitur quot arbitramentum est trans-
actio debet intelligi gualiter hoc est quedam
conventio per quam receditur a lite ut a con-
versa non autem debet intelligi stricte quod
sit transactio aliquo dato sit ut recepto quia
si hoc esset sequeretur quod nunquam arbiter in
totum posset absolvere ut in totum condempnare
quod est iniquum Bartolus doctor legum.

Mandati non talium in quo actio man-
dati contraria infamat dicta l. cl. i. ff. lb.

Illud plenius Cop. quod idem sit in manda-
to et deposito quam in tutela et pro socio dic-
ut in glo. que subtilis et clara est. Sed glo.
nisi man. ff. recte dicit apte quod mandatum
re non integra morte mandatarii non fini-
tur et sic transit ad heredem tutela non et so-
cietas finitur quamvis licet duret actio Barto.

Contrarie Quid glo. querit si in contrario
iudicio agatur pro fide rupta dicit glo. non
infamari nisi in casu posito C. e. l. ff. ma-
dati quia in penalibus non debemus le. extendere
ex identitate rationis quod non sunt hanc glo.
contrarium tenet glo. in l. si pignore ff. si post
distractum ff. de pigneraticia actione illa tenetur communiter
sed forte illa verior est non determino modo.

In actionibus non quod clau-
sula apposita in precedenti capitulo in se-
quenti non intelligitur repetita ff. illa
clausula pactus ne simile in l. ii. in prin.
ff. vi. ob. rap. in illis verbis contractis omnibus
quod est verum in hiis que pertinent ad facti
narrationem secus in hiis que pertinent ad iuris
dispositionem ut l. quemadmodum ff. si. sed ad l.
acquil. et ff. hoc tamen capitulo dixi plene in
l. tutor ar. ff. ad l. acquil. Bartolus doctor.

Generaliter hic incipit exponere eli-
am partem edicti de hiis qui notan-
tur infamia ipso facto et vult hoc in-
tendit licitum est allegare igno-
rantiam ad comodum ignorantis ff. d. ca. lu-
ut ex isto patet quod ignorantia non debet
puniri et hoc non quod tempus continuum currit
etiam ignoranti. Cop. quod ignorantia punitur
ut ff. de pig. ac. l. tutor ff. i. glo. non sol-
uit dic quod ignorantia ibi habuit culpam
admixtam unde propter culpam punitur sic C. de leg.
l. i. et hec l. debet intelligi de ignorantia
facti non iuris que cadit in lata culpa ut
ff. e. liber. not. glo. et hic et ibi Sed tamen
spi. nisi de excu. tu. ff. qui autem et l. cu
sex ff. de edi. edic. so. hic tempus est utile
ibi continuum et in dubio intelligitur continuum ut
l. i. et ibi no. ff. de div. et temp. prescrip. Cop.
ex glosa ad sumarium intellectum de l. si is
ff. si servus ff. de acqui. re. do. ubi allegatur ig-
norantia ad evitandum penam et prodest ut hic
quod intellige nisi sit admixta culpa ut hic
et ex hoc sequitur quod si aliquis occidit illum quem
credebat exbannitum ut adulteram illam quam cre-
bat non nuptam quod non puniatur tamquam de sim-
plici homicidio ut adulterio ut l. ple. ff. de

adult. Sed si erat in culpa quia plenius in-
vestigare debuit puniretur tamquam de cul-
pa ut l. ii. ff. qua actione vi. bo. rap. quia
allegatur ignorantia ad incomodum ignorantis
ubi gratia occidisti exbannitum quem tamen
ignorabas exbannitum adulterasti mulierem
solutam quam credebas nuptam et similia
certe ad puniendum te non possum istam tuam
ignorantiam allegare sed stabitur veritati ar. (huius)
l. et est textus in l. inter omnes ff. recte de
furtis et de eviction. exp. heredi l. fi. et insti.
de obli. que ex delict. ff. placet alias pla-
cuit et ex hoc ego dico quod in criminalibus
non admittitur fusiones pro credit et non
credit nam tamen credere te facit plus puni-
ri si veritas aliter se habet pro dicta iura et so-
de veritate debet inspici ut sic sic ut l.
repeti. de con. et pro toto ti. facit l. rey a-
mo l. marcellus quia allegatur ignorantia
ad incomodum ignorantis quo ad hoc ut
lucrum perdat non ut dampnum sentiat exemplum
dicit statutum qui putavit exbannitum habeat
centum modo tu cepisti et putasti quendam
non tamquam exbannitum quem ignorabas esse
non debes habere premium ut dicta l. si is ff. si
servus de acquire. do. et l. si quis in qui-
n ff. utrum ad sitt in eo quod dicit ultimo pro
hoc de con. et de l. ii. ubi non sufficit con-
ditionem impleri facto sed ex certa scientia ...
ad accrescendum facit quod no. dy. in l. cu
servus ff. de usu. ob. ultimus ista l. facit ad
quendam dicit constitutio que quod executor
non fuit executus infra annum ultimam
voluntatem cadat ab executione utrum illud te-
pus currat ignoranti executori videtur quod
non ne ignorantia puniatur in contrarium videtur
tex. hic dum dicit nuto pretor adiciat di-
cat si pretor non adiecisset curreret igno-
ranti pro quo facit quod dixi C. quod in du-
bio tempus est continuum ut l. i. de div. et
tem. prescrip. teneo quod tempus non currat
nisi a tempore scientie etiam si in constitutione dicatur infra
annum a tempore mortis subaudi et sic ne ig-
norantia puniatur ut hic pro hoc casus collig-
nis in l. iii. ff. si quis herede ff. de sta. li. ubi
si testator dixit a tempore mortis subaudi ibi
et adite hereditatis quia tunc incipit esse in negli-
gentia facit l. si iudicem in prin. de con. et
de. et C. de iur. de li. l. tecius ff. sin autem
et ff. se. ubi textus dicit a die mortis sub-
audit glo. et adite hereditatis facit ff. de
iure de li. l. tali. in prin. et hoc dico generaliter
in omni prescriptione que currit ex negligentia ali-
cuius quod in fine ponatur ea que ne-
gligentiam inducunt ut l. i. in fi. de an. ex-
cep. et quod pretor adicit hic fecit ex
habundanti gratia tollendi dubitationem. **Ultimo**
iste tex. facit ar. quod sufficiens sit reddicio
cause testis qui testificatur de morte si dicat vi-
di de eo fieri luctum in domo sua et uxorem
et consanguineos assumere vestes lugubres
ut hic in fi. Illud enim sufficiat explorari a
notis et hiis qui verisimiliter scire possunt ut
C. de divor. aut hodie sed consanguinei de-
bent scire verisimiliter et hoc manifestant per

no. hic quod ignorantia per al. nd. ...
quando vel ingnorantia ...
ex hoc ... q. aliquis

op. 5 ; | qo 5 | Qua | op. 5 | op. 5 | op. | p | fa

no. ad dr. ex. a. le. 232a qo.

fac l. ... 233a qo.

no. ar. ex le. ... qo. possit ... pl. ...

luctu ergo ut facit l. aptam vii cog. ctl.
de tutela C. de in inte restitut. Bartolus

Uxores | no quod aliter no cogi:
tur luge sponsu nisi eet despola
ta p verba de pnti qz et eet vir
ut dicit glo. Bartolus legu doc

Liberoru | Quo utz statu post
ptu mulier possit nube mar. i
distīte dicit quod sic qz cessat ro
hic posita ia. con. est eni duplex

no ꝗ
ro primo pturbaco sanguinis s'a qz p
hibet nimia festinancia ne ex tali fo so
niro aliqua suspicio oriat qz primu viru
noluit luge z ꝗ. pomponius hui9 l. ii
i niro qui luge no debuit | Ex quo no qd
ubi disposico hz duas ro'es licet una ces
set aliam sufficere sufficiat ut hic et nisi
set aliam sufice sufficiat ut hic et in ff.
de nuptiis ꝗ. affinitates et l. uet9 ꝗ. ho
mis de puit. cre. hac cau tenet cy. i l. ij
C. de sec. nupt. | Sz certo utz ista l. sic correcta
qz dem apti dicetf mortuo viro nubat i
duo quanmqz glo tenz hic quod sic et i
l. i. C. de sec nupciis Cy. i. cont et inac.

no ꝗ
et cau duo ia. au. ext. de sec nupciis c.
plt et fi. tenet ide qz glo. hic s. quod ods
pene que i ponunt mulieribus q. anu sit
correcte pene no que imponunt quia s
nubut ille i ponunt favore filioz primi
matrimonij qui ex hoc ledunt quit nestina
ciam Idem tenz ia. bel. in aut. de nupt
ꝗ. pruc quidem et istud semp fuit obseua
tu a mortalitate citra milies et milies

op
Notatur | Op. quod ignorancia iur
excusat ut ff. de adult. l. ij ꝗ. fres so
ibi i muliere et minore hic i maribus

op
z maioribus | Op. lata culpa no i famat
ut no nisi. de suspect. tu. ꝗ. suspectus
sed iur ignorancia est lata culpa quod
aparet qz omes scire debent ut l. leges
C. de legibus ergo est lata culpa ut
l. late de v. sig. so. glo. nobili cont:
riu loquit i infamia que infl p sniaz
hic ipso iure facit quod not. i l. accolit.
i prima glo magna de i lib. iur | Sz quo

no
utz iste ꝗ. sit hodie correct9 p dem apti
vi quod no qz loquit ubi solu i muliere
quod mortuo viro nubat i duo et quod
no nubat ult ut l. pxime i fi. de acci
edentium puto na contract9 matrimonij est
respect9 no eni pt aliter nube nisi vir
cam accipiat et io si pmittet aliteri
de ncitate vi accipieti pmissu facit l.
de in. dic. i du. l. fi. et ff. de rescin. vey.
l. cu emptor et de accept l. fi. Barto.

op
Excusatur | Op. glo quod iussus no
excusat ff. de ritu nup. l. no cogit. So
ibi iussus non imptat ncitate qz filius

op
non cogit obedire tn si obedit excusa:
tur ut hic dixi i l. forti ꝗ. qui iussu

op
C. c. | Ecotra op. C. de incest. nup. l. qui
cont. So. ibi erat gnue delictu io iussu
no excusat | Op. ff. de ritu nup. l. no est
glo dicit ibi alio casu loquit quasi

dicat ibi est maius delictu accipe pupilla
qua hic accipe que est i tempus luct9
facit ad predem qua dicta ff. e. l. quid ergo
ꝗ. certe | Bartolus legu doctor excellen

Quid ergo | qu consensus res:
rit certo tpe rati habicio sequens
retro no trahit ut actu confirmet
facit l. obligari ꝗ. tutor. ff. de auc.
tu. Idem si consens9 requirit infra certu te:
pus na consensu debet adhiberi infra
illud tepus intra quod pt act9 geri ut
l. bonoz ff. rem ra. ha. et p hoc cessat cont
riu factu i glo de l. fi. ad macedo. quod
ibi loqui qu consens9 no req'rit certo et li:
mitato tpe dixi ple i l. no procuari ff. de sol.

Si quis alieno | tene mch mater fuit
negligens pete filijs tutore i anu quit
quod pnat successione et devolvit ad
proximu subsequente ut l. ij. in fi. ad tertul.
pximior sequens erat pr ipius ncis aius
a quo ad pupillu qui habebat mecum in pote
state certe puto quod ipse excluda sic mr
na ipse sicut legitim9 administrator pt fa:
ce sicut mr et phibe ne i illa negligencia
incideret cu i passus sit ipse punict ut
hic et l. liboz in fi. C. e. et qz dicit quod
defert sequeti i gradu intelligas qui no
hz mrez neglete et patit ut hic et l.
liboz in pn. C. e. Bartolus legu doctor

no ꝗ
Quod ait | hoc hui9 ꝗ. aparet qz vba
edicti dicut constituerut et habuerut no
dicut eode tepore constituerut et sic pos:
sum dice quod fuim9 eode tpe i studio
cu eo qui fuit an me ut post me dumo
eode tpe fuim9 Bartolus l. doctor ex

Tum autem | qu lex punit fem no
curat de iur effu | Cont. no punit.

op
fem si no hz effem ut C. si maj ita fuit
alie. l. ea quide so. illud est vim qu co:
stet quod disposico se refert ad fem cau li:
cet de iur effu. et hoc est quod vult dice du
dicit lex notet fem na cu de iure quis
no possit hre nisi una uxore ut C. de
nupt. l. neminez appet quod ptor qui te:
cit mencoez de binis nupciis duratibus primis
intellexit de his facto contract. et sic ad
fem respexit tm aliud est go dice hic p:
tor fem notat ꝗ i l. pala ꝗ. que i adul:
tio ff. de adult. et quod hui9 no C. e. l. i.

op
i glo magna | Sed ad hoc op. lex que punit
fem refert ad fem qz no valet de iur ex
eo quod fem est et tn debet intelligi quod
comittat i eo quod alias eet validu si no
eet fem ut l. si quis legatu ꝗ. i. ff. de fals.
ita hic vr debere intelligi sponsalia at na:
lida nisi qz bina ipso i heredes hui9 loci qu
lex respicit fem no curam9 de effu iur
du tn habeat forma fem ut hic sc. cu nup:
cie ut sponsalia habebant forma debita lig
eet effectus quit consanguinitate ut silla et
idem i facto na si testamentu fem hz fo:
ma testi sed forte eet nullu quit pticioz
filij et similia punit ut fem et ista sut
notabilia ad multa ut dixi in dca l. liber

legat^ɜ . j. de fals. Bartolus legum doctor ex
Ex compromisso hic inf consuluy ve:
nit ad quidez pᵗ q expedimit expositorez
nit ad quidez pᵗ q expedimit exposito
Collatorem **Ratio** quod de causa famosa pᵗ co
promitti **Ratione** no quod sententia arbitrii per omnia
non est sententia ut . l . i . C . de arbitris et io pu:
to quod si ex forma statuti civitatis sententia
arbitrii meretur execucionem sicut sententia iudicis
infamant quia sententia est Bartolus le
Quantum autem no quod per interlo:
cutoriam seu simplicem iudicis cominacionem
quis non est infamis de iure c sed de facto est:
quis non est infamis aut infamie glo. non ponit hic sed b.
certa aut infamie glo. no ponit hic sed b.
c . l . i . et ibi dixi Bartolus doctor legum
Pena gravior Si pena corporalis per
pecunia ut per alia corporali gravior imponitur
infamia non notatur reus secus si pecunia:
ria gravior sive criminaliter agetur h . d . Di:
uide primo ponit dictum secundo illud probat tercio
illud exemplificat primo quando imponitur corporalis
per pecuniaria et criminaliter agebatur secundo quando
pecuniaria maior per alia pecuniaria et civi:
liter agebatur tercio quando civiliter agebatur et
imponitur corporalis per pecuniaria facit ibi sed
in causa tercia ibi quamvis **No** primo quod
iudex potest imponere penam corporalem per pecuni:
aria quod intellige causa cognita ut hic
et l . aut facta § . fi . j . de penis **Secundo** no
quod licet contra aliquem actum sit ex causa
qua debet fieri condempnacio dupli tamen si fiat
condempnacio quadrupli tenet condempnacio quad.
dicit pro ut dixi in l . de unicuique § . quid ta:
men j . ad l . iul de adult **Ultimo** nota
huius l . examina per dec . et per cy C . c . l .
et si severior et l . si possidentum . tu mediam
utilit **Op** . quod iudex possit imponere corporalem
et pecuniariam sit ut l . nemo . et . c . io C . epi
audi . dicit glo. hanc intellige quando pecuniaria
pena solum veniebat imponenda et ponit ea
exempla duo in prima tercia in fi . glo . l . contra
loquitur quando debeat imponi corporalis et pecuniaria
quo casu utraque imponetur et intelligas hunc tex.
quod fuit expressum in sententia quod imponeretur
corporalis per pecuniaria ut dicit glo . ad huius
glo. declaracionem primo per videndum est quando potest i:
poni duplex pena et quando una tantum Primo si du:
plex pena imponitur delicto in diversis . l . una tantum
debet puniri ut l . senatus . j . de accu . si in eade
. l . aut copulative et potest imponi utraque ut dicta l . ne:
mo aut alternative et una tantum ut C . de fuis fugi.
. l . si fugitivi et de inter . pu . man . l . pedius
et de effrac . et expi . l . i § expilatores aut im:
poni solent et non est ibi neque copulativa neque di
siunctiva connectio et alterutra benigniore interpreta:
cionez ut una tantum pena imponatur ut l . interpretacione
de penis lz forte alis secus ut no in l . aliena
in fi . j . de v . sig . et per dy in c . in alternativis
de re . iur . li . vi **Secundo** est videndum utrum
sit verum quod in casu fuerit § . sit necesse exprimi
in sententia quod imponitur corporalis per pecuniaria
et ad quid est necesse et primo vr quod hoc sit
necesse respectu partis condempnate nam si iudex
condempnat cum pena corporali l . condempnat cum pe;
cuniaria ut l . i . j . ad turpill . et ita vr senti:
re glo. ista quod si verum esset esset notabile

quia si iudex condempnat reum minus debi:
to l . supleret ar . l . iiij § . si quis condempna:
tus de re iudi . Incontrarium est veritas nam per
quam iudex imposuit penam vr recede a pmis:
sione l . ut l . fi . C . de pat . tamen a quapro
missione et licet recedere in ipsa sententia ut in:
debitus non stati in prin magne glo. quod cum
sequitur alis utraque imponetur debet exponi per iudi:
ce si cum vellet intelligere per lege dicta ipso:
sita vr Item sic est videndum utrum sit necesse
hoc exprimi in valorem ipsius sententie et vr quod sic
quia alias lata vr continere expressum iuris errorem
ergo est ut C . quando pro no . non est nec l . i . et l . de
repudi . l . si plures Secundo quantum ad valorem sententie
non est necesse quia cum iudex habeat potestatem agendi
et minuendi penam ex causa ut l . dicta sententia
fit semper lata expresse iuris errore continet
non potest **Tercio** est videndum an sit necesse quo:
ad ipsum iudicem et vr quod sic quia si causam non
exprimit gravat potestatem ergo est tenetur in de sin:
dicatus ut l . fi . j . de nat . et ex ordina . cogni .
et insti . de ob . que ex quasi delicto in prima . dico
quod non est necesse quia cum inseratur in sententia si
tamen ex actis apparet quia refertur ad acta ut
l . hec sententia C . de sen . que sine certa quanti . et l .
pretor § . fi . et l . si quis cum non possidet et ibi
no de ex . rei . iudi . et sic si non apparet ex
ex sententia nec ex actis gravaret potestatem et teneretur
ut dixi **Venio** ad secundam glo. Op et vr quod
talis translacio non liberet ab infamia immo
infamat ut l . athletas in fi . ff . c . So . falsum
licet glo. non dicat prima est auctoritas principis
qui hoc rescripsit ut dicit tex . et probatur in l .
solet ff . c . secunda est auctoritas iudicis ut l . furti
§ . qui iussu ff . c . Tercio quia ista non est proprie
translacio hec est translacionis prima de quo
loquitur in l . contraria secunda est quedam translacio
hec est remissio facta ut a iudice potest hic
non fit translacio pendente dubio immo super
certo et ex hoc concludo quod ex quo quis est condem:
natus super delicto potest super pena paciscit
ut l . iuris gentium § . si paciscar . et § . item ne
expiari **Venio** ad terciam glo. et op . de l . si fur:
ti C . c . glo. recitat primo oppi contrarium et postea
secundo oppi utitur quasi replicat tercio sol . et breviter
solucionez huius in l . athletas in fi . ff . c . quia te:
net doctor in dicta l . si furti C . c . **Op** . in fi . prime
glo. quando iudex potuit condempnare in aliud quam
petitum esset contra l . ut fundus com . divi . et l .
fi . C . de fideicom . li . dicit glo. mirabile est tu
dicas in iudiciis criminalibus non est necesse
quod ponatur conclusio quod apparet ex forma
tradita in l . libellorum j . de accu . et ex eo quod
no C . de accu l . in accusat . pro parte quod ponatur
conclusio cum accusaciones criminales ponatur
ad vindictam publicam ut l . licitacio § . quod
illicitate de public . **Conclusio** partis non potest
auferre potestatem iudicis ut quos probabet ff . ti:
l . ad istud ap . et intro glo. mag . quod impo:
nere pena non sit in arbitrio iudicis immo in potesta:
te legis ut l . i . § i . ad turpill . et l . adimp:
tip . ates ad mace . dicat glo. illud verum post
latam sententiam sed in ipsa sententia est in arbitrio iudicis
ista loquitur hic et breviter quod declarat tex in l . ho:
die j . de penis . l . quod pena est in arbitrio
iudicis dummodo non excedat formam oportet ergo
quod iudex causa cognita et iusta forma mox
penam augeat ut minuat et idcirco dixi

Qua
No
op 5
quod exprimatur ... in ipsa sententia ... potest imponi
qo
qo
op ẜy
an translacio liberet ab infamia que libet ab infamia
op
op5
quod arbitrio imponere penam est in arbitrio iudicis

q° ij de augment° pene sen per statutum

licet pena imponat maior in sua no tn
cotinet expssu errore et ideo no est nulla sno
nunc hic est casus ff de penis l. moris §.
iste fere et cessant oia contraria hic signata et
hic augmentu diminucio sed debet excusata
Sed no que sit ca augmenti et diminucois glo
hic enuat dic ut in ca exdiminens primo
hic expsitu de augmento de quo loquit ista lex
et glo ponit exm qu nichis grassantibus et
ut l. aut facta in fi. quod est optimum exm
p cuius euidencia est sciendu quod sicut i accoi
bus ciuilibus p officiu iudicis qu auge
codepnaco sm natuz accois ut i accoibus
arbitrariis ut § i accoibus ff de in lite iurando
et insti de acc § pena et p doc in l. i C.
ubi conc. qui c. loda. pmi. ita i accoibz
criminalibus quqz age codepnaco ex na
delicti ppt aliquas qualitates i herentes ipi
delicto que ponunt in l. aut facta ff de pe
nis in sex primis qualitatibz et tc licet au
geat no tollit i famia qz no est pena
gravior ult lege i posita quod requirit iste
tex. sed sm lege et p ut requirunt qualitas
delicti. quqz pena auge ppt aliquod ex
trinsecu accidens pt natuz delicti ut exm alio
z quia multi erat delinquentes illo delicto
ut tc instabat magnum piculu et infamia
tollit ita loqt hic et io glo. optis exm po
suit Veniamus ad diminucoez et primo qro
quod si pena est diminuta distiguit aut
cu cae cognicoe et tc dispcatur cu deffcia
aut sine cae cognicoe et tc secus ut C. e.
l. et si seuior et ff ex q. d. pe. hoc i pugat
na si facio f graz i uno no facio i alio qz
sufficit si au i pauca ppt et l. tutori de
negetijs et io dicit ipe quod i nam quod
exprimat i sua quod dispcatur cu i famia
ut ponat aliqs quod hoc imputat ut puta
removeo te ab ordine usqz ad tepus post
tepus videor pmittere quod sis in ordine
ut l. impator ff e. ita dicit ipe Tu dic glo.
sm dice p decam l. et si seuior quod tn
intelligendu est sm expsta diminucois q
hic ponunt in glo. na quqz diminucio
fit ex ca q minuit delictu ut ppt iu
uentute ut senectute ut qz fecit homici
diu sine dolo ut qz nimio dolore comotus
ut si interfecit adulteru cu uxore reptu ut
l. i. i fi. ad l. cor. de sic. tc tollit i famia
ita loqt lex et si seuior hoc eciam indicat
ipa na et nri mores si cui dr talis e
at homicidiu statim tu excusas cu ipe h
iusta causam faciendi ut erat q̃da puer
ut similia sed si est talis ca quod delic
tu no minuit ut ppt dignitate nata
lium puniat minus qz alt certe no minuet
i famia ut l. quida ff de penis Sed i
criminalibus extra ordinarijs ubi no est pena
limitata qlr dr pena minui ut ageri
glo. dicit optime quod debet inspici illud
quod consuevit orat fieri p co simili delicto
sumto no in l. athletas §. calupniator
ff e. et l. hodie de penis Sed utrz pars po
tit implorare officiu iudicis ut pena augeat
ut minuat et an hoc habeat necce glo no
dicit sed quod implorare pt ar. l. edilis §.
item sciendu de edi. edic. no aut hoc est
necce quo ad iudice qz eciam si hoc no petat

q° ij de diminucoe pene sen per statutum

q° ij

q°

iudex pt tam p auctore qua p accusato p
accusatore patz ut l. ij C. de aboli. et ff de pu
blicis iudic. l. de furto p accusato patz ut l.
si no defendat ff de penis et de q°. l. i. in fi.
tn hic plus imputat petere qz si iudex no fecit
tenebit quod no esset si no eet petitu ut l.
iij atq iiij §. hoc aut indicat et quod ibi
p dy et ibi dixi plenius ff de dampno infecto
Sed no quid si p statutu pena augeat ut mi
nuat utrz intelligi cu infamia dispcatam ipso
tex. hic qualr loquit qu pena gravior ult
ff inposita extimacoez continuat et io adute
du est qu statutu pena auget aut hoc facit
ex ca coherente ipi delicto aut ppt aliquod ex
trinsecu accns quod forte respicit publica uti
litate ut dixi s. quod intelligo qu codepna
tus ex forma statuti pt infamari sm ea que
dixi i l. i famie ff de public. iudi. code mo i
diminucoez pene inspicienda e ca statuti ut
s dixi sed si pena auget ut minuit pimus
coe ut fm est hodie cira adulteriuz ut C. de
adult. aut sed nouo iure et cira i famia ul
mutat qz no est pena ult ff inposita sine
sit lex noua sine antiq et leges piores
trahunt ad posteriores et ecs ut C. de legibz
l. sed et posteriores Sumus expediti de prima
pte § p ut respicit accusacoem criminale
Venio ad Vlterius sed si ca furti et op. ex
glo. quod no valeat sua qz cotinet ma
festu errore iuris § qz p furto no manife
sto codepnat i qdruplu ut C. qu p no no
est nece l. ij et de sn. sine consc. re. l. i. § ite
cot. lege huius timore dicit qda quod hic
actu fuit de furto manifesto et pbatu de fur
to no manifesto et pt sequi codepnaco ex
eade instancia et ita tenz gwil. ar. l. bene §.
augu. ff de edi. edic. ubi licet aga qd tominus
pt fieri sua quod res reddat. sz illud no
placet quqz cu aliqua qualitas apposita no pt
que accoem no mutat licet habeat pena age
ut minue et tc ex eade instancia pt sequi co
depnaco ut l. pretor §. doc. ff vi bo. rap. et
l. deni taalle § quid tamen de adult quod
aparet manifeste qz sup accoe illa no posita
no est datus libellus nec lis cotestata
inito no pt ferri sua ut l. pbata C. de sen.
et de lib. cotest. aut aufferat in fi. statut
ad ppositu si apposita fuit acco furti manifesti
et pbet de furto no manifesto ad quod copetet
alia acco no apposita no pt sequi codepna
co ex eadem instancia nec obstat ff. bone.
§. aliqu qz ibi redibicio cotinet sub na ac
cois apposite qz i cm qutominor et de iur quod
nichil est minus est si nichil erat emptiurus
ex virtute accois sequit redibico et ista si ml
tu ucta ad qoem si ego accusatu te de pcus
sione cu sanguine et est pbata pcussio
no tn cu sanguine ut cu armis et sic a
utrz posset sequi codepnaco quod examin
naui pte i dca l. deni taalle § quid tamen
de adult. ista tn lex §. quod fuit apposita
acco furti manifesti pt sustineri si dicas qd
iudex codepnauit de furto manifesto posito
quod no fuit pbatu sed furti no manifesti
no potuit condepnari Ultimo legas istu
§. clarius quod fuit apposita acco furti
simplr no dicendo manifesti ul no manifesti

q°

q° n d s

m furti

et cu no eet pbatu manifestu Judex codep:
nauit te q(ui) duplu hic no est expressus error
p(ro)b tame grauat sed p(er) appellacoem sua re:
scindet. Uenio ad v(ersiculum) q(ui)nis et quero q(ui)n(quies)
si agit(ur) acoe ciuili ad duplu ut quadru-
plu p(ro) iudex potuit mitti pti ius suu et
codepnare ad pena corporale(m) ctr(a) l. id quod
nrm ff. de re iud: Quomo(do) intelligit l. ista qu
fuit i(m)posita pena pecuniaria et corporalis ut l.
ind(ictum) C. qui furc ff. de furt(is) ut pone ex(emplu)m
in l. incidat ff. de naf(ragio) cag(?) et ff. de calu(m)p(niatoribus)
l. pti istud ex(emplu)m no placet q(uia) i(n) dua(bus) legibus
i(m)ponit(ur) pena ciuilis et cia criminalis ex cau
quo utr(a)q(ue) pt i(m)poni et sic pena no dr aucta
ut minuta ut h(abetu)r is no i. l. glo(sa) f. sed solu
in hoc reus se dice(ret) g(ra)uatu q(uia) iudex fecit
ex offi(ci)o suo cu deberet de hoc nomi(n)e p(ro)cessu
face(re) sed grauame(n) quod sit cia processu no
induat dispensacoem in infamia ut l. eciam
ictus fustium ff. e. h(abes) solu cia pena corpale
ut hic vn alq pount ex(emplu)m qu imponit(ur) pena
pecuniaria p(ro) corporali in defectu q(uia) soluere no
pt ut l. fi. de inie no. Istud ex(emplu)m vr(um) contra
casu l. ictus fustiu ff. e. s(ecundu)m Bar(tolum) lec(tura) et est
aduertendu et q(uan)q(ue) p(ro) pena pecuniaria appli:
canda fisco imponit(ur) corporalis et tc est dispe:
tatu cu i(n)famia ut in fin C. q(uan)q(ue) p(ro)petit(ur) i:
poni pena pecuniaria applicanda pti tc q(uan)q(ue)
iudex ponit utra(m)q(ue) pena(m) pecuniaria(m) et cia
corporalem isto casu si est de casibus de quibus
pena ciuilis co(n)currit cu criminali ut qu agi(tur)
ad vindicam fateor quod vr dispe(n)satu cu
infamia q(uia) imponit(ur) pena g(ra)uior ult(ra) le:
g(e)m et ita posset intelligi ille v(ersiculus) q(ui)nis no
referendo ad p(re)cedencia sed si est de casibus
in quibus pena ciuilis no concurrit cu crimi:
ni ut qu no agit(ur) ad vindicam tc no g(ra)uat
pte nisi ad processu et to no vr dispe(n)satu
cu infamia ut B dixi nisi i(m)poneret p(ro) pena
corpale g(ra)uiore delicto q(uia) tc videret(ur) dispe(n)sa:
tu p(er) pu(nitionem). q(uia) q(uan)q(ue) i(m)ponit corporale pena(m) et
obmittit pecuniaria q(uia) pt soluere ponit i(n) co:
ex ut i. dcl. f. fi. de inie voca cu similib(us)
tunc no vr dispe(n)satu cu infamia na(m) p(ro) s(ente)n(ti)a(m)
fuiat infamatus et p(er) execucoem qua iudex
postea facit licet duriore(m) no pt cu i(n)fa(m)ia
dispe(n)sa(re) q(uia) hoc pt solus princeps et senatus
ut B. ti. i. l. i. C. de qua re. et hic est casus
ff. e. l. ictus fustiu s(ecundu)m Bar(tolum) lec(tura). sed si iudex
hoc facit in ipa s(ente)n(ti)a et codepnaret i(n) pe:
na corporale cu pete(re)(tur) pecuniaria videt(ur) cu infa:
mia dispe(n)satu ut l. in fraud(em) in fi. ff. de pe(nis)
et i(n) hoc v(ersiculo) et si dicas quomo(do) pt iudex auffe:
rre ius pti(s) ideo pt ex causa p(ri)mo si videt
reu laborare i(n)famia ut i(n) opia tu(n)c no vr
g(ra)uare pte(m) nec etia(m) ius suu aufferre q(uia) i(n)fa:
mis est actio(n)e(m) et hoc casu adu(er)te q(uia) si re:
q(ui)rit(ur) quod ille co(m)misisset delictu isto p(re)textu
q(uia) pena pecuniaria soluere no pt i(m)poneret(ur) pe:
na corpalis ex causa co(n)h(er)ente ipi delicto et
tu(n)c no euadet infamia casus est i(n) l. si is
i(n)iuria ff. de in ius at i(n)famiam euadit
ut dixi Item pt ee quod reus est soluendo
et iudex pt hoc face(re) suadente publica utili:
tate ex(emplu)m acto i(n)iuriarum ciuilis tollit(ur) acce(ptum)
criminale l. cornel de sicar(iis) si codepnato eet

facta certe p(ro)pt(er) publica(m) utilitate(m) pt iudex
no admitte(re) pti q(uia) agat i(n)iuriarum ciuiliter
ne p(re)iudicet(ur) criminali casus est i(n) l. p(re)tor
edixit C. i. l. de i(n)iur(iis) et ita sonat tex(tus)
et ita ibi intelligit Ja(cobus) de are(na) licet glo(sa)
ibi al(ite)r intelligit ita in p(ro)posito suadente uti:
litate publica pt i(m)pone(re) pena(m) que videat(ur)
publica i(n)spicat et obmitte(re) ciuile applica(n):
da pti quo casu eet cu infamia dispe(n)sa:
tu si pena eet g(ra)uior. alis secus. Ult(imum) re:
stat ut distinguamus in duplici ma(teria) ut sit
in glo(sa). pro qu dapnatus pena dicta ut mi:
nuta sit infamis ut in glo(sa). et p(re)missa
collige ex p(re)dictis. Hic intrat glo(sa) una ma(teria)
quod relegatus ut ab ordine remotus p(ro)
temp(or)e finitu recupat dignitates p(ri)mas.
distinguit glo(sa) clare ut in ea. Jux(ta) ma(teria)
ista pt q(ue)ri de exbannito qui postea est reba:
nitus et cancellatus de banno ut p(ri)mos re:
cupat honores et hic videdu est an ex:
bannitus efficiat(ur) infamis ut dicam ff. i(n) l. ictus
fustiu et posito q(uod) sit infamis an p(er) cancel:
lacoem tollat(ur) infamia dicam ut l. ictus fustiu
Ultimo no(ta) bn ma(teria) huius f. ut ex ea iusta
et euidenti possit pena augeri ut nimii cria
que posita eent in statuto ciuitatu ut alibi
Crimen op(ponit) glo(sa) et soluit dic ut in
ea. Bartolus doctor legu excellentissim(us)

Seruus licet quis dapnet(ur)
suo noie et ex suo facta ex i(n)sta:
cia cepta cu alio no est i(n)famis
h(oc) d(icit). no. summariu suo quod i(n)fa:
mia iudicii trahit ad hede(m) dixi i(n) pte i(n) l.
si cu h(ere)dez ff. de fideiussor(ibus) in debitis p(ar)te i(n)
l. tam ex contractibus ff. de iudic(iis) Op(ponit) glo(sa)
duob(us) mo(d)is dic ut i(n) ea sed quid si s(er)uus
codepnat(ur) suo noie et ex noua i(n)sta(n)cia an
erit i(n)famis glo(sa) q(uod) sic quod pt ee vnu(m)
i(n) lenocinio ut l. athletas f. porro B. e(t) e(st):
eciam i(n) aliis delictis ut l. pti. ff. e. Bartolus

Notatur ea que no est si ut
pignaus p(ro) calu(m)pnia i(n) possone
mitta(tur) p(ro) s(ente)n(ti)am i(n)famat(ur) h(oc) d(icit).

Ob het verba verba iudicis
contumeliosa causa cognita no pla:
ta infamia non irrogat h(oc) d(icit).
Uno tex(tus) i(n) fi. concor(dat) hec i(n) glo(sa).
Op(ponit) quod dampnatus talis sit infamis
ut l. i. C. incidit ad turp(ia) glo(sa) soluit ibi
mo(d)is q(ui)libet est bona et notabis ex q:
bus distinguit sic aut quis fuit p(ro)nuncia:
tus instigator interlocutiue aut diffinitiue
et causa cognita p(ri)mo casu no est i(n)famis
ut hic s(ecundu)m p(ri)ma(m) lec(turam) et C. e. l. vbu et l.
interlocuto aut fuit p(ro)nunciatu diffinitiue
et tu(n)c aut ips fuit instigator et coad:
iutor ad p(ro)bacoem et libellu et similia et
infamat(ur) ut l. contraria aut no et no
infamat(ur) ut l. contraria hic s(ecundu)m Bar(tolum) lec(tura)
Ultimo glo(sa) s(uggerit) unu(m) contrariu et no sol:
uit dic ut ibi p(er)suade(re) e(st) i(n) mediata ca(usa)
delicti sed no est ipm delictu hic no tn(etur)
ut expectatur su(a) causa p(ro)pt(er) qua tenet(ur) de
alio debito p(ro) alio co(m)misso Bartolus doc(tor)

Lucius titius duas lec(turas) h(abe)t
s(ecundu)m p(ri)ma(m) h(oc) d(icit). si fides atestacio:
nibus non est habita no q(uia) testes

ep
v(ersiculus) q(ui)nis
q(uo)d
Notatur
qd q(uia) p(ro) pena pecuniaria i(m)ponit(ur)
s(cilicet) corpalis an vi(deatur) dispensatus cu(m) i(n)famia
op
Bur(?)
op
q(uo)d
Bur(?)
Bur(?)
op
Bur(?)

nō remediū qd est Inaeti qui qd credit se firmit' cōdēpnatū ex cā infamosa

falsū dixerūt testes nō infamat' h. d. Sʒ ꝑm aliam hoc dicit sētā lata cū producente nō potest testibus infamia irrogare. Op. et vr quod sint infames qui tacite sunt reprobati de fīo ar. l. fi. in fi. de fide instr. glo. soluit primo dicens quod hic fuerūt reprobati nō tamē falsi sed quia nō reddiderūt bonā causam dicti sui ista rō ē bona in sc. tn̄ aliā rōem reddit iuris consultus ut uidistis. Scḋo nō legit' quod posito quod sint reprobati tamē nō iudici et ꝑ iuri nō tn̄ sequit' ergo sint ī fames quod est uerū et nō ꝑ rōem posita ī tex. quia sētā fuit lata cū producente nō cū testibus. Tō ergo soluit quia licet producens cōdēpnaret' de fīo nō ꝑiudicat producenti et ideo ī instro si uinḡ ē cōdēpnatus de falso instro et alius utat' eodē instro ei uicti nō ꝑiudicat ut l. si uitor C. de fide instr. et ꝑ doc. ī l. ij. C. de actu alt qui actu nō pol. et hoc verū quo ad ꝓbacōem sed facit quale qlē ꝑsūpcōem ad quod l. i. C. de fal. et l. si duo proui. ad ff. de iur iur et l. demum ff. fi. de adm. ult. Sʒ quod eo ipso quod est ꝑiurus sit ī famis licet nō sit cōdēpnatus ut C. de transac. l. si quis maior glo. distinguit et tn̄ aut qs iurat de ꝑiito et nō est ī famis si decerat ut hic aut qs iurat de fīto et tū aut iurat alij cū quo cōtraxit et infamat' si decerat ut ī cōtrio aut iurat simpliciter et deo tn̄ et tc̄ nō infama ut ī fi. glo. Ultimo potes nōre ex isto textu practica l. testiū ff. i. i. de testib. dū dicit tu magis scire debes etc. quia posito quod testes clare ꝓbēt ꝑ uerba sua pt iudex sibi ipsi videbit' eis nō adhibere fidē ut hic hoc tamē consilio faciendū ex causa ita quod appa- ret ne postea teneat' tēpore sindicatus //

Letus fullonum hic hoc dicit ꝑm ꝑmam lec. executio pene corporalis ex causa famosa infamiam irrogat licet sētā nō precessit h. d. Op. executio nō debet fieri nisi precedat sētā ut C. de execu- rei iu. l. i. ff. de re iudi. l. si cū nulla. sʒ illud uerū regulatiue fallit cū procedit' sup notoris quia notoriū hʒ uim sētē ut l. cōpto- re ff. de act. emp. et ꝑ doc. ī l. ea qdem C. de actu et in spec. de noto. crimi. et ita pt intelligi hic quod erat tūc notoriū ut ī eo deꝓhensus dicit etiā glo. unū uerbū forte cōfessus erat ex iudiciū certe istud nō facit tūc notoriū sed solū semiplenam ꝓbacōem ut ī capite quinto de adult. sed ut sal- uet' glo. dic quod erant alia indicia q̄ sit cū cōfessione iūcta notoriū faciebant. Sʒ it glo. quid si eēt confessus tūc ī iudi- cio dicit glo. quod et eēt infamis ipsa cōfessione absqʒ irrogacōe pene ut l. qui ff. e. et l. i. in fi. ff. de iur. o. act. nec obstat l. si reus ff. de custo. re. quia fateor quod de- bet ferri sētā tamē ex sola cōfessione est ī famis ide vr tenē glo. ī l. qui ff. e. ff. de minor. ex de actu. e sup his. ego dico alr na si bn̄ respicias verba edicti ille notat' infamia qui dāpnatus est publico iudicio ut aliqua actōe famosa sicut videndū est utrum confessus hʒt' ꝓ condēpnato et cōstat

quod in ciuilibus ꝓ dāpnato hʒt' ut C. de cōfes. l. i. uisto tūc ipso est ī famis si est cōfessus sup actōe famosa sed in criminalibus cōfessus nō hʒt' ꝓ condēpnato ut dicā l. si cōfessus de custo. re. uisto nō infamat' quia verba edicti nō patiunt'. Sʒ ad ꝑmū membrū obstat fortissime ff. de l. si reus ubi in ciuilibus cōfessus etiā soluens nō infamat' ipo aliud est cōfiteri simpliciter qui hʒt' ꝓ cōdēpnato et infamat' ut dixi aliud ē cōpere et soluere illud quod petit' et nō hʒ ꝓ cōuicto et cōdēpnato immo ideo soluit ne iudiciū ī grediat' et absoluat' ab instātia iu- dicij ut insti. de pe. et temp. act. et hic est casus ī dicā l. si reus ff. ti. i. Unde remediū ē qui qs credit se firmit' cōdēpnatū ex cā fa- mosa antequam lite cōtestat' soluat et absoluet' nec erit infamis ista est notabilis cōclusio in dicā l. si reus. Sʒ ad scḋm membrū obstat ff. e. l. qui q. sʒ illa loquit' in tra̅sigente qui vr quod animo adu'sariū corrupe data pecunia hic loquit' in eo qui nec cōfitet' In scḋo membro quo casu qui nō infamat' nec iura repiunt' que hoc dicat ex hac l. nō hēs quod posito quod eēt uā opinio. Cōtrā quod dicit quod dāpnati ꝑ inquisitōem nō sunt infames ut nō ī l. iij ff. ꝑ de suspec. tu. tn̄ sicut sētā exceꝑtus ꝑ fustigem' et infamat' erit infamis ꝑ ista l. et sic etiā ex l. ista hēs tan modū ex quo irrogat' infamia iuris quia quedā ipso facto quedā ꝑ sētām ut l. i. ff. e. quedā ex genere pene ut hic ꝑ. nō facit in ista lec. ut refert ei in l. infamia C. e. quia iste modus irrogandi infamiā lex nō repit' et ideo tenet ipse secundam lec. que hic in glo. ponit' quam statim dicā quod quia glo. tenet istā ego etiā teneo et puto eē uerā et placet plus istā ꝑmā lec. quā sequens nā ꝑmā aliās. ista l. nichil noui inducet sʒ ꝑm istā aliquid noui et hoc incedit hic facē iuris consultus nō enim loquit' hic interꝑtando edictū immo refert sic statutū eē ꝑ principe uel senatū ut patet hic ī fi. dū dicit forma statuta est ꝑ tex. dicit quia cū ipsa cū ictu fustiū infamat nō dicat de sentētia et illud quod dū dāpnato irrogat' hoc est dicē cū cū pena secuta infamat eo casu quo infamaret sētā sola. Sʒ ꝑo nō le- git' in glo. Scḋam quā h. d. si in executione ponit' pena corporalis ꝓ pecuniaria infamia nō remitt' h. d. de hoc dixi plene ī ff. grauio- ris ex hac lege ꝑm ꝑmā lec. quod licet ꝓ- gressu' in processu seu in modo procedendi tn̄ hoc nō vr dispēsatū cū infamia. Sʒ quid ergo utrum exbannitus et cōdēpnatus de aliquo ma- leficio sit infamis cū ex forma statim ha- beat' ꝓ inde ac si confessus eēt glo. vr ꝑ nō ī l. i. C. de mo. mult. quidā doctores iā hoc soluerūt addētes rōem cū grauati sint ultra legē quia ex sola cōtumacia hʒt' tamē cō- fessi ergo videat' cū infamia dispēsatū ut dīs ff. pena grauior. dnūs ia. bn̄ in quadā sua disputacōe vr tenē contrariū cū enim sta- tutū dicat quod habeat' ꝓ confesso ergo debes ī loquēdo de confessione uā intelligi' ad istā fic- tā sicut in simili ī ficta scriptacōe ut l. i. ī pn̄. de rei uxor. act. et in eo qui fingit' tē fuisse in ciuitate et similia sed nec cōfessus eēt infamis ut in hac glo. nō ergo et cōt- riū ergo puto primo quia ī criminalibus cōfessus

op. 5

op. 5

Dnūs Ia. 23 pa. lectura

op. 5

qui sit exbannitus cōdēpnatus sit infamis vel qui non

qo. 5

utrum cōfessus habeat' ꝓ cōdēpnato uel pro infamis vel non vide hic 20 membra

op. ad ꝑm

op. ad scḋm

Dnūs Ia. 23 2a. lectura

qo. 5

v. exbannitus cōdēpnatus de aliquo maleficio sit infamis cū ex forma statim habeat' ꝓ inde ac si cōfessus eēt

est in famis ut C. dixi vii ex facto coi[n]telli:
one no infamat nec ex condempnacione na
co dempnatus no p[ro]nunciatur sed p[er] media p[er]so
na p[ro]curatoris ut no est in famis ut l. fur
ti §. qui alieno &c. nullo minus erit in fa:
mis iste qui nullo mo fuit in iudicio p[ro]
hoc nichil facit ro. dictorum doc. q[uod] fuit g[e]:
nata ult. lege ergo est ut in §. pena g[e]n[er]i:
nata nec obstat q[uod] dictum g[e]n[er]aliter fuit eciam
or nec obstat q[uod] dictu g[e]n[er]aliter fuit eciam
p[ro]cessum ergo no induat dispectacio sup[er] i.
famia ut hic q[uod] no fuit eciam p[ro]cessum solu
imo eciam p[ro]bacione et p[er] co[n]sequens eciam co[n]de[m]p:
nacionem hic no loquitur qui fuit g[e]n[er]aliter
solu eciam modum p[ro]cedendi de utilitate aut co:
stabat p[er] notoriu ut alio no ut dixi far
ad p[re]dicta que dixi i. l. in famem §. de pub.
iudi. ca que dixi i. exhibitio intelligas u[e]l
execucio pene secuta sit in corpore na tu est
in famis ex g[e]n[er]e pene p[er] hanc l. Bartolus

Ex hereditatum. Si quis i bel.

Hoc quod iusta p[ro]bacio mortis et
illi qui intrauit bellu et modo no
reperitur ar. huius l. i ff. Bar.

De procuratoribus. Rubrica

Quidam habent sup[er] rubrica una glo.
que est addicio continua ut in ca[su]
in quo d[icitu]r p[ro]curator a defensore dic ut i
glo. et dic p[ro]curator cu[m] madato defensor
sine madato. Secundo querit glo. i quo differ[t]
iste titulus a titulo madati dic ut i ca[su]. Contra
glo. q[uod] est addicio utru[m] in co[n]stitucione p[ro]curatoris
possit ei substitui ut si talis no erit p[ro]cu:
rator talis sic et infra quod sic et bene
dic ut in ca ista glo. est addicio iam no
habeo sed eam pone Bartolus doctor le.

Procurator. Primo ponit
quid sit p[ro]curator. Secundo ad
que p[ot]est constitui p[ro]curator.
Tercio ad quid est utile. Quarto
quatenus constituatur. Quinto p[er] que
constituatur. Sexto quis constituatur
p[ro]curator. Septimo ponit de effectu co[n]stitucionis
p[ro]curatoris. Ibi p[ro]curator aut tercia ibi usque
aute[m] q[uar]ta ibi dari aut. Quinta i l. filiusfamil.
sexto i §. ipse quoque. Sexta i §. p[ro]curator et de
illa ultra tractat usque ad fi. tituli. Primo s[ecundu]m
ad primum quid est p[ro]curator ex[a]mine[mus] ista
p[ar]te. Secundo quare dicat aliena q[uia] i p[ro]priis no
co[n]sistit madatu[m] ut l. iii ff. madati. Op. ad hoc
glo. de p[ro]curatore in rem sua[m] et soluit optime
s[ecundu]m tamen solucio verior est. Secundo quare dixit
negocia defendes tamen verbu[m] g[e]n[er]ale complectes
seu co[m]p[re]hendens iudicia et negocia quecumque.
Secundo ad hoc op. glo. q[uod] p[ro]curator potest co[n]stitui
ad unu[m] negociu[m] ut l. p[ro]xima §. [i]ud[ic]io. fateor
q[uod] plurale illud verificatur i uno singulari ut l.
p[ro]xima §. et de neg. g[est]. l. iii §. negocia. Et facit
quod licet statutu[m] dicat de eo qui p[ro]duxerit plures
testes i plurali quod hic locu[m] i eo qui p[ro]duxit
unu[m] et sic de similibus. Sexto quare dixit ma:
dato dicat glo. q[uod] sine madato hic locu[m] ti. de
neg. g[est]. hoc est vim sine madato exp[re]ssione
tacito ipse l. de op[er]is nomine l. ii ff. et usufr[uctu]
q[ue]mad[modum] ca. l. i ff. et l. ii. Octavo quare dixit d[omi]n[u]m dicat
glo. ad dram tutorum et curatorum et publicorum
administratorum qui no constituunt p[ro]curatore[m] alie
nis co[n]stitutis ut C. l. neque ad illud op. glo. ex
plicat primo de p[ro]curatore in rem sua[m] qui fa:

cit p[ro]curatore[m] alienis co[n]stitutis ut l. illa C. de
donacionibus s[ecundu]m p[ro]curator in rem sua[m] h[abe]t utiles
ut l. contraria in fine facit p[ro]curatore[m] ad ex
ercicium illarum utiliu[m] q[uia] illarum d[omi]n[u]s est. Secundo
op. de p[ro]curatore s[ecundu]m ad aliu[m] substituendu[m]
qui no est d[omi]n[u]s et p[ro]curator facit glo. intendet
illud vim si est sibi madatu[m] de certo facie:
do q[uia] tu[n]c d[omi]n[u]s ipse facere videretur doc. dicunt
idem si datu[m] est sibi madatu[m] de substituendo
in certu[m] p[er] l. item eorum §. si decuriones ff. c. et
l. unu[m] ex familia §. si de falsis. Infra de le. ii.
ipse cum d[omi]n[u]s vel alius nominalis ita tenet g[lossa] ut
et ti. i l. quisquis C. c. et est casus hodie
ex c. c. l. vi. et sustinendo glosam possimus di:
cere quod illud quod dixit d[omi]n[u]s in certu[m] intelli:
gatur q[uia] si faceret te p[ro]curatore[m] ad substituendu[m]
tiam et plures essent tiam no valeret ut l. duo
sunt tiam de testa. tu. et sic p[ot]est intelligi i l.
p[ro]x. Tercio op. ad idem q[uia] filius potest co[n]stituere
p[ro]curatore[m] et tamen no est d[omi]n[u]s ut l. filiusquoque
i p[rincipio] i. c. dicat glo. ibi ad negocia hic ad
iudicia et malu[m] esset quod hec diffinicio
tolli co[m]p[re]henderet p[ro]curatore[m] ad iudicia et io
dic quod filius co[n]stituit p[ro]curatore[m] ad illa
negocia que spectant ad eum saltim cura et
sollicitudine sua dicimus i p[ro]curatore ad nego:
cia que substituit alii u[e]l alios ut l. si p[ro]cu:
rator l. i. ff. man. q[uia] illud quod madat p[er]ti:
net ad eum cura et sollicitudine et sic ta:
q[uam] d[omi]n[u]s madare u[idetu]r et eius noie g[e]ritur
ut l. madati §. c. et hoc eciam tenet doc.
i l. quod quis C. c. Sexto ad idem op. de
platis eciam qui co[n]stituunt p[ro]curatore[m] ut
in aut. de sanc. epi. §. si quis et tamen no sunt
d[omi]n[u]s glo. dicat expone ibi p[ro]curatore[m] i. sindicu[m]
doc. cum hoc non tenet na licet ipsi no
sunt in d[omi]n[u]s rerum tamen sunt q[ua]si usufruc:
tuarii et io no sunt d[omi]n[u]s illius iuris nullo
p[ro]ut co[n]stituere p[ro]curatore[m] noie eorum et suo noie
iure sicud videmus in pre qui est legitimus
administrator filii sui qui potest co[n]stituere
p[ro]curatore[m] ut l. i C. de bo. ma. licet glo. ibi
contra dicat hoc tenet hic sa. bu. et cy. C. c.
neque canoniste ubi idem noc curant de diuersita:
te nominum utrum dicatur p[ro]curator u[e]l sindicus u[e]l
aliter ut in c. petitio ex c. et ideo no bene dicunt
notarii qui dicunt talis rector ecclesie noie suo
et ecclesie. Sequitur in tex. administrat exponit
glo. i. administrandu[m] suscepit et bene et addit g[lossa]:
tis sine p[ec]unia quia no esset madatu[m] sed loca:
cio ut l. i §. i man. dicat glo. no intelligas si ego
co[n]stituere p[ro]curatore[m] et p[ro]mittere sibi salariu[m]
quod ipse non sit p[ro]curator. Et quod agere
p[ro]hibeatur imo agere p[ot]est et p[ro]curator est respectu
eius p[ro] quo seu contra quem agit quia volunta
tem d[omi]n[i] habet sed no dicitur p[ro]curator ut
oriatur actio madati inter co[n]stituentem et
ipsum p[ro]curatore[m] sed oritur actio locati et co[n]:
ducti ut p[re]scriptis verbis tex. est no[tandum] i l. naturalis
§. pt. ff. de p[re]scriptis verbis et hoc intelli:
ge quando i ipsa co[n]stitucione p[ro]mittitur salariu[m] si
no ex post facto p[ro]mittetur ut daretur salariu[m]
tunc esset queda[m] remuneracio et no impediret
actionem madati ut l. salariu[m] §. man. an aut[em]
tutor u[e]l curator possit recipere salariu[m] dica:
mus l. man. l. i. ad p[re]dicta facit ex. de sindi.
et l. et quod ibi notatur Bartolus doctor ex

Procurator. Glo. u[idetu]r facere dram inter
p[ro]curatorem unius rei et multa[rum] na magis
semp[er] confert verba i p[er]sona d[omi]n[i] p[ro]curator non

Casus p[ro]curatore z[?] ...

Quaesivimus glo. hic videtur dicere quod procurator ad unam speciem semper videatur invitatus et ideo debet concipere verba in persona domini ut l. qui autem ff. si quis de contra. pecu. et ibi plene dixi de materia mutui. Bartolus legum doctor.

glo

Solus autem glo. clara est. Nota quod eo ipso quod quis mittit procuratorem videtur nolle comparere in iudicio per se et per hoc dicas quod ille qui mittit ad iudicium procuratorem cum mandato non sufficiente non est amplius citandus tamquam contumax videtur enim declarasse se nolle venire. de hoc tetigi in l. si finita ff. de damp. infec. Bar.

Dari autem hic dicitur de modo constituendi procuratorem. Op. quod si nolus habetur pro absente ut ff. l. ubi ff. si nolus de re iudi. sed ubi non requiritur presentis et absentis aliquis consensus tacitus vel expressus, similius habetur pro absente ut l. contraria. sed ubi absentis aliquis consensus requiritur ut hic non habetur pro absente et hoc quod dicit tex. hic in ff. si nolus. Op. de l. item ff. si certa pe. ti. i. et b. ut in glo. Sol. glo. Circa utrum absens constitutus procurator recipiendo instrumentum videatur habere mandatum tex. est quod sic in c. l. de procur. in clementinis. Nota quod dicitur hic quod procurator potest constitui ad litem futuram, ergo constitutus simpliciter videtur constitutus ad litem futuram dicta i. c. l. omnem. Nota quod dicitur hic quod procurator potest dari usque ad diem quid si adveniente die lis non est finita, utrum possit eam prosequi. Videtur quod sic quia procurator non potest revocari post litem contestatam ut in c. l. post litem pro hoc C. ut causae post pub. ad tu. l. i. et l. ita autem ff. si i. de admi. tu. sed ad ar. di. stinguit sic aut procurator erat generaliter constitutus et eo finito tempore potest adesse ut causam adimpleat ut dicta l. i. et dicta l. ita autem ff. si ad tunc constitutus ad unam litem et tunc aut ex parte actoris et tunc adveniente die expirat eius officium ut hic aliud est enim in ipso mandato diem apponere aliud post simpliciter mandatum et litem contestatam revocare ar. C. de donat. l. post perfectam aut loquitur in procuratore ex parte rei et tunc ab ipso initio potest actor talem procuratorem admittere quod per talem constitutionem videtur reus actorem restringere in plures adversarios scilicet unus uno tempore alius alio tempore quod non potest ut l. ita autem ff. si plures iudi. sol. et l. nec in plures i. de exer. et sic non videtur recte defendi ut l. ii. ff. i. qui ex communi ca. Bartolus doctor legum excell.

v. procurator potest dari usque ad diem

Praesens non quis dicitur esse praesens et quis absens in glo. Barto.

Filius familias Filiusfamilias potest constituere procuratorem ad causam quam ipse sine patre petere potest ut d. Nota regulam ad ea quae quis potest solus facere ad ea potest solus procuratorem constituere ex quo hoc in filio idem in minore ut l. clarum in fi. l. qui pe. tu. et ibi no. et l. iii ff. i. rem ra. ha. et de resti. spo. et expte et de re iudi. c. cum. i. z. a. et ibi per Cardinalis. Nota quod in castrensi peculio potest filius esse in iudicio sine consensu patris sicut in l. miles i. pri. de castren. pe. et sic reprobatur glo. quae est in l. cum non solum ff. de recte de vo. gl. li. et est hodie tex. ex. de iudi. c. i. defendit li. vi.

Ipse quoque filius Nota utrum requiratur consensus patris quando filius agit nomine alieno glo. in l. cum non solum ff. de rescu. dicit quod sic quod doctores reprobant per hunc tex. et est casus hodie in c. qui generaliter ex. e. lib. vi. et ff. de rescu. loquitur cum filius agit suo nomine.

Invitus Op. quod illi administratores cogantur mitti ut b. ti. ii. et l. puto et l. de mu. et ho. l. si quis migrauerit. sol. aliud in procuratore quod est officium voluntarium aliud in tutore et curatore et in administratione civitatis ut in contrario. Nota in curatore bonis dando dicit quod non datur nisi ex causa ut in glo. Op. de l. non tamen i. de app. et l. additos C. de app. sol. glo. ibi datur invito certe ibi habet mandatum pro a. l. non ab hoc et invitus ipse non cogitur. Ultimo glo. tractat hic materiam utrum qui tacet consentire videatur de qua etiam in l. gaius i. de pig. act. et per Dy. in c. is qui tacet ex. de re. iur. li. vi. et per Cy. C. c. l. invitus ergo dixi plene in l. quae dotis i. so. ma. quam repetii B.

qo

op

qo

Veteranum Nota quod veterani possunt esse procuratores et ex hoc apparet quod milites nostri temporis qui non habitant in castris sed stant per plateas possunt esse procuratores. Ergo nota quod milites habitantes in castris non possunt esse procuratores et eadem ratione nec milites celestis militiae scilicet dei ut dicit glo. et hoc certo ius ex eo quod dicit textus nec si vellet adversarius quod ipse ex suo officio potest talem procuratorem repellere et idem puto in his omnibus quae publicam utilitatem respiciunt si a parte obmittantur potest iudex supplere per hunc tex. cum glo. et l. quos prohibet b. ti. ii. dixi in l. iii ad mu. ff. hoc autem iudicium de dam. infec. Ultimo nota quod quaedam possunt obmitti tacite quae non possunt obmitti expresse simile in iuramento calumniae ut l. ii. ff. sed quod nemini. Item ex hoc tex. cum glo. potes habere declarationem quid licet ille qui non potest esse advocatus hoc ti. po. stul. fuit advocatus non tamen viciatur processus et illud videtur verum in eo qui licet non possit esse procurator pro se tamen potest esse in iudicio ut miles. Sed si esset talis qui nec pro se nec pro alio posset ut furiosus vel pupillus esset non valeret iudicium ex quo non haberet suam personam ut l. i. C. quae sit lon. consue. facit l. ii. ad s. iii ff. i. b. qui satisda. cog.

mili.

Procuratorem procurator pro quo dominus satis dedit cogitur personaliter suscipere iudicium nisi causa legitima excusetur u. d. Nota casum in quo quis personaliter cogitur ad factum. Sed contra hoc op. l. i. c. l. non cogendum ff. sabini glo. so. aperte quam vide et non habes etiam lacinas per glo. i. c. l. sed et hec. ff. preterea. vides ergo quod quando dominus satis dedit pro procuratore consentiente cogitur procurator personaliter suscipere iudicium. pone ergo quod sit conditio quod dominus in instrumento procurationis confecto procuratore absente satis dedit procurator postea suscepit mandatum an ex isto consensu cum satis datione possit cogi suscipere iudicium tex. habes hodie quod sic ex. de procurat. c. i. in clementinis et sic hic glo.

op

sum

recipit duplicem limitationem dominus dicit quod coheren-
tie si tempore satis dationis ut postea Item quod
dicit dominus satis dedit intellige in iudicio ut ex-
tat nisi de satis da. C. si non aliquis ¶ sed quod
pone quod in mandato dicitur facio te procuratorem
ad agendum et defendendum etc. et ad solvendum et
ad satis faciendum utrum procurator cogetur precise solvere
vel quod non per istum tex. qui solum cogit ad iu-
dicium suscipiendum non ad aliud In contrarium facit
quod patet in glo. quod ita fallit fideiussor duobus
Nota si non vult satisfacere et solvere per ut venit in man-
si non vult defendere per hoc videtur tex.
dato sicut si non vult defendere quod hoc videtur tex.
dicto c. i. de procuratoribus in clementinis ubi dicit in iu-
diciis et aliis negociis scilicet solutionem et satisfac-
tionis et aliis negociis expedienda et iudicia non
tamen que veniret expedienda et iudicia non
cogitur precise procurator facere quod illud quod precise
cogitur est speciale in iudiciis ut hic in tex. glo.
sed si est expedienda in iudicio quod forte
fieret executio iudicati et si procurator satis
faceret posset de bonis domini puto quod cogatur
precise per dictum c. et quod est eadem ratio sed de pro-
curatore satisdatione non cogitur quod apparet ex l.
sequentibus ubi propter incommodum vel familiaris
ipse pater excusatur ne precise defendat ut si ob-
venit ei hereditas vel similia unde non co-
gitur precise ad illud propter quod res sue incommo-
darentur ¶ Sed super quod dicit glo. quod in contracti-
bus extraiudicialibus non cogitur quis precise ad
factum dic precise ut dixi in l. stipulationes non divi-
duntur ff. de v. ob. ¶ Non ex isto C. cum istis l. se-
quentibus quod licet lex dicat aliquem cogi
precise ad aliquid debet intelligi nisi iusta cau-
sam allegat excusationis ¶ Solutio vide glo. super l. here-
ditas ubi in prin. dominus dicit qui recipiat alibi esse dato
procuratore ¶ Non quod cum procurator datur apparet absente
etiam finitur mandatum domino reverso facit l. man-
l. qui mutuam C. non ideo et quod ibi non dicit
in c. l. post litem Bartolus legum doctor etc.

Si defunctus

Si defunctus ¶ satis dato per procura-
tore pute facit ut mandatum morte
domini non finiatur secus si per absente
et ignorante h. d. ¶ Op. quod non
cogatur precise ut ff. c. l. non cogendum C. stabi-
mus sed ut l. filius fa. ff. C. ¶ Tertio op. quod man-
datum finitur morte domini re dum integra ut in ti.
man. C. item si ad hoc sed hic est res inte-
gra propter satis dationem contra hoc est glo. in l.
proxima ubi dicit quod satis datio non facit videri
rem non esse integram et ibi glo. solvit quod verum
est quantum ad revocationem expressam secus quo
ad tacitam que fit per mortem ut hic ¶ Op. de l. si
procedente l. man. sed ibi satis datum fuit per absente
ut ipse met procurator satis dedit ¶ Tertia ergo hic
videndum primo utrum satis datio facit quod procurator
possit precise compelli quod dic ut in l. filius
ff. ti. C. ¶ Secundo utrum satis datio facit rem non
esse integram quo ad revocationem expressam et
dic quod non ut notatur in l. proxima ¶ Tertio utrum satis
datio facit rem non esse integram quo ad re-
vocationem tacitam et tunc distinguere aut satis
dedit procurator aut dominus et si dominus aut per procura-
tore consentiente aut non ut ex predictis patet ¶
non ergo mirabilis hanc l. tamen hodie in omni i.
iustitia committitur satisdatio domini super forma dicti
C. insti. de satisdationibus quod si dominus decedit post
procurator recepit eius instrumenta non videtur eius
mandatum revocatum ut dicitur in l. de procuratoribus ¶ Tertium
¶ Op. dicitur hic quod si procurator in instrumento non cogitur
defendere tamen scripto committitur contra S. l. proxima

non solum nisi ¶ Op. quod mandatum continet illud
quod dominus habet necesse facere non finitur morte
ut l. fundi C. per de ac. quia pos. ptes de rei
ven. quia dominus habet se necesse defendere ergo etc.
so. non habebat necesse quod poterat pati missionem
in possessionem ut l. satis S. de in mus. vo. Bar.

Qui invicem

Qui invicem ¶ procurator datus in dupli-
cibus iudiciis videtur fungi partibus actoris
et rei et ideo utrumque satisdationem prestabit
h. d. ¶ Op. quod eo ipso quod est procurator ac-
toris cogitur defendere ut ff. c. l. sive C. ait
pretor glo. sol. / non quod an defendat et prop-
ter legem non ex mandato hominis et si nollet
defendere patitur penam quod non auditur agens
hic nec cogitur precise defendere sicut est satis
datum super predicta ¶ Secundo quid in aliis dupli-
cibus iudiciis glo. dicit idem ¶ Tertio quae sunt
iste cautiones que debent interponi certe due
s. de rato ex parte actoris et de mandato sol.
uendo ex parte rei addunt quidam tertiam s. de defe-
dendo ut l. sive C. ait pretor ff. c. quod glo. re-
prehendit quod clausula de defendendo continetur sub
clausula iudicatum solvi illud non videtur verum quod
cautio de defendendo de qua loquitur in l. sive C.
ait pretor intelligitur de defendendo in causa re-
conventionis clausula vero de defendendo que con-
tinetur in stipulatione iudicatum solvi intelligitur
de defendendo in illa eadem causa in qua
factus est procurator unde puto quod debeat dici
de triplici cautione ita etiam intelligebat d.
ia. de bu. ¶ Quinto glo. utrum cogatur satisdare
de iudicio sisti et dicit quod non postquam
est satisdatum iudicatum solvi sub qua con-
tinetur de defendendo que defensio non potest
fieri nisi sistatur unde glo. ista glo. posset
dici vera quando dominus in satisfactione iudicatum
solvi dedisset fideiussores ydoneos secus
si ipse met fideiussisset pro suo procuratore in illo
procuratorio super forma insti. de satisdationibus
sed hodie etc. C. tunc ad hoc puto ipsum
procuratorem cogendum satisdare iudicatum sol.
vel ipse cum principalis cogitur si non possidet
immobilia ut l. sciendum in prin. qui satis
dat co. et non per suam nudam promissionem ac-
tor nichil habet plus quam habebat primo et
erit forte victa ipsius rei principalis presentia
in iudicio ad fundandum potioribus et ali-
bus unde puto procuratorem cogendum satisda-
re domini in iudicio sisti ut ipsum domini hoc
firmare per alios fideiussores quam per se
¶ posset tamen cum dominus satis dat pro suo
procuratore procurator tenetur talem promissionem nudam
cautionem de quo per Cy. C. de satisda. l. i. et
per di. in iudicatum sol. super proxima et ibi tetigi
et per ia. de are. rem ra. hab. l. si ad defe-
dendum et ubi dixi Bartolus legum doctor

Ante litem

Ante litem autem litis contestationem
procurator a domino libere re-
vocari postea vero non nisi causa
cognita h. d. cum sed usque ad l.
¶ Op. quod post satis dationem
que dicitur non videtur posse revocari ut S. l. proxima ibi
so. illud verum quo ad revocationem tacitam
secus si ad expressam signa ista glosam

Post litem

Post litem ¶ non ex eo quod
dicit ut in civitate ubi procur-
atore exclamato videtur revocatum

mandatum facit l. cum quis in pn. l. de solut. et l. si cum cornelius in fi. c. ti. Nō quod post lit. contest. nō pt reuocari procurator nisi causa cognita. Cont. ff. de iudic. l. iudicium glo. soluit aliud in iudice delegato aliud in procuratore in quo uertitur dampnum pecuniarium et quia aduersarius oneraretur aduerte ad hoc uidetur dicere glo. forte quia procuratori licet accipere salarium ut l. i. § diuus ff. de var. et ex. cog. et l. locatio ff. ... in nullum dampnum pecuniarium eius uertitur. Item iudex pt accipere pecuniam i. aut. de iudic. et de iure iur. l. pe. § ne aut. Secunda ro nō videtur vera quia ita oneratur pro permutatione iudicis sic permutatione procuratoris ut l. si longius in pn. de iudic. et de iure iur. l. pe. Est ergo ro secundum glo. quia procurator per litis contestationem efficitur dominus litis ut l. nec ff. de proc. et l. nulla et l. procurator c. ti. Quid etiam ubi procura. quid in causis in quibus nō fit contestatio litis dic ut l. nichil C. e. intelligitur quod tunc incipit esse dominus litis quando incepit tractare de meritis cause quod est in casu est in l. nulla C. eod. in eo quod dicit causam egerit quorum cumque ergo cum causam egerit seu tractare incepit dominus efficitur. Quid ergo eo ipso quod procurator nō recipitur possit transferri iudicium in dominum ipso sic ut colligitur hic in tex. dum dicit in ciuitate manente et ff. s. l. ut ex illo et probatur in tex. in l. pe. C. ad trebell. Quod dicitur hic quod ex causa pt reuocare dominus et heres eius quid in procuratore qui alium substituit utrum possit suum substitutum ex causa reuocare ... tex. est quod nō ff. e. ti. l. ... qui l. vi. facit l. quod si ... ff. ... de solut. Nemo ad se. in causa ... glo. ... Nō quod aptitudo mutatione pt reuocari et sic nō pt imputari domino cur ab initio talem constituit. Bartolus le.

Item si suspectus. Quomodo utrum causa suspicionis debeat probari glo. quod sic quam uide et nō ubicumque enim lex dicit fiendum ex causa illa causa est probanda. Bartolus.

Aut affinitate nō quod affinis nō cogitur contra affinem esse procurator ut aduocatus. Item est suspectus testis in l. testes ... tus in pn. l. de gradi. Bartolus legum.

Mutari nō quod post lit. contestatam procurator cogitur pro se agere iudicium quod apparet quia nō pt mutari nisi causa cognita et ipso postulante ut hic dr in tex. Quomodo ... fiat ista mutatio ut litis translatio dicit glo. nam omnia narrari oportet signa glo. innuit quod dominus ut nouus procurator nō pt interuenire in iudicio post lit. cont. nisi omnia renouentur et sic opus erit noua contestatione et similiter quod intelligit glo. omnia facienda esse uno contextu hoc est irrogabitur dominus ut nouus procurator tu das libellum sic dedit primus et admittis exceptiones quas primus et sic ita quod in nō.

et est uale quia si factus esset unus processus inualidus puta tempore feriato ut alia ratione si processit in concordia posset uno momento tunc illum processum reficere et hoc satis innuit ista glo. dum dicit omnia de nouo narrari nō dicat de nouo fieri. Alius autem modus transferendi iudicium nō ff. e. l. in causa § sed si ex parte videlicet quod procurator cedet domino ius instantie directum et nomine suo de nouo omnia debent narrari ut hic si autem hoc ius instantie directum nomine alieno tamen procurator in rem suam in illa instantia pt fieri pro cessione ut in glo. ff. sed si ex parte et ista dixi in l. si autem acceptum l. iudicio sol. Quid si dominus post lit. cont. venit et facit in iudicio aliquem actum an ille actus valet vr. u. quod nō quia nō cur pt in se reassumere iudicium nisi causa cognita que cause cognitio nō interuenit ergo etc. ut l. cum hii § si pretor de transact. et ideo pro huius declaratione dicas quia procurator fuit datus a domino quia exercebat ipsum dominum absentari esse domino reuerso finitur mandatum licet post litem cont. vr. u. ab initio cum fuit eodem procuratore esse datum ut l. qui mutuam § i. et quod ibi nō. ff. mand. facit glo. b. c. l. uel hereditatis mixto esse dominus pt interuenire. quia procurator nō fuit datus ex causa absentie sed a parte fuit factus procurator et tunc aut dominus superuenit in iudicio nō ut aliquem actum faciet sed ut assistat procuratori suo et nō est dubium quod perdit iudicium nec procurator vr reuocatus ut ff. e. l. paulus facit aut interuenit et aliquem actum facit in sua persona et tunc si quidem parte procuratoris et aduersario et patiente et ualet iudicium nō enim est necessaria cause cognitio nisi quando contradicit procurator ut aduersarius ut hac l. post litem et l. mini quod intellige nisi fuit expresse dictum nō animo reuocandi procuratorem ut interuenerit dominus in aliquo actu in quo solebat interuenire necesse et sic nō vr reuocare ar. l. fideius. § si rem ff. de le. iii. et l. rem legatam de adimen. le. et est hodie expressum ff. de proc. c. si quis li. vi. si vero interuenit absente procuratore parte tamen aduersario ut absente aduersario et parte procuratore tunc valet actus qui est celebratus nō tamen vr reuocatus procurator quia nō pt fieri nisi causa cognita que nō interuenit nec interuenire pt aliquo eorum absente. Et si dicas quomodo valet actus qui celebratur quia nō sit remota omnia nec est cessum ius instantie. Respondeo procuratori competit ius instantie directum domino competit ius instantie utile ut ff. e. l. in causa § fi. et ideo ex vigore illius utilis iuris procedit instantia nec obstant ille l. que requirunt cause cognitionem quia uerum est quantum ad reuocandum procuratorem et ad transferendum iudicium in dominum ita quod procurator nō possit de cetero se intermittere pt enim interesse rei quia forte procurator sit melius obstare aliquem quam sciat dominus: specialiter de hiis que gesta sunt in lite ar. l. apud celsum § quatenus de dol. exc. et ff. e. l. si actor et l. nō solum in pn. Sed quando remanet procurator licet dominus faciet aliquem actum nō interest aduersarii pro domino nō sit quia ad hoc potest citari et cogi procurator ad illum actum quem inchoauit ar. l. si actor ff. e. Ita intelligo istam materiam ... dominus pt adesse procuratori ut l. paulus ff. e. Sed ille qui adest liti etiam si esset

ex tunc potest testes producere et alios actus uti-les agere ut l. si suspecta in prin. et ibi no. ff. de inoff. te. multo magis ergo dominus cause licet aut post litem contestatam dominus possit adesse si vult et acta facere ut dixi tamen nunquam non compellitur vel ulterius C. c. et hoc nisi ex eo ut dicta l. ult. et eo ult. C. c. et hoc nisi ex ea ut dicta l. ult. et eo. si citaretur dominus ad aliquem actum et non compareret similiter ad videndum iuramenta testium vel publicationem vel ad audiendam sententiam et non compareret dominus vel procurator nulla esset sententia quia citatus non citatur dominus debuit enim citari ille qui erat dominus in-stantie ita disputando declaravit dominus Lambertus de Ramponibus quod ego scripsi in l. furiosus ff. de re iudicata. Bartolus legum doctor.

Que omnia. Sed etsi adversarius.

Suspectus est qui se ingerit et audiendus est qui vult suum pudo-rem purgare ff. de iniur. Quod si quis dicit te commisisse aliquod crimen licet possit dici tu mentiris licet enim retorquere in alium ut l. qui cum maior C. si libertas de bo. li. et l. si quis in gravi § uterque ff. ad Sillanianum et C. de inius. vo. l. libertus patronum. Secundo no. quod ille qui se ingerit est suspectus et sic probatur quod testis qui sponte vadit non citatus est suspectus facit C. de testi. l. iuris iurandi. Tertio no. quod probatur la. de hoc in aut. de testibus § si non ignoti. In contrarium facit l. post legatum § pen. ff. de his quibus ut indignis ubi distinguitur in tex. aut dicit testimonium sponte aut coacte et ibi de hoc dixi. Quarto no. instantiam esse causam litigandi ab pudore suum consilia. Quinto glo. utrum interim donec pendet causa suspicionis talis pro-curator debeat agitare causam et dicit quod non. Sexto glo. utrum interim dominus agitabit cau-sam et in eum transfertur iudicium et videtur dicere quod non sequuntur de eo. dicit contrarium cum enim in domi-num debeat iudicium transferri ergo frustra exspectabitur ut l. aliquam ad vell. Sunt tamen alii tres casus ubi quos potest procurator recu-sare revocari qui ponuntur ff. C. l. proxima in tex. et in illis supersedebitur in lite donec causa examinetur et dabitur quidam talis procurator de voluntate utriusque ut de iussu iudicis ar. l. si iure meo testa-tur. § primum. Bartolus doctor legum excellens.

Plane si dicat in rem suam se constitutum vel velle retinere vel seu in totum revocari audiendus est procurator revocandus recusans ff. de. cum l. sed utrum ad C. si ex parte. Tertio no. quod placet mihi in rem quam esse simplicem procuratorem et potest probari per testes quod est procurator in rem suam. Tertio no. quod procurator licite potest tenere instantiam et acta litis donec sibi satis fiat de expensis. Sexto no. quod in constantia reprobatur concordat sunt in glo. dicit quod in eo quod semel placuit de re. iur. lib. vi. Facit mea quod si in instrumento continetur promitto me habere ratum quodcumque per procuratorem suum factum fuerit et aliud aliud continens tacite quod non videatur sumi ratificationem et ut in totum debet reprobare vel approbare tangitur per glo. in de. c. ff. de procur. in de me. Ultimo no. glo. super verbo pretor quod ista cause cognitio fiat per iudicis officium mercenarium absque libello de quo loquitur hic et l. post litem C. e. Bartolus.

In causis. Si ex parte scripto iudi-catum solvi committitur sine adversario in procuratorem ut ergo ut in aliud procuratorem iu-dicium transferatur et in iudicio se procurato-rem contrahit dominus utilis ff. de. Tertio no. quod tali fac-ta mutatione extinguitur stipulatio ut l. si ante acceptum iudi. sol. glo. so. dicit ut in ea ad finem dicit et videtur quod per alium personam acta ratifica-rat ut l. posito § si posito ff. de acquir. pos. so. speciale est in iudiciis sunt et alia specialia que ponuntur insti. de inuti. stip. § si quis alii dixi parte in l. stipulatio ista § si quis in suam ff. de v. ob. Tertio no. ad verbum transferri quo aliter ista translatio fiat glo. dicit non aliter cum sola domini voluntate post litem contestatam oportet quod procurator cedat ius instantie vide glo. et no. aliter modum transferendi iudicium C. e. l. mi-litari et ibi dixi. Secundo quero utrum ista cessio possit fieri inter absentes glo. quod sic si quilibet pro-curatorem aliud in delegatione ut C. de novat. l. i. Istud quod dicit de cessione intelligas vero quam constituit procuratorem in rem suam et sic actiones mandat sed ad hoc ut fiat cessio per quam transeunt utiles secundum ea que in l. ult. C. quando fiscus vel priva. et l. i. de act. et ob. non est opus semper quod possit fieri inter absentes nam in cessione requiritur causa ut l. per diversas et l. ab Anastasio C. mandati et eo videndum utrum contractus per quem fit cessio sit talis qui possit celebrari inter absentes ut emptio et ven-ditio et tunc etiam cessio potest fieri inter absentes et erit necesse semper insinuare ut C. e. plaz ut l. consensu ff. de act. et oblig.

Si procuratori. Ex stipulatione procuratoris et ex sententia pro eo lata non competit utilis actio et sic procurator non potest agere iudicati procuratorem procurator sui ut defensoris promissio domino non preiudicat ff. de. et est no. l. ista. Secundo no. ex prin. l. quod in iudicialibus contrahitur per procuratorem domino utilis ut C. l. proxima. Secundo no. quod pro-curator datus ad agendum non potest agere iudi-cati nec potest petere executionem sine nisi ei hoc specialiter iniunctum vel esset procurator in rem suam ut hic apparet ratio est quia lata sententia fi-nitum est mandatum sibi factum ad agendum et agere iudicati vel petere executionem est novat ad quam non habet mandatum et ideo si esset procurator generalis ad lites presentes et etiam ad futuras bene posset petere executionem ex virtute man-dati generalis non ex virtute iuris directi sibi quesiti per sententiam latam pro eo hoc plene dixi in l. hoc iure ff. de solut. Contra predicta facit iste tex. qui dicit me invito non possit agere nisi dominus contradicat so. expone me invito hoc est me nolente ut patet ex l. ex floribus et sic expositio fit C. l. proxima. Venio ad ver. per contrarium et quo-que est ratio quod per procuratorem contrahitur domino non autem dominus obligatur. Ideo ergo si procurator promittit iudicatum solvi facit id quod dominus facere non tenebatur quia nemo suo nomine co-nventus cogitur satisdare ut in insti. de satis-dat. § sed hodie. Secundo hoc ex quo ista l. intelligatur in procuratore promittente cum con-veniebatur alia actione quam reali nam in re-ali cogebatur satis dare de iure antiquo ut l. si cum heredem ff. de fideius. et ibi per dy. et per glo. l. uni. C. qui satis con. tex.

in dc̄o §. sed hodie q̄ facit mētione de iure
antiquo ff̄ oz ut est de iure antiquissimo
s'm verā opi. Item hoc intelligit q̄n procurator
nō habuit in mādatis ad satis dandū
alio dn̄s tenet̄ sicut ex cōtractu institutio
ut j. de institor. ꝑ totū sicut. l. 1. §. sig-
nator de act. emp. Ultimo videt̄ quod
sō posita i fi. l. nō sit bona ut glo. dicit
credit q̄ pt ēē bona rō sit formādo cā
q̄n dn̄s pt cōueniri iudicati tn̄ nō tenet̄
ex stipulatione ut i procuratore dictū est. nitto mi
hi potat cōueniri in stipulatione q̄n nec iudi-
cati potest cōueniri. Bartolus legū docto.

Si actor. Ista est bona et nō.
.l. et sic hoc intendit pt d̄s
eligere dn̄m potius q̄ procuratorē
in rem suā si eū putat legali-
orem. h. d. ad ex^a h'ui9 l. glo. primo post
exempla ꝑ. l. de illo de noxali et petitus sit
l. eciā §. item si quis dolo ut est sub l.
nec ulla et de istis exemplis nichil dicit
glo. sed transit ad aliā positionem et po-
nit casū i eo qui conuētus uenit ea in-
tendi iudiciū ut i glo. Item lex glo.
reprobat q̄ in l. illa nō venit ut procurator i
rem suā sed ut dn̄s ista eadē reprobatio
congruit exemplis positis i l. allegatis
i prin glo. Sed nō ista l. cū glo. quod in tali-
bus in quibus aliquis venit ad defen-
dendū aliū ꝑ suo int̄ et suo int̄ ēē nō
ex mādato q̄ faciat a conuēto nō pt ei
opponi q̄ dn̄s est legalior nec h't locū di-
stinctio h'ui9 l. ut i omnibus exemplis supra posit
quod bn̄ nō. Ergo ponit glo casū i emptore
hereditatis ubi licet creditori cōuenire eū
ut herede. Istud reprobat glo. q̄ nō pt h'es
cōuenire emptorē nisi sponte velit ut l. ij.
de h'e. ut auct. ven. postea sustinet immo
posse eū recōuenire ꝑ. l. si quis in re
q. e. licet nō principaliter cōuenire. Finaliter
glo. dampnat q̄ cā recōueniri nō pt
eū sit procurator i rem suā ex cā lucratiua
ut j. si quis rem suā q. e. Hugo i appellatu
suo et dn̄s ia. bu. post eū tenet istam opi.
et dicebat q̄ hic emptor sponte se offere-
bat ad defensionē tn̄ actor pt si wlt po-
tius herede eligere quā ipm̄ licet sit procurator
i re suaz et est optima. Tercio nō potest
ṗo casū ut in glo. ista ē eciā bona sed
lex procedit melior. Pone ergo casū simplr̄
qui cōuenire aliquē venit aliquis ad eū de-
fendendū tanq̄ procurator in rem suā volens q̄d
ad eū spectet cōmodū et incōmodū certe
si actor wlt pt potius eligere dn̄m q̄
ipm̄ procuratorē ut hic. Op. glo ergo p'h
hoc nihil refert facere procuratorē in re suā
sed immo q̄ hec lex debet intelligi q̄n plus
dn̄s est legalior et alr̄ nō vn̄ sup. hoc di-
sputabr̄ at. j. ult. Ēē et iste est allegata
glo. Contra istā. j. est. B. e. l. 1. §. intus vbi q̄ nō
wlt ꝑ se defendere pt ꝑ procuratorē. Item contra
l. istam ē q̄ amicus pt quis defendere et
liberare in iudicio ut j. ti. ij. l. soluendū et
de solut. l. soluēdo. Sed hoc declaracionē
dicas quando quis venit ad defendendū aliū
tanq̄ defensor vel nomine alieno et reū princi-
palem liberandū et nō cogit̄ quis tale

isto mō admittit̄ ut l. si mādato §. 1. j. may
et nō ꝑ hoc dat ubi in rem actio j. 1. i pa
q̄d sicut contrariū dicit glo. in l. libito in fi.
de negotiis g̃s et j. dicā tangit̄ i l. nō so-
lū in prin. j. e. sz aut venit ad defendendū eū
tanq̄ procuratorē in rem suā nō ut p'mus li-
bet̄ et actio nouet̄ et h't locū l. ista ut i io
ultis disputet̄ que sit legalior ꝑsona hic
est casus dn̄ dicat dn̄m potius cōueniret̄
et sic anq̄ eius ut procuratorē recipiat post
q̄ eū erat receptus ut procurator in rem
suā nō posset actor petere dn̄m venire
ad aliquē articulū q̄ euictionis rei nō debet
preiudicare huic procuratori in rem suā post
q̄ notū est adulario at. l. iij. j. de nouat.
et ꝑ dn̄m i l. suū filij §. 1. j. de le. j. et B. de
tractat. l. fi. et quod nō. i l. cū empt in
prin. B. de pac. et ibi dixi. Sed nō venitta-
q̄ simplr̄ procurator ēē nō debet admitti illa
disputatio que pa sit legalior q̄ pt indi-
stincte se defendere ꝑ aliū ut l. 1. §. intus B.
e. Sed si in iudicio ēēt facienda aliqua itō-
gatio dequa nō scit melius veritatē dn̄s
q̄ procurator ēē posset iuberi ad principalē veni-
ret dn̄s hic est tex. i l. fi. B. e. ut deberet
mitti ad dn̄m ubi est ut l. generalit §. h'ui9
de pupillis B. de iur. iur. et hoc patet ex
eo quod procurator i rem suā iurat ipē de calū-
nia ut nō i l. nō solū in prin. j. e. Sed
procurator simplr̄ nō ut l. ij §. sancimus ꝑ procura-
torē B. de iur. calū. iō i ꝑsona procuratoris
i rem suā ab inicio de hoc disputatur ne
actori preiudiciū paret̄ quamque quis venit
ad suscipiendū iudiciū in se suo noie nō tā-
q̄ procurator simplr̄ ut in rem suā neq̄ tanq̄
defensor ꝑ quod aliud q̄ actor nolebat cō-
uenire liberat̄ et tūc ista disputatio que
sit ydoneor ꝑsona nō admittit̄ ut i rubr.
pottis i prin. glo. ꝑbat̄ i l. sed si lex §. ite
si in re. j. de peti. heredi. preda nō i procuratore
i rem suā ex parte rei quit si ex parte actoris
dn̄s ia. bu. dicebat idē ut aū lis cōtest. posset
reus accipere et disputare et de legalitate
ꝑsone ꝑ hanc l. postq̄ aūt reus ipm̄ ad
misit ut procuratorē in rem suā nō posset pe-
tere ut verū et principalis q̄ eius factū pro-
curatori i rem suā nō debet preiudicare ꝑ ea
que dc̄a sūt ꝑ hoc j. de alie. i mu. ca. fac.
l. pt. 2 fi. et istud puto verū licet ei indicat̄
in dc̄a l. fi. dicē simplr̄ aliud ēē in procuratore
i rem suā ex parte actoris. Quādo actor dicit
dn̄m legaliorē procurator dicit i rem suā
se legaliorē cui incūbit onus ꝓbandi glo.
ultima tangit et nō sol. Respondeo ei qui allegat aliq̄
ēē legaliorē ad fundandā intētionē ut plu-
rimum suā incūbit ꝓbatio ut l. de ꝓbat. l. ei
qui et B. quādo ciu l. sunt §. q. preci et i glo.
Sed alr̄ ꝓbat̄ unū ēē legaliorē alto glo.
i l. fi. B. e. ut dicē q̄ ille quātū ad hoc vr̄
ydoneor qui melius veritatē nouit sed illa
glo. procedit in procuratore qui semp tenet̄ facere
cōpare principalē in h'ui9 i quibus melius no-
uit veritatē cū ipē de calūpnia iurat sed i
procuratore i rem suā nō procedit quapter ergo
ꝓbari quod ꝑsona dn̄i sit legalior ꝑsona
procuratoris in rem suā durior est cautio que
ponit̄ in l. 1. in fi. et l. se. de alie. iuuni ca. fac.

Actoris hic ponit^r casus unus spe: lis in quo pcur pt age iudicati

Si quis Si pcur succedat codep nato in cui no fit executio expo nato hereditaria repetet a cosi: dibus h. d. Cuo modu codepnadi pcuratore sub condepnato te pcuratorio noie aut/ ut hic s. condepnato in pn quod intelligi qu executio codepnatois nec patit at secus ut no in l. nichil. C. hec. Exº no q in pcuratore no fit executio nisi succedat dno videbis in l. plautius J. ce ter: cio no q pcur intuemes ciam post lite cotes condepnat^r ut hic colligit glo. dixi in l. fur: ti § qui alieno ee. h. t. Op q no possit agi mandati q madatu est morte finitu so glo. teneas pmu q madatu fuit a defuncto ut tex innuit expsse Cuo qn executio fiat in pcuratore utrum fiat tanq in herede dni aut vigore directe qua tenebat^r glo. dicit ciam vigore directe pt tu ita dicit glo. ij. sup no reculare videas est ergo quod pcur te: net^r actoe iudicati directa licet no effi: cacit que tamen efficit^r efficax p succession ut hic et in § addictio allato in glo. ite hic directa actoem iudicati ut ee. l. si pcur

Primus Cuo q si ptes hnt una re coes possunt dare unu libellu ut couenire uno libello q apparet hic du dicit uniq litis fac hoc l. sup iter § cassius et q ibi dixi l. de ac... plu. ar. q hoc l. de iudi. l. no... et de re iudi l. de uno quoq Exº no q quilibet pt dare suu pcuratore Ad hoc op l. iudi sol l. tali § plures glo. soluit ex qua no sequi aduiteou ee utrum causa ex q agit^r hnt in toto i una psona aut in ptibz et in pmo requirit^r unus pcur/ aut in ptibus et loqt^r iste § Bartolus l. doctor excelle

Julianus p constitucoz si pcurator vi revocari pmus h. d. Op C. de testa. tu l. si apre so. glo. et hic et ibi Exº op l. de tutel l. cu tenerel glo. soluit pmo aliud in curatore ut ibi aliud in pcure ut hic so soluit q ide sit in pcuratore et cura: tore ad lite q post lit cot no pt revo: cari pcur sine ca cognitoe ut l. post lite ee. c. sic nec curator ad lite ut l. contraria et ista tenet dy ibi Exº hac so. no duo so quod iste § loqt^r in pcuratore facto ad ex iudicalia ut ad lite an lit cot na p lite cotestata no videt revocatus p con: stitucoez si q hoc no pt sic ... codem no revocari curatore ad lite p ut revocat^r pcur quod est no/ na curator simpl^r datus no pt revocari nec alius sibi adiungi nisi causa cognita ut l. cu C. qui da. tu. pos et sic dut a pcuratore secus in curatore ad lite an lite cotest ut hic vides Item facit q licet minor no posset ee curator ... ut C. qui da. tu. pos. l. minor tamen po: test dari ad lite sicud pt ee pcur quod dic ut ibi p doc Bartolus doctor leg

Pluribus p ista l. apponit^r in: stris clau^a ... quod no sit me: lior condicio occupantis et quod p unum ceptum fuerit alius posset psequi et finire de quo hemus hodie expt. sum in c. si duo de pcur. lib. vi Cont glo.

quomo dicat^r occupari ... p lit cotestatoe hec innuit tex du dicit pcepit q imputat cotestati ut l. q amplius § rem ra. ha. Con. hoc op de l. si quis a milites § de nox. glo. no sol. dic hic tractat^r de pccupacoe officij ibi de alio pnudicio generando ut no. p dy. § delci l. si ptibus Cuo quid si dedi plures pcuratores nec fuit dcm in solidu dicit glo. q quilibet admittet^r p pte et est expssu in dco c. si duo de pcurator. li. vi Contra hoc facit l. credi: tor § duobus l. man. glo. dicit q ibi dcm fuit insolidu tu dic qn madat^r unu at. qua negocia pcuratoria ee no intellr in soli: du nisi dicat^r ut hac glo. et dco c. si duo sed si madat^r negociu ... ee secus ut l. i § si ... si ptes § de exer. et ibi dixi ita pt intelligi dcus § duobus p hoc § de cur. bo. dan. l. pt Cuo quid si dati sunt duo pcures et unus cofitet^r et alius negat dic p Jnno. de hoc ex de pcur. c. i. ut in l. glo. et p dy in l. cosilio p in fi. de cur. fur. et vide ea hac l. dicta c. si duo ubi hec l. et eius md declarat^r Bartolus legu doctor:

Servum quoque Servus et filius fa. pnt constitute pcuratore in hijs que ipsi facere pnt h. d. Bartolus

Publice Ista § format se ... dividit^r p glo. in ptes tres ut in ca putz Op ad crime publici iudicij dicit ut l. pte §. ad crime de publ. iudi so. ille § loquit^r qn ex crime venit imponenda pena capitalis vel alia usque ad relegacoez exclusive sed qn imponit^r pena minor pt intuenire p: cur ut hic et l. pima aut p alia causa Cap nec obstat hic du dicit nam et in capitalibus dicit quia intelligi quod veniebat ad aliena: das ca. ... no causas ... et iste § dividit^r in tres ptes et loqt^r in tribus dictis casibus ut in glo. que est clara ista lec. repehendit Ja. de ra. et pe. et eu sequebat^r mar. sili. et cy in l. reos C. de accu. et dicut simp^r quod ad crime publici iudicij quod ... que pena in pona^r alia q pecuniaria no pt intuenire pcur et hoc pbat pmo p § ad crime qui loqt^r simp^r so p l. i. aut p aliu ca. ... ubi dicat^r quod no pt intuenire pcur ubi ingerit^r pena mortis vel alia usque ad relegacoez na nisi sic intelligeres quod dictu usque pona^r inclusive lra male staret q cu dicit mortis cophedit dapnacoez in metallu et deportatore ut l. sed et si quis § rei capitalis ee. si quis causa ... ad hoc rut doc. ... q dco mors sit intellr sicut in l. traligo C. de translat. ... pba^r p l. fi. C. de in ius ubi est spa: le in illustribus psonis ergo in contrariu ... sed ad illa rut quod de eu q illud quod dicit glo. ubi imponit^r pena relega: tois vel minor intelligit^r de qualibet pena pnata secus si imponat^r seu imponi pos: sit pena afflicta ut ictus fustis vel si: milis ite pba^r p l. ij. ee. c. ubi cu reus pe: cuniaria ... dicas vel secus ergo ubi no est causa seu pena pecuniaria sed certe quod ibi deficit supplet^r p alias l. sed iste § rndit Ja. de ra. et eius sequaces quod loquit^r tantu in uno casu .s. de eo qui venit ad alligadas causas absentie sed ista lec. no est vera quod apparet ex tex qui dicit hec va facientem q eo et innocentia ...

no 2º q pr / pnt^r ... / le pponunt

m̄ ū ipō p̄e r̄legacois p̄t
ɔ̄uiator Iusticie

m̄ p̄e r̄legacois p̄t ipōi
illustribz

q̄d admittit̄ ad absente ū sua
p̄t ferri q̄d eum

q̄o ad eum p̄dictus

sanctum loquit̄ ergo de eo qui allat cau-
sam et excusat Innocenciā nō allat cau-
sam absencie vn̄ cont̄ onēs tenet opi glo. mouet
ergo cause disputacionis teneo opi· Ja de ra·
q̄ casu ubi imponit̄ pena relegacionis nō
p̄t interuenire p̄cur̄ et sic in dc̄a l· ibi an
p̄ali ca· app· dicto ultz pont̄ inclusiue
q̄ p̄bo p̄ textū l· fi· ·ff· de minor̄ quibus al·
fi· C· de minor̄ ubi in crime· ī iniuriarū ipōit̄
pena relegacionis et tn̄ nō p̄t interuenire
p̄cur̄ nisi illustribus p̄sonis ut dc̄a l· fi C·
de minor̄ et sicut dicas licet possit imponi
pena relegacionis vn̄ est tn̄ alia potest ipō·
ni ·s· fustigacionis et p̄pt̄ dubiū nō admit·
tit̄ p̄cur̄ dico quod hoc ē v̄um q̄ ī illust·
bus nō p̄t imponi talis pena ut l· moris
ff· iste fere· ff de penis et nō est colūne et
in istis penis arbitrijs illud vr̄ ee certū
quod est usitatū ut fustis nō ī ff pena
grauior et si dicas ex ea potest augeri istud
nō sufficit q̄ s̄m hoc in illo casu admitti̇t̄
vnq̄ p̄curator cū semp̄ posset augeri pena
q̄ est v̄um nō obstat iste ff· q̄ eū intelligo
sicud nō tr̄ ff glo· et Ja· de ra· q̄d hic nō
loquit̄ in p̄curatore sed in defensore sine
mandato et loquit̄ hic in om̄ gn̄e causarū
demendo siue pecuniario siue capitali siue
contineat penā relegacionis siue aliā ubi·
cumq̄ absens p̄t dampnari nā casu ī crime
capitali quo absens p̄t dampnari ut plene
dixi ī ff· ad crime dic̄ q̄o quod iste ff hoc
dicit vtrumq̄ p̄t scilicet sūma ī absente quū
sit cū quilibet admitti̇t̄ casu sine manda·
to ad ostendū de eius īnocencia hic
dicat quod loquat̄ de eo qui venit sine
mandato quod aparet dū dicat a quibus·
cumq̄ defendi quasi dicat nō curo cū
mandato ut sine et in fi· ibi quibus v̄ba
q̄ eo faciente nō cura quis sit cū man·
dato ut sine maxime ut fecit fuius ut
liber quietta q̄a ut nō quietta p̄sona q̄bo
ista lex p̄ q̄ casu nemine hoc facere debz
Judex et potest hoc ex officio suo ut ī auc·
qui sēt C· quo et q̄n vide ibi p̄ questionem
v̄itate et l· ampliorē ff· p̄te de app· licet
glo· ibi spale eē dicat sed quid est spa·
le ī eā appellacionis p̄t fri sūma et ideo
Judex in quirit v̄itate q̄ absente si p̄t suo
officio multo magis quouis veniente et
de īnocencia docente et istud vr̄ tene in·
no· in c· venientes ex̄ de actu si dicis
Quo q̄ dixisti p̄curatore nō posse inter·
venire ibi imponit̄ pena relegacionis et
nō dicis quilibet admitti Respō quelibet
admitti ad īnocenciā excusandam nō
quod possit facere aliquid p̄ quod absente
p̄iudicaret̄ et iō nō admitti̇t̄ ut p̄cur̄
qui noceret et p̄dest dūo ut l· nō solum
·c· sed tamē quilibet ad informandū iudicē
vidėt̄ q̄o q̄d ubi imponit̄ pena pecuniaria
admittit̄ p̄cur̄ Sed q̄ iudices cont̄ volut
p̄curatores admitti dicat volumus q̄ veniat
p̄ncipal qui melius nouit v̄itatē p̄ l· fi·
C· e· et quod dixi in l· si actor C· e· q̄o
cont̄ hoc dabat remediū dūs Ja· bu

ut fiat iustrum p̄curatorium limitate ad so·
rudū ex quo aparet p̄curatore instructū ee
de v̄itate sed ut puto hoc nō sufficeret q̄
v̄itas colligit̄ ex aspectu ut l· de in ff· tormē
·ff· de q̄o· ad istud aut nō p̄t constitui p̄cura-
tor p̄t cognitio p̄ iudicē nisi inspiciat̄
p̄sona p̄ncipalis vn̄ erit in arbitrio iudicis
an faciat eo p̄e ut nō Vltio nō glo· que
dicit quod admitti̇t̄ quilibet ut ·s· miner et
fecit de istius excusacionis effectu dixi p̄te ī
dc̄o ff· ad crime Queritur quid releuet ista ex
cusacio p̄ p̄ posito constat iudici de impedimen·
to processus factus cont̄ contumacē est ipō
iure ultus dixi nobis ī l· ij· ff· si quis ī
iudicio si quis cauė et nō ī l· ɔtra de re
iudi· veliana dixi ī dc̄o ff· ad crime vide
petitur alias q̄o que p̄ut hic ingeri
sed nō expedit q̄ ibi plene s̄psi / Bartolus

Dicit pretor Juris consultus volens di·
cē de effectu mandati p̄curatoris dixit p̄mo
de p̄curatore rei p̄ quo dūs satis dedit
in l· filius ff fi· ultz hic licet in aliquo
nulla dixit de p̄curatore actoris nā p̄o in·
tendit dicē de mandato p̄curatoris actoris ut
p̄sequit̄ ultz ad l· pomp. et p̄mo ponit
edictū quod h̄t duo capitula p̄mū de de·
fensione / s̄m de caucōe de rato / p̄mū capitulum
exponit̄ ultz ad l· nō solū ff· i· ibi in·
cipit exponere s̄m capitulum ultz ad l· pomp Quero
quid si ille cont̄ quē agit̄ nō vult sta·
tim reconuenire utz possit capere a p̄curato·
re caucōes de defendendo in eā reconuencione
glo· quod sic ī l· et iō ff· si verū amo·
ni ī textu l· in uit. ut in glo· ultimo ·nō· ·cont
ut text ij in l· de app· C· e· q̄ nulla l· cauet̄
de caucōe de defendendo et l· et iō ff· si lo·
quit̄ de caucōe iudicatum solui q̄ p̄stat p̄cur̄
reconuenitur sicut quilibet p̄cur̄ rei p̄ hoc facit
quod nō glo· l· c· l· sed et hec ff· defendi p̄
requirit̄ ī conuencionis pono q̄ veni de terra ista
mittit p̄curatorem ī franciā si deberet tales
dare causa reconuencionis forte ille diceret se velle
petere magnā quantitatē et sic nō repperiret
fideiussorē quod eēt iniquum tu tene glo·
p̄ l· i· C· de satis dacōe ubi est tex nisi ca·
uillet̄ / p̄ si tenet̄ defendē quādo petet̄ q̄o
tenet̄ satis dare de defendendo ut l· ī omnibz
ff· de iudi nec obstat ī quentibus q̄ vn̄ hic
dicat q̄ pretor hic dicat boni viri arbitra·
tu defendat si ergo p̄tor ut iudex videt
equū nō eē nō coget eū ad caucōes et p̄ hoc
tollit̄ cauillaco quorundā qui dicūt ī credo
reconuenire dūm ī cā capitali In illa nō
potest eū defendē q̄o audiri nō debes q̄
p̄cur̄ nō tenet̄ eū defendē nisi arbitrio
boni viri qui nō arbitret̄ eū defendi n̄
in causa ī q̄ lex p̄mitteret ar· l· vir bonus ff·
iudi· sol· et p̄ ista tex p̄t dici Quod si quis
h̄ret mandatū ad agendū tm̄ apposita ista
dicc̄ taxatiua quod talis p̄cur̄ nō deberet
audiri nā de iure tenet̄ etiā defendē ut
hic quod nō p̄t q̄ p̄hibitus a dn̄o ergo nō
audiat̄ ut l· mutus ff· et pena ·f· c· Sed si
eēt factus p̄cur̄ ad agendū nec eēt apposita
dicc̄o taxatiua tm̄ p̄cedat mandatū nā tacite
v̄r mandatū et l· sic submitti ut hic q̄ ·f· c·
l· ad rem et l· ad legatū quod nō p̄ glo· l· si
defunctus ff· fi· ī p̄ma glo· C· c· Sed q̄d

q̄d fiat iust
ɔ̄sulitur hic

liceret procurator ad defendendu talem vide ex
c. § constituens ubi tex et glo et plenius p in:
nocentium glo. Sed hic dicit hic quod procurator actoris cavet
de rato utrum hoc sit verum simpliciter dicit glo. non
sed ita demum si est dubium de mandato ut
l. i. C. e. quod est verum quando de mandato
constat bonus vir non arbitratur cum satis
dare et ista cautio debet prestari arbitrio bo
ni viri ut l. non solum ff. ti. i. e. Bartolus
Equum hic incipit iurisconsultus expone
verba edicti et primo exponit illa eius nove
verba edicti et bene hoc intendit Ex hoc procura
quis vel et bene hoc intendit Ex hoc procurator
in re sua non factus ex necessitate nec ex ca
lumniosa nec fraudulenta tenetur defendere in ca
reconventionis hoc dicit Primo queritur quis dicatur procurator
in rem suam facta ex nota glo. patet ex
et tales sunt in tribus casibus in c. co. cui in:
dicto fuerit hereditas bona sint adiudicata
et causa nota debitori ut l. famuli hereditatis
l. plane ut et iudice exequente nota sub
l. plane ut et iudice exequente nota fil.
data in solutum aliud non requiritur ut C. qui fil.
ut sub a. l. i. et l. admo. pro ff. idem videt
l. de re iudi. Et non quod iste procurator in rem sua
ex necessitate utitur exceptionibus et causa replicationibus
ex persona sua ut l. idem ff. qui satis. l. mag
et l. procura procurator ad exhibendum ff. a. l. rem
ra ha. et l. sed si ff. item si rem de peter hered.

Siquis in rem videbis quod
procurator in rem suam agit procuratorio
nomine idem in l. plane famuli hered.
quod est verum in narratione sed i
effectu conclusionis concludit sibi ut puta
peto te condempnari mihi dicto nomine ad dandum
et solvendum mihi et pro mea utilitate ut
hic et l. qui stipendia C. de procur. facit B. c.
l. si procurator hoc est verum quando intendat directas
sed si intendaret utiles agit nomine suo ut
glo. dicit et bene Sed tu quero quando intendat
utiles an teneatur defendere reddere
in ca reconventionis glo. videtur dicere quod non quia
non agit alieno nomine et sic cessant verba
dicti contra hoc facit l. non solum ff. et
intendu l. c. glo. non videtur dicere quod licet ibi
videatur agere suo nomine agit tamen ad alie
num comodum intendando utiles Ex quo glo
quando non fiat fraus de qua hic loquitur lex
et bene quod utrumque fraude participavit alter e
nim dolus unius non preiudicat alteri ut l.
eleganter ff. si quis dolo l. de dolo Aliud
querit glo. in casibus in quibus procurator in rem
suam non tenetur defendere an possit sibi ob
ici exceptio compensationis ex persona constitutionis
et non videtur vide glo. in fi. dicit dominus de
tiando quod possit opponi exceptio compensationis
ex quo est in rem ut ex de re iudi. c. si
quis in ius li. vi. in ultra que mar sit
contra tamen doctor sequitur dy. C. de compen. l. eius
dit ut ibi Bartolus doctor legum excel.

Sed et hec qui agit pro alio ut
coniuncta persona tenetur in ca recon
ventionis defendere h. d. Nunc hic pro
vas quantitas que possunt agere sine
mandato Et ideo utrum sint alie persone glo. dicit
quod sic omnes que censentur ut l. i. ff. si cum
l. sed et de postul. et bene Nunc usque ad que
gradum dicantur coniuncte persone querit tangit hic
primo in e. ulti cum fi. de rescriptis et videtur dicere
quod sint coniuncti omnes usque ad illum gradum
in quo ad successionem votarentur ego hoc te
tigi l. de actu. l. i. Sed quod de coniunctis non ta
men legitimis ut de naturalibus et spu
riis primo tractat in dicto c. nulli et ego
in dicta l. i. de actu. Nunc utrum pro minore xxv
annis admittitur ad agendum coniuncta persona
glo. videtur velle quod sic in l. tutores in prin. l. de
admi. tu. et l. sic actor C. de app. si bene in
spiciatur et tangit in l. exigendi C. e. Bar
Patronus qui causa status agitur contra
admittitur procurator h. d. Bartolus legum.
Non solum sive agatur per actiones sive
per officium sive ordinarie sive summarie
debet in causa reconventionis defendi in co
petenti tribunali h. d. Et hic incipit expo
nere verbum actionis positum in edicto late acci
pitur Nunc quod cogitur defendere in eadem pro
vincia nec curo utrum sit idem tribunal vel
non si sit tamen in eadem provincia seu in eadem
terra ut hic aperte innuit tex. licet glo. vi
deatur innuere contra et hoc est verum ex statuto
hinc l. Etiam pro auten. et qualiter cogitur quis
litigare coram eodem iudice ad idem C. de
iurisdictione o. iudi. l. si idem cum eodem ff. i. sed
hic autem assumitur causa reconventionis qua ibi
ut statim dicam Ultimo nota hic glo. cir
ca advocato ut non teneatur prestare pat
rocinium si causa mittitur in alia provincia quod dic
ut in glo. Ultimo ex glo. hic videtur colligi quod
in causis summariis sit locus reconventioni na
scripta legatorum et dapi in ti sub causis
summarie ut l. si is a quo in prin. l. ut
in pos le. et l. i. in fi. l. de var et extra. cog.
primo contra ex. de mutuo peti. c. l. quod
tenent doc. in aute. et consequenter et
ibi dixi et in non obstat ff. iste quod fatio
or quod tenetur eum defendere non tamen agita
buntur iste due cause per formam conven
tionis et reconventionis ut eadem forma
procedatur hoc est quod in simul finiuntur quia
forte una est summaria alia requirit ple
nam cognitionem et ideo si aliquis ageret
ut procurator coram potestate et quis
vellet reconvenire eum in causa spiritua
li coram episcopo tenetur defendere quia est co
petens tribunal et in eadem provincia
ut hic non tamen agitabantur iste
cause per modum predictum sed separate sicut
cause simplices conventionis ut dictum est Bartolus
defendere hic incipit expone ver
bum defendat Nunc istum tex. Querit glo
de qua cautione dicat hic et videtur
de cautione iudicatum solvi quia qui actu
defendit non debet dare cautionem de
defendendo ut B. c. l. servum quoque
ff. ait pretor et nota l. i. x. ff. Bartolus
Pretor procurator cogitur pati se lite
contestari nisi causa cognita recusavit
h. d. Nunc que compelli pati se defendere Et no
ex fine intellectu quod destructo antecedenti
destruitur consequens Nunc circa quod quis
habebat mandatum ad agendum tenebatur
defendere destructo hoc quod non tene
batur agere ex aliqua iusta causa ut quia
remotus quod est antecedens non tenebitur de
fendere quod est consequens hic in fine

usque ad quem gradum dicantur coniuncte persone

Quod utrum procurator qui teneatur satis dare de defendendo possit dicere statim volo defendere et non vult satis dare nunquid audietur glo. distinguit optime / aut qui dicat se velle pro convenire ? ut hic potest infra tempus aut non tenere medii glo. ista et inde car. et dic ut in ca. Secundo quero utrum hoc sit verum indistincte quod procurator cogatur pale defendere glo. hic clare et bene distinguit et melius quam alibi Casus quibus in judiciis teneatur pale ad factum in contentibus aut dic ut dixi in l. scriptores non dividuntur ff. de v. ob. Item ex hoc quam glo. ponit in parratore actoris quod si cavisset de defendendo anque libellum daret contractum non cogetur pale defendere quod cessaret ratio et haberet locum ratio l. non cogendum ff. cal. mus. ff. c. Contra l. ista quod non tenetur procurator in plus quam dominus ut B. c. xx. ff. sed dominus non cogetur pale defendere ut l. satis ff. de minus. non ergo nec procurator Solutio si dominus respice quod dominum possit cogi pale venire ad judicium ut l. consentaneam ff. quo et quando judex et no. in l. plerique et l. satis ff. de minus. vo. et ideo in parratore. Ultimo no. quod hec dictio per procuratorem diversis modis sunt diversi modi legendi dixi in l. cum ff. qui sibi si quis caverit Bartolus legum doctor etc.

Defendere in casibus in quibus dominus non cogeretur pale defendere nec procurator cogitur h. d. Op. iste milliones fuit quia quis se non defendit ut l. ij in fi. si ex noxa ca. aga. ergo non videtur defenderi Solutio intellige hic eo casu quo ipse dominus non possit cogi venire pale ad judicium ut in exemplis hic positis probatur in l. noxali ff. de noxal. si dominus non tenebatur quod nec procurator ut B. c. l. defendere Contra op. in eo quod dicit de operis novum ubi dominus tenetur non solum ad patiandum sed ad impetandum ut l. competit ff. i. Roma ff. quod vi aut clam So. intellige hic eo casu quo tenetur ad patiandum tantum actio non procedet ut glo. dicit Op. ad fi. quod in causa inutatoris nomine operis debeat cavere de rato ut l. de pu. quillo ff. fi. cum l. se. ff. de ope. no. nunc. glo. sal. et bene tu dic clarum hic loquitur in procuratore eius cui est facta mutatio quod defendit patiendo ne in possessione ad nocet ut ff. c. l. pomp. ff. si simplex ubi loquitur in procuratore nunciantis qui conventur interdicto ne vim faciat edificanti qui non tenetur cavere de rato sed de judicato solvendo quod est simplex rei procurator in illa causa alia plene ceta. Haut mathaz dic ut ibi dixi Bartolus doc.

Omnium autem hic ponitur quibus expositionem verbi defendat videlicet in quibus actionibus teneatur defendere et breviter hoc dicit procurator debet defendere in omnibus actionibus et una actio non debet dividi in partes defendendas secus si plures moveantur actiones h. d. Quod utrum teneatur defendere nomine futuram actionem glo. dicit quod non vide eam et non hic in glo.

quod procurator sunt constitutum non videtur constitutum ad futuras actiones Idem tenet in l. dampni ff. fi. ff. de dampno infecto. Sed procurator videtur dicere contrarium in specie et ff. i. et ff. rote aut forme ego in dicto ff. si is tenens glo. per l. qui autem ff. fi. cum l. sequenti ff. de tutelis. quod hoc B. c. l. si procurator ubi lite finita desinit esse procurator adeo quod non potest agere judicati Contra glo. unum in spectum tenetur defendere dic ut in glo. Contra glo. ff. quantum tempus finietur judicium tex. est in l. properandum ff. fuant de judiciis. Ultimo no. ex fi. huius l. quod procurator qui tenetur defendere intelligitur sive per se sive per alios quod ad quamlibet actionem potest dare unum defensorem Item no. quod defensio unius actionis dividi non potest quod intellige sive ea que no. in l. si quis cum procurator ff. unus B. c. ex quibus distingue aut ab initio convenitur unus aut plures si unus aut pluribus actionibus aut una ut hic si plures aut illa actio habuit ab initio originem in persona unius aut in persona duorum ut hic in dicto ff. unus Casus adictas quod jurisconsultus a ff. non solum usque hic exposuit ff. defendere et verba illa boni viri arbitratu sit quod bonus vir arbitrabitur in competenti tribunali et eodem modo quo tenebatur dominum defendere et per plures defensores quando sunt plures actiones non quando una et hoc totum est arbitratu boni viri Bar.

Non solum procurator qui debet defendere debet etiam respondere eo casu quo dominus teneretur et eius resulio et taciturnitas ei prejudicat h. d. Hic dic quod procurator debet respondere ubi teneretur dominus respondere Contra rationes fuit statute juramenti de calumpnia ut in aut. de his qui ingre ad app. ff. fi. sed principalis jurat de calumpnia ut C. de iur. calump. aut. principalis et l. ij ff. sed si pro procurator. ergo principalis debet respondere et non procurator hujus tenore est facta tota prima glo. que ponit suam distinctionem ut enucleat intellectum primo possumus dicere quod hec l. loquatur in interrogationibus que fiunt ante litem contestatam sed juramentum de calumpnia prestitur in ipsa litis contestatione ista lex restringit nimis ista l. Item licet ante litem contestatam non prestitur juramentum calumpnie universale tamen prestitur juramentum calumpnie super quo libet actum ut B. de iur. ca. l. i. unum eet eadem ratio cum interlocutionem in se nunc est quod l. ista loquitur ante litem contestatam et post Quero primo utrum procurator ante litem contestatam respondere interrogantibus ipso si actor non vult sed vellet quod compareret principalis ut quod ad eum interrogaret interrogationes quod forte sit melius certare audire ut l. fi. C. c. fi. et B. c. l. si actor et C. de iur. iur. l. generaliter ff. his de pueribus Sed si vult quod respondeat procurator et videtur procurator cogi ut hic Contra an procurator possit petere dilationem ut certificetur a domino quid respondeat distingue aut fuit citatus ab initio procurator et potest impetrare dilationem ut C. ubi de cri. agi oportet aut quia in persona et quod ibi no. et ff. de procuratoribus c. dilectus / aut fuit citatus dominus et tunc aut constituit non ex proposito ad quid et ideo

eadem rõe qz nõ potuit instruẽ procurã[torem] aut
fuit tractatus spalis et tñ debuit mitte procurẽ
instructũ quid rñdeat et ideo nõ debuit da:
ri sibi dilatio immo si non vult rñdere punie[tur]
dñs ut contumax / ita nõ p[er] immor i. e. dilatus
c. r. sc. ex de proc. [Secundo] mõ pt intelligi
ista lex in interrogatiõibus que fiũt post litẽ
cont[estatam] sed obstat dca obiectio de eo quod dixi
de iuramento calupnie ad quod rñdet glo.
qz hic pt intelligi in procurẽ in rem suam
fuit ab inicio qui cogit[ur] defendẽ et iurat
de calupnia ipe sine utili sine directa agat
sicut plac. cont. idem nõ in l. ij. §. sed si
procurẽ C. de iur calup. io ipe debet rñ:
dẽ poñoibus hec deum vñ est nisi qz fu[it] p[ro]:
cur in rem suam fuit ab inicio ad mittus
sed an posset adultarius dicẽ dum ee le:
sed et sup hoc disputẽ[tur] [Q]ue forma ad:
uersarios et sup hoc disputẽ & forma ad:
si actor. C. e. [Septimo] mõ pt intelligi i procurẽ
simplici qui satis dedit p se ipo vñ ipe
de calupnia iurat nũto rñdet sm quosda
glo. reprobat et bñ ut hẽo in ea [Sed] hic
quero quid si ee defendit sine mandato
et satis dedisset p se glo. vr dicẽ idem
quod dñs deberet iurare si tamẽ aio no:
uandi non intuenit qui animus in dubio
nõ presumit[ur] de defendere sine mandato qr
non est facta nouatio puto quod si est co:
tentus actor qz procur iuret et rñdeat quod
procurator posset hoc facẽ et tenet[ur] ita in:
telligo dictam . azo . cũ procur posset cum
in eũ fiat executio ut l. plaurius i. c.
[Sed] si actor vellet qz reus ipe iuraret et
rñderet nõ cogẽt[ur] reus venire ad iuradũ
et rñdendũ sicut qlibz tercius in iudicio
agit[ur] ut l. de pbacõibz l. eũ a quo C. de:
dom l. interrogari nõ autẽ quod posset iura:
re de calup. ad calompniandũ aio illud iu:
diciũ ipm reũ nõ astringat ut dca l. pla:
tius i. e. [Tercio] mõ pt intelligi in procura:
tore simplici tñ cõtrariũ obstat tamẽ qz dñs
debet de calup. iurare ad hoc pt rñderi qz
hic loquit[ur] qñ iuramentũ calup. pt remitti
tacite ut l. ij. §. quod obsuari C. de iural
calup. [Quarto] pt intelligi hec l. sm iura an[ti]:
qua sm que iurabat procur et nõ dñs ut
i. de damp. infec. . l. qui bona §. pt et hec
hec l. corrigi [Quinto] mõ pt intelligi qz licet
sit additũ qz debet iurare principal[is] pdca
nõ tamẽ colligit[ur] quod nõ debeat iurarẽ
procur immo debet iurare ut l. rem nõ nouã
C. de iudic et io si vult pt rñdere actor
poñoibus qz satis placet [Sexto] pt intel:
ligi qz fuit constitutus procur ad iuradũ ut
ex de iur calup. c. ult. li. vj. et eẽ posset
etiam procuratoris nõie rñdere poñoibz [Septimo] et
dic quinto qz illud quod dñs debeat rñdẽ:
re est introductũ in fauorem actoris vñ
si vult qz procur rñdeat sine iurat de ca:
lupnia sine nõ cogẽt[ur] rñdere ita loqu[itur]
hic [Ultimo] potes ulto dicẽ qz hec l. loquit[ur]
in procuratore qui nõ hẽt madatũ expsl:
sũ ab hoĩe ad defendendũ sed defendit
ex necitate l. ut qz agit ut l. seruũ §.
ait ptor C. e. ad cuius interptacõez est fac:
ta ista lex et ideo cũ actor agit ipm procura:
torem ad defendendũ non sponte defendẽ
cogit[ur] admittẽ eũ ad iuradũ de calupnia

et est ad rñdendũ poñoibus et ipe cogitur
rñdere ut hic et in tali procuratore nichil
vr immutatũ de iure nouo p quo optime
facit qz iste procur magis vr hẽre madatum
a l. q[uam] ab hoĩe ut l. fi. de fimctus §.
fi. C. e. glo tamẽ in l. sed hec §. 1. C. e. vr
dicẽ qz hẽt ab hoĩe p quadam cõsequẽci:
am qz induat mag[istratus] l. q[uam] hẽo sicut ergo ad
ministratores lãnũ iurat de calup. ut l. ij.
§. quod obsuari de iura. calup. ita iste qui
hẽt madatũ a l. et ita pt loqui hic / opi:
tamẽ ista est noua [Quo] et reuocã in du:
biũ utrũ iste qui venit ad iudiciũ p alio
ad defendendũ eũ sine madato et satis
dat vr alterius obligacõez nouare et ipm
liberare [Respondeo] ut intelligit[ur] ex hac prima glo.
aut venit et satis dat de necitate et nõ li:
berat reũ facit eñ id ad quod tenebatur
et sic non videt[ur] agi quod fiat nouatio ta:
ãte ut expssa ergo et ut l. ij de nouac
aut venit sponte et sine madato et tunc
vr fieri nouatio ut instit. qui mo. col. ob. §.
p[ræ]t et C. de nouac l. fi. [S]ubdit glo. quod
talis nouatio ex parte actoris nõ pt fieri
eo madante ut stichum §. fi. j. de nouac
istud dictũ pt hẽre duplicẽ intellectum
primo quod licet sit deum quod ille qui de:
fendit sine madato et satis dat uideat[ur]
facẽ aio nouadi hoc deberet intelligi ac:
tore volente nõ eo inuito et iste est bonus
intellectus pbat[ur] i. l. si madato §. l. j. man
et qz doc C. ubi in rem act. l. i. tamẽ glo.
dicat cõtrariũ in l. liberto §. l. j. de negg. gest:
dixi in l. si actor . C. e. / [Secundo] mõ pt in:
telligi qz licet quis libet reũ inuito et tr:
ansferret[ur] obligatio de uno in aliũ nõ pt
fieri nisi eo mandante ut l. stichũ in fi. j.
de nouac et hoc vr voluisse ista glo. /
[V]eniõ ad sam glo. magna dicit[ur] hic si
defensor rñderit ut tacuit tenebit[ur] [Q]uo
quis tenebit[ur] Glo. huius timore diligẽt
aut rñdit hẽredem eẽ aliquem eũ sit et
tenet[ur] utrũqz istud est vm in procuratore
qui hẽt mandatũ ad defendendũ ab hõe
ut a lege de quo loquit[ur] illud prĩ et ergo
dixi / quz rñdet nõ eẽ hẽredem tñ sit et
isto casu prõdicat dño si habet mada:
tũ si nõ hẽt madatũ nõ prõdicat tñ
possessionẽ amittẽ facit ipe autẽ procur
respondens semp tene[tur] vide glo. primũ
qz dño prõdicat si hẽt madatũ intelligo
si hẽt madatũ expssum ad sic confitendũ
nam in generali madato nõ venit qz quis
delinquat et tñ rñdeat ut l. i. §. si
procur C. quodcũqz iur et l. si procur j.
de con. inde. [I]tem quod dicit quod si
non hẽt mandatũ nõ prõdicat intelligo
non prõdicat i. dño ipe autẽ procur nõ te:
net[ur] qz cõmitti[tur] stipto de defendendo qz
non videa[tur] defendẽ / [T]ercium quod dicit de
p[er]dendã possione tene sm opi. glo. qz
qr fic me dactũ possio nõ pdit[ur] sed solũ
si quis mchil eca possionẽ dicens se nõ
possidẽ eũ possideat et hoc casu cõfessio
seu rñsio ~~cuiuslibet~~ procuratoris prõdicat:
dño si hẽt madatũ spale ad sic rñdendũ
pdat cont dicit quod infra proximo meb°
dicet[ur] et ibi solua / [Q]uibz rñdit eũ esse

heredem cum non esset heres isto casu tenetur ipse procurator defendere in actione personali et preiudicat domino donec probetur contrarium. Contra hoc est quod supra proxime dixi non cum vere habet mandatum ad litem respondendum ergo dominus non preiudicat nisi habuit speciale mandatum. Solutio ut ergo dixi notatur in l. i. ff. si procurator quod alterius iuris quia certum est quod actus procuratoris cadat ad delictum non preiudicat domino nisi habuit speciale mandatum. Ita loquitur quod Iustinianus in precedenti membro. Fuerat enim cum esse heredem cum non esset et sic presumptio[n]atur eum deliquisse ex mandato sed quando factum procuratoris non constat esse delictum preiudicat donec probetur contrarium ita loquitur istud membrum. Convenio enim cum tacite heredem affirmabit confessionem seu responsione procuratoris ut verum cuius respondit cum non esse heredem et vere non est esse non tenetur nec procurator nec dominus.

Unde procurator non respondit sed tacet tunc potest in solidum conveniri ut l. de etate ff. qui tacuit. ff. de inter. ac. et hic committitur cum sic tacito ob rem non defensam ut l. si defensor ff. rem rato ff. de iure iur. ut dicit glo. Certe cum ista taciturnitas sit delictum puto quod illud quod hic dicitur tenebitur scilicet procurator tamen non dominus nisi habuit mandatum ad sic tacendum pro ea que dicta sunt et hoc verum quando interrogatio fuisset facta ipsi procuratori secus si dominus esset interrogatus et misisset procuratorem ad respondendum qui non respondit tunc tenetur ipse dominus ipse enim respondere tenebatur et eius est contumacia ut l. si pater ff. tuto ff. man. dixi in d. l. i. ff. si procurator ff. quod alterius iuris. Ultimo dicit glo. et bene quod ubicumque ex mala confessione procuratoris preiudicetur domino tenetur procurator actione mandati. Bartolus legum.

Qui alieno glo. continuat ad superiora et hec h. d. procurator actoris cavet de rato si est dubium de mandato h. d.

Oppo. quod non debeat caveri de rato ut ff. rem ra. ha. l. ne satis dato et C. de liti. da. l. i. et ff. e. l. si procurator So. istud verum est quando est dubium de mandato secus si esset certum ut in contrariis probatur ff. l. i. C. de procurator. Hoc probatur per textum nam verba edicti loquuntur simpliciter de eo qui agit nomine alieno nec exprimit sit procurator ut no. Item dicitur quod debet satis dare boni viri arbitrio sed quando constat de mandato bonus vir non arbitratur quod interponatur satis datio que committi non potest ut l. hec stipulatio ff. dividimus in secundo ca. ita loquitur dicta l. satis dato ff. rem ra. ha. Concludimus ergo tres casus ponit glo. Quandoque constat quod quis non habet mandatum et tunc non admittitur ut l. si pupilli ff. videamus ff. de nego. ge. fallit in coniuncta persona ut l. sed et hec in prin. ff. e. Idem intelligunt quidam de amita ut tangit glo. in dicta l. sed et hec. et C. in l. exigendi C. e. Item fallit in l. non tantum ff. de app. et l. i. C. si per vim vel alio modo. Quandoque constat quod habet mandatum et tunc admittitur sine cautione de rato ut dictum est nec obstat l. ex eo ff. de op. no. nun. quod licet ibi videatur esse procurator tamen de mandato dubitatur ita dicit glo. et bene. Item fallit quando habet mandatum seu dubitatur an sit sufficiens ad id de quo agitur ut l. illud ff. de minoribus. Item si habet mandatum

sed dubitatur an sit revocatum ut l. vulgo ff. de admi. tu. predicta in procuratore ex parte actoris, procurator vero rei in distinctione cavet de iudicato solvendo ut l. i. C. de satisda. Tres dubitationes ponit glo. et bene dic ut in ea. Tercius casus est quando est dubium de mandato et tunc admittitur procurator cum cautione de rato ut hic et C. e. l. i. Sed istud opp. de l. qui ita ff. i. ff. ad treb. so. dicit glo. ibi speciale tu dicas quod ubicumque per cautionem de rato non est cautum reo debet constare de mandato per dictam l. qui ita ff. i. ubi cum heres cogeretur adire hereditatem ad petitionem procuratoris de cuius mandato dubitatur et dominus postea non haberet ratum nec esset cui fideicommissum restitueretur hereditas et heres maneret implicatus oneribus et licet haberet regressum contra procuratorem ad interesse hoc sibi non sufficit quia implicaretur litibus ut l. minoribus ff. de minoribus. Dicas secundum hoc in actione reali procurator rei non admittatur cum cautione de rato quia non est cautum ei qui agit quia si possessor non haberet ratum non potest fieri executio in re sed solum in estimatione quod est contra casum ff. l. proxima ff. sed et his. Solutio si procurator solvit interesse quod reus possessor ratum non habet adhuc posset possessor conveniri ut l. si ullum glo. fi. ff. de peti. heredi. et l. Sabinus aut Papinianus ff. si dolo ff. de solutio. Sed si ponas casum quod per hoc auferetur actori ius petendi rem a reo non admittetur cum cautione de rato exemplum ego remedio cautione contra possessorem fuit absolutus appellatur in causa appellationis venit aliquis ad defendendum et cavet de rato certe non admittitur nisi constet de mandato ratio quia absoluit sententia iam lata pro reo remaneret firma et ab isto procuratori non possum consequi nisi estimationem et nemo debet cogi vendere rem suam et illa carere ut l. rebus ff. rerum amo. et l. nec omne de iur. delic. cum similibus. Iste declaravit glo. de eo ff. l. proxima ff. sed et his et C. in l. i. C. e. admittatur ergo cum cautione de rato quando per eam cautum est adversario alias debet docere de mandato ut dictum est. Hoc fallit dicit glo. primo in omni eo qui se dicit habere mandatum publicum et in hoc verum dicit in auth. de collat. ff. cos et C. de man. prin. l. i. Secundo in eo procuratori dato ad solvendum vel recipiendum hoc puto falsum per legem fi. sive in prin. ff. rem ra. ha. et ibi plenius dixi. Secundo circa hoc querunt quidam primo quando dubitatur de mandato et cuius oneris est ut procurator debeat probare mandatum vel caveat de rato an adversarii. Glo. ponit hic tres opi. finaliter declarat quod sit in electione procuratoris et bene. Secundo quando est dubium de mandato glo. hic et l. i. C. e. dicit per negationem et affirmationem ut l. fi. C. qui ad li. pos. non lic. et l. post rem ff. de transac. et C. de fide in strumentorum l. pactes apocis. Istud non est verum quod secundum hoc ut nullus procurator admittetur sine cautione quia semper reus negabit eum esse procuratorem si mandatum non ostendat ut omnes admitterentur nam si asserit se procuratorem et reus negat admittetur cum cautione de rato apud doctores. Solutio ad primum quando ostendit mandatum taliter quod non potest tergi aliqua contradictione clari negacio non facit rem dubiam ut notatur in l. post rem ff. de transac.

Ad secundum quod allegat se procuratorem et adversarius contradicit fatentur omnes doctores procurator non dicatur dubia per negationem verum est ad commodum negantis non ad eius incommodum quod est hic

Quando se procurator dicit absque mandato

Si(?)

op

op 5

qo

qo

qo 5

q[uod] p[er] eius negationem faceret adversarius cum posset admitti cum cautione de rato quod alias non posset dicendum est quod tunc est res dubia q[uia] ex p[ar]te p[ro]curatoris apparet l[itte]re ut instrumentum de cuius fide so[lum] dubitatur vel p[ro]batur p[er] unum teste[m] vel licet aliqua alia iudicia p[ro] p[ar]te p[ro]curatoris ita tenet doc[tor] codic[is] s[ed] fran[ciscus] acc[ursius] voluit sustinere glo[ssam] di- cens q[uod] tunc differretur ius iurandum ut ff de iur[e] iur[ando] l[ege] admonendi et diceretur ec certum de mandato sed non placet q[uia] iuramentum p[ro]curatoris licet ipsi p[ro]curatori liceret ut p[ro]desset tamen d[omi]no non noceret ut l[ege] nam postea in fi[ne] et l[ege] seq[uenti] de iur[e] iur[ando] et sic non esset tantum. Quid d[icen]d[u]m p[ro]betur madatum p[er] v[er]ba dicere quod solum p[er] in- strumentum ut p[er] l[itte]ras non p[er] testes q[uia] appareret q[uod] si testes examinaretur inter p[ro]curatorem et reum conventum non p[re]iudicaret d[omi]no absenti glo[ssa] ex c[ontrario] et c[etera] et facit in l[ege] si p[ro]curator ff e[odem] t[itulo] dicent q[uod] p[otes]t p[ro]bari etiam p[er] testes p[otes]t enim constitui p[ro]curator cum ut l[ege] i C[odice] e[odem] ergo p[otes]t p[ro]bari aliter q[uam] p[er] instrumentum et istud esset indubitatum vim si tractaretur de p[ro]bando mandato contra eum qui eum constituit sed si est contentio inter ipsum p[ro]curatorem et reum et tunc obstat fortis r[ati]o petri Sed dicas sicut iudex delegatus de cuius delega- tione dubitatur est iudex idoneus cognoscendi de legitimatione ipsius iudicis ut l[ege] p[re]ses ff si contra ius vel uti pub[lice] et C[odice] si quis in ius vo[catus] non ie[rit] l[ege] ij ita p[ro]curator de cuius ma- dato dubitatur est ac l[ege] p[re]torem et p[er]sona sumat quoad p[ro]bandum madatum suum et sic d[omi]no contra illa dicta vel testium sup[er] est solum actio falsi sicut esset si p[ro]baretur p[er] instrumentum. Quod aliter in- terponitur ista cautio de rato ideo quod d[omi]n[u]s ha- beat ratum quod ad cogetur habere ratum si ipse li- tigasset ar[gumentum] l[ege] sed et hec ff de rene[?] C[odice] et hic est casus l[ege] non distinguemus ff pr[incipio] ff de arbitris nam qui litigat coram arbitro non cogetur actor ut reus ratam habere s[ente]ntiam arbitri si vellet solvere penam et non debet cavere rem ra- tam dominum habiturum. Que quod si p[ro]curator vellet cavere sub hac exceptione si apparebit eum non esse p[ro]curatorem dic ut l[ege] interque[?] ff pr[incipio] ff de damp[no] infec[to]. Bartolus legum doctor ex[cellentissimus]

Sed interdum si aliquis agit nomine suo ad commodum alienum cogitur cavere de rato h[oc] d[icit]. Bartolus legum doctor excellentissimus

Queritur apud hec verba is ad quem ea res pertinet referuntur ad dominum et heredem eius non ad creditorem hoc d[icit]. No[ta] q[uod] hec dic- tiones hic ponitur ibi sicut ibi xpus crucifixus est et alii duo latrones. Bartolus legum doc[tor]

Si status In causa status procurator cavet de rato sive sit ex p[ar]te actoris sive rei h[oc] d[icit]. No[ta] q[uod] in causa status admittitur procurator. Sed no[ta] q[uod] excipiendo dicatur aliquis facere contu- meliam. Op[ponitur] ad primum C[odice] de appell[ationibus] col[lationibus] l[ege] i. So[lutio] ut in glo[ssa]. Op[ponitur] ad tertium ff de carbo[niano] edic[to] l[ege] iij ff quod si ille glo[ssa] non solvit/ dic q[uod] ibi illa exceptio non dicitur facere contumeliam [quia] status sui ex de hoc non litigatur sed bene facit contumeliam bonorum ut hic et ideo non differtur ex senatus consulto carbon[iano] et ibi patet et illud indicat glo[ssa]. ad quorum si p[ro]iecisti me non mirigamur[?] in tali causa utrum excipiendo tamdam in pena et videtur hic q[uod] no[n] quod est verum si respectu illius iuris committi ut l[ege] amplius rem ra- tam et l[ege] quo enim C[odice] h[oc] t[itulo] alias secus ut dicta l[ege]

iij. Facit quod not[atur] in l[ege] si lucius ff tres p[re]dicta l[ege] ff ad treb[ellianum] et l[ege] qui fide ff de tractat.

Ultimo vide glo[ssam] q[uod] habetur aliquatenus corrupta ut in ar[gumento] contra l[ege] ij iij ff quod si illo ff de carbo[niano] edic[to]. Venio ad sequentem glo[ssam] et op[ponitur] quod non sit necesse satis dare q[uia] s[ente]ntia la- ta in causa status p[re]iudicat omnibus ut l[ege] i ff generum ff de sta[tu] ho[minum] glo[ssa] sol[vit] dicit in ea qua non p[ro]batur in l[ege] cum non iusto ff de col[latione] decla- randi glo[ssa] an in hac cautione debeat inseri certa quantitas et dicit q[uod] sic et bene ex q[uo] non q[uod] ubicumque litigatur super eo quod est inex- timabile sicut libertas debet in cautione in- seri certa quantitas ut l[ege] ij in fi[ne] ff qui satisd[are] co[gantur]. Querit glo[ssa] an hic debeat cavere de iudica- to solvendo dic ut in glo[ssa]. Bartolus legum

Est et alius In causa restitutionis in integrum cavetur de rato et iudicatum solvendo Barto[lus]

Item edit procurator actoris de suspecto debet cavere de rato licet non de facili admittatur sine speciali mandato h[oc] d[icit]. No[ta] q[uod] qui contra reum agitur ad aliquid quod non impletur solutione sed iudicis s[ente]ntia procurator rei debet cavere de rato est enim eadem ratio que in procuratore actoris nam illud quod petit reus vel actor s[cilicet] ut absol- vatur sola s[ente]ntia impletur ideo sufficit sibi cautio de rato ita ut in casu huius l[egis]. Credo non quoad suspecti tutoris est civilis qui agitur ad re- vocationem tamen quod apparet hic q[uod] p[otes]t inter- venire procurator secus si ageretur ut puniretur q[uia] est criminalis ut ff de ad[ministratione] p[er]iculo tut[orum] in l[ege] i ff ite[m] solet esse p[er] hoc cognoscas coram quo iudi- ce debeas dare libellum suspecti sicut in matrimonio si agitur contra uxorem solum ad separationem thori propter adulterium dicitur causa civilis ut ex[tra] c[ontra] c[etera] hic secus si ageretur ad eam puniendam idem si agitur contra clericum ad remotionem ab ecclesia ut ex de resti[tutione] c[ontra] ex p[ar]te et ibi no[tatur]. Quod quod in causa su- specti qui agitur ad revocationem sit criminalis contra absentem ut hic in tex[tu]. Op[ponitur] quod causa suspec- ti non sit famosa ut l[ege] hoc enim ff de suspec- tis So[lutio] intelligitur qui petitur removeri ob dolum. Contra op[ponitur] q[uod] non requiritur speciale madatum q[uia] semper expedit litigare p[er] procuratorem ne infa- metur ut l[ege] furti ff qui alio[s] de his q[ui] no[tantur] infa[mia]. So[lutio] glo[ssa] q[uod] fidelius agitabit p[er] se dic ut in ea. Ultimo hic tex[tus] facit contra id quod dictum in l[ege] rerum furtim ff ti[tulo] i vi- de quod debeat q[uod] condempnatus absens fit infamis ergo condemnatus ea fame est si simpliciter considerat non autem si condempnetur p[er] procuratorem ut condempnet absens sed aut cancellatio tollat effectum diffamie si qua esset d[omi]n[u]s Ja[cobus] bu[tri]. disputavit quod sic q[uia] cancellatio tollit omnem effectum eius quod cancellatur ut l[ege] cancellaverat ff de his qui notantur de le[gatis] dixi ibi ff l[ege] fi[nali] de sen[atus] con[sulto] pal[ladiano] quod intellige verum si cancellatur ideo q[uia] tantum sibi remittitur secus si cancellatur ideo q[uia] solvit condempnationem q[uia] tunc non cancellatur nisi respectu q[uan]titatis solvere et cancellatio limitatur ut dicta l[ege] cancellaverat dixi de hac in dicta l[ege] fi[nali] C[odice] de sen[atus] con[sulto] pal[ladiano]. Bartolus legum doctor excel[lentissimus]

Pomponius quedam cause re- quirunt speciale madatum que hic ponuntur h[oc] d[icit]. No[ta] casus hic et in l[ege] precedenti in fi[ne] in quibus non ad- mittitur procurator sine speciali madato alios pone hec in ea de procur[atoribus] ff primo

m[andatu]m non ... qui non admit- titur procurator sine speciali mandato

istud p[ri]n[cipio] loq[ui]t[ur] in inte[r]d[ict]o de liberis introduce[n]:
dis ¶ Quid quid si agat[ur] int[er]d[ict]o de libris exhi:
bendis glo. dicit quod idem [con]uenit cum q[ui]a
vertit[ur] nomi[n]e [pre]iudicium est eum [pre]paratoriu[m]
ad istud exhibe[n]di autem est unde in quo uterq[ue]
est [pre]iudiciu[m] Bartolus legum doctor etc.

Si stipuletur op. glo. et v[idetur] quod ista
stip[ulati]o non possit co[m]mitti q[uia] no[n] intelligit[ur] eius
qui stipulat[ur] quod ratum habeat[ur] so[lutio] ut in glo.
G[uilielmus] vil. de cu[nio] et ia. bu[tri]g. legu[n]t alio mo[do] ut cess:
sat ista obiectio q[uia] hic [pro]cur[ator] no[n] recepisset
petebat caueri sibi id[eo] debet caue[re] de rato
q[uia] forte reus absolue[tur] Bartolus legu[m].

Sed et his qui alium defendit i[n] ac:
tio[n]e reali etia[m] de rato debet caue[re] h[oc] d[icit]
no[ta] q[uod] ubicu[n]q[ue] p[er] caut[i]o[n]e[m] iudicatu[m] solui no[n]
est cautu[m] actori etia[m] [pro]cur[ator] rei cauet de
rato ¶ Scias no[n] modu[m] [pro]nu[n]cia[n]di i[n] actio[n]e
reali et p[er] [con]seque[n]s modu[m] formandi libel:
lu[m] [pro]nu[n]ciat[ur] enim res actoris e[ss]e id[eo] debet
in libello peti q[uod] iudex declaret rem ad
actore[m] [per]tine[re] iure d[omi]nii simile in l. ex di:
uerso ff. si de rei ven. de peti. her. l. lic[et]
no[n] tu[m] p[ro]p[ter] hoc repbo libellu[m] eor[um] qui petu[n]t
reu[m] [con]dem[n]ari ad rei restitutio[n]e[m] ut l. i.
in p[rincipio] ff. de rei ven. et l. qui restituere etc.
Ultimo no[ta] q[uod] id quod meu[m] est no[n] p[otes]t
e[ss]e alterius eode[m] t[em]p[o]re ut hic in fi. ¶ op. cau:
tio de rato no[n] int[er]ponit[ur] q[uia] certu[m] est [pro]cu:
re[m] no[n] h[abe]re ma[n]datu[m] ut no[ta] s[upra] l. i[n] [pri]x. §. i. glo.
sup[er] verbo de rato dicit quod hic erat
dubiu[m] de ma[n]dato [pri]ma glo. dicit quod
constabat hic eu[m] no[n] h[abe]re ma[n]datu[m] et
sic uide[tur] iste glo. adinui[ce]m [con]trarie alia enim
dicit si dubitet[ur] so. in [pro]curatore ex p[ar]te ac:
toris [pro]cedit quod dem est s[upra] l. [pri]x. §. i. In
defensione ex p[ar]te rei etia[m] si no[n] h[abe]ret ma:
datu[m] debet caue[re] de rato in casibus
ut hic colligit[ur] ex l[ite]ra que dicit defensor
item si dicat se h[abe]re ma[n]datu[m] et hoc du:
bitat[ur] simil[ite]r cauet sed qu[ando] e[ss]et certu[m] no[n]
cauet ¶ op. q[uod] [pro]cur[ator] rei no[n] cauet de rato
ut l. no[n] cogendu[m] ff. ti. i. c. so. illa e[st]
regula fallit hic et in aliis casibus q[ui]b[us]
h[abe]mus s[upra] l. [pri]x. et regula[ri]t[er] ubi p[er] caut[i]o[n]e[m]
iudicatu[m] solui no[n] est actori [con]sultu[m] ¶ Dices
in q[ua]re no[n] est ita [con]sultu[m] actori i[n] reali ac:
tio[n]e sic[ut] in [per]sonali glo. [est] mirabilis ut
[con]stes in ea ex hac glo no[ta] q[uod] [con]dem[n]at[us] ad
sp[eci]em da[n]da[m] in actio[n]e [per]sonali no[n] liberat[ur]
nisi rem faciat accipientis ita quod ad
uocari no[n] possit et si euincet[ur] p[otes]t agi ac:
tio[n]e [pri]ma ego dico etiam a[n]teq[uam] euincat[ur] si
[con]staret posse euinci uel p[er] ypotecaria[m] uel
p[er] rei uendicatio[n]e[m] no[n] e[ss]et libere traditus et
conueniri posset casus e[st] no[ta] in l. si h[abe]res
ff. de solut. ¶ Scias no[n] q[uod] [con]dem[n]at[us] i[n] re:
ali liberat[ur] sola traditio[n]e q[uia] ad illud
no[n] tene[tur] ut hic dicit glo. id quod dixi
in [per]sonali intelligas de eo qui erat ob:
ligatus ad dandu[m] secus si ad tradendu[m]
ut h[abe]mus no[ta] i[n] l. si ab emptore s[upra] de pu[b]l[iciana]
du[m] tu[m] possessio[n]e vacuam tradat ut l. ii. et
l. ro. ff. de act. emp. In glo. ibi aliqui dic:
ut in [pro]missione p[er] stip[ulati]o[n]e[m] uel tradendo ut

in actio[n]e ex empto de qua queslivit et ibi reuoc[at]
quod est uer[um] qu[ando] tenebat[ur] dare s[ed] qu[ando] tenebat[ur]
trad[ere] liberaret[ur] soluendo ut e[ss]et sicut si d[icitu]r e[ss]et
condem[n]atus ut l. i. in p[rincipio] ff. de act. emp. ¶ op.
quod hodie no[n] debet caueri de rato cu[m] [pre]stet
iur[amentu]m de calu[m]p. ut C. de iura. calu[m]p. l. i. §. sin.
aut[em] et sic v[idetur] h[abe]re ratu[m] glo. soluit duobus
modis ut dicas q[uod] est necessaria cautio i[n] illis casib[us]
in q[ui]bus ad hu[n]c hodie iurat [pro]cur[ator] de calu[m]p.
ut puta si ei est ma[n]datu[m] ut si defendebat
ex neces[sitat]e ut dixi s[upra] l. [pri]x. in p[rincipio] ¶ Quid utru[m]
in rei vendicatio[n]e sufficiat iudice[m] [pro]nu[n]ciare
rem actoris e[ss]e glo. v[idetur] dic[ere] q[uod] no[n] nisi ad:
dat tota[m] certe sump[tu]r [pro]nu[n]ciando de tota re
v[idetur] [pro]nu[n]ciare ut l. si in rem in. ii. glo. ff. de
rei ven. et ff. de exc. rei iudi. l. si quis actio:
ne in p[rincipio] et ibi tenet pe[trus] et [con]uenit et est casus
s[ecundu]m d[omi]n[u]m in l. legatis ff. de le. ii. Bartolus doc.

Rati habitionis ¶ Exceptio[n]es [pro]curatorie
debent opponi an[te] lite[m] [con]testata[m] no[n] post h[oc] d[icit] no[ta]
q[uia] iste exceptio[n]es sunt dilatorie ut dicit glo.
¶ op. C. de consor. eiusdem li. l. ii. so. ibi in [pro]cura:
tore qui interuenit post lite[m] [con]testata[m] hic aute[m] a[n]te
dicit glo. et no[ta] dicunt tu[m] doct[ores] q[uod] p[ost] lite[m] [con]t[estatam]
si pate[re]t[ur] aduersarius [pro]curatore[m] aliquos actus
face[re] qui respiciant merita cause no[n] posset pete[re]
postea cautione[m] eade[m] r[ati]o[n]e sicut hic no[n] potest
pete[re] post [con]testatio[n]e[m] ¶ op. C. e. l. licet so. ibi loq[ui]t[ur]
de hac exceptio[n]e in no[n] es [pro]cur[ator] ista se[m]p[er] potest
opponi cu[m] reddat iudiciu[m] retro nullu[m] ut d[ict]a
l. licet C. e. q[uod] cu[m] declaratio[n]e debes scire q[uod]
exceptio[n]es [pro]curatorie sunt nulle que[m] opponu[n]t[ur]
ex [per]sona opponentis constituentis q[uia] forte
erat minor uel similis et ista no[n] p[otes]t opponi mitte
postq[uam] aliquis actus est celebratus in fauo:
rem constituentis secus si in eius dapnu[m]
ut l. no[n] co[m]minus C. e. et ibi p[er] doc. ¶ Quandoq[ue] op:
2 ponit[ur] r[ati]o[n]e eius qui est constitutus [pro]cur[ator] et
tu[n]c si nullo mo[do] poterat e[ss]e in iudicio q[uia] sicut
ut s[er]uus et ista exceptio poterat se[m]p[er] opponi
q[uia] reddit iudiciu[m] retro nullu[m] ut l. ii. §. i. s[upra]
qui sat. co. Sed si aliq[ui]s no[n] p[otes]t e[ss]e in iudicio
3 tu[n]c debet an[te] lite[m] [con]testata[m] opponi ut l. filiusfa.
ff. ad uell[eianum] s[upra] e. et C. e. l. ita demu[m] ¶ Quandoque
opponit[ur] r[ati]o[n]e cause i[n] qua no[n] d[icitu]r [pro]cur[ator] posse
constitui et tu[n]c dic ut C. de adult. l. quis
et dixi in l. p[ro]p[ter] §. ad eum ff. de pub. iudi.
3 ¶ Quandoq[ue] opponit[ur] exceptio cautionis no[n] [pre]stite
et hoc est uera ma[teri]a aut [pro]cur[ator] interuenit an[te] lite[m]
7 [con]testata[m] aut post ut i[n] glo. ¶ Quandoq[ue] opponi[tur] exceptio
tu no[n] es [pro]cur[ator] et hic aduertendu[m] aut de hoc
fuit semel disputatu[m] no[n] tu[m] declaratu[m] sed fuit
admissus [pro]cur[ator] cu[m] cautio[n]e de rato et no[n] p[otes]t
6 amodo sibi obici quod no[n] sit [pro]cur[ator] ut l. in[ter]
quos. ff. at[ti]co ff. damp. infec. ¶ Quandoq[ue] fuit di:
sputatu[m] et decisu[m] q[uia] instru[mentu]m fuit admissum
et tu[n]c idem quod no[n] p[otes]t opponi ab aduersario ut
l. si. C. de fide. instru. et p[er] sumo[n]t[ur] i[n] c. cu[m] [con]
1 stim ex. de [pro]cur. ¶ Quandoq[ue] de ma[n]dato fuit q[uesi]tu[m]
et tu[n]c ista exceptio tu no[n] es [pro]cur[ator] se[m]p[er] potest
opponi ut C. e. l. licet licet enim sit dilatoria
et no[n] possit opponi post lite[m] [con]t[estatam] tu[m] q[uia] red:
dit iudiciu[m] retro nullu[m] ou[m] dicit lite[m] no[n] e[ss]e [con]t[estatam]
et q[uia] quis no[n] impedit[ur] qu[in] posset opponi et
hoc dico si etia[m] aduersarius sciret eu[m] no[n] e[ss]e
[pro]curatore[m] et taceret q[uia] cu[m] no[n] p[ro]cedat ex
volu[n]tate sua eius taciturnitas et ratihabicio

nichil operat^r ut l. si expulsu ff. de app. in uno tamen preiudicaret sibi scia eius quia non posset conueniri ab aduersario procur. tamquam deceptus ab eo. Sed opp. et vr sibi hec quod plena procuratio non possit limitari quia si est non est necesse dicendi si non est non habet plenariam limitam ad hec dissuciendum respondeo ista contentio utrum sit procurator ut non est inter procuratorem et eum contra quem agit uel agit^r procuratorio nomine habetur immo ipse suo nomine dicat dicat se procuratorem ita ut dicit glo. l. licet C. e. et ex hec si litigaret^r cum procuratore minoris ut certe et procuraret^r quia non esset procurator non posset peti procurator in integrum restitucio quia istum articulum non examinat procuratorio nomine dominus sed nomine suo tamen predicta que dixi quod hec excepcio tu non es procurator non potest opponi iudicio ab aduersario contra quem agit sed ab illo cuius nomine litigauit semper potest opponi nisi docetur de rati habitione ut mandato ut l. si procuratorem C. e. et l. si procurator ff. rem ratam haberi. quamquam opponitur excepcio procuratoria tamen forme et tunc si defectus in forma esset tamen licet qui redderet mandatum nullum dic ut est procurator si non redderet nullum exemplum in procuratore facto ad agendum tamen ut dixi in l. sum ff. ait pretor C. e. tunc deberet opponi ante litem contestatam sicut alie excepciones dilatorie.

In hiis autem Committitur plene ad mittitur^r sine mandato non constat mandatum h. d. Bartolus doctor legum excellentissimus.

Fratribus et parentibus causa congnita agere permittitur h. d. . . . Querit glo. utrum cum agit inter debet renunciare vellegiano et vr quod non quidem contra et illud est tutius ar. in aut. iure et cui qui multi . . . quo . . . Quid quod filiis dicat glo. secus quia filii putant habere tutores sed si ponas filios esse maiores et impeditos morbo licet eadem ratio que in fratre g. est. Bartolus.

Licet in popularibus In accionibus popularibus procurator dari non potest nisi ad priuatam utilitatem agentis pertineat h. d. Quod illud casu . . . eius hec in glo. . . . quod in ff. ad . . . ego dico quod in dubio in publicis iudiciis ex parte actoris nisi persequatur suam ut suam iniuriam non admittitur procurator scias tamen quod acciones populares post litem contestatam efficiuntur ipsius agentis ut l. si cui ff. de v. sign. . . . puto posse dari procuratorem. Barto.

Ad actionem In omnibus que competunt ad vindictam potest constitui procurator. Bar. h. d.

Ex obligatione Obligacio ex contractu mandati parit accionem mandati nisi ex necessitate precedentis contractus mandatum fuit subsecutum h. d. Quod est ratio quod ex nouo mandato non oritur accio mandati respondeo quod fit ex necessitate primi contractus nam emptor hereditatis tenetur defendere heredem ut l. ij. C. de here. uel accio uen. et l. hereditate ff. de donat. quod si mandat ei mandat sibi id ad quod tenetur ergo non oritur accio mandati ut l. mayl. ij. ff. si. et sic satis dat pro eo hec etiam facit ex necessitate quod qui procuratorem facit si est principalis debet pro eo satis dare illa eadem ratio est in fideiussore qui dat procuratorem dummodo Opp. glo. de l. si mandatum ff. si. ff. may so. glo. et bene quod licet mandatum non fuit gratuitum nichilominus qui suscepit dominium procuratorem quo ad hec quod possit agere contra alium non tamen dicitur mandatum quo ad hec ut pariat accionem mandati inter mandantem et mandatarium ut hic et ff. natalis ff. . . . ff. de . . . Bar.

Is cui hereditas qui habet utiles potest facere procuratorem cum qui habet directas h. d. Bartolus legum doctor excellentissimus.

Sed et dominum Qui habet ius in re potest dominum illius rei facere procuratorem hec dicit Barto.

Porro Unus ex correis potest alium procuratorem constitutere actiue et passiue h. d. Opp. C. e. l. . . . so. hic quot sunt rei tot sunt obligaciones et acciones ut l. eandem in fi. ff. de duo. reis. et l. tercia in fi. C. e. . . . sed in principio l. est solum una accio ex parte actoris que potest exerceri pro quolibet de parte et quod hec aparet quod quedam que hic fortius in glo. non soluitur bene pone quod unus ex reis excedendi . . . sibi constituetur fecit alium procuratorem an possit glo. dicat forte quod non ut hac l. in principio quod est uerum nam potest alium facere procuratorem ad accionem suam ipsius constituentis procurare que est separata ab ea que competit procuratori . . . l. erat una et eadem. Bartolus.

Si plures in iudiciis diuisoriis plures unum procuratorem dare non possunt h. d. Uel aliter unus non potest esse procurator condempnari et eius cui fit condempnacio h. d. Quod quod unus non potest esse procurator actoris et rei Item non quod procurator interueniens post litem contestatam debet condempnari quod colligitur hic ut dicit in glo. ut ibi in textu agatur dicat glo. ergo erat lis contestata sic in l. si quis cum procurator C. e. et l. qui . . . in prin. ff. e. Item non quod tam ex parte actoris quam ex parte rei sententia debet ferri in personam procuratoris debet enim condempnari reus ipsi procuratori procuratorio nomine dominum quod aparet hic dum dicat et adiudicaciones et condempnaciones hec dixi not in l. furti ff. . . . glo. contra secus in tutore duorum pupillorum ut l. accipientis ff. de aut. tu. dicit glo. quod ibi pupilli non agebant inuicem . . . quod satis admitti potest ut dic quod in tutore de necessitate non apponuntur verba sunt sed in procuratore sic ut l. cum qui ff. si actori de constit. petu. Ultimo non quod unus non potest scalmet ludere ad calculos ut ad tablas quia non reperiretur quis esset vincens uel victus.

Reo latitante si unus velit defendere reum non committitur stipulatio ex clausula de defendendo h. d. Bartolus legum doc.

Mutus et surdus Ceu generaliter quilibet potest procuratorem constituere qui non reperitur prohibitus h. d. uel aliter in genere permissiuum omnia intelliguntur permissa que specialiter non reperiuntur prohibita h. d. Opp. si hoc eodem est prohibi:

toriu ergo qui dicit sibi pmissu debet hoc pbare ut l. j. de colle illic. z. l. i. in fin. j. ti. i. & ut in glo. duobz modis et quelibet est bona. Bartolus legum doctor ext.

In popularibus. Qui agit ut quilibet de populo non tn defende pcise h. d. Quo modo agendi in popularibus actionibus ut dicat in libello talis tanq quilibet de populo et credo non q licet agat tanq unus de populo non agit procuratorio noie et io non cogitur defende. Et q° an cogat defende ipm pcise glo. q sic non aute hoc singlare ipsius popli quod posset ee vim si agit ad comodu rei publice ut l. non solu. ff. inrodu. & c. sed si ageret ad comodu suu in ca. bus quibus post contestatioem pena aplica sibi tut non tene pcise defende noie populi neque ad eius utilitatem agit Bartolus

Is qui minor ad petendu curatore pt facere procuratore et si dubitat de mandato admittitur cu cautioe de rato h. d. facit l. dunis in fi. j. qui pe. tu. facit q id quod quidunis in fi. pt p se pt p procure ut l. filiusfa in fi. & c. et l. fi. quoq c. ti. sed minor pt p se pete curatore g° et procure ad hoc constitue pt. Op. quod ista stipulo de rato non possit committi ergo &c ut j. e. l. non cogendu in fi. & et bu. Bartolus legum doctor excel.

Penult. tenet hic glo. q si facio procure ad agendu videor eciam face ad defendendu et p hoc dicut quidam q si facio procure ad agendu tn quod talis procuratio non valet ut satis puto quod videat procuratori mandatu quod defensione suscipiat non dico procuratorio noie dni sed quod assumat defensione tanqua defensor simplr. iudicatis i l. qui fun. de iudi. act. Item puto quod mandatu ad agendu tn valet quid cu si actor nollet reconvenire et quid si procur non obstante quod sibi non sit mandatu sua spote velit actorem defende certe posset non tn posset obici illa exceptio mandatu non valet sed posset peti a procuratore quod non defendat et si non defendit pt peti q removeat non q non habeat mandatu sed q non defendit Bartolus doctor legu

Si patri melius est hre actoes directas q utiles hoc d. hic ff. examina hm glo. in l. quod in pu. j. de aut. tu. & de admi tu. Bartolus legu doctor

Qui non cogitur procur qui satis dat de defendendo cogitur defende si actio est tepore pitura Item ex casu potest libere non defende sed si actio non est tpore pitura et sic ea non defendit non cogitur sed stipulo committitur h. d. cu se. et pulc. Op. et vr qd v. na. et cos dicat id qd et s. pcedes hui9 timore est facta e pma glo. magna vide ea ubi etqd dicit tota glo. que sequitur est qd potiom calig i v. nam et cos qui ponitur ut sic pdox et vr contine idem cu dco. Op. de l. non cogendu ff. sabinus j. e. sol. ut in glo. Op. de l. filiusfa ff. si. & c. & ut ibi et l. sed et hec ff. pter & c. et hic Bartolus legum doctor excellentissimus hic

Non cogendum. Queritur ita queritur que est ro dubitacdis dicit ut in glo. Quo quid vertitur in cause congnitoe dicebat dns Ja. bu. hoc l. ne colludat fm hug. In istis exceptis que requirut utilitate publica non pt procur dari sine causa cognita quod tene menti

Si patri caueo que non pt committi non debet imponi h. d. ut sic cui commissa sunt aucta. cta committa videtur consequencia et ideo qui sufficientu de mandato non cauet de rato cui committi non possit stipulo h. d. Quo qui agit int dco ne ei ius fiat ptes defensoris sustinet et sic facit quod qui petit se cancellari de banno vel petit tolli tenuta accepta contra eu ut similia pro rei sustinet licet ipse ad judiciu pvocauit et sic facit q extius admittitur pro hoc l. de pu. pillo ff. qui remissione de op non mis. Secudo q stipulo que committi non potest non debet imponi ut l. hec stipulo ff. dnius ut le. no. ca. Op. et vr q possit committi stipulo ut i glo. & glo. quod procur non possit subcaube nisi p in iuria judicis. Quaqua stipulo imponi non pt illud non placet q ab inicio de hoc non sciebat et circa hoc utz in iuria judicis faciat habere stipulacoz committi dic ut in l. si sine ff. ij. rem ra. ha. vel solue domo quia hic erat procur ad edificandu et hoc collabat unde hoc videbitur sibi mandatu totu negociu ad edificatoz spectans et io committi non pt q videatur hre totu mandatu procuratorem tenebat d. Ja. bu. et tenet contra ff. Singulis posui tibi sumariu pbatur in l. cu procur j. de op. no. nu. et p hoc aparet quod procur datus ad litem licet non posset pequi appellacom ad diffinitiua ut & c. l. mutuo tn ab interlocutoria pt totu enim negociu vr sibi commissum facit j. l. ff. ite queritur Bartolus

Quum procur post litem cont. reus pt face procurez et p eo caue h. d. Ex hac l. colligit glo. q ea procur post litem cont. inscienti condepnatur & c. l. licet ff. si pces et l. si quis cu procurio & c. et c. de sen. l. i. Bartolus legu doctor.

Et ei qui qui sponte defendit pt una causa tantu defende h. d. Bartolus legu doctor &c.

Qui alium nemo est ydoneus defensor alterius sine satis datioe h. d. Bartolus dor

Item queritur. Qui defendit in aute dem cogitur defende in consequencia h. d. vel aliter qui defendit in separatorio cogitur defende i separato h. d. Quo q p in integrum restitucoez non restituitur res sed actio seu ius agendi vel tollitur exceptio obstaculum et sic duo sunt judicia ut eciam ea que dixi i sumario. Op. in integrum restitucoe est in pristinum statu reposicio ut l. quod si minor ff. restitucoe j. de minor et sic vr q primu judiciu rem debere restitui p hoc facit j. de minor. l. in cae ff. inredu ubi dr q hoc judiciu nocet cuilibet possessori hui9 timore variatur sen. hui9 l. tu dicas sic ut intelligas glo. illud restituit restitucoe quod abstulit lesio aut minor fuit lesus in dedo rem et tradendo possone et tunc p restitucoez restituitur vendicio et restituitur res et sic est unu judiciu vel bn respondit prima posicio posita hic si non fuit lesus solumo i vendendo non in transferendo possone quia forte vendidit rem

nō bar. p q ex qn̄ rerat p q
ff. veter. pr hui dūo ꝓcurator ꝑ.

de ꝓcuratoribꝫ

quā emptor possidebat et restitue⁹ solū aduē:
dicēdū nō autē restitue⁹ possessio ꝙ in ea nō
fuit lesꝯ et ita erit actū nouū iudiciū ita loq̄
fuit lesꝯ et ita erit actū nouū iudiciū ita loq̄ᵗ
hic dn̄ ba. ponendo glo. que est cōtra alij intelli:
gūt hic restitutoriū iudiciū hoc est petitū q̄d
a minore petit̄ cū petit se in integꝝ restitui de
quo uidisti ī. l. nō solū §. i. s. c. Sed predꝫ lec.
est vicior op. C. c. l. ī iuꝫ so. nō tene⁹ ꝓcā
cā ꝫ assessoris ꝙ dr̄ alia cū sit iudiciū restito:
riū sic ut hic rō ꝙ cū assessoris nō se⁹ ad prima
de ueritate sed iudiciū restitutoriū seu restitutoriū
sed⁹ ad primū ex quadā ueritate nō ꝫ ad aliud
fuit inspiciunt iudiciū restitudendi hoc est posteᵃ:
fuit inspiciunt iudiciū restitudendi hoc est poste:
ista restitutio nisi ut ueniret⁹ ad istud fuit
cū ab ī iō hoc cogitatū facit in ar. quod ad:
uocatꝫ seu ꝓcur. in prima cā debet cē ꝓcur. seu
aduocatꝫ in causa assessoris sed contrariū est ultras
ff. l. ī iuꝫ C. c. Bartolus doctor legū excel:

Procurator ꝓcur. coā ad litē tenet⁹ redd:
rōnē et restituē reliqua hoc est quod quid
eius occasione ad eū ꝑuenit et refecere ex
pensa ꝫ. d. glo. inducit in ar. ad qōem de
abaliatoribus mediolanesibus de qua q̄oe
vide ꝫ. C. de fur. l. manifestissimi §. sed cū
in sa in ista q̄oe ergo pl̄es l. sol. ma. l. fi. nō
§. quidquid ubi glo. tangit ego dico cōtra ista
glo. ꝑ textū ī. l. sciā qui ī eo. §. fi. ꝙ ꝑ cōtra
ꝑ quā l. debet declarari quod hic dicit op.
glo. de l. si possessor §. bone fidei de peti. her.
so. glo. et bn̄ op. C. may. l. i. so. ut ibi di:
stinguit⁹ Bartolus legū doctor excelle:

Si duobus vnꝯ ꝓcur. nō pt̄ agē cōtra
aliū nisi expresse hoc sit madatū ꝫ. d. op.
l. l. px so. iste §. intelligi⁹ hꝫ l. presbiterꝫ
§. si hoc spale madatū ista est vera in se. ut
manifeste colligit⁹ ex l. ita que §. c. que est
l. gay seyo iste §. alij distinguūt aut est
ꝓcur. ad exigēda debita et loq̄ᵗ hic §. aut
est ꝓcur. oīm bonorꝫ et loq̄ᵗ l. seques alli:
gāt glo. rō huiꝯ ꙙ nō pt̄ videri ꝓcur. mada:
tū ut se exigat ergo ab alio exigat dicas
tū licet nō possit exigē ī iudicio nōne pt̄
soluē sibi ipsi ipso in spali madato nō venit
ut sibi ipsi soluat secus ī gnali ut l. si re:
muneradi §. apud iuli. ꝯ. may. nūo uet pe:
cē pt̄ a se. licet sibi soluē vn̄ alij vr̄ hoc ma:
datū hoc satis vr̄ vꝫ in se tū hꝯ nō cōgruit
tercij dicit ꙙ hic fuit administrandi diui:
sa ꙙ uni fuerūt madata negocia italica alij
ꝓuincialia ista etiā est vera in se. tū nō cōgruit
lre ꙙ madatū nō cōcurrit cū idem ut uolt
tex. alij distinguūt ex quo debito agat⁹ et ꝙāū:
cedetis debito posset agi ex debito cōtractu post
madatū nō ut in sequēti l. istud nō est vꝫ
ꝫ ꝓcure licet in tutore secus ut ff. de admi.
tu. l. cū cuit ats cū ꝓcur. op. et vr̄ quod ī illo
casu iste §. ꝓcedat nā ut duo ꝓcuratores fuerūt
sit dati et vnꝯ nō pt̄ sine alio aliquid face
si nō fuit deū insolidū ut s. c. l. plurib⁹
aut fuit datꝯ vnꝯ post aliū et tūc primꝯ vr̄
reuocatꝯ ut l. si quis cū ꝓcur. s. c. so. intelligas
ꙙ hic fuerūt dati in solidū ut fuit datꝯ se.
unꝯ nō aīo reuocandi primū. Sed tūc cōtra ꝙsi
dati sūt insolidū ergo vnꝯ pt̄ agē cōtra a:
liū ut l. si plures ꝯ. ad mi. tu. facit q̄d nō ī l.
ꝫ. C. de admi. tu. so. aliud in tutoribus rō
ꙙ etiā ꝓuocat ꝑsona nō possit sibi ꝓuidē
ꝓuidet l. ut vnꝯ posset agē cōtra aliū:

Sed hic ꝓncipales ꝑ a pt̄ sibi ꝓuidē et ꝑ hoc
dicebam quod si sūt dati duo executores ultra
in testo ꙙ vnꝯ cōtra aliū debitorē testatoris pt̄
agē ꝑ dictā l. si plures spa. est alia rō ꙙ qn̄
vnꝯ executor nō uult exequi aliꝯ h̄t ꝑtatē
in totū ut ī C. s. ex te testa. l. ꝫ. si igit⁹ ille
qui est debitor sibi ut socio nō soluit nō uult
exequi so aliꝯ ī totū petē pt̄ si ꝓuis uerꝫ ista
exceptio posset opponi cūā post sunt vr̄ ꙙ sic
ꙙ hec exceptio includit in nō hēs madatū
ꝫ cer ut l. licet C. c. et nō ī. l. pomp. §. vari
s. c. ex hoc includat dicit tex. in hac l. quidnas
ꝓcedunt facit l. itaqꝫ ubi ī iuit ꙙ repellat⁹
exceptiōe ergo ī ueritate est ꝓcur. sed dicas q̄d
est exceptio facti potius ꙙ iuris dic ergo aut
sūt dati plures ꝓcuratores ad diuisa et vnꝯ pt̄ a:
gē cōtra aliū in hijs que ꝑtinet ad suā ad:
ministraciōem ut hic ꝫ cūa solucōem aut sūt
dati ad idē et tūc aut nō est dictū uel so:
intelligit⁹ in solidū et nō pt̄ vnꝯ sine alio
aliquid facē ut l. plurib⁹ s. c. et l. i. §. si
plures de exer. et may. l. denique §. si quis cū
at fuit deū et sic intelligi⁹ in solidū et tūc
aut fuit madatū ad exigēdū tātū et vnꝯ
ab alio exigē pt̄ ut dixi s. dn̄ bar. so. aut
fuit madatū uolē et tūc aut sup est ꝑsona
madātis ꙙ potest sibi ꝓuidē et vnꝯ nō
pt̄ agē cōtra aliū nisi hēat spale madatū
ut l. qui duos et l. itaqꝫ aut nō superest et
tūc vnꝯ cōtra aliū agē pt̄ ut l. si plures ꝯ. de
admi. tu. et quod nō⁹ ī. l. ij. C. de admi. tu.
et ista faciūt quod si sūt duo iudices dele:
gati ut ordinarij quod vnꝯ nō pt̄ agē cōtra
aliū de quo ff. ī nō. ī c. ꝓcedat ex de offi. de:
le. et l. de minor. l. minor aut ingratus in
ꝓi. et l. de arbitr. l. nam ingratus Bartolus

Ignorantis ꝓcur. nō pt̄
facē cōdicionē dn̄i deteriorē sed
meliorē sic ꝫ. d. cū l. sequēti:
glo. ponit tres casꝯ ī qbus pt̄
fi. deterior cōdō dn̄i ꝑ ꝓcurē dic ut ī ea
rō glo. que dicit ex quatꝯ causa ī iusta
nā ex in iusta nō q̄rit huiꝯ ut filius ꝫ q̄:
rit̄ ut l. de acqui. poss. l. qui seruus Barto:

Minor qui pt̄ in integꝝ resti:
tui nō est ydoneus defensor et
restitutꝯ ꝓncipalis ꝓdest fideiuss:
sori ꝫ. d. op. l. de minor. §. cū ma:
dato so. dicit quidam hic defendebat cum
mandato ibi sine madato et sic hic ꝓ:
curatōe ad iudicia ibi in ꝓcuratore ad negocia
cōtra hoc ꙙ ꝫ hoc minor xxv. nō pt̄ ēē ꝓ:
cur. ad iudicia cōtrariū vr̄ insti. qui ma. nō
pos. §. eadē et l. de ma. vēn. dic. l. ꝫ. collectaneꝯ
so. ibi ī ꝓcure ad negocia ita dicit glo. ꝯa
de arē et ol. secūdo cū dicit ꙙ ad iudicia pt̄
ēē ꝓcur. maior xvij annis ut dō §. eadē et l.
collectaneꝯ nam si intelligēs ad negocia nō
ēēt necē quod hīus manumittere⁹ ꙙ hīus pt̄
ēē ad negocia ut l. sīu quoqꝫ sup eodē et
hoc retere ꝫ ī l. exigēdi C. c. quidquid dicat
ꝯa. ꙙ glo. est hodie approbata ex de ꝓcur. c.
qui gnalis circa fi. li. vi. Et si dicas q̄re ma:
numitti⁹ ī casibꝫ illꝫ l. ipso ꙙ hoc is seruꝯ
cū eo gerit et ipse fideiussꝯ ꝓcurabit uideri
se liberari et a dn̄o bn̄ficiū expulsē op. C. c.
l. exigendi ubi minor admittit⁹ so. ibi est
casꝯ spalis et singularis l. quod admittat⁹
ꝓ parte absente qui debebat cōdēpnari et
admittit⁹ ibi ad plenā defensionē nō ad.

attandum causam absnac ut ibi in tex. cum dicit defensio et illo casu minor non restitu-itur ne decipiatur legibus aucte ille qui cum eo con-trahit et ita intelligitur glo. iii glo. tamen precedens generaliter loquitur ut in quocumque casu minor sine madato admittitur in eo casu in integrum non restituatur. Quero quid si fideiussores inter-dum aut donaturi glo. dicit idem quod minor non habet in iudicio legitimam personam. Quero contra glo. ista exceptio tamen eo minor quando potest opponi glo. in l. exigendi C. e. videtur dicere quod usque ad non contra opponi non possit sicut exceptio nullitatis ut l. filius ff. uctiani C. e. Sed contra videtur cum non ha-beat legitimam personam neque per se neque per alio ut l. i. C. qui le. glo. semper potest opponi ut l. ii. ff. i. b. qui sanus eo et ar. dicta l. i. C. qui le. per. Venio ad ultimam glo. dicit hic quod subve-nitur fideiussori minoris contra l. de arbit. l. si pupillus glo. solvit duobus modis in a vid quod ibi minor erat tamen naturaliter obligatus et sic non restituitur quod iure communi est ulterius vim ha-biat restitutio non transit ad fideiussores Non quod contra realem obligationem tantum minor non restituitur quod iure communi est ulterius vim habiat re-stitutionis non transit ad fideiussores sicut l. pubes. ff. de v. obl. quod est ideo quod minor non ledatur sed si aliquo casu lederetur vigore huius naturalis bene restituetur ut l. interdum ff. de con. vide et ibi dixi et l. marcellus ff. de fideius. Op. de ff. de fideius. in l. i. et l. ii. et l. in aut. in pu. ff. de minor. glo. sol. optime et distinguit quam vide et signa. Op. ad tex. et ad distinctionem glo. videtur in implicare contradictionem nam tex. dicit quod non admittitur tamquam non ydoneus et postea dicit quod sibi succurritur per restitutionem ergo potest sibi succurri quod non ledit. Resolutio tex. vult dicere si ponens istud inconveniens .s. quod admittetur tenere ad in genere l. quod resti-tuetur. Quero glo. quod in procuratore minore dato ad agendum dicit idem et bene. Quero est glo. utrum minor hodie cum iuramento sit legitimus defensor contra de cu. quod sic quod cessat ro. l. ut in aut. sacramenta et ibi non et si ad uer. ven. et hoc verum si fuit admissus potest enim ab initio non admittitur per istam l. ex eo ipso quod vult iurare et implicare se ipsum de- cipitur ut l. moribus ff. de moribus. Sum quid uitio eius induat istam l. ad quamque utrum procurator per quo dominus in mandato satis dedit debeat sat. si admittere salte unda cautione et tex. iste fa-cit quod sic in eo quod dicit B. de fideiuss. suis ergo se ipsum obligat de quo per cum in l. i. C. de satis dac. Dixi ff. inde tol. sup rubrica et re ra. ha. l. si ad defendeam Bartolus l.

Quoniam Nota quod defensor represen-tat personam vice eius quem defendit quod intelligitur in defensore voluntario nam qui defendit ex necessitate etiam ex sua persona po-test defensionibus uti ut l. idem quod ff. quatr. ff. man. et l. procur. et l. ad exhibendum ff. in rem. ra. ha. et l. sed si. l. ff. item si. rem de peti. her. dicatis Bartolus doctor exal

Neque femina In eo quod dicit tex. miles intelligit glo. ide in clico id est l. filius ff. uctiani C. e.

Procuratore utilis competitur directe h. d. Op. C. de nonacl l. iii. so. glo. quod hoc est verum in tribus casibus ibi positis tu dic quod hic contrahebat procurator in rem suam et domino ibi non Op. et videtur quod directa competatur utili ut l. quia roe ff. lite de acquirere do. so. quia utilis et directa sibi aduluantur ut directa que competit domino et utilis que competit plebani et tamen competitur utilis ut in toto titulo C. de pres. lo. temp. et ff. de usuf. quamque utilis et directa competit ad diuisa ut directa que competit domino et utilis que competit emphyteote aut feudatario et tamen una non potest alia sed cuilibet potest de iure altius liugare ut l. si finita ff. si de uec-tigalibus de damp. infec. quamque utilis et di-recta competit ad idem et tamen si utilis competit ei ad quem negotium in utilitate spectat utilis competitur directe ut hic et l. si procur. B. e. et in toto ti. ad idem quamque contra directa competat ei ad quem spectat negotium in utilitate et tamen directa competitur utili et dicta l. qua ratione ff. lib. facit quod non in l. i. ff. de loco publico fructi Bar:

Ad rem mobilem Cui committitur consequentia videtur committi ante-cedentia h. d. Bartolus legum

Qui procuratorem procurator da-tus ad agendum intelligitur ad lite conficiendum h. d. Loquitur glo. aliquis delegat causam iudici ut cognoscat cui potest sentiare dic ut in glo. quod non spectat in ti. de iud. de le. tenet contrarium ego hoc ex animo in l. a diuo pio ff. de re iudi. ubi glo. tangit causam cum committitur executio videatur committi cognitio per quo C. si contra me at uti publica l. et si non cognitio et ubi distinguo aut committitur causa simpliciter aut ut cognoscat quo casu l. loquitur illa glo. Bartolus legum doctor extr.

Procurator procurator cum libera potest omnia facere que dominus et etiam aliena-re si donationem non continetur h. d. tex. et glo. Op. ff. l. lex. et procurato-tar. So glo. hic habebat liberam ibi non et ista nam. Quero quid si concedit libera administratio in uno negotio non generaliter in omnibus tamen non loquitur ista lex que dicat procur. cum libera puto quod in illo negotio possit libere facere quicquid uult eadem ratione qua in omnibus qui habet generale per hoc C. qui ad agendum in ff. e. ti. li. vi. hoc ex-aminaui plene in l. qui rome ff. glogoniius in ff. ff. de v. obl. ubi tex. videtur tangere. Quero ad si concedit postea administratio et non dicitur libera Resolutio idem importat ut l. si procur. C. e. ubi tex. et glo. Quero quid si non est dictum libera sed permisit ei quod posset facere quicquid ipse dominus fa-cere posset certe videtur idem per l. creditor ff. mand. ff. man. Quero si in mandato mandati est dictum quod permisit se ratum habiturum quicquid per eum fac-tum fuit certe ex hoc videtur concedi libera ut l. i. C. de offi. procurator te. et ibi tangitur. Quero quid importat concessio libere Resolutio quod omnia potest fa-cere que potest dominus dummodo tamen dolus malus absit ut dicta l. creditor ff. mand. Item quod dona-tionem meram non contineat ut l. contra Iur. ff. si C. e. de par

Mandato procurator generalis sine liberalis non potest transigere ff. e. l. pro. et C. e. l. pr. so. verbum liberam tollit contrarium. Op. C. de transac. l. procuratores. glo. soluit. uno aliud est procurare aliud est legitimis administratoribus ut tutoribus et curatoribus presidibus et rectoribus et similibus. isti enim intelliguntur habere liberam ex hoc. Nota quod procurator generalis non potest de causa compromittere in alium arbitrum uel arbitratorem cum arbitramentum sit quedam transactio. ergo quod ei sit mandatum ut quod habet liberam administrationem non dico liberam sed omnium bonorum ut alius esset ut tetigi C. l. xxi. Bartolus le.

Placitus Procuratorem simpliciter non fit executio iudicati secus in defensore ff. e. Op. C. e. l. si procurator in fi. so. sententia non mandat executioni contra procuratorem sed ex vigore promissionis facte per eum de iudicato soluendo potest conueniri et exequi ut in contrario. Uso op. ex parte rei non videtur posse fieri procurator in rem suam actore inuito ut l. sicut in fi. denotatur so. ut in glo. Op. et videtur quod tex. iste sit superfluus in eo quod dicit idem erit obseruandum et huius timore quod adiunxit quod finis loquitur in defensore procedet ... in procuratore cum mandato qui satis dedit sed certe non procurator non conueniret ex sententia sed ex sua stipulatione. dic ergo quod finis loquitur in defensore qui non habebat mandatum procedens vel in defensore qui habebat mandatum et nolebat. Alius ex glo. sciatis quod in procuratore numquam fit executio iudicati ut si condempnaretur in expensis habetur aliqua inobedientia ipsius procuratoris uel habetur calumpnia factam a procuratore absque mandato ut l. i. §. si procurator ff. si quis ius non obtemperet et l. non est C. de admi. tu. contra hanc l. facit. i. c. l. procurator qui pro euictione sed solue ut in glo.

Ad legatum cui committitur et cetera. queritur videtur committi antecedentia eam et duitas personas ff. e. l. et dicit aduersus hereditatem contra quidam contra alium uero idem ar. l. cum procurator ff. de ope. no. nun. §. et C. e. l. non cogendum in fi. secundum lectura quam ibi tenui Bartolus legum doctor excel.

Procuratorem totorum generalis procurator generalis siue libera uel sine libera: li mandato non potest vendere in fi. res tempore perituras ff. e. Op. C. e. l. procurator cui libera dicebat mar. ibi erat procurator omnium hic autor hic dicit quod verbum libera tollit contrarium illud non quod fructus connumerantur inter res tempore perituras non etiam quod ad hoc ut res possit alienari non requiritur quod per certo sit tempore peritura sed sufficit quod de facili posset corrumpi facit l. ut impossibile. l. in ... ff. qui legatorum. Bartolus legum doctor.

Stiuus a persona defensoris in dominium fit translatio cum cognita ff. e. Op. quod indistincte potest ut l. licet et C. e. l. cum licet et C. e. l. procurator et l. nulla. glo. subaudit maxime sed quia istud non placet ponit aliam solucionem hic dicit quod contraria loquitur in procuratore cum mandato cuius factum preiudicat domino ideo indistincte potest remoueri cum libet hic in defensore sine mandato cuius factum non preiudicat domino et potest dominus liberare in iudicio

suscipiendo iudicium ut l. h. i. l. soluendum de solucionibus l. soluciorem et ideo vertitur istacausa cognicio an defendat reum tanquam gerens negocia sua animo repetendi an animo donandi et ad hoc est adaptari glo. quod queritur an sit procuratorum in rem suam an non. Bartolus doctor legum

Si procuratorem procurator de cuius mandato constat non cauet de rato. Item reuocato mandati que in noticiam peruenit ut ad aduersarium non peruenit iudicium nullum non reddit ff. e. Uno modum releuandi procuratorem a satisdacione de rato et so hodie domino in instituto procuratorio satis dat pro ipso procuratore ut insti. de satis dat. C. si non aliquis nota quod litere faciunt fidem dum tamen sint approbate. Uno quod reuocatio mandati non preiudicat aduersario. Ad primum op. quod etiam si constat de mandato tenetur satisdare iudicatum solui in instituto procuratorio ut de eo §. si non aliquis a satis da. aut de iudicio sisti an dominus posset releuare procuratorem dixi in l. si defensor §. si. C. e. ubi glo. tangit. Ad secundum op. et videtur quod literis in distincte credatur ut C. de epi. et cle. l. si qua per calumpnia hic dic secundum glo. vel aut litere habent sigillum publicum alicuius corporis uel dominum et tunc faciunt fidem ut l. de publi. l. si publicanus et C. de offic. pre. l. duimus et q. de usu fi. l. i. §. i. et in aut. ut nulli iudi. §. si non quis complectorium ff. de militar. l. tribunus. aut non habent sigillum publicum et tunc aut iste litere sunt approbate ab aduersario et faciunt fidem ut hic aut ab aduersario non sunt approbate et tunc non faciunt fidem nisi alionis approbaretur ut l. i. §. sed nec C. de lati. liber. tol. Qualiter autem fiat ista approbacio respondeo duobus modis primo si habeat testimonium publicum quod notarius subscribit se literis dicit ut maioris roboris firmitatem faciat sui sigilli munimine roborari fecit et potest intelligi hic et de eo §. si qua per calumpniar C. de fide instrum. aut ad hoc secundo potest probari per testes qui viderunt dominum sigillum et ita etiam potest loqui hic ar. l. si quis ex signatoribus ff. quemadmodum testamenta aperiantur et l. i. C. ea. fi. c. h. et quod non codem h. l. ii. etiam pertinet requiritur quod sit sigillum ipsius domini sigillatur ut l. ad testium §. i. ff. de testi. de ista materia vide per glo. extra de probacionibus c. post cessionem et pro ibi per Jo. andree. videtis ergo quod litere possunt approbari absente domino et ex hoc concludit quod mandatum potest probari per testes domino absente et ei preiudicabit ideo est quod isto casu domini presencia non requiritur ut dicit quod ad istud iudicium vide hic procurator mandatum a l. ut dixit in l. non solum §. qui aliquid C. e. Ultimo op. quod non valet iudicium factum cum procuratore reuocato ut C. e. l. cum liceat glo. tua distinguit hic non in l. vnica C. de satis dat. et per glo. extra e. c. mandato Op. extra e. c. ex in sinuacione dicit quod de per illud autem incipiat procurator litigare quo casu non est mirum quod reuocacio remaneret aduersario alii dicunt quod ibi suppletur per hanc l. l. vim et si intimatum fuit aduersario et

Sum

op

op

op

op

an litere faciant fidem

quomodo litere possunt approbari

nota de probacione mandati

op

op

glo. tenet in dcō c. mandato ꝫ e / quo q̄d si
pcur. nō sit reuocatus expsse sed tacite p
morte dn̄i ipso iure q̄d nō valeat pdicaui
ut inst. man. §. si ad hec et l. de quarte
§. qui ab ff. de iudic. et l. pte ff. que sen.
sine app. re. ubi enī nō potest aliquid i
putari dn̄o cū morte sua adulario nō no
tificauit sed hic potest ei imputari cū re
uocationē nō notificauit. Ex quo quid i pcura
ad negotia dic ut p ex i l. mādati §. c.

Sis qui statim electo facta
p pcurem ita cōsentit uis eligēdi
sic si facta eet p dn̄m ff. de elec.

Procurator qui p. eptione

Pcur. qui de euictione pmisit te
netur finito officio. ff. de. Exp. b.
c. l. plaucius in prin. glo. soluit
aliud i iudiciis aliud in cōtractibus et
alligat rōem mirabilem ex hac rōe ut q
si aliqs ut pcur. obligaret rem alienā
nō tenet ꝫ rem alienā nō pt quis ob
ligare licet possit uēdere ut nō i l. gayus
ff. de pig. act. Ego op. ff. qui ex fac. tu. l.
post mortē so. aliud in tutoribus aliud i
curatoribus qui sūt administratores necē aliud
in pcure qui est administrator volunta
rius ia. de are dicit in pcure q̄d in tu
tore ut nō teneat finito officio casus est
in tu. i. l. ff. ff. de institut. ꝫ refert i
ff. ei qui C. quod cū eo nō obstat hec l.
ꝫ hi pcur. pmisit pprio noīe scās si pr
curato nōie ut i cōtribus et hoc apparet ex
l. nā que dicit fidem astrinxerit et ex l.
ubi dicit uinclum obligationis suscepit dn̄s
ia. bu. dicebat idem q ia. de are cū pmi
sit pcuro noīe ut suo ꝫ pcedet dictio
glo. que facit drām int administratores
necēs et uoluntarios ut dcā l. si post mo
tem §. i. qui ex fac. tu. bn̄ quod ibi dicit
est contrariū l. sut ff. may. ubi pcur.
qui uēdidit pcuro noīe obligat de euictio
cōa si nō pmittat et so q hmōi declara
cōe est aduertēdū quia est certū utz pcur
uelit obligare se aut dn̄m aut utrūqꝫ et tūc
stamus certo quia dubitat et tūc aut pmi
sit pcuro noīe ut ut pcur q idē est aut
pmittit simpr nō exprimēdo suo ut pcurato
rio noīe primo casu aut pcur se tm obligat
ita q sibi nichil querit et tūc finito offō
nō tenet hic est casus ff. de instr. l. ff. quia
pcuri aliquid querit licet p actionē ma
dati dn̄o reddere ut redd. cogat et tūc
sicut sibi querit ita etiā ipse obligat hic
i casu l. solutū §. p liberam ff. de pig. act.
que l. declarat istā maz. nūc ad ppositū qui
pcur. uendit sibi pcuari acqrit actio cōt.
emptorē uel ad eū ptinet sicut ipse me
rito tenet ut hic et l. sut ff. may et
licet dn̄o querat utilis ut l. uit §. si pcur.
ff. de act. emp. tn̄ ipsi pcuri querit directa
q quod ipse pt conueniri et si casus cessi
sset dn̄o hēt actionē mādati cōtra dn̄m hoc
quod conueniri pt secus si actionē mada
ti nō hēret cūt cū euictiōe queniri nō posset

casus est in l. si pcur. ex so ff. de pign. act.
reu. rc. do sm̄ unā so. glo. in dcā l. sum
ti ff. may. que dicit quod in dcā l. si pcur.
dn̄s nō erat soluendo et io cū cautio madati
eet inefficax nō repellit pcur. a uendica
do q de euictiōe sit astrictus nec ei pmdicat
et eo nō est casus ibi sm̄ opi. modnorū
s. dy. dn̄i old. et ꝫ ey in repetitiōe l. i. de offic.
pcur. ecta. qui dicit q in dcā l. si pcur.
hūit generale mādatū i quo nō uenit q pcur.
uendicat rem suā tanqꝫ dn̄i et sic si uēdit
nō recupat a dn̄o p actionē madati uim pt
uendicare cū de euictōe nō teneat sed uel
sui tñ habuit spale mādatū et tenebat
de euictōe et ex hoc dico q si pcur. queniat
qui nō hēt aliud q actionē madati q illa ce
dēdo libat ut l. quod debet ff. de pecul. Al
uim cōa nō puto obmittendū q qui pcur.
pcuro noīe pmittit talē ad hoc est obligatus
ut se pcuratorē eē doceat ut l. i. C. credi
tore pig. nō de. et in hoc tenebat ia. bu.
ut q dn̄m ratum hēre faciat ut l. si pcuri
falso ff. de con. ob cām et ibi dixi satis. l.
quod sal. bu. l. i. et p totū ti. et sic cōcludit
quod ista l. pt loqui i tribus casibus primo
qui pmisit suo noīe ppo sm̄ lec. ia. de are
2º qui pmisit de euictōe et ipse met ue
ndidat mādato dn̄i et sic sibi quesita fuit
actio et hebat actionē madati. tercio qui
pcur. astrixit fidem suā p dn̄o i hoc. s.
quod doceret se pcurem esse ut q dn̄s ratū
hēret et sic res emittebat a dn̄o sicut cū
pncipali qui pcur. pmisit simpr nō dico
hic dicam i. l. pupilli §. i. ff. ti. ii. libar

Quod petim ex re nrā acquit
nobis actio p aliū ff. d. quod est
utz p libam psonam querit
nobis actio glo tractat insti. de
inuti. stipul. §. si quis alii et i l. multū C.
si quis alii uel sibi gerit in l. certi cō dicto
§. si nummos ff. si cer. pe. ego i l. stipulatio
§. si quis insulam ubi ꝫ q p libam psonā
nō querit actio fallit in casibus et hic est
unus de illis qui pcur. stipulatur ex re nrā
et istū casū examinemus hic glo. et bu. ex
aminat nec doc hic nec alibi et io dic
de le. solutū §. p libam ff. de pig. act. et
l. possis de acquir. possessione. so. pcur. sti
pulatur p me ex re mea hoc est rem
meā michi restitui acquirit michi utilis
ut hic l. pt C. ad exhiben. quia stipulat
ex re mea hoc est illud quod ex re mea
descendit ut fructus et partus ut loco rei
mee ut pcium et tūc etiā nobis querit uti
lis ut hic et l. uit. §. si pcur. de act. emp.
quia nō stipulat rem nec ex re sed actione
rei mee et tūc michi p pcurē nō querit
ut l. solutū §. p libam ff. de pig. act. ita
debet intelligi l. possessio §. et si possio
i eo quod dicit q si pcur. stipulatus est
de euictōe illud enī quereng est ult pcium
rei nō e ex re nrā et potes intelligere ibi
q pcur. nō emerat de pecunia dn̄i ut ibi
dixi et ex hoc reprehendo glo. que est hic
que ponit exempla i usura pecunie nā

usura no est ex re mra sed ppt re ut l. usc
ff. de v. sig. et hoc no debet hic intelligi
licet significato istorum ex re mra latius sonat
ut ti. de usur. op. l. i. C. p quas psonas
no acqui. sed in pactu l. comissorie appo.
t. sup re que desijt ee mra et pactu illo
apponit mag in pena no soluer q ppt
aliqua rem mea no ex re mra n dicat appo

Paulus glo. Intelligit ad ee ed:
ludat et ex hoc dico quod actio
qui fieret p dum eet validus
ut dixi s. e. ps litem cu l. se
2 ar. eius quod not in l. si suspecta ff. de
inofficio. Bartolus legu doctor excelle.

Pater filio pcur in rem sua
ex causa lucrata debet dum
defende h. d. Videas hic qd editor
pt ee tutor testarius pupilli
Quis an hoc hodie sit correctu glo hic
variat et in aut immilibus C. qui da tu. pos.
hic dico q si testator sanit cu ee credito:
re q pt ee testamentarius q eius fides
est electa a testatore ut insti. de satis da. i
pn. p cu mater et avia put ee tutrices
no obstante qd sunt creditrices ergo multo mag
testarii tutores testarii qui matr et avie p:
ferunt ut i aut mri et avie dixi ple i aut
minor Quid glo. an dacio sit ipso iure
nulla an no valet sed tutor creditu amittat
de hoc fuerunt opi. ut not in l. ppt litem
in pn. ff. de excu. tu. glo. hic et in aut minor
in dixi idem q aut sciebat et no erit tu:
tor ut dixi plenius i dca aucte minor

Absens In le. terum quoque ff.
publice s. c. tet q quibet coa sine
madato admitti ad allegandas
cas absens hic in regri quod sit
pcur dix ple. i l. pt ff. ad crimie q de.
pub. iudi. Bartolus legu doctor excell

Per patrem p libam psona
accio habita et nuc habitum.
conservat h. d. Bartolus le.

Sireus qui paratus est solue no
cogit iudiciu suscipe h. d. glo. po:
nit casu sed no est neces q l.
clara est p ista l. dapnat q dc
glo. que est in l. i. C. de lit. cot. contradi:
cit qui nemo cuitat iudiciu seu lite co:
testat p confessione ut hic facit l. si dones
ff. qui confite ff. de le. i. so. alla glo. est va
nec obstat hec l. no cu ibi cofitebat ta:
tu imo volebat solue et offerebat pecunias
ut sic tolleret omem spem fute iudicij q
no cessat in cofitente simp. Item p hanc
l. reprhendit quidam glo. que est i l. icty
fustu C. ti. i. que dicit q p confessionem
quis infamat quod ut cont hanc l. quid
cum si famosa est actio sed vide ut dixi ibi
et s. xxi° q aliud est offerre pecuniaz
aliud cofiteri cum Quo dicit hic quod iudex
pecunie iubet in eadem sacram deponi an
hoc possit face iudex delegatus glo. dicit q
post lite cotestata pt aut no et ita intelli:
git hunc tex. dudicit i fi. q si lis cotesta:
ta est hoc ee iudicis officio sz ecd hoc no
est vim q p cotestacoe delegatus no efficit
dns litis ut l. iudiciu solvit ff. de iudic.

dic ergo quod quilibet iudex pt hoc facere
hoc sine aut lite cont. offerat ad evita:
du susceptionem iudicij sive post litem cot.
ad evitandam sentam et hoc addit fi. l.
unius du dicit q si lis ze Ultimo no q qn
aliquis vult solue ut pena evitet si no
recipit eu cui solui possit debet aute iu:
dicis face cosignari et cora iudice offerre
et ad hoc ut scia utru ille recipiat si for:
te eet forcesis fiat promitu de hoc arto
l. si eo tepe C. de remit. pig. Bartolus

Per innitatis op. C. c. l. nego
so. ubi post lit cote hic aut cont
glo. quid in cpto ut alio placo
an possit face gratuz aut lite cot
quida q no alij q sic et dcisio melius dixi
i l. i. C. c. Bartolus legu doctor excelle

Qui absentem ab eo qui pte:
stat aliquid noie alieno potest
peti caucio de rato si petens int
est caueri h. d. no calu expssu
qd no sufficiat venditore scire quod coitu:
sia movet emptori nisi sibi fuit denun:
ciatu ab ipso emptore ut ab eo qui hz manda:
tu ut de rato omittat ut hic pt cu ee
q emptor no vult q eu defendat nec habet
ratu Secundo no q no sufficit denuciare vendi:
tori denuncio tibi qd michi movet lis sed
debeo pete quod veniat ad defende cu
ut hic et l. i. C. de pi. et co. rei ven. et
C. de evic. l. si tibi et ff. de evic. l. si rem
ff. fi. dixi de hoc i l. denunciasse in pn. ff.
de adult. et l. no solu ff. fi. ff. de novi op.
nunc. i ca pte i qua tractavi de innitacoe
matatoria Tercio no qd sicud qn aliqud
petit i iudicio postulat caucio de rato
ita qn aliquid petit ex iudiciu ut hic
et l. de pupillo ff. qui pcurio ff. de no. op.
nu. et sic est forma q qn aliquis denu:
ciat pcurio noie tepe ptestacois ut de:
nunciacois faciat fidem de madato alias
iuste ei credit ut ff. de pu. l. si quis in:
ficiat no qd in actibus in qbus quilibet ad
mittit p absente coa sine madato ut ad:
facendu tales denunciaciones ut l. si quis
solut. ff. de usur. et l. arbiter in pn. ff. quod
vi ad clam potest absens denunciatibus pe:
ti caucio de rato si petens int est ut hic
Venio ad glo. et op. quod petens no int
sit ut in glo. glo. ur solue sumus modis
pmo quod intelt ppt sumptus litis no ex
hac glo. quod sicud venditor tenet de:
fende emptore qn conenit ita tenet
eu defende in contraria que fit restitue:
do ipso ipso emptore agente facit ad hoc
ff. de evic. l. evicta ff. i. ubi dicit evicta
re possessor ab emptore est absolutus Ego
no qd venditor tenet ad sumptus litis
quod quatr intelligat dicta stat Ego
mo solvit glo. ibi ut melius ze quanti:
de illa glo. ut dice idem quod pmo dicebat
et so fran. actur faciebat variat i to
to hoc sed videdo glo. ut iacet dic q
dit hec so. a pcedenti quia s. ia erat
restituta possio illi evicenti hic no ut:
dic quod sup loqt de sumptibus litis

glo

Quia

q° 5

Quia

Quia

q°

op

q° 5

Quia

no bn h. de venditore et emptore qd mo q emptori 2 hoc p 2° nobilia

no qd cautio de rato z pe... 2 a ... 2 q ... p 2° no...

op

qd vendi t defende emptorem

ad qd tenet venditor

quos facit emptor tenetur in ista quidem
quam mouet hic de sumptibus prime litis
quos fecit litigando cum intendo quos sibi
non restituit quia habebat iustam causam
litigandi ad quos postea non tenebitur
dominus habere ratum ut ff. si sine § cum autem
rem ra. ha. | Tercio soluit glo. ibi quia iste ven-
ditor satis dederat de rato et de iudicato
soluendo illi conuenti pro ut tenebatur ut l. pos-
tea § sed et iste C. c. nichil interest sua sibi
caueri ne stipulacio committatur ut dicit con. glo. quia
interest sui emptoris ab inicio. non potest
esse quod venditor defendens vincat si emp-
tor reuersus non haberet ratum posset iterum
conueniri et posset perdere ideo interest sua ca-
ueri de rato. Sed tex. videtur se referre ad
casum quando perderet et tunc restitueret et
sic interest sua propter sumptus litis. Contra
de l. venditores ff. de e. ob. ubi non tene-
tur ad sumptus in fi. sunt premissi in glo.
in l. l. C. de euic. videtur tenere quod sumptus
non possunt repeti nisi quando emptor succumbit
et ita loquitur hic textus si non succubuit
ut dicta l. venditores quod dic de eo tenet hic
contrarium per l. si sine § macellus et § cum
autem ff. rem ra. ha. et l. si ut certo §
idem labeo ff. commo. Ergo dico sic venditor
tenetur de euictione item tenetur emptorem
defendere aut si vult repetere sumptus ex
illa clausula quia venditor de euictione tenetur
et non potest nisi re euicta ut l. l. C. de euic.
et quod ibi no. aut vult repetere ideo quia non
defendit et tunc potest et tenetur propriam li-
tem defendere ut l. si placet § mota lite
ff. de euic. si non facit committitur stipulacio ad inte-
resse ut l. stipulaciones non diuiduntur § cellus
ff. de v. ob. quod interesse est in sumptibus quos
venditor tenetur promittere emptori huius litis
ut ff. de act. emp. l. emptorem § qui autem
obligacio huius litis committitur ad sumptus
ut no. in l. stipulacio ista § l. in glo. magna
ff. de v. ob. ergo etc. Bartolus legum

bo. l. Tercius Inopia rei non excusat
defensorem qui satis dedit ideo si
non defendit stipulacio committitur h. d.
quam l. no. quia bona est et subtilis
Tu no. quod defensor qui satis dedit habetur
est loco domini glo. ista primo ponit casum
ad l. postea opponit et soluit Op. quia
inopia principalis sit iusta causa non defende-
di ut C. c. l. inuictus § fi. quidam ta-
men et ideo dicit hic defensorem fideiussori-
bus iuuari quod est expresse contra tex. et
contra casum positum in glo. Alii dicunt
ibi quia possidebantur bona defensoris hic
rei principalis alii dicunt ibi in toto esse
soluendo hic in parte in hic de rigore hic
de equitate ibi glo. non ponit aliam
solucionem et non est aliqua ratio dicas
ergo quod hic loquitur de defensore
sine mandato qui satis dedit vnde no.

habuit respectum ad personam domini in eum enim
erat fienda execucio ut l. plancianus C. c.
et hoc est quod hic dicit domini loco ha-
bendus est ibi loquitur in defensore cum man-
dato in quem execucio non debebat fieri et
ideo iusta causa erat non defendendi est inopia
domini possemus etiam sustinere vnam so-
lucionem glo. hic quod bona defensoris ceperunt possi-
deri que solucio licet non sit vera quantum ad tex-
tum per eam illa multum quia legittimum impedi-
mentum superueniens defensori eum excusat ut
l. ut hereditas C. c. et ideo distinguere in ista ma-
teria quando defensor non defendit ex causa an
stipulacio de defendendo committatur dic ut lo-
quitur in defensore sine mandato aut cum man-
dato primo casu aut causa superuenit ex parte
rei defensi et non prodest ut hic aut ex parte
defensoris et prodest ne stipulacio committatur ut hic
secundum aliam so. Secundo casu quando defendit cum man-
dato aut ipse satis dedit pro se et tunc
sine causa superueniet ex parte sui defensoris siue
ex parte defensi stipulacio non committitur ut l. mu-
lier § fi. C. c. aut dominus ipse satis dedit pro
defensore et tunc aut causa non defendendi super-
uenit ex parte defensoris ut utique ut inimi-
cicie et tunc stipulacio non committitur ut C.
c. l. quis post datum aut superuenit ex parte
domini licet absque aliqua eius culpa et tunc
licet procurator non defendat ut defendere non possit
tamen stipulacio non committitur ut C. c. l. si defunctus
racio quia ipse principalis ut heredes eius possunt
facere ut causa defendatur ab ipso procuratore ut ab
alio quod sufficit ut l. cum C. c. et l. iii in
fi. ff. rem. ra. ha. et sic est solutum contrarium quod
fecit in l. si defunctus C. c. Contra glo. ex textu
qui dicit quod defensor qui satis dedit
habetur domini loco etiam ante litem contestatam. Tu no. quod
talis defensor ante litem contestatam non
potest reuocari nisi causa cognita ut l. ius
eius C. c. quia est dominus litis sicut procura-
tor post contestacionem et plus Nota ex hoc quia
habetur loco domini quod ipse debet iu-
rare de calumpnia dixi in l. non solum C. c.
et no. ff. de actio. istam l. et ideo intelige ibi eam
Item no. ex hoc quod talis defensor ante
litis contestacionem potest dare alium procuratorem
ad defendendum quia loco domini habetur hoc tenetur
dy. de solut. l. solucionem pretii. Ultimo glo.
dicit in ar. ad questionem si fideiussor denun-
ciauit creditori ne mutuaret debitori quia
reus factus est non soluendo an sibi prosit et
est questio sabarina quam glo. ponit hic et l. tam
mandatarii C. de no. nu. pe. et l. si fide-
iussor ff. de fideiuss. et ibi pone de hoc dixi

Oct. Omnis Qui excepciones ca-
lumpniosas opponit non videtur
boni viri arbitratu defendere et
ideo stipulacio committitur h. d. quod no.
Tu no. bene istum casum quod non defendit qui ca-
lumpniose defendit et quia stipulacio in defende-
do committitur quando calumpniose defendit quod no.
Bartolus l. doc. etc. Secundum rubrica quod cuiusque vniuersitatis

Quod cui9 uniuersitatis nomine ꝛc. R.

NEque societas · omne collegiuz est improbatu nisi appeat specialiter approbatuz · h. d. secundum gl. dicam inter societatem collegiuz et uniuersitatem dic ut tx. ibi getam extribus fit. gl. secundo que collegia sunt approbata dic ut in glo. qd' no. Item qua pena coherceant' qui faciunt collegium illicituz dic ut in glo. secundo. ergo que sint collegia approbata de im'. primo dicat glo. collegium militorz ꝛc. a. titulo ut · l. · de fi. de iure imm. qd' no. quia hoc habes ꝙ oia illa collegia sunt approbata. Item dicit glo. congregacio cuiuslibet ciuitatis castri ul' ville quod ē nomen quid hic ꝙ si aliqua gens vellet pone se in uno loco et face ciuitatem castrum uel villam hoc posse vi' enim hoc permissum de im. generali ut · l · ex hoc iure de iusti. et iu. ibi regna condita et edificia collegiata et credere hoc ee verum nisi tenderet ad in iuriam ul' emulacionem alterius castri ul' ville ut · l · opus de oper. pub. de hoc dix. plene in · l · ꝑ · j · de colleg'. illic. tangit primo · in · c · que in ecclesiaꝝ ex. de offi. ordi. dicat glo. Item collegium de curionuz. Item quelibz congregacio ꝑ iusticia conseruanda et scolariuz custo dium ul' tocius uniuersitatis inde glo. Item causa religionis ut dic glo. Item querit glo. utrum plures scolares qui stant in una domo possint face collegium adeo ꝙ possint facere syndicum dicat glo. ꝙ sit aliud quia non stant simul animo faciendi uniuersitate uel collegium sz ut comodius viuant. Sz dico ꝙ possunt face collegium ar. l. si · j · de colle. illic. que ē lex greca ibi translata · Bartholus doctor legum.

Quibus autem collegia licita po ssunt hre bona et agere et queru re ꝑ suos syndicos et actores. h. d. Nota dictam inter actorem et syndi cum de quo dicit hic et yconomuz de quo in · l · iubemus · C · de sac. sanc. ec. et glo. istam dictam assignat vide eam et no. sz de iure canonico de ista diuersitate non curatur ut ex. de procurator. c. pauli. Sz quo dum no. pone ꝙ uniuersitas dicat facio ta lem syndicum cui debeat dicere actorem cui constitueo videtur ꝙ sit ꝑ istum tex. cum glo. et videtur casus · j · el. Item eorum · ꝑ. sz si ita contractus credo nam sz.

cedatus sit in nomine contractus si tu ꝑ. eo. si contractuz important talis error non viciat ut · l · si uno in prin. ꝟ. lo ca · ubi ponit' de nouo ꝑ remissione et · l · si olei · C · loca · ubi ponit' locacio pacti in nominato et · C · de suspectis · l · iij · ubi exponit' cura · l · tutela et · j · donat. ca. mor. · l · ubi valebit g'. g patricio et exponetur actor · l · ul' syn dicus · l · actor ꝑut oz no obstat · l · item eorum · ꝑ · sz si ita et ibi videbitur et ibi eciam declarabo melius dictam in ter actorem et syndicum bartolus ·

Quod si nemo · si uniuersitas non defenditur contra ea ad primum decretum de actum perditur · h · d · Op. ad primum decretum · uniuersitas similis est pupillo ut · l · nichil ad municip. de mi. rei pub. et ex qui ca. ma. · l · res pub'. sz pup illus non patitur vendicionem ut · l · ap. ul' in prin. · l · ex qui ca. in pos. ca. g. nec uniuersitas glo. optime soluit ꝙ in hoc uniuersitas no ē similis pupillo assi gnat racionem qz pupillus sperat effici maior q ro cessat in uniuersitate p. in · l · ubi · ꝑ · si eam · l · se · j · de tu. et ca dis. Est alius casus in quo res publica equipatur no pupillo sz adulto ma iori · xx · annis ut · j · de fi. rei pub. ma. l · i · 2 · ij · contra · l · si · e · ti. Querit glo. quid si uniuersitas nichil habz unde po non cogetur pone collectam et facere bursam eorum. Nota ꝙ priuatis uniuersitatis pt in pom collecta fiat · l · omis de op. publi. no aut posse impo collecta ut donaret aliam qz illud ap pellatur decretum ambiciosuz ut · l · a biciosa · j · de dec. ab ordi. fa. et · C · de decre. decu. ꝑ totum titulum ꝑ utilitate non publica tocius populi non posse in pone collectam aliquis nisi princeps ut · l · i · C · de supmdi. et ibi dixi. Nota eciam ex ista glo. ꝙ superior possit illor de uniuersitate ut ueniat modus hendi pecuniam · s · ut imponat collectam unde pecunia ueniat in ca. dixi de hoc in · l · iij · ꝑ · si actori · j · de re · iu · Vero ad · ꝟ · et quidez · Nota hic ꝙ si pars ve nit cum mandato minus sufficienti possit procedi contra eum tamquam contra contumacem. Ultimo no. hic finez · l · ꝙ ita pt defe di uniuersitas sicut quilz priuatus bar.

SI municipes actor uniuersi tatis non dicit actor singlorz hoc dic glo. dic sic ē ca. in ꝙ vassallus ꝛc. Bartolus.

Nulli · ꝑ uniuersitate pt experiri nisi cui concessum e a lege ul' a maiori pte ordinis hoc dicit. Querit exemplum qui lex permittit g. dicat expone legem ꝑ consuetudine uel dic lege municipali put e in ciuitate ista qz index capitanei e sindicus ex forma statuti ul' dic dicit glo. melius no. ꝙ potestas tocius ciuitatis permittit agere ꝑ collegio sibi subdito qui colle gium non habet caput. No. ex hac gl. ꝙ ad ee collegium no requiritur de neccessitate.

q͂ h͂eat caput. Idem tenet primo. ut dixi
plene in l. ult. ff. de colle. illi. ¶ Secundo
q̃ q̃n collegium non h͂t caput si est collegi
um laycorum caput eius est potestas ci
tatis. Si clericorum caput eius erit episcopus
ut hic glo. q̃ puto verum equiparatur enim
universitas pupillo ut C. de iure rei
pub. l. rem pu. et no. B. l. pri. §. q̃si
nemo. Sed si pupillus non h͂t tutorem iu
dex supplet ut l. bonorum. C. qui admit.
ad bo. po. et l. si infanti. de iure deli
ta. hic in collegio supplet defectum ad
ministratoris. ¶ Sed quid si est universitas
clericorum et laycorum utrum subiaceant
potestati vel episcopo. dixi in dicta l. si. de
colle. illi. ¶ Sequitur in tex. ordo de
curionum quis est iste ordo dicit glo. con
silium civitatis facit quod no. C. que sit
lon. consue. sup. v. ratio et C. de decu. l. i.
et etiam sup. v. ratio et sic de iure com.
q̃n reperitur actor vel sindicus constitutus
in generali consilio civitatis procedit
nisi aliud appareat. ¶ Ex vero verbo req
ratur decretum superioris glo. sequens
dicit q̃ sit quasi non sufficiat decretum
decurionum vel reformatio consilii. Cont
rarium huius tenet glo. l. actor. ff. rem ra
ha. hoc etiam tenet hic guil. de cu. q̃
sufficiat solum decretum decurionum vel re
formatio consilii absque superioris aucte
ut l. item eorum. §. si actor. ff. e. et quod
dixi in dicta l. actor non obstat. C. de
se. rei pub. in a. l. i. q̃z ibi tractabatur
de alienatione rerum que servando servari po
terant. merito requiritur decretum superioris
sicut in alienatione minorum tenemus est tamen
q̃ faciat intervenire decretum superioris
ad ar. quod facit glo. de. l. ubi. ff. de tu
et cu. da. ab his que dicat in hoc verbo
enim q̃ solum per rectorem civitatis pot ex
pediri et in defectum rectoris devenitur
ad ordinem seu consilium. Pro illud verum in
his que iurisdictionis sunt unde i civitate
ista qui non esset rector aliquis nevtur ad
rectores sed in aliis que pertinet ad ministrationem
bonorum civitatis principaliter cura est rectoris
non universitatis. ¶ Item op. dicit hic q̃
requiritur q̃ due partes sint presentes contra
imo omnes ut l. item si unus. §. i. et ff. i.
de ar. bi. glo. non solvit clare. breviter questio
plures habentes potestatem a lege tunc sufficit
maior pars ut l. responsum in pri. C. de p
ar. vel aliter ibi committitur in plures ut in
singulos ut hic in plures ut universos
vel sub nomine collegii ut i ordine quelibet
est bona et debet iungi simul q̃z aut com
mittitur sub nomine collegii vel universitatis
et sufficit q̃ faciat maior pars ut hic
etiam si alii sint absentes aut pluribus
ut singulis et tunc aut a lege aut ab
homine ut B. dam est. ¶ Ex vero glo. de
duabus quomodo verbum requiratur q̃ due
partes consentiant. ¶ Item quo intellatur
maior pars dic ut in glo. ¶ Unum tamen ad
verte q̃ licet sufficiat q̃ maior pars
vel due partes sint presentes tamen omnes debent
vocari ut l. ii. C. de cu. li. x. et c.

Plane. Hanc l. induat glo. i
ar. q̃ si electio commissa est tri
bus potest eligere unum ex se. ¶ Secundo
querit utrum si sit commissa uni
possit eligere seipsum. pro quo vide quod no. t
glo. in l. mandaui. §. si tibi. ff. man
dati. Bartolus.

Illud. pater pro filio et filius pro patre
potest vocem inter ponere q̃z in
his patria potestas non attendi
tur. h. d. ¶ Nota tex. qui po
nit rationem mirabilem. Sed quo que est ratio
q̃ in his que publica iudicia sunt non cur
tur patria potestas ut l. nam q̃. ff. ad
trebel. q̃z ibi non fiunt ut privata persona
sunt publica ut hic quod nota ex hoc su
mo rationem q̃ in his que sunt publica
iuris tamen sit auctoritate privata non tamen
publica persona patria potestas attenditur
ut in testamenti confectione ut ff. de testa. l. te
standi conventa. l. qui in potestate. C. ti. l.
de hoc tangunt doctores in l. feminam
§. i. C. qui te. fa. po. ego tetigi plene
in dicta l. testandi. ff. de testa. ¶ Item
nota ex hoc. C. v. ar. de tangit. ¶ Ultimo
no. q̃ in istis electoribus lex et anti
qua consuetudo maxima est servanda. B.

Si decuriones. decuriones pos
sunt eligere et aliis electiones committere
h. dic. vel aliter. ex quod sit ab his q
habent auctem a consilio vel a consilio
h. d. ¶ Nota istum tex. pro remissionibus
que tota die fiunt in consiliis civitatis
¶ Sed op. q̃ ordo non potest aliis con
mittere unde vi. obstare. ff. de arbi.
l. non distinguemus. §. questium. bi. qui
plures habent iurisdictionem ordinariam
a lege et tunc potest aliis committere ut hic
quinque habent delegatam vel non ordinaria
vel ab homine et tunc aliis non potest con
mittere ut in contrario et l. more. de iuris
dic. om. iudi. Et ideo q̃n ad iurisdictionem
dat generaliter dat arbitrium potestatibus
vel camerariis utrum possunt aliis con
mittere est videndum utrum transtulit
iurisdictionem ordinariam vel delega
tam ego disputavi de hoc quandam
questionem que incipit ab administrationem
generali et c. quam vide. ¶ Barto.
¶ Sed si ita. per legem quam teneo. h. d.
q̃ si sit preter formam commissionis ipso
iure non valet. h. d. vel aliter secundum ali
am opi. Si actor constituatur ad li
tes futuras ipso iure non valet. h.
dicat. ¶ Ex vero que istarum lec. sit
verior. ii. v. prima. Ex qua no. q̃ si ar
bitrium conceditur super actionibus intelli
super presentibus dixi in l. omnium. C. ti. l. quod
fiunt ad multa. ¶ Secunda lec. non placet q̃z
si ponemus actorem esse constitutum ab
ordine decurionum ad lites futuras
valet et exponetur actor et sindicus
ut probatur C. e. l. i. §. syndicus. ¶ Tene
menti q̃ glo. tenet hic q̃ actor non
potest constitui ad lites futuras. idem in l.
miniver. §. defensores. idem in iure. et ho
item pot constitui actor non solum ad u
nam sed etiam ad plures et semper
intelligi secundum presentes secundum istam opi. et

hoc bñ in actore vniuersitatis ı̄ actore
uero priuati vi² q̄ pōt ↄstitui etiam
ad futuras ut. C. de pact. l. neqȝ et q̄
ibi nō. Bartolus.
Ex ii. actor. nō sufficiat actorem da
tum eē si postea fuit reuocatus. h.
d. Nota primo q̄ nō sufficiat solum
decretum decurionum codem modo in ea ra
tione pm guil. Ex tenendo opi
nionem glo. nō diligent q̄ lis decretum de
curionis inquiratur in ↄstituendo
ut nō. in. l. nulli. C. e. nō tm̄ requi
ritur in eo reuocando ut hic q̄ intel
lige lite nō ↄtestata qd̄ fiat ad uti
ta vnam sindicum ↄstitutum ab abbate
cum ↄsensu capli pōt a solo abbē reuo
cari. Item an actor ↄstitutus a tuto
re cum ↄsensu ppli pōt p̄ solum tutorem
reuocari de quo p̄ guil. in. l. si quis
mancipijs. ꝟ. si impubes. ff. de insti. act.
et dixi plene in. l. actor. ff. rem ra.
ha. bar. legum doctor.
Actor. actor vniuersitatis dȝ defen
dere et de rato cauē si dubitat. de
mandato. h. d. Op. glo. de. l. iiii
mandato. h. d. Op. glo. de. l. iiii. ꝟ. in popularibus. ff. ra. l. so. in ti
tuis. ꝟ. in popularibus. glo. Item querit glo. de aliquibus
ↄditionibus primo an epo liceat ↄstitue
re actorem pro quibus iuret de calumpnia
tertio an talis actor debeat cauere
iudicatum solui dic ut in glo. Ex
glo. nō. q̄ si ē contentio inter vniuersi
tatem ȝ rectorem quali- constitua²
sindicum dic p̄ primo. ex. de resp. c. e.
docent et etiam ibi glo. Item queo
quid si ↄstituentes sindicum erunt ex
tincti dicit ex. de pact. c. si. dixi
dicta. l. actor. ff. rem ra. ha. Item
quō vtrȝ nōia ↄstituentium debeat
inseri ı̄ mandato seu instrō sindi
catus dic ut dco. c. si. ego dixi in. l.
i. ff. de albo scribē.

Sicut. sicut vniuersitas possit
agere ita pt ↄueniri. h. d.
Nota diligent q̄ p̄ debito v
niuersitatis singuli nō pnt
ↄueniri facit qd̄ hn̄s in. l. i. in p̄ª
glo. magna. ff. quod cuiusqȝ uni.
Sed queo ex glo. pone q̄ in sindica
tu ē datum fecerunt cum syndicum ad ob
ligandum vniuersitatem et singulares
psonas vniuersitatis et ita obligat sin
dicus an tunc singuli poterunt ↄueniri
istum ↄonem pono in. l. iiii. ꝟ. si actor.
ff. de re. iudi. et dico sic qr̄ debes face
q̄ ↄctus factus ab eo qui ht̄ potestatem ↄ
dendi legem lex ē ut. l. plē. C. de do
nac. inter vi. et ux. et. l. cessit. ff. de
publi. aut igitur vniuersitas ul' illi de
vniuersitate qui fecerunt talem syndicum
poterant face legem et tunc poterit
quilibet singularis de vniuersitate ↄueniri
aut legem face nō potuit et nō tunc
poterunt ex hoc singulares hoīes ↄ
ueniri nisi forte illi qui fuerunt p̄ntes
nam et illi ↄuenientur ex p̄prio man
dato. Querit glo. qd̄ si vniuersitas
dissoluitur vtrum quilibet auferat

ptem suā de eo quod ē in com̄ ȝ dete
rminat q̄ sic quod examinam plene
in. l. iii. al. si. ff. de colle. illi. Item
querit quid si aliqs de vniuersitate nō
est soluendo vtrum res vniuersitatis
possint capi et determinat q̄ nō.
Item querit glo. quid si aliqs de vni
uersitate p̄se fecit iniuriam an tea
tur vniuersitas ul' e conuerso dixi in. l.
aut facta in si. ff. de penis et hoc in
mlt'um disputam ȝ practicam Bar.
In decurionibus. lis p̄sone mu
tentur vniuersitas tm̄ remanet ead.
Item si vnus solus remansit ius ȝ
nomē vniuersitatis ↄseruatur in illo
h. d. Op. de. l. neratius. l. de v.
sig. Sed vniuersitas ul' collegium ↄsti
tuitur ex tribus ut ibi et lis de neim
at ad vnum et vnus nō sit vniuersi
tas ius tm̄ ȝ nomē vniuersitatis con
seruatur in illo ut hic. Ex uero ex
glo. ex quot ↄstituat p̄plus de h.
p̄ glo. ex. de elec. c. i. Item quo
quid de gente quot homines faciant
gentem de tuba hemus in. l. p̄tor. ff.
vi. bo. rap. de gente nō hemus bene
expressum sȝ textus in. l. omis p̄pli de
iusti. et iu. et textus insti. de iu. na
na. al'. de rer. diui. ꝟ. omis p̄pli vi
dicere q̄ gens et p̄plus idem ē et
eo quot faciunt p̄plus tot faciunt ge
tem. Querit glo. vtrum vnus solus
qui remansit possit ↄstituere sindicum
et quid si nullus remansit primo viden
dum ē quid erit de p̄prietate rerum ec
clesie, pro quid de possione de p̄pri
etate dicit quidam q̄ sunt bona ptie
bunt ad illud collegium qd̄ p̄tor re
stituabit loco illius. Alij dicit q̄
statim ptinet ad fiscum sicut bona va
cantia ut. l. i. ꝟ. an bona de iu. fis.
et sic tenet isti q̄ in bonis vacantibus
nō ē necia aliqua agnitio p̄sistum
hoc nō puto vm̄ pm̄ dy. in dco. ꝟ. an
bona p̄terea de hoc est casus in. l.
iiii. ff. de fideic. li. ꝟ. eadem rōne et
ꝟ. q̄ si ita ubi est textus q̄ sit necia
agnitio p̄sistum vm̄ prima opione re
agnitio p̄sistum. Sco. est uidendum de possio
ne et hic fuit opio cuiusdam a repi
ne et hic fuit opio cuiusdam a repi
moyses q̄ parietes ecclie possident
q̄ ē durum ut. l. i. ꝟ. sceuola si quis tu.
li. ee in pm glo. intus ē q̄ si ē colle
gium laycorum si ē destructum possio
vacat sicut rei hereditarie ut ı̄ glo.
si ē collegium clicorum tunc dicat primo
q̄ possidet xp̄us ul' vniuersalis ecca
ut nota p̄ ein in. c. cum sup. ex. de
resti. spo. ego plene in. l. i. ꝟ. si. cu
l. se. ff. de acqui. poss. Barto.
Siuitates. si nō repu
tur res mobiles ȝ immo
biles p̄ueniunt ad noīa. h.
dicit. Ex uō qm̄ quis
vult facere citare vniuersitatem an
sufficiat citare sindicum glo. q̄ nō
in. l. nemo. ff. de re. iu. dic q̄ citandi

ſunt qui pſunt vniuſitati ut l. nulla ppi
bus ſ. de condi. et de pro an ex. de
conuerſ pben. c. ſup eo bartolus.

De negociis geſtis. rubrica

Hoc edictum. lex iſta pot.
cauſas huius edicti
op. quia etiam inter p
ſentes ht locum hoc e
dictum ut l. curatores
c. e. ſo. glo. fatetur et dicat q iſte
ſunt rationes impulſiue no finales
nam etiam qui gerit negocia pntis
utalit ſine mandato tacito vl exp
reſſo. eſt enim tacitum mandatum qu
pntis et ſciens patitur ut l. ſi remu
tandi ff. ſi paſſus. ſ. man. ut in glo.
iſtud dicit glo. vi. c. l. filius ff. iuri
tus. c. e. ubi pntis no dr conſenciens
ſo. antelle hic qui agebatur aliqd
ad comodum ſuum tunc pnta et tacit
uitas induat mandatum al ſecus
Decreto ex quo edcto datur poſſeſſio
et fit vendicio bonorum dic ut in glo.
Vltio quit glo. utrum illud qd dic
in fine ibi vl in iuria et heat locum
tam ex pte actoris quam rei dic ut in
glo. bartolus.

Siquis abſentis. int ge
rentem et eum cuius negocia
geruntur datur actio nego
ciorum geſtorum utrique. h. d.
Nota hic iſtum finem ex quo hes mo
formandi libellum in actione neg. geſt.
ſiue agat dns ſiue geſtor. eſt ei
hec actio gnalis ut no. c. de eden.
l. i. in pnn. et dz petere dns ut ge
ſtor reddat ronem ſue adminiſtratio
nis ipm qz condempnari ut reliqua
que apparebunt apud eum remane
reſtituat et in eo in quo dns dap
nificatus eet ex mala vl negligenti
eius adminiſtratione ſili ex pte geſto
ris dz peti ut reddat ſibi ad no qd
quid ei abeſt vl abfuturum eſt.
op. et vr q no pot petere anteqm
abſit ut ſ. man. l. lucius ſo. aliud i
fideiuſſore aliud in geſtore rones
dic ut in glo. barto.

Ait pretor. iſtud edctum ht duo
capita pmo loquitur de eo q
geſſit negocia viuentis ſo
loquitur de eo qui geſſit
negocia morientis. op. inuit
q hec actio eſt pſonal. contra ſ. co
mod. l. in comodato ff. ſicut glo.
ſoluit dic ut in ea. bartolus.
Hec verba. no q maſculinum
genus cophendit femininum. de quo
plene dixi in l. i. ſ. de v. ſig. bar.
Negocia. op. ſ. de teſta. l. ubi
nus. Ro quia de neceſſitate exigitur
pluralitas et tunc no geminat ſin
gularitates. op. de l. ſi tutias
ff. ſi certa. ſ. de pig. act. ſo. ibi fu
it poitus nomen quanquam qd de
neceſſitate requit plura hic ſecus

ſciat ad quem ſi ſtatutum dicat qz
pducens falſos teſtes puniatur certa
pena heat locum etiam in pducente
unum teſtem falſum ut hic et c. ti.
n. l. i. ſ. i. 2. l. vi. bo. rap. l. ii. ff. ho
mines et ibi p dyniun. Bartolus
Alterius. iuriſconſultus expoit
verbum alterius reſpectu pſonarum qz
continet maſculum et feminam maio
rem et minorem ſz dubium eſt utrum
hec dictio alterius reſpiciat dnm vl poſ
ſionis intellectum vl curam et ſolli
citudine et hoc no dr hic qz ibi ht
veritatem quaſi totam materiam ut dic
tur ſ. e. l. ſi pupilli ff. item queritur
Venio ad ver. pupilli. glo. declat
optie. Querit glo. utrum ad iſius
iſtam nalem obligacionem pupillus
pot reſtitui in integrum et determi
nat q ſic et hic contra vr nota
c. ti. n. l. minor ſo. ut ibi dixi. qz
ſi nalis obligacio pt ledere minore
qz ex ea ſibi obiatur compenſacio
vl eſt ſpes q pot obia. ut ibi dixi
ſciat l. interdum ſ. de condicione et
de fideiuſſ. l. interdum al l. marcellus
et de hoc p ex. c. de repu. q. ſi in
midi. l. ii. in pn. op. op. q pup
illus no obligetur naliter ut l. ſi
pupillus. ſ. de condi. inde hoc ex
ami̅nauí plene ſ. de nouat. l. i.
Venio ad v. ſi furioſi. quit glo. ſi
furioſus negocia gerat utrum tene
atur actione neg. geſt. quidam dicunt
q ſic qz in iſto quaſi contractu no requi
rit veius conſenſus ſz tantum ex pte
geſtoris ſz hoc eſt falſum ut ſ. locati
l. qui ad certum. Vnde alii dicunt q
datur actio in factum contra furioſum
de eo q ad eum puenit. iſta pot ex
ire de equitate ut l. ſi et me et
titium ſi cer. pe. circa q. inde l. ine
gociis ſ. de re. iur. ſac. l. ſi a furio
ſo. ſ. ſi cer. pe. Bartolus.
Hec verba. hic iuriſconſultus
incipit exponere pmum caput edcti
et vr hoc intendit ſtatutum ſup no
no porrigitur ad illud quod fictionem
inducatur niſi ſpaliter exprimatur
h. d. op. glo. ſ. de relig. l. ac ſi
quis ff. labeo glo. ſoluit optime
op. ſ. de relig. l. i. ſo. glo. et hic
op. et vr q negocia hereditaria
dicuntur ee heredis ac fingatur fuiſ
ſe heres adita hereditate retro a
tpe mortis ut l. ois hereditas et l.
oia fere ſ. de re. iur. ſo. glo. ibi co
ſiderauit fictionem hic veritatem.
No. bene q ſi ſtatutum diſponit ſup
veritate no ht locum ſi illa veritas
inducatur p fictionem qd ſciat ad ul
ta. iſtud declaraui plene in l. omnis
pti in materia interpretacionis extre
mi. Bartolus doctor.
Hec autem actio. hic expoit
illa verba indicans eo nomine dabo.
Decreto. utrum datur uniformiter
contra heredem ſicut dabatur con.

defunctus glo. hic vl. dicere q no. gl. in l. ex deposito. j. de act. et obl. vl. dicere q idem sit in gestore voluntario et necessario q heres teneatur in minus quam defunctus glo. C. e. l. creditores et j. e. l. actio dicit qd illud q heres teneatur in minus hic locum tm in necessario gestore puta in tutore et cura tore 2 hoc vl. vim qz de voluntario no reperitur lege cautum et istud vo lunt dicere glo. dum dic tm quasi q¹ uelit dicere regula datur contra here dem sicut contra defunctus fallit in gestore necessario. Bartolus.

Si executor. Contra executorem datum a pretore cum petit hec actio in eo quod dolo fecit. h. d. Juris consultus expeditus de exposita one litere venit ad materiam et eam examinat per questiones. op. ff. de eu. l. pignora glo. soluit pluribus mo dis ultima est vera. Barto.

Interdum. etiam qui gerit negocia de sola soluit de dolo lata culpa tene tur h. d. No. tex. et glo. hic positum quod in actione neg. gest. habeat locum lata culpa et dolus. bar.

Hac actione. hec actio datur contra gestorem etiam ex necessitate vera vl putatiua. h. d. op. de toto. ti. de adm. tu. et de ti. j. manda. so. quasi necessitas aliam inducit ex natura ali cuius contractus vl quasi ex quo oritur propria actio ut tutele et mandati 2 tunc non hic locum actio neg. gest. quasi propria actio non oritur et tunc si gerit ex necessitate tunc no oritur actio di recta ex hoc edicto qz dz intelligi de eo qui gessit sponte sz oritur utilis et c. e. l. curis. ita dz intelligi hic et c. e. l. curis. racio qz verba edicti dicit si quis ne gocia alterius gesserit qui quis tenetur ge rere ex necessitate illa negocia sunt sua. s. ipsius gerentis cura et solici tudine ut j. e. l. si pupillus. §. item quitur. vnde directa no pot hic locum sz utilis ex extensione iuris consulti ut dicta. l. curis et l. actio j. e. Tercio vtrum iste §. habeat locum in eo qui gessit tamquam tutor cum non esset quidam q no qz tunc no hic locum actio protutore ut j. de eo qui pro tutore. Glo. determinat contrarium in casu puta quando persona gerentis no erat capax tutele. s. quando actio tutele no pot hic locum et dic de hoc per Cy. in l. i. C. de eo qui pro tut. ubi etiam glo. tangit.

Apud Marcellum. mandatum vl verum vl putatiuum domini no impedit actionem neg. gest. contra dominum ori. h. d. cum. l. se. et prin. se. Dic hic cum proposuisset negocia tua gerere go q gessit contemplacione dominii quod si hoc no proposuisset de hoc sunt opi niones inter jo. ex vna parte et aco. ex alia parte jo. dicit q tunc no daretur hec actio. aco. contra. odof. concordat sic aut loquitur in negocio quod est alterius in ex hibitione et procedit opinio jo. aut in negocio quod est alterius re ipsa vel ipso gestu et procedit opinio aconis istud idem vl. dicere glo. j. e. l. libero. §. 1. in ultima glo. §. istud tenebat mar. sil. et ja. bu. ja. de ra. et pe. aliter dicit de quo plene per Cy. C. e. l. si mandasso lus examinabo tibi plene in l. que utiliter. j. e. bartolus.

Item si cum putarem. Sz et si cum put. falsa opinio do mini non impedit hanc ac tionem contra verum dominum ori. h. d. op. j. e. l. liberto. §. inter negocia dicunt quidam ibi poterant pertinere ad eundem negocia gerebant quoquo modo. tu dic melius ut ibi no. Item iste §. est inutilis contra opi. jo. quam no vidistis. s. e. l. in. in fi. qz loquitur in negocio quod ad alium pertinet re ipsa ideo no inspicitur falsa opinio ut ibi dixi dicam plene. j. e. l. que utiliter. Bartolus doctor.

Si pupilli. actio contra petentis contra eum ad quem spectat negocium cura 2 sollicitudine no impe dit oriri actionem contra eum ad quem pertinet negocium re ipsa. h. dic. No. q negocium pertinet ad nos du obus modis. s. re ipsa et cura et solli citudine ut hic. Sunt alii modi qui ponuntur. j. e. l. §. item quitur. op. q actio neg. gest. datur in solidum no in quantum est locupletior ut j. e. l. que utiliter. so. speciale est in pupillo ut hic et l. ii. C. e. et jo. glo. circa hoc distinguit que est clara. Aduerte tamen q dis tinctio hic posita hic locum in admi nistratore voluntario na in necessario etiam pupillus tenetur in solidum si utiliter gestum est lz pupillus no sit factus locupletior ut l. iii. §. sufficiat et ibi per Cy. j. de quo mihi tute. vide glo. et no. Ultimo no. q ad hoc ut ob ligetur ille ad quem negocium spectat cura et sollicitudine necesse est ut eius contemplacione geratur ut hic. ibi ne mandati medio teneantur et j. e. l. mandasti in prin. bartolus.

Item si procurator. Ex mutuo contractu cum procuratore contemplacione domini domino tantum obligatur. Item obli gacio pacius no impedit actionem contra dominum. h. d. hic est vna q. magna et eius materiam tractat Cy. in l. ei qui. C. quod cum eo tamen modicum a glo. discrepat nec ponit veritatem nec alibi scio istam ma teriam ex. examinatam ideo inten do eam examinare plene. Quero igitur vtrum procurator qui per stipu lacionem promisit teneatur. vl. q no qz talis stipulacio sunt superflua ut hic dum dicit ex superhabundanti ergo inualida ut l. iu. 3 genium. §. sz si frau dandi. s. de pac. glo. tenet contrarium et q hic dicat ex superhabundancia i. ad maiorem cautelam et sic no. q habundans cautela no nocet no obstat. §. sz si fraudandi qz ibi sup fluitas cadit in iram et defectum

q° 9
Qu° qd ?hit noie alieno vel
ad alt vtilitatem obliga
ipe ?hens tm an dns tm
an uterque
ad p^m

ideo vicat hic secus tenet^r q° pau^r
et dns. Tercio q° qn aliquis ?trah^t
noie alieno vl ad alterius utilitatem
v^trum obligatur ipse ?hens tm an
dns tm an uterque et ut declarem
glo. diuido p^ria membra. quia qs
h^t mandatum factum ad certam p^sonam
quia quis h^t mandatum factum ad ce^rtam
p^sonam quia nullum h^t mandatum
circa p^mum qn h^t mandatum factum
ad certam p^sonam dicit glo. aut ?
h^t ut minus et tenetur dns tm
aut ?h^t ut pau^r. et distingue ex
?templatione fiat p^mum qd dicit
glo. qn ?hit ut minus e^t clarum
sicut qn contrahit ut procurator h^o
aduerte q^z mandatum factum ad certam
p^sonam hoc tm operatur ut illa p^a
certificetur de mandato ut l. si pro
curatorem. C. ti. ij. et io ?siderandum
est qualiter istud mandatum stabat.
aut enim scribebatur illi certe p^sone
q^d mutuaret huic tamquam pau^ri et ipse
pau^r. no teneretur nisi p^prio nomine
se obligasset ut hoc p^r aut scribe
batur illi quod mutuaret huic no^n
adiciebatur ut pau^ri/ et hoc fac^m
fuit et tunc p^cedit q^d dicit glo. q^z
recipiens tenet^r ex mutuo mandans
ex mandato ut l. si libus. C. manda
ti. q^z quantum ad mutuantem ille ut
pau^r. no recepit. Venio ad sc^m
qn mandatum dirigitur ad hominem
incertum. hic glo. distinguit cuius
?templatione sit mandatum vide
glo. qn mandatum ad incertam p^
sonam dirigitur p^t ee duobus
modis. p^mo sic q^d quis scribat illi
cui lre fuerint p^sentate q^d mutuet
vl ?trahit cum tali/ sc^do. mo q^d quis
constituat pau^rem z no dirigat
literas ad aliquem si p^mo s mo fuit factum
illi cui fuerint lre p^sentate p^inde
est ac si ab initio fuisset p^sonaliter
demonstratum ut l. quidam. s. de re
dub. et l. si sine. C. ti. et s. de le. ij.
l. unum. p^r. si de falcidia et io erat ad
hibenda distinctio que. 6. primo
facta fuit. aut ?traxit ut minus
aut alio mo ut dam e^t. Aduerten
dum tamen est q^d licet pot ?stitui
incertus ad ?hendum cum incerta p^sona
certificanda ex p^sentatione literarum vel
ex alio euentu tm oz ad certum actum
constitui no enim pot ?stitui inter ?
generalis cum enim sit tamquam p^ria et or
ganum p^ferens v^ba in p^sona dni
ut l. qui aut. p^r. ff. ci. l. se. s. de co
sti. pecu. nisi ferret ei expresse incertum
no pot illud tamquam p^ria z organum
p^ferre et io lre credentie que hodie
diriguntur tali latori p^sentium dabitur
plenam fidem. vl similia no iniustum re
leuant de eorum in effectum dixi plene
in l. lucius. s. de fideius. Si vero p^o
nio ?stitutus pau^r. hic aduerten
dum aut constat q^d ?trahentes vo
luerint/ q^d obligaretur alter tm vl
ambo et sicut contra aut dubitatur
et tunc aut pau^r. dixit se ?here

q°

pau^rio noie et tunc an ipse teneatur
dixi. C. ti. ij. l. pau^r. qui p^emictone
in cau tm. p^r. iiij ubi pau^r. accipit in
utrum pau^rio noie dni ipse no obli
gatur q^z sibi nichil quantum nisi se
ipsum sponte obliget. Casus e^t hic.
Si vero no dixit pau^ritorio nomine
dni/ et tunc aut expressit causam quare
hoc faciebat. s. ut expenderet in
negociis dni ?trahens cum eo qui scie
bat eum ee pau^rem et idem q^z pau^rio
noie vi^r ?trahere ut hic ibi ut credi
torem tuum vl ut pignus tuum liberet qd
no. q^z ex expressione cause p^sumitur. sc^m
?templatione cuius ad quem illa cau
spectat aut ?traxit simpliciter nichil
exprimendo et loquor de eo ?tractu
qui ita p^t p^tinere ad pau^rem sicut
ad dnm et econuerso sicut mutuum et
similia et tunc ipse pau^r. obligat^r. ut
l. cum. C. si cer. pe. an aut obliget^r
dns aduerte aut quis ?traxit co
templatione dni q^z forte nil sciebat
de mandato et tunc dns tenet^r uti
li institoria. Casus e^t in l. finem tam
C. de institor^r. Si enim hoc operatur
ratihicio sequens ut l. ei qui in fi.
C. quod cum eo vl'tomagis mandatum
p^cedens et hoc di^r tenere glosa
hic in ?sequenti mebro dum tractat
de eo qui gessit sine mandato p
dicta uera qn mandatum fuit sp^e
ciale ad sic ?trahendum tunc enim ad
obligandum dnm sufficiat q^d pau^r.
exprimat se ?here/ ibi ut creditorem
in dictam causam in quam constitutus
est pau^r. ut hic ibi ut creditorem
vl ut pignus liberet licet mercat^r
ut l. i. p^r. no aut v. ß et si in p^ais
s. de institor^r. al'. de exercitor^r. et hoc
vi. actionis in summa. de exercitor^r. et
innoc. in. c. ult. ex. de fideius. si
vero in mandato causam no expressit
vl forte no dixit se pau^rio noie
?trahere ut dam est. et tunc ille q
ageret ? dnm in casibus i quibus
dixit dnm obligari debet hoc
p^bare ut dicta. l. si mutua. et l.
ei qui nisi. C. qd cum eo vl saltem
debet p^bare dictam pecuniam uersam
esse in dni utilitatem ut dca. l. ei
qui in fine sed si no h^et mandatum
sp^eale ad sic ?trahendum ille qui co
traxisset cum eo ignorans mandatum
contra dnm nullam actionem h^et q^z
ad hoc ut dns obligatur in casu
p^dicto requiritur ut ille qui ?trah^t
cum pau^re sciat ipsum in rem dni co
trahere/ et dno hoc expedire. ut
l. si. s. de exer^t. nisi p^baret pecuniam
versam in dni utilitatem ut dicta
l. ei qui nisi. C. quod cum eo. Tercio
ext. glo. ex p^dictis liquet an sit
necesse q^d pau^r. ?trahens dicat se
?trahere pau^rio noie dni. Jte an sit
necesse q^d ille qui ?hit cum pau^re sciat
pau^rem h^ere mandatum. Sz quero
an sit necesse saltem q^d pau^r. ipse sciat
se mandatum h^ere videt^r q^d no ut l.

quid qn mat dirigit ad
homines incerto

ad 5m

q°

quo .i. de eo qui pro alio et .i. fam. hr. dis.
l. qui erat et ff. ar. pe. l. eius qui in p
uincia. dy. in quodam consilio vi. dicere
q ille leges hic locis contrarie ad hoc
ut ipse patri obligatur ex contractu
mandati non enim obligatur si igno
rat ut l. filius ff. ministrus .b. tu. q
s3 contrarie ad preiudicandum ei qui ma
dauit requiritur scientia patris hoc vi
dauit requiritur. scia patris hoc vi
falsum et contra textum .i. indi. sol. l.
in. al. in. ff. quid de tutore ibi vel
dum ignoret si enim ignoret manda
tum non pot obligare dominum ut pro
curator s3 ut negotiorum gestor si eius
contemplatione gerit. Ex his ergo
cautus expedias qui conuenis ali
quem ex contractu procuratoris cum
positiones hes facere pondera sint
vera contrarie ad actorem qui debet
omni inter patrem et dominum non e ne
cesse q pater exprimat se nomine
dni facere textus est .i. de inst. act.
act. l. qui primum. vi. enim semper fac
contrarie e inter eos ex vigore procede
tis mandati faciat .i. man. l. si patri
ff. mandati Cum enim aliter faciendo
delinquit pater et veniret contra fide
datam hoc non debemus presumere
ut l. inito .i. pro so. Sunt tamen quidam
actus qui non possunt celebrari nisi
dicatur vel intelligatur nomine dni
ut indicans ex parte actoris faciat.
quod non .b. ti. ii. l. pater qui pro
euictione. Uenio ad tertium cum a
liquis gerit sine mandato in hoc
dicat glo. tunc optime dicit ut mea
et in eo q glo. allegat l. ult. .i. q d
tamen eo dic q ibi interuenit tacitum
mandatum ex eo q dominus erat sole
tus sic facere faciat. l. vel ponuisorum
.i. de pig. act. Certo quid in actore
ciuitatis vel tutore contrahente et
aliis huiusmodi. dic ut l. ciuitas
l. si cer. pe. et l. post mortem ff. i. i.
qui ex fac. tu. Quinto quid in pre
lato ecclesie dicimus doc. in auct. hoc
ius porrectum et primo. c. de deposi.
c. l. Bartolus .

Siquis pecunias . Mandato
facto ab alio mei causa inchi actor
negotiorum gestorum non tollit. h. d.
Materiam istius ff. plene expedit
glo. C. de furt. l. si ius an intellas
tamen hic ff. et materiam istam qui pe
cunia fuit missa simpliciter secus si
ad certam causam ut puta si aliquis
mitteret tibi pecuniam ut emeretur s.
codicem. licet tibi non daret s3 ipse
emeret non posses tu ab illo repete
causa est non in. l. tacito in prin. .i. ad
municip. Bartolus .

Sed et si quis negotia . qui ge
rit negotia actio de pendendi actore
negotiorum gestorum tenetur ipse tamen age
non pot nisi quatenus dominus factus
est locupletior. h. d. Op. de l.
si in area .i. de condi. inde ubi di
q non competit actio s3 retentio so. hic
l. hoc faciebatur .io. contra p. l. ihe.

indicio. ff. diuisum .i. com. diuid. Ad istum
ff. iudet q hic gessit nomine dni licet
habet animum de pendendi. in contrario nomine
suo inter tamen aliena hoc sentaunt
hic glo. prima et eandem glo. magistra
Ex quo qualiter probabitur q ac
cessit actio de pendendi. Ex tempore
reddendi rationis si quidem celat et
supprimit presumitur ab initio talem ani
mum habuisse ar. l. ad maced. l. s3 et in l.
ff. pro de simule qui celat res hr. de
tentas pro dit beneficium faladie ut l.
paulus et l. beneficium .i. ad l. falc. et
l. sanius ff. de illo. c. de inr. deli. z
quod hic dicitur in gestore in tutore mag.
puto idem in tutore et sic debeat
determinari. l. in. ff. sufficiat .i. de con
tro indi. tu. q non requiritur q pu
pillus sit locupletior nisi qui tutor
accessit actio de pendendi. Bartolus .

Sicuius ita . quatenus negotium
spectat ad gerentem actio ista non
oritur s3 in quantum spectat alium ori
etur. h. d. in eo q dicat sciens fac
pro opi. io. porta in. l. in. in pri. al.
in fine .b. c. de quo dicetur .i. e. l. q
utiliter ff. si. bartolus .

Siquis animi . error expressa
gestoris non impedit nasci actorem
negotiorum gestorum. h. d. facit. Contra l. in.
ff. hac actione licet enim iste gessit ne
cessitatis suspicione tamen habet
actionem. bartolus doctor .

Sed si ego . si negotium pertinet
ad eum cuius contemplatione geritur
quoquo modo re ipsa cum eum cuius ne
est non agit nec pot habere ratum q d
suo nomine non est gestum. h. d. De
manus ad apparatum non primo q
peculium filii vel serui est patris vel do
mini adeo q si eorum contemplatione
geratur tenentur actione negotiorum
gestorum faciat. l. in. ff. s3 utrum .i. de
inor. Secundo non modum probandi
quo animus contemplatione sit gestum
s. cum cuius inter gerente et eum cuius
contemplatione dicatur esse gestum dicam
statim in. ff. item quintum. Tertio
nota q meo nomine non e gestum ratum
habere non possum. Quarto nota
diligenter q qui negotium non est
gestum mei contemplatione 2 contra me da
actio q2 ad me pertinet re ipsa non
datur in solidum s3 quatenus sum
locupletior ut in v. eodem loco.
Op. qui negotium gerit examina
tur non inducatur repetitio ut .i. e.
l. ius qui animi glo. soluit et
bene. Op. actio neg. ge. datur
contra eum ad quem vere spectat ut
.b. l. prima in si. s3 ad patrem vel do
minum spectat vere ergo contra eos
debet dari so. ibi ad eum cuius contempl
atione gerebatur nullo modo pote
rat pertinere negotium hic sit q2
ad filium vel seruum spectat q2 saltem
naturaliter obligatur ut dic glo.
Ad istud op. .i. e. ff. v. eodem loco

so. dicat glo. sup illo v. ibi michil e
rat in peculio vn ad filium vel servum
nullo mo spectat negocium intro-
quemit pr. vel dns mirabile vide-
quod hec glo. sentit q quando in peculio
michil est filius vel servus no obligat
naturaliter q2 si obligaretur natura
liter et sic negocium ad eum quoquo
mo spectaret no possz conveniri pr.
vel dns. ut s. proximo dam e. rno.
hoc vm est qui contractus celebratur
respectu peculii adeo aut ipsum peculi
um respiciat q si michil est in eo no
obligatur ipse filius vel servus ut h.
et. l. fi. a fi. et. l. si ex duobus. ff. de
pecul. vel si velles sustinere q servus
et filius obligaretur naturaliter dicas
q ad hoc ut actio no detur contra patrem
et dnm qui gestum e contemplacione
filii requiritur q filius naturaliter obliget
tur. et q pr. pot conveniri de peculi
o. ita innuit glo. quam s. proxio
recitavi si bn inspicias. ¶ Ad idem
ex glo. op. s. e. l. in prin. ubi ge
rens contemplacione tutoris et ipse
obligatur et nichilominus pupillus
ad quem negocium spectat simile
in. ff. in. insti. s. e. so. ibi ille cuius con
templacione gerit obligat q2 nego
cium pertinet ad eum cura et solicitu
dine hic tn re ipsa filius vel servus vn
alius reipsa no pt obligari simile
go regulam sic qn negocium spectat
ad eum cuius contemplacione geritur
quoquo mo reipsa ita q eo noie pos
sit ee actio contra alium ad quem
re ipsa spectat actio neg. g. non
datur. ¶ Venio ad v. nam et si
et op. ff. de in re verso. l. qd si serv
vus in hoc dic glo. in eo q dicat
textus no verum subaudi maxie
fm azonem. alii dicunt contra q2 si emis
set verum cogeret hic ratum ut ff.
e. l. pomp. istud no vr verum q2. l.
pomp. non loquitur in negocio qd
est inum de ratihicione ut ibi di
peum hic no fuit emptum mancipium
noie patris vel dni ratum hic no pot
et io in hoc tenendum e opio azonis
q subaudiatur maxie ¶ Op. et
videtur q possum hre ratum quod
meo noie no est gestum ut. l. fi. ff.
e. et. C. de hiis qui a no do. ma.
l. i. glo. dic fallit ibi in. l. fi. ff. e.
est racio q2 aliter dno rei no possit
esse consultum re perempta vel prescripta
unde in subsidium permittitur ratihi
cio ut. l. mar. de rei ven. et. ff. si c.
pe. l. sicut servum et ibi de hoc dixi ff.
l. i. C. de hiis qui a no do. ma. e
speciale favore libertatis ¶ Op. ff. q
iussu. l. i. §. si ratum et de in re verso
l. si res. §. plt. glo. solvit ibi habet
ratum contractum servi hic gestum alteri
us. in. c. ratam ex. de re. iu. li. vi.
dicat aliter aut quis ht ratum tam

quam factum a servo. et pot ut in hiis
aut tamqm factum suo noie et no pt.
ut hic sentit idem qd glo. illud qd
no est factum meo noie no possum ha
bere ratum ut negocium trahatur
ad me et videatur meo nomine
gestum fm q requirit. §. item quitur
ff. e. l. q2 bn possum hre ratum ut vo
luntas mea trahatur ad negocium
et michi preiudicat ut C. de rei ve.
l. mar. et ff. de pig. l. si fundus §. i.
ita loquitur contraria s. proxio signa
ta ¶ Querit glo. quid si vendidis
ti rem meam tuo noie et ego ratum
hui dy. examinat in deo. C. ratum
et cy. in. l. mar. C. de rei ven. ego
in. l. sicut servum. ff. si cer. pe. vide gl.
¶ Sz et si hominis. Contrarium ad
quem spectat vere negocium co
petit hec actio no inspecta falsa
opinione gerentis. h. d. ¶ Ex eo
verum inter ista duo responsa est
aliqua differentia. so. dicat q sic glo.
contrarium vi. dicere preter ipsam literam que
dicat sz et si. q2 qn post adversatiuum
sz sequitur copula adversatur ad
factum no ad ius ut. l. ii. s. ne quis
eum qui in ius vo. vi. exi. et ibi no
bn. dic aut e certum cuius contempla
cione gessi negocium et tunc distinc
cio huius §. michil operatur. circa ius
sz circa factum ita loquitur opio glo. at
est dubium cuius contemplacione gessi et
tunc si putaui servum videor gessisse
contemplacione dni. si putaui liberum
videor gessisse contemplacione liberi
ar. l. cum aliquis. C. de iur. deli. et
io in casu in quo agitur contra alium
cuius contemplacione no gessi no datur
tur in solidum. sz in quantum ille factus
locupletior ut s. proximo. §. in fine
Bartolus doctor.
¶ Si tamen. expensa facta vere per
reat repetitur ab eo ad quem res spec
tat no inspecta falsa opione ge
rentis. h. d. ¶ Op. et videtur q repe
tere debeam ab eo cui dedit quasi ac
cepit tamquam pro alieno dno ut. l.
ii. l. de condi. ob. tur. cum glo. solvit
no dedit hic suo noie sz noie alte
rius vn no pot repetere nisi ille ra
tum habeat ut. l. si quis absentis.
C. si cer. pe. casus est in. l. si quis
ab alio. ff. ti. l. primum g. q si ille
cuius noie e gestum non habet ratum
no pot ab eo repeti q no puto verum
ut statim dicam et sine dubio ille
possz conveniri cuius est servus si ille
cui e solutum conveniri no pot ut q2
hostis vel latrunculus qui recepit non
pt ar. l. si in prin. s. de eo per quem
fac. e. ¶ Pecora go declaracione gro
quali istud negocium spectat ad do
minum servi. glo. dicat ratihicione
cessante omnia cessant dicas q ad dnm
pertinet reipsa et nisi sic esset gestum

res erat putam, mito di. in pensa ne
cessaria ut. l. impense. ff. de v. sig. et
sic cessant oms op. q sunt in glo. itu
tenebat mar. fill. et ja. bu. Et ideo
sine dns heat ratu sine no pt con
ueniri ista actone qz p rato hend
est ut. j. e. l. pomp. cz tenendo o
pinionez glo. q ptineat ratihitoe
Op. quo pt hre ratu cu suo noie
non est gestu ut. s. e. §. s si ego
Ret glo. potuit geri suo noie
ut in possore hrditatis et mult
diceret ille qui soluit cu putaret
tiau dni. soluit ctemplacoe dni
no psone tm s istius qualitatis
que e ee dns unde quicuqz sit ic
qui e dns eius noie gestu e ut
in possore hrditatis qui soluit
contemplacoe eius qui e heres
licet erret in psona ul dic q isto
cau cum sit gestu utili. imo nccio
qz res alit putam erat pinde
hetur actsi ratu hret ut. j. e. l.
pomp. cuius occasione glo. intrat
hic materiam de negocio quod ad
aliu spectat ratihabicoe qd non
examino hic s dicam in. l. pomp.
j. e. Bartolus doc.

Item queritur. si negociu
gerit noie eius ad que no spe
tat ex eius ratihitone negociu
dr ptinere ad eu et hac acto
tenet si sibi ex ratihitoe aliquid
quitur al secus. h. d. usqz ad. §.
videamus Op. ratihicio copat
mandato ut. l. semp qui non p
hibet. ff. de re. iur. et. C. ad mace.
l. si. g° hic locu actio mandati no
negoz gestoz. glo. soluit tribz
mois sa e no q s ab inicio volu
erim acceptare mandatu postea
possum acceptare mandatore in
eadem volutate durante causa e
hodie ex. de pen. c. licz li. vi. tm
ad qui dy. ex. de re. iur. c. rati
habicione li. vi. dic q ratihicio
copatu mandato no tm in oibz
s. qz no oritur actio mandati
Queritur pmo unde oritur actio ne
g. g. R. o in tribus generibus nego
tium oritur ex nego gesto ut. j.
e. l. iii. §. hec actio in isto qd e nos
tru ratihabicione oritur ex rati
habicione ita dic glo. hic dy. in
c. ratu dicat q semp oritur ex
ratihicione tacita ul expssa p. l. po
p. j. e. Sz hoc e q casum. s. e. l. iii.
§. hec actio. §. hec actio oritur
ctra furiosu ut. s. e. l. iii. §. si fu
riosi Sz furiosus no pot hre ra
tum tacite ul expsse g° no orit
ex ratihicione. doc. ultimon. ut
dy. refert in. l. pecunia. C. e. dic
q semp oritur ex nego gesto et
hoc tenet dns ja. bu. et bn qz
causa e hic nam ratihicio nichil

agit cm actoem pducendas ul no
s solu hoc opatur ut faciat ne
gociu ee meu quod al no erat
ibi ratihicio inquit facit tum ne
gociu io actio oritur ex negocio
gesto. ppter ratihicionez no ex
ratihicione Queritur qui oritur
ista actio Rndeo in tribz genibz
negoz oritur statim cu gerit
ut dix. §. hec actio in eo qd e in
ratihicione oritur ratihicoe se
cuta no ex ratihicione s ex nego
gesto retro nec obstat pdcis. ff. d
soluc. l. dispensacoem nisi ut ibi
dixi Queritur quot sint genera
negoz glo. magna hic distingt
quatuor genera ego addam tria
et sic erunt septem. dic glo. nego
ciu ptinet ad nos cura et solicitu
dine reipa ratihicione et ipo ges
tu. adde more ciuitatis unali rone
et ex virtute csequencie. Circa pm
dicat glo. q ille ad que ptinet
negociu cura et soliciudine no
tenet ista actone nisi eius ctem
placione sit gestu ut. s. e. l. in
prin. hes g° pbare duo. s. q sit
gestu et q eius ctemplacoe Ez
hoc pm qualit pbabit Rndeo si hoc
dixit ul ptestatus fuit ut. s. e. l. i
pn° et. l. nesciens. j. e. ti. Item ex
alijs cniecturis ut puta ex amici
cia quam hebat cu eo maga qui
cum dno ut. s. e. l. §. q si amicicia
si enim pbetur scia tm hoc e q sciat
negociu ad te cura et soliciudine
ptinere no puto sufficere ut videat
eius ctemplacoe gestu ut. s. e. l.
in prin. s qntu adeu ad que ne
gociu ueri spectat vi q sola sci
encia sufficiat ut. s. e. l. §. si quis
ita in fi. nisi sit aliud quod psum
ciones tollat ut dicam statim Sed
est negociu meu reipa. hic glo.
distinguit dicat glo. qn in rem me
am impendis idem puto si occasio
re mei licz no in rem meam ut. s. p
ximo. §. pm opi. qua teneo. pristo
nego glo. distinguit aut fuit ges
tum ctemploe eius aut no e iud
lacius aut fuit gestu ctemplacoe
dni aut alterius. pmo cu dns tet
in solidu nisi gerens accessit aio
depdandi ut. s. e. l. §. s et si quis
negocia quod qualit pbetur ibi
dixi. Item nisi dns esset pupillus ut
s. e. l. si pupilli. et. C. e. l. ii. aut e ge
stum noie alterius et tunc aut alte
rius terciij. aut ipius gerentis. pmo
casu aut ad illum tam negociu po
ssit ptine alio mo qm reipa et no
impeditur actio c dnm ut. s. e. l.
iii. infi. et. s. e. l. in prin. aut pot
ptinere reipa quoquomo et tunc
aut eo noie pot ee actio et no
tenet dns ex sua psona ut. s.
e. l. §. s si ego aut eo noie non
pot esse actio et tunc e idem acsi

op. s
Dua
j
op. s
q°
q°
q° s
nota vii genera negocioz quibus negocia ptinet ad nos
ad pm
q°
ad pm

ad eum cuius noie gestum nullo modo
possz ptinere ut . s . e . l . p . sz si ego p
eodem loco . si n nullo mo possit
ptinere ad eu cuius contemplatione
gestum . tunc sine dubio dns tenet
ut . s . e . l . Item si cu putam in sic
et . s . e . l . p . sz et si hominis et . p . si
tam no tm tenet in solidum sz qua
tenus e factus locupletior ut dicto
p . eodem loco . no . go . ulterius qd ad
hoc ut dns teneat in solidum dz
pbare duo . s . negocium gestum
et eius contemplatoe sz si no pro
baret eius contemplatoe gestum
debes pbare negocium gestum et
ipm locupletatum ut dco . p . eod
loco al' ista actio no competet ubi
cuqz aut dixi dnm teneri i soli
dum intelle nisi gestor accessit
aio dependendi ut in . p . sz et si qs
negocia . s . e . l . Sz iux hoc
quero qualit pbabit dn contem
platoe gestum Rndeo eo ipo q
appet q gestor sciebat negocium
ad dnm ptine ut . s . e . l . p . si quis
rei nisi . p . nisi ex adusa pbetur
q alterius contemplacone sit gestu
ut in . p . si et si ego n . q si amici
cia Si enim aliquis gessit nego
cium alienu suo ppio noie dic ut in
glo que clare loquit Concludit
go glo q puiam retentionis suc
curratur no p uiam actionis quod
est uim si quetamus de actione q
oritur ex ipo negocio gesto impe
dendo in re Sz quiqz gerit ali
ud negocium qz ille qui impendit
in re restituit ipam et ad quaz
spectat ultra ex isto negocio ges
to restituendo oritur condicio
indebiti quasi plus debito resti
tueret dic ut . l . si cu exceptione
p . sz et si quis . j . de condi . inde
Tercio e negocium in m ratihiac
de quo remittit glo . ad p'mo
nota . tu dic ut diciam . j . e . l . po
ponius Quarto mo e negocium
lum ipo gestu dicit glo . q hic
e nomen magistrale qz texta ap
pellat ipo gestu qn soluo pte qo
cau aut soluo tuo noie et possum
repetere aut noie alteri' et tunc
est opio mt jo . et azo . ita dicit
glo . quam glo . cy . examinat . C . d
condi . inde . l . si aprte in ultra qoe
et finalit dicit sit sm pe . qn ali
quis soluit noie suo debitum alteri'
aut reputabat duplicem psonaz
ut qz heres et e uera opinio . jo .
aut non reputabat duplicem
psonam et est uera opio azo .
tu dic indistincte uere ee opioz
so . cum aliqua addicoe hz actor
negotiorum gestorum contra uerz debi
torem si postea cu cognouit sol
uens constituit in aio q p uero

debitore sit solutum . supple et credi
tor cui est solutum hoc acceptauit
textus et in . l . si tibi . j . de donac
nec obstat q dicit azo soluenti
nata e condictio indebiti go eadem
solutio no parit liberacoem quia
hoc uerz e ab inicio sz ex post facto
hoc pot contingere . textus est in . l .
si uendidero . p . ticius . j . de fur .
Sum expeditus de glo . quos gl .
dicit de eo qui soluit debitum me
tum idem intellas de eo qui p me
suscepit iudicium ut . j . e . l . soluendo
et . j . de iudic . l . de qua re . p . qui
absentem Quinto negocium quod
ptinet ad nos more ciuitatis est
in istis domibus municipalibus et filiis
de quibus hes in . l . cu plures . p . fi .
j . de adm . tu . et . l . p . sz no nullas
j . de tu . et cu . dis . Sexto modo
e nali rone ut puta si ego expe
di contemplone tui recolligendo
ab hostibus tuum consanguineum quem
recolligere debebas nali rone ut
l . si ideo et . l . se . j . so . ma Sep
timo ex uirtute cuiusdam consequentie
de hoc dicetur in . l . ex duobus uel
in . l . ex facto . j . e . pdicta uera qn
gerit negocium alterius de quo lo
quit pma ps edicti sz qn gerit
negocium quod nullius e . ut here
ditarium de quo loquit 2a ps edi
cti tunc illud fingit heredis fuisse
adita hereditate io ad ipm pt ptine
omnibus modis quos s . dixi . bar .
Videamus . gestor tenet de neg
lectis si alius erat gesturus . ite
si a se no exegit sicut si no exeg
ab alio nisi esset de illis psonis q
possit agere sine mandato hoc
dicit se et pm ussqz ad . p . Item
si fundum Op . quod no teneat
nisi de gestis tm ut . e . e . l . tutori
glo . soluit duobus modis que solu
tiones simul debet iungi dic ergo
latius utrz quis teneat de negl
ectis distingue aut ab inicio ince
pit gerere et postea dimisit et
tenetur . ar . l . in comodato . p . sicud
l . comoda . aut no incepit et tunc
aut accessit ab inicio ut oia gestu
rus nec fecit et tenet de omnibus
ut . l . pomponius i negocijs cu . l . se
j . e . aut accessit ut gesturus aliq
et tunc aut alius non erat gestu
rus et no tenet nisi de gestis ut
e . e . l . tutori . aut alius erat gestu
rus 2 tunc aut ille alius erat dili
gens et tenet de neglectis al' no
ut hic Op . j . de eo qui p tut . l .
1 . p . fi . so . aliud in ptutore qui gere
bat suspicoe necitatis aliud in ges
tore voluntario ut hic Procedat
ratione pdictorum quero . dixi . s .
si incepit gere et dimisit tenet
de omnibus . quero quo intelli . dim
ittere pro textus in . l . tutori . e .
e . dicit q hunc gestioni uoluntas
im ponit fine . quod intelligedum
est de uolumtate qua hunt ab ini

cio

[Margin notes:]
2o d . p' ad hoc q teneat in solidum
qo
ad 2m
ad 4m
ad 4m
ad 5m
ad 6m
Opa
op 5
v . q's teneat de neglectis gwe
op
qo qn dicat dimittere qui cepit

cum accessit ad gerendum ut pz ex p
dictis et pbatur in l. pomponius in
negotiis in fi. cum l. se. j. e. si g° dum
sit aliter qm habuerit voluntatem ab
inicio tunc tenet. dz g° ee cautus
advocatus ut pbet de voluntate
no appet ete presumas illud ab i
nicio voluisse quod fecit ut l. sz et
ubi ff. pinde l. ad macedo. quod g°
dicas si fecit vineas cappari ul' pu
taui poterit ne dimittere i medio
cum dictam culturam vi² q sic q a
sufficit si cum ul' in paucis zc. ut
dicta l. tutori .c. e. quantum puto q2
totius cum una cultura e ut l. di
uorcio ff. si fundo j. so. ma. et ab
inicio videt² hisse cum gerendi
negocium totius illius anni ut l. pte
quent² ff. qui impleto j. loca. et
p hoc q2 qd di² q tenet² de gestis
intelli. et neglectis eis quexis ut
l. tres tutores j. de ad mi. tu. p dic
ta nam in hiis quorum unius cum ul' cer
tis di² una cultura z in hiis sic
non limitat² tpre ut locare domu
ad pensionem z similia quod pot fieri
p uno anno ul' certi tpis di² una
cultura sz in hiis ul' mensem ul' simi
libus tunc pt dimittere qn vult az
dere l. item quintum ff. qui impleto
quod intelligo dum tn sibi no pot
aliquid imputari q2 forte alius ac
cederet ad gerendum si sciret eum di
mittere ar. l. si tibi ff. fi. j. man.
et ar. huius ff. Terneio qn accessit ut quedam gestiurus et alius
gestiurus erat quid dz pbare actor
ut faciat eum tenere de neglectis
ro q alius erat gestiurus omnia
item q ille alius erat diligens
Item q ppt² eum qui gerebat quedam
ille omisit hec omnia pbantur hic in
tex. adde quartum f. q iste qui ge
rebat quedam hoc sciebat si enim ig
noraret no posset sibi imputari
culpa io no tenet². Venio ad ii.
texte quo verum ille qui accessit ad
gerendum unum negotium debeat a
se exigere. Glo. disputat finalit²
determinat q no. Cont determina
tionem glo. vi² textus hic loqui²
enim de eo qui quedam gessit et tn
a se tenet² exigere fateor si alius
erat gestiurus omnia al' teneo opio
nem glo. p. l. si no no remitteran
di ff. apud iul. quam glo. allegat. facit
quod habuistis no. i. l. qui pro. ff. fi.
b. de pac². Venio ad ff. quinquies
no. q sine actione nemo experitur co
cordantie sunt in glo. Ex quo colli
ge q ista exceptio tu no hes actio
nem impedit lit² con². dicit enim tex
tus qui nullam actionem intende
potuit. vnde ipsum pponere in iudicio f.
intendiatur sibi qd intelle nisi ista
cognitio requireret altiore indagine
ut l. nam et postea in pn. et quod

ibi no. j. de in. in² et ibi dixi. Quit
glo. verum saltim ex iudicum debeat
petere z computare. glo. determinat q
no quia inde z nota. Ad si. l. op.
di² hic nisi usque remisse sint nam
remitti no puit aliquam debeant²
ut l. si sub condicione j. de solut. di
cunt quidam q hic fuerunt remisse
post aliqu q primo. Ex qua glo. no.
q verba sic condicionalit² plata si ne
gocia mea gessistis zc. no inducit
mandatum facit l. si quis sub condi
tione l. si q's o. ca. te.
Item si fundum. gestor tenet²
totum reddere quod ad se puenit. h.
dicit. Nota q petere aliqd ut p
cu. cum no sit et consequi e opie
ptio ut hic ibi p obreptionem zc.
sz qui p obreptionem aliqd conseq²
incidit in crimine falsi ut l. si quis
obrepserit j. de fals. g° hic incidit
in crimine falsi nisi doceat se hre ma
datum ul' dns ratum heat ut l. si pro
curator falso j. de condi. ob. ca. fac
ad ea que dixi. b. de pac². l. pacti.
qui petitione. Bartolus.
Si quotiens. sententia lata sup excep
tione inducit exceptionem rei iudi
cate si illud postea p modum actionis
pponit² h. d. Glo. op. c. si adu
rem iudi. l. i. so. ut in glo. Op.
et vi² q eo ipso q punciat sup pri
cipali videat² reprobare compensationem
ut. c. de or. iudi. al'. de or. cogni.
l. ii. et qd nota. b. de hiis qui sunt
sui ul' ali. iu². l. plt. so. quidam fate
tur hoc ee verum si de ipso debito de
quo opponebat² compensatio erat ple
cognitum. quantum puto q2 textus hic
requirit expresse q compensatio sit re
pbata z tex. l. q si iudicem ff. si in
cionem j. de compensa. requirit q sit
repbata compensatio exit quasi de
bitum no subsistat et hoc p iudicem
pnunciatum ut i'glo. sentit. No ob
stant iura allegata in contrarium quia
ibi quod in sententia principali devenie
bat no poterat ee verum nisi intellat²
sup illa incidenti pnunciatum hicat
possit ee verum q gestor teneat ad
centum et debeat recipe centum vnde
postea agendo sententiam nullomodo in
fringit. Sz contra hoc compensatio
tollit actionem ipso iure cum ab hoc
opponit² g° no pot ee verum gesto
rem teneri nisi compensatio sit re
pbata. Ro verum e cum opponit² com
pensatio de debito liquido sz hic
no erat liquidum sz liquidandum
i iudicio vnde illud potuit iudex
admittere contra contra fecerit iudex si
dicat refutato ei iure agendi con
dum in tali iudicio ar. l. beblius
in fi. de pac. do. Ero existo. ff.
q illud quod pponitur p modum
exceptionis post lite con². pt p dif

siuitatas sitam remaneat l3 pse pri
cipalit' poss in iudicium de dña pro
hoc l. de in offi. te. l. pap. § fi. et
q̄ dixi in l. nam postea § si in or
l. de in. in. et ex hoc hēs q̄ ita
p petuatur actio qn̄ p modum ex
ceptionis in iudicio ꝓponitur sicut
si p modum actionis z sup talis ꝯtes
tacetur ut j. de re. iu. l. omnes
actiones ibi si in iudicio ꝯcluse fue
rint et vi? in q̄ tangat p glo. ex
de or. cog. c. l. ¶ Cont' istud op. j. d'
emt. l. vendicante § fi. et l. se ubi
sn̄ia lata sup exceptione no impedit
actionem ꝓpon so. hic actio z exceptio
ꝓponebant' ad eundem finem ibi ad
diuersum ut ibi dicam et plene per
Cy. in l. pemptorias. C. si. re. no
pos. ego dixi plene in l. qui rome
§ duo fres. j. de v. ob.

Si ex duobus. phibitio
impedit hanc actionem
non q̄ alius phibent socii
iur. h. d. ¶ op. de rone q̄
sciat iurisconsultus. q2 si sint socii
certo viuis ab alio repetitis quod
soluit glo. i. iudit q̄ hic no pot
intelligi in sociis om̄ bonorum sed
alicuius rei ul' societatis madentis
Glo. ultia soluit alit'. s. q2 hic pro
hibitio hetur p inde ac si p'sua
pte soluisset quod satis placet
¶ op. pactum factum vni ex duobus
reis sociis ꝓdest alteri ut l. ead
§ i. l. de duo. reis g.o z phibitio
vni9 so. hic cuit sociis et no con
rei. ibi correi et socii vel alt' ali
ud in ista phibitione que ht vim
ꝑticularis solutionis ut e dam. G.
p ximo aliud in pacto de hoc ple
ne dixi. j. de duo reis. l. ex duob,
in illa q̄one cur pam factum vni pro
dest alii de ista phibitione hēs
C. c. l. fi. tangam vob. i. e. l. solue
do. Bartolus doctor.

Pomponius. ista l. est
p multum difficilis in tex. z
apparatu z bi? fm glo. et
coniunctor omīs. h. d. ubi
negociis gestoris quib' ratu ha
buit actio tollit' pter ꝑ rone do
li fm pomponium ß fm stenolam
et ulpianum durat rone doli. fm
pomponium culpe z reliquarum. hoc
dicit cu prim l. se diuisionem. i. ca
sum ponit glo. pma q̄ legit ista
l. p saltus ponitur cum hic tria
dicta pomponi. s. dam exceptio
z no dtē p̄mum in prim. l. usq3 ad v̄
videndum fm i v̄. si supius usq3
ad. v̄. stenola 3.m in v̄. ß eo dem
usq3 ad v̄. et q̄admodum. Certa
sint quoq3 dicta stenole et ulpi
ani reprehenderet pomponium
ut in glo. legas igit' p̄mo oia
dicta pomponi postea dicta ali
orum fm glo. dn̄s nycolaus matt'. le
git istam. l. alio mō. s. q̄ p̄mo

ponit dam pomponi. so declarati
ones et limitationes stenole z ul
piani sicut ibi videndum. et fm eu
pomponi9 no rephendit' in toto
ß eius dam distinguit et limita'
Et fm eius lecturam summa sit ra
tihabicio dn̄i tollit actionem neg'
g' fm pomponium. et sic fm ste
nolam et ulpianum est in pende
ti et dam pomponii e verum nisi
dolus approbationi cam dedit et
est verum in eo q̄ e approbatum adno
citur directam actionem no circa
contrariam. h. d. ¶ Interim inuis causis
impru' no mutatur et lra totius
l. legitur ordinate fm ista lec
turam. Venio ad. v̄. videndum
et dicit stenola q̄ ex dco popo
nii colligit' q̄ actio neg' g'. pen
det q2 si eet nata no poss3 tolli
nuda voluntate. h. d. et sic non
est ro q̄. pomp. ß primum q̄ colli
gitur ex dco eius ¶ Venio ad
v̄. ß supius hic stenola limitat
dam pomponi q̄ hēat locu nisi
dolus dedit cam approbationi. h.
d. ¶ Venio ad v̄. stenola et v̄. ß
eo dem. qui v̄. debent simul' legi h'
stenola ondit quō dam pompo
nii debeat distinguere z limitari.
dicit eni q̄ i mo putat ipse q̄ p ꝛ
ratihicione hēat locu actio neg'
g'. et dam pomponii dz intelligi
q̄ tollit' actio neg'. g'. ratihicōe
in eo quod e approbatum. no in alio
hoc dicit ¶ Pro cu9 declaratione
debes scire qn̄ q̄ aliud e factum a
liud e qualitas facti unde si feci
sti domum meam ego possum ap
bare qd' fecisti no aut eo quod
bn̄ ul' male fecisti. Item ista ap
pbacio no pot se extendere nisi
ad tollendum ius quod ꝯpetebat
ipi approbanti inuito g.o dicit steno
la q̄ post approbationem hēt locum ac
tio negoc' gestorum directa et ꝯ
tra et dam poponii intellig' q̄ p ꝛ
ratihicionem no possum reprobare
semel approbatum tm in eo q̄ no e
approbatum ut in qualitate ul' circa
in eo quod uenit in ꝯtra bn̄ possit
ꝯpetere dicta actio. h. d. ¶ Se
quitur. v̄. et quēadmodum hoc
pbat iurisconsultus a simili ratihi
tio que inducit' p legem i nego
utilit' gesto no tollit actionem ne
g'. g'. ꝯpetentem gestori nec que
sit ab hoīe. h. d. ¶ Sequitur.
v̄. ceterum. dixit stenola actionem
durare directam z ꝯtrariam ponit
hic exemplum de directa in v̄. ste
ponit exemplum de ꝯtra in pri.
l. ß cu ultro. tollit vnu dubiu
textus est clarus ¶ Venio ad
p̄mum dam quero quō mō i tellex'.

pomponius p ratihitionem dni gesto
rem no teneri in hoc sut opiones
mt' jo. et azo. nam azo. dixit q
pomponius intellexit de ratihabi
tione dni facta in corde suo uel
tractatu hito cu vicinis no tene
antez gestore ipo iure et dicebat po
pomius gestorem no teneri ope
exceptionis et in hoc reprehendit
p scevolam et ulpianu3 fm eu3
arguit glo. p pomp. po et vi.
q sufficiat ratihitio fca absente
pte ad pducendum exceptionem na
ratihitio sufficiat ad obligandu3
gestorem ut. s. e. l. si pupilli. § pte
quitur Item sufficiat ad liberand
eu3 qui solum gestor Item sufficiat
ad acquirendum dno dniu3 rei solu
te gestori ut. j. e. l. si ego ergo.
eadem rone d3 suffice ad indica
dum exceptionem in9trariu3 ad libe
randus gestorem requiritur pau
ut. j. l. prima in pri. ibi nisi spalit
2c. p pactum eni tollunt actiones o
p. exceptionis ut. l. iii. generali. §
pe. exceptionis ut. l. iii. generali. §
quinto. s. de pac. § qui ratihitio
fit pte absente nullu pactu inter
venit. no eni pot fieri int absen
tes nisi interveniat nuncius ul' epla
ut nota. j. de act. et ob. l. 9sensu
et. l. i. insti. j. de 9hen. emp. et sic
9cluditur q talis ratihitio non
inducat exceptionem nisi fuerit
facta pnte pte ita dicit glo. fm
azonem. Ex hac lec. azonis vides
quid operatur ratihitio absente p
te. j. q approbatio fuit fca tracta
tu hito cu ipso gestore. Item q
pomponius intellexit p approbationem
gestorem ipo iure non teneri et
in istis reprehendit pomponius na
no liberat ipo iure § ope. excep
tionis. Item reprehenditur q2 in
minis generalit' locutus e nam de
buit distinguere utrum dnis qui
approbavit sciverit ul' ignoraverit
que opio sit verior dicam. j. v.
preio omitto igitur una 9one
que hic format in glo. 2 venio ad
ver. sequentem. Venio ad v.
videndum. in isto v. fm glo. pom.
vimus dat scevole ad reprehensionem
pomponius p argumentu3 ad insi
bile et ponit duos casus. aut tu
dicas 9tram actionem ee in pende
ti ex hoc an dnis ratum heat
aut no. pmu no psequitur fm sic
9i dicas no ee in pendenti actio
non poss3 tolli nuda volutate
pmu3 membru psequitur glo. qa
si dicas actionem ee in pendenti ex
hoc an dnis ratum heat est in
9venienes q ex volutate unius
pendeat ut. j. de arbi. l. no disti
guemus. § illud et. l. nec in pote
state. Istud dat glo. procedit fm

glo. lec. jo. portam in pcedenti
v. qui intellexit dat pomponius
q no tenetur post ratihitiones ge
storem no teneri ipo iure. v. fm
azonem qui intelligebat dat po
ponius q no tenetur ope. excep
tionis de veritate oz nos dicere
actionem natam al' no 9petet ex
ceptio ut. l. ii. j. de excep. § tuc
formandus erit iste casus sic. vi
dendum est an actio pendeat h.
est effectus actionis quasi dicat i
9venies e q ex volutate unius pe
deat. sic pot intelligi fm glo.
nos. Cont hoc op. antequaz ge
stor gerat no pt cogi ad gerendu
g° nec ex potestate seu volutate ge
storis pendet. R° ante gestionem
pot ee in pendenti post gestionez
no ut hic. Item op. de. l. dispen
satorem insti. j. de solut. in quam
illa. l. 9dicat huic membro dic q
ibi loquitur in negocio q e in sua ra
tihitione merito actio pt pende
simul in. l. si pupillus. § item quit
s. e. hic in negocio quod e in in
re ipa lus jo. alit' intellexit ut
j. dicam in. v. et qadmodu3 h.
non placz michi nam nullu est
in 9venienes q actio pendeat ul'
eius effectus ex potestate eius cu
d3 queri ut. l. senatus. § legatu
j. de le. j. al' ii. et. l. si ita relictus
§ illi. ss. c. ti et de condi. et de. l.
si ita expssu3 et qd' no. p dy. in
l. actio insti. j. de v. ob. et istud
voluit hic dice iuris9sultus ut
ex dco pomponii colligitur q actio
neg. g. pendet ex volutate dni
q2 p eius ratihitione tolletur si
eni3 eet semel nata nuda volu
tate no tolletur unde in hoc v.
teneo lecturaz nico. mat. et ex
hoc apparet q in pcedenti. § vior
est opinio jo. qui dixit pompo
niu3 intellige actionem ipo iure
non 9petere et in hoc standu3
est cu jo. Item ex dco q pendet ex
volutate dni apparet q pot fieri
pte absente omnia eni que ex me
ra volutate alicuius pendet non
requirit ptis pntiam ut si quis
vult 9dere ultima volutatem
ut. l. cu pt. § donac. et. l. miles
j. de le. ii. et. l. no ideo. c. de co
dicill'. sile in aditione heditatis
que fit solo aio necz requirat
ptis pntiaz ut. l. pbi. de in pri.
et. § i. j. de acquir. hed. et. l. si
cuia. c. de iur. deli. et hoc tenz
guil'. et in hoc standu e opioni
azonis qui intellexit de ratihitione
facta etia3 pte no pnte. Et ad
uertendu3 q ex hoc colligitur que
dam dria int ratihitionem et ma
datu3 nam cu madatu3 sit 9dz

glo

op

op

no eaz ep quo habeo q
non eqrut pts pnta3

no una diraz sed in inf
ratihabitionem

Contractus no pt geri int absen
tes nisi interueniente nuncio ul ep
istola ut l. i. C. de pac. ratihabic
uero no est (con)tractus et pendet ex
mera volu(n)tate ratum hntis. inte
rito fit absente pte non interue
niente organo. Hoc g° pmis
so pdeclaratione latiuz reuerso — v. actio potest ee in pendenti
in dubiu utru actio pot ee in pe
denti ad qd' rndeo utru aliquid
sit in pendenti respectu ptis status
et certum e q no ut insti. qui mo
dis ius pa. po. sol. § si ab hosti
bus et i no. et ff de re. iu. l. si. C. de
sen. pas. Si uero queris respectu
futuri euentus tunc res pnt esse
in pendenti vniusaliter loquendo
an aut actio pot ee in pendenti
ex aliquo futuro euentu alio q
ex volu(n)tate ptium et dic ut l. v
sistiuet. ff. de stip. ßuo. 2. l. si. l. co
nuua pdi. ibi textus et glo. tan
git. Si no quis an pot pende
ex volu(n)tate ptium tunc sumus in
materia ma et dic aut quis de
volu(n)tate eius qui e futurus ob
ligatus et e iniquum q pendeat
ex volu(n)tate eius ut l. a ticio insti.
ff. de v. ob. et l. centesimus insti.
e. ti. et ff. de act. et ob. l. si v. hac
et C. de cohen. emp. l. in emetis
et ff. de re. iu. l. in psonam. § ge
neraliter aut queris de volu(n)tate
eius cui actio ds queri et tunc
pot ee in pendenti ut hic pm
pomponium et pm ea q. s. dixi
Sz circa hoc aduertendum nam quam
actio pt ee in pendenti uere ut
qn alicui defertur a testatore ul
a lege sub condicione si voluerit a
testatore in dicta l. si ita relictu
§ illi si nolet ff. de le. ff. a lege pbar
in negocio quod e inter ratihitione
tm pendet enim actio ex volu(n)tate
dni ut l. si pupillus § item qr
s. e. et glo. hic tenet et l. diffe
rentionem ff. de solut. ad idem e.
de iur. emphi. l. ii. ubi preffatores
canonis seu solutionis cadit a iure
suo si dns voluit sibe in hered te
pcatione que cpetit alicui si he
reditatem voluit. Sz istud no est
ppe exemplum qz ante aditionem
no est celebratus quasi (con)tractus
ex quo ds sibi orit ius ergo ac
cio e in pendenti ficte ex volu(n)tate
eius cui ds queri ut qn defert
alicui ... requiritur eius scia
ul ignorancia no requirit eius
volu(n)tas ul approbacio tunc absenti
statim querit. Sz si postea illam re
pudiauerit fingitur no quesita ex
emplum in legato cuius actio quirit
legatario a tpre mortis. Sz si re
pudiat fingit retro nunquam quesita
ut ff. de condi. insti. l. si quis ita et

ibi no. Ita in pposito i negocio q e inter
re ipsa ipo gestu cum a 2 soliatudie
quirit nob actio lz ignorantibus
ut l. iii. § si furiosi. s. e. et ibi patz
tn si dns postea cognouit i repudi
at q facit ratu hendo qd gestum e
quam quam male gestum fingit actio
non nata p hoc. C. ff. eo. § pe. l. si ab
sent et hoc mo intellendo hic dic.
q actio e in pendenti intellige ficte
in istis tribus generibus negotiorum. Si
no actio defertur alicui ex suo co
tractu ul ex aliquo suo facto illa
no est in pendenti ex volu(n)tate ali
cuius qz volu(n)tas iam abfuit ph.
optime ff. de don. cu. mor. l. et qui
et ibi nota et ex hoc appet q co
tractus empcionis 2 vendicionis et
siles nuda volu(n)tate no tollunt nisi
vtriusqz (con)sensus interueniat. Ite pre
dicta que dixi actione pende ex
volu(n)tate eius cui defertur intel
ligas si ei defertur ad comodum suu
tm. Si enim ad comodum eius et alterius
est iniquum q ex vnius volu(n)tate pe
deat et q alter alteri pot piudi
care. C. l. prima. et l. cu no so
lum. § i. et § ubi aut. C. de bo. q
li. et l. eius qui in potate. ff. de ac
quir. her. et ex hoc q pomponius
dixit actionem tolli p ratihitionem
intelligas de actione directa que
competebat ul competitura erat
ipi dno ratum hnte no de (con)tra quia
in alterius piudicium ratum hre non
poterat et ita declat in insto sulem
in fine l. Sum expeditus de pmo
membro venio ad pm di hic q actio
op iam nata no pot tolli nuda volun
tate cont. ff. de solut. l. dispensatorem
in fi. so. ibi actio no tollitur. Sz eius
natiuitas impeditur. pendebat eni
actio ex volu(n)tate ratum hntis et
ita ds ibi exponi textus Sed op.
op 5 glo. insti. de inut. § si. so. eodem mo
ibi ul actois natiuitas i peditur
ul fingitur retro no nata erat eni
de hijs que pendebant ex volu(n)tate
alicuius uere ul ficte pm ea q dixi. s.
op 5 Op. glo. de l. si tibi. § quedam. s.
de pac. so. pnt intelligas pncipium
l. pm azonem ibi lo. in pacto et sic
in volu(n)tate no nuda hic i volu(n)tate
nuda, et hec uera. Sz pnt intellig
pm jo. q ratihitio fuit facta pte
pnti et sic cadit in spem pacti sut
solue q ibi in actionibus descendenti
bus ex delicto q nudo pacto tollunt
ipo iure hic in hijs que descendunt
ex (con)tractu ul qi. Sz pcedens e vior
hec g° q in casibus in quibus actio
est in pendenti uere ul ficte pt ac
tois natiuitas impediri ul fingi
no nata ex nuda volu(n)tate vnius
q° 5 al' secus Queritur g° quid appella
tur nuda volu(n)tas glo. hic super
verbo volu(n)tate vi. intellige nuda

q^o pactum dicitur nudum vel voluntas dicitur nuda

voluntatem s. a precia alterius partis q.
satis est bene dicam. dic tamen melius
q. sicut pactum dicitur nudum q. stat in nudo
nomine conventionis nullo alio super ad
dito ut dixi in l. iuris gentium § quin
immo. ita voluntas dicitur nuda q. stat
in suis principiis nude voluntatis non
addita sibi precia partis que faciat il
lam voluntatem cadere in pactum vel non
addito sibi alio nomine actus q. fa
ciat eam cadere in nomine actus exe
plum in actionibus que electione tollu
ntur nam sit nuda voluntate electio
non super addito hoc modo electio possit
nuda voluntate tolli ut C. de codicil.
l. si et quod non. insti. de leg. § sed
ista quidem ope exceptionis ut C. de
fur. l. i. facit quod no. in l. quod
in her. § eligere l. de tribut.
Venio ad v. sed superius in 3a glosa
legitur q. istud sit dictum pompo
nii. alii dicunt q. est dictum scevole li
mitantis pomponium. et hoc tan
gitur in supra glo. circa medium
et l. in v. ceterum in glo. super verbo
recipiam in fi. et omnes isti intelli
gunt q. per simplicem remissionem
non videatur esse remissus dolus
qui commissus erat in ipsa gestione
Nico. mat. dic q. dolus preteritus
pot remitti sicut culpa ut B. de
pac. l. iuris gentium § si paciscar
et io si dominus remisso dolo commisso
ratum habendo tolletur actio intelle
git ergo hic q. dolus malus ab
sit. hoc est ne committatur dolus
in hoc q. dominus ratum habeat et sic in
telligit de dolo commissa in ipsa ra
tihabitione. et dictum eius in contrarium
reprehendit glo. non placet. nam
ratihabitio retrotrahitur et manda
to comparatur. ex. de re. iu. l. iii. li.
vi. et ipse met dicit q. per ratihabiti
onem fingitur actio retro non nata
ut in precedenti v. vidistis. sed si m
andatum ab initio intercessisset non poss
in eum dolus futurus remissus ergo nec
per ratihabitionem. per leges expresse vo
lunt in omnium dolosi q. per generalia v^a
non videatur remissus dolus ut l.
aurelius § gaya de libe. le. et per
ey. C. de transac. l. sub pretextu. in ult.
gone. in eo nero q. intellit hunc v.
in dolo commisso ratihabitione dicit
verum cui eum actio neg. g. sit bonefi
dei. ut l. si pupilli § si B. e. illud
quod operatur dolus si adhibetur
in constructione ipsius actionis quia
distinguetur utrum dedit causam an
fuit incidens ut l. elegant. i. de
dolo. eodem modo in destructione ut
l. ab emptione de pac. et ibi plene
de hoc dixi. Sed circa hoc est vi
dendum quo dolus possit dare causam
ipsi gestioni. Respondeo ut colligitur ex glo.
fi. B. e. l. si pupillus. Si dicas quo
dolus pot incidere vel causam dare in
hac ratihabitione. Respondeo si eius dominus
non habet causam ratum habendi. dolo in

duxi eum ut ratum haberet tunc dolus
dedit causam. sed si ipse nolebat ra
tere ratum habendo. tamen non simpliciter
nisi recepta precia vel aliquo alio
interveniente. ego dolo induxi
ut sine aliquo faceret tunc dolus
fuit incidens et iudicabimus tamquam
de dolo incidenti sive non incidenti l. e
legantem § i. Venio ad v. sceno
la. ut dicit glo. l. hic scevola ap
te dicit contra pomponium et io iste
v. nullum dubium habet. sed dubitationes
recipit ex sequenti nam glose in
telligunt q. in totum contradicit popo
nio. Ny. mat. dicit q. non in totum
contradicit. ymo dictum eius distinguit
et limitat. quod apparet ex sequenti
v. Venio ergo ad ver. sed eo dicto
glo. intelligunt q. ista sunt verba
pomponii et hic ponatur io sua dic
Nico. predictus intelligit q. hec sunt
verba scevole et debent iungi pre
cedenti v. hoc modo ut dixi in eius
positione. Ex hoc v. habes notate
q. non possum reprobare semel appro
batum. Circa hoc glo. opponit et
solvit. ut habes in ea. dic plene per
dy. in c. q. semel placuit ex. de
re. iu. li. vi. plenius per ey. in l. si
cut C. de act. et ob. tetigi nobis
i. commodati l. in commodato § sicut
Sed quo quid est questio utrum po
ssim approbare semel approbatum
videtur q. sic ut B. e. l. si pupillus §
Item queritur in glo. que incipit
i. no mandatum. ad idem ex. de p
cur. c. licet lib. li. vi. et videtur expressum
in l. quo enim § i. i. item in ha. p
hoc omnes l. q. dicit q. postquam quis
eligit unam rem consequitur videtur aliam
reprobare pot variare et aliam
eligere ut l. cum qui certum insti.
i. de v. ob. et l. si ita stipulatus
fuero stichum aut pamphilum. e. ti.
preterea videtur causa in l. dispensatio
onem insti. i. de solut. glo. ibi videtur
dicere q. post reprobationem non pt
ratum habere s. ad actionem consequendam
sed ad exceptionem sic ut in contrariis sepe
niti. de defensore § i. v. sed pone
dicit q. post reprobationem non possum
approbare ad meum commodum. sed admeu
preiudicium sic. per ipsa dicta non sol
vuntur argumenta contraria. nam etc.
quo ad actionem possum eligere rem
semel repudiatam aliam eligen
do. Item quo ad meum commodum pos
sum ratum habere ut l. quo enim § i. i.
item in ha. dicendum est ergo quidem
reprobatio mea trahit secum execu
tionem tunc postea non possum rep
robare nec variare tex. est in l. cau
sidum insti. de op. le. et no. in l.
huiusmodi § stichum i. de le. i. et ita
loquitur l. dispensat. insti. i. de solut.
statim enim post reprobationem secuta
est executio iuris ut ibi dicitur et habetur.

v. hec s. v.

q^o

v. Scevola

v. e dicto

no possum reprobare semel approbatum

q^o

v possum approbare semel approbatum

verum q no pot hri ratum quatum ad
actionem sed quatum ad exceptionem sic
ut dicta l. quo cum ff. mul. l. item
ra. ha. et no. in dicta l. dispensat.
si no reprobatio no trahit retro ex
eventum tunc pot natura re inte
gra ita dz intelligi qd no. Ideo
ff. Item quatum et c. eo tit. ex de
pau. l. vi. et per hoc illud quod spe
qo dicit in eo ti. de defensore. ff. I.
no puto eum vere dicere ¶ Ceterum
utrum sicut ratihabitio retrotrahitur
et mandato comparatur ita reprobo
retrotrahitur et prohibitioni compare
tur. Respondeo in hiis que pendent ex vo
luntate mea libere ut in negotio qd
est in mea ratihabitione puto retro
trahi reprobationem eadem ratione
qua diximus de ratihabitione per hoc
dicta l. dispensatorem in fi. In negotio
qd est in in. alterius de tribus modis
reprobatio no pt retrotrahi ad in
commodum gerentis sic. nec ratiha
bitio ut dixi. B. e. l. ff. videndum
no enim pot tollere actionem contrariam
ut j. e. l. in fine. ad hoc enim ten
dit reprobatio et prohibitio s. ad ge
rentis incommodum ut B. l. ff. fia
et C. e. l. ult. ¶ Servatur vero ad p
iudicium reprobantis talis reproba
tio no tendit in istis tribus generi
bus negotiorum. et de hoc no est que
rendum ¶ Veniamus ad v. et quoad in
v. 2 p admod odum. iste v. secundum omnes continet dic
tum sceuole contra pomponium quamvis
dicat in totum contra pomponium ut
glo. quidam dixerunt distinguendo di
ctum pomponii ut Nic. ut dixi.
B. in positione casus. et exposito.
v. Sunt duo genera ratihabitio
nis. prima est ratihabitio voluntaria
qo 5 ¶ p hmus declaratione necessaria intro
glo. et quero utrum super hoc debe
ant esse duo iudicia unum quibus co
gatur hre ratum. aliud quo ag
atur actione neg. ge. et utrum co
gatur quis hre ratum prius an
liberetur solvendo interesse. Azo.
videtur dicere q debet esse duo
iudicia et q in tribus generibus
negotiorum cogetur hre ratum prius
in eo qd est in mea ratihabitione libe
retur solvendo interesse. no diligenter
illud qd dicit q ad hoc agatur
ut ratum heat et sic sunt duo iudi
cia. prius loquitur in ratihabitione nece
ssaria. in quantum dicit q cogetur
hre ratum per officium iudicis antequam
cogatur per actionem neg. ge. dico
q no est necesse q lex ipsa hic hoc
pro rato ibi necesse est apud iudicem
pro rato hri impersonaliter loquitur
quasi si dicat. ipse iudex et quicumque
alius. no dicat q sit necesse q propter
ratum heatur. et hoc tenet Guil.
q placet. s. q no sit necesse a iudice
hoc impetrari cum stat per legem

ut l. que sub condicione. ff. si de condi
insti. al. de consti. pecu. et l. i. ff.
j. ad municip. Sed si pro hoc vult pe
tere q per iudicem declaretur puto
q pot sicut pt petere declarari se
tentiam nullam ut l. i. B. de sen. et
dixi in l. si expressum. de app. et in
hoc no. multum glo. istam put.
hec glo. loquitur in alio genere
negotiorum s. qd est in mea ratiha
bitione. non inveo qualiter procedat
aut enim loquitur in casu in quo quis
compellitur hre ratum et tunc compella
tur precise q ubicumque quis tenetur
ad factum ex legis dispositione compellitur
precise. ut l. stipulatio ff. i. j. de eo qd. op
tet. et quod vi aut clam pcom
et j. de rei ven. l. qui restituere in
casibus in quibus no compellitur non
pt agi contra eum ut ratum heat sed
forte possit agi contra alium qui hoc
promisisset. s. dominum rem ratam hitu
rum ut probatur in l. si indebitum
j. rem ra. ha. et per eundem modum
agendi. s. ut quis sit certus utrum
heat ratum vel no heat in l. ult.
ff. si quis collidente. j. de act. emp.
¶ Secundo pro declaratione l. et glo. quero qo 5
in quo genere negotiorum loquatur
ista regula s. q utiliter gestum coga
tur hre ratum. Jo. q in omni genere
negotiorum etiam quod est in mea rati
habitione. ut B. e. l. si pupillus. ff.
si tam pupilli ¶ Sed contra hoc op. j. de so
lut. l. dispensatorem. So. dicit Jo. si
nolebat gestor cogere dominum ad
ratum habendum ¶ Item op. q per qr
hoc si gestor vendidit rem meam
precio cariori cogor hre ratum et
sic perdam in invitus dominium rei mee
contra l. id quod nostrum. de re iur.
So. dicit Jo. cogor hre ratum quatum
ad hoc ut gestori tenear ad sump
tus no quatum ad amissionem do
minii adeo q si gestor convenitur
de evictione no hret regressum
contra dominum. ita dicit glo. ista opinio
Jo. no placet quia si in l. dispensati
onem esset in arbitrio gestoris
cogetur dominum ad ratum habendum
vel non pendet actio ex voluntate
eius cui queri dz. Preterea qui vendit
rem meam licet cariori precio si ego
nolo no facit utiliter immo facit de
teriorem conditionem meam ut l. si
j. de usu. et ha. merito no possum
cogi ratum hre. Item contra Jo.
facit l. si pupillus ff. Item quit.
B. e. Sed ad illud possit videri per eo
q ibi loquitur qui nec negotium est
meum nec res super qua geritur sed
in questione proposita licet negotium no
esset meum erat tamen mea res q ven
debatur. Sed propter predictas rationes
no placet dictum Jo. examinemus co
lacius ¶ Et pro istorum declaratione

Sacius videamus de ratihicione volu
taria et necia. Et primo de necia.
que fit quando utiliter gestum e ne
gocium alicuius ut hic inter. qd
est prin in nego qd est inin rati
habicione. dic aut quibus facit il
lud qd dns consuetus erat facere
utilit. et tenet ratum hic ar. l.
si. j. quod cu eo et. l. ul' vniusce
j. de pig. act. si no no erat con
suetus facere 2 tunc aut si fam
no fuiss3 res erat peritura et co
gitur ratum hre ut. l. dispensa
tionez in si. j. de soluc. et qd no
in hac. l. circa fi. ctio glo. no obs
tante opione Jo. posita in hac.
glo. et hoc semp intello qn nego
cium fuit gestum noie dni al' his
ad eum ptineat alto detribus mo
dis no hemus pruto ut ratihicio
retrotrahatur 2 mandato copet
s3 tenet solum in quantum factus est lo
cupletior ut. B. e. l. si pupillus. ff.
s3 si ego B. eodem loco. et effectus
istius ratihicois necie e ut quibus
videatur approbare fam no quali
tatem fci vnde si male eet fam. po
sset agi hoc expsse dicat iste. B.
si hui intueamur ut. B. posui ca.
Item ptr hanc ratihicionez no vi
remissus dolus ul' reliqua ut. B.
in. B. s3 supius ut. j. pe. v. cetere
Venio ad ratihicionem voluntaiaz
ut in nego quod e inin ratihi. ce
ul' in negociis q ptinet ad nobis al
tero de tribus modis in quibus hnt
sponte ratum et accipio istum fam
casum in quo loquitur l. ista aut ista
ratihicio fuit facta dolose et qd
nur sic dixi in. ff. s3 supius aut e
facta ex certa scia aut per errore po
casu aut fuit fca simplr et tunc
vi. approbare fam no qualitatez fci
nec remitte dolum ul' reliqua sic
in ratihicione necia cu equipat
ut hic aut fuit facta approbacio
de fco 2 qualitate fci 2 tunc tolli
actio contra gestorem in oibus q ois
sa erant culpabilit no enim pt co
venire contra ipsum quod pbatus e ut
hic in pri. fam pomp. et in. v. s3
eo dco et hoc voluit dice sa glo
in si. que distinguit aut hnt ra
tum p vbum aut p adbum 2 adue
bium p verbum enim significatur
fam p adubum significatur quali
tas fci qz eius natura e quali
ficare verbum et silem distinctoez
facit glo. no. C. si maior fac. ra
ven. ha. l. ii. qua distinctoem no
ad multa no enim sequitur si heo ra
tum fam ergo qualitatez facti fa
cit adea que dixi in. l. ab arbo
re. B. qui satis. co. non aut vi
remissus dolus et culpa ul' reli
qua p generale remissione nisi
exprimatur ut. B. dan e ii. rati

de ratihabi
cione voluntaria
2 necessaria
2 pro 2 dumm

habicio pt tolle quam competentem ge
storii ut hic in si. contra ino facta e per
errorem tunc no preiudicat no ei
vi. remittere id quod ignorat ut
l. mater de inoffi. testa et ita se
nt glo. in. cca si. Circa hunc tu ex
sorem distinguam plenius statum et
semp intelligas sic gestum mo
nomie al' non preiudicat nisi qtenus
quibus factus e locupletior ut dam
e. Ultimus e videndum i nego
quod est inin ratihicione et hi
ac tractatus distinguendus e in tres
casus qz aut genus gerens ges
sit noie mo. aut noie suo. aut
noie alterius pro caus aut nego in
nullo mo pt ad nos ptinere et
ratihicio nichil operatur ut. l. si
pupilli. ff. qd quo B. e. aut ad nos
pt ptinere et tunc ratihicio retro
trahitur et negocium inin facit
ut dca. l. si pupilli. ff. Item quitur
B. e sautem est gestum noie gerentis
et tunc aut queris utrum ratihicio
trahat negocium ad nos et no pt
facere qz no est gestum mo nomie
ut dca. l. si pupilli. ff. si ego. B. e.
aut quibus utrum voluntatis ma
trahatur ad negocium ita q inin
mo preiudicatur et hoc pot fieri
ut. l. si fundo. ff. i. j. de pig. et
C. de rei. ven. l. iiii. et. j. de pig.
act. l. aliena in pri. aut queris
utrum ratihicio inia pot ee no
uum negocium ex quo oriatur
nobis actio neg. g. et dico qz sic
ut. l. iiii. C. de rei ven. et. l. sicu
fundum. j. si cer pe. et ibi dixi ple
et. j. e. l. si. quod dixi no posse
hri ratum ut negocium trahatur
ad nos intelle nisi in subsidium ut
dca. l. iiii. C. de rei ven. et. j. e. l.
si. Tercio casu qn e gestum noie
alterius et tunc si ad illum pt quoque
modo ptinere ipsa inia ratihicio
nichil operatur ut. l. si pupilli.
ff. s3 si ego. B. e. j. ad illum nullo
modo pt ptinere. tunc glo. B. e. l.
si pupilli. ff. si tamen fundum vi. dicere
q pot hri ratum s3 si loquitur in ne
gocio quod e inin ipsa ul' si in
telligis ratihicione ibi erat racio
qz res erat al' peritura. et pdicta
in ratihicione ex certa scia quid si
fuit ratum hitum per errorem. dic
aut fuit erratum in suba facti qz
erat vendicio 2 putabam ee lo
cacionem ul' silia. et no nocet ut
l. si. C. plus va. quod agitur et de re
ali. ven. ali. l. ii. aut fuit erratum
in qualitate facti et tunc pt esse
talis qualitas que inducat muta
cionem in suba. ut si credebam
esse venditum meo noie et vendi
das tuo noie vna vendicio ab a
lia differt realiter tunc etiam non
preiudicat ut no. in dca. l. iiii. C.
de rei. ven. 2. B. e. l. si pupilli. ff.

no de negocio qd e
inin ratihabicione 2
1e ca. l9 ...

ad p^m

ad 2m

ad 3m

90

.·. an actio scilicet nata sit vel nasceretur ...

sonarum erat adhibenda distinctio quam
s. primo facit. hec expeditam istam
primam lec. ¶ Ut meam aliam lec.
que ponitur in glo. op. quia fili hoc
occurrit iniquitas in persona filii ut
in glo. dicebat hugo de porta ra
vennate. imputet sibi qui gessit sed hoc
est falsum quia forte ignoravit dicit
glo. ideo et cesset hec iniquitas
jo. legit alio modo s. quod tam in initio
quam in fine inspiciatur initium cuius
libet temporis eandem exigentis in
una gestione. et si dicas quomodo iuris
consultus excepit a dicto pompon
io quia in dicto pomponii est una ac
tio tantum. tamen in condempnatione fit va
riatio secundum tempora quia contingit vari
atio in dicta gestione sunt plures ac
tiones et ideo solum in pluralitate ac
tionum contingit variatio et sunt plura
non in effectu tenendo lec. jo. quero
cum gesta sunt negocia filii si factus
est liber contra quem datur actio re
spondeo dicunt quidam contra filium
datur in totum pro omni tempore licet primo
daretur in dominum quia ista actio est
ambulatoria sicut alie multe alie
dicunt pro primo tempore dabitur in dominum pro
secundo in filium factum liberum. Vim quia ista lec.
non tangit nisi tantum quantum sunt gesta
negocia filii et petitio facit mentio
nem etiam de pupillo et filiofami
lias tamen tenent istam eandem lec.
tamen magis generaliter ut in ista
glo. ibi tamen dicit ¶ Cum tene
as lec. primam que fuit azonis ad
iniquitatem contingentem in personam
filii de qua opponitur. Respondeo quod dominus
tenetur pro utroque tempore et imputet
sibi dominus cur peculium non retinuit
ut in glo. Et si dicas potuit esse quod
gestio duravit post annum. Respondeo ad
huc dabitur actio de peculio posses
etiam dicere quod si filius esset manumis
sus directo in testamento et peculium sibi
legatum quod ipse filius teneretur pro omni
tempore ut l. i. §. pro contrario de do. ple.
et sic hec non exhac. l. quod licet ges
seram negocia tua per plura tempora
unus contractus est nisi probaretur
varietas animi ut s. dixi istud
facit ad multa. Si enim teneam unam
possessionem tuam vel unam terram contra
unam civitatem per plures annos
unum delictum est non plura. Item si
tu lusisti ad aleas et in eodem
ludo plures vicisti et perdidisti
totus ille dicitur unus ludus quia eo
dem animo accessisti Sed si post perdi
tam pecuniam extractam novam
pecuniam extraxisti et de novo lusi
sti tunc essent plures ludi ut hic et
sic facit ad multa alia de quibus
dixi in l. si quis inficiando §. in fabri
s. de fur. ¶ Secundo no. quod unus contractus

vel qui una producat actionem plures contra
tractus. plures ut dicit quod decla
ratur expresse in ista lec. jo. et sic
ex contractu emptionis una sola est actio
ex empto que competit ut res trada
tur. ut de evictione promittatur et de
ut recte si res est empta et similia ¶ Sed
contra predicta op. quia actio semel
nata iterum non nascitur ut l. si duo.
s. de acti. et l. si quis ita stipulatur.
et l. si sit. s. de v. ob. so. fateor quod ab
ipso initio nascitur sed crescit ad mul
tiplicationem actuum qui fiunt in ipsa ge
stione et hoc est quod dicit tex. in se ipsa
revolvitur in l. non quasi. §. illud. s.
rem pu. sal. fore ¶ Tertio predeclaratione
huius l. quid est hoc dictum quod dicitur in fine
pro qualitate personarum actio formatur.
esse libellus et condempnatio debet proferri
secundum libellum pro quo l. ut fundus com. di
vi. et c. de fideicom. li. l. fi. glo. prima
magna circa pri. exponit aliter vide
licet ut id quod dicit pro qualitate perso
narum actio formatur referatur ad filium
quasi dicat contra dominum agitur non contra ser
vum et illud quod dicitur et condempnatio mo
deratur referatur ad adultum et filium
famil. factum suum iuris ut primus non condemp
netur nisi quatenus est locupletior
secundus non condempnetur nisi in quantum facere
pot. ¶ Sed quid quod in delictis utrum
inspiciatur initium etiam in persona fi
lii dic ut in glo. in libris hominibus
dic ut hunc in l. fi. s. si ex nox. ca
agat. et dixi in l. i. s. de penis. baz.

Omnium actuum. ubi mutatur
conditio gestoris de servo
in liberum in negotiis sepa
ratis. primum non prestatur in
negotiis connexis si agitur. ut ex
causa venit separanda. si ut ex oc
casione agatur venit prestanda
h. d. ai. l. se. et se usque ad §. si libe
ro. Et primo ponitur dictum secundo excep
tio tertio exemplum dat. quarto declaratio
quedam circa predicta, quinto contra quam
declaratio circa exceptionem s. ponitur
secunda ibi plane. 3a ibi denique. quarta in
l. paulus. quinta. in l. atqui na. §.
scevola. Et continuatio ad superiora
patet. quia s. quod contingit mutatio in p
sona gestoris ¶ Nota quod factus liber
non tenetur ex ante gesto ¶ Secundo nota
quod ratione connexitatis venit in iudicio
illud quod aliter non veniret ¶ 3o nota
quod separata ante gesta nullo modo in iu
dicium veniunt ¶ Ad primum no. op-
de. §. omnis insti. de nox. so. ibi de
obligatione ex delicto hic ex con
tractu vel quasi ¶ Item op. de. l.
i. in fine. s. de nox. so. ut ibi ¶ Re.
op. de. l. promisse. c. an servus ex
suo fac. so. glo. regulariter non
tenetur factus liber ex ante gesto
fallit in casibus no. hic in glo.
n. huius. l. quos in de ¶ Tertio

Margin notes: op 5 — qo — op — qo — op — op — op — qo — Sed contra est si se vel serv. et s. liber — modo dicitur esse sua dicit quod dicitur condempnatio — non ex hac lege unum non ... quod unum est multum

erunt dicitur negotia separata et qu
connexa. Ro. potest dici negotium sepa
bile tribus modis. Uno modo dicitur sepe 1
rabile quo ad diversitatem quasi
contractus et in hac separatione
inspicitur animus gestoris ut s.
l. proxima. Alio modo quo ad separationem 2
reddende rationis et tunc videtur negotium
separabile quod est circa diversas res
si circa unam dicitur inseparabile. Tertio 3
dicitur separabile quo ad condempna
tionem et tunc est omne negotium
separabile per subtilitatem iudicis
ut l. at qui natura § fi. Scevola. Sed qo
quero cum de separatione que fiat ex
diversitate rerum constat de faciali ut
dam est qualiter constabit de diversitate
animi de quo dam est s. l. proxima
Ro. primo ex protestatione vel ex di
ctis testium arg. l. nesennius § i. c. fo
ex causa. Quid enim si incepi gerere qo
negotia alicuius absentis et post
ea cum ille reverteretur est in infirma
tus et sic perseveravi in gestione
in qua ipse tunc substituit. Certe
videtur quasi novus contractus arg. l.
l. man. l. qui mutuam § fi. non id
circo. Item quero quid si in iu qo
dicio probatum est quod gessit nego
cia in servitute et in libertate non
tamen apparet distinctum quo tempore. Certe
dicit glo. sequitur absolutio quam
glo. non intelligo quia mulieres circa al
legationem circa ad ultima per quam glo
vinciimus in l. non solum § fi. ut p
bari. l. de op. no. nunc. et ibi di
xi. et C. de probat. l. mirum et
de rescrip. c. fi. in eadem glo. tamen
hic innuit signat quandam argumenta
tionem et non solvit ut s. genera
liter vide enim si tu dicis quod ibi lo
in duobus quorum unius liberatio est
causa alterius ut in duobus reis.
Unde quandocumque sit est fundata in
tentio agentis ibi sed in dubio sed
sicut culpa censentur quare etc.

Proculus. op. et hic quod h. or
l. contradicat precedenti quod
quod quidam fatentur quod
est filius. Immo declarat precedentem.
Semper enim agitur ex ante gesto ut
ex causa quasi gestio illa sit ca
usa dempnationis hic in l. Paulus
agitur ut ex occasione. Nam ex
eo quod erat debitum in servitute de
buit a se exigere et ideo non conveni
tur quia in se non exegit quia ex hoc
colligitur modus formandi libel
lum. Sed quero utrum hoc quod dicit qo
Paulus habeat locum in negotiis con
nexis an in separatis. Ro. si erant
negotia separata oio ita quod erant
diversi quasi contractus tunc non habet
locum dictum Pauli non enim tenetur

a se exigere quod ex illa gestione
debitum non erat et hoc est quod dicit
textus in l. at qui natura ibi in
eodem actu perseverans et hoc
ibi tenet glo. Sed si est unum nego
cium hoc est una administratio
tunc sive sit separata propter diversi
tatem rerum sive non habet locum dictum P
auli. Sed ex predeclaratione huius l. Ro. qo
quero quomodo adaptatur exemplum
de persperatione quod ponitur in prin. l.
at qui natura ad precedentia dic ut
in glo. fi. l. Paulus. Certo non sum qo
glo. in l. at qui natura super verbo appa
reat de una quone quam vide et
adde super glo. quod dicam ibi di
ventio ubi lis fructus scilicet colligantur
dividitur pro rata temporis quo dura
verat matrimonium ita in proposito licet
dies pervenisse petentie semel cedit
tamen dividetur pro rata temporibus to
tius quo duravit in servitute et
in libertate. Per hoc videtur textus expresso
in l. fundus cons. mens. et assuensis
pecul. § fi. x. de sup. fun. ba.

Hec qui natura. Sub
bero. necessitas naturalis vel pu
tativa impedit actionem
mandati non autem actiones neg. § qo or
l. dicat faciat quod huiusmodi non in l.
in § hac actione. s. e. bar. to.
Eum me absente. gestor ne
gociorum potest ignorantem rem domini
usucapere et si ante usucapionem
completam sciat supervenerit. Dicitur sufficere
a se emi ne hac actione teneatur
hoc dicit. Nota ex hac l. quod ad
hoc ut committatur stipulatio de evictione
est necessaria sententia ut s. de rei ven. l. v
tique. Op. quod sententia non sit necessaria ut
l. emptorem circa prin. § de act.
emp. So. dicit glo. ibi erat noto
rium et manifesta rem esse alterius
hic non. Ista non placet quia eadem si
cet lata sententia per quam res deducatur
in notorium non committeretur stipulatio
de evictione nisi re restituta ut l.
evicta. § de evic. vel dic dicat glo.
quod erat manifestum per publicam fa
mam. Innuitur quod dominium rei probetur
per publicam famam quod non et ista
videtur fuisse opinio Plac. quam
glo. reprobat in l. in C. de probat.
nam publica fama non facit ple
nam probationem immo nec semiple
nam sed coadiuvat alias probationes
ut § de testi. l. in § idem divus dixi
in l. admonendi de iur. iur. puto
tamen quod publica fama prosit in hoc ad
probationem domini quia iustus error prae
stat causam usucapioni sicut verus
titulus ut § de usuc. l. celsus et
ideo si quis non possit probare titulum
ue sufficeret hoc probare per publicam
famam ut hic dixi plene in dicta l.

celsus 2 ad hoc fac glo· ista facit
quod dixi in l· athletas· §· calup
niator· ff· de his que no· infa·
Tercio solvit glo· q hic no dicit
sniam ee nciam· s3 q d3 peti in
iudicio 2 restitui no obstat· l· ult
q3 · j · de rei· ven· q2 tunc e ncia·
snia qn possor ignorat rem ee
evincentis ut ibi secus si sciat ut
hic utru aut sciat ul ignoret
pbetur· p snm iuramentis ut i glo
certe fateor q snia no est ncia tn
emptor gravabit· q2 agendo de
evictione hebit nece pbare rem
ee evincentis 2 io sibi restituisse
no eni staret simplici dco suo q
venditore· puto eciam q d3 emp
tor denunciare venditori ut veni
at ad defendendu3 eu3 forte eni
lis emptor putet rem ee evince
tis tn venditor ondet ctriu vel
adducet legitimam pbacoem ut· C·
de evict· l· emptor et ppt ego hc·
puto q qn agit· ctra emptores
et fiunt sibi positiones de dnio e
vincentis q lis ipe sciat rem evin
centis ee no cogit· illis positoni
bus rndere d3 eni3 sibi q suare sti
pulacom evincentis ut hic s3 si re
spondeat illis posicionibus ipe in
cideret in captionem aut eni neg·
et cogetur· deierare aut affir
mat 2 piudicat sibi q2 q· dam ve
ditorem suu ipe pbare no potuit
ut· l· alias· j· de iur· iur· et quod
no· in l· qui iurasse· §· 1· e· ti· pt
q liate dice volo q michi fiat
pbones de dnio ita q ego possu
pcas omitte auctorem meu3 pro
hoc facit qd stati dicam ¶ Op
ptes debent iurare de calupnia
ut· l· ij· C· de iura· calup· quo q°
iurabit iste qui scit rem esse al
terius dicat glo· optie· q2 no fi
at ao calupnie ut in glo ¶ Op·
q ex ista snia no omittat supo
de evictione q2 agens potuit ex
cepcione repelli· so· ut in glo· ti
bus mois et hn quas so· nota
multu 2 pio pma· q2 si emptor ul
fideiussor 2 siles metu pene omit
tut oppone aliquas excepcones
q no pot eis imputari quod e
utile ppter statuta que phibet
opponi certas excepcones· Exsa
solone no· q sicut fideiussori ita
emptori no pt imputari si no op
posuit excepcoem declinatoriam
contr psonam iudicis ut in glo· ul
q psonam actoris ut hic in textu
et glo ¶ Ultio adverte q2 licet
simplo· ul actio exempto p evicti
one no omittatur· nisi re petita
i iudicio 2 restituta p sniam· vel
absq snia ut· ff· dixi hoc e verum
nisi venditor vendidit rem alie
nam sciens· tunc eni statim pt agi
exempto ut· l· si sciens quam· §·

si· de act· emp·
¶ Nomine sortem· In actione
negoc gestor directa et ctra
hetur io usuram· h· d· primu di
ctum in eo quod di· q possumus
pete usuras pecunie non mutua
te reprobat glo· quia no· azo in
summa vi· tene indistincte iuri
de usur· q in istis casibus i qbus
iura iura dicunt venire usuras ho
die sunt correcta et no veniunt
usure pterq in ctu dotis ut ex·
de usur· c· cu ctingat qd intelle
usuras debere apte mulieris ma
rito qui sustinet onera matrimonij
no aut mulieri p9 matrimoniu solu
tum pstabuntur usure marito ul he
redibus eius p hoc· C· de rei· ux·
act· l· i· §· exactio et ibi p doc· Ite
in ctu emptoris 2 venditoris debe
tur usure venditori si emptor pcep
fructus rei 2 no solvit pciu ut ex·
de usur· c· co questus p glo· 2 C·
de act· emp· l· cur· §· idem pap· 2
ibi de hoc in debitis· Sed dam li
mitat glo· q gestor pot petere
usuras si plus comodi attulit q
incomodi·

¶ Dum apud hostes· gere
ti negocia captiui q petit actio
q eum si reuertat· ul q heredes eius.
Nam et si pluribus· quod
unus p alio redimendo
cogi· solvere recupat hc
actione· hoc dic· ·
p declaratione l· quero q actio sit
ista que datur· ctra istu3 rene
sum· quidam dicit q actio manda
ti ista no vi· ncia cu illi eent sprit
donec erant captiui p textus no
dicat q ipi mandasset· s3 q illi q
eos detinebat· hoc fecerunt unde
dicendum e q ctenit actio neg· g·
¶ S3 istud e mirabile q2 ista reten
ti gesserunt ipsum negociu3 in servi
tute ul si dices eos liberos no ob
ligaverunt se et corpus suu qd
est liberu no potuerunt obligare
p ista pecunia ut· l· obes· C· de act·
et ob· Iudeo· lis de iure no potu
it fieri tn sic fuit de ncitate fa·
¶ Et si oppomis q° ipi passi sut
in iniuriam· Ro istius iniurie alia
fuit ca· hoc eciam sentit glosa
tua que e no· facit q si aliquis
fuit datus in obside p aliquo fa
cto· et ppter hoc opertuit ipsum sol
vere pecuniam pot repetere ab eo
p quo solvit s3 de subtilitate iuris
no tenet· ut dicta l· obes 2 aucto
ibi posita sufficiat eni q cogatur
ncitate facti ut hic et ad hoc fa
cit qd nota· C· de pa· qui fi· dist·
l· ij· ubi di· q usu patu e q det·
obsides hoc e csuetudine opten
tum ¶ So facit· q si aliquis esset ca
ptiuus

in cavitate p(ro) repensalijs concessis p(ro)pter
factum suu(m) co(mmun)is vel specialis p(er)sone et solu(ti)
q(uod) pot(est) repetere a co(mmun)i vel a specia
li p(er)sona et si opponat(ur) q(uod) e(st) sibi fa
cta in iniuria ~~[illegible]~~ p(ro)pter factum al
terius hoc ego pono in tractatu
illo de repensalijs in ulti(m)a q(uestio)ne p(ri)n
cipali dic(o) ut ibi. Revertor ad
factum glo. quid si non essent hos
tes dicat glo. idem multo magis
q(ui)a e(ss)ent ibi liberi (et) possent oblig(ari)
dic(i). Item quer(it) glo. quid si ille
qui e(st) reversus aufugit (et) sic ind(e)
punisset tu ille detentator coegit
illos qui remanserunt ad solvendu(m)
p(ro) illo an illi repetent. glo. tam
notabili dicat q(uod) no(n), q(ui)a glo.
nota. Sed ista glo. vi(detur) (contra) dicere
alteri glo. quam no(n) recitam ibi
cu(m) dicit q(uod) hi detenti patiant(ur)
in iuriam tamen patiunt(ur) p(ro)pter factum
alterius. Sed hic similit(er) patiunt(ur). Tum
cu(m) p(ro)pter factum alterius ergo debent
posse repetere s(ecundum) ibi factum alterius
ad hoc ordinatu(m) no(n) fuit q(uo)d nota.
Item ad illud quod glo. dicat q(uod)
in casu huius l. isti tres erant na
turalit(er) obligati intellige hoc
vi(m) ex p(ro)missione qua(m) ipsi fecerit
no(n) aute(m) intelligas q(uod) detentus
conat(ur) solue(re) tali detentatori i(n)
uno e(st) om(n)io iniquu(m) et (contra) iusticia(m).
[Tam]en negotia. in negotijs
hereditarijs inspicat(ur) p(er)sona here
dis s(ed) contra obligatio tamqua(m)
cu(m) quibus e(ss)et negotium. h(oc) d(icit). No(ta)
q(uod) hereditas iacens no(n) reputat(ur)
p(er)sonam heredis futuri s(ed) mortui ut
l. mortuo. ff. de fideius. et ff. de ac
quir. re. do. l. hereditas. Sed secuta
postea aditione fingit(ur) heres fuisse
successisse a die mortis ut l. novatio ff.
de novat. et l. si ex re in fine
ff. de stip. servo. et l. omnis hereditas et
de re iud. et l. heres quandoque ff. de
acquir. her. hoc tu fictio no(n) op(er)a
ad in (com)modum alienu(m) ut hic.
Item est unu(m) sciendu(m) no(ta) actionem
neg(otiorum) g(estorum) oriri durante gestione
q(uod) est verum secus in actione tutele.
Si unico tanto. mors d(omi)ni est
iusta causa nova negotia no(n) in
choandi no(n) aut(em) ab inceptis de
sistendi. h(oc) d(icit). et ut iste §. habeat
effectum oportet intelligi cu(m) quis
accessit tamq(uam) om(n)ia gesturus et
ideo uno tracto no(n) possu(m) desistere
ut C. e. l. si pupilli §. videamus
et ibi dixi. Sed tracto mortuo sicut
est mors iusta causa solvendi man
datu(m) ita e(st) iusta causa solvendi mem
hoc p(ro)positum quod habui ab initio
et idem puto q(uod) in omnibus illis casi(bus)
in quibus quis no(n) cogit(ur) mandatum
ceptum imple(re) de quibus habetis in l.
filius cu(m). l. se. C. e. idem ex illis no(n)
cogit(ur) quis imple(re) negotiu(m) inceptu(m)
ut hic. Bartolus.
Mandato. qui negotia aliena
gerit p(er) aliu(m) hac actione tenet(ur)
ac si ipse gessisset. h(oc) d(icit). Nota q(uod)
no(n) solu(m) p(ro)cur(ator) ad negotia pot(est) sub
stituere aliu(m) s(ed) etiam gestor.
No(ta) q(uod) qui gerit p(er) aliu(m) tenetur
de facto illius nec liberat(ur) cedendo
actione(m). Io q(ui)a no(n) io tenet(ur) quia
actiones h(abe)t s(ed) q(ui)a imprudent(er) elegit
seu mandavit. Q(ueri)t(ur) q(uo)d si ille cre
debat eu(m) cui mandavit sufficientem
esse (responde)o p(ro)pter hoc no(n) relevat(ur)
ut l. sed an ultra §. fi. C. e. bartolus.

Sive hereditaria. p(ro) ne
gotio gesto ne(gotiorum) actio cu(m) aliquibus
casibus supvenientibus no(n) nocet
gestori nisi culpa p(re)cedat
casum. h(oc) dic(it) vel alit(er). Ex eo ex quo
quis d(icitu)r p(ri)mu(m) no(n) d(icitu)r p(ri)mu(m) (con)sequi
h(oc) d(icit). Q(ueri)t(ur) quid si fuissent nego
cia pupilli. (Responde)t glo. idem p(ro)pter
generalitatem huius l. et p(er) l. in pu
pillo ff. de soluc. in (contrariu)m videtur
l. si pupilli in p(ri)n. C. e. Et io dica(tur)
gerit aut negotium necessariu(m) et p(ro)
cedit l. ista cu(m) sua glo. aut volun
tariu(m) et tu(n)c si ab initio fuit pup
ille vere no(n) tenet(ur) pupillus nisi i(n)
qua(n)tum factus e(st) locupletior ut l. si
pupilli C. e. in p(ri)n. et si pupillus
factus e(st) adultus ut l. pomponius
in negotijs C. e. aut ab initio v
tiliter gestum ut l. sed an ultro §. fi. C.
e. licet postea p(er) fictionem fingat(ur) retro
fuisse pupilli ut C. l. proxima §. i. sed
si ab initio fuissent alterius et durante
gestione cepissent ee pupilli tu(n)c
p(ro) p(re)cedenti tempore h(abe)t locum regula
C. et p(ro) sequenti iudicaremus p(ro) pup
illo ut l. tracta §. usuras ff. de le. iij.
dixi nobis in l. pomponius in nego
cijs C. e. Q(ueri)t glo. quid si ista
re ventia fuit plus in pensum quam
valeret an possit repete(re) quidam q(uod)
sic glo. determinat (contra)rium et bene dic
ut mea. Item no(ta) duas regulas q(uod)
ubicumque h(abe)t locum actio negociorum ge
storum h(abe)t locum actio de in rem verso q(uod)
illa regula no(n) (con)vertit(ur). Venio ad
aliam glo. (et) quero utrum teneat(ur)
de damno rerum p(er)ditarum. Glo. q(uod) no(n)
nebis p(ri)matu. Contrarium videat(ur)
no(ta) C. manda. l. etiam si (contrariu)m in fi.
glo. sed ista vi(detur) verior p(ro) qua facit
quod nota. ff. man. l. si rem. §. in
extra(ordinem) q(uo)d tu intellige s(ecundu)m determi
nationem sequentem. Item quero
pono q(uod) tempore quo ego emi rem va
lebat x. tempore quo perijt res cul
pa mea valebat quinque an illa x.
repete(re) potero. vide glo. et dicas
intelligendum ee s(ecundu)m hanc distinc
tionem hoc mo(do) aut diminutio
p(re)tij que fuit in quinque (con)tingit sine
culpa gestoris et illa repetet(ur) s(ed)

casus rei qui erat quinque. Et idem dico e converso. pone quod emi rem pro x. que postea valuit xv. culpa mea perierunt x. que impendi compensant cum x. de illis xv. in quibus dampnificatus sum. et ideo dominus potest a me repetere quinque in quibus ultra dampnificatus est. nec possum sibi opponere quod illud lucrum venit causa mei quia dampnum superveniens culpa non compensatur cum lucro ut l. si negocia. §. e. ¶ Ultimo glo. intrat illud generale ex quo non dicit quibus consequitur primus ex quo procedat etc. quod examinat dy. in l. decreto ff. de suc. tu. et per innocentium in c. quod obviam in fi. ex. de re. iur. li. vi.

Si quibus negocia. Exuit glo. rationem huius l. et assignat istam veram. quia in primo casu dominus ratum habet quod est exactum. in secundo non habet ratum quod est indebite solutum. ¶ Ex hic extra glo. op. quod potest pro parte habere ratum et pro parte non ut l. in cre. §. de pac. et l. si negocia. §. e. so. hic intelligas in diversis administracionibus nam in eadem procedit contrarium quod est verum si absque culpa. tunc secus nam dampnum emergens culpa non compensatur cum lucro ut no. in dicta l. si negocia. Bartolus.

Si ego hac mente per solutionem factam gestori non liberatur solvens nec dominus acquirit creditori nisi ratione ratihabitione secuta. h. d. quod nota. ¶ Circa hec in hac l. duo dixi in summario ¶ Tercio no. quod creditor potest ratum habere invito solvente. rationem ponit textus nota. et l. j. di. ¶ Op. quod per solutionem factam procuratori ipso iure quitatur dominus dominium pecunie ut l. si procu. ff. de acquir. re. do. huius contrarium est facta prima glo. et sa. prima solucio est quod hic fuit solutum procuratori debitoris non creditoris. quod videtur contra textum qui dicit creditori duntaxat negocium gessit alii quod erat procuratori creditoris. ad quedam non ad ista. alii dicunt et isti melius quod exponunt procuratori i. procuratori sine mandato et ista est vera de quo plene in l. quod michi donatum ff. de donac. et l. i. § per procuratorem de acquir. pos. et cy. in l. i. in fa. op. C. de acquir. pos. dixi plene in dicta l. qui in donatum ¶ Op. ex glo. de l. hoc iure § si quis dederit ff. de donac. et l. si res. § i. ff. de iur. doc. ubi dicitur quod ille qui solvit uni ut daret alteri potest istud mandatum revocare. so. no. hic tex. dicit quod hic qui gestor solutionem recipiendo solius creditoris negocium gessit quod apparet quia debitor solvens credidit se statim liberatum. In ceteris generabat negocium utriusque nam dabat pecuniam uni ut eam daret alii et sic utriusque negocium gerebat. facit §. e. l. si pupilli § si quis pec. ¶ Exuit glo. duas questiones. primo cum statim ratihabitione secuta queratur creditori dominium et usucapiendi condicio dic ut mea et bene. ¶ Secundo querit glo. cuius interim est dominium quidam quod debitoris solventis alii dicunt quod nullius vide glo. Item quod sit nullius no. ff. de solut. l. qui hominem § de bitore [illegible] per textum l. cum quis § i. ff. de solut. est enim dominium debitoris ut ibi patet ratio quia dominium non recedit a nobis nisi queratur ei cui intendimus querere ut l. nec utilem ff. ex. qui cri. ma. secus est in possessione quia etsi non queritur alii cui querere volo in chelonium desino possidere nam a nobis possessio recedit etiam si alii non queratur ut l. si me in vacua. l. re possessio ff. de acquir. pos. et ibi no.

Cum alium. Officiales publici licet nomine rei publice alter pro altero teneantur non tamen nomine privati ad quem negocium in veritate spectat. h. d. quod nota. Et hic ponuntur quedam que exaginatus et non tangit materiam ¶ Nota quod magistratus hoc est potestas civitatis potest creare actorem seu curatorem ad administrandum bona obveniencia civitati non tamen per hoc excludo quin ad hoc potest facere ordo decurionum. hoc est priores ut l. item eorum § i. quod cuiusque uni. et l. ii. ff. ad municip. ¶ Secundo no. quod licet aliquis gerat contemplacione unius ex veritate tamen tenetur alteri ad quem negocium in veritate spectat. facit §. e. ¶ Item si cui putante in fi. ¶ 3o nota quod licet quantum ad civitatem isti gestores teneantur in solidum non tamen quantum ad privatum rationem dicam statim ¶ Ethodo op. de l. lucius § sempronium ff. de admin. tu. so. intelligas quod hic factus hic non solvendo postquam privatus successit ista est etiam satis bona ¶ Op. ff. ad municip. l. ii. so. fateor quod civitati tenetur in solidum ut ibi non privato ut hic rationem assignat g. quia civitati tenebatur ex officio privato ex sola gestione. Et breviter sumus hic regulas cum gestores teneantur in solidum vel pro parte prima regula est quod gestores ex necessitate tenentur in solidum. hoc apparet in pluribus tutoribus et in pluribus curatoribus et in pluribus administratoribus rei publice vel civitatis et ideo hic nomine civitatis habebant officium publicum et necessarium et ideo ei tenentur in solidum respectu privatorum

in gestores teneantur in solidum

gerebant ex voluntate et sic tenentur pro parte istud probatur in l. diuus ff. de administratione tutorum. ubi pro eo tempore quo gerunt ex necessitate teneantur in solidum sed pro eo quo gerunt ex voluntate. In gestoribus voluntariis ista est regula quod si quidem conceditur eis administratio in solidum sed pro parte tenetur pro parte ita probatur in l. plures ff. de separacionibus tractagi. in l. pluribus C. de penis. sed in gestoribus hoc non cadit quia eis officium non committatur sed sponte gerunt. de hoc dixi lacius in repeticione l. i. §. si plures ff. de exercitoria. ¶ Induxi hanc l. semel ad questionem potestatis huius ciuitatis que deputauit quedam in publicacionem bonorum et destructionem domorum in istis bonis erat quedam turris communis cum alio commisit potestas executori seu militi suo quod illam turrim diuideret et ita factum est et recepit partem superiorem et distruxit destruxit. unum quero valuit talis diuisio ita quod hoc facere potuit dixi quod hic videtur quod sic quia potestas potuit dare curatorem talibus bonis necessario diuidendis et sic potuit facere alienacionem necessariam. ut l. i. de fundo et l. aliena familie herciscunde cum similibus. Bartolus.

Ex duobus. gestor expensas necessarias non repetit hoc dicit bartolus.

¶ Tercium. expense facte cum pietate non repetuntur hoc dicit. ¶ Querit glo. qualiter probabitur eum fecisse expensas cum pietate dic ut in ea.

Si cuius mandato pro eo pro quo quis obligatus est agit hac actione antequam soluat. hoc dicit. ¶ Nota quod illud abee videtur in quo quis est obligatus. ¶ oppo. de l. facere ff. soluto matrimonio. Glo. non soluit. dic quod ibi erat obligatus sub condicione hic pure. ¶ Item oppo. et videtur quod hic non potest agere antequam soluat ut l. lucius ff. manda. quod quidam fatetur. sed glo. dicit et melius aliud in fideiussore ut ibi aliud in fideiussore seu mandante ut hic inde glo. et racionem nota quia in fideiussore hoc racio est. quia eo ipso quod intercedit videtur ei mandatum quod soluat ut l. in debitum ff. de condi. indebiti vltimo non approbant istam racionem ut Cy. refert C. mandati l. si paulus in fine contra nam si fideiussori videretur mandatum ut soluet ipse teneretur si creditor vendit pignora racio quia non est solutum quod est falsum ut l. i. C. de dolo et l. indebitum que dicat quod ei videtur mandatum ut soluat intelligitur. hoc est si soluit potest repetere tamquam mandatarius per actionem mandati. non autem quod procurasse suscepit mandatum de soluendo dicit glo. quod fideiussor in hoc interesse sit ut debitor maiorem dilacionem habet et racio ante tempus repetere non potest ar. l. in commodato §. sicut ff. commodati. hoc eciam sentit glo. hic dum dicit quia adiuuaui et cetera. ¶ Querit glo. ad quid agat antequam soluat. Respondeo non ad pecuniam. sed ut liberetur quod nota pro formacione libelli vel potest concludere ut consuetum in depositis ut C. de sententiis que sine certa quantitate l. ii. et l. e. liberto §. i.

Cum pater gestum non conuentus de uoluntate in actione tutele postumo nato alias in actione negociorum gestorum. hoc dicit. Racionem huius l. in primo casu videre est facile. in secundo est racio quia postumus habetur pro nato. dum tractatur de statu et commodo suo ut C. de statu hominum l. qui in utero. ¶ Ex hoc oppo. quia fictio ista quod habeatur pro nato retro indicitur operatur in preiudicium gestoris ut l. nam et seruus §. i. C. eodem solutio hic sunt contra quia postumus erat in utero et habetur pro nato. Item quia his fingit retro fuisse dominus. Item quia tutor gessit contemplacione ipsius tunc quam futuri heredis. In secundo gessit contemplacione hereditatis simpliciter. ¶ Sed quero quid interim antequam certum sit postumum nasci. Respondet glo. quod interim dabitur actio negociorum gestorum et bene. Bartolus.

Ex facto. sicut inter collegas equalis potestatis est actio negociorum gestorum si sunt potestatis inequalis hoc dicit qualis l. nota. ¶ Nota quod isti officiales publica teneantur de facto istorum curatorum seu subcuratorum quos ipsi habent in subsidium sui officii. ¶ Solutio nota quod inter eos est actio negociorum gestorum si utrique habet principale officium quod intelligo quando curator et subcurator constituuntur a curte publica ita quod utrumque est officium necessarium. et hoc innuit hic textus dum dicit subcuratorem constitutum. Sed si ponerer principalem officialem constituisse sua sponte sibi unum subcuratorem. tunc esset inter eos actio mandati. et idem puto inter tutorem et actorem ab eo constitutum. ut l. de curato ff. de administratione tutorum. ¶ oppo. glo. de l. ut fideiussor ff. de fideius. ubi fideiussor non habet actionem contra confideiussorem. solutio aliud in istis officialibus aliud in confideiussoribus et assignat hic glo. triplicem racionem prima quia fideiussores intercedunt ex voluntate.

ista ex veritate ista e falsa p. l. i. c.
de duo. re. ecōtra io est qz fideiussor
liberat ꝯfideiussorem nō officio seu
virtute gestionis. ſz vīa obligatio
nis et ista e rō vera quam ultra
notatam approbat sibi in. l. cū alt.
c. de fideiuss. et vult dicere q fi
deiussor principalit᷑ solvit ut libe
ret reum et ꝑobligatione rei
principalis. et hoc ex ꝯsequentia
porrigit᷑ ad fideiussorem io cont.
eum nō hʒ actionem negotiorum gesto
rum et istud e aliud genus nego
cii rōne ꝯsequentie de hoc dixi
in. l. si pupilli. ꝟ. item quitur. ff.
c. de quo statim dicam. Assignat
glo. aliam rōnem qz fideiussor
hʒ actionem ꝯtra eū ꝑ quo intercesse
dit. ista nō e vīa. quid enī si non
esset solvendo vl' nō reperiretur.
tene gº precedentem. Ꝯtrario gº
qui gerit negotium aliquod nō prin
cipalis. ſz quod e suū rōne cuius
dam ꝯsequentie an ꝯ eum habeam
actionem negotiorum gestorum vī᷑ q nō
ut dictum ꝯ in fideiussore ut. l. ut
fideiussor. de fideiuss. in ꝯtrarium vide᷑
casus in. l. si. debo. que iudic. poss. u
bi creditor missus in possessionem
recipit expensas ab alio ad que
ꝑ ꝯsequentiam spectat. Itē gº aut
ex negotio gesto aliquo ꝑ ꝯsequentiam
aliquid acquirit᷑ ita q nō ha
beat ꝑ illo necesse agere cont. illū
ut cum fideiussoria liberatio et tunc
actione negotiorum gestorum nō tenet᷑
ut dicta. l. ut fideiussor. aut ꝑ eo
hʒ necesse agere et tunc aut fund
at intentionem suam ex eo qd' ges
tum est ꝑ me et ad eū ꝑtinet ꝑ
ꝯsequentiam et tenet᷑ michi re
stituere sumptus ut dicta. l. si. de bo.
aut iudi. pos. nō enī pt petere
venditionem creditor supveniens
nisi fundet se ex missione facta
ex ꝑmo decreto ad petitionem mea
aut nō fundat intentionem suā ex
facto meo. ſz tertiam ꝛ tunc nō tenet᷑
michi in aliquo ut. l. si. in pri. ff. de
eo ꝑ que fac. e. ubi quis agit de
ꝑmissione facta de iudicio sisti nec
hʒ necesse dicere in libello q ꝑ alium
puta tertius fuit impeditus ut cum
ex facto alicuius nō se defendat
unde illi impedienti nō tenetur
in aliquo. bartolus.

Liberto ex facto patris
datur utilis institoria
ꝯtra dominum. h. d. Ꝯtrarium
glo. querit dicit utilis
respondeo qz institor solet ꝑponi uni
versali administrationem. hic nō fuit
ꝑpositus uni actui in actiam huius
principii huius. in. l. si pupilli. ꝟ.
item quitur. ff. e. Barto.
Inter negotia. actio ꝯpetens
ꝯtra eum ad quem negotium spe

ctat cura et sollicitudinem nō impe
dit actorem omni ꝯtra eum ad quem
negotium in veritate spectat lis
eius ꝯtemplatione nō sit gestum
h. d. cum in tribus glo. ponit.
Litem. qui citat ex absentie
non ꝯdempnat᷑ nec appellare te
netur. secus in eo qui venit ad
plenam defensionem lis post
litem ꝯtestatam. h. d. quer. ꝟ. nō.
Nota ex hoc. ꝟ. duo ꝑmo q i᷑
qui venit ad citandum ex abse
ntie nō ꝯdempnatur. Ꝯtra nō. q lz
cause absentie citant. hoc non
impedit qui iudex possit ferre se
ntentiam. ut hic innuit᷑ in textu
fateor tamen q si cause absentie es
sent vere q sententia esset nulla. ut
l. ij. ꝟ. siquis in iudicio ibi iubet
diem esse diffusum. ff. siquis caut.
et ibi dixi ꝛ nota in. l. quesitum
de re. iudi. Item nō. q ille qui
venit ad plenam defensionem co
dempnatur ꝛ in eius ꝑsona se
ntentia ꝑfertur. et dʒ dici ꝯdemp
no te defensorio noie tali ita
dicit innoc. ex. de re. iudi. c. cū
sup. Item nō. q hoc e verum etc.
si defensor intervenit post litem
ꝯtestatam qd' appet ex principio
ꝟ. dum dicit litem in iudicium de
ductam ꝛ c. Ultio nō. q defenso
ri e imputandum. si debuit appellare
et nō appellavit Ꝯtrario ultra
iste defensor ꝯdempnatus repet
at sumptus dic ut in glo. Ꝯtra ꝯ
io verum defensor libet reum ab
sentem actore invito. glo. hic dic.
q sit quā iude ꝛ nō. istud q libe
rat reum actore invito intelligas
ab instantia iudicii. nō aut a p
rincipali obligatione ut. l. si manda
to meo. ꝟ. i. l. manda. dixi in. l. so
lum in prin. ff. de pau. doc. pon
unt. e. ubi in rem actio. l. i. dixi
plene in. l. solom. i. de solut. debes
enī scire q triplex e modus veni
endi ad defensionem alterius uno 1
modo animo novandi et creditorem
liberandi et hoc nō admittit᷑
actore invito. alio modo tamquam 2
simplex defensor cū satisdatione
et hoc casu admittit᷑ invito ac
tore ut. l. solvendo. i. e. et dicta. l.
solom. i. de solut. et hoc modo pro
ditur sup libello et agitur iudi
cium defensorio noie ut. ff. Tertio 3
modo venit aliquis ad defenden
dum dicens peto q detur libel
lus ꝯtra eum ac si possidet rem
petitam et isto casu nō ꝯceditur
nisi ꝯventus ab eo a quo ille hʒ
causam ut. l. item venit. ꝟ. ſz si
rem de ali. iu. nu. ca. fac. l. iij.
in fine. et hoc cū de renuntia. de
l. si actio. ff. de petit. quod dic
ut ibi dixi. barto. doc.

Qui aliena. ¶ libertos
rerum expendit ult. quam
ei e[st] iniunctu[m] no[n] repetit
h. d. glo. signat contra
que sunt clara. ¶ — Bu[n]a

¶ Tutoris. pupillus no[n] tenet[ur]
ad prestanda negocia etiam cep
ta. h. d. No. tex. cu[m] fine glo. sue — Bu[n]a

¶ Servianus. gestor negoc[i]or[um] no[n]
p[otes]t constituere actore[m] in nego
tijs pupilli. h. d. istud e[st] veru[m]
s[ecundu]m ista t[em]p[or]a. s[ecundu]m que no[n] poterat
esse tutrix sine imp[er]iali rescripto
hodie vero si eet tutrix posset co[n]
stituere p[ro]curatore[m] sicut alij tutores
ut l. nec tutor. C. de procu. bar. — Bu[n]a e[st] titt[ul]o

¶ Uno defendente. in cau[sa] s[er]uitu
tis p[re]dij co[mmun]is quod unus ex socijs
expendit ab alio repetit p[er] acti
onem negoc[i]or[um] gestor[um]. h. d. ¶ No.
q[uod] dicat s[e]n[tent]ia p[re]dio datur. possit
ergo recte concipi libellus et for
mari s[e]n[tent]ia q[uod] p[re]uincatu[m] p[re]diu[m]
s[er]uire ul' predio deberi s[er]uitute[m]
ut hic s[ed] si d[omi]n[u]s p[re]dij petet p[ro]nun
ciari sibi co[m]pete[re] ius ducendi a
qua[m] p[re]dere[t] et libellus ita formaret
iurisconsultus. in l. ij. in p[ri]n. l. si
s[er]ui. ven. et illa u[er]ba cu[m] dicat p[re]
to p[ro]nu[n]ciari michi ius co[m]pete[re] et c.
in collige. s. ad p[re]dij utilitatem et
sic p[re]dio videtur dari s[e]n[tent]ia. hoc
sentit glo. hic in p[ri]n. du[m] ex
ponit p[re]dio. i. ad p[re]dij utilitate[m] — Bu[n]a
¶ Serint glo. que cicat in dubi — q°
tande in §. isto dic ut in glo. — q[uod]
¶ Op. glo. de l. si quis putans. §.
hoc aut co[n]i du[m]d'. so. ut in glo.
Bartolus doctor.

¶ Fideiussor. quod quis
facit contemplacione ma
dati p[ro] ereo[m] no[n] venit
in illa actione. s[ed] in acti
one negoc[i]or[um] gestor[um] et qui rem
suam vendidit pignoraticia non
tenetur. h. d. quem casum nota
et bene no. u[er]bum creditori. ¶ Op.
de l. si mandatu[m]. §. paulus. s. ma
solue ut in glo. bartolus. — Bu[n]a i
¶ Ignorante. qui ab alio do — op
mi[n]u[m] recipit meo no[m]i[n]e actione ne
gocior[um] in tenet[ur]. h. d. ¶ — Bu[n]a

¶ Heres. h. di. i[n]ter contra
uxorem defuncti datur
hec actio de gestis con
stante matrimonio. h. dicat
quam l. no. q[uia] faciet tibi hono
rem et dabit tibi utilitatem. bar. — Bu[n]a i

¶ Nesennius. si pa[rent]es i[n]
dentem gerant[ur] nego
cia descendent[is] ul' fiat
p[ro]testacio ul' omnis alim[en]
tandi ad descendente[m] no[n] p[er]tine
at expense alimentor[um] repetit[ur].
h. d. qua. l. no. Et p[ri]mo ponit[ur] — Bu[n]a i
op[ini]o nescienni co[n]tinens q[ue]ones et al
legationem p[ro] utraq[ue] p[ar]te et op[ini]o[n]i
quor[um]dam s[ecundu]m ponit[ur] iusio pauli
s[ecundu]m ibi. hec disceptacio. ¶ No. q[uod]
p[ro]testacio declarat animu[m] p[ro]testant[is]
ut hic et l. qui aliena. §. fi. i. de
acqui[rendo] h[ered]e. quod intellige i[n] h[ijs]
que dependent ex p[ro]p[r]ietate sua. secus — q
in h[ijs] circo mo dispoita sunt per
legem et io glo. dicit hic et l. q[uod]
quando mater tenet[ur] ad alimenta ta
lis p[ro]testacio nichil op[er]atur. vide glo.
sup[er] verbo conuenit et io illa u[er]ba
que ponit[ur] in libellis saluo iure ad
dendi et diminuendi nil op[er]antur
q[uia] p[er] legem determinatu[m] est tempus
usq[ue] ad quod debeat posse add[er]e ul'
diminui ut l. edita actio. C. de e
den. dixi in materia p[ro]testacionis q[uod]
dixi in l. no[n] solu[m] in fine de op.
no. nunc. et idem q[uo]d no. etiam in l.
si quis a liberis. §. si uir. i. de libe. ag.
et in l. alimentis. C. e. ¶ Item nota
q[uo]d qui onus alimentandi no[n] sp[ec]tat — quid declarat p[ro]testatio
ad filiu[m] mater ul' h[ab]et a[n]i[m]u[m] repete[n]
di idem in l. si quis a liberis. §. si uir.
de libe. ag. ¶ Item no. q[uod] liber ar
bitriu[m] p[ro]bat in h[ijs] que dependent
ex mera voluntate n[ost]ra ut ibi m
axime si etiam in ro[ti]one et c. de quo
dixi in aut. si contractus. C. de fid'
instru. Item no. q[uod] gestor negocior[um]
in dubio videt[ur] expende[re] de bonis — de q[ui]b[us] bo[nis] vi[detur] gestor
illius cui[us] negocia gerit et est — negociorum expendisse
ista adeo violenta p[re]sumpcio q[uod] tol
lit p[re]sump[cio]nem pietatis que al' er
at quod e[st] mi[ra]bil[e] no. nam licet
pater ul' frater qui dotat filiam
ul' sororem in dubio videat[ur] do
tare de suo ut l. si. C. de do. p[ro]mi.
hoc e[st] ver[um] nisi eet gestor negocior[um]
filie ul' sororis ut hic ita sentit
glo. in dicta l. si. circa p[ri]n. C. de
do. p[ro]mi. ¶ Item h[ab]es p[er] expens[as]
quas facit in filiu[m] studentem vi — de q[ui]b[us] bo[nis] vi[detur] p[ate]r filio
deatur facere de suo ut l. que pr[oponit]. — [pro] s[e] expensis [illegible] bonis
i. famil'. h[er]c. tamen hoc d[ebet] intel
ligi nisi filius h[ab]ebat peculium
castrense ul' quasi. ul' adueticiu[m]
quod erat apud patrem ut l. si. i.
de peti. h[er]. ¶ Item no. q[uod] iusticior
qui diuidit q[ue]onem p[ro] modi[cum] dic.
glo. ¶ No. etiam ex l. ista idem
iur' esse in auia q[uo]d in m[at]re q[uod] ei — no[ta] cu[m] iur[e] esse in
constitutu[m] e[st] in m[at]re hic extendit[ur] — matre s[ed] [illegible]
ad auiam ¶ contra p[re]dicta op. glo. — [illegible] a[n]i[m]a [et] quod
de l. i. et l. alimenta. C. e. et glo. — poss[it] expensas repete[re]
no[n] soluit. S[ed] p[ro] huius declaracione — quas p[ro] f[ili]o exposuit
dic q[uod] quando mater ul' auia expe — no[n] p[er] [illegible]
dit circa res filij et tunc sine dub[io]
istud repetit[ur] ut l. alimenta. in fi.
C. e. et in hac l. hoc vi[detur] p[re]supponi
p[ro] constanti q[uod] expense facte circa
res ueniunt in co[m]putacione sed is
dubitabit[ur] aut de expensis fac[tis]
circa p[er]sonam si no[n] expense fuit.

Circa psonam / tuc aut fuit ex necessi-
tate
pasa aut causatiua aut ex volu
tate. primo casu ut qn mater tene-
batur
alere pupillum qz e in sua tutela
vel qz inops vel in casibus positis
C. de alimentis pupillo praestandis fac. apud quem liber e
du. l. i. et aut ibi posita tuc mi-
nime repetit etiam si fuit ptesta
ta ut hic no. p glo. z bene et
C. e. l. alimenta. Secundam expe
se fuit ex necessitate causatiua ut
in petendo tutorem ad quod mi-
cogitur cautione ne pdat successione
ut. l. ij. ff. si mater ad terail. Et
tuc aduertendum e q in hoc fuit
expense triplicis generis. quedam circa
psonam pupilli ut ducendo eu
romam vel ad aliam ciuitatem
causa petendi tutorem et tunc
iste repetuntur sicuti. j. dicam de
aliis alimentis. Secundam ex-
pense fuit circa psonam ipius
mris euntis ad petendum tutore
et iste no possunt repeti cum eam
mit hoc i ungitur intelligitur
suo victu ut. l. suo victu. j. de
op. lib. ¶ Secundam expense fuit
in procuratoribus aduocatis et scrip
toribus. et salariis et isto casu dico
q expense repetunt a filio quod
quid dicatur p alios. Sicuti et
heres cogitur facere inuentarium
tn expensas imputat hereditati ut
l. scimus. ff. in coputatione de iur. de
li. et sic fructuarius tenet reficere
edes etiam ubi e magna impen
sa sumptibus tn proprietarii ut. l. i
ter fructuar. et. l. dampni. j. de
damp. infec. ita in proposito debet
intelligi. l. alimenta. C. e. p ut intel
ligitur de mre. Tertio casu qn ex
pendit circa psona ex mera vo
luntate et tunc aut omis alim
tandi no spectabat ad ipm filium
et prout repeti ut hic et. l. si quis
a liberis. ff. si mr. de li. agnos. aut
spectabat ad filiu et tuc aut ge
rebat mr negocia filij et possit
imputare ut hic aut no gerebat
et tuc aut fuit ptestata et pt
repete ut hic in. v. quid enim at
non fuit ptestata et tuc non
repetet ut. C. e. l. alimenta. ¶ Ad
ff. l. op. j. ad treb. l. filius roga
tus et de peti. her. l. sz et si quis
ff. quod aut glo. no soluit tn dc
quod i gestis erat unu patrimoni
vel ee credebat diuisam tn qua
liter hic no erat duo patrimo
nia s. auie et nepotis unde ea
que expendit circa nepotem vi-
expendere in dubio de bonis ipius
nepotis ¶ Ultimo glo. ponit h.
casus in quibus cessat actio neg.
g. quin inde z no. Barto.

Bn a

Sco

Omnino. ut debitu an-
te administrationem computatur
in actione q ex administra
tione descendit duo g
autem oz. s. q debitor a se exigere
potuit et q inde aliq dn vsser
utilitatis. h. d. q. l. no. qz repli
cat ita bn mam qd no eget a
liquid dici. et pro posit qn gestor
erat debitor eius cuius negocia
gerebat simplic ¶ Scdo qn erat
debitor z sibi aliqd debebatur
Tertio ponit unu casum qn illa
dn verterit utilitatis ut una ac
tio queratur in aliam. sa i
illam aut. 3a i ceterum. Item
prima subdiuidit. primo ponitur
dam scdo qdam limitatio. 3o effec
tus qrto quedam declaratio limi
tationis quinto ponit quedam no
num casum circa pdca sm vnam
lec. magis no sa ibi hoc ita. 3a
ibi sz postea. qrta ibi sz hic q-
dam quinta ibi sz et si facere ¶ No
hic qn una actio queratur in acti
onem que descendit ex nego. ges
to qd intellige de eo qui gerit
negocia universali. secus si acce
ssit ad gerendum vnum negocium
tm tuc enim no queritur ut. l. si pu
pilli. ff. si. b. e. pba. i. l. si vero
no remunerandi. ff. mal. j. ma.
¶ Item no hic q in superiori illud
q euenire pt ¶ Op. q dimorari
no pot fi qz quos deus coniuxit
ho no separat pro hoc sm iura
antiquis. ff. scdo seculo de iure di
uino ¶ Scdo op. q no debemus
expectare q desinat posse sol
uere qz fortuiti casus zc. ut. l.
int stipulatorem. ff. sacra. j. de v.
ob. Scdo glo. optime hic p aul.
pam gestoris qui a se no exegit
plenius dicet in dco. ff. sacra ¶ Op.
et vi qd etiam alie actiones deui
gantur mariti i quantum facere pot
ut. l. et no tm. j. de re iudi. scdo z
bn ibi de gestis q stante matrimonio
hic no negocia erat gesta
postea ¶ Item op. et vi q iste
v. sz si facere sit superfluus scdo dc
quia maritus ab initio facere po
tuit z adhuc pot z tuc deuol
uitur i actionem neg. g. ut i pri.
quia maritus ab initio facere po
tuit. sz nunc no pot z tuc distin
guitur aut pot sibi imputari
qr a se no exegit aut no ut i
v. sz hic quidam aut maritus
nunq potuit a se exigere et tuc
sibi no imputatur ut in. v. hoc ita
quia ab initio no potuit facere
sz nunc pot tuc deuoluitur in ac
tionem neg. g. ut hic in. v. sz si
facere et sic no superfluit ¶ Verio
ad. ff. illu et quit glo. quid enim
si creditor potuisset soluere sibi et

op s

op s

op

op

q o s

Non solut dic ut in glo Uenio ad tertiam partem .ff. ad v. ceterum et op. q semp interfit q prima actio deuoluatur in fam qz fa erit lo giorib inte q prima v indet glo. il lud int est non dz attendi et hic loquit put lo. de redibitoria ul alia actione temporali intelligas qn tpus e lapsum durante adm nistratione no ista .l. fuerit ad hoc q no .l. quibus .ff. de v. ob. 2 .l. pz qui castrense .insti. .ff. de castren. pe cul. In gnum tn aliquali fuerit .l. si creditori .ff. de ele. .l. Item ad fi .l. op. .ff. de adm. tu .l. quoc p. Item quitur glo. soluat zbn Ulto glo. magna q e hic ponit casus qua. qn una int est ut v na actio in aliaz qnitat seu ut pri ma actio deuoluat in actioem negoz gestoz quam nota.

Si liber homo. q solut creditori t dito rib sui ex eadem ca li berat ipso iure .h. d. op. q qui solut creditori credi toris tollatur actio p exceptionem ut .l. si opa de doli excep. quida fatentur ca intelligunt hoc ope ex ceptionis glo. tenz q ipso iure. et io dic reglam ee q tollit ope exceptionis fallit si ex eade causa 1 quis e debitor alterius ex qua ego sum suus ut hic Item fallit 2 si reb debitoris cent obligate creditori creditoris ut .l. soluta p. soluta do. pig. act.

Litis contestate. qn aliq ee locuplete est in actioib qtedende te pus lit. qt. inspiciat .h. d. op. .ff. so. ma. .l. rei iudi cate .so. lz glo. et doc. ali. dicat quz aliquez ee locupletez e ca qcedende actoib et inspiam qte pus lit qte ut hic cu silibus qn qz e ca moderande qdepnaconis et inspiam q tpus rei iudicate ut in qno. Bar. doc. leg.

Si pecunie. In hac actione ueniunt usure et herau. io culpe no casus fortuiti .h. d.

Pater. hec actio dat inter patre z filiuz emancipatu .h. dic. no. bn istu casuz quia sepe ac cedit q pr emancipat filiu et retinz euz in domo z administrat illud q sibi donauit Idem eade rone in omnibus hijs que qtinnt filio quoz pr no quit v usufr uctus vn si pr administrauit bo. pbende filij tenet ei actoe neg. g. redde ronez administrationis ut .l. sacrosanc. C. de epi. et cle. ubi di q iste pbende hntur loco cas

trensis ul qi et hoc vidi et de facto.

Qui sine usuris. In hac actoe ueniunt usure no ce tesime sz ceteris .h. d. No. distinctoem huius leg aut quis peccat in faciendo accipiendo pecuniaz ca no dz aut peccat in obmittendo seu neglige do So no. q usura di pena ut hic Oppo .ff. man. .l. idem qz .ff. si pecuniaz al. sz et si pecuniaz glo. dat plures so. tene illam qua ter dat aut quis delinquit accipiendo aut no soluendo istu e ua So. quero utru sit aliqua dria int pena z usuram Ro q sit ua usura pot deberi absqz mora ex stiploe ut .l. lecta .ff. si cer. pe. et .l. Item qz insti. C. de pac. et C. de v suris .l. quis et .ff. de v. ob. .l. qui rome in pn. pena aut nuq dat absqz mora ul alio delicto ut .l. aliud .ff. de v. sig. Itez int usuras q debent ex mora et pena hec e dria q usura debet p anos uel meses pene aut semel tm ita dic Iac. de are. in .l. cu stiplanti .ff. de v. ob. fateor tn q sic hic di q v sure apponunt loco pene eodem mo alibi pena loco usaz apponit ut .l. iul. .ff. pomp. .ff. de act. emp. et ibi no. et .l. cum pponas .C. de usis pdca no. bn quia sepe occur runt. bartolus doc.

Soluendo pupillo et ig norantez possumus libera re no aut actom ei auf ferre .h. d. op. q bnficiu no qferit in inuitum ut de reg. iur. i inuitis glo. solut hic et dy. in c. i inuitu ex. de re. iur. li. vi. dic bn qz be neficiu respic qmoduz illius cui qui qdiat z tuc no qfert i inuitu ut in qrio quz respic etiam qmod alterius et tuc pt qferri i inuitum ita lo. totus ti. de mu. et ho. in qo honores qferunt in inuitu qz respi aut publicam utilitatem ita hic q pot solui p alio respic etiaz qmoduz creditoris io libatio in i uituz qfertur fac .ff. de v. ob. .l. primus uetante z ibi dixi Itez op. C. de iur. deli. nec emere So. p quandaz qnaz pot qferri bene ficiu i inuitu ut hic no directo ut ibi et hec satis e bona op. ad fam ptem .C. qn fis. ul pua .l. ij .so. quis no pot aufferre acti onem alteri fallit in casibus hic no ut dic glo. Quero qui soluit p in inito utz repetat ab eo p actio nem neg. ge. glo. pria pua hic vi dice q sic qun tenz glo. in .l. sti chuz .ff. si .ff. de nouac. glo. tangit in .l. stichuz .ff. si .C. e. guil. de cu. tenet istam glo. p .l. siqs inciapis

op

Suma

op

qo

no dram int penam z usuram

no dram int usuras q debent ex mora z penam

op

Suma

ca ex m. excep.

Suma

op

Suma

Suma

op

Suma

op

no hic goo bn q qfert in inuito vel non

op

op

qn solut qinuito v. i petit ab eo p anoz negoz ge. stoz

y. si . j . de institorijs no ob . l . ex duobus
b . e . et . C . e . l . si . qui dicit q prohibi
cio impedit hanc actionem . qz intel
ligit ipse q illud viij qui post prohi
bicionem gerendo negociaci de lucro
no dz cum quibus facere laborare vl
intrare com meam post prohibicioz
secus si pus prohibicioz i delictuz no
cadit/ sz contra hoc e cas . l . si pr te
j . man . et io tene glo . contraz et
istam intellige qn solui pignora
rante no pr i into no obstat . l . si
quibus mancipijs . C . si qz ibi fuit
inutica ei suo qui pot obligare
de peculio dnm ignorante et is
tam so . dat glo . C . e . l . si . et ibi
ita intellit .

Si communes . quod inte
coi quibs fac no exnecci
tate cotonibus uenit i ac
tione neg . g . h . d . et sb
tilis . l . e z nondu z pbatur . j . fa
mil . hz . l . hi deb . y . idem si vnius
Nota q ppter domus pt cauei
de dampno infecto . ff . j . de dap . in
fec . l . in stiplacoe so . glo . ibi qn
res erat vnius hic pluz vl si de
cas q ibi erat pluz dic q mitti
tur in possiones . s . ptes Item
op . et fortiter de . l . si cu vno . b .
si ex nox . ca . q aga . ubi i causa
noxali no pot defendi frus p
pte . Ego no reprio istud contrariu
solutaz p aliquem io dic q in
hijs que in diuidua sut negocia
ppte expediri no pot ut . l . i exe
cucione . j . de v . ob . dic aut rebz
diuidua quo ad solucionem et est
obligo altnatiua ne deueniat
ad i conueniens q qs hiet ptem
i vna re et ptem in alia ut . l . si
no sortez . y . si . j . de cdi . inde et
dem . l . in execucoe . nuc ad propo
situm qn agit actione noxali qn
titas e in obligacoe dacio p nox
e in solucoe ut . l . inules . y . de ca .
j . de re . iudi . io no admittit de
fensio ppte ne pot deuenire ad
illud inconueniens q quis possit
hre ppte suu ppte extimacoez
dampni infecti . sz qn petit caucio
dampni infecti nichil e in obli
gacione sz mero iudic offo pos
tulatur . et expeditur . io pot q
defendere ptem suaz z no ptem so
cij no enim pot deuenire ad illud
i conueniens cu no sit aliquid in
obligacone hoc dixi in . l . supra
iteri . y . offm . j . de damp . infec .
ubi tex . hoc tangit que nota .

Qui filii . filius no e i pe
culio sui sz e res dnica
et io q impendit ea cu
in solid non de peculio re

petit hoc dicat .

Si serui . mandatu fui no
impedit hanc actionem c
dnm lz pot eciaz ex man
et insti . ex psona sui conueniri
hoc dic . op . de . l . i . j . man . et
insti . de ob . que ex q delic . in
pri . so . glo . dic ut in ca . barto .

Quum pecuniaz . qui ge
rit negociuz alteius ipso
gestu hz hac actoz . h . d .
sz quo quo pot ee q debitores
non inest sit no solu dic ut in glo
qua inde et tenemena Bar .

Is qui . factuz a fectoe pa
terna no venit in hac ac
cione . h . d . facit . C . e . l .
i . et in op . de . l . si pupilli
y . sz si ego . b . e . so . ut in glo . bar .

Que utiliter . Expense in
honoribus fre hac actione
repetitur . h . d . op . qn
liceat expendere i honori
bus ut . l . i . ad . l . iul . ambi . so .
tex . dum dic honeste qn at di
catur honeste glo . ponit dic ut
in ca . Barto .

Cum puer . factus liber no
tenetur ex an gesto . h . d . op .
de . l . si . j . de pecu . hic so . ibi sale .

Titius . in negocio q e alteius
ipso gestu tenetur ille ad que ne
ptinet . lz contemplacoe alterius gestu
sit . h . d . Nota istam actionem
dari ne aliquid insetur in dapno .
con g . o dabitur ista actio ubicunqz
competit actio . l . aquil . so . glo .
supplendo tex . q competit qn no e
alia actio que melius pot compe
tere op . q istud erat indebi
tum respectu solventis et sit in re
peti p condicionem indebiti ut . l . si
pene . y . i . j . de cdi . inde so . ibi
soluit noie sororis tamqz heredis
ut in glo . vltio . y . iste fac ad
qonem poitam in glo . C . e . l . in .
y . si al . b . e . l . in . si . c . opi . jo . z
dixeriu nobis me dictuz . h . ti ia
expedim hoc in isto ti . qn negocium
ptinet ad vnu in veritate et alteius
contemplacoe geritur . distingue
aut ad aliu ptinet re ipsa vl ipso
gestu/ aut cura et sollicitudine
pro cau/ aut ad illu cuius contempla
cione gerebatur . poterit aliquo mo
ptinere aut no ut hoc expedim i
. l . si pupilli . y . sz si ego . b . e . et . y .
item quitur . e . l . et in . l . popo .
ciaia si . e . ti .

Mandati . qui contempla
cione patris gerit ne
gociuz qd spectat ad
dnm soluz vigore ma
dati contra dnm actionem no hz secus .

cum in hijs q sut indiuidua
negocium pt ppte expediri

non explicat le. quis procurator
ab negotia pertinet contra ...
ad procuratorem

si contemplatione dni gessit. h. d. quod non
quod facit ut tenebis utilitatem
Nota quod quando ego gero contemplatione
pateris non competit actio gestorum contra
patrem vel dno contra gestorem ut. B.
e. l. si pupilli in prin. so. hic loquitur in
negotio quod non pertinebat ad dnm
re ipsa vel ipso gestu sed solum spectabat
ad eum per mandatum mandauerat
enim de emendo fundum et sic non poterimus
dicere quod hoc e nomine gestorum
negotiorum. s. quod pertinet ad nos vo
luntate non enim e in eum aliquo
de quatuor modis sed ideo quia volu
quod in emeretur. et inde tex. ibi et
quod in emetur. et inde tex. ibi et
te eius voluntatis etc. ut emptum
hic velles 2 etc. Sed in l. contra nego
cium pertinebat ad dnm re ipsa sed contra
istam so. facit quod infra di. idem
est et si filio meo mandauis ut fi
deiuberet pro te nam illud negotium perti
nere videtur ad dnm re ipsa vel ipso
gestu ergo eodem dicendum quod non per
tinebat ad dnm nisi voluntate non
enim liberatur. ideo quia aliquis fide
iubet pro eo et ideo si talis fideiussor
soluisset siquidem vellet agere actione
negotiorum gestorum quia soluit et sic
pertinet ad dnm ipso gestu possit a
gere contra dnm ut dicta. l. si pup
illi in prin. Si non vellet agere quia
fideiussit cum ille voluit ipsum fide
iubere pro se hic loquitur distinctio h. g.
l. in prin. cum contemplatione sit gestum
dni vel patris Sed exhac
l. non manifestatur ratione quare pro
curator ad negotia potest statim
constituere alium patrem nam scitum
cum suscepit mandatum nego
cium pertinet ad eum cura et solli
citudine et ideo potest alteri mandare
et mandat suo nomine non autem man
dat patrio nomine dni ita intelli. l.
si patri. ff. i. j. man. et ibi dixi et
ideo in iudicio non potest alius patri con
stituere ante litem contestatam quia
iudicium debet agi et geri nomine dni
non nomine patris ut no. per glo. l. pro
curator qui pro euictione. C. de procu.
hic premisso venio ad glo. et op.
quod pater teneatur in solidum quod ipse con
sensisset ut. l. si filius. j. de tutel.
ergo. speciale in tutela quod defertur coram
iudice ut ibi al. secus ut. l. lucius
j. de adm. tu. Item op. quod pater
teneatur in solidum quod iussu quia videtur
hic tantum dum gerit ut. j. quod ius
su. l. i. so. glo. quod hic pater non gessit
ut obligaretur Sed ut filius ob
ligationem dissoluet tamquam qualis
exigeret sicut tamen pro filio fideiubet
ut. l. i. ff. quid ergo. i. quod iussu tene
menti predicta. bar. to.

Actio negotiorum. inter
actionem directam cum solli
citudine vel sine non est di
fferentia. h. d. secundum vnam lec. nullum
contrarium habet secundum non legitur ut dicatur in
ter actionem directam et utilitatem
non est differentia in effectu. h. d. No.
quod inter vtilem et directam non
est differentia in effectu No. quod in libel
lo non debet exprimi vtrum quis agat
utili vel directa Per huius declara
tione primo quero quae dicatur directa
vel utilis glo. dic. directa datur ex
verbis et ex mente spontaneo
gestori vtilis datur gestori ex ne
cessitate ex mente doctores dicunt
quod illa quae venit ex mente e dire
cta probatur. i. l. i. C. uti possi.
quieta. l. i. in prin. i. uti possi. licet
enim eodem loquatur de edil. tamen com
petit directam etiam pro fundo pro h.
facit. j. de v. sig. l. nominis et rei. ff.
verbum ex. l. deum e g. quod utilis non
venit ex mente nec ex verbis quia
ille qui fecit legem de hac non co
gitauit. sed venit ex interpretatione
iurisconsulti propter ideptitatem rationis ut
l. pl. j. si quadiu. pau. fe. di. de
quo per doc. in. l. i. C. de act. et ob.
et ego etiam dixi in. l. i. j. de ac. et
ob. Sed quo utrum inter actionem
utilem et directam sit differentia in effe
ctu R. si quis de hoc vniuersaliter
doc. tangunt in. l. i. C. de act. et
ob. et ego ibi dixi et in. l. ij. c.
ti. et dicta. l. i. j. de ac. et oblig.
Certum est ad propositum siquidem agatur
contra ipsum gestorem principalem
inter utilem et directam non e differentia
in effectu et ita loquitur hic si non agetur
contra heredem gestoris tunc e differentia
quia in directa negotiorum gestorum actione
tenetur equaliter heres sic de furti
in utili non quod datur contra gestorem
ex necessitate tenetur heres ut. C. de
he. et ac. l. i. et. ij. et de inte. rest.
l. i. et. ij. glo. tenet hic et bene licet
alibi glo. not. contrarium ut dixi in. l.
et in. ff. hec actio. B. e. Item quo
vtrum sit necesse quod exprimatur in libel
lo utrum quis agat directa vel utili
tex. declarat hic quod directa et utilis
est eiusdem effectus non e necesse exprimatur
sed si essent diuersi effectus tunc
debet exprimi per hec. j. de adm. tu.
l. quod. et quod ibi no. et. j. de soluc.
l. si duo et ibi per dy. et ibi de hoc di
xi et secundum hoc ista littera maxime quae e
hic habundat ut dicit glo. et bene

Ignorante. qui habet actio
nem pro alio ad eius peti
tionem debitore cogitur
liberare. h. d. Intellige
hic stipulatorem esse conceptam in pro
priam suis nomine sororis secus si in
personam sororis quia non valet quod al
teri pro altero etc. per. ff. alteri sed acquire
tur et actione ex stipulatu p. l. c.

de iu ne. act. Barto.

SI item negocia no meo no
mine gestum in subsidiu
re pempta ul' psspta po
ssim hec ratuz ut in hec
actio gezdatur. h. d. lege. l. ista
sm lec. azonis sm quaim. l. ista
pont tres caus z materiaz huius
l. declarat glo. plenius q alibi i
l. iii. C. de rei ven. et ibi p doc
ego subtilius hoc tractaui in. l. si cer
tum. j. si certu petatur. bar.

De calupniatoribus. Ru.
glo. continuat dic ut mea. bar.

In eum primo pont
inte[n]te dicti glo inapit
exponere sua ibi hec at.
Op. j. de obse. l. par
ens se in parentes no datur ut
ibi s datur actio in factu gnal'
Tercio bru qn datur actio i fac
tum q parentez datur ad quad
ruplum glo. q sic dic ut mea
Tercio quid de eo qui dedit ut face
ret negocium calupniosum glo.
dic idem ar. l. si quequam. C. de
epi. et cle. Tercio an hec actio
i famat dic ut hinstis no. in. l.
i. C. de his qui no. in fa. Tercio
di. hic negocium de quo negocio
lo. ro dic q de eo q fit i iudicio
ut dic glo. tendendo et declare
tur. statiz. j. prio. s.

Hoc autem. hoc expont
verbum negocii et vi. h. d. ne
gocium intelli. sine in ca. ciuili si
ne in criminali sine priuata sine
publica. h. d. Querit glo. qlit'
teneat qui accipit pecuniaz ut li
tem calupniosaz excerceat ul' no ex
ceat dic ut in glo. in eo q dicat
l. iul. repe. intellige si ille qui ac
cepit erat iudex et ca erat cri
minalis ut l. in. ad. l. iul. repe.
Item quo ista remedia q conpe
tunt o istaz in quo differunt et v
trum vnum ex istis remedijs tolla
tur. p aliud dic ut in glo. z bene.

Sed et constitutio qui corrumpit
iudicem ul' aduersarium litem p de
dit secus si bona fide transigat. h. d.
No. q qui vult corrupe iudice
pdit cam. Cont. op. in aut. ut li
ti. iudi. s. i. porta. C. de peti. in q.
ma. in aut. nouo iure so. hec limi
tatur p illa qz ibi pderet litem nisi
infra certum tempus sponte se offerat
Item op. q lz aduersariu meu cor
rupe no enim i ipm nolentez pot in
ferri iniuria ul' dolus ul' calupnia
ut ex. de reg. iu. nolenti li. vj. So.
glo. intelle hic de aduersario hoc i
parte aduersarium tu dicas q siquidem

causa q agitatur respicit solu comodum
dum litigant et tunc in aduersarium
pricipalem no cadit corruptio vo
iudex dz ferre sniam sm q ptes
conueniut ut. l. si conuenit. j. de re.
iudi. s si iudicium respiceret publicaz
vtilitatem ul' alterius tunc no licet
etiam pricipalem aduersarium uel
iudicem corrupe exempli in ca. liber
tatis ut. C. de collu. dete. p toti
Item i ca. snimitatis ut. C. ad. l. iul.
de vi. l. i. Item in causis popularib;
ut. l. cum qui. s. in popularibus. j. de
iure iuran. Item in cais spualib;
ut ex. de collu. p totum. Item in
cais testorum si heres litigat qz
ibi vsatur comodum legatariorum
ut. l. si plusorum. j. de app. et. l.
si suspecta. j. de inoffi. tes. Q
ro p declaratione glo. pmo qn
aliquis dedit iudicia pecuniaz vtz
lis pdatur ipso iure ul' sit neca
snia glo. in. l. i. C. de pe. iudi.
qui ma. iudi. vi. dare q ipso iure
qn datur pecunia p. l. venales. C.
qn pro. no e nece s illa. l. fuc
lo. enim de effcu sine que e nulla
ipso iure qn dat pecunia s hic
quinimo de effcu totaliter cae inanis
est q lis no pditur ipso iure s
p sniam tex. e in. l. qui delatore
j. de iure fis. et pbatur in. l. i. C.
de pe. iudi. qui ma. in. ubi dicitur
q dz pdere litem no aut dic q lis
pdita sit. Et ex hoc insurgit.
no. q si corrupens decederet ante
sniam illud no pnudicet her[e]di
ad que transit pena ut dca. l. eius
qui delatorem ubi e tex. no. et
idem dico ubicumque quis ppter contra
ctum debet hri p confesso si an
quam sup hoc pnunciet decederet
no pnudicaret her[e]di. p eandem
l. que erit cotidie practica ut hoc p
in actum. ro ul' petat ut det
diffinitiua taqui i quietus pro ca
lupniaz q fecit ut hic et dca. l.
i. C. de pe. iudi. qui ma. iudi.
Tercio qn datur aduersario ut dixi
pot intelli i aduersario pricipali
et parue. Sz an habeat locum etiam
i actione corrupentez reum qua
in reo corrupente actorez glo.
in. l. elegant. s. pte. j. de dolo in
dice q hz locu solu in actore cor
rupente parciatore rei s glo. i
l. i. C. de pe. iudi. qui ma. in. dic
q hz locum in actore et reo et il
la e maior p istu tex. qui gnalit'
lo. de eo qui dat iudicia ul' adu
sario z p. l. ij. in fi. de condi. ob
ca. Item qz e eadem ro. Item
quo qn parue fuit corruptus v

tur

ſuccan rat' duo cca c. ipm p. anez glo. hic q. ſic dic plenius in dicta l. elegant. §. plt. ſ. de dolo. ¶ q. ro quid in corrumpente aduocatu dic ut l. i. et ii. C. ſi ex falſi in ſtru. et l. diuus ſ. de re. iudi. ff. hoc eni no heuit p. quicto ut dab. l. pz ſecus in eo qui corru pet acta ille eni debet p. dere litem tex. e in l. i. frauden. §. plt. ſ. de iur. fiſ. ¶ q. ſi quero quis i cauſ criminalib. utru liceat corrupe aduſariu glo. diſtigut hic ut l. tnſigere. C. de tnſac. dixi in l. ſi maritus. §. ſi negaunt ſ. de adult. bal. doc.

¶ Pecuniam. pecuniam accipe di quocuq. mo' qmodū bn ſale qſequitur. h. d. ¶ ezno quid ſi iudex no recepit aliqd ſz fuit factuz ſibi uniz inſtru. de q ſez uando cu in depnem ſi tpre ſin dicatus moleſtaret' dixi in l. ſi quis uxori §. ſi ſuu. ſ. de fur. u bi vi' tex. intelligēdo put iacz.

Et generaliter. ¶ Si agitur. puttu affaus liz no ſequat' effectu qu lex ſoluz affectu ſic effectu qſideat hoc dic. bal.

¶ Illud ¶ Si tu p. i do vſatur eccam expte dantis ei no qpe tit repetitio ſz ſoluz ei i anu pre iudiciu datu eſt. h. d. bal.

Hec actio. duobus mo legit' in glo. pmo q. hec actio no datur ad ſimpl um qu qpetit qdictio ob turpem cam iſta lec. e ua ut. ſ. l. px. §. ſi. ſpm aliam q. h. dicit. hec actio no datur h'di niſi ad ſimpluz. h. d. ¶ no. ſpm iſtam lec. q. dam p. ionem reſtigit ut hic et. l. aiz pi. §. dulaſſimus. ſ. de le. ii ¶ ezno utru hec actio qpetat ad vindictam glo. hic variat i pri. vi' dicē q. ſic in fine q. et iſ ta e ua no eni qpetit ad extra ctionez qtumelie ſz ad quadrup lum pecunie date g.° no e ad vi dictam ut l. cu emancipati §. ſi emancipatus filius de coll. bo. et ibi no. facit q. no. p. dy. i. l. ii. §. i. vi. bo. rap. ¶ ezint glo. u truz h'di eius q que e data pe cunia qpetat iſta actio ad qua druplu glo. hic niſi in' dicere q. ſit. Rcan. mal'. q. ſi eni h'di dantis no dat' niſi ad ſimpluz m'to min' dabi' h'di eius qui nichil dedit. Bal. doc.

In heredem. hec actio datur c. heredem quate nus ad eum peruenit. h. d.

¶ Sed et ea. hec actio quatuz ad ſimpluz qcurrit cu qdictione ob turpem cam z una p alia tollit. h. d. ¶ op. q. pſecutoria no tollit p. penalem. ſ. de codi. fur. ſi p ſure glo. dic intelligas qd' hic tollit' una p alia in ſim plo tu potes dice quod tollat in totuz ut l. i. §. in tutela. de tu. et ra. diſ. no obſtat. l. ſi p ſure q. ibi una actio cu alia no qcurre bat i aliquo hic ſaltz qcurrebt cu ſimplo et ſic hec actio e ex ordi naria ut dicat glo. ¶ ezno utz totuz quadruplz ſit pena an in quadruplo ſit ſimpluz dic ut in glo. bal.

Annus. annus in hac ac tione qputat' a tpe ſcie. h. d. ¶ no. bn iſtam l. fac. p ſindicis comitatus qui tenet' remouere maleficia. ſ. triduuz qz dz intelli a die ſcie ſi ei maleficiu ſtetit occultu ul' male factores no fuerit i uetē no dz ſibi imputari ut hic et l. no ideo de hys qui ut in dig. et l. aut qui ali. §. ff. et §. annus et l. ſe. ſ. q. vi. aut clam ¶ no. q. iſtud tpus e utile quo ad inicium ſecus i edi liciys actoibus dic glo. ali' vi' in l. i. in glo. magna de diuer. et temp. pſcp. dic ut ibi z p cy. ſ. l. ii. C. de edil. act. et tenet iſtam glo.

Si quis ab alio. hec actio qpetit danti no tu pitez et eciam ei ob cuius negociu datu eſt liz no dedit. h. d.

¶ Eciam publicanus. iſte §. innuit q. loca hz hoc edictum et ſi pecunia dat' ut calupnia ſtatul' non fiat ex iudiciu glo. vi' dice q. potes dice q. qu dat' officiali publico hz locū et in ex iudiciali bus ſecus ſi priuato. Bal.

Si ab eo. qui accipit pecu niam ut deſiſtat ab accu ſatoe crīme no p bato hec actoe tenetur. h. d. ¶ no. ex fine huiꝰ l. q. iudex qui cogno vit de crīme ciuilit' eo copto non at de crīme ciuilit' pot ex ſuo offo pūire criminalit' p hoc. ſ. de re. iudi. l. diuus de t' in. qcuſ. l. i. et l. mediatis de var' et ex. or. cog. et C. de qdi. ob tu cam. l. qd' enitandi p quo facit optie. l. iii. §. ſi dicatur. ſ. fur. re et l. int' duz. §. qui fure. ſ. de fur. ff. q. l. dicunt quidaz q. l. int' duz ſ. de pub. iudi. que dicat q. no pot qcurre ciuilis cu criali dz intel ligi in iudicys publicis ſecus in priuatis p hanc l. et ſiles q. non placz nam eciam in priuatis no pot

gan re si anilis et animalis inte tent pri apli p reglam qr abso lutoria lata in vno pindicat in alio ut l. ii. vi. bo rap. 2 l. i. c. qui cau act. tit. pri. et l. pdce debent intelli q sint duo iudi. ul si ius dice q est vnum tunc di cas q no pricipali intentatur iste due actioes s iudex ex offi suo cu sibi gstet de dilicto crimina liter punict ut hic 2 dca l. inter dum. §. qui fuerin ita tenz pmo et ex. hoc refert in l. siquis a se fundz. C. ad l. iul. de vi. di xi plene in dca l. interdum §. qui fuerin. bar. doc. le.

De servo. separatorz sepa ta dz ee ro. h. d. et ad hoc cotidie allegatur de gemitacone extima. prin eta glo. distinguit hic vide eam hic et signa.

Incipit liber quartus de in inte restitutione Rubrica.

Continuat glo. dic ut in ea bar.

Utilitas. ista l. non eget sumario poter dice br q lesis qui tuq3 subueniatur manifeste ptinet ad publicam utilitatem. h. d. Nota ex hac l. q manifestuz e no eget pbatioe nec altius expssione ut hic et l. i. §. de exati Et illud facit in ar. ad qonem priorez hic arbitriu in hijs q ptinent ad publica utilitatem certe si sta tueat aliqd qd manifeste ptinz ad vtilitatem publicam no e nece q hoc in eoz statuto exprimatur qr ex ipo gphendit ut hic s si hoc manifeste no ptinet ad pub licam utilitatem s pot reduci p quandaz quam forte hoc debe ret exprimi ut l. si. §. de exati dixi plene in l. ambitiosa de dec. ab oz. fa. Querit glo. ex. de eo qui decipit ppr status muta tionez de hoc. §. in ti. decapi. di. Ex ro qd de eo qui decapit ex iusto errore glo. ponit exe. in l. hebat in pri. §. de institor. et qu act. depetu e an l. qua et sut bona ex hes aliud in l. plt. §. de gfes. et l. c. l. diuus ult. Rio et est ista ro ex da quali si qua in poita iusta ca ce in poi ta. §. ex qui ca. ma. l. pma bar.

Omnes. restitutio gcedz cognito qd ca ex qua pe titur sit iusta 2 uia. h. d. ex hoc q dicat causa cog

nita appet q requitur ptib puta ul q sit gtumax ut l. in cae. §. ca cognita. §. de inof. Item no. q dicat aptore puncti. 2c. ex q appet qd gpetat iudia ordina et no delegato qd ho. no e vm. nam hodie eadz apud delegatu put agitaui ut l. ult. C. ubi 2 apud que. Querio vtru pot ee causa ua et no iusta glo. vi. velle q no ideo exponit ue. i. iuste tu dic q put ee iuste cae pposite no tn neie in fco. Item possut ee ue in fco no tn iuste in iure ut pz ad sensiz et io tex. iste requit duo. s. iustiaz cae et uitatem ut p hoc aduerte si aliquis pponit aliquas excep tiones quas iudex no admittit cu quidm mapias a pmo. s. abi iustiaz qr exceptoes ille sut in iuste poita q aeut ueie in facto tunc iudex no grauat eu ut l. i. §. de offi. assess. et C. ut nemo. pua. l. fi. no em dz eu admitte ad pbandu id qd pbatu nil re leuat ut l. si duo. §. iul. §. de iul. iur. Si no cae sut iuste si ueie aeut tuc siquidez ps obtulit se pbaturz iudex qui no admittit grauamt ea eo ipo q no adm sit. Si no no obtulit se pbaturz tuc iudex no di eu grauasse nisi pbat illas exceptoes et causas in eis insertas ee ueas ut extra de app. c. int poita. bar. doc.

Quo. In hijs qui q. ius cae gcedutur de minimis non curat. Ite minimi di pru magnitudinez rei. h. d. Nota q de minimis no curamus q. §. de damp. infec. l. si pruieta iuris insi. Ero. in hijs que gcedu tur pru ius cae curat de minimis Secus in hijs q gtra ius cae ex spali puilio puntur ut hic. Querio quid uult dice tex. si maio ri rei ul' sume pindicet. glo. videtur hic variare nam ula glo. pua maiori rei subaudit. maxime qi dicat puitas rei co sideratur. 1. sui. no lito 1. ad aliud glo. pcedens vi tenere gtiuz qr in uenditoe magna qu titatis triu ul' qua. florenoz eet minima. In venditoe pua no eet sic et ista magis plaz q eam tenebat iaco. bu. tene meti. b.

Nemo. Non vi rem pe didisse qui ad ea possit restitui. h. d. dic glo. q istud est pfictoem ut appet hic du dicat ui q est uondum pstatutis na lz p benfin restonis quis pot rem recupare non di eam hre seu possidere.

ue et sic statuta q loqunt de huiusmodi
rem no habent locum in ea re ad qua
competit restitutio unde si poneret col
lecta p re qua quis habeat non tene
tur solue p ea ad qua competit s
restitutio vl alia actio non enim ea
habere hz et statutum dz intelli de re
quam quis ue hz ut l. iii. § hec
vba de neg. ge.

Non solum. beneficium resti
tutionis transit ad heredes
et ceteros successores vniuer
sales. h. d. ¶ No. hoc bene
ficium transire ad successores vniuersa
les et pot etiam cedi ut l. minor
les de ad in. tu. ¶ Op. q. hoc quia
l. de ad in. tu. ¶ Op. q. hoc quia
priuilegium psonale est ut l. q2 psole
priuilegium psonale ff. ut pdy. in c. priuilegium
so. ma. so. l. ut p dy. in c. priuilegium
psonale extra de reg. iur. li. vi.
¶ Ecundo sic dicere causam in quo defunc
tus potuit restitui et non hns ge
tus dicat q sit spoliatus cum decessisse
in puncto in quo ex pupillari bene
ficio restitutionis in integrum ¶ Sed quo
niam restitutionis in integrum ¶ Sed quo
ergo ut sit aliquis casus in quo
non potuit restitui defunctus et
pot restitui heres Rndeo q sic v
biacz in puncto mortis psicit le
sio exemplum in l. pautonius de
acquir. her. et l. i. et q ibi no.
c. de resti. mili. p glo. 2 doc. et
p hoc dico q si minor decedit he
reditate non adita pot eius heres
pete restitutionem in integrum ad
adeundam hereditatem licz minor
dum viueret non haberet illud beneficium
quia non erat lesus quia adhuc
adire poterat sz q2 in puncto mor
tis psecta e lesio et ideo heres re
stitutionem potest tamen et e casus
similis in l. qui duos de re. dub. sum ia
in l. qui duos de re. dub. dixi hoc
de aie. et ibi de hoc dixi hoc
textum jo. an. in c. in prima ext.
de pba. lz ja. de bel. dicat contrarium
in quadam disputatione seu distinc
tione q ponit in auc. de triente
et semisse in si. illius coiis. bar.

Abstinendi. p si. huius
l. dic guil. de cu. q lz
aliquis sit creditor
vl in quisitus de de
licto ex quo bona veniant pu
blicanda q interim bona non sunt
litigiosa non enim principaliter agitur
de bonis. sz de vindicta ut hic
q dixi plene. l. de donat. l.
pts getus. bar. doc.

Omnibus. ista e singularis
lex in aug lec. in glo
variauerunt ideo primo
ponam causam sm jo. post
ea sm azo. sm jo. hoc dic. verbum
contumax veniens iudice sedente
pro tribunali restituitur ad appella
dum idem si absunt dolo aduersa
rii vl absqz sua culpa. h. dicit
duab ptes habet prima qui quis petit
restitutionem ideo qz venit ato et
iudice sedente pro tribunali. 2a qui
petit restitutionem pp dolum aduer
sarii vl pp causam absqz sua culpa
obuenientem 2a ibi nec int. har
lo. g° hec l. sm jo. in no contra
te qz citatus dix se nolle venire
qui restituitur ad appellandum g.
qua lec. vi. tex. iste dum dic. si
citatus non videat. sz sm lec. jo.
supponit q videat dicens se nol
le venire g° 2c. huius timore est
facta quedam glo. prima que dic
videt et non venit in iudicio. Ex
qua no. q non e necesse q in iudicio
quis dicat se nolle venire sz suf
ficiat q hoc dicat iniquo ex iudi
cium hoc dico qz jo. an. in tt. c. i.
ex. de dolo. et contu. li. vi. al. in
cle. vi. de hoc dubitare ¶ Sed
op. de tex. qui dic extimari pot
non sua culpa 2c. si enim expresse
dixit se nolle venire non cadit
hic lec. coniectura qz i metus no
cetus 2c. ut l. continuus. §. cum ita
l. de. v. ob. huius timore jo. intel
ligit extimari pot. i. fingi qui
fictio sit sup dicto ut videbitur no
l. ti. i. l. si impu. et istud colligitur
ex dab jo. in glo. sup vbo extra
re ¶ Item q. istam lec. op. de v. in.
inter hab. in corp. lo. de eo qui
absunt dolo ad aduersarii. vl absqz
sua culpa et sic non pot intelli in
non contumace put jo. intellit sustine
do jo. poteris dice q ab initio dix
se nolle venire postea mutauit ppo
situm 2 dum volebat ue fuit impedi
tus dolo aduersarii. vl alio casu
absqz sua culpa ¶ Item q. lec. jo.
vi. tertia q dic restitue lite et sic
iuuit qd restituat ad totam causam
non ad appellandum. Ideo sustinendo
poteris expone litem debe restitui
f. p beneficium appellationis. vides igit q lec.
jo. q est sup hac l. procedit cum ma
gna violentia et finaliter in non
vi. vera qz si verum e q ipso veniente
statum finget non verus contumax
non esset necessaria restitutio ad appella
dum cum possit quis appellare ipso
iure ¶ Transeamus g° ad lec. azo.
quam puto veram sm qua bi. hoc
intendit contumax facte veniens
iudice sedente pro tribunali restituitur
ad totam causam. Idem si dolo aduer
sarii. vl al. absqz sua culpa absunt
hoc dic. ¶ No. q nichil e innouan
dum de solempnitatibus ¶ Sed nota
q vna presumptio tollit aliam naz
ex eo q citatus non venit presumitur
contempnere iudicem ex eo q ato venit
presumitur non contempnere et sic q

diat extimare exponit . i . psum
sm azo ¶ op . in inctis no ctis
locus e qtatetis ut . l . qtinus . § . cu
ita . l . de v . ob . ¶ qui citatus dix
se nolle venire siung cti q cotep
nit iudicem io no e locus huic p
supacioni diat azo fateor et ideo
intello hic in ficto qtuace qui fu
i uentus et nichil r ndit / uel non
fuit i uentus s citatus ad domum
¶ Nota q hic glo . appellat fictu
qtuacem eu qui i uentus e de h
videbitis . j . l . pe . ¶ Cont . hec op .
fictus qtumax appellat de iure
coi z sic no e ricia resto ut . l . z
post edam insti . j . de iudic . hinc
hoie dic azo fateor et io iste re
stituit ad totam cam . no autem
ad appellandu / qz illud potuit de
iure coi z hoc i nuit lra sequens
ibi restituere litem zc . lec . azo .
est ira sm doc . pt qua in eo q
excludit vere qtumace naz hec
l . lo . in oi qtuace sm guil . z ia
ceta . no obstat q dix . se nolle
venire / et sic no pot psui q pa
riz ex audita voce pconis defu
erit / nam pot ee q audiuit vo
cem pconis citantis eu no tame
bn audiuit hora sibi designataz
i timo et rndit se nolle venire
postea mutauit ppoitu q apparet
ex eo q cito venit et io psumitur
q no bn horam timini audiuisset
¶ op . qui dolo . adusarii e lata sna
in absentem . sna e ipo iure nulla
ut . l . si ptor . § . marcellus z i no . de
iudic . ¶o . ibi dolus fuit qmissus
allando flas allacoes hic fuit co
missus i pediendo reu venire ad
iudiciu ¶ op . qui aliqs absque
sui culpa no venit ad iudiciu sna
q eu lata e nulla ut . l . qtuz . j . de
re . iudi . ¶o . illud veru qn iudicia sna
ti sumatim qstituet s qn no tuc sna
valet ¶ p restonem i integz res
auditur ut hic insti . et ibi no .
¶ ezuo an hoc sit veru indistincte qd
solepnitatis obmissio viciet actu
pzo z distingue aut e solepnitas
sbalis aut no q dic ut . l . i . insti .
de ver . insti ¶ ¶o quo veru hec . l .
heat locu in illo qtuace q . que venit
est ad snam inrloacutoriaz cte tex .
hic lo . de eo q . que e lata diffin
tiua tu diat inpu . rem ad insat
tamen eadem e io inrloacutoia la
ta q . qtuacem ra rei appo qualis
e ut . l . i . insti . si cer . pe . et ille qui
inrloacutoria pdit pdit illam cu
eodem mo quo hic ¶ ezuo quid e
hoc dcm restitue litem q glo . ap
pellat restitui ad totam cam . pzo tex .
hic nobilit solut dum diat resti
tuere litem ut et io et equitas

postulabit debes eu sare q ille q
petit restonem in integz adusus
snam no petit p beneficiu restitu
cioris snam reformari ut puta si
fuit reus absolutus cu dz qdep
nari no petam p restoem i inte
gru ut to depnet s petam q
p buisin restcois rescindat illa
sna et ego reponar in eo statu
in quo eram prius ut . l . i . c . si ad
uersus lib . et in plibus aliis . l .
quas stati allabo ¶ ez in hoc
est aduertendu qz tex . hic diat
q in pmu statu reponit put io
et equitas postulat possit et ee
q decepcio qtingit no solu i sna
s in toto pcessu ut i minore qui no
est psecutus aliqua spem admi
straconis tutele tuc restituit ut
ipam acciones pot moue ut . l . i .
c . de adu . tem iudi . / qnq qtig
lesio qz prudente iudic . post lite
qte . incepit ee absens et sic no
potuit pduce defensiones suas
z sna inia tuc restituit ut possit
uti defensionibus et iuribus suis
ut . c . de pau . l . qui abitem et
ex qui ca . ma . l . i . ezuqz fuit les
solu i sna ipa pcessus aut fuit
lrime fcus usqz ad qclusione tuc
restituet ut resassa sna iteru
item fuet ex eisdem actis ut di
cta . l . i . c . si aduer . li . et hoc est
q dictat io . et equitas de qua
hic fit mencio ¶ ezuo practica
hui9 . l . insra qutu tpus debet
peti ista resto in integz glo . h .
not . qm petit resto ad appellan
du z tuc dz peti . j . x . dies post
ea pot durare lis usqz ad qua
dricennu idem tenz glo . j . l . px .
et . l . interdu . j . de inor . naz si
p . x . dies negliget absorberet
sibi tpus ad restituendu / et sic
ad nichil daretur resto . l . fi . si
p ptorem . § . quoc . j . ex qui ca .
ma . Canoniste tu videntur diare
qtu diam vob . in . l . ab hostibus
§ . s qd simpli ex qui ca . ma .
¶ ezuo utrum cu petit ista restico .
sit necius libellus z litis qtesta
cio z silia pzo q sic qn petitur
adusus snam diffinitiuaz . s si
petitur . adusus inrloacutoriaz
tuc poss iudex expedire ex suo
officio absqz libello z litis qtes
tacione ut ex . de offi . iudi . c . ul
timo . bar . doc . le .

Inter minores . minores
eciam leiume defensi resti
tuunt ad totam cam abse
tes no ex ca necia et p
babili legittie defensi restituit
ad appellandu . h . d . intedo vo
bis examinare istam . l . p qones
¶ ezuo quid si minor no fuit lric

defensus. Pro tunc sententia est ipso iure
nulla ut l. cum et minores si aduer-
sus iudi. et l. acta nisi l. de re
iudi. Secundo hic dicitur contra rem pub
licam iniquo contra priuatam. Pro sicut
l. de peti. her. l. sed et veniunt. Contra priua-
tum et C. de peti. here. l. I. Sed et dicitur
hic cum cognitione quo quod intelligitur
in cause cognitione dic ut in glo. preter
dicta in sententia diffinitiua que
proferatur contra minores sententia non interlo-
cutoria valet etiam si non sit de
fensus quod dic ut l. si minor de bo-
nis. iudi. pos. et l. contra pupillum
de re. iudi. Sed illud quod dico de inter-
locutoria intelliges de interlocuto-
ria per quam pronunciatur esse procedendum
vel non procedendum super libel-
lo non valet contra minorem indefen-
sum sicut nec diffinitiua sententia cum
est in l. si preses. C. quomodo et quando iudex.
Venio ad V. et no. quod quod si
absens causa rei publice non fuit de-
fensus dicit glo. tunc restituitur
ad totam causam s. ut possit uti defen-
sionibus et iuribus suis ut ff. ex qui-
bus cau. ma. l. I. et de parti. l. qui ab-
sente. Ergo quod dicitur hic quod resti-
tuitur ad appellandum infra quod
tempus debet hec petere hic dicit gl.
quod infra x. dies de quo dixi ff.
l. preter. ultimo glo. hic ponit materiam
de restitutione que datur absenti et trac-
tat eam per modum accordam sinne
Et primo quero quot sunt genera absen-
tiarum dic glo. quod quedam prima est pro-
babilis et necessaria ut militie secunda pro-
babilis tantum ut studiorum tertia necessaria
tantum ut relegationis quarta est volunta-
ria absentia pro contumaciam ita dicit
glo. et mercator absque contumacia ut
mercator vel alius quinta est absentia
pro contumaciam ita dicit glo. et bene.
Secundo quero ex causa absenti probabili et
necessaria qualiter subuenitur et adverte
quod glo. hic principaliter loquitur qualiter
ei subuenietur aduersus sententiam non dicit
de aliis lesionibus principaliter dico ergo
quod absens ex causa necessaria et probabili sic
legitime defensus restituitur ad appel-
landum ut hic non legitime defensus
vel nullo modo restituitur ad totam causam
ut in glo. istud dicam de absente ex
causa militie idem intelligas in quolibet
alio absente causa rei publice roma-
norum vel alterius ciuitatis ut l. sed et si
per prouinciam. s. si. ex qui. cau. ma. et
hic in tex. ibi ceteris quoque et C. Item
hoc idem in eo qui absens esset et in-
dicio ex causa infirmitatis sicut enim
necessitas absentie imposita a re pub-
lica quam excusat multo magis ne-
cessitas imposita a deo per infirmi-
tatem de hoc est tex. et glo. de re iu-
di. l. quinque. Item pro dicta ratione qui iudex
qui tulit sententiam dum absentiam vel
infirmitatem ignorabat nam si sci-
uisset sententia esset ipso iure nulla ut dicta
l. quinque et ibi no. et l. cer. pupillum
s. I. et ibi no. secundum opinionem pla. que licet
ibi non approbatur tamen in dicta l. quinque
Item predicta non in sententia diffinitiua
que datur contra talem absentem interlocu-
toria non siquidem esset interlocutoria
de mittendo ex primo decreto valet
si non esset de mittendo ex secundo decreto
vel de vendendo tunc esset ipso iure nul-
la quia tamen non latitat contra eum non potest
perueniri ad secundum decretum ut l. fulci-
nus s. I. qui ex cau. in pos. ea. et l. impera-
tor de pub. tex. fallit in causa noxa-
li et damni infecti ut l. si finita
s. si forte de damp. infec. et C. de tes-
tamentis l. ignorare aliter intelligitur et ibi
no. per doc. et ff. si ex nox. cau. agat.
l. II. nisi et in duobus casibus in quibus
non habet necesse petere restitutionem in
integrum ut in dicta l. Venio ad
secundam absentiam s. in eo qui est absens
ex causa probabili tantum ut studiorum hic
dic glo. si est legitime defensus admi-
culum restituitur ut l. ex qui. cau. ma.
l. nec non impuni. qui appel. sit. l. I. in fi.
non legitime defensus vel nullo modo de-
fensus potest si vult appellare in-
fra ut l. ab eo. C. quomodo et quando iu. Sed
potest petere restitutionem in integrum ad to-
tam causam ut dicta l. nec non impuni. ex qui.
cau. ma. hic distinguitur potuit dimittere
procuratorem vel non licet quidam distinxerint
ut no. in dicta l. nec non et l. sed si per pro-
curatorem s. aduersus. C. ti. ita dic glo. Sed
aduerte quod non distinguatur potuit pro-
curatorem dimittere vel non vel si dimi-
sisset et est mortuus vel non plane in in-
causis non ceptis cum absentiam nam si
causa erat iam cepta et ipse se abse-
tauerit ex causa probabili est quod sibi
imputet nisi procuratorem dimisisset nam
cum ex causa cause cepte sit notum de-
bebat potius illi insistere quam pro-
causam probabilem non necessariam se abse-
taret ut l. contumacia s. I. de re iu-
di. unde in negotiis ceptis dicerem
adhibendam illam distinctionem an
potuit dimittere procuratorem vel non vel
si dimiserit et est mortuus vel non
ut colligitur ex dicta l. nec non impuni. et
in dicta l. ab eo. Venio ad tertiam
absentiam s. de absente ex causa neces-
saria tantum ut in relegato et in isto dic glo.
siquidem non potuit dimittere procuratorem
vel potuit et dimisit et mortuus
est restituetur aliter secus ut l. de minor.
l. pap. et l. sed et si per procuratorem s. I. l.
ex qui. cau. ma. et hoc est verum et est
differentia inter istum et absentem ex causa pro-
babili in causis non ceptis sed in causis
ceptis adhibetur eadem distinctio.
Sed in tex. hoc quero hic loquitur de re-
legato quid de expulso de ciuita-
te sua utrum sine vel contra deportatoris
et pressus sit contra eum valeat. Pro.

qo

qo

qo 3

qo 5

qo 9 qot
primo 4 6
fene ve

qo

de prima ab-
sentia

de 2a absentia

de 3a absentia

qo

siquidem sua bona sunt publ^ca dz agi
9 fiscu qui sibi successit de hoc non
est dubiu^z s^z si bona no sut pub^ca
tur vi^z q^r p^r cessus fa 9 eu no vale
ant ipo iure q^z cu citetu aliqn sibi
notorie i minat^z i quo no poss^z 9pa
rere sine piculo iure citatio no ci
tat eu ut l. secundu j. de leg^t. et ad
treb. l. de etate et e hodie magis
expssum i cle. de re iudi. pastoral
p^r pisana quoq^z ciuitas est enim
iustus timor time crudelitate tira
ni vl ciuitatis sedicioes vl seductores
ut l. fulcinij p^r quid sit latitare j.
ex qui ca. in pos. ea. ¶ Venio ad
quartam abnciam .s. de eo qui ab
est absq^z 9tumacia dic glo. iste no
leditur q^z sua nulla c^o no eget
restitucione ut l. de vnoquoq^z j. de
re iudi. et intelligas no 9tumacem
eu qui oio no fuit citatus vl mo
nitus p iudicem vl si fuit citatus
no fuit ppositus pemptoriu vl a^d
q^r hret vim pemptorij ut C. quo
et qn iudex l. cessante et j. de iudi.
l. ad pemptoriu^z cu l. se ¶ Venio
ad quintam abnciam .s. de eo qui ab
est 9tumaciter et in hac glo. loq^r
mirabil^r aut e verus 9tumax et
iste no audit^r appellans sicut
si e ficte 9tumax ut l. et post edi^z
in fi j. de iudic. nisi veniat iudice
sedente p tribunali ut B. l. px.
¶ Prothumis declaratione quid glosa
quis e verus 9tumax et quis fic
tus glo. dicat hic et B. l. px. q^r
verus 9tumax e is qui i uentus dix
se nolle venire apte et ad illu va
citacio sufficiat ar. j. ex qui ca. in
pos. ea. l. fulcinij p^r fi. et in hoc
dic veru glo. ¶ Et adu^rte q^d dico
vna citacio. s^z no fuit data pemp
torie ymo dico plus ecia si no ecet
citatus si tn dixiss^z se nuqua ven
turum cora^z iudice illo no debet vl
terius citari. sic dicit cinoiste de
eo qui recedat appellans ab aliq^a
interlocutoria q^r no e amplius a
tandus vi^z cu dicet se aplius no
venturu^z ad iudicia^z ut ex. de dolo.
et 9tu. c. j. in cleme. q^d tene menti
fictus 9tumax e qui i uetus nichil
dixit vl dixit se uenturu^z 2 postea
no uenit dic glo. j de no. B. l. px.
9tum no j. de app. l. ex 9sensu nisi
pquo vi^z tex C. de iudi. l. perinde^z
p^r s^z et si quide^z ibi pte actois nime
in uenta 9uicto tn p^r. sin aut reus^z
ibi Cy. ponit istam materia^m satis diffu
se et jo. an. in dco c. j. de dolo. et
9tu. in cleme. multu late 9 iude po
tes si uis ¶ Cayichi aut ad declara
cione^z istius uitat^r vi^z ddim q ille
9tumax no pot appellare qui p con
tumaciam no uenit ita dic tex. in l.
et p^r edem nisi j. de iud. et intel
ligit^r ibi de 9tumacia eius qui potu
it venire et no venit ita dicit./

tex. in l. ex 9sensu nisi j. de app. bn
illu appello verum 9tumacem qui potu
it venire in termino pemptorio 2
no venit ut dcas l. et io dico sic
quidam e verus 9tumax appente^z
et existent^r quida^z e verus 9tu
max appent^r 2 no existent^r q^d da
e fictus appent^r verus existent^r
quida^z e fictus 9tumax appenter
et existenter ¶ Redeo ad p^mu
verus 9tumax appenter et existe
ter e qui i uentus dixit se nolle
venire vl fuit i uentus 2 dixit
se venturu^z vl nichil dix. cu p^r to
ca no venit absq^z aliq^a ca vnde
remanz q^r solu fuit 9tumacia 2 9
temptus iudic^r iste no audit ap
pellans potuit eni venire 2 nolu
it ut dca l. ex 9sensu nisi de ap.
et dca l. et post edi^z in fi. quida
est verus 9tumax appent^r s^z non
existent^r ut puta in uentus 9 dix
se nolle venire postea mutauit
ppositu^z et valebat venire s^z fuit
impeditus dolo adusarij vl ex
aliq^o casu absq^z culpa sua ut B.
l. px. nisi iste si uult app^re no audie^r
a iudice aquo appellat^r neq^z admit
titur eius app^o q^z e verus 9tumax
appent^r tn cora iudice app^ois ad que
est app^tus hoc pbabit q^r in rei ueri
tate no e verus 9tumax pbando
causa^m impedimenti et tunc pceditur
sup app^oe sua sicut si ess^z admissa
ut l. sciendu^m j. de app. rec. et C.
de app. l. a. p^r cosulibus idem de
eo qui fuit i uentus 2 dix se ve
turu^z vl nichil dixit na si non
venit e verus 9tumax appent^r et
eius app^o no recipiet^r si tn cora
iudice app^ois pbabit q^r no est
verus 9tumax existent^r pcede^r
in app^oe ut B. dcm e vbicuq^z at
dixi veru^z 9tumace^m no audiri
appellante^z intellige nisi ueniat
iudice sedente p tribunali na^z
tunc ex illo actu psu^mit q^r no fuit
vere 9tumax et audiat^r appellans
ut B. l. px. quedz e fictus 9tu
max appent^r verus existent^r ut
in eo qui no fuit inuentus tn cita
cio puenit ad eius noticia^z et
cu^z poss^z venire no venit. tunc
istius app^o recipiet^r a iudice aq^o
q^z sibi no liquet ipm ee vm co
tumace^z s^z si pbs 9 que e inte^rpoi
ta app^o coram iudice app^ois hoc
pbabit .s. ipm sciuisse et 9tepsis
se venire no pcedet^r sup eius a
ppellacoe ita pot intelligi. C. de
iudi. l. perinde p^r. sin aut nisi
9uicto pce^ta p^r. ibi pte actois in
uenta i uenta hoc ecia vi^z dicere
glo. in dca c. j. ex. de dolo 2 co
tu. et e ad itendu^z ex eo q^r dix
qn p 9tumaciam no venit q^z si
esset aliqua ca ppt qua ueire

De q^8 absentia

De contu^a absentia

Quis dr verus 9tumax

Quis dr fictus 9tumax

Quis 9tumax no pt appellare

no de q^d in
plia 9tu^a

p^9 3 ver9 9tu
max appenter
2 existent^r

2^9 3 ver9 9tu^x
appent^r 2^a n^o existent^r

3^9 3 fict9 9tu
max appent^s
ver9 existent^r

nolebat ut pucti qr timebat iudice
ne faceret ei apparare similiter qr sicer
vat consuctus aliis facere vel qr erat
iuristarum timebat ne sine advoca
to consilia quecumque erat que posset ea ex
cusare a contemptu iudicis putaret ipsum
debere audiri appellantem qr cessat
vera contumacia ¶ Quarto quidam
est fictus contumax apparet et existet
ut citatus ad domum ad quam cita
tio non pervenit in noticiam et iste si
ne dubio audit appellans ut l. ab
eo. C. quo et qui iudex ¶ Quinto vere
si pauci est vere contumax auferatur
duo beneficium appellandi hic dicatur
quod non nam ex facto paucis non permit
ditur ut l. i. § si pauci. ff. si quis
ius di. non obtemp. non ob. l. i. insti. i.
qui app. sit qr qui pauci non apparuit
iusta ex dicto ius appellandi perit
sed nec qr non innuit plus non ante
in ferendo hoc i pendent non appellat
eum quod verus contumax non audiatur est
in penam contumacie et hoc tenet primo
ut lite non contest. C. i. insti. Idem pu
to de contumacia tutoribus et curator
vel sindico hoc videtur sentire glo. i.
de reg. iur. l. non pot dolo carere
¶ Quinto si ea tota agitata est per
partem et ad audiendam sententiam
fuit citatus dominus qui dixit se non
fuit citatus et nichil dixerit an dicatur
ille verus vel nichil dix. an dicatur
verus contumax. Puto non qr non tene
tur pot tum si vult ut l. pacuibo
C. de pac. et ideo cum habeat instan
tiam non debet pati penam contumacie sic
ut dixi de aliis qui habet aliquem causam
non veniendi ut l. contumacia. § i.
i. de re iudi. ¶ Quinto quid si ali
quis in primis citationibus fuit in
ventus in ultima citatione non fuit in
ventus an dicetur verus contumax. Puto
siquidem fuit inventus in primis ci
tationibus aliquam pervenerit ad edi
ctum peremptorium ex illis non erat
verus contumax ut l. contumacia. § con
tumax dare iudi. unde si in tercia
non fuit inventus non dicam eum verum
contumacem sed si fuit inventus in tercia
citatione peremptoria et postea in alia
citatione quam ex benignitate promitt
tur l. et post edictum in prin. i. de iudi
non fuit inventus tunc reputo eum
verum contumacem qr persequentem cita
tionem non purgat contumaciam pre
cedentem sed sic ad omnem malitiam su
pandam ar. C. de iudi. auc. iube
mus et illa sufficiat. Bar.

¶ Quod metus causa gestum erit. § Pr.

¶ Continuatio Rice patet ex posi
tis. ff. ti. i. l. i. Bar. doc. le.

.i

Ait pretor quod metus
causa gestum est non habe
tatum et ponit diffi
nitionem metus et
diffinitionem violen
tie et hoc facit usque
ad fi. l. ¶ No. quod gau
dent brevitate moderni ¶ Ideo no.
diffinitionem violentie et diffinitionem
metus ¶ Op. quod metus et vis sunt
diversa quod apparet qr diverse sunt di
ffinitiones ut hic. Ergo ad positivem
unius non sequitur positio alterius
ut ff. ti. ii. l. pen. Sed hic dicitur contrarium
quare male ¶ Ideo vis habet se per mo
dum agentis radicaliter enim vis in infe
rentem metum metus enim respicit
personam pacientem ita in agente mel
lius est metus et ideo lex nomine quasi
qui ponit actum prius est in paciente
presupponit eum prius est in agente nec
est necesse quod exprimatur et hoc est non
dum ad multa pono unum casum lex
dicat aliquid de uxore certe uxor
non pot esse sine viro ideo etiam in
telligitur de viro ut C. de iudic. in
du. l. fi. Bartolus.

Continuet ¶ Sed unum
hic in hac l. intelligimus
de vi iniuste illata. h. d.

Etum. metus intelligitur
qui cadit in constante viru
ut mortis vel cruciatus
corporis vel servitutis vel
pudicitie ferendis si alicuius levis vex
ationis vel infamie. h. d. usque ad l.
metum aut. ¶ Op. quod metus infamie
inducat rescissionem contractus ut. i. e.
l. si. § si fenerator. Responsio non rescinditur
per actionem quod me. ca. ut hic sed per
officium iudicis ut ibi idem si propter timorem
reverentie ut puta si filia obtineri
cam mariti civibus ob timorem et
reverentiam episcopi aliquid faciat ut l. i. ff.
quod onerande. i. quarum re actio non
da. et ideo glo. dicit quod facit metus re
scinditur multis modis quod dic ut no. h.
sup. l. nec timore et l. metus potestas.
C. de transac. et ibi dixi. Bar. doc.

Metum autem. In hac ac
tione debet probari metus pe
riculi instantis non suspicio
ti iniuste. h. d. ¶ No. quod
debemus intelligere verba edicti de me
tu instanti licet sint simpliciter plata quod
faciat ad multa. Et est advertendum
quod instans metus non accipitur simi
pliciter nec est de preteriti sed qui tres ad huc
visibiliter tendit ut l. iiie in pri. C. e. et
l. tam ca. l. de dona. ca. mor. tex. est
no. et ita loquitur ille tex. sicut iste
¶ Nota quod illud quod dicitur metus debet intel
ligi ab aliquo illatum non enim sufficit
quod sit metus nisi ab aliquo inferatur
¶ No. quod ex mali qui illo non tendebat
non tenetur possessore fugiente ¶ Ideo
quod op. de. l. non solum. § si dubitet. ff. de
usuca. so. bii. videtur vi deiectus esse

tum

quod sit fictus
contumax apparet
et perspiciter

qo

qo

qo

Nota

non diffinitio metus et
diffinitio violentie

op

Nota

Nota

op
i

Nota

op

ad pdendam possionez no aut quitu
ad inducedaz hanc actoem ul' inter
dictuz vnde vi nisi ingredientes vi
deam pdeo glo. hic distinguit de
hoc vide eam ¶ Item op. de. l. iy.
ff. si quid. j. de vi. et vi. ar. glo. sol
uit hic et ibi ¶ Exnit glo. inquid
istis casibus res dicat viciosa ut i
pediat usucapio dic ut i glo ¶ Vl
tima glo. dicat hic qd' istud edcm
no concurrit cu int' dicto vnde vi. s3
cu int' dco q vi aut clam sicut. j. pro
ximu no. C. de dolo. l. ij. dic ut ibi
p ey. ¶ Idem dic. hec actio q
currit cu int' dco q vi aut clam. h.
d. bal. to. doc le.

¶ Animadutendu. Contra
vniuersitatez metuz inferente hec
locu3 hoc edcm. h. d. ul' sit sine vi
olencia inferat. a puato sine abb
niuersitate ut collegio h3 locu hec ac
tio. h. d. ¶ No. q qui no ponit. in
determinate ophendit oem deter
minacoem qui ad ea pot adaptari
¶ No. q ptrus 2 alie vniuersitates po
ssunt inferre metu et delinque. q.
l. s3 et si ex dolo in pri. j. de dolo so.
glo. de facili no inferunt dolu nel
metu nec delinquunt s3 cu difficul
tate sit ut hic et l. i. j. de li. vnni. et
l. aliud. ff. refert. j. de re. iu. dixi de
hoc plene in. l. aut fa. in fi. j. de pe
nis ¶ S3 licet. lic3 in accipe pe
cuniam ut tea violencia illata per
aliu3 libem. h. d. ¶ No. q qn lex po
nit casu in dubio intelligi. de pe
no de remota. p hoc. l. censoriaz. j.
de v. si. ¶ No. ex hoc. ff. q ego no
teneor alicui iuuare q appet, quia
possu3 p hoc accipe peni ut hic si
eni teneret tu pit accipem ut. l.
plt. j. de con. ob. tur. causaz ¶ Istu
ff. allam pma vice qua fui hic ad
qonem erat reformacio i ciuitate
ista q quicq3 recepit aliqua peni
mam ul' aliqua pmissione ut reu
teret eu in ciuitate spoleti debet
punir modo quidaz recepit pmissio
nem a dno petro si remitteret euz
in ciuitate spoleti tuc ego diceba
q aut ille erat officialis et tuc
di illicite accipe ut. j. ad. l. iul'. r'
pe. p totu, et sic ht locu disposi
illius reformacois aut no erat
officia' et tuc no incidit i refor
cionem q licite accepat ita dixi
p hic. ff. ¶ S3 aliud pter. ex h'
edco i rebus seu negociis pfectis
oritur. actio et excepcio. h. d.
¶ No. rem dici pfcam qn fca e execu
tio ¶ No. existo. ff. q sna odemp
natoria requirit execucoez regla'
sna absolutoria trahit secu3 exe
cucionez sic no. q in actibo librato
riis no est nca execucio q2 secu
tu trahit secu3 liberacoez et exe

cucionez/et ideo di hic q octus ac
ceptilatois statim e pfectus. dixi i
l. unlis. ff. iudicatum. j. de re. iudi.
¶ Item no. q vba. i negative pla
ta l3 ad iudicem referant actio
nem et excepcoz pducunt, s3 si es
sent affirmative plata tuc i dub
induceret offim iudicis ut l. aut p
tor in pri. qnicta. l. qd' si minor. i
fi. j. de mi. dixi plene in. l. i. j. d'
condi. ex. l. con. hoc fact. l. ex
tat. j. e. et ibi dicam ¶ Item no.
q int' locaco pncipis redacta in
corpe iur' hetur plege ¶ Ezno
in quo male dixit pomp. quida
dicat in ho dco glo. q etiaz i po
nam si negocium e pfectu3 ille qui
metuz intulit no diceret aliqd me
titu loco vnde no e necia exce
solu q. actio hebit locu illo casu
et3 q2 iur' osultus dicat q i utroq3
casu ht locu3 actio et excepcio
potes dice q si p metu opuli ad
dandu in rem sine dubio opetit
actio. sz et excepcio si res veniat
ad te ut. l. s3 et partus. j. e. bar.
¶ Volenti. difficilius e 2 diffi
cultas ei9 no e in glo. est eni hc
iur' osultus et le. tribo modis s3
nam lec. hoc intendit metuz pas
so datur utilis ex hoc edco restitu
itur. dicta. h. d. ¶ Et pono casum
scdm lec. necaz ponamus q tu p vim
opulisti me ut tibi traderem rem
meam ex ca donacois, vn dona
ui et tradidi p metuz et sic tras
tuli inte dniuz/mo dam est q ex
hoc edicto pducat actio 2 excep
quitur mo qualit' inchi subue
nitur. dic q tu habes ipo iure
utilem in rem, q pmo erat di
recta ¶ Item hec actoes i psonam
ex hoc edco p qua rescindit qd
quid actuz est hoc dic scdm vera
lec. ¶ Et pma lec. glo. e qd util'
in rem ht locu3 qn metus inter
cessit ita corpalia, q metus ca
que e psonalis, qn circa i corpo
ralia. vn scdm hanc lec. detur uti
lis i rem qn p metuz dniuz e tra
slatuz actio q metus ca psonal
qn in corporalia iura p metuz
sunt remissa ¶ Scda lec. est q ca
corpalia heat locu actio psonal
q metus ca 2 utilis in rem. Cu
in corpalia no solu3 qd' metus
ca vnde scdm jo. intelli. q detur
actio utilis in rem qn dniuz e
translatuz p metuz 2 datur actio
q metus ca q e psonalis etiaz
tuc, qn e translatuz dniuz et i hc
differt a pmo casu posicoe, q dic
etiaz dari actio qd' me. ca. quado
iura in corpalia sunt remissa. s3
no dicetur utilis actio psonal
lis utilis in rem assignat rone
q2 dniuz idem durat. l3 i aliu3
trasferatur no tn durat actio qn

op c
q° c
Opi^a
Opi^a
Opi^a
p'o. in c ad qo
Opi^a
q°
Opi^a
in c l4
Littera
2
ipo iur' 2 p actoem ex hc edco

acceptilacio interponit͛ ꝫ i totu exti
guit͛ Tercia lect͛ e q ubiq͛ h̄eat
locu͛ p̄ma utilis 2 actio in psonaꝫ
e· q͛d metus ca· sine ita corpalia si
ue ita in corpalia 2 istam teneo q
fuit azo· unde in tolle͛ siu azo· q si
p metuꝫ transtuli dm̄iuꝫ ul͛ p metuꝫ
liberaui te ab actoe datu͛· actio q͛d
metus ca· ut restituat͛ pstinu sta͛u
ut in prem ij· s· datu͛· eciaꝫ util͛ i re
et util͛ psonalis q p̄mo erat di
recta hec op· azo pbatu͛· p versum
j· e· l· si mulier in fi Sed videa9
ronem 2 ad intellenciaꝫ hui9 debes
p̄mitte duo p̄mo q verba negatiue
plata statuꝫ suu͛ pducunt effectuꝫ lꝫ
quꝫ manifestetur ex tpre· ut l· in
j· de manu· te· Sco debes scire q actiones
in͛ducitis aiiie auili pre
tor no pot iure dirco tollere nec i
ducere ut· j· quos aut͛ iusti· de bo
pos· et· j· de in͛· l· et si sine· ꝫ q͛d
pap· cuꝫ g͛o vba hec dicant ratuꝫ
no hebo statim assumunt suu͛ effcm
et pdca ee ita colligit͛ iu͛ consulto
ex verbis e dca et ipoꝫ significatione
duꝫ dicit ratuꝫ no hebo ita eni o
racionis negatiue e ut nullo tpre
ita sit lꝫ quꝫ pot ad tpus late utre
sit verꝫ ul͛ no ut dca· l· in· j· de ma
te· sit in pposito tu ptor dicat ratuꝫ
unde etiam aliquaꝫ veniat admi
diuꝫ ptor ratuꝫ no h̄t· ꝫ tuc de
claraat͛ ipm ratuꝫ no h̄re ut dca
l· si inti· j· e· p· i· unde cu suu subti
litatem iu͛ ciuil͛ dm̄iuꝫ sit trasla
tuꝫ et liberacio secuta p acceptila
tionem ptor p suu edictuꝫ no pot
restituere dm̄iuꝫ directuꝫ nec actoꝫ
directaꝫ ꝫ no hendo ratuꝫ q gest
tuꝫ e statim restituit͛ utilis ipo iur͛
q pot ptor Sꝫ q͛ hoc forte non
sufficit nec de hoc e contentus ille
qui passus e metuꝫ datur sibi ac
cio q͛d me· ca· p qua directaꝫ coge
tur restitucio· j· ptore uino quod
no potuit facere eadem p tonis me
tu͛ Item coge͛ restitue͛ rem qua
tenus de fco fuit ad eu translata q ip
so iure fieri no potuit· Et io appet
q ex ubis edci du dicat ratu no ha
bebo lꝫ p̄maꝫ utilem i rem ul͛ i p
sonam· Item actionem q me· ca· ut
restituat͛ Idem puto q si eet dispo
iu͛ ciuilis q dicet ratuꝫ no hebo
competeret p̄ma dicta rem 2 i psonaꝫ
tene menti q utilia sunt· Item ubu
ratuꝫ refert͛ ad mo q dicat ratu
no habebo de iure ubu firmu re
fertur ad factuꝫ· vn si dicat͛ no ha
bebo ratuꝫ neq͛ firmu intelli͛· ra
tum de iure firmu de fco q no· i· l·
id q pauperibus· C· de epi· et cle· 2 io
ptor non h̄t ratuꝫ de iure i quituꝫ
ipe pot et q͛ ipo iure no sufficiat
adhibet remediuꝫ facti p in integ͛m
restitucoeꝫ ꝑposita actione q metu
ca q͛ ptor ratu no h̄ꝫ· ꝫ q͛ no
pot dm̄iuꝫ quitum alii auffere
iure dirco concedit utilem actoeꝫ
Item ex istis ubis competit metu
passo actio p qua cogitur ille
qui metuꝫ intulit redde͛ dm̄ium
directuꝫ ul͛ repone͛ in pstinaꝫ ac
tionem dictam g͛o q͛d hic di· ex
hijs ul͛ edicti tollitur de ueritate
quod nota· bar· doc·

Julianus metu inferens te
netur restitue͛ et de dolo cauere
h· d· ul͛ sic qui restituit rem per
hanc actoem cogit͛ caue͛ de do
lo h· d· bar· Licet tamen
psecutoria tollit͛ p penalem qui
in est rei psecucio h· d· ul͛ sic ac
cio in rem tollit͛ p penalem et eg͛
q͛ in penali continetur rei psecucio
h· d· Op· q no e tolli non pot
ut· l· ita si· j· post defen· de i inte
resti· Sꝫ ad quadruplu no com
petit nisi secuta condicio so· ut
in glo Item op· de· l· si pscire
j· de cdi· fur· so· ut i glo· bar·

Ex hoc edicto· p hanc actoem
dꝫ reus in pstinu statuꝫ restitui co
tumax in quadrupluꝫ condempnabi
tur· h· d· ul͛ sic p hanc actionem
sit resto in pstinuꝫ statu 2 ad re
stituenduꝫ metuꝫ inferens compelle͛
h· d· Op· de· l· siquis accepto 2
l· si mulier· j· de cdi· ob cam· so· in
tellige q͛d hic di͛ q reponat in
pstinaꝫ obligacoem sie debitu condici
onale ul͛ i die al͛ dꝫ solue͛ ut· l· lib·
j· de iure doc͛ Ezno qu debituꝫ
e condicionale et quis no uult re
ponere in pstinaꝫ obligacoeꝫ quid
quadruplabit͛ condq͛d dicat glo· d͛
q q͛ iste quenit ex suo dolo totu
q erat in obligacone quadrupla
bitur· ut· l· locuꝫ· j· condempnacio de
tab· exhi· al͛· j· ad exhi Sꝫ quid
si e tal͛ obligacio q no pot i p̄s
tinuꝫ statu reponi dic ut i glo·
quam no· q͛ uides q obligo ex
delicto no pot trahi sub condicone
ꝫ pure nec suspendit die ul͛ con
dicione q intellige qu ex dolo se
cus si ex culpa saltꝫ quo ad ere
ctiones ut· l· i· l· aquilia si dele
tuꝫ· j· ad· l· aquilia fallit· i· l· si
tutor rei publice nisi· j· de tu· et ra
dis Sꝫ quid si reus et multi fidei
iussores tenent͛ an c̄ omnes quadru
plabit͛· dic ut in glo· et dictam
l· sequenti· j· bar· doc·

Cum autem· hec actio e i rem

scripta io datur .g. omib ad quos quo
dnz puenit ex metu. Item e resti
tutoria et io oia in pristinu statum
reponit .h. d. cu .l. se bar.

Si quis no tenet quis ex
metu illato p aliu nisi qa
tenuis quomodoz adeu pue
nit .h. d. bar.

Sed et partus accessiones
percepte et q a petitione p
api potuerunt veniunt in
hac actione .h. d. No casuz i
quo metus a papiendis excusat
sit et alij casus qui nniant hic
de qua in .l. si quis fundz et per
totuz .C. de rei ven. bar. doc.

Cessat pot. actio q metus ca
non opetit ei qui ex metu dap
nificatus no e .h. d. uel sic qui p
metuz reddit q redde tenet hac
actione ul' alia no ht actonez q
me. ca .h. d. cu .f. se No glo
q dic q quis tenet de fructibus
perceptis et papiendis lis ha
beat titulu op. et ui' q vim
vi. no liceat repellere nisi i otine
ti ut .l. i .C. unde vi .et .f. de vi
et vi. ar .l. iij. cu igit et .l. vi
vim. Ego quidaz sic intellunt is
tum .f. q vis fuit adhibita i o
tinenti tu dic q hoc vez quiuz
ad int'dan vi vi quiuz aut ad
hanc actoem hoc no curat io
qz requirit dapnu ut hac .l. iij.
in fi. So op. sup qui intulit viz
dz pmas actoem pde .f. q metus
ca ut hac .l. in fi. et .f. .l. px. So
glo. dic lz amittat actones no
tame amittit excepcoem si pos
sidet qd' e no. dicam .f. .l. px. et
si dicas g° no punctu violecia
in eo qui ht excepcoes. Ro pmo
punitur qz potest accusari .l. iul'
de vi. Ad fi. huius .f. op. si vim e
inferentez metu amisisse ius cre
diti g° vim erit istu qui coactus
est solue sustinuisse dapnuz quia
colligit in debitu 2 sic ht locu ac
tio qd' me. ca. glo. distinguit
tria tpa no. et dic ut i ea i eo
q dicat glo. gsideran puctuz qz
tpe metus ad huc no amisat
op. patria sit aliqd ee sictiu de
pxio ul' ra ee pductuz in ee ut
.l. no tm in pn. de exa. tu. et .f.
ut in ui'. in pn. de ope .li. Ro
q ecia post violencia illatuz no
amisat ius crediti ipo iur' sz spa
batur admitti p sivam ut dicaz
.f. .l. px. et ideo glo. tam hic qua
.f. .l. px. vi' errasse in hoc et si ha
berem disputare puctuz huius glo
forte alit' determinarem. bar.

Creditor. Continuat cu supiori
et hoc intendit creditor q
p vim pecuniaz ul' rem sibi
debitaz accipit ul' sibi solui facit
ius debiti pdit 2 ome ius quod hz
in re ut p re .h. d. Certa ista
est quedaz gstitucio nena no de
clarata ul' glosata p iur' cosul
tum q ponit hic et i .l. i. ad .l.
iul'. de vi .pu. et io glo. conata
est glosare ea lz paz de ea cu
raturi al' glosasset iur' cosultus
Ajo. op. de .l. ptor. ait .f. si de
bitorem .f. de his que i frau. cre.
et .l. iij. C. de pig. So. hec e regla
fallit in casibus qui ponit' hic i
glo. sup vbo iudicac' q no 2 siga
et facit ad pdca q hinsit p primo
in .c. olim ex. de rest. spo. fallit eni
in debitore fugiete 2 depopulatore
agroz. Item fallit ex pto ut .l. iij.
C. de pig. Item in legatario qui
sua aucte occupat rem legatam
ut .l. i .f. i. quoz le. Sz istud est
qn res a nemine possidetur al' secus
Op. so 2 assumo pn'. glo. ma
gne et op. de .l. qui vas .i. pn.
.f. de fur. tis Ego glo. ponit hic
plures so. ista e ra q creditor q
infert vim 2 accipit rem sibi de
bitam amittit ome ius crediti
qd' hz in re ul' p re ita lo' hic s
in .l. qui aufereus rem amittit
condicoem furtiua p qua potest
repete rem no aut actoem furti
que copetit ad pena nec datur
ad rem ul' p re 2 hec e ra qua
tenet doc. in .l. si quis i tantam
C. vi vi. et ego in .l. qua Sed
op. et intro. glo. magna qz hoc
vide' g°. tex. qui dicat rem illaz
debitoris p quod i init qd' pdit
ius debiti eciaz separatu cre quod
quidaz fatebant' in fine dz eni
intelli rem illa .f. debitaz ut sic
illud quod sequit' in tex. debitaz
referatur ad rem et ad pecuniaz
p hoc in .l. his meus .f. i .f. dele
ij. ad idem .f. de gdi. et de mo
.l. una mulier et tiao tene menti
qz qn cu ponit' duo substantiua
2 postea ponit' vnu adiectiuu q
uenit ad determinacoem utriusqz quu
hoc pt si salua ione recti sermonis
ut .l. plautius de aur. et ar. le.
Item op. i auc. ut si pig' p totum
et in corpe ut nulli iudi .f. qz nemo
sa hic loquit' qn capiunt res ille
consistones qn capit psona vide ea
que ponit' in auc. 2 oio. C. ne vn
et vxor et auc. signata sup .l. res
C. de ac. et ob. Item op. de eo q
dicat pecunia nam pecunia occupa
ta

non erat debita seu pecunia debita
erat et in illa indebat hic ius q̄
in genere suo recipit fictiones ut l.
in p. l. si cer. pe. ¶ Expedite glo.
put ponit· contra veniamus ad ma-
teriam violenciarum et glo. ponit mul-
ta bona sed non quantum ad materiam hu-
ius l. Et dicat glo. quod ad euidenciam
huius l. debetis scire quod multa sunt
genera violenciarum est enim quedam
1 violencia expulsiua et ista non
habet consensum expulsi et hoc punitur
per interdictum unde vi ut l. de vi
et vi ar. per totum et habet locum solum
in re immobili vel in hiis que erant in
illa re. Est quedam alia violen-
2 cia que vocatur turbatiua et is-
ta habet locum tam in re mobili quam
immobili et contra eam subuenitur
per interdictum uti possidetis vel utro-
bi ut glo. dicit ¶ Sed est aduerten-
dum quod propter hanc violenciam non reperitur
prodita aliqua publica actio cri-
minalis ut l. si prius ff. de ac. et
ob. et l. hoc iure de re. iu. et in
prin. ja. de act. Est tamen prodita actio
iniuriarum ciuilis vel accusacio crimi-
nalis que priuata est ut ff. de iniu. l.
Sane si mar. et C. de iniu. l. in
iu. et ista violencia ciuiliter non
habet consensum passi. Est tercia vio-
3 lencia que vocatur inquietatiua
ut qui tui edificatis in meo vel aliquid
facis et hec violencia punitur per inter-
dictum quod vi aut clam et possit
esse quod hec violencia habet consensum
eius cui infertur ut l. metum ff.
in B. e. Est quarta violencia que
4 vocatur abbatiua et ista habet locum
solum in rebus mobilibus nec habet
voluntatem eius cui aufertur et
pro ista est prodita actio vi bonorum
raptorum et competit eciam actio l.
5 iul. de vi. Est quinta violencia que
vocatur compulsiua ut quando per vim a-
liquis cogitur consentire et velle
de qua loquitur totus iste titulus
hic et C. e. Sunt et alia plurima
violencias quedam pretoria ut inter-
dictum ne vis fiat ei et multa alia
interdicta prohibitoria et quedam crimi-
nalia constituit que puniunt vio-
lencias de quibus facit mencionem
glo. hic et puniuntur pro maiori parte
in C. vnde vi. Ro. fr. omnes istas
constituciones esse eciam dum marti et
est primum in ordine illorum communiter. Cum
istud ergo quia est magis necessaria aliquando vide-
amus circa quod primo quo pacto vi-
qo olencia habeat locum istud edictum. Ro.
hic loquitur generaliter de eo qui per vim
accepit vel per vim possidet. Et ideo
dico quod siue sit violencia expulsiua
siue inquietatiua si tamen talis sit quod
priuet aduersarium possessione sua habeat
locum istud edictum ut hic patet in eo quod
dicit possidere et accessisse hec pro-
batur ex tex. qui dicit non ab ipso
sibi sponte datam que verba conti-
nent siue auferatur res siue debi-
tor inde expellatur siue ad dan-
dum cogatur eo casu quo dam ut
patet ex eo tex. siue ullo iudice te-
mere possidet per violenciam non tur-
batiua non habet locum quia non pri-
uatur aduersarius possessione nec
res ab eo auferetur per illam viole-
nciam et sic vides premissam diuersitatem
casuum concurret cum interdicto unde vi
cum actione vi bonorum raptorum et
cum actione quod metus causa et cum acti-
one quod vi aut clam ¶ Item quo
ad quid subueniat hoc edictum
Ro. fr. vi. ponit quod ex hoc edicto
oritur actio ex l. ista. Sed glo.
dicit quod hoc edictum non tribuit
actionem ad repetendum id quod
est datum per vim vel ablatum sed
repetetur ab aliis actionibus
communibus scilicet condictione indebiti
vel sine causa vel vi bonorum raptorum
et similibus quod istud sit verum et ad
recuperandum ex hoc edicto non com-
petebat actio apparet ex tex. qui
dicit ius non habebit qui super iure
crediti disposuit non super re. Sed
verum creditor qui vim intulit ius
crediti perdat ipso iure an requi-
ratur sentencia. glo. vult velle quod a-
mittat ipso iure hic dum dicit oc-
cupantem iure debiti priuat dat
eum condicionem indebiti vel sine
causa ad repetendum per hoc vi. cap.
B. l. px. insti. dum dicit ius credi-
ti amisisse et C. no. quod dicit a-
misse quod C. tempus preterita ita te-
net eciam glo. ibi quod vult probari
ex isto tex. cum dicit ius crediti
non habebit et sic loquitur negatiue
et est contra iura ciuil. quod potest ipso iure
actionem tollere ideo ipso iure tollitur
ut l. metu ff. volenti. B. e. Contra
puto verum quod perdat ius debiti per
sentenciam et ideo Ro. fr. in libellis su-
is sub rubrica de edicto diui mar-
ci. forte libellum per quod petitur ut
auite debiti priuetur probo per tex.
hic qui dicit quisquis igitur probatus
michi fuerit non ergo ipso iure perdit
sed oportet quod violencia facta probetur
prius per hic dicit ius credit non ha-
bebit et sic loquitur in futurum et re-
gula est cum lex loquitur per verba fu-
turi

Marginal notes: multa sunt genera violentiarum · no. hic concordanciam de edictis · qo · qo

tpib no intelli- tpo iui e / ʒ p̄ſurani
ut l. iubemꝰ ꝑ ſane. C. de ſac. ſac.
ecc. l. et in criminali. C. de iui.ᶻ om.
iudi. et auc. hita. C. ne fi. p pa.
no obſtat qꝛ iſta ſut v̄ba nega
tiua gᵒ. zc. ut in ꝑ. volenti qꝛ
ibi verba referebant ad iudicez
hic ad ptem. Jtem ibi ſup iure
querendo hic ſup iure queſito
tollendo no obſtat l. ß. l. pe. du
dicat iuꝰ crediti amiſiſſe. quia
iui.ᶻ conſultꝰ ibi loᶻ emitatiue
ſ. amiſiſſe. put ꝯtinet. in l. ſe.
qꝛ aut cito amitti ſpatiu perſ
ſinam ideo amiſiſſe di.ᶻ ut l. no
vi.ᶻ ſ. de acqui.¹ poſ. et l. nemo
vi.ᶻ et l. no. ß. ti. ſ. p libellus ergo
peti dʒ. Jtem quo qd erit forma
pnatiandi iſtam l. ſo. vi.ᶻ tex
dicere q primo debeat fi pbones
poſtea dʒ dari libellus p q hoc
pbatum q appʒ qꝛ tex. dicat qꝛ
quib pbatus inchi fuit q v̄ba fa
aut ꝯdicerem ut l. quiſqꝫ. ꝑ hac
verba. ſ. de iul. et pu. ante ergo
dʒ exiſtere ꝯdicto qua actio ꝯpe
tat ul intentari pot ut l. cede
diem. ſ. de ver. ſig. Credo q de
beat dari libellus et lis ꝯteſtari
et poſt ꝯteſtacōem hoc pbari ſʒ
ordinem iudiciorꝫ no obſtant hec
uba quiſqꝫ inchi pbatus fuerit
qꝛ tacite inerat. ſ. q hoc pbet
et io no reddit diſponi ꝯdicion
lem ut l. hec v̄ba. ſ. de l. i. Sut
quedam alie coſtones q puut
violentos. ſ. conſto no abire. C.
vij vi et conſto ſiqꝫ iutatꝫ et
conſto meminerit at omꝫ ſiles
et put. ß. dixi omꝫ illas. Roſ.
i libellis ſuis ꝯmetat / z ego du
legi. C. illas omꝫ ſollepniſſime
vobis legi quas vide.

S tum excepcōe. qui
in effcu metuꝫ no pati
ex hoc edco acto no hꝫ
h. d. op. de. l. metuꝫ. ꝑ. ſʒ qd
ptor. ß. e. ſo. ibi excep° veniebt
ex hoc edicto vij hac actom no
impedit. ſecꝰ ſi aliunde veniret
et hec uera / ſʒ quid ſi erat tug
excepcōe odioſa / dic glo. age
dum e hac actione / et extimari
debuit euentus qꝛ poſſʒ ee q ſol
ueret / ſʒ neſcio vide quo exitet
iſte dubius euentꝰ / qꝛ no e viri
ſile q ſoluat ſic nec ille qui e
obligatus ualit tm ita nec de
tu. ille qui e iſta actio q ꝯtet
l. illud. ß. e. barto.

Si quis no reſtituat. hꝫ
uſqꝫ iui.ᶻ conſultus expoſuit paz

partem edci. ſ. q me. ca. geſtuꝫ e
ratuꝫ no hebo inic expoit ſcam
ptem edci auiꝰ v̄ba ordinate no
hemꝰ tm ut colligitur ex iuſta ſcptꝫ
poterat ee talia v̄ba. Siqꝫ no
reſtituat q eu reſtitue oꝫ iuſta
tpus qd datu indicatis ꝯdepna
bitur. iuſta anuꝫ i quadruplꝫ po
anuꝫ in ſimplꝫ cā cognita ut pꝫ
iuſta. e. l. ꝑ. quater / p. ſi aut ante
et in hoc. ꝑ. et ſe. Poſt annu
hec actio ꝯ no reſtituentes poſt
anuꝫ ꝯpetit ad ſimplꝫ h. d. op.
de. l. ſi no quicq. ꝑ. de iure ubi ac
tio i iuriaꝫ tollitᶻ anno ꝯtinuo.
Sʒ hic di.ᶻ utili gᵒ male. Ergo ſpe
tiale e hic i iniuria illata metu
ꝯpulſiuo. Jtem op. q actio iſta
ꝯcurrit cu actione utili in rem.
ut l. metuꝫ. ꝑ. volenti. ß. e. Ego
fateor / qꝛ ꝯcurrit cu actione de
ſcendente ex hoc edco ut ibi ſecꝰ
ſi aliunde veniret. Jtem op. ꝯt
ronem huiꝰ. ꝑ. qꝛ quꝫ no datur
hedibꝰ neqꝫ ꝯ hedes ut iuſti.
de pe. et temp. act.ᶻ ꝑ. no omes
ſo. fateor q iſta actio no e ꝯe
nerał pp qꝛ fallit quꝫ qꝛ illa e
bona io qua ſublata tolleᶻ dic
tuꝫ ul qua poita ponitᶻ. Ideo ut
l. ſi ueo no remanadi. ſ. man. q
no ba. In hac actione
qui agit hac actione duo dʒ
pbare. ſ. metu illatu / et ad in
ferentez metuꝫ ꝯmoduꝫ pueiſ
ſe. h. d. No. poſicoes que de
bent fieri in actione q metus
ca. Jtem no. q pena quadru
pli no e pena metus illati ſʒ pe
na ꝯtuacie fiat ad ꝯonez v̄tu
pena quarti plus q in pomitu
no ſolueti ul neganti dicatᶻ pea
delicti an no pena ꝯtuacie non
ſoluentis de qua dixi i. l. e. ſ. de
i litem iura. et pleniſſie i. l. ij. de
publi. Et ut glo. utru ille ad
que ꝯmoduꝫ puenit ex ca one
roſa teneatᶻ hac actione, glo. q
ſic dicam ſtatim in. ꝑ. aliqn. bar.
Hec autem actio. fortis eſt
et pꝫ hoc intendit. hec actio e
arbitraria z ideo iudex no reſti
tuentez poſt pmaꝫ ſinam ꝯdep
nat in quadruplu. h. d. op. q
iſte tex. ſibi ꝯdicat primo eni dic
ſinam datam poſtea dic ꝯdepna
cionem paaetur ut et ſic pſup
ponit no ee datam i ptito. Ego
huiꝰ timore glo. expoit data
l. dandaꝫ ſup quadruplo / et ſic
ſm hac glo. hꝫ reus facultate
ſoluedi uſqꝫ ad ſinam fiendam
ſup quadruplo / ſʒ qꝛ iſta pcedit

Cum violentia io aly dicit q hic fu
erunt due sñie pma sup re et si
no restituet tuc paretur ɔdemp
nationez quadrupli si ista glo i
telligitur si no restituit usqz ad se
tenciaz pmaz no diceret bn quia
ht facultatem restituēdi usqz
ad tpus q datur iudicatis ut
j. e. § quatuor v. q si ho iste est
verus intellcus q pmo ɔdemp
nabitur ad rei restitucōem z si non
restituit infra tpus qd dat iudi
catis tuc ɔdepnabitur ad quadru
plu / et sic fuerunt due sñie / qui
dam dicut q no ē nēce q ferātur
nisi vna sñia hoc mō ɔdepno te
ad rem restituendaz et si rem nō
restitues ex nunc ɔdepno te ad qa
druplu ut l. ɔdicio. C. loca et l. no
ab re. C. vij. vi. q satis plaz no tn̄
p hoc respo practicaz glo. q non
feratur due sñie / si in pma no fu
hoc ē dcm̄ ¶ Expeditus hec modū
formandi libellum pot ee quis pe
tere sibi rem restitui et si no re
stituit pot pete quadruplu pro
nam peticōem ul' dice in eodem li
bello peto rem restitui et si no re
stituit infra tps qd datur iudica
tis peto eu ɔdampnai ad quadru
plu / et hoc q dicit glo. q feratur
due sñie hz locu i actoibus arbi
trijs in quibus vertit arbitriu iudi
cis ɔ euz qui sue sñie no paret ut
l. qui restitue. § fi. j. de rei ven. et
vide qd ibi no. secus s3 ex na ac
tionis i bone fidei iudicio / io patz
q3 illud q paret iudic arbitriū
erat fundatum cū sñiam io illud ar
bitriuz i sñia execue no pot post
sñiam no posset / cū illud officiuz
sit extinctuz ut l. iij. de posi. z tuc
no daret nisi vna sñia ut l. i pri.
j. de act. ep. et ibi no. et ibi tibi
dixi ¶ Item quo qn ferunt due se
tencie vtz vtraqz ē diffinitiua gl.
disputat finalit vult tene q utrqz
sit diffinitiua tu dicas q diffinitu
ua pot intelli duobus moib. vno
mō q diffinit ɔtrouersiaz cāe ut l.
i. j. de re. iudi. tuc vtraqz ē diffi
nitiua q3 vtraqz diffinit cam̄ su
am ¶ Scđo mō dr diffinitiua / q3 debe
dari libellus et lis ɔtestari z silia
z fm hoc puto q fa sñia no sit
diffinitiua magis eni ē execucio
pme ut dicit glo. hoc eni venit
arbitrio iudicis qd ht sup hac ac
cione si in actoibus vniusalibus i q
bus vniusalit pnūcat postea i
execucōe discucietur q res venet de
quo i. l. i. §. de eden. et i. l. defen
sionis facultas de iur. fisci ¶ Item
quō an abutqz sñia pot appellari
et videtur dice glo. q a fa no qz sit
execucio pme et pmo hoc tangit
l. c. si ex. ē et iutas ē q ecia a
fa pot appellari na ab execucōe
fca no pot appli s3 a pnūciacōe
de exequēdo sit ut l. ab executoe
C. de app. et l. ab execucōe. C. quo
app. no re. p no ē vim q si pma
no ē ua q fa no sit ua q3 potu
it ee q in pma fuit iuste in pedi
tus in fa no ut j. e. l. § quatuor
v. q si ho. et pdicta fuerunt ad
ɔonez vtrum a taxacōe expensa
ruz pot appli de quo in l. ab exe
cucōne. j. de app. ubi de hac pte
dixi ¶ Scđo quo si appellatur a se
tencia fa an pendente appōe po
ssit restituēdo euitare penā so
tuendo opi q. b. dixi no possit
nisi infra tpus qd datur iudica
tis io si illud ē lapsuz no possit
appellari. bar. to. doc.
¶ Aliam ille ad quē ɔmodū
puenit ex metu no tenet si rez
non possideat. h. d. vel sic is
ad quē res puenit ex metu illa
to p aliū rei in titu libatur. h. d.
¶ Oppo. ex glo. hec actio datur
qn metus est ca pxa. ꝑ quia res
ad me puenit secus si ē remota
ut l. metu § s3 lz. b. e. s3 hic ad
emptorem ul' donatariu no p
uenit ex metu tanqz ex causa
pxa s3 ex ca donacoibus et emp
cionibus ꝙ puenit hic ex metu
tamqz ex causa pxa. ex pte dant
lis no ex pte recipientis q3 ex
pte eius actus p ipm fcūs est
sponte quare non ē ɔ. bar.
¶ Prodius. al' ē lex et venit
ad pbacōem eoꝝ q. b. dixerat
s. emptorem z legatariu et silez
tenem hac actōne tenet metu
inferens et is ad q res pueit
ex metu. h. d. bar. doc.
¶ Libero aut. a cessio pncipali
rescinditur accessoriu. secus ecō
h. d. ¶ Eo uero quali libabitur
fideiussor glo. dicit pacto ul' ac
ceptilacōe hoc acto q illa accep
tilacio pncipali no psit inde gl.
et no. eam ¶ Nd q p pam possit
fi ut acceptilacio fideiussoris no
psit pncipali idem no q accep
tilacio no porrigitur ad reū si hoc
est actuz idem no. in l. et p ius
iurandum § fideiuss. de fideiuss.
¶ Quadruplatur. no eget su
macio facit ad qonem aliquis co
misit delictuz in platea de nocte
in festo sci herculani quitur vtruz
ex omnibus istis cāis pena duplice
tur. vtru duplicabitur ul' quadru
plicetur / et si duplicetur. utru du
plicabitur simplu eu ipm dupla
tuz

et quadruplatur et hic vi^z cas q q
duplabitur ipm duplatur vl quia
duplatur q appet qz dic tn stuc
tibus et oi ca quasi dicat hita q
sideracoe ois qualitatis debeat
fieri duplacio seu quadruplacio
istud tn no e vm q ple extraiam
m l si psõs in si j de penis bar.
Sz et si quis in quadruplo
in est simplum qd pmitteri resti
tutum eu lebando h d vl sic co
dempnatus ad quadruplum qz
no libat triplu pstat et cogitur
libare h d Nota id qd dicat
acceptilacoem oio fuisse teneatur
q ubi factus e in obligone ex le
gis dispone quis pase qpellit
ad fam ut hic secus si ex dispoe
hois qz tunc succedet ad interesse
et libatur pstando interesse ut l
si quis ab alio de re iudi dixi
i l stipulacoes no diuidunt j de
v obli bar to dot
Quatenus iste p qsueuit
reputari ita difficilis sicut ali
quis alius qui sit in lro isto ro
difficultatis e ppt intr ductionem
glo qz glo legit istu p p saltus
io pmo pona lec qua glo tan
git lz no teneat que forte est
verior et hoc dicat si res pme
tur seu vim qpulsiua extorta
an fam sinam peat perit pria
lo metus inferentis Si uero po
fam sinam infra tpus indica
ti perit pricalo dni si res eodem
mo erat perita penes eum
al secus h d fm lec glo
pma hic posita diuidit hunc
et legit eu p saltus pone caum
dicta e s q qdepnat in quad
ruplum sz no restituit post sinam
et q in quadruplo in est simplum
qutum quid si no appareat sim
plum qz pempta e res tradita d
lur consultus q siue extet siue no
qdempnatur in quadruplu h d
in pri v sic int dco hoc pbat p
simile in int dco vn vi et qd vi
aut clam et sic debes qiuge lit
teram Zo qutum et accipi
v sin aut vidi q siue res sit p
empta siue no etia an sinam
tenetur ad quadruplu quid si e
pempta po pma de simplo an
fam de quadruplo dic q idem
q si an pma sinam et qd dcm
est qn res e pempta i toti ide
qn e in depdito ut qz e in fuga
et sic sequitur v q et in fuga
qui qtuatiue legitur cum v sin
dicit Rndeo ad v q si ho dam est
qn res perit an pmam sinam ro
qn post pma an tn fam sinam
quid si post pma et post fam j
tpus tamen q datum iudicatis
res perit totaliter qutum quid
iur Rndet iur consultus ex quo
e in tantam grauatus ut ad tri
plum teneat dicam q q no pereat
pricalo suo sz tenetur solu ad triplu
Sequitur v pco dicit in quo p
sequitur eandem mam vidi quid
post sinam pma et fam fuiss in
ortuus e sz quid si no est mortu
sz e in fuga dic iur consultus q
reus in plus grauatur qz dz caue
se psecuturum ut eu restituet et in
chilomus dns pot age q possidē
tem rei vendicacoe vl ad exhibē
dum Item limitat illud q dicat q
dz caue psecuturum vm e nisi ad
dnm fuiss puenit qz tunc euanes
cit stipulo Venio ad v sz et si
no culpa vidistis q re pempta
post sinam infra tpus q datum
iudicatis reus no tenetur hic li
mitat q hoc e vm si res erat pe
rita eodem mo penes dnm tunc
reus re pempta no libatur h d
Venio ad v itaqz nunc qcludit
q ex pdictis appet q interdum
mortuo hoie dns mortui hois
nichil recupat sz int dum recupe
rat praum sit puta si erat eum
venditurum et sic no eet peritures
penes eum qz vendidisset si metus
no fuisset illatus h d Modo
hys expeditis qn omnia quo qre
glo legit p istum ita p saltus ro
triplex e ro pma ro qnetatis qz
si v sic int dco ingerit pxio pcedenti
i iniet q in int dco vn vi debet dis
tinguere utrum res eodem mo eet pe
ritura penes actorem vl no quod
est q casum l i p cassiue de vi et
vi ar ro ingerit an pmo sa fuit ro
ordinis nam fm nam pmu tempo
e an omnem sinam fm po pmam
an fam tam post omnem sinam et
ideo glo legit pmo v sin autem
an sinam ut ordini nae correndeat
Tercia fuit ro euitande supfluita
tis nam legedo p ordinem illu v
sz si no culpa sz ingerendo tn pxis
pcedentibus eet supfluus qz bis ide
repeteret ro glo illum ingit tn v q
si ho Modo ad ista lec op hic
di q si res perit ante omem sinam
vl post pmam an fam sinam reus
tenetur ad extimacoem et i hac acti
one vsatur iudicis arbitrium
Contra j ti i l arbitrio p no tn
istud pcedit respiciat pmu tpus tan
git

hic in glo. sup vbo omo et dic q ar-
bitriu iudicis e circa rei extimacoe
no autez circa triplu tangit et c
in v. sin autez ante snaw i dualz
pmis glo. et dicat idem qd arbi
triu no e circa triplu nisi ca po
nes sup triplo ee litem gtestatez
vide glo. sup vbo sinam glo. vnm
dicat z aliud i unit dicat q re p
empta cessat iudicis arbitriu
sup pena p l. arbitrio ff. no tm
nisi lis sit gtestata sup quadru
plo ut deo ff. no tm istud no est
vm na i l. arbitrio ff. no tame
versatur arbitriu iudicis i defe
rendo iuramentu i litez qd iura
mentu no dz deferri re pempta
sine dolo et culpa qz nom incept
deberet extimacio in qua no cadit
affectio l. mutuis ff. de i lite iu
ramo Sz in hac actione versat
arbitriu iudicis in faciendo gdep
nacionez tripli pp gtinaciam rei
si ita pot ee gtumax i re no re
stituendo extimacoez sicut i no
restituendo rem et io no cessat ar
bitriu iudicis circa gdempnacoez
tripli ita loqt hic z ita intelligebat
nyco. mat. z ja. bu. volunt gc di
cere glo. sustinendo ea q cessat ar
bitriu iudicis in triplo ea rone q
extimacio no restituit nam oio de
restitui extimacio no ipa res z hac
tetigit aliquali glo. sup vbo se
tenciam in v. sin aut Sive e q
glo. i unit q sup quadruplo ue
niat lis gtestanda i eo q dicat
nisi lis sit gtestata sup quadru
plo. doc ultimoy istud reprehen
dunt dicentes q solu vna fertur
sna z libellus gdiaonaliter pro
ponitur et vnus libellus dr ut
dixi. B. e. l. ff. hec aut actio ego
nero dixi vobis i q due feruntur
sne tamen sa no dr omo diffi
nitiva qz videtur execucio pme
vnde in ea no dz dari nouus li
bellus neqz fi noua gtestacio li
tis ut ibi glo. expsse tenet i of
in libellis sius sup hoc ti. hoc eciam
senciebat nyco. mat. Item glo. ista
dic aliud q qn res pit an omez sen
tenciaz q indistincte pcadit ptiz
ad inetiz in sentem no hita distic
cione vtr res eodem mo erat pe
ritura uel no penes actorez hec etia
sequunt oms doc. moderni in disspli
cet hec io qz hec actio q me ca e
huiusmodi nae q dampnu exigit ut l.
sz et ptus in si. B. e. et B. c. l. i pn.
Sz si res erat eodez mo pitura pe
nes actorem nullu passus e dapnu
ut l. si pet. ff. ple. et fi. i. de con. ob
ca. ideo actio q me ca ad hoc non
datur igit qz glo. in lec. huius ff.

psuppont quadz no ita ut vidis
tis. Item legit istu ff. psaltus nec
est insile q iur cosultus fuit in
constatis intellcus q loqnetur
psaltus ideo assumo fam lec. q
hic glo. tangit et no psequitur
sum qua iste ff. legi ordinate
et diuido. ff. sic pmo ponit vnm
dam in genere f. q res gtinet i qua
druplo oio hoc e sine res extet
sine no fo i. v. q si ho. ponit vna
limitacio qd istud non ht locu qn
res pit post sam snam infra
tempo iudicati Tercio ponit a
liam limitacoez qn res oio no pe
rijt. sz e in fuga seu i depdito et
qualit sit iudic arbitriu ponit
et hoc in v. peo aut. qrto i v.
sin aut ante snam. ponit pdcaz
reglam hre locu re pempta an
pmam snaz quito in v. sz et si no
culpa. limitat pdictam regulaz
et dca in pcetu v. locu hre si res
no erat pitura penes actorem
z hoc pbat psile. Sexto z ultimo
in v. itaqz concludit ad pmissa
et sic legit ordinate Ex pre
dicta diuisione potes colligere
casum in terminis q pono sic dam
e. B. q in quadruplo inest simpm
et hoc indistincte intellr ut fiat
ei resto in triplu sit pena hoc
pmo. v. q si ho. quintu an hoc
sit simpli. vez q oio i quadru
plo in sit simplu et teneatur
ad simplu i videt q no si res e
pempta post snam sam infra
tpus q datur iudicatis et sic li
mitat pm dam. v. peo aut hic
eciaz limitat et dicat q oio tet
restituere io. hoc e vm nisi res
pempta sit uel i depdito ut in
fuga Sz tuc no tenet oio resti
tuere sz tmn de psequendo nisi
res ad dnm pueniat h. d. v. sinat
dam e. B. q regla pdca q i qua
druplu inest simplu nisi post
omem gdepnacoz res pierat
quid si an gdepnacoz uel res e
in fuga tuc dicat iur cosultus
q oio tenet sine res pit sine
est in fuga. v. sz et si no culpa
limitat pcedencia in v. sin aut
q et tuc demu tenet si pit an
snaz si eodem mo no erat peri
tura penes actorez sicut penes
reuz al no tui et hoc pbat p
sile. Et v. itaqz gcludit z si no
erat pitura penes actore sic
penes reuz qz forte vendidisset
q tenet reus ad pciu h. d. usqz
ad fi. No. pmo de significaci
one istius dictionis oio q e ut
omnem casum gphendat ut hic
no. in glo. sup vbo oio z idem
p dy. in l. grege ff. illud de fideiu.

no dicit q

no casum in t

So no q piculu intitus spectat
ad metuz inferentem facit l. i. C. e.
ti. Tertio no q re pempta an
sinam durat arbitriuz iudicis
Item no q in hac actione distin
guit an res erat eodez mo pe
riculo penes actorem vel no alia
no dicam infra. Op. ad quelibz
ptem pse et pmo ad pmaz ptez
op. de. l. arbitrio. ff. no tn. ff. tt. i.
dic ut. s. dixi. Venio ad .v. q
si ho. et op. q qn quis condempna
tur ad spem no ht illud quadri
mestre tpus qd datur iudicatis
ut insti. de offi. iudi. in pn. hic
no dr qtuz g. o male go. dicat
glo. fateor q qtuz ad rem non
ht quadrimestre tpus sz qtuz
ad pena sic q g. o hic dr de tpe
q datur iudicatis intelle offo
iudicis ut dco. ff. i. insti. de offi.
iudi. tene menti istam glo. breuit
ista glo. no dicit vm nam qndo
fit condepnacio ad spem in actoe
reali tnc lo. insti. de offi. iudi. ff.
i. sz qn fit in actoe psonali tunc
siue fiat ad qtitatem siue ad spe
ciem ht tpus q dat iudicatis ut
l. de usu. l. in fideiu. de hoc p glo.
et doc. i. l. ordi. insi. C. de exa. tri
bu. So. op. tu hes hic q isto
casu e spale q re pempta infra
tpus q datur iudicatis no tene
tur in tenetu pp pena tripli qtra
infra tpus q datur iudicatis hz
dilacionem alege g. o no e i mora g. o
ad eu no spectat piculu intitus i
distincte ut l. qd te. ff. si cer. pe. et
l. si ex legati ca. ff. de v. ob. et pu
sit i mora pbatur. C. de ex. rei.
iu. l. ii. dicit glo. hoc vm quo ad
usuras secus quo ad intituz tu
potes dice q istud ideo qz pces
sit mora q p sinam no e purga
ta pmo aggrauata no enim debs
litis qtestacio nocere actori ut l. non
solet. ff. de reg. iu. et hoc pm opi.
q. i. rebo qn perit infra qdrimes
tre tpus nullo mo reus tenetur
et sic fateor qtm ut. i. dicam
Ezint glo. quid si res perit post
quadrimestre tpus dicat glo. tnc
in distincte tenet de intitu pm os
et hic casus no e in tex. Vltio
no ex hoc .v. q si tpe execucionis
reus condepnat in aliquo ultra
id qd venit i pma sina q p illo
ht noua dilacoez q datur iudi
catis na hic intelli q post fcaz
sinam ht tpus q datur iudica
tis ut videtis. Venio ad .v. p
eo et op. nam ex quo vr q ma
gis grauat quis qn res e i fuga
q qn e pempta ut i .v. pcet glo.
dicat fateor qtm io qz fuge po

tuit puideri no aut morti ex hoc
sequit q si ex reus i fuga eius cul
pa abeet eet idem q i pmo mor
tuo. Item op. de. l. redibere. ff.
ii. i. de edi. edic. so. aliud i ept
re aliud i metu inferente. Ve
nio ad .v. fin aut an sinam et op
de. l. arbitrio. ff. non tamen. ff. tt.
i. so. ut dixi. s. circa pmaz lec.
So op. ex glo. ego intellexi
istuz .v. an sinam pmam q. qua
pmo vr post pmaz ut ibi qua
tex. dicat z hoc fit hiis rebus edia
neqz ea res arbitrio iudicis re
stituet et sic i innuit q iam pces
serit sina de re restituenda hu
ius timore glo. recedit ab ista
lec. et legit istuz. ff. psaltuz ut
supius dixi z hoc ponit in fi. pe
glo. tu no sustineas ista lec. et
dicas q hic lo. re pempta an
pmaz sinam ideo iudex condepna
bit reuz i extimacoez et si exti
macoez no pstabit condepnabit
euz i quadruplo in quo erit ex
timacio rei et hoc io qz ea res
hoc e extimacio no fuit restitu
ta iudicis arbitrio z hoc sto
hiis verbis edia neqz ea res ar
bitrio iudicis restituat. Sed
op. fm hoc melioris condicois
erit ille qui fuit i maiori qtuma
cia q ille qui i minori na ille qui
fuit qtumax et expectauit pma
et pam sinam no tenet ad exti
macoem rei re pempta infra te
pus iudicati iste no qui tpe qo
res perit no erat condepnatus te
netur ad extimacoz. So duplex
e io q ponit in tex. pma qa
ille qui ia erat condepnatus ad qua
druplu re pempta omnio cogitur
soluere triplu noie pene nec pot
illud effuge ideo qz in hoc qtuat
i alia releuat sz re pempta an
sinam pmam no oio cogit solue
triplu sz pot liberari soluendo exti
macionez si vult et ista io colligit
i .v. q si ho. Est alia io q colligit
i isto .v. fin aut an sinam nam
re pempta an pma sinam fit con
dempnacio ad extimacoz et exti
macio e simplu et ita extimaci
onez reus e qtumax q extimacio
pure no pot io i quadruplo i est
extimacio qz extimacoz ista arbi
trio iudicis no soluit qz qn res
extabat tpe pme sine et tpe se
pature de restituendo extimacione
io no pot dici q extimacio in sit
in quadruplo sz ipa res ipa aut
res e pempta intio excusat.
Venio ad .v. sz si no culpa. op. q
iste .v. supfluat p precedencia qz

repetit idem qd' dixit . s . i eu teneri
glo . fatet hoc si ordinate legat
et io infigit ad v . q si ho . ut vidis
tis ego no credo q im consultus
fuit ita modice medie q ita lo
cutus fuisset . ideo dicas ut alij di
cunt q hic repetit idem ut adda
tur illud qd' dam e ad istam extima
tionem q teneri intelligitur si no erat
pitura penes actorem qz hec
actio requirit dapnum ut . s . dixi
et io in alijs malefidei possori
bus no adhibetur ista distinctio
utrum res sit eodem modo pitura
vel no qz ille actiones non sunt illi
us nature q dapnum requirant
sicut ista et ista e io sptia .
Op . ad hoc de . l . i . § . rassime . j . d'
vi et vi ar . So . aliud i illo int
dicto aliud in hac actione p iorez
qua . s . pxio dixi Sz 9 . hoc op
de sequenti . v . sicut i interdco vi
vi . So . no e omnodi similitudo na
ad casum hic expssum e similitudo qz
tam i isto q in illo tenet si res
no erat pitura penes actorem
ad illu actum . s . qu res erat pitu
ra penes ipm actore no est sili
tudo et sic dico sic ibi esse te per
fecti sicut pi . in . qui i celis est .
Tercio utrum hec distinctio sit res
eodem mo pitura vel no debeat ad
hiberi qn res pstit post sam sniam
infra tpus q datur iudicatis z vi
q sic . sm pmam lec . glo . ingirum vi
sm sam lec . Nam tex . i . v . q si ho
vult denotare aliquam specialitatem
eo casu quo cogit pcise ad triplu
qz sm hoc nullu spale eet qz i di
stincte in hac actione adhibetur
distinctio pdca eet res eodem mo
pitura nel no g° vi q hoc casu
excuset indistincte et si res no
eet pitura penes dnm dum tn ab
ipo reo absit dolus z culpa z hoc
qz gruat in triplo releuet in ista
et sm hoc hes clare sam lec . po
sitam hic in glo . qz tex . hic facit
mencionem solum de duobus tpibus
primo de tpe an sniam pmam et
post sam z istud sm ponit . in . v .
q si ho . pmum tpus ponit in pri
§ . et i . v . sin aut an sniam Ut i
ista ma liqat i eassume vi . aut
res p vim gpulsimaz extorta pstit
an pma sniam et tunc siquidem e
rat pitura penes dnm no tene
reus qz dns no patit dapnu al'
secus ut hic i . v . § si no culpa co
tra casu quo tunc reus i quadruplo
gtinebit extimatio qz i extiatoe
fuit adhibita gtiacia ut hic i .
v . sin aut an sniaz sam z post pmaz

et istud no ponit i tex . § ponit in
glo . i v . sin aut an sniaz sm pmi
intellcam et isto casu sm glo . dz
distingui aut erat lis gtestata
sup quadruplo . aut no . q . p . s . re
probam Sz ddne q indistincte
tenet reus ad extimacoz si res
non erat eodem mo pitura pe
nes actore et extimacio gputa
bitur i quadruplo io qz hnit po
testatez soluendi extimacoz et eui
tandi gdepnatoem gdrupli et
sic cessat io i . v . q si ho . aut res
pstit post sam sniam et tunc sig
dem infra quadrimestre tpus z
i distincte reus no tenet ad ex
timacoem io qz de ncitate cogi
subire pena tripli aut pstit ps
quadrimestre tpus et tunc tenet
in distincte ad extimacoz ut hic i
glo . sup vbo tripli Et pdca na qn
agitur 9 . metuz inferentem Sz qd
si agatur 9 . aliu ad quem res per
uenit . dic ut i . l . si ipa . j . e . ste
quo qn res e pempta an omez
sniam ad qd ageretur vtru ad
ipam rem vl' ad eius extimacoz
p'o pot agi ad ipam rem ut . l .
i . C . e . et glo . vi hoc sentire si
uerbo tenet pt eam agi ad
extimacoem ut . l . i resfitutina .
j . de gdi . fur . dixi i . l . stipulaco
nes no diuidunt . j . de . v . ob . i qoe
qn e i obligone rem restitu .
Eum vim . In violentia com
pulsiua fur tn no gmittit . secus
in ablatiua . h . d . bar .
Eum qui . hec actio gcurrit
cum actione de dolo § vna p al
teram tollitur . h . d . Op . q ac
tio de dolo no gcurrit cu alia ut
j . ti . j . l . i . § . ait ptor et . s . e . l .
ii . So . actio de dolo no gcurrit
cu alia pari § cu maiori vl' mio
ri sic ita hic na metus e spes
quo ad dolu dolus e genus
qz actio q metus cu aliqua alia no
gcurrit ut . s . e . l . § . post annum
so . ibi uenit post annum hic ante
Querit glo . nunqd ista actio sit
famosa dic q non qz lege no
cauetur q sit famosa . barto .
Iulianus . id in quo quis
dampnum patitur quadruplatur
hoc dicit bartolus doctor .
Secundum hoc . hec actio
est ex delicto ideo si plures sint
delinquentes quilibz tenetur in soli
dum et hec actio ab inicio est
psecutoria et io vnius solo libe
rat aliu qui hac actione tene
h . d . cu . l . se . in pn . se Op . j .
ad . l . acquil' . l . ite mela . § . si pler

so· ista actio e rei psecutoria nec ac
tio· l· aquil' ab initio e penalis
saltim i repeticoe· xxx· diez uel
anni io vnius solo aliu no libeat
q° edle in· l· si quis id qd' in ∫i· cu
l· se in ∫i· de ini· om iudi· glo
quid si ille qui metu i tulit solut
extimacoem an ille qui possidz
rem pot queniri rei vendica
glo· dicat q sit p· l· nec ullaz
q° 5 ∫· plt· ∫· de peti· her· Quit glo
quid si ab vno exacta sit· v· d'
x· an alia· v· adusus aliu qua
duplabit· et ret q sic·
Quod diximus· Sed
Sn^a et si rerum· hec actio
ex ∫co fuorz e noxalis
et solucio fca tollit hac
actionez· Secus si fimus p noxa
detur· h· d· bar to·
Sn^a c le. sc. In heredem aut· hec ac
tio datur q· hi·des quatenus
ad eos puenit· lz defecit ap·d
eos ee· Item q· hi·dem hi·dis
no i ∫pecto q ad ultimz ∫z qd' ad
primuz hi·dem puenit· h· d· cuz
l· se no· tex· in v· q ∫upto 2 c·
no no lez tex in ex q^o nol questio decaditur
que tex· nescio alibi· ∫z sufficiat
ad primu hi·dem puenisse 2 sic
incepisse actionez tinsire qtra
hi·dem et ∫m hoc vi· cavis au9
dam nobilis qois q qsulu tex
tpe mortalitat' vos sat' q ille
cui debita e hi·ditas si decedit
infra annu sciens hi·ditatez sibi
delatam trasmittit ius deliban
di ad hi·dem ∫uu ut· l· cu antiqo
ribus· c· de iui· deli· no p^mus lz
decessit sciens hi·ditatem sibi de
bitam hi·s eius decessit ignor
ans sile infra annuz vetuz tn9
heres pot adire hi·ditatez ex
virtute iui· deliband· ∫ii· scicz
pimi hi·dis decimam q sic qa
iam illud ius accepit ee here
ditariuz 2 io tinsit ad quecuqz
transit hi·ditas ut· l· ∫te vide
dum in ∫i· de peti· h· et e tex·
hic ita dixi i· l· qui duos· ∫· d'
re· dub· et i' ml'ta dixi de iu
iui· delibandi· bar· doc·
Sna Si ipsa res· Si res pez
metuz extorta perierit
possor locupletior no
videt· secus si pereat res
empta ex illa· h· d· vel si ille
ad que res puenit ex metu tet
si res e apud eu ul' aliu loco
eius· secus si e pempta i eo no
q loco rei puenit no attendit
op cu perierit· h· d· qua· l· no ul
tuz· op· q re pempta non
libetur ut· s· l· px· glo· i· l· p

cedenti i prima glo· soluit vno mo
q illa intelli· ∫m ista· hic dicat
ali· et melius q hic lo· i bone
fidei possore ad q qmodez pue
op nit ex metu ibi i hi·de metuz in
feruntis et ista e verior ∫m os
op· de· l· ∫z et si· ∫· i· ∫· de peti·
heredi· So· illud i possore hi·
ditatis qui no tenet· ad illud q
ad eu puenit ex ead hi·ditate
re pempta hic secus et e racio
qz ibi heres qui petit hi·ditatem
certat de lucro captando ille qui
quenit· certat de dapno vitando
∫z hic ille qui petit rem suaz sic
ille qui quenit· certat de dapno
vitando· ideo sibi plenius subueni
tur· primo ∫m glo· hic ille qui co
uenit· ctabat de lucro captando
ut dicam· ∫· p vio qtio op· ∫·
op si cer· pe· l· si eu ∫imz et q no· c·
de rei ven· l· metus· So dicit glo
intellige h· in possore bone fidei
ad q res puenit titlo lucratiuo
al' hendo pciu rei no videtur lo
cupletior qz pciu abest sibi 2 io
circa hoc hies distinguere vtz
ad hoc ut dicat· quis locupletior
sufficiat puenisse· lz postea desi
erit· ∫o aut loqm· in hi·de desi
quens et sufficit puenisse abi
tio ut· s· l· px· aut i alio bone
fidei possore 2 tunc aut ille qui
agit certat de lucro captando 2
ille qui quenit· certat de dapno
vitando aut eq° aut utqz ctat
de dapno vitando primo cu no
sufficiat puenisse nisi duret i ead
re ul' alia eius loco subrogata
ut· l· ∫z si· l· ∫· i· de peti· hz· ∫o cu
qu eq° tuc aut possor desijs ee
locupletior pdendo ipam rem in
mediate 2 no tenet· ut hac· l· i
prin· aut pdendo alia in quo co
versa e et tunc sufficiat ab inicio lo
cupletem fuisse ut hac· l· ∫o puto
tercio cu qu vtqz ctat de dapno
vitando qz res puenit titlo onero
so ad possorem tuc no tenet· si re
op no hz ut· l· si eu si cer· pe· et q no
i· l· iui· c· de rei ven· op· di· h
q pciu succedit loco rei q· l· qui
nas in ∫i· ∫· de fur· So in glo· i· l·
∫z et rem 2 pciu· ∫· de pet' hz· dicat
q regula e q pciu no succedit lo
co rei et ubicuqz repitur qtriuz
e ∫pale Tu dic q hic nulla est
∫pialitas nam actio q metus ca
datur q· quelz ad que qmodus
puenit ex metu ut· l· metuz ∫· si
s· c· et s· c· l· si tn excepcoe· ∫· pe
dius sive q° puenit qmodu ipi
rei sive puenerit qmoduz pcij 2
ad illud tenet· quis nec hoc est
qz pciu loco rei succedat ∫z qz na

actionis ad hoc se extendit / et hoc i iudicijs p[er]ticularibus in vniuersali bus autem p[er] eum loco rei succeditur ut de ea l. si et rem 2 p[ar]um de peti. he. et l. prim. inst. j. de se. ij. de hoc p[er] glo. in l. labeo. §. item dicimus de v. sig. bar.

Quod autem. hec actio q[ui] datur. co[n]tra heredem i id q[uo]d p[er]uenit ad eum datur p[er]petuo et an p[er]ius venit lit[e] co[n]testata. quibus incipiat. h. d. op. de l. vi deamus. §. e. solui[tur] i[n] glo. bar.

Si mulier. si metus fuit iustus hec actio cessat. h. d. vel sic promissio facta metu iuste illato non re scinditur. h. d. op. de l. nec timorem inst. §. e. so. hic p[r]omis iuste rem inst. §. e. so. hic promis iuste rem inst. non inferebat metum ibi non. Ex quo q[uo]d si aliquis minat[ur] tibi de accusando de aliquo malefi[ci]o et tu hoc p[re]textu aliquid p[ro]mittis ne accusaret eum possit rescindi dic ple ut. c. e. l. accusatores et de oblig. et quasi. stip. l. siquidem.

Quod metus. hoc declarat ut l. metum. §. volenti. §. e. bar.

Eum possionem. alia e extra ac possionis alia fundi seu p[ro]p[ri]etatis.

Si dos. co[n]tractus dotis factus metu est ipso iure nullus. h. d. Ex quo ro venit hug[uccio]. §. dicit quidam q[uod] quo niam hui[us]mo[d]i dolus dat causam co[n]tractui boe fidei e nullus ut j. t. i. l. elegant[er] quidam reprobat q[uia] illud v[er]um i dolo velato hic i non velato dic g[o]. p[ro] h[oc] sp[eci]ale in co[n]tractu dotis nos non possu mus sic dicere quidam sunt co[n]tractus et pacta vestita / et ista siquidem fiant p[er] metum valent in respectu iur[is] civil[is] s[ed] rescindunt[ur] p[er] p[re]torem b[e]n[e]fi[ci]o hui[us] edicti ut p[re]torium hunt t[ame]n quedam sunt pacta nuda que nuda remanet tam p[er] auxilium legis actionem p[ro]ducant ut vidistis j. l. ultima. §. de pac. et ista si fiunt p[er] metum sunt ipso iure ni[hi]l ut hic co[n]tra l. ex de actionis. c. de la ut hic contra l. ex de actione. c. de do. p[ro]mis. et q[uod] dixi i dicta l. ultima p[ro]ducat e[r]go auxilium legis p[er] metum adhibitum et hoc volunt dicere hic iur[is] co[n]sultus et ro si p[ro]missio de q[ua] hic loquit[ur] ee[t] f[ac]ta p[er] stipulatorem debe ret rescindi p[er] actionem q[uo]d me. ca.

Si metu coactus sim. ubi ac tio ipso iure tollit[ur] p[er] pactum idem e in pacto q[uo]d i acceptilatione. h. d. vel sic metus non impedit liberationem ipso iure / et ro hac actione agendum est ut obligo restauret[ur]. h. d.

Si metu coactus adij. p[ro] q[uo] contractu qui celebrat[ur] adeundo hereditatem hec actio. h. d. vel sic coacta voluntas. voluntas e et ro q[uo]d h[ere]dita[ri]e obligat. s[ed] p[er] hanc actione restituat[ur]. h. d.

No. q[uod] coacta voluntas voluntas e. op. de l. q[ui] in aliena. §. celsus. j. de acqui. he. so. i[n] volunt q[uod] appet ex p[ro]testatione p[re]ambula hic non volunt s[ed] coactus. bar. to.

Si mulier. si metu coactus. repudiati pe[r] metum suam ut p[re]tor vel actionem q[uo]d metus ca. h. d. vel sic p[er] hoc edictum restituit[ur] p[ri]ma vtilis ipso iure et dat[ur] actio q[uod] metus ca. h. d.

No. q[uod] p[er] hoc edictum restituun tur. n[on] solum i actiones i rem ut l. metum. §. volenti. §. e. s[ed] etiam i aliis ut hic. bar.

Qui in carcerem. Carcer est iustus metus et p[ro]mis sio facta i carcerem deti nenti nullius e momenti h. d. op. de l. metum. §. s[ed] licet §. e. so. dicat glo. hic p[ro]missio fu it facta detinenti vel p[ro]curatori ei[us] secus si alteri ut l. contra. Contra hoc op. §. l. p[ro]x. in p[rincipio] illius tunc dicebat ja. de are. et ja. bu. q[uod] hic debz intelligi de detinenti aliquem i car ceribus i iuste secus si iuste fecit te carcerari ut. §. l. p[ro]x. in p[rincipio] et ro si fecisti debitorem tuum carcerari et tibi i carceribus soluit vel vendidit valet tamen co[n]suetudo e q[uod] extrahat[ur] ex carcerem qui faciat aliquem co[n]tractum s[ed] illud extrahere nil valet / q[uia] donec h[abe]t custodes adeo q[uod] non pot ire quo vult di[citu]r i carcere ut. l. q[ui] neq[ue]. j. de. v. sig. et i[n] p[ro] ja. de are.

Item no. q[uod] quis i carceri bus pot facere testamentum q[uod] intel lige non ad co[m]modum detinentis.

Si quis ali. testa. p[ro]hi. ite[m] qui sunt in carceribus et postea dap nant[ur] ad mortem non faciunt testam[entu]m q[uia] sunt s[er]ui pene ut l. eius qui. j. de testa. bar. doc.

Non est verisimile. vbi pre sumpcio e co[n]tra illum qui p[ro]bare debebat arctat[ur] districtiori p[ro]batione. h. d.

No. q[uod] p[ro] di xi in summario. ille enim qui dicit me xi in summario. ille enim qui dicit metum illatum debz p[ro]bare tamen si e p[re]sump[ti]o contra illum p[ro]bare t[ame]n si e p[re]sump[ti]o co[n]tra eum p[ro]t[er] loca requirit[ur] p[ro]bationes luce clariores sic i criminalibus.

No. q[uod] i urbe romana non e verisile q[uod] q[ui]s co[m]pulsum / et idem i omni loco ubi regit iustitia / sili[ter] imo non e p[re]sumptio q[uod] e illatus dolus vel metus parentibus consanguineis suis ut l. transactione c. de transac. item no. q[uod] qui quis dubitat sibi posse i ferri vim pot implorare offi[ciu]m iudicis ut p[ro]hi beat vim i ferre.

Ultimo glo. tractat materiam p[re]sumptionum et ad evi dentiam scias q[uod] aliud e fictio aliud e p[re]sumptio fictio e sup[er] certo tamen fin gitur contra veritatem ut i mulieri

ſtipulate dotem q ſtipulata nō ē ut l.
j. in pn̄. C. de rei ux. act. iſtam mam
pſe tractam in l. ſi quis pemp. de
uſuca. et iſtam appellat glo. pſump
cionem iu. et de iu. q qua non
admittit. pbacō i contrm ſʒ mag.
ē ficcio ut dixi qdam ē pſumpcio
et iſta ē ſup dubio et iſta qdaʒ
iu. et de iure q qua nō admit
titur pbacō qdam ſpm nam 2c.
ut i glo. 2 inqua tractam iſtam
mam ut doc. in aliqd bom di
cunt niſi cy. in l. ſine poſſidetis
C. de pbat. qui aliqd dic cau et
nō eſt mā q pot tractari qz nō
poſſint capi regle ſʒ mag. ſpm
accidenciaʒ ſtorz. bar. to. doc.

Si iuſto metu. factu metu
ne quis ducat ad iudicem nō re
ſcindit p hac accōez ſʒ p offciu
iudic. h. d. facit q huiuſa nō. b.
c. l. nec timorem et. C. de tranſ.
c. l. int. et qua re. act. nō. da.
l. i. ſ. que onerande bar. to.

Si fenerator. factu metu a
liquo medice vecamdie officio iu
dicis reſcindetur nō phanc acci
onez. h. d. Nō iſtm caūʒ 2 pce
dentem q qui ſit aliqd aliquo me
tu nō tm mortis ul' cruciatus cor
poris lʒ nō reſcindat p hanc acci
onem reſcindit p offciu iudicis
et ſic facit q ſi uxor ppt reuerencia
viri ul' filius ppt reuerenciam pris
aliqd facit poſſit p offm iudic
reſcindi de quo i. l. i. ſ. q onerāde
l. quaʒ re. act. nō da. et i. l. illi
citas. C. de tnſac. et b. c. l. nec ti
morem Si quis exactuʒ
p vim indebite illatum a cura
reſtituat niſi erat debitu ſecus
ſi indebituʒ. h. d. iſte ſ. allega
ad qones in qd ille q. ē pditus i
carcerem indebite poſſit ibi recon
medari p alio nō debito 2 hic in
ciuis q ſic de qua dixi i qone illa
que incipit ſapius 2 i. l. y. C. de ex
act. tribu. li. x°. bar. to.

De dolo malo Ru^a.

Glo. continuat et querit quare
dicat de dolo 2 nō de accōe de
dolo. Rn̄e. ut i glo. et bene.

Hoc edicto. nō eget
ſumario. bartolus.
Verba. quit glo.
pmo dicat que dolo
2c. et ſic i plali. qdſi
i vna re vidët glo.
q idem dic ut i ca. ſtem dicitur
hic facta ēē dicetur. quo quid
ſi in veritate fca nō erat an detur
accio de dolo azo dicebat q nō glo.
q ſic nō tm datur cū effcu glo. tn. j.
ſi quadrupes pau. fe. di. l. i. i pn̄. vi
intelligē hic ſcdm pma expoſicōem
ſ. fca ēē dicetur. i. fca ſint i veri
tate tu potes dicē q iſta vba indi
tuʒ dabo put intelligi. i. accōez
dabo et tūc pcedit pma expoſicō
nō eni dat accio niſi ve dolus ſit
cōmiſſus pot eciā intelli iudiciuʒ
dabo. i. cognicōem tūc pcedit ſca
expoſicio qz eo ipo q dr̄ dolum
eſſe cōmiſſum pcedit iudiciu et i
ſtanciā ut l. cū putate. ſ. famil. h.
et hoc ē q glo. dic iudiciu dabo
i. accōez ſʒ nō cū effcu. bar. doc.

Dolum. illa ē bona diffinicio q
conertitur cū ſuo diffinito al' ſecus
h. d. Nō q dixi i ſumario Jſte
nō. glo. ſup vbo diffinitu q ponit
plura exa. et bona i quibs aliud
agitur et aliud ſimulat 2 nō eſt
dolus et ſic nō. ſimulacōz q fit ad
defenſionem alicuius iuſta nō ēē
dolum. bar. doc.

Non fuit. bonus ē dolus qui
cōmittit ad uſus hoſtes publicos. h.
d. Nō q licitū ē decipe hoſtez
q intellē in pūato. nam dux belli
ſi faciat pacē hoſti dʒ illud ſuare
ut l. conuencōniʒ. B. de pac. 2 iſtd
allego ad determinacōz qonis vtruʒ
ille qui facit pacē cū banito qui
poterat i pune offendi ſi eū offen
dat punitur de pace rupta et hic
vr̄ caūs q nō nam eo ipo q ſta
tutuʒ pmittit eū i pune offendi
ē hoſtis ut l. amiſſione. ſ. de capit.
di. g°. pot ei licite impune rūpe pa
cem et eū offendē ut dixi i queſtiōē
illa q incipit lucane ciuitatis 2c.
Jtem allegaui i quolibz ubi querēba
tur an deus pot aliqm decipe dice
bam q ſic qz dolus iſte duʒ ē bonus
ut hic ſʒ deus pot oē bonu g°. 2c.

Ait pretor. Nō q appellacōe acco
nis cōtinet excepcō ad qd op. de l. i.
j. de excep. dicam i. l. elegant. i pn̄.
l. e. Op. C. e. l. i. 2. l. man. l. ſi in
cendio. ſ. paulus. Rn̄o expone ibi
de dolo. i. mādati nōie doli Jſte
op. de l. certi cōdic. in pn̄. j. ſi cer. pe.
ſo. illa ē gnālis i accōne de dolo
que nō cōcurrit cū aliqua ſpāli
ſʒ cū aliq gnāli et ſic maiori uel
minori bn̄ cōcurrit ut i cōrio Jtem
op. de l. ſi cū excepcōne. ſ. cū quis
b. tt. i. glo. metus lʒ ſe ut ſpecies
quo ad doluʒ 2 io illa minor 2 ſic co
currit cū iſta ut dixi Cōtrio vbz
iſta accio cōcurrit cū int̄dcō vnde
vi. glo. hic q nō i. l. ij. C. e. vr̄ di
cere q ſic p qua facit qoīs vis p
ſuppōnit doluʒ et ſic vr̄ q int̄dcm

Non habeat se ut spes quo ad doluz unde
pot gaure sit actio qd' me ca. Item
quitur utrum exceptio doli tollat ac
tionez de dolo glo. q no pe. dic contra
qd' dic ut no. in. l. ij. c. e. i prima que
pro eo dicam i. l. si. j. e. ubi vi. casus
Idem pomp. op. de. l. plt. j. e.
so. ut in glo. et bene. bar. doc.
Idem pomp. ait. Et qui e tutus
ipso iure ul' p in integre restoem
no competit hec actio. Item ad exclu
dendam hanc actoem suffiat alia
semel competisse nisi in ea amitten
da quis doluz passus fuit. h. d.
No. q appone actois gtinet excep
tio facti ul' intencionis et i integ
resto No. q ista vba si alia actio
non erit referuntur ad iniciu quod
multuz no. op. ad h. et si alia ac
tione i iuuit q si quis passus e do
lum malu j amittenda actoe co
petit de dolo actio g. l. ait ptor
f. fi. j. et qui ca. ma. ubi gceditur
resto g. o de dolo cessat. Sol. et no.
eam q declat ml'tuz illu ti. ex qui
ca. ma. et ht duas clausulas una
que succurrit puti g abutez alia
abuti g puterem i eo q lesus eet cir
cu tpus. aliam ht clausulaz gnale
si qua iusta ca michi vi. 2c. aut
g o intuemt hic dolus ut actio tpe
pderii aut no ht de dolo actionez
q possz petere restoem i integru
ut. l. gtra et q hic d. nisi i hoc qz
2c expone q tuc ei no imputatur
si restituit no aut dat actio de dolo
si no fuit passus ut pdet actionem
alit qua excepit tunc hz actoem
de dolo ut hic io q edam exquibus
caus maiores i duobus pmis cauibus
locu no ht in tcia cla gnali no ht
locu i hijs in quibus spalit e puisu
sz spalit e puisuz g eu qui gmittit
doluz g o 2c Item quitur utruz
agetur g eu qui gmisit dolu pro
pmo et so dolo dic q sit locus j. d
aqua plu. ar. bar. doc.
Si Lavius cu actt Si actio que
pmo gpetebat sco ptis e sublata
actio de dolo no gpetit. h. d. op.
eodem mo 2 vr q actio de dolo no
g petat cu pot in integru restitui ut
l. ait ptor nisi. j. ex qui. ca. ma. so.
ibi fuit amissa tpe hic p acceptila
tionem ad qua fuit dolo inductus
quare aut de dolo no heat locum
dic ut s. dixi Eruit glo. qd si
dolus gmittat in ipa acceptila ne
sz no implendo pmisso an heat lo
cuz actio de dolo, istam qonez dispu
tam subtilius i. l. actiones. c. de tnsac
act. et ibi e tex. vr. qn facit accepti
lacoem ut aliqd des resultat quida
gtctus i nominatus et io videndu est
quis gtractus sit, et pot dici q sit
do ut des qui remitte e dare et
tuc gpetet ob cam gdicio ut re
ponat in pstinaz obligacoem ut j.
si quis accepto. j. de gdi. ob ca.
pot ee factio ut des et tuc si extra
h sco tibi aliqd adest eet idem qd
in do ut des sz si remittem tibi
debituz no liquiduz vn est incrtuz
utru tibi aliqd absit ul' no tuc for
te possz gpetere actio de dolo sicut
i facias ut des et dcit. l. actiones dunt
in. l. nalis. ff. quid si facia. j. de ps
cip. v. Non solum Si p
aliam actionez g aliu ydoneuz g
petentem pot ee gsultuz cessat
actio de dolo lz. h. d. uel sit ac
tio gpetens adversus unu im
pedit actionez de dolo adversus
aliu. Si tu ille e soluendo. h. d.
op. glo. q iste e minor ut l. ita
qz. j. e. g o pot pete restoem i
integrum. So. ut in glo. Bar.
Eleganter. al' et elegat'
dolus tcij gctuz no vi
ciat. Si dolus gtrahentiz
si dedit cam gctui bone
fidei illuz reddit ipso iure nullu
secus si incidit in gctum. h. dic.
pmo ponit dam pomponij so
ponit dam ul' qd' vr. illi gdia
ter. o soluit ista gtrarietem gtro
ex pdcis ponit duas gclusiones
sz ibi n. vr. 2a ibi hoc enim x.
ibi fin que. Examinem con
tinetur. omne ptes ex pmo dco
no. q appe actois gtinet omne
remediuz quo alicui pot ee con
sultuz et sic ponit largissime et
gnalissime So no de dolo i
cidenti 2 dante cam gctui glo.
Ultio no. qn dolus tcij dat cam
gctui glo. tangit 2 i reatacoe
glosare dicemus. Venio ad op.
2 op. q male dicit ut consultus
hic q pomponius excepit pmo fuit
ptor in suo edcto io dic glo. ex
cepit pomponius. i. excepta expo
suit uel dic excepit. i. accepit
qi dicat vba edicti sic intelle
xit So op. q ubi actionis
accipiat stricte ita q exceptios
no gphendat ut. s. ti. i. l. extat
gtrario eo q bnsti no. in. l. sz et
ptus. j. fi. s. ti. i. ubi lz edcto di
in matca quis pdat actoes no
pdit exceptiom. fiat. j. de ac. 2
obli. l. actionis verbo. So. intello
q hic verbu actois pferebat i
timorem rei ad excludendaz ac
tionez famosam seu odiosam et
io accipit largissime pncipio
pferebatur i ma odiosa, et io
sit intptacio stricta ad eundem
finem ut actio odiosa 2 penal'
ex edcto dini matca excludatur
vn hec intptacio dz si large

Et stricte pūt cā de qua agit̄ ē fa
r^a yb op uorabilis uł odiosa ¶ Venio ad
sam ptem et vi· q̄ ił nō bene
dixit q̄ꝛ 9 ſuū manumissū nō dat̄
op resto ut· e· si aduersus li·l·i· et ij·
so· nō datū· resto ut reuocetur i
seruitutē ſꝫ ut dāpnū emēdet hīj
datur actio / ibi lo^z· hic ¶ Contra
hoc op· ex dolo 9missō i seruitute
nō tm̄· lib' factus ut· l· at qui
na· ſ· stichuz· ꝗ· de neg· g̃· et e·
an ſuus ex suo fco· l· ¶ So· ibi
dolus fuit 9missus a ſuo 9hēte
hic fuit 9missus a ſuo nō 9hēte
lꝫ fuit dolus 9missus i 9ctu nō
tū ipse 9hebat / ſꝫ tercius tm̄· ꝗ· ex
hoc dolo sicuti ex simplici delicto
op i seruitute 9missō ¶ Cont̄ hoc
op· q̄ꝛ etiaꝫ ex delicto 9missō in
dnm̄ nō tm̄· fcūs liber ut· l· i· ꝗ
de nox· et· l· ult· ꝗ· an ſuus ex
suo fco ¶ So· duobꝫ modis hic su
it dolus 9missus ut libertatem
9sequat̄ ibi lo^z· in alio simplici
delicto / et hec solō ē satis bona
uł hic fuit dolus collatus i te
pus libertat̄ / et ista pt̄ ēē bōa
2/3 pb ¶ Venio ad t'ciā ptem 2 in c̄· i
tō glo· magna i ista t'cia pte
ponit̄ tria dc̄a pmū q̄ dāj uuli
anū hic loqui qn̄ emptor olō caūꝫ
dolo 2 loquunt· de dolo· qui ma
dat i 9ctuz et sic 9ctus nō ē nul
lus et dolus t'cij nō nocet eptori
| sm̄ q̄ dāj uł lꝫ loqui qn̄ dolus
dedit cām 9ctui 2 sic 9ctus est
ipō iure nullus et i hoc so st̄
opi· et lec· diuise cū 9 timore ē
ficta glo· magna ¶ Ceterū di
citū ē q̄ 9 manumissū nō dat̄ re
stitucio i iñe etatis / et i hoc ēē
sunt aliq̄ varietates ut i se glo
sup̄ ubo restonem ¶ Ad sm̄ ergo
op dam op· et vi^z· q̄ dolus sui q̄ dat
cām 9ctui / nō siciat 9ctuz ipō
iu^z nullū / q̄ꝛ dolus t'cij alteri nō
cere nō dꝫ ut· l· si pau· ꝗ· de do
li excep· et· l· i iquissimū· ꝗ· de
iui^z et fac ig· et· l· siuma· ſ· ep
toz· ꝗ· de pecul' hui9 timore st̄
i isto ſ̄ō ubi dic / aut nulla olō
vendiconē 2 c̄· tres lec· i glosa
pma q̄ loquunt̄ de dolo 9missō
pprium ad 9ctū· ſ'ndet glo· dolꝫ
tercij nō dꝫ noce· vbi ē tercia pte
intus excuci si hic ille t'cius ēāt
ipa res sup̄ qua fiebat 9ctus 2
sic veniebat i 9ctu / inito viciat
ac· ꝗ· q̄ me· cā· l· metū· ſ· aūn
aut· vnde glo· hec nō ē uā p· l·
allatas i 9trāuꝫ nō obstat· l· me
tum· ſ· cā aut / q̄ꝛ ibi loqui^z· i ac
cione quod cā que ē scripta i reū
ideo dolus vni9 nocet oībꝫ ad
quos 9modūꝫ puenit ex metu

¶ Sꝫ actio de dolo psonalis ē id pso
nam 9mittentis nō egredit̄ / ideo
alij legūt so mō / et dicit q̄ hic
dolus fuit 9missus a ſuo et ep
toz pticipauit dolū 2 intelligunt
istū sic / q̄ dāj iuliani huīt loqui
qn̄ emptor olō caūit dolo in
denti / nam si dolū incidentem 9
misisset tenet̄ actione ex empto ſꝫ
nō dolus dedisset cām 9ctui / et
istū dolū pticipasset emptor 9ctū
ēēt ipō iure nullus / et sili' ſuus
nō tenet̄ ſꝫ duo h' ictus mō casum
i isto ꝗ· sm̄ ista lec ¶ Op· ad hec
op 5 i glo· qn̄ duo 9mittūt dolū q̄bꝫ
tenet̄ de dolo ut· ꝗ· e· l· si plures
si igit̄ hic ſuus et emptor ptici
pauerūt dolū nō dꝫ excusari ſuꝫ
al' actione de dolo· so· glo· circa h'
lo^z· aliqualiuꝫ obscure ideo dicas
bi· q̄uꝫ plēs 9mittūt dolū pncipli
q̄ꝛ ad qualibꝫ eoꝝ negociū pnci
pale 2 pariter spectat / et tūc qlꝫ
de dolo tenet̄ ut dcā· l· si plēs ꝗ· e·
et· ꝗ· neq̄us eu qui i iūs uo· l· pe
niil· ſ· qui iudic' q̄uꝫ negociū spec
tat ad vnū pncipalr' ad aliū nō
et tūc si quide vnus 9misit dolū
et alius culpam 9ueniēt pus ille
qui culpam 9misit ut· ꝗ· loca· l·
cum i plures· ſ· si uestimēta aut
ambo 9miserūt dolū 2 tūc si quid
fuit dolus dans cām 9ctui pus 9
uenit̄ illo ad que negociū pncipa
liter spectat / ut hic in subsidiū de
uenit̄ ad aliū ad que incidenter ut
ad ſuū manumissū ar^z· e· l· ſ· si 9du
ptōs et· ſ· ca si dolo / aut fuit dolus
incidens i 9ctuz / et tūc q̄ iste purz
gat̄ p actionem descendentem ex eo 9
tractu i pedit oīm actionem de dolo
iō ille ad q̄ negociū pncā· nō spec
tat nō potit 9ueniri nec ex 9ctu /
q̄ꝛ nō 9xit / nec de dolo q̄ꝛ alia actio
9petit nisi forte in subsidiū ut· ꝗ·
e· l· ſ· si 9drupes tene iūx ista vba
et ista lec· i se ut· ua / tū q̄ 9tinet
diminucionem ex eo q̄ dicit / q̄ utrꝫ p
ticipauit dolū alij legūt istū ꝗ· 3°
modo q̄ ille ꝗ· aut nulla loquit̄ /
qn̄ dolus dans cām 9ctui fuit 9
missus ab emptore tm̄ / quo cāu do
lus ipius eptoris reddit 9ctuz nul
luꝫ ipō iure / et sic cessat 9ui pō
factuꝫ q̄ꝛ dolus alterius sibi nō nocꝫ
ſꝫ dolus suus ppuis et sic fatet̄ ? q̄
dolus alterius alti nō pot nocē
op ¶ Ad hoc op· ꝗ· e· l· ſꝫ ex dolo· So· do
lus alterius nō noc nisi ex aliq cā i'
tercius reputet̄ idē q̄ 9hentes ut i
tutore / et i negocioꝝ gestore cū 9fac
tuꝫ ratū habeing / et i eo cui h' dēs
sumꝫ ut i glo ¶ So· op· si dolus de
op dit cām 9ctui 9ctus ē null9 ipō iu^z
ut hic di^z in tex· g° nō ē necīa act°
de dolo ut· ꝗ· l· i· ſ· idem pomp· de
glo· q̄ hoc ē vm̄ nisi sit puentum

ad tradicionem tunc eum agitur actione
de dolo ad resandendum quatenus de
facto processit et hoc est quod dicebat
bul. in quadam sua glo. processit ve
dicio ut in sum[m]a. ¶ Sequitur tradicio
ut in summa dicta per actionem de dolo et
in hoc resident glo. nostre inde glo.
Glo. C. de resan. ven. l. si dolo in-
ducente quod ad resandendum contractum agitur
actione ex contractu non de dolo quod an sit
verum dicam infra. ¶ Op. ultimus et pre-
do in glo. si contractus erat nullus ergo
tradicio facta fuit indebite ergo debebit
locum condictio indebiti et sic non habet
locum de dolo dicit glo. fateor quod ac-
cio de dolo competit cum condictione inde-
biti quandoque generalis est simile in l. si legata
tarius l. e. et ista est bona vel dicas
quod hic non competebat condictio indebi-
ti quia erat tutus exceptione doli que
est facti vel intencionis sed illa condicio
indebiti non impedit ut no. in l. que
se debere ff. de condi. ob causam et sic
tenent precedentes ¶ Op. C. de resan.
ven. l. si dolo et C. de transac. l. trans-
actionem so. dicit glo. contractus est ipso
iure nullus si hoc vult deceptus
secus si vellet stare contractui ut in
contrariis ita dicitur hic in glo. magna
et prece[den]ti glosella prima et bene se-
cundum omnes ¶ Op. C. de inuti.
sti. l. dolo dicit glo. qui dolus
dat causam contractui bone fidei contractus
est ipso iure nullus ut hic. Si qui
dat causam contractui stricti iuris valet
ff. sed agitur actione de dolo ut in
contrario ita tenet glo. ubique pe-
contrario hic et Cy. refert C. de resan.
ven. l. ii. in pl. et in dicta l. dolo
de inutili stip. et probatur sic in metu
in est dolus ut ff. ti. i. l. si cum excep-
tione ff. eum qui sed venditio facta
metu valet ut l. metum ff. nolenti
et l. iii. ff. quod metus causa et C. et p. qui
contractus licet sua eciam alia licet dolus vel
aliud delictum dedit illi causam contractui
valet ipso iure licet non in effectu ut l.
in generali ff. si hoc maleficium ff.
de pac. et l. de v. ob. l. si plagii et
ii. de condi. ob causam per totum. Non ob.
ista l. que dicit vendicionem nullam
esse quia intellego nullam sed effectu non
esse ob. l. iii. l. pro soc. ubi expresse dicitur
societatem esse nullam ipso iure et
ff. ti. i. l. in ote quia expone ipso iure
ff. si opponatur ab homine sicut dicimus
in compensacione inst. de act. ff. in bone
fidei circa fi. et sic dico quod agitur
actione ex eo contractu ad resandendum
ita refert Cy. in dicta l. si dolo de re-
san. ven. et pe. hic dubius ia. bu.
non examinavit ista opi. pe. sed te-
nebat glo. nam simplici preteritum

veritatem pro probante l. et l. in cae
impii et dicta l. iii. pro soc. ubi est
tex. pro ipso racione[s] in quantum habiles qui
dolus purgatur per actionem de su-
dentem ex contractu illa accio datur
contra heredes ut l. si hominem ff. dat
l. deposi. et l. ex depositi et l. ex
contractibus de ac. et ob. sed qui dolus
dat causam contractui bone fidei accio
non datur contra heredes ut inst. de p.
pe. et temp. act. ff. aliquando ergo con-
cluditur quod dolus non purgatur per
actionem ex contractu per distractum
iudicatur pro iam contractus a quo
recedit ut no. in l. de tutela C.
de in inte. resti. et est casus in l. ab
emptione ff. de pac. ¶ Sed qui dolus
dat causam distinctum vel liberacioni
super contractu bone fidei impedit libe-
racionem totaliter secus in contractu stricti
iuris ut l. prior ff. C. eod. nec im-
pedict contractum vale ipso iure
et sic est casus pro nobis in px. ff.
vel aliter fore ar. iii. si dolus dat
causam liberacioni in contractibus bone fidei
impedit liberacio ut l. prior ff.
si impedit liberacio que est favorabi-
lis multo magis impedit obligacio
ut l. arianus de ac. et ob. p.
hoc esse verum apparebit ex solucione
contrariorum ad illud quod dicitur de metu qui
dat causam contractui videtur glo. C. de
resan. ven. l. i. et dicta l. si dolo C.
de inu. stip. quod aliud in metu aliud
in dolo simplicia racionem assignant
doc. declarando glo. quia metus
non excludit consensum ut l. si mu-
lier ff. pl. ff. ti. ii. sed dolus cadit
in ignorante io impedit consensum
ut l. si per errorem ff. de iur. o. iu.
ista racio non placet michi quia si co-
tractus esset nullus propter defectum
consensus eadem racione dicerem nullum
contractum stricti iuris quia consensus deficit
ut l. inter stip. ff. i. de v. ob. p.
non est verum quod dolus impediat consen-
sum circa contractum nec erratum in co-
tractu sed erratum in causa propter quam
quis impellitur seu inducatur ad con-
tractum ut ff. e. l. si quis affirma-
verit ita in metu in contractu consentitur
si causa consensus fuit metus et hic causa
consensus fuit dolus idem est ergo ali-
ille qui consentit propter metum non erat
errans in causa consensus primo sed eam
et pure consentit propter metum tunc io
valet contractus fallit in dote ut l.
si mulier ff. si dos ff. ti. i. ille non
qui consentit propter dolum errat in causa
consensus vero consentit sub quadam
condicione ¶ Sed verum est illud propter quod
inducatur ad contrahendum quod cum
verum non sit sequitur defectum consensum

op 5

op

op 9

mento contus e ipo iure nullus z
hoc i bonefidei contibus i quibus
betur no de eo q e equm licet
in contu no uenit ut insti de ac-
tionibus at i contibus stricti
iur lz quis i ducat per dolum
uin est q iste consentit sz iste co
sensus lz fiat per cam in qua er
rauit illa ca e extra contum
et io i istis contibus qui stricte
considerant no attendit de iur
rigore io pretor succurrit per ac
tionem de dolo ul doli exceptio
onem ut dca l si dolo e de in
uti stip Non ob q di qu co
tractus ht sua accidentalia zc
qz dico q i contibus bonefidei n
hz sua accidentalia qz ille consensus
est conditional et condicio defiat
sz in contibus stricti iur hz sua
accidentalia qz illa talis condicio
de stricto iure no contendit fateor
tm uerum q pe dixit q contus
bonefidei cui dolus dedit cam
est ipo iure nullus si opponat
ab hoie a et hoc e q glo tua
dicat q ita demum nullus e si de
ceptus hoc uult q sit nullus sz
in hoc pe errauit qz prima glo z
opi q teneo eo ipo q declarat
se nolle contum ualere i iudicio
uel ee contus e nullus ipo iur
nec datur actio ad rescindendu
cu abipa l rescindat ut l q
sub condicione insti j de o insti sz
pe dicebat q dabat actio ad re
scindendum ipm contum q falsum e
q° Secundo q° et teneo i dubium qz
contus ipo iure nullus qua ac
tione rescindat quatenus de facto
processit quia contus e nullus ipso
iur ex quecumque pau tuc agit
actione ex eo contu ad rescindendum
quatenus de facto processit ut j de
contrahen emp l sz et casus s
si fundu et l ex empto s is qui
de act emp si no contus e nullus
ipo iure ex legis dispoe tunc si
ego uellem pete prouidi nul
lus puto q hoc possit per offi
iudicis de hoc e glo i l i s i b
de fer et ita pot loqui glo i
l si dolo e de restu uen et q
dixi plenius i l q sub condicione
insti de cou insti sz si uolo pete
rescindi quatenus de facto processit
in qua competit actio ex eo contu
ut l ben e de act emp Sz
competet actio de dolo ul condicio
in debiti ut hic eodez mo posse
mus dicere si processum eet ad
promissionem per stipulonem ul accep
tilacionem q illa promissio ual

acceptilacio rescindatur ut illud
q opatur tradicio i istis corpa
libus opatur promissio ul accep
tilacio in istis iuribus i corpalibus
ut no in l si mr e de in inte
resti ul cessio ut no i l ult e
qui sis ul priuat l eadem de don
Penultimo ultimus heb q° expedias
q qn dolus committitur in contu stricti
iur semp purgatur per actionem de do
lo ul doli exceptione ut l si dolo e
de i uti stip et l siquis cu aliter
j de v ob Si no committitur in contibus
bonefidei aut dolus incidens aut
dolus dans cam contui z hoc so
cium competit actio de dolo pter ex
traneus casus s i contu facto ut
dos qui ex facto nichil adest parti
ut l nalis s q si factu j de p
scp uerbis et sic sunt tres casus tm
in quibus datur actio de dolo
qn dolus committitur circa contum
Secundo qn dolus committitur ex con
tractum Vtrum competat actio de
dolo glo dicit aut cadit i spale
nome maleficiu et no competit de
dolo al sic inde glo hoc q dicat
q qn cadit i spale nome malefi
cij no hz actionem de dolo e uerum
si ex hoc maleficio e prodita actio
ciuil spalis secus si no eet prodita
actio ciuilis sz solu actio crimina
lis ut l si legatarius j e si fiat
j de fal l qui no pter hoc e uerum nisi
illa actio ciuilis eet prodita ex eadem
equitate qua actio de dolo uel
esset spalior ut l si tm exceptione
j e cui qui Summo expedita de is
ta glo magna uenio ad aliaz
glo op dr in tcio dco q aduer
sus manissum no ht locus restio
c j de mior l si ex ca s si et l
se eso uerum e de iur tm nisi ex ca
concedat a principe Item op si q
iste minor restituat c emptorem
ideo qz minor z deceptus in eo q
uendidit ut l si res s i j de mi do
q° no dz dari actio de dolo ut b e
l i s idem pomp so huius timore
glo restringit hanc l q emptor
erat pater ul prouus o quem no po
terat restitucio postulari ista e di
uinacio aly dicit q hic emptor no
erat soluendo ut b l px uel dic
q hic emptor manifestat prium ut
dr in tex z io no pt conueniri ali
quo remedio ut j de condi inde
l in summa s si Tercium circa
istam ptem qn dolus emptoris de
dit cam contui utrum valeat manis
sio facta ab emptore in glo sunt
due opi quidaz dicit q no p l
ij quibus ad lib procla no li fa o
primo i iuit contuz et ista e vera

Pro aug declaratione adulte quodque quis emit fundum p vim et tunc quia venditor ht utile dominium ut l. metu p̄ nolenti § ii l. io emptor manumitte no pt ita lo. dat l. ij. quodque quis emit p dolum ꝛ tunc i emptorem transferetur dominium pfte nec pt que min rei vendicatione ſʒ actione psonali de dolo io tunc valz manumiſſio ut hic et dat l. i summa p̄ ple de con inde ¶ Juxta l. istam quitur an ex utili contractu transferatur dominium et dicitur q no ut l. nunquam nuda j. de acquir re do Jngium vi casus hic quia ſi contractus e inutilis quia dolus dedit ei causam rem tradita agit de dolo ſi enim competet rei vendicatio dominio no translato no hret locum de dolo ut i hoc reſidet glo ma et sic tene q ex inutili contractu transfertur dominium q e verum ſiait ex qualibet ca putativa ut j. de con inde p totum hoc tangitur p glo in l. non dubium C. de legi et de fideiu l. contractus examinari plenius l i p̄ ſi vir j. de acqui pos ſ. bar ¶ Non solum ſi res debita soluatur deteriorata agitur ex ſupplone doli ſi e interposita al in contractibus bone fidei agitur actione prima in stricti iur de dolo h. d. et primo ponit dam labeonis po ponit reprehensionem eius ſra ibi ſʒ eſt verius et e difficilis q in terminis dam e § q ubi alia actio no competit datur de dolo dicat labeo hoc e verum etiam ſi dubitetur an alia competat et ponit duo exempla unum i contractibus bone fidei aliud in stricti iur et istud reprehenditur p iur consultum quia no dubitatur de actione quia aut e contractus bone fidei et agitur actione ex eo contractu aut stricti iur et tunc de dolo ¶ P declaratione tex an oia q io primo in quo corrigatur labeo dicunt quidam in dicto et exemplo quia sit impossibile q sit dubium an sit alia actio competat cum ius semper sit certum ut l. ij. de iur et fac ig aly dicunt q corrigitur in exemplo no in dicto ſʒ tunc quo qd erit exemplum dicti ſ q dubitetur an alia actio competat dicunt quidam ppter dubium ſra puta ſi liberavi te ab actione de qua erat dubium an competeret et sic erat ex.ij in glo l. act C. de transact dixi in l. i p̄ ple § e ꝛ i l. nalis q ſi faciat j. de pscrip verbis ſʒ hoc no placet quia ſi no pt probari hetur p inde ac ſi no eet ut l. duo ſunt titii de testa tu dicas g° q pt ee ppter dubium iur in casibus ubi sunt opiniones doc ut l. cum de novo C. de legi et ibi no et in prima constitutione C. ibi dicas expone

l. ex ii in opinionibus q ſunt i l. dos a pte C. ſo ma et in l. qui Rome § duo fres j. de v. ob. et i aut ex ca C. de libe pti ꝛ in l. p ca bus in ma compendiose et i oibus istis ppter dubium iur no impediretur actio de dolo ¶ Jo quero q eſt ratio diversitatis inter contractum bone fidei ꝛ stricti iur pro ea q impedit obligationem ea i pedit dissolutionem ipius obligationis ut l. de tutela et ibi no § de in inte resti ſʒ dolus ſi dat cam contractui bone fidei impedit obligationem oriri ex illo contractu ut et p eo no ſis ſecus ſi dat cam contractui stricti iur eodem mo dolus dans cam impedit liberationem in contractibus bone fidei ſecus i contractibus stricti iur ſʒ eſt casus hic et ex hoc confunditur opinio pe ut dixi vobis §

¶ His premissis op et vi q i dubio dz dari actio pscripta verbis ut j. de pscrip verbis l. i ꝛ ij et l. quod et l. i j. de insti act ſo ibi erat dubium in qua spem contractus cadebat io recurritur ad actionem prescriptis verbis hic erat certum ſʒ dubitabatur q actio competeret ppter aliud dubium iuris ut § dixi et istud erat estimandum ppter actionem de dolo ¶ Item op q semper agatur actione prima no de dolo ut j. commod. l. in § ſi reddita et de sol l. etia ſi iure tiore glo hic inuit una distinctionem in littera pfixa quam ponit dy. in l. h mat § ſi hec j. de le i. plenius ty in l. exhibitionis C. ad treb. ego plenissime in l. int § i j. de v obl tamen p glo hic plenius q in alibi. Vide ergo glo ꝛ signa ea et istud qd dicitur i glo ibi medium pcto ꝛ e qua hed ¶ Queso quam formetur libellus dixi vob in l. iiij § ſi reddit j. comoda Cy ponit i l. exhibitionis tex e in l. int § i j. de v. ob. quia peta re non ut deb in rem qua ea hed ſʒ ut m detur illud qd deest ſive ſit estimatio deteriorationis ſive causa de emptione quid aliud ¶ Item quritur glo quid ſi aliquis recepit re deterioratam an pjudicet ſibi i recipiendo glo ponit hic opi do hoc videris glo in l. in hac in pn j. de ca et tetigi in l. tentu tapne et l. fi j. de eo qd ꝛ lo ¶ Item quritur glo an quis cogatur recipere rem deterioratam P declaratione glo

debes sc̄e q̄ q̄n quis debet ex vna cā nō cogitur creditor recipe particulare solucōm sȝ q̄n debet ex pluribus cau sis si soluit ex vna cā p̄fecte cogit recipe licet ex alia cā nō soluat ut. l. vlt. j. q̄ mo. pi. vel ypo. sol. Nunc ad ppositū q̄n res debetur ex contractu bone fidei ipa res ⁊ estimacō deterioracōnis venit ī eadem acc̄one ut hic vides, io nō cogitur recipe totū quia pfecte nō soluit. Sȝ si res debet ex contractu stricti iuris, estimacō deterioracōis debet accōne de dolo. Si igit soluit ex vna cā cogitur recipe ita d̄ glo bartoli.

Si seruus acc̄o. l. acquil. et ad exhibendū. Item acc̄o ex tes tamento, accōne de dolo excludit h. d. cū. §. sequenti. Bartol' doctor.

Si quadrupes acc̄o. l. ac quil' vel de paupie hanc accōm ex cludit licȝ nō soluat sȝ noxe dedicō subsequat scēus si dn̄s eēt simp' nō soluendo. h. d. In tēmis, cāmis tres scolares quorū erant duo q̄ habebant duos equos immorob, ego eram ī media psaltū ex vni deme, ita q̄ vnus ex istis equis fregit crus alterius quit an detur lesa qt̄ me acc̄o de dolo v̄r, si pt hic locū hēt acc̄o. l. acquil' vel de paupie nō dat, al' datur qt̄ me de dolo. h. d. Op. q̄ iste casus dolo. fcm̄ est teneat in fom̄ subsidiaria. l. acquil', ⁊ sic nō de dolo, ut. l. ite mola. §. item. j. ad. l. acquil', so. dicit glo. hic dolus fuit cōmissus ī obmittendo, ⁊ sic acc̄o. l. acquil', nō lȝ locū ut. l. si cui⁹, §. de ptitis. j. de usu frc̄. et io ut ponēm ex̄ ī dolo cōmisso ī obmittendo pone casū ī duabus equis qui se simul nō compaciebant, ⁊ ego equitabā me dius inter duos equitantes illis equis, cū essem⁹ ī nelsa itinere, ego steti illi pessime ⁊ se pcussime, tēte p̄ mē nihil ē actū sȝ fui in culpa pmittendo eos inuicē ⁊ mutuo ledi, ⁊ ita loquit hic. Sȝ oppo. ⁊ vi q̄ licuit m cessare ⁊ nō ire, et ex hac nō psūit dolus. ut. l. Nemo. j. de re. iur. so. illud vm̄ ut sibi p desset, nō ut alij noceret, facit. j.

de aqua. plu. l. i. §. denīqȝ. Op. ⁊ vi q̄ dn̄s quadrupedis dampnū inferentis nō teneat, ut. l. i. §. et in genalis. l. si quadrup. pau. fe. di. so. dicit glo. q̄ hic aīal pcussit sui feli tate nō ab alio incitatū, ⁊ ita pasui tibi casum. Cant. pdicta op. quia p hoc dolus alterius alter est dapnosus, cont. l. si pcur. j. de dolo ext. j. de pecul'. l. summa. §. emptor. so. huius tīmo dicit glo. q̄ dominus aīalis lȝ accōne de dolo qt̄ eū qui cōmisit dolū, vide fine h⁹ glo. que incipit ymo eēt danda. l. acquil'. Istud intellige vm̄ q̄n dolus ē cōmis sus qt̄ equitantē ī equo ut ipē pcu teretur, tūc dn̄s aīalis nō hēret accōm de dolo, quia dolus nō eēt cōmissus qt̄ eū, ar. j. ex qui ca. mpo. ca. l. filiam⁹. §. q̄ si adusus. et. j. de iniur. l. cū q̄ nacente, tūc em̄ hēret locū acc̄o ī fcm̄, et ita tenebat. mar. sill. ⁊ ita q̄a. bn̄. Op. ad sequitem glo. q̄ acc̄o de dolo cōmpetit in id q̄d ex credit vn̄ obstat. j. q̄d vi. aut clam. l. aliud ī pn̄. glo. ponit multas. so. br̄. hec ē vā, quia istud lȝ locū ī ista accōe tm̄, q̄ est famosa ⁊ subsidiaria, vbi deficit alia ut eius natiuitas impediat pp̄ accōne noxalē, etiā si nō sequatur plena ex actia, sȝ noxe dedicō. Jn̄ qra nō impedit natiuitas eius in quatenus est exactū. Bartolus doctor.

Idem latro hanc accōne ⁊ ubi deest dolus ⁊ subest culpa cōpetit acc̄o in fcm̄. h. d. Nota q̄ q̄n ces sat dolus ⁊ subest culpa lȝ locū acc̄o in fcm̄. Bartolus.

Seruus qui nō obsuat pctū ad q̄d ꝑaliter nō tenebatur est obligatus tenet lesa accōne de dolo si aliud reme diū deficit. h. d. et est difficilis. §. Primo ponit dcm̄ pomponij, scd̄o ponit vnā racōm qt̄ pomp. alia pco. tercio ponit solucōm predcōr, pa ibi ego moneor. 3a ibi at q̄n. Intimus Ciuidā suus rogauit dn̄m ut libaret eū, ⁊ pmisit dare certū quid, ⁊ dedit ex pmissore, tū dn̄s nō confidēt de eo. fuit pcū appositū q̄ suscipet ob ligacōne ipse illo fcō libero ⁊ tū ille ē manumissus. nō patit recipe ob ligacōne ipse, dicit gl'a pomp⁹ ī casu isto hēt locū accōne de dolo, et

hoc corpore quod non vult pati eo enim qui promisit in servitute non potest conveniri. Si vero sit iunct per promissum quamvis liber factus suscipiat obligationem. Tunc si dominus agit contra expromissorem repellitur exceptione doli. h. d. primum dicit pompo. usque ibi ego moneor. ubi ponit unam ratio. contra pomp. que dicit de dolo dari quia ubi moneor illa actio deficit. h. d. usque ad utrumque. ubi determinat iuris consult. 3. dicit quod pomp. bene dixit hoc modo quod contrarium promisit exceptione repellitur si per eum stat quominus liberatus recipiat in se obligationem. et hic datur de dolo. expromissori non autem domino quia ipse actione habet contra expromissorem. h. d. usque ad finem. vide textum ibi Recipe et si promissum non stat non dabitur actio de dolo. Item quia suo facto actio efficitur inefficax. facit ut. s. e. l. i. § pen.

Nota quod actio que exceptione repellitur videtur non esse. Queritur per declaratione littere in quo corrigatur pomp. dicunt quidam in toto. Tu dic quod non corrigitur sed distinguit dictum eius. Nam actio de dolo competit cui ratione contra mamissum cum omnis alia actio deficiat. domino vero etiam competeret de dolo si reus promissor non est solvendo. et sic intellexit pomp. Sed op. contra h. et vi. quod etiam expromissori detur actio ex illo pro tunc dicitur vestitum cohercentia contractus ut l. lecta. f. si cer. pe. et l. iur. gentium. § quinymo. s. de pac. so. duobus modis primo quod hic pactum vestitum erat inter dominum et promissorem ex quo pactum non potest vestiri pactum nudum sine actio vel etiam aliquo quodam tacto ut l. si tibi. C. loca. dicitur in dicta l. iur. gentium § quinymo. Sed etiam si pactum esset vestitum non tenetur servus factus liber ex ante gestis. Sed op. quia per hunc § videtur destrui tota materia precedens que dicit ex pacto nudo actione non oriri. Nam ut videtis contra non solvente datur actio de dolo ei qui damnum passus est et tamen intrinsecus dominum est sicut hic dicitur cum actio de dolo contineat quandam restitutionem ut. s. de in inte. resti. l. i. secus si promitterem tibi centum pro pacto nudo ex pura causa donationis fiat quod dicimus in contractu inchoato facto ut de. ut l. naturalis § quod si facto. ff. de prescr. verbis. Bartolus.

Si dolo si dolo prevaricatoris reus sit absolutus nisi reus paratus sit iudicium recipere tenetur de dolo si prevaricator non est solvenda. h. d. et iste § etiam difficilis est. Opponitur et vi. quod qui corrumpit adversarium perdat litem ut. C. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. i. so. dicit glo. hic quod hic loquitur de eo qui corrumpit prevaricatorem actoris ibi de eo qui corrumpit prevaricatorem rei. Contrarium non quod idem sit in utroque et illud ibi approbat decidit ut ibi et dixi in l. athletas § calumpniator. s. de his qui no. in fa. et l. i. § sed et de constituto. s. de calump.

Item op. et vi. quod debeat agi actione prima ut l. c. l. cum ante. glo. respondet solemniter. aut reus se offert et convenitur tunc actione prima ut hic nec habebit locum actio de dolo etiam ad expensas et cetera dampna. Ratio quia non est verisimile quod fiant expense postquam sponte suscepit iudicium. aut non accessit sponte ad litigandum et convenietur actione prima adversus debitum. Ad expensas vero et cetera dampna convenietur actione de dolo ut hic ita sentit glo. et communiter tenent doctores.

Circa hoc est videndum quando reus se offert paratum subire iudicium dicit glo. hoc modo ego paratus sum subire iudicium sub hac exceptione et replicatione si tu actor probaveris esse collusum ita dicit glo. supra verbo exceptionem. Nicolaus de ma. dicit. Ego non video ad quid actor releuetur per hanc oblationem cum enim necesse habeat probare de collusione ita fient expense sicut si reus se non obtulisset sed invitus venisset et ideo ipse intelligit istum textum probe ut iaceat sub exceptione ac si collusum esset. i. si ista exceptio collusionis esset probata examinetur iterum tunc esset actio de dolo ita intelligit ipse ipse istum §.

Queritur hic quod si prevaricator non esset solvendo quid si ab initio fuit solvendo et postea efficiatur non solvendo. Glo. dicit quod competit actio de dolo et nichil allegat. Contra glo. videtur. s. l. i. § idem pompo ubi sufficit ab initio alia actione competere ad excludendam actionem de dolo. So. illud verum quando actio perit sui natura vel facto actoris secus si alio casu ut in hac glo. et quod not. f. e. l. heredibus in prin. quod non dubium. Bartolus.

Item pomponius. Simpliciter mendacium non prosunt dolose dictum et ideo non inducit actionem de dolo.

nisi tm sui lucri quis mentiat. h. d. cu. l. se. que tasim no. Op. ad istu. ff. de l. sequiti. ss. quida dicit q hic loquit qn mutuabat pua qntitas ibi magna. Tu dic q in hac. ff. fuit simplr mendaciu. nec apparebat alia coniectura q dolo dixit. fuit eni quida q amez hn̄em comendaret. l. sequis loquit qn ad eu spectat lucr. et sic presumit q illud mendaciu fuit dolose dictu. Et ita iudi de facto i quoda aduocato approbante ydoneu ee fideiussore cu no eet. Bartol. doc. legu.

Si quis affirmavit. Cant. mentiente de sua hereditatis datur actio ex eo contractu si interessit. als de dolo. h. d. Bartolus doctor.

Item si tabule. clausa tio criminalis hac actione no impedit. h. d. Op. de. l. sem q. ff. fi. C. de inoffi. te. ubi quela tnsit ad heredes filii. So. hic loquit fm tpa antiqua. Cetus utiqua cpetat actio filio, dic ut in glo.

Si solemni. Sequest. no tenet rem restitue nisi lite finita, vel cu pactore stetit. Itē ptra eu qui fecit fieri sequestru indebite actione de dolo succurrit ubi alia actio desicit. h. d. No pmo q natura sequest. est ut no reddat nisi lite finita. Item no. qn reponit apud sequestr licet pdatur possessio no tn amittit comodu possessionis quantu ad cuius pbandi ille ei tenet ptes actoris. et rei assumere q pmo tenebat. Doc. ponit in. l. i. C. de pig. sz dixi in. l. int ee puto. ff. de acqui. pos. Item no q in istis rebus que comode servari no pnt qn fit sequestratio dz vendi et prciu in sequestro teneri ut hic et le. ult. ff. de requi. re. et. l. is cui. ff. qua pt. ut in pos. le. de agno et venti. l. liberis. Item no q qn ex cu q indebite facit fieri sequestru si res pereat vel alr recuperai no possit. dat actio de dolo. Item no q si p actorem stat dz reddi sequestr eadē rone si staret pteu. Bartolus.

Et si in servum. absalutus ab observatione iudicii quia solvit rone de teloratioms de dolo tenet. h. d. Op. de. l. in. al. in. ff. fi. ff. de re iudi. et. l. si hn̄em. ff. de solutione,

Soluto hic solvit an sntam et sic fuit absolutus ab observatione iudicii, ibi no dat q depnatus et sic solvit post sniaz id tenet quia no solvit ut debuit, et ideo durat actio iudicati quia tradidit rem deteriorem. Bartolus doctor.

Hec de dolo actione. hec actio e nosialis. Idem cpetit de peculio si circa res peculiares sit dolus comissus. h. d. Bartolus. Merito causa cognita. Hic incipit exponere vba illa posita in edicto et iusta ca ee videbuntur. et Bar. hic d. hec actio no dat ex modica quantitate, nec ptra pntes vel pronos vel psonas honestiores, sz p actum i fcm succurret. h. d. cu duabus. l. se. et B. exponit iur. consulta illa vba. si alia actio. Hic exponit alia ut dixi i pn. ff. No q modica sma e usqz ad duos aureos et sic nota q ista cause cognitio vtitur circa duo. Pmo circa res, scdo circa psona sca ibi Et quibusda ref. Glo. sup hic. l. l. usqz quit vtrz hec dictio usqz ponat inclusive vel exclusive. dic ut glo. in. l. si prono. in pn. de le. iii. Queritur qualr cognoscitur actio i factum ab actione de dolo. Iur. consult. i hac. l. no debet nisi ibi vbis cpandis ref hic doct. q i actione in factum vtitur quis verbis cpatis et facit mentione bone fidei. expo. glo. i. no facit mentione male fidei, exemplum i narratione facti, ego narro factum qd in se continet dolu, no tn dicam q hic fecit dolose. fraudulenter vel malo modo expsse, sz dico q hic fecit scienter. Docto. ti ulteri ut Cy. refert i. l. si supstite. C. e. intelligunt hunc textum ut iacet. q bone fidei mentio fiat i pclusione hoc modo, quia pmo narrabo factum postea pcluda quare cu bone fidei no cogruit q aliquis locupletetur cu aliena iactura. io peto eu cdempnari ref. et ex hac cognoscitur actio in factum ab actione de dolo, tene menti ista. l. Bartolus.

Heredibus et ei qui pro herede ex psone actio de dolo no dabatur contra de functum. dabitur contra heredem. h. d. Glo. glosat istud ptin in. ultimi. unde glo. ut iacet. Bartolus.

Item i causis. pupillus pt conveniri de dolo ex psona defuncti. Item ex sua si est proximus pubertati et ex psona tutoris i quantu fuit locupletior. h. d. ad. l. se. et pri. sz. Nota pupillu teneri qui e proximus pubertati qn aut pupillus dicitur doli capax dic ut. l. i. de novac.

Bu^a

op Bu^a

q^o

Bu^a

als ꝯtra sequest.

Bu^a

op

Bu^a

Bu^a

q^o

q^o

Bu^a

Bu^a

et in l. pupillu. ff. de re

et in l. pupillum. ff. de re iud. Item nota id quod dicit quod de tutore mentitus est. et eodem modo de eo qui dicit se habere officium et non habet facit ff. de eo qui fal. tu. auct. praest. Bartolus doctor legum.

Sed ex dolo municeps. Contra universitatem non datur de dolo actio. quia dolum non potest committere de facili nisi ex persona administrantium. h. d. Op. quod universitas potest committere dolum. ut l. metum. § animadvertendum. ff. ti. i. So. Universitas non potest committere de facili ut hic. sed cum difficultate sicut in contrariis quia illi de universitate possunt coadunari consilio et campana sonata et similibus. Barto. doc.

De dolo Rectores de eorum dolo proprio tenebuntur. h. d. Barto. doc. le.

Item liquido. Dominus tenetur de dolo procuratoris de eo quod ad eum pervenit. h. d. Barto.

In hac actione. Iuris consultus exponit primam partem edicti posita in l. i. ff. e. Erant in edicto posita quedam alia verba que non sunt posita in l. in h. ti. sed eorum mentem ponit iuris consultus hic. et in l. arbitrio. ff. e. et videtur hoc intendit. Cum ex delicto agitur civili actione famosa debent omnia particulariter designari sicut cum quis criminaliter accusatur. h. d. quod tamen nota. Nota quod dixi in summa quod cum agitur civiliter actione famosa omnia debent poni particulariter sicut cum criminaliter. § autem debet poni mensis locus et secundum forum l. libellorum. ff. de accusa. ut hic in textu et in glo. et est tex. c. tue. ex de except. et l. pretori. dixit. in prin. ff. de iniur. Et ibi dixi si non esset actio ex delicto civiliter que tamen non infamaret hoc non esset necesse. ut hic et in l. item veniunt. § § fi. et l. se. ff. ad l. aquil. Sed queso et istud est forte dubium et nescio quod solvere. hec lex innuit et est verum quod actio de dolo non est in rem scripta et ideo oportet quod designetur persona que commisit dolum non enim tenetur de dolo aliquis ad quem commodum pervenit ex dolo. nisi sit talis idem ut heres vel dominus et similes persone ut ff. l. proxima et no. in lege elegantem in prin. ff. e. sed actio quod metus causa est in rem scripta. ut l. metum. § cum autem. ff. ti. i. queso ergo que est ratio huius cum verba in hoc edicto sunt in rem scripta ut in illo. Dicit enim que dolo malo facta esse dicuntur non dicit a quo. sicut dicit in edicto quod metus causa gestum erit. Inveritate nescio videre quare ista actio non sit in rem scripta sicut verba. sed possumus dicere in edicto quod metus causa dicitur quod metus causa gestum erit quod vel voluntate fiebat quamquam non gestum. in hoc edicto dicitur que dolo malo facta esse dicuntur quod scriptus recipitur. ut l. labeo. ff. de ver. sig. et sic non comprehendit eum cum quo factum non est. secus in verbo gestum. Vel dic verius quod secundum verba edicti posita in prin. l. i. ista actio esset in rem scripta. sed in edicto erat plus ex quo comprehendebatur quod erat in persona tertia. et hoc probat in h. § et l. sequenti. dum dicit idem exigit pretor qui dicat predicta que dixi et que dixi non sunt ex interpretatione iuris consulti. sed quia pretor sic exigebat in edicto. Iste queritur in exceptione doli debeat inseri causa que inseruntur in actione dic ut in glo. Et non illud quod dixi quod cum agitur actione ex delicto civili quod infamat debet apponi locus et tempus et ita vidi de facto.

Si plures Barto. doc. Plures dolum committentes tenentur in solidum tamen unius solutione ceteri liberantur. h. d. dic ut no. in l. elegant. ff. e. Barto. doc.

Arbitrio. hec actio est arbitraria ideo contra non restituentem iuratur in litem si res tempore contemplationis extabat. h. d. et fortius l. est. Primo ponit dictum secundo vindicat quantum contingenti contra illud. tertio ponit unam limitationem contra precedentia secundum ibi ideo autem. tertia ibi Non tamen. Queritur an ista sit arbitraria. Videtur quod sic. quia si non restituitur res secundum preceptum iudicis tunc fit condempnatio ad interesse. hoc primo et sic due feruntur sententie ut hic. Sequitur. v. ideo ubi queritur. dictum est quod contra non restituentem sequitur condempnatio quatenus tamen res que non paruit extat quantitatem dicit iuris consultus adhuc non paruit ut possit iurari in litem quia in contumacia iudex fit contra eum. Sed v. Non tamen dictum est. si res non restituatur condempnatur ad interesse et quod interesse probatur per iuramentum in litem queritur hic quod si res periit ante primam sententiam an iurabitur in litem. dic quod non. quia non potest restitui et sic non est in contumacia propter quam iuratur in litem si condempnatur ad interesse. h. d. Ex predictis habes quod hec actio est arbitraria et quod in ea feruntur due sententie una de re restituenda alia de interesse si non restituatur. Modum practicandi habes in l. si cum exceptione. § hec autem. ff. ti. i. Sed ad istud prin. op. hic dicit quod condempnatur quanti ea res est quod notat veram rei estimationem. ut l. in te ubi ista. ff. de ver. sig. sed l. proxima d. quod condempnatur in eo in quo iurabitur in litem quod est

affectione q̄ male. Huius timor̄ ſoluit
glo. tribus modis. Primo q̄ hec v̄ba ponat̄
impp̄e. ſed q̄ ſuppleant̄. ſc̄ quanti ea res
ē ſc̄. eſtimata p iuramentū in lite. tercio
q̄ ſtet ꝑ ſe q̄ nichil ſuppleat̄. quia
actor h̄z dup̄x remediū. Primū p q̄d
iurret in litem. vt. l. ꝑcio ꝟ. Sed
p q̄d ꝯſequat̄ ueram rei eſtimacōm
vt in hac ꝑ. et iſta vl̄ uerior. quam
tenet glo. de rei ue. l. qui reſtituere.
Nemo adſtdam ꝑtem dicit̄ hic
q̄ in hac actione ꝛ in actōe q̄d met9
cā. additur certa q̄ntitas. contra
ꝟ. ti. l. ſi tū excepcōne. ꝟ. l. vbi dicit̄.
q̄ qm̄ nō reſtituente ſit ꝯdempnato
ad quadruplū. ꝛ ſic ē certa q̄ntitas.
So. duob9 modis vt ī glo. primo q̄ p̄t
actor eligē quadruplū. vl̄ iuramentū
ī litem q̄d ē affectionis vt hic q̄ ē nō.
Sed q̄ lia quadruplū ſit certū tn̄
ſimplū reſpectū tui9 dicit̄ ē incertū.
ꝛ ſic innuit glo. f.ᵐ iſta ſol. q̄ actio
q̄d met9 cā ē arbitraria dup̄ˣ reſp̄.
primo. quia iurauit in lite. ſed quia
illud ſimplū q̄d ē declaratum p iura-
mentū in lite. quadruplat̄ certe p̄-
cedens ſo. m̄ plus placet. quia nō
quadruplat̄ q̄nanti ī lite fuit iura-
tū. ſz quanti ea res erit ī ueritate cū
fructib9 ꝛ oī cā. vt. ꝟ. ti. i. l. ſi. tū ex-
cepcōne. ꝟ. quadruplat̄. Op. q̄
nulla fiat taxio vt. l. q̄ reſtituē. ꝟ.
de rei vendi. So. Nulla ſit alegē.
vt ibi ſz a iudice ſit ut hic. Nemo
adſtiam ꝑtem. ꝛ op. ꝛ vi. q̄ re per-
empta iſta actio ſit arbitria. quia p̄t
reus ꝯdempnari aduerſ in̄ee.
tūc ſi ipm̄ non reſtituet̄. ſuccedit
arbitriū iudicis. Re° ſi ꝯdēpnat̄
aduerū intereſſe. iſtud ꝯſiſtat ī q̄ntitate
ī qua nō cadit iuramentū ī litem.
vt. l. minime. ꝟ. de in lite iur. Quo
d̄ hic ſi res ꝑijt. quid ſi alio mō
deſiit poſſidē. vt puta alienando.
glo. d̄ idē ſine dolo. q̄d intellige
ver̄ ī actione ſtri iuris. ī actōne
vō bone fidei. dic vt. l. ſi poſſeſſor.
in fi. de peti. he. Quo d̄ hic ſi
res ꝑijt. vtr̄ ſit vim re quocūq̄
mō ꝑempta. glo. d̄ q̄ nō. et bene
ſi ipſe ipam rē ꝑemit. vt puta rem
ꝑemit quia dolo deſijt poſſidē. quia
tūc iurabit̄ in lite. vt. l. q̄ reſtituē.
de rei ven. Bartolus doctor.
Si dominus. fructuarij
ꝯtra dnm̄ nō datur hec actio quia
alie competūt. h. d. Queo que
ſūt iſte alie actiones. dic ut ī glo.
Op. de. l. repeti. ꝟ. ſi q̄ mo

uſu fru. amit. glo. ponit plures. So. tu
dic vt in q̄do ī quarta ſolone.
De eo qui ſciens. ꝯt̄ ꝯmodante
falſa pondera vel menſuras nō datur
actio de dolo. ſi inter ꝯtrahētes alias actōes
p̄t ex ꝯſultū. al' recurrit̄ ad actione de
dolo. h. d. q̄d nō marie in fi. quia iudi
ſemel deſto. Op. ad v̄ et qn̄ ꝛ vi. q̄
condicio indebiti actione de dolo nō exclu
dat ſz tū ea ꝯcurrat. vt. ꝟ. e. l. ſi legatarius. et. ꝟ. e. l. elegant̄ ꝛ ibi nō. So. in
tellige hic repeti p̄t ſz ꝯdicōe furtiua.
ſi venditor fuit ſciens. Item h̄z actione
ex vendito ne decipiat̄. ſicut emptor h̄z
actione ex empto. mito nō ꝯpetit actio
de dolo. Nota iſtū fine q̄ñ inter ꝯtrahen
tes ē actū. vt illa menſura ſeu illis pon-
deribus ſtet̄. q̄ vn9 ꝯtra alterū nō agit.
ſz remanet actio de dolo. ꝯtra eū q̄ dolū
commiſiſſet. Vltimo quia de iſtis pondei-
bus ſūt inter. l. io glo. ponit hic vna
diſtinctione valde pulcrā. melius ꝛ ple-
nius q̄m ī aliqua p̄te mudi. et doctores
recitant eā ut iacet. velle inde ali. ſz
nō eſt tempus. Barto. dc.
Dolo cuius Ad cauſaz ſeu litis
inſtantia ꝑempta nō datur reſtitucio.
ſz p actione de dolo ſuccurrit̄ ꝯtra eum
cui9 dolo ſtri fuit. h. d. fortis. ꝟ. ē. et
legit̄ duob9 modis. primo ī tempe ī ſtan
cie. prime cē ꝛ ſic perijt inſtancia tm̄ ꝛ
nō cā. f.° in tpe inſtancie cē applacōnis
ꝛ ſic perijt inſtancia ꝛ cā. Et pana caſu
ī ꝯne vt lra iacet. poſtea declabo. In-
tenūs pano ſic. inter cē ꝛ me erat lis. dolo
tuo ſtri eſt q̄ inſtancia ꝑijt. q̄rit̄ quo
m̄ ſuccurritur. dicit glo. q̄ actore de
dolo admitēe. nō vt lis reſtituat̄. ne ſi
al' fiat. l. iuueniat̄. h. d. P° queo
ex.ᵐ h9. ꝟ. glo. ponit ī inſtancia prime
cauſe. primo ī ciuili ꝛ tūc ē tpe trienij
vt. l. ꝑpeandū. in crimali ē tpe bienij
ut. C. vt. ꝟ. cer. tpe cri. q̄o ciui. l. i. et ij.
In eo q̄ glo. ponit decrimali nō vi̇ v̇m
quia hec actio ꝯſequit̄ inter ē. vt. ꝟ. e. l.
in ꝑn. ſz ī crimali nō cadit inter ē pecuniar
ꝯr. ꝟ. ſiquid ī fra. pro. l. i. ꝟ. iudeamq
In ciuili q̄° pone ex.ᵐ Sz ad iſtud op-
ꝛ vi. q̄ ꝯcedat̄ reſtitucio. vt. l. ait ꝑtor
ꝟ. fi. et. l. ſe. ꝟ. ex qui cā ma. q̄a ceſ
ſat de dolo. vt. ꝟ. e. l. i. Item pomp.
So. hic nō fuit dolus commiſſus ab aduerſario. ſz a quodā tercio. h° nō placet quia
alia rō eſt ī inſtra aſſignat̄ ī textu ꝛ
ſtati dicā. Op. cū actio nō ſit pdita
ymo ꝑpetuata. vi̇ q̄ ꝯpetat actio prima
nō actio de dolo. So. dicit glo. actio p̄ma
ꝯpetit ſz actione de dolo agitur ad

cetra dampna ut l. tu quis. j. e. ista e satis bona, tamen quia nimis restringit ff. nostrum. ideo glo. transit ad alia lec. que habet peit instantia et tamen ut in tempore quod datur ad appellandum et ad prosequendam appellationem.

Sed tunc op. et videtur quod debeat dari restitutio in integrum ut l. aut pretor. in c. ex causa. Glo. ponit hic multas sol. Alia glo. que ponit hec clarius est in aut. ut spon. larg. §. hoc quoque. ubi distinguit et ponit vitatem aut instantia peit fero iudicis et tunc restituitur ut ibi et C. de temp. app. aut

Alter si. aut stat fero tempore et tunc non restituitur, sed actione de dolo succurretur. hic est casus, hic non obstat l. aut pretor. quia ibi vel primas quod lis non erat adhuc in iudicium deducta. vel quod dolus non fuit adhibitus ad hoc ut litis instantia periret et et specialiter introductum ut actio de dolo proponetur seu prestatur restitutio in integrum ne conuemat lex que statuit instantiam litis que lex introducta fuit ob publicam utilitatem, et ideo partes renuntiare non possunt ut no. C. de iudi. l. properandum. §. sed et si quis. Sed si permitteretur restitutio in integrum ad instantiam litis possit una pars alteri consentire ipsum esse deceptum, et sic ad instantiam restitueretur. Ne igitur conuemat lex que permittitur ut agatur actione de dolo. et hoc volt tex. ibi. ne alii absurdantibus..

Diseruit. si speciem debitam tenuis interimat vel fideiussor ante moram. debitor liberatur et creditori contra intelligente actione de dolo succurritur. h. d. tu. l. se. et fortis est.

Op. j. ad l. acquil. lege acquil. §. so. ibi creditor occidit hic tenuis

Solutio op. j. ad l. acquil. Dicit quidam quod hic agitur actione de dolo ad cetera dampna, sed actione l. acquil. agitur ad estimationem ipsius servi. Tu dic verius ut glo. tua tangit et tu primo debes distinguere an ille tenuis qui occidit animal occidit ipsum in preiudicium mei creditoris volens me dampno afficere, et tunc procedit ista lex, nam vi animal mortuum culpa mea non tamen quia est contemptum est, ut l. si mercedes. §. culpe. j. loca. et l. possessor. in prin. l. so. ma. et ideo debitor liberatur nec habet actionem l. acquil. sed in datur actio de do. ut hic. Si illo animal fuit mortuum in preiudicium debitoris vel simpliciter, non habito respectu ad dampnum debitoris vel creditoris tunc ipsi debitori competit actio l. acquil. ut in contrario, quoniam tenetur cedere creditori ut stati dicam.

Queritur utrum debitor teneatur cedere creditori actionem l. acquil. glo. dicit quod sic. Contrarium no. in l. proinde. j. ad l. acquil. de hoc fuit questio inter j. a. deca et pe. quam refert cy. ad l. iam in l. non moritur. C. de ghen. et comit. step. Nec ex his que

ibi dicit apparet veritas, huius timore ego hec declaui in l. si stichus. an dei. j. de v. ob. ubi pe. ponit hanc questionem utrum ad propositum aut quis erat creditor ex causa onerosa et tunc sibi actio cedi ut hic. aut ex causa lucratiua et tunc secus. ut l. contraria dixi tunc in dicta l. si stichus. Bart.

Si fideiussor. Continuata est cum §. precedenti

Op. j. de v. ob. l. mora. j. p. et l. si seruus. §. nunc videamus. e. ti. So. glo. multum se inuoluit hic et in questio. dicit breviter quod ibi erat obligatio pura vel purificata tempore quo fideiussor occidit. unde erat constitutus in mora. et sic tenetur actione prima, hic non obligatio erat in die vel sub conditione, unde non potest constitui occidendo. immo tenetur de dolo. Bartolus..

Seruus. dominus cuius hereditatem suus accepit pecuniam ut eum saluaretur actione de dolo tenetur. h. d. Bartolus legum doctor..

Si persuaseris. Si dolus rei dedit causam absolutionem de dolo tenetur. Item quod est iuramento decisum tunc pariter actione de dolo non retractatur. h. d.

Op. quod debeat agi actione prima ut j. e. l. tu autem, huius timore fratrum est glo. magna hic posita breviter dicens quod non supra e. l. elegant. §. de dolo. quod actione prima agitur ad debitum. actione vero de dolo ad cetera dampna in lite se offerat ut ibi dixi. Barto. doc.

Si legatarius. Continuatur cum eius persuasione indebitum soluitur actione de dolo succurritur. h. d.

Op. quod habeat locum condictio indebiti, ergo cessat de dolo. ut C. ad l. fale. l. error. So. fateor quod condictio indebiti tamquam generalis concurrit cum actione de dolo ut in his. in l. elegant. b. e. ti. vel dic quod hic est de casibus in quibus condictio indebiti cessat.. Bartolus

Si dolo. Continuatur cum eius dolo sententia pluralitate in absente profertur actione de dolo succurritur. h. d. Bartolus..

Cum a te. Is qui suo dolo est absolutus actione prima conuenietur et contra exceptione rei iudicate de dolo replicabitur. h. d.

Nam quod sententia absolutoria non tollit primam actionem ipso iure. quod dicit ut plene dicemus in l. nihil vero debitore. j. de con. inde. Contrariam istam his in l. elegant. §. si dolo. b. e. Barto. doc.

Intercedem. Hec actio datur in

heredem pertinet quatenus ad eum peruenit · h. d. cum se. ¶ Circa istam l. queritur de uita actionis de dolo. Contra quod dic ut bis in glo. ¶ Bartolus doctor.

Itaque. ¶ Cum conueniens haec actio contra dolosum sumitur actio, postea pactio datur in factum contra heredem et pactio quia non est famosa. h. d. ¶ Barto. doc.

Cum quis. Caue cum persuadente fugam datur actio de dolo ad interesse. h. d. quo casu nota. Glo. istius. l. sunt clare. Primo tractat qualiter amittatur possessio per recessionem de quo in l. metu. in prin. ff. ti. i. Barto.

Si seruus. Cum seruum in pena te collocatum sub tempus manumittit, actione de dolo tenetur. h. d. ¶ Op. glo. duobus modis et soluit, et clara est, quam distinctionem nota contra uos. qui per conditionem postquam non induatur tenias secundum nomen, de quo dixi in l. i. de actione et de. ¶ Ultimo non istius. l. casum quod iste qui impedit ne testis veniat ad testificandum, tenetur parti lese actione de dolo, quod bene nota et tene menti. Bar.

Rem quandam. ¶ Cum rei tue uenditionem impedit tibi actione de dolo vel actione in factum tenetur. h. d. quod non. Contra quod dicat actione in factum, intelligo quod preiudicium vel primum factum glo. doctor. non dicit quod etiam contra quemlibet potest proponi actio in factum, si quis uelit ei adhibere reuerentiam, competit enim tunc actione de dolo. ¶ Bartolus.

Si tu michi. Cum opus receptum in suo ad meam utilitatem non permittit perfici, de do. tenetur. h. d. ¶ Nota quod contra eum qui operis receptum in suo ad mei utilitatem suo permissu non permittit perfici, sumitur actione de do. ¶ Op. de. l. qui saxum. in. de donatione. Se. ibi in eximeat unum lapis erat effusus suus. immo potest uendicari, hic non, et aduerte quia tex. est bene glozatus sicut aliquis tex. huius lib. et ita subtiliter ¶ Oppo. quod tractat locum condictio. l. siquis argentum. in. de donatione. So. hodie ista l. est correcta secundum glo. Barto.

Si quis tabulas. Qui testamentum deuoluit, tenetur legatariis et heredi de dolo. h. d. ¶ Op. primo datur actio. l. acquil. vt in l. ad l. acquil. l. qui tabulas. So. ut in glo. ultima so. est uera.

Si duo. dolus cum dolo compensatur, hoc dicit bartolus.

Quod venditor. que dum status recommendandi re, actor

de dolo non paruit, nisi cum decipiendi emptore sunt dicta. h. d. ¶ Op. in. de edili edic. l. sciendum. et de act. emp. l. ea. ubi datur actio ex eo contractu non de dolo. Huius tamen glo. hic notabiliter et bene distinguit et melius quam alibi, ideo uide eam et signa quia magistra et tota die ad eam recurrimus. Barto.

Quidam debitor. ¶ Cum pretextu falsarum litterarum est liberatus, actione de dolo tenetur. h. d. ¶ No. dum dicat et manifeste dicit glo. cum postquam scripserit uoluntatem mutauit, quod non plures qui faciunt pactum et statim reuocant, ut teneantur actione de dolo ei qui lesus est, quod no. bartol.

Si te tuo. Cum impedit prescriptionis interruptione contra alium, actione de dolo tenetur. h. d. Vel sic, qui se offert defensioni rei quam non possidet et desistat ad interesse, actione de dolo tenetur. h. d. Barto.

Is qui decepit. Cauetur cum cuius dolo quis adit hereditatem, sumitur per hanc actionem, uel si est creditor per doli exceptionem. h. d. hic uidetur casus quod exceptio doli excludit actionem de dolo. ita allegat glo. in l. i. §. usque adeo. ff. e. ubi ibi glo. tenet contrarium, exponit in l. ii. ff. e. dic quandoque per dolum tuum tibi aliquid queritur, et tunc in competit contra te actio et doli exceptio ut. ff. ti. i. l. metu. §. sed quod pretor, ita debet intelligi quod no. in. l. i. §. usque adeo. ff. e. Quandoque per dolum tuum nichil queritur tibi sed quesitum consistat, ut in casu huius. l. si enim adeo hereditatem noua actio tibi non queritur, immo non possum agere contra te actione de dolo ut me liberes ab illa actione, sufficit enim exceptio doli per quam persona mea eximitur, ita loquitur hic. ¶ Queritur utrum actio de dolo generat tunc interdictum unde ui. tex. cum glo. et ui quod non. eadem l. i. §. usque adeo. ff. e. Contrarium l. ii. C. e. per qua facit quod interdictum unde ui non competit nisi uiolentia commissa et sic est species quo ad dolum, unde debet posse generare sicut actio quod metus causa ut. ff. ti. i. l. sicut exceptione. §. cum qui. Contrarium puto quod non generat ut dic. §. usque adeo. Ad illud quod dicitur quod interdictum unde ui est species, nego illud, quia illud est unum quod est actio restitutoria sicut actio quod metus causa, alius secus ut apparet in actione furti et condictione furtiua. ut l. elegantem. §. item labeo. ff. e. et l. arbitro. §. deceo. e. ti. quod no. Bartolus

¶ De minoribus xxv. annis. Rubrica.

¶ Glo. continuat, et continuatio patet ex l. i. de integrum resti. ¶ Bartolus. doc.

Hoc edictum. ¶ Primo commendat edictum, secundo ponit illud, tertio incipit exponere. Sed ibi pretor. tria ibi apparet, et hoc sufficit

psumatio Nota q̄ p̄ xxv an. d. vni. Et dixi in. l. i. C. de dignit. li. x.
Op. q̄ hoc edictu sit contra naturalem equitatem, quia p̄ ipm destruit̄ contractus q̄ sit iur. gentiu et sc̄dm naturalem equitatem ut. l. i. ff. de pac. Huius timore expmit Glo. contra naturalem equitatem. l. naturali ingenio. Tu dicas q̄ tex stat ḡ. Na naturalis equitas i genere dictat pacta seruari, in spē aut̄ dictat pacta nō seruari ut puta contractus fc̄tu cū minore sui facilitate leso. Sz quia rigor iur. erat i contrariū. io p̄tor s̄c̄dm illā naturalem equitatē subuenit. Op. q̄ tp̄e xviii annor sit p̄fc̄e etatis. insti. qui ma. nō pos. ff. fina. So. dico q̄ illud ē uim fauore libtatis, et ecā i aduarata. ut. ff. de postu. l. ii. ff. puicam, nl. optiet h. l. Bartol.

Et pliberos. Nūs liberoru nō supplet etatē. quo ad impediend. i integr. restitucoz, sz quo ad determinandos ip̄nde. h. d. Op. C. si mo. lit. l. i. So. fateor q̄ nūs liberoz p̄dest nō alia q̄m ad honores, nō tñ dz pru natē ut pl̄s p̄dat bn̄ficiu legis. Barto. de.

Deniqz. Princeps pt̄ minori suor bonor administratione concede nō iudex. h. d. Nota ex h̄c pri. q̄ p̄ statuta ciuitatu nō possit concedi minoribus administratio bonor suor, quia h̄c princeps sibi soli reseruauit ut hic et C. de his qui ve. eta. impe. l. ii. Ciuitates tñ que principem nō recognoscut i dñm et sic eaz populus lib. est. ut no. i. l. hostes. ff. de capti. possent forte hoc statuis, quia ipamet ciuitas sibi princeps est. Op. q̄ inferior iudex hoc possit. ut. l. si infanti C. de iur. deli. et. l. bonor. C. q̄ admit. ad bo. po. pos. So. fateor q̄ iudex i defectu tutoris et curatoris pt̄ interponere auctoritatē i vno actu vel pluribus actibus singularibus, sz concede generalem administratione non pt̄ ut hic. Bartus.

Si quis cū minore. Si dolo aduersarij negociu tractu ē ut i maiore etate p̄ficiatur, vel si finis hz necessariam consequentiam ad principiu, inspicitur p̄ncipiu, al. finis inspicietur. h. d. cū se. ff. sed. Pro pomt vna q̄onem, sed pomt quasdā casus qui conferut ad determinacoem q̄onis p̄dcē. nō tñ ea determinant, s. ibi Et placet. Nota in ff. sed minoru ē spectandu i h. ff. Si quis fine ē spectandu. sz late sine. Vn̄ op. de vno ad aliu. So. dicit glo. in h̄c ff. sed. finis hz quandaz consequentiā necessariaz ad principiu, io enim h̄c fecit q̄d h̄ēs erat inde. ista glo. et no. Op. q̄ etiā i p̄dc̄to ff. finis hz necessariam consequentiam ad principiu

nā actor qui incepauit lite cogit̄ ea p̄sist̄e, ut i aut. qui semel. C. quo et qn̄ iudex. Et. C. ep̄i et cle. aut. generaliter dicit Glo. fateor contrariū hodie. sz olim poterat actor nō prosequi litem. io nō habebat necessariaz consequentiam, vide glo. Item illud q̄ de cautione d. i aut. generaliter nō seruatur de consuetudine, ut nō de insti. de satisdac. C. sz hodie Vz potius q̄ seruet̄. adhuc nō obstat. Pro cuius declaratione aduerte, aut minor contra que ē lata sententia tempore maioris etatis vult petere restitucōne i integrū. q̄r h̄c q̄ lite p̄secutus est tñ debuit desistere, et tūc vetu d. glo. q̄ concedit̄ restitucio quia de necessitate habebat p̄sequi, et sic hz necessariam consequentiā ad principiu, io inspicitur principiu. ut. l. q̄ cū maior. ff. i. i. de eo, aut vult petere restitucōm aduersus ipam sententiam tamq̄z male latam. et tūc siquidez sententia fuit male lata forte ex defectu libelli, vel ex defectu probationis qua admiserat i minori etate et tūc dic q̄ possit restitui quia sententia habebat necessariam consequentiam ad illū actu. quia iudex sic debebat facere et sic lr̄ h. glo. aut petit se restitui contra ipam sententiam cū oia acta essent p̄fc̄e et solepnit̄ acta. tūc nō pt̄ hic ē casus h. quia sententia nō habuit necessariam consequentiam ad initiū ut statī dicā. Op. p̄mo hz necessariam consequentiam. ut. l. de qua re. ff. de iudic. So. duo sut. s. sententiam ferri et tali mō ferri sententiaz fr̄ hz necessariam consequentiā ad initiū ut dicā. l. de qua re. sz tali modo ferri nō hz necessariam consequentiam. vn̄ solū in actu sine fuit deceptus minor. nō ex consequentia p̄mi actus. initio nō restituit̄ ut hic si dolo aduersarij fuit tractu. dic ut in textu. Cauēs de q̄one posita i pri. ff. ad quā nō videt iur. consultus determinando, quotiens contractus ceptus cū minore inadit i maiore etate an inspiciam initiū an fine. Glo. distinguit aut illud q̄d inadit i maiori etate consistit i fc̄to maioris, quia minor vendidit et maior factus tradidit et nō restituetur, ut. l. si filius. ff. fi. et. l. se ad macedo. Aut consistit i alio euentu ut puta fuit contractu cū minore sub conditione que conditio extitit i maiori etate, et tūc restituet̄. ar. l. si filius. ff. de v. ob. inde glo. ibi. Huic conclusioni opinioni nō videt dn̄s Ja. bu. i p̄mo cum reprehendit glo. et dicit restitucōm concedendaz qn̄ minor vendidit, et maior factus tradidit quia ista tradicio fit ex necessitate p̄ris contractus, tū q̄o habeat necessariam quaz ad principiū inspicitur principium ut i h̄c. ff. sed. nō obstat. l. si filius cū. l. se. ff. ad mac.

[Margin notes, left:] q̄ de 25 an. — op. — op. — Sol. a — op. — Sol. a — op. — Sol. a — op. 5 — op. 5

[Margin notes, right:] q̄d 602 pt. restitui q̄ quoz est lata sententia — op. — nō nō leg. q̄on. q̄ est in mōbili contractu cepto cū minore et boc tradit i maiorē etate, an inspiciā̄ initiū an finem

e. C. quod me ca. l. ii. et ff. de con. ob-
tu. ca. l. penul. quia ibi habebat excepti-
onem in continenti absque aliqua petitione
restitutionis in integrum ut l. metu. ff.
sed quod pretor. s. ti. ii. ideo non habebat nisi
salue. et sic non habebat necessariam consequentiam
ad principium hic vero non habebat excep-
tionem nisi impetrata restitutione. ut l.
exceptio. ff. de exceptionibus. et l. nec non. ff.
ex quibus causis maio. et l. nam
postea. ff. si minor. ff. de iure iur. Unde de-
nuntiare habebat salue ex consequentia potius
actus. Ultimus non ex sala leui sus-
picione non deferri iuramentum vide
glo. super verbo leuis. de quo plura dixi
in l. admonendi. ff. de iure iur. Bartolus

Minore autem. hunc usque ex-
posuit iuris consultus. hic vero minori sed
exponit verbum natu. Et vult hic intendit
minor etas in spacium de momento admo-
nenti. et dies bissextilis cum precedenti
computatur pro uno. h. d. Nota quod de causa
supina est quod denotat ipsum actum et ipsum
tempus in quo aliquid fit. et ideo cum dicitur
natu intelligitur ab illo momento quo
natus est. Op. quod dies cepta
habeatur pro completo ut l. qua etate. ff.
de testa. glo. hic videtur dare et nobiliter
distinguendo. aut tractamus de commodo
aut de fraude. vide glo. et nota causa. Secundo
nota quod in mense bissextili biduum computa-
tur pro uno die. Contra l. de diu. et tem-
porum pre. l. ii. in fi. Sol. quando datur dilatio pro
continuatione anni et mensis tunc illud biduum
computantur pro uno ut hic. sed si datur per
numerationem dierum tunc illud biduum compu-
tatur pro biduo. ut ibi. quod nota. Quit
glo. quando fit computatio bissexti dic ut
in glo. Bartolus legum doctor.

Sed utrum fortius. ff. de mnor
etiam filius famil. adversus suam obli-
gationem restituitur etiam si iussu patris co[n]-
traxerit. propterea quia in mutuo et beneficium
minoris ad patrem non porrigitur. h. d. Primo
ponit questionem et eius dubitationem. Secundo
videtur quando filius contraxit absque patre.
nec habebat peculium. tertio quando contraxit ius-
su patris. quarto quando contraxit absque iussu
patris sed habebat peculium. quinto quando
habebat dotem et super dote contraxit. prima
ibi ergo autem tertia ibi quomodo si iussu. etc.
quomodo et si sine. quinta ibi ergo etiam.
Inveniens filius famil. contraxit tertium est
quod pater tenetur de peculio et de in rem verso.
sed queritur modo an filius famil. restituatur.
et videtur quod non quia pretor subueniret
patri. quia non videtur esse de mente pretoris
restitutionem maioribus sed minoribus tamen in eo

et iuris consultus redeundo ad questionem tetti-
git etiam per se et dicit quod quatuor sunt casus
qui sunt clari et prima pars que ponit questionem
et eius dubitationem non habet contraria sed est clara.
Sed ad secundam partem op. et videtur quod filius fa-
milias obligatur ut l. si quis re. ff. uoto. ff. de
pollicit. Sol. ex causa cum obligatur precipue in
mutuo et uoto. Op. de l. metu. ff. sed
quod pretor. s. quod me. ca. ubi causa quibus habet ex-
ceptionem restitutionis. Sol. aliud in illa restitutione
que datur iure actionis aliud in ista que officio
iudicis datur. Nemo ad tertiam partem et op.
quod filius fa. conueniri non possit inuito patre. ut
C. de ob. quod li. l. cum non solum. ff. naturam. dicit
glo. aliud olim aliud hodie. Tu dic quod ibi
loquitur in casu speciali in quo requiritur consensus
patris in signum repudiationis secundum veram opini-
onem ibi positam. Item op. et videtur quod ex con-
dempnatione non possit fieri executio in filium
cum nichil habeat. ar. l. si filius. ff. so. ma. et.
s. ti. i. l. nam si. so. dicit glo. ego dico quod
executio sine executione differtur. Idem no-
tatur l. quod si minor. ff. si filius. ff. e. Contrarium
est verum quia filius potest capi et in carcerem poni
nisi bonis cedat. ut l. penul. C. de his qui
bo. ce. pos. et hoc vult textus hic cum dicit ex
condempnatione conueniri salua enim hic persona
que potest carcerari. de hoc dixi in l. si dubi-
tetur. ff. filius. ff. de fideiuss. Op. ff. e. l.
cum mandato. glo. ponit plures so. Ia-
cobi. tenebat ultimam videbitis in dicta l. cum
mandato. Item op. et videtur quod fideiussori
minoris non succurratur. ut l. marcellus.
ff. de fideiuss. glo. tangit hic plenius in l.
si minor. s. de pacti. ibi dixi et de fideius.
in l. i. et ii. Item op. et videtur quod pretor sub-
ueniat ex persona filii ut l. cum quidam. in
pri. ff. de acquir. her. Sol. pater hic loco fide-
iussoris quo ad quedam quo ad quedam non
que causa posui plene in l. cum filius in pri.
ff. de v. ob. ad contrarium l. cum quidam dicit glo.
quod propter absentiam filii subueniret patri non propter
etatem. et non assignat rationem sed ratio est quia
beneficium absentie est commune minoribus et ma-
ioribus et competit ex propria absentia et aliena.
ut l. i. ff. ex qui cau. ma. non est ergo mirum
si pater ex absentia filii restituitur. et non ces-
sat in beneficio etatis. ut in pri. huius. ff.
Op. quia sublata obligatione principali
non remanet accessoria ut l. generaliter. ff. de
fideius. et l. cum principalis. ff. de re. iur. ergo
filio restituto pater non tenetur. Sol. dicit glo.
restitutio in integrum non tollit actionem neque
obligationem sed exceptionem inducit. ut l.
excepti. l. de exceptis. Istud tangitur. C.
de fideius. mi. l. i. et pretor in l. ii. C. de fide-
iuss. mi. hoc latius examinatur ergo
examinaui in l. mi. ff. de condit. inde. tamen
quantum ad patris dico quod contrarium non obstat.

Secunda parte
Tertia parte
op
Quarta parte
op
op. 5
op. 5
op

Contra
Nota supini
op. 5
op. 5
Quarto
Contra
Sol.
op. 5
Ingenuitas

quia poſſibile eſt q principalis obligatio
tollitur ex aliquo iuris rigore et acceſſoria
remanet / ut puta ſi deceſſit principalis
ſine herede. Na. licet reſtitutio tollet oem
obligationem. non ſequitur tamen q pr. teneat.
quia verum eſt q fideiuſſor non acceſſit obli
gationi que non eſt ſed ex poſt facto pt ſub
ſiſtere ut l. ſi ſine i pri. de adminis. tu. et de ſo
lut. l. ſtichum. aut pamphilum. circa fi. pri.
et ad mac. l. pte. ubi pr. tenetur de peculio
licet ſit nulla obligatio filij. Op. j. e.
l. pr. § ro. Sol. ibi pr. conuenit ut legittimus
adminiſtrator. unde petit reſtitutionem. quo proſit
ſibi non filio / hic pr. conuenitur nomine proprio. Op.
j. e. l. pomp. Sol. ibi pr. conuenitur quaſi ſuc
ceſſor filij / hic ex propria obligatione. Ve-
nio ad quartam partem / et in iſta quarta parte
plat. poſuit ſua verba dicta que pro ad mem
hic recitantur in glo. et omnes tenent ea
io non curo recitare. Vltimo nota q
peculium filij non publicatur. publicatis bo
nis patris. quod non bn. quia neſcio alibi / et
hoc in peculio profecticio / in peculio uero
aduenticio non eſt dubium hodie circa proprie
tate. Sed an publicatur uſuſfructus patre vi
uente cogitabitis quia poſſet dubitari.
videtur tamen hic de facto ſeruari contrarium. ar. l.
poſtulauit. j. de adult. et l. pe. e. ti. et
l. ſtatus flor. l. deuri. ff. Sed in iniquo
filio delinquente publicatur aſpectus. Iſtas
queſtiones examinaui plene in l. ſi ſinim. §.
ſi de uectigalibus. j. de dap. infec. Venio
ad quintam et ultimam partem / et op. q non no
ceat filio ſi pr. ſtipulatur eius uoluntate.
ut l. pr. dote. ſo. ma. / Huius tamen ſunt
hic diuerſe opi. et glo. intrat diuerſitate et
equalitate lec. hu. l. / de qua dic ut ibi.
Vltimo ex fine huius. ff. glo. arguit ad
duas queſtiones / prima an uxor ſit domina rei
dotalis / ſecunda an filia poſſit inſtitui in dote
et glo. tenet q ſic / tamen dat conſilium q inſti
tuatur in v. ſolidis et in dote ſua / et ita ob
ſeruatur de facto. et non ſine queſtionibus / Bart.

Siquis minor. Aduerſus arro
gationem minor reſtituitur. h. d. Glo. ap
duobus modis. dic ut ibi tex. et bene. Barto.

Siquid minori. Aduerſus libera
tionem legati conditionalis uel conſeruationis propoſitis
filius familias minor reſtituitur. h. d. Bartol.

Sed et ſi heres. Aduerſus negli
gentia in non demittando adhibita minor
reſtituitur. h. d. Bartolus legum doctor.

Pomponius adicit. pater ut
ſucceſſor filij / item ipſe filius minor caſ
trenſi peculio reſtituitur. h. d. ſecundum tertiam
poſitionem caſus que eſt uera / et uide quod non
in l. pr. caſtrenſe in pri. de caſtr. pecul.
ubi §. iſte et hec materia examinatur ple
niſſime. Bartolus legum doctor.

Seruus autem. Seruus vero
minoris etatis non reſtituitur in his que
ad dominum ſpectant / ſeruus ſi ſpectaret ad
ipſum ſeruum ut ſi libertate reſpiceret.
h. d. Bartolus legum doctor. ex.

In mortibus. Licet quis non
ledatur in commodo pecuniario
ſed uexatur litibus. poteſt
reſtitui. h. d. Bartolus. doc. le. ex.

Ait pretor. Hic uſque iuris
conſultus expoſuit verbum
natum / nunc exponit alia verba.
ſed geſtum eſſe dicitur. et breuiter hic intendit
verbum geſtum continet omnem contractum. ut
qui contraxit / ſiue ſolutionis receptionem.
aduerſus quam minor reſtituatur. in iudice
pronunciante ſcientia fecit. h. d. uſque ad §. ſolu
uo. Op. ad pri. de l. laleo de v. ſig.
Sol. hic verbum geſtum latiſſime ſumitur.
ut comprehendat ſignificationem ex interpretatione
iuris conſulti. Quero circa iſtud pri. utrum
in ſpiritualibus minor poſſit reſtitui. ut puta
ſi renunciauit beneficio eccleſiaſtico uel
prebende / glo. hic tangit iſtam queſtionem.
ſed quod pertinet ad canoniſtas / dic ut ex. de
reſti. ſpoli. / al. de reſti. in inte. c. ex parte.
Venio ad v. ſed et ſi ei. et videtur q mi
nor non poſſit conueniri debitorem. ut
l. hac. de aur. proſtan. et l. ij. et in ſu.
ſi adu. re. iudi. Sol. ut in glo. hic
conueniebat ex iudicato. ul' in iudicio de
facto tamen. Venio ad v. permittitur. et op.
de §. Item inutili. inſti. de cura. Sol. ut
in glo. hic dat lib. / uel inuitus cogitatur
curatorem accipere. Venio ad v.
quid tamen. ex quo v. primus notatur multa
bona. antequam ueniam ad contraria glo. primo
q qui ſoluit tutoris auctore minori conſe
quitur pleniſſimam liberationem. et ſic glo. diſtin
guit tres caſus / quandoque conſequitur quis
plenam / quandoque pleniorem / quandoque pleniſſimam.
quod dic ut in glo. / et hoc ultimo eſt tunc verum
quando debitor compulſus apparebat ex
te pacione minoris etatis / et iudex hoc
precepit lege obſtante / al' ſecus / quod
nota. et nunquam exeat mente tua ut
ibi allegans tex. / Item ſi non allegaret non
haberet beneficium iſtius §. Item nota
q ab interlocutoria appellatur ut hic / ibi
niſi quis forte aduerſus iniuria tex.
quod procedit ſed quia poſt hanc interlocu
toria non ſperatur alia diffinitiua et
pareat plenum preiudicium. Idem dicit
Az. in ſumma primi et ſecundi decreti in illa queſtione
ubi querit utrum a ſede decreto poſſit ap
pellari. Item nota q quando appellatur
ab interlocutoria. debet appellari ab iniuria
ſeu grauamine illato per iudicem et ſic de
tantum iniquitatis exprimi in appellatione.

Bartolus legum doctor

vt hic cu dicat iniuria / hoc dico quia
a sētētia diffinitiua pt appellaꝛe / etiā si
iudex nullā iniuriā fecit. ſ3 iuste iudi-
cauit ſcd'm acticata ī pma cā. Nā in cā
appellationis poterunt noue ꝓbatiões ad-
duci ex quibus apparebit iniusticiā eſſe
reſpectu ueritatis. nō q̄ iudex ꝑ ꝯ iniuria
fecerit. In hac appellatione ab interlocutoria
aūt q̄ appelletur. audiaris iniuria vt h3
ibi aduersus iniuriā ⁊c. Nō q̄ dr̄ iniuria
ꝯtez ꝓbatur. ff. de app. rec. l. ij. / vbi qui
ab interlocutoria appellatur ita demum ap-
pellet. ſi ꝯtra legem ſit ꝓnunciatū. et
ex h' apparet q̄ tm̄ dz inſeri ī appellatione
ab interlocutoria vt ſic appareat q̄ ap-
pelletur ab iniuria / q̄d ē hodie declaratū
ī. c. cordi ex̄ de app. li. vj. / et ſingula
recipies. l. que dicat q̄ ab interlocutoria
appellatur. q̄ nō ponat cām. vt hic.
⁊. l. arbitro. ꝟ. qui ſat. co. Item nota
ex predictis. q̄ qn̄ ab interlocutoria ap-
pellatur. nō appellationis debent iuſtificari
ex ꝑmis actis. ⁊ ī ea nō h3 locū regula /
non ꝓbata ꝓbalo. ⁊c. Hoc p3 tm̄ ex
omnibus predictis qm̄ ex isto tex. dū dicat
ſi allegaueris ⁊c. q̄ dicit. ſi hc̄ allegaſ-
ti corā iudice poſſes appellare quaſi ab
iniuria / ſi nō allegaſti nō poſſ3 hc̄ alle-
gare denouo corā iudice appellationis.
q̄d ē hodie declaratum ex̄ de appel. c. ap-
pellanti. ī cle. Istud vi' ēē verū. qn̄
appellatur ab interlocutoria lata ꝯtra ꝑntez /
ſ3 ſi appellaretur ab interlocutoria lata ꝯtra
ꝯtumatiam / tunc vi' q̄ poſſint alie noue
cauſe allegari corā iudice appellationis /
⁊ probare quod ipſe nō habebat neceſſe venire
ad iudiciū. ar. ff. de iudic. l. nō videt.
et ff. e. l. ꝟ. fi. Et eſt rō diuerſitatis / q̄a
qn̄ quis ē contumax iudex dz ꝓ quāte
uitatem ꝓ absente. vt ī aut. q̄ ſemel.
C. quo ⁊ qn̄ iudex / q̄d ſi iudex nō
fecerit mito ꝑmittit' pti hc̄ alleꝛe corā
iudice appellationis / Circa hc̄ lacius
qn̄ poſſit appellari ab interlocutoria dixi
in. l. arbitro. q̄ ſat. co / vi3 debitis ī. l.
in ē vtile. ff. e. ſucat. l. i. ī fi. ⁊. l. ij. ff. de
app. rec. Item nō ex hoc. ꝟ. q̄d tn̄ etiā
ē q̄ ſup emergentibus dz ꝓnunciari. vt
nō. in. l. de qua re. ff. de iudic. et. l. i.
C. de ordi. iudi. et ibi nō. quid ſi iudex
nō ꝓnunciat ſup emergenti ſ3 vltra ꝓ-
cedit. vtꝝ iudiciū valeat / et caſus ē
hic q̄ ſic. / iudex em̄ hic ꝓnunciauit.
illa exceptione nō diſcuſſa. ⁊ ſic dicit'
iudiciū. ⁊ pt appellari / ⁊ eſt expreſſum
ex̄ de app. c. exceptē. tetigi tibi in. l. i.
C. de ordi. iudi. Veniā ad glo. et ap-
q̄ decretū iudicis nō impediat reſtōm
vt. C. de pdi. in. l. ſiquidē. Sed ibi iudex
nō taxauit preciū / hic iubet ſolui

tātū debitū / vide glo. Nota q̄ qn̄ iudex
interponit decretū ſup venditione rei immobili.
nō eſt neceſſe q̄ taxat q̄n̄ pcio vendat' / q̄d
tene mente. Item. dat glo. alia ſo. ⁊ iſtam
tene. q̄ aliud ī ſolutione que ſit ex neceſſitate
aliud ex emptione. que ſit ex voluntate /
Cuit glo. hic loquit' de minore tn̄
ſoluit'. / quid de minore ſoluente. / glo. hic
diſtinguit aut ſoluit debitū aut indebitū.
de indebito dic plene. ut. l. interdū. ff. de
con. inde. Bartolus. legū doctor.

Non ſolum tm̄ mai' q̄ cū eo geſtū
ſit. ſuccurrit' ſiue intercedat ſiue litiget ſiue
hereditatē ſiue alia ſucceſſione appr̄hendat
. h. d. Bartolus doc. Hodie. mi-
noribus deceptis in eo. q̄ non ſint ſucti
ſuccurrit'. h. d. cū. l. ſe. vſq3 ad. ꝟ. reſtitutus
Nō qn̄ vendit' res immobilis dz fieri licita
tio ſeu ſubaſtatio. Et hoc induco ad q̄ōm
an executores vltimar voluntatū debeant
facere ſubaſtare res / de quo dixi in. l. alio. ff.
de al. et ti. le. Sc'do nō caſum ī quo minor
aduerſus venditionem nō reſtituit niſi graue
dampnū intueniat. Bartolus.

Reſtitutus / reſtitutus vt adeat
pt reſtitui vt repudiet. ⁊ eꝯ. h. d. Cap.
C. ſi ſepius ī inte. reſti. pe. l. ij. / glo. ponit
hic duas ſo. vltimā contra tene. vt dicamus
aut reſtitutus ſunt geſſa ⁊c. quā vide ⁊ nō /

Sed quod pap. fortis ē et hoc
intendit ſubſtitutos vulgaris expellat adita
hereditate. ⁊ ea p reſtōm repudiata ī here-
des vices recuſſunt. ſi hereditas nō ē ſoluenda.
Ite qui ſemel ē heres p reſtōm nō deſinit
ēē heres directe ſ3 utili. h. d. Primo ponit
duo dicta pomp. / ſc'do ponit' reprehenſio ſcdi
dcī / tercio ponit' reprehenſio primi. / ſc'a ibi Nō
ꝓ alia tn̄ ibi et q̄ aut Nota ꝑ q̄ dixi
ī ſimilis / ad q̄d facit. l. poſt aditā. ꝟ. deſti.
⁊ al' ſubſti. Sc'do nō q̄ qn̄ q̄s interrogat'
de duobus et ad vnū rn̄det affirmatiue / ad
aliud vi' rn̄dēt negatiue / ⁊ eꝯ vt hic / et
ſimile ex̄ de pſūpt. c. nōne / Tercio nota
q̄ beneficiū ꝑtoris nō facit quē here. direc.
Sz ꝓ declaratione glo. ſūmo queſto que ē
rō. q̄ qn̄ hereditas nō eſt ſoluenda admitti'
ſubſtitut' ne(?)uus / dic ut in glo. Sc'a queſo /
quid ſi fuit ſubſtitut' extraneus ſub primo.
nō ſeruus / iſte ē pulcer paſſus / vtꝝ ſub-
ſtitutꝰ recaſſumit vices herede repudiante
p reſtōm ī integrū / glo. iſtū paſſum hic ex-
aminat optie / et primo vi' q̄ nō admittat'
ut. l. poſt aditā. C. de impu. et ali. ſubſti.
et. l. vlt. ff. de ſuis. edic. In ꝯtrariū ē caſus
tum. l. ſz. ff. de re. iudi. l. ex ꝯtractu ad trebel.
. l. i. ꝟ. ſiquis adita / et. l. ij. ꝟ. ſi bonoꝝ
que. l. ꝓbant hc̄ dicte / Nō quia rn̄det glo.
et ita ſolutionem. l. fi. de ſuis. edic. tene ꝑ a3
ſolutionem glo. quā t3 dy. ī dīca. l. ex ꝯtractu

.j. de re iudi. Ista est uera aut loquitur de eo
qui post restitutionem in integrum wlt uenire et deinde
tuli potest. Sed deinde pretoris non potest ut hic et
hec uera non subditur in glo. ¶ Sed circa hoc
ex glo. mouetur unum dubium si primus qui fuit
heres etiam post restitutionem remanet heres directe
tuli ut quod secundus possit adire directe tuli
ne duo eodem iure heredes reperiantur. quod esse
non potest. ut .l. si ut certo. §. si duobus uehi.
.j. commo. et hoc uident tenere doctores moderni
contra .in .l. qui se patris. C. unde libe. Ego
dico quod directe tuli potest adiri casus est in
dicta .l. §. siquis adita. ad tuli non obstat.
quod dicitur quod duo erunt heredes directe tuli. quia
fateor quod unus directe alius utiliter non autem
ambo possunt esse heredes directe uel utiliter. ¶ Dico
que est verum quod natiuus non potest esse heres simpliciter
sed extraneus sic dicit ut in fi. glo. et bene uolo
aduertas in prima glo. parte in hoc §. ubi dicitur
quod instituto obmittente subueniatur substituto
ex edicto siquis obmissa causa testamenti quod
intellige de substituto pupillariter. Nam si
est substitutus wlgariter per repudiationem facti
heres facit sibi locum de iure communi. nec est
locus beneficio illius edicti siquis obmissa
causa testamenti. ¶ Bartolus doctor.

¶ **Item si non.** ait minor qui non appellauit
potest restitui ut appellet. h. d. ¶ Glo. op. C.
in qui. ca. in inte. re. non est uera. dic ut in glo.
quia ualde nota. ¶ Sed queritur an eo ipso quod
minor non appellauit uideatur lesus. an uero in causa
in qua petit se restitui ad appellandum debe-
at probare suam intentionem quod appellet. de quo
dixi in .l. ima postea. §. si minor .j. de minor.
¶ Item queritur qui petit se restitui ad appellan-
dum coram quo iudice debet petere. uel coram iudice
a quo uel ad quem. Dic per Ja. de are. in .l.
preses. C. de app. et ibi etiam per Cy. et ibi dixi.
¶ **Item interim modico.** ¶ Si propter absen-
tiam minoris instantia sit perempta minor
restituitur ¶ Item maior ex causa. h. d. ¶ Nota
quod iste dilationes iudiciales uel legales
currunt minori ipso iure. licet posset restitui.
ut hic et .s. proxi. §. ¶ Item nota quod eo ipso
quod minor non compuit in termino et ex hoc leditur
potest uenire et impetrare restitutionem in integrum.
¶ Nota idem in maiori si iusta causa fuit dixi in .l. ij.
§. siquis in iudicio. s. siquis caue. ¶ Barto.

¶ **Minor.** Etiam contumacia non priuat mi-
norem beneficio restitutionis in integrum
.h. d. ¶ Ista .l. legitur tribus modis
primo in contumacia iij non ueniendo ad diffiniti-
uam sententiam. secundo in contumacia in non ueniendo ad
interlocutoriam. tertio in contumacia in non restitu-
endo. et hoc intra contraria ut .j. in debitis. et
.l. fortis est et subtilis et plures uidi dari
in punctis. ¶ Op. ille qui est contumax est
in dolo ut .l. non potest .j. de re iur. et quod non
ex .l. ex consensu .j. de app. sed minor aduersus
dolum non restituitur. ut .j. .l. apx. §. nec uiden-
dum. Cuius timore glo. intelligit hic in minore
contumace propter culpam non autem propter dolum. Ego
autem solitus sum dicere sic soluendo aliter
istud contrarium. minor non restituitur aduersus
dolum uerum sed aduersus dolum presumptum
restituitur. ut ideo non confirmatur. ut .l. ubi.
in prin. et ibi no. s. de eodem. sed contumacia est
dolus presumptus non uerus. uel aliter minor
hic non petit se restitui aduersus dolum
sed aduersus sententiam. et contumacia contingens
licet auferat aliud beneficium appellandi
non tamen aufert beneficium restitutionis in integrum.
hic est casus hic et idem no. in simili. C. si
de mo. pos. .l. i. et ideo si minor ueniat con-
tumax petet se restitui ut appellet.
non obstante causa contumacia et sic peteret
directe restitutionem aduersus dolum hoc non posset
sed ipse petet restitutionem aduersus sententiam et in
ex hiis habes quod aut minor ut contumax
est in dolo presumpto aut in uero. Primo casu
restituitur. uel aduersus sententiam uel etiam
ut appellet non obstante dolo presumpto
ut .s. .l. apx. §. pruls. et quod nota in .l.
ubi in prin. s. de eodem. Si autem est in uero
dolo. aut petit restitui aduersus ipsum do-
lum. seu aduersus lesionem contingentem propter
dolum quae lesio est in hoc quod perdit beneficium
appellandi ut .l. potest post eodem in fi. de iudi
tunc non posset restitui ut .j. .l. apx. §. nec
uidendum. aut petit restitutionem aduersus
sententiam. et potest ut hic. ¶ Contra istam lec.
op. minor non potest esse contumax quia non
potest esse solus in iudicio ut .l. cum et minores.
C. si aduersus re. iudi. et .l. qui pupil.
.j. de re iudi. Cuius timore dicunt quidam
quod hic fuit citatus minor et curator uel
fuit contumax ipse tutor quod satis potest
procedere. Alij cuius timore intelligunt quod fuit
contumax et ita passus est missionem ex
primo decreto. uel etiam uendicatione. Alij
dicunt quod fuit contumax in non restituendo
que omnis sunt ue[?] mise. Compertum si enim
persona legittima iudicium fuit inchoatum
licet tempore sententie absfuit ualet sententia. Unde
oppositio est restitutio. ut no. in .l. cum et minores
C. si ad. uer. re. iudi. ¶ Barto. doc.

¶ **Si exceptio.** ait quod est restitu-
to aduersus sententiam intelligitur
restitutus aduersus executionem
et etiam aduersus uenditionem. si magnum
dampnum patitur. h. d. quod nota. ¶ Op. et
uidetur quod minor restituitur pleni dampno
unum uidetur obstare. C. de pigno. iiij. .l. i. Cuius
timore glo. distinguit tres casus. quam
uide et nota ultimum casum in .l. emilius .j. e.

¶ **In dotis.** aduersus delictum dolo co-
missum. dotis constitutionem mulieri lese sub-
uenitur. h. d. ¶ Op. de .l. siue generalis
.j. de iure do. So. hec intelligitur ſ''

distinctionem ibi positam. s. aut mulier p-
mittit ultra medietatem etc. ut ibi ¶ Glo.
op. j. de iure dot. l. iiij. si maritus. §. fi.
¶ Glo. ponit hic duas so. distinguit ut
ibi. et l. si mulier. §. j. c. ti. de hoc est ti-
tulus specialis. C. si adu. dote. dic ut
ibi ¶ Bartolus legum doctor.

¶ **Nunc videndum** Aduersus delic-
tum dolo commissum minor non restituitur.
nisi ut habeatur pro confesso vel transacto
h. d. ¶ No. istum §. et specialiter illud quod
minor restituitur ut habeatur pro confesso
in casibus in quibus pena crescit per infi-
ciationem. quod est no. ¶ Glo. nota. i. d.
quod restituitur ut habeatur pro transacto ex
quo plures fecit fieri cautelam quando minor
litigat vel etiam quod fiat tractatus concordie
et transactionis. postea in fine. si veniat
sententia pro minore. bene quidem. alias restituatur.
ut habeatur pro transacto. In hoc aduersarius
sit cautus quod non patiatur istos tractatus
fieri. nisi quod posset probari ¶ Glo. hic
querit quid si non appareret summa qua po-
tuit transigi sed probatur quod potuit fieri tran-
sactio quidem minor. certe tunc remanebit
in arbitrio iudicis. vide glo. 2 no. ¶ Ul-
tima glo. tua ponit hic distinctionem quando
minoribus subueniatur in delictis. tunc dic
aliquantulum clarius. aut minor delinquit
ex culpa et restituitur. aut delinquit ex
dolo. tunc dic ut in glo. Aut loquimur de
dolo presumpto aut de vero. si de presumpto
aut in contractu et non restituitur. ut. j. e. l.
auxilium. Aut de presumpto in preterito et
restituitur. ut. s. l. px. et no. in l. ubi. in
pri. s. de eden. et p dy. in l. j. §. aduersus
j. de op. no. nun. Aut loquimur de dolo vero
et tunc nunquam restituitur. nisi ut habeatur
pro transacto vel confesso. ut hic. vel nisi
quatenus etc. ut. l. auxilium. circa prin. j. e.
¶ Sed nomine est in dolo eo ipso quod negat
veritatem cognitabilitis.

¶ **Si mulier.** Si diuortium fiat
dolo aduersus penam diuortii minor non
restituitur. h. d. ¶ Bartolus doctor.

¶ **Pasp ait** Aduersus actum per quem
status alicuius diminuitur. restitutio
non conceditur. h. d. ¶ No. quod de positione
ad statum nulla est restitutio secundum plures.
¶ Op. s. e. l. iij. §. siquis minor. So.
ibi dedit se ad arrogandum per quod status
eius non diminuitur in totum quia liber ipse
remanet. sed minuitur quia efficitur iuris
alterius. hic non efficitur et seruus. per quod
status eius totaliter tollitur et diminuitur.
ut. l. cognationem in fi. j. de nau. et re. et
cog. Nam seruitus quo ad ius ciuile at-
tinet equiparatur morti. ut. l. quod attinet.
et. l. seruitutem. j. de re. iur. ideo re-
stauratio non patitur quia in totum perditur

est. in. l. primo lib. de sta. ho. ¶ Querit glo.
utrum uxor vel pater possit vendere eum qui
passus est se vendi ad precium participandum. et
arguit pro. 2 contra. quod dic ut in glo. et in
hac glo. innuit unum quod per monachatum per-
perdit patriam potestatem. Contra hoc videtur
nam ingressus monasterium retinet iura
suorum ut. l. deo nob. §. j. C. de epi. et cle. i.
sed certe non est contrarium. quia retinet iura
suorum et quod non sit in patria potestate. ut. l. me-
minimus. C. de suis et le. et similiter credo quod
glo. dicat veritatem. nam cum ipse monachus effi-
ciatur potestatis alterius. non potest dici in potestate po-
testate. ut. l. si cuicumque. j. de adulte. hoc tenet
guil. in. l. pre filiose de aput qui sunt sui
vel alieni iur. de hoc vide ex. de cle. coniugati
C. in dotorum ¶ Bartolus doctor.

¶ **Si in commissum** Aduersus commis-
sum vectigalis minor debet restitui. h. d. ¶ Op.
et ut quod ipso iure sit tutus. vide vel obstare. j.
de publica. l. imperatores in fi. So. infra. xxx.
dies est tutus ipso iure postea prestor. Bart.

¶ **Aduersus** Aduersus libertatem
minor non restituitur. nisi a principe ex ca. scilicet
ad certa dampna que maximum actore de dolo
sustinuit. h. d. ¶ Bartolus doctor.

Ceterum. ¶ **Sed et nomine**
Aduersus manumissionem competit acti-
ones in re pretii in seruitute dis-
tractis non datur ex delicto. h. d.

¶ **Et si minor.** Aduersus libertatem iam
competentem minor non restituitur. sed aduersus
competituram sit. h. d. ¶ Bartolus doctor.

¶ **Ex facto** Aduersus sententiam ipso iure
nullam minor non restituitur. sed res in pristinum
statum reducitur per iudicem competentem. h. d.
¶ No. quod suscepta tutelam quis non potest
recusare nisi in casibus istis et aliis additis in
glo. quia vide et signa ¶ Glo. no. quod licet causa
consulenda commisit iudex et eum dato consilio
eius officium expirauit consilium potest dari suc-
cessori. Et sic videtis quod imperator cum non
rescribit ei qui ipsum consulit sed successori eius.
¶ Op. quod ista non sit mala. nam licet non sit
contractum minoribus. est tamen cum eis litigatum.
ergo restituuntur. ut. l. cum pater. §. pomp.
s. e. ubi sufficit quicumque modo cum minore sit ges-
tum. So. quod hic dicitur non est contractum. subaudi
neque aliquid factum per quod debeat dari resto.
dat enim sententia excusatoria nulla ipso iure.
ut. C. si ex fal. all. l. j. glo. no. dat. No. ut
l. inuicem in prin. j. e. et ex hoc appet solutio
glo. hic parte. ¶ Dicitur hic quod princeps
debet interuenire. queritur ad quid. cum dicitur
ad restituendum in integrum. tunc dic ad recipiendum
de facto ipsum in administratione. sicut de facto re-
cessit. Et si dicatur quare hoc non fiat per se
principe suc sine iudex. Res. propter dignitatem

qua habebat quia erat capitis [illegible], pretor non
habebat iurisdictionem in eo. ideo princeps de intimate
nascitur. ut l. ii. ff. de in ius. uo.

Secundum. hic iuris consultus ex
ponit ultima uerba edicti. que dicit quod res eleret
et hoc intendit restitucio ex hoc edicto con-
ceditur. causa cognita, hoc est si est minor et lesus
sui facultate, secus si casu fortuitu. h. d.
quod nota. ❡ Op. ff. e. l. cum pretor. §. 1. et C.
si adu. sol. l. 1. ubi dicitur quod si res soluta minori
perit restituitur. So. intellige quando perit sui
facultate non casu fortuitu quod nota. quia
bona est lmitatio illarum l. et ista est via licet
alii aliter soluant. Et nota quod habes principaliter
probare in restitucione in integrum ❡ Sed queritur an
in libello sufficiat hoc exprimere generaliter. scilicet
minorem et lesum mea facultate in tali contractu
an habeat necesse exprimere quod deceptus fuit in hoc
quod si scivisset forte non fecisset. Videtur habetis
tex. in l. minor cum ingrat. q. q. c. Barto.

Item queritur ❡ Si sunt duo pri-
uilegiati pari priuilegio preferetur ille qui certat
de dampno uitando sed si uterque certat de lucro
est potior causa rei. Sed si sint priuilegiati dis-
pari priuilegio, priuilegium potencius preualet.
h. d. cum l. se. ❡ No. quod dixi in similis s.
an priuilegiatus possit uti priuilegio contra
alium priuilegiatum de quo non [illegible] quas
actiones. C. de sacrosanc. ec. et ibi per doc-
tores tex. hic est melior quam alibi ❡ Op. glo
et vi. quod minor numquam restituatur adversus mi-
norem. Aut enim ille contra quem petit resto
est locupletior et tunc denegatur. ut l. ii. ab. iii.
l. comodum, et sic resto non competit, aut non
est locupletior et restitucio denegatur. ut hic So.
dicit glo. pone eum locupletem. tunc restituitur
propter alia pacta et dilaciones appositas in contractu.
Item potest poni exemplum in quocumque alio contractu
preterquam in mutuo. ut si minor vendidit mi-
nori rem quam non expediebat vendere vel
alio modo cum eo contraxit. ❡ Quid glo. quid
si unus minor alium credidit esse minorem, tenete
dicit glo. et bene hoc non est aduertendum neque cu-
randum. Veritas enim aspicitur. quod necessarium in
l. minor xxv. an. et ex aspicitur. j. e. v. plane.
❡ Nota quod priuilegium etatis est potencius quam
priuilegium quod competit filio famil. per macc.
quod nota ❡ Bartolus doctor

Et apud. Nota quod priuilegium eta-
tis est potencius priuilegio volle-
iani. tamen non superat ipsum in tantum
in quantum superat henricum macedon. ut vi
detur hic, nam in illo non distinguitur. hic autem
distinguitur utrum reus principalis sit soluendo
uel non. ❡ Quid glo. utrum ista distinctio quam
ponitur in hac l. que distinguit an debitor
sit soluendo uel non, intelligitur si fuit sol-
uendo ab inicio. vel quando hic intelligit quando
desiit esse soluendo ex post facto, secus si
ab inicio. quia tunc mulier non tenetur ulterius quam
reus, quod glose nostre non placet. Dominus Ja.
bu. sustinebat opinionem hic. Nam hic non
queritur utrum ille qui non est soluendo
possit dare fideiussorem uel non, sed queritur
an per intercessionem mulieris minor sit le-
sus uel non, ita quod restituatur adversus eam.
ut non possit opponi auxilium uelleiani. Sed
eo casu quando ab inicio non erat soluendo.
debitor minor non leditur per intercessionem
mulieris, ideo mulier potest apponere exceptionem
uelleiani. Ergo credo glo. melius dicere.
Nam quando debitor ab inicio non est soluendo.
tunc creditor desiderat fideiussorem per cautela.
Non enim contraheret cum illo simpliciter debitore
vt. j. l. pe. et l. quod cum. qui sat. co. ideo
per intercessionem mulieris decipitur, et sic
minor iuuatur contra eam ut non possit ponere
exceptionem uelleiani ❡ Barto. le. doc.

In causae cognitione minor restituitur
non autem eius fideiussor. Item
restituitur adversus principalem
creditorem et adversus fideiussorem nomine
mandati agentem. h. d. ❡ Op. glo. de
l. cum principal. j. de re. iur. et so. ut
in glo. in j. l. in j. §. sed utrum. ff. e. et l. ii.
C. de fideiuss. min. Bartolus.

Iustinia. prosequitur eandem materiam
et declarat aliquam precedenciam, non autem
posuit nouum casum. Bartolus.

Causa cum cognita. In
hiis que fiunt causa cognita requiritur quod
pars sit presens vel per contumaciam absens.
h. d. ❡ No. quod dixi in similis ❡ Se-
quitur utrum in causa restitucionis in integrum
possit perueniri ad diffinitiuam sentenciam lite
non contestata, tex. videtur hic quod sic, de quo
plene per doc. C. si ut se ab. et ab hr.
absti, aut. si amus. et ibi per Cy. in ultima
questione ❡ Item queritur utrum in causa restitucionis
in integrum debeat dari libellus, de quo
est tex. in c. si. ex. de offi. uicarii. ubi distinguitur
aut petitur principaliter aut incidenter. Bart.

Interdum In integrum restitucio
est scripta in rem et non datur in subsidium
contra eum ad quem res peruenit licet cum
minore non contraxit. h. d. cum duabus sequen-
tibus ❡ Nota quarto quod ista restitucio
est in rem scripta, non tamen simpliciter datur contra
tercium possessorem sed cum distinctione. Nota
quod quando possessor tercius ignorauit, debet
precedere discussio prioris contrahentis ❡ No.
distinctiones que hic ponuntur ❡ Queritur
in practica qualiter agatur contra istum tercium
possessorem. Dicit Guilielmus ponit hic duos
modos, quod in integrum restitucio directe
proponatur contra istum tercium possessorem.
ibi dum dicit, et hoc cognitione pretoria

Secundo modo ut petatur restitucio contra primum
emptorem, et postea rescisso contractu in
hoc iudicio tunc agetur rei vendicatione contra
possessorem, et hoc est quod dicit tex. vel
rescissa alienatione dato in rem iudicio
secundum tibi aditendum est quod habet ultimo
casum tum restitucio postulatur contra primum
emptorem deinde ceteri possessori quia eius interest
ita dicit glo. l. cum minor ff. l. j. ti. ij. facit
B. [illegible] ff. cum dicit pupillis vel ceteris
adversariis hoc est omnibus quibus interest
ut B. de adopt. l. [illegible] ita dicimus et non in l.
cum minor ff. l. j. ti. ij. Barto. de le.

Intransce. Auxilium extraordina-
rium in subsidium introductum non
concurrit cum ordinario h. d. No.
quod dixi in summario. Secundo no. quod quando
dolus dat causam contractui bone fidei con-
tractus est ipso iure nullus, dixi plene in l.
elegantem in prin. B. ti. j. Op. l. pre. ff.
So. ut ibi statim dicam. Circa prin. istius
quid glo. utrum in integrum restitucio sit actio
vel officium. Marsil. dicebat quod est actio
per istum tex. ibi alia actio. et B. e. l. in causa
ff. interdum. Contrarium est indicatis per l. si
minor ff. si. j. c. Secundo prout que sunt
ex doctrina quam dedi in l. j. j. de condi-
ex l. quia [illegible] l. dicuntur adiudicare tunc
dicitur officium iudicis non actio ut l. j. in
prin. j. de coll. do. et l. iiij. j. de ali. et ci.
le. et C. de colla. l. si soror. et ibi nota.
Ita in proposito ubi eodem dicit que res est
adiudicanda, et sic ad iudicem restituitur. ergo etc.

Quarit glo. utrum restitucio in integrum com-
petat ei qui tutus est ope exceptionis.
Glo. dicit quod sic. et idem tenet j. ff. pre.
per l. si minor ff. minoris j. c. [illegible] secus
sit in actione de dolo ut B. ti. j. l. j. ff. aut
prior. Item queritur, dicit glo. hic quod quando
dolus dat causam contractui beneficiali contractus
est ipso iure nullus, quia si deceptus vult
agere ex eo contractu dico quod potest ut l. ele-
gantem in prin. B. ti. j. Sed quid si de-
ceptus agit numquid decipiens potest agere
glo. dicit quod non, quia non per l. si tempore.
ff. Item si emptor. de [illegible] emp. quod non.
Ergo puto contrarium, nam agendo videtur approbare
contractum et sic dolus purgatur. ut l. ij.
C. quod me. ca. et l. plac. j. de condi.
ob tu. ca. Non obstat ff. Item si emptor.
quia ibi erat defectus ex parte rei vendite,
quia erat inalienabilis, hic ex parte consensus
dicto potest purgari ut dixi in l. elegantem
in prin. B. ti. j. Item queritur quando contractus
est ipso iure nullus utrum statim teneat ex
parte decepti, glo. tenet quod statim contractus
tenet. in l. elegantem in prin. B. ti. j. et illa
videtur verior per l. quas attat. Ulti-
mo circa hunc prin. utrum officium iudicis
concurrat cum ipso auxilio ordinario, glo.
tetigit in l. j. C. per hanc. j. de rei ven-
dic.

et ego plene in l. impuniati j. de op. no.
nunciatione. Bartolus doc.

Pomp. Condictio indebiti vel fine ca.
restitucionem non impedit. h. d. secundum unam lec-
vel eam impedit secundum aliam. Op. de prin.
huius legis. ad istum ff. so. dicit quidam quod
ibi loquitur quando est ipso iure tutus. tunc non
esset restitucione, secus si per viam actionis ut
hic, et ita videtur hic velle iur. consultus. Sed
istud videtur contra prin. huius l. cum dicit forte alia accederet
et j. e. l. cum mandata, huius timore dicit So. quod
hic vel secundum illius corrigit precedentia quasi
dicat non est verum quod competat in integrum restitucio
quia habet locum alia actio ordinaria. Sed contra
So. op. de l. ult. C. de fideius. min. glo. sol.
primo quod illa l. potest intelligi quando dolus incidit
in contractum. tunc contractus non est ipso iure nullus.
et succurritur minori per actionem ex eo contractu,
fideiussori vero non potest succurri per actionem ex
eo contractu. quia ipse non emit vel vendidit.
Unde iuste est quod sibi succurratur per restitucionem in inte.
Nota secundo quod fideiussor restituitur ex persona
minoris licet ipse minor non restituitur quia cum
iure est tutus. Sed contra hoc op. quia
fideiussor habet regressum contra minorem ut ibi
cedat actionem. ergo et fideiussor denegabitur
restitucio. So. Regula posita in prin. procedit
quando competit contra eundem, secus si contra diversos
ut l. etiam C. si tu. vel cur. intue. et dicam in
l. cum mandato j. e. Secundo non potest intelli-
gi ista l. quod loquatur quando dolus dedit causam
contractui et secuta est tradicio. unde minori suc-
curritur per actionem de dolo ut l. elegantem in
prin. B. ti. j. Istud non est verum, nam si dolus de-
dit causam contractui, minor ipso iure non tenetur,
ergo non potest actio de fideiussore. ut l. j. et
l. si fideiussor. ab. j. de fideius. Item op.
fideiussor habet exceptionem ergo non habet restitucionem.
So. exceptio non excludit istud auxilium,
Item op. de l. j. C. si adu. fis. So. ut in glo.
Item op. de l. cum huius j. e. So. ut ibi dicam.
Concluditur ergo ex predictis quod istud aux-
ilium non concurrit cum condictione indebiti vel
sine ca. quod videtur contra istum tex. et non puto sic
dicendum. per condictionem indebiti vel sine causa
agitur ut quis cogatur liberare ab obligatione
qua ipse recepat per in integrum restitucionem agitur
ut iudex ipse rescindat, et sic competat ad
diversa inito potest concurrere. Vel dic quod non con-
currit cum alia actione sed speciali sed cum generali.
sic. sed condictio indebiti vel sine ca. est generalis
non potest cum eo concurrere sicut actio de dolo. ut
no. in l. elegantem in prin. et l. si legatarius.
B. ti. j. ergo etc. Bartolus doctor

Item Pomp. Iste ff. continuatur ad
superiora. non egeo summario Intellige du-
ablit et non sit deceptio ultra dimidium iusti
pre. Bartolus legum doctor.

Nec videndum. Cum habet metum et impetu
imperium. potest in integrum restitui, et contra sua

ſniam minor iudex no pt reſtituē q ſniaz maioris. h. d. Op. de. l. ea que. ff. magiſtrat. l. ad municip. Uo. q hic dr alij magiſtratus intellige de magiſtratib iuriſdictionē habentib mer. z mixtū imperiū. ſecus i alijs magiſtratib et defenſorib ciuitatū. qui no pnt i integrū reſtituē. vide glo. iſtud qd dr de defenſorib ciuitatū. e hodie imutatū p ytalia. qm inte ſut ciuitates q hnt immunitatē. z mer. z mixtū imperiū. ex gſtitucōe ffederici imperatoris. alie ex uſurpacōne. vt no in aut. de defen. ciui. ff. conſiderandū i ſi. glo. magne. Op. C. ubi z apud que. l. finali. ubi dicit. q i integr reſtitucōe petat iur. magiſtrat. Glo. ponit du ſolonē. illa tenet q iura ſint hodie correcta ſiue imutata. q quilz magiſtratus poſſit hodie reſtituē fraude minor. Op. ulterius q no ſe allatur turpitudo uel iniquitas ſnie p appll. ymo fiut noue plones vt. l. eos. C. de app. et. l. i. j. de app. Uideo q ſemp allatur iniquitas ſnie. no ti iniqtas iudicis. et intelligat ſniam iniquā ſm ueritatē lz ſit equa ſ acta pmi. Item hc intellige i ſnia diffinitiua. In interlocutoria ſemp dz interpellari ab iniquitate iudicis. vt. ſ. ex. ci. et in. l. aut pretor. ſ. pmittit. ſ. e. Op. q minor magiſtrat reſtituit aduſus maiorē. vt. l. ij. C. ſi adu. rem iudi. So. ibi ponit nomē preſidis pquolz hnte iur. dicoz. Bart.

Minor. Si aūt. aduſus ſniaz principis no admittit qs ad petendam reſtōm. niſi exca admiſſe allegacōis vel ſupplicacōis aduſtati. Item ſolus princeps reſtituit aduſus ſniaz ſuā z ſui delegati. h. d. Ex iſto tex. nota mirabile q in libello reſtitucōis i integr ſuffiat q quis dicat ſe minorē z leſū ſui facultate. nec ē nece q exprimat particulariter tam leſionis ſeu articulm i q fuit leſus vt. l. nec. ff. facienḋ. ſ. e. z. l. q ſi minor. ff. no ſſ. j. e. fallit tn petit reſtitucō aduſus ſniaz principis quia tuc libellus dz particulariter ſeu articulaīt gtinē cauſā i qua fuit leſio ſeu decepcō. vn i alijs cauſs qm i cauſs p principe cognitis. vn q generalit admittat. vt hic. qd dī no. Item no q ſi allegacō uel appllacō eſt admiſſa. minor pt reſtitui. no ſolū ante ſniam vt. l. minor. ff. j. e. ſz ecia poſt ſniaz ut hic. qd no ideo quia ſnia leſit minorē. fuit em iuſta cū ſm acitata. ſed io petit gtra ſniaz reſtitui. qa allegacōes admiſit ut hic. qd no. Hos gº quar dz de narrari hic in libello reſtitutorio. z quali aūt libellus dicat gclude cū petit reſtō aduſus ſniaz dixi i. l. diuus. ſ. de inte. reſti. Bartolus doctor.

Sz et pro leſione. No q lz i una

ca no liceat tercio gpuocaē. tn pt peti poſt duas ſnias i integr reſtitucō. Op. qm ſnia ē lata p ſupplicacōne aduſarii. ē ipo iur. nlla gſtituit. vt. l. i. C. de aduo. diu. iudi. Glo. dat plēs ſoluciones. dic q ibi loquit qm aduſarius fuit corruptus pecunia. Qn aut ſeduct. ſnia ē aliqua. z egſt reſtōne. Op. q delegatus ecia poſſit reſtituere aduſus ſuā ſniam vt. l. aduſus. C. ſi adu. rem iudi. So. dt glo. gcedo q ſolus princeps reſtituit vel delegatus ab eo. Alij dic. gtra. quos Cy. refert. i gſris. ſz dm glo. placet magis hodie p. l. fi. C. ubi z apud que. Bartolus.

Non ſolū. Reſtitucō tnſit ad hedem z ſiquidē ē hes minor no currit tempus reſtōnis. niſi finita minori etate. h. d. cu. l. ſeqnti. Bartolus doctor.

Interdum. Continuata ē. ſ. ſ. ſ. ſ. a ſ. p. eo. Op. q reſtō i integr no tnſeat ad hedem qa beneficiū pſonale eſt. vt. l. pſonale. j. ſo. ma. ſo. dy dr i. e. beneficiū pſonale ex de re. iur. li. vi. q ca reſtōnis non eſt principalit favor pſone ſz decepcō ſiue leſio. io tnſit ad hedē. vide qd dixi i. l. no ſolū. ſ. de inte. reſti. z. j. ſo. ma. l. qua pſonale. Ho. op. q no dz ee melioris condicōnis hes qm defūctus. vt. l. no dz. j. de re. iur. hic dr gtrarium quare male. So. illud ē vm i q q hes inituit iur. hereditario. ſz hic hes ex ſua pſona quia minor no quia hes gſequit ſibi ut tempus currat. Diſtingue gº quia qnqz maior ſuccedit minori. qnqz minor minori. qnqz minor maiori. q caſus oms ponit hic i tex. dic ut in gloza. Qn ed qd tempus dat ad petendā reſtōm i integr. tex. vbi hic dicit q annus utilis. Glo. diſtinguit hic nobili. aut minor leditur i tpe. z tuc ſiquidē tpe ē maius quadriennio habit quadriennium ſi minus. tantū tempus habit qntū ē illud i quo leſus ē. aut ledit i gtitu uel qi. z tuc ſemp hz quadriennium. Iſtud qd hic dr. intellige ad petendam ſeu inchoandū i integr reſtōm non ad ea finienda vt hiis no i. l. diuus et. l. ult. de inte. reſti. dicemus in. l. ab hoſtib. ff. ſz qd ſemp. l. ti. ij. Ulterius quero utr iſtud tempus qd datur ad petendā reſtōm currat minori ipo iur. ſz reſtituat. an uo no currat durante minori etate. Sup hac queſtiōne ſtrinē tota glo. magna hic poita. finalit. concludat q ipo iur. no currat. z hc ſatis innuit iſte tex. Eſt em abſurdū q quis petit reſtitucōnem ad petendā reſtitucōnem. Bartolus doctor.

Papinianus exuli. Absentis ex causa necessaria tamen non restituitur si potuit patrem diminutione non sentit. h. d. Nota quod dixi in simili de quo plene dixi in l. fi. de in inte. resti. Item no. quod in hijs questionibus separatis de uno ad aliud non infertur ut hic. ibi quid est dicendum et l. pretet. ff. de calump. Item no. quod duobus casibus in quadam questione disputata dicit quod hic est casus quod exulanti non datur concedi facultas veniendi eo casu quo potest comparere per procuratorem. tamen cum Ulpianus reprehendat pap. in eo quod obmisit illum casum vel presides ubi dat. Non est verisimile quod obmisit illum casum de petenda facultate quia tunc mandet in eo quod in alio reprehendit. Sed quando non potest comparere per procuratorem tunc bene datur ei facultas. ut l. ff qui reus. et ibi no. per glo. et ibi plene dixi. l. de publ. iudi. Bartolus

Si quis cum illius contestationem non potest postea defendi. h. d. No. quod in causa restitutionis in integrum contestatur lis quod intelligitur quando agitur contra certum adversarium. alias secus. Et facit si quis. C. si ut se ab he. absti. Item hic est vera quod principaliter super restitutione lis contestatur secus quando incidenter. ut ex. de offi. iudi. ord. fi. li. vi. Bartolus doctor.

In integrum. hic iure consultus licet initio pertractaverit aliquas questiones usque in fine et hic itendit cum minor restituto adversus aditionem gesta per eum non restituuntur. Item eo restituto adversus repudiationem gestam per curatorem bonorum non irritantur. h. d. Op. de l. ii et iii. C. de cond. indi. Sol. non repetitur a minore sed alegationis fit ut ibi. Queritur si per minorem non sunt restituenda soluta per eum. queritur an per alium possit repetantur. dic ut in glo. Barto.

Quin mandato In hijs que minor facit ut pater non restituatur ad commodum domini Item ubi alia actio competit et contra alium denegatur restitutio nisi ille alius existet non solvendo. h. d. Op. de l. iii. §. sed utilitate. ff. e. Glo. ponit hic multas so. dicens hic fateor quod restituitur minori in quantum ipse est obligatus non autem restituitur maior qui mandavit vel iussit. vel alt. l. contra loquitur quando minor se obligavit iussu patris hic no. quando iussu patris vel mandato non obligavit se sed pretium minto sibi non est necessaria restitutio. Op. de l. eadem et l. eod. C. si tu vel cu. nitue. ubi auxilium ordinarium competens contra minorem non impedit restitutionem contra alium. So. dicit glo.

ibi loquitur de auxilio quod competit contra tutorem qui ex necessitate contraxit. hic competit contra procuratorem qui mandatum sponte suscepit. qui non est dignus tanto favore quanto dignus est tutor. Contra hoc op. de l. in causae. §. fi. ff. e. et quod ibi tetigi super glo. So. ibi auxilium ordinarium quod competit contra minorem ut cedat fideiussori actione non excludit extraordinarium. sed beneficium restitutionis in integrum et hic favore minoris. sicut ff. de pre. favore tutore. Bart.

Quod si minor. Et si minor aliena negotia gessit absque mandato potest restitui. alias sibi actio denegatur nisi in integrum restitutionem cedere sit paratus. h. d. No. quod officium iudicis per quod petitur in integrum restitutio potest cedi. simile. l. de admi. tu. ii. l. si minor. Bartolus legum doctor.

Non semper. Glo. format duo contraria. so. ut in casu gesta cum minoribus restituuntur. si equitas suadeat quod est quando sua facilitate minor decipitur. h. d. Bartolus doc.

Utcumque. Ad hereditate repudiata minor restituitur in integrum. secus rebus distractis per substitutum. h. d. No. pulcram distinctionem aut bona sunt distracta aut non. Op. C. de repu. he. l. fi. Glo. dat hic plures solutiones. inter alias ponit unam quod contrarie. hic bona sunt vendita seu distracta per substitutum. ibi per creditores. vel differentia potest esse quod substitutus vendidit nomine suo et suum negotium gerebat. creditores non vendebant nomine hereditatis tamquam curatores dati bonis. ut l. ii. de cura. bo. da. immo quandocumque heres supervenit audiretur. vel creditores vendebant nomine eius ad quem hereditas pertinet. Bartolus

Si servus In integrum restitutio datur contra patrem vel dominum cum adiectione de peculio vel de in rem verso. Item de dolo datur noxalis. h. d. Nota ex glo. hic posita super verbo condempnabitur. quod contra filium famil. non potest fieri executio. Item nota in l. in. §. sed utilitate. quod ibi reprobavi et contrarium determinavi. Nota distinctionem. quod servus vel datur pro noxa vel verberatur. Queritur glo. tamen eius clare dicit glo. quod dominus non minoris. Dominus Ja. bu. dicebat contrarium quod prius minoris non in actionibus noxalibus est ut pecunia non soluta succedat datio pro noxa. ut l. in lege. §. dote. ff. de re iudi. Tu dic ut dixi plenius in l. sed si unius. §. cum servus. ff. de iniur. Bartolus legum doc.

Restitutio autem Prestationem dicit reponitur in pristinum statum preter ea ex quibus minor ledetur. h. d. No. quod restitutus est in pristinum statum repositus. Nota quod magis favendum est ei qui certat de evolutione. ut ff. l. pre. mil. et tex. dicit expresse in l. cum postulassem. in fi. ff. de damp. infec. Circa hac l. queritur hic dicit si pecuniam soluit per dictum.

quod si soluit non perditurum et ei perdidit In
hac sunt opi. inter plat. ex una parte et
glo. ex alia nam plat. faciebat differentiam
inter mutuantem et soluentem. al' quod glo. ita
reprobat et bene quia illa est differentia in effectu
licet sit magis stricta in uno quam in alia. et ul-
timo non intellexi l. ii. quam recitat non dat.
quia est non quam 1ª l. uobis intellexi licet Bart.

Exceptio edicti hec restitutio petitur per-
fectam iudicibus non inter aliis. h. d. fiat
contra mar. tres que dicebat in l. in causa. § c.
Bartolus legum doctor excellens

Illud Si minor soluit indebitum per-
sonam interdum fieri locum repetitionis
h. d. de hoc dixi plene in l. inte(...)
ff. de con. inde. Bartolus doctor

Si talis restitutionem de quibus petere
potest vel procuratorem habet spetiale mandatum
de quo si dubitetur cum cautione de rato admit-
titur. h. d. Nota quod hic est unus de casibus
in quibus requiritur speciale mandatum. Secundo
nota quod sicut ubi est dubium de mandato generali
admittitur procurator cum cautione de rato ita ubi est
dubium de ~~rato~~ mandato spetiali. Circa l.
ista quero primo quando intelligatur spetiale man-
datum hic. utrum sufficiat quod dicatur in instrumento
procuratorius et ad petendum restitutionem in integrum. Dic.
dicitur quod non. sed debet dici ad petendum restitutionem
in integrum in tali causa. ut l. siquis in tantam. § sed
utrum. ff. de acquir. her. Doc. tangunt etiam C.
de procura. in. in mte. re. non agi. pa. l. i. pte
dixi in l. filius famil. ff. de do. cau. mor. Secundo
quero utrum hoc quod dicitur sit uerum siue petatur
in integrum restitutio principaliter siue incidenter
communis ut in vi. ex de in integrum resti. c. sufata.
tamen mittit hac l. quando restitutio principaliter postu-
latur. sed si petatur incidenter super aliquo
articulo admisso in causa. tunc non requiritur spetiale
mandatum. unde eo ipso ipsum facit procuratorem ad
causam ut cum facere ad ea que pertinent ad causam
tam. ut l. ad rem. et l. ad legatum. § de procur.
ego de hoc dixi in l. cum procur. tam. pn. ff. de
no. op. nunc. Bartolus doctor

Exuis procurator eius quem petit
restitutionem sustinet partes rei. id est tamquam in-
dicatum solui. h. d. Bartolus doctor.

Patri pro filio In casibus in
quibus requiritur spetiale mandatum
admittitur coniuncta persona si preten-
dit ad eum interesse. al' secus. h. d. quia l.
ista quia forte istud primum non est alibi.
Nota primo quod dixi in summario. Secundo no.
casum quod admittitur talis persona quando
quis dicit ego ago tamquam coniuncta per-
sona et proprium interesse suo. facit § de procur. l.
licet in pri. et quod no. in l. iii. generali. §.
si procurator. § de pac. ubi agitur quis de re
publica et proprio interesse suo. Tertio nota

quod licet alias coniuncta persona non admittatur pro
coniuncta contra eius voluntatem sed per ut l.
sed hec imperi. § de procur. tamen quando licet cognatio
coniuncta persona et proprio interesse admittitur
etiam eo inuito. casus est ibi licet filius re-
stitui nolit concordantiam est in glossa.
Quarto no. quod ubi requiritur man-
datum spetiale hominis non sufficit generale man-
datum legis. ut hic. Nam potestas agendi
data coniuncte persone a lege non ualet ubi
requiritur speciale mandatum. No. etiam
ex hac l. quod coniuncta persona potest agere pro
minore in casibus in quibus non requiritur
spetiale mandatum ut hic a contrario sensu glo.
ponit hoc ff. de admi. tu. l. tutores. qui
post. et de. in l. exigendi. C. de procur.
Ultimo no. quod in casibus in quibus requiritur
spetiale mandatum admittitur coniuncta per-
sona pro eo qui esset minor et prodigus. secus
si minor tamen vel prodigus tamen. ut hic in
fi. quod non ibi aut eius res. glo. tamen dicit
quod isto casu admittetur aut curatores
furiosi. quod non placet. nam cum sit minor
non datur sibi curator ut furioso
sed ut minori. ut l. qui licet. § ii. de tutel.
Op. de l. in. § sed utrum. § c. Glo.
ponit plures sol. tene primam vel secundam
Item op. ex glo. in vi. quod ubi requiritur
spetiale mandatum coniuncta persona admit-
titur ut in c. nulli. ex. de prescrip. cogita
bitis Bartolus legum doctor

Si per tantam minor aduersus cre-
ditorem qui mutuauit restituitur si pecuniam
dissipauit vel ex ea debitorem non ydo-
neum acquisiuit vel prodium emit pre-
tio tali quo casu restituet minor qua-
tenus est locupletior. h. d. No. ex pri.
modum formandi quando minor petit restitutionem
aduersus obligationem quia iudex debet
denegare creditori actionem. No. istu
§. ex quo apparet quod minor recuperat pe-
cuniam cum usu et fructibus perceptis. et
qui percipi potuerunt quod est nota. quia
emptor licet titulum. Bartolus.

Si in minor etiam maior restituitur
aduersus ipsum debitorem fideiussores et
correos si aliquem liberauit acceptilatione. h. d.

Aduersus restitutio datur contra
contra eos qui de dolo non conueniuntur
excepto patre et patrono. h. d. Bartol.

Cum minor restituta
actione tutele non restituitur
contraria. h. d. Op. de l. i. et ii.
C. si aduer. tutor. ac. Sol. dic quidam dicunt
aliud in forma. aliud in transactione. quod
non est uerum. ut l. i. pr. § i. Dic ergo
quod hic cause sunt diuerse et non con-
tingentes nam tutor liberauit pupillum

Gua
Qua
Gua
q.
q.
Gua
Gua
Gua
Gua
op
op
Gua
Gua
Gua
op

Sum a

pro contractu, pupillus liberavit tutorem creditus sibi satis fieri. Bartolus

Etiam. Etiam ubi intervenit patris auctoritas minor restituitur. h. d. Op. b. c. l. ff. si vin. So. hic filius restituitur ꝑ obligatione sua non ad commodum patris. Bartolus.

Ex causa. Si per restitutionem unum capitulum sine rescinditur, certa sententia permanet si illi non sunt connexa, al. secus. h. d. qd. no. et sic videtis quod sententia pro parte valet et pro parte non, contra l. si ex nullis. h. de l. in hoc iudicio. So. ibi loquitur in connexis hic in disiunctis. Unde tot videntur sententie quot sunt capitula. Quo que dicantur negotia seu capitula connexa et que separata, dic ut in glosa que clara est. Bartolus de.

Si ab hereditate. Restitutio gessa non citatis his quorum interest eorum preiudicium nichil valet. hac d.

Si filius. Per unum actum contrarium in quibus remittitur in integrum restitutionem. Item ille actus qui tollet illud ad quod petitur restitutio tollet et restitutionem. h. d. Op. glo. ubi maius. Primo quod emancipatus potest dicere nullum, ut C. de li. pre. l. fi. et aut non licet. So. quidam sentiunt quod est hodie mutatum tu dic ut dicit glo. in aut. de he. et fat. ff. ex heredatis. videlicet quod si emancipatus est preteritus sit tamen dicat nullum sicut tamen tunc veniret hodie per contra tabulas. sic aliqua hodie in nichilo est mutatum nisi in persona ut dixi plene in aut. ex causa. Secundo op. quia cum sibi fuit relictum legatum debeat agere ad supplementum ut l. omnimodo C. de inoffi. te. et in aut. de ten. et se. ff. l. Glo. facit contrarium quia dicit quod eam illud est correctum quia dicit relinqui iure institutionis. ut ff. aliud quoque capitulum in mortem ut tum de app. cog. Vel dicatis dicit glo. illud in querela secus in contra tabulas. ut inue. ff. aliud quoque capitulum. Unde sicut aut ex causa, non licet latum in filio emancipato pretermisso tum competit contra tabulas tum dicit aliud in querela et ceterum, et sic immutatur ex causa non hoc latum in pretermissione emancipati. Aut et in no. C. de bo. po. contra ta. l. i. et illa verior, quod dic ut plene dixi in aut. ex causa, et ibi etiam tangitur. Item op. et videtur quod hec precipue ipse non currunt. ut l. fi. C. in qui. ca. in inte. resti. non est necesse. So. concedo quod ista tempora hodie non currit ipso iure. Bartolus

Si mulier. Minore restituto ad usus aditionis liberatus et salutationes creditoribus fiere non re-

Sum a
ꝰ

ꝰ
op 5
q° 5
Sum a
Sum a
op 5 z.
op 5
op
Sum a

sciudimentur. hac dicit Bartolus etc.

Sum a
ꝰ

Minor xxv. Etatis ex aspectu iudicis probatur. et pronunciatio ex aspectu non prodest eis qui sciebant contrarium, sed ignorantes et pronunciationi acquiescentes excusat. Nota quod minor etas probatur ex aspectu iudicis, et sic videtis iudicem iudicare secundum conscientiam suam quia licet ut videtis de hac re an minor etas probatur ex aspectu alterius quam iudicis dicam plene in l. de etate. l. e. Secundo no. quod pronunciatio super etate excusat debitores solventes et ignorantes, et ex hoc apparet quod talis pronunciatio non facit plenam probationem, quia potest probari contrarium ab eo qui scit, de quo dixi plene in dicta l. de etate. Item op. quod solventes non sint excusati nec pronunciatio prosit eis nisi ipsi allegent ipsum esse minorem. ut B. c. l. si tutor. ff. permittitur. So. aut iudex nichil de etate pronunciat sed solum precepit quod pecunia solvatur et tunc solventes tandem excusantur si allegaverunt minorem etatem ut ibi aut iudex de etate pronunciat ut hic et tunc non requiritur quod quis allegat eum esse minorem quia probat venire contra sententiam contra quam venire non tenetur. ut dicta l. aut si tutor. ff. permittitur. inloquitur hic. Tertio no. quod pronunciatio que sit per aspectum excusat ignorantes non autem scientes. Sequitur hec quod hec pronunciatio etatis ex aspectu non facit preiudicium ei qui dicit se scire quod contrarium est veritas. potius si probaverit. sed in hoc solum preiudicat quod transfert onus probandi, videbitis in l. de etate. l. e. Op. insti. qui. mo. tu. fi. in prima. So. loquitur de alio aspectu quam hic. Item op. quod minor contra curatores non possit allegare suum dolum ut l. si duo. ff. de dolo. So. dicit glo. intellige quod hic minores non erant in dolo. vel si erant in dolo non adversus tutores sed adversus alios. Vel dicatis quod hic minor non fundabat intentionem suam de dolo quia tunc non licet ei allegare suam turpitudinem, sed agebat contra curatores utili actione negotiorum gestorum ex illo quod contractu, et si tutor excipiat de dolo minor replicet de facto curatorum, ideo quod facit quod dixi in l. alias. l. de mi. mi. Item op. quod decretum iudicis non tollat restitutionem in integrum ut l. tutor in pri. l. c. So. ibi super decreto super alienatione permittenda, hic de decreto super etate, hec ita. Ultimo quero quid in dubio. utrum curatores presumantur scivisse vel ignorasse etatem minoris, aut erant curatores et consanguinei et presumuntur scivisse ut l. de tutela C. de inte. resti. et l. actum Unde tangitur, vel erant curatores tantum et non presumuntur scivisse ut ibi.

Si minor. Minor per restitutionem remittitur omnis immissionis sic pater restitutione legatum quod accepit. h. d. Bartolus

op
op 5
op 5
op
q°
Sum a

Si minor filiofa(milias). Quer(itur) duos minores melior e(st) conditio quere(n)tis si uterq(ue) certat de damno vitan(do), secus si alter certat de lucro. h(oc) d(icit). No(ta) q(uod) an quis sit locupletior inspicit(ur) temp(us) litis contestate. Un(de) si alumnus pecuniam perdi(dit) et postea eam recuperavit tenet(ur). Sed in(tendit) hoc quer(itur) quid ergo si tempore litis contesta(te) habebat pecuniam pendente iudicio vel etiam post s(ente)ntiam perdidit. Doc(tores) dicunt q(uod) po(t)erit petere restitutionem in integrum q(ui)a ex nova causa, ut C. si se i(n) m(ino)re resti(tutione) po(stulaverit) l. ii. et iiii. et h(oc) p(ro)pte(r) p(er)dit(ionem). C. de m(inore) resti(tutione) p(ost) quinquen(nium) l. i. Quer(it) glo(sa) quid si f(ilius) q(ui) accepit mutuum in ludo perdidit et eam recupera(vit) an videat(ur) locupletior, tenet glo(sa) q(uod) vi(detur) datur l(ic)et ex nova causa q(uod) quo fuit optime. ff. de dona(tione) int(er) vir(um) et ux(orem) l. quia ergo. Doc(tores) ulterius distinguunt aut recuperavit in eodem ludo in continenti, aut postea ex intervallo. Primo casu videtur non amisisse, s(ecund)o casu procedit glo(sa) ar(gumentum) l. quibus de iure dot(ium) et l. plerique ff. de ritu nup(tiarum) et hoc satis placet.

[Mi]nores eo ipso q(uod) minor compromit(tit) videtur lesus. h(oc) d(icit). Q(uo)d non invenitur. Quo de ratione dicit glo(sa) q(uod) a s(ente)ntia arbitri non p(otes)t appellari ut l. i. de arbi(tris). Un(de) compromittendo p(er)dit beneficium appellandi q(uo)d est non consultum ad ea que dixi in l. nam postea ff. si minor. ff. de min(oribus). Et istud intelligo v(er)um in compromisso facto in arbitrum, secus si fuit in arbitratorem, tunc enim non eo ipso minor leditur. P(otes)t enim esse q(uod) eius interest quia forte ha(bet) causam dubiam sicut interest eius quamquam q(uod) iuramentum feratur ut l. tutor ff. de min(oribus). Un(de) si peteret restitutionem haberet necesse probare aliud, nam ex solo compromisso arbitratoris non leditur. Sed item predicta fallunt tex(tus) q(ui) dicit in iudice compromittit, quia in iudice non p(otes)t compromitti nisi ut in arbitratorem ut l. si in servum ff. de arbi(tris). Se(cun)do intellige in iudice i(d est) in arbitratorem tamquam in iudicem, q(ua)n(do) ad instar iudicis ut l. i. ff. de arbi(tris). Bartol(us).

Si circumventionem propter interesse affectionis minor restituitur. h(oc) d(icit). Bartolus legum doctor excellens.

Minor. Minor restituitur ut ad omissam allegationem seu probationem iterum admittat(ur). h(oc) d(icit). et est notabilis l. Antequam intrem glo(sam) facialiter q(uod) s(tatu)tis cautum est istis advocati minoris, quia minor non litigat p(er) p(ro)curatorem que constituit cum sacramento vel p(er) se ipsum cum iuramento, quia per iuramentum p(er)deret beneficium. h(oc) d(icit) l. ut aut(em) sacramenta. Sed ipse litigat cum auctore curatoris ut habeat beneficium istius l. et toto ti(tulo). Quo ex(em)p(lu)m in l. ista glo(sa) ponit cum minor obmisit opponere aliquam exceptionem dilatoriam vel peremptoriam ut C. de proba(tionibus) vel excep(tionibus), et C. senten(tiam) rescin(di) non pos(se) l. peremptoriam. Item glo(sa) intelligit sive in causa civili sive in criminali ut l. si maritus ff. p(ro)sequtiones de adult(eriis). Sec(un)do ponit ex(em)p(lu)m q(ua)n(do) minor obmisit producere testes et testes sunt publicati, nam maior non admitteretur ad novam probationem ut in aut(hentica) at qui semel de testi(bus), minor autem admittetur p(er) beneficium restitutionis. Contra h(oc) op(ponitur) q(uia) adversus dolum p(re)sumptum in futurum minor non restituit(ur) ut ff. l. p(ro)x(ima). Sed quare testium productio post publicationem non admitti(tur) est timor subornationis et sic est dolus p(re)sumptus in futurum, in quo minor non restituitur. Istam obiectionem tangit glo(sa) ff. l. si quis ex argentariis ff. si. B. de eden(do), examinavi latissime in l. i. ff. adversus ff. de op(eris) no(vi) nun(tiatione) et primo C. de in inte(grum) resti(tutione) c. audite. Glo(sa) po(nit) alius ex(em)p(lu)m q(ua)n(do) minor obmisit allegationem legum ut p(ro)pter hoc restituatur. q(uo)d est v(er)um, p(ro)pterquam si s(ente)ntia esset lata p(er) principem ut l. i. ff. i. B. c. Queres utrum ista restitutio in integrum postulabitur solempniter dato libello et causa cognita. Respon(deo) q(uod) non si petitur ante latam s(ente)ntiam, sed incidenter iudex ex officio suo restituit, ut in C. ult. ex de offi(cio) iudi(cis). Sed si petetur post latam s(ente)ntiam debet peti in integrum restitutio adversus s(ente)ntiam ut dicta l. minor ff. i. B. c. Bartolus doc(tor).

Auxilium. In actionibus competentibus advindicandis cessat in integrum restitutio. Item adversus dolum presumptum in futurum minor non restituitur. Item nec adversus verum dolum preteritum nisi ut pena minuatur. h(oc) d(icit). Nota ea que dixi tibi in s(imi)li casu. Nota tex(tum) qui ponit casum preceptum l. int. de adult(eriis) si(mi)li, i(n) melius quam alibi. Ultimo no(ta) tex(tum) hic in fi(ne) ibi et non sit etatis et c(etera) q(uod) frustra legis impetrat auxilium q(ui) committit in legem. Op(ponitur) l. ad l. int. ambi(tus) l. i. et ad sena(tus)consul(tum) turp(illianum) l. i. ff. accusat. Se(cun)do dicit glo(sa) non restituitur minor in exceptionibus penarum quas petit in necem alterius, sed bene restituitur ut ipse excuset(ur) ut in contrariis. Sed contra hoc op(ponitur) de hac l. si indebitum. Se(cun)do adversus dolum verum non restituitur ut hic et B. c. l. si ex causa ff. nunc videndum, sed adversus dolum p(re)sumptum bene restituitur ut in contrariis. Contra h(oc) op(ponitur) de hac l. tres. Res(pondeo) q(uo)d adversus dolum presumptum in futurum non restituitur ut hic, sed adversus dolum p(re)sumptum in preteritum restituitur ut no(ta) p(re)sumat(ur) ut no(ta) i. l. ubi ff. de eden(do). Cont(ra) predicta op(ponitur) de l. aut pretor in prin(cipio) et ff. sed hodie B. c. Se(cun)do si minor peteret conventionale vel restor

in integrum ad ipsam penam conuentionalem audiretur ut ibi / secus si petit restitutionem ad penam que imponitur per l. ut hic. ¶ Ciuili glosa hic loquitur de penis que exiguntur ad vindictam quod de pena dupli uel quadrupli in actione furti ui bonorum raptorum uel similium cum illa non competat ad vindictam. Quidam dicunt idem quidam dicunt contrarium / glosa non declarat. vide quod sit idem. primo per textum l. si tibi ff. quemadmodum de pac. et quod ibi non ¶ Secundo per textum hic quia l. in prin. ubi est regula in executionibus penarum non competere restitutionem. et quod l. dicit idemque rescriptum est in illatione admissi personalem regula non est generalis ¶ Venio ad quandam glosam magnam que est hic et dicit quod ista tempora non currunt minoribus ipso iure / unde non obstat C. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria l. fi. / huius tenoris est ista hec glosa magna / non examino dic ut in ea. ¶ Qualiter autem currant prescriptiones conuentionales dicta in l. preallegata. Qualiter currant prescriptiones legales dicta l. e. l. dicta. ¶ Queritur que dicuntur causa criminalia que criminalia / et quilibet unde glosa quod non hec ponit ¶ Nota istam glosam quam plenissime examinaui ff. de iureiurando l. non solum ff. si mandato tunc glosa in l. liber homo ff. ad l. aquil. et l. adita et l. fere et l. in omnibus ff. de re iudicata ff. de penis l. respiciendum ff. furti domestica ¶ Nota ex hac l. quod in istis criminalibus minor non restituitur aduersus confessionem factam in delicto ut ibi / si minor annis adulterium fateatur. ¶ Ista l. facit ad questionem statuti in ciuitate ista quod si quis non produxerit instrumentum testium cum insinuandi possit petere cassationem infra sextum mensem / non minor qui patitur petere cassationem testium quia non erat assignatum infra sex menses non petiit. vult petere restitutionem ut possit petere cassationem. numquid possit / hec l. est in contrarium quod non. quia in executionibus penarum etc. / non decimo non. quia pene dicte. Bar-

Emilius Si prescriptio conuentionalis incipiat cum defuncto maiore et finiat cum minore / cum fine spe restitutionis si cum minore aliquid gestum fuit uel aliquid interueniat ex quo causa maior restituitur. h. d. et diuiditur in quinque partes. primo ponit themata et questionem / secundo ponit opinionem pauli quam habebat cum similibus / tertio ponit sententiam imperatoris et una eius ratione / quarto ponit opinionis paulus finem / quinto ponuntur quedam alie rationes que mouerunt principem / prima ibi prouincia. tertia ibi imperator. quarta ibi dicebat. quinta ibi qua causam. ¶ Ut ergo iudices in consul. imperator paulus acquieuit sine dubio imperatoris non propter rationem quam fecit princeps / sed quia protestando denuntiauit uel recessisse a l. commissoria hoc est a pacto suo cum defuncto et fecisse nouum pactum cum herede ¶ Opponitur si per protestationem uel recessum a pacto l. commissorie / secundo uidetur quod ista mulier seu pupilla debitrix contra possit afferre ne sit opus restitutione. ut l. post diem ff. de l. commiss. / huius tenoris sunt hic in glosa due lectiones principales / una quod non possit esse tuta iure communi / alia quod possit esse tuta iure communi / et quelibet est notabilis / secundum primam uidetur ad l. post diem quod illud est uerum quod uel recedat a primo pacto si illud quod postea petiit habuit cum effectu. quod hic non fecit / vide eam et notabis. Glosa tamen recedit ab ista sol. per istum textum. Ex quo notatur quod per nouam denuntiationem seu protestationem de soluendo uidetur remitti mora precedens. ut hic. Alii dicunt quod hic denuntiauit quod solueret prorogando terminum in certum tempus / quod postea finitum fuit / ista in multum placet / et est cautela quod in istis denuntiationibus et cautionibus siue protestationibus inseratur certum tempus ut puta protestor quod debeat mihi soluere infra tres dies proximos. ut filia / probatur in l. aut qui aliter ff. quod ui aut clam. Sed istud continet dinationem / etiam alii dicunt quod nullum tempus in protestatione fuit adiectum certum. sed fuit protestatus quod solueret simpliciter ut puta protestor quod debeas mihi soluere / tamen intelligitur prorogatum infra modicum tempus quod magis intellectum est ut l. i. ff. si certum petatur ad l. falcid. / et ista est bona et multum notabilis / vide glosam et signa ¶ Alia lectio est quod de iure communi ista mulier potuit afferre / cum absit l. in causae ff. de minoribus. Ja. de Ra. dicit quod hoc auxilium competit cum auxilio ordinario / sed eius opinio est reprobata in questione / unde alii uolentes tenere istam opinionem saluunt aliter. fateor quod hoc auxilium iuris communis tamen non impedit restitutionem / hoc tamen tamen quia tunc extraordinarium auxilium non concurrit cum ordinario quando per ordinarium est ei plene consultum. sed per extraordinarium / secus si non ita plene. ita notatur hic. et l. ult. C. si aduersus rem iudicatam et l. de damp. infecti l. item si verberatum / et supra plene in l. in prouincialibus ff. de op. no. nun. In ista questione per restitutionem in integrum plenius est consultum / quia sequitur quibus factus precepus et qui papi patiuntur / secus esset in aliis de iure communi ¶ Iste restitutio in integrum est scripta in rem. unde per ea potest agi contra tertium possessorem. ut l. in causae ff. interdum ff. de minoribus / ista potest intelligi hic quod agebat contra tertium emptorem. quod que non potest dari actio personalis / unde glosa. ¶ Opponitur quod prescriptio minori ipso iure non currit. ut l. fi. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria / Sed ibi loquitur in prescriptione

q° s

op s

q°

q°

Lex fuit ad q°3

Hua

Sio

op

op

legali de qua dic ut no· B· l· .pe· dicta i
·l· etiam ·§·e· hic loquitur i prescriptione con-
uentionali i qua si cepit tu maiore et
finiuit tu minore currit sine spe restonis,
quod intellige qn tu minore nichil e gestum
quia fuit ibi denunciatum ut hic in textu
·2· C· de re milit· l· si tu militibus et ibi bo
glo· ad hoc. proderit iam q no restituitur minor
aduersus prescriptione conuentionalem qn nichil
e gestum tu minore ·§· no restituitur ex edicto
de minoribus q requiritur q tu minore sit ges-
tum. sed si peteret restitutionem in integrum ex uigore
illius clausule si qua michi iusta ca ui-
debitur· porta ·§· ti ·1· l· 1· §· 1· possz alle-
gando se ignorasse pactum suum ex defectu
et e iusta ca ignorantie qua succedit i
ius alterius ita tenet glo· i· l· cu filius·
·§· in hac ·§· de v· ob· dy· adducat· C· si ideo
ius· ex de re· iu· li· vi· et hoc est quod va-
luit hic imperator· qui dedit hic sniam qua
lex commissoria sibi displicebat. et tutores
cpnunciati erant suspecti· uoluit ipsum mino-
rem restitui magis ex equitate istius
clausule si qua michi iusta ca ee uidebitur·
qm ex equitate tituli de minoribus· quia
tu minore nichil erat gestum· et hoc potuit
facere imperator ex plenitudine ptatis sue·
alius iudex no possz· quia si pctita est
restitutio ex edicto de minoribus no pt restitui
ex eodem ex qui tu· ma· sz imperator ut
sine libus imponet patuit hoc facere in-
specta ueritate potius qm regorositate·
Sz si pouienti petitam restitutionem in integrum
simpl· tunc potuissz facere quilz iudex
Ex hiis appet solo quomodo quis melius
dixit hic· tu paulus an imperator Et certe
qn tu minore aliquid fuit gestum· absq
dubio imperator dicat uerum· et paulus acquie-
uit· sz qn tu minore no aliquid gestum
tunc si restitutio petetur ex edicto de minoribus
paulus dicat verum per rationem sua· qa tu eo
nichil e gestum· Si petatur ex clausula ge-
nerali· uerum dicat imperator· In hiis tn i qbus
paulus discrepat ab imperatore· standum e
dicto pauli tamen approbato i pheno
huius legis· ut dicit glo· Nota ultimo q i
ca appellationis si sna prima e absolutoria· iudex
appellationis no solum de condempnatione nullum iu-
dicium sz de condempnatione uel pnunciatione re-
stitutionis uel simile· ut hic· ibi pnunciauit
restitutionem ref· facit· l· cu apud· §· iudi· sol·
et· l· aufidius· §· de le· iii

Id quod dicitur· circa pri emanci-
patione no succurrerit filius i id quod pri
acquirit· h· d· Bartolus doctor·

Interlocutoria utile· Ab interlocutoria que
qn tota causam diimit et in aliis pro-
dicium pat pt appellari· et pen-
dente appellatione ab interlocutoria iudicis

officium conquiescit sicut principali et tpe
i ea no currit· Item si appellans ab inter-
locutoria succumbat· ca redit ad primum
iudicem· h· d· qua· l· no· Op· 2 vi
q ab interlocutoria appellari no possit· ut
·l· an sniam C· quorum app· no rec· 2· l·
ij· C· de epi· audi· Huius contrarie hec ·l·
legitur duobus modis principali· primo q
hic fuit pnunciatum diffinitiue· 2o q fuit
pnunciatum interlocutorie· Secundus ergo
exempla prime lectionis· glo· ponit dua-
bus modis primo q hic petebatur in integrum
restitutio et fuit concessa sna pretate et
concessa restitutione a qua sna fuit appellatum
Contra istam lectionem facit tex q dicit cetera
cognitionis ref· et ibi impediret cognitionem
Rta· glo· intellige cognitionem uendam siue
executione· ita sicut principali erat pnuncia-
tum· Ista lec· non placet· ita hec lectio dicit
q huic cognitioni uende prescribebat tpe
utilis annum sz actioni iudicati seu execu-
tioni no prescribitur· quia perpetua est
ut ·l· infra §· iudicati· de re iudi· Vn
alij tenentes hanc lec· q hic erat pnunciatum
diffinitiue dicunt alij q hic minor erat re-
stitutus ad rei uenditionem ab nissam·
vn per restitutionem consecutus e actionem utile que
uocatur rescissoria· que durat annuo·
ut· l· suecaris· §· tu rescissa· j· decam
et ob quod· ergo hic dicit in tex cetera cogni-
tionis ref· et ibi impedient cognitionem
intellige cognitionis uende sicut utili re-
scissoria intendanda· ista esset uia in se
no tn congruit lre· que dicit q ista
appellatio impediuit solum ne sine ampliet
sz pri hac impediret cam initam· Vn le-
ctio mea est que posui nobis est q hic
fuit sna interlocutoria per quam fuit p-
nunciatum illum ee minorem· Ad hanc
lectionem obstat contrarium primo sem q ab inter-
locutoria no appellatur· Glo· hic i sine
soluit q hic est spale· Alii dicit q
hac e ideo quia hec interlocutoria fere
perimit totam tam· Istud ultimum placet
michi per ·l· gnali· §· ij· de uir· iur· ubi
erat interlocutoria que perimebat totam
tam· ut iuramenti delatio et tn no pt
appellari cu diffinitiua sniam· dicendum
e ergo put glo· dicit· B· q hic est
spale· rō· quia hec sna lata super etate
no solum pudicat in hac ca· sz etiam in
omnibus aliis· ut· l· 1· C· de etate· Vn hz
uim diffinitiue sine· Ista puto uiore
licz hec l· contrarie alleretur per illam aliam so-
lucione et per illam summatur· tn ista in-
uenitur uerior· habes quartum casum i quo
ab interlocutoria pt appellari· §· qn est
talis q facit pudicium i illa ca et i aliis
addit glo· Item qn e talis interlocutoria

nō h' s̃ bnr· ẽ or m ꝯ m·
m d bz ab int' locutoria
2 le a h pt ap et in
gnor' h' a h ab e a
non pt appellari

que mandaret executioni stati. ut. l.
aut pretor. ff. de re iudicata. promittit. B. c. Adde quia
est talis interlocutoria quod post ea nulla
speratur diffinitiua. ut. l. ab executione.
C. que app. non rec. et ibi no. et l. ab ex
ecutione et ibi no. j. de app. Item quando per
interlocutoriam infertur tale grauamen quod
per appellationem a diffinitiua non possit esse consul
tum. contra illud. ut. l. ij. j. de app. rec. et l.
ab arbitro. B. qui sa. cog. al. ab interlocutoria
lege iuuli non potest. ut in contrariis primo sed.
Op. ad istam lec. In integrum restitutio non
debet differri ultra quadriennium. ut. l. pe.
C. de temp. in inte. resti. sed hic differtur
ergo etc. So. hoc contingit fraude actoris
et in aduersarii qui per sua subterfugia
cognitionem impediuit. facit ad hoc. l. j.
de execu. tu. l. si ib. Item ex. supra in
cidenti non est pronunciandum. ut. l. j. de
or. in. So. fateor quod non est pronunciandum
de utilitate, sed potest si uult. hic et in plus hic
Op. quod cum annus iste sit utilis non
currit cum actor non patitur plus fieri
ut. l. j. de diu. et temp. prescrip. So. ut
in secunda glo. Queres de aliquibus extra
glo. Nos habemus hic a qua interlocutoria
potest appellari. Item habuimus in. l. aut pretor
ff. de minoribus. B. c. qualiter debeat ap
pellari ab ea, et ex quibus actis debet iusti
ficari uel impugnari appellatio. quia ex primis
hic habemus iudex quale debeat esse iudicium
a quo appellatur ab interlocutoria, et iudex
quod debeat supersedere et non procedere ultra
in causa ibi. preses in euentum etc. Sed si bene
aduertis hic dicit quod preses ipse distulit
non quod lex faciat ipsum differre, et ideo
aduertendum quod quando appellatur ab interlocutoria
appellatur propter iniuria iudicis ut dixi in ff.
promittit. Sed quando iudex appellationis uult
differre appellationi debet supersedere ut hic, sed si
nollet differre uidens ipsum calumpniose
appellare. potest in causa procedere illo appellante
amplius non requisito. quod si sit ita contulat
ut ex de do. et contu. c. j. in cle. tunc si pro
nunciabitur bene iudicatum per iudicem appellationis
remanebit prima sententia firma. et totius pro
cessus postea factus, sed si pronunciaretur
male iudicatum irritaretur quicquid factum est
post appellationem, ita est declaratum hodie ex.
de app. c. non solum. li. vj. quod potest probari
hic quando quis appellat propter iniuriam suam non
exprimitur auctoritatem illius iudicis. ut C.
si quandoque. pro. l. j. ff. j. multo tamen pro
nunciatur bene appellatum et sic iudice sententias
se iniuria reuocauit quicquid factum est et tota
causa de certo agitabitur coram iudice appellationis.
Sed si sententia confirmatur. tunc redit ad primum
iudicem. ut habes hic. quod est uerum si appel
latus uellet coram iudice appellationis

litigare. ut ex. de app. c. ut li. li. vj. Bartolus

Vendentibus. Si minor obmittit
auxilium contra curatores seu administratores
et intentat extraordinarium contra possessores
tenetur restituere omnibus expensas possessoribus
h. d. Bartolus doctor

Minor. sepius per quam nouatur actio
iudicati non habet paratam executionem
et ob hoc minor potest restitui. h. d.
Nota quod sententia diffinitiua habet executionem
paratam. Nota quod sepius nouans sententiam non
habet paratam executionem. simile in. l. ij. C. de ex
ecu. rei iu. et l. de re. iu. l. iiij. ff. si executione.

Predia. usure ab uno debite cum fruc
tibus perceptis ab alio compensantur. h. d.
No. quod fructus compensantur cum pecunia, ad hoc
in. l. neque. de compensatione. Bartolus doc.

Si iudex. Beneficio in competenti
ex persona tua non uteris te inuito. h. d.
Facit ad quem res est data noua
dilatio qua pretendit uti actor ff. forma
l. pe. de temp. app. dicat reus nolo uti, de
pe. ar. hinc. l. facit. l. amantissimos de ex
cu. tu. facit quod non per doc. in. l. post mortem.
j. de contrahen. Vide glo. hic que facit quod
cum minor potest renunciare beneficio restitutionis.
et dicit quod non ut habes in glo. facit contra id quod
no. per. in. l. omnes. de pignore. C. qui potius. non
est necesse. et in. l. plane. de temp. app. Op.
quod beneficia que habes alie possunt uti te inuito. ut
l. post mortem. j. de contra. tali. So. bene possunt uti
quod alium te inuito non contra te. facit. l. amantis
simos in fi. j. de execu. tu. Queres utrum uxor
pro dote maius militi uel curiali quod eam uolet
ducere, ut tamen uxor habeat istud beneficium amato
to. ut. l. femine. B. de senatu. non potest uti ergo mal
tum eo inuito. contra alios sic.

Preses prouincie. Iudex potest
restitui contra sententiam suam.
et predecessoris sui. h. d.

De etate. hec est bona. l. et notabilis
in materia sua et hoc dicit in summa.
Ea que parum magnum preiudi
cium sunt tamen plena et cognitione tractanda.
h. d. Et primo ponit dictum, secundo illud probat
primum. secundo ibi quia. Casus in terminis
facilis est, aduerte tamen quia ad declarandam
materiam huius. l. intendo procedere per questiones
tamen. Et primo queram. qualiter questio de etate in
iudicium deducitur. et per hoc apparebit qualiter
in hac. l. debeat poni casus. Secundo queram
qualiter etas probetur. Tercio per quem probari
debeat. seu cui onus probandi incumbit. quarto
de probationibus effectu. et sic erit expedita materia
nostra. Venio ad primum et quero qualiter questio
de etate in iudicium deducitur. No. hic dicit quod qui
dicebat se maiorem, nec dicit qualiter, ad hoc dicendum
quod questio de etate potest deduci in iudicium duobus

modis. Uno modo incident alio modo principaliter. Istis duobus modis etiam exemplum quod ponitur in glo. potest intelligi, excepto quarto exemplo quod potest solum intelligi quando principaliter proponebatur. Ponit glo. primum exemplum quod aliquis volebat ad honores admitti ad quos non admittitur minor. ut l. nominationem publica. de decurionibus. Ista questio potest duobus modis agitari, vel quod minor iste erat elatus et tunc petebat consulatum ego opponebam ei et dicebam eum esse minorem, et secundum hoc questio de etate veniret incidenter.

Secundo modo potest intelligi quod aliquis affectans vocari ad honores coram iudice petijt examinari et recipi testes super etate ad perpetuam rei memoriam ut sic possit ad honores admitti, et ita ad hoc ponebat hic casum. Secundum exemplum est quod quis volebat exigere a debitore, et hoc etiam potest esse duobus modis, vel quod debitorem ad iudicium provocat et ipse obiicit ei quod est minor. et sic de etate queritur incidenter. Vel quia ipse minor antequam petat debitum petit se pronunciari maiorem ut sic debitorem possit convenire. Tertium exemplum est de eo qui volebat salvus in iudicio sistere et secundum hoc ipse minor accedat pretorem principaliter. ut recipet probationes de etate et eum pronunciaret maiorem ut sic possit in iudicio sistere. Vel tunc ipse minor conveniretur ab alio in iudicio et compromittet salvus petebat adversarius sibi dari curatorem ipse vero dicebat se maiorem. Isto casu questio veniret in iudicio isto de etate incidenter. Quartum exemplum est in eo quod vult alienare rem suam sine decreto. Isto tamen denotate debet intelligi quod minor in iudicio principaliter se petebat pronunciari maiorem. Nam hec nulla lis proponitur proprie vel futura tamen questio de etate incidat. Quintum exemplum est in eo qui vult rerum suarum administrationem quam habere non debet nisi sit maior. et hoc potest intelligi duobus modis. Primo quod tutor tenens me minorem esse, et quendam ei cotutorem, et hoc potest esse vel curatorem insolite et petenti bonorum administrationem deceri. vel minorem petenti eum ab administratione removeri. et secundum hoc questio de etate veniet incidenter. Potest etiam intelligi quod minor principaliter petebat se pronunciari maiorem ad hoc ut rerum suarum administrationem habeat. Prout hec l. intelligitur. quod questio etatis veniat incidenter, tunc ista lex est clara quia questio de etate expedietur officio iudicis mercenarij desuenti illi actioni seu officio quod principaliter est proposita. Sicut in alijs questionibus emergentibus seu incidentibus. ut l. de iudi. l. de qua re. et C. de or. cog. l. i.

Prout vero hec l. intelligitur quando petitur principaliter cognitio de etate, ex ista glo. breviter notate duo. Primo quod istud quisque petetur vice recte esse vi generali. quia ego volo exigere tamen debitorem meum. antequam dicat peto legitimari personam meam ut hic in secundo exemplo. et istud expedietur iudicis officio mercenarij desuenti actioni proponende. Sic dicas in omnibus interrogationibus que fiunt ante litem contestatam, vel etiam quando libellum porrectum ad preparationem litis. ut l. de edi. act. l. i. et quod ibi non. supra primum, et ita videmus observari de facto in alijs legitimationibus personarum. quia vel primo datur libellus et parte apponente examinatur de legitimatione personarum vel ipsemet antequam conveniat ipsum instrumentum sue procurationis vel tutele et facit se legitimari.

Secundo modo questio de etate proponitur principaliter ad legitimationem persone, non vero certi actus sed respectu omnium. scilicet ut possit libere administrare ut maior. et istud expediretur iudicis officio nobili ut hic secundum aliam lec. et tex. et no. C. de fer. l. ii. ibi ut etates probentur etc. ubi est expressum quod iudex principaliter adit. ut etas principaliter probetur. Et hoc modo potest intelligi hec lex.

Sed dicetis vos quomodo recipiuntur testes ante litem contestatam. cum regulariter fieri non possit ut in aut. de testi. §. penult. posita. C. de testi. aut. si non aliquis

Respondeo. Et hic adiute Excepte rei examinentur testes ante litem contestatam et publicentur ad eternam rei memoriam tamen non sit in eius potestate quando agat. ut de usufru. pu. l. fi. et ibi glo. et in dicta aut. no. et ex de testi. c. significavit, et c. albericus. Excepte vero actoris qui potest agere incontinenti non possunt examinari testes ante litem contestatam nisi tamen timeatur seu dubitetur de morte testium et absentia diuturna ut ex. ut lite non contes. c. quoniam frequenter. et l. ad l. aquil. l. in l. aquil. si deletum et tunc fit examinatio non publicatio ut in dicto c. quoniam frequenter. quod intelligitur est quando est in potestate actoris agere cum illa probatione statim, sed ubi non audietur nisi illa probatione facta tunc ante litem contestatam permittitur examinatio et publicatio ut hic et dicta l. ii. de fer. et C. de bo. pos. secundum ta. l. ij. et quod ibi nota. et C. de testi. l. publicata. Nam quia ex testibus non potest adiri hereditas nisi questio testium moveatur nisi quis sit testatus de vibus testi. ut l. de acquir. her. l. sed et si de sua hereditate, permittitur ei qui vult agere ex testio facere examinari et publicari testes ad eternam rei memoriam. quia aliter non possit adire hereditatem et per consequens non agere petitione hereditatis. dixi plene in dicta aut. si non. C. de testi. et dicit ut ibi.

Queres an ista causa dabitur libellus. vel lis contestabitur cum hoc petitur principaliter. tamen ad preparationem litis future quod non detur libellus qº

que mandaet executioni stati. ut. l.
aut ptor. §. pmittit. ff. e. / adde quia 3
qz est tlis int'locutoria q post ea nulla
spatur diffinitiua. ut. l. ab executione.
C. que app. no rc. / et ibi no. et l. ab ex
ecutione et ibi no. l. de app. Itez qn per 4
int'locutoriaz infert tale grauame q
p appllom a diffinitiua no possz ee qsul
tu. qtra illud. ut. l. ii. l. de app. rc. et l.
ab arbitro. ff. qui sa. coal. ab int'locutoria
lege tuuli no pt. dt i qtrario pmo sto.

Op. ad ista lec. In integri restio no
dz differri ultra quadriennium. ut. l. pe
tende. de temp. i intr. resti. sz hic differt
qo rcl. So. hoc qtingit fauore actoris
2 i adui rei qui p sua subterfugia
cognitionem impediuit. facit ad ho. l.
de execu. tu. l. sub. Item op. sup in
cidenti no est pnunciandu. ut. l. l. de
dz. m. So. fatetur q no e pnunciandu
de iure. sz pt si uult. hic 2 casus hic

Op. q cu annus iste sit utilis. no
qcurrerit cu actor no patit plus fiet
ut. l. l. de diu. 2 temp. presc. So. ut
i scda gla. Queres de aliquibus ext
gla. Nos hemus hic a qua int'locutoria
pt appllari. Item habuius i. l. aut ptor
. §. pmittendu. ff. e. quale debeat ap
pellari ab ea. 2 ex quibus actis dz iusti
ficari uel impugnari appllo. qa ex pmis
hic hemus iudex quale debeat ee iudiciu
a quo appllet ab int'locutoria. et iudex
q debeat sup sede 2 no procede ultra
i ca ibi. ps es i euentu rc. Sz sibu
adutatis hic d q p ses ipe distulit.
no q lex faciat ipm differre. et ideo
aduertendu. q qn appllatur ab int'locut
appllat p iniuria iudicis ut dixi i §.
pmittit. Si g iudex appllationis uult
differre appllom dz sup sede ut hic. sz si
nollet differre uidens ipm calupniose
appllare. pt in ca procede illo appllante
amplius no requisito. qi sit ue qtilar
ut ex de do. 2 qtu. c. l. i cle. / tuc si p
nunciabit bn iudicatu p iudice appllois
remanebit pma sna sna. 2 totus p
cessus postea fcus. sz si pnunciaretur
male iudicatu irritaretur q q fcm e
post appllom. ita e declatu hodie ex
de app. c. no solu. li. vi. qd pt pbari
hic qn quis appllat p iniuria fcam no
exunit a iurisdictione illius iudicis. ut C.
si quatuq pdi. po. l. l. §. l. / inmo tn p
nunciat bn appllatu. 2 sic iudice fecis
se iniuria. reuocat q q fcm e 2 tota
ca de ceto agitabit coram iudice applliis.
Sz si sna confirmatur. ca redit ad pmu
iudice. ut hes hic. qd est uerz si appel
latus uellet coram iudice appllationis

litigare ut ex de app. c. lite. li. vi. Bartolus

Vendentibus. Si minor obmittit
auxiliu qtra curatores seu administratores
2 intentat extraordinariu qtra possessores
te restitue omnes expensas possessoribus
h. d. Bartolus doctor

Minor. supplo p qua nouatur actio
iudicati no hz paratam executione
et. ob hoc minor pt restitui. h. d.
Nota q sna diffinitiua hz executione
paratam. Nota q supplo nouans snam no
hz paratam executione. simile i. l. ii. C. de ex
rei iu. et. l. de re. in. l. iiii. §. si ex causa rc.

Percipia. usure ab uno debite cu fruc
tibus perceptis ab alio copensant. h. d.
No q fructus copensant cu pecunia. ad hoc
in. l. necz de qpensanc. Bartolus de

Si iudex. Bnficio in copetenti
ex psona tua. no utar te iuito. h. d.
facit ad q dm reo e data noua
dilaco qua ptendit uti actor p sui forma
. l. pe. de temp. app. / dicat reus nolo uti. dte
pt. ar. huius. l. facit. l. amicissimos de ex
cu. tu. facit q d no p de. in. l. post morte.
. l. de qtratab. Vide gla. hic que facit q d
cu minor pt renunciare bnficio restonis.
et d q no ut hes in gla. facit qtra id q d
no. p ry. in. l. omnes lpnoie. C. qn pus. no
e neces. et in. l. phanc. de temp. app. Op.
q bnficio q d hes alte possu uti te iuito. ut
. l. p9 morte. l. de q tali. So. bn possu uti
qt aliu te iuito no qtra te. facit. l. amicis
simos i fi. l. de ex cu. tu. Queres utru uxor
pt dice marito milti uel doctori q ea uoret
diam. ubi tn uxor hat istud bnficiu a mari
to ut. l. femine. ff. de sena. no pt uti q mari
tu ea iuito. qtra alios sic.

Preses prouincie. Iudex pt
restitue qtra sententiam suam
et predecessoris sui. h. d.

De etate. hec e bona. l. 2 no ls
i matia sua et hoc dicit i summa.
Ea que pariunt magni pudi
tiu. sut tn plena de cognitione tractanda.
h. d. Et pmo ponit dcm. 2o illud pbat
prom. 3o ibi quia. Casus i termi
nalis est. aduerte tn quia ad declarandam
matiam nrc. l. intendo procede p qones
tm. Et pmo queram quali qo de etate i 1
iudiciu deducit. 2 p hoc apparebit quali
in hac. l. debeat poni casus. 2o queraz 2
quali etas pbet. Tercio p que probari
debeat. seu tn ans pbandi incubit. / qrto 3
de probacionibus effcu. 2 sic erit expedita matia 4
nra. Venio ad pmu 2 quero quali qo
de etate i iudiciu deducit. No hic d q q s
dicebat se maiore. nec d quare. ad hoc dicidi
q qo de etate pt deduci i iudiciu duobus

op

op

op

qo de ap ab int'locutoria

modis. Uno mo incident alio mo principa
liter. Istis duob modis etiam exm quod ponit
i glo. pont intelligi, excepto quarto exo quod
pt solu intelligi qn principali proponebat.
Ponit enim glo primum exm quod aliquis volebat
ad honores admitti ad quos non admit
titur minor. ut .l. ad rem publica .l. decuri
onibus. Ista quo pt duob modis agitari vel
quod minor iam erat electus et cum petebat confirmari
ego opponebam ei et dicebam eum esse minorem. et
secundum hoc quo de etate venit incidenter.
Secundo mo pt intelligi quod aliquis affectans vo
cari ad honores coram iudice petiit exami
nari et recipi testes super etate ad perpetuam
rei memoriam ut sic posset ad honores ad
mitti. et ita ad hoc ponebat hic etiam. Secundum
exm est quod quis volebat exigere a debitore.
et hoc etiam pt esse duob modis. vel quod debito
re ad iudicium provocet et ipse obiciat ei quod
est minor. et sic de etate queritur incidenter.
Vel quia ipse minor antequam petat debitum petit
se pronuntiari maiorem ut sic debitorem possit
convenire. Tertium exm est de eo qui volebat
salvus in iudicio sistere. et secundum hoc ipse minor ac
cusat ptorem principali ut recipet probationes
de etate et eum pronuntiaret maiorem ut sic
possit in iudicio sistere. Vel cum ipse minor co
veniretur ab alio in iudicio et compet salvis
petebat adversarius sibi dari curatorem ipse
vero dicebat se maiorem. Isto casu quo venit
in iudicio isto de etate incident. Quartum
exm est in eo qui vult alienare rem suam sine de
creto. Isto tamen decentiore dz intelligi quod mi
nor in iudicio principali se petebat pronun
tiari maiorem. Nam hec nulla lis proponitur
princ vel futura cum quo de etate incidat.
Quintum exm est in eo qui vult rerum suarum
administrationem quam habere non dz nisi sit maior.
et hoc pt intelli duob modis. Primo quod co
tenens me minorem esse, et quendam ei cu
ratorem et hoc pt esse vel curatorem inscite et
petenti vel administrationem decerni. vel mi
norem petenti eum ab administratione removi.
et secundum hoc quo de etate venit incidenter. Potest
etiam intelligi quod minor principaliter petebat
se pronuntiari maiorem ad hoc ut rerum suarum
administrationem habeat. Sed prout hec .l. intelligitur
quod quo etatis veniat incidenter, tunc ista lex
est clara quia quo de etate expedietur officio
iudicis mercenarii desulventi illi actioni seu
officio quod principali est propositum. sicut in aliis
quibus emergentibus seu incidentibus. ut
.l. de iudi .l. de qua re. et C. de or. cog. .l. .i.

Sed prout vero hec .l. intelligitur quando petitur
principaliter cognitio de etate, ex ista glo. hic
notatur duo. Primo quod istud quinque petitur vero
terte est vi gratia. quia ego volo exigere ti
tium debitorem meum. antequam enim peto legittimari

personam meam ut hic i scdo exo. et istud
expedietur iudicio officio mercenario
desulventi actioni proponende. sicut etiam
i omnibus interrogationibus que fiunt ante
litem contestatam. vel etiam ante libellum por
rectum ad preparationem litis. ut .l. de int. act.
.l. .i. et quod ibi no. supra proximum. et ita vi
demus observari de facto i aliis legittima
tionibus personarum. quia vel primo datur
libellus et parte apparente examinatur
de legittimatione personarum. vel ipsemet
ante omnia producat instrumentum sive procuratoris
vel tutoris et facit se legittimari. Secundo
mo quo de etate proponitur principaliter ad
legittimationem persone non verum certi actus
sed respectu omnium. sed ut possit libere ad
ministrare ut maior. et istud expedi
etur iudicis officio nobili ut hic secundum
aliam lec. et tex. est no. C. de fer. .l. .ii.
ibi ut etates probentur etc. ubi est ex
pressum quod iudex principaliter adit. ut etas
principaliter probetur. et hoc mo pt intelli
hec lex. Sed dicitis vos quomodo recipiuntur
testes ante litem contestatam. cum regulariter fieri
non possit ut i aut. de testi. §. penult.
posita. C. de testi. aut. si non aliquis
etc. Et hic ad hoc excepte rei exami
nentur testes ante litem contestatam et publi
centur ad eternam rei memoriam. cum non sit
i eius potestate quando agat. ut de usu. pu.
.l. fi. et ibi glo. et in dicta aut. non. et
extra de testi. c. significavit. et c. albericus.
Excepto vero actoris qui pt agere i con
tinenti non pnt examinari testes
ante litem contestatam nisi cum timetur seu du
bitatur de morte testium et absentia di
uturna ut extra ut lite non contes. c. quoniam
frequenter. et .l. ad .l. aquil. .l. in .l.
aquil. si deletum et tunc fit examinatio
non publicatio ut i dicto. c. quoniam frequenter.
quod intelligitur est quando est i potestate actoris
agere ante illa probationem factam. sed ubi non
audietur nisi illa probatione facta tunc ante
litem contestatam permittitur examinatio et
publicatio ut hic et dicta .l. .ii. de fer. et
C. de lo. pos. secundum .l. .ii. et quod ibi nota.
et C. de testi. .l. publicati. Nam quia ex testibus
non pt adiri hereditas nisi quo testi moni
ui quibus sit testator de viribus testi. ut .l.
de acquir. her. .l. sed. et si de sua. Ideo
permittitur ei qui vult agere ex testio facere
examinari et publicari testes ad eternam
rei memoriam. quia aliter non posset adire
hereditatem et per quinque non agere petitione
hereditatis. dixi plene i dicta aut. si non. C.
de testi. et dicit ut ibi. Quid enim
ista causa dabitur libellus. vel lis contestabitur.
Dico cum hoc petitur principaliter tamen ad prepa
rationem litis future quod non detur libellus

qo

nō. l. de mīto. aut. sup rōa / Et n nō
petit hoc pncipali nō respon conte
litis. tūc idez tū cum nil petit ab a-
liquo adūsario sz solū a iudice n
vi necīus libellus vel litis ctest^a ut
nō. ee. et ubi glo. tangit in. l. ii. ē dtē
§. ubi decretū. ff. de offi. pcon. et spe-
culi. de offi. iudi. §. 1. / Na aūt dicat
offertur ei qui ad iudicium uacari libell9
sed h nullus pncipali ad iudiciū uo-
cat. ḡ^a rel. ¶ Item queo tū i cause
cognitiōe requirat citatō adūsarij.
ut. l. in causē. §. cū cognita. ff. e. quō
fiet citatō adūsarij. ṽz. qū nullus ē
adūsarius certus. fiet pclama ge-
nerale / ut. C. si ut. ab her. absti. aut
si a iuus 2 C. de reuoc. pig. l. si eo
tpe. ¶ Ite queo / hec. l. loq̄ de etate
ex qua dicitur impeditus uolenti ad-
ministrare negotia sua vel agē / quid
de illis aliis impeditis / puta alicui ē
datus curator ut pdigo vl̄ furioso.
ipse uult petē pncipali pnuntiari
se ad bonos mores redisse vl̄ ad sa-
na mentē. ut sic administratō suar
rex ei cōcedat. an possit ṽz. sic ut
h 2. l. 1. l. de cur. fur. et ibi p ia. de
ra. 2 gd. dicit statū. l. exp. qōne. ¶
¶ Idem dico si aliq̄s fuit excōicat9
vel p sniaz pnuntiat9 infamis / pt
pncipali offitiū implorare. ut pro-
nuntiet sniaz excōicatōis n tenuisse
vel se p sniam infamatū nō ēe. ut
ex̄. de offi. dele. c. cū contingat. ffacit
ff. de fer. l. 1. §. 1. in eo. q sniā citra
appellōem infirmabit. q̄ dicit p of-
ficiū iudicis illa declabit. ¶ Vēio
ad scdā qōm. sz qualī. etas pbet
Circa quod sciendū ē q probō etatis
fit duob9 modis / Uno mō p testes de
ueritate / alio mō p aspctū / de qualz
uidam9 2 circa pmū. sz i pbāone e-
tatis p testes scdā est q maior ānorū etas
pt pbari de facili p testes q dicūt
se uidisse tale viuentē / ia sūt xxv
āni cpleti 2 nō viuit / na sequit
de necitē q ipse est maior xxv ānis
¶ In pbāda minori ē maior difficultas
na pm9 cm9 a quo incipit etas
ē puctus initatis qui modicus ē 2
n clarus / qū act9 pueniendi ut sate
fit i occulta / 2 iō vidēt q ista etas
debeat pbari p obstetrices. que inter-
fuint tpe ptus. 2 uiderūt puer ex-
cuntem deuentre. ut. l. iii. §. duc.
l. ad carbon / et nō in decr. l. ii. ff. de
fer. sup ūbo etate / et iō ista pbatō
ē indubitata ubi hīri pt / sz si hīri nō

possz tūc ista probō possz fieri p ɔsag-
neos 2 vicinos. qui dicūt q tali tpe
fuit nat9 talis. Interrogati quō sciūt
dicūt q sūt sui vicini consagnei / et
cū illa die notū 2 publicū eat inter
uicinos 2 ɔsagneos q tal̄is nō hebat tale
filiū 2 tali tpe incepit ēe notoriū q sibi
talis filius natus eat 2 hc sufficit / pre-
sumit eī q vicini 2 cōsagnei hc sciūt ut
l. filiū. ff. de hīs. q sūt sui. vel ali. iur.
et. l. de tutela de i mite. testi. adeo q suffi-
ceret dicē quia sū vicin9 2 cōsagwine9
ut dixi in. l. 1. l. si ē. pe. ¶ Sz iux hc
queo qōm qua hui decisō / pone q ob-
stetrices examinate 2 interrogate dixerūt
puerz ēe minorem. xxiiij. ānis. Interroga-
te quō sciūt / dixerūt quia uiderūt eū
nasci 2 ab eo tpe quo nat9 ē usqz ad
pntem diē nō cōcurrūt pste xxiiij. ān
Interrogate quo ānō nat9 fuit / dixerūt
se nescire / quit vtrz minor etas sit pro-
bata / 2 vi q nō / quia q ignorat pnc^m
a quo dz fieri nūatō. ignorat dinuatoz.
ut. l. nō sicale i p^a colup. l. de cond. Sz
cōtrū puto verz / na dca testiū debēt intelli-
ge sint ḡ ɔtria ut ex̄. de testi. c. cū tu / et
i pma qstione. C. §. quib9 / mō cū testis
dicit scio q ab illo ānō initatis usqz
i pntez diē scdā cōputatōe nō sūt xxiiij
āni / appet q intellex^t quātitatē ān di-
nuandi a dcō tpe. De eo nō q postea
fuit interrogatus quo ānō nat9 ē / dicit
nescio di intelli. nescio. sz denoiare quā-
titatē dcā ān. ab alia denoiatōe quā ḡ
fca / qi. d. nescio q̄t ān sūt ante dn
vel ab urbe cōdita. 2 sitia. scio tū quot9
ē ann9 ante h9 pui de quo quit / et
iste ē uerus intellcūs. 2 s in cōm usum
intelligit cū quid interrogat. quo ānō
fuit fuit. l. quoto ānō ante dn̄i a q°
facim9 denoiatōm ānor. ut i aut. ut
ppoīo impa. i pn. et qd nō. C. de attu.
l. i cois. Aduocat9 tū dz ēe cautus quia
qnqz testis recordat̄ de ntitē nō tū re-
cordat̄ de ānor nūo / tūc dz aduertē vtrz
ille ann9 ntitatis vl̄ mens fuit i quo
fuit aliqua nouitas / vn gra / scio q talis
fuit nat9 eo tpe quo impator i ciuitate
ista fuit interfectus vl̄ quo perusin ce-
perūt ciuitatē castelli / vl̄ q fuit nat9
eo tpe quo fuit fcā talis milicia / tūc vn9
testis vel duo pnt pbaē de ntitē. aliq
pbabūt de nūo ānor de facili ¶ Scdo
ē vidē de pbaōe etatis p aspcū q fiat
p iudicē ut. ff. e. l. minor xxv. ānor p
aspcū / q aūt hc nō possit fieri p testes
appet quia minor etas nō vi / vn si testis

non ad hoc quod testis possit deponere de ff. veteres
etate alicuius per aspectum 3us principaliter
et ille presuppositus 2o ponitur ad quartum

deponet per aspectum. esset magis iudex quam
testis. cum deponere debeat de his que percipit
per sensum corporeum secundum glossam. C. de testi.
l. cum tamen. Si hoc esset verum surgeret magna
inconveniens. Et ideo cum si in civitate ista
decederet quidam puer habens etatem xii.
annorum et expediret quod etas eius probaretur
certe per iudicem non posset inspici quia mortuus.
testes qui eum cognoverunt non possunt ponere
de aspectu secundum se predicti vicini et consanguinei
non sunt ergo eius etas non poterit probari
quod est absurdum. Ideo dico quod testis potest de- F
ponere de etate alicuius per aspectum et facere
plenam fidem non tamen simpliciter sed secundum declarationem
quam dicam. Ad cuius evidentiam premitto
quedam. et primo illud quod sepius est dictum. |
quod testis debet deponere per sensum corporeum
secundum glossam. C. de testi. l. cum tamen. et ff. de
testi. l. testium. et l. de testi. l. qui testamento in fi.
et l. de his que in testamento delentur. l. i. in prin.
Item premitto quod pape per sensum corporeum sunt 2
iudicio intellectus non sufficit. et ideo impuberes
licet sensu percipiant. tamen quia intellectus non
iudicaret propter etatis defectum non sunt ydonei
ut l. lege iulia. de testi. et l. i. de fal. mo.
Item adverte quod substantia rei vel persone nunquam 3
percipitur per sensum corporeum immediate. Unde
si tu dicas quod hec cathedra sit de ligno. quare
quia vides lignum. ymmo falsum dicis. est enim tu
vides colorem qui est in obiectu visus. et
ex colore iudicas quod est lignum. Unde istud
percipis iudicio intellectus per colorem representa-
tum intellectui per visum. Idem de similibus.
Si tu dicas quod vidisti me numerare x. florenos
tu non vidisti aurum neque substantiam auri sed
vidisti colorem ex quo resultat substantia auri.
et ex quo iudicas aurum. et tamen licet hoc non
percipiatur immediate per sensum. valet eius
testimonium ut in auth. de testi. §. et licet. et
C. de testi. l. testium. et auth. ibi posita.
Hoc premisso pono duo. primo dico quod est | o/o
cognoscibile per aspectum secundum communem hominum no-
titiam in eo quod est sufficiens redditur
in teste per aspectum licet illud consistat in iudicio
intellectus. hoc probant ex. B. posita. probatur
preterea in l. pediculos. §. uvarum. ff. de auro et
arg. leg. et l. si aliquid et c. et C. de ca-
feu. ur. uo. l. i. li. x. Secundo pono quod 2
illud est cognoscibile per aspectum non secundum
hominum notitiam sed ex arte in eo non sufficientibus
omnibus redditur per aspectum sed debet tunc consistere
per iudicem seu per peritos quibus iudex com-
misit ut l. compensationes. de fide instru.
et l. i. §. i. de ven. inspi. C. de mil. l. si
semel. li. xii. Nunc ad propositum. in probanda
etate potest esse quod inter illud quod aspectus

iudicat et illud de quo queritur est modicus
excessus. et tunc aut illud ex aspectu
non est cognoscibile secundum communem hominum
periciam tunc debet fieri per iudicem vel per
illos quibus committet iudex. ut
ff. de ... l. minor xxv. annis. et ff. de ... l. con-
paranes. cum similibus. Et potest etiam esse
quod est tantus excessus quod per aspectum est
cognoscibile secundum communem hominum periciam
tunc minor reddit testibus sufficienter
eorum per aspectum et faciat plenam fidem.
hoc probatur l. de probat. l. cum de etate.
infra. et est intelligendum ut infra dicam.
Ad cuius declarationem videndum est f
quis sit iste excessus sic quod sit cognos-
cibilis. et sic per quos cognoscetur quando
non cognoscibilis communiter. Ad quod scien-
dum est quod quanto quis est minor tanto facilius
ex modico excessu cognoscitur etas
et quanto est antiquior tanto requiritur
maior excessus ut ff. de ven. in-
spi. l. i. §. de inspiciendo. Iste autem &
excessus non potest probari per legem sed secundum mo-
dum meum et habito colloquio cum compluri-
bus doctoribus viris ... et aliis ...
et medicis super hiis quod infra dicam. pos-
sunt tempora sic limitari. quia ad probandam
etatem sex mensium descensive suffi-
ciunt tres menses. ascensive quatuor.
et hoc modo volo probare quod talis tali tempore
erat minor sex mensium. testes dicunt
vera esse. interrogati quomodo sciunt. respondent
quia ex aspectu corporis videbatur trium
mensium ascensive. Si volo probare
quod erat maior sex mensium. testes dicunt
vera esse. interrogati quomodo sciunt. respondent
quia eo tempore videbatur maior x. men-
sium. et hoc est quod dicitur in dicta l. cum de eta-
te in fi. ff. de probat. ibi ex quo percipi
fides in ea re constiterit etc. et verba que
precedunt ibi ex eo anno computantur.
et sequitur ibi ex quo etc. debet in maximo com-
putatione annorum ex eo tempore quo constitit
est ipsum esse tante etatis. Sed qui tunc
videbatur minor trium mensium communi
aspectu. absque dubio erat minor sex
mensium. Item ad probandam etatem anni
sufficiunt descensive quinque menses
ascensive sex. Item ad etatem
trium [annorum] descensive annus. ascensive
xviii menses. Item ad etatem vii. annorum
descensive biennium. ascensive tri-
ennium. Item ad etatem xii. annorum in muliere
et xiiii in masculo descensive triennium.
ascensive quadriennium. Item ad etatem
xxv. annorum descensive et ascensive

qnquennium Ab etate xl. annorum
descensiue et etiam ascensiue. viii. annis.
Ab etate lxx. annorum descensiue et
ascensiue. x. annis. Albericus de .R. usque ad
etatem centum annorum descensiue et as-
censiue .xv. annis Et idem quod dicitur est
.R. in dictis temporibus intelligas in temporibus
medijs Similem limitationem temporis
facit inno. consultus .i. ad .l. falcid. in
hereditate, et ad predicta facit quod legitur
Iohannis. viii. circa fi. ubi dicitur quod iudei
dixerunt Christo .l. annos non dum habes et
Abraham uidisti, et certum est quod Christus illo
tempore erat xxxiij. annorum vel circa, et
sic errabatur in aspectu in maiori tempore
.x. annorum. Causam ea que dicta sunt Recolo
ego uolum[ine] historie exposiciones theologorum
dicti capituli. et inter aliquos recepi dominum Thomam
de aquino. qui dicit circumandum est quare
non dixerunt xl. annos nondum habes cum tan-
tum Christus erat xxxiij annorum vel circa, et
allegat alios doctores antiquos. qui
de hac mirabantur. Credo ergo quod habes il-
los doctores primo quod excessus .x.
vi cognoscibilis manifeste, et non mi-
rabantur illi doctores cur iudei dice-
bant Christo de .l. annis, unde uidetur ipse
quod sic accurrit eis non quod tante eta-
tis uideretur. Alij dixerunt quod ideo dixerunt
.l. annos cum quia nondum peruenisti ad
annum iubileum in quo fit remissio
peccatorum. quasi ergo tu dicas tantam potestatem
habere, et sic concludunt quod non uidebat-
tur annorum. Alij dicunt quod est speciale in
Christo propter ieiunia multa et abstinentias et
labores. Dixerunt quicquid sit. ille
textus non facit contra me primo facit pro-
dicitur enim. quinquaginta annos cum. quasi dicat
non uidetur tante etatis ex aspectu. non
autem dicitur ibi quod tante etatis uidebatur
et sic non facit contra me. Vis ergo &
cautus in modo articulandi, quia si referas
te ad aspectum etatis uiuenilis. ma-
dicus excessus requireretur. Si uero re-
feras te ad aspectum maioris etatis.
tunc requiritur maior excessus Sed
queritur hic questio. Pone quod testis inter-
rogatus deposuit de aspectu secundum ea que
.R. dixi. quia ex aspectu dicitur habere
xxx. annorum. quod licet testis dicat, et idem
in similibus quibus. Videtur. debetis stare
quod ideo hic dicitur quod manifestum est non indiget
probatione. quia nulla probatio potest fieri de
manifesto quam sit magis absconditum quam
manifestum et ideo dicitur lex. quod id quod est

demonstratum non indiget alia demon-
stratione. ut .l. de dote. prelegata .l. .i. circa fine.
Nunc ad propositum pono unum aliud exemplum
testis interrogatus si illis vestis erat alba.
dixit quod sic. quia uidit. Interrogatus quid
est album. dicit quod de hoc non debet interrogari
et testis potest dicere. si interrogatur quid est album
est esse album. nescio tibi aliter demonstrare quia
hoc est ita clarum de se quod non indiget alia
demonstratione. ut dicitur .l. in fi. .i. de dote.
prelegata Nunc ad propositum iste aspectus temporis et
etatis non bene probabitur per noua et signa que
non sunt informia, quia quidam sunt barbati
quidam non, quidam rubei quidam non, quidam
parui et quidam magni. et sic de similibus
Sufficiat ergo si testis dicat interrogatus
quis est aspectus tanti temporis nescio tibi dicere
nisi quod est aspectus tanti temporis Sed quid si simpliciter
dicat nescio Respondeo idem. non intelligitur nescio
subaudi aliter declarare quam .R. dixi Vide
quod no. .i. de v. ob. .l. stipulatio ista. Item qui
interrogatus dixit aliquem possidere quia eum
uidit arare. seminare. fructus colligere. et filia
facere. si postea interrogatur. quid est possidere.
non cogitur respondere, nam sufficiat si dicat ne-
scio aliter quam .R. dixi. ut dicitur .l. stipulatio.
§. hui quorum Ultimus expediti de prima questione
principali. Venio ad terciam quam tunc incumbit
onus probandi, et glossa hic dicit quod iudex ex
aspectu corporis transfert onus probandi de uno
in aliud Sed in dubio ei qui dicit incumbit
onus probandi, et si utroque negante uno
postea dicat. nego te minorem. alius dicat
te minorem maiorem. tunc dicat glossa forte
presumitur minor. ut C. de proba. possidentis.
Ex. hoc examinat. C. de probat. .l. ante te-
nui dicas quod id dicitur cum ponatur affirmatiue
uel negatiue nichil est dicere secundum Ia. de are-
nis duabus rationibus. prima quia tunc est uerum
quia ei qui negat non incumbit onus pro-
bandi quod negatiua non est probabilis ut
.l. actor. C. de probat. Secundo quia ut sepe
dixi uobis prima ratio est hec negatiua que significat
priuationem. illa est affirmatiua que significat posi-
tionem. non tamen quibus uerbis ponatur. ut
no. .i. de doli exc. .l. fi. in fine, et per .l. de
v. ob. .l. inter stipulantem imperii. et .j. de iti-
actuque priua .l. .i. §. .l. in opposito. siue quis
dicat nego me maiorem siue dicat di-
co me minorem semper ista negatiua est quia
istud uerbum minor licet negatiuum in se. unde
sepe posui in iure minor .i. .l. non Idem ergo est
dicere minor xxv. annis et quod non habeo xxv
annos. Et eodem modo siue dicam te maiorem
siue negem te minorem est affirmatiua quia
nego negatiuam et sic affirmo Et ideo in ista

Quarta et ultima questio est de probationis effectu
circa eorum videnda sunt 3 ... ff. veter.

niatia tui incumbat onus probandi dicetis
sic. Aut iudex ex capitulo transfert onus
probandi in aliquam partem et illa debet probare
aut non, et tunc aut unus allegat etatem
maiorem ad fundandum intentionem suam et
ipse debet eam probare, aut allegatur etas
maior sive minor ad declinandam intentionem
alterius, et ille qui allegat debet probare, et de hoc
est casus C. de in inte. resti. l. si minor, ubi
si minor petit rescindi contractum, tunc quia
minor etas est de sue intentionis ipse debet
probare ut ibi patet. Nec obstat quod glo. hic
dicit quod semel fuit minor et ideo hodie presumitur minor, quia illa regula non presumitur in hiis que cursu temporis mutantur, ut
in etate, ut l. de excu. tu. l. spadonem ff.
quod absolutus, et in mili. C. de proba. l.
cum te. Item cum tu agis et alius opponit tibi
quod tu es minor, ille debet probare ut in dicta l.
cum te. ¶ Quandoque etas non est de intentionis
alicuius, ut puta si in aliud intendo principaliter
non probare etatem, tunc ei qui dicit etatem incumbit onus probandi, et de hoc est textus hic.

¶ Expeditus de tertia questione principali
venio ad quartam et super questio et ultima
dubio queso de probationis effectu, et videndum
est primo utrum probatio sola sine comprobatione
preiudicat iudicium, et videtur quod non ut l. demum
iur. l. sed et si possessor ff. si. et glo. super
verbo probatum esset contrarium et ultras per
tex. hic. ibi per eam probationem etc., nil autem
dicit de comprobatione, et sic non quod probatio
sola sufficiat, et hoc puto verum, non obstat
l. contraria, et quod ibi dixi, quia ibi non
sufficit probatio sola ad actionem probandam
sed ad actionem productam adiuvandam sufficit ut hic. ¶ Secundo est videndum utrum probatio
facta in una causa preiudicet in alia prorsus extranea separata et distincta, et in glo. sive
capitulo finali determinat in omnibus fieri preiudicium ut circa habentes, et tunc est intelligendum distinctione qua dicam. ¶ Tertio est
videndum utrum sententia lata super etate faciat
ius, glo. dicit hic quod sic, quod non est verum,
quia potest admitti probatio in contrarium, ut. s. c. l.
minor xxv annis ex capitulo, quod non esset si faceret ius, et ideo est advertendum. Nam quandoque per
ex confessione persone de cuius etate agitur,
et tunc ista probatio aut est facta cum infra tempus
corporali presentato, et tunc dicta confessio non
porrigit effectum suum ad alias causas vel
personas quam ad eas ad quas est facta
dicta confessio, ut non. in aut. sacramenta. C.
si adversus vendi. in x. questione, quod dic ut
ut ibi. Quandoque etas probatur per alios modos
legitimos ut puta testibus instrumentis

natalium et similibus, ut s. dixi, et C.
si mi. se ma. dix. l. i. et l. si in altius.
et l. de excu. tu. l. excusantur in prin.
Et in istis est advertendum aut etas
est probanda inter duos litigantes non
intuiciente eo de cuius etate agitur
et tunc illa probatio in alia causa non preiudicat
per regulam generalem l. de except. rei
iudi. l. cum quidem. Ista enim l. loquitur solum
quando maior factus est in iudicio, dicat enim
de etate eius quod se maiorem etc., excepto
eo quod dicat quod se maiorem etc., patet quod ille
de cuius etate agitur fuit in iudicio, tunc
aut probationes seu pronunciationes facta fuit
adversario contradicente et indistincte
hec pronunciatione quo ad eum sive sciuit
contrarium esse verum sive ignoravit, ut s.
e. l. aut fiter. ff. permittitur, sed quod ad alios
non est idem, ut s. dicam. Si non fuit facta
adversario non contradicente, tunc aut dolus
et fallacia eius de cuius etate agitur intervenit
et indistincte preiudicat quo ad eum adversus quem dolus seu fallacia fuit
adhibita, ut l. ii. et l. si in altius. C. si
mi. se ma. dix. Adversus alios puto
quod ipsi minori non preiudicat nisi eo modo
quo s. dicam cum dolus non intervenit
ut l. ex quo ca. in pos. ea. l. Fulcinius.
ff. si adversus. Aut non intervenit dolus
vel fallacia eius de cuius etate agitur
et tunc siquidem adversarius sciebat eum
esse minorem et sic sententiam non continet
veritatem, tunc sententia et pronunciatio ei non
opitulatur, ut in dicta l. si in altius ff.
Item et l. minor xxv annis ex capitulo s.
e. sive sciuit vere sive presumptive, ut
l. de tutela. C. de in inte. resti. in. Aut
nescit eorum sciuit vel in dolo fuit, et
tunc aut minor vult venire contra
probationem seu pronunciationem certans de
dampno vitando, adversarius vero
certat de lucro captando, et minor auditur
et hec non minori preiudicat, quia ipse potest
in contrarium probare contrarium, ut dicta l. si in altius
ff. lec. circo. Aut minor certat de lucro
captando et adversarius de dampno vitando, ut puta si debitor minori solvit
et minor perdidit, et tunc minori omnino preiudicat, ut hic et l. minor xxv annis s. e.
Aut minor certat de dampno vitando
in futurum, hec est lex per illam probationem seu pronunciationem sit dampnificatus in preterita
ne de cetero dampnificetur et auditur volens
probare contrarium et deducere contrarium in notitiam
cuiuslibet, quod patet de hiis que dicta sunt, quia
sciens contrarium talis sententia non opitulatur
et predicta non quam probata est eius etas

maior que cursu temporis non mutatur
aut decrescat. ¶ Sed quero quid si in
uno iudicio probatur quod est minor utrum
illa sententia faciat fidem in omnibus aliis
causis, et videtur quod non, quia ista l. loquitur
de etate eius qui se maiorem dixit etc. non
de eo qui se minorem. Preterea ex hiis que
solo cursu temporis mutantur probationes
facte in uno iudicio non faciunt fidem in alio,
ut ff. de excu. tu. l. spadonem § qui ab-
soluetur, et ibi per dy. Sed minor etas est
huiusmodi quia solo cursu temporis mutatur. ergo etc.
¶ Solutio. aut ex illis actis uolo probare
me esse minorem modo et non possum per ea
que dicta sunt, aut uolo probare me
fuisse minorem, tunc etiam puto quod dicte
probationes sufficiant per hanc l. eadem
enim ratio est in l. ii. § de fer. ibi ut eta-
tes plenius etc. Et ideo puto sanum esse
consilium quod aliquis est pupillus quod fa-
ciat cum cognitione pronuntiare ex aspectu
vel aliis probationibus se esse tante etatis, tunc
enim ex tanto cursu temporis sequitur probab-
tius etatis sit et iudex debet hic facere.
Nam in hiis in quibus aspectus mutatur
iudex debet pronuntiare ex aspectu ut in
futurum fidem faciat ut l. ii. § de fer.
ibi aut ex aspectu corporis iudicia etc.
et dixi ff. l. ii. § iudi. sol. ¶ Ultimo
quero quid de aliis impedimentis puta
iudex pronuntiavit me non esse infir-
mum ex tali sententia vel non esse ex conventu
vel simile. utrum hec faciat preiudicium
in aliis causis. et videtur quod sic quia in modo
probandi sive pronuntiandi predicta equi-
parantur ut dixi § tertia prima partem. con-
trarium tamen dico quod hec l. singulariter
et specialiter loquitur in probatione etatis. Et ideo
dicendum est aut dicta sententia lata est cum
legitimis contradictoribus specialiter sive
principaliter, tunc est et facit fidem quo ad
omnes, sicut dicimus in querela inofficiosi
testamenti et similibus, secus si non fuisset
lata cum legitimo contradictore ut ff. de
collu. dete. l. cum non iusto et quod di. non
pro de. C. qui res iudi. non no. l. ii.
et illud est hic in simili est etiam speciale in
causa etatis, quia sententia lata in una causa
speciali inter minorem et alium facit preiu-
dicium in omnibus aliis causis etiam non habentibus
dependentiam ab illa. ut hic et l.
minor xxv annis ex aspectu § e. si fuit
interlocutoria. Et ex hoc sequitur etiam
alia specialitas quod ab interlocutoria lata
super etate licet appellare ut § e. l.
[illegible] utile, et ibi dixi. Et ista

prime dicimus huius l. sufficiant.

NON OMNIA que a minoribus restitu-
untur cum leduntur. alias
secus. h. d. Bartolus de.

ETIAM. Aduersus prescriptionem con-
pletam dum quis erat in integrum re-
stituitur. h. d. ¶ Op. Res pu-
pilli non potest usucapi ut ff. de acquir. de
re. do. l. bone fidei. Solutio dicendum est quod non
potest incipi usucapio contra pupillum, sed
cepta contra maiorem perficitur contra pupillum,
facit ff. de fun. do. l. si fundum. ¶ Caue-
tur hic quod quia hodie non currit prescriptio
contra minorem ut C. in qui. ca. in inte. resti.
non est nece. l. ult. Solutio. glosatores
ubique tenent quod illa l. loquitur in usucapionibus
que contra ipsum minorem incipiunt. in hiis non
que inceperunt contra maiorem iura antiqua
nichil immutat, et sic remanet incorrecta
hec l. et l. i. si aduersus usucap. Alii dicunt
quod prescriptio non currit ipso iure in minoribus
etiam incepta contra maiorem, dormit enim tempore
minoris etatis ut l. sicut in pri. de prescr.
xxx an. sed hec tenet ultimo ante [illegible]
l. ult. cum dicit melius est cum tempus dormire.
Sed certe quod usucapio dormiat non reperimus
nisi in prescriptione xxx annorum ut dicta l. sicut.
Et ideo dic in contrarium tenet glo. quod qui
usucapio incepit contra maiorem currat contra mi-
norem, sed restituitur ut hic et l. i. et l. fi. C.
si aduersus usuc. ¶ Op. de l. eiusmodi
§ e. ubi si cepit contra maiorem currit
sine spe restitutionis. Solutio dicit glo. ibi loquitur
in prescriptione conuentionali, hic in prescriptione
legali, vide etiam et non contra est bona solutio.
ut ff. dicta. Alii valentes fugere dictam predictam
dicunt quod hic usucapio fuit completa contra
nullum. quia iste adhuc in utero nec priuato
habetur quia esset in aduentu suo, currit ei
prescriptio contra eum et non restitueretur. Istud non
placet. quia sic intelligendo non restitueretur
iste ex edicto de minoribus sed ex edicto ex quo
ta. ma. ex clausula illa si qua mihi iusta
causa etc. sed hic restituitur ex titulo de minori-
bus quod apparet quia hic situata est hec l.
ergo etc. Dico ergo quod hic priuato et prescriptio cur-
rit contra eum et restituitur ac si natus esset, et
hic prescriptione legali, secus in conuentionali
ut dixi. Racio quia restitutio que conceditur ex hoc
titulo conceditur ex eo quod cum minore gestum est.
l. aut prior impu. § e. Sed si usucapio com-
pletur contra minorem ipse minor videtur transtulisse
dominium in usucapientem ut l. alienacio. ff. de
v. sig. ergo cum eo est gestum ideo restituitur.
simile in l. si mtra. C. de non nu. pe. Nam
cum uenia non est uera naturalis obligacio.

Si igit' biennium pscat' in psona minoris. ipe minor obligat' nali. nuto tn eo gert' 7 restituit' ita intelligit illa. l. glo. iii. l. auxilium. ff. e. 7 in. l. ult. C. qui in. i. integ. re. no e ne. sz i pscptone conuencionali si venditor exceat ptau. l. commissoie. vel vendit pignus excomunecone. hc fciat ex ptate sibi data p defunctu 7 illa e ppria ca. 7 sic tn minore nichil dicat' geri. sed sicut eo aliqd geritur vt dcm. l. emulis. v. dicebam. et io i pscptone conuenconali dic ut i dca. l. emulis. i in pscptone legali dic. aut loqm' i prescptoe ex-cianoy 7 illa curret excepta pupillari etate. sz minor restituit' ut. C. in quibus ca. i intc. re. no e nec. l. ult. 7 de pscp. xxx. anoy. l. sicut. aut loqm' i aliis 7 tunc queda sut pscptones q de iure antiquo currebat sine spe restitionis et tunc idez etia hodie. ut. ff. e. l. auxilium. fciat. ff. e. l. interdum. 7 C. ne de sta. defunc. si mi. Queda sut pscptones q de iure antiquo nullo mo currebant contra minores ut. l. bone fidei de acquire. re. do. 7 iste etia hodie no currut. queda st' pscptones q olim currebat sz restituebant' minores. 7 tunc aut iste sut pscptones iudiciales constitute a lege uel a iudice 7 nichil e hodie immutatu. ut. l. pcurandu. i fi. de iudi. 7 i aut de app. 7 int' q tep. ff. l. 2. ff. e. l. et si sine. ff. pcedt 7 fi. et ibi no. 7 no in. l. ult. si adu. re. iudi. 7 i. l. ult. C. i qui. ca. i intc. re. no e ne. 7 in. l. auxilium. ff. e. Idem i tempe confitendi inuentariu i aut de he. 7 fal. ff. plt. Aut loqm' i aliis pscpcionibus 7 tunc aut incepit contra minore 7 hodie ipo iure no currit ut dcm. l. fi. i qui. ca. i integ. re. no e ne. aut q maiore incepit 7 remanet' cu minore ia nato vel existe i uentre. 7 tunc currit sz restituit'. ut hic 7. l. i. si adu. vsuc. Queris q' in pscptone que induat ex testo an curat' contra minore. ut tex. q' sic. ff. e. l. iii. ff. sed 7 si gt'. Soluz q' illa. l. fi. corrigit i prescpcionibus legalibus. Queo qd i pscpcionibus que introducant' p statuta an currant contra minores. Ino. ex. e. c. constitutus tenet q' sic 7 assignat rone quia dca. l. ultia no potuit cogitare de statutis q adhuc no erant. 7 ita dicit ipe q' e ca' i dco. c. constitutus. Breuit' hec qo stat in h'. utrz statuta q dicut pscptione currere simplr' restringant' solu q maiores. breuit' ego dico q' statuta recipiut interpretatoz restictiua. qn aliqs dapnu patetur indebite ut. l. ii. C. de nox. dixi pleni i. l. omnes ppli. sz in pposito minor dap' insentiret indebite. g' n' prescpcio currunt. no aut recipiut statuta intpratoz restictiua ut aliquis luctur. ut. l. prosperit i pn. qui 7 aquo. et io cu 7 prescpcio statutaria de qua fit mencio i dco. c. constitutus erat ad lucru curit minoribus quia p'mo casu statutu no restingitur. sz si p pscptione minor dapnu patetur. tunc statutu restingit' ut dixi. Nec obstat q' dicat q'. l. ult. no cogitauit de statutis que adhuc no erat. qa fateor q' no cogitauit de omnibus pscptonibus que introducerent' fiat. l. similes. i. de tempali. qd appet qa ista. l. ponit' ad pscptones que inducte fuiut p'ius aut. qd tunc tpis no erat. de hac matia dixi plene. in. l. omnes ppli. de iusticia. de interpretatione restictiua Bartolus doctor.

Imperator. pt minor p'us agere cu tutore qm cu contrahente re. q. h. d. Op. de. l. pcurandu. ff. fi. C. de iudi. Sol. speciale est ibi p'uicia opi. i instancia iudicij. licet alij dicant ali. ut ultimo. quoy opi. e gt'. l. si minoris. de admi. tu. si bn inspiciatur. Bart.

Quum qui in integrum restituas non transit ad defensore sine mandato. hec dicit Bartolus doc.

Tutor. de iurisdiccone eius q no hz ius de mittando no constituit aliqs bone fidei. Item etia contra bone fidei contractu minor restituit'. h. d. Barto. doc.

Curator. Si prestom apte contractus recedit'. pt ille contra q' agit' a toto recede. h. d. Bartol.

Minor. Restituto fideiussoe no uidet' restitutus p'ncipalis. h. d. Minor. p restom no reuocat' libertas concessa p emptore. h. d. Bart.

Mulieri. Aduersus pcau tra dote appositu minor restituit'. h. d. Nota glo. de quibus rebus loq' Rie q' pt intelli de iure antiquo. de iure nouo tenet illa q' loquit' de his q spirando spiari no pnt i quibus

inior restituit. demu si patetur cranda dapnu. Barto. de.

Si vniis. Nimoē restitutio restituit acto ī pristinū debitore ī eo statu ī quo erat tempe nouationis. h. d. Op. j. de fideiuss. l. si tiaus. Co. istud appet fraude creditoris. Op. q. por debitor no fuit liberatus. vt. l. j. ī fi. de nouac. So. glo. dic ut ī ea. Op. ad vell. l. debit ux. §. fi. So. vt ī glo.

De capitis diminucōe Rubrica.

Dictu est de restōne ī integx que fit aptoē gedente actones ad hc. ut. ß. mi. de dolo. z ī ti. q. me ca. Iste de restōne que gedit pro officiu iudicis vt ī ti. precedenti. Est queda alia restō q fit aptoē restituente acōm ipo iure vt qn prima acō pit capitis diminucōe. de quo loquit ti. iste. z. l. declarabo. Bartolus doctor.

Capitis. Op. j. ad macedo. l. iiij. §. fi. So. intellige h mutatiu statu. fco hois muliemente vt ī glo. Bartl.

Pertinet. hc eadem ht locu ī capite diminucōe q salua ciuitate gtigit. no ī alijs. h. d. Vel breuius. hoc edem ht locu ī minima capitis diminucōe tm. h. d. Nota tex. qui dicit neq3 pnt pceita couenire. ex illi q amittut ciuitate a diem no pnt facit ad id qd dicit m. l. amissione. z. l. tutelas. ī fi. j. e. Bartalus.

Ait pretor: Primo queā qua restoni cotinet iste ti. Prido3 glo. Nota dcs sūe q sm rigore iur. qn aliqs capite minuitur. vi ec alius ipo z ideo a prima obligacōe rationeliberat vt. j. l. j. §. fi. Sz q'a nalit z ve idez est ipmo, pretor qui equitate nale sequit. p hoc edem restituit gt eu acōm prima vtile vt ni fam.

Sz queo ī quo differt hc edem ab edco qd ai eo. Rō. p hc restituit acō ī capite minutu. vt dixi, p illud h acō restituta limitat. vt casib ibi expressis. no dect ī quatenus facere pt. vide glo. Barto. dc.

Hii qui. Capitis diminucō no libat que a nali obligacōe ne eu impedit postea tmlit obligari. h. d. bartl.

Nemo. Capitis diminucō no tollit actones ex delicto descendentes. h. d. Et lz glo. nacallet ī intellcu h9 §. tn debet intelligi de acōe nali. z etia de ciuili vt. j. e. l. tutelas §. iniuriar.

Ei qui. Arrogatti no restituit actio p hoc edem. h. d. Bartl.

Liberos. Arrogatoē pris filij capite minuunt. h. d. Barto.

Emancipato Emancipatoē capitis diminucō gtingit. Item q caput nan h3. illud no mutat. h. d. Bt.

Amissione Cum ciuitate romana pdit capite minuit. h. d. Jn hc. l. v. qui desiciunt vi casus q exbanniti equiparant deportatis Na deportati amittut aia q iur. ciuilis sut ut hic ī pri. z v. relegati. ita exbannita hoc e q fugiut ablis sub qx impio z iurisdicōe sut pdit ea que iur. ciuilis sut vt hic ī v. qui desciunt. et sic vi probari glo. que e in §. relegati. insti. q ma. mi. pa. pa. sal. Ego tn dehc disputaui vna qōm q incipit. lucane ciuitatis rc. et dictam sic q ille qui e bannitus impii equipatur departato. z pdit ea que sut iur. ciuilis vt hic. z ea intelligunt iura noua q dicit bannis primis subiaceat hc est iura ciuilia pdant ut ī auct. Jte iulli. c. de sac. sanc. ecc. z ī multis alijs Sz ille q est exbannitus alicuius ciuitatis vl regis no pdit ea q sut iur. ciuilis ciuiu Romanor. sz ea que sut ppa iura illius ciuitatis vel regis sicuti hic no pdit ea q sut iur. gencau coia omib9 gentib9 vt. l. quida sut. j. de pe. sz ea que sunt ppa ciuiu Romanor illa pdit ita exbannitus ciuitatis alic9 pdit ea que sut ppe illi9 ciuitatis no ea que sut coia omib9 qui sut sb Romano impio. ita sentit Ja. de are. in. l. ex fco §. ex fco. j. ad treb. Aduertendu tn est q ad hc q tlis exbannitus pdat ea que sut ciuitatis illius duo requirit. sz q iste fuit inobediens z aufugit illius ciuitatis sub e. z sic e bannitus Jte q ī hostiu nuo se conseat Jsta duo permit hic. Consite aut se nuo hostiu. intelligo vbicuq3 est talis bannitus qui p forma statuti pt impune offendi. Na ac statutu pmittit eu offendi impune indicat b'bellu z lz eu p hoste. vt. l. hostes. j. de capti. et. l. ij. ī fi. ab. l. iij. j. ad. l. cor. de sica. Sz si eet bannitus no tn habet ut hostis. nec posset offendi ex forma statuti tuc dicem eu pdidisse ea que sut

no qd exbannitus eqpat deportato z que pdit z que non

qo de bastardo porro et quod nobil de
ll· primaio pena i plus quam populus ff vetere
delinques qui v. bastardus d nobil de
primaio

de cons diminucione

cuitatis sue. Ex predictis sequitur decisio
nis nostre quorum de quibus consueuit dubitari
an bannitus possit facere testamentum, an possit
instituere ab intestato, et similia. Nam si
loquimur de bannito qui non potest offendi im-
pune est dubium quia mediis perdit, si de
alio et tunc siquidem uellet facere testamentum vel
instituere in testamento ualido tamen secundum statuta
illius ciuitatis sue perdit, sed si fuit de
iure communi ualet quia iura ciuilia non perdit.
Eodem modo si hereditas sit ab intestato de-
lata secundum formam illorum statutorum non capiet,
secus si de iure communi licet tamen eam retineat quia
sunt iura communia, tamen uolens petere coram iudice
non audietur ut l. i. ti. i. l. sed si pretore ff. si
quis dicto. Et idem dico in omnibus hijs qui sunt
effecti hostes extinguo alicuius reformacionis
uel ipsa l. lata ut hac l. dicitur. Item Multo
licet isti perdant ciuitatem ut ipsi non possint pe-
tere neque acquirere an alijs teneantur ut
ipsi possint reducere dicta statuta i. c. l. tute-
las in fine.

Nunc respiciendum. Capitis di-
minucione minima quod pupillo iura sunt non
pereunt. h. d. cum l. sequenti.

Tutelas et eodem alicui sub nomine
appellatiuo conceditur illo pereun-
te perit concessio, ab secus quia te-
capitis diminucione nomina iuris pereunt. non
nomina naturalia. h. d. Primo patet dicti, sed
quedam illacio, tercio ponitur in exemplum, quarto non
dicta illacionis, secunda ibi Ergo, tercia ibi sed
legittime, quarta ibi exnaturis. Nota quod
dixi in principio. Item nota quod agnacio est
nomen iuris et capitis diminucione quibus desinit
esse agnatus in pereunt eam quod sub agnato-
rum nomine reperiuntur. Tercio nota quod mater
et filius sunt nomina appellatiua natiue ut
capitis diminucione non pereunt sicut nec alia
iura naturalia ut l. iii ff. hii qui. s. c. et propter hoc
ll· dicebam semel, statutum dicebat quod nobilis
de primaio puniatur in plus quam popularis
delinquens, quebatur utrum bastardus dicatur
nobilis de primaio, et allegant illa iura que
dicunt quod bastardus non dicitur de illa familia
ut l. pronunciatio i. de v. sig., et insti. de le-
ag. suc. ff. vulgo. Ergo dixi quod dicte leges
nichil faciunt quia disponunt super nomine
iuris ut est agnacio et similia, sed statutum pre-
dictum disponit per nomina naturalia que ita cadit
in bastardum sicut in legittimum. Nomina uero fa-
milie sunt nomina ciuilia que non cadunt
in bastardum ut hic, et intelligitur nobilis
de primaio i. de nobili patre natus, sic quod
non attenditur patris patris ut hic aperte
comprobat hec distinctio. Sed quid si sta-
A tutum dicit aliquis de tali domo, an contineatur

bastardus, hanc questionem tetigi in l. pronunc-
iatio de v. sig. Dicam tamen aliquantulum
latius. Et est primo aduertendum utrum
hec appellacio de domo siue bastardus
sit iuris ciuilis vel naturalis. Respondeo quod
ad propositum est iuris ciuilis. quia appellacio
nominis apud omnes est uniformis ut
pri. ini. de re. appellacio uero ciuilis est dif-
formis secundum diuersitatem gencium ciuitatum
ut in pr. in l. omnis populi de iusticia et iure.
sed hec appellacio de domo sumitur diuersimode.
Nam quandoque domus assumitur pro agnacione
ut l. tu uero. i. pri. i. de cali. et ca. l. c. et
l. ad turpil. l. i. in prin. et ibi per glo. de
ace. Quandoque assumitur domus pro edibus
habitantibus in eadem domo ut. c. ne lite-
pa. l. i. et c. si quandoque. pendi pa. l. i.
in fi. Item hac ludemus hodie consue-
tudine inductum in quibusdam locis quod di-
cuntur de eadem domo omnes qui portant
eadem insignia seu arma, et qui uolunt
diuidere domum diuidunt insignia seu
arma, est ergo hec appellacio ciuilis.
Uidendum est secundo an hec appellacio cadat
in bastardum. Respondeo secundum diuersas mentes intelli-
gendi potest cadere et non cadere. Aut enim acci-
pis eandem domum pro eadem agnacione
et in eam non cadit ut s. sicut accipis eandem
domum pro omnibus descendentibus ex
eadem stirpe et tunc in bastardum cadit, ita
uide tex. in dicta l. pronunciatio in fi. aut
accipis eandem domum pro edibus habitantibus
et tunc bastardus non attenditur. sed solum
habitacio, aut accipis eandem domum pro
omnibus qui portant eadem insignia et sic
hoc posse recipere dicitur. ut non per dictas leges.
Item aduerte hec l. uero intelligitur de hereditate
nondum acquisita que capitis diminucione
perit, sed postquam est acquisita desinit
esse hereditas et non perit capitis diminucione
quia hereditas tota quiescit unius in manu
sed tutela licet eam successiua. Item Ulte-
rius et uide ut hic in glo. Bart.
Iniurias actiones ex delicto cum
capite ambulant. h. d. Bart.
De libertate In eum qui maximam
vel magnam al. mediam capitis diminucionem
patitur ex hoc eadem iura earum restituitur.
Item cum ciuitas. Nota aliter
hic fine quod eo ipso quod quis amittit
ciuitatem perdit eciam bona sua si aqua
publicatione. Casus autem in quibus perditur
ciuitas uidistis in l. amissione s. c.
ubi exultat nudus. Olim autem uene-
bant bona in fiscum. hodie ueniunt ad
personas enumeratas in auth. bona dampnatorum

qo

Bartolus

le. pe.

Bartolus

qo

no de bastard
bono v. q.
de bastardo

qo

an appellacio ciuilis in
bastardum cadit

no contra l. leges hic

Bartolus

Bartolus

Bartolus

A ca q. de bastardo quod si porro dicit
de domo de tali domo an contineatur bastardus

C. bona dampn. Secundo quod ciuitate amisit ex-
uitur omni obligatione. Sed an ex post
facto potest obligari. glo. hic tenet quod
iure ea. videtur quod ego quod exbannitus perdat
iura ciuitatis sue quoad suum commodum
non tamen hoc ad suum incommodum. quin obligetur
exbannitus que postea fiunt. Et sic
fiant ad quem cum exbanitus possit ca-
pi pro represaliis et de hoc dixi plene in
tractatu de represaliarum. ¶ Sed si quis
quod conuenimus ista. cum tex. B. c. l. ij.
dicat quod hij non possunt perimi conuenim.
Respondeo intelligi quod non possunt conueniri pro
gestis antea. secus pro hiis que gesserunt
postea. ¶ Queo quid in eo qui dedit
se in arrogationem. tamen est in l. in arroga-
tus. l. de pecul. Sed tamen secus in illo
magis quam in eo qui redigitur in seruitutem.
dic ut in glo. Barto. le. de.

Eas obligationes ob-
ligationes que tam naturalem
respiciunt. capitis diminutione
non pereunt. Et loquitur ista. l. de obli-
gationibus actiue competentibus hiis
qui capite minuuntur. h. d. ¶ Nota quod
contractus dotis est iuris gentium. ¶ Contrarium
glo. quare secus in ista actione quam in
actione excepto. que similiter est iuris
gentium. Respondeo ut in glo. C. e. l. quinque.

Legatum summarium cum prece-
denti Phanc. l. cum similibus
allegatis in glo. vide quod licet
serui mortui non possunt aliquid habere. ipso
uel tamen legata eis relicta personaliter
tis possunt capere. quia personis in facto quod iure
consistunt. Sed tamen ipsi possunt ita ut personaliter
in iudicio esse possunt quibus petere istud le-
gatum. dixi in libello maiori causa. Et
per ista. l. fuit defensa regula firmi
mortui legatum tamen in annos habere non possunt
quia aliquid perpetuitatis habet.

Capitis Iuris consultus
ponit hic tria genera capitis
diminutionis que nota et
in hoc titulo non fuit alia.

¶ Ex quibus causis maiores xxv.
annis in integrum restituuntur Rubrica

Huius edicti Primo com-
mendat edictum et ponit
eius summarium. Secundo ponit
verba edicti ad literam. secunda ibi
verba. Barto. de.

¶ **Verba autem.**
Istud edictum diuiditur in quatuor partes Primo
prouidet absentibus vel iusta causa impeditis
Secundo prouidet contra eos. tertio prouidet contra ne-
gligentia ingratitudinis. quarto ponit clausulam
generalem extendendo restitutionem. secunda ibi Item
si quis. tertia ibi Tamen ne ingratus. quarta
ibi Item si qua

Hoc edictum Iuris consultus
tractat hic de vltima parte
edicti. h. d. Bartolus.

Metus. Contrarium glo. an nunc
sufficiant iustum metum. glo. tenet
quod sic per l. in prepositis C. de bis ac
et intelligere quam nunc sint illate a persona
vniuersali tenenda ut a quodam tyranno
ut est casus in l. fulcinius. §. i. qui ex causis in posses-
sionem vel ab alia tempore pestilencioso. ut
l. i. C. si quis tempore maledicti. Ita debet intelligi
C. quod metus causa l. metus. ¶ Ultimo glo. al-
legat illum tex. quod tantum ad locum ei sus-
pectum non cogitur ire. ad hoc l. ad tertium. l.
de etate. et extra de rescriptis. c. statutum. li. vi.
ad hoc l. delegatum. l. faciendi Bartolus

Ab hostibus autem Nota quod locus
absentis constituitur captiui. ad hoc
l. i. j. de postliminio. tex. ¶ Nota glo. ibi
et si l. quamuis.

¶ **Non autem minus** Glo. ponit
hic unam materiam utrum ille qui est natus
apud hostes sit spurius vel habeat ius
postliminij. dic ut in ea. Bartolus.

¶ **Sed quod simpliciter.** Bene
hoc intendit per lex. quam intendo tenere
cum disponitur de tempore absentie intelligitur
de modico tempore quod excurrit postea secus in
eo quis non fuit negligens quod arbitrio
iudicis determinabitur. quod dic ut in l. sed.
Et diuiditur in quatuor partes. primo ponit dam-
secundo illud declarat. tertio illud probat per exem-
quarto illud deducit in petitionem. secunda ibi ut si
primum lex. quam teneo. sed secundum lex. glo. secunda magis
ibi Nota quinque. tertia ibi in l. sequenti Nota enim
quarta ibi tertium quinque. Tex. dampniendum est. id est
causa et tamen ista adiectione postea ne secundum pe.
secundum glo. prima vera cant in edicto quod non legimus.
¶ Iste §. legitur in prima parte duobus modis.
duobus modis secundum glo. tertio modo secundum pe. et
melius et nobilius. In secunda parte legitur duobus
modis in glo. in quarta parte non est variata.

aliqua / Legem⁹ ergo p ptes postea ex-
aminabimus mattam. ¶ Ep. ad pri. quia
ista vba postea ue no reperiunt i edicto.
¶ Io. dicit glo. fateor. s3 erant i quoda edicto
qd no hemus z erant queda uerba ut
ponunt in glo. quia uide / et i° qd glo. d'.
q si fuit absens p xx. anos no tn restitui
tur. totu i° tpe intellige qn quis fuit le
sus usucapione triennij. lic3 ei p xx anos
fuiss3 absens tn solu triennij eu lesit.
z sic solu istud temp⁹ restituit / secus si
fuiss3 lesus i pscriptione xx anoz qa totu
istud restituetur. eadi ratione p hac lec-
no uide glo. ¶ No. glo. q hec dicto p'sca
denotat modicu temp⁹ et sic induat ad
qom de teste qui dixit aliquem possedisse
tanto tpe z plus / qua qom h examinat
qui. Ego examinaui i. l. cu furti. j. de in
lite iuran. Et ponit in l. siquis i suo C.
de i offi. te. tetigi in l. et si p⁹ tres. B. si
quis cau. ¶ Vo. no glo. hic q ubi lex no
distinguit nos tn distinguimus / qd dic ut
. l. de pa. j. de public. ¶ Vo. mo legit
i glo. ut ista uerba postea ue ecent posita
i edicto posito in l. i. B. e. z ad illa uerba conti-
nuabant. qd totu diuinare e / dicimus g°
s pc. q ista uba postea ue no sunt uerba
edicti s3 iuris consulti dicentis q edictum. B.
simplr positum de absentibus / vel alio mo
impeditis d3 intelli cu hac adiectione post-
ea ue. q adiectio ad modicu tpc refert.
z hec lec. magr° placet. Ex qua no q
ubicuqz statuit aliquid de absentibus
ul' ali impeditis. intelli cu hac adiectione
postea ue. qd e ualde no. z eadi rone puta
re dicendu q. l. que dicit absente in-
telligi ab ea die qua incepit abee. ut
. l. abee tu. l. sequiti. j. e. debet intelli ante
ue. infra i° modicu tpc. quo se ppat ad
eundu. p istu tex. z ar. l. si petiuaz. i pri.
. j. de con. ob ca. Ex hoc etia d3 dici q i°
qd dicit i glo. in l. diuus. B. de i inte. re.
q ille qui est lesus i una die infra unu
die d3 pete restom. intellige p⁹ i° mo-
dicu temp⁹ qd s' dat. ad pparandu se.
cu no d' negligens. casus e h ¶ Su
expedit⁹ de pma ptcula uemo ad scdam
Ex qua no q modicu tpc i quo q3 d3
se ppare habet p absentia ut sic possit
pete restom / et in hoc amb concordant.
S3 ad quid impetret ista resto i h° sunt
lec. diuse. Bul. z Io. dicebat restom
competere ut subducat de medio tpc usu-
capionis / ex quo cepit abee. siue sit p^m
siue scdm / siue ulti^m. Mar. plac. z al.
dicebat restom peti ad re ipam. z sic

glosabat hic sup uba restonis / Ep.
mar. z sequitib⁹ facit. j. l. px. B. cuiqz.
et. l. de condic. ab ca. l. si mlier. et. l.
licet. j. de iur. doc. p eis ui' ca⁹. j. e.
. l. aut ptor. B. ite ei. In contrariu ui'
ca⁹ probul. z Io. B. de pau. l. q ppo
B. item quir / ubi ui q erant ee duo
iudicia / pmu rescindens quo tollit
obstaculu usucapionis / scdm rescissoriu.
s3 quo repetit res. p hac ui' casus
. j. e. l. siquis stipulat⁹ / ubi restituit
actio n res / ueitas e / ista restitucio
e in pstinu statu repositio ut. l. q si
mar. B. restitucio. Aut g° p absentia
quis fuit lesus i pdenda possessioe
z dominio z tuc p restom consequit
utruqz z est unu iudiciu. ut. j. e. l.
aut ptor. B. ite ei. Aut p absentia
no fuit lesus i pdicione dnij p usu-
capione / z tuc restitucio reponet eu
i pstinu statu ut heat rei uendica-
cione. sicut pmo. no aut restituet
res. quia ea no hebat. ut. l. siquis
stipulatus. j. e. ¶ Nuc ad questiom in
tex. pa' q an absentia quis pdiderat
possessione s3 usucapio fuit completa
i absentia uel infra modicu temp⁹
inito no restituet adee ut subducat
obstaculu usucapionis de me°. z sic
e uera opi Io. et bul. p istu tex. hic
i. l. inu. ¶ Ex predcis hes modum
formandi libellu. qd. j. clarius dicam.
¶ Venio ad terciam ptem / hic d' q
ille qui differt z e negliges non d3
audiri / quod quid h° intelligit / pone
usucapione completa ee in pncia post
modicu tpc / z sic dno negligente an
ei dabit restom ut tpc absentie subdu-
cat / in h° fuit opi. int' glo. inmo pdcas
dicebat eni mar. plac. z al. ita
ino restituendi. et h° pbabat ex tex-
isto. qui d' simpr eu qui differt. no
ee audiendu. Io. z bul. dicebat eu
ee restituendu ut subducat tpc absentie
de medio / et tantu ininq quitu fuit p
qd currerit i negligencia. z sic intelli-
gunt hic dnu d'. eu qui differt no re-
stitui d3. s3 ad totu tpc. Glo. inte tenet
opi. Io. z bul. hic. z in. l. qd tempe.
C. de resti. mi. / et insti. de act. B. Rursus
et dy. ibidem tenet / Spe. in de a. l. tenet
opi. alioz / et q se cu. Guil. etia h.
z dns Ja. bu. tenebat glo. inmo / sum
dcam⁹ g° rones p utraqz pte. z ad
examinandu ista qom ponam pmo
rones q faciut p mar. z ad eas sin-
gulariter rndebo. Sc⁹ ponam rones Io.

3^a ps
qo q° tt q ille qo
q differt z3 neglies
non debz audi

q^{a} point h' ad i tts z ad
examinaciez illi⁹ qos

ad p̄m

3 et ad eas singulariter· videlz/ tāq̄
pona vones et solones doctor et reus
dapnabo· qr̄to et vltiā dum ī pənam
qd̄ m incidebit· ¶ Et p̄mo iste §· fa
cit ꝓ api mar· q̄ dicit nō restituendū
simpl̄r· et gla· videt· nō restitui sz ad
totū tempꝰ/ sz tantū minꝰ q̄ntū in
p̄ntia fuerit· Cont̄ h̄ facit q̄a tex
dr̄ simpl̄r nō audiendū qd̄ expellz
vniusali· vt· l· si pluribꝰ· ꝯ· de l· ii·
Sꝫ· hoc ē vm̄ ii resultaret pluuius
intellectus q̄ eēt vt patebit ex dictibꝰ
s̄cūs· Sꝫ· neglientia dēa vna nocet
dēa aliud· vt ī q̄rela ī q̄ adhibita
negli̇ētia p̄uat heredi̇tē/ Idem ī negli̇ētia
adhibita dēa petenda bonorū possessiōe
vt· l· insi· C· de in offi· te· Sꝫ· ibi
lo̅ ī valentibꝰ acquirē/ secus aūt ī
p̄cedentibꝰ vt· l· Item si reꝰ inprī· et
qd̄ ibi nō· de alim in viu· ci· fuc·
¶ Tercio vi̇ cāꝰ· B· ꝑꝑ· §· sz si dapni·
ubi negli̇ētia adhibita· ī p̄o decēto dato
ī p̄ntia p̄uat restōne que cōpete·
bat ꝯ p̄mū decretū· dati ī absentia
¶ Rt̄a· ibi fuit dua· sz neglia p̄tis et
ſꝯm iudicis· qd̄ ſꝯm iudicis p̄tis ce
vi̇· vt· l· i· C· si maū· iudi·/ et C· de
exec· l· si obcum et l· de exec· l· si plus
§· i·/ hic nō fuit vna tm̄· sz neglia
p̄tis ¶ Quarto· tp̄e cōputatur a
die recusiōis· vt C· de temp· ī inte·
re· l· fi·/ sz cōputando tp̄e ista nō nō
possz cōpetere restōnē ī integrū· ḡo reē
¶ Sꝫ· q̄ ibi dr̄ a die recusionis subaudi·
et lesiōnis cōplete· ꝑ glo· ibi paciam·
et etiā hic· et sic tp̄e restōnis adhuc
restat ¶ Quinto posteq̄m fuit p̄ns
potuit agē p̄se et sic erat tutꝰ iure
cīc· et sic nō datur ei restō· vt· l· ī dē·
B· de minor· ¶ Rt̄a· Illud ē vm̄ nisi
ī p̄cedendo ille iure fuerat lesus· vt· l· i·
ī fi· et l· fi· in p̄n· B· de dolo/ lesus at
fuit ꝑ tp̄e p̄me absencie siue non
eēt completa vsucapio· ¶ Sexto·
ille nō dꝫ restitui q̄ eadē nō fuisset
dapnificatꝰ si p̄ns fuissz negligens
vt· l· pelꝫ· ꝯ· c·/ sz iste ē hm̄ꝰ mōi/ q̄a
p̄sumit̄r q̄ alm fuit negligens· tunc
ipdie sit negligens· vt· l· si hij qui
C· de adul· et ea· l· cū quibꝰ· C· de īfāli
si· et l· maneat· C· de seruis expor·
et l· i· §· sz si ingratus· ꝯ· de magl̄· que
et fuit rō ḡcūib· sz vides q̄ in· l· si
hij qui· et in· l· cū quibꝰ sꝫ cāꝰ sp̄ales
ꝯ illud· ubi ḡnale· q̄ retꝰ p̄sumit̄r
talis fuisse· Rt̄a q̄ nō p̄cedit q̄ñ
p̄ns status hꝫ retro ꝑ aliqd̄ tempꝰ

ad p̄m

ꝯtrariam naturam ꝯsequentiam seu volutate
Exēm· licet reꝰ hodie sit sua· nō tñ p̄sumit̄r
retro fuisse sua· quia retꝰ ē dare deuitate
aliq̄ tp̄e· quo retro fuit libera· vt· l· statu
§· si queratur· si sui ven· et nō· ꝑ glo· et dē·
in· l· si p̄ns· ꝯ· de nouis· operis nunci· Idem
ī suo lꝫ sit fugitiuus hodie nō p̄sumit̄r·
q̄ retro fuit fugitiuus· vt· l· iiij· ꝯ· de nouare
quia de natē est dare aliq̄ tp̄e retū saltem
tim infanc̄ ī quo nō fuit fugitiuus·
Ita dicebat· d· al· in· l· i· §· si ingratus
ꝯ· de magl̄· tōne· Ita in ꝓposito lꝫ hodie
fuit ī neglia· nō tñ p̄sumit̄r retꝰ fuisse
negligens· q̄ ē dare aliq̄ tp̄e in quo
nulla neglia possit imputari saltē tempꝰ
infancie ¶ Septīo quia q̄ ē negligens
ī maioī· p̄sumit̄r ī minori vt· l· i· C· ne
fid· dē· dēn·/ qui ei vult dare ꝑꝑ· vult dare
ꝑ· vt· l· i· §· si tibi· ꝯ· de v· ob·/ sz iste fuit
negligens ī vltiō tp̄e q̄d ē plus/ ḡo reē
¶ Rt̄a q̄ p̄cedit sit uēa dēa idem tp̄e/ sz h̄
est diuisitas tp̄m q̄ tollit ꝯriu̇ ¶ Octaū
finis fortior dꝫ inspici vt ex eo colligat̄r
vtrū restō debeat dari vel denegari· vt· l·
iij· §· scio· B· de minor· Rt̄a· Ex hijs q̄ ibi
dixi appet salo ¶ Nono/ restituēdo dꝫ
cedendi ita q̄ ꝑ h̄ nō p̄iudicet̄r alicui
actui aduersis quē non dꝫ dari restō· vt· l·
iiij· §· sz vtrū· B· de minor· Sꝫ· si dēet̄r re·
stituēdo vt subducat̄r tp̄e qd̄ cōcurrit
ī absentia destructur· prescriptio que ē
cōpleta ī p̄ntia/ ḡo fit nō dꝫ· Sꝫ· Illud
qd̄ dr̄ in· §· sz vtrū· loquit̄r in hijs que
separabilia sint/ secus si sint annexa et in
separabilia vt C· si ī cōi· eadē ca· l· i·/ sz
hic ē h̄mōi ḡo reē ꝑ· nō p̄iudicat̄r illi tp̄e
qd̄ cōcurrit in p̄ntia· quia tanto minꝰ
de tempore restituit̄r ¶ Decimo ad sc̄dm·
sz probuli et Jo·/ et ꝑ ceis vi̇ cāꝰ C· de resti·
mi· l· qd̄ tp̄e In eo q̄ dr̄ medij temporis
Rt̄a ꝑ mar· alr̄ ibi p̄amit̄r cāꝰ vt ibi nō·
et sic nō facit ꝯ eis ¶ Sꝫ· vi̇ cāꝰ in· l·
cū inxlꝫ ī p̄n· ꝯ· e· que vi̇ h̄ expsse
dice· et est forte cāꝰ ad h̄· Sꝫ· videnti illi
q̄ tenēt mar· q̄ ibi nō possit imputari ne·
gli̇ētia· dn̄o quia erat absens hēs vt nō
apprehendit possessionē vel dn̄s ignorabat·
¶ Tercio ꝓbat̄r ꝑ· l· nec nō· §· si quis sepiꝰ
ꝯ· e· ubi vi̇ cāꝰ Sꝫ vides q̄ ille §· ē diuisꝰ
et alr̄ intellī p̄t vt ibi nō· ¶ Quarto q̄a
pena nō dꝫ egredi delictū vt· l· Sꝑn̄i·
ꝯ· de hijs qui vt indigꝰ·/ sz si fuit negli̇ētibꝰ
ī p̄te tp̄is nō dꝫ ḡo in toto p̄uari Sꝫ· ꝑ
videri q̄ ī toto vi̇ negligens quia illud
tp̄e qd̄ p̄cesserat nulla lesione fecerat·
et sic p̄inde eēt ac si amisissz totā actōz
que alienata tantū tp̄is fuissz· ¶ Decimo

ff veteris

De quibus causis maiores xxv annis

ture ad tertium et pono declarationem doctorum dy. dicit opi. Jo. et bul. esse vera. ff. l. fi. in fi. C. de temp. in inte. resti. ubi dicit quod est casus. Sed pe. videtur quod licet melius quam prescriptio completa est in absencia quod est diminuta. Tu videas aliter quod ibi loquitur in tempore petende restitutionis quod est utile quo adhuc. ut in absencia non currit ut ibi patet. Unde in absencia ipso iure non currit, nec ibi queritur de restitutione sed si curreret et finis prescriptionis caderet in tempore presencie tunc non restitueretur secundum opi. mar. quia cessat equitas ut hac. l. dicit. Alii ut Guil. de cu. tenent idem secundum opi. bul. et Jo. patet autem si quis C. de prescrip. lon. temp. et in tercio. Unde si uiterius ibi prescriptio compleatur in presencia, non tamen perdit priuilegium quod habebat super absencia sed quod tempus duplicatur et sic videtur casus. Sed videas quod ibi ipso iure non currit, et ideo non queritur de restitutione, si etiam cucurrisset. non daretur restitutio. quia cessat equitas secundum mar. Alii ut Jac. bu. tenent idem secundum opi. Jo. et bul. quod anime tempore absentie subducuntur. ut l. nec non. §. si quis sepius. j. e. et probat. ratio. Nam solo tempore presentie non potuisset perficere usucapionem secundum tunc alios. sed in mixto tempore absencie statur in legatis. Nam prima legata siue ultimis non excedunt faladiam et per ultimum diam defalcantur. ut ff. ad l. fal. l. penalis. §. annua. et l. in quantitate §. sed si legata. et quod ibi notatur. C. de inoffi. do. Sed potest videri quod hic videtur contrarium. Nam eo ipso quod cucurrit aliqua pars temporis illa operatur effectum suum, quia actio est in moribus effectus in moribus uite. ut statim dicam. Alii ut pe. et cy. sequendo eum tenent opi. mar. per hanc. l. in fine et probant ratione qua modo tetigi. tempus uero quod cucurrit in absencia fecit actionem in moribus uite et in hoc lesus est absens. sed aduersus hanc lesionem non potest restitui. ut l. qui castrense. j. de castren. pecu. et l. quibus. ff. de v. ob. Si igitur completa est usucapio in presencia perinde est ac si ab inicio habuisset actionem tante uite quante in presencia perdidisset. non ergo debet restitui quasi tota prescriptio in presencia cucurrisset. Sed certe licet dandum istud posset sit verum aliquo casu non tamen est verum generaliter. ut statim dicam post. Solum quod tenes Bar. valuit concordare istas opi. dicens Aut reversus ignorat rem suam usucapi et tunc locum opinio bul. et Jo. aut sciuit et tunc locum opi. mar. et sequacium, hoc tenet Jo. de are. et etiam cy. Sed hec mihi non placet. quia si tota prescriptio cucurrisset [illegible] in presencia propter iustam ignoranciam restitueretur. ut no. in l. tam filius. §. in hoc. j. de v. ob. et per dy. in l. addicte. C. ti. et co.

ad 3m

si quis iuris ex. de re iu. li. vj.

Venio ad quartam scilicet ad opinionem quam tenes. Primo evidencia debetis scire quod queda sunt prescriptiones in quibus quelibet pars temporis operatur effectum suum. ut prescriptio que currit contra actionem personalem per quam principaliter reus nil acquirit. sed actor perdit actionem suam propter suam negligentiam. ut l. sicut. et l. nouissimam C. de prescrip. xxx. an. et in hiis procedit determinatio pe. quam supra tetigi. quia ad illud tempus quod in absencia cucurrit restitui non potest, adeo quod cucurrit in presencia non restituitur quasi actionem tante uite perdidit ut dictum est. et quo ut cauetur ff. de mortis. l. fi. et in hiis procederet opi. mar. et sequacium. Queda sunt prescriptiones que non operantur effectum suum in qualibet parte temporis, ymo nullo modo operantur nisi toto tempore completo ut in prescriptione que dominium alterius non ei queritur in possidenti ad dominio. in toto tempore discursso. ut l. usucapio. j. de usucap. et C. de prescrip. lon. tem. l. super longi. Nec exceptio queritur contra dominum nisi toto tempore discursso. ut l. si quis emptionis. C. de prescrip. xxx. an. et in hiis apparet quod in anni die usucapit fuit lesus, debet ergo sub duci tempus absencie, et hoc probat tex. optime in dicta l. tam miles. j. e. et l. quod tempore. C. de resti. mi. non cauillando licet. et l. nec non. §. si quis sepius. j. e. Nunc ad primum. in. §. non est uelox lec. Jo. et bul. quia loquitur in prescriptione rerum, quod apparet cum dicit. si inchoata sit bone fidei possessoris detencio, quod in illis verum. si tantum tempus cucurrisset in presencia quod absorbuisset tempore petende restitutionis ut statim dicam cum queram quando istud ius incipiat competere. Hiis expeditis que pertinent ad lec. §. veio ad ma[illegible] que hic tractatur in glo. et debes scire quod duplex est ius. scilicet officium rescindens et istud est in integrum restitutio quod postulatur. Et aliud quod dicitur iudicium rescissorium et istud iungitur actio rescissoria que intentatur post impetratam restitutionem in integrum, de qua in l. nec non. §. exceptio. j. e. et l. fi. C. e. et l. ab hostibus. de cap. et post li[illegible]. et insti. de act. §. rursus. Deinde videamus scilicet de officio rescindendi. ita quod queso primo quid sit, secundo quando competat, tercio ad quid quero infra que tempora. Ad primum dicunt quidam quod istud iudicium rescindens est actio rescissoria et hoc tangitur in fine glo. hic. ubi. sed quidam dicunt maiori

ad 4m

2x est ius

De primo que [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

uit actionis subuenit. assentes restitu-
tionem statim eis reusis dari etc. fun-
dant se plegere ff. C. e. ubi minus
quam statim isti restitutioni prescribat. hoc
est eius ntitas impedit. Sed tunc tempore
officio restituendi. hoc est beneficio
petendi restitutionem in integrum dicat g.
glo. hic quod hoc est officium iudicis quod
impetrat captione vinco quod dat re-
stitutionem auctore edicto pretoris mortui
adinstar minoris ut B. de minor. l.
quod si minor in fi. qua restitutione huiusmodi
intentabitur restitissa dicit istud est unum
quod est officium per annis etc. ut patet per tex.
in l. siquis supplat j. e. ego probo
per rationem. Nam quicumque uerba edicti restitutionem
ad iudicem tunc ex illo edicto induat
officium iudicis et ad ipsum officium iudi-
cis recurrit. ut patet in edicto de mino-
ribus ubi dicitur que res est inducta
ex quo dicitur officium iudicis. ut
dicta l. quod si minor in fi. B. de minor. et
non in l. si soror. C. de collat. facit l. i.
in pri. l. de collat. dixi plenius l. i. j. de
tran. ex. l. 2 l. iiii j. de ali. le. ubi vi-
deas. Sed istud eodem est hoc. dicit cum siqua
40 iusta causa in videbit etc. ¶ Sed queso
quale sit istud officium iudicis utrum
requirat libellus litis contestatio et
similia. Dico quod ex. de i. inte. re. c. tua ex
lus [illegible] dice quod aut istud officium scilicet
restitutio imploratur circa illud quod sum-
mum est ex iudicium et tunc requiritur libellus
litis contestatio et similia ut in tua ff. ex. de
offi. iudi. et hoc est quod dicitur resta debet dari
causa cognita ut l. in causae ff. in cognita
B. de minor. Aut petitur adversus sententiam
et tunc potest expediri summarie ut in
officio iudicis. Pri(mum) placet. sed in hoc ultra
ego dicerem sic. Aut restitutio petitur ad-
versus aliquid factum in iudicio puta
adversus diffinitivam sententiam et tunc
sine libello et litis contestatione fiat sum-
marie ut dicitur c. ff. sic intelli(go) l. di-
uus. B. de i. inte. resti. quod non in l.
ff. C. ubi et apud quem. Si vero petitur
adversus diffinitivam sententiam tunc puto
quod debeat dari libellus et lis contestari
quod apparet quia in integrum restitutio et ap-
pellatio comparantur ut l. pres. B. de
minor. sed in causa appellationis quando agitur
utraque parte presente debet lis contestari ut
l. i. C. ne in una eademque causa lite pen-
dente. ergo et in ista restitutione. Pro hoc facit
per l. minor aut ingratis. ff. l. B. de mi-
nor. ubi apparet quod qui petit restitutionem

adversus sententiam debent cause inseri. nam absente
et inuolorate peti. ergo apparet quod debet fieri so-
lempniter cum restitutio in integrum possit peti co-
ram alio iudice superiori. Forte quis dicet
hoc fieri per officium iudicis mercennarium ac-
tionem desiuens cum primo causa nauit certe
non iudeas quod autem dixi delictis contestatio
intelligo cum hec causa agitatur qualibet parte
presente si vero agitatur parte absente tunc possit
procedi ad diffinitivam etiam lite non contestata
quod tangitur hic in glo. et quia tamen in primum
statum restituitur. unde quod etiam absente parte
possit dari seu dici etc. quod intelligo ut
parte non procedere. C. si ut se ab tra. absti. aut
si annis in ultra quinque. ¶ Venio ad secundum
scilicet qui incipit competere istud officium iudicis.
Glo. hic et l. ff. C. de temp. i. inte. resti-
tuendi quod a tempore recusionis subaudi lesionis
complete. et ex hoc sequitur ipsa talis consequentia.
Pone quod incepta est prescriptio xxx annorum
me absente parumper postea reuertor et sto
pluribus xxix annis. itaque finita prescriptione po-
tero petere restitutionem ad illum annum quem cucurrit
in absentia et ita tenet hic glo. ita fine.
ibi quoniam si fuit absens etc. ¶ Item ex hoc
videtur quod si cauit in mote xxv annis ultimo
anno incipiat currere prescriptio xxx annorum
quod finitis xxx annis potest petere restitutionem in
integrum et sic tamen esset l. v. annorum uel lxv.
si pariem quasi in prescriptione xl annorum ut non
in l. ff. C. de temp. i. inte. resti. pe. ab de
presc. xl annorum. Ja. de are. et pe. tenent hoc
expresse. ut non in l. ff. C. de in. inte. resti.
i. v. quinque. Nec miror tamen enim ipsi tenent ap-
mare. sed quod cum prescriptio completur et currit
in presentia non restituitur aliqua ratione. ut B.
dixi. mito ista quo non procedit sed procedit
ista quo tenet dicti Ja. et Bul. dominus Ja. Bu. In-
fact. de actio. ff. rursus tenet glo. simpliciter
et plus non examinat. Guill. de cu. quod tenet
dicti Ja. et Bul. ut iudisstis dicit quod aut tempore
quod cucurrit in presentia est minus quadriennio
et potest dari restitutio aut est plus quadriennio et tunc
secus ne sit melioris conditionis ille qui
plus est negligens quam ille qui est minus ne-
gligens. Ille autem tempore quo totum prescriptio
cucurrit in absentia preter quadriennium et non
plus. ille non quem quae modica cucurrit
in presentia passus tempore xxix annos quod esset in-
conueniens per ista dicti. Tempus quod cucurrit
in presentia operatur duos effectus. scilicet complet
prescriptionem et absorbet tempus petende re-
stitutionis in integrum. hoc vero quam casu l. nec
non ff. siquis sepius j. e. ibi dicitur siquis
sepius causa rei publice abfuit ex nouissimo
reditu tempore restitutionis esse computandum et aut
enim ibi requiritur in tempore petende restitutionis
ut ibi dixi per Ja. de are. non debet computari.

2a q. qui capt
qpote. offm
iudicis

ex q̃b9 mis boeb xxv anno

ex nouissimo reditu ymo tpe primi redit9
minuet de tempe restonis i integru ff.
predictum opi et sic dicta opi. guill. videt
contra casum dictu ff. ¶ Opichi aut visse
dicendum. quicqz prescriptas lz duo tpa q̃a
cepit in psentia z finit i absencia z tuc
fateor qp currerit tpe a die reuisionis
seu restonis. ut l. fi. de tep. i inte. resti.
Item casus. Quicqz cepit i absencia z finita
e in psentia z tuc s mar. z sequaces ista
qd non lz dubiu. quia no dat' restitu
p nos q tenem9 restoni dari aliquo casu
procedit dubiu. quia tu dic. Aut erat in
ptate mei q sic reuisus ne finiret lesio
cepta. quia poteram agere lite contestari.
z silia z tuc puto vera opi. guil. scz qp
si currit i psentia tantu temp9 quantu
est quadriennium hodie no restituatur.
si currerit minus. i eo tpe qd restat pt
petere restonem. hoc pz p rom suam. hec eadem
exemplo. qui neglia adhibita i vno tollit id
qd e in alterius bnficiu tuc neglia no
cet i illo bnficio. ut l. fi. C. de iur. q a no
de nia. z no. in l. iste si reb inpn. ff. de
alii innu. ca. fac. Sz hic in restonis contra
cedente prescriptione q currerit i ab
sencia e equitas quia i° no potuit se
iuuare. Causa quare no dat' restio contra
prescriptionem q currit i psentia e q̃a vi' conseu
tire z alienare. ut l. alienationis. ff. de v. sig.
et io p ista paciam prejudicat' i tpe pe
tende restonis. ad qd optime facit. ff. ex qbus
ff. sed si dapni. Pr. uides in filio institu
to sub condicione potestatiua si negligit impleri
condicionem z sic recepit se lesum z pretextu
no pt conqueri. quia i ptate sua erat ne
lederetur. ut l. suus quoqz ff. l. z ij. ff. de
hre. di. iusti. ¶ Ista hic cu i ptate sua erat
ne lederetur. lesus no dz audiri. pro hoc facit
quia sequeretur inconueniens. ille qui pcioris
condicionis esset minus negligens qui plus.
z qp plus de tpe lz ille q minus negliget
quam ille q plus. que absurditas dz eui
tari. ut l. sane oportet ff. illud. ff. de except.
tutt. Si uo non erat in sua ptate impe
dire ne lederet' tuc procedet glo. ut tep9
incipiet currere a die lesionis complete licz
p mille annos differet. ut l. i. ff. annus.
ff. qui acc. depec. e anna. et l. bone. l. plet
de edic. Exemplum pone qp testator me sub
stituit filio suo p9 mortem suam sub condicione
si infra annu a die mortis testatoris dederit
x. libras inde infra mense. quia cum ab
sens tu rei pub. no dedi. adhuc non
sum lesus. quia no extitit condicio substi
tutionis. certu e qp condicione pendente de
bes restitui. ut ff. c. l. non solu ff. cum

quaqz eadem si multu differat' condicionis
euent9 vlt' quadriennium. ut dicto. ff. an
nus. z dicta l. bone. ff. plet. Predicta
uo nisi lesio contingeret ex sua iudicas.
tuc cum receptu est pp utilitas. vel
a die late sine currat tpe no expec
tato condicionis euentu. ut l. qui app.
sit. l. i. ff. biduum. ¶ Quicqz prescriptas
lz plura tpa. quia fuit plures absen
tie. una psentia z tuc tpe computa' ex
ex die ultimi reditus ut dicta l. nec no.
ff. siquis sepius. i. c. tempa ei alteri9
psentie no obsorbet tpe petende re
stitucionis. cu. quia no pt dici ille ne
gligens licz aliquo tpe stetit qui no
fuit conquest9. forte cogitabat vel
parabat se ad litigandu. sz pp noua
absencia fuit impeditus. unde tpe pre
absencie no attendit' pp nouu casum
absencie. ut l. intantum. ff. de dispens.
i re. da. fac. et ista pt ee ro. dicti ff.
siqs sepi9. ¶ Veniamus ad tam. s. infra
que tpa et quids infra q tempa. et
dic. olim infra annu utile hodie infra
quadriennium continuu. ut l. fi. C. de tep.
i inte. re. qd e uim p glosatores mag
qn resto petit' adusus contractu vel adu
sus lesione contingente ex tpe maiori
quadrienii. Sz si petet' aduersus le
sione maoris tpis tuc ecotra. s. resto
deberet peti infra tantu temp9 quantu
e id ex maiori aut dz infra quadrennium.
ita tenet glo. hic z examinat pleni9
ff. c. l. sed z si p ptorem ff. quatenus
z ff. de minor. l. interdu. et ff. de inte.
resti. l. diuus. z l. fi. Alij dicunt qp sit
infra quadriennium. et ista opi. tenz
In. bal. z pe. z cy. quia qp refert utilitas
late C. de temp. i inte. re. l. fi. i sexta
questione dns Jo. an. dicit qp de ista opi. e
hodie casus ex de i inte. re. c. i. in clem.
ubi pt peti infra quadriennii adus9
lesione maioris tpis. Ego teneo opi.
glo. nre. p rones z l. allegatas p ea
in l. sz z si p ptorem ff. quatenus. i. c.
que rones vrget. ad dictu c. i. respondeo
qp e casus contra ista opi. dolet sic qp minori
no currit tpe petende restonis i inte.
ut l. fi. C. de tep. in inte. resti. pe. sz &
eadem pro e minor ga uidebat' qp nunqm
curreret s' quadriennium. cap. qui statutu
fuit ut ecclie curret quadrennium a die
lesionis. ut i c. i. ex de i inte. re. li. vi.
z sic i tpe quadrienii tractat' ut
maior. io insurgebat dubiu. ut qui
minus dat' ad petenda restonem. disputa
aduersus lesione maioris temporis. an
ecclia similr dedat hre minus tempus
sicut maior. Et videt' in ca. i. extra

3a qo z i f q ta petr i spo er

de i inte. resti. l. vi. q nō ymo etia
semper lz quadriennū cōtinuū. sive
ad usus tpe sive minꝰ. qi dicat lz
i aliquo maiore sit distinctū, nihilus
tñ illa distinctionem tpe locat i ecclia
Sed aliud dubitatur qr dat pe-
ne qs quis e lesus i una die. ergo
i una die hebit iure petē restom.
istud ui ingens. R. q dz ɔponere
una die. subducto quodā modico
tpe nūqm dat ad ppendū se vt
dixi. s. ita pli. vt sic intelligatur ante
ve. sicut postea ve. Certo queri
ad quid competat istud officiū iudicis
R. hic in gla. in alle. ff. sive qm. tñ
i prima qui i sa magna gla. Nam
quida dicūt q dat vt restituatur
possio, quida dicūt q dat ad hoc
vt tpe usucapionis subducat. de
medio vt. s. videstis qr tangit i l.
qui ppio. ff. Item quil. s. de paure
2 p q. in l. qd tempe C. de resti.
mi. i q̄ta qōne, et p dy 2 sa. bu. i
ff. Rursus. insti. de act. Tu dic la
tius 2 ad euidentiā pmitte q plus
restituerat restō qui abstulit lesio.
vt l. q si minor. ff. restitutiōi. s. de mi
nori. Cumqz g pp absentiā, etate
vel alia iusta causā quis leditur.
quia pdit possio tū. 2 tūc ad istud
dz peti restō. vt l. aut pter. ff. q te
ci. j. c. 2 tūc nō hebit nūc alius ꝑ
hoc ii pp absentia se pdidisse pos-
sessione vt ibi. Cumqz quis puat
dnio. vel actōe s' ɔpetente 2 tūc
restituit. vt i a ꝑspecto ubi istud ob-
staculū de medio subducat. vt hic.
2 l. qd tpe de resti. mi. ꝑ epi. no-
et bul. Cumqz quis ledit pp absen
tiā vel alia cam i possioe ɔpetente.
2 tūc restituet ad possioz ɔpetente.
ita pt intelligi alia opnio posita supp
hac l. ita intell. gla. i dca l. qui
ppio. ff. Ite quil. Cumqz qs ledit
quia nō acquirit 2 tūc restituit vt
acquirat. aut q actō instituit ꝑ
ptore. vt l. si quis stipulatꝰ. j. c.
2 sic ɔpetit restō. ad illud in quo
ledit. Et ex hijs hes qualr libellus
fiat. nā dz fieri vt pariat ex-
plicite vt l. minor. aut ingratus.
s. de minore. Nunc hemꝰ unde ex
secū. s. de actōe restissoria seu de in
dicio restissoio qd pse est una alia
repetitio. de quo forte dicā i l. ii uo.
ff. exemplo. j. c. Et ista dicta ꝑ
nunc sufficiant. Bartolus legū
doctor excellens. Sequitur

Milicianus miles absens re-
stituit adusus possessorem
hereditatis. vel emptore. ab eo
si adeat. alr secus. h. d. Op.
ad istā l. miles e tutus iure
tōi. quia pretius pt adire vsqz ad xxx.
annos. vt l. licet. C. de iur. deli. g non
e necia restō. Glo. legit duobꝰ modis.
primo q hic miles fuit institutꝰ sub con-
dicōne ptatiua. si aliquid fecit infra
certū tempꝰ qd nō fecit pp miliciā. id
adire nō pt absqz restōne 2 ideo petit
restom. vide glo. cum rand. vidz q
dicat glo. ita si debat comple cōditionē
infra certū tempꝰ 2 sic erat conditio po
testatiua. si nō stetit p eū hec ɔpleta.
vt l. q sub cōdicōe. ff. qnsta. s. j. de condict.
instit. 2 l. iur. tuulis. j. de cōdi. et de-
mons. 2 sic nō est opꝰ restōne. Co. d
glo. q miles sciuit se institutū sub dca
cōditōe. 2 potuissz eā imple nō tū de
facili pp impedimta milicie, igit qa potuit
2 nō fecit currit tpe sz restituit, simile
not in l. i. C. de resti. mi. 2 ibi dixi vols
pte. Sc̄o mō le. dicit glo. posito q possz
adire de iure tōi petit restom nō ut
adeat s̄z vt possit vendicare res usucap-
tas. Contra hac scdam lec. op. q hec
l. nō pcedat quia petitō hereditatis nō
dat ɔtra titulo possidente. vt l. regu
lariter. j. de peti. her. Iste g possessor
aut nō hebat titulū 2 nō ɔscebit lōgo
tēpe, aut hebat titulū 2 tūc nō pt eo
absqz instantia militis, nec potes dice
q hic loquat de ɔscriptōne xxx annoz
seu longissimi temporis s gla. qa ista
erat incognita s ista tpa. qd nō i der
nō in l. qui accidit. j. ad l. acquil. pte
dixi in l. i omnib. j. de act 2 obl, Ad
ɔtriū videt glo. nōbilr, 2 intelligas q
hebat iusta cam credendi se heredem
2 sic hec ɔtitulo quo ad usucapione
2 prescriptōnem. vt l. celsus. de usucap.
Nota hec diligenter q lz iustus
error hēatur ɔtitulo quo ad usucapionē
vel prescriptōm. nō tñ hr ɔtitulo quo ad
excludendā petitōm hereditatis. Sc̄o
op. q emptor nō possit conueni quia e
hiturus regressum ɔtra possessore. vt
l. sz. l. ff. Item sire. j. de peti. her. So.
intellige q nō erat hiturꝰ regressum
ɔtra possessore vel possessor erat male
fidei. Bartolus. le. doc.

Eum quoqz absens cā rei pu-
blice restituit. vt ꝑinde ppiat tamadā.

§ qo ad quid ɔpetit illud officiū iud.

qūo iusts error habeat ꝑ titulo

ex q̄bz cau̅s boēs xxv an̄is

ac si p̄ns ee̅t. h. d. Vel sic absens resti
tuit̄ ut capiat legatu̅ qd̄ amisit p̄p
conditionis defectu̅. h. d. ¶ Creditor p̄ de- q̄ e̅s
claratione ad quid restituat̄. glo. dicit ut
pecuniaz capiat. no̅ eni̅ ut restituat̄ ac-
tio quia ea̅ amisit. Quida̅ alij modi̅
dicunt q̄ restituit̄ actio. no̅ eni̅ e̅ lesus
i pecunia sz in h° quia desiit co̅ditio. ideo
restituit̄ ad h° ut habeatur co̅pleta
ex h° competeret actio. q̄ g° hic d̄ resti
tuit̄. s. ut legatu̅ capiat sibi relictu̅
& sic co̅petit actio ex eo. ¶ Op. si non
stetit per eu̅ h̄e co̅ditione ac si ee̅t i ytalia
ergo debuit co̅i pt pete legatu̅. ut. l. op. s
q̄ continua. §. uxori. j. de le. iij & de co̅di.
et de. l. siquis ita. Solo. soluit concedendo
co̅triu̅ q̄ hic restituit̄ debuit co̅i. Vel
dicat̄ q̄ ibi impediebat̄ p̄ adu̅sariu̅ ue-
tu̅ tu̅ dic q̄ hic loquit̄ in ca° i quo si
impediebat̄ ee̅ in ytalia. no̅ debebat
h̄re legatu̅. quia alterius factu̅ e̅ erat
h° adiectu̅ ut. l. stio in p̄n. j. de anu. le.
& de condi. et de. l. illis uberis. & q̄d no̅ C.
de le. l. i. p̄p p̄uilegiu̅ tu̅ militis restituit̄
ut hic. ¶ Vltio ista. l. fit p̄ doctorib;
qui debe̅t h̄re salariu̅ annuu̅. Nam si
absunt ca̅ rei pu̅ce. intellegim9 debent
h̄re salariu̅. ad id. l. siquis stip̄latus. j. e.

Sciendum. Restitutio ex hac
edicto no̅ fit ubi qs erat deluc-
tu̅ alterius iniuria no̅ ex fictione
postlimi̅j. cu̅ postliminiu̅ no̅ porrigat̄
ad ea que sut̄ facti & cessat restitutio u-
bi equitas cessat. h. d. cu̅ duab9. l. se.
¶ No̅ restatu̅ no̅ co̅cedi ut quis lucret̄
de dapno alterius. Bartol. doc.

Sed quoniam co̅dit
2 &bz sc

Denique. Sumata e̅ cu̅ p̄cedenti.
¶ No̅ q̄ sine possione no̅ p̄-
cedit p̄scriptio. Vn̄ no̅ q̄ pos-
sessio e̅ facti. Item nota q̄ fictio postlimi̅j
no̅ hz locu̅ in h̄is que sunt facti & sic no̅
q̄ possessio no̅ restituit̄ p̄ postliminiu̅. Bart.

Nec utilem. Nota q̄ fictio et
restitutio cessat ubi cessat equitas
Item nota q̄ p̄m9 dn̄s n̄ p̄dit
do̅miniu̅ nisi alt̄i acquirat̄. dixi in. l.
si ego. §. denegat̄. ¶ Cont̄ glo. q̄ d̄t op. s
d̄miniu̅ ee̅ incipiendu̅. op. de. l. ait p̄tor op
§. Item ci. So. ut ibi. ¶ Op. de deca
. l. aut §. h̄n qui. et. j. de usuc̄. l. ius q̄
co̅ptore. et. l. iuste. §. fi. So. d̄t glo.
hic p̄se possidebat. ibi loquit̄ de possesso̅e
qua̅ captiu9 h̄ebat p̄ subiectas p̄sonas.
¶ Op. j. de usuc̄. l. cu̅ ibi. So. Regula op
e̅ q̄ p̄scriptio sine possione no̅ p̄cedit
fallit i aliquib; casibus ut ibi & l. rep.

§. labeo. e. t. et p̄ dy in. c. sine possesso̅e op
ex de re. iu. li. vi. ¶ Op. hic dicit̄
q̄ possessio e̅ facti. Cont̄. ymo iuris. ut
. l. peregre. in p̄n. de acquir. poss.
et. l. possessio. e. ti. & no̅ in. l. i. i p̄n.
. e. ti. ubi diffinit̄ q̄ possessio e̅ iuris in-
stitut̄. ref. So. co̅cedo q̄ possessio est
iuris. tu̅ queda̅ h̄t in se multu̅ facti
& paz iuris queda̅ multu̅ iuris &
paz facti queda̅ multu̅ iur̄ & multu̅
facti. Glo. hic tangit & in. l. i. C. de
acquir. pos. q̄d examinare ee̅t lon
gu̅ dicta plene in. l. sius q̄ co̅mp
tore. j. de usuc̄. ¶ Op. hic dicit̄ q̄ op. s
fictio postlimi̅j no̅ hz locu̅ in h̄is q̄
sut̄ facti. et glo. no̅t gn̄ali no̅ fin- opposito h' adh° q̄ sunt
gi ita facti. Cont̄. ut plurima fingit̄ non fingitur circa facta
ita facti. na̅ fingit̄ natus ille qui
no̅ est natus ut. l. qui i utero. §. de
sta. ho. fingit̄ quis rediisse i̅-
ciuitate ut. l. ret° de capti. & ee̅ i ciuitate
e̅ facti. fingit̄ uiue qui e̅ mortuus
ut. l. in bello. de captiu. & tu̅ e̅ facti.
fingit̄ mortuus ille q̄ viuit ut in-
grediens monasteriu̅. dapnat9 de-
portatus & similes ut. l. deo nobis
C. de epi. & cleri. & l. siliatu̅. §. de-
portat9. de bo. li. fingit̄ pecunia nu̅-
merata & tame̅ adte p̄fecta. ut. l. sin-
gularia. j. si c̄te pe. fingit̄ facti tradicio
rei ut hinstus in. l. salutu̅. §. soluta
de pecu̅. cont̄. & in aliis similib9 casib;
et istud e̅ uer̄. & io̅ ego dico q̄ fic-
tio uniu̅sali fingit̄ sup̄ h̄is que
sut̄ facti rar̄o uel nu̅q̄ sup̄ h̄is q̄ sut̄
iuris ubi p̄t induce̅ s̄ ueritate̅. & io̅
i o̅mib9 non e̅ fictio. Ex° i aut. e-
piscopalis. C. de epi. audi. Vn̄ ex°
in h̄is q̄ infamant̄ ipsa facti. ut. l. i.
de h̄is qui no̅ infa. cu̅ eni̅ p̄t face̅
f° ultate no̅ p̄t face̅ f° fictione
ut. l. quia id. de co̅di. inst. ¶ Ad ad-
euidencia̅ ad intellectu̅ hui9. l. & ad eui- no̅ & cr̄ esse fictiones
dencia̅ rei scias q̄ tpr̄ e̅ fictio. sicut
ei n̄ali. aut aliqua res q̄ no̅ est i ee̅
p̄ducit̄. aut p̄ducta destruit̄. aut
una in p̄ducta transfert̄ i aliu̅. ita
p̄ fictione queda̅ est fictio inductiua
ut qn̄ fingit̄ ee̅ q̄d no̅ est. queda̅
e̅ fictio p̄uatiua ut qn̄ fingit̄ n̄ ee̅
q̄d e̅. queda̅ est fictio translatiua
ut qn̄ id q̄d e̅ uno mo̅ fingit̄ ee̅
alio mo̅. et ista tercius p̄tinet ad
n̄ram. l. & e̅ in ista materia. cu̅ fictio
postlimi̅j fingit̄ eu̅ qui reuertit̄
hodie ret° fuisse i ciuitate. ut. l.
retro. & l. postliminiu̅. i p̄n. j. de capti.

Cum hac ratione sc(ilicet) q(uod) ad h(oc) ut
s(ecundu)m ip(s)a(m) requirit(ur) p(ri)mo q(uod) subsit
equitas ut d(ict)a l. postliminiu(m) qua
cessante cessat fictio ut hic. Item
requirit(ur) extrema habilia s(ed) cu(m) h(ec) fictio
duo extrema extre(mu)m a quo et extre(mu)m
ad quod et si aliquod istor(um) extremor(um)
e(ss)et inhabile cessaret fictio. Ex(empl)um ratihabitio
retrotrahit(ur) s(ed) si ho(m)o die tu ratificas
h(ic) no(n) poss(um) negotiu(m) gestu(m) ratihabitio
no(n) trahetur retro quia e(st) defectus
extremi a quo ut l. bonor(um) § re ra-
ta / Item legatarius fingit(ur) d(omi)n(u)s re-
tro a die mortis testatoris s(ed) quid si
hodie die cedendi legati res est
p(er)empta certe non p(otes)t fingi retro
quia e(st) inhabile extremu(m) a quo ut
l. hunc servu(m) § ad l. aquil(iam) facit
ff. de v(er)b. ob(ligationibus). l. cu(m) qui i(n) fine et l.
quotiens de no(v)at(ionibus) Item vide b(ene) q(uod) do-
natio f(act)a a viro uxori firmat(ur) morte
et retrotrahit(ur) ut l. donationes C. de
donat(ionibus) int(er) vi(rum) et ux(orem) q(uo)d intelligit(ur)
q(uan)t(u)m ad fructus no(n) q(uan)t(u)m ad d(omi)niu(m) q(ui)a
d(omi)niu(m) no(n) p(otes)t quer(er)i uxori co(n)stante
matrimonio quo tu(n)c f(act)a fuit donatio
e(r)go no(n) p(otes)t fingi retro quesitu(m) quia
e(st) defectus extremi ad quod ita no(tatur) in
l. ii C. de inoffi(cioso) donat(ione) licet quedam
glo(sa) dicat contra. Item aliud ex(empl)um s(upra) e(odem)
l. ab hostib(us) § i. na(m) nat(us) apud hos-
tes si reuertat(ur) no(n) h(abe)t ius postlimi(nii) si(cut)
pluries d(ictu)m quia ibi deficit extremu(m)
ad quod nu(m)qua(m) e(n)i(m) fuit captivus Si
s(ecun)do e(st) q(uod) postlimi(niu)m h(abe)t duo capita.
unu(m) e(st) p(er) civitate(m) q(ui)a eo ip(s)o q(uod) captivus
reuertit(ur) recuperat sua(m) civitate(m) c(u)m sua
iura S(ecundu)m e(st) p(er) fictione(m) quia fingitur
retro h(ab)uisse / retro fuisse i(n) civitate
ut l. retro et l. postlimi(niu)m § i. de capti(vis).
Tertiu(m) e(st) sc(ilicet) q(uod) possessio h(abe)t plurimu(m)
facti q(uia) quis h(abe)t p(ossessionem) et ea(m) no(n) recu-
perat statim cu(m) e(st) reuersus n(isi) ea(m) appre-
hendat ut l. cu(m) h(ere)d(es) § de acquir(enda)
pos(sessione) / quia e(r)go statim n(on) recuperat cu(m) re-
uertit(ur) apparet q(uod) no(n) p(otes)t fingi retro
possedisse quia e(st) inhabile extremu(m) a q(uo)
et h(oc) e(st) q(uo)d voluit dicere ista l. cu(m) fi(ngitur)
n(on) recuperat eo reuertente postliminio e(r)go
no(n) fingit(ur) retro possedisse et usucepis-
se. Ex(empl)um i(n) possessio(n)e qua(m) retine(bat) p(er) filiu(m)
vel servu(m) i(n) eo peculio / i(de)o eo ip(s)o q(uod)
reuertit(ur) etia(m) ignorans acquirit(ur) sibi
in(de) fingit(ur) retro usucepisse quia e(st)
habilitas extremor(um) et h(oc) e(st) q(uod) glo(sa) ibi
dicit i(n) ratione c(ontra)rij ibi p(er) subiectas p(er)-
sonas et ista e(st) ra(tio) cor(um) que habuistis
no(tatur) in l. ab hostib(us) § i. de eo q(ui) nas-
citur si no(n) reuertit(ur) cu(m) p(at)ribus non p(otes)t
fingi legitimus q(ui)a deficit extremu(m) a quo
de habilitate extremor(um) tangit(ur) C. de sent(entia)
pas(sim) l. fi. Et hanc materiam plenissime de-
claui in l. si is qui § p(ro) emptore § de
usucap(ionibus) / et hec materia fuit qua(m) p(ri)mo re-
peri et incepi existens i(n) studio. Bartol(us).

Item ait pretor. l. Dic incipit
iuris co(n)sultus examinare s(ecundu)m
caput edicti / et dicit hoc intendit
q(uod) quis absfuit p(er) sua(m) absentia(m) cu(m)
no(n) e(ss)et defensus i(n) integru(m) restituit(ur) Item
qui dicat alique(m) no(n) defensum d(ebet) probare
h. d. et ponit p(ri)mo u(n)a(m) materia(m). Venio ad
§ hic aut(em) dicit co(n)stitutio(n)e(m) eius q(ui) qui no(n)
soluit legata infra tres menses sit ip(s)o
f(act)o excommunicatus quia no(n) soluisti legata
p(at)ris tui p(ro)duco testes / queritur utru(m) sit p(ro)-
bata excommunicatio certe no(n) quia debes p(ro)bare
te no(n) soluisse / ita d(icit) i(n) i(n) p(ri)mo ex(tra) de excessi(bus)
p(re)l(atorum) c. sup(er) quod C(ontra) tangit aliqua(lite)r in l. ii
C. de rei u(xoris) empti / et ca(su)s e(st) hic et l. hic uir.
§ de v(er)b. ob(ligationibus) et ibi examinaui p(er) te. Ultra
no(ta) p(er) h(anc) l. et glo(sa) in l. hec aut(em) § ex
qui ca(usa) in pos(sessionem) ea(tur) dicat q(uod) ad h(oc) ut quis
sit ibi contumax no(n) posset p(ro)uenir(e) ad s(ecundu)m
decretu(m) q(uod) d(ebe)nt requiri ci(ta)ri / q(uod) examinat
cy(nus) in l. ep(iscop)i consilium C. de bo(nis) auc(toritate) iudi(cis) nos(trum)
Ego p(er) te in l. si finita § ult. § de damp(no)
infecto. Bartolus legu(m) doc(tor)...

Ergo. Nota ista l. ex qua colli(gitur)
practica q(uod) fuit p(er)co(m)m(un)e q(uod) qui-
cu(m)q(ue) vult defendere talem co(m)pareat
no(tatur) p(er) glo(sam) in l. hec aut(em) § ex ca(usa) in pos(sessionem).
Item no(tatur) ca(su)s q(uod) ubicu(m)q(ue) negata e(st) co(n)ten-
tio(n)is alie(n)us / hoc qui d(icit) d(ebe)t p(ro)bare Na(m) hic
petens restitu(ti)o(n)e(m) co(n)tra absente(m) quia n(on) defende-
bat(ur) / et sic vi(de)t(ur) ca(su)s ad que(m) de q(uesti)o(n)e c(on)su(lu)i
de qua dixi in l. pr. § hec aut(em) Item
no(ta) q(uod) fuiosi et adversus eos dat(ur) restitu-
tio sicut et absentes facit l. de fideius(soribus) l.
marcellus et ibi nota. Bart(olus).

Ait pretor. Cont(ra) p(ro)ptere(a) qui
ex ca(usa) sc(ilicet) agendi p(otes)tate(m) no(n)
facit i(n) integru(m) restitu(ti)o(n)e(m) co(n)cedit(ur) h. d.

Is autem. Captivus ab hostib(us)
no(n) p(otes)t usucapere et reuersus ad h(oc) no(n) resti-
tuet(ur) ut fructus recuperet h. d. Op(po)n(itur) q(uod)
possessio n(on) recuperet(ur) captivo redeunte
ut s(upra) e(odem) l. deniq(ue) et l. cu(m) h(ere)des de acqui(renda)
pos(sessione). So(lutio) no(n) recuperat(ur) ip(s)o iure ex virtute
postliminij nec fingit(ur) retro possedisse
s(ed) p(er) restitu(ti)o(n)e(m) i(n) integru(m) ea(m) recuperet ut h(ic).
Op(po)n(itur) dicat(ur) hic vel usu fructus quasi
possidet(ur) Cont(ra) usufructuarius possi-
det re(m) u(bi) nat(uraliter) ut l. nat(uraliter) § de acqui(renda)
pos(sessione) male e(r)go dicit q(uod) possidet(ur). So(lutio) in
usu fructuario debetis considerare dua-

Primo fundū ipm̄ ⁊ illū possidet uere naliꝰ ut monstrauj. Item debem⁹ considerare ius usufructꝰ ⁊ istud ius qui possidet ciuilr̄ nec possessio ī eo nō cadit. cū sit incorporale ut l. seruus ff. incorporales. l. de acquir. re. do. Unde glo. vult intelligere glo. q̄ ius usufructꝰ qui possideatur. Item nō in l. si plures ff. de iniuria. l. de vi ⁊ vi ar. ⁊ in dicta l. nali. in prin. ⁊ uti possi. l. vlt. Contrarium sicut ē separata possionis ⁊ dnij. ut l. nalr̄ ff. nichil commune de acquir. pos. ita ē usus fructꝰ ⁊ possionis ut l. de acqui. pos. l. prius ff. teri. Sʒ constat q̄ q̄s nō dicatur qui possidet ius dnij ut dco ff. nichil commune. G⁹ nec ius usufructꝰ. Rn̄ s. dcs sic q̄ ī incorporalibꝰ nichil aliud ē ī quam aduersarij pacientia. ut l. quaet. l. de sufruct. et iō ad hndam q̄si possiom requirit q̄ dns sciat quē uti ut l. ij. C. de sufruct. dico ergo q̄ contū ad extinguen nō possit p dca qui possessor iur. quia eiꝰ pacientia nō habent in qui possione. Sʒ separata ē huiꝰ possionis ⁊ usufructꝰ ca. sic possessor ut dco ff. p̄misi. Sʒ respon dim̄ pt dici qui possio iur. Ita dz intelli hic. sicut qd hn̄istis in l. arboribꝰ ff. usufrct. ⁊ ff. se. l. de usufruc. hec dca tene menti.

Plane Captum p̄scriptis p̄sonas p̄nt p̄scribe ⁊ ab actionibꝰ competentibꝰ liberari. et eo casu qr̄ ipos restō qc̄. h. d.

Quitur que ē rō q̄ usucapiunt p̄scriptis p̄sonas ⁊ nō p̄sc. dixi in l. demeʒ. B. c. quia stati eo reuerso recuperat aliā possionē absq̄ aliqua eius sctia vel fco. ⁊ sic repiunt extrema hhilia.

Queo que est rō q̄ ipsi p̄scribunt contra actom nō aūt contra fundū. rō ē ista. fundi p̄scriptio causatur a possione p̄scribentis et sine ea nō procedit. ut l. sine possione l. de usuc. Sʒ captiuus nō possidʒ. G° rei actom uō nō p̄scribitur ex possione debitoris. Sʒ sola excursu tpis ⁊ neglia nō petentis qd currit illo existente ī captiuitate sic ī ciuitate. et p hoc dico q̄ c. possessor ex de re. iu. li. vj. non hʒ locū in p̄scriptione debitoris qr̄ creditoris. quia ista p̄scriptio nō procedit ex possione. Sʒ ex neglia actoris. cuiꝰ ⁊ in l. sequi. ff. siquis l. de usuc. ⁊ ibi pte dixi.

Deinde Hic incipit exponē ista uerba scti uc ref. ⁊ h. d. qui nō patitur scti lite contestari extra iusta vl iniusta tenet cū restō concedet. Siquid ex hoc quesierit. h. d. Op. dicitur hic scti ue agendi p̄tatem nō faceret qr̄ quia sola citatione p̄petuatur actio ut l. sicut et l. cū notissimi de p̄scriptione xxx an. G° nō ē necia restō dicūt quidā q̄ hic nō sunt conuenti p executione. Alij dicūt q̄ in illa l. intelligitur solū ī actione in rem. Tu potes dice q̄ ī p̄scriptionibꝰ que fiebant. ex sola neglia non petentis hodie sit mutatū p dcam l. sicut dca in l. vlt. et ibi nō [illegible] de eo p que sunt cit. Op. q̄ tale dapnū restituatur p officiū iudicis qr̄ contra ut l. nō [illegible] naret de fruc. et l. ex qui[bus] ⁊ ī aut. de exhiben. ff. nichil. Glo. rndʒ q̄ ibi loquitur de dapno rei nō actoris vel aliꝰ p lemꝰ subuenit p inte restom q̄si p illud officiū iudicis. G° id officiū nō tollit restom ut hn̄istis nō. B. de minor. l. emilius. Op. de iudicis l. ij. ff. in omibꝰ ⁊ illa intelli. s[ecundu]m istā pcede ī glo. que ē ibi ⁊ sic nō pt fieri talis commissio ⁊ c. d. a. de acr. allegat istā l. tū hac glo. q̄ ad hoc q̄ fiat venditio ē necē q̄ quis latitet tpe p̄mi ⁊ scdi decreti. si enim nō latitat in p° decreto nō pt fieri missio ex quo procedat venditio ut hic in glo. ita dixit ipe in l. fulcimꝰ in prin. ex q̄ ca. in pos. ea. ⁊ ego in l. si fuiuū ff. iur. l. de dap. infec. Item nō ex hac l. ⁊ glo. q̄ petit dilatio ppt aduocatos. hoc intellige qn aduocatus ē longo tpe affuturꝰ. ut l. si longiꝰ in prin. l. de iudic. et dcla istud sic nō p Inno. ex. de dilat. c. ij. et ut lite nō contes. c. l. et in spect. de dilat. ubi tn̄ aduocator. et ex. C. de dilat. l. l. Bartolus doctor.

Sed et si p pretorem

Op. glo. in aut. ut sponsalar. ff. quoqʒ. Dic. ibi loquitur de tempe instantie. hic lō de tempe actionis. Alij dicūt q̄ ibi restituitur sicut hic.

Aduersus qr̄ absente extra patria qr̄ restō tpe iō nō restituitur. si tn̄ procuratorem dimitte nō potuit. vel dimisit ⁊ mortuus est. h. d. sicut l. si. B. de ī inte. resti.

Hec clausula Continet eū qui non pt uocari ī ius qr̄ restō. h. d.

Ait pretor Si p neglientiam uel dolū iudicis contingeret ut periat ius agendi restituitur. secus si culpa actoris. h. d. Nō v. Item p iniquitatem

q̄ cuiuslibet ꝑsones vel ꝑ grā sima
eet lata. pt. peti restitutō i inte-
grum. l. si suo unito ff. ptor. ad trebel.
ꝟ si ꝑ pecuniam. eet ipō iur. nulla
ut. l. venales. qm ꝑius. n̄ ē ne ¶ No
ex ꝟ ꝟꝫ si dū casum q̄ exbanitꝰ de
iure cui nō dꝫ audi ⁊ eodē iure ex
banitꝰ ꝑ quicquam Bartolus etc..
¶ Si ferie. Si ꝑ ferias repenti
nas aliquis ledit̄ dat̄ restō. als
secus si ꝑ ferias solēpnes. h. d. ꝟ.
¶ Quotiens ¶ Usucapione
recissa. tpe absencie tm̄ restituit̄
h. d. glo. hic examinat unā q̄oem
quā dixi i ff. ꝟꝫ qd simplr. ¶ No
hic casus absenciarū. qd dic ple
ut dixi in. l. si. ꝟ. de i inte. resti.
¶ Item inquit. l. Hic iuris
consultꝰ expoīt ultimam ptē edi-
ctalem huiꝰ ff. lꝫ plene p Cy. i
l. qd tempe de resti in i, ⁊ de i inte
resti. l. fi. ex qua. ma. l. fi. ⁊ ꝑ dy.
⁊ alios insti. de act. ff. Rursus. et
ꝑ canonistas ex de i inte. resti. c.
1. et. i. c. l. nec nō. ff. si qs sepi-
cius intrauit ē idē cū ista quā modo
uide. Bartolus etc..

Nec non ¶ Cedens
de hoc uidebitis in lege
mutꝰ. ꝟ. de procur. Bar.
¶ Si quis sepius. Iste ff.
ꝟ glo. lē totus i tpe qd restituit̄
ꝟ Ia. de are. lē q̄ pn̄. loquat̄ de tpe
et ista lex ē multū clara. ⁊ ideo pꝰ
ꝟ eam pono casū ⁊ dic. hoc tempꝰ
ad petendā restōm incipit currere
ex nouissimo reditu. Iste plurium ab-
senciarū tpa iungunt̄ ut simul re-
stituant̄. h. d. ꝟ Ia. de are, ⁊ ꝟ hꝰ
dꝫ expini dū dr̄ cum damꝰ ad re
stituendū. l. annū restituimus.
¶ Antequam ueniā ad lex. glo. di
co q̄ totus ff. pt. intelli. i tpe infra
qd petit̄ restitutō. Ad dāuꝰ euiden
ciā sciās q̄ qm̄ petit̄ restō. nō tpe
tm̄, tm̄ tempꝰ lꝫ quis ad petenda
restōm quātū ē illud i quo fuit le-
sus ⁊ nō ult̄. ut. l. diuus. ꝟ. de i inte
resti. et de inoff. l. interdū ⁊ ibi nō.
tetigi in. l. ab hostibꝰ ff. ꝟꝫ qd simpr.
ꝟ. c. Nunc ad ꝑpositum. i prima pte
ff. nō mutat̄ casus. in scđa mutat̄
ut loquit̄ de tpe. l. qd restō petit̄.
⁊ casꝰ est clarus, ꝟm glo. totus ff.
lē in tpe ad qd restō petit̄. Et di
uidit̄ qa p̄mo loquit̄ in gn̄e, scđo

tra predicta mouet unū dubiū ex quo
appet exm̄ dn̄i gnalis. ꝟa ibi Sed et si
amicus. In prima pticula dicit glo. q̄ pt
intelli duobꝰ modis, primos duos modos
reprobat. Uenio ad tū. ⁊ pt legi
duobꝰ modis p̄mo in leso pfitē in prima
absencia, ꝟa in ledendo p scđam absen
cia nō pfitē leso ex prima. Ad euiden
ciā sciās q̄ ꝟ opi. glo. q̄ si aliquis ē
lesus in tpe et pꝰ lesionē fuit pñs ⁊
negligens tm̄ minꝰ ꝟ restituit̄ de
tpe quantū in neglīa fluxit. ut. l. ab
hostibꝰ ff. ꝟꝫ qd simpr. ꝟ. c. ꝟm lec. glo.
pone gꝰ casum sic, possedisti rem
meā duobꝰ annis me absente et sic
i prima absencia fuit pfcā tua usuca-
pio ⁊ ego lesus. demū fui reūsus ⁊
steti p sex menses i quibꝰ fui negli
gens, postea fui absens p alios sex
menses ⁊ redij, certe ultra dic istius re-
ditus fiet deminacio tpis qd dꝫ tibi
restitui. scꝫ ut tm̄ sex menses tibi re
stituant̄ ⁊ illi qui cucurrerūt i neglīa
subducant̄. h. d. pūt loquit̄ i leso pfitē
in prima absencia ꝟꝫ ꝟd mō lē i ledendo
p scđam absencia ⁊ glo. ponit casū clare
quelꝫ lex. pt. ee bona ¶ No prima ptem
op. de. l. ab hostibꝰ. ff. ꝟꝫ qd simpli. ꝟ. c.
ꝟo legendo pūt dixi n̄ obstat. ¶ Op.
ad scđam ptem ⁊ ui q̄ iniquū restituat̄
annꝰ integ̃ si i anno fuit lesio. Nam
qm fuit reūsus ē impossibile q̄ nō cu
currerit aliq̄ tpe in pñcia qd debat sb
duci. ut dixi in lec. huiꝰ ff. ꝟ. glo. so-
lut ut i ca. ¶ Sꝫa op. glo. q̄ impossibile
sit q̄ aliq̄ tempꝰ subducat̄ occasione
neglīe, nā modicū tpe pꝰ reūsione
hē loco absencie. ut in deo ff. ꝟꝫ q̄ simpr.
gꝰ pꝰ illud modicū tpe curat aliud modi
cū tpe loco absencie, ⁊ iterū modicū tpe
past. ⁊ sic itur i infinitū. ⁊ nūquam
erit negligens. ꝟo. glo. q̄ modicū tpe
pm̄ hē loco absencie ut i illo nō dicat̄
negligens, nō ut pꝰ illud ꝟ det̄ aliud
modicū tpe. quia cessat rō, potuit
eē i p̄mo tpe sarcinulas que ꝑpaile
aduocatū querere ⁊ silia face. ¶ Quit
glo. quid si aliquis lesus ē maiori tpe
anni. certe totū restituet̄, casꝰ ē i pri. ff.
ut. ꝟ uid lec. glo. ¶ Ultio glo. dicit
q̄ bul. ex hac ff. fundabat duas opi. suas
ut in glo. ex ea maximꝰ in dcā. l. ab host
tibꝰ. ff. ꝟꝫ qd simpr. ꝟ. c. Barto.
¶ Si cū in prouincia. Qui ē in
loco ubi pt conueniri. pñs eē ui. n̄ trāt
exceptoīs fori. h. d. ꝟ sic. Qui ē in con
pacū. pñs eē uidet̄. ¶ No q̄ non pt

nupitatem actori si non citavit reum quem sciebat tunc exceptionem fori. posito quod ipsa iure conveniri possit. Barto. doc.

Exemplo. Nota hic. §. et iste quod non indiget simulatione. Sed debes scire ad evidentiam quod illi tunc est prescriptum propter absentiam non competit actio nisi restitutione petita. et ista actio restituta nominatur rescissoria ut l. fi. C. e. et l. §. proprio. et insti. de act. §. rursus. et l. ab hostibus. §. decepti. et durat anno ut l. mone. rariis. versus sed tamen rescissa. j. de act. et ob. dicat ergo iurisconsultus. hic etiam sicut actio rescissoria non potest intentari nisi restitucione prehabita ita nec exceptio potest obici absenti contra quem est prescriptum si primo ab eo redierat. et conveniat a presente. h. d. et fortius est §. iste et ista §. examinari potest in l. nam postea. §. si minor. j. de mino. iiii. et est tex. qui hoc declarat in l. exceptiones. in fi. de except. Bartolus.

In dictione. In actione rescissoria veniunt fructus. h. d. Bart.

Quum miles. Restitutio ex hoc edicto datur contra heredem. sicut contra defunctum. h. d. No. ibi. tenere. etc. Op. quod possessio ad heredem non transeat nisi apprehendatur. ut l. cum here. j. de acqui. pos. et non continuatur nisi acquiratur. So. quidam dicunt hic loqui in herede suo. non est verum. tamen dic quod possessio numquam continuatur ipso iure ut in contrario. et quod hic dicitur est verum quo ad usucapionem quia continuatur et perficitur hereditate iacente.

Vel is qui. Post completam usucapionem et etiam post rem alienatam conceditur resto. h. d. Et contra gl. adversus quem fiet resto. dicit gl. adversus utrumque ar. l. mauss. §. interdum. s. ti. ij. sed quando restituitur adversus unum dicitur cetera aliis al. non faceret sibi preiudicium. Unde glo. et no. Barto. doc.

Item ex reliquis. Glo. legitur duobus modis primo modo quando presens restituitur contra absentem. sed istud glo. reprobat. quia non bene adaptatur exemplo posito in tex. Secundo quando absens restituitur contra presentem. et ista potest esse vera. poe. secundum exemplum ut in glo. Op. quod presens restituatur contra absentem. ut. s. e. l. aut propter. nisi. So. quod cursu temporis. ut pu. to quia periret actio bene restituitur presens contra absentem. iste si periret instantia iudicii propter ea que non in l. arbitro. §. de dolo. s. de dolo. alias presens non restituitur contra absentem sed absens contra presentem sicut hic colligitur. propter diversas lec.

Iste adiute quod primo quod hic dicitur in reliquis causis non est ita generaliter intelligendum ut solum adversus cursum temporis vel adversus aliud actum ubi non intervenit consensus alterius partis tunc non competeret resto ex hoc edicto sed fiet resto per actionem de dolo. et simile no. s. de dolo. l. 1. Item pomp. in glo. sup. verbo manumittenda. Sed si actio de dolo utilis cessaret et equitas suaderet. recurretur ad restitutionem ex clausula generali. l. sed si per pretore. §. sius. s. e. facit. l. 1. pelt. et quod ibi no. Bartolus.

Sis. Ista l. in glo. legitur duobus modis. Uno modo magis non possessionis apprehensio habetur contestationis et actionem perpetuat. h. d. Op. Rescissoria non competit nisi restitutione impetrata. ut l. nec non. §. exemplo. s. e. Secundo hic nullo modo actio competit. So. intelligatur hic restitutionem impetratam. Sed ante impetratam restitutionem non est perpetuata actio rescissoria ut l. in aneraiis. versus. sed tamen rescissa. j. de act. et ob. l. nam postea. §. si minor. j. de mino. iiii. So. dicas quod hic fuit actum rescissoria et pervenitur ad summam. Ista lec. non habet dubium. et non continet contrarium. Unde dicit glo. quod apprehensio possessionis habet vim litis contestationis. ut s. de pr. sep. xxx. an. l. cum notissimi. §. imo facit. l. amplius non peti in fi. re. ra. ha. ubi so. vel receptio salarii habet vim litis contest. Bartol.

Abesse rei publice causa ab eo quis dicitur ab ea die qua quis urbe egreditur. quo ad reditum. ob publicam utilitatem non tamen proprii commodi. h. d. cum duabus sequentibus.

Miles. Facit ad que est quam ponit Cy. in l. 1. C. de mun. et fac in. iniquus milites nostri temporis gaudent privilegio antiquorum militum. et videtur quod non ut hic. quod dicit ut ibi. Bartolus.

Hi qui. Cum accepit vel exercet officium quod iure officialium privilegio non gaudebit. h. d. Bartolus doctor.

Sicut ¶ Tam diu durante officio. dicit quod absens causa rei publice et eo fito quo adredie potest secundum qualitatem persone. h. d. ¶ Nota arg. pro ambasiatoribus. ut si infirmant ambasiata debetur eis quo ad redire possint. quod tene bene menti quia sepissime accidit.

Is qui rei publice. Ista l. in glo. legitur duobus modis principaliter. ¶ Primo quod absens qui dimisit procuratorem et habuit sinazgonteriam petit se restitui contra presentem et istud prosequitur glo. usque ibi vel non auditur etc. ibi ponit glo. secundum lec. s. quod quis petit se restitui contra absentem. et dicitur hic quod si absens dimisit procuratorem per quem defendatur quod prius non auditur. ergo a contrario sensu si procuratorem non dimisit audietur prius contra absentem. et ad istum sensum contrarium vadit omnis opi. secundum in glo. Vel possimus dicere quod iste opi. respiciunt totam materiam potius quam lecturam. ¶ Hac premisso pono casum secundum lec. veram. Absens causa rei publice legittime defensus non restituitur. h. d. ¶ Op. de l. sed si per pretorem. § si. B. e. So. in glo. multis modis finaliter tene istam ultimam solutionem hic pote ut l. si. B. de in inte. resti. ¶ Venio ad secundam lec. que hoc intendit. Si absens procuratorem dimisit prius contra eum non restituitur. quia habuit quem conveniebat. h. d. et casus est clarus. Innuit a contrario quod si procuratorem non dimisit non audietur. hoc dicitur contra qui per totum tit. specialiter. B. e. l. Ite ait. ¶ Op. quia etiam si non dimisit procuratorem non potest restitui prius contra absentem nam potuit interrumpere prescriptionem per solam citationem vel per denunciationem factam coram preside. epo. vel ad domum. ut l. si. ut per fratrem. C. de ana excep. Si ergo de iure suo potest esse cautus imputet sibi si non fecit nec concedetur resti. ¶ Glo. sol. duobus modis. Primo dicens sic quod eo solo casu presenti contra absentem denegatur resti. quando absens plene contra absentem defendit cum satisdatione iudicatum solui. ita quod actor plene potest pervenire ad suum. ut l. ¶ Ite ait pretor. § si. B. e. Cum non potest sola actionem perpetuare vel usucapionem vel prescriptionem interrumpere. hoc actori imputari non potest. Ista est prima so. secunda ut dicam .j. Alij dicunt quod l. contraria loquitur in quibusdam casibus specialibus. et in illis corrigitur materia ista. Ego bene fatear quod illa l. loquitur in certis casibus specialibus non tamen quod hec materia corrigatur. ut statim dicam. ¶ Ite op. quod contra absentem potest quis agere et mitti in possessionem ex primo decreto. Item potest fieri venditio ex secundo decreto contra latitantem. ergo presens contra absentem potest esse plene consultum. ergo non est equitas concedendi restitutionis. So. dicit glo. quod quando petebatur res causa rei vendicationis non potest petitor per missionem dominus. sed potest effici possessor. et hoc post annum. ut l. si quis emptionis § si. et si quis. C. de prescrip. xxx. an. Si vero agebatur personali non potuit fieri venditio nisi contra latitantem. sed sola missio per quam missionem non interrumpebatur prescriptio ut l. iij. in fi. .j. de acquir. pos. Innuit ergo glo. quod eo casu latitaret quia presenti contra absentem potest esse plene consultum et quod sibi imputetur et denegetur resti. nisi forte diceremus quod non exstant bona que possideri possint ut l. aut pretor. in fi. B. e. et videte dominum. Ite per solutionem huius contrarij et precedentium do vobis unam regulam talem. quod solum unum remedium impedit restitutionem in integrum que conceditur presenti contra absentem scilicet si absens plene defenditur. Alia autem remedia que competunt presenti contra absentem pro eius tutela utputa remedium citationis. vel denunciationis secundum l. ut per fratrem. et simile vel remedium missionis vel venditionis primi et secundi decreti ista non impediunt hanc restitutionem. hoc probatur per rationem. quia absens non potest obiicere presenti istam culpam ex qua ipse lucrum sentit. et ista culpa causatur a contumacia sua. ut no. in l. vendicantem. l. se. .j. de evict. hoc probatur per textum l. Ite aut pretor § hoc aut. B. eo. post. B. e. ¶ Item non ad quem statutus est certus numerus annorum intra quos si debitum petitum fuerit petitum et executum fuit. contingit quod infra determinatum tempus fuit petitum debitum et perventum ad missionem ex primo decreto. queritur utrum sit interrupta prescriptio. So. ista videtur utilitas cuiusque missio in possessionem ex primo decreto fit contra aliquem quod non defendit et tunc non potest dici quod videatur petitum

ᘓ 2 sed quod solum unum remedium impedit restitutionem in integrum que conceditur presenti contra absentem scilicet si absens plene defenditur

plit ꝯtest. n° q videat executio fa
qd appet quia ꝑ hoc nulla pscriptio
interumpit. vt hic no in glo. cumque
fit missio in possionem ex primo decreto
quia no petit resto instru. fm for
ma statutorum ytalie que volunt q instru
heant executionem patam sicut sma.
tunc cessat dubium. q^a executio cepta
e no aut pfca. statutum requirit q sit
pfca. ¶ Ꝑ hui^s q^o declaratione hemus
unde cum aliquid dicat^r fcm. Ad cuius
evidentia est sciend^m q quedam sunt que
hnt certam forma. vt domus que con
sistit ex solo parietibus et tecto et tunc
dicit^r pfca cum hat debitam forma. vt
.l. iiii. ff. que dam. i. no. l. falci. Queda
snt que no hnt certa forma limi
tata. vt murus. Item fovea que siue
magna sit siue pua d^r fovea. In
istis d^r fcm eo ipso q e aliquid ceptum
vt .l. v. ff. ope. n. de. ab. Nunc vero
ad ppositum. executio no hz certa form.
cumque enim fit capiendo psona et de
trudendo i carcerem. vt .l. i. qui voce
pos. cumque fit capiendo petinaz et
salonem. cumque uno mo cumque alio et
ideo si est fcm ad de executione vm est
dice q est executio fca. ꝯtra hoc dcm .l. v.
ff. ope. ꝯtra hoc opine .l. et si no sint.
ff. quod g^o. i. de aur. et arg. l. lege q^o
sic fca missio ex sedo decreto dicit^r
fca executio. Bartolus. doc

Si qua utilitate militi utili
tanti tempus actionibus no
currit. h. d. et sic videtur hic
casum q magis subuenit^r absenti q
inori. vt .l. auxilium. ff. de inor.

¶ Quod eo tempore absens
necia cum tm restituit^r. h. d. Vel sic. de
portatus restitutus hz bnficium h^s eadem
ꝑ eo tempore quo bonis caruit. h. d.
que casum no. Intellige ff. hunc sino
potuit dimitte ꝓcuratorem. vel dimisit
et mortuus e ꝑ distinctionem .l. pap.
ff. de inor. ¶ Op. quia interdum
bona no carent sua. Ꝗ. quidam intellit
hic in relegatum qui tenebat bona. et
sic no fiat hic distinctio utrum reticeat
bona vel no vt no. in .l. ff. ff. de i inte
resti. et huic consonat tex. qui dicit.
bona adepta no carent. sz ista lec.
nullam hz dubium. Ꝓ. fiat in q iste e
tex. q d^r i insula. et sic loquitur

de deportato. et qd ibi dicit no carent
illata. intelligunt q erant publica
ta ipo iure. sz no erant incorpata
sed ꝑ alium possessa. unde restituit^r et
restituunt^r bona ut hic. et sic fiat
pro exbannitis q rebanniunt^r. qd no.

Si quis tiro. Absenti re
stituit^r actio cum ante suo. h. d.
No hic una glo. q fiat
ad qonem. de eo qui stat i studio n
vt studeat sed ut heat fructus
bnficiorum vt no decat hic. Bart.

Si quis stipulatus
Sicut actio amissa restituit^r
ita actio no nata ꝑ privilegium
restitutionem instituit^r. h. d. q est comm. no.

Si qui. Commat se ipam
et glo. ponit exemplum
qd no e bn quia limitat
totam legem.

Qui rei publice. Absens
qt absente restituit^r. h. d.
No dicit glo. hic q privi
legiatus restituit^r. seu admitti
contra privilegiatum. ¶ Op. de .l. viii.
ff. pelk. ff. de inor. Ꝗ. Non est
verum hic q psidens sit privilegia
tus. quia sola absentia no e ca
privile. sed absentia cum lesione. p
sidens g^a lz sit absens. no ledit^r
et sic no e privilegiatus et sic no
restituit^r. De quo p ey. in .l. quad
tempe. C. de resti. in. i ult. glo.
et in aut. quas actiones. C. de sac
sanc. ecc. qd no. Bartolus doctor

¶ De alienatione iudicii mutandi
causa facta. Rubrica.

Omnibus iuris
consultus primo comen
dat edictum. 2° ponit
mentem edicti ibi. Et
cum intellexit. tertio
incipit expone edictum
ibi contraque. et h. i ten
dit qui re alienat cum mutandi iu
dicium. actori ad interesse tenet^r. h. d.

3^a fiat post consultum

Op· q debeat hre locu ostitutio· C· ne lite pot· So· hic alienatur ubi actor· Certe an istud edictu habeat locu actore alienante· dicta· l· e· l· pelt· z ff· ubi de hoc e ca9

Item op· q istud edictu seu actio in factum exceq no habeat locum· quia victus victori condempnet in expens· ut l· properandi· §· sin aut· C· de iudi· So· glo· vult nobili· q ibi lo de expens litis· hic eciam de aliis dapnis· quia so· mirabiliter no invuit isti glo· z de michi dicit tm ea q p officium iudicis p qd fit condempnatio expensaz no he lo· de aliis dapnis Alio mo pt salui q qnqz victus releuet ab expens quia forte hebat iustam cam litigandi· ut l· qui solidu· l· de le· ij· qnqz pp contumaciam actois· z loquit l· properandi Cont glo· vi tex· l· sciendu· C· de iudi· et l· no ignoret de fruc· z li· expens· ibi· ps sumptus ps dispendia z c· So· qnqz expense restituunt ratione ostitucie z tunc he lo· ceteror dapnor· ut dicta· l· sciendu qnqz rone retardati processus z tunc idem ut dicta l· no ignoret· qnqz rone victorie tm z tunc he lo de expens litis ut dicta l· properandi· z ita loquitur ista glo· Vel alr possumus dicere q· l· contraria lo de dapnis circa psona quia fuisset victus ex opibus suis q no fecit quia hnit interesse liti· l· ista lo de dampnis circa res ostitutib z io nobilit glo· d̄r i aliis reb facit· l· e· l· iij· §· ex quib Op· q alia rone istud edictu no heat locu· ita hco utile i re q alienante qui dolo desiit possidere· ut l· is qui dolo· et l· pnem· l· de re· vin·

So· dicit glo· magis interest mea consequi re qm consequi rei estiacoez· io pp istud interesse qd e ulterius ppomitur istud edictu· Sz tunc instatur· q̄a pp illud plus possum iurare i lite q dolosum· ut l· q restitue de rei vendicatione· z l· in actione· de i lite iur· dicit glo· cte iudex taxabit· ut l· arbitrio §· l· B· de dolo· Ista n viir sufficiens so· quia eciam i rei vendicatione si nolo eligere pbare interesse z no iurare in lite ad hoc ut iudex no taxet· possu facere· ut no· i· l· qui restitue· dicendu e g9 q in iuramento in lite no he lo nisi de estimacione rei pp qnto quis nollet carere· ut l· iudex qm9 §· l· de i lite iuran· sed in hac actione habet lo interesse extrinsecum cuiuscuqz dapni· io istud edictu e necem·

Op· C· ne lite po· l· i· So· ibi qn actor alienat· hic qn reus· Vi dete qn alienacio fit excepte actois utrz edictu istud heat locu dicitur in l· ff· i· c· ubi e casus Et vult glo· qn agitur iudicio hui9 edicti utz debeat procedere discussio contra possessorem· placz q sic· ut l· iij §· ex quib· l· e· Glo· dicit contrarium· qd dem glo· dz intelligi qn interesse e euidens discussione no factum· utputa res e i usucaptim ab emptore vel ille alius possessor no reperitur· vel est impubis valde remotis· vn ius agendi est euidenter difficile·

Ultio no q canonista dicit q qn fit alienacio in clericu vi nobis constitutum durior adusarius z ui factum ca inmutandi iudicium· quia no pt conueniri sub iudice suo· et hz locu edictum istud· ut ex· c· c· i· l·

Quia etiam· Sz si hoiez ... cum alienando facit cause fauorabiliore excepte suo ste hoc edicto· h· d· No istu casu ut dicit i summaria· z sic facit q eos qui res de quib spant conuersiam donant in causam piam· quia durior fit condicio aduersarii· quia iudices fauet causis piis z psonis religios· ut l· sunt psone· infi· de religios·

Sz queo quid facit istud interesse· nisi enim pcedit discussio o possessorez hoc e q istu manumisse aut actor vincet z sua no interest· q̄a pretor no fauet libtati aut succubuit z tunc eciam sua no interest quia appet ipsum no fuisse dnm So· pt dicere q anqm fuit discussio statim fit manumissione pt pendi interesse· videlz qntu minus valet illa accio· q̄a siuus manumissus e ut l· i· §· si hcs· l· ad treb· et id intellige in casib i quib alienacio fit z sic no erit necia discussio· ut· s· dixi f glo· Vel dic q egit o s̄ui z succubuit cu se plene probasset deuere suo ita q si contendisset cu alio qui se dnm diceret· s fuisset delatu iuramentu· sed quia contendebat cu eo qui erat qui in possessione libtatis succubuit quia pretor fauet libtatib9· et sic appet interesse Bartolus

Item si locu Sup iudiciis qn interest mea alienacoem factam no esse me psente i qua fcta e alienacio q̄a fecens ... vel patentiaz Ite qn interit nra rone rei alienate· q̄a i causam

fauorabliore. nec loquitur qui interest nisi ratione nate actionis et dicitur hic interueniat. Si actio que cum cui fiat est alienatio competit in minus alienatur hac eadem te. h. d. Et ad euidenciam premitte quod quandoque per alienationem fit deterior conditio mea ratione persone in qua fiat est alienatio. ut. l. i. et se. et l. quia etiam in prin. B. e. Quandoque fit deterior ratione rei alienate in fauorabiliore tam ut in prin. ti. §. Quandoque fit durior ratione nate actionis quod quam cum cui fiat est alienatio competit in medio. et tunc loquitur sequens §. Op. quia etiam quod alienante ducitur interdictum quod vi aut clam vel vi abscondite. ff. quod vi et clam. l. demeque §. fi. So. fateor quia interdictum id datur ad impensas tamen sed quod datur ad omne interesse interest enim mea non litigasse cum diuersis personis et non agitasse duo iudicia cum alienando sufficiebat unum iudicium. ut. l. nec in pluris. ff. de exacti. nect. Bartolus.

Opus nouum. Si alienatio obligatio uel actio extinguitur. alienator hac eadem te. h. d. et sic differt a precedenti. quia ibi actio datur in minus. hic in medio tenere meum huc. §. Facit ad questionem. ego tenebam quod te publiciana contra quemlibet re qua possidebas absque titulo tu eam uendidisti cuidam et tradidisti. et sic quod cum qui habet titulum et possessionem sicut eo non possum vincere. ut. l. sine aut. §. si duobus. ff. de publici. ete tenetis ex hoc eadem ut hic Simile si tenebaris petitione hereditatis quia possidebas pro herede vel pro possessore. ut. l. regula. de peti. hered. et alteri alienasti causa mutandi iudicium et sic abstulisti mihi illam actionem teneris actione in factum ex hoc eadem. Op. de. l. fi. ff. de op. no. nunc. So. fateor quod in emptorem datur interdictum de no. op. nunc. ad paciam ut ibi. non ad impensas et sic non est plene consultum actori. Alii soluunt aliter quod dic plene ut dixi in dicta. l. fi. Ultimo glo. inducat istud in argumentum ad questionem. si promisi tibi sub pena non facere opus in fundo meo. quia ista obligatio non transit ad emptorem et istud vi probatur per. l. fi. ff. de contrahen. emp. et dy. tit. in. l. ult. de no. op. nunc. et tetigi etiam in. l. si vna. §. fi. ff. de v. ob. ubi glo. tangit. ro quia est obligatio personalis. sed si constituisset ius reale ut promitto non edificare in fundo ut non abscurent lumina domus tue et ne impediat prospectus. tunc seruitus realis afficeret fundum penes quemcunque iret. Bartolus legum doctor.

Ex quibus. hec actio datur ad interesse expensarum vel alterius incommoditatis. h. d. huc. §. allegaui in una questione qua hic disputaui de iudice qui per imperitiam male iudicauit. et ab eius sententia est appellatum et pendente appellatione iudex sindicatur. utrum possit conueniri actione in factum ex quasi maleficio et videtur quod non. quia sententia a qua est appellatum non ledit partem. ut no. in. l. ult. de var. et extraor. cognit. determinaui quod potest sic conueniri ad interesse expensarum. ar. huius §. et. l. si sine. §. cum antea. et §. marcellus. ff. de re. iu. hac. quod plene dic ut in questione que incipit a sententia iudicis qui male iudicauit etc. Bar.

Quid ergo si alienans paratus est defendere ac si possideret hac actione non tenetur. h. d. No. quod ista exceptio impedit litis contestationem super hac actione ex eo quod dicitur de negotianda actionem. Op. iste qui alienauit tempore rei uendicationem tamen dolo desinens possidere et ideo nunquam interest actoris agere ex hoc eadem. Glo. dicat glo. primo eius interest ut iudicatus no. B. e. l. i. Et si dicas. quod offerendo se pati iudicium ac si possideret non facit cessare interesse actoris. cum quia hic dicitur. primo non offerendo se non habet necesse probare hoc quod dolo desiit possidere. iste non habet necesse agere cum alio in alia questione. iste intelligo istum tex. qui se offert paratum pati iudicium ac si possideret omnino. videlicet quia rem ipsam restituet et sic tenebit de restitutione in casu victorie sub certa pena. Si enim sic non promitteret. interesse actoris non cessaret. et ideo hoc edictum locum haberet. ita dicit glo. quam glo. uide et nota. Ex qua glo. no. diligenter. dua. primo ubicunque lex dicat de hac exceptione paratus sit defendere ac si possideret intelligitur quod promittat restitutionem rei sub magna pena. non interesse ut hic. et sic debet intelligi lex sed si lege. §. item. si re. ff. de peti. he. cum fit mentio de hac exceptione et. l. de illa. ff. de nox. et dixi in. l. si actor. B. de procur. Secundo no. quod licet regulariter in pretoriis stipulationibus non cogatur quis inserere penam. ut. l. de pretorio. stipul. l. fi. et ibi no. et B. qui satis co. l. ij. in fi. et ibi no. Et tamen id est verum quando quis promittit

iudicatu solui vel de defendendo i
actoe apposita. secus in eo qui volt
actoem appositam excludere z defendere se
sub alia / tunc eni cogit subeere pena
vt hic s istam glo. Et aut ista glo.
sit uera qz. exnunc tate quia als p
hac oblacoem no cessaret interce
actois. quod tene menti Ultimo
no q pat assent sponte ..

Item si rem. licz aliena
cione no extinguat actio
sz prescriptione. p alienatorz
alienator hac actoe tenet. h. d. Op-
tes furtiua no pt usucapi. vt isti
de usuc. §. furtiue. sz alienando
z tradendo alii hic res efficitur fur
tiua. g° res. Iste hoc fit dolo quod
requirit istud edictum. vt. j. l. px. g°
no pt prescribi. z sic no alienal. z
sic tiffert dominiu. Cuius contrarie
dicit quidam q iste te. seu hoc
edictum. no lz locum in rebus mobilibus
hoc e fr. vt. b. e. l. i. et. l. iij. i prin.
in eo q dt de alienatione facta i fraudem
alterius prouincie Na si ibi intellige
res de re imobili no procederet. nam
lz alterius prouincie passz ibi conue
niri vbi res e. vt. l. fi. C. vbi i
re actio / z sic dz q intelligat de re
mobili Qualiter g° pt res mo-
bilis usucapi cu efficiat furtiua
p contractoem. Glo. mirabili. z videt
et ponit omnis modis quibus hoc possz
euenire / quia iude z no. z spali
vltimo modo. q qn possessor ab
initio fuit bone fidei. postea con
trectando no committat furtu. licet
cepit tunc sciam rei aliene et
possessione male fidei. Op. hec
actio durat anno vt. j. e. l. vel p°
annu. sz usucapio no pficiat an
no sz requirit terminu. g° re usu
capta cessat ista actio. So. tene
illa q ille qui alienamit usuce-
pat ita q modicu tpe restabit
z i illo modico tpe usucapione
compleuit emptor. Vn apud
emptore usucapio e completa.
.j. annu / Vel dic q hic annus
incepit a die alienationis p fe
quia e usucapio pfecta. an ei nra
no interat. Venio ad sequente
glo. z op. Neglia adhibita ad-
uersus dominum tollet actoem adu
sus aliu. vt. j. vi. bo. rap. l. iij.
et. b. de his qui a no do. ma. l. fi.

sed hic fuit negligens i agendo c°
possessorem. a quo poterat vendicare
an usucapione. g° no potuit age
c° alienante p° usucapione. So-
na. l. fi. C. de his q a no do. ma. ne
gligencia adhibita c° dominum faciat
uale manumissione z sic tollat id
quod erat in concedende actoem contra
aliu sicut ibi / hic aut neglia c°
dominum tollit dominium / hoc aut no erat
in concedende actoem ex hac edicto c°
alienante. Sed quia constituet du
riore adusariu / ex hoc vi q si alie-
natio no erat in inducende istius
actoem quia alienando no constituet
duriore adusariu. z tunc usucapione
secuta ista actio no competit cu usu
capio hoc casu contingit sin culpa
z neglia. g° z c. Vide ista glo. z no
q si alienando usucapit. q neglia
c° possessore tollat actoem contra aliena-
te / et ista ego induxi ad quaestionem qua
disputaui de qua feci mencionem
.b. l. px. §. ex quibus. de iudice q ma
le iudicauit p impiciam / pt cum
passz appellare no appellauit sz uult
age tpe sindicatus contra iudice. dt
iudex. tu fuisti negligentius i appellando /
pt ne iudex hoc dicere. dico q no / probo hic
vi glo. b. q quisqz iuris. l. i. §. i. in
glo. magna / na p tale negliam
no tollit id quod erat in concedende
actoemus c° iudice qui maleficiu restat
unde ad. l. iii. j. vi bo. rap. / ibi actio
competens c° diuersas erat una z ead.
hic diuise / Et tn hoc an neglia c°
dominum tollat actoem c° aliu ibi ple-
nissime distinxi. Bart.

Item qz fieri. Si alienat causa
mutandi iudicium z cessat dolus no
lz locum hec actio Item si dolus adest
no tn alienat causa mutandi iudicium
.h. d. Op. q alie. [illegible] possessor inci
dat in hoc edictum. So. vt. j. l. proxima.
Queso ad hoc ut actio ex hoc edicto
competat duo sint probanda. scz q
alienatio facta sit in dolo. z q causa mu[di]
[illegible] iudicium. Vn ex hoc constituat durior
adusarius ut in distis. b. l. proxima
Qualiter ista probantur. Et q° q alienatio
sit facta probat eo ipso q illa fuit causa
[illegible] alienante contra. vt. l. ex hoc edicto
§. alienatio. j. e. z q hoc fuit factum causa
mutandi iudicium. probatur si adusarius sci
ebat ine moue lite quia forte dicat
vt no in. l. fulcinius. §. i. j. i qui [illegible].

nu pos. ca / et l. quedo cta fi. ſ. de edi edic. et qd no. B. ti. l. l. cupelt. / et p dy. m. c. p paſſare impu. ex de re. uulid. vj. hoc aut intellige ut l. ex hoc edco. ſſ. i. ſ. e. / et q hic fecit dolo ps. es ipo q re alienauit ſub aliq pacto de re alienanda. vel accepit predm uel alia re p ea dz ut hic in glo. que dicat q h dicit quida z colligit ex isto tex. C aut nob. coſtituit dnm. are adu'ſariu p ex multis q hu ſtis. B. e. l. i. inſ. uſq; ad iſtu. ſſ.

Non ſolum Caue trāſferente poſſione hec acco utilis locu hz. h. d. ⁋ Op. B. l. px. Co cōmiter ſalet dici q no hz locu directa ut in glo ſz utilis ſicut hic. Tu dicas. qnq; res ſic alienat. q a dmuz trāſfert ad aliu. z tuc ſin dubio iſtud edictu hz locu. ut l. iij. ptota. B. e. Qnq; dnium no trāſfert ab inico ſz trāſlacō e ca acquiſicois. q a pſtat cam uſucapiēdi. z tuc idz ut B. e. l. iij. i pn. Qnq; dnium no trāſfert iter poſtea acquirit. z tuc aut ſcies ɋtetus in ſe de ſiu na coſmet. trāſlacone dnij. utputa ſi vendidi z tradidi tibi re aliena tamqm mea / et hz locu iſtud edictu. ut l. ex hoc. ſſ. aliena. ſ. e. Iſtud em de̅m inſpice q contractus ſcies ɋtinet no qntu ime effectus. ut l. penlt. in fi. B. de uu. dic. am. iudi. Qnq; ſcies ɋtetus no ɋtiet trāſlacōm dnij ſed poſſionis tm / tuc te utili no directa ut hic / ſi tn alia ccurrūt que ad h edcu reqruntur.

⁋ **Siquis aut** hic ponit ex qd dā e. B. l. px. ſſ. i. et h intendit qui alienam ex iuſta ca no te hac acco. h. d. / glo. colligit hic arm. q h edictu locu hz ɋ actore alienante. ut in debitis in l. pelt. z fi. ſ. e.

⁋ **Hec actio** hic iur. cōſultꝰ incipit ex pa ne ultiam ptem edci.

Ex hoc edicto No ſufficit rem exhibe. ca mutata. h. d. ⁋ **Ait pretor** alienacos intellr ſca ca mutandi iudiciu defutꝰ. h. d. ⁋ Op. q deat intelligi iudicij ſz putas. ut l. ſi ita. ſ. de aur. z ar. le. / glo. ſoluit licz no clare. Tu dic q iſtud iō. quia ſi intelligeretur de iudicio puta h edictu eet ſr fluu. q a ɋ alienacoꝫ factam pendente iudicio eſt p uiſu ptit. de religioſ. / et iō ne iſtud edictu ſuperfluat exponit iudicij ſz futu anq;

ſit res alienata / et iō dicat glo. coiter quo ecia i iudicio cepta res n e litigioſa ſca alienacōe. hr̄et locu hoc edictu.

⁋ **Alienam** No iſtu. ſſ. que in pma pte declaru i. l. non ſolu. B. c. Item no in ſda pte q hr̄edem inſtituendo no dicat q's alienae. ſi dolo vel ca mutandi iudicij. Confert em p mortē z ſic fit ex iuſte / qd no z tene menti.

Cum miles. Singlaris z fortis e iſta. l. z biue hoc intendit. actor i que fca eſt alienaco ca mutandi iudicium excepcōe repellit. z pmus cedens age compellit. h. d. ⁋ Op. q fca ceſſione i poten. quib amittit ius ſuu. ut l. ij. C. ne lite pen. So. dt glo. hic ſaude militis. tu dic q ibi loqmt qn ceſſio fca e i potencioi rone officij ut puto ſiquis cedat alicui ex pōrib actionem / hic aute miles licz eēt potencior non tn rone officij iō ius no pdit / et no q qn quis e potencior rne officij pdit accoe. no ſolu ſi ſi cedatur. ſed ecia ſi in pmdenciu aduocatur. vn puto q deiure ſi actor iret ad priores z faceret q priores intedent ad capitaneu p eo. vel ad ptatem. pdet ius ſuu ut l. i. C. ne li. poten. qd no. quia ſepiſſime accurrit /

⁋ Qo op. z ui q pmus no paſſz age. quia ia ceſſat alta ius ſuu. Bndet glo. q miles B recomcedit / vel dicas q intelligit acco recōceſſa ipo iure auete hꝰ. l. Tu dic q no e nere q h dicit. q a acciones ipo iure no trāſiuerunt i militē. dicite. ut l. ſiquis ergo. inſ. de pecul. Cu g apud cedente remaneant. illas patit exerce de iure tu.

⁋ Ultio no ex iſto tex. q i te cedes cogit age ut pz ex tex. du dicit. ex pure ſponte qu importat neitem z ſic ui q alti cede no paſſit / nc forte pcurem ɋſtitue / z hec eſt una pena actoris. qui alienauit ca mutandi iudiciu i potenciore no rone officij. alia pena uidebitis. ſ. l. px. Alij legut. l. iſta i alienacōe fca ex pte rei / ſed no lra cōgruit iſti textui / ſz pcedens lec. no lra e z magis litte cōgruit z iō tene eam. ⁋ Bartolus legu doctor.

Nota

Si quis iudicio q. ptem
rei sue alienat cum cutan
di iudicium diuisorum ipsum
iudicium diuisorium non potest inten
tare pro fructibus vel pro re nec ille in
quem pars est alienata l. ij. d. Diuido
l. istam in tres ptes. Primo loquitur
qui alienauit vult agere communi di
uidendo pro fructibus vel expensis
secundo qui vult agere ille in quem pars est
alienata tertia ibi sed ipse. tertia ibi
qui vero emit et non istam l. et su
periorem quia nescio alibi. Op
et vi q. l. legittima fuit superflua
cum pars alienata non possit agi
communi diuidendo. So. ut in glo. quod pt
pro fructibus et expensis Secundo op. q.
vero et ipse sit superfluus. Solu.
quidam dicunt quod repetit ut addat.
et hoc dicit glo. pro veritate est quod
alio casu loquitur iudex qui volebat agere
communi diuidendo pro re ipsa quia forte
omnino recuperaverat quod ei media
in pena ut hic. et ita sentit glo.
precedens in fi. quod non Sed quero hoc
op. B. l. prox. ubi licet non possit
agere cessionarius. agit cedens
So. ibi per negationem possit agi reus
liceret et actor nunquam secundum conse
quitur hic vero habet suum quia est impos
sibile partis sue pro diuisio sed in
pena hoc bis neguitur ne possit
petere diuisionem nec ille qui alie
nauit nec ille in quem pars est alie
nata ut l. prox. Ric. et idem dicerem ar.
huius l. in omnibus que competunt posses
soribus ut si pars est alienata
cum intuendi iudicium ut confessoria
et in impossitione ille cui pars est alie
nata licet alias posset agere ut l. et
si forte ff. si seruitus vendicetur. si pro vendi. et
l. uti fruitur in fi. si usufr. pe. tunc
hac casu agere non potest. secus si
non esset impossitione ut B. l. prox.
Ultimo iudex hic quod ex parte
actoris est pena quod repellatur exceptio
tione sed cum lex loquatur tacitum in fine
ex hoc editum admittere. glo. dicit quod sic.
per. l. i. in fine. B. e. ti.

Sequitur tytulus

De receptis qui arbitrium rece
perunt ut sententiam dicant Rubrica

Dictum est supra de edendo et quia per
editionem perueniunt ad petitionem et ad transactiones
et aduocatos et similia et in hiis pertinen
tiis de quibus omnibus dictum est post
precedentem dicendum erat de iudiciis. sed quia
partes quandoque concordant in arbitros et
compromittunt antequam vadant ad iudicium
ideo antequam dicat de iudiciis dicit de arbitris
Querit glo. quid sit dictum de recep
tis. dic ut in glo. Bartolus.

Compromissum.
Querit glo. in quibus
conueniant et in quibus
discouenirant iudicium
et compromissum. dic ut
hic in glo. et in c. cum
dilectus ex. e. et in eo quod dicit quod a sententia
arbitri non appellatur dic ut dixi in
l. arbitro. B. qui satis. co. et dictum l. l. prox.

Ex compromisso. op. de
l. litigatores ff. interdum. s. e.
So. dicit glo. quod non oritur ex
ceptio rei iudicate sed pacti sicut ibi
tene mente et intellige ut non in l. si de
meis ff. l. s. e. Istud inducebam in ciuitate
ista ad quod hic est statutum quod super exe
cutione instrumentorum confessionatorum
non possit peti compromissum in super aliis
sic petebatur executio laudi verum pos
sit peti compromissum. li. si quis petierit
tur executio instrumenti compromissi super
pena in eo inserta tunc non est dubium
quod est instrumentum confessionatum. Si enim partes
inuicem sunt confesse et vicissim promiserunt
si non petitur executio sententie late per arbi
trum tunc id non est instrumentum confessionatum
hoc apparet ex ratione huius l. et ex ratione
dicti contrarii et hoc vi procedere in sententia
lata ab arbitratore secus vero quod semper
agitur ex compromisso vero enim sunt quedam
transactio pro eo quod talis arbitrator dicitur
ut plene dixi in l. si societatem ff. arbitrare
l. pro socio. vnde sententia lata inducitur ad
declarationem primi instrumenti Iste op.
de l. ne in arbitris C. e. et l. tu cum a. d.
glo. tu debes adiutare aut in compromissa
fuit apposita pena et loquitur hic quia non
oritur exceptio nec etiam actio ex sententia
ut l. i. C. e. dicit non fuit apposita pena

z hodie oritur actio z exceptio in eis casibus
s. si e. iuratum / si partes subscripserint / si
x. diebus tacuerint ut dicta l. cum antea / dicens
tamen cum hodie. Quero in eo compromisso appo
natur pena quero utrum sententia emologabitur
taciturnitate x. dierum. Glo. dicit id est ut in
quantum pena apponitur simpliciter. secus si ap
ponatur clausula illa rato manente pacto.
quia tunc pena potest peti vel exceptio
debiti. Circa hoc iudex quedam questio tangitur
primo. ex. c. c. preterea. ¶ Ultimo
sciatis quod ego sum in una opinione contra
omnes alios nostros doc. quod in casibus in quibus
oritur actio ex sententia arbitri hodie possit
appellari. Ratio enim quare appellare non
poterat est quia erat nulla z non produ
cebat actionem vel exceptionem ut l. i.
C. e. sed cum hodie producat. potest appel
lari. lz contrarium no. B. l. pe. z e. l. i.
Adverti quia facit glo. l. i. C. e. ver.
ubi dicit quod ex sententia arbitri non oritur
actio nisi x. dies si non emologetur.
ut l. cum antea. z l. nec in arbitris. dicens
tamen si emologatur non potest appellari
quia iam approbavit. Respondeo ego possum
approbare sententiam tanquam sic latam
non tanquam bene latam. ut hec in fi.
in l. in ff. falsus. j. de re iu. ha. et no.
in l. pap. scribit. B. de nego. ge. appellando
ideo approbo sententiam z valet appellatio.
¶ Idem si sententia valet ex forma statu
torum positorum in arbitris. secus in arbitra
toribus in quibus lz locum aliud remedium
de quibus dicitur in l. si societatem. ff. arbi
tratorum. j. pro socio. Bart.

Libro ante. Ex isto quod
sententia iudicis non tenetur illo
si arbitri sententie non paretur pena
tamen effectum non petitur. h. d. No. quod dixi
in summario de bona regula zc. in l. ad
versus. j. e. ¶ Op. maior ipso iure non
tenetur in iudicio ut C. si adver. rem iudi.
l. tamen z minoribus. Quero nec in arbitrio. ut. s.
e. l. i. So. dicit glo. quod aliud in arbitrio
quam in iudicio tamen dic quod hic loquitur de minore
qui non habebat tutorem qui obligatur
compromisso. quia compromissum est
quidam contractus. ut l. si curatorem. ab. si mi
nore. C. de in inte. resti. tamen non obli
gabit in effectum ut hic. lz alii aliter dicant
¶ Tam et si. Alibi nemo cogitur
arbitrium suscipere sed post susceptum co
gitur explicare. h. d. quod non quod faci
ant executores ultime voluntatis possint
cogi. glo. tangit in l. nulli C. de epi.
z cle. et in l. i. j. de le. ii. ¶ Op. de l.

sciamus C. de adeo. divi. iudi. So. aliud
in iudice delegato aliud in arbitro
¶ Item op. dicitur hic quod arbiter eligitur
ut bonus vir. ergo videtur posse reduci
ad arbitrium boni viri. contra l. socie
tatem. j. pro socio z l. die ff. stati. j. e...
So. non dicitur eum bonum virum simpliciter
non habito respectu ad alium. qui dicunt ar
bitrator eligitur ut bonus vir. hoc est
recurretur ad eum qui ad bonum virum
simpliciter ut dicunt id quod dicet quilibet
bonus vir. quod si non faciat. melius re
curretur ad arbitrium boni viri. sed
in arbitro eligimus eum ut bonum virum
precipue. hoc est ut ipse sit ille bonus
vir cuius arbitrio paretur ita quod non
alius z ideo eius sententia non reducitur
ad arbitrium boni viri ut l. die ff.
stati. j. e. quod multum no. ¶ Sed
tunc queritur quod si in arbitratore appo
netur hoc verbum eligentes eum ut bonum
virum precipue non habito respectu ad alium
tunc impediatur reductio ad arbi
trium boni viri z quod impediatur vi
detur velle tex. z glo. hic.
¶ Sit pretor hic videtur consultus
ponit preterea eadem quod faciat pretor
in ista materia. ex hoc quod glo. dicit
rogatur. apparet quod sit per officium iudi
cis quod verba referantur ad iudicem / de
quo plene dixi. in l. i. j. de con. ex.
le. et probatur l. pe. sequitur
¶ Tractemus. Maior iudex
cogit minorem non maiorem vel parem.
h. d. ¶ Op. z videtur quod filius famil.
non possit esse iudex in causa patris ut
B. de iuri. o. iudi. l. qui iurisdictioni
So. dic ut in glo. Sed queritur glo.
numquid delegatus a papa possit co
gere arbitros cognoscentes de suspi
cione. dic ut in glo.

Nedum. al. pueri / potest com
promittere in liberum z etiam
in infamem. h. d. ¶ Op. j.
de iudic. l. cum pretor. So. non potest esse
iudex ut ibi. sed arbiter sic z prout
ut insti. de excep. ff. fi. Sed queritur
quid de excommunicato. glo. dicit quod non
potest esse arbiter. dic ut in glo. et per
spe. in ti. de arbi. ff. differt. ¶ Sed
queritur licet isti non possint esse arbitri
an poterunt esse arbitratores. et
videtur quod sic. in l. cum pat. ff. hereditas. j.
de le. ii. et l. ex facto. j. ad trebel.
¶ Interim. Si compromittatur
in duos. quorum unus non potest esse arbiter
alter sententiam dicere non cogetur. nec sententia
valet nisi esset adiectum in solidum.

.h. d. Nota quod servus non potest esse arbiter nec etiam arbitrator. ut s. de re. sig. l. illa uba. Sed quaerit glo. quid de monacho. dicit glo. idem. Nota quod glo. monachum et servum equiparat. idem dicit in auth. de mo. c. cum aliquis. ex decretis et probat tota materiam de simplicatoribus servorum ergo redit ad materiam monachorum. l. pelt. j. de simpl. ff. Circa hoc tamen an monachus possit esse arbiter vide quod. C. de epi. audi. l. siquis ex consensu in prima quaestione. et in speculo de arbitris §. si vero. sed quod diligenter et vero se. Item nota quod utile per inutile viciatur. de quo dic ut plene dixi in l. certi condictio §. quoniam. j. si certum pe. et l. grege. §. illud. j. de statuis.

Sed si ita. Nota ex hac l. quod compromissum potest fieri in plures insolidum ut sic valeat quod alter solus finiat. Adverte tamen quod hoc casu si quando ambo ceperint simul cognoscere non possit alter sententiare sine altero. sicut videmus in iudicibus ordinariis in quibus inest haec clausula. Ita tamen ut alter solus possit. tamen si ambo ceperint simul cognoscere alter non possit solus. ut l. pomp. scribit si unus. j. de re iudi.

Sed si in servum. Conditio arbitri inspicitur tempore compromissi. h. d. Bartol.

Siquis iudex. Iudice ordinarium illius rei non potest compromitti etiam eo iubente. h. d. Op. glo. ad istam. §. de consuetudine qua iudex magistratuum servari. dicit glo. quod quidam dicunt quod haec l. corrigitur per consuetudinem. ultimus est quod non potest compromitti in eum ut in arbitrum. sed ut in arbitratorem. sicut in auth. si vero contingit de iudice et in corpore uni sunt secuti de iure canonico ut ex. c. o. cum tempore. et c. statuit. Ja. de are. dicebat quod nec etiam ut in arbitratorem possit assumi. sed hec glo. contrarium approbatur. de quo dic ut nota per m. l. si quis ex consensu. circa prin. C. de epi. audi. Barto.

Sicuti enim. Licet de quaestionibus unius partis tantum sit compromissum arbiter non cogitur sententiam dicere. si ab una tamen parte pecunia promissa est. etiam si actor fuit stipulator. h. d. Circa finem in l. quid quid si arbiter dixit sententiam an valeat. Mar. dicebat quod non. per istum. §. sed istud non puto esse verum. Jo. dicebat quod valebat. sed non quod arbiter cogatur dicere sententiam. Azo. tenebat opinionem Mar. tu dic. quod opinio Jo. est vera secundum ista tempora. ut de ea. l. cum certa §. altera.

Recepisse. Arbiter est qui inter partes iudicis assumit officium non quam amicabilis compositor. h. d. Videtur ergo quod ad hoc ut aliquis dicatur arbiter videntur moveri duo. scilicet quod assumat officium iudicis in procedendo et etiam in sententiando. ut hic. ibi susceperit. et ibi. finemque. Sed quaero de eo qui habet potestatem cognoscendi de facto et sententiandi de iure ut sit totum dic quid est. ne arbiter vel arbitrator. tex. iste videtur velle quod sit arbiter. dicam in §. arbitrorum. Item quaero ergo compromissum est in aliquos tali modo videlicet quod talis debeat examinare negotium usque ad sententiam alius debeat sententiare. quaero quid sit. videtur quod neuter istorum sit arbiter. nam in neutro concurrunt ista duo quod dicuntur in arbitro. dicam in §. arbitrorum. Ultimo nota. quod si inquirit qui tractat de natura seu officio arbitrorum et dicit quod potest auferre de iure unius et dare alteri. quod est verum per glo. hic. et C. e. l. si in servum. §. sed iudex. Istud autem quod auferat de iure unius et det alteri intelligitur de modico. alias reducetur ad arbitrium boni viri. ut dicam §. arbitrorum. Et ideo quidam faciunt quod possit auferre de iure unius et dare alteri modice vel immodice. hoc est in parva vel magna quantitate. ut dixi in dicto §. arbitrorum. Item ex ista glo. potest colligi differentia inter arbitrum et amicabilem compositorem. Nam arbiter est qui iudicat an sit ad ab altero. alteri datur. Amicabilis compositor est qui intervenit et eos ad concordiam reducit absque sua sententia. et hoc est quod sequitur in glo. vel forte etc. Et ideo tu quod eis arbiter per potentiam si potes eos compone et modo te reducas ad sententiam. sed compositor eis iudex nunquam te reducas ad compromissum quia adiudicare non spectat...

Ex compromisso. l. Dic iurisconsultus incipit exponere illa verba. sententiam audita per glo. quae dicit sententiam ferre cogatur. et hoc intendit. Arbiter non potest cogi sententiare dicendo se iurare non liquet. ex causa nec etiam cogitur si sibi de causa non liquet. ex causa etiam non cogetur. h. d. cum duabus seq. Op. de. l. si feriatis. ff. de fer. Solutio. hic loquitur de feriis ob necessitatem hominis

no de ferijs ob tepidem d; et h' intellige in arbit' in arbitratore no dicat' q posset sniare die feriata quia e quedam tuisatio ut l. dies b. de feri. Sed op. de l. siqua. ff. arbit. et l. si cu dies l. sti. j. e. So. ut ista ma liqueat dic sic tu vba: cuq; de ca liquet et tuc arbiter cogit' sniam dicere ut i isto ff. ex copromisso. n ex consetu aliqua iusta ca. ut l. licet et l. se. j. e. Qnt arbiter iurat de ca s n lique et tuc aut hoc cotingit pp defectum partiu aut pp defectu arbit' pmo ca' siqd fnt sine iuria arbiter nichilominus cogit' sniam dice. ut j. e. l. Item si vnus. ff. l. et h' e vm n dies copmissi sit exitura tuc cu h' pp defectum ptiu contingit no cogetur arbit' sniam dice ut j. l. qx. et l. se. et maxime no i l. si cu dies j. e. Si uo h' cotingit pp defectum arbit' tuc siquide dies pt prorogari prorogetur ut in h' ff. Si uo no pt prorogari dz pati itm in se copmitti ut l. siqua et l. si cu dies in pn. j. e. p'm vna lec. Idem si ca dies copromissi exierit sin culpa ut ibi p3. Sz q predcam op. quia no possit arbit' no lique de ca. qa aut actor pbauit et dz vince aut no pbauit et dz reus absolui. ut l. qui accusare C. de eden. Glo. dicit hic no fatear qn copromissum hz die. dies copromissi habetur p peremptorio termino assignato ptibus ad pbandu. vn siquidem pbauit actor reus codepnabit' alis no. Sz pt esse q arbiter no examinauit dca testiu neq; iudit instrm et sic no e liquidu an dicat uel no. Vidi ia glo. q tota qua intellige qn copromissu hz die si uo copromissu n hz die. tuc no d' ptes no pbasse. n sit ts statutus tminus ad pbandu dz ei tmi9 statim dequo pte dici i l. amonendi j. de iur. iur. ubi glo. facit silem op. Dr i l. sz si copmissu q arbit' cogit' dmo sniaz dice quis utr eciam p9 terminu. h' est utr instancia copromissi peat termino sicut instancia iudicij. Quida dicut q eciam ult' terminu ffirmari. Aciam intelligebat ista glo. qn lis no fuit inchoata cora arbit' sz cora iudice ordinario et postea deuentu e ad arbitru ut l. appellandu. ff. sim aut i me. C. de iudi. et ibi no. p cy. i ultia qone glo. j. e. l. Ite si vnus. ff. i. vi tene q dies copmissi peat termino et hoc eciam in spe. e. t. ff. diffi. v. ite ut l. termino.

Item si vnus Si multo post

derit glo. quo intelligatur istud multo

past quidam dicut arbitrio iudicis. alij dicut q p9 terminu sicut in stancia iudicij. Ci. tenes illa opi. q arbitrio iudicis et e. pntaie equm q iudex dz arbitrari de termino sic i iudicio. Ite no distinxadz qua glo. hic pnit. Bart.

Item si plures Non pt vnus arbiter sine alio sniare. h. d. Sed qa queso quid si maior ps est pns et fuat requisiti tcij et ille no uult ueme. an poterut pntes sniare. certe de iur. no uidetur q e hic de iure cano secus ut ex. e. t. fi. li. vj. et h' vm est i arbitris q assumut' a ptibus i illis no qui assumut' de natie iur. secus eet. ut C. de mdict. l. si spal. et spsi in l. duo ex tbu9 j. de re iudi. et ex hoc dico q si arbit' eliguit' ex natie iur. patit sniare maior ps alio irrequisito et absente. Et uo. pasito q oms sut pntes. maior ps uult fere sniaz alius tacet et nichil dt. an maior ps patit sniare alio tacente glo. dicat q sic. ut j. e. l. ff. celsus et ubi iudebitis secus i pluribus iudicibus delegatis quia oms debet loqui. ut j. l. px. et C. qn prouo no e nece. l. cu infinitus cu similibus.

Idem pomp Si arbit' libera ptatem sniandi no hz. copromissu ualet et si deplibus nominatis alt' eligit' ille sniam dice coget' h. d. Op. de isto. v. sz si ita ad preces. So. dicat glo. q hic in v. sed si ita fuerint electi ut arbit' et sic ille qui fuerat electus potuit libe sniare in preced. ff. fuit secus et sic hic mutat casu dmo. Dns ald' in quada sua disputacoe intelligebat istu ff. alit q in isto v. Sz si ita. no mutat ca'm sed cpse' eud' ca'm. sz dca e. quia in pn. dixit q seruus feat sniam q'nt tercio disceptatori placet et sic pasmt i eius liberam uolutate hic no dixit arbitriu tercij et sic elegit eu ut bonu vir. mito ualet et sic uides q ipe colligit dciam ex eo q v dixit placet et hic dt arbitriu et ex hoc gclndit ipe q copmisse qd cotidie fit gpmitimus i seru ut tu feat sniam de consilio alicui iur. peri. q tale arbitriu ualet lz qntum admelleri h9 ff. non fuit uera quia ubi placet importat arbitriu boni vi et n liberam uolutate sicut vm arbitratu. ut l. thays. ff. sorbem j. de fidei co.

Carne q^m in qõe de eo q̃ ꝯpmittit
in aliq̃ q̃ feat ſnam de ꝯſilio ſa
pientis. dico q̃ illa qõem tangit
glo. in .l. illa inſtituta .ſ. de inſti. lꝫ
ſpecie etiã eã tangit ĩ titu^o de arbi
triis Ego examinam ple in .l. .i. C.
ſi plures .ſ. de exer. et in^t alia dico
q̃ ſiqn dicit^r q̃ arbiter debeat
ſniare de conſilio eliis q̃ ualet
ꝯpmiſſũ. ro. qnia hito ꝯſilio nõ
tenẽ illud ſeq̃ ut .l. tuau. ꝛ memin.
de adm. tu. ꝛ ſic remanet libera
facultas arbit^ri ferendi ſnam. ꝛ ſic
ceſſat ro hm^o .ſſ. Si u'o dicit^r q̃
arbit debeat ꝯfirmare id qd' ille cõ
ſiluerit ul' de conſilio ꝛ conſenſu
tũc nõ ualet qnia nõ hret libera
facultatẽ ferendi ſnam ut hic. ꝛ
hc q^m ad qõem iſtã C ꝛ ptin aut
ad intellcm .ſſ. ini. tenes lec. gloſe.
tñ eã declaro ut aliq̃md notablẽ
hinc percipias. In pri. h^i. .ſſ. fuit cõ
ꝯpmiſſum ĩ ſeyum. ut ipe debeat
ſniare q̃ ticio placz. hc nõ ualet.
in .v. ſed ſi ita fuit arbitrium con
ꝯmiſſum ĩ ſeyum. ſꝫ fuit actũ q̃
ſnia feat^r arbitũ ticij. vel ſey. ꝛ
ſic ĩ cognoſcendo fuit aſſumptus
vni^9 ſolus. ĩ ꝯfirmando fuit alt̃
natiue aſſumpt^9 ticius vel ſeyus
tũc ille cogetur ſnam dicẽ ĩ quã
poſtea ptes conſenſerint. ꝛ ſic iſte
.v. ſed ſi ita ꝯſeq^r eand' matiam
qna .ſſ. Sꝫ adiſta lec. op. Na
ſi ex poſt fco obligat^r ticius. ui^r
q̃ nõ ualeat ꝯpromiſſũ. quia nõ
aſſum^r ad cognoſcend' ſeu adar
bitrand' tñ cu iſta duo reqrant^r
ut .l. ſi cerneis. .ſſ. recepiſſe. ẞ. e.
Ro^o. ſatis aſſumitur ad cognoſcend'
cũ debeat examinare acta fca cora
ſeyo. differt g^o iſte .v. a pcedenti
quia .ẞ. ſeyus debeat ꝯfirmare
illud qd' alius ualebat. hic ille
alius ſꝫ ticius aſſuebat adſuan
dũ ex prioribꝫ actis ....

Si in duos. Si duabꝫ dat^r
ptas eligendi terciũ. ſi nõ ꝯſen
tiret. ꝯpromiſſũ nõ ualet. h. d. al'. ſic.
Si duobꝫ arbitris ptas aſſumendi
terciũ incertũ relinqt^r. nõ ualet cõ
ꝯmiſſũ. ſec^9 ſi certũ. Op. de
.ſſ. idem pomp. .ẞ. e. So. hic p aſ
ſumptionẽ tcij nõ amittut arbitri
ptatem ꝯfirmandi. ibi ſecus. de
hc iudebitis .l. .ſſ. ꝯpe....

Principaliter. Si in duos cõ
ꝯmittat^r ſimp^r ualet ꝯpromiſſũ
et ſi diſſenſerint cogunt^r eligere
terciũ. cui^9 aucti pareb̃t^r. h. d. Op.
de .ſſ. ẞ. ꝯpe. ubi non ualet ꝯpmiſſũ
fcm ĩ duos. Glo. hic ponit tres ſo. ꝛ
approbat ultiam. ſꝫ q̃ ibi nõ ualet
ſi diſſenſerint ĩ eligendo terciũ. al' ſec^9
ꝯſta. ſo. ut ee q̃ m^m ĩ. c. inſtitut. ex. c.
et io tene ſ'm lec. ſeu ſol'om lꝫ ponitur.
aſſignã rõm. hic fuit ꝯpmiſſum
ſimp^r ꝑuditẽ. ꝛ cogetur eligẽ terciũ.
ꝛ ſic cogent^r ĩ vnum ꝯcordaẽ. ſꝫ ĩ pceti
.ſſ. fuit data facultas eligendi. ꝛ ſic
in totũ receſſerit ab arbitrio pretoris.
Circa electõm iſtius tercij eſt adũ
tendũ. q̃ nõ cogunt^r ptes eligẽ tciũ.
ſꝫ arbit^ri cogunt^r eligẽ terciũ. ut hic.
in tex. ibi. Et eꝫ pretor eligẽ arbitros
Vidiſtis de electõe tercij. quis utr̃
tius ille electus ſit arbiter. ꝛ ui^r q̃ nõ
nã nõ ẽ receptus a ptibꝫ. ꝛ ſic nõ h̃t
ĩ eũ nomẽ arbit. ꝛ ita ui^r tenẽ ſpec
ĩ ti. de arbi. .ſſ. fi. v'ſi. ſꝫ inq̃mõ ipe
tcius. vñ ẽ mag^r quidã ꝯſultor q̃m
arbit. hꝫ tñ vim arbit q^a ad quedã
ꝛ dicet^r in ꝯtienti Sꝫ ſi aſſumet^r a ptibꝫ
tũc eet arbiter qnia ab eis recipit^r
Sꝫ quis de iſto ꝯfirmat dr. Vr. ma^9
ratis ꝛ pidnbitatis eet iſte q̃ iſte tcius
exprimã ualitatẽ ſnã. et illi arbit^ri co
gant^r fire ſnam ſ'm eius ualitatem
ꝛ conſiliũ. et hc eſt qd' vult iſte tex.
q̃ dicat. cui^9 aucti pareat^r. quia arbit
debẽt parẽ aucti ipius ĩ iudicando. at
tñ quedã glo. que ẽ hic. q̃ iſte .v.
intelligat^r alio mõ. q̃ ſi arbitri ambo
diſcordabãt. ille tcius iudicabit. et
ptes tenetur ſtare ꝯſilio illius tercij.
et ſic ẽ duplex lec. vna cui^9 aucti pa
reat^r a ptibꝫ. pcedens ẽ mag^r tuta
unde glo. ſupp' ua aucti Quit^r utr̃
iſte tercius cogat^r conſulẽ ſeu accep
taẽ ꝛ iudicaẽ. dic ut in glo. ꝛ ita pcedat
unde qd' nõ. ꝑ ſimo. ex. c. c. inſtitut ;.
Celſus. Duo poſſunt iudicaẽ ꝯdi
cente tercio vel tacente. ſecus eo abſẽte
Idem ĩ duobꝫ iudicibꝫ. ꝯdicẽte tcio. dũ tñ
ambo iudicent. h. d. de hoc tetigi .ẞ. c. l.
.ſſ. ſi ĩ duos. No q̃ ſimo. dicat in tu^o
Raynald^9 ex de teſti. q̃ ſi arbit^r ſiunt
ĩ ſimul. ĩ allegatõibꝫ ꝛ allacõibꝫ. ꝛ vnuſ
q̃ſqꝫ dixit allacõnes ſuas. ꝛ vni^9 nõ
patiẽ tralẽ aliũ ĩ ſnam ſuã. q̃ poſtea
duo potuerũt ꝯfirmaẽ abſẽte tcio. cui^9
ꝯtrũ dico ĩ .l. duo ex tribꝫ .ſ. de re. iudi.
Ultio nõ q̃ in hc ẽ dñia inter iuris
ꝯſtum ꝛ iuris canonici. ut in .c. fi. ex. c.

Qualem pretor coget arbitrũ
dt ſuſcet. nõ aũt q̃ iudicet.
Item ſiquis aſſumat^r ad iudi
candũ. terciũ non ualet ꝯpromiſſũ.
.h. d. Bartolus .... legum doc.

Dicte autem. Sentia dicta vi
qui per eam a tota lite discedit
Item interlocutoria pt mutari
diffinitiua uo non, nec ex eis errore
corrigi. h. d. eo. l. se. Nota q tunc d
dicta sentia qn per eam a lite discedit. et
per hoc hic vide esse casum q arbitros in
causa ista qui dedit diffinis causas
infra tres menses sub certa pena
na quinque ipsi compromitant hoc modo absol
uimus partes ab instantia iudicii, et q
quibus remaneat in statu suo, ita non
vr dicta sentia cum per hoc a lite non discedit
ut hic. Secundo no q discipulus debet excusare
sentiam magistri distinguendo eam et approbando.
Tercio no primo quod d. contra.
q interlocutoria pt mutari. diffinitiua
uo non. ut l. quod iussit. ff. de re iudi.
ita d. contra, ego aliter dico quod dicatur
ut consulta hic, illa sentia pt mutari
que non finit iudicium, secus in ea que
finit, hoc multum dicit aperte dicto, preter
eam q quedam interlocutoria finit iudicium
quia compromittant se non esse iudice compotente
uel compromittauit non esse compet. non
obstante exceptione rei iudicate et similia
patet ne iudex renatie ista interlocutoria,
et tene no. quia iudicium finit, hic
e casus hic. vide tex. no eam facto dicam
an sit diffinitiua uel non, sed an habeat
absorbere totum iudicium an non.
dic ut dicta l. q iussit. ff. de re iudi..

Quid tamen. Non vide
dicta sentia si forma compromissi
non est seruata. Item si super
diuersa capitula pt separatim compromittari
in aliud actum sit. h. d. Nota ex hac
l. quid releuet illa clausula q pos
sit iudicare semel et pluries et quoci
ens placuit. Nam intelli q possit iudi
care pluries. hoc est in uno capitulo semel
et in alio postea ut hic. Nec pt intelli
q super eodem capitulo iudicet pluries siue
sit arbiter siue arbitrator, nam cum super
una re non pnt formari plures sentie.
ut. l. i. C. quando prouoca. non est neces. nec ita
plura arbitria. Item cum semel est decisum
per sentiam arbit. vel per transactionem. res
desinit esse dubia non pt iterum iudicari
nec iterum transigi. ut. l. post rem. ff. de trans
act. Ad hoc ergo ut arbiter possit
corrigere sentiam super eodem capitulo. debet
dici in compromisso hoc expresse quod
possit iudicare semel et pluries et ipsum
iudicatum corrigere et mutare, nam hac
potestatem arbiter non habet de iure com. ut
ff. l. ex. sed pacto q ei possit tribui po
testate partium. Sicut enim sunt quidam
iudices qui pnt corrigere suas sentias

ut prefecti pretorio. ut. l. ab executione
ff. de app. ita etiam pt concedi arbitris
ut. l. non distinguemus. §. i. ff. e. et
ita consului in ciuitate Spoleti. Compromis.
ff. e. l. dicit. Sed ibi erat in toto sic
tus assensus suo. hic no. Exuerit
glo. quid in dubio qn plures qi
sunt compromissi. semper uidetur debeant
omnes simul terminari q patiunt compromitti
separatim. Hic sunt opi. quidam
intelligunt q non pnt compromittari
separatim in dubio. et sic iudex mihi
hic contra in q dicamus sic dicere
aut sunt plures questiones que inserunt
ab una parte q alia, et tunc possit com
promittari separatim nisi in contrarium sit actum
ut hic et arg. l. eam. §. i. ff. de inoff.
Aut inserunt plures questiones, hoc est
una ab una parte alia ab altera tunc
debet compromittari simul propter nam queuen
tibus et reconuenientibus. ut. l. i. ff. de sen
q sine app. re. et no. in l. qui pruant
ff. de iudiciis...

Si arbiter. Cum compromissum
est in eum iudicari debitum
debitorem absolue ut. h. d.
Tu hic hic primo q in personalibus
ualet sentia declaratoria sicut in rebus
simile in. l. si pretor in pri. ff. ti. ii. et
l. pomp. §. ib. ff. de pecun. et uidebitur
in l. ex diuersis. ff. de rei ven. Secundo
no de eo quod dicit uideri. nam per hoc
sentia non uidetur inepta, sile in. l. dam
§. fi. ff. de li. ca. et hoc facit ad
dictum testium q dicunt ita sunt ex cam
ut in ui. q ex hoc dictum testis non ui
ciet. Dicitis tamen istud arg. non
procedit. nam iudex debet procedere secundum iudicis
intellectum. cum cognouit ista dicta vi
eodem modo cognouerit aliquibus medi
cis vel peritis in arte qui adhibentur
ad iudicandum utrum mulier sit pregnans
uel utrum sit remansura cicatrix
vel similia. ut. l. i. §. i. de insp. ven.
sed testis debet testificari de his que
subsunt per sensum corporeum. ut
l. qui testa. in fi. ff. de testa. et. l. i.
in fi. de his q in testa. delen. ergo si
dicta iudex compunt refertur ad iudicium
intellectus licet uideatur dictum testis tertio
testis debet reddere causam per sensum corporeum
non dictus separatum ab intellectu, alias
furiosus et pupillus possit testificari
quia licet sensum licet careat intellectu, quod est
falsum. Unde si testis reddet causam suam
per verbum uidetur. ut gratia. d. testis in
ui. q Ticius possedit ita sunt cum
x. et ult. istud non ualet. Sed si dicat
dico q eum uidi tiam possidere et sic
primo permittat sensum corporis. s. visu.

Interrogatus q̄n̄to tpe · dicit · x · annis ut s' vide^r / istud testium ualet · q̄ma ē iudiciū mellectus univit cū sensu corporis · Ita dz intelligi iste tex · Textū nō practicū q̄ i s̄nia absolutoria potest iudex actori imponere silenciū · tn̄ etiā si hoc nō apponat^r expsse ut^r tacite apponi hoc colli^r ex hoc tex · ibi Nō uellet petere · Bartolus

Pomp · S̄nia arbit' metu est nulla · h · d · Bartol' ··

Item si arbiter Arbiter non pt̄ cōmittere s̄nie pen̄a · h · d · Nō q̄d dixi in s̄mmaria / phoc dicebat semel q̄ si arbiter cōdēpnauit titiū ad trenta saluenda infra · x · dies z si in fine · x · dieb nō soluet cōdēpnauit eū ad trecenta · q̄ tlis s̄nia nō ualet quo ad trecenta · eodem mō si dicat / si decedit hinc ad mensem q̄ soluet tn̄ nōie alimentor · q̄d nō ualet / Est tn̄ cōsiliū q̄ dicat sic / condempno eū ad trenta sol^da infra annū · h^c acto q̄ si centū soluet infra ad acto d · tlis debeat eū libare a tota s̄nia · z ex nūc sit libat⁹ / Et eodē mō dicas i s̄ilib

Si tū dies · Si p arbitrū stet quo minus declaretur s̄nia cogit^r de nouo pati nisi compro^ti · h · d · dic ut · l · si de meis ff · ex cōpromisso · b · c ·

Pleny pleniū cōpromissū dicatur · cē · q̄n̄ fit de omnib litib z q̄ōmb / et cōpromissū gn̄ale n̄ porrigit^r nisi ad ea de quib ē iudiciū · nō aūt ad ea de quib ē spāl' actū · h · d · Bart'

Siquis ex litigatorib⁹ impedit⁹ ex cā iusta ē petitioe pene ē tut⁹ exceptione si paratus est de toto cōpmittē · h · d · Bar'

Si arbiter circa auitate feuda ē s̄nia i dubio i qua fm̄ ē compromissū · vel i cōtientib edificys fm̄ qualitate psonar · Itē circa fm̄ ad laicū in honestū · non artat clericū · h · d ·

Intra quantū ubi ē pena z non dies admittit^r purgacō more usqz ad litē cōtestat · ubi uero est pena z dies n̄ ūc purgacō non admittit^r de iure sed de sponte recepit petitō pene tollet^r · h · d · cū duab · l · se · Nō q̄ inter cōagit^r tū · l · cū cū hāc · q̄d cōnalē · ptēdat dixi m · l · amplius re · in · ha · ubi dy · tangit Item nō q̄ i iudicijs ubi est dies z pena nō admittitur purgacō more / q̄d ē uerū in hijs que ptinet ad decisionē secus i hijs q̄ ptinet ad ipam · ut · l · et si p⁹ tres · b · si q̄s iuid · Itē nō q̄ admittitur more purgacō saluendo intēdo Item ex hoc ff · cōtra summo cōidam opi · pe · de qua dicā m · l · dic ꝑfic · j · e · rnatiaz aūt purgatōib more dixi in dcā · l · et si p⁹ tres · ple^{me} i · l · si insula · j · de u · ob · quia Cy · C · de pact · l · si pacte ·

Celsus · Idem ait si · Si mu uel fru creditoris stetit quo minus int' dic pecunia saluatur · ex posteriori mora rei pena committit^r · h · d · Nō q̄ tota die allegat^r dno sint p̄cepta arbit' · ad q̄d · l · sp̄iturū · j · de q̄di · z de Itē nō q̄ excepte actore admittit^r purgatio more q̄no ad cōmissionē penal' stipulatōib Cantr hoc ui · l · chayb · ff · mitū · b · de fidei cōli · / dic ut dixi in · l · cū ipme · ff · flauius · z · l · si insula · j · de u · ob · Bartolus

Labeo · licet nō ualeat s̄nia ualet purgacō dici · Itē dic prorogare intelli^r · cū omnibus qualitatib p̄cedentib de quib n^t pt̄ mutare · h · d · Bart'

Si p fideiussore i n p̄rogacōne tn̄ debet fideiussores iteru promitte vel alij similes adhiberi · h · d ··

Diem proferre in tollo^ia que cē cognicōm nō desiderat · absente pte pt̄ differri · h · d · Op · de · l · apreterdenti · C · de dilac' · Solu lo' de interlo^ia que ē cognicōz exigit z tūc requi^r pns p̄ncia · hic nō · ut · l · si in p̄pellat^r · ff · i · j · c · et · l · i · ob · iij · ff · causa cognita · j · de bo · pos · et nō p̄ dy · m · l · q̄d iussit · j · de re iudi · z ibi dixi ··

Si h̄edis Compro^m nō trāsit ad h̄edem n̄ sit actū / effecus aūt s̄nie arbitri ad h̄edem porrigit^r · h · d · Nō u · Nec utimur · excepcō appet q̄ ius implendi cōdicōm trāsit ad h̄edem q̄d est iō q̄ma hz dispōm p̄cedentē · ut nō m · l · si plures C · de condi inst · / et co latius m · l · si · x · cū pencō · j · de u · ob · Item nō q̄ instancia cōpro^m ad h̄edem nō trāsit · etiā si eēt in cā cōclusū z delibatū erat p arbitrū quod s̄nūs erat ut p s̄nia · m · c · excepte · ex · e · / fuat ad istū ff · q̄d nō · ex · e · c · si · Itē quit^r in glo · quid si eēnt plures ex una pte et alter est mortuus dic ut in glo · Bartolus

Statui. Sine arbitr' etiam inique
est parendum. metu pene. h. d. No.
q sn̄ia arbitri nō pt̄ reduci ad arbitriū
boni viri. ut hic 2 i̅m̅ sub nō. B. e. l. in
in glo. pu̅a sup̄ viri boni. videbitis i
. l. si duo societate. ff. arbitrium. j. p̄ sꝯ
nec pt̄ appellari ꝭ q̄uis opi. ut. l. i.
C. e. de qua dixi. B. e. l. i. 2. ij. Et ita
quidā dicūt i sn̄ia valentes tollere illa
remedia uia arbitri eligentes sic qp̄
minaciam 9. et ego consului nō sūt multi
dies fuit compromissū i aliquē q pos-
sit cognoscere de iure 2 de facto, sn̄iare at
deat s̄m formā iuris. et determinaui q
iste sit arbiter nō arbitrator. ut
dixi in. l. si duo socie. ff. arbitri. iuo
iste dixit sn̄iam q̄ ius. iniquid est
stari eius sn̄ie. ut ita q sic. ut h. quū
dico quia hō fuit cōpromissū simpl'r
ꝫ in q̄one apposita fuit dari q cōnina-
ret de iure q̄d nō fecit 2 sic excessit
formā cōpmissi q̄d nō potest. ut. l.
nō distinguem9 ff. de offic. j. e. et ē
sn̄ia nulla. q̄d multū nō.

Si plures. Si arbitri pares nūo
discordant. nō ualet sn̄ia. al. statur
dicto maioris partis. Item omnes uideri
i inducere sn̄iam consentire. h. d. Cōp.
. j. de re iudi. l. duo ex trib. So. hic
loquit' i arbitris. ibi i iudicib' delega-
tis. quorū si diuise sūt sn̄ie ē in sus-
pensu donec approbe' ad superiorem,
In iudicibus ordinariis dic ut in. l. pom-
pi. stebit. 2. l. inter pares. j. de re. iudi.
Queritur glo. hic. quid si vn9 condemp-
nat in. v. alij duo in. x. Old. dicebat
p̄ualere sn̄iam duorū. glo. tenet q ualz
sn̄ia eius q̄ cōdempnauit i. v. opi. old. ē
approbata ex. e. c. si. Querit glo. nō
2 inducat mar. ad vnā q̄om pone. vnus
testis dicat q res ualet centū 2 nō plus
duo dicūt q ualet ducenta an statur
dicto eius q̄ minus dixit. glo. dicit q nō
ymo magis stabit' duob' affirmantib'
q̄m mille negantib'. Contra' istam
glo. vr' tex. j. de ven. inspi. l. i. ff. i. ubi
tm̄ affirmantib' q̄ntū negantib' 2 nō
plus. So. dicebat dn̄s old. aut testis
deponit eius act9 de quo interrogat'
nō cognitionē ut quia dicat se nescire
2 tunc magis credit' duob' affirmantib'
q̄m mille hō ino negantib'. ut. l. hereis.
pala inspi. j. de testi. ita dz intelli' ista
glo. contra neqū testis deponit eius act9
de quo interrogat' contrariam assertionē
ut quia nō solū dicat se nescire ymo
dicat se scire q hoc nō est. tunc est
recurrendū ad mām. l. ab carmen. ff. si. j.

de testi. ut inspiciat' nūus testiū et
dignitas 2 alia que ibi ponūtur
non tm̄ credit' affirmantib' quantū
negantib' 2 hoc ubi q̄ factū sūt de
quib' testis testificat' p̄sensu. In his
uero que consistūt in actib' p̄ua de
quib' quis q̄uqz adhibet' adiudicandū
dū ut mediti 2 abscetrices tūc tantū
credit' affirmantib' q̄ntū negantib'
ut. l. i. ff. i. j. de ven. inspi. dic ut ibi.

Siquis litigator. Arbi-
ter nō pt̄ fere sn̄iam pte absente
etiā p cōtumaciam nisi sit actū. Item
qui impedit arbitrū sn̄iare. incidit
i penā ac si sn̄ie nō paret. h. d.
Primo ponit dcm̄. s̄ꝫ 2ª probat cōtram.
s̄ꝫ ibi prouide. Nota istū textū so-
lempniter q nō pt̄ fieri sn̄ia p arbi-
trū etiā pte absente p cōtumaciam
n̄ sit actum i cōpromisso. So. no.
q ille q̄ uicit q̄ impediens sn̄iam
incidit in penā, q̄d intellige nisi sit
actū. ut eo absente possit fieri sn̄ia.
tūc enim licz sit cōtumax. non impedit
fieri sn̄iam. 2 io nō incidit i penā.
cōtrō q' cōtumax, sed incideret si
sn̄ie nō paret. et hec plene p doc.
in. l. ii. C. e. et p ymo. de. e. c. ex
pte. Queritur quid i arbitratore
utrū possit fere sn̄iam ptib' absentib'
dic ut C. de cōtra. 2 cōmit. stip.
. l. fi. 2. l. siquis arbitriu. j. de v. ob.

Coram. Cora aliquis dicit'
fieri si ē p̄ns 2 intelligit. al' secus
. h. d. cōcordat. j. de v. sig. l. coram.
Allegaui hic. ff. semel i q̄one q̄
quendā notariū q̄ de falso instro
reprehendebat'. dicebat eū instrm̄
actū p̄ntib' talib'. testes illi dicebat
q nichil sciebat. notarius probauit
q ibi fuit corpali. p̄ntes, certe
nō bn̄ scripscat. quia aliud ē p̄ns
ee 2 aliud intellige, facit C. de contra-
dicta. l. i. 2 q̄d ibi nō i quadr' glo.

Sed si penam. Si cōpro-
missū ē stipulōe uallatū absqz
adiectione pene. arbiter cogitur
sn̄iam dicere. h. d. Videtis ḡo hic q
oīs. l. precedentes q̄ loquūt' de pena
adiicienda i cōpromissū. intelligūt'
q̄ cōpromissū est parere arbitrio pro
nudo, Nā si p stipulōm. nō ē ulla
pena. Exlpe ergo cōcludo q in. l.
situ dicens. ff. si. B. e. ē cō9 p ult'.
mon opi, q ibi procedit cōuentio
nuda et sequit' stipulo penalis.
eod. mo cōmittit' pena quo ta

mittetur si procedet stipulo uestita. q̄d. l. de v. ob. l. si ita stipulatus. Sed ex quo in isto casu cum compromissum fit per stipulationem sine pena dicitur etiam ex sententia ac si pena esset inserta. de quo no. per cy. in l. i. C. e.

Adversus. Si ab eo petatur ad quem exceptio rei iudicate porrigitur. pena compromissi committitur. alias secus. h. d. No. istam l. quod sententia lata contra fideiussore non porrigitur in principalem. secundum inn. l. licet in grauamen faciat. l. fi. e ti. in fine. dic ut ibi dixi

Siquis rem. Jus tamen fo soluimus compromissum incidit in penam. Iste pena que apponitur loco contemptus potest peti una cum principali. h. d. Op. de. l. siquis a sorore. i. compro. et de act. empt. l. iudicia. Solutio hic pena appo. loco contemptus ibi loco interesse rei. Bartolus etc.

Ita demum. Sed siquidem pena compromissi habet in se tacitam conditionem ut quod ei ex actione doli obiciatur exceptio. h. d. committit. i. commissa sub hac conditione exigitur. Op. in prin. dicit quod si stipulatio habet conditionem si nichil fit in fine d. quod si fit a dolo. habet locum exceptio doli. quod si fit dolo stipulatio non committitur cum deficiente conditione quia exceptio non est necessaria. dicit glo. no. istam conditionem inesse tacite et tacita condicio non impedit natiuitatem actionis. ut l. conditiones que extrinsecus. ff. de con. et de. hoc est falsum. ut no. in l. iste quia. ff. de pactis. et ideo dicas quod licet tacite conditio exceptio no commissionem stipulationis. Op. cum adnotatus corrumpit habet locum integrum resto. ut l. i. de adu. diu. iudi. quod non habet locum actio de dolo. So. dic quod actio de dolo competit hic ad rem dampna.

Non distinguemus. Sacerdoto. No. quod sacerdos potest esse arbiter quod intellige de simplici sacerdote. secus si est monachus vel alias regularis. quod dic ut l. pedius. ff. e.

Julianus. de cau. men. uel inmeti impu. del de cau. status non potest compromitti. h. d. cum se. Exiuit glo. utrum hoc sit uerum sine de crimine agatur ciuili sine criminali. et determinat quod quod debet intelligi cum criminali. Nam si ciuiliter hic possit compromitti. ut l. quod exempto. ff. ex compromisso. ff. de his que notantur infamia. et assignat rationem. quia quilibet soluens penam pecuniariam liberaret se euitaret corporalem. Immittit ergo glo. quod si de crimine imponeretur pena pecuniaria posset compromitti. et pronunciaret arbiter penam dandam fisco. si non pacatur pena compromissi committetur parti. ut l. arbiter. ff. e. hoc non placet domino Ja. bu. quia per hoc lederetur ius fisci. per hoc l. ppe. ff. ibi quod dicit dominus re. Nec obstat ista glo. quia hec ratio non est generalis. nec obstat l. arbiter. in. ff. e. quia ibi id quod deducebatur in compromissum totum pertinebat ad partem. Item quid glo. nunquid super istis delictis possit transigi. dicit glo. quod non regularit per eandem rationem. tu dicas quod transactio per quam puniretur criminibus nullo modo licet. ut no. in l. transigere. C. de transac. Sed transactio per quam puniretur transigenti super istis criminibus licet quandoque. ut dicta l. transigere. Et per hoc dico quod eodem modo licet compromitti in arbitratorem. quia modo licet transigi. cum ipsa transactio est. et sic istum. ff. intelligo quod non potest compromitti in arbitrum.

Deliberati. Glo. hic querit quod dicatur in astrepticiis et in conuersione et monachatione et in memoriis et uidetur quod idem. Item queritur quid in causa inmeti impuberis. dic quod idem. ut no. in l. si de meis. ff. e. et ibi non dicit glo. ibi nomine aliquis. et quod uisi dicit glo. contra per l. fi. C. ubi et apud quem. et ex. e. e. penult. Et per hoc dicebam quod statutum huius ciuitatis quod precipit omnibus causis compromitti non porrigitur ad causas inmeti impuberis. Sed quis quid deliberetis ecclie. dic ut ex. e. e. pelt.

Nisi seruus. Non ualet compromissum a seruo. nec arbiter cogitur sententiare. h. d. Bartolus. de.

Item siquis legatus tempore legationis coram arbitro litigare illis casibus quibus coram iudice ordinario cogetur et non alias. h. d. No. tex. insi. ubi uidetur magis quod coram arbitro locus sit reconuentioni. In contrarium est tex. ex. e. e. cum dilectus. sed posses dicere quod hic cogitur se defendere coram iudice ordinario non coram arbitro. Bartolus.

Si is. Inter petitorem et possessorem hereditatis debent simul lites principales etiam coram arbitro. h. d. No. ff. istum. nec corrigitur per l. fi. C. de peti. he. quia illa loquitur

de petitore vel possessore conuento aliquando tercio. hic enim quod est particularis inter illos contra illa l. loquitur. ut dixi in petitore uel possessore conuento. secus si alter conueniret quam tercium. ut l. bone fidei. ff. de peti. her. et l. si ceu. ff. de exer. act. et ibi plene dixi..

Dies Si datum est in compromisso de prorogatione ista conuencio prorogationem non facit. nisi sequatur iussus arbitri. h. d. Vel sic. promissio de prorogando prorogationem non facit nisi subsequatur prorogacio. h. d. Glo. ponit labrat in positione casus / sed in summario posui tibi ueritatem..

Si arbiter Arbiter se cautans prouideat pro ciui et multatrici. h. d..

Cum in plures Dictum quibus est distributiua. dictum omnibus est collectiua. h. d. Vel sic. quibus distribuit actum in quemlibet separatim. dictum omnibus coniunctim. h. d. Nota istum tex. de hoc per glo. in l. si pluribus. ff. de le. ii. dixi latius in l. hoc articulo de he. insti. Bartolus..

Cum quidam Si arbiter efficiatur inimicus partis contra petitorem pene absistat excepcio doli. h. d. et est ut l. intelligitur qui supplicium in inimicitie absque culpa partis / Nam si eius culpa tunc incurreret etiam penam compromissi quia per eum stetit quominus arbiter sententiam diceret / et sic incidit in penam. ut. ff. c. l. dicte. ff. pelt. et. ff. c. l. non ex omnibus in prin.

De officio Arbiter nichil potest ultra illud quod est sibi in compromisso concessum. h. d. Bartolus.

Quesitum Arbiter debet dicere sententiam per quam lis finiatur. nec potest in alium delegare nisi sibi hoc commissum fuit. h. d. Primo per istum tex. reddatis cautus quoniam est usitatum ad dictandum reformaciones / sentencias potestas quod possit in partibus al non possit hoc vel in adeo in dubium Si inter ciuitate ista est statutum quod quilibet contra compromittentem quidam petebat per iudicem decernem apud quem debeat pupillus ali. quia uterque ista causa sit mixti imperii et cetera. ut no. ff. c. l. ff. de lib. ali / per hec non possit conuisgh et cetera sed si uerba statuti essent adeo generalia quod etiam ista causam comprehenderent. tunc debet per arbitrum sentenciam iudex debet determinare. non quod ipse arbiter determinet / et hoc videtur uelle hic tex. dum dicat ut arbiter statueret et cetera. Vnde arbiter de hoc potest iudicare. sed ad iudicis arbitrium esset eundum. quia de hoc dubitabatur. non autem quod iudex futurus erat sed quem facere deberet. Bartolus doctor.

Diem et satisdare Hic est domus tex. cum glo. Bartolus et cetera.

Si duo rei Si sententia per arbitrum fertur pro uel contra unum ex duobus reis. si ab alio petatur vel contra alterum pena non committitur si socii sint. alias secus. h. d. Op. de l. si unus. ff. de pactis. Sol. istud contrarium est ita difficile sicut aliquid quod sit in mundo. ibi loquitur in pacto. hic in sententia dicit glo. Vel aliter. nec hic nec ibi committitur pena. sed preiudicat pena. de hoc dixi in l. si unus. ff. de pactis. et ibi declaro. Queritur si pena est commissa et sententia confirmata taciturnitate. x. dierum. utrumque consequitur. utrumque. vide quod no. in l. rescripto. ff. de pac. Vel si pena tantum est apposita non emologatur sententia cursu x. dierum. ut no. in l. ii. ff. e. sed si esset dictum rato manente pacto tunc utrumque peteretur. ut l. qui fidem. ff. de tran. act..

Semel Pena semel commissa amplius non committitur nisi sit actum. h. d. Glo. istum tex. duc est clausule que apponuntur in instrumentis contra eam penam. una qua pena tociens committatur quotiens fuit contrafactum. ista seruitur hic / alia quod pena soluta uel non contractus remanet firmus. que notatur rato manente pacto. que sumitur ex l. qui fidem. ff. de trans. Op. quod pena semel commissa iterum committatur. ut l. si pupilli. ff. re. ra. ha. et ff. de v. ob. l. si sic. glo. dicit quod ibi erat interesse non pena tu dic melius per glo. et dixi in dicta l. si sic. ff. de v. ob. Bart.

Si pupillus Pupillo compromittente non cogitur arbiter sentenciam dicere nisi fideiussor intercessit. h. d. Op. quod etiam fideiussoribus succurratur. ut l. si mulier. ff. de procura. cum similibus. Sol. hic pupillus tenebatur naturaliter tamen. et id restitucio in integrum non competit. hoc nec fideiussori. Op. si pupillus non tenetur hoc fideiussor non accedit. ut l. i. ff. de fideiuss. Sol. intellige de pupillo qui obligatur naturaliter ut in glo.....

Iniquitatis Sententia dicta die feriata ob reuerentiam hominum cogente pretore ualet. secus si esset feriata ad honorem dei. h. d. alio modo le ut hic dicitur sententia lata cogente pretore die feriata ob necessitatem hominum ualet / secus pretore non cogente

nisi hoc sit actu. h. d. Et propter hoc
ponitur cottidie in compromisso quod cog-
noscere possit et terminare seu sententiam
dicere diebus feriatis et non feriatis et
hoc intellige in arbitro secus in arbi-
tratore ut dixi. in l. si de re eius. §. fi.
. s. e. Item nota quod si ferie sunt in-
ducte ob honorem dei, non potest eis con-
sensu partium renunciari, vel auctoritate
iudicis ut ex predictis patet, et sic sententia
arbitri lata illa die non valet, secus
in sententia arbitratoris, nam cum sit quedam
transactio potest fieri in diebus feriatis
ut l. dies. s. de fer. Alii legunt ista
. l. alio modo, quod ista verba in alia ret
sunt vera exceptionibus hoc modo si arbiter
ferat sententiam die feriata ut peteret
pena non ligat latum illa exceptio, vel
agens nisi dies in alia. l. excepta
sit etc. et semper intelligas sententiam
datam die feriata abnuitem ipsum.

Quamvis. Effectus sententie ar-
bitri transit ad heredes. i.
de eius menda sententia fuit. h. d.
Videbis ergo quod licet cum lata sententiam
compromissum non porrigatur ad heredes ut
. l. dic. §. i. s. e. tamen effectus huius por-
rigitur, ut hic. Bart.

Si pena in penis non
inspicimus intere. quia ius af-
fendit tamen principali est
promissa. h. d. tex. cum glo. Opp.
de. l. adversus. et. l. si duos. s. e. So-
lutio venit contra promissionem dicere
agendo quod cum tamen promissa est pena
non inspicitur cum interesset In contrariis
fuit actum quod aliud quam quod cum est
promissa pena, non committitur nisi
interesset, et hoc modo debet intelligi. l. stipula-
tio. §. alteri. j. de v. ob. et quod no. in
. l. ij. insti. et l. iij. j. de v. ob..

Non ex omnibus. Primo
ponit ex quibus causis pena
compromissi committitur. Secunda
an arbiter possit plures contrariam
litigatoribus. Secunda ibi sed etiam. Prima pars
legitur duobus modis et secundum primam lec.
verissime breviter hoc intendit quod non
dat quod date iussus est. vel dat
operam ne fiat sententia incidit in
penam. h. d. Doctor legit alio modo. sed
non curo de eius lec. Nemo non
secundam partem que legitur duobus
modis, uno modo de pena contrarie que
infertur non restituenti. hoc est de de-
latione iuramenti in litem. Alio modo
intelligitur de pena hoc est de multa
et secundum primam lec. breviter hoc inten-
dit Contra non restituentem potest arbiter

defferre iuramentum in litem, testes autem non
compellere plures potest. h. d. Ad istam
lec. opp. Arbiter tamen semel iussit rem
restitui per primam sententiam fructus et affo-
sio. ut s. e. l. dicta. insti. et l. se. et con-
tra cum primam sententiam defert illud iura-
mentum in litem, vel intelligas in acti-
onibus bone fidei in quibus non fertur nisi
una sententia. et quo facit. l. i. in magna
glo. j. de act. emp. Sed si velles intel-
ligere quod post primam sententiam defertur iura-
mentum non procedet hoc secundum glo. ii intelli-
gentes quod esset actum quod possit super eodem
sepius pronunciare. ut dixi. s. e. l.
quid tamen in pri. Item esset nisi quod esset
actum quod pena totiens committatur quo-
tiens quis fecit esset. nam alias eo ipso quod non
paruit sententie prime incidit in penam. et
solutum esset compromissum. ut s. e. l. si duo
in fi. Dices tamen hoc non est verum, nam deffe-
re iuramentum in litem post sententiam pertinet
ad executionem prime sententie ut iudicibus in
. l. si cum exceptione. §. in hac, quod me. ca.
Sed arbiter non potest exequi sententiam suam
ut. l. ad ius. in prin. j. de re. iudi. nec
de hoc in eum compromitti quia est mixti
imperii. ut l. non distinguemus. §. iulianus.
. s. e. So. hic defertur iuramentum in
lite ex officio iudicis quod desiderat in
actionibus arbitrariis et sic est iuris-
dictionis non mixti imperii, executio autem
fit illa est mixti imperii, et de eo non
posset compromitti. nec competit maiori
magistratui. ut l. iiij. §. duos et se. j. de
damp. infec. videbitur in l. iube. cave
de iurisdictione. o. iudi. Secundo modo legitur
hic ut loquatur de multa. et secundum hanc
lec. hoc dicit Arbiter potest multare con-
tumacem si hoc fuit sibi concessum in con-
ductu proprie. h. d. et ista ultima pti- la
talis in v. quos in vos illam cognitionem pertinentem
ut compelleret quod se testes et inquiri adeo
quod si non stetur incidit in penam. non potest
cum multare ut s. e. l. si cum dies. §.
compromisso. Bartolus..

Cum Arbiter. Duobus modis legitur
et hoc intendit Si utraque pars est inobe-
diens. pena non committitur. h. d. cum. l. se.
Secundum alia lec. que colligitur ibi Vel
lege plane hoc dicit ille qui est in mora
purgandi die incidit in penam. h. d. et
sic hoc intellige quod arbitrio fuit commissum
quod iubet partibus prorogare diem non quod ipse
proroget, et non ille qui est in mora faciendi
incidit in penam quia per eum fit quominus
sententia datur. Bartolus..

Arbiter. Cum non venit eo
tempore quo venire expediebat

contumax nō tenēt. h. d. Pphane. l. as
sumpta est illa practica q' in tinis cita
tionis ps cōpareat cora iudice z arbitris
quatenus inrusat. vt. l. appellandi. §. sed
z siquidē. de iudi. et hoc id nc postea
possit dice nō tenebar uenire q'ua
nō uenisti tu necz iudex. vt hic. innu
hui9. l. iudistas plene i. l. ij. i fi. C. si
quis ius vo. nō ie..

Qum lege. cōmor xx. annis
nō pōt ee arbiter. h. d. fac
ad qōnem an statutū posse
facē q' minor possit ee ptas de quo
plene dixi in. l. quida ꝯsulebat. de
re. iudi. Barto..

Chamon minor. respatme si con
sulte passus ē mse cōpromitti. h. d.

Arbiter certo die. Sna
arbit sup pena nō ualet
cena si fisco sit infenda s;
sup alia / sna remanet firma z cō
ppmissi pena cōmittit. h. d. Op.
.j. de iur fis. l. i. ubi ex ꝯtractu puato
z pene inferrme in fiscu. So. debes
intelligē q' ibi fuit ꝯmissum notrio
tamqm publice psone quentri. hic nō
ptes promisime inc se fisco pena
dandam. qd fiei non pōt. Ex quo nō
q' licet ptas pris vel ptas dni sit
sufficiens q' p suū vel filiu aliu que
ratur. vt. §. alii / tn ptas que ē inte
uirdadis cē nō quit ita hic p sbditū
fisco nō quit sicut nec p libtu pimo.
vt. l. si stiplatus §. ꝯsagonus. j. de
v. ob. qd ualet quia in ꝯtctibus pacis
sepe iudi apponi / ꝯmittit cū vna ps
alti nō offende sb certa pena t9 vna
medietas veniat applicanda cū alia
pti qd nō ualet si notarius stiplaret
ꝯ fisco vt dixi i. l. i. de iur fisci..

De rebus. hec. l. leg duabus
modis s p'ma lec. breuit h'
ꝯntendit Si cōpro m ē ꝯnale
libellus ē spalis sna arbit nō porri
gitur n adres i libello cōprehensas
vel ad eas que malignē obmisse fu
erūt. h. d. qua. l. nō Op. si iudica
cet actū de certis reb9. agentri postea
de aliis nllo ca u obstat exceptio rei
iudicate. vt. l. cū quēr. j. de excep. rei
iudi. f a nllo mō pena ꝯmittit. vt. C. e.
. l. aduersus / sed hic dicit q' aliquo
casu pena cōmittit. §o. 2a. Cuius ro
dicit quida q' hic libellus ē ꝯnalis
et ista ē s a lec. de qua dictum statim
tu tu isti lec. sustineas / dicit cū q'
queda ptes i petitione sī obmisse / et

sic petitio nō est ꝯnalis. dā ꝯriu
ve. q' pena cōmittit ex duabus caus
quia n ē paritū sine arbit / vl q'a
p ptem seu ptes fcm ē quominus
ꝯmittet. vt. l. n ex aliis cū similib9
. C. e. / et id qd hic d si malignerit
cōmittit pena ex ea pte q'a p eu
fcm ē quominus sinetur / hēs vna
lec. que ē nōnda Sm alia lec. hoc
ꝯntendit Si cōpro m ē ꝯnale petitio
ꝯnalis / ꝯfessio spalis / sna ꝯnalis
si nō ꝯfessa petant pena nō cō
mittit n maliciose ꝯfessio fuit
obmissa. h. d. Op. s m ista lec.
fuit petitio ꝯnalis ꝯ tex. qui dicit
i petitione deducta n sunt / gla. ex
ponit. i petitione. l. ꝯfessione petionis
Ite op. s ista lec. fuit sna ꝯnalis
ꝯt. quia tex. d. nec arbit ꝯtg; re
So. glo. nō ꝯmittaut expsse vl
specia r. s; ꝯnar sic / S; ad ista op.
quia n ꝯmittet de omibus de quibus
ē actū sna nō ualet. vt. l. q's tu
in pū. C. e. So. vt intelligas glo. z
mā dictas / quiqz ē vnu ꝯpromisso
simpr z s quid. vt qn i ꝯpromisso
nō explico reb. nec dico q' sepati
possit sna ferri z tuc de ombus ē
fenda sna cū ea in ꝯnae vt hic / quiqz
nō sut plura ꝯpromissa simpr et
s m quid. vt qn plures reb exp
imitur. z d q' possint fri plures
sne z tuc pnt diuisis sententiis
ꝯmari vt dcā. l. quid tamē Quiqz
ē vnu ꝯpro m simpr / plura s quid.
vt qn in ꝯpromisso nō sut reb
expsse / z tuc simpr d vnu ꝯpro m.
vt. l. sicut de m9. j. de v. ob. Vnū
dam fuit q' possit plures smare
tuc isto ca u dnr plura. respcū plia
smar z potuit ples sne fri. vt
. l. qmā tu. C. e. / quiqz sut plura
cōpromissa simpr vnu s quid / vt
qn plures reb exprimo hoc acto
vt de aliis dicat simul iudicare / tuc
possit simul de ambus iudicare pti
cularitur tn z expsse vt dcā. l. quid
tu. i pū. Item op. de. l. licet.
C. de iudic ubi i non ꝯsecuti nō
obstat exceptio rei iudicate / s; de
equitate datur replicato So. ista
equitas cessat qn maliciose ob
misit ut hic / ita tenet ibi hic ꝯput
cy refert. qd nō. Cinus. qn
dicit maliciose obmitte / dicit glo.
qn obmisit id. quia puabat se ab
arbit o ꝯdēpnandi / secus si forte
id obmisit q'a putabat se melle
ius hre / hc collig i glo sup vo sut

aaqua

op

op

op
j

nō h' de pluribus ꝯpromissis
ꝯ aliq h'n q'a p se sunt
vel pluribus ꝯmunicari

op
j

q'od
j

Cu dicitur clarius maliciose factum esse eo quod sciens omisit prosequi cogitavit se prosecuturum; alias secus si ignoravit vel quia ignorabat sententiam vel quia putabat ius sibi non competere et hoc innuit tex. qui dicit perversare et quod intelligitur iur. vel fac. Iste de hic dealus rebus potest agi quo coram quo; utrum coram arbitro an coram iudice ordinario. Respondet glo. quod coram iudice hoc est verum quia arbiter functus est officio suo; prmittavit cum de omnibus sententia. Sed si specialiter de aliquibus compromisisset, posset etiam arbiter adiri secundum distinctionem quam dixi supra l. quid tum in prin. ff. e.

Inter castellanum Quilibus que sunt causam successiva non sufficit admissio sententie nisi perseverantia subsequatur. h. d.

Quero que est causa dubitationis in hac glo. Dicit quidam quod fines et termini consueverunt poni per iudicem non per arbitrum. Istud truffatorium est cum non expediatur attamen potest de hoc compromitti et fieri per arbitrum. Alii dicunt quod arbiter non prohibuit terminos tolli, unde tollendo non videtur incidere in penam; ista potest esse bona ut infra dicam. Alii dicunt quod hoc est ideo quia talis sententia non continet dari aliquid vel fieri vel equipollens. Tu dic ratio dubitationis quia hic fuit lata sententia et mandata executioni; unde videtur quod non teneatur amplius, ut not. in l. pomp. § si nes. ff. de pau. Sed quia sententia continet hic actus qui licet tamen successiva per illam executionem factam ponendo terminos quibus non liberatur a pena in futurum, facit quod not. de usufruc. l. corruptionem et istud facit ad questionem quam pono in l. si fideiussor. § de le. i. et tetigi in l. si tres testes. § de act. emp.

De omnibus rebus Compromissum factum simpliciter non porrigitur ad lites futuras, et ideo adhuc ut compromissum sit plenum, debet exprimi ut porrigitur ad lites futuras. Facit quod habetur in l. omni. ff. de pau. et l. quibus in fi. et l. sec. § de tutel. Sed quero quid si est de omnibus delictis que sunt et esse possunt inter duas partes; dubium facit ex una parte quia porrigitur ad futura quia verbum possunt est extensivum et tunc est futuri temporis ut l. si ita. § de le. ij. et l. in tempus § de hered. insti. et l. inter illa. § de ver. sig. Contrarium facit quia hoc quod dico possunt videtur intelligendum exceptis de presentibus rebus sic se habentibus, ut l. qui servus § de con. ob. cau. Barto.

Si compromissum Si compromittere tuiscat in pupillum vel furiosum presentia tutoris vel curatoris requiritur. h. d. Bartolus

Arbiter In interlocutoria declarando potest proferri parte absente.

Si ab altera Si compromissum ab una parte non est transitorium ad heredes non transibit ab alia. h. d.

Arbiter Si arbiter iubet vel quod possit impune sibi non paretur. h. d. Barto.

Si de re sua In re sua nemo potest esse arbiter quod non est maxime verum. Sua glo. format questionem contrariam et solvit optime et format unam questionem de qua per glo. et per ey. in l. si tua ca. ff. de cond. causa et per glo. c. sane. ex. de remed. ibi per Innoc. Bartolus

Si quis litis Cum non solvit in termino incidit in penam licet admittatur inde purgatio. h. d. Bartolus doctor.

Naute caupones stabularii ut recepta restituant Rubrica.

Glo. continuat et quilibet dicit inter hunc ti. et ti. furti adversus nautas et ponit aliquas rationes dicens quod non probant l. Rof. dicit quod ista est vera non una quia hic titulus loquitur de actione que oritur ex contractu vel quasi vel ex delicto vel quasi; ille solum ex delicto. Item hic magistri de dolo vel quasi; ibi specialiter de delicto.

Ait pretor Primo ponit verba edicti, et ex hoc tex. dicit quidam istam actionem esse contra duos dicit in si restituant. Glo. dicit contra hunc; tu quia contra eum qui non restituit datur actio ad id tantum quod non restituit, unde arbitrium iudicis non versatur. Sunt etiam et alie rationes quas vide in glo. Bartol.

Maxima Primo commendat edictum. Nota tex. quod quibus non cogitur aliquis hospitari quod est verum quod abinde sed postquam incepit hospitari tenetur recipere hospites, ut l. i. § furti adversus nau.

Et suscipit hic incipit exponere verba

edicti. Bartolus doctor ..

Parum. No. quod fementum reſtituatur ratione paſſionis ut no. in l. ij. § de religio. de ſepe dixi plene in l. ita de no. op. nunci ..

Etita. **A**it pretor. Nota glo. que incipit. ſed levi eſt. ſi dicat quod inter caſum fortuitum et non intelligas quod ſit idem. ſed hoc vult dicere quod ceſſante leviſſima culpa contingit contingit leviſſima culpa. **I**ſte ex hoc no. quod qui tempore adhibuit diligentiam quam adhibere debuit quilibet pater famil. et ſic ceſſat levis de eo quod contingit poſtea iſta tenetur ut hic. quod nota ..

Noviſſime. Cum alicui competunt plures actiones quarum una eſt de iure communi. alia de iure ſpeciali. una tollitur per aliam quatenus in ea plus eſt. h. d. quod no.

Item no. quod aliud eſt officium iudicis excludens actionem. aliud eſt exceptio. ſicut aliud eſt actio aliud eſt officium iudicis. et ſic facit quod ſtatutum quod prohibet oppoſitionem exceptionis contra inſtrumentum non impediat officium iudicis. de quo dixi in l. plane. § de pecu. hic. **O**p. quod una non tollitur per aliam in eo quod plus eſt. ut § ap ſoc. l. rei communis. Sol. dicit glo. hic ideo quia una actio eſt ordinaria de iure communi. alia extraordinaria de iure ſpeciali contra ius commune.

Contra hoc op. et vi. quod utraque eſt ſi ius commune. ut § ex hoc edicto. § e. l. nam de iure communi civili dabitur actio in nau. cau. et ſta. ut § e. l. § 1. Sol. dy. de pub. l. 1. § dicit aliquis. et addit magna vi intelligere de actione que datur contra iſtos perſonis ex facto alior. non ex propria. qui hic non intelligatur. § iſte. Vel poteſt dici quod eadem que datur ex proprio facto contra ius commune datur eo quod ex eo tenentur leviſſima culpa. ut § e. l. § ex hoc edicto. et hoc vi. velle glo. ſuper ver. furti dum dicit ſive ipſe ſive alius ſubripuit. **U**ltio glo. diſtinguit qualiter actio ordinaria concurrit cum extraordinaria. et plenius per dy. in l. in pupillari. § de no. op. nunci. Bart.

Sed et ipſi. **U**lpianus. No. quod de veſtimentis que quis portat in dorſo non ſolvitur gabella. et tenet de eo quod portatur cauſa cottidiani uſus. quod no.

Licet. **I**n factum. Iuriſconſultus locutus eſt in cenſu principaliter de actione in factum que datur ex quaſi delicto de qua loquitur in l. § furti. adv. nautas. Bartolus ..

Poſtremo. Op. quod diverſe ſint perſone quia abſolutoria lata pro una non parit exceptionem rei iudicate. Palia[t]

Sol. vi. eadem perſona ex qua una eſt regreſſum contra alterum. vidiſtis in l. adverſus. § e. t. 1. Barto.

Oblectet. No. quod exercitor non tenetur de facto nautarum niſi cum delinquunt in navi. eodem modo parentes non debent teneri de facto familie niſi deliquiſſent in officio. ut l. ſi cum exhibuiſſent. § familie. § de publ. lit. in prestatibus aliquid indicat ..

Item ſi predixit. Contra proteſtationem adverſarius conſenſit liberat proteſtante. h. d. Sed queſt. quid ſi dicit poſtea. vi. quod non ſufficit. ut l. ſi fideiuſſor. § de fideiuſſ. quod intellige ut ſtatim dicam. **S**ed queſt. dicatur hic ſi conſenſit. dicit glo. idem. niſi fraudi maxime. Pe. dicit contra ſi non conſenſit quia iam tempore erat ad hoc obligatus. Ita dicit ipſe C. de pac. l. pacta noviſſima. poteſt ſuſtineri glo. et pe. diſtinguendo ſicut proteſtatio ſunt facta poſtquam eos receperat in hoſpicio. et tunc non ſufficit niſi illi conſenſerint. ut in pri. precedentis glo. aut proteſtatio fuit facta antequam eos receperat in hoſpicio. et tunc ſive conſenſerint ſive non. ſtatur proteſtationi. et imputetur eis quare ſteterunt. **I**tem queſt. quid ſi quis dedit claves camere vel armarii viatori. liberetur a cuſtodia. glo. quod non. unde cave et no. ...

Incipit lib. quintus de iudiciis ...

Ubi quis agere et conveniri debeat. Rubrica.

Convenit. glo. que dicit de iudiciis et non de iudicio. dic ut in ea. et contraria ut in glo. Bartolus.

Si ſe ſubiciant. Eius qui lex iuriſdictionem et tribunal. vel iuriſdictionem tunc pro iuriſdictione prorogatur. h. d. **O**p. de l. ſi convenerit de iur. omnium iudi. Sol. ibi fuit factum pactum ex iudicium hic fuit progreſſus facta litigantibus. **S**ed op. C. de epi. et cle. aut ſtatuimus. et extra de fo. compe. c. ſignificaſti. Sol. hec l. loquitur ſecundum unam

Quando exercitor tenetur de facto nautarum. Et quando parentes tenentur de facto familie.

Qu(esti)o [illegible]

q(uestio)

q(uestio)

q(uestio)

q(uestio)

Qu(esti)o

op

op

antiqua f que indistincte patat fieri
pro͂rogacõ iuri͂s͂dco͂is. hec n͂o ẽ tpore
limitatu͂ ĩ clericis ut n͂o ponit pro
rogare iurisdictõz alterius iudicis ita
tenent glo. Ego aut̃ ꝯsueui aliq͂
ali͂ dic̃e Na͂ si ponerem ep͂m iudice͂
tu͂ c ẽẽt iuri͂s͂dictõ ꝛ effect͂ iuri͂s͂dictõis
sicut ep͂i Nam ut uidetis epus
penas quas infert sibi h͂ȝ et h͂ȝ
iurisdictõm ꝑpetua͂ et clici suas cause
sias h͂nt ab ep͂is si sic ẽẽt ĩ uno co
mite qui h͂ret iuri͂s͂dictõm ĩ suos
uasallos et sui uasalli h͂rent feu
dum ab eo tu͂c iuxta d͂ng illi n͂o
possent ꝓrogare iurisdictõz alterius.
Deh͂ t͂tm͂ intros tex. ĩ usib͂ȝ feu
dor. si de feu. fu. ꝯtr. apud quos
ẽẽ d͂ȝ agi. c. l. Op. B. ti. ij. l. sed
si seru͂a. §. siquis iudex. Ego dico q͂
iurisdictõ iudicis pt ꝓrogari ꝯsenci
endo ĩ eu͂ tamq͂m ĩ iudice͂ ut h͂re.
tamq͂ȝ ĩ arbitr͂ n͂o pnt ꝯsentire
subditi sui ut dc͂o. §. siquis iudex
s͂ȝ alij sic ut. l. siqui ex ꝯsensu.
C. de epi. audi. ꝛ tu͂c n͂o dic̃e h͂re
iurisdictõm s͂ȝ notione͂ ut. l. aut p̃tor
§. 1. j. de re. iudi. Queo qua
cognoscam utr͂ ꝯsenserint ĩ eum
tamq͂ȝ ĩ iudice͂ vel tamq͂ȝ ĩ arbitr͂
dicit glo. h͂ colli͂ ex p̃cedentib͂ȝ et
sequentib͂ȝ Et si n͂o appet̃. deuenit͂
inspic̃e utr͂ pena fuit ꝓmissa ꝛ
tu͂c iudicat̃ electus ut arbiter. ali͂
nt iudex ita n͂o in dicta. l. siqui ex
ꝯsensu No͂ istã glo. quia ̃q͂ do dic
committit̃ ĩ aliq͂s ut arbitros ꝛ ar
bitratores certe h͂c ex m͂o p̃cedendi
potit cognosci an p̃cedant ut
arbit͂ puta si ordinariu͂ iudicium
s͂uat̃. an ut arbitratores puta si or
dinariu͂ iudiciu͂ n͂o seruat̃ h͂ac
ecia͂ potit appere ex s͂nia utr͂ co
ponat amicabili. an n͂o determinet
s͂m rigorem iuris ut ĩ aut̃ si n͂o co
tigerit. C. e. 2. l. si decreis. §. re
cepisse. B. ti. ij. Uenio ad seq͂n
tem glo. ꝛ queo q͂m d uelit dic̃e tex
qui ꝓ tribunali p̃est vel alia iuris
dictõm h͂ȝ dicit q͂dam q͂ ꝓ tribuna
li p̃est qui h͂ȝ iurisdictõm ordina
ria͂ vel alia͂ iurisdictõm h͂ȝ qui h͂ȝ de
legata͂ Guill. dcti. et Cy. secundo
eu͂ in. l. siqui ex ꝯsensu C. de epi.
audi. tenet q͂ iuri͂s͂do delegata
n͂o pt ꝓrogari ĩ alias ꝑsonas cu͂
ei sit limitata iur͂ illas ꝑsonas
tm͂ alia͂ limitacõm n͂o recipit. ut. l.
in agris. de acqui. re. do. In glo.

expomt alio m͂o ut dicat̃ p̃ee t͂buna
li ille q͂m h͂ȝ iurisdictõm ꝛ administracõm
Et q͂ dicitur uel alia͂ iurisdictõm in
telligat̃ de istis iudicib͂ȝ titularijs
q͂m nulla͂ h͂nt iurisdictõm n͂ inter ꝯ
senacientes de istis iudicib͂ȝ fiat glo
menciõne h͂ic ꝛ tex. in. l. ue n͂o noua.
C. e. et ubi ꝛ apud que ĩ aute. rest.
l. fi. q͂d tene menti Posses ali͂
dic̃e q͂ intelligat̃ p̃ee tribunali ille
q͂m h͂ȝ certu͂ locu͂ maior͂ s͂nor ad
reddendu͂ ius. ut. l. pelt. al. ult. B.
de insti. ꝛ iur͂. ul͂ al͂ iurisdictõm h͂ȝ h͂c
ẽ q͂m n͂o h͂ȝ locu͂ certu͂ maior͂ s͂nor
ut sunt o͂ms doctores q͂m h͂nt iuris
dictõm ĩ scolares. ut ĩ aut̃ h͂ita. et in
p̃ma ꝯstitucõne. ff. §. pelt. ut sunt
ecia͂ o͂mes isti qui p̃esunt aliquib͂ȝ
collegijs. quor͂ multi sunt n͂o h͂ntes
certu͂ locu͂ ad reddendu͂ ius. Uicia
ad iij. glo. ꝛ queo utr͂ ĩ criminalibus
possit ꝓrogari iurisdo. breuit̃ ultra
ẽ q͂ sic. in eu͂ q͂ al͂ h͂ȝ iurisdictõz de
aliis causis. ut. l. 1. C. ubi de c͂. agi ꝯ.
ꝛ ibi ecia͂ h͂c tȝ glo. ꝛ h͂ic ꝛ ad inna
tus possit. l. in f. Queo. Nunquid ꝑua
tus possit ꝓrogare iurisdictõm eius q͂ h͂ȝ
delegata͂ a p̃ncipe ꝛ dubiu͂ ui͂ esse
aliquid iurisdictõ. s͂ȝ req͂ q͂ ab h͂eat
iurisdictõz. licȝ n͂o illa. ad hoc ut possit
ꝓrogari s͂ȝ ille nulla͂ h͂ȝ. ꝯo uidet̃ ꝑuatus
denouo dare q͂d n͂o possit Ꝯtra dicit
n͂o h͂eat p̃robo. p. l. et si p̃tor de offi
eius tam inest iurisdo q͂d ecia͂ sonat
quis h͂eb glo. expssam. ĩ. c. 1. al͂ pelt.
ĩ fi. de offi. dele. et n͂o. in. c. de
causis. ex. c. ti. et Cy. in. l. 1. C. de iur
o. iudi. Pt tn͂ isto casu fieri ꝓroga
de tempe ad tps. ut. j. e. l. ij. §. si et
iudex Iste de re adic. ut n͂o. in decr
c. 1. ex. de offi. dele. Quo inquid
requirit̃ expressus ꝯsensus ul͂ tacitus
in ꝓrogacõne et ul͂ h͂ic ĩ ista. l. q͂ req͂
expssus Imo. tȝ q͂ tacitus ꝯsensus
sufficiat. c. tu͂ uenissȝ ex de ĩ inte
resti. Non obstat iste tex. q͂ dicat quiesc
fuerant ꝛ ꝯsenciat quia id ubiq͂ ẽ in
modo loquendi. Bartolus.

Consensisse Continuat̃ cu͂
p̃ce. Na. B. dem ẽ q͂ ex con
sensu p̃tiu͂ fit ꝓrogacõ h͂ic
quitur qualis ꝛ q͂nalis debeat ẽẽ iste
ꝯsensus. et b͂r h͂c intendit In ꝓrogare
iurisdcõis de ꝑsona ad ꝑsona͂ requi
ꝯsensus p̃cium q͂ sciant illum n͂o esse
suu͂ iudice͂ ꝯsensus iudicis n͂o req͂
sed ĩ ꝓrogacõne de tempe ad temp͂
req͂ ꝯsensus iudicis ꝛ p̃tiu͂. h. d. usq͂ȝ

ad §. legat. Nota casum in quo forum p
iudiciorum compulsiua et quod iure militum-
licet alibi ueniat recitandum pactorum quod me-
tus causa / quod pic ut l. si mulier §. si dos
-b- quod me. ca. Nota non quod non requi-
consensus iudicis in prorogatione iurisdictionis
de persona ad personam. nec etiam sua
opp. quod hoc de l. quod l. de eo qui
prouo. et l. h et si de sua l. de acquir.
her. Item si iudex ignoret se iudicem ut
se habere iurisdictionem non ualet eius sententia
ut das. l. Sed si sciat se iudicem esse sed mo
qualis sit iudex errat. ualet quod sententia
est per eum. ut hic Eodem modo pessimus dicere
in sententia quia si iudex credit se eam
posse dare ex una causa tamen si habeat alia
meliorem ex alia illa meliori poterit
sententia confirmari. ut l. ult. b. quod tamen eo. si
tamen iudex non ignorabat ea que sunt necessaria
ad sententiam / utputa si nesciret litis con-
testationem factam esse uel libellum datum / uel
quod in processu primum uel secundum decretum
ignorat citationes processisse / et reum con-
tumacem esse et tunc non ualet quod fiet per
eum. ut l. hoc autem §. i. l. ex qui ca. in
pos. ca. tetigi in l. ult. de ordi. et de.
Et ideo preceptum est ut ponatur in sententia / visis
utriusque petitione predicta / litis contestatione iu-
ramentis testium / et eorum dictis et instrumentis
iuribus utriusque partis etc. Christi nomine inuoca-
to etc. Et eodem modo in sententiis que dantur
aduersus contumacem. fit mentio quod iu-
dex illam contumaciam cognouit Circa istam
partem sunt in glo. Quid si scolaris per er-
rorem litigauit coram potestate nec allega-
uit priuilegium fori in iudicio / nunquid ualet
dic ut in glo. Venio ad u. Si et iudex
et uerius utrum de prorogatione de tempore ad tempus
requiratur consensus iudicis / tex. hic ui-
uelle quod sic / precedens uerum uelle contrariu.
ueritas est quod requiritur etc. Ideo quia elapso
tempore iudex credit se non iudicem et ideo
ad hoc ut ipse sciat et consentiat aliter non
fieret ut iudex / sed in presenti ubi iudex est
licet in modo erret / habetur ergo quod quandoque
sit prorogatio de persona ad personam ut in pre-
cedenti quandoque de tempore ad tempus / ut
hic quandoque de re ad rem. ut l. de qua
re §. i. l. e. quandoque de loco ad locum non sine
iurisdictionis. hoc non potest fieri quia preiudicaret
alii fiat l. de solut. l. quod. Sed si fit
de loco ad locum sine iurisdictionis / ut quia / iam
locus maior est in palacio potestatis / de ne-
cessitate potest partes prorogari ut audeat in
platea. Nam idem est iudicium de tempore ad locum
ut l. unica l. si est. pe. et l. de reititut. / et
per guill. b. de iusti. et iur. l. fi. / Bart.

Legatis. Cum ex causa legationis
uel testimonii uel alia legittima causa ad
alium locum se transfert / ibi non potest con-
ueniri. sed licet priuilegium domum suam reuo-
candi. h. d. quod dixit in §. legatis
limitatur sex modis usque ad §. fi. h.
l. et hic sit continuatio In §. legatis
Nota quod legati non possunt conueniri de eo
quod ante contraxerint Et si non. quod lega-
ti non possunt capi ex uirtute repressaliarum
quod est uerum non solum in terra ad quam de-
stinantur sed et in terra per quam transeunt /
ut hic in §. a contrario. et glo. non supra hoc
ultra destinatur. Nota non. quod illi qui
ex causa testimonii uocantur. non possunt pro
alia causa conueniri. nec etiam per repressalias
capi eadem ratione quod intellige quando uo-
cantur ex sua propria iurisdictione. et
specialem / unde si unus de aliqua ciuitate
marchie uel ducatus uocetur causa testi-
monii in curia marchionis ubi duas
non possunt ibi pro alia causa conueniri. uel per
repressalias detineri. Idem si opportet
eum ibi esse causa appellationis ut hic dicit
tex. Sed si unus de comitatu istius
ciuitatis uocatur. ad ciuitatem istam causa
testimonii. uel ex alia causa optime posset
capi et conueniri. ut hic in §. omnibus / hoc
tamen per fortiori hic licet. quoniam quia ibi eo
tractat. seu committit iniuria / aliter for-
te secus si haberet forum et alibi existeret
Certe non quod isti peregrini qui uadunt
ad indulgenciam Roma uel assisium
non possunt ciuitates per quas transeunt
conueniri / uel causa repressaliarum. ut hic
in u. Item claudius / et ibi glo. hoc dicit
facit C. com. de succ. / aut. omnes pere-
grini et eo quod dicit libere hospitantur. quod
non facit hoc glo. quod si fiat scolares habent
priuilegium ne capiantur per repressalias ut
in aut. habita et hic. ita etiam potest uel
fratres qui ueniunt ad eos uidendum / et
in ea qui eis necessario destinantur.
Venio ad §. omnes / et op. de l.
non aliter §. legatis. l. e. So. ibi deliquerunt.
hic non contraxerunt Op. de l.
sed et si restituatur §. adm. l. e. So.
ibi dies actionis erat exitura.
Op. in aut. ut omnes obe. iudi.
prouin. §. i. parita. b. ubi de iure agi
aparet / aut. quia in prouincia ubi ui-
quod nullo priuilegio excusatur So. intellige
nullo priuilegio sed speciali non inclusa in
corpore iuris. Nam per illa uerba non uidentur
sublata priuilegia inclusa in corpore iuris.
ut l. c. l. heres absens. quod non fuit est
statutum quod omnes uadant in exercitu
sub certa pena. non obstante aliquo
priuilegio nisi intellige specialiter non incluso in corpore
iuris.

pracheria

qo

qo

op

op

op

Qua

liter quis per prederenti

Sed si agant Ex isto ꝯ no
q ille qui accusat cmali no pt
recouere tuuli. sc̃us in eo qui
tuuli agit / hoc plene examinaui
~~anno~~ tibi. tenuit z tꝯ sequitur..

Sed si dubitetur No q
qn e dubiu utrum aliquis sit lega
tus uel no. iudex ipe dz cognosc
ere / hoc etia apparebit ex lr̃is lega
tionis. videstis in l. cu qui. ff. si
. l. se. s. quod z C. de epi. z de.
. l. siqua. ¶ No q isti qui reuocant
donu dent tm̃e de iudicio sibi i
donis sua qd an pcedat i alijs qui
conueniunt cora iudice no competenti
dic ut in glo. ¶ Bartolus..

Non uidetur Cont cu q
hz exceptionem declinatoria
ua pt imponi f̃m decretu
. l. d. ¶ Op. s. e. l. siquis ex alie
z. b. siquis i ius vo. na ie. l. ij. So.
dicit glo. hic intellige q hc ꝯstabat
q ille pns iudiciu suscipe no tene
retur si dehc eet dubiu / et id si
ex forma citationis appet q quis
no te ire vt puta si mantatio no
inuenit dicens tlis psbiter. vl di
cat tlis de florentia. tu cite apud
iudice perusinu. de eo qd alibi
ferit e tunc ire no te. nec citatio
eu artat / et ido officiales qui p
cedunt q aliq clericu lz male fece
rint. omittunt pane in citatione vel
ꝯcessit aliqua demonstrationem ex q
demonstretur clericus / ut sic appe
dubiu teneat ire ad allegandu
puile. Tu potes dice q etia si
est dubiu respectu iudicis vl acto
ris si tn ultimus e in se. q pns iudi
ciu suscipe no appellet / no vl
latitate. vt hic. z. l. vir bonus iudi
sol. que hoc expsse pbat / z sic
no pt puem ad scdm decretu nc
ad aliud qd paet plenu p iudi
ciu. ut hic et dcã. l. vir bonus / vn
tn potit inuletum vel ad pmu de
cretu puem. ut. s. e. l. siquis ex
aliena z dcã. l. ij. b. siquis i ius
uo. no ie. Ro appet / qua pmu de
cretu inponit vt tedio affectus re
mat contumius / isti pena into sus
tinet. qua debito no satisfacit
ista pena no dz sustine qua de
hac tm iudicis n erat cognitio
et hc uult dice. l. isti. z dcã. l. vir
e exbannitis f̃m forma statutoz
ytalie. illo exbannimento quo hc
p confesso de delicto si postea ondt
q si pns fuisset iudiciu suscipe
no appelletur qua bannu declara

bitur nullu / no enim pt imponi pena
que ipm negotiu pncipale respiciat
sz que salu ꝯtumaciam illa puiat / ut ex
predictis pz dicta lacius in dcã. l. ij. siqs
i ius uo. no ie. ¶ Bartolus..

Lis nulla. No eget sinmalo
¶ Op. de. l. i. C. de pa. po. So.
dicit glo. quiliter e regula q
fallit i casibz hic no. uide glo z signa
Breuiur dicens qnqz lis infertur a filio
pri z tuc pt ee lis de omibz ad que fa
tienda a filio pt copelli iure actionis
vel officio iudicis / iure actionis ut in
castrensi vl qi. ite i aduenticio hodie
i casibz i quibz pri no quit usufructus
z sic no est legittimus administrator
¶ officio iudicis. vt in petendis alimetis
ut hic in glo. In petendo ut emancipe
tur. ite in au. l. imperator ad trebl. vt
hic in glo. ite ut docet filia. vt. l. qui
liberos. s. de ritu nupc. ¶ ite vt pmittat
dote p filio recipiente / vt no. p dy. i
. l. si cu dote. ff. tu ꝯ grediam. b. sa. ma.
et siqui alij casus reperient. i quibz eq
tas iudicis possz implorari q p rem
quos repire laboriosum e pocius q
subtile. ¶ Si vo infertur lis a pre filio
tunc in aliqbz casibz i quibz pr rone patrie
ptatis si pt ius dice ꝯsistat iudiciu
vt i castrensi vl qi. i quibz pr no hz
usufructu. ite si infert ꝯdem de patria
ptate seu filiacõe vt hic p glo. Item
ex cã ingratitudinis. vt. C. de ingrati.
li. l. i. Item si uellet cogere vt emanci
pationes suscipiant f̃m no. in. l. quida
cu filiu. s. de v. ob. et siqui casus sint
similes / al non esset iudiciu int filiu
et patre / tamen posset iudex adiri
ut executor dicturus de filio senten
qua pr dixit. vt. l. ij. ab. in. et. l. cu
ꝯueneris C. de pa. po. C Quod aute
inter dnm z seruu dc. ut. l. vir ciuis. s. e.

Siquis ex aliena In dubio
dz qnis compere z exceptio
ne declinatoria fori opone
sup qua eius iudicis q declinatur erit
cognitio. h. d. / qn debeat oppom ista
exceptio declinatoria dicta in. l. ii vi
detur. s. e. ¶ Op. f̃m hc iudex iudicat
in cã sua. q. l. i. C. ne quis in sua cã
¶ So. no e sua qua adutilitatem. ido pt
sup hc ꝯnunciare / et ido ꝯceda glo.
singularis in. l. de iur. s. ad pncip.
uidetur uelle q si iudici applicaretur
aliquid vt puta decia vel sportule / n
eet eius cognitio qua eet cã sua etia
quo ad vtilitatem. dicta i. l. ij. b. siqs i ius...

Qetus. Op. s. e. l. cu pter. ff.
si. So. hic suppleit ceteras.

postquam erat iudex. Op. de postula. l. i. § tamen. So. aliud in aduocato aliud in iudice. Op. quia non patitur ferre formam in sepius. ut l. fi. C. de sen. ex pe. re. So. dicit glo. quod hic dignitate non administracionem iudicie quod patitur fere formam palam sicut diemus in non lecato ut dicitur l. i. ab fi. C. de sen. ex pe. re. et sic in dicte sim hoc quod si alicui principi Romanum in dignitatem succederet tamen retinet iurisdictionem et habet eam si quod dignum est. Et sic potes dicere quod si alicui baronem vel comiti succederet aliquis filius tamen remanet iudex et retinet iurisdictionem licet ei postea cedi non posset.

Si quis postea privilegium fori suscipiens pendente iudicio non eximit quem a iurisdictione. h. d. Quid si pendente iudicio aliquis fiat clericus, tangitur in l. pelt. § si ex nox. in aqua. Io. an. ex de dolo ... ad idem. c. i. Ego dixi uabis plene in l. i. i. de pe. ..

Si quis in legati Casp. de l. cum quem. § i. i. de const. pecu. So. ut ibi dixi

Destitisse Ad hoc ut aliquis ut desistens priuatur requiritur quod in totum desistat non solum differat, ita quod desistat a causa quam ca lumpniose qui fecerat, secus si iustam causam habuit litigandi, sed denuo se iniuste litigare cognoscat. h. d. Tenementi practica quando in lite producatur tibi aliquod instrumentum, vel quando ex captura testium tu manifeste cognoscis iusticiam non habere quam ante habere te putabas, consilium est quod statim cedat liti et euitabitur condempnacio expensarum. ut hic. ..

Insule ytalie Nota quod dicit tamen sit provincie, et sic quelibet insula que est in provincia est pars provincie. Et propter hoc semel pisis dixi contra quosdam piratas qui derobabant in mari et reducebant se in quidam insulam prope pisas, quod licet dicatur quod mare est commune et sic ibi non possint conueniri, tamen ego dico quod illa insula est pars illius provincie cui adheret ut hic. ..

Si anne. Iteratur iudicium si deuenit ad eum casum a quo mapre non potuit. h. d. examinaui in l. plures. ff. et si placet. i. de u. ob.

Cum pretor. quod quibusdam prohibetur actis iudex esse concessum. h. d. De moribus istis quales possint esse iudices et qua etate habes hic in glo. notabiliter qua iudex et signa Bartolus doctor. ..

Si filius Iudex si iudex propter impericiam male iudicauit condempnabitur in quantum religionem iudicantibus iudex quod quantitate peculii non excedit sic filius famil. sed si dolo male iudicauit condempnatur in totum que actio contra heredem non transit. h. d. an. l. se. Nota ex hac l. Iulianus quod actiones descendentes ex quasi delicto non transeunt contra heredes, nam actio in factum qua tenetur iudex male iudicans est ex quasi delicto. Op. et ubi quod filius teneatur in totum ut i. quod cum eo. l. penult. So. dicunt quidam quod hic filius tenetur in solidum propter de peculio, alii dicunt quod filius tenetur de peculio et ista tenui ponendo casum, nam tamen hec actio datur in quantum iudicantis equitati videtur ut de uar. et ex cor. cog. l. pelt. et insti. de abl. quia ex quasi delicto in prin. non debet equum videri iudicii ut puniatur in plus quam habeat in peculio quando propter impericiam male iudicat, secus si dolo ut in primo casu, vnde posset esse cautela iudici filio famil. ut ipse fingat quod cum sint graues petitiones dicant se filium famil. et sic ubi peculium non teneatur, tene menti ..

Iulianus Si iudex suspectus uni ex litigatoribus in aliqua desinit esse iudex. h. d. Item ut hic tex. cum glo. quod si tres habeant rem communem inter duos istorum de re dicta vel moueatur quod quis habet rem communem cum eis in hac causa non potest esse iudex. ..

Si longius. In iudiciis iudex non est diutius expectandus sed alius loco eius assumendus. h. d. sile. i. de uam. et extra. in l. pelt. in fi. Idem dico de aduocato, nam quando aduocatus se absentat vel impeditur si impedimentum est breue debet parti dari dilacio ut expectetur aduocatus. ut § ex quibus ca. ma. l. aut pretor in fi. et ibi no. sed si dilacio esset longa non debet sibi dari, sed inueniat alium aduocatum. **Si filius** ff. absencia patris permittitur filius agere ubi alias non posset absque eius consensu. h. d. Nota tex. quod maleficia non debent remanere impunita, et propter hoc admittitur ad agendum qui alias non admittitur. facit l. ita vulneratus. ad l. acquil. Sed no. quod non debet expectari tamen quod malefactor possit fugere ibi ne se subtrahat ut quod nota est facit l. aut pretor § si debitorem.

de his q in fraū. ƺc. Dicit hic q filius agit utili iudicio/ qt primo dicto. ut. l. filiusfamil/ ƺ. l. in factum. ff. de act. ƺ ob. Co. de bo. q lib. Sic q de iure antiquo omnes actiones que-rebant^r patri p filium/ sex casibus excep-tis qui ponūt^r in dicta. l. filius. ƺ. l. in fine/ unde in illis sex casibus filius intentabit directam actionem quia lz iure suo/ et in h^c cit specialis hic qd licet ul patri competeret exactum non filio/ hoc cu^s filius poterit exercere. In aliis uo in quibus patri querebatur actio. filius intentabat utilem actionem ut hic. tn directa sit patris/ hodie uo omnis ex tn aduenticia competit ipso filio licet patri sit exactum. sic legitimus administrator/ vel si no e quia respiciat usufructum no pt agere filius sine assensu patris. ut. l. cū no solum. et. l. fi. ff. de natalitie de bo. q li. et isto casu erit introductum contra hac. l. ut ibi. ubi pr no pt reperiri posset agere filius sine assensu patris ƺ eadem modo quem qd tene menti maxime per glo. q e in d. ff. natalitie que dicit. q si pr no vult assentire dz cogi pignoribus capitis ƺ muleta indicta certe si illa coactio no suffi-ceret procedet^r absq3 eius assensu ut hic. Queritur utrum pr possit pmittere filio generaliter/ ut in omnibus dictis causis agat/ glo. tenet hic q sic/ q3 tene menti/ allegat de procur. l. fi. ff. ipse quoq3/ que sic finit/ Na sicut filius pt ee procurator extranei/ multo magis pt agere tam sua uoluntate patris. Quid si filius fam. est minor/ Rñ^o in casibus hac. l. patris dabitur curator liti no psone/ glo. allegat. l. clarum de aucto. psstam. melius facit. l. fi. ff. sm at pre. de bo. que li. Querit glo. quid de monachis qui e in studio/ dicit glo. q iudex pmisisse qd agat dic ut in ea. Bartolus.

Heres absens heres sequitur forum defuncti/ nec pt pmittam priuilegium allare. h. d. Op. B. e. l. ij. ff. legatus. So. q hic dicit nullo pprio priuilegio intelligi in corpe iuris no inserto. ut ibi uide glo. ƺ no. Et hoc ergo heres q si vinus clericus succedat layco q pt declinare iudicem laycum quia allegat priuilegium fori corpi iuris insertum. Sz si allegaret priuilegium exceptionis q no posset conueniri sub epo quia exemptus

op
hoc priuilegium allare no pt/ q nullo pprio priuilegio excusat^r ut hic/ et sic fuit hic semel consultum p dnm cy. Op. ff. de iure fis. l. si fiscus i fi. pmm cnsi So. ibi q anteriori tempore succedit i ius p

q
uati no q posteriori. Op. C. de quadri-

op
pscr. l. fi. So. ibi e speciale. Op. ff. de acti. tu. l. fi. So. illa no est ct

qo
Queritur quid si illi no ueniantur dicit. ff. pximo. ff. Bartolus

Siquis tutelam Sup pxo dixi heredem ibi conueniendum ubi defunctus debuit/ hic declat ubi defunctus

Bn^a
debuit conueniri et lz h^c dicat/ ubi est gestum negotium ex quo resultat q^i contractus siue contractus ibi quis pt conueniri nisi sit contractum tamq^m ad ad uena que quis solebat de pximo recessurus. h. d. usq3 ad ff. apud labeone. Et primo ponit de quasi contractu/ s^o de contractu/ s^a ubi pmde

qo
Circa hanc. l. queritur/ hic dicitur q se dz defendere in loco q^i contractus utrum hoc sit verum siue ibi inueniatur siue no/ quidam dicit si ibi inueniat^r ut. s. pxi. l. in pn/ Alij dicit ut Jo. siue ibi inueniat^r siue no/ ƺ dicit Jo. q ea

Bn^a
cum i istis q^i contractibus sit locus remissionis sicut in delictis/ allegatum ƺ Jo. sz contractibus sit locus remissioni post q i aut q i pruincia/ Guill. de cu. lan^s. ff. de eo qd cer. lo. l. i. et C. ubi de cri. uel trac. l. i. al. ij./ hodie de h^c e casus ex de foro compe. c. Romana. ƺ contrarius li. vj. ubi determinat q i contractibus non e locus remissioni sz pueniat^r ad possessione bonorum/ ƺ sic tenet opi. aliorum contra Jo. ƺ huic stare debemus qd e uerum nisi sit renunciatum fori priuilegio. ut no. in. l. i. siquis i ius uo. no ie. p glo. ƺ ibi dixi. Ut tn opi. Jo. intelligatur sicut q ipse dicit q e locus remissioni in duobus casibus/ primo qn latitat hoc e turpiter se occultat. siue ibi habeat bona siue no qd videtur pbari in aut. de exhi. ƺ intro. re. ff. suscepto. Sc^o qn

A
no latitat sz in loco contractus ul q^i no hz bona/ al si haberet bona no esset locus remissioni. Ista limitatio ultra colligit^r ex fi. glo. que e addicio/ io lib antiquiori no debent ea hic. Et isto cu^s possumus dicere q loquit^r. ff. absentes pallatus si bn inspiciat^r. Item circa hanc opi. glo. volens dicere vnm rem Jo. ponit unum qd e no. videlicet. q regula q e q obligationes ex delictis ƺ ex contractibus equipent^r debeat intelligi in his q tempe illius regule erant inducta

A
no tn^s q r e q delicta ƺ contractus equiparantur

secus in his que postea statuuntur que
versio est contra quod dicitur no. in l. quod dicitur no. ff. de
legat. ij. l. non est novum ij. l. sequitur e. ti.
verum quia quod delicta et contractus equiparantur
sed in his in quibus est eadem ratio, sed in re-
missione non est eadem ratio, quod est. ¶ Alius
quando si ibi in loco contractus non habet bona q̄o
verum ita illa opinio quod non sit locus remis-
sioni quando fiet secundum glo. quod iudex ra-
tiocinabit de mittendo in possessionem
et rescribet iudici illius loci in quo habet
bona et ille mittet in possessionem ut C.
de iudic. l. aperiendum § sin autem reus
et bo. aut. iudi. pos. l. cum unus in fi. et j.
e. l. argentarius in fi. et l. admo. §
si super rebus j. de re iudi. quidam tamen
dixerunt quod ille l. loquitur in executione
iudicati non quando fit missio ex primo decreto
que opinio improbatur per glo. in dicta l. cum
unus allegat. j. e. l. sed et si susceperit § si
fi. et est expressum in decretali c. Romana
§ contrahentes de fo. compe. li. vi.

¶ **Proinde si merces.** ¶ dicit
qui sortitur forum ratione quasi contractus nunc quasi
ratione rei contractus vel pro et additum est
et mala et nullius utilitatis ¶ Op. ad
pri. huius § de § se. Ve. primum declara-
uit per sequentia. Primus declaratione dicit
quod quis contraxit in loco domicilij
et non est dubium quod ibi potest conveniri, sic
potest intelligi pri. huius § et ubi dicit in alio
loco, et tunc aut erat iudex statim re-
cessurus et potest hic conveniri ut in § di-
xit sequenti. et plana ratio quia contrahens
sciebat eum de proximo recessurum secus
si ignorabat ut hic in § 4 versio. et in glo.
hic posita. Si autem dubitatur utrum sciverit
vel ignoraverit distinguere dicit habebat
ibi perpetua taberna vel officina et presu-
mitur quod inde recessurus non erat sed si
tabernam non habebat sed ibi erat tanquam ad-
vena tunc secus ut ex hac tex. evidenter
colligitur ¶ Op. dicitur hic in prin. nisi
conveniat ut alia loca defendetur contra talis
conventio non valet ut l. si convenit ff. de
iuris. o. iudi. dicit glo. intellige ista verba
abnegatiue hoc est nisi conveniat ut ibi
non teneatur unde et sic conventio per quam
declinatur forum valet non autem conventio per
quam forum constituitur ¶ Op. legatus et
quilibet alius ratione contractus celebrati in
loco potest conveniri ut l. ij § omnibus ff. e. ergo
multo magis isti advene qui in illo sunt
peregrinantes ¶ Dicit quidam huius tamen quod sive
tenere quod illo tempore contractus potest ibi conveniri
secus si inde recederet et postea reverteretur
tunc habet locum distinctio huius l. Alij dicunt
totum contrarium quod si postea reperiatur ibi potest ibi
conveniri, tunc ergo quando erat de proximo re-
cessurus. Glo. tamen distinctio dicit quod iste

advena ibi non potest conveniri non obstante
quod dicitur delegato quia ibi poterat
conveniri de iure communi ratione contractus predicti.
Et si non habet ibi legatus forum verum
vel non ratione contractus predicti predicto quod in loco
legationis contrahitur non possit ibi
tamen simpliciter conveniri, sed habet locum distinctio
aut erat recessurus de proximo
aut non et ex merito conveniretur ratione
contractus non obstante privilegio. Advena
autem ibi de iure communi non poterat con-
veniri. Unde ista glo. super verbo quod que
¶ Iste finis est additus et male, quia
dicit enim preterita glo. non quod dicitur
delegato est oppositio cuius tamen
sunt precedentes opinio in glo. ut ff. recti
tamen. Secundum ergo dicemus si ego emi
ab advena et pro eo non recepi et
dedi sibi denarios, ipse non vult michi
dare, numquid nonne potest hic con-
veniri, teste ista glo. sed additionem po-
sitam videtur velle quod sic sicut in legato.
Tu dicens quod quedam sunt expedienda
tempore contractus ut vendidit equum ut
puta si dedi tibi pecuniam accedens
me te recepturum statim, si non dabis vi-
deris delinquere et me decipere ut l.
ij. j. de pign. act. unde non solum ratione
contractus sed ratione delicti admixti in
ipso contractu possit conveniri, sed si qua
erant expedienda alibi ut puta dedi
tibi pecuniam habita fide de re, vel dedi
rem habita fide de pecunia vel volo te
convenire de evictione tunc habet locum dis-
tinctio huius §. et quod hec sit vera
probatur in eo qui promisit centum solvere
ephesi ubi non erat neque pergula
fecerat et similia et tamen ibi potest conveniri
ut j. e. l. ij. et l. contraxisse j. de act.
et oblig. unde patet quod videtur actum
quod in dicto loco expediatur tunc potest
ibi conveniri ut dixi ¶ Et nunquid utrum
advena saltem debeat cavere de iu-
dicio sisti in loco sui domicilij. Glo.
dicit hic quod sic ut ff. e. l. ij § si dubitetur,
sed hoc non est verum quia ibi
loquitur in eo qui convenitur in loco
ubi alias sortitur forum de iure et ibi
non potest conveniri ut ibi not. et ita
est in tanta iura. Unde hec glo. contradicit illi
¶ Queritur quid de his qui veniunt
ad nundinas et ibi constituunt pergu-
las vel tabernas, dicit glo. quod tunc non
potest conveniri ratione nundinarum ut C.
de nundi. l. i. Tu dic quod potest conve-
niri ut hic et illa de impetrantibus re-
scriptum ut non conveniantur venientes ad
nundinas ex alia causa ¶ Queritur quid
si debitor recepit vagum peregrinum
neque in aliquo certo loco se figit,

dicit glo. iste e vagabundus q po
terit ubique conveniri. Idem no. in l.
l. C. ubi decu. agi oz. et l. de damp.
infec. l. iiij. et l. ad municip. l. eius.
in fi. per hanc glo. multi rybaldi sus
penduntur in civitatibus et iuste. q
no habeant alicubi forum. ¶ Ultio
quit glo. quibus modis quis sortia
tur forum. quos glo. enumerat. unde
eo et signa. In eo q glo. dicit q
quis for. sortitur. ratione ordinis cleri
catus. intellige forum epi illius loci
nisi al sortitur for. ratione domicilii
vel originis vel alia. ¶ Sz quero
utrum forensis prebendatus hic. vel qui ef
ficeretur abbas in civitate ista. utrum
dicatur civis istius civitatis. dixi
ple in l. i. j. ad municip. Item i eo
q dicit. ratione studii scolastici. videtur
contradicere alii glo. posite in hac eadem
l. sup verbo domicilium dicens q ratione
studii scolastici sortitur for. ut si
ibi contrahat ibi possit conveniri
ut hac glo. nisi aut q de contractibus
vel obligationibus antea factis conve
niri possit ut in alia glo. sup verbo
domicilium. Bartolus.

¶ Apud lectionem. Ratione
contractus celebrati pallium quis
sortitur for. h. d.

Omnem In loco contracte
obligationis regulariter
quis potest conveniri. h. d.

Si debitori In confessum
non est ferenda sententia. sz dan
da est ei dilatio ad soluen
dum. h. d. ¶ Op. de eo qd totum
observatur in confessis datur spa
cium. x. dierum. glo. dicit. fateor q hoc
fit per hanc l. hodie Ista glo. videtur
sibi contradicere in eo q dicit q quis
de quo hic loquitur e quattuor mensium.
et postea subdit q per istam l. statuitur
tempus. x. dierum Dicebat Ia. bu. q
quando libellus est datus et tunc confessio
sz unum lite contestata. et pte ferri sententia.
et tunc habebit spacium quod datur iudica
tis. ita lo. hic. ita sentit glo. in prin.
l. velim actionem ede. sed audi. et eda.
¶ Si no libellus no e datus tunc fit
preceptum in confessum et datur spacium
x. dierum ut hic in fi. glo. et ita pt
intelligi hec l. Tu dicas clarius q
fiat preceptum in confessum et statuitur
b dies ad soluendum et mandatum per
hac l. sz que sit illa dies de iure
e tempus quattuor mensium. sicut
datur iudicatis. hodie per consuetudinem
e limitatum ad x. dies ita vult dicere
glo. ¶ Ultimo no. q ad hoc q co

dempnatus habeat dilationem quattuor mensium
vel confessus dilationem x. dierum. habet necesse
satisdare de soluenda illa quantitate in
tempore statuto ut hic in tex. competenti
cautela et ¶ Sz tunc op. Nemo suo
nomine conventus cogitur satisdare iudicatum
solui. ut insti. de satisdat. §. sz hodie.
¶ So. Uni e pendente iudicio. sufficit ei
cautio de iudicio sisti qua sistit ut ibi
pz. sed post latam sententiam dz cavere iu
dicatum solui ut hic. ro. quia cautela
de iudicio sisti lata sententia finitur. ut
l. grege §. et post litem. j. de fideius.
et hoc quia ista dilatio que datur iudi
catis datur in fauorem eorum. ut l. si
tibi multi. j. de compen. ergo interim debz
satisdare. ut l. universa. C. de divi. rescrip.
ecet enim iniquum si pendente illa dila
tione debitor aufugeret et res forsitan
suas exportaret. ut ff. e. l. si longius
§. i. Et sic no. q infra illud tempus
quattuor mensium posset debitor capi et
incarcerari nisi caveat ut hic. vel bo
nis cedat ut hic et l. i. C. qui bonis ce.

Qui non cogitur e contra qui a
git cogitur se defendere..
h. d. Bartolus..

Non pt iudex qd post litem
Item accidit no accessorium
nec appositum in dicto iudicio no
uenit. sz noua instancia opus e. h. d.
Vide sup hec dnm Io. an. i. c. abbate
sane. ex. de re. iudi. li. vj. ¶ No istum
tex. ex quo sic cautus q articuli tui co
cludant concertum sup quo agitur. finem ce
cum acceptum iudicium. al. succumbes. Ita no.
per Io. an. in d. c. abbate sane. ex. de
re. iudi. li. vj. ¶ Queo ex. hunc. j.
glo. ponit primo q si petitur aliquod fu
turum. Sz hic no e proprium ex hic. sz in l.
no quemadmodum. j. e. pone q petebam
tentum mutuata vel aliquid aliud post
litem contestatam. ¶ Op. de l. ediles. §. ite
sunt. j. de edil. edic. et C. de iudic. l. i.
So. ibi loquitur de hiis que sunt prin
cipalia pse. ¶ Op. de l. quesitum. j. de
petul. Breuiter psolane car. que hic
ponuntur in glo. dic. aut post litem ac
cidit ad qd e accessorium adiectum et uenit
i primo iudicio. aut no e accessorium sz
eque principalis et tunc aut no est defectus
iuris ex parte agentis sz ex parte conventi
ut puta si petebam rem ago dicens
quia no possidebas incepisti possidere
post litem contestatam. tunc uenit in hoc iudicio
ut dicta l. quesitum de petul. et j. de peti.
her. l. iiij. de rei uen. l. sin aut. et ad ex
hiben. l. tignum. §. siquis. quod dic plene.
ut ibi Aut erat defectus ex parte actoris
et tunc ex sup ueniet ius ex eo defectu et

uenit in hoc iudicio ut j. de proc. act. l. si rem. §. fi. et j. man. l. si mandauero tibi ut crites dent sequenti ius ex causa noua et non uenit in presenti iudicio ut hic in tex. et sic fla. e. epis. pro. psita hic in fine glo. predicta uera cum aio opposita est specialis. secus si quaerat nulla excepsa cum ut l. ult. de ana excep. et est determinata per Jnno. in deci. c. abbate sane in tex. in fi. ubi prius glosat ista l. et glo. distinguunt in l. neque C. de excep. et de hoc uide per cy. in l. i. C. de ali. iu. mu. cau. fac. in vj questione. Bart.

Non alias. hanc l. hic sub. et ideo non eget summario.

Sed si postulatur. legatus non potest conueniri actione in rem tempore legationis nisi eo tempore cepit possidere. h. d. Vel sic legatus non potest conueniri etiam actione in rem. rone priuatis possessionis quia etiam cum legatorum h... secus si tempore possessionis cepit possidere. h. d. per hanc l. in fi. valuit quidam dicere quod si per ciuitate istam aliquis facit transitum cum equis meis possit hic conueniri rone priuatis possessionis quia si speciale est in legato ne hic conueniatur legatus per contractum vel ius comune. tamen contrarium est ueritas quod dicit nt. l. fi. C. ubi in rem act. nec obstat hec l. quia hic legatus alias potuisset conueniri rone continuis presentie. Bart.

De eo aut. rone quod contractus quem solo anno legati geritur non potest legatus tempore conueniri. h. d. op. B. e. l. cum dicit glo. ibi loquitur in contractu hic quasi in contractu. Contra hoc vi. j. e. l. interdum. §. fi. dicit glo. aliud in quasi contractu qui celebratur gerendo negotia alterius. aliud in additione hereditatis quia dum legatorum certat de dapno uitando. hic legatarii certant de lucro. hoc est falsum dicit glo. quod hic loquitur etiam de creditoribus. Vñ recte possent sustineri nam creditores non agunt ex quasi contractu qui celebratur aditione sed ex contractu antea celebrato cum defuncto. unde non potuit esse tempore legationis cum solum legatarii incipiunt habere actionem tempore aditionis hereditatis. Saluat glo. aliter quod ibi in senatore. hic in legato et potest esse ro. quia senator est perpetuus. legatus ad tempus. ar. de ti. et ra. dis. l. ubi. §. cum filiosi. Dns Ja. bu. salue bat aliter. Nam aditio fit ex quadam necessitate ne forte decedens interim non transmittat sed negotia aliena geruntur ex uoluntate. Alii uero quos Cy. recitat et aute. qua est prima in iij questione dicunt quod hic est in contractu cum solo ano celebratur. ex quo legatus non potest conueniri. sicut enim quasi contrahendo nichil facit cum alio. ita eius nomine non potest ab alio conueniri. l. contra loquitur in quasi contractu qui aliter quam ano celebratur. et hec placet.

Op. hic dicitur quod debet satisdare contra. B. e. l. ij. §. sed si dubitetur. So. debet satisdare de legato. uel debito prestando ut hic. non autem de defendendo ut ibi. ro. quia si non satisdat de soluendo. patitur missionem tamen ut hic. sed si tenetur satisdare de defendendo et non posset cogeretur se defendere. et sic auerteretur ab officio legationis quod est incongruum. per. potest de alia so. quia in §. sed si dubitetur. conueniebatur solum iure tenus presentie et sic cogitur satisdare. quod iste due rationes sunt potenciores quam una. ut in aut. de consan. et ute. fra. in prin. et C. eadem et sunt aute. itaque. Op. quod idem in quolibet alio qui se non defendit quod solum missionem patitur. ut l. satis quod de iudi. uo. So. aliud patet in missione in bonis creditoris. hic uero in hereditariis tamen. hic non sunt alia.

Sed et si restituatur. Ille cui ex trebelliano restituitur hereditas tempore legationis quesita fuit non potest conueniri. h. dicit. Op. de l. omnes. B. e. So. fallit in aditione hereditatis que fit solo ano ut B. dixi. Item in restitutione trebellianica que est ei similis ut hic. Sed quod si heres restituit coacte ergo legatum egit et sic cogitur se defendere ut l. ij. §. sed si agant. B. e. So. dicit glo. coactio fit officio iudicis. hoc non placet. quia agens officio iudicis debet ita se defendere sicut in aliis actionibus ut B. de pau. l. sed hec. §. non solum. Vnde dicit glo. quod §. sed si agant loquitur quod debet se defendere sed cum agit. secus si prima instantia est finita quia tunc potuit tamen de nouo. et hoc tene. et non glo. Vel dic heres hic quod principaliter fuit non transit ad fideicommissariam uniuersalem. Con. op. j. ad trebel. l. i. §. i. So. ut in glo.

Ex quibus. Quo casu non cogitur quis se defendere. non cogitur iuramentum prestare. h. d. vidistis in l. nam et postea. §. si is. j. de iureiur.

Eadem. Non eget summario quia breuis est et clarus.

Sed si dies. Ex causa necessitatis cogitur legatus litigare in quantum necessitas exigit. h. d. non lo. ita. Non quod id quod permittitur propter necessitatem ceteris permittitur quatenus necessitas urget. et ideo quia lite contestata essent negatas non cogitur quis se ulterius defendere. sed si esset actio que litis contestatione non perpetuaretur ut actio de dolo. in integrum restitutio cogeretur

se defendere usque ad sententiam. quia usque
ad id tempus iudicatus urget. hec tenet
hic glo. quia non est contra signa. Sed no.
quod iudicium ceptum apud unum iudicem
potest ex causa apud alium iudicem prosequi
et perfici ut hic. dum dicit ita ut ma-
ximam contulerat. quod est no. C. de p.
de. l. iii. §. in ambus. b. c. Ho. ut ibi.
Si pater In iure in dubio
presumitur esse trebellianicus natus per
quartam hereditatis tamen interim pater
quoniam h. d. Bartolus.

Qui prior Glo. ma. ponit
hic casum et duos modos principaliter
quorum duobus modis non loquitur
in materia quaestionis et reconventionis
sed ultimo sic. Et primus casus est ff. l. ino-
pis. Item, quem ca. glo. reprehendunt
quia ibi loquitur de ordine satisfactionis
non de ordine quaestionis. Item ibi
non satis fit ei qui prior egit. sed
ei qui prius condemnavit. Unde iste casus
non est bonus. Secundus casus est in du-
plicibus iudiciis ut ille sustineat
quam primus adiudicavi videtur. Sed
sed hoc. hec. l. esset superflua. p. l. mit.
b. e. Tene ergo tertiam lec. sed quia
ponit ordinem inter duos quorum
unus convenit et reconvenit. ut ille
qui prius egit in ambus procedat. quia
prius iurabit de calumpnia, prius re-
spondebit positionibus, prius examin-
nabuntur eius testes, prius super ea sua
sententiabitur, cum ista simul fient
et hoc est quod dicit tex. quam prior ap-
pellat prior agat, Istum ordinem vo-
luit ponere tex. in aut. de h. qui
conve. et reconve. §. si. sinem. porta. C.
de senten. aute. et consequenter melius.
C. de appell. l. neque. et ff. quod sen. sine
ap. re. l. i. in fi. et ex. de mutu. peti.
l. i. in fi. et de or. cog. c. tua dilectus,
Sed l. quam ap. de l. pronunciationis
in prin. ff. de prevari. et quod no. ff. c. l.
de qua re. ubi dicitur quod prius super
exigenti et iniustum criminaliter. So. quandoque in-
qui prior agit agit criminaliter. et
reconveniens criminaliter. et tunc non procedit
l. ista. nec est in ista materia, sed dic ut
l. is qui re. ff. de publi. iudi. et C.
qui accu. non pos. l. negari. et l. i.
quandoque agit civiliter, et criminaliter recon-
venientur, vel econverso. tunc idem quod non habet
locum l. nostra, sed dic ut l. i. et l. iii. C.
de ordi iudi. et quandoque agit civiliter et
reconveniens civiliter, et tunc procedit ista
l. quantum ad ut saluatur contra precedens
et alia que tanguntur hic in glo. dic.
dicunt quod civilis frequenter civiliter ma-
teriter. aut per se principali, primo casu
non habet locum ista regula. sed super emer-
genti est prius expediendum et cognoscendum

quod dic ut l. de qua re. ff. c. et C. de ordi.
iudi. l. i. Secundo casu quod principale proponitur
utrumque quod tunc siquidem una continet pe-
titorium alia possessorium, non habet locum re-
gula quia possessorium debet ante terminari. cum dis-
tinctione tamen quia statim indebitis. ff. c.
l. si de vi. aliud utrumque continet petitorium.
et tunc siquidem una est preiudicialis ad aliam
non habet locum regula sed habet locum in ista
de act. §. preiudiciales. et ff. de peti. her.
l. si quis libertatem, et quod tangitur ff. c. l.
p. maiorem Si vero neutra est preiudicialis
ad alteram. tunc habet locum l. ista. quod qui prior
appellat prior agat, et tunc procedunt
ea que sequuntur dicuntur in materia quaestionis
et reconventionis que presente expedivi a-
nte in aut. et consequenter C. de sent.

Ubi acceptum Hec. l. loquitur duobus
modis. uno modo ut ubi ponatur
localiter. alio modo ut ubi ponatur
quod apud. quod dicit ubi acceptum est iudicium.
hoc est apud quem iudicem. illic debet accepi
finem, nec curo utrum in eodem loco vel in alio
contingit enim acta unius iudicii fieri in diversis
locis. ut ff. de arbi. l. si cum dies. §. si
arbiter. et hoc procedit sine scrupulo in ar-
bitro et in iudice delegato vel ordina-
rio, qui non habet certum locum maiorem
ut minorem nec universitatis vel alicuius
collegii, sed in eo qui habet locum maiorem
non procedit, et tunc stabit utrique et localiter
ut dicta ubi l. in qua loco. Hoc autem
fallit si de voluntate partium aliter fiet. ut
dicitur in l. ult. de min. iur. al. de iusti. et iure,
vel propter necessitatem aliquam, ut si esset necesse
ut mitteretur ad aliquam personam egregiam.
ut ff. de min. iur. l. ad personam. vel absen-
tem. ut C. de min. iur. l. generaliter. §. huius de
predictis et ista lec. tanguntur in glo. Sed op.
C. de pedan. iudi. l. penult. et b. c. l. si
longius in prin. So. dicit glo. fallit ibi
Tu dicas quod non fallit. ut apparebit ex
se. quae. Circa quaero si iudex ordi-
narius delegat causam ceptam coram eo
dicit glo. quod potest quia idem auditorium vi-
detur per hoc apparet rursum ad contra precedens
Nam si iudex causam quam delegavit ipse
reassumat vel alteri deleget. idem vi-
detur iudicium et apud eundem agitur. Ex-
peditius de glo. et dicendum hic ubi ac-
ceptum est iudicium qualiter intelligatur iudi-
cium esse acceptum. dicit doctor. per solam cita-
tionem, et ff. c. l. si quis postea, quod
intellige in eo qui habet plures iudices quorum
par est iurisdictio, nec ipse habet privilegium
declinandi aliquem Secundum in malicia ista
quilibet prius habet iudicem. potestatem et ca-
pitaneum, certe qui prevenit per citationem
illius erit iurisdictio, ut hic. Sed si ab

conveniret coram non suo iudice vel coram
eo quem posset declinare non videtur
acceptum iudicium per citationem ut s. e. l. non
vi. ¶ Item adverte ego intelligo ista — non intelligo
l. ut videatur acceptum iudicium ad mo-
dum citati et etiam ad modum actu-
ris ad cuius petitionem fit citatio si cita-
tus comparuit non enim posset actor desis-
tere et ad alium iudicem ire ut C. quo et qui
iudex aut. qui semel. Sed si ponemus
reum citatum fuisse contumacem non credo quod
actor impediatur iudicium incipere alibi
quia reus non potuit allegare alibi cep-
tum esse iudicium quod contempsit quia
quantum ad eum illa citatio posset peti cir-
duci et annullari ut s. e. l. et post eadem
Item hec regula procedit cum iudicium ceptum
est de voluntate sed si est ceptum ex aliqua
necessitate coram uno iudice potuit coram alio
prosequi ut s. e. l. sed et si restituatur ff. sed
si dices quidem forte putaretur si necessitas
supervenirent. Exemplum cause sunt incepte in
curia potestatis modo est officium ablatum
certe puto quod cause que ibi pendebant
poterunt prosequi coram capitaneo propter
necessitatem ar. de ca. ff. sed si dices salva me-
liori deliberatione tetigi hoc de sepul.
viol. l. sepulchri violati esset videndum
quibus posset ista exceptionem opponere utrum
iudex potuit opponere alteri iudici ne pro-
cedat vel utrum adiutor posset opponere
se iudici qui inquirit dic ut ibi dixi
et prosequens facite que dixi in l. siquis
libertatem s. de pec. hered. Bart.

Si petitor Sicut mortuo herede di- — Quinta
citur actum illa instancia super
actione inchoata h. d. Bart.

Si iudex Tempora apposita in — Quinta
prima delegatione videntur
repetita in persona eius cum in
locum primi est delegatus h. d. ¶ Quero — questio
quando tempora intelliguntur repetita in se-
cundo utrum integra an vero id quod superest
hic in prima glo. sunt opiniones veritas est quod
integra tempora intelliguntur repetita
ut hic ex integro etc. ¶ Op. glo. de — oppositio
l. appellationem ff. sed in aut. in medio. decidi
lite sed duos primos modos quos glo. di-
cit non obstat quia ibi loquitur de tempore quod
statuitur a l. instancie hic vero de tempore
quod statuitur a iudice delegante iurisdic-
tionem iudici delegato. Tertium et quartum modum
obstat l. ista sed solve ut in glo. quod hic
intelligatur secundum illam. Bartolus.

Non videtur Qui petit co- — Quinta
piam libelli non videtur consentire in
iudicem h. d. ¶ Quero exceptio- — √
nes declinatoria quando fori quando debeat
opponi quidam dicunt usque ad litis contesta-

ali dicunt usque ad xx dies ut in
aut. offeratur et videtur textus in l. ult.
C. de except. dic quod debet opponi in initio
antequam per aliquem actum videatur in iudicem
consentire et ideo si coram iudice oppo-
neret aliquam exceptionem vel contra libel-
lum vel contra personam agentis videtur
in iudicem consentire nec posset postea
iudicem declinare ut l. sed si susceperit
in prin. s. e. et ex. de re iudi. c. inter
monasterium ratio quia statim cum quis
opponit exceptionem videtur velle quod super
ea pronuncietur et sic consentit in iudicem
sed ille qui petit copiam libelli propter
hoc non consentit in iudicem non enim ex
hoc concludit quod iudex aliquid faciat
sed dicit quod ipse deliberare vult ut hic
et aut. offeratur et ideo est practica
quod prima exceptio que opponetur
sit declinatoria fori deinde subdatur
quod si et inquantum dicta exceptio non
obstaret opponit alias contra libellum
et personam agentis. Bartolus.

Si is qui in successione tran-
sit instancia que debet — Quinta
terminari in eodem loco h. d.

Non quemadmodum — Quinta
Iudicium non potest esse super fu-
turo h. d. vel sic tenetur
futurum tempus non spectat ad iudicem h. d.
¶ Op. de l. iii. l. acquil. si deletum — op
s. ad l. aquil. So. ibi obligatio
et actio erat de presenti licet ex causa
debiti differri ideo textus hic nisi dicat
antequam debeat ut respiciat obliga-
tionem et actionem magis quam executionem
¶ Quero glo. quando si promisi tibi — questio
aliquid annuum utrum possim agere ut
de expensis non prestandis in presenti et
in futurum videtur enim quod sic in l. i. C.
de fideius. et facit s. si servum ven.
l. habet et l. cogi ne cogatur de suo
iure cum singulis contestari ut l.
male agitur C. de prescrip. xxx. an-
nis. nec obstat hec l. quia super futuro
nullum potest esse iudicium si de presenti eis
non debet sed si eis debetur de presenti
eius ratione possunt etiam futura venire in
iudicium et hoc quod dicit textus hic in
fi. antequam aliquid debeatur. Nota quod
aliquando non contra requiritur quod totum quod pe-
titur debeatur de presenti ut dicta l. i.
C. de fideius. ¶ Contrarium predicta facit — op
s. de usur. l. i. So. ibi est in potestate ac-
toris exigere totum debitum ita quod in
futuro non debeatur usure ideo non per-
mittitur sibi quod agat de futuris debito-
ribus in contrarium ratione quam modo dixi.
¶ Op. s. qui appell. sit. l. i. ff. biduum — op

√ qui debet opponi exceptio declinatoria
fori

ff. hic loquitur de iudicio hoc est istan-
tia iudicii. ibi loquitur de sententia que
potest ferri sub conditione, licet illud quod de-
cebatur in iudicium esset debitum
fuerit. Bartolus..

[I]nterdum. Ex causa potest iudex
dilationem prorogare. h. d. No-
bis istos casus hodie quidam
mortuus consanguineus alienus, et li-
mitatum tempus nove dierum. ut C.
de sepul. viol. auc. ibi posita, et pro
hoc a mortalitate etiam excusari
multas dominas quod mortuo marito non
petierunt tutorem filiis suis, non
enim cogebantur infra illa tempora ire
ad iudicem, quod dic ut latius tractat
in. d. l. n. ff. si cofessum ad Ferrar..

[S]enator. ubi quis gessit
negotium ibi se debet defendere non ob-
stante privilegio fori. h. d. ¶ Op. B.
. c. l. de eo. ff. ut ibi dixi ¶ hic
. ff. facit ad questionem si aliquis religio-
sus exemptus assumat aliquem fidei
commissoria vel executionem ultime vo-
luntatis quod propter hoc possit conveniri co-
ram episcopo. non obstante privilegio fori.

[S]i de vi. l. Dec. l. legitur in
glo. duobus modis. Uno mo-
do ut ponat ordinem inter
iudicium criminale et civile. et secundum hanc lec-
tionem l. non habet dubium, glo. tamen istam
lec. non prosequitur. sed tangit eam per
medium glo. secundum eam l. hec dicit accu-
satio criminalis de vi debet prius ex-
pediri quam questio civilis de proprietate est.
h. d. ¶ Secunda lec. est ut ponat or-
dinem inter petitorium et possessorium
iudicium, et istam prosequitur glo. Et
secundum istam sunt hic opiniones, et hec dicit. Si
inter eosdem est questio de proprietate et pos-
sessione, causa possessionis debet prius ter-
minari. h. d. ¶ Glo. istam lec. op. primo
de tex. qui dicit de vi ff. expone
de vi l. de violenta possessione, et
quod sequitur possessione. expone l. pro-
prietate. ¶ Op. de l. naturaliter
ff. nichil commune, huius tenore sunt in l.
ista opinione quas glo. recitat per
duas conclusiones, prima an petitorium
et possessorium possint simul intentari,
secunda an petitorium et possessorium pos-
sint cumulari in eodem libello. Et si
dicas quid differt una questio ab alia
Respondeo petitorium et possessorium possunt
cumulari adversis partibus et tunc non pro-
cedit quod utrumque possint cumulari in eodem
libello sed tamen sunt diverse partes

dantur diversi libelli, ideo queritur an possint
cumulari simul. Secunda potest cumulari ab una et
eadem parte et tunc procedit quod an possint
cumulari in eodem libello. In ista materia sunt
opiniones, nam quidam dixerunt quod nullum pos-
sessorium concurrit cum petitorio, et istam tenet
pe. C. de rei ven. l. ordinarii, et de
interdic. l. interdicti. quidam dixerunt quod in-
dictum recuperande et interdictum adipiscende
possessionis concurrit cum petitorio, secus
in interdicto retinende possessionis ut
hic, et ideo tex. qui dicit de vi. l. de violen-
ta turbatione possessionis. Ratio est dicit glo.
quia dum ago rei vendicatione dico
adversarium meum possidere, dum ago inter-
dicto uti possidetis dico me possidere, et
sic essent michi contrarius. Ista est opinio quam
tenet glo. ubique. Tu dicas ideo contrarietas
facit ut non possint simul cumulari. ut l.
. l. C. de furtis. si suus servus. l. i. ¶ Sed
quare prius debet examinari possessorium quam
petitorium. Respondeo ideo contrarietatis facit ne sibi
opponantur, ideo ordinis facit ut posses-
sorium precedat. Est autem ordo ut ex hoc
sciamus in iudicio proprietatis quibus debeat
sustinere partes actoris et quibus rei, hoc
est quod dicit tex. C. de rei ven. l. ordinarii.
qui dicit, ideo ordinis hoc facit expressius
C. de interdic. l. interdicti. ibi. ut ex hoc
ordine etc. ¶ Sed si ponemus casum in quo
petitorium et possessorium retinende non
essent contraria tunc admittetur concursus
ut dicta l. naturali. ff. nichil commune, de acq.
hered. pos. et l. clam. ff. quemadmodum
et plenissime examinavi istam materiam
in dicta. ff. nichil commune. ¶ Queres utrum a-
gentem interdicto retinende possessionis
obstet exceptio dominii, et dicit glo. quod sic
si aliquis paratus est probare in continenti
de dominio, vide glo. istam, Dy. in tractatu
qui ad agendum etc. de re. iur. li. vi. et
ista glo. in omnibus interdictis preterquam
in interdicto recuperande, idem vult Ve-
ty. C. de edic. divi. adri. tol. l. ii. ubi
glo. tangit, tangitur etiam in. l. si quorum
bo. et in l. i. quorum le. Item eo quod dy. dicit
de interdicto adipiscende. unum dicit ut
dicta l. si quorum bo. et quod ibi no. et dicta
. l. ii. de edic. divi. adri. tol. et quod ibi no.
Item eo quod dicit hanc glo. non procedit in
interdicto recuperande non dicit verum simpliciter
procedit enim ubi illata est vera violentia
ita quod possessor cum causa restituendus est.
ut l. i. si primum vel alio modo. et ad l. iul.
de vi. l. si quis ad se fundum, secus in qua
violentia de qua loquitur l. cum quidam C.
unde vi. et ibi glo. dicit ¶ Item in eo quod
dy. dicit de interdicto retinende possessionis
non dicit verum. quia contra casum. et glo. in

l. si de eo. §. fi. ff. de acqui. pos. possest
tamen intelligi dictum eius quando in causa possessionis
pluribus essent utrique partes, ut tangitur per
Ja. de are. et Cy. refert C. uti possi. §.
l. dixi latissime in eodem §. in nichil facere..

Quod legatur. Species debet
solui ubi est, quantumuis ubi petitur
nisi aliud actum sit. h. d. Glo.
hic firmat istam materiam per duas questiones.
prima ubi debeat solui, secunda ubi debeat
peti res legata, et est glo. multum
plena et clara. Cy. refert eam C. ubi fi.
deius. pe. l. i. et ibi est ista l. Aduerte tamen
quod hic est quedam glo. prima. secundum tamen glo. que
dicit quod si actor vult rem preferri ad locum
iudicii. non audietur, cuius contrarium dicitur in glo. mag-
na et bona ff. de eden. l. pretor. §. fi. cum l. se..

Quum furiosus. Valet quod
fit coram furioso iudice, tempore quo
habet dilucida interualla, nec potest
furoris tempore pronunciare. h. d. Op. de
l. cum pretor. et c. So. intellige de eo hic
qui habet dilucida interualla. et addit glo.
unum notabile verbum quod licet possit effici
iudex furiosus qui habet dilucida interualla,
tamen arbiter esse non potest. Vltra non habet tex.
quod iurisdictio acquiritur ignoranti. ibi. Neque
enim in adicienda etc. nota in l. prorator
de iurisdic. omni. iudi. dixi plene in l. absenti de dam-
nat. et in l. pe. de testa. mili. Non quod
potest delegari iudex qui est absens et ignora-
rans. Bartolus doctor..

Non quicquid. Non omne quod iu-
dex potest, necesse habet facere. h. d. de hoc
plene in l. i. C. quo et quando iudex.
Iudex. Iudex qui admittit id quod
facere debet punitur. h. d. Cy. ex ista glo. ponit
si non condempnauit victum victori in expensis
ut l. properandum. §. sin autem. hec ar. intellige
eo casu quo debuit fieri condempnacio
expensarum, quia non habebat iustam causam
litigandi, ita tamen si hec fuit petitum aperte
vt l. iiii. §. hoc autem iudicium. ff. de dampi.
infec. et ibi dixi, quando tamen in libello expresse
actoris ponatur iudex si non condempnaret
tenetur. in reo non debet peti alias non tenetur.
Secundo ponit glo. ex hoc in restitutione fruc-
tuum. ut de fruc. et li. expen. l. pe. quod
etiam intellige si fuit petitum. ut l. ediles
§. item sciendum et dixi in §. hoc autem iudicium.
Item aduerte quia tex. hic dicit dolo
malo. quibus quid si per imprudentiam, nam
leges que dicunt teneri iudicem qui per impru-
dentiam male iudicauit loquuntur de iudice fa-
ciente non admittente. Item quero
quando iudex admittit ad faciendum, qua actione
conuenietur. an teneatur illa actione infami
que est ex quasi maleficio. de qua la. ff. de l. si filius

et insti. de obli. ex malefi. in prin. et
l. ex maleficiis. §. si iudex. ff. de act.
et obli. et l. fi. de var. et extraor. cogni.
que l. omnibus videntur loqui in faciente
non in admittente, tetigi in dicta l. fi.
de var. et extraor. cogni. et l. i. C. quando
et quando iudex. Bartolus..

In omnibus. Reus tenetur
ad diem vel sub die dicte potest ca-
uere ad prestandum cautionem
h. d. Op. C. de his vel act. ven.
l. ii. So. dicit glo. ibi petebat quibus
satisdari cum fideiussoribus quod non debet
fieri. hic cauere nuda cautione. Vnum tamen
nota quod glo. intelligit istam l. in cautione
nuda. certe si hoc esset verum modici
effectus esset l. ista, quia tamen cautiones
habes postea quantum primo. Io. de tecto.
dicit quod debet intelligi de satisdatione
cum fideiussoribus ne sit vanum consilium
huius l. ita per in l. si creditores. de pri-
uilegiis credi. fiat C. pri. impe. of.
l. vniuersa. non obstat l. ii. C. de his
vel act. ven. quia hic dicit tex. ex
causa iusta et causam iustam intelligo si de-
bitor est suspectus. ut dicta l. si credito-
res, sed in dicta l. ii. non sperat illa iusta
causa in illo non cogitur. Item op. ff. de
condi. ca. da. l. dedi. in prin. So. glo.
dicit. ista l. loquitur in iudiciis bone
fidei, illa in stricti iuris, et hec ideo videtur tenere
glo. in dicta l. ii. post prin. ff. so. ma-
trimonio est quod habet locum etiam in iudiciis
stricti iuris. ut dixi in dicta l. dedi..

Si uxor. Non eget similis
constitutionem l. intellige quando matri-
monium fuit contractum et domi-
ciliis si alibi, ita videtur sentire glo. et
ita dicunt doctores..

Eum qui. Reus promisit
alicui certo loco post moram
potest ubique conueniri. h. d. dic
ut dixi de eo quod certo lo. l. i.

Non idcirco. Si iudicium contra
plures simul est ceptum, potest
respectu vnius finiri et respectu
aliorum differri. h. d. Per l. istam dico quod
quando fit inquisitio ut apponatur accusatio
contra plures reos si aliquem fuit conuictus
et aliqui sunt presentes non debet differri
sententia ferenda in contumacem propter presentes,
nec econtra tene menti..

Cum postea. quacumque parte
iudicii litigator decesserit reus iu-
dicium est nullum. h. d..

Argentarius. l. diuisas
ff. e. l. heres absens..

Absente. sententia lata.

p iudicie vnius tex. pt mandari execu-
tionem p iudicie alterius tex. h. d. de
ista materia dic pte ut. l. admo pro
m pri. §. de re iudic.

Iudex furor no tollit iuris
dictionem. sz impedit exercitium.
h. d. secundum Bart.

Obseruandum precibus
a pte vna no e dandus
iudex i exec. h. d. / dt glo.
q hoc dz intelligi qn utriqz pres
est pns. secus si illa tm que petit
z ibi suatur i curia romana.

Pars lrarum Cum siet i
maiori magistratu aduante
officio tamen no pnt. h. d.
Op. §. deinde. l. nec instantib
So. hic loqur de maioribus magistratib
op. C. ad. l. iul. repet. l. iubemus.
So. ibi loqur qn delinqnt i officio.
Item op. C. ubi sena. ul' clarissi.
l. ii. So. ibi loq de hijs qui hnt dig-
nitate sine administratione.

Venditor Cum venit ad
aliqua defendendum. no pt
allare prinilegium sui iudicis
h. d. No istud casum contrem. m. l. i.
C. ubi in rem actio / fiuit ad quamcum
que distinctum uti vendit qui de-
fendit emptore possit pete cum
copromitti ex psona sua. ex forma
statuti loquens q de mutis qsa...
copromittant. tn ipse sit qsagineus
alius qm defenditur no / de quo
no. m. l. pen. no de exibend. §. rem
in. ha. glo. hic in fi. ibi. et sic for-
te decreb' zc. que glo. innuit q
sma lata q emptore possit ma-
dari executionem in bonis vendito-
ris / qd quali intelligatur dixi i
autem qma in prouincia / tangit m. l. si
aliq... signantes §. manda.

Iudices No q si nuntius
hut i mandato citandu aliqne
z pendente citatione iudex nouat
q possit citare sine aliquo precep-
to successoris. z valet citatio qd
tene menti. Cuius iudex co-
misit nuntio q faceret executione
iudex moritur. qrna iuris dixi m
l. fundi. de acquir. pos. / dic ut
l. mane. b. de iuris. dic. om. iudi.

Si fideicommissum Heres
no cogit r'ndere n ubi e
maior ps hereditatis. h. d.
Op. ymo heres pt conueniri ubi
defunctus debuit. ut. l. heres absens
in pri. B. C. So. ibi qn conueniri ex
contractu defuncti / hic qn petitur

fideicommissum. qd a defuncto nullo modo
peti potuit / unde no insurgimus ubi de-
functus conueniri debuit. sz ubi debuit
conueniri heres / qd indubitatum e ubi e
maior ps hereditatis. ut hic. Item ubi
p testatorem e collata salua. ut hic.
m' d' rnsa. tacite uel expsse. ut. §. e. l.
sz si susceperit ff. l. ab. ij. Item ubi heres
ht domicilium. ut. §. e. l. ff. plz. domici-
lium ergo testatoris nihil non attendit
sz in contractibus secus. ut. d. l. heres abs.

Tractatum . es alienum totum
patrimonium respicit nisi sit onus alicu-
ius rei vnicum. h. d. tene menti hic tex.
facit ad hoc. l. ex fco. de ber. insti. et. l.
l. ff. si heres ad rebel. eu similibus Op.
hic loqur i patrimonio qd e rome /
sz roma e comis patria. et potest ibi co-
ueniri. hac exceptione no obstante So.
dicit glo. hic se retulit iurisconsult
ad id qd eet in aliis ciuitatibus. cetera
si roma no eet comis patria. Vel so-
dicit glo. rome conuenebatur id quia
ibi erat maior ps hereditatis seu bo-
norum no rome comis patrie. Cerit
glo. qmo si bona illius loci qmb
heret tm obligata / certe dicit glo.
q de ypotheca no e curandum. q'a spit
salui ymo remanet obligata personal
que respicit totum patrimonium.

Sed i rescriptum l. heres pt co-
neniri ubi pprium domicilium hz. h. d.

Cuicunque exceptionem iudex
qlibus terminare incipiendo solue-
uel pacisendo. vel iudicium suscipi-
h. d. Op. q lz iudiciu sit ceptum
i vno loco. no p iudicat qn possit i
alium redire. ut. l. argentarius. in fi. B. e.
So. dicit glo. ibi loqur in actione. h
m reo. unde glo. tene dum tenn expte
actoris qm expte rei ubi acceptum est
iudicium ibi fine accipe dz. ut. l. ubi ac-
ceptum. B. e. No obstat. l. argentarius.
qma ibi denegate redit ad aliud iudi-
tium p executione. no p prosecutione cause
in stantie. ut ibi iudistis / tamen ista
glo. no. Cuius / dicit hic. sz et si
i nsceperit / qnali intelligatur si susceperit iam
glo. dicit. plus q tepst / no pnto qsit
narrata litis qtesta. sz eo ipso q alias
exceptiones opponit / vi m iudice con
m. e. in monasterium. ex de re. iudi.
i c le / dixi m. l. ubi acceptum. z. l. non
iudex. B. e. et pdicta intelligas nisi
p eruem omisit ut iudistis. B. e. l.
ij. cum principium. Bart.

Sed et si susceperit. ¶ Si libertis. Si ex qualitate rei relicte vel persone eius cui relinquitur presumatur testatorem certo loco solui seu dari uoluisse, ibi heres se defendere debet. h. d. Nota tex. quod ex genere comparationis presumimus voluntatem testatoris. ¶ Sed pro huius declaratione queso quid est hoc dictum tesaurus. dicit glo. quod erant vasa quibus mensurabatur frumentum Rome tunc. Ista glo. videtur intelligere quod testator relinqueat vasa frumentaria. Illud enim quod dicitur ex genere comparationis debet intelligi. i. sua compositione rei que relinquitur ad usum hominis que non potest esse nisi Rome. Tu potes intelligere quod relinquitur frumentum ad illam mensuram. Unde tunc mensure sunt diuerse secundum diuersas regiones, videtur intelligere ut soluatur in ea regione ubi illa mensura usitatur. tunc expone. ex genere comparationis. i. ex modo quo uenditur, quia mensura est ibi non alibi. Eodem modo hic est nimia frumenti ubi est ista mensura et eodem modo in aliis ciuitatibus ubi mensure vacantur. ¶ Tercio modo potest legi, testator reliquit simpliciter aut iubet aliquid comparari vel emi, primo casu procedit quod debet peti ubi est maior pars hereditatis. Secundo casu debet peti et solui ubi est legatarius et hoc colligitur ex eo quod testator emi mandauit, quia non curet quod heres det de suo. sed uult quod comparet et hoc est quod dicit ex genere comparationis ¶ Legitur in glo. alio modo, si testator reliquit ob causam alimentorum aliquid prestandum ubi est legatarius et sic hec erit duplex causa huius. l. et quia reliquit causa alimentorum ¶ Secundo nota quod ex qualitate persone presumitur ubi debeat solui, facit ad ea que dixi vobis in l. Item si de consti. pecu. ¶ Item nota quod modicum dicitur respectu persone, ita si rex daret duo milia flor. modicum diceretur, vide glo. facit ad ea que dicta vobis in l. admonendi. ff. de iur. iur. ¶ Facit hec. l. quod si ecclesia quibus relinquitur scolari in subsidium sui studii debeat ibi solui in studio.

¶ Si ea res. Si petatur species ubi est vel petatur cautio excepto quod alibi sit maior pars hereditatis non obstat. h. d. ¶ Oppo. dicitur hic quod potest peti satisdatio. Contra quia non potest conueniri ubi non sortitur forum aliquid ex causis notatis in l. heres absens. ff. e. Sed ista est huius modi glo. et respon. Vel intellige quod hic petatur cautio pro re legata que ibi est. Unde sicut ibi potest conueniri actione in rem. ita potest peti satisdatio et sic facit ad quod aliquis est meus inimicus forensis venit in ciuitate ista, utrum possum ab eo petere cautionem ne me offendat, certe non quia adhuc hic non fecit aliquid propter quod hic posset conueniri, fallit si hic multum conuersaretur, ut. l. ij. C. ubi de cri. agi oportet. et quod ibi no.

Quo 5

Si ex tertis. Initium que pertinent ad statum seruitutis et in quibus sedere quod pertinet ad publicam utilitatem potest inter seruum et dominum consistere iudicium. h. d. Nota casus in quibus inter seruum et dominum potest esse iudicium, alios ponit glo. quia nota.

Per maiorem. ¶ Ista. l. non eget summario extra ex quo huius. l. Breuiter vobis dicendum est quod vna causa dicitur maior alia multis modis. Primo modo ratione contingentie quia vna sic alteram contingit, quod sint inuicem preiudiciales, ut quia est questio de proprietate et fructibus et tunc primariam non fit preiudicium maiori, quia in illa principali intentata venit examinandum quod dicitur in sua. ¶ Item potest hic intelligi. dum dicit maiorem causam ad se trahi, de hoc loquitur l. fi. in ff. de iudi. et l. fi. in ff. de rece. et hec est una lectio. Secundo 2
dicitur maior ratione auctoritatis, ut petitio hereditatis respectu aliarum, l. si quis libertatem ff. de peti. here. et hoc modo potest intelligi etiam hic, nam maior illa trahit ad se minorem quo ad aliquale preiudicium ut videtis. ¶ 3o 3
modo dicitur maior quia in ea uertitur magnum preiudicium, et hoc modo dicuntur omnes cause status preiudiciales ut in § preiudiciales. insti. de act. et etiam hoc modo potest intelligi hic quia pendente causa status alie non possunt agitari, ut. l. ordinata. de li. ca. quia illa maior minorem ad se trahit ad preiudicium. in l. non idcirco. ff. e. et d. l. ordinata ¶ Quarto modo potest dici ratione 4
cuiusdam preeminentie ut sunt cause criminales, quibus pendentibus debet supersederi in ciuili, ut. l. fi. de ordi. iudi. et hoc modo etiam potest intelligi hic et tunc exponemus minorem causam ad se trahi, ut super ea supersedeatur interim, non quod absolutoria lata in vna pariat exceptionem rei iudicate in alia. ¶ Bartolus de saxoferrato doctor.

Edictum. Si omnes primi non sint dati, nouus iudex dat eos perfice, nec tenetur aliquid supplere. Sed si omnes sunt dati appellatione remissa, ipse nouam dilationem

dic dz. h. d. ſic etiã ſi moritur liti
gator. dz hedi noua dari dilatio/
tene menti. glo. que dicit ſi heres
ſuccedit zc. her. l. ſine dubio ob
tinet in dilacõibz ex ptatoriis
Sz quid in dilacõibz que
dantur ad pbandũ vtr nouus
iudex nouã ẽeat dare dilacõm di
tem9 in. l. ſi. B. de fer. Glo. tñ vi
tene q ſic/ na hº qd glo. allegat.
loqmr in dilacõne data ad pbandũ
Licet Ratihicio retrotrahat
z cõfirmat iudiciũ agita
tũ p ſlm cõcurrem/ h. d..
No q ratihicio retrotrahitur/
Cz mõdũ dicto. intelligunt iſtã. l.
qñ ſnia eẽt lata q eñ qui ratum
hret ſecus ſi pco/ vt. l. ſi tutor. C.
in qm. ca. i inte. reſti. nõ e necce
vbi glo. vi dicẽ q ſic ſpale. roe
fauoris inoris tñ tex. hic gñar
loqmr. z glo. intelligit etiã in op
tinente. vt. l. hc iure ⁋. hoc iure
. J. de exec. rei iudi. Jtem glo. intel
ligit iſtã. l. qñ ille qui nõ erat p
curator. patiat tñ ee. ab ſecus
iudc eã z nõ/ facit. J. de acquir.
poſ. l. 1. ⁋. ceter/ rõ eſt i pmptu/
hic eñ negociũ peccat in aliquo
cõtro qm in cõſenſu/ ia cõſenſus ſu
piorib inl cõpatur/ et ſic ratihicio
ad hoc ſe non extendit/ facit. B. de
affi. cõtroñ. l. ab ſuare in ſi. z qd nõ
p dy. in. c. Ratihicio ee. de Re. iur.
li. vj. et p cy. in. l. ſi. C. ad macedo
Quit glo. quid ſi iudex tulit
ſniam qm nõ erat iudex. cui ſnia
ingrſſ ſi delegat9 cõprobat. glo.
vi dicẽ q nõ z bñ qd nõ in. l. in
de iure fiſ. et p ſnma. i m. pcedia
am ee. de affi. dele/ et hoc ner
qñ erat de ſuis iuriſdictõnis. ab
qm ex cõſenſu ptiu/ ſed ſi ſalm
deficiebat iuriſdco pp cõſenſum
ptiũ/ tũc ratihicio poſſz cõfirmai
qd dic nt plene nõ. C. ubi de ra.
agi dz. l. 1. p glo. tangit m. l. 1. C
qm cõpſna iuriſdic..
Tam ex contractibus
mortuo filio inſtancia
inchoata tñ eo tranſit ad
prem/ licet alioqn qualitas alter
. h. d. No de hac tiiſacõne iudicii
iudiſtab. J. ſtib. her. l. i iudicio/ dicit
plene in. l. ſi tñ hoiem. J. de ſideiuſ.
No q tiiſactõne iudicij pt qli
tas actõnis alterari/ ſimile in. l. ſi
ſeruus de ipis qm nõ in ſi. Cop.
actõ ex delicto non dat de peculio
vt. l. licet ⁋. idem ſcribit/ de peculi

Ca. intellige de peculio. l. qntũ ſſnm e
ſeu quatenus eſt in peculio/ No de
tiiſactõne que fit de pñre i dñm..
Judicium ſoluitur l. dec. l.
pomt tres caſus i qmbz iu
diciũ ſoluit excepte iudicis qz
. l. nõ. ex eo q hic dicit iudiciũ appet
q lis erat cõteſtata z ſic p9 litis cõ
teſtõm pt reuocari iuriſd. iudicis dele
gati/ lz ẽpañ reuocari non poſſz/ ita lz
glo. z aliis Nemo ad par. ptem et
queo quis e ille qui lz mauis imperiu
i ead. iuriſdictõe/ pca. ſi pomm9 epm
z eius vicariũ/ patet eñ uetitẽ epus
ne iudex delegatus ab eius vicario iudi
cet Vel pone i ptãte z eius aſſeſſoribz
qui aſſeſſores hnt iuriſdictõm ex forma
ſtatutor. lic. ptãs i ead. iuriſdictõne
heat mauis imperiu Sz quid dicis
de iudice delegato a ptãte aſſeſſori poſſit
ſicem cõpelle. dubito. na hz. l. loqmr
in ead. iuriſdictõne. Sz ea iuriſdictõ e
ſeparata lic vn9 ſub ſit alti Nemo
ad vltimũ z in ſinm/ z queo ex. pca. pre
in dnobz qm pſnnt ead tmali. vt
. l. 1. B. de affi. cõſil/ tũc eñ ſi vn9 cõ
ſil delegauit z iudex delegat9 poſtea
ſit effect9 ſocius eius. iudiciũ ſoluit
vt hic/ qma i ead. iuriſdictõe e effus
ſocius/ ſecus forte ſi efficietur equal
iuriſdictõnis. nõ tñ eet ead/ Ex9 ſi
iudex delegatus ab epõ. eet effectus
epus alteri9 ciuitat/ Vel pone i ciuita
te iſta ptas z capitaneo9 hnt iuriſdic
tiones diuiſas tñ ſunt pares/ q a quilz
tantũ pt/ vñ ſi cõtingeret q iudex de
legatus a ptãte efficietur capitaneus/ nõ
cõptea ſoluetur iudiciu. qma nõ eſt
eiuſdem iuriſdictõnis. ſz alterius paris
ar. B. de affi. eius cui ma. e iuriſdic.
. l. et ſi ptor/ tex. eñ hic requirit q ſit
eiuſdem imperij Bartolus..
Si locus Jlle qui delegat
iudicẽ. intelligit in loco ſoluto
delegãe. h. d.
Mortuo/ mortuo delegato
in inſtancia redit ad delegante
qui pt illũ ſbrogãe. h. d.
Soluitur. Jn iudicio ueniut
oĩa ia qd ſub petitõe cõpo
ſita pt cõprehendi. n cõtinu
actu ſit. h. d. Op. vino nõ ueniut
n qd e actu. vt. l. ſi cũ dies ⁋. plenũ
. B. de arbi. So. ut in glo. q aliud in
arbitro. Tu dic uer eſt i cõpromiſſo
qd dicit glo. ſz i libello dato coram
arbit. e idẽ q in libello dato corã iudi
ce. niſi forma cõpromiſſi repugnet
vñ ſi cõpromiſſũ eet de hereditate et libellus

cardinalis eet datus coram arbitro. idem esset si coram iudice/ facit .ff. de arbi. l. de rebus ¶ Op. de uno dabitur libellus. de alio iudex potest iudicare quia uenit etiam illud de quo non est actum. ut ueniat. q. l. ut fundus. com. diui. et C. de fideicomissis. l. l. petit. Glo. intelligit hic de his que sub petitione comprehensa non possunt comprehendi Et ex hoc no. quod procedit talis libellus/ peto eum talem hereditate salua quod mihi iudicio non ueniat talis domus. casus est hic. Bartolus.

¶ Latrunculator. Iudex maleficiorum non potest cognoscere de causis pecuniariis. h. d. ¶ Bartolus doctor

Inter litigantes In iudicio oportet quod sit actor et reus. h. d. qua. l. no. et tene menti.

Recte defendi dicitur quis per se ipsum uel per alium cum satisdatione iudicatum solui. h. d.

Non a iudice Interesse contradictorum estimatur secundum iuramentum in litem. h. d.

¶ Si quis alio Cautio iudicatum solui non committitur in una instantia interposita si ex alia instantia iudicetur.

Exigere In contractu dotis hoc est speciale quod non inspicitur locum contractus. sed locum ubi uir habet domicilium. h. d. ¶ Op. quod debeamus inspicere locum contractus. ut. l. testes absentes. ff. j. et l. omnem obligationem Glo. dicit quidam quod hic non dicatur de loco contractus. sed de loco consepti instrumenti. et sic ponunt secundum eos tria loca. scilicet locum domicilii uiri. locum contractus. et locum scripti instrumenti. Et isto casu no. quod locus scripti instrumenti non inspicietur si alibi celebratus est contractus. Glo. licet hoc sit uerum in se. non tamen congruit huic. l. quia non ponerent aliquid speciale in dote. quod hec. l. expresse uult facere. unde alii dicunt quod locus tamen scripti instrumenti et locus contractus erat unus et idem. Ad quem contradictio. quod speciale est in contractu dotis. quia ibi uidetur contraxisse ut per conditionem uiri debebat consequi domicilium et ista est uera et sic hoc est hic casus.

¶ No. quod si in ciuitate ista unde uir habet domicilium et origine est consuetudo quod uxore mortua sine liberis. uir lucretur tertiam/ in loco unde fuit accepta uxor et celebratus est contractus est alia consuetudo. certe seruabitur consuetudo terre ubi uir habet domicilium ut hic. licet in aliis contractibus secus sit/ ut. l. si fundus. j. de euict. et hoc dixi in repetitione legis cunctos populos ¶ Ultimo no. quod uxor sequitur domicilium uiri/ an autem sequatur quod dicitur ciuis/ et an perdat domicilium suum ratione originis/ dixi in. l. fi. ff. l. j. ad municip. Bart.

Si quis intentione ambigua petat siue exceptione. interpretatur secundum intentionem proferentis. h. d. ¶ Contrario ex. in. l. min. glo. ponit ex. in libro primo et tene ¶ Queritur que est differentia inter intentionem et actionem. Glo. dicit quod intentio refertur ad actorem. ora. refertur ad reum/ et hoc multum placet. quasi dicat. sicut a parte actoris interpretatur intentio ita pro reo interpretatur oratio. Vel intentio ambigua dicitur que in una dictione est ambiguitatis/ oratio que in oratione ¶ Op. de. l. ueteribus. Glo. aliud in contractibus aliud in iudiciis/ ratione potest dici. m. l. inter stipulantem. ff. j. de v. ob. ¶ Op. quod immo interpretatio in dubio fiat contra actorem quia nisi probatio plene concludat. non procedit. ut C. de probat. l. neque naturales. et unde cognita. l. non hoc/ et est de probat. C. in presentia. et inde contra quandam no. de hoc Glo. dicit quidam. si ipse fit interpretatio a parte in fine processus ista est quedam trufa. Tu dicas quod in dubio unde aliquando quod probatum in iudicio intelligitur secundum interpretationem ipsius proferentis ut hic. Tamen est aduertendum. quod si intentio actoris uel rei est ambigua. et testes examinati super illa probat illam ita ambigue sicut est sententia talis probatio non releuat. ut in. l. generis. licet enim possit probans dicere se sic intellexisse tamen opposuit suam intentionem. tamen non sequitur ergo sic intellexit testis/ unde intentio ambigua contestatus uenit probanda debet probari explicite et limitate/ et in hoc prodest petitionis remedium hum. 9. l. quod dicit potuit illud quod explicite probatum est et comprehendi sub petitione sua et uenire sub hoc iudicio/ et sic probationes ualent. et potest super hac ferri sententia quod aliter non posset. ut. l. non potest. et. l. solemus. ff. e.

¶ Queritur glo. an cogatur probans declarare intentionem suam. Glo. dicit quod sic. arg. l. 1. ff. quod cuique. j. quorum le. Ego dico si quidem queritur de elatione et declaratione fienda ante litem contestatam/ tunc dico quod si propter illam ambiguitatem impeditur deliberatio rei an uelit cedere uel contendere. cogitur actor declarare/ et eadem ratione reus suam exceptionem/ alias secus. ut. l. 1. in prin. ff. de eden. et de in lib. act. l. si defen

sor.

ff. illud. Similo quis de declaratione fa
cienda. quo ad apposita. tunc illa de
de iure fieri. ut. ff. dixi. et ita de
intelligi hec glo. Quid utrum
intentionem ambiguam possit declarare
heres eius. Dic ut C. in l. pampo-
sitiue. ff. frumenti. de rei ven. et
l. ult. supplantes. ff. fructus. s. de
v. ob. et ibi dixi. Quid si dantis
testis est ambiguum. Dic. potest iudex
si sibi videbitur facere quod testis ipse de-
claret. ut in auth. de testi. ff. quia
ad. et de testi. c. clamor. et ibi
no. Quid si circa eandem intentionem
actoris est ambigua et responsio rei a
bigua. Exemplum actor dicat rem ad se
pertinere. reus dicit quod credit non eum
pertinere. intelligitur ne secundum intentionem actoris
an secundum intentionem rei. Dic. quod intentio
rei actoris est circa alternativa responsio
rei ambigua. intelligitur secundum intentionem
actoris. ut videatur negative interrogatus
respondisse. ut l. si defensor. ff. 1. s.
de inter. act. Sed quod intentio actoris
est ambigua. ipse potest eam interpretari
ut vult. et reus suam responsionem ut
vult. ut hic. non obstat ut confessum interlocutoria
actoris secundum interpretationem eius
iste est casus hic. et sic intellige glo.

Qui se liberandum. Qui dicit
se liberandum et liberum a die
sententie. vel a die interpositi
sedis decreti contumace. h. a.
No. ar. quod in causis in quibus promis-
sione in possessione et post decretum
non potest esse actor consitutus iudex in
ponit decretum quasi diffinitive
sententie. dixi plene in l. si finita. ff. 1.
s. de damp. infect. facit. C. si ut se
absti. absti. aut. si de eo in eadem
ratione si aliquis petit se liberari ab
aliquo debito. vel instrumentum cassari
cassari. facit mo. aut. si omnes.

Ad peremptorium. Ad
sententiam pervenit post tertiam
peremptoriam impetratam
legitimo ordine hic expresso. h. a.
No. quicunque procedit contra absentem
iudex non debet procedere nisi ad petitionem
partis. ut hic. ibi. quibus primo petit
et C. de iudic. l. apellandi. ff. 1. et
C. quo quando iudex. aut qui semel.
Sed no. quod in citatione debet poni peremp-
toria. ut hic. in l. et tertiam
quod intellige quando citatio fit per edictum
vel per nuntium. sed quando fit per iudicem.
qui monens partem quod illi die com
pareat non est necesse quod dicatur
peremptorie quia vim peremp-
torie habet. quod no. ut l. ij. C. quo

quando iudex. et ibi per glo. Item hoc est
verum nisi precedant tres citationes.
quia tunc non est necesse quod dicatur peremptorie
quia sic intelliguntur tacite et tria. ut l.
tres denunciationes. C. quo quando iudex.
Credo tamen quod si in citatione exprimetur
quod ipso non veniente procedetur ad sententiam
quod illud dicere habet vim peremptorie ut
hic in l. in peremptorio. Ultimo non ex
hac l. non inquam nisi quod tamen contra
dilationem extra potest minui. Unde arbitror
quod si iudex examinavit negotium et
allegationes audivit partibus presentibus
quod tunc sufficiat una citatio peremptoria
et brevis ad audiendam sententiam.
Sed si allegationes non audivisset vel aliquid
de cognitione restaret. tunc deberent dari
dilationes longe. Ita intelligitur hec l. ad
peremptorium cum sequentibus. hoc patet in l. in
peremptorio ubi dicit cognitionem se et
examinatur. et sic apparet quod restabat
aliquid cognitionis. et probatur in auth. ut
hiem. C. e. Ultimo quales iste dila
tiones possint abbreviari dixi in l. ij.
ff. de re iudic. Bartolus.

Et post. Reo absente in termino
peremptorio. iterum ex beneficio ci
tatur. et sententia secundum instantiam
presentem. et actore vero absente in termino
peremptorio. cassatur prima citatio. et illius
edicti instantia perimitur. non autem dif
finitiva pronunciabitur. h. d. Opp. quod
post peremptorium edictum non sit iteranda
alia citatio. ut in precedentibus. l. Glo. fa
tetur et dicit dic ut l. potest. et istud aliter fiat
consuetudo quod post peremptorium si placet
iudici ex beneficio expectat partem
per aliquot dies. Sed opp. et videtur quod absens
contumax non possit citari. ut s. de re
iudi. l. contumacia. So. ibi damnatur litis
opp. de l. tertium. ff. pe. ff. de gesse. So.
illa intelligitur secundum istam. Quid quod appo
nuntur ista edicta. dicit glo. olim appo
nebantur in albo. hodie fit per nuntium.
Sed queso an sit necesse quod ista citatio
pervenerat in notitiam citati. glo. dicit
quod non. ut l. ab eo. C. quo quando iudex.
Venio ad. quod dicitur. Opp. et videtur
quod absente actore possit perveniri ad
diffinitivam sententiam. ut C. de iudic. l.
apellandi. ff. 1. et in auth. qui semel
C. quo quando iudex. So. fateor quod in
hac ista l. est hodie mutata. nam
olim regulariter actore absente non
contrahebatur permodicam. nec poterat
negotium liquidari. neque ad diffinitivam
sententiam perveniri. ut hic dicit. neque

de ea cognosceret. neque secundum presentem pro-
nunciabitur per l. appellandi. sicut in dubium
quod absente actore pronunciari patitur si
ex presente sicut negocium liquidatum, non
tamen patitur liquidari eo absente ut
ibi patet. Sed per aut qui semel est in-
dictum quod absente actore patitur ne-
gotium liquidari et pronunciari. ¶ Op.
et vi. quod non solum circumducatur edictum
ymo absoluatur a tota instancia. ut
C. e. l. appellandi. §. i. So. dicunt quod iu-
dex potest utrumque facere, tamen in hoc est
differentia quod circumducit edictum tantum non est
necessaria noua citatio, sed hic potest facere eo
ipso quod de actoris contumacia constat ut hic.
Sed quando vellet absoluere ab instancia
tota tunc est necessaria noua citatio ut dicta
l. appellandi. §. i. et ita intelligitur ymmo
in c. consuluit extra de offi. dele.

¶ Sciendum. Verius contumax
non appellat. h. d. loquitur glossa hic de
vera contumacia, secus de ficta. ut l.
de eo. C. quo. et quando iudex. Et quis sit
fictus et quis verus contumax vide
in l. ff. b. de inte. resti. et C. e. l. appellandi.
§. sin autem reus, et per Jo. an. extra de
dolo et contu. c. i. in de. ¶ Nisi vero
contumacia precesserit dum pendet ter-
minum appellandi, sententia tangit ex-
ut lite non contes. c. i. dicta in l. i. si eis
inser. non abtemp.

De qua re. Nisi per que co-
gitetur. Vel per superiorem vel
per eptm. ut in aut. ut diffe.
iudi. in prin. et §. i. ¶ Glo. tractat
hic quomodo vero super madenti sit pro-
nunciandum. Breviter autem est exceptio
que opponitur ad precessionem et ista diatur
exigens et de ea est pronunciandum, aliter
opponitur admixta et ista dicitur madens.
et de ea non pronunciatur de necessitate, quod dic
patet in l. i. C. de ordi. iudic., quod dico
non pronunciandum de necessitate, si tamen pronunc-
tiabitur non retractetur. ut l. in. utile
§. de minor. Waert.

¶ Iudex. Iurisdictio iudicis potest ap-
prehendi de gnitate ad quantitatem. h. d.

¶ Cum absentem iudicium agi-
tatum nomine martini qui vivere putaba-
batur quod ad eum est nullum. Sed nomine
eius solutum potest ab herede qui expi-
tat repeti. h. d. ¶ Op. dicitur hic quod
iudicium sicut nullum, quod l. simil. s. re.
l. cum pronuntiatur. So. dicunt quidam quod
est nullum quo ad actorem, tamen ista instan-
tia et sententia tenent. Alij dicunt quod ni-
chil tenet, et hoc videtur verius.

ut l. que sen. sine app. re. l. i. et si.
¶ Sed tunc op. si non tenet quare
iste qui soluit non potest repetere. tamen
vi. quod sententia nulla repetitionem non
impediat. So. dico quod id non repe-
titur quia debitum sicut solutum. et
id ab herede petitur quia hec soluta
liberauit eum. lieet glo. alr. dicunt.

Si pretor. Iudex exequens
sententiam non debet de iniquitate
sine cognoscere. sed sufficiat
pronunciatum de. h. d. ¶ Nota quod licet
iudex non possit cognoscere de ini-
quitate sententie. debet tamen videre utrum lata
est sententia parte presente vel contumaciter
absente, hoc est quando debet liquide iudicia
exequi. ¶ Item non in personali
actione sufficit quod iudex declaret quod
debet. licet non condempnet. Simile
§. de arbi. l. quid tamen. §. i. et
l. cum apud. iudi. solu. ¶ Item
nota quod iudex exequens non debet cog-
noscere de iniquitate sententie, quod dic ple-
nius ut l. adversus pro. §. i. s. de re.
iudi. ¶ Sed an possit cognoscere de
nullitate sententie. vi. quod sic. ut l. iiij.
§. condempnatum. s. de re. iudi. et ibi
dixi, et C. si ex fal. instru. et l.
fi. et ibi dixi, fiat C. de ordi. cog.
l. fi. et s. proxima. §.

¶ Marcellus. Sententia ex falsis
allegationibus contra absentem lata
est ipso iure nulla. Item sententia lata
contra eum qui venire non debebat. Vel est
nulla vel anullanda. h. d. ¶ Di-
uide in partes duas. Primo ab eo quod
dicebat iudicem exequentem non cog-
noscere de iniquitate sententie excipit
quando est lata contra absentem ex falsis
allegationibus. secunda quando est lata contra ab-
sentem qui venire non debebat. secunda
ibi paulus not. ¶ Op. quod sententia
est lata per falsas allegationes non est
ipso iure nulla. sed petitur in integrum
restitutione. ut l. diuus. s. de re. iudi.
et C. si ex fal. instru. pro. So.
quidam sentiunt contrarium et dicunt quod ad-
mittitur hic querela per modum restitutionis
in integrum. Glo. dicit aliter et melius
quia sententia lata ex falsis allegationibus
dolose factis contra absentem est ipso iure
nulla ut hic, ut si esset lata contra
minorem. ut l. i. C. si ex fal. alle-
ga. fi. contra. Sed sententia lata ex falsis
instrumentis contra presentem non est nulla
sed venit anullanda per restitutionem in
integrum ut in contrariis, et hoc tenet
hic glo. super verbo sciens. et vide licet
alibi videatur innuere glo. super verbo

admitte, et sic habes distinguere
aut data contra presentem aut contra ab-
sente, et aut fuit allata falsum
sciente aut ignorante. Vemo.
ad iii Paulus queso quid velit
dicere tex. actionem denegandam, vel
procedem exequi non debere. Et inda
dicat quod in primo modo denegat ipso
iure, in secundo petita restitucione, quod glo.
reprobat. et exponit aliter ut in
ca. habes, que expositiones litere non
congruunt, dicitis igitur sic. et iste
fuit intellectus domini iurisconsulti
Pauli quod actio iudicati in eum non
denegatur. si ex sententia actore iu-
dicati soluatur. agitur. vel exequi
procedere non debere quando officio iudicis
executio postulauit, et doctores
multum applaudent litere, Vel aliter
quod dicit actionem denegandam. intel
ligatis ipso iure quod dicit exequi
procedere non debere intelligere petita
restitucione ut in prima expositione quam
glo. reprobat, sed via est insecure
intelligendo. Nam siquidem comparere
non debuit ex causis hic positis et
iudici hoc liquebat. sententia est ipso iu-
re nulla. Sed si iudex ignorabat
tunc valet sententia sed irritatur prestita
cautione. ita no. in l. quesitum. ff. de
re iudi. quod tene menti. Quid
qualiter probabit quis iudicem iudicasse
se ex falsis allationibus, dic ut in
glo. Ultimo non ex hoc ff. re-
rendo dicta ad principium huius l. ut
glo. facit, primo quod exceptio nulli-
tatis impedit executionem, remissi-
ones dedi in presenti ff. Secundo no.
quod petitio restitucionis in integrum
contra sententiam differt executionem quod
intelligere ubi habet colorem indagi
ne. vel fiet cautio differendi. ut C. de
fals. l. ii. dixi in l. si C. si ex fal-
sis instru. et C. de in inte. resti. C. audi-
tis, facit C. pri. impe. off. aut quando
supplicacio. Bartolus

Proponebatur, Mu-
tatione iudicis non mu-
tatur iudicium. h. d. Nota
istam ex[a] quam ponit in hac l. ...

Eum que temere, te-
merarius actor dampna ex-
pensarum afficiatur. h. d. No.
ergo quod propter temeritate sit condempnandus
expensarum, contra primo ratione victorie
quia victus victori etc. ut C. e. l. pro-
ignandi. ff. Sed quid. Quid. quidam dicunt
ratione victorie fit condempnatio in ex

pensis litis tantum. ut ibi, ratione temeritatis
fit condempnatio etiam in aliis expensis
ut in viaticis et similibus. ita loquitur hic.
et per hanc innuit quod victus victori condempnetur
in expensis. sive habuit iustam causam liti
gandi sive non, quod an verum sit statim
dicam. Alii dicunt quod l. appellandi loquitur
quando sequitur diffinitiua sententia, hic quando
nulla sequitur, ut quando petit actor a
tari vicium tu infra tria, deinde apparuit
ipsius, dicat actor tu non es ille, certe propter
temeritatem quia ita confuse fecit libellum
condempnatur in expensis. ut hic. unde non
fuit lata aliqua diffinitiua, et sic red
dit in ea casu presenti quod indistincte victus
victori condempnetur in expensis. Alii dicunt
et ista communis quod illa l. distinguit per
istam et per alias quod victus victori condemp-
netur in expensis si habuit iustam causam
litigandi, ut insti. de penis teme. liti.
et in auth. de iudi. §. oportet, et l. qui
solidum. ff. eadem. §. de le. ii. et ista est vera
Adverto tamen nisi ante quod in actore requiritur
iustior causa litigandi quam in reo ut excusetur
ab expensis, ratio, quia cuiquam litigare debet
deliberare subtilius. Consulo ponit in l. qui in al
terius. §. de re iu. Quid que expen
se veniunt restituende, tex. hic dicit sumptus
litis et viaticum. ut l. non ignoret. C. de
fruc. et li. expen. et C. de iudi. l. sancimus
addit et ceteri dampna. Cibaria aut an ve
tex. l. sed si. Ita dicitur §. i. §. ad exhib.
quia eatenus veniunt quatenus expen
dit ultra quam domi expendidisset.
Quid. utrum iuramentum calumpnie
excusat aut prestitum calumpnia. ut l.
in §. i. §. de iur. iur. et l. i. §. si mili. ven
non impos. in. sed expense veniunt non
solum propter calumpniam sed propter temeritate
ut hic, igitur non excusat ab expensis
probatur in l. i. §. i. ad turpit. et ibi dixi.
Dubitatur. intellige. l. ista. quando an est con
dempnandus in expensis contra teme con
tinuacionibus vel quia vocauit in iudicium
eum quem vocare non debuit, quibus casibus
sola temeritate vocatur etiam quando sententiam
teme vocans in expensis condempnatur,
et l. appellandum. ff. sed aut. loquitur
quando per sententiam quis est victus, et sic no
tatis facit se coram iudice incompe
tenti vocatum. hic enim tamen veniendo esse
incauta non dicitur hic de sua expensarum
Sed quid talis iudex incompetens
de expensis condempnabit, Responsio nec cause
continencia dividatur, ut C. e. l. nulli.
et B. siquis in tua. ut no. ie. l. ii. ...
Iudicibus, Maior iudex maioribus

No. hic bene quod aliquis sit condempnatio
expensarum. contra, et est quod victus
victori condempnetur in expensis

consulentibus demum videtur non defecto
.h.d. De hac materia qualiter ad superiores
referatur. dic ut doc. plene dixit. C.
de relat. l. i. Bartolus .. le .. doc ..

Si iudicatis falsa demon
stratio non viciat iudicium. h. d.
de hoc dixi plene in l. de
monstratio. ff. de condi. et demons.

Quinque compromissarii consensus
non faciat iudicem eum qui nulli
prest iurisdictionem. h. d.

Nonnumquam aliquem ex ne
cessitate iudex committit
nuncius ut tamen dixi nunc. h. d.

Bartolus .. legum .. doctor ..

De inofficioso testamento. Rubrica.

Continua ut in glo. Bartol.

Sciendum inter
ascendentes et descen
dentes et inter fratres
locus est querela. non
inter alios. h. d.
Op. et vi. quod penitus
non competit querela
quia filii non possunt facere testamentum. ut. ff.
de testa. l. filius qui in potestate. Sed intel
lige hic de testamento facto a filio eman
cipato vel a filio descendente per lineam
materiam ita quod non sit in potestate. nam si
esset in potestate testamentum non valet. ut in
gratia. Op. quod non habeat locum querela
primo constitutum. ut. l. i. in prin. ff. si a pa.
siquis fu. ma. So. quandoque parentes ex
heredantur et tunc licet locum querela indis
tincte ut hic. quandoque preteremuntur et tunc
siquidem sunt ascendentes per lineam mascu
linam habet locum querela quia talibus pretitio
habetur pro exheredatione ut insti. de exhere
li. in fi. et C. e. l. siquis filium. ubi tamen
filium. Si vero preteat ascendens per lineam
maternam habet locum constitutum ut dicta l. i. ff. si
a pa. quis fu. ma. et l. pe. filium. ff. e.
Istud quod hic dicitur de fratre qualiter debeat
intelligi dic plene ut C. e. l. fratres ..

Hoc colore querela proponitur
captato colore dementie et qua
proponens debet probare se indig
ne ab hereditate submotum. h. d. usque ad
l. postumus. Nota hic quod dicto quasi
non integratatis licet quis aliter as
firmat. Sed non quod ex tex. et glo.
dicam inter iure et rite. nam iure significat
iustitia rei in se seu rectitudinem de
rite significat iustitia seu solempnitate
in ordine. sic. l. i. sz et si. l. ff. de sole.
ff. de peti. he. et tetigi in l. lau. ff.
si cer. pe. quod non in formatione
pretor qui mittitur ad sapientes
aliter enim debet consuli quod esset in pretura
recte. aliter quod esset rite. Tertio
non medium per quod concludit in quela
inofficiosi. quia sane mentis non fuit
quia non ex officio pietatis testatus
est ut hic et l. nam et hiis. ff. e. ff. e. et
l. tua. sed hodie color iste seu me
ns non proponitur ut dicam in l. nam
et his in fine .. Bart ..

Inofficiosum l. dans l.
et duas sequentes summavi cum
l. precedenti ..

Nam et his hic etiam
inhoc ff. in prin. ponitur
forma libelli in quela
inofficiosi. Nam primo dicit quod debet
narrare. secundo ponit medium per quod
concludit. concludit vero admittit conclu
ditur. quia peto pronunciari testamentum
inofficiosum. ut l. qui repudiantes
ff. si. ff. e. Vel melius petit testamentum
rescindi. ut l. mr. ff. e. ibi sed quod et
non. ff. e. l. qui de inofficiosa. in fine
glo. magne. Nota quod dicit dicere
se et sic ille qui agit querela debet se
dicere mentem. Cont. C. de inoffi.
testa. l. cum. Hinc timore debes scire
quod multa sunt immutata plura nova
tria plura C. et tamen plura autenti
que dic ut in glo. que ordinate
hec ponit. Addit glo. contra sed quod
hodie rupto testamento per querela debent
legata prestari extra. Idem non. per l.
pap. ff. si ex ca. ff. e. Cont. hic vi
tex. ff. e. l. tua. Si enim testamentum irritum
quesito colore dementie ergo nec
legata valent tamquam a demente
relicta quod quidam tenent sed verius
est quod hic dicitur ut apparet in corpore
unde fuit autem extra. ibi. ex filiis alle
gationibus etc. Rem. hodie ille color
non ponitur. nam ut sit locus querela est
necesse tamen preteritionis vel exheredationis
insertam iustam causam. unde non potest dici
quod fecit testamentum quasi demens. primo
tamquam sapiens. quia quilibet sapi
ens hoc fecisset si tam esset vera. Sed
agitur hodie querela quia tamen iusta
vera non sit. sed in Ja. de are. quod plene

dixi uobis in auten ex ca ¶ Queritur hodie sit locus querela inofficiosi testi, de hac fuint opi. inter nostros glosatores, Jo. dicebat quod non, alii dicunt quod locus est querele, et hec uia que est facta preteritio vel exheredacio inserta est iustitia, et hec tenet glo. ubique, reclamabimus pro ea opi. in l. i. s. de testa. et in aut. ex causa ..

Postumus. postumus preteritus vel exheredatus potest agere querela eo insu quo possunt iam natus. h. d. Ex glo. i. hic ponitur talis casus postea. primo ponit dicitur, secundo format unam obiectionem, tercio illi respondet, quarto ibi quo ergo contra ibi sed hoc. ¶ Et illo de quo legittimo et cognato loquatur hic dic ut in glo. et dixi uobis parum de casu. ¶ Et illud quid uult dicere d. quid ergo. Respondeo ibi forte una oppositionem de predictis. qui dicit si predicta sunt uera sequitur quod imputet defuncto quare testum fecit. et sic intendit ei testi factum. Et hec consequentia sic probatur, si testam fecit et tamen postumum non b[ene] instituit, testum est nullum, quia non potest adiri hereditas quare tamen non est cognitum. ¶ Iste quia postumus alienus non potest institui, sed si fecit testamentum quia instituit aliud, irritatur per querelam, ergo non debuit facere, ita sonat glo. ma. Certe in eo quod dicit quod postumus alienus institutus non possit adire hereditate si non esset agnatus non dicat uerum quia differentia agnatorum et cognatorum est solum in eorum successione ab intestato, ex testo autem quilibet potest adire. etiam extraneus nedum cognatus, unde illa remanet ratio dubitandi. quia postumus alienus non potest institui ¶ Expone quod postumus alienus possit institui ut l. gallus. §. ille casus. s. de li. et pos. Solutio quia illam regulam que erat quod postumus alienus non potest institui fuit facta per l. gallus. ita gallus permisit institui posse postumum alienum. hoc est eum qui non erat suus si natus esset tempore testamenti si tamen nasceretur infra. x. menses proximos morti testatoris, et de eo qui efficitur suus post mortem loquitur. antiquis supplementes scauole fecit ad consilium galli, lex uero uelleya concedit quod possent etiam institui postumi qui non erant sui tempore testamenti sed efficiuntur sui etiam in uita testatoris. Juliani etiam concedit in casu difficili ut dicit l. gallus. §. ille casus, hodie uero indistincte postumus alienus potest institui. ut insti. de bo. pos. §. postumus. et non modicum §. ille casus ..

¶ Siquis ex his. Restitutio fit prudicio ad petitionem unius. etiam si eius non interersit, prodest omnibus. h. d. ¶ Exponitur. res inter alios acta etc. ut C. res inter alios acta. Solutio dicit glo. uerum est quod non prodest principaliter sed per quandam consequentiam, ita dicit glo, alibi uero dicit quod speciale est in querela. quia sententia lata contra unum facit ius quo ad omnes ut s. de l. pass. §. si ex ca. Breuiter primo uero dicit quod ubicumque aliquis agit nec petit b[ene] aliquid sed petit audiri re[i] ut rescindi testum ut hic, uel rescindi sententiam uel contractum et similia, tunc sententia lata pro uno prodest omnibus ita loquitur hic. et non per primo. ex de exceptionibus. c. in nostra. dicitur si, et de iuram. calumpnie super hiis i. l. glo. ¶ Et illud usque ad quod tempus admittatur ista exceptio non patet aperte quia tamen non interest, dicit primo sicut dicitur c. super hiis quod usque ad litem contestatam, et allegat hinc. §. ¶ Queritur utrum querela inofficiosi testi sit actio uel accusatio, glo. dicit quod non sit actio nec accusatio sed quidam medium. et ideo Jo. non posuit specialem cel lulam de querela inofficiosi testi in arbore actionum. Breuiter credit tamen quod sit officium iudicis quod apparet. quia solum petitur quod audire fiat. sed quod respondeat quesito illo colore de quo habetur s. c. l. iii. et s. l. xx, et sic tamen uerba dirigantur ad iudicem est iudicis officium ut dixi in l. i. de condi. ex. l. Bart ..

¶ Siquis instituta. Querela non transmittitur nisi fuit preparata. quod preparacio intelligitur multis modis. ut sequitur. l. ex facilibus. h. d. cum l. se. ¶ Supple. l. que ad modum non intelligitur in l. qualiter querela dicitur preparata predominacionem. denunciacionem uel libelli dacionem Et sic fuit quod ex ea quod filia femina innata fuit fratres suis de petenda portione hereditatis, ex hac denunciacione inducatur actio ut sic transeat ad heredes petitio et argumentum dicto non de termino. ¶ Et illud an ille qui agit querela eo ipso quod obtinuit uideatur de heres Glo. hic distinguit quo animo interposuit querelam, ut si animo adeundi sit heres alias non. Indubio dicit quod in l. antistius. s. de acqui. her. quod non uideatur uelle adire, quod puto uerum in querela secus in ea qui dicit testum

q°

Bu^a

q°

q°

no ... ppt^a quaz fuit [illegible]
tota lex gall^s. §. de li. z p^s.

Bu^a

q° §

q°

q° §

Bu^a e l. se

3 b3 mo. q. d. z
q[illegible] p[illegible]
zq^t fut ad q.

q°

falsum vel nullum. ut l. cum quidam. ff. de
bo. pos. et C. de except. l. fi. l. si eius filius

Papinianus. Per nomine
filii eo iniuste querelam insti
tuere non potest. h. d. Nota
quod querelam filius non acquirit patri ipso
iure sicut ista tempora sicut nec heredi
tatem. nisi velit adire. ut l. cum oppo
nas. C. de heredi. insti. ratio quia pater
ter non videtur bona quia ipsius iniu
ria etc. quia eadem iniuria patet pre
cedere. ut l. sed si unius. ff. filius. de
iniur. Bald. tamen ut quod sicut hereditas non
quiritur patri nisi filius adeat. ut l. cum
oppo nas. de hered. insti. ita nec querela
que est petitoria. Bart.

Sequitur querela etiam preparatoria
non transit ad patrem qui bona aucupat
iure peculii non iure hereditario. h. d.
Ante omnia queritur quid vult dicere
bonorum possessio cum ordinarie litis, et
glo. quod ista est quedam bonorum possessio
que non habuit ius sicut nec curbo
mana et venitis nate, et dabatur ista
bonorum possessio filio emancipato
in signum, tamen enim non cognascebatur
a iure civili. ita ista bonorum possessio
cognoscatur. sicut cum aliquis dat signum
nuntius ut cognoscatur abeo cui mit
titur. Hoc. ultimo. m. l. ii. C. c. dicit
quod hec est quedam divinatio, sed hoc vult
dicere bonorum possessio cum litis cognoscen
de quia filius suus alium non habebat
nate petere istam bonorum possessionem
contra tabulas. adhuc ut testato postea rupto
non possit dicere ego volo istam heredi
tatem, recte istud est magis divinare
et vide contra casum. ff. c. l. ff. si ex cum. ubi
ille qui obtinuit in querela potest re
nuntiare hereditati, et l. antistius. ff.
de acquir. hered. tene ergo glo. Cuius
contra cuius testamentum iste filius valebat agere
querela, glo. i. dicit contra testamentum avi ma
terni, glo. ultima dicit contra testamentum matris
unde etiam prima est verior quam ultima
na filius succedit matri presentatis con
sultum tertull. de iure civili, et ideo non
habet nate petere bonorum possessionem cum
litis agnoscende. Bartolus.

Siquis. desistens semel in
accusatione. postea non auditur. h. d.
Cur dicatur quali hic dicatur destitisse Pa.
dinolus modis dicit glo. vel quia desti
tit eo vel incipiendo litem secundum formam. l.
destitisse. ff. ti. i. vel quia in termino ipse
actor non comparuit, sicut dicimus in
accusationibus criminalibus. ut l. si cum. C.
qui accu. non pos. licet secus sit in

actionibus civilibus. quia actore non
comparente triduum edictum et prima
instantia remanet. ut l. et post
edictum. ff. ti. i. innuit ergo glo. quod eo
ipso quod actor est contumax in accusationibus
criminalibus videatur destitisse item in
nuit quod l. si cum. C. qui accu. non pos.
non habet locum in civilibus quod non est istud
non est verum. quia in criminalibus con
tumacia procedit modo peratorum
iudiciorum seu civilium accusatorum. ut l.
absentem. ff. de penis, de accu. l. in
accusatorem. Et ex hoc sequitur quod accu
satore non comparente in termino dato
ad procedendum punitur idem quod dicitur
in l. et post hoc edictum, pro hoc. ff. de accu.
l. libellorum inscri. sed si terminus esset
datus ad accusandum et quis non
accusat. postea non auditur. ut
dicta l. si cum. C. qui accu. non pos.
et ff. de accu. l. tertia, et eodem modo
in civilibus si daretur terminus ad a
gendum postea quis non audietur.
ut l. si eo tempore. C. de remis. pig.
et de inge. ma. l. diffamari, et non.
C. ut nemo invitus. l. i. et per dy. in
c. in dubiis. ex. de re iud. li. vi.
tene menti hanc glo.

Si imperator dignitas in
stituti hanc querelam non impedit.
h. d. Quid si aliquis faciat
heredem deum hoc est pauperes Christi, dicit
glo. quod idem, et allegat dictum beati
Augustinum. qui dicit, quod pauperes
vole instituere etc. Idem non. in. l.
siquis ad declarandam. C. de epis. et
cle. Ex qua habes quod relicta ad pias
causas minuitur propter legitimam,
et quod testamentum rumpitur preteritione vel
exheredatione. licet sint pauperes he
redes instituti.

Papinianus ait, testamentum
veterani facit querele non inferri an
nu missionis decesserit. h. d. Op.
de l. si instituta. ff. de inofficioso
ff. c. cum ff. se. So. ibi loquitur in
militante hic in veterano Op. de
l. fi. C. e. So. ibi in filio famil.
veterano. in quo cessat peculium.
Op. in aut. ut cum de app. cog.
ff. primus. quia modificate testamentum
filii famil. super castrensi subiacet
querele, de hoc fuit mixte glo. quare
dixi vobis plene in aut. ex causa
ideo hic obmitto.

Sed nec impuberis
tabule pupillares faciant querele
praeiudicium. sed rupto patris testamento. et pupil

rumpitur, secus si ex parte .l. h. d. ¶ Per quod ad intellectum huius §. et in prima particula casus est planus; ex quo habes quod substitutus pupillaris dicitur et expressim matrem excludit in totum. Idem habes hodie ex. de testa. c. i. li. vi. C. de impu. et ali. substi. l. precibus; et de vulg. et pupi. l. lucius. ¶ Demum ad .§. nec patris. et quis de eius intellectu, et potest intelligi uno modo quod loquatur de fratre patris testantis qui substituit pupillo extraneum turpem personam, unde non potest conqueri de testamento fratris sui, quia est testamentum filii et non fratris; et hoc modo videtur intelligere glo. Potest etiam intelligi ut loquatur de fratre impuberis qui dicat, nec frater impuberis dicet inofficiosum testamentum patris, ideo quia ipse frater impuberis est preteritus in pupillari substitutione, et substitutus extraneus turpis persona; nam talis substitutio est testamentum filii, et sic propter preteritionem fratrem iudicari non veniat testamentum patris. ¶ Sequitur .§. ergo nec frater. Quidam de eius intellectu, et dico quod loquitur de fratre impuberis, qui sicut non potest dicere inofficiosum testamentum patris propter preteritionem de ea fratrem in pupillari substitutione, ita nec ipsam pupillarem substitutionem potest dicere inofficiosam, quia pars est eius, ut dictum est .§. de inde; et hoc verum, si patris testamentum dicat inofficiosum propter se, non propter pupillare. Item in glo. super verbo impuberis circa prin. ibi: vel qua ratione excluditur pater si heres; vel qua ratione excluditur mater; non stat bene quia repetit idem. quod prediceat si heres pater, est corrupta glo. quia pater contra testamentum suum venit. vel impuberis non potest dari querela; ideo dicit circa patruus de quo dixi in .§. nec patris per unam lec. ¶ Op. quod ista variatio non debet admitti ut .l. i. C. de furtis. Gla. respondet quod ideo admittitur variatio quia licet est testamentum patris quo ad ordinationem, filii tamen quia de sua hereditate agitur, ut de vulg. et pupil. l. patris et filii. Doc. dicunt aliter et melius; variatio reprobatur in eadem instantia ut in contrarius; sed hic sunt diverse instantie, ideo variatio admittitur. quod tene menti. quod est verum in diversis personis; sed in eisdem personis est verum si in prima succubuit ut fuit hic; simile in .l. aurelius .§. si. de libe. legatis; secus si in prima obtinuisset ut .l. i. C. de furtis; quod dic ut ibi. In isto .§. si obtinet in prima quod variaret in secunda quia contra diversos; vel ut verius dicitur hic nulla est variatio si bene advertatur ut statim dicam. ¶ Op. qui facit aliquid nomine alterius non potest plus quam ille cuius nomine facit, ut .l. minor. in fi. ff. de procur.; sed pupillus non potest petere matrem, ergo nec pater qui ei facit testamentum. Respondeo dico quod licet pater faciat testamentum filio, non tamen facit nomine filii sed proprius patris testamentum est. ideo non requiritur illa solempnitas que requireretur in persona filii, et hoc voluit hic dicere glo. Proba per simile. Creditor vult vendere bona pupilli sibi obligata; requiritur ne illa solempnitas que requireretur si pupillus venderet. Respondeo non, ut .l. si pupillorum .§. i. ff. de re. eo. non enim vendit nomine pupilli sed vendit ex iure suo licet rem pupilli. Ita hic pater ex iure suo facit testamentum pupillo non ex persona pupilli; et hoc modo in primo iudicio matrem excludit, in alio iudicio contra fratrem excludit cum substitutus, quia filii testamentum est. hoc est de hereditate filii ut glo. hic dicit et bene. et sic nullo modo contradicit primo dicto. Nam ubique dicitur de testamentum patris sed de hereditate filii. Si igitur est de hereditate filii alter frater non potest conqueri, quia de illis bonis non debebat habere quartam ut .s. e. l. §. quoniam nuit quarta. ¶ Demum ad ultimum dictum et op. quod patris testamentum non potest rescindi in totum quia non potest aliter filius agere nisi pro parte sua, ut .l. mater .s. e. So. dicit gla. sic de fratre fuit repulsus ut .ff. e. l. postumus .§. si quis ex his. Istud dictum gla. debet intelligi quando agebatur contra eum qui totam hereditatem possidebat; nam si ageretur contra unum qui possidebat dimidiam tantum, tunc agebatur querela pro solido. Sententia lata contra illum altero non citato preiudicare non potest, ut .l. nam ita divus ff. de adopt. et .s. e. l. ita. ¶ Op. de .l. ex duobus ff. de vulg. et pup. So. rupto testamento primo per querelam rumpitur pupillare, ut hic. secus si contra tabulas ut ibi videbitis com. .s. e. l. filio. Bartolus.

¶ Si quis mortis. Si quartam mortis causa datur querela excluditur .h. d. Istud hodie corrigitur, quia debet habere quartam iure institutionis ut in auth. ut cum de appel. cog. .§. aliud quoque capitulum. Bar.

Si quis impuberi. cum pater pupillare substitutione filius non habet querelam h. d. Queritur glo. quid si substituit per fideicommissum, certe secus quia fideicommissum continet gravamen unde olim agebat querela hodie revocaretur gravamen, filius ergo per fideicommissum non potest gravari apud legitimam ultra, vel in bonis que filius habet aliunde. ut l. cohered. § cum filio de vulg. et pup. / secus contingentibus ab intestato ipsi impuberi, quod dicit ut no. per dy. in l. i. de vulg. et pupil. et per cy. C. de impub. et al. subst. l. ex tribus. Substitutus autem filio impuberi bene posset gravari in quarta. seu legato per fideicommissum. ut l. si fundum per fideicommissum. § si. ad l. fal. l. de le. i..

Quoniam facit partem qui non admittitur ad partem sed admitti speratur. h. d. In prima parte §. pone casum quod queratur an in computatione legitime persona filii exheredati faciat partem, et videtur quod sic. et adducatur simile quia idem esset si petitione hereditatis ageretur post intentatam querelam. In isto §. ponit casus duobus modis. primo si sint duo fratres exheredati, et unus agit querela et rupit testamentum. alter adhuc non agit. an consequatur totam hereditatem an partem videtur quod partem tantum dimidiam, quia licet non egerit adhuc agi speratur. Secundo modo ponitur sic, retento eodem themate quod sunt duo fratres cum quarta excludatur querela, unus forte ex heredibus habuit aliquid pro quarta cum alius exheredatus faciat partem. hoc est cum in computatione istius quarte persona alterius exheredati faciat partem. i. quod si in hereditate sit xii. C., et quarta istius qui aliquid habuit nomine quarte debeat habere trecenta non habito respectu ad personam alterius exheredati. an centum quinquaginta inter istos duos quarta totius hereditatis esse debeat. videtur quod persona istius computatur. ita quod non habebit nisi centum quinquaginta. quia idem esset si petitione hereditatis peteretur ageretur post intentam querelam. Sed contra. de l. qui repudiantis. i. e. Bo. ibi loquitur in eo qui non admittitur nec admitti speratur quia repudiavit. hic in eo qui speratur admitti, de hoc dicemus plenius. i. e. l. pater filium. Illud notabis quod iste §. est hodie immutatus in aliquo. quia debet hodie habere totum vel semissem. ut in aut. de tri. et semis. §§. i...

Quarta. Glo. intricat istum tex. qui est satis clarus de se et breviter hoc intendit. Quarta intelligitur deducto ere alieno et funeris impensa. et servus libertati donatis. hoc primo. Secundo institutus in primo gradu excludit querelam quam vero vulgariter institutus. et omittendo hereditatem non incidit in edictum. h. d. Primo ponit unum dictum, secundo format duas questiones et eas determinat, tertio ponit unum dictum inducens quod sequitur ex una determinatione, quarto dat remedium seu consilium contra dictum inducens. secunda ibi sed an libertatis. tertia ibi cum igitur. quarta ibi nisi forte. Prima pars est clara. Sequitur secunda an libertatis. Istius pars est multum infuscata per glo. que est supra ubi et nunquid inpen. funi. et multis modis legit istum tex. nisi. Tu legas sic. quod hec particula subdividitur. primo querit an libertates minuat quartam filii exheredati, secundo an minuat quartam filii in solidum instituti, tertio probat per argumentum quod minuit quartam filii instituti, quarto vindicat ad alias questiones. secunda ibi, quod nunquid. tertia ibi ideo quarta. quarta ibi pater. Intrinsecus pone. tanda filio est aliquid relictum. et est exheredatus et exinde institutus, servus autem relicte libertates, et illud quod relictum est filio deductis servis libertati donatis, sufficit ad quartam, sed eis computatis in patrimonio non sufficiat, queritur an dicti servi libertati donati detrahantur de patrimonio, et sic libertates minuat quartam. Sequitur secunda. et nunquid in hoc secunda parte multe varietates, et huius ratio est, quia hic est dicendum si. et dicendum cum. que videntur questiones, et sic videntur debere respondere diversas questiones, propter quod quidam dicunt quod dicendum cum superfluit alii transponunt literam ut patet ex glo. Tu non ponas. ut cum ponatur pro quod et sic sit adverbium temporis et erit plana, pone ergo quod pater filium in solidum heredem instituit certis servis libertates reliquit. ita quod filio non remanet legitima si servi computentur in patrimonio. Queritur ergo nunquid libertates minuat legitimam. si aliquem aliquibus filius est ex asse heres institutus. Sequitur contra

Ides. hic iurisconsultus probat filio ex asse herede instituto p liber tate minui legitimam. qd probat sic. filius ex asse institutus non habet querelam quia hz falcidia. sz fal cidia minuit p libertates. nd liberta tes p falcidia. et sic concluditur q quarta minuit p libertates.

Sequitur. ut patet. l. dic iuris consultus rndet ad utrumq qonem. z dicit q siue filius sit exheda tus siue ex asse institutus. liber tates minuit legitimam. et patet dici computandem qrte ee minuen dam. deductis libertatibus. h. d.

Sequitur. u. tu igitur. hec est textus p se z clara. Nota pmo q nd prit detrahi due quarte. na ille qui hz falcidia nd detrahit legitimam ut hic. u. ides. Unde habes nd. l. c. ff. meminisse. Sc° nota q libertates minuunt legitimam. 3° no. q institutus ex asse pt hre querelam inofficiosi testi. Ultio nota q salua e fraudem fraude repellere. quia si testator voluit defraudare filium suum. potuit o mitte ex testo z habere ab intestato.

Op. q libertates nd minuit fal cidia. ut. j. de fideicom. li. l. dece. et ad. l. falc. l. plures. et. l. se. So. hic loquitur qn heres rogatus est manumittere. ibi qn alius. quo casu serua distinctionem illam. l.

Op. i aut. de ten. z semis. ff. quibus modis usus. So. glo. q hec. l. hoc in hoc corrigitur. quia libertates nd minuit legitimam. Sz hic ponita insurgit qd. pone q plres serui sunt manumissi i testo. si unius libertas reuocetur. ille ad quartam sufficeret cuius libertas reuo cabitur. Glo. remittit ad. l. genera liter. ff. quid ergo. j. de fideicom. li. ubi tex. distinguit q ille p feratur qui prior e nominatus. Ve nio ad u. tu igitur. l. dic dicit q repudiet institutus emanci patus. et si substitutus adibit. tenetur eum ageret querela. z libertates irritabuntur. Cont. pmo videtur q filius institutus debeat agere ad supplementum. ut. l. omnimodo. C. e. ubi dicit remaui ome grauamen. p. l. qm in prioribus. C. e. So. glo. magna hic insi. ibi dicit querela zc. voluit hac tangere et dicit q id non agit ad supplementum quia nd est contra quem agat. tum ipse solus sit institutus. unde tene te etiam contra legatarios passz agi ad sup plementum. ut. l. si libertate. ff. si libertus de bo. li. dixi plene in. l. in quarta. j. ad. l. falc. quia si hic legatarius erat sui libertati donati. quorum libertas p legitimam nd minuit. ideo hic n potuit agi ad supplementum nec contra heredem nec contra legatarios. Mito ergo absq aliquo dolo hereditatem repudiat ut eludat fraudem testatoris defuncti. So illud qd dicitur. q omne grauamen dz remoui dico q hodie e uerum p urum nouam ut dixi in prec° qrto. ideo consilium lyrug. l. non eet hodie necess

Tertius. hic loquitur de filio eman cipato. quid de filio in ptate. Et pmo uideamus qn sunt relicte libertates p fideicomissum. dicit glo. tene te idem qa ipe filius repudiabit. et sic cu libertates fideicomissi dependeant a substitutione. substitucio irritabitur p querela. z sic libertates non dele buntur. Sed si substitutus repudiaret tunc filius remaneret suus heres ipo iure. qd sufficeret ad confirmanda libertates. ut. l. cum quasi. ff. sed et si quis. j. de fideicomis. lib. et sic isto casu grauabitur filius. simile in. l. si debitor ad. l. falc. hoc qd dicit glo. q isto casu si substitutus repudiat filius re manebit suus. de iure ciuili non est uerum. ut statim dicam. pmo poterit passiue ab intestato hereditatem. et li bertates nd ualebunt. Sc° queo quid de libertatibus dicamus. si ponamus filium i ptate institutum. quida dicunt q ille ualet m ad tmenti. et hac compat existencia sui heredis. allegat glo. j. faciendum. e. ti. a. thoc sicut iste textus a gris sensu. quia cu loquitur de eman cipato. g° secus in suo contrarium ti dicit glo. et multum notabiliter. q idem sit in suo. qd i emancipato. i casu apposito. nec obstat existencia sui heredis. quia qn testator substitu it filio uulgariter. sicut de necessariis uoluntarium. et sic existencia sui heredis nichil operatur.

Nota q existencia sui heredis non hz locum ubi substitutum e filio uulgariter. de hac e casus in. l. si filius heres. j. delibe. z pactum. et si quis ab intest. ca. te. l. i. ff. qui sunt in potestate

faciat de here. inst. l. cornelius, dixi plene
in l. si filius qui patri. de uulg. et pu. Et
predicta intelligas de uulgari expressa,
secus in uulgari tacita. nam illa non fa-
cit desinere existentia sui heredis, quod
apparet. quia in eo tunc substitutum est
pupillariter in qua inest tacita uul-
garis existentia sui heredis expiratur
ut dicta l. si filius qui patri. et l. iub.
de acquir. her. et l. pater de uulg. ar. Re-
manet ergo quod tam in sua quam in e-
mancipato in libertatibus relictis per
fideicommissum quam directo sit idem
ut filio abstinente dependeat a sub
stituto, et sic gradus substitutionis
teneatur per querelam. Scilicet quid hic ap-
si filius est institutus in primo gradu
non potest conqueri de secundo. ut l. si pos-
tumus. § quod. et. ff. de lib. et post. quod
apparet, nam ad secundum gradum non ua
dit hereditas nisi ea nolente, ergo non est
exheredatus. nec quasi exheredato tenetur,
ergo non habet querelam. ut l. omnino. C. e.
l. Contra dicit quidam quod hic fuit
exheredatus a substitutione ista est di-
uinatio. Unde alij ut azo exponunt hic
querelam. i. contrabub. Tu dicas ut tex-
iacet apparet. licet enim filium directo non
exheredauit. tamen eum in effectu exheredauit,
unde habet querelam, nec obstat si dicas
quod hereditas non uadit ad substitutum
nisi eo nolente. nam ipse repudiauit
hereditatem ex testamento. non simpliciter. et sic
uult eam habere ab intestato. et hoc facit
lege permittente. ut frustra excludetur.

Si conditionem. datum causa con
ditionis implende in legitimam imputatur
et querelam excludit. h. d. Nota quod que-
la non nascitur ante aditam hereditatem
simile in l. scimus. C. e. et de conditionibus
l. filio. Scilicet non quod datum causa condi
tionis implende computatur in legitimam
Op. de l. id autem et l. quod autem. ff.
ad l. falc. Solutio aliud in falcidia. aliud
in debito iure nature, ut dixi in l. in
quarta. et ibi tangit glo. ff. ad l. fal-
ci. Contra. quia etiam legitimam
debet habere iure institutionis. ut in § .
aliud quoque capitulum. in auten. ut cum de appel.
cog. Solutio. dico quod aliquid debet habere iure
institutionis hodie, et si illud habet licet
modicum tunc computabitur in legitima quod
quolibet alio titulo, et sic in hoc hec lex
non corrigitur. Op. de l. omnimodo. C. e.
Solutio. fateor quod in istis legitimis est hoc
inmutatum quod licet iudicium defuncti iste

nascitur. tamen per hoc non repellitur quin
possit petere supplementum legitime.
Tu dic quod melius facit istud contra
l. si quis. § . et generaliter. C. e. quam l.
omnimodo. et uide eam. Bart.

Unde. grauatus de restituendo
post certum tempus fructus medij tem-
poris sibi in legitimam computet. h. d.
Op. de l. iubemus. C. ad treb. di-
cunt quidam. ibi loquitur de filijs primi
gradus. hic in ulterioribus, hec uera
iuste, sed quia istud est contrarium
id glo. hic et in l. contra dicit quod hic
fuit rogatus restituere post certum
tempus. ibi post tempus incertum
et sic dicat istud. § . precedens hodie
et assignat glo. rationem ut in ea, Ego
ergo credo quod in legitima debita iure
nature sit omnino correctum, quia ea
debet habere ex substantia hereditatis non ex
fructibus. ut l. scimus. § . repletionem.
C. e. et in autem. nouissima. Item
puto quod hec l. sit correcta in verbis
quibus loquitur de filijs primi gradus
quia tex. in dicta l. iubemus dicit
quod non possunt computari fructus
in trebell. etiam si expresse hoc testa
tor dixerit, sed magis est hoc ex-
presse dicere tacite limitando certum
tempus. ergo ut dicit. Sed glo. hic multum
ponderat quod tex. hic dicit post
certum tempus, sed certe in hoc non
uidetur ponderandum. non enim ex hac
se mouit iurisconsultus, sed ex
regula generali que est fructus in
falcidia imputari, hoc apparet hic
fructum enim solet etc. sed ab illa ge
neralitate excipiuntur liberi primi
gradus. ergo etc.

Quintus decimus. per quos
elige utrum dicat mille uel mag
fias sunt. Bartolus.

Si filius. Ius restituendi
potest in modum conditionis apponi. h. d.
Nota hic casum. Queritur quid
est hoc dictum in modum conditionis.
Glo. ponit duas lec. primo id est
modum exceptionis, et adulte quod in
hac exceptione debebit concludi
iudicium ut petat testamentum restitui
sicut concluderetur in libello quod appo-
netur principaliter querela. et hoc
probat tex. in ff. de u. dicit quemadmodum
agere etc. et circa istam partem adap-
tatur ad petitionem restitutionis in integrum

ut dixi in l. nam et postea. §. si
minor. de iur. iur. ¶ Alio modo expo
nit glo. i. modum conditionis l. rese
uentionis si hoc haret natura illud li
bellum dicit principali. / et esset contra mi
hiuc modum et precedentem quia hic
essent due instantie. due litis contes
tationes et due sententie. secundum quod in causa
conuentionis et reconuentionis ut in
dictis in l. cum proponeretur. C. de ti. compensa.
secundum alium modum esset una instantia
tamen ut dixi plene in dicta l. nam et
postea. §. si minor. hec lec. non plac.
quia tex. dicit hic quod non est petitio
sed est contra dem ad similitudinem peti
tionis. ut in textu.

Meruisse

erat aufertur ab
indigno. applicatur fisco. Item in
dignus est contra quem preterea sententia
in querela perficitur. h. d. Diuide. primo
ponit unum dictum, secundo ponit du
plicem limitationem ad declarandum quis
sit indignus. tertio ponit aliam li
mitationem ad declarandum quid perdat
indignus. secunda ibi Sed ei. tertia ibi eo
aut. ¶ Nota quod aufertur ab indigno
applicatur fisco. dicit glo. et alibi
non reperitur melius. ¶ Secunda nota quod
humanum est peccare. diabolicum perse
uerare. ¶ Tertio nota quod contra sententiam fer
tur que absentem uel magis lata ratione
contumacie quam quod malam causam habeat
quod fiat ad multa. ¶ Ultimo nota quod
delictum unius non nocet alteri. ¶ Op
ad fi. hic dicitur quod institutus agit
querela. Contra. quia institutus non
potest agere querela. ut l. cum mater. C. e.
So. dicit glo. quod hic habebat substi
tutum et sic repudiauit ut ad sub
stitutum ueniret. secundum ea que in dictis
in §. quarta. contrarium est diminute. et
ideo pone quod erat institutus pro parte
que non sufficiebat legitimam. uel e
rat tamen grauatus quod ad legitimam non
sufficiebat illud quod remanebat
unde agit querela / hodie non agit
querela. sed remanet contra commune fiuame
ut. C. e. l. cum in prioribus. ¶ Ultimo
glo. induat hic tex. i. l. z. ad quam
quod non possent detrahi due quarte
in eo quod dicit in fi. id quod uiue falca
die potest habere falcidia perdere. Nota
quod dicit falcidia. et sic non detrahit
legitima. contra hoc. l. pre. §. et B. e.
l. §. quarta. et l. si tamen plus quam p.
l. falc. l. i. in fi. Glo. distinguit.
aut est rogatus de restituendo pure
et non detrahit nisi una quarta
aut de restituendo sub conditione. et
tunc detrahit duas. et ista opinio est
approbata de iure canonico. in c. Ra
yuncius. et c. Raynaldus. extra de testa.
licet non indicatur uera de iure. ut in aut.
de rest. §. quod obitum. et C. contra. de le
ga. res que. et ad treb. l. iubemus.
tamen ita obseruatur contra decretales
dicunt. Sed ubi quis rogatus esset de re
stituendo in continenti. illas decretales
non seruarem. et sic pluries consului quod
sepe accidit quod dispositio non ualet
iure testi. et est apposita clausula si
non ualeat iure testi. ualeat iure codi
cillorum et est. tunc enim si testamentum non ualet
aliqua ratione. forsan quia in eo non sunt
testes. uel alia ratione non ualeat. uidetur
uoluisse quod hereditas restituatur uenienti
bus ab intestato statim. ut non in aut. ex
in. et sic non detrahetur nisi una quarta.

Si quis impubes

quarta
ex constitutione diui pii excludit querela
¶ Item qui in querela succumbit non perdit
quod ei aliunde quam ex testamento debetur. h. d.
¶ Nota quod ubi habet locum aliud remedium
cessat querela / simile in l. maximum ui
tium. C. de libe. preteri. et insti. e. §. causa
aut. ¶ Ex hoc nota quod ista exceptio tibi non
competit. aut uel ius agendi impedit
contestationem ut ibi. et puto non admitten
dum. et est. dixi in l. nam et postea in prin.
ff. de iur. iur. ¶ Nota etiam quod quis non
potest habere plures quartas ut dixi in
§. precedenti. ¶ Bartolus.

Si ex causa

Rescisso testamento
non debentur legata uel libertates con
luta repetuntur / sed libertates debentur
si post quinquennium agatur uel etiam an
te si sunt directo relicte. secundum pretium pro
eis prestabitur. h. d. cum l. se. ¶ Nota
quod rescisso testamento nichil debetur ex hiis
que in eo relicta sunt / quod hodie est
correctum per aut. ex causa. licet in hac sint
infinite opi. contra tamen teneo glo. Secunda
nota quod sententia lata contra heredem preiudicat
omnibus. ¶ Contra hac op. de l. ij. ff. de
except. rei iudi. So. dicit glo. hic fuit
acta querela. ibi fuit dictum nullum / et
posset esse eo tempore quod in querela aliquid
faciat iudex quia respondit / ut non dicat
liter non interuerat / hic contra heredes
et ista tenent doctores. ¶ Op. de l. iudi.
omnibus. ff. sed si. ad l. falcid. preterea
So. aliud in contrahibus. aliud in querela
¶ Ulterius hic dicitur quod repetit ille qui
obtinuit. Contra de petit. here. l. si. Solu.

intellige illam s'm illam **Ultimo** nō q' hic dicatur de q̄rigētesimo. q̄d decla- rat. C. e. l. si quis filium..

Si pars ubi fuit dissone sen- tentie. preualet ea que ē pro testamento. h. d. **Illud** qui aliquid percepit ex testamento. excluditur a querela. nisi alij restituit. h. d..

Etiam. Qui succubuit in quere- la non perdit id qd' ex testam̄to capit. h. d. **Quod** quid de donatione causa mortis. in glo. fi. in p'n. Bartolus dic idem. quia ex testamento non capitur. Barto..

Nichil interest. Siue qs agitat relictum sibi directo siue p' consequentiam. repellitur a querela. h. d. **Nō** non ee dictum siue relinquatur directo siue p' consequentiam. C. de l. iij. § i. j. de legatis p'stan- da. ut in glo. C. j. e. l. in fine. So. ut ibi.. Bartolus..

Si tamen filius. Spectādo fine effectum nō remanet filium a querela. h. d. tene menti istum casum. et nō qd' dixi in firmaria. **Sed** uis̄ hac queria quid si cepit pete legatum. z pendet iudicium. uel est perempta instantia. uel ipse destitit sua sponte. resp̄. remo- uebitur a querela. nam ut tex. hic dicit agendo approbat testamentum. et in q̄ōne approba non ē repulsus sed heredis uel testatoris. sed suo proprio..

Filius. qd' alium p' consequentiam querit absque sed suo. cum non re- manet a querela. h. d. C. B. e. l. in p'n. So. hic consecutus ē p' q̄nam absque aliquo sed suo. ibi uo inuicit factum suum proprium.. Bartolus..

Tertia. Rupto testamento p' querela non debent legata ex rigo- re repetitionis sed ab intesta- to. h. d. Primo querendo dicitur hic. si soror tenetur zc. de qua sorore loqui- tur. dicit quidam de sorore testatoris. q̄z filij instituti erant turpes p'sone. intestabiles. zc. q̄ propter tur- pitudine in successione preferentur filius frater. sed glo. non placet z merito. quia turpitudo nō repellit fi- lium a successione nisi ex causis expressis ut in aut. ut cum de appe. cog. §. aliud. que cause debent hodie exprimi a testatore. Unde intelligatis de sorore ipsius filie institute. que erat pre- terita uel exheredata. **Queritur** quid si testamentum pronuncietur nullum ex alia causa quam inofficiosi. certe dicit glo. et bene. tunc dicta clausula operatur. et

hēt suum effectum. ita q' ueniētes ab ab intestato tenentur. ut l. si prer- ..ss. si. j. ad treb. et. C. de fideicom. l. cum quid. et de codicil. l. fi. Hodie tamen cum p' querelam nō rescinditur testamentum. sub colore dementie sz q̄ causa inserta nō fuit uera. uel nō fuit probata ab herede. ut dixi. B. l. iiij. et in aut. ex causa. puto q' ista clausula operetur effectum suum. etiam testamento rescisso p' querelam. de effectu istius clausule dixi plene in. l. i. j. de iure codicill'.. Barto..

Pater filium in successione contra testamentum. cum filiorum est potior quam parentum. quibus exclusis parentes admit- tuntur. licz turbato ordine eius suc- cessio debeatur. h. d. Primo ponit thema z q̄onem. s'o ruidet ad illam. tertio format unam aliam q̄onem. quarto rndet. tunc dicit tracte abierandum. s'a ubi in q̄one tertia ibi. q' si contra quarta ibi Nam et si in p'n. l. se. **Nō** q' sicut in successione ab intestato in successione contra testamentum cum filiorum est prima. **Secundo** nō q' parentes filios non extare uel extare uel exclusos ee. **Tertio** nota illud q' dicitur turbato or- dine zc. **Op.** et ui q' pr̄ filij emancipati habeat contra tab. z p' q'nis non querelam. qd' ē auxi- lium subsidiarium. ut l. i. apte si quis fu. ma. Ideo timore azo expont hic querela. i. contra tab. **Item** nō in l. contraria hoc ser- uatur. Ja. bu. aliter uo dixit- p'ea pretito dari querelam. et sic tex. sonat apprie. et dicebat q' nullo casu concurrit querela cum contra tab. Que opi. non placet. nam si quis in filijs quorum causa est potior non hēt locum querela ubi hz locum aliud remedium. g'o multo magis in pr̄e. Ergo uo dico sic. q' hic hēt locum querela apprie. ut tex. sonat. Nam quando patre nemo preterit tunc preteritus hz contra tab. ut in l. co- traria. Sz quando cum preterit filius. preterito prius heredi p' exheredatione. tunc hz locum querela ut s. et. j. de lib. in quarto contrario. Contra. filius exclusus. et pr̄e uin- cente in querela. redeunt res ad causam intestati. sed in causa intestati successio filiorum est potior. g'o si hēbunt hereditatem. non pater. Solutio fatetur contrarium. in. qd' pc̄o B. e. l. postumus. ff. si quis ex his

bul q. p. l. qui repudiantis a pri.
. s. e. et p. l. si nō mortis. ff. si.
. s. c. Sz ad illa r̃ndetur p. ald. ut
hēs in glo. et ista opi. aldi. seq
batur etiā J. a. bu. Jdem uidetur
sentire glo. s. c. l. si nō mortis
insi. ergo pruto opi. bul. ee uera
primo p. l. ista que dicit prē dari
querelam. et pām posse suā in
tentionem implere. sed si prē nō
defertur hēditas ab intestato posset
ab inīcio repelli. hac exceptione
male agis. quia tu non in ee est
ut. s. l. px. et. l. iui. s. e. ergo non
posset imple suā intentionem
cuius c̃rariū dicit tex. ff. m. l. nam
et si. dicitur. hēditate prē debere p̃
probatur p. l. qm repudiantis. i
pri. s. e. Non ē bona r̃nsio. aliā
in exclusio p repudiatōm. aliud
ī exclusio p sniam. quia ille qui
acquieuit sine vi consentire. ut
. l. ab eo. C. quo z qn iudex. et
de re iud. l. absalom. et dicta. l.
si nō mortis. insi. quia cadz rō
dz ēe ptis quo ad ptem que est
totius quo ad totū. Si tñ tenem⁹
opi. glo. q' hic agetur p c̃nis. n
esset dubiū q filij excludentur
ut dicit glo. ¶ Tertio opi. de. l.
siquis exhēdatus. in prī. s. de i
iuste. l. Cui⁹ tenore sunt hic due
difficiles opi. Dicunt quidā q ex
clusis filijs admittit pr. qui ē
in eodē gradu cū filio licet ī di
uerso ordine. non ergo eet idem
ī auo vl' proauo et exh'c infe
runt q si filius primi gradus ex
cludetur a querela nō admittetur
nepos ex eo. quia sunt diuersi
gradus. ita intelligunt. l. siquis
filiū. C. e. Concludunt ergo q suc
cessoriū edictū nō hēt locū ī quere
la inē psonas diuersi gradus. z
ista opi. videtur tenere glo. ī. l. pos
tumor. ff. i. s. de iuiuste. te. Hug. fu
in c̃ria opi. p. l. si ius inpri. et. l.
si nō mortis insi. s. e. et. C. e.
. l. siquis filiū. et sic tenet q
indistincte ī querela sit locus edcti
successorio inē psonas eiusdē vl'
diuersi gradus. Jsta opi. tenz dy.
p. l. iij. ff. si emancipatus de cō
tratab. et ponit ipse in. c. nō dz
aliquis. ex. de re iui. li. vj. et
hec tenet cy. in. l. siquis filiū
C. e. Jstud etiā tenēt modern.

et sic excluso filio a querela nepos ex
eo admittetur. nō ex psona filij sz
ex. l. sed si ex sua. et sic nō obstant
. l. siquis exhēdato ¶ Contra hoc
op. ex. glo. qn prē preterijt nepotē
et exhēdauit filiū. aut iste nepos
preteritus fuit in ptate et uidetur tes
tamentū nullū. aut erat emancipat⁹
ut hēt c̃trab. p. ti. c̃trab. ergo nō hz quela
et sic in querela nō ē locus succm
ergo ut dixi. b. et ista nō tangitur
p doc. qn filius ē ī medio preteritio
nepotis habet ꝓ exhēdatione. et ideo
excluso filio prēns vel nepos ad
mittitur ad querelā ut hic. z. l. siquis
filiū. C. e. et dicta. l. iij. ff. si eman
cipatus. ¶ Ad euitatem huius matie
oportet te intellexisse quedam. que ē
ratio q preteritio matris z linee mrne
hetur ꝓ exhēdatione. sz preteritio pris
nō. Ro ē ista. filius suus dicitur dns
ī uita pris. ut. l. in suis. s. de li. z postu.
et ideo testator n' eū exheredet hoc
ē illo dominio priuet. nō pōt alium
facere hēdem. quia hēs idem ē dictum
q d dns. et duo non pñt ee dni i
solidum. necia ergo ē in filio exhēdatio.
et ꝓ hoc sunt posita. l. in suis uiti.
de li. z postu. que alr non uidetur
fuisse addita. ꝯforme ūo vel ascendentes
p lineā maternā nō hn̄t suū here
dem. nec descendentes ex ea dicūt
dni ī uita. nec cōtinuū dicit in eis
dominiū. inito preterire idem est q d
exhēdare. l. Doc pmisso sunt appet
uelitas precedentis dcī. qn nepotem
precedit filius. nepos licet sit ī ptate
nō dicitur suus siue dns quia filius
eū precedit. et ideo in eo preteritio hetur
ꝓ exhēdatione. quia est eadem rō
que in preteritione mrna. Dicebs tñ. ista
placet in ptione descendentiū. sed
in preteritione ascendentiū nō cōcludit
Et ideo ꝓ hoc declandū oportet te ulteri⁹
uide in ascendentibꝫ. nam qn filius
facit testm siquidē ē in ptate non
pōt testari nisi de castrensi vel quasi
pm ista tempa ut. l. si. C. e. Sed si
parens q subiacet quele tūc est
eadē rō quia. b. dixi in filius. quia
filio mortuo prē recupat ea iura
peculij profecticij. et uidetur retro
fuisse dns. et sic eet nite. q illo do
minio priuaretur. Sed qn filius pre
dit prēm nō occupat iure peculij
quia filiorū ē potior eā. ideo preteritio

q est rō q ptio matris z linee ma
terne habetur ꝓ exhēdatione. sed
ptio patris non

pris h'etur qp exheredatione 2 admittet'
ad querelam. ut hic. Supponemt postea
in filiis emancipatis ius pretorium q'
voluit qp eo casu quo de iure civili p'
teritus dicebat nullum. eo casu de iu
re pretorio veniret p' contra tab. emancipa
tione no obstante. ut l. i. in prin. de con'
tab. sed in casibus predictis pr' vel ne
pos cum precedatur a filio non diceret
nullum. ergo no h't contra tab. + veniret
ergo per querelam. et sic ista l. stat cum ...
Nemo ad l. nam et si. et ap. qp — op
due rones vinciunt unam. So. tertia
hic e una que e fortior cum ille due
et sic vincat hec una illas duas
Illas no tunc tex. nam minus pent
ibus quam liberis 2c. ubi videtur ca
sus qp sicut e aucta hodie legitima fi
liorum ita e aucta legitima parentum. nam
hic traditur pro modo regule. no minus
debet relinqui parentibus quam liberis. et
sic trahitur ad l. posteriores ut l. nam
ad posteriores ff. de leg. ... et q' no. i
l. q' no. c. ti. et ita tenet mar. da
fa. et de hoc per glo. 2 dic. in aut. no
vissima. C. e. Bartolus

Liberi. qui aliter mota de — Gl'a
sistit. querela non transmittit. h. d.

Filius pro quibus testam ex parte — Gl'a
rescindit. alia parte valida remanente
h. d. vel brevius ex post fa pt qs
decede ex parte testat 2 ex parte intesta
tus. h. d. Bartolus

Filio quidem. Si unus — Gl'a
ex filiis ex parte sua querela
intentavit aliis tacentibus n
prodest. h. d. Bartolus

Contra tabulas. Pater — Gl'a
cui contra tabulas querelam mo... impe
travit viventibus filiis in querela
hereditatem et fructus restituere tene
h. d. hic e dupl. ... tene primam
casus positum. Dicit hic qp pr
petiit bonorum possessione contra tab. contra — op
ymo querela competebat. quia filius
erat in medio. ut ff. e. l. pr. So. hic
pr intentavit 2 petiit bonorum pos
sessione contra tab. ... duplica de
ca. primo quia filia eum precedebat tamen
sibi non competebat nec querela
nec contra tab. Sed quia in persona bono
rum possessionis contra tab. nullam mentionem
fecit de filio sed no petiit sicut filius
no erat in medio. nam filia exclusa
competebat sibi querela no contra tab. ut
... l. pr. Op. si testam semel e — op

ruptum non pt iterum rumpi. ut l. na
et si. j. de iniust. rup. te. So. contra tab.
non rumpit testam de iure civili. id
pt rumpi per querelam. Ratio quia — q'o
est hoc dictum contra tab. quitur de iure
pris 2 filii. no de iure testi. unde
bonorum possessio contra tab. datur cuilibet
qp quis e filius vel parens. 2 no
requiritur institutus nec petitur
testam irritum. ymo datur bonorum
possessio contra tab. sed in querela petitur
testam irritum tamquam dementis.
et sic agitur de viribus testi.

Qui repudiantis — Gl'a
qui non admittitur nec
admitti speratur ad partem
partem non facit. secus si speratur
admitti. h. d. No. qp exclusus — op
repudiando partem no facit. contra
ff. e. l. pr. filium. et q' ibi no. So.
aliud in excluso per sententiam ut ibi
aliud in excluso per repudiationem ut
hic. q' an sit verum dic ut ibi

Cum contra testam. Sententia — Gl'a
lata in querela facit ius quo ad de
si lata est contra presentem. secus si contra
absentem. h. d. Primo in hac l.
no. forma sententie in querela inofficiosi — no. for. sen. in querela inofficiosi
quia iudex pronunciat testam inofficio
sum. ibi cum contra testam. ut inofficiosum
indicatur. Et ex hoc potes colligere
formam conclusionis in libello quia
petit testam pronunciari inofficiosum.
Narrationem autem ... ff. e. l. na
is. in fi. Tertio prius etiam qp prece
dat sententia si iudex testam rescindat
tamquam inofficiosum seu infirmet.
Et eodem modo potest in libello conclu
di. ... j. c. l. iiii. ... q' no.
et ita tenet glo. j. c. l. qui de
inofficioso. No. qp in casibus
in quibus sententia facit ius et aliis pre
iudicat intelligitur si e pronuncia
tum contra presentem. Contra istam — op'
l. op. et videtur qp contra absentem
no possit pervenire ad sententiam quasi
lis no sit contestata. ut l. fi. C.
illud. de temp. app. So. dicit glo.
intellige hic litem contestata 2 qp
reus fuit contumax in no veniendo
ad audiendam sententiam. Sed contra — op
hoc facit tex. cum dicat herede no
veniente. sed glo. exponit hoc de
no veniente ad sententiam. Sed ista
glo. no. qp testam non pt rescindi
herede contumace cum litem contestata
contrarium videtur sicut est in tex

integrz testo aliquo nō rñdente
pt concedi. Item sicut libtas ab
sente hēde concedi pt. ut. l. iij.
ff. subuentu. de fideico. li. et. C.
si ut se ab hēr. absti. aut si oms
et. B. ti. i. l. qm se in fi. ita hīc
potit testm̄ rescindi reo absēte
añ lite 9testā. nō em̄ petit̄ certa
qntitas. et sic p̄missione ī pos
sessione ex p̄mo et scdo decreto
filio agenti nō posset ee cōsul
tu. et hoc videtur velle iste tex
tus dicit hēde nō rñdente. loqui
tur em̄ de eo qui nō venit ad
rñdendū narratom̄ fca. An aūt
sit ver̄ illud qd glo. dicit sta
tim dica. Sz vero. quid si cā
hēde p̄nte ē lis cōtestata. cogm
tā plene decīa 2 conclusm̄. sed
solum hēs ē contumax ī veniendo
ad s̄niam audiendā. Utrū illa
s̄nia p̄iudicet legatariis. hic
videtur textus q nō p̄iudicet s̄m
glo. in 9riū videt̄ q posttqm̄ ste
tit vsqz ad s̄niam ita q eius p̄ncia
cōmoda in eis nl̄ reuelaret p̄inde
p̄iudicet ac si eēt p̄ns. ut. l. lege.
quauis. ff. de adult. 2 de
l. sicem. ff. fi. Ego puto dicend̄
q s̄nia lata in absente nō p̄iu
dicet legatariis. Sz cū alia acta
fca gtra hēdem p̄ntem p̄iudicant
legatariis. Cum ex illis actis pos
set 9 legatarios iter̄ iudicari.
Nam hec regula ē qmbz p̄iudi
cat s̄nia. illis p̄iudicet acta eadē
rōne. ut. l. sicut. in fi. ff. de ex. rei
iudi. et ibi dixi Sz dr. Item q̄r
hic q petentur legata. quero
a quo. Glo. rñdet subtilir. siquidē
sūt legata sp̄cies ita q possit
agi rei vendi. agetur 9 quem
cūqz possessorē et cōtra istū qui
vicit in q̄rela. et sic hēbat nc̄e
9 legatarios iter̄ obtinē ī q̄rela
Sed si eēt agendū actōe p̄sona
li. agetur 9tra hēdem scriptū qui
sua culpa videtur amisisse here
ditatē. ut. l. si filius p̄lurim. ff.
eo. l. j. de le. i. 2 nāscitur in. l. 9tuer
fia. C. de trāsacti. Bartolu ſ.

Mater decedens q̄re
la nō pt inten̄tari nisi
p̄ ea p̄te q̄ cū q̄s ab
intestato successurus ē. sed si
9solida testm̄ infirmaretur a suc
cessione ab intestato nō repellit̄

qui ex testo adiucat. h. d. Quinto p̄o
ponit thema 2 q̄om. Sco arguit pro
filia p̄terita. tercio arguit 9 filia in
stituta 9 p̄terita s̄m id qd̄ fieri debuit
q̄rto arguit ad idem s̄m id qd̄ fcm̄
est. quinto rñdz cōm fr̄e in 9trariū
et rn̄sione sua probat. sexto 2 ultio
ponit 9clusione cā p̄missa. Scda ibi
Unde. tcia ibi Sz non ē admisso iste
p̄terita. 2 quarto. ū. et ideo q̄rta ibi
p̄terita admisso. ū. et ideo quīcto
. ū. tercia qnta ibi Neqz em̄ sexta
ibi ex qmbz. Nō q qmb nō dz ad
mitti ad q̄relam nisi p̄ ea p̄te que
sibi ab intestato defert̄. Sz nō
q licet nō debeat admitti. tn̄ si ad
mittat̄ 9cedit iudiciū 2 testm̄ ī toto
rescinditur. facit. l. postmus. ff. siqs
ex his. B. e. Cū aūt debuisset op
poni ista exceptio tibi nō cōpetit
ius agendi nisi p̄ tali p̄te 2 tua nō
interest. dic añ lite 9testā ut dixi ī
. l. ff. siquis ex his. q̄re. ista est ex
ceptio que impedit lite contestati
ōēs. ut. B. e. l. papinian9. ff. siqs impu
ne. l. nā postea. Item nō in. B.
s̄m qd̄ modū 9mittendi in q̄rela
dixi notā in. l. qui repudiantis. B. e.
in fi. Item nō illam reglam qua
dat iuris cōsultus p̄ electōm iuris
incōpetentis nō videtur quis renun
ciare iuri cōpetenti qd̄ ignorabat
compete. Ex quo nō alia regula
p̄ electōm iuris incōpetentis nō vi
quis renūciare iuri qd̄ quis sciebat
sibi compete. de q̄o facit api. in e
papinianū 2 paulū. iur̄ consultos
que ponit. ff. de acqui. here. l. clodius
et ibi plene examinaui. Casus in
tmis. Mater quedā decedens. exneū
hēdem instituit. ī ix. vnciis. et filiā
vna ex tribz. alia filia quam hēbat
p̄terijt. Ista filia p̄terita agit contra
extraneū 2 filiam institutā. q̄rela
inofficiosi testi. 2 vicit. querit̄ quid
institute filie s̄n9ceditur. et utrū
ista filia que vicit debeat totā here
ditatē. et vr̄ q sic. nā si iste due
filie ab intestato inea successissent
2 vna eaz repudiasset p̄inde alia
in totū succedet ac si aliam filiā nō
hēret. ut. B. e. l. qui repudiantis in
p̄n. Sed si ista filia instituta adi
uit ex testo videtur renūciare ab
intestato. ergo alia filia dz in totū
succede. Iur̄consultus aūqm̄ ad illud
9trariū rñdeat p̄mittit p̄mo qmā

fieri debuit tamen agente querela dicit enim
quod agendo filia preterita contra filiam institu-
tam non debuit admitti. Item contra
extraneum non debuit admitti nisi quod
sensisse quia salua hereditatem esset ab intes-
tato. sed quod testamentum quoad partem ualet et quoad partem
non. et quoad partem esset heres et ista efficeretur
intestata quoad partem. et hoc fieri debuit
sed postea sic fuit. Ad primum ad secundum primum
illud quod dicitur in adeundo ex testamento
uidetur repudiasse ab intestato. non
est simile quia expresse repudiat. Nam
quamuis aliquis possit filia obtinente in
querela totum testamentum infirmare. in explicatorio
et ista instituta ita ab intestato potest adire
probo. nam illa que adit ex testamento quod
uale putat non uidetur repudiare legitimam
hereditatem quia adibit si ab intes-
tato deferetur. probo per electionem iuris
incompetentis non uidetur quis renunci-
are iuri quod sibi ignorabat competere
sed que ex testamento adiuit ignorabat
sibi hereditatem deferri ab intestato
ergo etc. et quod per electionem iuris incompeten-
tis non uidetur quis renunciare iuri
quod scit sibi competere ergo multo ma-
gis etc. probo per tales leges. Nam
si proximus tuus sciens est legatum ignorans
sibi adeptum perceperit legatum. non preiudicat
renunciatione iuri competenti que sibi alibi de-
betur. Et hoc concludo quod filia preterita
totam hereditatem habere non debeat sed filia
instituta cum preterita admittatur ad here-
ditatem sicut admitteretur si intestatus
mater eam decessisset. Glossa format hic
duas questiones primo secundum id quod fieri
debuit. posito quod filia preterita non
ageret contra extraneum institutum non consensisse
Secundo de detentione quam remanet apud
extraneum dicit ut in glossa. quia remane-
bit apud eum. tamen quoad illa parte mulier
remaneat intestata. Super ultima
parte super id quod actum est querele glossa
utrum filia instituta debeat habere ab
intestato plus quam habuisset ex testamento
glossa arguit pro et contra. finaliter dis-
tinguit dic ut in ea.

Quoniam de inofficioso extra here-
dato non datur carboniana
bonorum possessio. hoc dicit. Iniuit
quod missus ex carboniano possit agere
contra debitores contra infra de carboniano edic-
l. iii. § missum. Dicitur potest agere quando
satisdedit et cum res esset preterita quod
dicit ut infra ad carbonianum l. pen. Ultimo
quidam monent istam l. quod ille qui op-
ponit querelam uidetur opponere petitionem
hereditatis. glossa tenet contrarium per multas
rationes et bene quod dic ut in ea.
Quod utrum lata sententia in querela
petitio hereditatis habeat executionem
paratam. dicit glossa quod duplex est uia
primo quod duo sunt iudicia. scilicet querela
et petitio hereditatis. secunda uia est quod
statim in petitione hereditatis fiat
executio sicut in executione et sententia
que nascitur ex re iudicata. primum
non est uerum. nam non sequitur iuncta in
querela ergo uincet in petitione he-
reditatis. ut l. postumus. § siquis
exheres. et ff. l. proxime. ubi licet
in toto optineat in querela tamen in
petitione hereditatis non obtinet
nisi pro dimidia. illa secunda est uera quod erunt
duo iudicia secundum quod innuit glossa quod
tamen in sententia que dicitur ex sententia ha-
beat executionem paratam non uidetur
uerum. ut infra ti. i. l. Item uenit. §.
idem etc. et quia quandoque actione
quis agere uult. eam prius edere debet
ut l. i. et de eden. ut quod quis impe-
trat executionem petit per officium
iudicis. Istud probatur in l. in more pro-
curatoris in prin. et de inmorte litis glossa ibi
sententiat quod hic. Idem quod ego
dico tenet Speculator in titulo. de exe-
cutione sententie. dixi in l. in fin. de him. de
re iudi. Queritur utrum querela
et petitio hereditatis possent apponi
simul in eodem libello. glossa dicit quod
sic conditionaliter. Idem in materia ad
exhibendum et rei uendicatione. Nota
de fine huius glossa modum concluden-
di in libello cum agitur de inofficioso
conditionali. dixi. ff. e. l. in fi. Et
non obstat glossa quod cum actio est con-
traria una ad aliam possent simul apponi
in de hoc per quod. C. de rei uen. l.
ordinarii in secunda questione.

Cum quam erui fraude
heredis scripti destitit. de-
stitisse non uidetur. hoc dicit. Nota
istud pro. ad ea que dixi in l. i.
in fina. §. i. in de condi. indi. de §.
quando dolus dat causam transactioni utrum
ualeat transactio.

Item quesitum erui sciens
in debitum soluit. non repetit. hoc dicit.
Idem reddidit. Rupto testamento
per querelam actiones confuse heredi re-
stituuntur. hoc dicit. Op. de l. apparere
uenem. §. nepote. infra ad sillanianum. So. dicit
glossa intellige nisi heres institutus
fuit in dolo. Ultramontani dicunt aliter
quod dic ut refert cy. C. e. l. marcus

Filius ꝯfirm͂ pris non
tollit querelam filio co
petentem et ꝗ nomine
alterius cepit querela et
succubuit· nõ perdit id qd sibi
relictu͂ ē· h· d· Nõ q illud qd
quis nõ pt suo nõie· pt alieno·
Sc̃dº nõ q in querela principali
agitur de meritis filij ꝛ p ꝯsequens
de iuribꝫ testi· ut dixi· ꝑ· e· l· filio
ꝯ· i· Tercio nõ q quidã dicunt
ꝑ hanc· l· q sꝫ iura for illud
qd filius querebat de bonis ma
tris vel materni generis non quere
bat pri· ut ibi· quia filij indigna
cio ē· et ibi· qm alij comodũ uic
torie pat· Et de hac opi· dns Cy·
posuit unã addicõem ad leg· siqua
m· l· i· C· qui admit· ad bo· pos· ꝫ
de hoc ē glo· que hac opi· repro
bat· m· l· is qui bõs· ꝯ· fi· j· de
acquir· hẽ· Ultimo nõ· q glo·
inducit hac· l· mar͂m q si iudex
cã principalis succubuit iudici ap
pellacionis q possit cognitũ causa
tota eo· de hoc tñ dic ut· l· eos ꝗ
pri· C· de appellat··

Si apponas sive testim͂
rumpat ꝑ ꝯtrabl· sive
ꝑ querelam· nepos in po
testate retentus filio emanci
pato ꝯiungitur· h· d· Op· ꝯ· de
ꝯiungen· l· i· ꝯ· sed si· So· dicit
glo· exheredatus ꝯiungitur ne
poti ut ibi· nisi ꝑius agat quere
la ut hic Op· q ꝑmo filius
debeat hre totũ· ut C· de suis
ꝛ legi· aut in suadne· et ī aut
exhedi· ab intesta· ꝯ· i· So· dicit
glo· hodie sublatũ est edictũ de
ꝯiungendis· qd an sit verũ exa
minat Cy· in dicta aut· ī suadne
ego examinaui m· l· i· de ꝯiungen·
cu͂ eman· li· Bartolus··

Si hereditate ꝑ con
tractum ab exheredato cum here
de fcm· videtur testim͂ approbasse· h· d·
Si dno ī querela ē locus
iuri acrescendi· h· d···

Circa ex post facto pte quis
decedere ꝓ pte testatus·
et ꝓ pte intestatus· h· d·
Si non mortis datum
inter viuos ut computet
ī quartam· querelã excludit

et ad supplementũ agetur ꝛ collacõe
ueniet· h· d· Op· ius agendi ad
supplementũ ē introductũ ꝑ iura no
ua· ut· l· omo· C· e· ꝯᵃ ui· q iustini
anus ibi mendax fuit· Rñdet glo·
q hic ē additũ a compositoribꝫ noui
iuris· qd tene menti ꝓpt addicõibꝫ
que fuit ad statuta ut ualeant So·
op· ꝯm ista tempa ſto testo nõ hebat
locũ collacõ· ut C· de coll· l· i· sed ꝫ
dicatur ꝯtra· ꝯᵃ male· dicit glo· hic
ē additũ ꝑ iura nouissima· istud nõ
ē uerũ· nam ꝯpilatores ff· nõ cog
nouerunt iura nouissima· et io glo
sella sequens dicit melius· q ibi aut
certe mutat casum qn ab intestato
succeditur· Bartolus··

Si quis· etiã eo tu nõ int
est agente testim͂ rumpit· et sic pre
dens est exclusus sequens nõ abstinet·
h· d· Casus pt ponĩ isto mõ· qui
dam filius tũ habet quosdam suos
filios ꝛ prem· extraneos heredes institu
it· suos filios exheredauit ꝛ prem prete
riit· contingit q isti sui filij agentes
querela inofficiosi testi pris· forsan
dente iudicas aut pma cũ deberet esse
filiorũ· pr istius testatoris cũ uideret ne
potes eius excludi de sto cepit querela
tunc vim exheredibꝫ institutis ꝛ ob
tinuit· mõ queritur quid iuris Rñdet
iurisconsultus q licet ab inicio nõ de
buit pr agere cu͂ nepotes exclude
rent· tñ ex quo sunt exclusi· q prem
debebant precedere· recte dicit prem querela
egisse· et sic testim͂ ꝓ pte ualet· pro
pte nõ· h· d· ꝯtrariam h· ꝯ· l· iudicis·
m· l· pr filium· ꝑ· e· Bartolus··

Si sub hac· libertas data cũ
implendi ꝯdicõem in testo
inofficioso adiecta· nõ rescin
ditur· sed eius precium a manisso sol
uitur· h· d· Nuit glo· qua racõne
istarum sit uelor· appet ex doctrina qr
dedi tibi m· l· i· de ꝯdi· ex· l· Bart··

Si instituta Si fides co͂isac
tionis nõ seruatur· pt exhe
datus ad querelam redire· h· d·
Op· de· l· cũ mota· C· de transac· So·
ibi ille cepit querela decesseat· qd dic
plene ut ibi· Barto··

Et qm testator aliquem filiũ suũ
esse negauit si exheredauit eũ habꝫ
querelam· h· d· Bart··

De inofficioso. Qui querela
obtinuit pendente appellatione debet
ex hereditate ali[ment]a h[abe]re d[icit] tene menti isti
casum et facit ad q[uestion]em q[uod] q[uia] abbas
litigat cu[m] monacho interim debet ali
de bonis eccl[es]ie. No[tat] glo[ssa] q[ue] allegat c.
ex p[ar]te de decima. Quo iure filius
filii deiure dicit[ur] nepos ille i[n] nulla
p[ar]te iuris nisi reddo q[uod] reperiatur et
hic no[n] appellat nepote[m] respectu patris
sed aui in quadam t[ame]n co[n]stitutione feudi
reperitur hoc et e[st] textus ex de sac[ra]
mati. c. i. li[bro] vi. Barto[lus].
De testamento p[re]teritio[n]is ma
tris de filio etia[m] que ignorabat h[ab]e[r]e
p[ro] exheredatione h[abe]re d[icit].

Qum mater. s[ecundu]m glosam
breuiter hoc intendit. Si
testam[en]t[u]m rumpitur ex ca[usa] p[re]teri
tionis fr[atr]is. re. no[n] consilio. legata re
manent ualida h[abe]re d[icit]. S[ecundu]m alios dicit
totum contrarium. Hic dicitur q[uod] iste filius
quid ignorabat testatrix agit querela[m] q[uia]
primo dicitur d[icit] sibi hereditatem restitui. ut
l. si. ff. de hered. insti. Vo. ibi testatrix
aliud testam[en]t[u]m fecerat. Item contra q[uod]
rupto testa[mento] p[er] querelam no[n] debentur
legata. ut. l. pap. §. si ex ca[usa]. B. c. So.
dicit glo[ssa]. q[uod] testam[en]t[u]m rumpitur idest
q[uod] ma[ter] fr[atr]i sunt preteritio re. et co[n]silio
nequaq[uam] debent[ur] legata ut ibi et
insti. h[oc] m[odo] 4. l. Cum preteritio fuit fr[atr]i re
t[ame]n non co[n]silio legata debentur ut
hic in p[ri]n[cipio] et sic diuiso casu loquit[ur]
hic paulus ab imp[er]atore. Alii ut a
zo dicunt q[uod] hic dicitur p[ri]ncipis corri
gitur p[er] paulum et sic concordat cu[m]
§. si ex ca[usa] et hanc op[inionem] tenet azo
que m[ihi] melior ita uidetur. quia expres
se paulus se refert ad illud q[uod]
dicit princeps. dicens eu[m] no[n] uideri
te dixisse ibi q[uod] libertate[m] et lega
tis addicit. Sp[eculator]. probo p[er] totum si eo
casu quo preteritio fr[atr]i est re et con
silio legata no[n] debent[ur] quo casu
constat testatore[m] uoluisse grauare
heredem quanto potuit multo minus de
uale eo casu quo filium ignorabat
que[m] grauare no[n] uoluit. et p[ro] hac
op[inione] uidet[ur] casus in. l. Sicuti et l. si
cu[m] in ntis. C. de te. mili. Et s[upr]a de testa[men]to ma
ui in ca[usa] ex ca[usa]. Et si dicas quo po
tuit dicere paulus q[uo]d principem. Re[spondeo]
q[uod] dictu[m] pauli fuit approbatum per
iustinianu[m] q[ui] approbauit istu[m] libru[m]
Omnis in l. emilius. B. de minor[ibus].

Suspecta. Ille cuius
interest p[otes]t adesse
cause ne colludatur
h[abe]re d[icit]. Dicit glo[ssa]. No[tat] q[uod]
no[n] e[st] nec[essari]a p[ro]bare causam suspicio
nis quod colligitur ex eo q[uod] dicit
suspecta legatariis et sic no[n]
uidetur nec[essari]e q[uod] liqueat iudici
sed ipsis legatariis inueniis sic
suspicio. Querit glo[ssa]. Utru[m]
isti legatarii possent in causa
testes producere et dicit q[uod] sic. et
dicit ueritatem quia hoc dicit tex[tus].
ibi uoluntatem defuncti tueri qua
liter aut[em] fiat isti producuntur et
q[uando] isti appellant qualit[er] appella
bunt et qualit[er] ferat[ur] s[ententi]a. uide
plene i[n] ino. m. c. cu[m] sup[er] ex. de
re. iudi. Bartolus doctor.
Qualis. Si cu[m] sup[er] querela
transactione deciditur testam[en]t[u]m rema
net ualidum et debentur legata
h[abe]re d[icit]. Bartolus doctor
Cum ma femina. Femina
p[er] adoptione[m] no[n] p[otes]t h[abe]re filium qui
possit h[abe]re querelam h[abe]re d[icit]. Quo
x[ris]t[u]s pendens in cruce dixit ma[tri]
mulier ecce filius tuus qui filius
erat iste i[n]stud p[ro]p[ri]e p[otes]t legi duo
bus modis p[er] glo[ssam]. tu no[n] s[ecundu]m alios
primo q[uod] filius datus i[n] adoptione[m]
fecit testam[en]t[u]m castrensi uel quasi
quidam intelligunt hic de testa[mento]
filii f[am]i[lias] impuberi p[er] patrem adopti
uum no[n] intelligat istum textum q[uod]
testa[mento] et id no[n] remouetur ale
gato tamq[uam] indignus. ut. l. fi
lius. ff. multo. B. c.

Aduersus Tutores
qui agit no[mi]ne alterius
de inofficioso no[n] e[st] dig
nus legato h[abe]re d[icit]. Si committet[ur]
inofficiosu[m] legatum in pupilli nomine
debentur tutoribus quia legata
no[n] ualent s[ecundu]m ista tempora ut
B. c. l. pap. §. ultio.
Sis inquela e[st] locus
successionis edicto h[abe]re d[icit].
dic plene in l. pr. filius
B. c. Bartolus.
Si heres. q[ui] in hered[itate] insti
tuto iure uniuersali succedit a
querela no[n] excluditur secus si in
titulo particulari h[abe]re d[icit]. Querit
glo[ssa]. que e[st] differentia int[er] here
ditatem et legatum. dic breuit[er]
q[uod] hereditas e[st] quid uniuersale et

io in hereditate sedi que pervenit
ad filium exheredatum venit hereditas
proprium ex parte. quia non potest pro parte
adiri et pro parte non, scientis in legato.
qo ¶ Queritur. tenentur que aget iste
querela. Respondeo contra legatarios vel
eis opponet in modum querelam ut dicitur
ut. l. pap. §. si filius, et quod nota
in. l. cum repudiantibus in prin. b. e.
Ou^a ¶ Si exheredatus. qui est
admonitus per herede inde
approbare testamentum. h. d.
Ou^a ¶ Si legatario. qui est heres
legatarius et legatum petit videtur
testamentum approbare. h. d. et inde quod
dixi in. l. post legatum. §. si cum
fauit. s. de his quibus ut indig.

¶ De petitione hereditatis Rubrica.

Hereditas.
hereditas ad nos
pertinet ex testamento vel
ab intestato de iure
antiquo vel no-
vo. h. d. ¶ Op. s.
Ou^a de inofficioso te. l. 1. So-
op quod hic dicit iure factum intelli-
gatur quoniam testamentum quod non sit ruptum
irritum iniustum vel inofficiosum
ex nullo enim illorum potest deferri heredi-
op tas. ¶ Contra hoc op. s. de inof. te. l.
postumus. §. 1. et v. 13. et ita. et l.
filio. So. ex testamento rupto non potest
deferri hereditas ut hic, et dixi b.
licet quamquam posset peti bonorum
possessio secundum tabulas. ¶ Nota istam
glo. que intelligit. l. filio. quod de
iure civili ex ea possit adiri he-
reditas. dixi nota in. l. an viri legi-
¶ Nemo ad. l. ij. et queritur in quo
differt sive hereditas deveniat ad
aliquem suo nomine sive per se. Glo.
hic variat, dic breviter suo
nomine cum institutus est filius vel
contemplatione patris vel domini, per se
cum quis dicitur institutus est, pater
ab quo succedit ei qui est institutus
¶ Ultimo dicit glo. ex hac. l. nota
mala gramatica quia pronomen
tertie persone construitur cum verbo
et pronomine prime ¶ Bartolus.

qo in p. seti
mo quod ex^a quod hereditas suo
nomine veniat, per pe ... a ab

Velut. Circa istam. l. glo. fa-
cit unam questionem. cum ego sum
heres heredis tui. utrum ego de-
beam dici heres tui ex testamento vel ab in-
qo ¶ testato. glo. hic arguit pro et contra
finaliter determinat quod persona media debe-
at inspici. ut eo iure quo ego sum
heres illi cui sum heres dicar eo iure
dici esse heres ei cui ille heres fuit.
Tu vero dicas, licet quamquam hereditas defer-
tur ad nos dupliciter et sic est tamen una causa
proxima. alia remota, et tunc nil re-
pugnat quod ex duabus causis simus.
Siquis interrogaret me
S. n an sim heres tui, tu heres sum per me-
diam personam ex testamento vel ab intestato,
to, ego possem in veritate respondere, siquidem
queris de causa proxima. sum heres ex ea cau-
sa ei qui de proximo decessit successi.
Si vero queris de causa remota respondeo de
qo ¶ causa illa ex qua successit ille cui ego
successi ¶ Sed quero utrum in libello
quibus teneatur hoc exprimere utrum sit
heres ex testamento vel ab intestato, et utrum
per se an per mediam personam alterius.
Respondeo petitio hereditatis est in rem et ideo
admittitur petitio universalis. causa non
expressa. ut. s. e. l. sed et si. l. §. petitio
et. l. si mater nupti. s. de ex. rei iudi-
catum aut cognita si videtur videre ex
multa interesse rei. posset cogere acto-
rem ad declarandum. ut. l. si fideiussor.
§. illud. s. de mino. act. ¶ Ultimo
tangit hic iuris consultus formam
concludendi in libello in petitione he-
reditatis, quia pars debet peti pronunciari
se heredem esse. vel hereditatem ad se
pertinere. ibi. sicuti tua. hereditatem re-
de hoc dicam. s. e. l. licet ¶ Nemo
adulteram partem. ibi. novo iure. No-
quod ius novum dicitur omne ius quod est
post. l. xij. tabul, de hoc plenissime
in. l. si. §. pete. de regu. iu. / tetigi
aliqualiter in. l. 1. s. de con. ex. l.
Si hereditatem ¶ In iudicio
universali veniunt ea que
post litem contestatam reus cepit
possidere. h. d. ¶ Op. b. ti. ij. l. non pot-
est. So. ut ibi. et etiam hic in glo.
Omnis pars possessor heredi-
tatis que est in controversia non
potest alienare in prestita satis-
datione vel causa cognita si necessitas
Ou^a urgeat. h. d. secundum op. quia intende-
re non primo loquitur quod possessor
volebat alienare voluntarie, secundo quod
vult alienare ex necessitate, secundo ibi causa
aut ¶ Nota hic tex. quod controversia dicatur

an lite contest. de hoc in d. § ii. C. de trans-
ac. l. qui idem, et C. de transac. l. causas
et s. eod. ti. l. amplius ¶ Op.
s. de except. l. si post rem. So. expone
ut ibi et non obstat ¶ Op. et videtur
quod ex eo quod est controversia sint prohibite
alienationes ut ss. fam. her. l. aliena-
tiones et ibi no. et s. e. l. item veniunt
§ petitio. hic autem innuit quod debeat
fieri expressa prohibitio. So. expone
prohibendum i. non concedendum ¶ Op.
quod immo non sit prohibita alienatio nisi
post litem contestatam ut C. com. divi. l.
ij. de litigiosis l. i. So. ibi in iudiciis par-
ticularibus hic in universalibus. Simile C.
de transac. l. si post motam. licet hodie
sit idem in particularibus; simile no. in
aut. litigiosorum C. de litigiosis ¶ Op.
hic innuit quod prestita satisdatione pos-
sit alienare, quia ista satisdatio est de
hereditate non minuenda ut s. pro.
§ divus. ergo per eam non debet permitti
alienatio quia est ei contraria. istam oppo.
tangit glo. i. in fi. huius contrarietatis timore
fuit facta quedam additio prava que dicit
expone nisi quod sed. i. ab initio maluit,
quasi dicat non potest alienare sed debet
satisdare. istam glo. destruit tex. ut
vides. unde alii valentes hoc evadere
exposuerunt sic quod debet satisdare de
hereditate non diminuenda sed de resti-
tuenda eius estimatione si alienari
contingat quod fieri non debet, et ita
dictio nisi non ponitur, et hoc vult dicere
quedam glo. super verbo satisdare. certe
ista glo. etiam destruit tex. nam semper
dictio nisi ponitur quando precedit dictio nega-
tiva ut l. acc. et ibi no. C. de transac.
cum ergo precedat non concedendam alie-
nationem nisi maluit etc. sequitur quod illo
casu possit alienare. Et ideo pro huius de-
claratione debes scire quod aut possessor
vult alienare ex permissione iuris
aut vult alienare expressa permissio-
ne pretoris. primo casu aut non satis
dedit et nullo modo permittitur alienare
aut satisdedit et potest alienare res
tempore perituras ex rescripto divi Pii
ut hic in prin. aut vult alienare ex-
pressa permissione pretoris et potest
etiam non prestita satisdatione sed presti-
ta cautione competenti prudicio cum cause
cognitione ut hic in v. cum cognita.
ista distinctio probatur in l. pete. s. ad
carbon. et l. i. § si mi. de ven. in pos.
mit. et de he. insti. l. si quis institua-
tur et quam ex ca. in pos. ea. l. fulcinius
§ adeo. et s. de mi. de li. l. aut prior
¶ Omnis adiectionis sicut qui
est controversia super hereditatis petitione

Quando possessor potest alienare

possessor cogitur satisdare. ita qui
est controversia de falso testa. h. d.
¶ Non existo tex. quod petitio hereditatis
differtur per accusationem falsi testamenti
¶ Sed no. quod sicut cum pendet petitio
hereditatis non debet aliquis diminui, ita
cum pendet quo falsi. et ideo debet prestari
satisdatio ¶ Op. C. de edic. divi
adri. tol. l. ij. So. accusatio falsi
impedit iudicium falsi petitorium
hereditatis non possessorium ut ibi.
Sed ap. hic quod falsi est incidens ad
petitionem hereditatis. ergo videtur quod super
falso non sit pronunciandum ut l. i.
C. de ordi. iudi. huius timore fuit
hic in glo. dic lec. una quod converso
damus contrarium quod incidenter hic
agitur de falso et quod super ea non pro-
nunciabit. et hoc quedam glo. super
verbo petitur. et super verbo sustinet.
et est satis bona. alia lec. est quod hic
principaliter proponebatur accusatio
falsi. et quia est preiudicialis ad pe-
titionem hereditatis ideo petitio
hereditatis differtur ut in d. libris
s. l. prox. Et de hoc hes quod sive tes-
tes ex quibus reus debeat condem-
nari accusentur de falso principaliter
sive incidenter appareatur quod sint
falsi debet sustineri causa principalis
tangitur s. l. proxima ¶ Quero
qualiter compleretur ista satisdatio,
dicit glo. quod satisdabit ex hereditate
non diminuenda vel restituenda.
Tu dicas quod debet satisdare de he-
reditate non diminuenda sed de resti-
tuenda ea vel eius estimatione
si alienare contingat ut in d. §
.B. in prin. l. excusatio autem huius
satisdationis quando possit alie-
nari in d. § ¶ Quo dicatur
hic quorum iudiciorum, de quibus
iudiciis loquitur. Glo. exponit
quorum iudiciorum i. cuius iudicii. Tu
dicas vel admissis hiis que dicuntur
in glo. quorum iudiciorum i. petitionis
hereditatis et eorum que sunt prepara-
toria ad illa ut accusatio falsi et
querela inofficiosi ut hic et s. l.
prox. et l. si quis libertatem.

Si testium pendente ac-
cusatione falsi non potest
peti legatum ex testamento h. d.
vel brevius accusatio falsi est pre-
iudicialis ad actionem que ex
testamento dependet h. d. ¶ Op. de peti.
ad fi. So. principium loquitur quando
ab uno dicitur falsum et ab alio pe-
titur legatum; finis loquitur quando
unus et idem dicit falsum et petit
legatum ¶ Op. pendente accusa-
tione falsi nullum aliud iudicium

pt agitur p q̄d liti fiat aliqd p
iudiciū ut ff. l. pe. insti. et j. l. pe.
in pn̄ / sꝫ hic fiet aliqd p̄iudiciū
quia si ꝯmittaret debet legatū
presumer testm̄ ueru. go. ꝛc.
Do. hym⁹ tuuoe sūt hic tres opi-
nia q̄ illa exceptōne agitur
alia uictoria ē in fauore accusato
ris de flo. qui intendit pete he-
ditatem. et id ē in elatōe sua.
uel q̄ statī cognoscunt de uiribꝫ
testi si probōnes hēt ꝯcomptū
uel saluat legatū ꝑstita tuuōe
et sic accatoris erit elatō. istius
alienatiue / Alij dicūt q̄ i elatōe
legatarij ē / et istud ē ver. ho
dic ꝑ. l. fi. C. e. licet alim sec⁹
ut ff. l. pe. ubi dicit / Tercij dicūt
q̄ ē in electōe hedis. uel q̄ sal-
uat ꝑstita tuuōne. uel q̄ cog-
noscatur delegato. Sꝫ tunc
op. si hēs eligeret q̄ delegato
cognoscitur. g⁹ fieret aliquod
p̄iudiciū accatiam de flo. qd nō
debet ee. ut ff. l. pe. et j. l. pe.
Dn⁹ tuuoe dicit glo. q̄ illud
qd dicitur delegato quereretur
sꝫ ꝑ quandam ꝯsequentiam. quia
expectabit s̄ma sup querela
falsi / et istud placet michi / Alij
dicūt q̄ cū ꝯmittabitur sup
legato. quia hoc fit uoluntate
hedis septi / sed hec nō uidet
ueia quia hēs septus ꝛ legatari⁹
semp de hoc fuit in concordia q̄
ualeat testm̄ ꝛ debeatur legatū
et sic solū ē contentio ꝑ̄ accu
satom in flo / Alij dicūt q̄ un⁹
dicit flm̄. et alius petit legā
tū nō ē nce q̄ deferatur utrqꝫ
sed hoc non uidetur ueru ut
uidebitis. j. l. pe. Ultio quit
glo. quid si ille qui accusauit de
falso succubuit. an petet legā
tū / dic q̄ nō ut in glo. Crueo
quid si accusa testes de flo ex
quibꝫ ꝯuincitur. an debeat differri
condēpnatio sup ea s̄ma / hic
uidetur casus q̄ sic. et ff. l. pe.
Contrariū ē uerius, quia licet
testes ꝯdempnaentur de falso.
hoc ꝯducenti nō p̄iudicat. et
id non differatur ea s̄ma, esset
em̄ nce q̄ accusarentur testes ꝛ
ꝯducentis. uel q̄ i maciū excep
tionis de falso dicit ꝯ p̄duc-
centem / de hac ꝑ q̄. C. q̄ accu.
non pos. l. i. et uidet tex. et
q̄ casus. ff. de hiis qui nō insti.
l. lucius. dic ut ibi .. Bart ..

Legitimam qui elegit
ius intestati nō uidetur
renunciare iuri qd sibi ig-
norabat competere. h. d. Ista lex
legitur dualr̄ modis. p̄mo i testo
ꝛ ꝑpendo ꝑ querelam. et hc s̄m pri.
glo. i. dicit pcunt ca. ꝑ. l. iiii. ff. ti.
pe. Alio modo legitur in testo ꝛupto
ipso iure. et hoc tenuit sequens glo.
p̄ma. sup illo uerbo Op. de. l.
postqm̄. j. e. dicit glo. intellige h
q̄ agnauit ignoranter. secus si
scienter / Qn̄ tu refers ad testm̄
ꝛumpendo. glo. ē clara. quia agnas
hoc hmōi s̄t ꝯsimiliter. l. ff. ti. i. / Qn̄
tu refers ad testm̄ nullū ipso iure
tūc s̄iquidē ē nullū ꝑ̄ s̄uarem
ipsius qm̄ agnauit. ut puta qa
erat preteritus. tūc idem ut. l. filio
p̄teito de iniu. te. Si uo eet nullū
ꝑ̄ defectm̄ solempnitatis. tūc agnas
cendo scient nō posset approbare
ut C. de testa. l. nō dubiū. tra fine
Sꝫ licet non possit testm̄ appro-
bare. an ex hoc uideatur repudiare
ab intestato. dic ut. l. clodius. j. de
acquir. hed. Bartolus ..

Siquis libertatem Judi-
cia particularia ꝑ q̄ fiet
p̄iudiciū petitiom̄ hedita
tis uel ꝯtatoris eius debet differ
ri ad iudiciū uniu̅sale finē acci-
piat. ad qd pt p̄iudicare certus ti
sic uniu̅sali p̄iudiciū nō pcnt
h. d. Diuiditur in tres ptes p̄ncipales
s̄m ueteram lec. quia intendo tene
testo et filius exheredatus agebat ex
querela contra testm̄. Scda qn̄ quis
ex testo petebat libertatem et hedi
tatem. Tercio. qn̄ quis petebat
libertatē nō ex testo s̄ ab alio de. ꝑ̄ ibi
Na tu tria ibi quod. aut. s̄ma s̄m
diuidit in tres. quia p̄mo recitat
mente senatus ꝯsulti / s̄a mente
pcnt unam limitacōm ad predictā
s̄a ibi. sed ꝛ diuus tria ibi. ibi demū
Scda ꝑs subdiuidit in quatuor.
ca. eo. c̄. quo seruus erat i posses
sione libertatis ꝛ hedītatis / tuo vidꝫ
eo casu quo erat in possione liberta
tis et non heditatis. qrto pcnt
tra predicta decisione uni⁹ dubij
s̄a ibi diuus p̄mis tria ibi non notā.

qrta ibi plane Item tria ps sb diuid
ndiuis pmo ponit unu dictu scdo
ad remouendu dubiu dat unu consi
liu. pa ibi Adiecit. Realissimo qmb
pticula. l. nec pse Et pmo quero
de intellcu pncipii huius. l. Circa qd
sciend e q pma glo. magna posuit
casum q quidam lutinianus seruus
erat heres institutus. et iussus e lib
ab herede sibi dato et filio exhedato
et ista lec. prosequitur glo. usq3 ad
v. id q3 alii m e. glo. Sz quia hic de
ab herede lutinam nulla fit mentio.
id glo. ubi ista lec. recedit / nec ego
de ea facia uolo mencom de textu Sed
quia glo. tm ea aliqua dicit utilia
realissima ea p qones. Vera lec. e
in isto pn. que ponit hic in glosa
an fine / uel dic q simplr fuit re
licta l e. Pones ergo casu q filio
fuit relicta libertas / extraneus fuit
institutus. filius fuit exhedatus. tunc
si seruus petit libertate. differtur ca
libertatis pp qonem de testo Et istu m
prosequitur in tota pma pte pncipali
Circa istam ptem pmo queo quis
possit dicere istam exceptom. q no
pcedatur in ca liberali ne fiat pu
dicium qoni de testo. Glo. in hac casus
positione dicit q hoc petit filius
exhedatus Idem expssius dicit i pa
casus positione quam reprobauit.
Ex quo dicto no q licet duo litigent
inter se pt ueniente tercius cuius interest
z apponere exceptom et facere differri
illud iudicium. qd in se puto uerum.
facit. l. tercia. ff. so. ma. scdm ueram lec.
qua ibi dedi. ubi filia uenit z impe
dit iudicium inter ptrem z maritu / ad
idem. ff. ti. i. l. si suspecta. in pn. et
. C. de litigiis. auth. nunc si heres. et ad treb
. l. ita tn. ff. quotiens. Istud tn exa
minemus latius Aut enim istam excep
tione uult apponere filius z pt ut dic
tu est. aut heres scriptus et non
pt s glo. hic in pn. z. ff. l. px. in si.
pme glo. qd non placet. quia uir
qtra casum. l. ij. ff. de ex. rei iudi. et
de ac. z ob. l. qui tn herede / et de bo. li.
. l. qui diu / et de bo. pos. contab. l. si
preteritus. et C. e. l. si. in pn. Vn dico
q heres pt istam exceptom apponere
et hoc forte uoluit dicere glo. hic cum
pn pme glo. magne ubi dicit insi,
id petet noie exhedati. qi dicit heres
cōpetentis istam exceptom apponit ex
iure exhedati licet no pro suo interesse
cuidendo / tm ille qui petere in liberta
te

tem possit pete hoc iudicium dif
ferri Glo. dicit q no z bn. quia
sponte uenit ad iudiciu. ff. cogitur
psiste. ut in auth. qui semel. C.
quo z qn iudex. Item quero
an iudex ex officio suo etia nulla
pte apponente possit cam liberta
tis differre Et dico q sic. licet glo. no
tangit / et hic e casus i pmo dicto
huius. l. ubi oia uba referuntur ad
iudice si bn considerabis / et huius ro
e quia iudex no debet manifes
tare motu aiam sui. ut. ff. de offi
presi. l. observandu. et. C. de fals.
. l. ubi / sz si pnunciaret aliquem ee
liberum ex testo. iam uidetur ostende
motu aim sui q testm eet ualid
et sic ipsi iudicio fiet pudiciu / si
sup hoc pnunciaret nito dz differri
et hoc uoluit mens senatus consulti
ut tex. hic apte dicit Ex quo no
q in hiis in quibus iudicia uel iuris
dictiom paret aliqd pudiciu. iu
dex pt supple ase etiam no appo
nente pte. ut. ff. de postulan. l.
quos prohibet / facit. ff. de procurat.
. l. filius. ff. uetitum. dixi in. l. in
. ff. hoc aut iudiciu. ff. de damp. in
fec. / tetigi de sepul. uiol. lege. ij.
Quo tn istud pn. qd pudi
ciu fieri posset p sntam latam sup
libertatis qone de testo cum sit inter
diuisas psonas. ff. z c. ut. C. res
inter alios acta Et ad hoc dicit
glo. fiet qle quale pudiciu licet
no plenu. ut. ff. de appel. l. a sntia cu
similibus / et hoc tangit in pma
glo. magna. et etia in sca / Et ex
hoc dixi tibi in. l. admonendi q
testes recepti inter alios faciunt
presumptione z forte semiplena
probatom. inter alios. Venio
ad v Sed z duius et pmo quero
quid e hoc dictu aut induatur
aut fine accipiat / expone ut i
glo / induatur. hoc est fiat ab
solutio ab obseruatom iudicij / fine
accipiat p diffinitiua sntam. No
ex glo. differenciam inter induce tu
dicte z cancellare. Simile. C. de salud
. l. inductis / et licet sit dria i mo
tn in effectu nulla differencia e.
Quo inquo dicit iste v. capite de
dicit quedam i nullo / sz sup sunt
recitata uba ul mens senatusco
sulti / hic uba rescripti. Tu dic q. ff.
loquitur generalius. quia qo de libta
te differtur si agatur inoui qo
de testo. siue testm dicatur falsu

qo
in q pe ptis principal
qo v cm
in pdictis
qo v
qo v
qo v
qo

ut. s. l. ex. et l. diuus in fi. siue dicatur nullu' vel inofficiosu'. siue petitur inoffi. ostab. et l. ita tamen. §. quod. ad treb. l. hic no' uerba Pape erant specialia in questione inofficiosi. ita dicit glo. hic posita que incipit, sed et diuus. etc. Item hec uba fuint relata ad iudice. ex quo appet q' committitur officio iudicis hic fuint prolata simpli. Venio ad v. ita demu'. dicitur hic si iam de inofficioso iudiciu' contestatu' est. quid est hoc dictu' quidam intelligunt si lis est ctest. tunc dz subaudiri vel contestari speretur. et ita sentit glo. qd' veru' est ut dictu'. l. si preteritus. de bo. pos. c' tab. Posses etia' exponere ctesta tu'. hoc est ptestatu'. ut l. postumus in fi. s. ti. i. Venio ad secdam pte' principale. scz ad v. Na' cu' quida' et p'mo quero de intellectu istius v. R'o q' glo. in ista pte tangit casum vel in p'ma glo. magna circa mediu' ibi. idq3 alij ponunt lu cianu' etc. et ponas casum lucia'm fuisse h'ede institutu' et iussu' ee liberu' et filiu' exh'edatu', quem lucianu' filius exh'edatus vendicat in seruitute. lucianus oppo nit hoc no' posse fieri nisi prius agatur quela. et petitione h'e ditatis, queritur an ista exceptio obstet, et sic uides q' in forma tione qonis no' declaratur utru' lucianus sit in possessione h'edita tis uel no', declatur aut hoc in visione ut uidebitis. Sz uidet ipe dubitare de tex. ibi. dicens se susceptur etc. ex hoc innuit q' ipe possidebat h'editate ut. j. sequi' et petitur h'editate. ex h'c innuit q' possidebat. quia si possideret non peteret. R'o. Illa uba sunt am bigua. id imperator declat in visi one p distinctione. possunt eni' dicta uba intelligi de possidente h'c no' se suscepturu'. istud stat p'prie. et qd' j. sequitur et petitur repetere et se suscepturu' petitur, hoc est illu' qui petit h'editate' qi' dicunt paratus est se defendere ab eo q' petiturus est h'editate'. possunt etia' intelligi in no' possidente. et illud q' dicit se suscepturu' stat inp'prie quia in modu' exceptionis ei oppo netur. et q' j. dicit petitur stat p'prie. Venio ad v. diuus pius et iste. v. est planus quia si filius

possidet h'editate differtur qo de li bertate. nisi prius agatur de testo et h'editate. Venio ad v. non uelo iste. v. legitur in glo. duobus modis. primo s'm azo s'm glo. que incipit nunc mu tat casum. quia lec. tenui dicendo lege. Sup' dixit differendam cam lib tatis qm filius est in possessione libtatis et h'editatis, hic dicit qm filius no' est in possessione h'editatis sz libtatis no' ee differendam qonem spatum in officiosi testi. ro est. quia est impotate sequi age petitione h'editatis et ille cogetur in modu' contradictionis oppone de quela. ut l. pap. §. si filius. s. ti. l. si agitur filius no' aget imputet sibi. Sed q' hoc instatur saltem iste filius debet age petitione h'editatis ergo donec finiat petitio h'editatis non debet agi de libtate. ut. s. dicat vi. l. no' distinguemus. §. si is. R'o et istud no' concedo q' si filius ita op posuisset exceptionem debet differri iudiciu' de libtate. quia intendo age contra te petitione h'editatis tui no' debet fieri preiudiciu', q' qo de libta te fuisset dilata ut in qrio sed hic male opposuit exceptione q'a dicit, dico q' questio de libertate debz differri nisi prius agas quela inofficiosi testi. id eo pretextu filius no' pt obti nere, et hoc est q' tex. dicit vide licz no' ino. etc. Nota g'a ex hoc q' qui exceptionem opponit inepte ita succubit sicut qui opponit actione inepte. ut l. l. §. idem labeo. j. de flu. et de doli excep. l. ij. p'o pn. dicā plene in. l. i. j. de excep. R'a no' legitur s'm ag. ut no' mutet casum. et sic totu' de una pte cu' sequenti. v. plane dicit si debet differe donec iudiciu' de testo fine accipiat. expectabimus ergo usq3 ad quinquenniu'. qm tanto tempe durat querela. R'ndet iuris consultus q' non debet expectare plane. immo debet cu' celeritate tra tempus statute. l. j. d. usq3 ad §. quod et ista lec. est satis ita inse. Terco no' legitur s'm jo. ut no' mutat casum sed pat quidem limitationem adpte denica dictu' est. s. q' qo de libtate debet differri donec iudiciu' de inoffi cioso fine accipiat. nunc limitat q' h'c est uer' inter quinquenniu', na' post quin quenniu' quela inofficiosi non debet durare. id ppter eam no' defertur qo de libtate. Ista etia' pt de uero tene quia ius. Sequitur. v. plane iste. v. legitur duobus modis. uno mo q' referatur ad p'ma' ptem. alio mo

q referatur ad proxima precedentia
et ad dicta in prima parte et sic ad utrumque
ꝛ dicit dominus cyn. opponitur dicta excep-
tio q in liberali dicitur differri sed contrariatam
litem demoueri possidere · iudex primus debet ex-
aminare utrum ista exceptio appareatur
bona fide · an ad calumpniam · ꝛ causa dif-
ferendi / Nam si causa differendi exceptio
ista non admittetur · ut · l · hac autem in
prin · ¶ · tu plus quam p · l · falc · et · C ·
de falc · l · ij · et quod dixi tibi · B · ti · ij ·
· l · ij · ¶ · marcellus ¶ Quod dicit q iu-
dex potest statuere tertium tempus ad agendum
quod non licet glo · B · ti · i · l · pap · ¶ · si
quis post · dicit hac non est verum in
ciuilibus · tamen male dicit · ut ibi dixi ·
de quo per dy · in · c · indultum ex de re-
ui · li · vj · Plenissime dixi in · l · ti
cia · ¶ · de accusat · ¶ Circa istam partem
quero · quia hic dicit iubeat iudicem
libertatis ꝛc · tunc loquitur hic impro-
prie ¶ Vel loquitur iudicia ordinario cum iu-
beat iudicem delegatum cognoscere de
libertate / et sic est hic casus · q causa sim-
plicis libertatis potest delegari · ita nota ·
ja · de ar · ¶ · de damp · infec · l · i · ꝛ si ·
vero · C · de peda · iudi · l · placet ·
ubi refert Vbi ja · de are · ¶ Venio
ad ultimam partem / et primum dictum est cla-
rum q causa que nullo modo attingit pe-
titionem hereditatis non debet pro ea differri ·
quod examinabo plene · ¶ · in materia illa ·
¶ Venio ad finem glo · que inducit
istum tex · in arg · q testes inducti super
uno articulo · non debeant interrogari
super alio · contra hoc inducit glo · C ·
de testi · aut · si dicitur ubi testibus
interrogatur de conditione sua · ergo te-
stis non debet interrogari super alio nisi
illud aliud pertineat ad fidem eius ·
de quo principali · interrogatur contra lo-
quitur · l · gratia nam scire conditionem
testis pertinet ad iudicem · ut · l · ij · ꝛ iij ·
et ibi no · ¶ · de testi / de hoc dixi in · l ·
si duo patroni · ¶ · idem iul · de iure
iur · ¶ Ergo dico maxime primo pro
casu istum tex ad notabilem petitionem ·
si inter me ꝛ te transactum est de lite
rei certa causa · et tu postea opponis contra
me rei uendi · nulla causa expressa ·
si ego primo de transactione precedenti
que fuit limitata certa causa iudex
debebit admittere litem esse contestan-
dam · ita tamen q in hoc iudicio nullo
modo deducatur illa causa de qua fuit trans-
actum / et hoc exprimat in principio eadem
casus ꝛ hic · ¶ Expedita litera
ueniamus ad contraria ꝛ examinabitur
in ¶ Op · primo q causa de libertate debet

q°

op · 5

causa omnia examinari · ut · C · de adulter ·
· l · qui allexander · / dicit glo · ibi
certo modo excepit · quod etiam hic pro-
mittere / hic autem per modum recon-
uentionis · Tu dic clarius · ibi questio
de libertate erat preiudicialis ad ac-
cusationem · non accusatio ad crim-
inis de ea prius cognoscitur / facit
· l · ordinari · de li · cau / hic autem questio
de libertate erat preiudicialis ad
questionem de testo ꝛ questio de testo erat
preiudicialis ad eam · ideo supersedetur
in causa liberali · et prefertur causa
de testo tamquam maior ꝛ uniuersalis
ut statim dicam · ¶ Op · B · de iudic · l · que
prior ¶ Ergo dicit glo · hic est causa magna
uniuersalis ꝛ centumuiralis · ut · C · e ·
· l · ulti · ibi est causa ciuilis ꝛ singularis
¶ Pro huius declaratione debes scire
q in hoc iudicio uniuersali ꝛ hoc
speciale · primo quia in iudiciis particu-
laribus · illa causa debet preferri
que prius intentatur si sunt inui-
cem preiudicialia · ut dicta · l · que
prior / hic non prefertur causa uniuersa-
lis / secundo quia illa iudicia particula-
ria demum inuicem se impediunt
si sunt adinuicem aliquo preiudicialia
ratione plenitudinis preiudicii · ita q ab
salutoria lata in prima parit ex-
ceptionem rei iudicate in secunda · ut
· l · fundi · et · l · fundum · de excep-
rei iudi / alias secus · ut · l · sed si
ante · e · ti · sed in uniuersali est hoc
speciale q differuntur alia iudicia
etiam ratione qualis preiudicii ut hic
patet ¶ Tertio quia in illis iu-
diciis particularibus considerantur cause
preiudiciales inter easdem personas
tantum · ut dicta · l · fundi · et · l · fundum
sed hic etiam inter diuersas personas
ut hac · l · et huius ratio est ut tan-
git glo · ista · quia causa ista dicitur
esse magna · uniuersalis · ꝛ centumui-
ralis / hec est inducta a senato-
ribus qui erant centum in numero / ideo
propter eius nobilitatem assumit sibi illud
priuilegium ¶ Op · C · e · l · fi · dicit
glo · in hoc · l · ista hodie corrigitur
q hodie si legatarii uel credi-
tores uel serui libertati donati
uolunt agere · ad supplendum distinctio
que ponitur in dicta · l · ulti · C ·
et nec differuntur ista iudicia sim-
pliciter · ut ibi per · ¶ · ista glo · dicit
ueritate quod petitor uel possessor
conueniuntur alteri / sed si conueni-
ant se inuicem aliquo iudicio
uel particulari per illa · l · in qua
disponitur et sic remanet inter

reddita

op · 5

q dr esse in magna ꝛ
ꝛ centumuiralis

op · 5

hec. l. iij. §. nam cu quidā. z. l. ij. de
distinguemus. ff. si is. q. de arbitr.
Item l. fi. C. e. loquitur qm conuenī
tur possessor vel petitor / sed qm ipsi
agerent inciuil ubi dicitur. et ideo hoc
casu remanet incorrecta. l. sibone
fidei. et ibi no. j. e. Et preterea q
declaracione distingue in materia
breuiter. Aut inter petitorē et
possessorem mouetur aliqua q° par
ticularis. aut mouetur cu cōneris
primo casu aut illa particularis erat
de possessione z non impeditur.
ut. l. ij. C. de edic. diui. adri. tol.
et no. in. l. diuus. infra. q. e. Aut
non erat de possessione / et tunc erat
aut ea summaria z nō differtur.
ut. l. ille aquo. §. si de testo. j.
ad treb. Aut erat ea que requi
rebat plenā cognicionem. et illa dif
fertur olim z hodie. ut hac. l. ij.
nā cu quidā. z. q. de arbi. l. non
distinguemus. ff. si is. Sed q° mouetur aut
possessor aut petitor queritur ab
alio ut agat / primo casu olim dif
ferebatur ut hic. hodie no adhi
betur distinccio que ponitur in eo
. l. ultima. C. e. Si uo ipsi agunt
tunc aut res uel accio erat tempo
peritura et possunt agere. ut. l. si
bonefidei. j. e. et. l. cu hereditas
ex treb. j. ad treb. Sed si res non
esset tempore peritura non possunt
agere. ymo dz differri. ut. l. ij. j. de
excep. rei iudi. et. l. qui cu tutore
. j. de ac. z ob. et de bo. li. l. qui
du / fuerat. l. si preteritus de bo. po.
contra tab. Nec iura antiqua in
hac corriguntur. per iura noua sed p
. l. fi. C. e. Et predicta uera donec
iudicium vniuersale pendet ul' mo
ueri speratur. secus eo finito. ut
hac. l. §. 2 i° et in. ff. nō uidetur
p vna lec. et. j. de excep. l. si p°
sm vna lec. ubi tractatur ista
materia Item predicta uera de iudic
particularibus que tangunt iudicium
vniuersale quoquo modo saltem vel
qualis qualis preiudicio / secus si
nullo modo. ut hac. l. infra. ¶ Sed quid
utrum vnum iudicium vniuersale propter
aliud differtur. Respondeo. si quidem ista
duo iudicia sic se habent quod vnum est
sm testm̄ aliud contra testm̄. differtur
illud iudicium quod est sm testm̄.
ne fiat preiudicium contra de testo.
hac ualuit hec. l. in prin. et. q. l.
prox. et. l. diuus infra. probatur
expresse in. l. ita tn̄. ff. quociens
de bo. pos. sm tab. Si uo utrumque
iudicium est sm testamentum vel utrumque
contra testm̄ seu ab intestato. tunc vnum
per aliud non differtur. ut. l. post. j. e.
¶ Sed nunquid si est q° de hereditate z nō
de testo an sustinentur iudicia particularia
uidetur quod non. Nā illud senatusconsul
sulti et illud preторis de quibus hic fit
mencio solummodo loquitur qm est q°
de testo / Sed puto quod quandoque ita peteret
q° vniuersalis de hereditate. iudicia par
ticularia debent silere. ut de arbi. l.
nō distinguemus. ff. si is. et. l. ultima
. C. e. et de excep. l. post rem ¶ Sed
hoc queso quid in aliis iudiciis vni
uersalibus / puto. inter. duos est conten
cio de pertinencia. vel iurisdiccionis alicuius
castri. utrum iudicia particularia debeant
interim silere. Inno. dicit quod idem de
conces. preben. c. quia diligencius infra. glo.
magne. quod est hodie. c. l. de conces.
preben. li. vj. ¶ Ultimo glo. signat
vnum arguemntum contrarium z nō soluit. Vide
ea. ibi arg. contra C. de [illegible] . l. iure iudex
¶ Do. non preiudicent ad plenum preiudi
cium sed ad quale quale. —

Regulariter ¶ Iurisconsultus ad euidenciam dicen
dorum premisit vna distinc
cionem usque ad. l. diuus. / postea po
nit quedam scripta pertinencia ad
hanc materiam. usque ad hanc. l. / hic
ponit vna regulam iuris antiqui
que durabat usque ad. l. Item tenuit
. ff. pretor ibi recitat senatusconsultum
factum in hac materia. et illud prosequitur
exponendo usque ad finem ti. / et quia
ponit regula non potest breuius
summari quam se summat ¶ Op. j. c. l.
nec ullam. ff. si quis. So. hic de di
recta. ibi de utili porcione hereditatis
¶ Item op. quod ius non possit possi
deri. ut. l. seruus. ff. incorporales. de
acquir. re. do. So. dicit glo. quedam
est possessio propria. quedam impropria. que
dam impropriissima. licet dec. dicit quod
. C. de seru. l. aque ductus / quod non
hic intendo examinare. Bartolus

Licet Nota hanc accionem dari
eciam pro minima re. et sic dicit in
minus tirann q. quod dic ut de
damp. infec. l. si proprietarius ¶ Tho.
nō modum concludendi in libello super
peticione hereditatis. quod quis petit
se preuituari hereditatem in solidum uel pro
parte tetigi. q. in. l. ij. in prin. et quod offi
cio iudicis cogatur restitui / de quo dixi
in. l. i. q. de edendo. in prin. Barto. —

Proheredem. l. hic incipit ex
ponere verbum pro herede Contra.

ista actio nō datur · contra titulo possi
dentem · ut · l · cogi · j · c · et · l · hereditatem
· C · in quibus causis cessat lon · temp · prescrip ·
sed possidet pro herede ē habere titulum ·
· ut · j · pro herede pro tutum · ff · 2 · c ·
pro herede pt sunt tribus modis ut
in glo · hic uero accipitur de eo qui
non pt esse heres · sed putat se esse
heredem · ¶ Queritur quid de eo qui pu
tat se non esse heredem · Unde notabiliter
ut hic ¶ Sz quero que ē ratio quare
petitio hereditatis non datur contra titulo
possidentem · Glo · ponit unam rationem
ut dicta · l · hereditatem · in quibus causis cessat
lon · temp · prescrip · Doc · ponunt ue
ram rationem in · l · cogi · C · e · et est ratio
quia qui agit petitione hereditatis
intitur solum ex titulo · nō ei fun
dat se ex aliquo iure suo quod habet
intra · Si igitur aduersarius possidet
ex titulo · habet tale ius quale he
res · et tantum plus · quia possidet
inito non potest conueniri petitione
hereditatis · ad hoc facit de publiciana
· l · siue autem · ff · 1 · et ibi nota ·
¶ Pro possessore · Hic in
cipit exponere quid dicatur pro possessore

Qui interrogatus · Nota quod qui
ris est idem cum dicto · nichil
concludit · et ideo dictum te
stis nichil ualet cum dicit testis
scio quia scio · et est ratio · quia oportet
quod illud quod probat aliud sit clarius
et manifestius illo quod probatur ·
Unde si dico · fuit ne uolueritis tanquam
dicas tu quod sic · interrogatus quomodo
scis · dicas tu · scio quia scio · istud
nichil probat · quia oportet quod ratio sit
clarior dicto ¶ Queritur quid si con
tedat quis se heredem sz pro mendacium
tum · conueniri tamen predo ·
¶ Queritur quo sciam utrum quis pos
sideat pro herede uel pro possessore · glo ·
ponit hic tres opiniones · inter alia ponit
opi · placen · qui fuit multum laceratus
in hac materia · finaliter ordinem interro
gandi ponit hic in glo · et aduerte
Certa pro forma interrogationis quo
quod si responderit se non possidere · certe
habet locum · l · ult · j · de rei uen · ¶ Iste
quero cum fine · pacto quod dicat se
emisse a domino tamen uel iterum
interrogabo eum · ideo hoc clarius dicit
in summa tamen · Certe doc · dicunt quod
sic utrum emerit magno uel paruo
precio · ut · j · e · l · ff · siquis · et ibi · ratio

C · e · l · cogi · Bartolus doctor ··
Nec ulla · ¶ Omnibus
quando titulus habetur · quando
titulo quis pro possessore
uel pro herede possidere dicatur · h · d ·
Dicitur · mox · sciens · quid si
fuit ignorans · Bartolus aut fuit
ignorantia talis que possunt iu
stam causam usucapiendi et nō tenetur
petitione hereditatis · alias secus
facit · l · cum quis in prin · de publiciana ·
unde glo · que ponit duas opi ·
finaliter uidetur tenere primam opi ·
quod non tenecatur pro herede uel pro
possessore · istud facit aliquis titulus
tenetur id quod h · iustus nō · in · l · nō
solum · § · ex quo · in · ma · cogitabit ·
¶ Dicit glo · quid si predo ha
beat titulum · dicit glo · titulum
magis attendi · ut · l · etiam · § · si
quis sciens · j · e ··
¶ Is autem qui nō possidet
non tenetur hac actione · nisi dolo
desierit possidere · h · d · Bart ··
Heredis · licet quis pos
sideat iusto titulo · sibi competens
ex persona actoris siue quod
pro herede uel pro possessore posside
bat potest conueniri petitione here
ditatis ¶ Opi · iste possidet uero
titulo pro herede · ergo petitione he
reditatis non tenetur · ut · l · pro herede
· B · e · So · hic conuenitur ex persona
defuncti · quia heres et defunctus
uidentur esse eadem persona · istum · l ·
inducunt per glo · mar · quod successor
uniuersalis non prescribit cum defunc
tus habebat malam fidem · quod dic
ut · l · cum heres · de diu · et tem · prescrip ·
et per · in · c · cum heres · de · de re · iu ·
li · vi · et C · de prescrip · lon · temp · l · i ·
Etiam · ¶ Et si quis
Nota inducunt casibus h
expressis petitionem heredita
tis dari contra titulo possidentem ·
¶ Opi · j · e · l · sed si lege · § · ite
si rei · So · ibi loquitur cum uen
dita fuit res particularis · hic cum
uendita fuit res uniuersalis ··
¶ Dicit glo · licet iste teneatur
petitione hereditatis · an iste pre
scribet · uidetur quod nō · contrarium ē uerum
tamen cum hic excedat triginta annos
concedatur etiam finis temporis ··
¶ Siquis sciens possidet
titulo etiam mala fide non pe
hac actione conueniri sed tamen

emptor vniuersalis pt utili conuen-
-h-d- vide vna glo- que incipit
g-a z nd fine eius- No q ne a
preds e q in precii inciauit ut de
re- iu- l- nemo C op- de- l- si ex
postul- j- de acqui- pos- et- C- de
acquir- pos- l- nec e- Do- glo-
hic firmat illa opi- q etia si p9
titulum sequatur- inaslo possi-
onis nd dicitur preds quantum ad
hoc ut possit conueniri hac actione
licet quantu ad usucapionem
z alia dicatur preds- Idem no- b-
-e- l- §- i- in glo- sup verbo sciens
qd tene menti q qone Testator
donauerat cuidam quandam rem
nec tradiderat / eo mortuo do-
natarius ingressus est sua auc-
toritate / licet sit preds quo ad
alia- non tn poterit petitione
hereditatis conueniri / et videtur q
non teneatur utili simpli- sz de-
beat distingui- ut- b- in pr- §- Do-
hic loquitur qui emit mala fide
quo casu tenetur utili- Sed si bo-
na fide- distingue ut in precedenti
-§- et vide glo- que plene ita hic
distinguit C op- adulterum dum
de- l- bene a zenone- de quadri- p
scrip- Do- ibi loquitur i alienatio
nibus singularum rerum s'm azo-
vel illa corrigit istam / et hanc
tenet pe- qd videtur verius qui
emptor habiturus esset regressum
contra fiscum C Bartolus-

Apud marcellum Si here
ditatis datur in dote- ma-
ritus utili petitione he-
reditatis tenetur- h- d- C Quitur
vtr ista- l- habeat locum siue mari-
tus fuit sciens siue ignorans-
C Glo- videtur dicere si fuit sciens- ut-
-b- in pr- §- Alij contra- qd puta
uerum- quia mulier nd h3 dotem
nec dotis extimationem- g'a z ei- ut
-b- l- in pr- §- q siquis-

C Heredem autem Iste est
fortis- §- z difficilis / et h3 duas
ptes / In prima variatur casus tribus
modis / sed ultima lec- e uera- s'm
qua hoc dicit breuiter- Heres pos-
sessoris cu titulo pt utili conueniri
sicut defunctus poterat / z directo
qui defunctus absq3 titulo possi
debat- h- d- C op- ad prima ptez
heres possidet titulo tn ex psona
sua qm ex psona defuncti- ut- l-
iij- §- ex pluribus de acquir- pos-

ergo petitione hereditatis non pt teneri-
Do- dicebat Jo- q vie erat heres sed n
in omnibus- Nam istarum rerum nd ha
bebat dominium / certe de hoc nd curo
quia siue habebat dominium siue non- ti-
tulus excusat eu ab hac actione- ut
in distis- b- in- §- siquis sciens / Con
alij soluunt q hic loquitur qui defunc
tus possidebat mala fide / certe nec
hoc placet- ut dicto- §- siquis sciens
Non enim pt conueniri ex psona defunc
ti ut ibi pz nec ex psona sua- licet
enim possidebat pro herede possidet
pro herede vnius et petitur hereditas alteri9
et sic petitione hereditatis non tenetur
ut- l- i- b- e- et- l- nec ulla- §- uoratus
circa fine magne glo- Pone g'a casu
ut in ultima pte glo- hic ponitur iudex
q defunctus possidebat titulo quia
emerat vniuersitate vn poterat conue
niri quia emerat vniuersitate- eodem
modo poterit conueniri heres emtoris-

C Siquis absentis- qui aliena
nomine possidet- non pt noie pprio
petitione hereditatis conueniri- h- d-
quo casum nota C Nota q ille qui
possidet alieno noie- quam diu durat
dicitur iuste tenere / ea finita dicitur
iniuste C op- de- l- offm- j- de rei ven-
z- l- ij- C- ubi in rem actio Do- aliud i rei
uendi- ubi sola ex detentione quis
pt conueniri / aliud in petitione heredi
tatis- Ubi non pt conueniri nisi possi
deat pro herede- vel pro possessore / puto
tn q hic qui iste conuentus nomiat dominum
i iudicio erit expediendus processus
s'm forma- l- ij- C- ubi in rem actio-

C Non solum- eciam nd possidet
sed ut possessor se obtulit hac actione
tenebitur- h- d- Bartol-

C Item siquis dolo- qui dolo de
sijt possidere ut possessor tenetur qui li
beratur si possessor liti se offert / sed
satisfactio eius qui dolo desijt pos
sidere nd liberat possessorem- h- d-
C No q solucio possessoris liberat dolo-
sum non eco / contrar- fuit in glo- C op
-j- de nox- l- de illa- in fi- et- l- se / et- j-
si famil- fur- fe- di- l- quod- de dolo-
-l- si plures Do- dicit glo- ibi loquitur
i actionibus psonalibus hic in reali sev
mixta hec nd videtur vera- quia idem
in psonalibus- ut no- C- de con- fur- l- i-
ideo dicimus q in g'ria conueniuntur- quis
ad quantitatem / merito vnius solucio
liberat aliud / hic conueniuntur ad speciem
merito si vnus soluit quantitate non li
berat debitorem speciei C op- fortissime
-j- de re- cor- l- illicita- Do- dicit glo-
ibi fuit soluta vera estimacio- hic

ues siue uicinu in lite. et sic uidetur
pena esse soluta / et sic etiam per textum sibi bat
ia. bn. et ne solucio non potest esse bona
sic intelligendo hic loquitur in his qui
fecerunt in dolo / unum solucio unius alium
non liberat ibi uos tessaint dolus / et
hoc wlt sentire glo. in eo quod hic dicit
de iuramento militem quod non prestat
nisi contra dolosum. ut l. i. actionibus
. j. de milite uican. / possem etiam
alit solue. ut ibi nota in glo. ¶ Op.
si fu. fur. se. di. l. quod. §. plane.
Do. dicit glo. et bene. hic dicit intelligi
quando possessor non erat h[ab]iturus regressum
contra dolosum. alias secus. ut i. l. con
traria. quod mihi placet / et hec pos
set esse solucio etiam precedentis q. ij.
Alij dicunt distinguendo aut exceptio
incepit competere auctori meo, cum con
tractu uendicionis. aut post quam dis
tractio non est bona. tunc indistincte excep
tio suprueniens auctori transeat ad suc
cessorem. ut l. etiam si in rem. de iur.
iur. et l. si tibi. §. penu. ff. de pac. / et
per dy. in l. si tauus. §. siquis prius de
aqua plu. ar. unde si teneas precedente
de qua per cy. C. de ali. in mu. ca. fac. l.
. i. in prima q. ne / et . j. de con. fur. l. i.
Ego dixi in dicta l. quod. si fuit fur-
se. dicta. Bartolus. doctor.

Quum forte ¶ Ista de debito
re. debitor. quasi possessor.
iuris. hac actione tenetur siue
sit ex contractu siue ex delicto. dum
tamen prius sit debitum. item siue contraxit
cum defuncto siue cum hereditate / secus
si cum herede. Item qui hereditarius non de
bet actione hac actione tenetur tanquam
iuris possessor. h. d. cum l. se. usque ad fine.
. l. si cum in die ¶ Op. de l. debitor. j. e.
So. ut in glo. quia quo ad quid dicta
est utrum sit debitum ex delicto vel ex con
tractu. ¶ Op. j. e. l. si quid in die. §. non
solum. et §. si negotium So. ibi contrax-
it cum herede. hic cum hereditate vel suo
hereditario. Barto.

Quod si in diem ¶ Simaiu
cum precedenti ¶ Op. quod ante
diem non potuit agere sed
debuerit in diem duplicari. ut insti.
de except. § temporales. Dicunt quidam
quod hic de isto fuit admissus. quod non
placet. sed dic quod egit petitione here
ditatis simpliciter non pro illo debito.
¶ Op. de l. qui tum. j. de pecul. So. ut
ibi dixi de iudi. l. non potest. ¶ Ultimo
tene menti hic. §. sin aut. ex quo
uidetur probari quod in omni delicto siue
in die siue in condicionem prestari debeat
cautio. et hec glo. expresse tenuit
super uerbo affirmaso.
¶ Iulianus Super dixit de eo qui

est possessor. hic de eo qui est creditor
hoc est habet aliqua actione personalem
lem ad hereditatem. ¶ Nota quod actiones
descendentes ex delicto possunt
cedi. Bartolus doc.

Quod si possessor. possessor
iuctus licet retentionem competere
expensas per cum factas et pe
cuniam solutam si sibi culpa imputari
non posset. h. d. ¶ Op. quia cum in
debite soluit non debeat imputare
ut j. e. l. si possessor. §. sed si sena
tus plures sa. sint in glo. teneas
illa quod ibi mota erat controversia. hic
non. vel teneas alia. hic non po
tuit sibi imputari aliqua culpa.
ubi sic ¶ Bartolus.

Item uidendum Si petitur
per possessorem deposita per actio-
nem possessor reddendo actionem liberatur
h. d. Bartolus.
¶ Siquis cum possessio uir ubi rei
pendente iudicio supueniens ue-
nit in hac actione. h. d.
¶ Nunc uideamus. Hic ex
ponit verbum vel rem hereditariam
positum in l. generaliter. ff. e. et ha-
bet intendit quod in hoc iudicio ueniunt
omnes res siue sint iura siue corpora
siue ad defunctum spectabat iure
domini siue possessionis siue detentio
nis. h. d. cum pri. l. se. ¶ Op. j. l.
pe. in fi. So. dicit glo. excipe seruu
tute ut ibi. quod intellige ut dicam
statim ibidem ¶ Dicit glo. utrum feudum
ueniat in hac iudicio / et glo. uidetur
tenere quod sic. Repetio. cy. in quibusdam
suis additionibus tenet contrarium. Nam
feudum non habetur iure hereditario. de
hic. feu. c. i. coll. x. et hoc in comuni
est in dubitatum. uerum. sed in filius licet
non posset repudiata hereditate pa-
terna habere feudum. ut x. coll. cum fi-
lius vel agnatus repu. ha. c. i. tamen
tunc cum adhuc non adijt. non licet ut
heres. sed ex pacto vel ex l. ut dicto
c. i. de feu. sic. facit aptius. j. de ac
quir. heredi. l. pro herede. §. siquis
tamen de op. li. l. ut iurisiurandi. §.
si liberi et id non uenit in petitione
hereditatis. et ideo respondi dy. consulen
tem quod si se filius fecit quietacionem de
omni eo quod petere posset in hereditate
paterna quod per hoc non impeditur petere
feuda vel partem possessionum emphi
teoticarum quod non petuntur tanquam
ex hereditate paterna. facit quod dixi uo
bis in dicta l. ut iuris iurandi. §.
si liberi.

Et non tantum ¶ Simaiu cum
precedenti ¶ Nota quod in petitione
hereditatis ueniunt res quas
defunctus non possidebat sed solum

detinebat ¶ Queso quis si res tibi
alias comodata repias apud aliu
utrum habeas aliquod remedium contra illu
dicit glo. quod non de facili sed forte
officio iudicis hoc ergo dixi vobis
in l. et ideo. ff. ucatus de condi fur-
tiuus c. l. de usur. et dcor. l. de usufr.

¶ Et si pro emptore. quod non
fuit de fructibus sed est heredis. in hac peti-
tione non venit h. d. Barto.

¶ Veniunt res pro quibus
de facto non competebat actio sed
retentio. veniunt in hoc iudicio. h. d.

¶ Seruitutes. quod non potest re-
stitui in hac actione non venit. h. d.

¶ Op. de l. i. ff. quod aut ait. quor-
le vo. ibi loquitur in seruitutibus debitis
a predio hereditario hic in debitis
a predio possessoris predio hereditario
ipse enim seruitutes non veniunt in
hoc iudicio quia non possunt restitui
Et si dicas possessor non possunt pati-
entiam ete tunc incipit esse debitor
heredis non hereditatis. merito in hoc
iudicio non veniunt. ut s. e. l. quod si e-
diem. ff. non solum.

Item veniunt. empta
cum hereditatis si hereditati sint
necessaria veniunt in hac actione.
h. d. ¶ No. quod empta occasione here-
ditatis veniunt in petitione hereditatis

¶ Nota quod si essent empta cum possessoris
in hac actione non veniunt. ut dicit
et si sunt cum et c. et ista sunt multum
utilia quia quandoque agitur petitione
hereditatis et res sunt maioris pre-
cium empta fuerunt ut puta cualia in-
pignorata et similia. ¶ Queso de quo
possessore loquatur hec l. glo. hic
intelligit in male fidei possessore quod dic
ut in ea Barto.

¶ Similiter modo res vendita
absque necessitate venit in hanc actionem.
quod si ex necessitate precium eius venit. h. s.

¶ Op. s. e. l. si possessor. ff. i. glosa
ponit hic plures. so. dic ut ibi in
debitis tota enim glo. magna est de hoc.

¶ Item non solum. l. hereditas au-
getur accessionibus ideo omnes accessi-
ones eius in hanc actionem veniunt.
h. d. ¶ No. quod fructus et alie accessi-
ones augent hereditatem Et ex hoc
dicebat guar. antiquus glosator.
quod fructus non efficiuntur possessoris
et bone fidei quod nil falsius dicit
glo. ut habes in ea. ¶ Queso utrum in
fructibus sit aliqua differentia in petitione
hereditatis et in rei vendicatione.
glo. subtiliter loquitur. quod in male fidei
possessore quis non facit fructus suos
in rei vendicatione fructus pre-
venduntur. sed est alia vendicatio quam

ea que competit quare. sed in petitione
hereditatis veniunt illi fructus et est
eadem hereditatis petitio. ro. quia he-
reditas est quid vniuersale et ideo recipit
augmentum in se sed res singularis
que venditur non augetur fructibus
fructus enim sunt separati a re. et ideo
noua vendicatione opus est. quod tene-
menti simile in dictis in peculio. ut l.
peculium. s. de peculio. simile in dote. ut
l. si maritus. in fi. s. so. ma. est ea do-
natione uxoris sicut hereditas et peculium.
ut l. quod di. ibi no. s. de impensis dotis
dicam. s. so. ma. supra ratione.

¶ Cum precedentibus. que vna
actio deuoluitur malicia. intelligitur de-
uolui secundum eius naturam principalem. non
secundum accidentale. h. d. Idem dicit glo.
in actione quod iure ea. Idem in certi
condicione que opponitur loco actionis
l. ciuilis. ut nota. in l. certi condicio.
si c. pe. in prima glo. magna.

¶ Idem recte. que vini est in obligatione
alma in solutione. ex dispositione legis tunc
perimitur potestas soluendi. donec super
actione iudicati lis sit contestata. h. d.

¶ No. quod dixi in summario. ¶ Op. et
videtur quod facultas soluendi perimatur
lite contestata super actione principali. ut
l. si ita stipulatus fuero. ff. in melle.
s. de solutione. So. quandoque vinum est in ob-
ligatione alma in solutione et dispositione
l. tunc durat facultas soluendi quo
ad quos veniatur iudicati ut hic. aut
ex dispositione hominis et tunc durat quia ad
quos queratur super actione prima.
ut ibi. et per hoc dixi in questione de facto.
quidam tenebat alium dare centum. tunc
acto quod si debitor vellet dare pro ista
quantitate tritici. cogatur accipere. certe
perdit istam facultatem dandi triticum ex
quo patitur litem contestari super debito
Sum aut esset debitum ex dispositione testatoris
dixi in l. si quis. ff. si hered. s. de l. i. et ad
hoc in l. stipulones. non diuiduntur. s. de
v. ob. ¶ Ergo quod in obligatione fa-
cultas soluendi inesse liberatur vsque
ad quod tempus habet istam facultatem et
facto petitur tollitur. ex dictis plenius
dixi in dicta l. si ita stipulatus fuero.
ff. in melle. ¶ Queso. hic dicitur quia ad
iudicati conueniatur quando hoc intelligitur
guar. dicit. l. quo ad iudicati potest con-
ueniri hoc est vsque ad quadrimestre tempus.
Azo. dicit vsque ad litem contestatam. causa post
quatuor menses et hoc expresse dicit
hic tex. si loquitur ad iudicatis. loquitur enim
de ea qui suscepit iudicium quod fit per
litis contestationem. et quia non illud ad quod alle-
gatum tibi hic. ff. s. ti. i. l. qui de mas-
ficatio. quod super actione iudicati debet
lis contestari. nec habet patam executionem.

licet glo. ali. ibi dicat. Bartolus.

Preter hec. Hic incipit 3a pars huius l. in qua iuris consultus continuat se volens continuare recitare verba senatusconsulti et eius exposicionem in hac materia. et primo continuat se. 2o ponit narracionem. tercio ponit statutum senatusconsulti usque ad § aptiunda. 4o ibi pridie. tercia ibi cum autem et quia senatusconsultus loquitur est mitium breuiter. ideo non recepit summarium. ideo sequitur pridie etc. aptiunda etc.

Aut senatus. dicta in l. extenditur ad omnes res casus et personas in quibus est eadem ratio. h. d. Nota glo. que dicit quod bona vacancia non applicantur alteri ciuitati sed fisco. et vim dicat in ciuitatibus que recognoscunt superiorem sed in aliis que non recognoscunt superiorem ut ciuitates tuscie est ipsa met ciuitas fiscus uocatur cum prius liber de quo fit mencio in l. hostes. de capti. et id in marchia et in aliis prouinciis ecclesie que dicitur quia de fisco intelliguntur de ecclesia. in illis uero ciuitatibus que non recognoscunt aliquem in dominum quod dicitur de fisco intelliguntur de suo communi.

Petitam. incipit exponere quintum dictum positum s. in § cum ait. et breuiter hoc dicit. ubi denunciacio fit ad notificandum. idem operatur sciencia simplex quod denunciacio. et non refert a quo denunciatur. h. d. Nota quod idem operatur sciencia simplex quod denunciacio. contra in l. denunciasse in prin. ff. de adult. Solutio quandoque fit denunciacio ad notificandum tantum. et tunc quocumque modo ueniat in noticiam sufficiat. ut hic. quandoque fit denunciacio non solum ad notificandum sed ad mandandum ut aliquid fiat. uel ad prohibendum ne quid fiat. et tunc simplex sciencia non sufficiat. ideo quia licet sciencia non tamen est sciencia illa mandati uel prohibicionis que requiritur. ut plene dixi in dicta l. denunciasse. et scripsi latissime in l. non solum § fi. de op. no. nunc. ubi posui mater contestationis. De his dixi in c. cum quis ex de re iu. li. vi. Contra non illud quod hic dicit quod non refert a quo fiat. de quo in l. cum seruus § de v. o. Bartolus. doctor.

Ceterum. iuris consultus exponendo verba senatusconsulti facit mencionem de prima parte que tenetur de hiis qui se heredes extimassent. ideo hic remittit in explanacionem prime partis senatusconsulti et hoc dicit. possessor male fidei tenetur ad rem. licet eam vendiderit. sed si eam vendi expediebat. est in electione actoris rem uel precium consequatur. h. d. Bart.

Licet autem. quod iuris est de eo qui se heredem putat. idem si quolibet alio modo arbitratur se successisse. h. d. Vel breuius. idem est se putare heredem vel ali. successisse. h. d.

Si possessor. qui hereditaria pecunia non attingit ad usuras non tenetur. h. d.

Redacte. Hic exponit ultimum redacte. et breuiter hoc dicit redactum dicitur quod non est exactum si exigi potest. h. d. Bart.

Et si post. post motam controuersiam vendens tenetur ad res. nisi erant res steriles. quia tunc actoris est electio. h. d. Contra quod indistincte teneatur ad precium ut s. e. l. in extimacionibus. Solutio ibi vendit ex natura rei. Contra ut quod eciam quando ex natura rei ueniat precium simpliciter. nec sit electio actoris ut s. e. l. ubi § iul. Solutio glo. hic ponit plures solutiones. finaliter dicit et hoc tenebat ia. bu. aut possessor male fidei aut bone fidei. post controuersiam motam quod idem est uendidit res utiles et tenetur ad ipsas res. quas si non restituit fiet estimacio. ut dicitur s. e. l. nisi. aut vendidit res inutiles quas vendi erat necesse. tunc aut ante litem motam et debetur precium tantum ut l. ubi § iul. s. e. aut post litem motam seu per litem motam et est electio actoris uter consequatur rem uel precium ut s. l. pre. v. ceter. et hic. quod intellige quando sint necessitas ex parte rei seu quando si ex parte persone. ut s. dixi.

Aut senatus. Hic incipit exponere secundam partem senatusconsulti et ponit eam totam ad literam et hoc dicit. si bone fidei possessor vendidit tenetur ad precium quod exegit uel recte actionem nisi precium re euicta restituit vel res debita fuit. h. d. Nota ex hac l. quod plura comprehendit hec dictio ex hereditate quam tamen dicas res hereditaria. facit s. e. l. item ueniendum § fi. cum l. se. et sic est argumentum quod plures personas comprehendo cum dicas de pluribus quam cum dicas plurimos. tamen in ciuitate idem importat ut l. i. § admone. et ibi de hoc dixi. Contra non quod possessor restituit non debitum incolumi quod exegit. de quo vide s. e. l. quod si possessor in prin.

Restituere. possessor bone fidei possessor tenetur ad precium. male fidei possessor tenetur ad rem estimandam per iuramentum in litem si exstat. uel adhuc precium. h. d. Nota quod iuramentum in lite differtur propter dolum quod committitur in non restituendo non propter dolum preteritum. dixi in l.

2o fit denunciacio etc.
2o fit denunciacio 3e ex hiis habes quod ... 2 denunciacio 2 quod dixi in

in actionibus .ff. de milite uicin. et .l. arbitr. .§. i. .ff. de dolo. ¶ Queritur glo. quid si male fidei possessor vendit plus quam valet. dic ut in ea.

Deperditum dependitum refertur ad actum naturalem, diminutum ad actum ciuilem .h. d. Bartolus doctor.

Si et rem et pretium bone fidei possessor tenetur restituere rem quam habet et siquid eius occasione accessit .h. d. ¶ Nota quod pretium succedit loco rei quod dicit secundum ¶ Op. quod possessor qui rem vendidit habet in ea titulum ergo non venit in hereditate ut .l. regulariter .ff. e. Glo. ponit hic duas so. neutra placet. Nam prima eius continet contradictionem. quia innuit quod hic contractus emptionis non valet. So. que innuit quod debitoris conditionis sit quam habet plures causas possidendi quam qui habet unam tantum. Dic ergo quod contractus emptionis tenuit quantum titulus habere pro suo titulo ex eo quod recepit ab eo qui emit a bono possessore. Unde non habet plus iuris quam haberet primus. ¶ Op. quod pretium non succedit loco rei ut .l. qui vas .ff. de furtis. So. in universalibus iudiciis pretium succedit loco rei ut hic. et .l. imperator .ff. .j. de le. ij. In particularibus secus. ita debet intelligi ista glo. Ista tenet doc. C. de rei uen. .l. in re. quod non. Item dicitur hic quod non admittitur emptus ad petendum id cuius contractum non erat postulatus. Contra .l. non eo minus .ff. de proc. So. ut .l. i. C. de solut. Bartolus.

Utrum aut bone fidei possessor non tenetur ad pretium nisi quatenus est factus locupletior .h. d. ¶ Nota quod verbum absolute positum in una capite declaratur seu interpretatur per prima posita in sequentibus capitibus. facit .j. ad .l. aquil. .l. quemadmodum et insti. ad .l. aquil. .§. hoc tamen capite.

¶ Proinde bone fidei possessor tenetur ad pretium et ad penam que loco pretii accessit. Secus de pena que occasione iniurie personalis exacta fuit .h. d. cum .l. se.

Sed et si lege. No. ex hac .l. cum glo. quod dicto secus cum copula adiversatur ad sensum et ad unius. Idem non .ff. neque eum qui cuius uo. .l. ij. in glo. Supra vbo fecerunt. facit de damp. inf.

.l. hoc amplius .§. de hijs aut. et ibi glosella. et .l. qui usufructu. de u. ob. ¶ Op. quod ista pena non potuit peti quia in fraudem usurarum. ut de act. empt. .l. iul. .§. idem pap. Glo. ponit plures so. dic quod hic pena fuit exacta usque ad legitimum modum usurarum. ¶ Op. quod possessor non tenetur ad ea que intrinsecus veniunt ut .l. item veniunt .ff. non solu .ff. e. So. ibi loquitur de hijs que veniunt extrinsecus et accedunt persone. hic de hijs que accedunt rei vel rei occasione. ¶ Queo que est id dicte iur. .ff. proinde et haec .l. ait ubi. Glo. ponit plures so. bona. una tollitur existimatio dic ut in glo. Et de hac materia vide illud quod possessor nomine pene exegit tenetur restituere hiis ius in .l. si pignore .ff. de pig. act. Bartolus.

¶ Item si rem Bone fidei possessor tenetur in quantum ex pretio factus est locupletior et non ultra .h. d. ¶ No. quod licet pretium succedit loco pretii et hoc facit .l. imperator .insti. .j. de le. ij. Glo. soluit quod ibi emit nomine hereditatis. hic nomine proprio. dic ut ibi dixi. que est longa examinatio Bartolus.

¶ Quod ait .l. hic incipit consultus exponere secundam partem senatus consulti de male fidei possessore. cuius veritatem verba ad litteram. et hec dicit predo sive possidebat sive dolo desierit possidere sive eius culpa aliquid accederit. hac actione tenetur .h. d. ¶ Op. sine actione nemo expetitur ut .l. si pupilli .§. videamus .ff. de neg. g. Sed predo non habet actionem contra debitores hereditarios. .ff. de he. pe. huius timore facta est tota glosa magna et ita solue debes intelligere huius in casu quo predo agere potest forte quia testamentum erat validum sed subiacebat querele. Vel dic quod erat unus ex cognatis heredis ergo potuit agere eo quia coniuncta persona ubi uicinus cum nobis, moris est contingere. vel quia erant debitores qui contraxerant cum predone puto colonum et similes qui ab eo res hereditarias conduxerant ut .l. quam urbana .ff. de con. pre. vel erant alii qui erant super ambitionibus et administratione unde ab eis exigere poterant. Barto.

¶ Quod aut ait predo dicitur qui nullam causam possidendi habet et tenetur de fructibus perceptis et percipiendis .h. d. ¶ No. quod male fidei possessor tenetur in hereditatis iudicio universali. Idem in rei vendicatione ut insti. de offi. iud. .§. illorum et C. de rei ven. .l. tertia. et .l. si nauis .insti. .j. de rei ven. Et adiute quod in rei vendicatione predo tenetur de fructi-

ad quod tenetur male fidei possessor

bus quos petitor pape potuit . ut dici
. l . si navis in fi . hic vero tenetur de
fructibus quos ipse pro potuisset pape
ut hic dicit in tex . et etiam apparet ex
verbis senatus consulti Sed contra hec est
tex . de . l . dein . de rei ven . So . ut dixi
ibi . et plene dixi in . l . ex diverso . ff . de
rei vendi . Bartolus .

Summa — Decio autem . quantum ad fructus
paria sunt ab initio malam fidem sub
esse vel ex post facto supervenire . h . d .
op 5 — Op . ff . e . l . illud So . quo ad fructus
non refert an ab initio an ex post facto
superveniat mala fides . ut hic . sed quo
ad periculum interitus rei refert . ut . l .
contraria . et in hoc residet glo . Vel
alii . ibi non supervenit mala fides vere
quia credebat se iuste ad hunc possidere
sed ficte ut per contrariam mota . vel
plus quesiti . ut ibi . Op . de . l . qui sic
§ . qui alieno in fi . ff . de usurp . So . dicit
glo . in eo qui habet titulum quia ad fructus
refert utrum ab initio vel ex post facto
supervenit mala fides ut ibi secus in
eo qui non habet titulum ut hic quod satis
placet . licet quo ad acquisitionem sit
differentia . non est differentia quo ad restitutionem
cum illos fructus tenetur restituere . ut
dicam . ff . pre . § . et non . in glo . in dicto § . qui
alieno et tangitur etc . in . l . certum . C .
de rei vendi . Item op . de . l . cum pos
sideret in prin . ff . de acquir . pos . et C .
de usu . tras . l . i . ubi sufficit ab initio
bona fides . So . quo ad usucap . suffi
cit bona fides ab initio . et per supervenientem
malam fidem non interrumpitur
decursus tituli secus fructuum cum non
ut in . C . possessor . extra . de re . iur . li . vi .
Sed quo ad fructus non est differentia utrum
mala fides sit ab initio an ex post facto
per rationem cogitabilitatis ut dicam . ff . pre . § .
op — Op . de . l . non distinguemus § . sa
tisdatio So . aliquando de ab initio vel sup
venire ex post facto sunt paria . et cum
est eadem ratio . ita loquitur hic . secus
si non est diversa . ut in contrario patet . Posset
tamen uno verbo solvi hec contraria . ut dicit
glo . in . l . qui sic § . alieno . verbo bone
fidei emptor . ff . de usurp . quod dicta subscri
pta contraria procedit vendicationem sibi locum in
singulari petitione secus in petitione
hereditatis ubi non refert an ex post
facto vel ab initio habuit malam fidem
qo Fach — ut hic . Ultimo habeo pro hic unam
questionem de facto probata est fama quod accu
satum de mense Ianuarii . fama probata
est quod fuit mense Februarii . queritur utrum
fama sequens tollat secundum precedentis
fame . determinavi quod sic . nam fama est
communis opinio vere manifestata . ut

dixi in . l . de minore § . tormenta . ff . de
questionibus sed sequens opinio tollit et evacuat
precedentem . ut hic et . l . cum bona § .
siquis stip . ff . de damp . infec . § . 2 . ad .
et hoc vult velle glo . quod sequens con
suetudo tollit precedentem contraria . ut
. l . non vi . de re . iud . de ista questione
dixi m . l . ij . post prin . ff . quibus or . i
bo . pos . sunt Bartolus .

Summa — Sive . Error iuris non inducit
op 5 — malam fidem . Op . error iuris non
prodest in acquirendo . ut . l . error
iuris et facti . igitur So . glo . solvit mul
tipliciter finaliter tenet quod hic effi
caciter non acquirit fructus quia eos
restituere tenetur et nec alie glo .
videntur aliter dicere . ut dicam statim
op — Op . de . l . nunquam in prin . et . l . si
fur § . i . de usurp . So . error iuris
impedit usucapionem ut in contrariis
non acquisitionem fructuum ut hic .
ita dicit glo . in dicta . l . si fur § . i .
et dixi extra . de re . iud . c . possessor . Sed
hec solutio videtur contra precedentem solutionem
Nam B . dixit quod fructus restituere
tenetur . sed non contradicit si bene ad
vertatur non dicit quod tenetur re
stituere eos nisi quando est possessor bone
fidei et sic error iuris non nocet in
acquisitione fructuum cum pro bone
fidei possessore habetur . Sed quid que
est differentia inter usucapionem et fruc
tuum acquisitionem Respondeo ad usucapionem
requiritur verus titulus vel iustus er
ror . ut . l . celsus de usurp . sed error
iuris non est iustus . ergo ad usucapi
onem non sufficit sed quo ad acqui
sitionem fructuum non requiritur titulus
sed sufficit quod absit mala fides .
que abest ubi est iuris error . ut
hic . Sed unum tamen adverte quod iste qui
allegat iuris errorem debet hoc probare
quia scientia presumitur regulariter . ut
. l . leges . de legi . Sed quod predicta
op . C . de agri . et censi . l . quemadmodum .
et extra de re . iud . c . qui contra iura .
li . vi So . quedam sunt iura inter
dictoria seu prohibitoria alicuius actus
tunc qui facit contra illa iura sit habere
malam fidem . ut dicta . l . quemadmodum .
ibi . qui enim contra interdicta . l . et ad
ita intelligitur glo . hic ponitur in contra
solutione . et quedam sunt iura que non
prohibent . sed actum non assistunt .
ut puta testem non solempne non
valet . quia lex non assistit sibi
agnatus remotior non admittitur
quia lex sibi non assistit non autem
resistit . In isto casu qui intelligit iure
errat non presumitur male fidei

no(tandum) differentiam inter usucapionem
et fructuum acquisitionem

ut hic in textu. nec bone fidei. ut
ut in dec. c. qui contra iura. ex.
de re. iur. li. vi. est enim mediu inter
bona fidem et mala. ut no. C. de
acquir. poss. Istud non sufficit ad
usucapione. in qua requiritur bone
fides positiue. sufficit tamen ad acqui
sitione fructuum. in qua sufficit
mala fidem abesse. ut hic. et ph
pz declaratio eorum glo. et tex. que
dicit quod iuris ignorantia excusat
a fructibus. quod est intelligendum sic
certi bone fidei possessores. sic eas
glo. limitat secundum glo. positus in l.
ex diuerso. ff. de rei uen. et insti. de
re. diui. § si quis aut. a no dominus quibus
dicit quod bone fidei possessor de fruc
tibus teneatur. Bartolus.

Si aut post lite contestatam omnes
possessores sunt pares et tenentur
ut predones. h. d. Opp. dicitur hic
quod post contrauersiam motam incipit
esse male fidei. Contra de rei uendi.
l. certum. cum similibus. So. dicit glo.
specialiter in iudicio uniuersali. secus in
singularibus actionibus. ubi non dicitur
male fidei nisi post litem contestatam.
Sed quod que est ro dubitationis
quare in uniuersalibus iudiciis simplex
denunciatio faciat quem male fidei.
ut h. e. l. Item ueniunt. § petitam.
et hoc est mere positiuum ut colligitur
ex uerbis senatusconsulti. sed per
simplicem motum controuersie et datum
libelli fit ista notificatio et denunci
atio ergo est male fidei. sed in iudiciis
particularibus per denunciationem simplicem
ex post facto quibus non constituitur
male fidei. ut in glo. l. pe. ff. pro
empt. glo. per solam dationem libelli
non constituitur male fidei. Opp.
ff. e. l. illud. So. hic quo ad fructus
ibi quo ad periculum interitus. magis
ibi iudiciis. Tunc de duobus
primo utrum post lite contestatam po
sito quod quis in se remaneat bone
fidei teneatur ad fructus glo. te
net quod est presumptio iuris et de iure
quod post litis contestationem quis sit ma
le fidei quo ad fructus. Sed quid
glo. utrum per simplicem controuersiam in
terrumpatur prescriptio uel usucapio.
dicitur in l. fi. de acq. pos. quere sup. cum.

Prinde. qui dolo malo desijt
possidere. uel dolo non acquisiuit
ut possessor tenetur ad rem et ad
fructus. et contra eum iuuat in litem.
h. d. signat quorum et non soluit.
unde eam solue ut ibi et no per dy-

ctat. ext. h. l. i. in prin. Bartolus

Consuluit. Hic incipit uer
consultus exponere quartam partem se
natusconsulti. qui loquitur de bone fidei
possessore. et breuiter hoc intendit. bone
fidei possessor tenetur in quantum factus
est locupletior. Nec dicitur quis locuple
tior licet aliud obligatum habuit naturaliter ad an
tidora. nisi antidora sint soluta. h. d.
No. quod donatarius tenetur naturaliter
donatori ad remunerandum de effectu
istius obligationis tangit glo. in l.
ex hoc iure de iusti. et iur. dixi plene
in l. qui testo. § i. ff. de fideiuss. in glo.
etiam hic dicit quod non est ita efficax si
cut naturalis que oritur ex pacto. Sed
no. quod illud quod concedit alicui ratione
beneficij antea percepti illati dicitur remuneratio
ut hic. et l. si remunerandi. ff. man.
Sed an hec remuneratio egeat insinua
tione sicut alia simplex donatio. glo.
tangit in l. aquilius. ff. de donat. et
gull. in l. illud. de sacro. sanc. eccle.

Siquis re. possessor dicitur locu
pletior si res extant apud eum. licet
eorum contemplatione de suo lacius expen
derit. h. d. Bartolus

Ideo aut expensa in dubio
presumitur facta de parte expendentis et
alterius. h. d. Opp. glo. de l. uestem
et no. bene saluit. dic ibi idem esset in mas
culo. sed ibi expendiderat in negotijs
alienis. et erat dubium quo animo expen
diderat. hic erat certum quod expendi
derat bona fide aliena tamquam sua.

Quod aut de eo quod bone fi
dei possessor de hereditate expendidit
illud sibi imputatur. quod alias erat
impensurus si hereditatem non extimasset.
h. d. No. istum casum. No. ibi. u. Nam
et dubius quod ille quem rogatus esset quic
quid ex hereditate superfuisset restitue
ret alienasse si fraudem non faciat. et
ubi restituti sunt in l. ticio rogatus
ad treb. hodie dicitur seruare quartam. ut
in aut. contra rogatus ad treb.

Item litem. Difficilis est et hoc
intendit. si iudicium uniuersale per parti
culare constituitur. non obstat exceptio
ne ei preiudicium fiat. Item emptor potest
uti exceptione ex persona uenditoris
ne bone fidei possessor teneatur ultra quam
sit locupletior. Item uenditore offen
ti se offensionem emptor tutus est ex
ceptione ex persona sua. h. d. Primo
ponitur thema. secundo tres rones ad
probandum partem negatiuam. tertio particu
la determinatio quomodo quando ponitur noua

questio · et eius determinatio · s(upr)a ibi · q(uo)d
p(re)iudiciu(m) · t(er)tia ibi · puto q(ua)m ibi · q(uo)d t(ame)n
i(n)p(ri)ma p(ar)te casus (est) clarus ¶ Seq(uitur) · v(ersiculus) ·
q(uo)d p(re)iudiciu(m) / hec (est) s(ecund)a p(ar)s i(n) qua po-
nuntur tres r(ati)ones · ad p(ar)tem negatiua(m)
s(ecund)a ibi quia · t(er)tia ibi · q(ua)m · I(n) p(ri)ma sic
forma a(rgumentu)m · cu(m) dicatur · illa exceptio
non obstat q(ua)n(do) p(re)iudiciu(m) p(ar)ticulare ·
q(uo)d ponit(ur) nullu(m) faciat p(re)iudiciu(m) peti-
tioni hereditatis · et sic non differt ·
istud p(ro)batur in · l · siquis libertatem ·
in fi · s(upra) · e(odem) · sed istud (est) h(uius)mo(d)i / quia
p(er) ip(su)m non fit p(re)iudiciu(m) petitioni he-
reditatis · e(rg)o non debet differri · sed p(er)
intentio(ne)m · et actor n(on) repellet(ur) · h(oc) d(icit) ·
et sic tex(tus) · ponit minorem t(ame)n ¶ Sequi-
t(ur) v(ersiculus) · quia · in hoc v(ersiculo) · pone casum sic · in-
stat querens · q(uod) est p(ro)b(ati)o minoris q(uod) p(er)
istud iudiciu(m) petitionis hereditatis n(on)
fiat p(re)iudiciu(m) q(ui)a q(uo)d re(spon)det iuriscon-
sultus hoc mo(do) illi indicio q(uo)d n(on) p(otes)t
e(ss)e non p(otes)t fieri p(re)iudiciu(m) / hoc (est) notu(m)
p(er) se / s(ed) de p(re)tio istar(um) re(rum) n(on) p(otes)t esse
iudiciu(m) petitionis hereditatis int(er) emp-
torem et venditorem · h(oc) d(icit) · / et sic textus
istius s(e)c(un)de r(ati)onis ponit minorem t(ame)n
in v(ersiculo) · q(ua)m · Instat querens / p(ro)bate minor(em)
ista(m) minorem · q(uod) de hoc p(re)tio n(on) pos-
sit e(ss)e iudiciu(m) petitionis hereditatis · q(ui)a
hoc re(spon)det iurisconsultus · si aduocaueri(n)t
actor re(m) ab emptore · emptor aduoca-
bit p(re)tiu(m) a venditore · agendo de euic-
tione · e(rg)o ab ip(s)o venditore non p(otes)t
peti p(re)tiu(m) p(er) petitionem hereditatis iam
ab eo aduocatum ¶ Sequit(ur) · v(ersiculus) et puto
· Hec (est) t(er)tia p(ar)s p(ri)ncipalis i(n) qua ponit(ur)
determinatio questionis · et dicit iuris-
consultus · q(uod) res p(otes)t uendicari nisi emp-
tores habituri sint regressum · ad bone
fidei possessorem · q(ua)n(do) dicat · dicta excep-
tio ne fiat p(re)iudiciu(m) hereditatis petitio-
nis non obstat · et sic res n(on) p(otes)t uen-
dicari · sed b(e)n(e) obstaret exceptio si p(er)
hoc bone fidei possessor conueniret(ur)
ultra q(ua)m sit factus locupletior · Et ideo
eo casu quia emptores sunt habituri re-
gressum · contra bone fidei possessorem ·
p(ro)hibit excipe excep(tio)ne a uenditoribus · h(oc) d(icit) ·
¶ Sequit(ur) · v(ersiculus) · tame(n) · Ista (est) quarta p(ar)s
et clara · p(ri)ma p(ar)s ut dixi posuit thema
et q(uesti)o(ne)m · et sic non h(abe)t (contra)ria · Aduerte
t(ame)n · q(uod) quit(ur) cu(m) res possit uendicari p(er)
rei uendicatione(m) · quia de petitione he-
reditatis non (est) dubiu(m) · cu(m) emptores
possideant titulo ¶ Venio ad s(e)c(un)dam p(ar)te(m)
et assumo t(er)tiam r(ati)o(ne)m · et videtur q(uod)
illa non sit bona r(ati)o · quia s(ecundu)m h(oc) u(tri)q(ue)
bone fidei possessor · uendens aliq(ui)d de
hereditate posset co(n)ueniri · q(ua)n(do) iuncti emp-

tores recursuri sunt ad eu(m) / hoc aute(m)
est contrariu(m) · l · q(uod) si in die · (et) · sed et
is · s(upra) · e(odem) · Huius timore fatetur glo-
sa(?) et dicit q(uod) ista (est) mala r(ati)o · sed
bona ratio est quia venditor n(on)
erat factus locupletior · Ja(cobus) bu(tricarius) tenebat
r(ati)o(ne)m tex(tus) · Ad (contra)riu(m) re(spon)de(n)s dicit ven-
ditor idemq(ue) possessor conueniret(ur) p(ro)p(ter)
et h(abe)t locu(m) · l · (contra)ria · Nam tunc
emptores non poterunt conuenire
quia actor iam elegit p(re)tiu(m) · ut
· l · p(ro)x(ima) · (et) · et sic non p(otes)t dici q(uod) emp-
tores iuncti sunt habituri regressum
contra eu(m) · Et si dicas posset euinci
ab alio de hoc tenebitur · ut · s(upra) · e(odem) ·
· l · si possessor · v(ersiculus) · s(ed) et si ab uno co(n)-
ueniunt(ur) p(ri)us conueniat(ur) · emptor et
h(abe)t locu(m) hec · l · et hoc puto verum
tenendo lec(turam) glo(se) · Puto t(ame)n q(uod) iste tex(tus)
possit legi alio mo(do) · et r(ati)ones e(ss)e (con)ti(ngit)
clare et bone · et diuido istam s(e)c(un)dam
p(ar)tem sic · p(ri)mo ponit duas r(ati)ones
ad p(ar)tem negatiua(m) · s(ecund)a ponit una(m)
r(ati)o(ne)m ad p(ar)tem affirmatiua(m) · s(cilicet) q(uod) ex
ceptione pellitur · s(ecund)a ibi · q(ua)m · p(ri)-
mas r(ati)ones sic forma · videtur
q(uod) actor repellatur · exceptione · q(uia)
non sit p(re)iudiciu(m) hereditati · ut in · v(ersiculo) ·
q(uo)d p(re)iudiciu(m) · (com)plicatur h(uius)mo(d)i habet(ur)
quia p(re)tiu(m) istar(um) re(rum) non potest
uenire i(n) petitione hereditatis · cu(m)
sit conscriptum · ut d(icitur) in (contra)ri(um) e(s)t theatre ·
hoc dicit v(ersiculus) · quia ¶ Venio ad · v(ersiculum) ·
q(ua)m · l · Dic non (est) r(ati)o r(ati)onis p(re)ceden-
tis ut glo(sa) · dicit · sed est queda(m) r(ati)o
ad p(ar)tem affirmatiua(m) · et videtur q(uod)
actor repellatur · exceptione / quia
iuncti emptores recursuri sunt ad eu(m)
qui distraxit / ne ergo ille bone fi-
dei possessor conueniatur · ultra q(ua)m
sit locupletior contra mente(m) sena-
tusconsulti repellatur exceptione / et
hoc vult dic(er)e · v(ersiculus) · q(ua)m ¶ Sequit(ur) · v(ersiculus) ·
et puto · et ista n(on) mutatur · / hec
ergo s(ecundu)m utramq(ue) lec(turam) · et s(ecundu)m a(m)b(o)s ap(er)i(tur)
q(uod) hic emptor non p(otes)t se tueri i(st)a
exceptione ne fiat p(re)iudiciu(m) heredi-
tatis / sed illa ne venditor idemq(ue)
bone fidei possessor conueniat(ur) ultra
q(ua)m sit locupletior ¶ S(ed) (contra) hoc op(po)-
(nitur) de · l · siquis libertatem · s(upra) · e(odem) · Vo(lo) · q(ua)m p(er)
iudiciu(m) p(ar)ticulare p(otes)t fieri aliq(uo)d p(re)iu-
diciu(m) petitionis hereditatis mouende
uel iam mote · tunc e(ni)m in eo sup(er)se-
deri ut in · l · (contra)ria / sed hic pe-
titio hereditatis non sp(er)atur · moueri
ergo illa exceptio non obstat / S(olutio) (dicitur)
aut non sp(er)atur moueri contingit
alio duob(us) modis / p(ri)mo s(ecundu)m glosa(m)
quia ab ip(s)o iniuria moueri n(on) posset

ideo quia possessor ex precio non erat
locupletior. Secundo modo secundum dominum Jaco. bu.
quia per exactionem factam in hoc iudicio
particulari petitio hereditatis consu-
mitur. et hoc modo firmavi tibi l.
istam. et hoc vult dicere iste .v. quam
secundum lec. glo. quod tene menti. Sed
tunc instatur. licet petitio heredita-
tis non possit opponi per precio tamen
patitur oppositionem inter actorem et posso-
rem pro aliis rebus. Unde debet
obstare dicta exceptio. ut dicit l.
si quis libertatem. Glo. magna ponit
hic in fi. et in dicta l. si quis liberta
tem. in prima glo. magna. Vel dicas
quod emptor hoc non potest opponere. quia
non opponit ad suam utilitatem. Sed
hoc ubi improbavi per multas l.
dicendum est ergo quod hic ille possessor qui
vendiderat illas res non possidebat.
Unde non separatur movere petitio he-
reditatis aliquo modo. quare abstaret
dicta exceptio ne fiet preiudicium etc.
Venio ad .v. Et puto. dicit hic
quod emptor habituri regressum non potest
conveniri contra. secundum hoc emergit
iniquitas. quia verus heres posset
sibi contra suam voluntatem. contra l.
idem quod nemo. de re iu. Dominus Ro-
ce est secundum hic quedam glo. et puto
quod sit addita et incipit. sed non est
iniquitas etc. et solvit. quod licet hec
esset iniquitas. tamen etiam iniquitas es-
set quod bone fidei possessor teneatur
ultra quam sit locupletior. et ideo
in pari causa est melior conditio co-
veniti. Op. et videtur quod non ob-
stante quod possit habere regressum ad
venditorem. bone fidei possessor
possit conveniri. ut .s. e. l. nec ulla.
.ff. quod si quis. ab. e. l. etiam. So. dicunt
quidam quod hic debet intelligi secundum illa
ut distinguatur. aut res fuit ven-
dita iusto precio aut modico. et aut
venditor reperitur. aut non ut ibi
patet. Alii dicunt aut fuit vendita
res singularis et loquitur hic. aut
hereditas et loquitur l. contraria. et
hanc tenet glo. in contrario. Alii dicunt
quod hic agebatur rei vendicatione.
ibi petitione hereditatis. istas duas
reprobat glo. quia ponunt diversi-
tatem casuum. tamen non sit diversitas
in ratione. Nam ita habetur regressus
contra venditorem. si evincatur here-
ditas. quando hereditas est vendita sicut
habetur contra venditorem rei sin-
gularis. quando res singularis evinca-
tur. et ideo glo. tenet primam. quia

hic intelligitur secundum illam. quando res fuit
vendita iusto precio. et venditor apparet.
istam tenet Ja. de Ra. Ja. bu. et Cy. Ymmo
ratio potest esse. quia quando res venditur mo-
dico precio videtur donari et dicitur
quasi lucrativus. ut l. apud celsum. ff.
de do. ma. et ff. de . et ibi de doli ex
ceptione. Unde erit iste casus in quo bone fidei
possessor dampnificatur. simile .s. e. l. ff. si
quis re sua. Et si tu opponis de .ff. con-
suluit. Respondeo quod bone fidei possessor qui do-
nat non potest conveniri petitione heredi.tatis
quia re donata. sed ibi non negatur quin
possit conveniri rei vendicatione. et quod
donatarius possit habere regressum contra
donantem in casibus quibus l. permittit
ita hic de illo qui emit modico precio.
Ulterius de actione quero quando si
bone fidei possessor est locupletior ex precio
an emptor possit conveniri rei ven-
dicatione. istam questionem ponit glo. prima
constitutus. ff. in fi. et sunt opi. Tu breviter
dic aut emptor habiturus est regressum
ad illud tamen in quo venditor est locu-
pletior et potest conveniri. nec obstat excep
tio ne fiat preiudicium quia per exactionem
factam in hoc iudicio particulari petitio he-
reditatis consumitur ut dixi. nec obstat
exceptio ne possessor teneatur ultra quam
sit locupletior. quia nec directe nec per
obliquum in plus quam sit locupletior con-
venitur isto casu. Si vero est habiturus re-
gressum in plus tunc habet exceptionem
ex persona venditoris ut hic in .v. Et
puto. Breviter ergo quando possessor con-
venitur rei vendicatione. aut queris
an possit opponere exceptionem ne fiat pre-
iudicium etc. aut queris an possit opponere
exceptionem ne possessor conveniatur ultra
quam sit locupletior. Primo casu dic.
aut petitio hereditatis non separatur mo-
veri. et hoc secundo casu. aut consumitur
petitio hereditatis per exactionem factam in hoc
iudicio particulari. aut non. ut patet ex
predictis. Secundo casu quando vult opponere ex
ceptionem ne possessor conveniatur ultra
quam sit locupletior. et tunc aut iste qui
convenitur possidebat titulo lucra-
tivo aut quasi lucrativo scilicet quando in modico
precio emerit. aut titulo honeroso. Primo
casu indistincte non competit ei qui
possidet titulo quasi lucrativo. ut statim
dixi. et dixi. Nisi tamen ei qui possessor
mero titulo lucrativo. Secundo casu quando
possidet titulo quasi lucrativo. ut quia
modico emit. tunc non potest istam ex
ceptionem opponere. ut l. nec ullam. ff. si
quis. .s. e. et hic non. in glo. Tercio

veteris

casu qui possidet titulo oneroso ut
quia emit iusto precio / tunc aut bone
fidei possessor uendens ex precio non est
locupletior et potest istam exceptionem
obiicere ut hic in ver. Et puto si est
habiturus regressum contra eum alias
secus. Aut est effectus locupletior et
tunc aut est habiturus regressum contra eum
in tantum quantum factus est locupletior
aut in plus. Primo casu non potest oppo-
nere istam exceptionem ut dixi et no.
in fine prime glo. magne. Secundo casu ista
exceptionem posset opponere arg. istius tex.
Secundo quid si emptor tradidit a possessione
et possessio relicta est aduersario dominium ut
possit agere publiciana contra verum domi-
num videtur quod non ut l. pe. ff. de publicia. et
hoc facit ratio quia cum ex utraque parte
sit iniquitas melior est conditio posses-
soris ut dixi supra in primo questio tunc pro his.
Illa glo. noua est additio / format hanc
questionem neque declarat et mea dubito quo-
modo ideo dimitto. Secundo que est ratio
quod uenditor ad precium non tenetur dicit
quedam glo. prima que est hic et est ad-
ditio quod quatuor sunt rationes secundum uarietate
diuersi sunt casus. Aut enim ponis uendi-
torem esse locupletiorem ex precio et
rem peti ab emptore et tunc possunt esse
tres rationes secundum glo. una que ponitur
in tex. ibi quia iniquum est. Alia quia pe-
tendo rem reprobant contractum ergo
non potest petere precium. Tercia quia non
debet habere rem et precium / et iste due po-
nitur in glo. super verbo iniquum. Sed si po-
nimus quod uenditor ex precio non sit effectus
locupletior tunc est una ratio tantum. Siue uen-
ditor teneatur ultra quam sit locupletior
et in ver. quantum ponitur ista ratio secundum lec.
quam dedi. Secundo utrum hec sit verum
semper quod emptor possit uti exceptione
ex persona uenditoris si est habiturus
regressum contra eum Rñ. si quidem est excep-
tio rei coherens que non datur fauore
persone certe tunc eam potest opponere emp-
tor ut hic. alias ipse non possit opponere
sed debet denunciare uenditori ut ipse
ueniat et opponat ut l. idemque §. et
generaliter ff. man. et ibi no. et l. si fide-
iussor §. quedam et ti. / Et istud facit
ad questionem quam disputaui de qua dixi
tibi in l. uenditor ff. de iudic. Secundo ve-
nio ad ver. quid tamen / ex hoc ver. textus notatur
quod quando uenditor offert se defensioni
quod ex hoc patitur exceptio emptoris ut
hic patet. Aduertendum tamen est aut uenditor
uenit et dicit se paratum defendere emp-
torem et suscipere iudicium animo nouandi et
tunc an actor ad hoc cogatur glo. tangit

ff. de neg. ge. l. litis et de. in l. i.
C. ubi in rem actio. dicit in dicta l.
litis. Et cumque non dicit se defendere
emptorem sed dicit se paratum suscipe-
re iudicium suo nomine ac si possideret
tunc actor ad hoc cogitur ope exceptionis
ab emptore opposite ut hic et l. de illo
ms. ff. de nox. facit ff. de ali. mu. ca.
fac. l. iii. in fine. Bartolus

Si minor. Iurisconsultus
in precedenti §. posuit de simplici ex-
ceptione que competit emptori.
hic ponit questionem et breuiter hoc
intendit. Si petitor precium rei uen-
dite a possessore recepit a uendicatione
repellitur / et si recepit quod a debi-
toribus est exactum etiam si possessor
fuit male fidei h. d. No. quod hec
exceptio non potest agere quia precium
uenditionis recepisti / obstat uos heredi
uendicanti ab emptore. Et differt
hoc a precedentibus. quia iste habet locum
siue possessor fuit male fidei siue bone
fidei / secus in precedentibus / quia non
habet locum in male fidei possessore uen-
dente. Bartolus doctor

Siue bone. Petitio
Expedita ex positione
senatusconsulti ex quibusdam
circa litteram iurisconsultus
hic uenit ad materiam et tractat
usque ad finem tituli questiones que con-
grue ad litteram non poterat applicari
et breuiter hoc intendit / hereditatis petitio
mixta habet naturam realium et personalium
h. d. No. dicit glo. quod hec actio
est mixta in rem et in personam ut hic
et C. e. l. hereditatis. pe. dicit quod hoc
est impossibile quod una actio sit mixta
in rem et in personam quia due species
differentes non cadunt in eodem indiuiduo
ut puta quod una persona esset homo et
asinus. Sed ueritas est quod tex. hic dicit
quod petitio hereditatis est in rem quod apparet
quia sicut cetere reales datur ad de-
clarandum ita et ista ut l. licet ff. e.
sic in rei uendicatione ut l. pamp.
§. sed et his ff. de procur. et ff. de rei
uend. l. ex diuerso. sic negatoria et
confessoria ut l. sciendum §. sed si quis
si secundum uen. et ista sic est in rem. habet
tamen quasdam personales prestationes
que sunt officio iudicis quod desunt
huic actui / cumque enim deseruit secundum naturam
realium ut quia cogit condempnatum
ad restituendum ut dicit l. licet et l.
non tamen ff. e. / cumque deseruit secundum naturam
personalium actionum / ut quia cogit
reum condempnatum ad dandum ut in
pecunia exacta ex precio rerum uenditarum
ut hic uides. Nam in personalibus

ad dandū agitur · ut nisi · de ac · ſ · ſi itaqꝫ · Bartolus ·

Hoc ſenatus c · 2 · d · ē dictū in hac actione · lꝫ loca iudicio ſiunt · h · d · Bartolus doctor ··

Augent · hereditas augetur ꝓpter ptus ꝛ fructus ꝛ alias acceſſiones honeſte ꝓceptas · h · d ··

Post ſenatuſconſultū

P · ſignoꝝ poſſeſſore de lucro auferetur · h · d ·

Julianus · boneſidei poſſeſſor tenetur reſtituere ſortem ꝛ uſuras quas exegit · ul' actionem cede quas ipſe elegit · licet iulian' cōtrariū ſenſit ·

Siquid poſſeſſor iſta eſt difficilis · l · et prima loquitur in poſſeſſore ſoluente creditoribus hereditarijs · ſ'a deco q̃d ipſi poſſeſſori debebatur · tās quasi poſſeſſori negligencia imputet' · q'rto deco q̃d poſſeſſori ē ſolutū · ſ'a in · ſed et ſi · tria ibi ſicut aūt quarta ibi · q' aūt · Et prima ps barint' hoc intendit · q̃d poſſeſſor ſoluit creditoribus hereditatis imputat' petitori · ut caueat de defendendo · ſi ſiut boneſidei poſſeſſor · al's ſecus · h · d · Et iſta ps prima ponit unū dictū · ſ'a recitat d'nū iul' · tas illud examinat · ſ'a ibi · et ideo · tercia ibi ſed an boneſidei · Op · hic dicit' q' poſſeſſor habeat condiccōm et uerus heres liberatur · cōe exceptionis · q̃ racō ſola · non pt compete[re] p'nc liberacōm ꝛ repetīcōm · ut · l · cū hijs · ſ · i · decon · inde · So · hui' timore ſunt hic in glo · plēs opi · prima q' hoc ē ūm q̃n poſſeſſor conſtituit ee ſolutur noīe uel heredis ſ' placet q̃d glo · nō approbat · alij dicūt q' hic ſoluit de pecunia hereditatis · pē repetit iſtam legē · Cy · examinat hnno paſſim · C · decon · inde · l · ſi apue in ultīa q̃one · et ibi dicit q' poſſeſſor reputat duplicē pſonam ſoluit eīm ut tutus · et ut heres · ūn erca ptē q' ſoluit ut hēs eo uolente ꝓdeſt uero heredi ut habeat exceptōm · Op · q' illa cautō ſit ſup uacua · ſ'a non dꝫ in ꝓpoſito · ut · l · hec ſtipl'o · ſ · diuus · ut · l · no · ia · D'a · nt ibi glo · quia ꝓ hoc male fidei poſſeſſor cogitur ſemꝑ ꝓbare ſe ſoluiſſe · Tu eo cīa iſtam ptē quid ſi dubitatur · an ſoluit nale cr'ito an appellatiuo · glo · hic mi rabil' diſtinguit · aut ſoluit an

lite mota aut poſtea · licet al' dixit i · l · ſi pene · ſ · i · ꝓ decon · inde · uide iſta glo · et nō · Bartolus ·

Sed et ſi ipſi · male ſidei poſſeſſor q̃d ſibi debetur non deduciat niſi hoc petitori expediat · ſecus in boneſidei poſſeſſore · h · d · Nō iſtū caſu in q' maleſidei poſſeſſor nō deducat niſi petitori expediat · Nō q' boneſidei poſſeſſor deducat eciā debitū naturale ··

Sicut aūt maleſidei poſſeſſor deducat ſūptos factos in hereditate et q' eū h'etur racōe negligencie ꝓtergm in actionibus extendis · ſ' boneſidei poſſeſſori non pt negligencia imputari · h · d · Op · de · l · non ſolū · de rei uen · So · ibi erat maleſidei poſſeſſor · Op · de · l · ſed ſi · l · ſ · q̃d aūt · b · c · ſo · ibi uult querere quos ſūptos deducat poſſeſſor · dic ut in glo · ſup u'bo ſūptus

Si autem · c · 2 · d · poſſeſſori ē ſolutū indiſtincte reſtituit' et debitores liberantur · h · d · Circa · l · iſtam omnia ſūt reuocata excepta glo · magna · q̃ querit ꝛ reuocat in dubiū utrū illud q̃d ē poſſeſſori ſolutū imputet' uero heredi · et glo diſtinguit ꝑ multa u'ba q̃ uide et ſigna · et i nullo ſuppletur ꝑ doc · ꝑterq̃m i uno · q̃n maleſidei poſſeſſor ſoluit' ſcient' · quo caſu dicat glo · q' nō repetit · pē contr' ut refert Cy · C · decon · inde · l · ſi apue in ſ'a q̃one · Tu ueit glo · qua ſi boneſidei poſſeſſor ſoluit debitū naturale et in peticōne hereditatis nō deducit diſtiguit ꝓ ꝛ contra · et nō determinat · ſinal' magis uidetur declinare q' non repetit · quia huiu' modi ē retencō non peticō ··

Percepiſſe · queſita ꝑ ſeruū hereditariū extra rē poſſeſſoris ueniunt in hac actione · h · d ·

Nisi Julianus ſcribit · ſi uenditur res nō nūia hereditati poſſeſſor maleſidei tenet' ad preciū · ſi nūia ſi non extat ad preciū al' ad rem ſi extat · h · d · Barto ··

Filiusfam · filiusſa · ex teſto hēt heredem · ideo eius pt peti hereditas · h · d · Bartolus

Si ſeruus · ſi ſilius uel ſeruus teneat hereditatē ul' uis · pr' uel dn's pt conueniri hac actione · h · d · Bart ··

Si a dno · peticō hereditatis que datur contra p'em uel dn'm non hēt nāma actionis de peculio · niſi q̃tus datur ad pſonales ꝓſtationes · h · d · Bartolus · dc ··

Sed et aliud · Dat acide

pt filius ſamil' conuent' p̃ tuiſſcom' ĩ p̃ma
hereditatis petic' cepta inſtan^a ñ extinguit--

Si poſſeſſor pro ſuo occiſo a ma
le fidei poſſeſſore datur. hec actio. et lege
aquilie. 7 altera dz ẽe contentus. ſed
ſi poſt aditam hereditatẽ fuit occiſus. l.
aquilie tm̃ competit. h. d. Op. q. poſ
ſeſſori non imputetur ſi accidit. ut. s. e.
l. ſiquis. §. ſicut. So. hic ĩ malefidei
poſſeſſore. ibi in bonefidei. Op. q. etiã
ſeruo occiſo. poſt aditam hereditatẽ tene
atur male fidei poſſeſſor. ut. j. de ſ. ob. l.
ſi ſeruũ. et. l. ſi ex legati. So. ſeruus bñ
uenit in petitione hereditatis. ſz ſi uellz
conuenire poſſeſſorem tamqz debitorẽ ex
timati ſeruo occiſo. poſt aditã heredita
tem nõ ueniret ĩ petitiõe hereditatis ut hic

Si pretio rei ex cauſa uendita p̃
empta eſt in electione actoris utrũ pretiu
iuſtũ vel conuentũ exigat. h. d. Op.
q. p̃do indiſtincte de interitu tenetur.
ut. l. illud. in p̃n. j. e. l. Diu' tam de leg'
hec. l. duob' modis in glo. tene ſ^am lec.
quã glo. tenet. et inchil obſtat--

Quo tempore dũ quis ſit locuple
cior tempus rei iudicate inſpicit'. h. d.
Op. j. de excep. l. in pupillo. et. j. de
ſoluc. l. in pupillo. glo. ſoluit ſatis bñ
dicens q' inſpiciatur utrũqz tempus. ſ. lit' gteſ.
7 rei iudicate. et uerã ẽ iſta. q̃a tempe
lit' conteſ. eſt locupletior licet poſtea de
ſinat Nichilomi' eẽt eius p̃dcm quia
incepit ẽẽ p̃do. niſi res naliter interierat
ut. l. illud. j. e. Uenio ad glo. ſ. illo.
deſiderantur. in. l. plane. ſed hic ex pte
malefidei poſſeſſoris opponentis non eſt
equitas. quia ẽ quid ſibi imputetur--
ideo ſibi doli exceptio nõ competit ut hic.
ſed competit officiũ iudicis. cõ. quia
iudex ex officio ſuo reſpicit equitatẽ q̃
eſt ex utraqz pte. ut. l. q' ſi ephesi. j. de
eo qd' c. lo. ideo officiũ iudicis ad hoc
ſe extendit. et hoc uult iſte tex. dum
dicit q' iſta equitas ẽ ne ex aliena
iactura 7c. et ſic corrigitur ex equi
tate ex pte eius contra quẽ opponitur.
ſic declaro dicta doc. Sed cõtra iſta uiden
tur. contra. l. militis. §. ueteram'. j. de
teſta. mil. Reſ^o. ex equitate oritur ex
ceptio doli. que equitas ẽ ex parte ei'
q̃ quẽ opponitur. licz nõ ſit ex pte op
ponentis. Un̄ propter hoc recedo ab opi.
glo. nrẽ 7 teneo opi. mar. antiq̃ glo
ſatoris in hoc q' dicat p̃dcm doli ex
ceptionem competere. uult ergo iſte text'
dicere in p̃ſona p̃donis hetur cõ ſtrinp
tum p̃ officiũ iudicis licet nõ opponit'
doli exceptio. Non eni' nece ẽ q' illa op
ponatur. ut. l. ſi. in ſi. j. e. hoc p̃batur
in tex. ibi. dũ dicat ſed benign' 7 cõtra
ponitur eni' dicens ſed. ſine copula. 7
ſic adiuſtatur ad p̃cedentia. hoc etiã
p̃batur ex ratione plane que ſequit'
ubi innuit q' inter p̃donẽ 7 poſſeſſo
rem ſolũ ẽ dria re extante. q' q'
tũ ſit nõ inuenibile driam inter ex
ceptionẽ 7 iudicis officiũ Simile in. l.
ſedem art. §. ſi. s. nau. cau. ſta. 7. j. e.
l. ſi. in ſi. propter quod ego dico q' ſi
in ſtatuto dicatur q' contra inſtrum
non poſſit opponi niſi exceptio ſo
lucionis de qua appet publicũ inſtr'
mentũ vel facultas 7c. q' ſi eſt
aliqua alia exceptio que nõ oppo
natur. q' actor locupletior ẽẽt cũ
aliena iactura. q' licet non poſſit
opponi doli exceptio. tũ patit officiũ
iudicis implorari. quod nõ. ol. quod
nõ. l. ſi. j. e. ut igitur hoc tollat'.
cũ dictus ſtatutũ ſicias q' dicat
q' non poſſit opponi aliqua ex
ceptio nec aliqua alia defenſio.
ut etiã officiũ iudicis comprehenda
tur. de quo dixi in. l. i. q' ui. cõ cla.

Illud. mala fides que plures
cont. inducitur. non nocet
poſſeſſori re naliter p̃empta
ſet' in eo cum ſunt malefidei. h. d.
Op. s. e. l. ſed 7 ſi lege. §. ſi an
lite. So. q' ẽ malefidei poſſeſſor quo
ad oĩa preterquam quo ad interitũ ad
uerte. bonefidei poſſeſſor ẽ qñ quis
poſſidet contemplatione dñi. ut. l.
apud antiqs. §. de furt. et. l. item
ueniunt. s. e. malefidei poſſeſſor eſt
qui ſcit ſe non ẽẽ dñm. ut. l. item
ueniunt. §. itẽ place. s. e. item eſt
quedam mala fides ficta. que in
ducitur. p̃ lit' gteſt. vel gtrouſiam
motã in petitione hereditatis. et q'
iſta ſit ficta. nõ. in dicto. §. ſi an lite.
tũ bñ dico q' tempore litis conteſt.
poſſit uẽ eſſe malefidei ſi uẽ ſcire
poſſet ad ſe non ptinere. modo iſta
mala fides ficta non hẽt locũ niſi
equitate ceſſante. ut. l. ſciendum.
et. l. denique. ex qui. cã. ma. dixi p̃le.
in. l. ſi ius qui p̃ emptore de uſuc.
ſed quantum ad fructus ſubeſt eq'
tas. quia tempe lit' gteſ. ul' gtro
uerſie mote incipit uel incipe dz
utrũ res ſpectet vel ſpectare debeat
ad eũ. 7 ideo dz timere ut rem et
eius fructus poſſit reſeruare. Sed
quantum ad interitũ ceſſat equitas
quia non dz propter hoc ius ſuum
indefenſum relinquere. io quantũ ad
interitũ nõ cenſetur malefidi ſet'
ſi contra lite gteſt. eẽt uẽ malefidi--

Actiones poſſeſſor tenetur
cedere actiones hereditarias ſiquas
hẽt. et ſibi dz cauere in eo quod abẽ-

Ad officium Si ſiuus poſſeſſore
dedit dampnum. liberatur. eũ dando
p̃ noxe. h. d.

.. nõ inuenibilez differenciã
exceptionis
inter ſtatutum 7 iudicis offi[cium]

nõ hẽt quis dr eſſe
malefidei poſſeſſor
vel bonefidei poſſeſſor

SSigno tempore possessio
supueniens post lite contes-
tatam in hoc iudicio. h. d.
Si debitor debitor hereditatis
non tenetur hac actione
nisi se heredem contendat
h. d. qua. l. no. quia glosat to-
tu istu titulu. No. q licet possessor
rei non sit nte q contendat se
heredem. tn i possessore iuris requirit
ut hic. et no. in. l. nec ulla. ff. i. b.
e. insi. glo magne. Ex quo nota
q qui agitur contra debitorem
tamq tenet iuris possessore debent
illic interrogationes fieri. qm ille q
possint in. l. qui interrogatus. b. e.
et si dixit sic interrogabitur quia
cessat restitue. ut hac. l. ste nota
multu. ista. l. q litis contestatio pt
fieri p negationem. p confessione. 7
p dubitationem ut hic. q̄d nota.

Postquam. Cum legatu accepit prohibetur. cum
petere hereditatem ab intes-
tato. sed tenetur restitue legatu
tantu done sibi oblata nisi fuit in
euidenti calumpnia. 7 si legatu no
restituit de hereditate ex computa-
bitur. h. d. Bartolus.

Quin se liti. Cum se liti ob-
tulit ut possessor condempnabitur
licet non possideat. h. d.
in glo. attmod in fi. dic. et quia
ea nte ht p̄sisse. ut in aut. q̄ se
ff. que 7 qn iudex.

Predom. qui tractat fidem
accomodat. ut predo dicatur
possidere. h. d. Barto.
Lucius. Cui par i accusa
cone falsi non prohibetur
dicere nullu. h. d.

In estimatione. scilicet mala fides. plit contes. fruat
possessorem tem ad ueruz
precium rei uenditur ex ualitate.
si ex utilitate ad precium conueniri. h. d.
et e difficilis. l. Op. q no pro-
cedat ista. l. dicit em loquitur i bone
fidei possessore. 7 ille non tenetur ultra
qm sit locupletior. aut i malefidei
possessore. 7 tunc tenetur ad quas res
non extimat. ut. l. si possessor. ff. si.
b. e. cui contradicat hec. l. Cm9 timoe
ualatur 7 intelligitur hec. l. plib
modis. ut in glo. Tu tene q̄d dixi
i summario. et to hm9 ca9 colligitur
ex hijs que dixi in. l. illud. b. e.

Si bone fidei. iudicia parti
cularia non differuntur.
ppter uniuersalia. sicut e
tempore petitum. h. d. Op. de. l. si
f. e. Va. dicit quida q hec p
illam corrigitur. Alij dicunt q illa. l.
loquitur qn possessor conuenitur. hec qn
agit. quam soluz nota. quia hic cam
de ista. illud tenet glo. in. l. si post li
tem. f. de except. Bartolus

Non solum. Res hereditarie
possunt alienari donante eis
aliem. h. d. Bartolus
Si qm. Ei qui emit hereditatem
a fisco competit hec actio.
Heres. Prefixus datu
a defuncto pt peti hac actione. h. d.
Cui predia. malefidei possessor
tenetur qntu predia ex negligencia
sua sunt deteriora. h. d. Bart.
Emta. Etia bonefidei possessor
tenetur restitue totu quod
noie pcene exigit. h. d.
Cum hereditas. possessor tenetur
restitue fructus quos percepit
licet petitor percepturus no
fuit. h. d. Bartolus
Cum idem. Cum9 petitio no
impedit executionem alterius
petitionis cum qm prius ad
sententiam puenit. sed est possessori eu-
uendu. h. d. qua. l. no. 7 multu no.
q tercius supueniens no impedit ex-
ecutionem sine lite p prima. ut hic 7. l.
ib aqua. f. de rei uen. et id hm9 est
quia ius istius alterius petitoris non
fit deterius. sicut et ius istius qui re
petit executionem non possidet. ita ille
prius conuentus. Sed si ageret de iure
rerum aliqua possessionem uacante
forte ex. l. fi. de edic. diui. adri. tol.
tunc antequam executio fiat 7 dicat heredi
tate ad se ptine et dicat se intromittendu
i possessionem eo iure quo prim9 tunc
executio differtur quia p eam fiet
preiudicium scdo. quia primo erat possessio
uacans ind possessa palim. de quo
e tex. in c. uicens. ex. de testi. 7 dixi p
summa. de qua dixi in. l. ita tn. ff. quod
. f. ad trebel. et hoc e q̄d ualuit dicere
q exceptio fiat tali q alti no preiudi
cet. q̄d cu defendet. et id cogitur ca
ue hic primus petitor q eu defendet
aduersus aliu petitore. unde. quia si
possessor no petet cautionem. ipse absol
uetur a petitione scdi petitoris quia
no possidet nec dolo desiit possidere.
et ille prim9 petitor ht intencione nauid
iudicatu. et ideo ne istud inducendus se
quatur cogitur petere cautionem et ille te
nebitur. qua prestita ille habebit necessitatem
prosequi eandem instanciam inceptam
cu possessore primo. et sic ista cautio pro
derit scdo petitori. et hoc e q tex hm9
. l. uult insi. et ppter hoc puto q si

poſſeſſor reſtituerit cautione non ex
acta tenetur qui dolo deſiiſſet poſſidere
ut l. dolo § ad l. falc. Barto.

Filius a patre etc. quod pater expen
dit in honorem filii in dubio vi
detur expendere ex bonis que pertinent
ad filium h. d. quam l. nota ex
quo patet quod illud quod pater expendit pro
filio in ſtudio ſi filius habeat bona ad
uenticia mercia uel alia quod ex illis contra
rio iudicatur ſua expenſa facit l. ne
ſcennius § de neg. ge. dixi in l. i. § ſed
nec caſtrenſe § de coll. et ita dicitur in ill.
l. qui pro § fam. herc. Item quero
de intellectu iſtorum verborum poſitorum in iſta l.
Pe. dicebat quod hoc importat quod ſi
pars non opponat quod iudex ex officio
ſuo ſuppleat quod non placet quia
de iure non de facto iudex ſupplere debet
ut l. i. C. ut que deſunt aduoc. Unde
glo. dicit quod uult dicere quod parato quod pater
non habeat tamen conſulitur per officium iudicis
quod ſatis placet in ſe ut dixi in l. pla
ne § e. tamen quantum ad propoſitum intel
ligo l. iſta aliter. Tu dic quod exceptio eſt
actionis excluſio ut l. ij. § de except.
Modo quod hic dicitur de expenſis opponitur ad ex
cludendam actionem et ſic ante latam ſententiam
et ſic ſic dicitur exceptio. Cum quo ante ſententiam
in executione tunc quia executio ſit per
officium iudicis ſi poſt ſententiam opponatur
non ſit exceptio ſed implorat officium iudi
cis ut in iudicibus in l. i. § de eden. et tunc
dicitur ſicut iſta deductio ſemper tamen
intellige quod pars petat ut l. iii. § hec
autem iudicium § de damp. infec. et hoc
eſt quod uult dicere iuriſconſultus ſi ante ſententiam
non excipitur poſt ſententiam fiet in
executione per officium iudicis. Et hec non
multum quia cottidiana ſunt. Bartolus

Si pro hereditatis petatur. Rubrica

Glo. format queſtionem uide eam. Bart.

Post actionem iſta l.
continuat ſe primo ad pre
cedencia ſecundo continuat
materiam ſequentem ibi ſed qui
eſt prima pars quod continuat
non indiget ſummaria.
Et glo. in prin. querit
duo. primo an hec ſit alia actio a prece
denti et hec littera innuit quod ſic dicitur
et quod non differt ab illa parte ſed numero
ſicut alia eſt actio que competit michi
pro centum mutuatis et alia eſt actio
que competit michi pro quinquaginta
mutuatis ſic hic alia eſt actio que
competit michi cum ſum heres inſti
tutus in ſolidum alia cum pro parte tamen
eiuſdem ſunt generis. Item querit glo.
an ſit petitoria an ciuilis. Glo. de
terminat quod ciuilis.

Is qui in petitione hereditatis
concluſio ſumitur reſpectu iuris agentis
non reſpectu poſſeſſionis conuenti h. d.
Dices in declaratione eius quod dicitur
totam hereditatem uendicabit et ad
ducebant quod propter unam rem et cetera
tu dic ut dixi in ſummario quia con
cluſio libelli ſumitur ex perſona agen
tis non ex perſona poſſeſſoris

Minimo plures heredes debent
agere contra plures poſſeſſores nec
pro uniuerſo eligere unum. alias aliud h. d.

Proinde. Si ſint plures ad quos
hereditas pertinet pro diuiſo pro alter
ab altero conueniri hac actione ut fam.
herc. ſi ſe fatentur heredes h. d.
No. quod duo iudicia uniuerſalia reſpectu
eiuſdem hereditatis poſſunt concurrere ſicut
in l. i. § ti. Item no. quod iudicium
fam. herc. datur inter eos qui
ſe non diffitentur heredes h. d. Ad
primum ar. de l. ſi titius cum quo eſt ff.
§ pro ſocio. So. ibi in perpetuam et ſic
pars cum parte requirit compenſationem hic
in ſpecie. Item ar. § de rei uendi. l.
pomp. ſcribit ſi ex equis et § ſ.
pretio. So. ibi poſſidebat pro indiuiſo
hic pro diuiſo. Item ad ſecundum ar. quod
ca cum ſe negaunt heredes ſit lo
cus fam. herc. So. ibi ualebat quibus
agere non pro eo quod ipſe poſſidebat
ſed pro eo quod poſſidebat aduerſa
rius h. d. Bartolus

Si ergo excepte. Si cohere mei
et extraneus poſſidebat hereditatem
pro indiuiſo conueniam h. d.

Si cum me. Alius incipit. Item ſi
cum me et cui partem poſſidet pro indi
uiſo a coherede et extraneo poſſiden
tibus reſiduam partem petet. Vel
niter cum et coheredem compenſatio fiet
h. d. Sed queritur utrum illi duo poſ
ſeſſores poſſidebant pro diuiſo vel
pro indiuiſo. Glo. dicit quod pro diuiſo et
bene. alias non conueniret in genere
ut § ſ. pro. Sed tunc ar. quod
fiet compenſatio ſpecierum ad ſpeciem dicitur
glo. quod hac ſit partibus ualentibus
quod ſatis placet. Vel dic quod parum
pro indiuiſo ſit compenſatio. Unde
iſtud eſt verum cum partes debentur pro
indiuiſo in eadem re ut l. dedicta

ff. minimis ad treb. sed in parte q in diuiso non potest fieri compensatio. tene ergo quod fiat compensatio ualentibus partibus. Vel dic quod hoc sit officio iudicis sicut quod sit adiudicatio a iudicio diuisorio. non autem per modum compensationis. Barto.

Sufficienter propter numerum nascendorum existente admittitur petitio partis incerte. h. d. Glo. ponit exemplum in successione collateralium. Op. C. de suis et l. aut in succ. et insti. de here. ab inte. § quod placuit. Glo. dicit quod iste § corrigitur hodie quia succedit hodie in stirpes non in capita et sic non est causa quando inquam nascantur ex tribus. Sed adu. te aut loquitur in successione ascendentium et tunc hodie et olim succedebatur in stirpes ut dicto § quod placuit. aut loquitur in successione collateralium et tunc secundum iura antiqua succedebatur in stirpes ut hic et l. cosanguineos ff. de heredibus de suis et legi. Sed aut sit hodie correctum distinguendum. si loquitur in successione collateralium uel fratris et fratrum filios iura antiqua non sunt correcta quia etiam hodie fit in capita ut C. de legit. here. auth. post fratres. Si uero loquitur de successione fratrum et filiorum siquidem filij fratrum succedunt cum patruis uel cum auunculis non est dubium quod hodie succeditur in stirpes et ista iura corriguntur ut auth. cessante C. de legit. here. Si uero filij fratrum tantum succedunt et aliqui ex patruis et auunculis non subsunt tunc est questio inter dominum azo. ex una parte et dominum accur. ex altera. et ista est questio que fuit in quodam castro huius ciuitatis. Et dicit dominus azo quod in capita et dominus accur. quod in stirpes succeditur ut notatur in dicta auth. cessante. Et ego teneo opinionem accur. de quo dixi in l. cosanguineos ff. de heredibus de suis et l.

Si ex pluribus qui sperantur admitti ad partem fiat partem h. d. Glo. sortitur hic unam pulcram questionem et examinat melius hic quam alibi et ista questio tangitur in multis locis uidelicet in l. si marito ff. si pe. 1 so. ma. et in l. si ita scripserit et ibi per dy. de here. insti. et l. plane. ff. y. et ibi dixi. l. de le. primo. et l. quod go. in pri. C. ti.

Antiquam postumus nasciturus existente impedit se- cundos in fraudem. eos autem qui eiusdem gradus sunt statuit admitti. et si tres nascituri essent aufertur uel conceditur alteri secundum quod casus acciderit. h. d. Op. quod detur petitio partis incerte. ut l. si ff. si c. So. petitur quota cum adiectione partis incerte et plus et minus secundum quod casus euenerit. Item op. de l. cum quidam ff. quod dixi. l. de acquir. here. So. intellige hic si postumus est preteritus uel exheredatus.

Illud incertitudo nascendorum non impedit coheredem adire hereditatem que postea sibi competat sit incerta. h. d. Bona l. et subtilis est. Op. de l. ex semisse l. de acquir. here. So. ut in glo. Sumitur glo. quod sit illa que requirit scire ut possit adire. uide glo. et nota bene Barto.

Seruo cum ex post facto apparet esse heredem aequalis herede quo tunc contracta et scripturis contracta sufficiunt. h. d. Bartolus.

Non possumus per hac actionem consequi quibus partem prima iudicio. que per iudicium suum here- ditatis succeditur. h. d. quam l. nota.

Permittendum. pro quibus pro parte cedere et pro parte [illegible]. h. d. Non pro eo quod dixi in l. si debi- tor. B. ti. 1. Bartolus doctor.

Cum multi cum ut partem alterius admiserunt petitione alterius non tenetur nisi illius heres extitit in totum uel in partem. h. d.

Cum heredis qui negotia hereditaria absentis nomine gessit absque ad quos negotium in ueritate pertinet patitur conueniri actione negotiorum gestorum et petitione hereditatis si se heredem contendat. h. d. Op. B. l. pre. So. intellige l. istam quod se contendebat heredem. Item op. quod ista hereditas debeat pertinere ad fiscum tamquam caduca. ut l. item ueniunt. § petita. B. ti. 1. So. ut in glo. de quo dic per doc. in l. Vinia. ff. i. de mandi. col. Iste op. et uidetur quod illud quod est gestum per defunctum possit haberi ratum per heredem. ut l. si. l. rem ra. ha. So. uerum est in hijs que transeunt ad heredes. sed hereditas non adita non transit ad heredes. de quo per dy. in c. ratum ex de regulis iuris libro sexto.

De possessoria hereditatis petitione Rubrica.

Ordinarium ꝯ bonorum possessori de iure pretorio competit hec actio in qua venit quidquid competebat hereditati titulis. h. s. ¶ Exemplum. ff. de bo. poss. §. quos autem. et ff. de rer. div. l. ait pretor. Sed bonorum possessores sunt heredes in effectu. sed non nomine. ideo necesse fuit quod eis daretur bonorum possessionis hereditatis petitio de iure pretorio. cum de iure civili non daretur. ¶ Item op. quod ea precedentes sunt pretorie ut l. i. in prin. h. ti. l. Sed ut ibi. ¶ Item op. de hac superiores zc. qui apposuimus plures cum sit una Sed una est in genere sed plures sunt in nuo. ut dixi in l. i. in prin. h. ti. ¶ Item queritur an actiones particulares que competunt bonorum possessori sunt pretorie. glo. dicit quod non. quam non. quia hec glo. sentire videtur. ideo est notanda.

De fideicommissaria hereditatis petitione Rubrica.

Ex ordine fideicommissaria universali cum hereditas est restituta verbo. competit hec actio. In qua veniunt omnia que in petitione hereditatis titulis. h. d. Bartolus.

Nec interest. Hec actio competit fideicommissario et eius heredi bonorum possessori et non datur contra verum heredem. sed contra alios et eorum heredes. h. d. ¶ Op. frustra quis petit illud quod habet. sed hic dicitur quod hereditas est restituta. ergo eam petere non debet. ¶ Glo. dicit expresse quod intelligatur hereditas restituta verbo et non re. vel re pro certa parte. Nam si esset restituta tota. et fideicommissarius eam possideret. non haberet hanc actionem. quod non. Sed quid. Unde hoc. Respondetur in petitione hereditatis veniunt res hereditarie. ut l. item videndum. in fi. ff. de pe. hered. Sed post apprehensam hereditatem desinunt esse hereditarie. ut l. i. §. nomen. ff. de acquir. poss. et sic non sunt res hereditarie. sed heredis. unde in petitione hereditatis non veniunt. ut l. quod si in die. §. sine. ff. de peti. hered. ¶ Item op. de l. in fideicommissaria. Sed restitutione facta veniunt fructus sicut in petitione hereditatis. an vero restitutionem veniunt fructus. Respondetur quod dicitur in dicta l. fideicommissaria. et l. iubemus. ad treb. ¶ Item op. quod sit titulis quomodo restituta sit pro senatusconsultum quod est ius civile. dicit glo. non obstat. quia non sequitur hoc pro istam glo. non efficacius clarius. unde dic quod pro senatus consultum transeunt in fideicommissarium omnes actiones que competebant heredi utiles. Nulla enim actio datur fideicommissario pro senatusconsultum. sed solum in eum transfertur que heredi competebat. Unde si fideicommissarius vellet intentare petitionem que competebat heredi poterit utilem. tamen translatum pro senatusconsultum. Sed si vellet agere ex persona sua. nulla habet utilem. sed datur a pretore. et ideo se. posuimus istas duas in pretorias actiones. et unicuique dedit cellulam suam. quod nota et tene menti. Bartolus.

Explicit liber quintus.

Incipit liber sextus. ff. veteris.

De rei vendicatione Rubrica.

Circa rubricam istam glo. quedam sunt que satis sunt clare. tamen sunt aliqua examinanda. Primo an hec detur contra titulum possidentem. glo. quod sic. nichil allegat. contra nota. C. ubi in rem actio. l. ii. et ff. de acquir. hered. l. pomp. §. fi. is qui pretorio. tex. heredis in l. cuiuscumque. ff. de usufr. et videbitur in l. iii. in fi. ff. ad exhiben. ¶ Secundo dicit glo. quod sciendum est quod ista actio datur directa contra et directa utilis. ut in glo. In ea quod dicit quod datur directa utilis ei qui est dominus contra eum qui dolo desiit possidere. doctores reprehendunt glo. Nam dicunt ipsi quod rei vendicatio habet duo principia formalia. unum ex parte actoris quod sit dominus. ut ff. e. l. in rem. Alius ex parte rei quod possideat. ut l. i. de ali. iu. mu. ca. fac. et l. officium. ff. e. Unde contra eum qui non possidet sed dolo desiit possidere non potest dari directa sed utilis. ut l. nec ullam. §. quod si quis. ff. de peti. her. et l. clemens. ff. de pluribus. ff. de nox. Ita dicunt doc. nostri C. e. in ultima pro glo. contra facit. quia in actionibus istis realibus ius metitur ex persona actoris non rei. ut l. i. ff. i. ff. si pars hered. pet. Unde semper debet dici directa si aliquis est directus dominus. teneatur tamen quocumque iure quia ista verba sunt in generali dicta non autem sunt verba iuris consulti. quod non. ad quem filius est contestata sunt directa. et post litem contestatam desiit reus possidere utrum sequatur condempnatio

rei vendicatio hz duo principia formalia

nota

ex eadem instantia. et si tenem[us]
glo. non est dubiu[m] q[uod] non obstat
quia vallatur solu[m] actionis quali
tas. quia prima de di[rec]ta directo
non de di[rec]ta utili. s[ecundu]m alios tunc
secus. quia primo directa. in d[ic]ta util.
in l. q[uam]q[uam]. § util. et ibi dixi. ff. de
aqua plu. arc. et ia. bu. in § si
insti. de act. Et C. in l. i. § de ali
u. mu. ca. fa.

Post actiones l. dec
actio ad petitionem rer[um]
singularium datur et
competit pro omnibus
rebus corporalibus. h. d.

Per hanc. libe p[er]sone que
sunt in p[otes]tate n[ost]ra non petuntur
hac actione sed aliis remediis hic
expressis. nisi venditarent adiecta
ca[usa] de iure civili. h. d. Quo q[uod]
e hoc dom p[re]iudiciis. quidam dicunt
l. ex de. q[uo]d glo. non placet. dic
ergo. i. preiudicialibus actionibus.
de quo loquitur. § preiudiciales. insti.
de act. Item quero quare dicunt
preiudiciales. dicit glo. q[uod] ideo p[re]iu
dicat. quia interim non d[ebe]t cognosci
de alia. Certe s[ecundu]m hoc petitio heredi
tatis eodem modo esset p[re]iudicium ideo
dicat p[er]e. quia ibi vertitur magis
p[re]iudicium s[ecundu]m statum hominis. Item
quer[itur] utr[um] illud q[uo]d d[icitu]r hic i[n] filio
q[uod] sit venditum adiecta ca[usa] de iure
romano habeat locum in aliis p[er]sonis
glo. t[ene]t sic. unde abbas vendicat
monachum. adiecta ca[usa] de iure ca[noni]co
sic vendicamus res sacras. ut l.
in rem. § sacram. ff. e. ite[m] i[n] va
sallis qui sunt ex consuetudine
q[uod] p[ossu]nt vendicari de iure consuetu
dinario. Idem dicas cu[m] quelibet villa
habeat suos massarios subditos ut
sustineant munera. q[uod] possint
vendicari adiecta ca[usa] de iure sta
tutorum. sicut civitas vendicat
suum civem adiecta ca[usa] de iure civili.
ut l. de iure. ff. ad municip. Idem i[n]
quolibet sindico. Item quero. q[uo]m
competunt ista quatuor remedia
dicit glo. et ita que hic po[nu]nt satis
clare. Sed contra id q[uo]d dicit
glo. q[uod] datur officium iudicis. op.
de l. in cause. in p[ri]n. So. illud est
verum q[uo]m est auxilium extraordina
rium in subsidium introductum. secus
si e introductum ad coadiuvandum
ius civile. de quo dixi in l. in ma
ioralibus. ff. de no. op. nun. Item
quero. que e ratio q[uod] interdictum
non h[abe]t locum q[uo]m advene possident

non moveo q[uaest]ionem p[ri]ncipalem an et quando
q[uod] petitur universitas rerum

Videt p[er]e. q[uod] tunc h[abe]t locum interdictum
q[uo]m est contentio int[er] duos de re tertii
sed hic non e nisi sit certatio. ut p[er]
here. ut l. pe. ff. de libe. exhiben. Iste
ex hac glo. et l. attact in ea. no. q[uod] si
civitas ista velit petere unam villam aut
unum castrum contra quem d[ebe]t dari libellus.
certe contra eos qui detinent. ut si
habitatores illius castri detinent. contra eos
datur. si alius contra illum tantum. Iste
advite q[uo]m aliquis e carceratus et petit
se relaxari non proponit interdictum. quia
non est contentio inter duos de re
tertia. sed de se. ideo proponet officium iudi
cis ut hic. Bartolus

Per hanc actionem l. dic actione
vendicatur universitas rer[um] in totum
vel in partem. non obstante q[uod] aliqua
res particularis non sit vendicantis. h. d.
cu[m] l. se. Op. q[uod] hec actio no[n] detur
ad vendicationem universitatis. ut ff. e.
l. in p[ri]n. So. non datur ad vendicationem
iuris. ut e hereditas peculium et simila
sed ad vendicationem corporum sic. ut est
grex. ut hic. Barto.

Sed si par d[icitu]r si par. [contra]
Contra. l. pomp. scribit. ff.
exequis. ff. e. So. ut in glo.
et ibi. Op. dicit hic q[uod] in restitutione
no[n] veniunt aliena capita. [contra] l. mar
cellus. ff. e. So. ibi erant aliena. tamen
p[ro]prietas competebat publiciana et no[n]
modum p[ro]mittendi et exequendi q[uo]m
petitur universitas rer[um]. q[uod] licet videre
p[ro]mittet gregem esse meum. tu resti
tuas sicut impetro detractis capitibus
alienis. p[ro] istam l. ego dico q[uod] imp[erator]
tor e ve. d[omi]n[u]s totius mundi. nec dico
s[ecundu]m q[uod] glo. dicit. ff. quo ad p[ro]tectionem
et no. C. i constitutione ff. in p[ri]n.
ymo ve. Et si dicat quo. quia sunt
alii d[omi]ni particulares rer[um] suarum. R[espond]eo q[uod]
mundus est universitas quedam. quia
non repugnat q[uod] ego sim d[omi]n[u]s totius
universitatis et non rei particularis ut h[ic].

Armamenta instrumentum no[n]
venit in vendicatione rei insidente
sed e specialiter vendicandum. h. d. q[uo]d no[ta]
cu[m] non procedit libellus pro toto
cu[m] singulis massariciis. sed debent
specialiter exprimi ut hic. Barto.

Pomp. scribit. Si duor[um] res
confundunt efficit res com[munis]. et quilibet
vendicabit p[ro] rata. et qui dolo consi
possidere. h. d. Bartolus.

Idem pomp. In rebus que co
nunctione non confunduntur rema
net dominium cor[um] quor[um] erat primo

nisi eorum voluntate sit facta commixtio. h. d.

Idem scribit. In rebus que ad mixtione mutant speciem priores desinunt esse dominorum et res specificantis efficitur. h. d. Bartolus.

Si plumbum. In rebus diversi generis que commixtione non mutant speciem si possint separari quilibet vendicabit suam, alias communicabitur et pro parte vendicabitur. h. d.

Idem scribit. Fetus cedit ei cuius est mater non ei cuius est pater. h. d.

De arbore. Arbor que radices egit cedit solo, alias secus. h. d.

Cum in rem. Falsa demonstratio circa rem petitam non viciat iudicium. h. d. dixi plene in l. siquis in fundi vocabulo. ff. de le. i. Bartolus.

Si plures. Incertitudo rei impedit condempnationem fieri. h. d. Oppo. de l. in emptione. ff. de contrahen. emp. So. ibi incertitudo recipit determinationem ex dispositione l. quia interpretatur contra proferentem. Item op. de l. i. inst. ff. de his qui deie. vel effu. So. licet ubi sit incertum quis deiecit, tamen ibi est certum iudicium quia imponitur contra omnes. Item op. quod semper sit certum quia actor pretendabit intentionem suam ut l. siquis intentionem. C. de iudic. So. glo. nota. secundum unum quia nota quod ius declarandi intentionem ambiguam non extenditur, personalem quam confessus nec transit ad heredem, dixi plene in l. inter stipulantem. § i. ff. de v. obli. Et passim alias dicere pone quod comprobationes sunt ambigue, de quo dixi in dicta l. siquis intentione ambi.

Si in rem. Qui petit rem debet eam declarare in libello secundum eius naturam et qualitatem. h. d. q'd nisi quanta dicere proncuntiatur. Simile textus in l. maci. ff. de fur. facit. C. de dila. l. sed et si dolo. § i. Item op. de l. defensor. § qui interrogatus. ff. de interrog. act. So. licet ibi dicat quod quis debeat dicere an petat rem totam vel partem, tamen si dicat simpliciter rem totam petisse videtur. Contrarium vide in no. in l. Pomp. § sed et heres. C. de pign. ultima glo. So. illam intellige secundum istam.

No. quod ex hac l. quod ad certificandum hominem sufficiat dicere nomen, quoniam si sint plures eiusdem nominis tunc de necessitate recurritur ad alias demonstrationes et ideo sit cautus advocatus rei quod si fatetur possessionem quod sint plures eiusdem nominis alias iudicibus intelligitur de suo clientulo qui illud nomen habebat et idem in illis terciis et pro hoc ff. de reg. iur. ff. ff. l. ita fidi. Item op. de § tenetur. insti. de ac. et l. ubi autem § illud. ff. de v. ob. So. hec loquitur quando agitur ad speciem certam actione reali vel personali secus si erat de certa in genere ut in glo. Queritur quid si iste demonstrationes non sunt in libello apposite. Respondeo si pro parte opponitur non proceditur ultra quia deliberare non potest utrum velit cedere vel contendere. Sed si non opponitur et in processu non apparet ex probationibus et aliis actibus non sequitur condempnatio sed si apparere posset ex actibus et probationibus tunc sequetur condempnatio. Item no. quod sufficiat nominare a nomine matris q'd nota.

Si is qui rem. Solutionem estimationis facta aut possessione non liberat possessorem. h. d. de quo dic ut l. nec ulla. § pe. C. de pe. hedi. Bartolus.

Pomponius. Si res pro indiviso possideatur a sociis vel ab alio, alius tamen tenet in ea. h. d. Nota quod res mobilis non potest possideri pro diviso, ad quod l. arbor. ff. com. divi. q'd nota contra.

Officium. Hec actio datur contra eum qui possidet vel est in possessione causa custodie vel alieni possidet. h. d. Op. ille qui possidet titulo non tenetur ad restitutionem ut l. regula. ff. de pe. here. So. aliud in petitione hereditatis ad rei vendicationem. Item op. quod illa littera innuit quod postquam actor probavit reus potest suas exceptiones apponere, contra innuit quod reus post divulgata testificata non possit testes producere. So. ut in glo. Tu dic et melius quod prima autem loquitur quod post divulgata testificata non possit testes producere super eisdem articulis, sed hic producebant novi articuli separati totaliter ab illis super quibus testes erant examinati. Item op. maior. de deposito § i. So. ut in glo. Queritur utrum conventus pro re mobili possit vocari in iudicio. glo. quod sic ut l. ij. C. ubi in rem actio. Bartolus.

Si res mobilis. Bone fidei possessor dr̄ rem restituere ubi est vel ubi petitur, sumptibus malefidei possessor ubi invenitur vel ubi petitur sumptibus suis. h. d. cum duabus l. sequentibus. + et specialis vel h. ... tamen ... loco ... q̄o ... de ... propriis

et pma . l . loquitur . qn elegit bone
fidei possessor . 2a qn elegit petitor,
tria loquit' i malefidi possessore . .

Non solum . op . q' hec
. l . non procedat in bonefidi
possessore . qui pt abnoc ut
. l . siquid possessor . ff . similiter . de peti . her .
Nec in malefidi possessore . quia sibi
non cauet . Do . ut in glo . z opposite pe
diat q' hec . l . pt intelligi . in bone
fidi possessore / nec obstat . l . siqis pos-
sessor . ff . similiter . quia queda e culpa
i negligendo / et de ista non tene' . ut
ibi . queda e in faciendo . z de illa tene'
ut hic / qd apparet in . l . aquilia . Sz ete
licet . l . aquilia dicat necm / tn h' licit
mfficio iudicis . qd hinc aucum desunt .
Item op . q' hec cauco sit superflua
cu reg eet officio iudicis consultu / dicat
glo . ymo e utilis pp expensas que
pnt fieri iure actionis / que an pote-
rant peti officio iudicis mercenna
riu . Nota ista glo . pqua dicit de-
q' si statuto cauet' q' uictus uictori co-
dempnat' in expens' fuit obmissa te-
pore sne . nuc possit uictor petere co-
dictione ex illo statuto . ut oppet' . ut
ille qui prius officio iudicis uiemebat .
ueniat nunc iure actionis . ad quo op-
time . l . in . ff . si rem . l . de leg . iij . .

Item si uerbeatu . Si-
quis . Siquis re denarite
disperxit tenet' solu ad pciu
qd recepit . h . d . Nota q' princeps
pt auferre ius meu z dare alteri . dicit
in . l . anthiocensiu . ff . de priuil' . credi .
Diserimus possessor qui no
e totalit' malefidi non tenetur de
interitu si res eodem mo erat pitura
penes actore / Item re perempta nctia
e sna pp accessione z sitpulone de euic
tione . h . d . ui . l . se . Ad qd op . q'
indistincte pericula ptineat ad male
fidei possessorem . ut . l . illud . B . de peti .
he . huius tricoe sunt due glo . una q
e noua . sup ubo demortuu / z e ultra
glo . antiqua . sup ubo mora . In pma
legitur iste . ff . tribus mois z multu
nota . Nam aut possessor fuit ab inicio
malefidei z durauit / z te' de periculo
ut dicta . l . illud . quia no credebat
ee petentis / vel propter impensas / qz
. l . no multu / q' malefidi possessor te'
de interitu sz respectu eius respectu tuus
e malefidei possessor . Alliqn no ut
. l . sulcimus . ff . q' si adiusus . ff . ex qui
cau . maior . ca . Item no . q' qui retinet
propter impensas no te' indistincte
de interitu . Item legit' 2o mo . qui fuit
ab inicio bone fidei z durauit / iste non
tenetur indistincte de interitu ii poss

imputari culpa . quia ae non credit
rem ee petentis tuc em tenetur
de interitu p distinctionem huius . ff . No
q' illud quod dz q' bonefidi possessor
qui hz iustam cam litigandi no tene'
de interitu dz intelligi de illa ca que
non cadit in culpam . Sz glo . mag'
hic indistincte dicat no tem de in-
teritu / sz ista glo . non pt sustineri .
cu post lite' ptesta' bonefidei possessor
teneat' de culpa . ut . ff . l . pr . ff . l . al . ij .
Tercio mo legitur in eo qui ab
inicio fuit bonefidi . postea cepit
ee male / tuc et propter bona fidem q̃
huit ab inicio non tenetur indistincte
de periculo / sed adhibetur distinctio /
Aut erat eodem mo pitura penes do'
aut non / z ita tenet' in glo . magna
circa mediu . Item op . q' post litem
ptesta' semp durat' malefidi . ut . l . B
si . l . ff . sm aut . de peti . her . Do . uez
e q' ad fructus non quitur ad inititu-
tionem dixi in . l . illud . de peti . hedi .
Item op . q' admorsu semp pti-
neat pericula interitus . ut . l . qd te
. ff . si c . pe . Do . aut loquit' in reali
et hic loca distinctio huius . ff . sm lec-
precedente / aut loquit' in psonali / et
tuc aut debeat adhiberi ista distinctio
an res sit eodem mo pitura penes
petitorem . vel non / dixi in dicta . l .
qd te . ff . si c . pe . Bartolus . .

Caucione . Op . ad istam . l .
fructus z pitus ueniunt p
officiu iudicis mercenna
riu . ergo re perempta non durat
officiu . ut . l . iiij . C . de pos . et . l . centu
capue . ff . de eo qd e lo . so . hic respo-
deo post lite' ptesta' . et sic officiu iu-
dicis erat ia corroboratu ut perem-
ta re principali no corrupantur acco-
nes . qd nota . Item op . hic innuit'
q' stipulo de euictione non committitur
nisi lata sna q' . l . emptorem in pri . ff .
de ac . emp . et . l . atqui na . ff . cu me
. B . de neg . ge . Item queo q'uid si ac
tor nollet ferri sniam . an fetur ad
peticionem rei / glo . dubitat / dico indi
stincte q' sic . ut . l . auoccandu . ff . sed
et siquidem e de iudic . Item queo
quali formabit' hoc casu sna / et
propter accessiones z pitus e clarus
propter stipulonem de euictione z accessi
ones / glo . ponit plures modos . Bart . .
Culpa Non e culpa siquis u-
titur ad eu usum ad q' e destinata .

Sitionem / ista . l . legitur
duobus mois / sm pma lec-
turam' hoc intendit . pos

ſeſſor tenetur de ſtō eius tunc vendi
dit ſicut de ſuo h. d. ¶ Op. q. p͡mo
teneat ad rem ut l. ſi ſeruū ſ. i. ſ.
de v. ob. So. fateor q. res venit ī pe
titione 2 p̄ncipalit tn̄ venit ī executione
q. d. intelligitur de p̄ncipalis vero ſ. ſ̄m alia
lec. hac intendit, re perempta ī
ſubſidium tenet ad p̄cium poſſeſſor ac
tione neg. g. licet non habuit ti
tulū lucratiuū ſi ei contra p̄ſumen
tem potit ex conſulti h. d. ¶ Op.
qui habuit titulū an̄ oſtium nō tenē
actione neg. g. So. hic ideo quia ce
ditur ad l. aquil. p̄ qua recu
pabit eſtimationem ab occidente --

¶ Idem ms. re perempta poſt
mora tenetur poſſeſſor ad fructus
et ad ceteras acceſſiones h. d.

Si poſt. Si pendente
lite ius actoris p̄imitur
abſq; fco ſuo et fco rei
p̄uenitur ad condemnationem ac ſi
peremptū non eēt et cautiones iuris
preſtabuntur h. d. et ſpecialiter hanc l.
debes ex cauto q. ita formentur articu
q. concludat compleſſe uſucapione
an̄ lit. conteſt. dixi in l. celſus ſ. de uſu
capi. et dz dici articulus poſſedit a
decem annis citra et p̄ dictū tempus
¶ Item op. de l. ſi pupilli ſ. ſi de ne
g. g. ſed actor non hz actionem re u
ſucapta. g. ſo. dicebat bu. nō
hz directā ſz utilem ¶ Alij dicūt q.
hic ē caſus ſpecialis. glo. tenz p̄ma
ſ̄m q. ē caſus illius q̄onis q. ſi
mutatur actio directa ī utilē q. ſeq̄
condemnatio ex eadem inſtantia de
qua dixi in rubrica. de e. ti. et circa q.
tu ſit reputatus actore non h̄re do
minium et tu vendidit et ſic non eſt
ſalutū ḡrium ut appet ī ſimili q. n̄
ē peremptū 2c. Ex quo hēs q. ex
ceptio ſupueniens poſt lit. ct̄. nō
pt opponi, huic articulū plene ex
aminaui in l. i. ſ. de excep. ¶ Ite op.
q. poſt lit. conteſ. non poſſit impleri
preſcriptio ut l. ſi. de p̄ſcrip. xxx. an.
So. hic loquitur de preſcriptione xxx.
annorum ideo non interrupit plus q̄.
ipſo iure ſz in effectu q. d. not. -- u --

Preterea reſtituere.
¶ Et vltima ſumus lucratiuis ē
vel ex eo natū ē venit ī
reſtone h. d. Vides q. res petita li
te pendente poſſit effici poſſeſſoris,
hic ē quedam glo. magna que nō
valet vnā abuſiue. quia non ceſſat

ſe ad l. iſtam. quia loquitur ī poſſide
p̄ uſucapionem fco dn̄o, et ſic continu
atur ad p̄cedentia. Vn̄ inde tpi acqui
ſitū. ex re et ex opa. et pt uideri ad ita --

Si a bone fidei re p̄dita
vel perempta poſt lit. conteſ.
non tenetur poſſeſſor ſi ei
culpa vel dolus imputari nō poſſit
h. d. q. d. not. a. Bartolus --

In rem actio op. i. ti. i.
l. i. et ſ. ti. ij. p̄rotium So. h̄
loquitur de rei vendicatione
directa ibi de publiciana vel utili
in rem ¶ Item op. C. e. l. dote So. ibi
ī muliere que non h̄ebat dominium
¶ Ite queritur qui ſunt modi quibus
acquiritur dominiū de iure gentium, textus
ponit multos modos. ſ. de acquir.
re. do. modi aūt quibus acquiritur de
iure ciuili ſunt q. hij ſz p̄ uſucapione
vt l. traditionibus. B. de pactis. Item
hereditatis aditione. vt l. cont̄ heres
. B. de acquir. poſ. teſtamento ut l. in
legatis. C. co. de le. et ſimilibus ¶ Ite
ingreſſu monaſterij ut auth. ingreſſi.
¶ Item in donatione et ſimilibus ¶ Ite ar
rogatione. ut inſti. de acqui. p̄ arro.
¶ Item ī multis alijs p̄ l. diſpoſitionem. ut
l. ſiquis in tantam, et l. meminerit
ſ. vn̄ vi. et l. fi. C. de ſacro ſanc. eccle.

¶ Loca que ī nullius bonis ſunt
vendicari non p̄nt h. d. ¶ Op. de l.
ſancimus. C. de ſacro ſanc. eccle. Gloſa
ponit hic multas ſolutiones, non
poteſt vendicari vendicatione directa,
ſed adiecta cauſa de iure canonico
ſic ut l. i. ſ. p̄ hanc. B. e. --

¶ Sed et id pars cedit toto
2 liquidū cedit arido ſi ei vniatur
h. d. ¶ Op. q. ille qui male fidei
edificat in alieno videtur donare
vt inſti. de re. diui. ſ. ex diuerſo. g. 2c.
So. hic non edificauit in alieno ſz
de alieno in ſuo ¶ Item op. de l. in
ſ. ſi. B. e. So. ibi loquitur quando inſtru
mentū adiungitur in fco, vn̄ non pt
dici q. vnū cedat alteri hic uo ſtatim
facto. Vn̄ cedit ei qui tenet locum
totius, ex hac glo. ſubdit vnā diſ
tinctionem quā vide et ſigna glo. que
tn̄ hic dicat vnum. ſz q. quando ſtatim ad
iungitur in facto. ita q. neutrū eſt
acceſſio alterius q. nunq̄ cedit maior
ſi neutra maior cedit p̄ciosiori. Con
trarium uo ſ. pr. ſ. i. glo. ſup verbo
trahit, ſed hic verior ¶ Item op. q.
pictura non cedit tabule vt l. que
rem. ſ. litte. ſ. de acquir. re. do. ubi
tex. ē directe contra. So. dicit quida
q. hec corrigitur p̄ illam tamq;
poſteriorem. et iſtam tenet azo in
ſumma et dn̄s Ja. Tu dic ut ī glo. tali

p̄mo ſunt modi quibus acqui
ritur dominium de iure gentium et ciuili

dici. Vltio dicit glo. quod hodie semper scriptura trahit ad se cartam, quia preciosior, sicut pictura trahit ad se tabulam. Istud non placet, ut inst. de re. diui. § si in aliena. Vnde ratio specificationis nichil ad finem. Vnde ratio est quia post hic iurisconsultus scilicet quia sine ea tamen cedit esse non potest. Vnde liquidum cedit arido. Vnde multi doctores aut dicunt quod est quia occupat magis pictura cartam quam faciat scriptura. Bart.

In omnibus. Qui vendicat totum repellitur exceptione nisi instituatur pauci partibus adiudicate. h. d. Bartolus.

Item. Ea que vni corpori vniuntur compositione durante vendicari non possunt, nec ea dissoluta si per ferruminacionem fuerint vnita, secus si per applumbacionem, sed actione in factum pro domino consulitur. Sed in homine que ex separatis corporibus consistat cuilibet sue partis dominus remanet. h. d. Bart.

Tignum. Tignum alienum edibus iunctum non potest vendicari nec peti quod separetur, sed actione de tigno iniuncto erit agendum. h. d. Contra sic dici de corporibus que consistunt vno spiritu et vna elementacione. Item de corporibus separatis, nunc vero de rebus que consistunt ex diuersis corporibus coniunctis.

Sed quid an actio de tigno iniuncto indistincte detur ad duplum. Glo. quod non. Vide ea. Item quero quare actiones dentur contra malefidei possessorem. Dicit glo. quod quicunque qua vide et nota. Sed quid vtrum ille qui non iunxit sed tenet iunctum teneatur. Glo. quod sic. Item queritur quid de fabro qui iunxit, an teneatur. Glo. quod non si bona fide fecit quod non ad quem comprehendit quis accusat laboratores conductos ab alio in possessione aliena quod non teneatur.

Item ligneis ex aliemis domo iuncta dominus cementorum ea vendicari non potest. Secus ea dissoluta et tempore prescriptionis completo. h. d.

Is qui destinauit. Consultus est agere possessorio. h. d.

Is qui se. Glo. hic siluat quam in l. cum se et prin. § et ideo glo. sit prima ratio ideo vide eam et signa. Quero quid si dedi libellum in rei vendicatione et ipse respondet et lis contestata est, tamen in nulla parte iudicii fuit interrogatus an possideret, et de domino meo plene probaui, an debeat condempnari. Glo. quod non de quibus se offerre defensionem rei litis litiget nisi interrogatus respondet se possidere et hoc siue in iudicio siue extra. Dicitur tamen comprobetur in iudicio ipsum possidere, ut l. sed aut. in prin. § et ideo tunc non condempnabitur nisi se possidere dixit. Sed qualiter tunc pronunciabitur vero ad actorem possidere et ille absoluetur quia non possidet, ut est casus in l. si ante. § de rei vendi. Bartolus.

Si in ante. Possidere. Non sufficiat tempore litis contestate possidere si ante sententiam absque culpa possidere desierit. Item sufficiat si possidet tempore sententie licet ante non possiderit. h. d. Ex. de l. i. § denique ff. depositi. Vbi de personali hic de reali que datur contra possessorem.

Si homo petitus. Casus superueniens excusat possessorem absque precedenti culpa. h. d. Ex. de l. vtique. ff. de. Intelligatur hic hominem petitum post litem contestatam vel forte ex iudicium.

Sed et is qui. Qui dolo desiit possidere ut possessor conuenitur. h. d.

Nota quod argumentatur de petitione hereditatis ad rei vendicationem, tamen differunt in multis, ut in glo. quam vide et nota. Vltio vides hic quod in petitione hereditatis ille qui dolo desiit possidere tenetur directe quod apparet quia est ex verbis senatusconsulti in rei vendicatione tenetur ut ibi quia est ex mente ut hic. Bartolus.

Si post litem. Si persona per quam quis possidet absit vel datur dilatio vel prestatur cautio de re restituenda.

Repetita. Vidistis in l. item vsque ad l. is qui se obtulit quod locutus est iurisconsultus tamen datur ab illa l. vsque hic dixit contra quem detur. Hic incipit tractare quod sit officium iudicis in hac actione et breuiter hoc intendit bonefidei possessor sumptus pro doli exceptionem recipiat. Item expensas factas in edificando de nouo recipiat nisi actor sibi deductionem concedat. h. dicit.

Quid glo. vtrum iste § loquatur in bonefidei possessore qui ab initio fuit in mala fide, vel in eo qui erat bonefidei, tamen erat pauper petitor, vel hic interuenit error. Et sic apparet quod non erat malefidei. Barto. de le.

Sed si pueri. Expense ad vtilitatem que deductione non patiuntur recipiantur a possessore in tribus casibus hic expressis. h. d.

Fructus. Possessor tenetur ad fructus perceptos et quos percipi potuerint, et ideo cui desiit posse percipi absque sua culpa ab inde incipiet teneri. h. d.

ca. l. sequenti, et pri. se. Primo ponit unum dictum in genere. Secundo unam illationem quod fructus desierunt posse percipi per possessorem. tertio aliam quod casu etc. quarto ponit aliam quod desierunt sub petitionis posse peti. prima ibi et ideo. tertia ibi hec autem contra ibi in pri. l. ex diverso.

Op. de l. si fundum. C. eo. Solutio hec l. debet intelligi in possessore male fidei qui caret titulo licet pe. Alii dicunt in dicta l. si fundum. Secunda op. quod imputatur ad fructum percepturum etiam inhoneste ut l. ancillarum. ff. de pe. here. Solutio ibi loquitur de perceptis fructibus que veniunt in restitutione sive honeste sive inhoneste sint percepti. hic loquitur de percipiendis qui non considerantur nisi prout honeste poterunt percipi. Item op. dicitur hic quod si fructus est alicuius non fructuum non habetur contra quia possessor non potest opponere de iure tertii ut l. locatio corporis § competit. ff. si quis inven. Solutio dicit quidam quod hic debet intelligi quod agitur contra ipsum fructuarium vel habentem causam ab eo seu etiam si ab alio ut in contrario et etiam tenebat azo. Alii dicunt quod aut loquitur de perceptis et loquitur contrarium azo. aut de percipiendis et procedit indistincte hec l. et ista fuit opinio Ja. bu. quam teneo. declarando quod quotiens de perceptis iure percipientis non excluditur ius agentis quia malitia sua fructus efficiuntur domini ut l. si fur. ff. de usuris. Sed quando loquitur de percipiendis tunc ius tertii excluditur quia non honeste fructus essent petentis. ff. usus fructus alterius ad quod l. i. § quod aut. de sep. fi. et quod tangit per glo. in l. in delicti § si nummi. ff. de con. inde. et quod ibi dixi. Bartolus doctor.

Ex diverso. Si petitor. op. et vi. quod usufructus pertineat ad heredem qui auditur de iure seu arbitrio boni viri ut l. uxori. de offi. le. quod fateor. quia cum cautionem non desisset appretiatum et tex. hic hoc requirit. Ultra tangit glo. in mam fructuum. quia unde et nota. quam materiam examinat dominus Cy. in l. dotium. C. e. ti. vide ut alias dixi supra hac l.

Ubi ante. Si actor declaravit dominus etiam per eandem debet reus condempnari in fructibus. h. d. Nota ex hac l. libellum in rei vendicatione. sed quia peto declarari rem ad me pertinere et declarari me dominum et fructibus condempnari. Videlicet in l. Pomponius § sed et hiis. ff. de procur. et l. nec ullam. ff. de peti. here. non tamen propter hoc dico quod non procedat libellus si quis petet eum condempnari ad rem ar. l. i. in pri. ff. e. ibi enim dicitur quod ista est actio per quam res petitur. et ita formabant antiqui et ita format Rof. et pe. no. in l. i. ff. de eden. Vidi quod petatur res. et inde quasi petivit fructus. dico quod si petuntur conditione furtiva vel rei vendicatione vel conditione sine causa ut habuisti ff. in glo. magna. tunc non possunt peti in eodem libello. cum rei vendicatio sit personalis ut l. si fundum et l. fundus. ff. de evictione. ut officio iudicis et tunc sic ut hic. Et hic est advertendum quod si petantur cum iudicium debet exprimi quantitas vel per officium iudicis. ut l. ediles §. item sciendum. ff. de edil. edic. Iste nota quod sententia lata ex causa super principali facit plenum preiudicium accessorio ut hic et no. in l. qui rome § duo fratres. ff. de v. ob. Bartolus doctor.

Petitor. ei qui solvit litis estimationem cum possit restituere de evictione cavere non tenetur. h. d. Sed quid licet cavere non tenetur an de evictione teneatur dico quod sic ut l. ii. ff. pro emptore idem dy. in. c. cum possessore. ex. de re. iur. li. vi. Glo. videtur dicere contrarium in l. si. ff. ex qui ca. in pos. ea. quod tenebat dominus Ja. bu. dixi plene in dicta l. ii. ff. pro emptore.

Om petitorio. Ante litem contestatam debet interrogari reus utrum possideat vel dolo desierit possidere. h. d. Queritur quando debent fieri iste interrogationes dicunt quidam quod post litem contestatam Alii dicunt quod cum p. l. qui servum. ff. de interro. act. vel an debeat fieri ante porrectionem libelli vel post azo in summa de peti. here. videtur tenere quod post litem contestatam glo. tangit in l. i. ff. de interroga. acti. et ibi dicam dicatur glo. quod si ante litem contestatam fuit obmissa ista interrogatio quod potest interrogari postea. Ultimo nota quod quis interrogatur de re que delicta fuit contestatione ut hic. dixi in l. qui iurasse § i. et l. alias. ff. de iur. iur. Sed qualiter probabitur hoc quod dolo desierit possidere. Respondeo eo ipso quod post datum libellum vel dixi me velle dare per in dy. in. ca. cum possessore. ex. de re. iur. libro sexto. Bartolus.

Tum in rem. Sive proprie aut per possessoris hominis non condempnatur. h. d. Nota in l. fulcinius § quis sit latitare. Bartolus doctor.

Margin: op. | op. | op. | op. | Sed. | Fi. l. in rei vendicatione | que petunt fructus | Sed. | quo | Sed. | quo | quo | Sed.

Iulianus possessor q(ui) ab ini
tio fuit bonefidei et post fit
malefidei q(ui) edificauit p(otes)t
tolle(re) non expensas doli exceptione
retine(re) h(oc) d(icit) Bartolus doctor ..

In fundo p(ri)mo ponit dictu(m)
in genere s(ecun)do ponit vnu(m) casu(m)
i(n) quo equitas suggerit deduc
tionem expensar(um) tercio ponit v(nu)m
casum in quo suggerit expensas
non deduci q(uar)to ponit vnu(m) aliud
casum in quo suggerit expensas
deduci p(rim)a ibi finge .i. t(er)tia ibi finge
ij q(uar)ta ibi finge iij et breuiter h(oc)
intendit, possessor expensas recu
pat a d(omi)no si d(omi)n(u)s erat eas facturus
vel rem distracturus non al(ias) si ex
hac re e(ss)et ditaturus h(oc) d(icit). Op
ponit hic consensisti et sic videt(ur)
loqui de expens(is) fact(is) c(aus)a fructuu(m)
s(ed) in illis om(ni)s possessor h(abe)t deduc(tionem)
vt l. si fundus .j. fam. her. So. si
h(ere)s consensisti dicas q(uod) distinctio
sequens non refertur ad istu(m) casum
al(ias) e(st) in textu consensisti. et tunc potest
adaptari distinctio sequens q(uod) non
placet p(ro) l. si fundu(m) .j. c. dicas g(ener)o
q(uod) sequens distinctio non refertur
nisi ad edificata. Item op. d(icitu)r h(ic)
q(uod) possessor tenet(ur) restitue(re) expensas
si sunt plures s(ecus) si pauciores
et sic admittitur ad petendu(m) ca
tius q(uo)d contrariu(m) non e(ss)et postulatus
Glo. non soluit dic q(uod) in contrariorum
eadem e(st) rac(i)o tunc procedit s(ecundum) .2. l. s(ecundu)m
nam .j. de re iud. et p(er) dy. in m(ateri)a q(uo)d
sentit omnes ex de re iud. li. sexto
diuersitas rac(i)onis appet quia ad hoc
vt deductio expensar(um) fiat requirit(ur)
q(uod) expensa sit facta et fundus sit
factus locupletior, que r(aci)o h(ab)et locum
tu(m) expense excedu(n)t melioratio(n)e(m)
secus si e(ss)et. Item op. dicit(ur) hic
q(uod) maliciis non e(st) parendu(m) et appellat
malicia hic cu(m) alteri nocet et sibi
non p(ro)dest contra l. fi. j. que i(n) frau
de et l. cu(m) in fundo de aq(ua) plu. ar. s(ed)
in qualz lege prodest ei qui alteri
parat comodu(m) et sic h(ab)ebit illu(m) ob
ligatu(m) obligatione na(tura)li ad antidora
vt l. sed solum ff. consuluit de pe
he. Item in l. fi. de his que i(n) frau
cred. etia(m) sibi proderant quia p(ro)
sequebatur vindictam de iniuria sibi
illata. Vltimo tractat materiam de
expens(is) q(ue) ista materia declaranda e(st)
glo. q(uod) p(ri)ma diuisio expensar(um) est
quia alia necessaria alia vtilis q(uod) dic
vt p(er) exempla in l. i. de impensis
et in rei ven. j. de v(er). sign. et l. vti
les. de petit. her. Alia diuisio e(st) im

pensar(um) quia queda(m) fiunt c(aus)a fruc
tuu(m) quedam ad p(er)petua(m) vtilitate(m).
Item e(st) alia diuisio quia impen
sar(um) quedam fiunt in faciendo quedam
in reficiendo vt l. iij. de itine actuq(ue)
p(ri)ua. Item glo. distinguit in bone
fidei et malefidei possessore et materiam
impensar(um) glo. ponit hic et C.
j. l. domin. C. e. ego plenissime dixi
in hac lege. Bartolus doctor ..

Redemptores Cu(m) in
alieno edificant ex causa
conductionis faciu(n)t edificiu(m)
d(omi)ni soli h(oc) d(icit). Op. q(uod) ex c(aus)a loca
tionis non solet transferri d(omi)niu(m) vt
l. non solu(m) .j. loca. So. glo. specialem
hic. Tu dic q(uod) non transit ex c(aus)a
locationis s(ed) quia solo cedit. Bart.

Iulianus al(ia) l. ista ma
ior mulierem. Creditor qui
h(abe)t ius pignoris q(uo)d exduc
tis vendendi non h(abe)t h(oc) d(icit) Bart ..

Si quis Existente conditione
pacti adiectionis in diem
emptor ipso iure desinit e(ss)e
d(omi)n(u)s et ideo non potest vendi(t)ione h(oc) d(icit).
Scias que e(st) differentia inter p(ri)m(um)
casum et s(ecundu)m. glo. q(uod) p(ri)mo loquitur de
re mobili s(ecund)a de i(m)mobili, tu potes dice(re)
q(uod) p(ri)m(o) non non fuit adiectio in
diem. nec enim ubi fuit verbis directis
.s. res sit empta. sed verbis obliquis
si ab emptione recedatur, s(ecun)d(u)m vero
non fuit adiectio in die directe
vt l. 2. C. de pac. inter emp. et uen.
et no. in l. i. j. de donac. s(ed) tu dices
q(uod) s(ecundu)m hac in p(ri)mo casu d(omi)niu(m) non
transit. ergo p(otes)t vti actione in rem
So. dico q(uod) non p(otes)t vti contra p(ri)mu(m)
venditorem vel h(ab)entem causam ab eo ..

Si servus Cu(m) emit ab eo
q(ui) non h(abe)t potestatem a d(omi)no h(abe)t actor(em) re ..

Si in rem h(er)es non pos
sidet absoluitur sed ex
culpa desiit co(n)uenit(ur) h(oc) d(icit).

Ne religiosis lapides
sepulcror(um) sunt religiosi
et ideo sunt exempti et
non possunt vendi, et ideo licet
in f(act)o potueru(n)t vendi sicut si
religiosi non e(ss)ent h(oc) d(icit) Bart ..

Si homo Bonefidei pos
sessor an lit(em) co(n)t(estatam) tenet(ur)
de dolo, malefidei de culpa
bonefidei post lit(em) contest(atam) etiam de
culpa tenetur h(oc) d(icit). Op. de p(eti)t(ione)
ad fi. Cu(ius) timore ex ponit(ur) .p. tem
post conuentionem .s. simpliciter. Iste

op. quia secundum hoc bonefidei possessor non
potest committere dolum. ut l. siquid possessor.
§ pe. de peti. he. Glo. dicit quod hic lo-
quitur de eo qui habuit bonam fidem ab initio
sed postea incepit esse malefidei. Unde
dominus Ja. bu. dicebat quod non potest commit-
tere dolum respectu dominii. quia repudiat
se dominium. sed respectu rei. Nam dominus potest
interficere servum. ut l. ij. § de his qui
sunt sui vel alieni iuris. Item potest committere
dolum respectu rei licet dominium se non pu-
tet. ut l. etiam. § licet. ff. so. ma.
et ideo licet hic post contestationem mota
petitorie non putet. dominium tamen ad-
eius potest violare rem dicendo. tu
nunquam potes obtinere contra eum. Iste
op. de hac culpa. Nam dolo non de-
beat caveri. sed fiat condempnatio
ut l. non solum. § e. Sol. ibi de dolo
preterito hic de dolo futuro secundum transmis-
sam post litem contestatam vel melius quod ibi
quando de dolo et culpa constabat hic
non. et hanc sententiam sentit quedam alia glo-
sa.

Eius rei insoluen. § e.
te litis estimationem transit
dominium rei primus vel postea
adprehendam veniens. h. d. Op. de
l. si rem. § i. ff. ti. i. ubi dicitur quod compe-
tit publiciana. Sol. hic loquitur quando
recipiens erat dominus. ibi non. Op.
et videtur ibi quod non sit bona ratio
ut l. si pro fundo. C. de transac. Sol. in-
telligas hic transegisse improprie. hoc est
aliter recessisse. Apparuit tamen expo-
nitur in l. litis. ff. pro emp. vel potest
dici quod etiam ex causa transactionis
transfert dominium apud eum apud quem
res remanet sicut actum est et dixi
in l. i. ff. pro emp. Item op. de l.
tertio dicto. ins. ff. si c. pe. Sol. in-
telligas primus id est apud possessorem vel
dic ut supra dixi in contrario. Item
op. de l. ei qui. ff. de furt. Sol. intel-
ligas hic meo apud quem devene-
rit possessio sine delicto. ibi secus.
Item op. de l. ex diverso. § i. § e.
Sol. ut in glo. Bartolus.

Sumptus in predium
bonefidei possessor doli
exceptione expensas re-
tinebat nisi ex compensentur cum fruc-
tibus. h. d. Nota hic casum in quo
bonefidei possessor fructus ante litem
contestatam non lucratur licet consumat
quia compensat cum fructibus.

Solum l. de re l. et brevius
et ponit duo ex quibus
consistat dominium secundum ex solo
et superficie. Item est op. de l.

mortuo in prin. ff. de le. ij. Sol. ut
ibi dixi et in l. si fiunt. § bone
ff. de condi. fur. Bartolus.

Si ager. Ex solo titulo
absque traditione non quaeritur
dominium nec ius vendicandi.
h. d. Nota quod ex titulo singulari so-
lo non transfertur dominium secus si ex
titulo universali fallit in l. si C.
de sacrosanc. eccl. et in predicta l. con-
missione et in similibus de quo plene
no. hic et in l. i. de dona. sed hodie
in quolibet instrumento dicitur quod constitu-
it se suo nomine possidere et hic
possessionem habet ut l. quedam. ff. e.
et l. quod meo. ff. de acqui. pos. Iste
apponitur in instrumentis quod quis trans-
fert in emptorem omne ius et omnem
actionem quod habet in dicta re. ex qua
cessione possit habere rei vendicationem
licet non habeat dominium. ut l. si ex causa. ff. e.

Si in rem actum sit. iu-
dicium reale transfertur
in heredem post litem contes-
tatam veniunt dolus et culpa defuncti et
heredis si autem non venit dolus nisi
quatenus locupletior factus est. h. d.

Si fundi culmus quo fundi
continentur uno ...
separato non contingit. h. d.
dixi in l. in fundo. § e. Bart.

Inter officium sententia lata
contra clientulum in reali
non facit preiudicium advo-
cato ad quem res dicitur pertinere spectab.
h. d. Op. de l. si in prin. § de mansi
testam. Glo. fatetur contrarium et dicit quod
debet intelligi quando advocatus consuluit.
Doctores dicunt aliter. Nam solus con-
sensus potest approbare testem secundum solus
consensus non sufficiat ad acquiren-
dam possessionem ut l. siquis vi. §
differentia ff. de acquir. poss.

Si possessor. Heredes pos-
sessoris conveniuntur hac ac-
tione ante litem secundum quod pos-
sident non pro portione hereditaria.

Vendicatio universitatis
corporis et in non vendica-
tur. h. d. Bartolus.

Si a primo si duo vendi-
derunt eandem rem ab eo de
primo veniente vendita-
...
si restituisset cautione non exacta.
dicit glo. quod ab eo liberatur. quod tamen

quidam doctores reprobant. Na no
exigendo. v3 ee in dolo. et ideo tamq3
dolo possidere desinens tenet ut dicam
infra lege proxima. Bartolus.

A quo servus si sup cad
re e duplex iudiciu scilz
petitoriu 2 noxale si prius
in petitorio victum. res traditur
pstita cautione si prius in noxali
traditur simplr. h. d. Certo vtru
iste qui agit noxali debeat cave
de defendenda possione. glo. q.
Ja. dicit. q3 p hoc fiat q ille q dat
in noxa dz facere pfecte accipientis
ut. l. si hoiem. ff. e. Et si possessor
non exegisset cauconem tenet ac si
dolo desisset possidere. ut dixi. ß. de
pe. he. l. i. fiat qd dixi. ß. l. pxi.

Si habitator qui habitat
in domo aliena dm uo
luntate qd ibi edificant
dm non fiat. 2 ideo potest vendicare.

Si qmis navē. qd adiacet
tur rei in refectionis
ipi cedit. sed qd denovo
efficitur ptinet ad dnm eius. h. d.

Si navis. accessiones a
vilet in hac actione veniunt
sicut naturales. h. d.

Generaliter fructus pprie di
intelligunt qui apectione pprie potiunt
h. d. Dixi in l. fructus. ß. e. dum
alia iura legi ipsam. Bartolus.

Si culpa. ei qui culpa de
sinit possidere. sunt cedende
actiones 2 competunt uti
les sine cessione contra extraneu
7 etia qtra dnm. tu soluit litis
estimaconem. et eet multu solepnis
repetico. et materiam ista examino
in. l. i. ff. pro emp. et. l. iij. e. ti. et
l. in deposito. ff. de re iudi. et dixi i
tra. de possessore. ex. de re. iu. li. iij.
quem Ja. bu. hic recitat de verbo ad
verbu. 2 i multis reprehendit eu.
Op. de. l. in deposito. ff. de re iudi.
So. ibi in contractu bone fidei ubi
exigitur exuberancior bona fides.
alr. dicat in. l. is qui dolo. ff. e. 2 ibi
videbimus. Item quo qd auxili
e istud qd dat pretor. quida ut
Azo dicit. q utilis. Nam ius actio
nis emisse v3 dando estimacem. ut
l. eius rei. ß. e. et. l. si. de he. vel
act. ven. et istam tenet glo. et
omnes doctores. Nota q quis habz

utilem in rem licet non sit dns. no
enim e dns antiqm possione apphen
dit. ut. l. eius rei. ß. et tu ht utile
in rem ut hic. qd tene menti ve
strate formac libellum. quia debes
dicere peto declarari rem ptinere ad ce
dentem iure dnij vel quasi. 2 resti
tui michi p rei vendicacem facta
in cessione ab eo. et ita semel de
strui unu libellu qui dicebat q
res ptinebat ad cessionariu iure
dominij vel qsi. qd e absurdu ut
hic. No q utilem qua hēo ate cesso
contra te. secus in directa. ro. quia
dum intentatur procuratorio nomine
ut. l. plane. fam. h3. 2 sic intentare
tuo noie contra te. qd fieri no pt
ut. l. i. et. ij. ff. de op. no. nunciac.

Q uum in rem. Cor q sunt
in usu non habentur i fruc
tu. h. d. qd tene menti.

E mptor possessu debet
restituere pretiu a dno qd
i ipius utilitate qversum
e cu usuris. facta copensacoe fruc
tuum. h. d. Op. creditor pt tursse
dnium. ut. l. non e novu. de acquir.
re. do. et de distrac. pig. p totum. So
intellige hic creditorem non hre
ius vendendi. vel dic q vendebat
alius. Item op. de. l. in civile. C. de
furt. So. hic in precio qd e conversu
i eius utilitatem ut hic. alr secus
ut de qua dicen. presc. l. fi. Ultio
no fructus compensari in precio.

Demonstrativa verba enunciativa p
modum cause oplata dispocem indu
cunt iure excepcionis. h. d. scdm glo.
Certo vtru ista vba inducant dis
posicem iure actionis. v3 q no. et ita
tenet glo. in. l. si soc. ff. lucius. ff.
so. ma. p quo videtur casus ex. de suc.
ab intesta. c. fi. et ibi hoc tenz. immo
fiat. l. i. ff. de coll. dot. dixi in. l.
ex hac scriptura. Nota ex hac. l. q
licet dnium rei legate transeat recta
via in legatarium. tamen hoc intelligit
de re legata expresse. secus de re lega
ta p simplicem 2 extacita voluntate
testatoris ut hic 2 pbatur in. l. si uu.
filij. ß. fi. ff. de le. ij. et ibi tenet Ja. de are.

N on ideo minus. Res
que subiacet restoni pt
interim vendicari. h. d. q no.

A tutore pecunia i re emp
ta inventa si e thezaurus
reddetur emptori si pecunia
reddetur venditori. h. d. Bartolus.

Qm restituere. Notabili ·l· e· no· ex p'ma pte q' i reali s'ia cogitur quis restitue manu militari. Ad hoc op· C· de assi· in ·l· i· To· intellige manu militari ·i· p executores vel apparitores. Et si non contradicetur· mgr· militari nisi ex magna ca ut ibi. Op· hic d' q' e iussus restitue postea sit contumax de fructibus contra ·l· tunato· C· de fruc· et ·li· expen· To· intellige contumax ·i· excutus. Vel dic q' sit noua contumacia post primam s'iam. Ex hoc no· q' illud qd d' ·C· e ·l· fructus q' tenetur reus fructum usq; ad s'iam debet intelligi q' officium iudicis condempnantis reum se non extendat ultra sed officium iudicis executis usq; ad die executionis. Vel dic q' non e mandatum· si ferut' duc s'ie· quia actio e arbitraria· ut ·l· in actionum ·ff· de in lite iuran· et ·l· si cu exceptione· ·§· in hac· ·ff· qd mo· ca· Item op· q' fiat translatio seu executio ut ·l· iudicatum ·§· pe· ·ff· de in lite iuran· et ·l· arbitro· ·ff· de dolo· To· non fit a lege ·ff· audiat· ut ·l· contraria. Iste quo ca istam ptem· qt remedia ly quibus tempe executionis in hac actione· dic ut in glo· que ponit illud militari dat. Venio ad tertiam particulam· de eo qui desit possidere sine dolo· quid si desit possidere lata culpa· dic ut ·l· in acti· de in litem iuran. Item quo quid e hac dem q' s'ia e finalis· dic ut in glo· Ego intelligo ·l· etiam ad litteram pvit iacet ut contra eu qui restitue iussus iudicia non paret possit iurari i lite et est actio arbitraria ut dixi i ·l· i actionibus ·ff· de in lite iuran··

Is qui dolo. Et qui dolo desijt possidere no tenet' nec actio redditur· nec pena datur. Item pt petitor obmisso iuramento in lite petere vera estimationem ·h· d·· Op· de ·l· inquisitioni ·ff· de re iu· glo hic ponit hic tres solutiones vide eam et tertiam solutionem hic positam teneo i d'm ·l· inquisitioni· Bartolus doctor··

Si actio publiciana competit contra dominum· qui possessor et petitor habuint causam ab eodem· vel possessor a petitore ·h· d· Ad qd ·l· apud celsum ·§· si actio ·ff· de exc· rei uen· et tres in quibus hes q' publiciana competit contra verum dominum. Tertio no q' ius superueniens auctori meo prodest m· non tamen quo adhoc ut dominium m' plene queat'. Istud examinaui multum plene in ·l· tu vir ·ff· de usufructu. Barto·

In speciali. Conuentus rei vendicatione non cogitur respondere· an sit dominus in toto an in ptem ·h· d· qd not· a··

Supficiario. Superficiario competit utilis actio i re ·h· d· qd nota··

Que de tota. qd uenis e de toto quo ad totum. Item de pte quo ad pte.

Incerte ptis. Admittit' vendicatio ptis incerte si ex pte actoris e iusta ca ignorantie ·h· d· Bart·

Quedam mulier. Venditor uel donator rem conducat ab eo cui tradit· ea conductione transfert possessionem atq; dominium ·h· d· Nota p eo qui constituit se alterius nomine possidere et q' per transfertur dominium dixi in ·l· quod meo nomine ·ff· et ·l· interdum ·ff· de acquir· pos· qd intellige cum ille qui constituit possidebat· alr secus ut dicta ·l· qd meo. Item no· q' cum venditio uel donatio fit in ipso facto psumitur tradita possessio ut hic· qd in donatione procedit sine dubio i vendicatione ita de iure procedit si e solutum precium ut ·l· quod vendidi ·ff· de contrahen· emp· Item no hic vna glo· q' si emis rem et postea in eius possessione repertus te psumie possidere ex ca emptionis de quo p doc· in ·l· ij· C· de acquir· poss ·h· d· Bartolus doctor··

Si eius fundi. Fructus efficiunt' bonefidei possessoris· eo ipso q' a solo sunt separati ·h· d· de quo in ·l· si ususfructus· quibus mo· ususfruc· amittitur. No q' aliud d' fructus industrial' ut e textus hic· quia si eet naturalis non efficeretur bonefidei possessoris ·ff· hic sunt eius· go et· Bart··

Si hominem. Fructus debent' usq; ad tempus quo desierit posse pmi ·h· d··

In rem. qui negat se possidere non pt teneri hac actione· sed si eniat' de mendacio transfertur possessio i actorem ·h· d· Op· q' illud e impossibile

q° 5

q demendatio edmitatur qa possio
amittitur solo aio ut l. in. § i amitte
da. l. de acquir. pos. ergo cu dixit
se non possidere declarauit eum sum se
q non possidet. So. dico q hec dice
bat non tamen q hic hz aim per
dendi possione. 7 ideo non pdit.
Item quo quo iure fiat ista trasla
possionis dicit glo. q officio iudic
vel condicione ex l. ista. quod nota
Sed que e uera. dico q illa q dicit
q fiat officio iudicis p tex. qui dicit
p iudice si enim fieret p acoem tunc
iudex non eet inmediata causa sed
acio et iudex desineret acon. Item

q°

quo utz sup ista traslacone debeat
dari libellus si dicis q fiat codicione
ex l. dicis sic qz qua sit act' 2c. ut
l. i. § de eden. Si dicis q officio iudi
cis tuc pt ee dubiu tamen quodam
glo. multu no. mar. de trien. et
semis. dicit q p'ma dicte interroga
cioni vz sua sup predicta acioz sed
ut dixi hac expeditur officio iudici
nec e nate q de nouo detur libellus
nec lis contestetur sicut et contra no
uientem mittitur actor 7 possioz
ita contra istu mendace fiat esti
macio p officiu iudicis tussendo pos
sessione sine aliquo alio libello.
Vide glo. ibi forte eadem. Vt nichi
lominus possio tusseratur et hoc
propter mendaciu puniendu ut no.
in auc. Item si possessor. C. qui po.
in pi. ha. Et quo no mirabile q licz
istud officiu iudicis sit adipiscende
possionis tamen ei non obstat ex
ceptio dni propter mendaciu. quod no.
et tene menti multu Bartolus.

q° diff'e

Sequitur una alia lectura huius tituli.

De rei uendicatione Rubrica.

Rubricam istam continuat iuris
consultus tamen cu glo. queritur
aliqua. cui detur rei uendicacio. q
in ea ueniunt. et qualis sit. et est
glo. satis clara. Duo tamen in ea dicunt
que exigunt examinacionem. Primo an
hec acio detur contra ficte tantum
possidentem. Et dicit glo. q sic sed
nichil allegat. Idem no. C. ubi in rem
acio. l. ij. et l. de acquir. poss. l.
pomp. §. si is. qui pro alio. tex. hes

no hic multa bo dicta sup[er] acti[on]e

in l. iij. insti. l. ad exhiben. l. de usufruc.
l. cum aut. §. i. Secundo dicit glo. e
sciendum q hec acio datur quandoque di
recta directo ut ei qui e dns contra
possessorem quandoque autem datur directa
utili ei qui e dns contra eum qui
desiit possidere quandoque datur utilis di
recta ei qui hz utile dominium contra
possessorem quandoque datur utilis utili
ei qui hz utile dominiu contra eum q
dolo desiit possidere et sic nota refe
runtur ad actorem ad illa ad reum. Doctores
ultramontani reprehendunt glo. 2 p'mo
in eo q dicit glo. q datur directa
utilis contra eum qui dolo desiit pos
sidere. Nam rei uendicacio dicunt ipsi
hz duo principia formalia unum ex
parte agentis quod e dominium ut l. e. t.
in rem actionem. aliud ex parte conuenti. quod e
possio. ut C. de alien. iud. mu. ca. fac. l. i.
et l. officium l. e. si quod istorum deficit
non pt dici directa rei uendicacio sz
utilis. unde contra eum qui dolo desiit pos
sidere datur utilis rei uendicacio non
directa utilis. ut dicit glo. et prolixus
uidetur casus in l. eius. §. Item si ex
pluribus. l. de nox. et l. nec ullam. §.
siquis. ff. de petit. her. Ita dicunt docto
res. C. e. in summa. pro glo. uero facit
quia in istis accionibus realibus ius inc
tenuitur ex persona actoris non rei. ut
l. i. §. 2. si pars her. peti. ergo in rei uen
dicacione ex persona rei non ualatur
acio sz qualitas actoris unde semper
oportet dici direct si aliquis e directo
dns teneas tamen quod uis. quia ista
uerba sunt inequaliter dicta. no aut
uerba iurisconsulti. Et istud e utile
ad questionem difficilem si lis e contestata
sup acone direct 7 pendente iudicio
reus desiit dolo possidere. utrum sequatur
condempnacio ex eadem instancia. Nam
si tenemus opinionem glo. nullum e dubium
q sic. quia ibi ualatur acio quia
e ibi directa eum sicut post sz ualat
qualitas et ualacio qualitatis non
nocet q post sequetur condempnacio
ut l. in delictis. §. si detracta. l. de nox.
Si uero tenemus aliam opinionem sz q fit
acio utilis tunc e dubium quia sup
utili non e lis contestata tamen idem
censetur tangitur p dy. in l. quemquem.
§. fin. et ibi dixi. de aqua plu. arc.
p cy. in l. i. C. de alie. iu. mu. ca. fac.
et ja. bu. in §. om. insti. de actionibus.

Sua

Post actiones l. de ec
acio e ad rem singula
rum peticionem 2 competit
de omnibus rebus corporalibus.

Sua

Prohibitae. liberae per
sonae quae sunt in potestate nostra non.

petitur rei vendicatione sed aliis
remediis hic expressis in vendicatione
adiecta cum decrete civili h. d. ¶ Sed quid
quid est hoc dictum preiudiciis. dicunt
quidam i. exceptione quia si filius a-
git. opponitur quod non potest quia in potestate
quod glose non placet. Dicit ergo preiu-
diciis i. preiudiciali in rem actione de
qua loquitur insti. de act. §. preiudici-
ales. dicit glo. quia ita preiudicant
ut in eis de aliis non cognoscatur.
¶ Sed etiam eadem ratione petitio hereditatis
dicitur preiudicialis. ut l. si quis liberta-
tem. ff. de peti. here. Dicit pe. quod ideo dicit
quia ibi vertitur res magni preiudicii
puta status hominis ¶ Item queritur
utrum illud quod dicit hic in filio quod potest
vendicari adiecta causa de iure ro-
mano sit idem in aliis personis. glo.
dicit quod sic. et ideo vult abbas vendi-
cat monachum adiecta causa de iure
canonico sic vendicamus res sacras
ut l. in rem. §. sacram. j. e. et eodem
modo dominus vendicat colonos agricolas
et censitos ut C. de agricolis et censi-
tis et sequenti rubrica. Idem dico de istis
vassallis qui sunt ex consuetudine
quod possunt vendicari adiecta causa de iure
consuetudinario. Et idem dicerem cum
ex forma statuti quelibet villa habet suos
massalos qui sustineant onera quod
possunt vendicari adiecta causa de iure sta-
tuto et sicut civitas vendicat cives
suos adiecta causa de iure civili. ut l.
de iure. j. ad municipalem. Idem dico in quolibet
sindico seu sic condictionaliter ¶ Sed quid
quando competebit ista quatuor reme-
dia hic expressa. glo. distinguit clare
tene eam ¶ Contra ista distinctionem
glo. op. et vi. quod officium iudicis non
possit uti cum aliis actionibus. ut l.
in causa. in prin. ff. de minori. So. illud
est verum quando est officium extraordinarium
et subsidium seu auxilium introductum
secus si est introductum ad coadiu-
vandum ius civile de quo dixi in l.
in principali. j. de op. no. nun. ¶ Iste
queso. que est ratio quod interdictum non
habet locum quando filius a nemine detinetur
secundum pe. quod tunc habet locum interdictum
quando est contentio inter duos detentores
sed hic non est nisi fiet per aliquam
hereditatem ut l. i. ab. pentit de libe.
exhibe. ¶ Item ex hac glo. et l. alle-
gata no. quod si civitas ista vellet
petere unam villam vel unum castrum quod
quidem dicitur datur libellus contra eos
qui detinent. ut si homines illius castri
detinent contra eos datur. si alius
contra illum tamen ¶ Item adverte quod quando
aliquis est incarceratus et petit se re-

laxari. non opponit interdictum quia
non est contentio inter duos detento-
res. sed de se. ideo opponet officium
iudicis. ut hic. Bartolus.

¶ Per hanc actionem hac actione
vendicatur etiam universitas rerum in
totum vel in partem. non obstante
quod aliqua pars particularis non sit ven-
dicabilis. h. d. cum l. se. ¶ Op. quod hec
actio non detur ad vendicationem uni-
versitatis. ut ff. e. l. in prin. So. ibi loquitur
de universitate iuris ad quam non datur
hec actio ut est hereditas peculium et
similia. hic de universitate corporum ut
est grex. ¶ Veniamus ad l. ii. Dicit hic quod
si par est numerus utriusque sit in grege
non potest vendicari totum. ff. j. e. l. pom-
ponius. scribit si ex equis So. dicit glo.
aliqua compositione separata duorum
corporum non efficitur unus grex tamen
et corpora non coniunguntur. sed quodlibet
corpus eius manet cuius prius erat
et ideo non potest vendicari in modum gre-
gis sed quilibet vendicabit corpora sua
que si sunt tot quod faciant gregem
possunt vendicari sub appellatione gregis
sed si corpora erant communia tunc possent
vendicari pro parte gregis. ut l. contraria.
¶ Op. dicitur hic quod in restitutione veniunt
universa capita. contra l. marcellus.
j. e. So. hic loquitur de alienis simpliciter
ibi loquitur de alienis pro quibus
competebat publiciana. Et ex hoc
no. modum procedendi et exequendi quando
petitur universitas rerum quod licet iudex
pronunciet gregem esse meum tamen restitutio
fiet iudicis detractis capitibus alienis
per hoc ergo sunt consuetus dicere in prin.
constitutione hunc ut imperator
sit dominus totius mundi. et glo. dicit
cum dominum quo ad protectionem quia cum
alii sunt domini singulariter plures non
potuerunt esse in solidum Ego dico quod
imperator est dominus totius mundi vere nec
obstat quod alii sunt domini particulares
quia mundus est universitas quedam
unde potest quis habere dominium universitatem
licet singule res non sint sue unde
si alius tenet mundum quam imperator
ipse posset vendicare. casus est hic
¶ Nota l. marcellus op. universitas
gregis non potest usucapi. ut l. rem
iniectura. j. de usucap. ergo pro grege non
datur publiciana. ut l. cum qui in prin.
j. ti. i. So. ut in glo. hic et l. contra
Et quod ibi dicit universitas. fraudi tamen
Item si iste grex est idem qui prius fuit
et ille erat meus ergo nunc est meus. contra

q° f
q° f
q° f
op f
q°
Grex et le. f
op
op f
op
q° imperator sit dominus totius mundi
op f

res mea absque facto meo non desinit esse mea. ut l. id quod nostrum ff. de re. iur. Ergo glo. dicit et bene licet sit idem non tamen omnino et quod res non desinat esse mea sine facto meo scilicet nec ut fiere ut puta ex lege dispositione uel alterius rei ualiatione ut l. ad ea § cum quis de acquir. re. do. et ff. e. l. pomp. § idem scribit scilicet hic contingit ualiatio rerum scilicet corporum licet uniuersitas remanet eadem. h. d. Bartolus doctor.

Armamenta instrumentum non uenit in uenditione rei instructe sed est speciali uendicandum. h. d. Nota quod dixi in summario. Iste non quod dicit singula non ergo sufficeret uendicare armamenta nauis non enim est uniuersitas quedam sicut grex de quo s. dictum est. Et sic nota quod non procedit libellus peto dominium cum singulis massariciis. sed debent specialiter exprimi ut hic.

Pomponius continua s. in principio dixi de rebus singularibus in § pro(ximo) dixi de uniuersitate que consistit ex corporibus separatis et sic de compositione corporum que separata remanet hic incipit tractare de commixtione corporum que confunduntur et hoc intendit. Si duorum res confunduntur efficitur res communis et quilibet uendicabit pro rata et qui dolo confundit tenetur ac si dolo desiisset possidere h. d. cum l. sequenti.

Idem Pomponius in rebus que commixtione non confunduntur remanet dominium cuius erat primo nisi eorum uoluntate sit facta commixtio h. d. Et si non potest apparere quod cuiusque erat et frumenta sunt eiusdem qualitatis certe tunc fiunt communia ut s. e. l. marcellus in fine.

Idem scribit In rebus que commixtione speciem mutant possessores desinunt esse domini et res specificantis efficiuntur. h. d. Op. de l. adeo § cum quis ff. de acquir. re. do. So. intellige ista. Secundum illam nam ibi loquitur in specificatione facta mala fide hic in specificatione facta bona fide. Bartolus legum doctor.

Si plurium In rebus diuersorum que commixtione non mutant speciem si separari possunt quilibet uendicabit suum ab omnibus uel pro parte uendicabitur. h. d. Glo. ponit duos casus unum qui non potest separari alium qui potest separari et est magis notabilis. Nota quod res que non potest sine difficultate separari habetur ac si separari non posset. Op. ff. de l. si alienum ff. de sol. So. speciale est in pecunia ut sola commixtione consentiri indistincte ut in l. singularia ff. si cer. pe. Ultimo glo. notat differentiam inter commixtione et confusione. Bartolus doctor.

Idem scribit Fetus cedit ei cuius est iure non ei cuius est pater. h. d. Bart.

De arbore Arbor que radices egit cedit solo alioquin secus. h. d. Op. de acquir. re. do. l. adeo § si et l. sed et si extraneus § arbor. So. licet hic nerua et Atilicinus dicunt dari utilem actionem dicebant male ut ibi patet.

Cum in rem Falsa demonstratio circa rem petitam non uitiat iudicium, ita si erretur in nomine uidetur. h. d. De hoc plene dixi ff. de condi. et de. l. demonstratio et l. si quis in fundi uocabulo ff. de l. i. Bartolus.

Si plures Incertitudo rei impedit condempnationem fieri. h. d. Op. de l. si in emptione ff. de contrahen. emp. So. ibi incertitudo recipit declarationem ex dispositione legis quia contra proferentem interpretatur. Op. de l. ite mela § si plures ad l. aquil. So. ibi ne delicta impunita remaneant quod dic ut in c. in obscuris in fi. de re. iur. li. vi. Item op. de l. i. in fi. ff. de his qui deie. uel effu. So. licet ibi sit incertum quis fuerit tamen uidetur esse certus et quod omnino inquietatur. Ex glo. op. quod nunquam potest esse incertus quia declaratio incerti spectat ad actorem ut l. si quis intentione s. de iudic. So. dicit glo. dic actorem decessisse. Nota quod ius declarandi intentionem ambiguam non egreditur personam presentis nec ad heredem transit. dixi in l. si quis intentione s. de iudic. et l. inter stipulantem § i. ff. de u. ob. Sed puto istud non esse necesse quod dicit posse quod actor uiuit et uult declarare licet ipse dicat quod sentit de isto. Illud tamen non sequitur quod probationes sunt de ipso simpliciter per instrumenta uel testes trahantur ad illud quod actor incepit non enim potest declarare dictum testium licet sua intentionem declaret, et ideo intentione declarata non sequitur condempnatio, teneat s. de iudic. l. si quis intentione.

Si in rem Ista l. cum glosa precedenti § hoc dicit. Qui petit rem debet eam declarare in libello secundum eius naturam et qualitatem. h. d. quod nota quia tota die petuntur. Simile habes in l. in actionibus ff. de furtis. Facit s. de dolo l. sed et si dolo § i. Op. insti. de act. § curare et l. ubi autem § qui illud ff. de u. ob. So. hec l. loquitur siue agatur in re siue in persona ad speciem certam, secus si res erant incerta ut debita in genere.

qu̅ q̅o ut petē totum vel partem

Ceteris

& t. i. vendicatione

vel alternative ut in contrariis ¶ Op. de l. si desensor. §. qui interrogatus. ff. de interro. act. Vo. dicit glo. et bn̄ licet hic dicat q̄ quis debeat dicē utrum totū vel partem petat tñ dicendo rē simpliciter videtur petē totā. ut. l. co- traria Item dicendo partem simpliciter videtur petē dimidiam partem contrarium videtur nō glo. ii. de pati. l. pompo. §. sed et is. Vo. intellige illā secundum istam ¶ Nō q̄ ex hac. l. q̄ ad certificandū hoiem sufficiat dicē nomē propriū nisi sint plures eiusdē nōis tūc ex dignitate aliqua demonstrationes fiunt. ex quo sit cautus advocatus rei q̄m faciat positiones q̄ faciat q̄ sint plures eiusdem nōis alr̄ in dubio intelligitur de suo clientulo q̄ illud nomen habebat. Idem ē faciendū in civitatibus illis. contra quas sunt plures eiusdem nōis. nā dz addi aliq̄ quali- tas per quā una ab alia distinguatur ut. l. ubi fidei. ff. de iure fis. ¶ Quero quid si iste demonstrationes nō sunt apposite in libello Rn̄o si per partem opponatur non procedatur ultra quia reo non est salvum ius delibe- randi an velit cedē vel contendē Sz si opponitur siquidē in processu iudicii per probationes nō declaratur non potest sequi contumacia ut. l. fi. C. de sna. excep. ¶ Item nō q̄ suf- ficiat aliquē nōiare a nōie intus q̄d nota contene mentem. Bartolus.

Si is qui se voluit estima- tionis sua a non possidē non liberat possidere. h. d. ¶ Op. de. l. qui servum. ff. de act. et obli. Vo. intellige hic q̄ se non ob- tulit ad defensionē rei sed ut de- ciperet actorem ¶ Op. ff. de re iudi. l. siquis dolo. Vo. ibi quantitas de- bebatur. unde aliquo tamen soluta debi- tor liberatur hic petebatur species cer- ta dic ut. ii. in. l. nec ulla. de petiti. hered. §. preterea in glo. et dixi in lege quo casu ff. l. fin. ff. fur. sc. di.

Pomponius. Si res pro indiviso possideatur a socio meo vel ab alio. aliud tamen convenia. sed si pro diviso utrumque pro rata convenia. h. d. ¶ Nō q̄ rebus mobilibus et iura non possunt pro diviso possideri. de re mobili clarum videtur in. l. arbor. ff. cui divi. de hac materia ¶ Op. C. si per. vim hered. pe. l. i. §. si ego. et. §. qui in primo. Vo. dicit glo. respectu eiusdem corporis dz hereditas possideri pro diviso. sed non respectu iuris istud placet q̄ hereditas prout ē ius non dz pro diviso possideri nec iura que in ea continentur. sed corpora sic ad q̄d. l. actor. l. cui divid. q̄ nō

Officium hec actio datur contra eum qui possidet vel ē in possessione causa custodie vel alio detinet. h. d. ¶ Op. q̄ ille q̄m possidet titulo non cogatur ad restitutionem ut. l. regulariter. ff. de peti. here. Vo. aliud ē in petitione he- reditatis aliud in rei vendicatione ut ibi patuit. hic inter ¶ Opponi ista lra innuit q̄ postquam actor pro- bavit intentionem suā reus possit exceptiones obicē et sic innuit q̄ testes producere possunt post dicta testium publicata Contra in aute. de testi. §. quia vo. Vo. glo. ista. l. potest intelligi quatuor modis secundum primum corrigitur secundum alios non Certe secundum primum modum non videtur corrigi hec. l. nā aute. loquitur q̄ post dicta testium publica- ta non possunt produci testes super eisdem capitulis. unde posito q̄ actor probasset se dominum per dicta testium ego volo probare q̄ ipse vendidit michi. partem certe capitule admittetur probatio. ut. l. excepti. C. de proba. et facit aute. at qui semel. C. e. ¶ Op. hic dicitur q̄ depositarius potest co- veniri rei vendicatione Contra in aute. de deposito. §. i. Vo. secundum glo. illud potest contradicere restitutionem depositi nisi dns ¶ Quero nunquid rei ven- dicatione conventus possit nominare dominum in iudicio. Rn̄a. glo. dicit q̄ sic ut. l. ii. C. ubi in rem actio ¶ Quero quid si aliquis non possidet nec detinet sed habet facultatem restituende rei quia potest rem habē quando vult utrum possit conveniri rei vendicatione glo. habes in. l. pomp. §. si is qui pro suo. ff. de acquir. pos. dic ut ibi ¶ Quero utrum sentencia lata contra colonum faciat aliquod preiudicium dno certe in equi- tate constat q̄ non ut. l. i. C. ubi in rem actio ¶ Sed an faciat pre- iudicium in possessione. Innocen. tractat in. c. q̄m frequenter. et ut lite nō contest. et tenet q̄ non sed contrarium facit. ff. ad exhiben. l. celsus. §. iul. Sz po- tes dicē q̄ ibi loquitur quando dns a- gebat contra usufructuarium detentorē vel similem. questio non ita loquitur in extraneis agent. e. h. d. Bartolus legum doctor.

Si vero bonefidei possessor restituere tenetur ubi est vel ubi petitur sumptibus petitoris. malefidei possessor solum ubi petitur sumptibus suis h. d. cum duabus l. sequentibus prima l. loquitur in bonefidei possessore secunda quando elegit petitor tertia in malefidei possessore. Ad primam op. j. ad exhib. l. sed et si. § quo autem loco. Solutio mittigatur hanc secundum illam in eo qui dolo desierat lucrum expensas si vincebat de proprio. Solutio oppositum quod l. sequens sit superflua huius timore sunt opiniones Guil' supletur quod idem repetit cum aliqua declaratione scilicet de satisdatione Glo. quod hec l. loquitur quando elegit possessor secunda quando elegit petitor et hoc modo posui casum.

Non solum malefidei possessor tenetur ad rem et ad interesse deteriorationis hac actione et actione l. aquil. sed una per aliam tollitur quam actor elegit h. d. Op. per glo. quod hec l. non procedit in bonefidei quia potest re abuti si vult ut ff. de peti here l. siquid possessor § sicut. Item nec in malefidei possessore quia sibi non cavetur ut j. e. l. is qui dolo. Glo. dicat quod hic loquitur in malefidei possessore nec obstat l. is qui dolo quia ei non cavetur scilicet de defendendo vel de evictione sed hec cautio de qua hic loquitur non improbatur simile in distis in duabus legibus superioribus. Ac dicat quod l. siquid possessor loquitur in culpa adhibita in negligendo quod non venit in actione l. aquil. hic in culpa adhibita in faciendo in qua tenetur etiam bonefidei possessor actione l. aquil. Certe hic non potest loqui in bonefidei possessore quia tunc non veniret iudicis officio quod deseruit rei vendicatione. Sed hec l. loquitur post latam sententiam tempore executionis si bene inspiciatur unde possessor tamen erat malefidei et restituebat rem deterioratam et ut sunt actiones arbitraria ut l. in actione j. de in litem iurando. unde post primam sententiam potest fieri secunda si non restituat vel minus perfecte restituat ut l. sicut ex tempore § in hac ff. quod metus causa. Et C. ad exhiben. l. exhibitionis et de ea loquitur hic. Solutio oppositum quod cautio esset superflua cum res esset consulta officio iudicis vel ope exceptionis. Solutio dicit glo. quod primus esset utilior quam sumptibus. Item sumptibus principis pecunia vice actionis qui autem veniant solum officio iudicis merentur maius. Sed contra istam glo. dicit doctor quod si institutio caveretur quod victus victori condempnetur in expensis quod si quis condempnat in expensis fuit amissum tempore sine poterit expense peti condictione ex statuto ut illud statutum competit hoc ut quod primo veniebat officio iudicis nunc veniat vice actionis de hoc in l. iij. § si rem j. de le. iij. et quod ibi nota per glosam. Bartolus legum doctor.

Item si in re beatum. Si quis rem possessor qui de necessitate rem distraxit tenetur solum ad precium quod recepit h. d. Op. de l. ite veniunt. § nunc plane ff. de peti hered. Solutio ibi in malefidei possessore hic in bonefidei qui non erat in mora restituendi. sed si esset inducta per contestationem dicas distinctionem ut l. si possessor § i. ff. de peti hedi. Ultimo nota quod princeps ex causa potest auferre ius meum seu rem meam et dare alii idem puto in re publica alicuius civitatis dixi in l. anthotensium j. de publ' aedi. Barto.

Siletiumus hic est singularis § et hoc intendit. possessor qui non est tamen malefidei non tenetur de interitu si res erant eodem modo periture penes petitorem. Item re pempta est necessaria sententia competit actiones et suplicationes de evictione h. d. cum proxima l. sequenti. Op. quod indistincte possessor malefidei tenetur de interitu ut l. illud in prin. ff. de peti here. l. unius tinde sunt hic due lec. glo. prima nova et secunda antiqua in prima legitur iste § tribus modis. Nam possessor aut fuit ab initio malefidei et duravit et tunc indistincte tenetur de periculo ut dicta l. illud. nisi habeat iustam causam litigandi quia timebat rem non esse petentis. vel timebat contra impensas et isto casu potest hic loqui distinctio huius § hec est prima lec. ut dixi. Sed glosa magna indistincte dicit quod in malefidei possessore non loquitur hec l. Sed puto illam glosam intelligi debere secundum istam et hanc et illam. Ex qua nota quod malefidei possessor tenetur de interitu eius cuius respectu est malefidei. alias non sic enim distinguit hic ar. l. sulamus § quod si adversus l. qui ex ca. in posse. ca. Item nota quod illud quod de interesse expensarum. Nam si retinet contra expensas non tenetur indistincte de periculo. Solutio modo legitur in eo qui fuit ab initio bonefidei et duravit et iste non tenetur

indistincte ut l. illud .B. de peti. her.
nisi possit sibi imputari culpa quia
non tradidit rem ei petentis ut s.
si rer. pe. l. quod te. et tunc habet locum
distinctio huius l. ¶ Nota illud quod dicit
de bonefidei possessore qui habet iustam
causam litigandi quod non tenetur de
interitu quod debet intelligi de tali causa que
non cadit in culpam. Sed quia glosa
magna dicat nisi indistincte bonefidei
possessorem non teneri de interitu ut s.
§ proximo in l. prox. ¶ Tercio nota lex
in eo qui ab initio fuit bonefidei et
postea cepit esse malefidei tunc ei prodest
bona fides quam habuit ab initio nam
tenetur indistincte de periculo sed ad
hibetur distinctio huius §. Aut erat
eodem modo pictura penes dominum aut non
et hoc tenet glo. ista in glo. magna
circa medium. ¶ Op. et videtur quod semper
habeat iustam causam litigandi propter
stipulationem de evictione. Solutio non semper
datur evictio. ¶ Op. quod semper post
litem contestatam dicatur malefidei ut .B. de pe.
hered. l. sed et si. § sin autem. Solutio verum
est quantum ad fructus nam quantum ad peri
culum interitus racionem dixi in l. illud
.B. de peti. her. ¶ Item op. quod ad moram
semper pertineat periculum interitus
ut l. quod te. s. si rer. pe. Solutio aut loquitur
in reali et habet locum distinctio huius §.
sed in lex precedente aut loquitur in perso
nali et tunc debet distingui an res fue
rit eodem modo pictura penes petitorem
vel non. dic ut dixi in dicta l. quod te
s. si rer. pe. ¶ Bartolus doctor.

Certe. Op. ad istam l. fructus
et partus veniunt post officium
iudicis mercenarium ergo
re perempta non durat officium ut l.
iii. § de posit. et l. centum capue s. de
eo quod cer. lo. so. glo. hic res perit post
litem contestatam et sic officium iudicis erat
corroboratum unde re perempta officium
non perimitur. sic intelligitur s. e. l. sin autem
§ si homo. ¶ Op. .B. de evic. l. si it.
Solutio eodem modo hic res extabat
tempore litis contestate. ¶ Op. de act. emp.
l. emptorem inpro. Solutio ut ibi dicit glo.
hic innuit quod stipulacio de evictione non
committetur nisi sequatur sententia quod est
verum ut l. atquin ita. § tum me absen
te .B. de neg. ge. quod intelligitur nisi sit
notorium quod sit aliena ut dicta l. emp
torem ¶ Credo quid si actor nolit fa
cere cum fertur ad petitionem rei propter
stipulationem de evictione glo. dubitat
puto indistincte quod sic ut l. superandi
§ sed et si quis .C. de iudic. ¶ Sed
quando quale formabit et feretur sententia
ista respondeo cum fertur propter partus et fructus
est clara sententia quia condempnabit eum ad
fructus et accessiones ab hac absolvetur
quod perempta. Sed cum sententia est ferenda propter
stipulacionem de evictione glo. ponit
plures modos. Dicunt quidam quod condep
nabitur in re. tamen habebit exceptionem rei
perempte. istud non placet quia ista
exceptio est peremptoria. ideo debet opponi
ante sententiam. Alii dicunt absolvo te
quia res est perempta et te condempnare
nisi res perisset. et istam opinionem tenebat
Ja. bu. Bartolus doctor.

Si post. Oppo. nemo sine
actione experitur ut l. si pu
pilli § iudicaturus .B. de neg.
sed hic actor non habet actionem re usucapta
ergo etc. Solutio dicebat bul. dominum est quod non
habet directam sed utilem sic. Alii dicebat
quod hic est specialis casus in quo qui
non habet actionem auditur. glo. tenet
primam. Et quia non quod licet pendente
iudicio mutatur de directa in utilem tamen
ex eadem instancia sequitur condempnacio
quod tetigi .B. in Rub. dixi plene in l.
quamquam s. de aqua plu. arc. tamen
quicquid sit hic reperimus quod actor non
habet dominium utile vel directum et tamen
auditur ad vendicandum Contra s.
in rem in princ. s. e. Solutio ut apparet in
summario quod dixi. Ubicumque ius perimi
tur ex facto actoris culpa rei prius
perventur ad sententiam ac si ius perempt
um esset quod nota. Et sic habes etiam quod
exceptio superveniens post litem contestatam
culpa rei non potest opponi quod intelligitur
de exceptione superveniente pendente
iudicio plene examinavi et dixi in l.
i. s. de except. hic articulum ¶ Op. quod
post litem contestatam non possit impleri pre
scriptio cum sit interrupta ut .C. de prescr.
xxx. an. l. si. Solutio hic loquitur in usucap
tione temporis que est favorabilis nec
interrumpitur per litem contestatam ipso iure sed in effectu
quod nota. secus in prescriptione longi tem
poris ut l. more .C. e. vel longissi
mi ut dicta l. si. ¶ Sed quod hec op. s. l. pre
alia videtur loqui contrarium in facto. Solutio dicit
glo. quod ibi mutat casum vel dicas
casum esse pensatum per sive usucaptum
¶ Credo ad quid interponatur ista mu
tacio dic ut in glosa. Bartolus.

Item actio ¶ Loca sacra
res que in nullius bonis sunt
vendicari non possunt. h. d. ¶ Op.
C. de sacro. sanc. eccle. l. sancimus de
cet quidam hic in mobilibus. ibi in

mobilibus glo. dat multas alias sol-
uciones et hec quia textus hic soluit
q nos non possumus uendicare uen-
dicatione directa. qr non sed contrarie
qd habemus in eis possumus uendicare
adiecta cum decursu temporis ut dicit
de libe. ham. ut. B. e. l. i. §. p hanc.
Sic possz lapis uendicari uis pro-
uatis qd hic in eccla Barto..

Sed et id. dl. Siquis rei
ps tedit toto. et liquidum cedit cuius
si ei unatur. h. d. Op. q ille qui
e malefidei et edificat in alieno uide-
donare ut insti. de rer. diui. §. ex di-
uerso. hic e huius mod. ge. rd. So. qu
quis edificat in alieno dz adhiberi
illa distinctio utrum bona uel malafide.
Sed hic edificabat in suo de alieno.
quia rem alterius faciebat partem rei
sue Op. q ista statua dz ee quibus
ps tam ut. B. e. l. i. ab in. §. fi. So. di-
laquit. qn infectum adiungitur infecto
ut massa masse. Unum non pt dici q
una sit ps alterius. sed qn factum
adiungitur facto ut hic. id qd e ps
cedit ei qd e totum. ideo glo. distinguit
hic et bn. quam uide. Unum tn glosa
dicit hic. scilz qn factum adiungitur facto.
ita q neutrum e accessio alterius q
minus cedit maiori si neutra maior
cedit preciosiori Contrarium no. j. §.
proximo. sz glo. hic parum e uera. Cap-
debas adibus q pictura non cedit ta-
bule. ut. j. de acquir. re. do. l. qua
ratione. §. lre. Istud contrarium e difficile quia
ibi textus dicit e contra. So. dicunt
quidam q hec corrigitur per illam quam
tenebat Ja. bu. dixi plene in dicto §.
lre. Ulterius dicit glo. q semper
scriptura trahit ad se cartam. quia pre-
stat sicut pictura trahit ad se tabulam
qd non placet. ut insti. de rer. diui
. §. siquis in aliena. ibi licet aurea et.
Non enim preciosius traxit ad se. Ymo
carta que e crida traxit ad se liquidum
quia sine ea non pt stare. Differencia inter
literam et picturam dixi in dicto §. lre.
Nam scriptura non occupat totum sicut
pictura quia pictura occupat totam
tabulam qd in scriptura non e quia
non occupat totam cartam Bart

In omnibus Cum uendicat
totum repellitur exceptione si restituat
precium ptis adiuncte. h. d. Dicitur
hic. q p preualencia et cet. Cont. B. §.
prox. et qd ibi dixi So. preualencia
pt ee in ualore rei. qd cumque attendi
ut indistincte in precedenti §. in glosa
magna. Item pt ee preualencia rone

ptis nobilioris et principalior trahit
ad se minus principale Cuius quis
si gemma inseratur anulo. dic ut. j.
de usucap. l. rerum mixtura. Cuius
si duo uasa simul iungantur ita q no
sit accessio alterius. glo. hic dicit unum
aliud in glo. magna. B. prox. illam teneo.
Item quod dicitur hic q possesso-
ribus exceptionem aliquis sit uera in dis-
tincte. glo. tenet q si bone fidei pos-
sessor sit iniustum secus si male fidei
quia tunc sibi denegaretur exceptio
et actio in factum Bartolus.

Item quoniam. ea que uni cor-
pori uniuntur compositione durante
uendicari non possunt. nec ea dissolu-
ta. si p ferruminationem sunt uncta secus
si p applumbationem sed actione in factum
primo dno consulitur. Si i unione que
ex separatis corporibus consistit. quilz
sue rei dns remanet. h. d. Bart.

Tignum Continua sic. B. dixit
de hijs corporibus que consistunt uno
spu et una elementatione item de
corporibus separatis. nunc uo de hijs que
consistunt ex diuersis elementationibus
et corporibus quiete et hoc dicit Tignum
alienum edibus iunctum non pt uendi-
cari nec peti q separetur sz actione
de tigno iuncto erit agendum. h. d.
Cuius uero hec actio de tigno iuncto
indistincte detur ad duplum. glo. q no.
nisi contra malefidei possessorem. ut
. l. de eo. de donac. int ui. et ux. Item
quo quot actiones dentur contra male
fidei possessorem. glo. dicit q quinque
uide ea Cuius aliquid ille q in-
iunxit si hic iunctum teneat. glo.
dicit q sic Item querit quidam de
fabro qui iunxit an teneat. glo.
dicit q non si bona fide fecit. Sig-
nate eam pro eo q quinque uendit.
cum aliquis accusat laborantes con-
ductos ab alio in domo aliena uel
possessione ut ipsi excusentur ita
q non teneantur. Bartolus.

Item siquis. domo uincta dns
cementorum ea uendicare non pt sem
ea dissoluta et tempore prescriptionis co-
pleta. h. d. Bartolus.

Si is qui destinauit
consulatus e agere possesso-
rio quam agere petitorio. h. d.
S. qui se obtulit. Glosa
hic firmat quam. l. tu se-
et prin. ff. et ideo glo. sit
prima uice ideo uide eam et sequenti

Certu͂ẜo de vna ẜtẜo dedi cont̄ aliq̄ libellu͂ in rei vendicatione et ipe venit et litem ꝯtestatus ē, i nulla tn̄ pte iudicij fuit interogatus an pos ẜideat nec eu͂ possidē appet. et de dn̄o meo plene probam an deat condēpnari ẜr̄a ꝙ non dr̄ quis se offre defensioni rei licet litiget nisi interogatus r̄ndet se possidē & hoc siue in iudicio siue extra. du͂ tn̄ probetur i iudicio ꝙ dixit se pos ẜidē vt. l. sin aut inpn̄ .§. e. et ideo tūc non condepnaetur nisi se dixit possidē. Certe ẜa ẜn̄a feretur i ẜn̄ ꝯdēps ꝑmisse ẜr̄a ꝯmuiabit vn̄ p tūc ad actorē & reus absoluetur ꝙa non appet eu͂ possidē. vt. l. si ante .§. .i. .j. de excep. rei iudi. & ibi ē casus ẜ vnam lectura͂. Bartolus

Si man aut. Possidē Non suffiat quē tempe litis contestate possidē si ante ẜn̄am absq3 culpa sua desierit possi dē. Item suffiat si possideat tempe ẜn̄e licet an̄ possedit .h. d. Op. de .l. i. §. si rem .j. deposi. ẝo. ibi ꝑmu͂ dcu͂ ꝯmisat. Sꝫ q̄d hic dr̄ distiḡ uitur ẜm .l. Item si verbatū i ẜi. §. e.

Si homo casus superuenēs excusat possorē ꝑcedenti culpa. .h. d. Op. de .l. vniq3. §. e. ẝo. intelli ḡas hic hoiem petitu͂ an̄ lit̄ ꝯtestā uel forte ex iudicatu͂ secus si lis eēt ꝯtestata. et officiu͂ iudicis eēt cor roboratu͂. vt. l. contraria. Bart.

Si is qui ẜt. Sed et is qui cu͂ dolo desiit possidē. vt possor conuenit .h. d. Nota ꙗ argumente de petitione hereditatis ad rei vendica tione. tn̄ differunt in multis vt i glo. q̄ua inde & signa. Vltio ẜc h̄ .§. pates colligit ꙗ petitio hereditatis ꝯ eu͂ qui dolo desiit possidē dat̄ directa quia h̄ ꝓcedit ex dispone senatusꝯ sulta. Rei vendicatio contra eu͂ qui do lo desiit possidē datur utilis ut dixi. §. in ẜua. quia hac ē extensio tatione & extensione iuris ut hic patet.

Si p filiu͂ ẜt ꝑsona ꝑ qua͂ q̄s possideat absit. vel datur directo vel ꝑstatur cautio de re restituenda .h. d.

In re petita Sup̄ in .l. ini. dixit tn̄ debetur hec actio ẜa in .l. sit ꙗ desti nauit tn̄ .l. ẜe. dixit contra quē deb hic incipit dic̄ & tractat̄ quid sit officiu͂ iudicis in his q̄ emergunt

in rei vendicatione Et ꝑmo loquit̄ de sūptibus usq3 ad .l. fructus. et hoc intendit. Bonefidi possor sūp tus p dolo exceptionem tempat sic ꝯ pensas fructus in edificando denouo nisi actor deductionem sibi concedat .h. d. Certe glo. utr̄ iste .§. lo quat̄ in bonefidi possore vel male fidei et dicit ꙗ loquit̄ in bonefidi possore ab initio & postea fuit ma lefidei. vel in eo qui erat bonefidei in ẜa ẜ, in qua non erat dives vel hic interuenit error et sic appet ꙗ non erat malefidei. Bartolus

Sed si pueriu͂ Expensē ad rei utilitate facte que deductione non patiunt̄ recipiantur a possore i talib9 casibus hic expressis al̄ secus .h. d. usq3 ad .l. fructus. quadam de expensis tractat glo. in .l. infimas .§. e.

Fructus possor tenet̄ ad fructus quos ꝑcepit et qui ꝑcipi potuīt et ideo tn̄ desiit posse ꝑcipi absq3 sua culpa desinit debere ab initio. et tn̄ ꝑci pi incipiunt incipiet ab inic debi .h. d. tn̄ .l. sequita & tn̄ ꝑm. ẜe. ꝑmo ponit unu͂ dictu͂ in ẜn̄e ẜa ponit una allacōm q̄n fructus desierit posse ꝑcipi culpa possoris. ẜtio ponit alia͂ tn̄ casu q̄rto q̄n desierit posse ꝑcipi ẜo petitois ẜa ibi. et ideo ẜa ibi. et hac q̄rta ibi ex diuso. Op. de .l. si fundu͂ .§. e. ẝo. hec .l. dz intelli i possore malefidei qui caret titlō ẜm glo. que hic tangit in ẜi. mag̃ glo. licet pe. in dicta .l. si fundu͂ nō teneat hanc distinctionem. vtrum heat titulu͂ vel nō. ẝo op. ꙗ heatur rō fructuu͂ ꝑceptoru͂ etia͂ inhoneste. vt .l. ẜ allaru͂ .§. depeti. hē. ẝo. du loquit̄ de fructib3 ꝑceptis qui ve niut in restitucione siue honeste siue inhoneste sint ꝑcepti hic loq̄ de ꝑcipiendis qui non considantur nisi put honeste ꝑcipi poterant. Op. dr̄ hic ꙗ q̄n alterius ē vsu fructus non hē rō fructuu͂ Contra quia possor non pt obiec̄ de usu fructu alterius. quia q̄ntu͂ ad eum liberas erat hēo. vt .l. loci corpus. .§. competit .j. si ẜui ven. ẝo. dicit quidam hoc intelligit q̄n agitur contra usufructuariu͂ vel heredem eum ab eo qui excepit de iure suo secus si contra extraneu͂ agetur vt .l.

qo ẜ

qo ẜ

ẜua

op

ẜua

ẜua

op

ꝯtraria

ẜua

qo ẜ

ẜua

ẜua

ẝo

op

op

op

contrariam hanc tenebat azo. Alij di
cunt quod quantum de fructibus perceptis et
procedit opinio azonis. Aut de percipien
dis et procedit indistincte hec l. et is
tam opinionem tenebat dominus Ja. bu. quam
circa veram declaro. quantum quantum de fruc
tibus perceptis ius usufructus alterius
non est exclusivum iuris agentis quia
nichilominus fructus percepti efficiuntur
domini. ut l. si fur. s. de usu fruc. Sed quantum
quantum de percipiendis ius usufructus est
exclusivum iuris agentis. Nam per
cipiendi intelliguntur qui honeste percipi
potuissent a petitore ut hic in princ. et
l. si navis. s. e. Sed honeste non censentur
percipiendi a petitore quantum ad alium perti
nent. go. et c. Ad predicta facit quod
no. per glo. s. de suspe. l. i. § quod autem
et s. de condi. inde. l. indebiti. § si in
im. in ultima glo. et quod ibi dixi..

Ex diverso etc. quod fructus
pertinuerant ad heredem. an
quam legatarius caveat
de utendo et fruendo. ut l. uxori. s. de
usufruc. le. glo. concedit ar. quod placet.
quia licet hic dicitur ex eo tempore ex quo
discessit habet sed in effectu non discedit
ante cautionem prestitam go. et c. Ultima
glo. que est hic que tractat materiam fruc
tuum que est multum solempnis et cottidia
na. ideo exequamur eam competenter.
Et primo ista glo. premittit distinctionem
fructuum. quia fructuum alij naturales.
ut poma et similia. alij industriales ut
segetes qui industria hominis queruntur
hec prima divisio melius dividetur
in fine. Alij civiles ut pensiones
domorum et navium. que non ex re sed
ex provisione hominis percipiuntur propter rem
ut l. si navis. s. e. Et istorum civilium
quidam sunt honeste percepti. quidam
inhoneste. ut l. ancillarum. C. de petit. he.
Alij naturales et istorum naturalium quidam vo
cantur industriales in quibus plurimus
versatur hominis industria. ut segetes
et similia. Alij stant in nomine suo. s. natura
les in quibus modica vel nulla indu
stria hominis versatur. ut poma et silva
ut dicit glo. Sed dubitatur de qui
busdam. quid de oliva seu oleo. utrum
dicantur fructus naturales vel industriales
item quid de lana et lacte. Breviter doc.
C. e. l. textum dicunt quod de hoc non pote
dari perfecta doctrina sed relinquendum est
iudicis arbitrio. ubi plus ibi versatur
industria quam natura. Tu dic de oliva
quod est expressum quod est fructus indu

strialis sicut vinum. ut l. si cuius. s. e.
de lana et lacte habes glosam primam no
tabilem. insti. de rerum divi. § si quis a
non domino. in glo. super verbo curam. ibi te
net quod est fructus industrialis propter insita
curam fateor tamen dictum dicentium quod non pote
dari perfecta doctrina. ut in sereri. insula
et similibus quia quandoque requirunt mag
nam curam quandoque modicam secundum eorum condi
tionem et ideo utrum sint naturales vel in
dustriales relinquitur iudicis prudentie
eo considerato quod plus responderit ar.
ff. de sta. ho. l. quantum. Sequitur
alia divisio fructuum quia alij percep
ti alij percipiendi. percepti dicuntur a bone
fidei possessore quocumque modo a terra sepa
rati et a fructuario demum in horreis re
conditi. ut s. quibus mo. usufr. amit. l.
si usufructuarius messem. ita dicit
glo. hic. et azo in summa. Spec. in ti.
de fruc. et intere. dicit idem recte quod
ista glo. de illo adverbio nullo addito
sed ista est opinio domini labeonis posita in
dicta l. si usufructuarius. sed ibi ponitur
alia opinio. Nam fructus dicuntur percep
ti a bone fidei possessore quocumque modo
a terra separati etiam si casu vel ab alio
suo nomine et ista est vera opinio quam
tenebat Franc. Accur. pe. de bel. et
Cy. in l. textum. C. e. et Ja. de bel. vis.
et quasi omnes moderni. approba. Fructus effi
ciuntur coloni quocumque modo a terra sepa
rati a se vel ab alio eius nomine. ut l. si
filius. § locum. in fi. s. de furt. ergo
multo magis idem in fructuario nec re
quiritur quod in horreo sint reconditi.
Sequitur alij percipiendi quod debet
intelligi dicit percipiendi dicuntur vel qui
maturi. vel qui dominus percepisset vult
dicere quod verbum percipiendi possit respicere
tempus futurum ut qui in futurum per
cipi poterunt. item preteritum ut qui percipi
potuerunt non tamen sunt percepti. Sed de
hoc ultimo dubitatur qualiter debeat intelligi
percipi potuerunt. utrum quos percipere po
tuisset petitor an possessor in hoc est
magna differentia. quia ex qualitate
colentis potuissent percipi maiores
et minores fructus. glo. intelligit in hac
l. de eis qui percipi potuerunt a petitore
ut in sua glo. l. fructus. et in hac parte
glo. quam modo tractamus dominus dicit quia
dominus percepisset et ita huiusmodi glo. clarius
dicit in textu. in l. si navis in fi. s. e.
et hac l. in fi. ubi se semper refert ad
id quod potuit percipere petitor. pro hoc est
textus quem glo. non allegat multum
clare in l. apud iul. § i. s. de leg. i. In

no. hic habes maxime fructum que est
glo. multum solempnis et cottidiana

a glo. fructuum
fructuum perceptorum
vel percipiendorum
primo de perceptis

2a de perci
piendis

quid de oliva seu oleo lana
et lacte an sit fructus natura
les vel industriales

contrarium allegant ar. l. domum. C. e.
ubi tex. dicit. quos pape potuit quod de
paritate intelligatur de possessore non peti
tore loquitur in sua persona. Si ergo de eo
intellexisset dixisset potius. Cuius legem
t[ame]n modernj ultramontanj distinguunt aut
loquimur ante moram et intelligitur papi
endi qui papi potuit a possessore ut
dicta l. si nauis. § e. quod non placet
quia l. domum loquitur in persona que
semper est in mora ut l. i. C. quod me. ca.
et l. subtracto. C. de furt. et j. de condi
furt. l. parui. Ergo contra istam l. allegata
ff. de petit. here. l. Item ueniunt § Item eos.
et l. sed et si l. § si et fructus. e. titulo.
Quid dicemus. Breuiter salua meliori delibe
ratione puto sic dicendum. Aut possessor
conuenitur ab aliquo qui non asserit
se dominum ut petitione hereditatis. et tunc
ueniunt fructus quos possessor papere
potuisset. Aut conuenitur ratione dominij
et tunc de iure isto intelligebatur papi
endi ab ipso petitore ut hic et dicta l.
si nauis in fine. § e. et l. apud iul. §.
i. j. de l. i. de iure uero codicis est addita de
hijs qui papi potuissent ab ipso posses
sore ut dicta l. domum. C. e. Nec dico
istam l. correctam in eo quod dicit de papi
endis a petitore sed in eo quod prohibet de
papiendis a possessore. Erit ergo electio
actoris uel eligit istam l. uel l. domum.
et l. quotiens. j. de act. et obl. ¶ Pos
in glo. ista possessorum alij cum titulo alij sine
titulo de hoc non est dubium. Est enim
alia diuisio possessorum quidam enim sunt
bone fidei semper quidam bone fidei ab ini
tio ex post facto male fidei quidam male
fidei semper et hos possessores prosequitur
glo. distinguendo et in quolibet istorum glo.
querit tria utrum possessor faciat fructus
suos et utrum eos restituere teneatur et
qua actione. ¶ Circa primum in possessore
bone fidei queritur utrum faciat fructus
suos dicit glo. quod fructus industria
les faciat suos absque dubio siue cum
titulo siue sine titulo. ut l. bone fidei
j. de acquir. re. do. in prin. quia intelligo
etiam l. a quocumque perceptos. Jn hac glo.
hic respicit et dicta l. bone fidei. et insti.
de re. diui. § si quis a non domino. Jn hoc
etiam respiciunt domini ultramontani in l. certi.
C. e. Sed ista opinio uidetur contra tex.
dicte l. bone fidei in prin. quia ibi dicit
quod bone fidei possessor faciat fructus suos
non solum quos percepit sua diligentia
uel ad premissa non adiuuaretur. et eo
ja. de acq. uindi. et ol. secundum eum in istis
fructibus naturalibus distinguunt aut bone
fidei possessor habet titulum et facit eos su
os ut dicta l. bone fidei. nam bone pos
sessoris efficiuntur siue non bone seminis
et culture ut l. qui scit. § si malicia.

j. de us. Si uero non habet titulum uel habet
sed putatur et non titulo sine dubio non
facit eos suos ut dicta l. fructus. j. de
us. et hec magis mihi placet. Jn fructi
bus industrialibus glo. dicit bene sed in
omnibus de accessionibus uero naturalibus glo.
non tetigit. dic quod si possessor bone fidei
eos percepit ex sui diligentia quam ipse
locauit tunc facit eos suos et soluet
et liberatur. al. posset esse dubium ut dixi
in l. si urbana. j. de condi. ind. que est
notabilis ad ista. ¶ Vidi quando fructus faciat
suos et quando non. quo utrum teneatur
ad restitutionem et qua actione. dicit
glo. eo casu quo non facit fructus
suos ut in fructibus naturalibus si ex
tent tunc restituentur rei uendicatione
si sunt consumpti et factus est locupletior
tunc condictione sine causa ut l. si me et
titium. j. si cer. pe. Si uero non esset locuple
tior non tenetur. et in hac glo. dicit
uerum aliquo tamen addito ut j. dicam.
Si uero loquimur de fructibus industrialibus
quos facit suos tunc si extant tenetur
iudicis officio non rei uendicatione
quia sunt sui ut C. e. ti. l. certum. Jn hoc
dico quod in precedenti casu quando fructus
suos non facit potest cogi iudicis officio
ad restitutionem. equitas enim officij iu
dicis ad hoc se extendit multo magis
quam quando possessor factus est diues. Si uero sunt
consumpti dicit glo. tunc non tenetur ad
restitutionem etiam posito quod esset factus lo
cupletior quia eos lucratur pro cultu
ram et curam ut insti. de re. diui. § si
quis a non domino. Et sic uides quod fructus
naturales ueniunt in restitutionem si factus
est locupletior possessor secus in industria
libus. Jta tenet glo. ista et insti. de off.
iudi. § i. et dicto § si quis a non domino.
¶ Contra hoc breuiter uidetur quod possessor
bone fidei teneatur in quantum factus est locupletior
ut l. Item ueniunt § eos. et l. sed et si
l. § consuluit. ff. de peti. here. tamen § se.
respondetur. ibi dicitur in petitione hereditatis
que est iudicium uniuersale et sic augetur
petitio hereditatis propter estimationem
fructuum. ut l. si rem et pretium. ff. de peti.
heredi. secus in rei uendicatione. ubi fructibus
perceptis cessat omne remedium. ¶ Cum
doctores communiter huic glo. acquiescere so
lent dubito tamen cum collationibus et questi
onibus de uitatis presumo teneo contrarium.
Nam condictio sine causa que datur
ex equitate. l. si me et titium. habet locum
non solum si aliquis factus est locupletior
ex re mea sed etiam si est inde debita.
ut ibi licet ergo fructus industriales non
sint petitoris tamen sunt sibi debiti debi
tum enim dicitur quod officio iudicis ueniunt
ut l. pecunie. j. de u. sig. in. ergo hic
petentur condictione sine causa. pro
hoc ar. ff. e. l. Item si uerberatum § i.

de possessore bone fidei

Qn possessor faciat fructus suos vel non

ibi nam et si fructus insi ibi mitti-
gat de fructibus nalib; ꝑ·hͨ uidet
expssim· ı̄·de condi· ınde· l· indebiti
et ibi nō· ꝑ· si hoc ē in petitōne
hereditatis ubi petitor hʒ minꝰ iuris
ergo multo magis in rei uendicatione
ubi ē maior equitas ex pte petentis
ut· l· officiu· ·ff· c· [Nemo ad scd̄m]
sʒ ad possessore qui fuit ab initio bone
fidi dicit glo· sufficit ꝯntū ad hoc
ut faciat fructus suos q ab initio fuit
bonefidi· ut· ı̄· de usꝰ· l· qui scit· §· ꝑͦ
nec obstat de acquir· re· do· l· bone
fidi· §· ꝑ ꝯtrariu· quia ibi opponendo
non ponendo dicit / sed licet faciat
fructus suos tn̄ ad restitucōem eorū
tenet indistincte· nec aūt malafi
des supueniat uere uel ficte ut dc̄a· §·
ꝑ·· z· l· tertia· C· c· Cūqʒ supueniat ma
la fides cū psonaꝝ mutatione ut· si
heres habuit mala fidem cū defunctꝰ
hᵉret bona tūc non faciat fructꝰ suos
ut· l· quesitu· ı̄· de acquir·· re· do··
Cūqʒ mala fides supueniat absqʒ
psonarū mutatione / z tūc aūt supue-
niat mala fides ficte ut plur ꝯtes-
in rei uendicatione uel ꝑ ꝯtrouersia
motā in petitione hereditatis / et tūc
bn̄ faciat fructꝰ suos / sed ad restitōm
tenetur·· ut dicta· l· qui scit· §· ꝑ·
Si uero supueniat malafides uere /
tūc glo· ınᵉ dicit quidā bone· ut
dicta· l· bonefidi· §· ꝑ ꝯtrariu· et· l· qui
bona· post prim· c· ti· quidē modo nō
examino· Ex predictis satis liquet
qua actione ueniant fructꝰ restitu
endi· quia rei uendicatione· qui nō
faciat suos al' officio iudicis sine causa·
[Tercio] ē uidendū de malefidi posso-
re / in quo dic ut glo· ꝑtergm̄ in eo
q dicit q titulus excusat a ꝑcipien
dis nisi in casibus in· l· si fundu· C·
In quo ultramontani dicūt bone· ꝑ glo·
comiter· tenet / de fructibꝰ uero tantibus
ı malefidi possessore· dic ut· l· si in
uana· ı̄· de condi· inde· [Quo quid]
de eo qui ab initio fuit malefidei et
postea fuit bonefidei / cogitabitis dic
q si successit defuncto qui erat male
fidei· heres qui ē bonefidei nō faciat fruc
tus suos· ut· C· de fruc· et lit· expen·
· l· ij· insi· ratio· quia licet sit bonefidi
tn̄ censetur malefidi· ut· l· cū heres· ı̄·
de diu· et temp· prescrip· et nō plene
ꝑ glo· in· l· si ego· §· ꝑtus· ı̄· de publ'·
[Item quod] dixi de possessore qui fa-
ciat fructus suos utrū intelligatur de
eo qui hʒ naturalem possessionē tm̄
uel de eo qui hʒ ciuilem tm̄ / ul de eo
qui hʒ utramqʒ / tetigi in· l· si fur· in

pri· ı̄· de usufr· dixi in· l· in· §· ex ꝯtrario
· ı̄· de acquir· pos· [Ultio hemus uide-]
re practica quali· fructus petantur·
dicta in §· sequiti Bartolus ··
[Ubi aūt] Si actor declarat dn̄s
circa procedem debet condempnari reus
in fructibꝫ· h· d· [Et hac· l·] nō q libel
lus in rei uendicatione hoc modo ꝯclu
dit / peto me dn̄m declarari ut hic et
· l· pompꝰ· §· sed et ib· ff· de petit· et
· l· licet· ff· de peti· he· et· l· sicuti· §· si
queratur· insi· si ser· uen· [Secundo] nota
q parata una uia eidem sequitur alia
licet dixim̄ ı̄ alijs iudicijs realibus
non tn̄ ꝑ hoc dampno libellū antiquꝝ
qui in petitione hereditatis z in rei
uendicatione petit possessore ꝯdempnari
ad restitucōem / et ita format Ross·
et Spec· hoc ꝓbat ar· l· i· ff· c· in pri·
ꝑ· qui peto que ꝯdempnari ad restitōm
petitione hereditatis uel rei uendica
tione· quia sic heres uel dn̄s ꝓse
quens ergo uideor petere q ꝓnunciet
me heredem uel dn̄m / et si hoc nō ꝓ
nunciat expresse uidet ꝓnunciare tacite
ꝯdempnando ad restitōm rei ar· l· i· C· de
ordi· iudi· [Uidimꝰ] quali se habe
debeat libellus circa ꝓpriam rem· queo
quali debeat se hr̄e circa fructus ꝓꝰ
si quidē petuntur· rei uendicatione ut
hic usqʒ nō· ꝯpr· in glo· magna· tūc
non possent fructus peti una cū
in eodem libello· quia ista duo iudi
cia de re z de fructibus sic se hn̄t q
absolutoria lata in uno parit exceptionē
rei iudicate in alio ꝓꝰ· ut· l· fundu·
· ı̄· de except· et ibi ē expssim / ita ꝙ
uictoria sup re tūc potest agere noua
rei uendicatione ad fructus· Sed tūc
quero an snīa lata sup re faciat ple
nam fidem in ca fructuū posito q ea
fuit erronea / respondeo q sic· casus ē
hic / et hec est una lec· et hꝯ sentit
glo· sup ūbo erit in fi· Et quo nō
q snīa erronea in principali facit ius
in accessorijs licet noua instancia pe
tantur / ut hic ē casus nō· et in· l· qui
rome· §· duo fres· ı̄· de ū· ob· ꝑ illa
lec· uerum qua tenet pe· et ego tenui
q ibi fuit male iudicatū et tn̄ illa
snīa erronea habetur ꝓ ueritate z ea tene·
Et ꝑ hoc diceba in q̄one de frē ꝑb
petente arbitramentū reducta ad arbi
trium boni uiri· iudex ꝓnunciauit ar-
bitriū ee equū certe potest peti ꝑ
na· posito q snīa fuit erronea ut h'
z dicto· §· duo fres· l· qui rome / sed
si iudex ı̄ causa reductionis nō ꝓ
nunciauit arbitrium equū / sed reum
simplr absoluit a petitione / nō enim

nō hic de malefidi possessore

qo qd de eo q ab initio fuit
male fidi z p(ost)ea fuit bone fidi

Dum

Bun

qo

qo

qo fin

p hoc iudex p mutare arbitriu ee eq
et id in tn pene adhuc potit examinare
utru sit equu uel non. hic e casus
in glo. j. de con. di. in de. l. ul. vm debi
tum in prim. et ibi no in. i. magna
glo. puto tn q licet fructus possint
peti noua rei uendicatione in casibus
supradictis. possent tn etia peti officio
iudicis ar. l. interdu. §. qui furem. j.
de furt. et de. l. ij. l. si dicatur Non em
e istud officiu iudicis subsidiariu qd
non ueniat cu alia actione qd appet
quia agit condictione sine causa ut
hic istis no. b. §. ex. in glo. magna. et
fructus petuntur officio iudicis. Qua
liter debeat formari libellus Respo. siquidem
fructus sunt percepti an litis ptem. debes
declarare quantitatem fructuu. ut. c. l. si
rem. et l. in actione. j. de furt. et ita for
mauit libellu Roff. in ti. de officio iudicis
quo petunt fructus. Item puto q possis
dicere petere q reus condempnetur ad fructus
si extant. uel ad eoru estimacom. ut. l.
heres furiosi in fi. b. de peti. he. quicta
l. in fideicommiss. §. fi. j. de us. et sic libellus
sic alternatiue procedat appet q actor
non pt ee certus utr fructus extent ul
non. p. l. i. §. qd aut. j. quor le. si tn
erunt tales fructus quos de consumptos
certu eet ut puta poma et similia que cito
consumuntur ut. l. ix. tri. §. queri. j. ut
in pos. le. tunc debet peti estimacio. uel.
si usufructus in. j. de usufr. le. de fructibus
illis qui percipiuntur lite pendente non e
necesse q exprimatur eta qntitas quam
actor ignorat. dica ergo sic. dico q ta
possidet talem rem que ptinet ad me
iure dnij. ul q. et eam possedit tribus
annis et dicto tempe ex possessione re
collegit. x. corbes frumenti. quare pe
to prius declarari ad me ptinere dco iure
dicta rem. et pmisq cogi et compelli ad re
stitucoem dicte rei cu fructibus perceptis
et qui percipientur usq ad snam et
ad predca cu vra sna condempnari.
hoc phatur sic hic. quia dz fieri con
dempnacio in fructibus Si uo uelles pete
condempnacom fructuu percipiendo. l. coq
qui percipi potuint. habes uarias peti
endi formas ut tu petitor petas eos
fructus quos colligere potuisses ul quos
possessor colligere potuisset ut appet
ex hijs que dixi in preceden. §. Declarat
etia glo. q res pt peti simul cu fruc
tibus et sic in vna et eadem instancia ex
pedietur questio de re et de fructibus Hic
no de expens in dicta. l. fundi. et hic e
casus hic p lec. azonis ponitur i glo.
quis de facto dicitur tn q pluribus fructi
bus qui percipiuntur procedente lite potest
dicere iudex condempno eu ad restitucoem
fructuu. ipso declaratione michi facta.

tunc eni posset declare post multa tempora
ar. l. terminato. C. de fruc. et li. expen. et
qd tangitur p glo. in. l. Item labeo. §. si
si prius. j. famil. her. hoc eni sentit Roff.
in preallegato titulo Dictis uos isti
fructus regulariter consistunt in ponde
nuo uel mensura. quae frequenter deueniut
ad estiacom cu in genere suo recipiant
functionem. ut. l. ij. j. si cer. pe. Respo. isti fruc
tus debentur ut spes quae mito tpis
perceptis sicut qualz alia sba percepta
deuenitur ad estimacom nec de euictione
cauetur. Bartolus. doctor.

Petitor ei. Cum soluit litis es
timacom qui possit restituere rem. ei de
euictione non cauetur. h. d. Quelibet
glo. licet no teneat caue. an de euictione
teneatur tenet q sic ut l. iij. j. de pemp. et
reru amis. l. si res. Idem ui. tene in. c. pro
possessore. ff. de re iud. Contrariu tenet
ja. bu. qd ple scripsi in. l. ij. j. pemptis
Glo. secundu contrariam hinc. l. ex qui ca
in pos. ca. l. final. Bartolus.

Quo in petitorio ante lite
contestam debet interrogari reus
utru possideat uel dolo desie
rit possidere. h. d. Quo tpe debent fieri
iste interrogationes dicit quida post
lite contest. p istu tex. Alij dicunt ante lite
contest. ut. j. de inter. act. l. qui sine. §.
qui iure. et hoc tenet glo. Sz de hoc
dubitat utr iste interrogaciones debeant
fieri an libellu datu uel post. Dico in
summa de peti. he. uidetur tene q ante
datum libelli. dixi. j. de inter. act. l. i.
in prin. Dicit tn glo. no obstat q si an
litem contest. fuit omissu pt fieri p lite
contest. ut hic in glo. qd no. ubi inter
gatur an dolo desierit possidere. ut. l.
quociens. ptor. de nox. et tangit in. l. qui
uiuisse in prin. j. de uul. et ibi glo.
tangit Sed quali probabitur q dolo de
fecerit possidere. dic eo ipso q post libellu
datu uel postqm dixeri me datur li
bellu tunc alienauit. ut no in si. in. l.
fulemus. §. ij. d. ex qui ca. in pos. ea.
Dyn. tangit in. c. q possessore. cu pri
cipio de re iud. libro sexto.

Cum miles Vires pro parte clipea
possidens eius noie condempnatur. h. d.

Julianus Cum absentis fuit
bonefidei et ex post facto male
fidei fiat. qd edificauit potest
tollere Non aut expensas pt p doli ex
ceptionem repetere. h. d. Bart.

In fundo. l. ista diuidit. primo
ponit dicta ingnie. 2o ponit
unu casum in quo equitas
suggesserit deducionem expensaru tercio
ponit aliu casu i quo equitas sug
gerit expensas non deduci quarto

Que
i
Que
q 3
Que
q o
i
q o
i
q o
i
Que
Que
i
Bo

ponit aliud casum in quo equitas suggerit expensas deduci. s[ecund]a ibi finge tertia ibi finge. q[ua]rta ibi finge et b[e]n[e] hoc intendit possessor retinat expensas ad no[n] si d[omi]n[u]s erat facturus vel rem distracturus non al[ite]r si hoc re[m] e[ss]et tractaturus. h. dicit.
¶ Op. d[icit] hic cosueuisti. et sic videtur loqui de expens[is] factis circa fructus sed in illis sine distinctione h[abe]t deductionem. ut. l. si fundus. j. famil. h[er]c. T[extus]. si thes cosueuisti. i. seminasti dicendu[m] e[st] q[uod] in fe[c]e[l]or n[on] porrigit[ur] ad illu[d] casu[m] S[ed] i hecs conseruisti. i. plantasti tu[n]c dicit glo. q[uod] infer[ior] distinctio locu[m] h[abe]t S[ed] hoc e[st] contra casu[m]. l. si fundi. j. e. et ideo dicendu[m] q[uod] distinctio istius. l. non refertur ad plantata siue seminata s[ed] solu[m] ad edificata ¶ Tho opp[osit]. d[icit] hic q[uod] petitor cogit[ur] restituere sumptus usq[ue] quo possessor factus e[st] locupletior in plus q[uam] sint expense. illud non restituit et sic admittit[ur] ad id petendum tu[n]c c[on]trarium non e[ss]et postulatus c[on]tra. l. pelt. C. de solut. Glo. non soluit. dic q[uod] ubi h[ab]entor eadem e[st] ro. tu[n]c p[ro]cedit dicta. l. penlt. C. de soluc[ionibus] cu[m]q[ue] non e[st] eadem ratio tu[n]c p[ro]cedit hec. l. Hec solucio in simili ponit[ur] p[er] dy. in. c. qui sentit de re. iur. li[bro]. vj. et in. l. fi[nali] natiui. j. de re. iu[dicata]. Et q[uod] hic sit diu[er]sa ro appet quia ad hoc ut expensarum deductio fiat debent c[on]curre[re] duo. s[cilicet] q[uod] possessor expendit et q[uod] d[omi]n[u]s condicio efficiatur melior que ratio h[abe]t locu[m] q[uan]n expensa excedit melioratione[m] secus q[uan]n melioratio excedit expensum ¶ Op. d[icit] hic q[uod] malicijs non e[st] indulgendu[m] et appellat malicia q[uan]n quis petit q[uo]d alii nocet et sibi non p[ro]dest. c[on]tra. j. de iure de[liberandi]. l. cu[m] inf[ra]ma[n]do. Et ypus quoq[ue] et. l. fi. j. de iure q[uo]d in fraude cr[editorum]. Glo. non soluit. dic q[uod] in quolibet casu petenti prodest in aliquo Nam. l. cu[m] infirmando p[ro]dest ei quia alii p[ro]stat commodu[m]. et sic debitor h[abe]t b[e]n[e]ficiu[m] illius. ut. l. sed si. l. S. consuluit. B. de peti. h[er]e. licet non p[ro]dit p[ro] defensione alii. hic u[er]o nemi[ni] p[ro]derit quia sequebat[ur] medicamen fraudis sibi facte. ea r[ati]one qua quilibet iniuriatus petit medicamen sue iniurie hic u[er]o nulla erat iniuria sed in dictis. l. agebatur obligacione ex contractu ut. l. ex delicto hic u[er]o loquit[ur] in hijs q[ue] iudicis officio expediunt[ur] q[uo]d officiu[m] cessat ex cu[m] tate cessante. ut. l. q[uo]d si ephesi. in. j. de eo q[uo]d cer. lo. ¶ Uenio ad glo. magna et intro materiam expensarum. p[ro] cuius declaratione dicit glo. q[uod] p[ri]ma diuisio expensarum e[st]. quia expense aut sunt nec[essa]rie aut utiles aut uoluntarie q[uo]d dic

p[er] exempla ut. j. de v. sig. in. l. impensarum et. j. de impen. l. i. et. l. impense et. B. de peti. h[er]e. l. utiles S[ecund]a diuisio e[st] quia impense aut sunt circa quendam fructum aut ad p[er]petua[m] rei utilitate[m]. ut. l. si apud in fi. B. de peti. h[er]e. et d[ict]a. l. i. j. de impens. et. l. impense s[unt]. aut sunt in faciendo denouo aut in reficiendo ut. l. in. S. pelt. j. dicta actu[m]q[ue] p[ro]ba ¶ Item e[st] sciendu[m] q[uod] possessorum quidam sunt bone fidei ab tempore quidam male fidei ab tempore quidam ab initio bone fidei ex post facto male fidei quidam ab initio male fidei ex post facto bone fidei Hijs p[re]missis in quolibet istorum possessorum e[st] uidendu[m] an expensas suas possit consequi et que dentur remedia Circa q[uo]d glo. ponit unam distinctionem et plenariam. insti. de re[rum] diui. S. ex diu[er]so Primo g[enerali]t[er] circa expensas que fiunt quendam fructum. in istis dicit glo. non e[st] dubium q[uod] o[mn]is possessor deducat ut. l. fundus. al[ia]s si fundus. j. famil. h[er]c. et. l. fructus. j. so. ma. et. l. si apud i fi. B. de peti. h[er]e. Jn hoc e[st] d[iffere]ncia quia bone fidei possessor non deducat si fructus non extant p[ro]pter ea que. j. dicam ¶ Uenio ad expensas que fiunt ad p[er]petua[m] rei utilitatem Glosa hic intrat h[o]c modo. Aut loquimur de expensis factis in faciendo aut in reficiendo. Que distinctio m[ihi] non placet Nam iura que uident[ur] facere istam distinctionem referunt se ad id q[uo]d c[om]muniter accidit. Nam expense in faciendo de nouo no[n] sunt nec[essa]rie regulariter. sed quia p[otes]t e[ss]e q[uod] etia[m] expense in faciendo de nouo sint nec[essa]rie ut. l. i. j. de impens. ideo obmissa illa distinctione assu[m]mo primo q[uod] impense aut sunt utiles aut uoluntarie aut necessarie ¶ Et uideo primo de bone fidei possessore circa quae dico q[uod] bone fidei possessor indistincte deducat expensas nec[essa]rias ut in. S. ex diuerso. insti. de re[rum] diui. et. j. de acquire. do. l. i. et. l. q[uo]d d[icitur]. j. de impens. q[uo]d appet. quia etia[m] i male fidei possessore has expensas deducat ut. l. domu[m]. C. e. et. l. plane. B. de peti. h[er]e. et etia[m] si sit p[er]empta res in qua impendit deducat bone fidei possessor. ut. l. plane. B. de petitione h[er]e. q[uo]d in rei vendicatione non reperitur q[uod] sibi succurrerat alio modo q[uam] p[er] retentione rei et ex hac appet q[uod] distinctio huius. l. h[abe]t locu[m] i impens. nec[essa]rijs. et hoc sentit s[ecund]a glo. istius. l. Facit d[ict]a. l. inter peti. h[er]e. et rei uendi. e[st] que colli[gitur] ex. l. officiu[m]. B. e. Si u[er]o loquimur de expens[is] utilibus tu[n]c e[st] aduertendu[m] quia q[ua]nq[ue] p[er] istas expensas addiat[ur] rei n[ost]ra p[er] applicacionem h[oc] e[st] p[er] paratum materiam ut in fundo domus edificant[ur] et silia. qua casu loquit[ur] hec. l. Et equa distinctione sic Aut d[omi]n[u]s illas impensas erat facturus et admittit[ur] deductio q[uo]tiens res ex hijs e[st]

facta locupletior ut hic s(upra) eo(dem) t(itulo) in(stitutionum). Aut n(on)
erat futurus et tunc aut erat venditurus
dictam rem et idem ut hic in fi(ne) l(ege) aut no(n)
erat futurus nec venditurus tunc a d(omi)n(u)s
aut dives qui potuit dictas expensas
reddere sine eius gravi detrimento et idem
ut hic. m(ihi) m(?) v(?) finge pauperiorem
contrarius ff(?) ita sentit glo(sa) hic s(upra) vi(dic)a
f(ac)ias et b(?) e(?) l(ege) si(?) aut(em) § in re petita et
glo(sa) s(upra) ubi edificium. Si no(n) erat pauperior
tunc no(n) cogitur istas q(uod) impensas redde(re)
s(ed) possessori permittitur auferre cum detractione
hic posita. Puto tamen q(uod) etiam isto casu si
d(omi)n(u)s fuisset denunciatum s(ecundu)m formam l(egis) aut
si § e(?) q(uod) cogetur restituere expensas
s(ed) in omnibus p(re)dictis casibus in quibus
dixi possessorem bone fidei impensas dedu-
cere intellige sive res extet sive no(n) in
petitione hereditatis ut l(ege) plane in fi(ne) s(upra)
de peti(tione) her(editatis). Sed in rei vendicatione ita de-
mum si res extat quia possessori solum retentio
conceditur ut dixi in p(re)s(enti) paragrapho in l(ege) utique
s(upra) e(odem) ubi re perempta excepte possessionis
et n(ost)ra sum(m)a ff(?) superius de evictione. Si
enim re perempta poss(essor) consequi expensas
erit n(ost)ra sum(m)a ff(?) impensas consequi p(?)
ter impensas addit(ur) rei ad p(re)servatio-
nem h(ec) e(st) p(er) materiam. Exe(mplum): pone q(uod)
tu plantasti arborem in terra que cum ra-
dices egit vincit(ur) terre p(ro)(?) eandem materiam
s(ed) p(ro)priorem terre. Item si in fundo pos-
sessor posuit fimum vel similia ex quibus
impinguatur terra in quibus casibus non habe-
tur distinctio hic q(?) l(ege) si fundi possessor
s(upra) e(odem) et idem p(ro)(?) s(ed) e(st) ad plenam distinctio
q(ua)m posuit in suo que quis deduxit
artificium q(uo)d separari non p(otes)t ut s(upra) e(odem)
l(ege) si in aut(em) § si puer. Videt(ur) aut(em) parti-
ciam nobilitat(e) intellectus. Ita hic ea que
vincit(ur) firmatione nobilitante et ideo
tales impensas possessor non deducat n(isi)
ipse esset rem distracturus vel si petitor
esset dives ut d(i)c(t)a l(ege) si in aut(em) § si cum
l(ege) sequenti. Ubi aut(em) dixi expensas non
deduci intelligens nisi possessor percepit
fructus ad quos restituendos tenetur
tunc enim expensas compensat cum fructi-
bus ut l(ege) deterior s(upra) e(odem). [¶] Nunc videre de

de expens(is) vo-
luntari(is)

expens(is) voluntariis. D(icit) glo(sa) q(uod) de impen-
sis voluntariis solum p(er)mittitur deduc-
tio et sic vi(detur) velle glo(sa) q(uod) in eis n(on) habeat
locum distinctio istius l(egis) p(otes)t tamen compensari
cum fructibus ut s(upra) e(odem) l(ege) s(upra)p(osi)ta. Ita d(icit) glo(sa).
Certe imo d(icit) q(uod) hec l(ex) loquatur de im-
pensis voluntariis ut illi p(ro)ut dicat
picturas etc. Nam certu(m) e(st) picturas esse
impensas voluntarias. Lic(et) siquidem erat
al(iter) futurus vel erat distracturus tunc
expense voluntarie dicunt(ur) expense uti-
les et habet locum distinctio huius l(egis). Si vero
no(n) erat al(iter) futurus vel distracturus tunc
remanent voluntarie et solum ablatio p(er)-
mittitur et glo(sa) dicit verum et l(ege) de im-
pens(is) l(ege) voluntariis cum l(ege) q(uod) si h(ab)et res
et l(ege) voluntarie. Nec obstat q(uod) d(icit) picturas etc.

quia illud dixit in ex(empl)o et no(n) ut velit
denotare q(uod) in expens(is) voluntariis distin-
guatur an sit dives vel pauper. [¶] Veni-
o ad malefidei possessore(m) et in h(oc) d(icit) glo(sa) q(uod)

de malefidei possessore

expensas factas in faciendo videtur donare
ut in § ex diversis insti(tutionum) de re(rum) divi(sione). Ci-
tius. Aut malefidei possessor impendit
n(ecessari)o sive in faciendo sive in refaciendo
et deducat expensas ut l(ege) domum C(odicis) e(odem)
et l(ege) plane s(upra) de peti(tione) her(editatis). Ratio quia s(ua)
impendetur si h(ec) no(n) faceret faceret quod(?) ha-
in l(ege) h(abe)t(?) furiosi s(upra) de peti(tione) her(editatis). Si vero
facit impensas utiles et tunc dicunt
ultramontani aut erat malefidei possessor
qui tamen habebat causam a d(omi)no ut conductor
inquilinus et similes et ei permittitur deductio
expensarum. Item colonus seu inquilinus
non dicitur possessor quia nullo modo possi-
det s(ed) detinet et eius detentio no(n) e(st) iniusta
quia habet d(omi)ni voluntatem. Unde si impendit
in(?) meo potest deducere tex(tus) et s(upra) c(?) l(ege) conductor et
ideo pluris al(iter) est distinguendum. Aut ma-
lefidei possessor facit impensas in aquirendo
aliquid edificium de novo et tunc videtur
donare ut insti(tutionum) de re(rum) divi(sione) § ex diversis
et ideo si esset p(er)sona q(ue) donare no(n) posset
aliquo impedimento tunc posset repetere ut
s(upra) de donat(ionibus) int(er) vir(um) et ux(orem) l(ege) uxor filia-
m(?) s(upra) et de doli excep(tione) l(ege) cum vir. Si vero non
inchoavit edificium de novo s(ed) antiquum
ampliavit vel camera divisit tunc p(er)mitti-
tur sibi deductio ut C(odicis) e(odem) l(ege) domum q(uod) no(n) p(otes)t
intelligi de colono vel inquilino ut dicit
ultramontani quia tu i(n) l(ege) l(?) et i(n) p(re)d(ic)tione ut
ibi p(?) ratio d(ici)t(ur) int(er) inchoantem de novo
et p(er)ficientem antiqua p(ro)bat(ur) p(er) l(egem) sive he-
reditaria s(upra) de neg(otiis) § i(n) p(re)dictis aut(em) im-
pensis nullo casu deducat malefidei pos-
sessor re perempta ut d(ict)a l(ege) plane s(upra)
de pe(titione) her(editatis) et eo casu quo deducat dicit glo(sa)
q(uod) h(oc) facit officio iudicis non ope excep-
tionis ut hic q(?) et no(n) in d(ict)a l(ege) plane.
Tu aut(em) dic al(iter) ut ibi dixi. Si vero facit
expensas voluntarias malefidei possessor
tunc glo(sa) hic d(icit) q(uod) no(n) recipiat nec auferat
q(uo)d posuit in g(e)n(er)e(?) vi(detur) facere tex(tus) in l(ege) uti-
les s(upra) de peti(tione) her(editatis). Glo(sa) in § ex diversis insti(tutionum)
de re(rum) divi(sione) dicit q(uod) aliud in peti(tione) heredit(atis)
aliud in rei vendi(catione). Potest esse r(ati)o q(ui)a magis

de expens(is) vo-
luntari(is)

favet(ur) d(omi)no q(uod) emit bone d(omi)ni(?) q(uam) heredi
q(uod) vincat bone tituli ut l(ege) aff(?) s(upra) e(odem). Et
si esset alia r(ati)o esset hec q(uod) si res eviceret(ur)
publice esset res q(uo)d in rei vendicatione
q(uo)d tamen relinquo sub dubio. [¶] Veniamus

d(e) eo q(ui) fuit ab initio bonefidei
et ex post fit malefidei

ad tertium s(cilicet) cum quis fuit ab initio bonefidei
s(ed) ex post fit malefidei in quo dic de im-
pens(is) fact(is) tempore quo durabat bone
fidei. Idem q(uo)d s(upra) dixi de bonefidei de im-
pens(is) fact(is) tempore quo erat malefidei in illis
casibus in quibus si esset bone fidei posset ex-
pensas deducere isto casu deducet q(uia) ut
d(icitur) s(upra) l(ege) ex(?) et sic elicit(ur) quedam media
via s(cilicet) q(uod) no(n) iudicatur donare nec posset
in toto deducere. [¶] Quarto quid si quis esset q(ui)

q(uo)d de eo q(ui) ab initio fuit
malefidei et p(ost)ea cepit
esse bone fidei q(uo)d

ab initio fuit malefidei et postea cepit

de bonefidi cogitabitur. Adistam tamen
opinionem facit l. ij. post prin. ff. quib. ex
in bo. pos. ser. Secundo quid si ille erat
malefidei respectu ueri domini sed respectu
alterius quem dominum putabat. videtur q
tractatur tamquam bonefidei. ar. contra q tra
busstis. b. c. l. Item si liberatum § ymma
lec. contra eos transfictis ff. com diuid. l. in
ho iudicio. Predicta uera quando impense fiunt
a possessore tamquam in re sua secus si aliquis
impenderet tamquam in re aliena. quo repre
tendi tunc enim habet locum actio neg. gest.
ut proba ti. b. de neg. gest. vel alia ut l.
si seruos ff. de neg. gest. actio et ubi no. Et hec
non est nisi materia Et sic uidetur q ex
pense repetuntur quamque per actionem quamque per
exceptionem quamque per officium iudicis Vi
dimus theoricam uidenda est practica pre
dictorum. et siquidem expense repetuntur
per actionem practica est clara et non est nisi
materia Si uero repetuntur per exceptionem uel of
ficium iudicis tunc que sit dicta mihi modo
opponendi. Ista duo dixi in l. plane. b.
de peti. he. Uideamus ergo quando debeat
opponi ista exceptio siue iudicis officium
et uidetur q debeat opponi ante sententiam et ante
estimationem ut hic insti. ibi. eo deducto.
quia ut uidetur condempnatio sit deductis
expensis. ergo ante estimationem de expensis
integrandum ur. quia etiam post sententiam
possit opponi exceptio que non impug
nat sententiam. ut l. si fideiussor ff. de fideiuss.
et l. ex diuerso in fi. ff. so. ma. et l. nostri
ms § fi. ff. de re iudi. No. pre. in l. i.
C. de iur. et fac. ig. et ideo puto utrumque
procedere. sed q non possit opponi ante sententiam
et post sententiam Nam ille qui dicit se reti
nere propter impensas non dicit sententiam male
latam. ymo bene. sed se habere rationem propter
impensas factas. b. c. l. no. solu. et quod
ibi dixi. Sed ergo aut ante quo de expensis ante
sententiam discutitur. iudex formabit sententiam
aliquo de duobus modis ut colligitur ex isto
textu. et glo. ponit in prin. glo. magne
teneas qua iur. Ultimo scias q adhuc
ut dominus excusetur a restitutione expensarum
non sufficiat ipsum esse pauperem ymo re
quiritur ipsum esse pauperiorem. ita q quasi
dominus cogeretur uendere. ut hic in u. fingere
pauperiorem. in quo aduertas ut scias
facere positiones et articulos. Bart.

Si homo. Bonefidei possessor
post litem contestatam de dolo. male
fidei possessor eodem modo sed lite
non contes. bone fidei possessor tenetur tamen
de culpa. h. d. Op. de prin. ad finem.
ma prin. dicit q post contestationem restituitur
et sic post litem contestatam. ut l. amplius ff. rem
ra. ha. ergo finis contradicit principio. Huius contradictio
exponitur prin. post contestationem. s. simpliciter
Iste op. et illud est forte contra hic dicit
q bonefidei possessor cauet de dolo. quia
bonefidei possessor non potest committere dolum

ut l. siquid possessor § i. b. de peti. he.
Uo. dicit glo. q hic loquitur de eo qui
incepit bonam fidem habere sed postea in
cepit esse malefidei. etc. iste non incepit
malefidei esse. Unde dominus Ja. bu. dicebat
q bonefidei possessor non potest committere do
lum respectu domini quia se dominum putat
sed potest committere dolum respectu rei. Na dominus
potest in re sua. ut l. ij. b. de his qui sunt
sui uel alie iur. potest etiam committere dolum
respectu eius cui rem restituere debet licet
non credat eum dominum. ar. l. etiam § licet.
ff. so. ma. et ita debet intelligi hic q post
controuersiam motam licet petitorem dominum non
credat tamen in odium eius potest uulnerare rem
dicendo tu nunquam poteris obtinere. ideo etc.
Op. q debeat culpa uel dolo non
debeat teneri sed fiat condempnatio in comment.
officio iudicis. ut l. non solum. b. c. et istud
est forte contra prima glo. hic posita dicit
q l. non solum loquitur de culpa uel dolo preterito
de eo uero que post contestationem committitur.
prestatur cautio. non autem fit condempnatio. Alia
glo. q est ibi uero de culpa soluit melius
hic loquitur quando de dolo uel culpa non
constabat et hec uera. Secundo istud quod
hic dicit post litem contestatam quod tempus respi
cit principio tempus doli uel culpe commisse
non tempus quo quia in prepositione cauendi uel
sit restituendum. Secundo uolo dicere posito
q die restitutionis post litem contestatam debeat prestari
cauere de eo quod processit lite contestata. de solo
dolo de eo quod secutum est de dolo uel de
culpa. Bartolus. doctor.

Hec lites. Op. q rei peticia
non acquiritur ut l. certi condicio
in fi. ff. si cer. pe. so. prin. ff.
apud possessorem uel dic plenius ut
dixi in contrario. Op. ff. c. l. nec quis.
Uo. dicit glo. nobiliter intelligere rem esse
apud possessorem actore faciente. Op. de
l. eum qui § i. ff. de furt. Uo. ibi intelligere
in eo ad quem peruenit possessio sui delicto
hic secus. Item op. de l. ex diuerso § fi.
b. c. Uo. non debet ei caueri de euictione
ut in contrario. sed hic de alia cautione loquitur
uel dic ibi loquitur in eo qui dolo desiit
possidere hic secus sed erit contumax
in restituendo. Bartolus.

Inter officium. Sententia lata etc.
ut in prima lec. Secundum glo.
quid si sunt aduocati excepte
rei. dicit glo. idem multo magis et dic
ut in ea. Secundum uero pro sententiam lata
in iudicio reali dominium mutetur. glo. hic
dicit q non. contra in l. iulianus ff. de
condi. inde. Bartolus doctor.

Uendicatio uniuscuiusque corporum
et iurium non uendicatur. h. d.
Uideamus ergo dicam ire uniuersitatem

corporum tamen ut gregibus et ista possunt vendicari et universitate corporum et iurium ut petitio hereditatis que qua dicit ut in glo. et in l. quod diximus de impensis et ista non possunt vendicari rei vendicatione sed debent vendicari quelibet alia corpora singula ut hic et l. iii. § de peculio. Alia tamen actione possunt peti ut petitione hereditatis vel actione ex testamento et similibus.

Habitator. dicit tex. ut in prima lec. ¶ pone casum in scolari qui domum conduxit fecit fenestras ad studium vel pannum doratum ad fenestras et circa domum non affigit quamvis propinquius inclinat domine ut in malefidei possessore dic quod non de hoc dixi in l. in fundo § e.

Si culpa. etc. quod culpa etc. ut supra in prima lec. ¶ ut formas modum formandi libellum adversus licitum habeat utile actionem ut hic dic non tamen habet dominium rei donec possessionem nanciscatur ut l. huius rei § e. et tamen in libello dic sic dicam dico quod talis res pertinet ad me iure dominii vel quasi item quod iura dicti tali ego emi seu actione mihi cessit quare peto per vos pronunciari et declarari dictam rem pertinere ad me et dominium tradi et dictum possessorem cogi et compelli ad dandam rem restituendam ex virtute dicti iuris empti seu cessi etc. ita debet formari libellus probatur hic et non in dicta l. c. pro possessore § dy. Alii ut Rog. dicit quod hoc auxilium est actio exempto per quam petit sibi tradi rem quod non placet quia actio exempto est iuris civilis hic dicit de auxilio quod datur a pretore. Alii dicunt quod est publiciana sed non placet quia publiciana non datur ei qui nunquam habuit possessionem tenent glo. prima. Ex qua non quod utilis actio quam habeo alteri parato intentare contra te non autem possem intentare directa in cessam nam ex directam intentari proprio nomine cedentis ut l. placet § famil. here. Sed quod proprio nomine agam contra te ipsum continet quandam repugnantiam quia tu ipse ageres contra te ipsum et ideo utilis dicitur intentari ut hic de hac est casus in l. i. § fi. ac l. fe. § de no. op. nunt. et ubi dixi ¶ Secundo dic hic facile utrum aliquid cavere non audiatur dominus glo. dicit quod sic sed secus si ille qui solvisset litis estimationem fuisset in dolo ¶ Bartolus.

Cum in rem agitur. Eorum que sunt in usu non tenetur in fructibus h. d. ¶ Secundo primo que sunt iste res dicit quidam que usu consumuntur quod glo. reprobat. Alii dicunt quod hic intelligitur de rebus quas quibus habet eo ipso quod esset usuarius non fructuarius. Alii ponunt exemplum in vase et similibus in quibus usus est in fructu. et

nullus alius fructus percipitur et ista ultima duo placent michi et secundum precedente exponenti quoque l. ea. rerum. ¶ Sed opinor quod iste lec. sibi contradicunt. Nam primo dicit usum non fructum. Secundo dicit restitui fructus. Sed in primo assumit fructus prout est species separata a commoditate usus. Secundo accipitur fructus generaliter pro qualibet utilitate. et secundum hoc hec lex. sibi concludit quod quicumque possessor utilitates percipit tenetur licet illa utilitas sint in solo usu. de hoc dic hic in ro. et hoc procedit sine dubio in malefidei possessore. In bonefidei possessore non procedit cum lucretur secundum opi. glo. positam in l. et certe § e. in principio ubi glo. dicit quod non tenetur etiam si fuit factus locupletior. Sed tenendo opi. Azonis ut ibi dixi procedet l. ista in bonefidei possessore qui propter usum esset aliquid de suo impensurus ut § de pe. he. l. sed et si § quod autem.

Emptor. possessori dicit restitui etc. ut in prima lec. ¶ Venio ad secundam partem ex qua non quod fructus percepti a bonefidei possessore computantur in usuras et sic non lucratur fructus indistincte ut § e. l. sciptus ¶ Oritur glo. de una questione satis notabili an fructus perceptos pendente conditione restituat glo. quod non quia interim est dominus vide glo. et nota eam.

Qui restituere. Secunda particula in rei vendicatione possunt res auferri manu militari si res possidet ut contra eum dolosum venit in litem alias fiet executio in vera estimatione seu adversarii interesse et predicta sunt generalia in omnibus actionibus h. d. ¶ Nota quod in reali sententia exigitur quibus possessor restituere manu militari ut hic in prima parte ¶ Venio ad secundam partem op. et videtur quod debeat fieri taxatio ut l. arbit. § i. § de dolo et l. in actionibus ff. iudicandum § de in lite iuran. Sed taxatio non fit a lege ut hic sed a iudice sicut ut in contrario ¶ Secundo circa istam partem quot remedia sunt quibus in hac actione tempore executionis dic ut in glo. magna ¶ Venio ad tertiam partem de eo qui desinit possidere sine dolo quid si desinit possidere lata culpa dic ut in l. actionum in prin. § de in lite iuran. ¶ Venio ad fi. et quero quod est hoc dictum hec sententia generalis est glo. ponit multas opi. in diversis glo. ego intelligo illa verba ut iacet l. cont. cum possunt iurari in litem et oritur actio arbitraria ut dixi plene in l. in actionibus in prin. ubi hoc examinavi ¶ Oritur tamen in arbitrariis sententiis due sunt una prima dicitur diffinitiva. Glosa disputat hic utrum secunda quod est diffinitiva an autem prima est diffinitiva et an alia possit appellari videbitis § quod me. ca. l. si cum exceptione § in hac ¶ Bart.

In rem. Item non exhac. l. q
iudex. ptr aliquem tondemnat q
nisi rem reddat tali pena eu
puniet. ut. l. iii. § pcle. ubi pu. edu
de. mo hoc fit ꝑ l. ylanc. l. istam. l. hoc fiat
q permittitur precipi pu q n reddat
uerum transfert possessio in aduersarium puni
dicere vm istud offitium e quedam exe
tucio condempnationis fie p l. siue pecu
¶ Quero utrum sit in petitione hereditatis
ut ille qui negat se possidere puniatur
in translatione possessionis si conuincetur
glo. dicit hic q sic. non tamen lege
hoc dicente. idem azo in summa de pe
hereditate § i. et idem plac. in summa de
peti. he. in prin ¶ Sed quero quid si ad
uersarius dicit se possidere titulo pro
emptore an mihi q dicit titulum me
titur qualiter punietur. Respondetur azo in summa
de peti. he. § i. et idem plac. in summa
eiusdem ti. in prin. tenet q ipse reus qui
allat dz in principio placiti Si ergo con
uenimatur de mendacio quia non proba
uit titulum non punietur in possessionis
translatione. quia ad hoc ut habeat locum
l. ista. non solum sufficiat mendacium sed
requiritur q actor sit grauatus onere
probandi ut. j. iudeis. Sed si ipse actor
probaret q non possidet titulo quia forte
probat cum aquo reus dicit se titulum habere
esse furiosum uel alio filii non impeditum
tunc puto ipsum debere puniri in translatione
possessionis ꝑ l. planc. l. ¶ Quero utrum iste
mendax aliter puniatur. et videtur q sic quia
si ante tenebatur pro parte nunc conuenietur
in solidum. ut. l. de etate. § qui tacuit
. j. de inte. act. dicit glo. illa. l. hic loquitur
in personali hic in reali. Dic clarius hic
loquitur quando de aliqua re e qo et eius
possessor erat rem delinquit et eius possessio
ne priuatur. ut hic. ibi agitur de certo
debito. ideo ipsum debitum priuatur. ut ibi.
¶ Quero quid in petitione hereditatis
si agitur contra debitorem. ut sit quidam
quem possideret iuris et negauit se possi
dere per mendacium qualiter punietur. dicit
Jo. mittitur actor in possessionem bonorum
eius cum res sit talis que per se possit
possideri et ad alium transferri et ideo utrum hoc
fiat solum aduersarium possidere tempore
quo negauit Respondetur q non secundum glo. sed
e natura q sciuit se possidere et sic nega
uit per mendacium. ignorans ergo non puni
metur. dicit glo. ar. l. si. C. de fide. et l.
de etate. § de tri. ff. de inte. act. ¶ Sed
dices tu quomodo potest ignorare se quis non
possidere Respondeo ut in glo. in l. natu. § nichil
com. de acquir. poss. et sic habes q oportet te
talem probare q conuincatur de mendacio
et q possidebat et q sciebat se pos
sidere ¶ Quero translata possessione in acto

rem utrum iste reus audiatur de cetero de pos
sessione vel de proprietate glo. dicit q
auditur de proprietate ut in auc. de len.
et semis. § illud posita. C. qui po. in pig.
ha. auc. idem possessor ¶ Quero qui sicut
detulit iuramentum actori et actor iura
uit reum possidere an hic locum pena habeat l.
Glo. dicit q non. quia non grauatus
onere probandi et sic reus tunc cogitur
sustinere iudicium tamquam possidens non
autem punitur in translatione possessionis
¶ Quero quid si dicit reus non conui
ctus me in translatione possessionis quia
hodie constat et statim uolo probare
de dominio an audietur. Glo. dicit forte
idem quod malys possessoribus ut q non
obstante hoc possessio transferatur propter menda
tium Ita intelligit hic franc. accur. et ideo
in dicta auc. ite possessor. Ex quo nota
casum mirabilem ut ibi dixi. q licet istud
sit iudicium adpiscende possessionis tamen
non potest obici exceptio dominij et hoc propter
mendacium Regulariter enim non. ꝑ de p. in. c.
qui ad agendum. Extra de re. iur. li. sex.
Dixi plene in l. natu. § nichil com.
. j. de acquir. poss. Bartolus

¶ De publiciana actione Rubrica

Ait pretor. Iurisconsul
tus primo ponit unum
edictum postea exponit
¶ Dz hic. and dno. q
si dubitat quidam q pro
ponit publiciana aly actionem in rem
aly q utramque quod glo. non placet. sed
certe hodie iste libellus de consuetudine
admittitur dicendo ad me pertinet iure dominij
uel quasi non de iusti. deac. § alie et est
tex. in c. abbate sane ex. de re. iu. li. vj.
¶ Sed tum. Ex quacumque causa iusta
transfertur possessio competit publiciana
. h. d. usque ad l. cum ¶ Quero utrum pro re le
gata vel donata causa mortis competit
publiciana absque traditione et videtur q sic
quia dominium transit absque traditione. ergo
et quasi Tu dic q quedam sunt iura que tran
seunt ad legatarium ex persona testatoris
et in istis traditio non requiritur. et ideo
si testator erat dominus transfert dominium ideo
et si dominus ut. l. cum sponsus. § ibi cum. j. e.
Quedam sunt iura que a testatore non trans
feruntur sed incipiunt in persona ipsius le
gatarij Exemplum legatarius habet titulum a
defuncto. et sic incipit usucapione
et sic uenditione hoc non potest facere nisi tra
dita fuisset possessio Bartolus

q° glo
q°
q°
q°
q°
q°
q° ſ
quod fiat
iuris consulti
q° ſ
q°

Sunt et alie tres q̄ sūt
cause in quibus transfertur
dominiū sine possessione dic.
ut in glo. Ait pretor. scilicet quando
si est tradita res ex causa iudicati an
transferatur dominiū in accipiente, vīz quod
non. et sic est casus quo publiciana
competit quasi dominium. glo. se multū h̄ inuol-
uit et inst. de off. iudi. in fi. et C. po^t
in l. i. C. com̄ utriusque iudi. Ego plenī^me
in l. pomp. § si iussu. ff. de acquir. pos-
sessione et quod si quidem sentētia det^r super actione
personali et transferatur possessio non habet
aliquod dubiū. sed si feratur in reali licet
possessio teneatur transferatur dominiū per euic-
tione ab exceptionem rei iudicate. ut l.
statuliber. a ceteris. ff. de statuli. Barto.

Etiam qui a furioso ti-
tulus putatiuus inducat
usucapiendi conditionem et per
consequens publiciana. h. d. ¶ No. quod ista
incidenter concludit competit publiciana
ergo usucapit et competit publi^na. licet hoc
quandoque fallit ut in glo. Bartolus.

¶ Sed et si quis. titulus lucra-
tiuus inducat publiciana. h. d. ¶ Nota
quod hoc iudiciū dicitur petitoriū. et sic potest
appellari quod nota. Bartolus.

¶ Si petenti res tradita ex iure
iurando competit publiciana. h. dicit
¶ Op. quod competat utilis in rem. ut l.
si duo. § i. ff. de iure iuran. Glo. dat
in multis so. mar. quod et ja. bu. dicit quod
hic actor agebat publiciana. ibi rei
uendicatione. ¶ Bartolus.

¶ Pretor ait. Hec actio competit
emptori bone fidei. licet uenditor habuit
mala fidem. scilicet competit heredi inspec-
ta fide defuncti item dño inspecta
fide sui ementis. h. d. ¶ Op. C. de
presc. lon. temp. l. mala fide. ubi in-
spicitur mala fides actoris. So. illa
dicit quo ad usucapione corrigit iura
antiqua, quo ad uo ad publiciana glo.
no tangit. Ros. fi. hoc ti. tenet idem in
publiciana quod in usucapione ut hic
l. in pri. et per hoc in quod hodie de iure
canonico tñ siue mereret possessionem in-
terrupat. ut ex. de re. iur. c. possessor
et de presc. c. fi. per quod nō competit
publiciana Et sic remanet quod saltem
publi^na competit eo casu quo quis du-
bitat ut in dictis. b. c. l. i. dño jaco.
in sti. de act. in multis rōnibus tenet quod
ista de publiciana nō sit correcta. nec per
aut. malefidi. nec plus caue^at d^e ut ibi.

¶ Bona autem fidem ut pub-
liciana competat requiritur titulus et
traditio facta respectu cuius titulus bona
fide tempore traditionis. h. d. quod nota.
¶ Nota quod requiritur quod traditio sit facta
respectu cuius tituli. ad hoc ut aliquis
habeat publi^na et possit usucapere et doc-
tores non examinauerunt. glo. tangit
in l. cū ut. C. de acquir. pos. et in l.
tū salus. ff. de usucap. et ibi plene de hoc
dixi. In dubio tñ presumitur possidere ex an-
tecedentibus tituli. ut. b. ti. i. l. quedam.

Deceptio ubi lex nō dis-
tinguit. nec nos distinguere
debemus. h. d. quod examinat
glo. et incidit in hunc passum utrum statu-
tū recipiat interpretationem ex dispositi^te
iuris. de qua dixi in l. omnes populi.

Siue autem. Sufficit quod res
sit tradita uel per traditionem a-
quisita. scilicet sufficiat rem esse
emptam. uel inter emptum contineri. h. d.
¶ Si duobus pluribus ementibus
ab eodem. potior est cui tradita facta est si
aduersus prefertur possessor. h. d. Glo. circa
istum §. ponit una notabile distinctionem
quam iuste et nō ¶ No. quod ille qui habet pu-
bliciana nō potest uincere eū qui habet titulum
et possessione et ita quidam aduocati ui-
dentes partem aduersarij habere publiciana
procurant habere titulum. ut sic actorem ex-
cludant per hunc §. sed hoc non puto
uerū quia post litem contestatam nō ualet
uenditio rei litigiose. ut l. fi. C. de litigi-
osis. hic habet titulum et mala fide et sic
ille qui habet titulum et bonam fidem prefe-
ratur ei. Intellige ergo istum §. quando ille qui
possidet habet titulum et bonam fidem.

Si ego ¶ Si de usufructu
pro seruitutibus realibus et perso-
nalibus habet locum publici^na.
h. d. ¶ Op. usufructus est seruitus nec habet
causa continua, quod appetit quia factum
hominis requiritur. ut l. penu. de ser. ur. pre.
ergo nō potest usucapi. ut l. seruitus de seruj-
tute et sic non competit publi^na. ut nō.
b. l. pe. § hec actio et l. eū qui in pri.
b. e. Huius contrarie dicit glo. in dicto § h
actio quod ista regula fallit hic. nō enim potest
usufructus prescribi et publi^na competit.
In contrarium quod usufructus possit pre-
scribi. vīz l. fi. de presc. lon. temp. licet
glo. contrarium ponat illi tex. et l. iusto. §.
nō inutat. de usucap. licet enim ibi glo.
contrarium ponat tex. est hic. quia si habet publi-
ciana ergo usucapit. non obstat quod nō
habet continua. quia illa distinctio procedit
in seruitutibus realibus que debent perpetue-
tuari cum res eorum nō habet. nō potest dici quod
continua cum possideant. Sed hic loquitur
in seruitute personali et usufructuarius
possidet cum. ut l. i. uī uī. et de acquir.
pos. l. i. in glo. magna. Idem tenent
doc. in dicta l. fi. de presc. long. temp.
et ego dixi in dicta l. iusto. § nō mu-
tat, et per hoc potest dici quod iurisdictio que
debetur persone possit quasi possidere cum
et in ea cadit prescriptio, hoc uidetur tene-

ymo. dixi in dicto. §. no mutat ..

Partus difficilis et hoc dicit
dicitur furti uitiis impedit publicianam
in re furtiua et partu eius apud furem et
eius successorem uniuersalem. sed apud
successorem singularem titulo oneroso
uel lucratiuo non impeditur usucapio
nec publiciana in partu et partu partus. h. d.
Et glo. hic tractat plene materiam huius
§. et habetis hic duas glo. et prima debet
examinari partes questiones prima utrum
partus ancille possit usucapi / secunda utrum
competat publiciana / tertia utrum sit fur-
tiuus / que questiones examinantur in l. an-
cille. C. de furtis. et ibi per ea. et etiam
ibi dixi. Secunda glo. uidetur examinanda per
unam questionem scilicet utrum habens incipiendo usu-
capere. quod dic ut l. heres. et l. ambitu
de diuer. et temp. prescrip. et per dy. in c.
possessor. extra. de re. iuris. li. vi. dixi plene
in l. pomp. §. cum quis. ff. de acq. pos.

Eadem ait. Quod de re empta et
ut rei empte accedit potest peti per publi-
cianam. h. d. usque ad finem ..

Cum sponsus ualet do-
natio facta a sponsa sponse
et id est sufficiens causa ad usu-
capionem et publicianam. h. d. Bart. ..

Is cui. Ubi ualis restitutio publiciana
transfert in fideicommissarium. etiam possessione
non apprehensa. h. d. Op. quod requi-
ratur traditio. ut. C. e. l. i. et l. cum qui
§. fi. So quidam quod fallit hic / tu dicunt
dixi. C. e. l. i. Aut enim fideicommissarius uult
uti publiciana que competebat defuncto
et potest. ut hic. Aut uult uti ex titulo
suo. et tunc non posset ut in contrario ..

In uectigalibus Emptor rei
uectigalis domini habet publicianam. h. d. Op.
de l. fi. C. e. §. hec actio. C. e. So quidam
dicunt fallit hic. tu dic. quod non fallit
Nam licet uectigal non possit prescribi
respectu directi domini. potest respectu utilis.
et illo respectu datur publiciana. Idem in
fundo superficiario ut hic / Et ex hoc semper
dicebam quod licet iurisdictio non possit
prescribi contra ecclesiam Romanam in spa-
tio centum annorum. tamen contra unum comi-
tem qui habet iurisdictionem ab ecclesia potest
prescribi legittimo tempore ut hic ..

Si res talis. probo hinc quod aliena-
ri non potest publiciana non competit. h. d.

Quetiumque. Quecumque est iusta
causa acquirendi dominium
sufficit ad publicianam. h. d.

Interdum. Salepmitas extrinseca
non presumitur nisi probetur. h. d. de quo
plenissime in l. sciendum. ff. de v. ob. ..

Siquis prohibuit. potesta-
tia. ne quis faciat ad quod non

teneatur non impedit actum gesti. h. d. dicit
de ista materia plene tetigi in l. utrum. de
consti. plenissime in materia contestationem
in l. non solum. ff. de no. op. nun. .

Si seruus. per seruum fugi-
tiuum acquiritur publiciana. h. d.

Paulus Exceptio domini re-
pellit publicianam. h. d. tamen
l. se. glo. ponit casus in
quibus fallit ista regula. Bart.

Si ager uectigalis. uel emphiteoticus. petatur. Rubrica ..

Agri ciuitatum.
Emphiteota uel habens
fundum uectigalem quo
ad dominium successauit in
solutione pensionis
habet utilem in rem. h. d. totius iste titulus

No. quod appellatione domini intelligimus
de domino directo. simpliciter loquendo. Iste no.
gla. ii. que incipit Idem et si non soluit
Ex qua no. quod si emphiteota non soluit
emphiteosim non debet obici ista exceptio ab
extraneos sed solum a domino ut est casus in l.
ii. de iure emphi. et sic non transfertur
dominium ipso iure sed domino ualente. quod non
multum et tene menti. de quo uide ut
dixi in l. peculium. §. si here. ff. de peculio.

Explicit liber sextus Incipit septimus ..
de usufructu et quadmodum utatur et fruatur. Rubrica ..

Usufructus. Glosa
examinat hic ista dif-
finitionem et bene. sed re-
quiret magnam exa-
minationem. tunc non
curo. Et no. l. ii. quod non
potest esse qualitas
sine substantia. h. d. Bart.

Omnium prediorum. pro declaratione
huius per ... debetis scire quod glo.
in l. ii. cum prim. ff. de v. ob. et
l. locatione. C. e. dicit quod ille qui tenetur
ad usufructum tenetur ad finem. Aliqui repre-
hendunt et dicunt quod prima tenetur ad
dandum. li. tex. est hic. quod tenetur ad utrumque
Nam hic dicitur quod tenetur dare et pati
et sic dare et facere et istud facere numquam
impletur. quod non. quia uides quod loquitur
affirmatiue et numquam potest impleri. de quo
dixi in l. natural. ii. de v. ob. Bart.

Constituitur. Glo. inducit in

tr^m ad qom q quis non pt lame q
pas suas ppetuo de quo in l. antiq
tas C. e. plene dixi in l. stipulones
non diuidunt. ff. de v. ob.

Usufructus. Dicit glo. quid sit dictu q e ps dnij pe. dicat q dnium plenu e genus hns in se pprietate nudam z usufructu et sic vsufructus e pars dnij et ista opi pe. e ita intelligenda s^m q no. in l. recte dicim^9 ff. de v. sig.

Usufructus. Vsufructus e diuiduus ab initio et exp^9 facto h. d. q^d no pp materia diuidui et indiuidui. Bartolus.

Hactenus. Iste e in 9tinuatione precedentibus. Vo. duo sunt videnda p^o cui^9 expensis z tuc loquitur in pn^o secundo cui^9 sollicitudine et cui^9 opa z tuc si non magna sit impensa ptinet ad usufructuariu ut l. dapnu ff. si cuius et l. inter usufr. de dap. infec.

Arboribus. De illo p vnu actu singulare retinetur qi possio tot^9 iur. in 9misso h. d. de qi possione iuris dictionis adiute diligenter q suffiat q subditus recognoscat superiorem in dnm etia dno ignorante. Item licet ab alio possideatur secus eet in iuris dictione acquirenda ut l. si pub. ff. de aqua plu. arc. q no. Bartolus.

Si fur. Fructus no efficiunt fructuarij nisi ab eo vl ab alio eius nomine separentur aliter et eo actiones competentes dno ei non competunt h. d. No primo q naturalis possio non e ca acquisitionis fructuu q^d appet quia fructuari^9 qui naturaliter possidet non facit fructos suos ni ab eo principaliter vel eius noie separentur ab alio. S^o no q sola tradis suffiat ad acquisitionem fructuu dixi in l. in ff. ex contrarijs de acquir. pos. Iste nota p statuti hui^9 ciuitat. qua cauetur q siquis vdemiauerit rem alienam priuatur eta pena modo quida accepit ad 9ductum quanda possionem modo quida secuit fructu vult iste 9ductuator accusare quitur in quid possit dixi q non p hac l. z l. tu in plurib. ff. messem ff. locati et l. si apes ff. i. ff. de furt. et l. si fu. ff. locati e t. Bartolus.

Si tam^9 rei. No. glo. ibi i. b. adeo q^d intelligo dnm ubi cos percipiat fructuarius sciente vel patiente pprietario ut l. hac edictali ff. pe. C. de scdis nupt. dixi plene in l. liceat hic allata i glo. que incipit ar. in ff. quesitu z ibi

hoc tangit^r p glo. de ar. et dic ut x coll. si defen. fuit gtroil. ff. omes.

Si usufructus. Denique quia l. acquil. datur dno pp sua non pp negligentia h. d. q^d no et nota bn. ff. quia glosat totu titulu ad l. acquil. C. et ff.

Sed si inter duos. Nota ar^m hui^9 ff. q qn inter duos e contentio de vna possione q^r iudex pt 9hibere utriq p^ti ingressum ne ueniant ad arma et rixas. No q iudex pt cogere ptes ad faciendu pace z tusationes eu aut de pace sit indistincte uerum haberet magnu indagine de tusatione huius in locis suis. Bartolus.

Proculus. Vba p modu conditionis 9plata induxunt dispoem. Cum dispositio sibi annexa al^r non sortiretur effcm. et tuc appellone vsufructus continetur ppietatis h. d. de quo dic plene in l. in hac scriptura ff. de donat.

Si quis. No. l. de quo plene vide in l. contem ff. finali. ff. de publica. Bart.

Si quis. Interdu. hic ponit casum in quo e i pendenti cui queratur stipulo vnde q^d dixi in l. pe. de stip. seruo. ubi quo pone q quis e monach^9 sti pet. et ppositus ab abbate cuida capelle monastij sti pet. emit. cui queritur an monastio an illi ecclesie cui e ab abbate ppositus z tuc distingue. Aut soluit de pecua illius ecce aut monastij et sic e i pendenti cui querat donec pciu soluat ut hic si no soluit ex aliqua pecua quesita de opa sua. tuc cu illa eccia cui e ppositus debeat hre usufructu p^sone sue illi eccle queritur. Bartolus.

Idem iul^r. No tex insi. dn. Et regulariter z c. de quo fuit sestu magnu in l. si fr. asse. de con. inde q^d deume tituli non concludit nisi iugatus hinc tex. quia regula e idemq sic id quae int patrem et filiu non possit ee obligatio. Sed soles dicere q ideo quia pena ptas e deume tituli non concludit ni iugatus hic tex. quia regula e q si aliquid stipulando ab alio in quecumque illud stipulando amen nichil agis. Na non possum michi ipi obligari^9 existere. Et ex hoc pllies de facto z mdi q gtitug qui pllies fuit inter abbatem z monachu ut credendo ei aliqua re. vel aliquid aliud promittendo nichil ualet quia si ab extraneo monach^9 stipulatur quereretur abbati. g^o ab ipso abbte illud stipulando nichil agit p re^la no hic positum.

q^o
i

q^o
i

bn^a

q
i

bn^a

bn^a

q^o
i

bn^a

bn^a

q^d po^r q

q^o
i

q^r p^t pr. z f. n^s possit esse obligatio

an 9tractus qui fit inter abbatem z monachum v^z u^r ue

Bn^a

Decimeta · fructus percepti
pertinent ad fructuarium non
inspecto quota parte anni vixit
fructuarius · h · d · No q̄ cont̄ civili
possidente tm̄ · pt ugi rei vendicatione
licet glo · dubitet in pluribus locis ··

Bn^a in l. sc.

Usufructuarius · contra reale
evitatur ab eo qui vult rem
dimittere semis in ore personali
· h · d · sal · l · se · Bartolus ··

Semimius · No q̄ pro ano
mistis ad eqm̄ an possit con
cedi p̄ma vacans licet contra
bonos mores sit · Bartolus ··

De usufructu accrescendo Rubrica ·

Quociens · inter co
iunctos ē locus iuri
accrescendi · nō inter
totaliter disiunctos ·
· h · d · qd̄ not · a ··

Bn^a

Denique · quidā
realis induxit ius ac
crescendi · h · d · Bartolus ··

Bn^a

Interdum · Coniunctio real' indu
cit ius accrescendi ī usufructu ꝛ ꝓprieta

Bn^a

te · Item durat usufructus etiā p⁹ eū
acquisitū · h · d · q̄ s̄m na · quia videtur
q̄ in usufructu ꝯstituto inter vivos
habz locū accrescendi · Bartolus ··

Bn^a

Si duobus · Cum vocantur ad
usufructū nō ex libus testoribus ius ac
crescendi non habet · h · d · qd̄ nō quia
ē una de regulis iur' accrescendi ··
Idem veracius · Non
solum · inter legatariū pte
ꝓprietatis non ē locus iuri
accrescendi · h · d ·

Bn^a

Sequens titio · No · l · quia
vale legitur · quia istud ꝓ
verbum suum cū verba sebunt
in tertia persona pt referri ad heredem et
ad testatorem s̄m p̄ma lec · referī ad
testatorem ut · l · ex facto tra prim · s̄ va
sua · ∫ · ad trebel · sic ista verba heredes su

voc lec̄ a lex

os pn̄t intelligi ꝓ qualz herede quicquid
hēt sic sicte ꝯsequentibus qui sūt sui vel
filii · ut insti · de heredi · quia ꝛ dif̄ s̄ su
his vel q̄ debeat intelligi sub sicte · hoc
ē filius ut hic · de qua plene dixi in · l ·
gallus · ∫ · nunc · de · l · ∫ · de libe ꝛ pos ··
Nō q̄ dictio cū ponitur disiunctive
de qua · in · l · tritaria · insti · de verborum
significatione · Bartolus

nō de dictione cum

Cuibus modis usufructus vel usus
amittatur Rubrica · a ··

Sunt manios ·
Nota prim · qd̄ allegat
sa · de vie · ∫ ma substi
tutionis ꝯpendiose ·
et ego ꝑ istud prim ·
determinavi plures ꝗones
Na qō ē · testor legavit
uxori sue donec vitam vidualē ser
vaverit usufructum · tertiū ē q̄ de ꝯsue
tudine si filii sup sūt hēt alimenta / si
non supsunt hēt usufructuario modo
tempore mortis subsistunt filii demum
moriuntur · et veniunt substituti / mater
petit totū usufructū dicit substitutum
tu non debes habere nisi alimēta · quia
istud legatum sit inceptum / dico q̄ debes
habere totum · usufructū · Na illud lega
tū non ē unū sed ꝑ illo anno quo filii
mortui sunt incipit de ad totum usu
fructū · qō ꝛ · et hec ꝑ istud pn̄ · Iste
fiat ad eqm̄ · legavit quis aliquid

nō d'pn^m ad .2^m q[ue]s

alicui p̄ro locis q̄ possit petē quaniq̄ /
ind elapsum ē tempus adū · ita q̄ sub
lata ē prescriptione · x · annorum · licet dubiū
sit qō · ita q̄ viz q̄ non possit petē
sz dico q̄ supposito q̄ erat ꝑscripto in
ꝑ illā dictionē quaniqz dico q̄ sunt
plura legata / et ideo licet quedā sūt
sublata prescriptione · tamen sūt incipiant
alia legata competē / dico q̄ illa potest
petē cū illa non sūt ꝑscripta · qd̄ nō
et pt facē admulta questiones ·
Licet autem · Nota q̄ qn̄ contra
cadit inter diversas actiones fiat co
ncursum cibalem / ad qd̄ · l · i · ∫ · is itaque
de induce tol · qd̄ nō pro eo qd̄ dixi
in · l · rerduucti · ∫ · de · l · iii · et ibi pono o
pinionem meā novā ꝑ textus · l · Bart ··
Si usufructuarius messem
· l · ista legitur duobus modis
et non ē no · l · et s̄m p̄ma
lec · ibi hoc intendit · ꝓfructus efficiuntur
tū ab eo sint inferioris reconditi bene
fieri possessoris corpō q̄ sunt a solo
separati · h · d · s̄m p̄mam lec · quia lec
nota / s̄m aliā lec · hec intendit / usufruc

Bn^a

tuarius fiat fructus suos reliquo tunc
alia separentur · h · d · / et s̄m istam lectu
Julianus non corrigit labeone ymo
declarat · et istam puto verā / quia
iurisconsultus approbat dictū labeonis
ibi · sed ut iuvani ꝛc · / et de · ꝗonem tene
in · l · certū · C · de rei ven · licet gla · in
· l · ex diviso in glo · magna · ff · de rei
ven · vocatur tene primā lec ··
Interdum · Nō q̄ dr̄ incipiente

qd est ideo quia si dixerat quando dum manumittatur, secus si dixisset quando dum manumissus fuit ut l. si stichus § . de manu. te. fiat qd dixi in l. filius § . diui . j . de le . i . et qd dixi in l. siquis id quod . ff . de iurisdic. om. iudi.

S i sub conditione . Ex testamentis diuisorum non est locus iuri accrescendi . qua l. nota quia est una de regulis in materia iuris accrescendi . Bartolus.

I s qui usum partis retinet ius totius absente . secus ab ignorante . h. d. qua l. nota quia ad multas questiones valet . maxime ad questionem illam de eo qui debebat habere annuatim xx . sol. monete antique que erat magni valoris et recepit per multos annos annuatim xx . sol. monete noue minoris valoris . in qua questione dixi an recepit sciens vel ignoranter . de quo per glo. in l. siquis emptionis § . de prescrip. xxx . an. quam disputauit dominus an. de perus . et postea disputauit eam et melius dominus jacobus butri . Bartolus . de ter.

S i mulieri . No. l. quod sufficit quod si uir habitat in domo uxoris . uel sunt in domo aliena quod magis uidetur habitare nomine familiaritatis quam ipse et suo nomine possidere ut hic . et l. familiaritatis . j . de acquir. pos. Iste no. glo. quod quis retinet possessionem per familiam suam et dicitur habitare ubi familia sua habitat qd potest valere ad multa . Bart.

S i ager . No. quod per inundationem perditur possessio . et sic no. quod inundacio habet interruptionem prescriptionem qd no. ad multa . et potest tota die uenire de facto . et ideo nota textum cum glosa . Bartolus.

De usufructu ear. rerum que usu consumuntur vel minuuntur . Rubrica.

T ribus . §. Illud sciat ad questionem quando quis releuatur a satisdatione per dominum per formam § . si et siquis . insti. de satis. dat. dixi plene . j . uidi . sol. § . fi. ubi glo. et dy . tangunt.

Si usufructus petatur vel ad alium pertinere negetur . Rubrica.

S i fundo . Usufructus . Euidentis in dispositione apponitur aliquid qd est contra naturam rei super qua disponitur . non valet dispositio . h. d. Bartolus.

Q ui usufructum . hic habes duo que habentur in l. naturaliter . in prin. de acquir. pos.

Q uotiens . No. opinionem predictam in eius fine.

V trum autem . No. quod sicut sequitur debes scire quod rei uendicacio datur illi qui non possidet sic iste actiones confessoria et negatoria quod sunt in rem dantur etiam possidenti ut hic uides . sed qd l. si forte . § . fi. ad exiben. qd no. quia quamuis aliquis comes possideat comitatum suum tamen potest petere ut declaretur comes et sic ad multa alia valet . Bartolus.

De usu et habitatione Rubrica.

O ptimum . No. quod quis in domo cui potest inducere personas de quibus dictum est et recipere hostes . quique et similes sicut l. si stipulatus fuerim . j . de v. ob . Bartolus.

S i habitatio . Sed si contrarium in salone glo. Ex quo illis non erant verba similia uel equipollentia istis . quia ipsa res fuit relicta cum abiectione quadam per qua abiectionem legatum non imminuitur . hic fuit relictus usufructus vel usus cum adiectione quadam per qua adiectionem legatum augetur et sic ubique sit interpretatio in benigniorem partem . ut l. in testis . j . de re . iur. quam solam nota.

P lenum . Eqmtem . No. quod uba testatoris dent intelligi sine condicionem personae cui datur seu ad qua dispositio confertur . Bart.

P ercerim . Vlns . ex parte l. i . § . i . ff . si usufr. pet. Ex quedam sunt essentialia rei quedam naturalia seu accidentalia inhibens que sunt de essentia si quidem in ipsa dispositione admatricatur dispositio perfecta . viciat . de exceptio . et valet dispositio ut hic inhibens ideo que sunt naturalia sine accidentalia quamquam non ad exceptio non viciat dispositionem . ut l. contra . et ibi nota.

Explicit liber septimus . Incipit octauus.

De servitutibus. Rubrica.

Dictum est supra de servitutibus realibus. Sequitur
nunc de personalibus. Et est quod servitus non
potest sine usu constitui ut l. i. § de usufr.
Huius tamen de sunt est glo. i. huius ti. que
distinguit quatuor genera servitutum ut
videbitis per ordinem. s. l. i. Bartolus

Servitutes. Servitu-
tes alie personales alie
reales. h. d. Dicit primo
de servitutibus personalibus
loquitur ti. de statu homi-
num. et huius qui sunt sui vel
alieni iuris. non lib. presen-
tis huius tamen glo. salices dicit quod hec
distinctio non est perfecta et ideo debes di-
stinguere quod servitutum alie sunt personales
1 que debentur a persona persone ut in ti.
2 de sta. ho. Alie sunt reales que debentur
a re rei ut in hoc titulo. Alie que debentur
3 a re persone ut usus et usufructus de
quibus loquitur precedens lib. ubi non est
4 personalis. Alie que debentur a persona rei
ut l. titio § titio s. de con. et de. et l. me-
via de manu te. Dissimo primam et
quod tamen ti. de sta. ho. non loquitur proprie de
servitutibus. Nam servitus proprie non potest
esse nisi sint duo. scilicet ille qui dominatur
et ille qui servit ut l. i. s. de comm. predi.
Sed ego reperio quod est servitus sine domino
ut l. quod servus s. de stipu. sed illa non est
proprie servitus. Item naturalis deus fecit homines
ut dominaretur omnibus aliis rebus ut l.
in pecudis s. de usura. et l. iustissime de
edi. edic. omnes ergo alie res naturaliter serviunt
homini. si ergo aliquo modo efficiatur quod homo
exeat dominio homini dominantem et transeat
in numero rerum servientium merito dicitur servus
hoc est de genere servientium et si in nullius
bonis esset ita posset occupari sicut
quelibet alia res ut dicta l. quod servus.
Venio ad primum scilicet ad servitutes que
reales de quibus loquitur iste textus
et iste res in quibus est servitus omnes
sunt de illo genere rerum que habent servientem
tamen ut se una alteri dicitur dominari et ideo
non potest esse predium serviens sine predio
dominante ut l. i. s. comm. predi. Queres ergo
quid est servitus istam diffinitionem quam reperio
possimus tamen probabiliter sic diffinire Ser-
vitus est ius quoddam predio inherens
ipsius utilitatem respiciens et alterius
libertatem seu ius diminuens ita potest
diffiniri. dixi quod est ius istud probatur
in sua de re. cor. et incor. et § de re. divi.
l. i. in si. et s. ti. ii. l. i. et in instit. similiter.
Sequitur predio inherens probatur § de neg.
ges. l. qui in aliena § si. quod dixi coherens
dixi ut significarem quod est quedam qua-
litas predii non inherens ipsi predio principaliter
sed accessorie ut in l. servitutes et de re.
sig. l. quid aliud. Item ideo dixi predio
predio cohorens ut per hoc de natura servitu-
tem inest predio dominanti active ut l.
arbor. § fi. s. com. divi. Sed huic ob. s.
e. l. iii. que videtur velle inesse predio ser-
vienti Respondeo ipso predio inest passive et
privative ius enim eius diminuit ut statim
dicam ideo non est proprie inesse sed magis de-
esse Sicut enim ostenditur actus non
proprie dicetur quod ei inest cecitas sed proprie
quod ei deest lumen. Item huic obstat
quod alibi dicitur quod servitutes non sunt in
bonis nec extra bona ergo non inest predio
dominanti ut l. i. de usufr. le. Solutio ut ibi
per glo. et l. rem in bonis de acquir. re.
do. non enim est in bonis nec extra per se et
principaliter sed accessorie sicut qualitas
inest subiecto licet inest bonis hoc est in
predio dominante. Sequitur ipsius uti-
litatem respiciens hoc ideo dixi quia
nisi utilitatem predii contineret non posset
constitui servitus ut l. si edes s. ti. i.
et s. ti. ii. l. et utilium. Sequitur et lib-
ertatem seu ius diminuens istud probatur
in l. stipulatio ista § sed si forte s. de
v. ob. Et quod dixi alterius ideo dixi
quia non potest esse predium serviens sine
predio dominante ut l. i. comm. predi. Item quod
dixi alterius intelligo scilicet domini ut l. i.
s. quemadmodum ser. amit. Item intelligo alterius
in totum vel in partem tamen ut videbitis
in l. per partem s. e. Tertio quo iure sunt
inducte iste servitutes Respondeo de iure gen-
tium. istud probatur in sua de servitu. in fi. Divisio-
nes autem istarum servitutum realium videbitis
post consultum quia alie urbanorum alie
rusticorum. et quelibet habet divisiones per se.
et est tamen species eius quia quedam est
servitus que debetur a re persone ut
usus et usufructus. et de istis vidistis
in titulis precedentibus. Venio ad quartum
genus scilicet quod debetur a persona rei quod
de iure ff. non est repertum nisi in li-
berto ut possit cogi ad manendum in
certo loco ut l. titio § titio de condi.
et de. et l. mevia de manu te. De iure
C. reperitur in ascriptis et censitis quod
sunt ascripti glebe adeo quod a solo se-
parari non possunt ut l. quemadmodum C. de
agr. et cen. li. xi. et per multos ti. ibidem.
Omnes. Dicit glo. hoc verum
nisi alii consentiant tamen vel
post ut l. per fundum s. ti. ii.
Tertio roga huius Respondeo quia servitus
constituitur ad utilitatem predii dominantis
et diminutionem predii servientis. pro una
parte pro indiviso non potest utilitate re-
cipere. non enim possemus ducere aquam

Diffi^a

op^e

Que sunt servitutes

de p^a

de 2^a

Diffi^o servitutis

q^o

de 3^a

de quarta

q^o

nd fundu eodem qītta pte pro īndiuiſo
neq3 duce p fundu alienu p indiuiſo
id non pt ab uno conſtitui. ut. j. e. l.
ad certam. et ex hc appet q uni ex dnis
pt cſtitui de pignore p indiuiſo. ut
ſi comis reb pig. da. ſit. quia illud
ſit ad ſecuritatem debiti. q ſecuritas
pt pſtari p indiuiſo. Non aut pt ſeq
utilitas ſeu ſuitus fundo meo p ccta
pte p indiuiſo. ut hic. et ita hoc uide
.l. ſup. no diuid. mun. i pmis qua
com ſiz. j. e. ti. ab. ◖ Bartolus.

Sum(m)a

Seruitutes prediorum.
Suitutes pnt īmponi ſolo
et ſr ſiaci. h. d. vel ſic. Sui-
tutes pnt dnīnde ſoli utilitate z ſr
ſiaci. h. d. ◖ Rurſus. īndubie intellige
.l. ne. Eiuida exponunt. Alie ruſtice
alie urbane. glo. ius no placet. quia
iſta diuiſione. B. c. l. i. Alij exponunt
ali. ut dicit glo. et ego dixi in ſum
ma. ◖ Sed tūc op. pmo ſic. Suitus
ſuitutis ee non pt. ut. l. i. de uſufr. uc-
le. g in ſrſiae non potit poni ſuitus
Glo. ridet mabiliter. no e uez q ſup
ſiacis ſit ſuitus. ymo e utile dnīuz
tene menti iſtam glo. ◖ Ex gloſa
op. ſuitus non pt conſtitui p pte. ut
.B. l. px. g non pt cſtitui in ſr ſiae
cu que e pars domus. ut. l. ſola. B.
de rei uen. Rſo. no conſtituit p pte
ymo inſolidu. quia quilz e dns in
ſolidu illius domus. unus iure dnī
alius iure utilis dni. qd appet q ca
ſr ſiacis pſe non pt conſeri. ut. l.
ob loz u ſtre. q. placet. j. de act. et
ob. ◖ Op. hic innuit q ſuitutes ſūt
in ſolo uel ſr ſiaciente ſeruiente. qt
ymo ſuitutes ſunt in p dio dnante
. ut. l. arbor. in ſi. j. coi diui. et dixi. B.
.l. i. Rſo. in p dio ſuiente mē paſſiue
in p dio dnante actiue. qd nota.

Sum(m)a

Seruitutes. Suitus non
pt extingui tempe uel con-
dicione. neq cſtitui ex tpe
ipo iure. ſed ope exceptionis. h. d.
et e iſta. l. multu diffial et ſubtilis.
z iſta e una lec. legitur z in glo. ſr
ubo placidu. ibi. poſſet ee z c. Alio
mo p quoſdam de. lc. tro mo. Ex ea
inuenimus pma iſta Et op. de pmo
vrſo ad ſm ū ſinn. Rſo. pm loquit
ipo iure. ſm ū ſinn loquit de equi
tate que dz ſeruai. ut. l. placuit.
. C. de iudic. ◖ Rſo. op. de. l. iii. et. v.
. B. de uſufr. Rſo. aliud in ſuitutib p
ſonalib que pnt conſtitui ad tpe
z ex tempe ut ibi. Aliud e i realib
ut hic. j. Alterū hac ſit uerū. et que
ſit eius rō. dicā. j. ◖ Sed p decl̄one
lre quo quid e hc dictu q non pt
ſuitus conſtitui ex tempe. glo. intellit
hc e ut ualeat poſt tempus. et id
qd ſequit neq3 ad tempus. hc e ut
ualeat ad certū tempus et non ultra
◖ Ite ponit glo. unū exm. ſi ego con
ceſſi tibi unā ſuitutē ut alternis die
bus uel horis utaris iſta ſuitus no
ſiniuntur licet ſiniatur uſus. Et ad h
exm op. de. l. ſi pus. j. de aqua plu
arc. Rſo. ibi ſunt cſtitute ſuitutes
diuſis tpib. hic una. ◖ Ite ad tez op.
de. l. labeo. j. ti. y. Rſo. intellige illam ſm
iſta. ◖ Uenio ad aliud tex. dicit neq3
ſub condicione neq3 ad certam condicōm.
Et quo exm. glo. ponit ap. dicunt
quidam ſub cdicōne conſtitui ſi con
ſtituo ſuitute pure. hoc acto q ita
demu poſſis uendicare et uti ſi nauis
ex aſia uenit. iſtud exm non placet.
quia tex. dicit q non pt cſtitui ſub
condicione. Ex m iſtud ponit q cdicio
ſuit adiecta uſui ut uendicandi non
ipi cſtitucōni. Un alij dicut q ſiut
cſtituta ſub condicione ſi nauis ex a
ſia uenit. ſed cu cdicōnis euentum
tradidit. et ſic ſtatim incipit. ut. l.
ſb condicione de ſolu. z. l. ſz ubi. j. de uu
do. Certe nec hoc placet. quia ſm h
condicō ſuit adiecta p miſſioni non
tradicōni. p cſtitucōm ego intelligo
p miſſione z tradicōm. vel qi. ſicut
dicim in. l. iu. q. dare. B. de uſufr. uc.
et. j. e. l. peti. Un alij ponunt exm q no
pt cōſtitui ſub hac cdicōne ſi nolam
ſiaut nec alia ablo. ut. l. ſi ſub hac. j.
de ac. z obli. hac etia non plac. pmo
quia hec. l. uult ſtrie dr̄iam inter
cſtiom ſuitutis et alios actus p hoc
nulla dr̄ia fiet. Rſo. iſtud e exm qd
hic ponit iuriſconſultus cu ſuitus
cſtituitur ad certam condicōm. uo cu
cſtituit ſub cdicōne. et io glo. mea
dicit. ſuitus non pot cſtitui ſb cdicōe
ſz extiatiua ſz bn pt cſtitui ſb cdi
cione inchoatiua ſeu inductiua ſicut
z dnīuz ut pbatur in. l. qui abſenti.
q. ſiquis. j. de acqu. poſ. Un ſi cſtituo
tibi ſuitute. hoc acto q extinguatur
ſi nauis ex aſia uenit non ualz ipo
iure. ſz ſi conſtituiem tibi ſuitute
ſi nauis ex aſia uenit. iſtud bn pt
fieri. ita intellit qd hic dr neq ſub
condicione. et in hoc cōter reſident
omnes doc. Illud aut qd ſequit neq3
ad certā cdicōm dicit glo. intellige
hc e ad certu modu. ut ſit tibi ſeruitus
cōſtituta donec nauis ueniat uel dn̄
uola. et ſic e quida modus dicit glo.
Sequa glo. hēs q hec dicco donec
uel dn̄. uel qm diu z ſiles faciat mo
du z non cdicōm. In gn̄li uidet tex.

in l. pr. seuerina in fi. de condi. et de
et ea tex. in e. l. qui dicit ad certam
conditionem p. seruitus pt constitui ad
certu modu ut .j. a ix. §. dicas g° sic
queda e condicio momentanea quedam
e conditio que ht tam successiua mo
q cum dicit seruitus non pt constitu
sb condicione extinctiua intellige de ea
que ht causa momentanea ut puta
constituo tibi seruitute que extinguat
si nauis ex asia uenit quedam e
condicio que ht tam successiua et
de illa loquit cum dicit neq ad certam
condicionem ut puta constituo tibi seruitute
que durat quam diu ualam hoc est
quam diu continuat successus uolunta
tis mee continuetur seruitus et cum dese
cerit uoluntas desinat uoluntas seruitus
uel quam diu titius uiuet et similia ¶ Secundo
et ma mirum subtilitatem hoc l.
quare seruitus non pt constitu predictis
modis dicunt quidam q nec dominium
predictis modis pt constitui quod glo
reprobat .ff. l. absenti qui §. si quis
de acqui. pos. dominium enim p uera opi
pt transfferri sub condicione et ad diem
casus e in l. pcle. C. de legat. Tercium
misera dicta Item quia usufructus
qui ps dominij e pt constitui sb condicione
et addie ut .ff. de usufruc. l. iii. et tercio
.ff. in fi. quarto. Tum alij ponunt alia ratione
sz quia tempus non e modus tol
lende uel inducende oblonis ut l.
obligationum ferre §. placet .j. de act. et ob.
et .j. de l. i. l. nemo pt. glo. istam ratione
non reprobat neq approbat sz dat
terciam quia lex uoluit constitui seruitu
tes cum quadam perpetuitate propter ua
liditatem dominiorum prediorum Ista ro non e bona
quia p hoc no impedietur constitui seru
tus ex tempore quia tunc esset perpetua
ex parte sui sicut illa que pure constituit
Dicendum e g° q ro precedens e uera
bn intellecta Nam in seruitutibus constitutione
ille qui ea constituit semper remanet
obligatus pati ut .j. a. l. plt. et no. in
.l. corruptione. C. de usufruc. Sz quia
tempus non e modus tollende uel in
ducende oblonis ideo hec seruitus in qua
semper e oblo personal non pt consti
tui ex tempore uel ad tempus ¶ Sed
tunc ultra queramus que e ro istorum
iurisconsultus in l. oblonum ferre §. plac.
ut ponit duas rones Una quia ea
sunt modi constituti ad tollendas oblo
nes inter quos non e tempus Aliam
rationem uidetur ponere quia sicut naliter
edificium cedit solo nec pt quis facere
q superficies non cedat solo ita nales
obligationes sunt perpetue Modo hemus

uide ista nalitate Secundo oblones sunt in
fixe ossibus nris adeo q a nobis separari
non possunt sicut caracter quidam
ut glo. l. in .j. ex pte . Qualiter autem ca
racter imprimetur in aia cum sit quid
ine spuale non tamen cadit in intellectum
nisi per exempla caracteris corporalis
ponamus g° in caractere corporali infi
gendo in corpus si aliquis uellet cum
ferro ignito imprimere caracterem in corpus
alicuius qualis uel hois et dicere q illa
impressio incipiet in die futura non
posset Primo statim incipit cum imprimit
de necessitate nature Ite si quis uellet dicere
imprimo tibi hc ut no durat nisi usque
ad pascha no posset quia de necessitate
durat perpetuo et eodem mo si quis uellet
imprimere hanc actionem q resoluet in ad
ditione causal euentus non posset
Ita oblones que imprimunt in personam
nram licet inuisibiles no possunt impri
mi ex tempore nec ad tempus neq sub
condicione extinctiua neq ad certam condicionem
eodem mo nec seruitus predialis Primo p
eandem rationem quia ei ine oblo personalis
Secundo quia p eam imprimitur quedam qua
litas predio dominanti et certa predio seruienti
ut dicit l. a ix. et .ff. l. i. dicebat cum eadem
ratione non patitur constitui sub condicione
ex qua incipiat. cuius contrarium diximus Item
q sub condicione no constituit uia condi
differt ut insti. de u. ob. §. sb condicione
tum caracter ille non imprimitur tamen g°
pt differri donec imprimatur sz qui ea
statuit ex die uel in die statim imprimit
et cedit dies ut l. cedere die. de u. ob.
¶ Ex predictis apparet que e ro q dominium
pt transferri ad tempus ita q dominium rece
dat ex tempore ut l. i. C. de legat. licz sit in
mobilione ut l. nemo pt .j. de le. i. et in
dicto §. placet quia dominium non est
affixum ossibus nris et ideo pt separari a
nobis et transferri in alium simpliciter ut l. tradi
tionibus de pac. et l. in .j. ex pte ¶ Secundo
g° et reuoca in dubium quid in usufructu
utrum possit constitui ex tempore uel ad tempus
et similia Glo. prima huius l. tenet q sic.
Idem in l. in .ff. de usufruc. Contrarium
tenet glo. in l. oblonum ferre §. placet
et uidetur ad l. iii. de usufr. q enim ibi
dr intellige ope exceptionis no ipso
iure pro quo facit tex. certa e usufruc
semper constituens remanet obligatus
pati ut l. in §. dal. .ff. de usufruc.
et no. C. de usufr. l. corruptionem Sed
oblo personal non pt constitui ex tempore
uel ad tempus et e g° nec usufructus
Et ideo dicemus tenes q usufructus
possit ipso iure constitui ad tempus
et ex tempore et sic differt a seruitutibus
realibus tex. e in l. cum usufructus .j.
de usufruc. l. uideamus et iste e ratio
quidam dixerunt q ro e q seruitutes

predior. debent esse perpetue sed usufructus
ut hic in fi. glo. magne. Nil ad questionem.
Alii dicunt. usufructus recipit divisionem
realem ergo divisionem in tempore eadem ratione
servitus in servitutibus realibus. Tu dicas sicut tu
e illa qua s. tetigi. quia usufructus
est pro dominium ideo non inheret assibus nris et
potest annos separari ex tempore sicut dominium
ut dicta l. in et u. de usufr. Et si dicas
saltem ista obligatio personalis que assibus
nris inheret. Respondeo illa obligatio personalis non ex-
tinguitur tempore. ita quod tempus sit in-
mediata causa extinguendi illam obligationem. tunc
enim potest usufructus qui perempto obli-
gatio extinguitur sicut semper extinguitur
obligatio perempta re quod in obligationem deducatur
absque culpa debitor. unde rei perempcione
extinguitur obligatio. non tempore ¶ Item
dices tu. usufructus est servitus et licet
non inhereat assibus usufructuarii. tamen
ipsi predio imprimit quandam qualitatem
seu quandam caracterem sicut dixi s. de
servitute prediali. Respondeo non est verum. Nam
servitus est quedam qualitas ipsius fun-
di propter hanc est servitutem fundus
dominans est melior iste est deterior. usufruc-
tus non est qualitas predii. quia talis est
fundus in quo alteri debetur usufructus
sicut si nemini debetur. sed per usufructum
diminuitur ius domini non fundi et sic
nec in persona nec in fundo imprimitur
qualitas que possit dici caracter qui
insit assibus nris. Sed dices tu si hec
sint vera. ergo sequitur quod numquam servitus
extinguetur ipso iure. quod est contra ti.
j. quemadmodum servitus amittuntur. Sicut dixi. ca-
racter sive signum non potest imprimi ut
duret ad tempus. sed bene est possibile quod
ipsa natura illud signum consumet in tempore
non autem ipsum tempus per se vel voluntas
imprimentis. Ita eodem modo lex ipsa prescriptione
modus consumit servitutes ex tempore et alias
obligationes. Sunt enim modi tollendarum obli-
gationum. ut insti. quibus modis tol. obli. Item
dices tu. sed hoc pacto contenaui numquam
posset remitti servitus. quod est contra l. ad
certum. j. e. et l. servitutes. ff. servitus. j. e.
Respondeo sicut patet quod tu facis in illo in-
strumento quo signum imprimis non posses
facere signum extinguit ex tempore sed ex
post facto posses adhibere medicamenta
propter que signum extinguetur. ita per
id quod additur in ipsa servitute vel obli-
gatione eius non potest fieri quod exting-
uatur ex tempore. sed ex post facto bene
potest remitti. Ita legitur glossa ~
¶ Primus expediti de prima lectura.
Secundo modo legitur istud per unam glossam. ut
dicat sic servitus non potest constitui sub
conditione vel in die. et si apponatur reiciatur
et remanet constitutio pura. Secundum quosdam
lec. Istam lec. reprobat glossa. quia nichil
est adeo conveniens quam pacta servare

alias alia ratione. quia licet conditio appo-
sita impossibilis removeatur de ultimis vo-
luntatibus. tamen non removetur de dispositione
inter vivos. ut l. non solum. de ac. et
ob. et l. impossibilis. de v. ob. ¶ Secunda
modum ut dicimus. ita legitur istam. l. a
modo sic. Secunda sicut actus legitimi qui non
recipiunt diem neque conditionem. ut l. actus
legitimi. j. de reg. iur. Similiter e filiaco
ut l. si tabularii. al. si filii. s. de adoptione. et
illis apposita diei vel conditionis viciat
actum. ita in servitute apposita diei vel con-
ditionis viciat servitutem ipso iure. sed tamen
ope exceptionis hoc est replicationis de
equitate succurrit vendicanti servitutem.
Ista lec. non placet quia tex. loquitur
quod succurratur contra vendicantem non
ipsi vendicanti teneas ergo lec. glosse.

Modum Servitutes et certe usus
potest modificari in ipsa constitutione licet non
extinguitur. h. d. ¶ Secundo quod vult dicere
non ad tempor. tamen. Respondeo quod dicit non
fiat servitute tempore finire et tempore
incipere. sed tota est una servitus sic modi-
ficata. Sicut est in impressione signi vel
caracteris corporalis in ipsa impressione non
potest fieri quod extinguatur tempore sed ipse
caracter potest modificari ut sit maius
vel minus. Ita in constitutione servitutis
non potest apponi aliquid extinctivum ipsius
sed aliquid modificativum. Bartolus.

Quia iter Servitus predialis
potest constitui eisdem modis
quibus personalis. h. d.

Et ponimus Non potest imponi
servitus predio quod non respiciat
utilitatem alterius predii. h. d.
Secundo ratione. Glo. ponit unam et replicat
finali. dicit. id est. quia servitus pre-
dialis requirit predium cui servatur
quod hic non est. ut l. i. j. com. predi. cum quod
non respiciat utilitatem predii sed delecta-
tionem persone. servitus predialis dici non
potest ¶ Sed quiritur cuius sit servitus pre-
dialis. Secunda ut hic. antiquus glo.
dicit quod est personalis. glo. dicit quod non est
personalis sed est quoddam pactum. C. e. de
usufruc. Sed Raynerius tenet contra opinionem huius
ego semper tenui opinionem glo. ut plene
examinavi in l. mela. ff. si. de ali. et ci.
le. ubi iste casus facit quod non in l. pe
tor. de ser. predi. ru. l. penult. de usu. le.
¶ Dices quare tamen constituatur usus
et usufructus qui est servitus personalis non
potest constitui hec servitus ut spaciari et
cenare liceat. Respondeo ut dixi in l. servitu-
tes. s. e. servitus. usus et usufructus de-
trahit dominium plenum diminuit quod componitur
ex proprietate et usufructu. unde quicquid
habet minime de fructibus et concedere alii
potest dici servitus personalis. sed ire et spaciari

in loco no diminuit de fructibus ut alteri acquiratur et sic non e suitus p alig nec pdial. quia non fit ad utilitate alterius pdij sed e quedam obligatio psonalis ut pacaris me sic spe ista no ut michi pomu decerpe liceat posset forsan concedi q esset suitus psonalis qz h'eam usum vl' usufructu arboris. Suitutes hui9 investigacoes e. quia si e suitus poto age qt quecuqz possidente si e ablo psonali tn non possem age nisi contra eu qui pmisit. ut .l. de consti. pec. l. si. et de contrahen. emp. l. si. Bartolus.

Si predium pp pte suitus retinetur. licet ab initio pp pte no constituatur. h. d. et istu. §. examinabo statim. in .l. ppte in si. l. e.

Sicut uba contract9 debet ciuilr intelligi. et qui seml' loca elegit. uariare no pt. h. d. Vel sic sus suitutis respicit fundu et qlibz ptem eius sci' in e ci9 usu ab initio. sed cu petu loca cepit uti non potest postea uariare. h. dicit. No q ius suitutis respicit qlibz ptem fundi. z sic e tota in toto et tota in qualz pte sicut ut .l. ma te statu .l. ti. ij. sicut dicut phy z theo' de aia hois. Sed nota q quelz res e diuisibil' i infinitas ptes. ibi. i insito intell'z ze. et ecia phy h' dicunt. Tercio no q uba dent intelligi ciuiliter. fac .l. ad exhiben. l. si. Vlto no q postq quis elegit non licet uariare. Conco. sunt in glo. Op. .l. de usu. in .p. l. si ma. So. ut ibi. Op. .l. ti. i. l. si suitus. glo. no sol uit. ibi solua. Op. .s. de usu. z ha. .l. duius. §. licet. So. aliud i suitute usus q respicit comoditate psone si gio comoditas psone uariatur. ideo usus pt uariari. Op. .l. de relig. .l. ij. §. pe. So. glo. optie. qua tene meli licet ille cui debet suitus non possit mutare uia. tn dns pdij suientis pt petere q mutetur sine incomodo pdij dnantis ut in ipro Bartolus.

Similiter. licet impdio suienti edificare ut comode qs possit uti suitute. h. d.

Pro parte suitus potest acquiri pp pte z actus no pfectus uiciatur si deuciet ad eu tractum aquo no potuit inchoari. h. d. Op. .s. e .l. si pomu. §. i. ibi alienacoe ptis no extiguitur suitute. So. ibi actus erat pfectus z consumatus. quia suitus ia erat gstituta hic illo non erat act9 pfectus qua suitus erat pmissa tm non constituta .s. ta

sentit glo. hic et dy. in .c. actu legitime. ex. de re. iur. li. vj. et .l. si sub una. §. .i. l. de v. ob. Sed hic op. si dicas una gstituta. g. uia extiguitur pp pte redimendo ptem pdij suientis ul' dnantis cu res ppria nemi suiat. ut .l. i. l. qmadm. s. amit. qd' e gtra hanc .l. insi. Glo. dicit fateor q uia potest adimi seu amitti tacite. hoc non puto uerum. quia suitus nullo mo pt diuidi cu sit indiuidua. ut .l. i. §. si usufruc. ad .l. fal. Dic g. q tota suitus retinetur rone ptis. Et si dicit' res q e ppria non pt suire. V° res que e ppria psolido non pt suire. s; res in qua quis h't ptem pindiuiso. tota pt suire. et pp toto retinet' suitus lz constitui non possit. ut dcm. §. pdun. et sic illud qd' ibi dicit pp pte retine' suitus hoc e occasione ptis que est alterius retinetur suitus tota. illud em e dice pp pte retinetur suitus qd' significat tota suitute durare. aliud e dice pp pte suitutis. et h° nec ibi reptitur. Bartolus doc. t. ar.

Non dubito. ffinu de cau tatis pot. est acquiri i seruitus. h. d. Barto.

Statim augusti. Insiu tutib' realib' si non ualet qd' ago ut ago ualet ut uale pt. h. d. maciam. cy. ponit i .l. non codicillu. §. de testa. ego possu plene in .l. i. §. siquis ita. .l. de v. ob.

Seruitutes. Incorpalia q non h'nt causa continua non usucapiunt'. h. d. Vel sic. Incorpalia non h'ntia causa gtinua no possunt pscribi. h. d. et subtil' e. No q suitutes sint incorpales. No q suitutes no censent' pse sed accedunt rei corpali et sic e queda qualitas ut dixi .s. e. l. i. No q n' impedit incorpalia accede rei corpali. No ecia q incorpalia no pscribunt' et hoc in pma pte. Pro huius declarac° quo uir uciat ista gtrca. Incorpale est. g. non pscribitur. V°. incorpalia no possidentur ut .l. si seruit9. §. incorpales. .l. de acqui. re. do. sed sine possessione no pcedit pscriptio. ut .l. sine possio. .l. de usucap. g. bn sequit' q incorpalia non pscribunt'. Sz q ymo incorpalia possident' ut .l. regula .s. de peti. he. et .l. cui. pdi. l. ij. Pt° non possident' ppre sed qe possident'. Op. z vz q suitus pscribatur. ut .l. si aliena. §. i. de usufruc. So. suitus no pscribitur. sed bn pscribitur res cu omnib' qualitatib' suis. z sic seruitus qua h'ebat. Venio ad scdaz pte

ibi. vel ideo 2° d. Dic hic quod servitus non habet causam continuam contra quia si hoc non darentur iudicia possessoria quod est contra totum ti. de iti. actuque priv. Respondeo et dico quod que possidentur corporaliter quod dantur possessoria iudicia ut in contrariis non autem continuo ut hic secundum glo. et bu. ¶ Op. C. e. l. ij. huius timore glo. distinguit hic plene ut habes in ea et eodem modo distinguit in l. i. de aqua plu. arc. ubi ergo excusa iu plene. Dic ut ibi et doc. in dicta l. ij. § e. ¶ Dic hic in finibus et in prediis urbanis contra de quibus prediis urbanis intelligitur. Respondeo debes scire quod edificia seu predia urbana non loco sed genere distinguuntur ut l. de ver. sign. l. urbana familia et l. urbana predia et l. fundi. Modo quedam sunt edificia habitandi gratia et ista dicuntur urbana et de his loquitur hic. Quedam sunt que non sunt habitandi gratia de quibus loquitur l. eo iure § stabula in qua ea pr. ca. contrahe. et illa dicuntur rustica et de his non loquitur iste finis ¶ Dic hic usucapiuntur. Quod immo prescribuntur spacio x. vel xx. annorum vel tempore cuius non extat memoria. Quidem male. Sed alium non usucapionem dicit hoc ad usucapionem et prescriptionem ut patet in differentiam et et de usuc. l. ij. et l. cum qui edes sed post Justinianum est attributa usucapio rebus mobilibus prescriptio rebus immobilibus ut C. de usuca. transfor. l. i. ¶ ultimo glo. hic nisi dicat unum quod licet servitus non habeat causam continuam et sic non possit acquiri tempore tamen si ego allego titulum quem cum excusu longi temporis sufficiet secundum glo. in l. i. insti. de aqua plu. arc. doctores dicunt contra et hoc tenebat dominus Ja. bu. et dominus Ray. de forl. et Cy. refert in l. si certis annis C. de pac. Nec obstat l. si certis annis al. cum de i rem. usu. quia ibi loquitur in silente hoc est in solucte per x. annos contra quem fuerit prescriptum quod illo tunc loquitur in paciente non autem aliquid faciente. Ego sustineo glo. quia in paciente de iure est minus quam non sit magnum preiudicium hoc est minus in quibus non queritur amissio domini ut § de peti. here. l. si filius et de acqui. here. l. qui in aliena § i. et l. de pecul. l. quotiens § sunt quidam hoc probatur in l. prelt. cum sua glo. C. totum dum dixi in l. cum de in re usu. l. de usuf. ¶ Contrario quot sunt necessaria ad prescriptionem servitutis dominus Azo hic dixit et bene quod bonafides ut l. quadam sui. amit. l. ult. et deinde actuque p. l. i. § filius sed titulus necessarius non est dicit glo. Sed quod est ratio quod in prescriptione rerum corporalium duo sunt necessaria scilicet titulus et bona fides ut C. de prescrip. l. diutina.

sed in prescriptione incorporalium unum sufficit scilicet bonafides. Respondeo quia in prescriptione rerum corporalium ius acquiritur in re et prior dominus desinit esse dominus et ideo plura requiruntur sed in prescriptione rerum incorporalium dominus non tantum amittit sed nec debent tot esse necessaria ¶ Sed quid nunquid in prescribenda servitute requiritur scientia domini fundi contra quem prescribitur. Azo tenet quod sic per eo ut tex. C. e. l. ij. ubi glo. tangit hoc. Idem contra p. l. sicut in fi. de prescrip. xxx. an. et C. de prescrip. lon. temp. l. fi. et ad l. sicut quam d. hu. prescribit induciat. Sed laudiebat maxime Azo pu. azo. videtur verior ratione diversitatis assignat inter prescriptionem rerum et servitutis quia in prescriptione rei quis possidet ipsam rem et ideo de scientia non curatur sed quia in prescriptione servitutis dominus possidet fundum ideo eius scientia requiritur dicit Odof. verior est dicere quia prescriptionem et paciam adversarii inducitur quod possessio prescribentis ut l. pelt. l. e. si ergo dominus ignoraret non procedet prescriptio quasi possessore desiciente et ideo sic cautus semper fuisset articula quia ille adversarius usus est sciente et paciente.

¶ Servitus Servitus ad sepulchrum et privari et deca potest dispositionem ut de servitute privati h. d. ¶ Op. servitus prediali non potest constitui nisi inter duos prediorum ut l. i. cum predi. Sed dicit glo. licet sepulcrum in utilibus bonis sit tamen ius sepeliendi est privatum et ideo ille qui habet istud ius potest de servitute disponere istud placet mihi satis Sed de uno dubito ista servitus accedit isto predio ut § l. quod non iuri prediis cum ergo sepulcrum sit nullius ergo servitus que est qualitas est nullius. Respondeo et dico quod est possibile quod unius sit et alterius sit qualitas ut hic sicut iura in superficie salva utili.

¶ Publico loco medius impediens commodum ex uno loco pervenit ad alium impedit servitute constitui h. d.

Quotiens Non potest imponi servitus de eo quod fundi utilitate non respiciat h. d. ¶ Op. de l. et fundo l. e. Sed ibi non interest sed interesse poterat. Bartolus.

¶ Servitutum Cum dicitur servitute cogitur pati non agere h. d. ista materia vera ille qui debet servitutem teneatur aliquid agere tangitur in l. sicuti § i. et ij. si servitus ven. Bartolus.

Si quis Creditor et emphyteota competit utilis actio pro servitute h. d. ¶ Op. § si usufr. pe. l. uti frui § vera. Sed dicit glo. aliud in fructuario aliud in creditore ideo quia creditor potest vendere rem seu fundum ut hic ergo et servitutem que est eius accessio fructuarius autem non potest vendere nisi

ius suum scilicet usufructum seu ius esse sibi utendi fruendi ut l. uti frui si ususfructus petatur tamen iuri non accedat servitus ut l. i. de usufructu le. Bartolus

De itineris. Servitutes sunt individue et transeunt in heredes in solidum active et passive h. d. Contrarium servitutes dicuntur individue dixi plene in l. stipulationes non dividuntur § de v. ob. Contrarium non transeunt ad heredes in solidum dixi plene in l. ii. § ex his ff. de v. ob.

Papinianus. Servitus consfusa aditione debet prelegatarium restitui h. d. Op. quod non confunditur quia fundus erat ima tamen sit in relegatarium ut l. aticio ff. de furtis. Solutio. glo. duobus modis primo quod fundus fuit legatus sub conditione et ista locus vel quod fuit legatus fundus heredis et pure. Non istum sunt solutionem quae teneo quod si testator legat rem heredis non transit dominium in legatarium etiam ima contrarium ut in l. ii. C. com. de le. Item plures alias glo. contrarium dixi plene in l. si heredis fuimus al. si legatus fuimus ff. de le. i.

Op. glo. de l. cum filius § dns ff. de le. ii. Solutio. Aliud in usufructu aliud in ceteris servitutibus. Bartolus

Si fundo potest imponi servitus de eo quod non interest tunc sed speratur interesse in futurum h. d. Op. de l. quotiens ff. e. So. ut ibi

Quotiens. Contrarium debet servitute debet pati adversarium uti quod contradictione habetur h. d. Contrarium Non quod patria habetur pro contradicente sed ex hoc apparet quod quis non potest esse in possessione alicuius iuris incorporalis nisi adversario sciente et paciente. Cum ipsa patria adversarius est qui possessio et ex hac apparet quod licet res corporales possunt possideri adversario ignorante ut l. si. ff. de acqui. pos. et l. fi. de prescrip. lon. temp. tamen res incorporales non; ut l. ii. C. e. Unde semper sis memor fore articulum quod ille usus est contra vir adversario sciente et paciente. Contrarium glo. que fuit ista interdicta possessoria dic ut in glosa. Bartolus.

Si intercedat dicit idem quod l. servitutes § publico ff. e. Bartolus

Si usufructus actio pro servitute debet intentari contra dominum proprietatis non contra fructuarium h. d.

De servitutibus urbanorum prediorum. Rubrica

Urbanorum. hic iurisconsultus enumerat servitutes urbanorum prediorum. Op. quod istud ius altius tollendi est libertas non servitus. Nam solum est liberum usque ad celum ut ff. ti. i. l. fi. et C. e. l. altius. So. glo. ponit intrinsecam nisi ibi vel tu tangit veritate declara sic servitus altius non tollendi sine dubio est servitus et servitus altius tollendi etiam est servitus scilicet que debetur ab illa domo que debet altius extolli alii domui. Forte enim interest eius quod altius tollatur propter ventum vel propter aspectum ne forte transeuntes propria possint aspicere. Si forte mea erat alta et domus erat depressa vel forte interest ut levetur altius ut habeat lumen ex reverberatione potius quam pro dictum ut l. si arborem § in eodem ff. e. Gude modo de stillicidio non avertendo. Glo. ponit exemplum clarum. Bartolus doctor

Luminum. Hic ponit differentiam inter servitutem luminum et ne luminibus officiatur. Contrarium differentiam inter has servitutes glo. dicit quod servitus ne luminibus officiatur habet se in plus quam non potest altius elevare sed servitus luminum habet se in minus ut lumen quocumque modo ad nos veniat. Contrarium quidam alii dicunt contrarium et quasi ut plus sit committere servitutem luminum. Nam qui hoc committit non solum non potest altius elevare sed etiam quod illud quod est factum destruat ut nobis lumen sit. Sed in servitutibus ne luminibus officiatur sufficiat quod altius non elevet et hoc vult dicere hec glo. communiter tamen sequitur opinionem glose. Bartolus

Lumen. Contrarium non consentit vel contradicit h. d. Non quod qui non consentit dissentit de hoc l. filius § iuvitus de procur. Contrarium quid est hoc dictum non ad factum sed ad ius etc. Glo. exponit tu dic aliter quod hec verba intelligitur nobis non restituitur ad factum hoc est quod requiratur vera conditio facti sed ad ius servitutis hoc est sufficiat quod ius servitutis sit contrarium ipsi operi quod sit. Ipsum enim ius contradicere videtur. Bartol.

Hec autem libertas servitutis urbane non prescribitur si dominus prediorum dominantis solummodo non utatur sed requiritur factum possidentis scilicet quod domus altius elevetur vel foramina obturentur h. d. Non ista distinctio quia dixi in summario. Ex quo colligitur quod licet in prescriptione libertatis servitutum rusticorum prediorum non requiratur bona fides possidentis ut l. sequitur § si quis

ma deusit. tn in servitutibz urbanorum
prediorum requiritur. ita dicit glo. in l. pelt.
§ quadr. su. act. et dic. C. e. l. ij. tamen
quia in hac prescriptione requiritur scientia p-
scribentis ideo dz bona fide fieri. In illa nul
lu factum prescribentis requiritur sed sufficit
sola negligencia non utentis. Et ex hoc
ego dico quod dec. que dicit quod possessor
male fidei ullo tempore non prescribit. non
hic locum in prescriptione xxx. annorum que
currit contra actionem. Illa tamen prescriptio currit
ex negligencia non petentis absque ali
quo facto prescribentis. et dectal loquitur
quod factum prescribentis requiritur. dicit
enim possessor bone fidei. Nota quod dicit possessor
et sic factum prescribentis requiritur. Querit
glo. que e causa diversitatis inter servitutes
rusticas et urbanas. Glo. ponit et videtur
dicit enim glo. quia in usu servitutis ur
bane scriptus requiritur et precedit. quod in
rustica secus. et ideo difficilius quam prima
prescribatur. Et glo. est addicio nova. que
incipit ibi diversitatis etc. Ista ratio glose
non uidetur uera. quia etiam in usu servitu
tis rustice requiritur quicumque scriptus. ut l.
si iter. B. ti. i. et specialiter in servitute aq
ducte. Unde alij dicunt ut addiff quod in servitu
tibz urbanis est hic plus. quia habemus
possessione continua animo et corpore et ideo
difficilius perditur. ar. j. e. l. servitutes
in prin. secus in servitutibz rusticis. nec hoc
placet quia nulla servitus que possidetur
animo. Si enim hoc esset uerum omnis que possessio
servitutis haberet causa continua. tamen quod quam
uidistis in l. servitutes. B. ti. i. et uidebitis
in l. foramine. j. e. Dominus marsil. dicebat hoc
ideo quia servitutes urbane sunt nobilio
res. et interest ei publice magis quod consilien
tur. ideo difficilius prescribitur. Certe ratio
non est multum urgens. sed meliorem adhuc
non uideo. Querit glo. quid si sunt pila
foramina et quedam obturavit et quedam
non. dic ut in glo. quod uide et nota

Quod autem licet arbor alicuius
extollatur non prescribitur lib
ertas contra servitutem altius
non tollendi. h. d. Op. ar. l. edificia
j. e. Ro. hic loquitur enim erat servitus alcius
non tollendi. quo casu ponendo arbo
rem nichil fit contra illam servitutem. Ibi
fuit constituta servitus ne prospectui
officiatur. quo casu fit contra talem servitu
tem. hoc dicit Bartolus legum doctor.

Praeterea Unius ex sociis
non potest commune parietem destr
uere causa reficiendi. h. dicit.
hanc materiam habes. j. de damp. infec. l.
in pariet. et l. na si non sic ptancq..

Quamvis Potest quis obscura
re domum vicini si servitus constituta

non fuerit. h. dicit. Bartolus.

Sillas Primo ponit quatuor
questiones. secunda vero ad primam tuo
responsionem extendit ad extra
neam questionem. quarta tenatur circa primam
materiam. ex quo tollitur solutio que te questionis
quinta responsionem suam ad primam limitat
et declarat. secunda ibi Marcellus. tercia ibi
idem dicendum. quarta ibi Non autem. quinta
ibi sed ita ponimus. Et licet hac intendit
heres non potest in domo que sibi remanet
edificare. ita quod usus edium legatarium
totaliter perimatur. secus si aliqualiter in
commodetur. h. d. Iurisconsultus ut uidetur
format quatuor questiones et respondit tamen
ad duas sed ad primam et ad quartam Re-
assumamus per ordinem. Prima quod est si
heres alicuius edificando obscurat lumina
edium legatarium utrum legatarius possit
cum illo agere. et iurisconsultus respondit quod potest
obscurare non tamen in totum. si ergo in totum
obscuraret posset cum illo agi. Sed quo
qua actione. breviter actione ex testamento non
confessoria uel negatoria. Non enim servitus
est constituta ipso iure licet heres teneatur
ad constituendum. tex. est in l. sive filij
§ fi. j. de le. i. Ro. quia si servitus non
fuit legata expresse tunc enim ipso iure
competeret sicut ipso iure transit ipsum do
minium rei legate. ut l. si prem. § i. j.
quadr. servitus amit. sed est legata tacite et
rei tacite legate non transit dominium ipso
iure in legatarium ut l. emptor. § dominus
cillam. B. de rei uen. Ita non transit ius ser
vitutis ipso iure. Ita etiam sentit ia. de are.
in dicta l. servum filij. in fi. Sed quid si
quis si edes superius alcius tollet heres
utrum possit. Iurisconsultus non respondet
ad istam. Glo. dicit quod hoc potest indistincte
ar. B. l. prox. et C. e. l. altius. ffiat. B. ti. i.
l. fi. Tercia quod fuit an palatias e
des debeat heres prestare accessum. et ad
istam non respondet iurisconsultus. Glo. dicit
quod non teneatur dare probat per l. in. §
fi. j. ti. i. et de contrahen. emp. l. et uende
re. alibi sed in l. in. § si loca. j. de adqu
iren. le. glo. dubitat et putat quod si determ
nata non sit uia. Primo per eodem licet l.
heres non potest obscurare lumina in totum ut
in fi. l. ergo eadem ratione non potest prohibere acces
sum. quia per hoc nullus fructus est edium
ut hic dz in tex. Preterea l. quod expresse dicit
quod legatarius dz prestare aditum heredi
si sibi expedit. ut l. si fundum sub condicione
§ si fundum. j. de le. i. et j. si ser. uen. l. tes
tatrix. in prem. ff. j. e. l. fi. Non ob. j. ti. i. l.
uia. in fi. et l. in uendendo. quia ibi res
erant translate ad alium per contractum inter uiuos
sed diuidendo uel uendendo hic ultis
uoluntatibz. ubi latior fit interpretatio. Quo-

Quartus etc. vendicione

uel diuisiones ut fiat specialis mencio de istis itineribus et sic apponitur hodie in instrumentis cum accessibus et aggressibus suis usque in viam publicam. Predicta uero in nominibus seruitutibus dequibus hic loquitur. Sed si esset seruitus tigni immittendi vel oneris ferendi et similia, et tunc eo ipso quod res sic venditur vel legatur videtur transferri cum isto onere ut l. si domum in fi. ff. de le. i. et l. qui cum claue. ff. de dam. infec. et de ser. u. pre. l. i. et ibi plene distinxi in materia ista.

Qui luminibus. Non potest quis edificare contra formam statutam ne luminibus vicini officiat. h. d. ¶ Tuo que sit ista forma dicit glo. uel statutum ciuitatis uel seruitus constituta uel seruitus prescripta. ¶ Circa hoc quod dicitur de seruitute prescripta queritur si domus mea stetit de presenti domus tua alta per multum tempus utrum prescripsisti seruitutem altius non tollendi. glo. quod non nisi me nolente edificare prohibuisti et extunc per longum tempus sic stetit. ut h. ita no. in l. ii. C. e. et probatur in l. et si forte. ff. si ser. uen. et no. per. Py. in l. si quis. ff. de re. eccl. in uicina. Bartolus.

¶ **Si inter te.** Si dubium est de mensura recurritur ad arbitrium. h. d. Bart.

Edificia. Plantacio arborum non est contra seruitutem altius non tollendi. Sed est contra seruitutem ne officiatur prospectui. h. d. Si autem esset seruitus ne luminibus officiatur. dic ut l. si arbore. ff. e. ¶ Bartolus.

Quidam hiberus. Non licet super uel iuxta parietem communem aliquid facere propter quod deterioretur paries. h. d. ¶ Nota quod non licet facere ignem iuxta parietem communem et per consequens non licet facere caminum in pariete communi excepto tua. Intellige ita quod ignis qui ibi fiet adhereret parieti communi. Sed si fiet ibi solum camina caminum ita quod fumus ascenderet non ignis approximaret tunc non puto esse prohibitum. ut l. fistulam in principio. ff. e. ¶ Tercio nota quod super parietem communem quis non potest hic parietem construere ut hic no. ~~eum~~ Si quis enim super eundem parietem uellet edificare ita quod esset totus paries hoc licet sed no. in l. paries. et l. inter quos in principio. ff. de dam. infec. ¶ Tercio no. glo. que dicit quod dicto ad significant propinquitatem per duos pedes uel unum. et sic facit ad questionem de statuto quod dicit quod quis faciat insultum ad domum. et hoc dixi ff. de iniur. l. item apud labeonem. § conuicium. ubi hoc tangit In. de arc. ¶ Ultimo no. istam moralitatem quam docuit iurisconsultus ibi. facias enim cum libero loquaris. Ro.

¶ **Parietem.** Parietem eundem licet incrustare et pingere. non tamen ex hoc tempore demoliendus plus estimabitur. h. d. et glo. hic ponit distinctionem qualiter caucio de dampno infecto habeat locum in parete communi quod plene examino in l. inter quos. ff. de dam. infec. dic ut ibi.

Quarta. Ab imperatore. Potest quis in suo libere edificare si seruitus non impediat et lex seruetur. h. d.

Inter seruitutes. Ponit differentiam inter seruitutes ne prospectui officiatur et ne luminibus officiatur. et glo. legit duobus modis. Uno modo ne officiatur prospectui simpliciter. et ita plus placet. et ¶ Bartolus.

¶ **Si seruitus.** Opponitur quod seruitutibus non possit mutari nam quis sive sit seruitus personalis ut l. i. de ope. no. nuncia. siue sit seruitus realis. ut l. qui via. e. ti. glo. se inuoluit sic ut utrumque. Circa seruitutem personalem glo. bene dicit. circa seruitutem realem dic quod potest indistincte mutari ut hic. ¶ Non ob. l. qui via. quia ibi loquitur in reficiente secundum formam antiquam. hic in faciente de nouo ut ibi dixi. Bartol.

Lumen. Tuo que est differentia inter lumen et prospectum. Ultra est quod habent se ut excedentia et excessa. Si enim deleatur prospectus absque destinacione certi loci tunc habet se in plus quam lumen. ut s. l. pe. si prospectus detur respectu certi loci tunc possibiliter habet prospectus licet lumen non habeatur. vel econtra ut patet ad sensum.

Si arborem. Arbor que impedit uidere celum. contra seruitutem luminis habetur. secus si impedit uenire solem ubi uultum expediebat ex positio aut edificiorum uel arborum regulariter non est contra seruitutem luminis. h. d.

¶ **Hec lex** pacto absentia interpretatur contra presentem. h. d. Gaz. ff. de pac. l. ueteribus. ¶ Op. glo. l. de ghen. ep. l. uendendo. et de euict. l. qui libertatis. dic ut in glosa. ¶ Barto.

Stillicidia. Dampnum quod datur ex fistulis uenit in actione in factum et in cautione dampni infecti. h. d. Et legitur ista l. duobus modis. primo quod fistule essent applicate edibus meis iure seruitutis et hanc prosequitur prima glo. magna. Secundo quod nulla seruitus debebatur et hanc prosequitur glo. ultima. ¶ Ad primam lec. op. et vi. quod procedere non competat actio l. aquil. et cautio dampni infecti ut l. fluminis. § pe. de dam. infec. glo. dicit fateor contrarium. et hec l. diuersis casibus loquitur sed quod habet locum cautio dampni infecti. contra uero habet locum actio in factum potest dici quod cautio dampni infecti licet extraordinaria concurrat cum actione in factum subsidiaria l. acquil. ut hic licet non concurrat cum actione l. aquil. ordinaria facit quod no. in l. in fraudem. § quemadmodum. ff. ad legem

nota quod d' quod dicto ad significandum propinquitates per 2 pedes vel v fiat ad dom

acquir. c. § ad le. acquil. l. de petitionibus. ¶ Op. vicium reale non presumitur ab eo cui servitus debetur ut l. si inter. § servitus ff. ti. i. So. ut in glo. Et predicta sunt contra lec. Sed aliam fistule non erant hic iure servitutis ut dicit glo. ultima.

Fistulam. Ista est notabilis l. et cottidiana et hoc intendit. In pariete tuo non licet aliquid facere vel ei aliquid adherere per quod paries tuus patiatur et quod subducto pariete stare non posset h. d. tota l. et est magis notabilis qua nos habemus de pariete communi. ¶ No. ista l. quod in parietibus communibus non licet uni sociorum habere fistulas per quas vadat aqua et sic non licet facere aquarum et similia. ¶ Sed nota quod parieti communi non possum appropinquare id est quod pariete sublato ipse non staret vel quod parietis refectionem impediet. Bartolus.

Servitutes. Insulutibus tigni vel stillicidii immittendi immissione facta dicitur quis habere continuam possessionem h. d.

¶ Si domino licet alicui facere id sine quo servitute uti non potest h. d.

¶ Si sublatum. Durante adhuc re servitutis reale edificium destructum et restitutum idem iudicatur secus quo ad personales servitutes h. d. Facit ad quod vero ecclesia destructa et postea refecta durent perpetua indulgentiarum. Sed quid est id in servitutibus realibus et personalibus dic ut in glo.

¶ Si antea. Dominus domus dominantis non potest facere id per quod edificium servientis fiat deterior sed melior h. d.

¶ Cum mea. Dominus domus suae potest debentis recipere stillicidium potest ibi edificare dummodo stillicidium seu servitute non impediat h. dicit.

Si domus. Cum unam competit plura iura uno sublato aliud illesum remanet h. d. Vel sic cum unum competit plura iura si unum remittit aliud remittere non videtur h. dicit. ¶ No. istum casum secus eo quod si remittetur servitus stillicidii recipiendi dicit glo.

Qui in edificium. Servitus ne luminibus officiatur porrigitur ad luminia presentia vel ad futura sicut est actum et in dubio indefinita locutio equipollet universali h. d. ¶ No. quod indefinita equipollet universali de quo per dy. ex. de re. iur. li. vi. Rem. l. vi. et per alios doc. in l. si pluribus ff. de le. ii. No. quod indefinita equipollet universali ex interpretatione non ex significatione propria ut hic. ubi humanius etc. quia tex. dicit ex humanitate est non ex propria significatione licet tamen indefinita equipolleat universali ex interpretatione tamen instituas universali equipollet particularem etc. quia non est

racio quare magis intelligatur de uno potius quam de reliquo ut l. i. de sub. fide. de quo dixi in l. omnes populi de insti. et iur.

Si servitus. Futura edificio futuro potest servitus imponi et acquiri h. d. Facit ad quod vero quis possit instituere heredem ecclesiam construendam. Et quod non ut in c. abbate sane ex. de re. iur. li. vi. ubi dicitur quod monasterio nondum constructo non potest donari in quantum in tex. hic. et l. fructus ff. de ali. ta. le. et ibi dixi.

Hoc quod dictum. Servitus tigni immittendi potest deberi ei qui non habet edificium h. d. Hoc quod dicit quod non potest tunc intelligo iure servitutis sed ex iure cuiusdam pacti seu conventionis sicut l. ut pomum in prin. ff. ti. i.

¶ Si ex edibus. Servitus que tibi debetur a domo vicina non impeditur dum alteruis domus edificatur super parietem communem h. d.

In re communi. In re communi non potest quis aliquid facere vel prohibere iure servitutis sed ei per quod dicitur undique servitus extinguetur h. d.

Sed si inter. Pro eo quod sit ex edibus communibus in communes vel contra sit agi negatoria h. d. ¶ No. ex eo quod dicit retro pro re communi quod servitus potest acquiri tempore et sic acquiretur pro parte. ¶ Op. de l. in parte ff. ti. i. So. dicit glo. fateor quod potest acquiri tempore pro uno pro pacto ut in dicto tenementi. Ista glo. est bona. Et pro ista inst. ff. de ser. rusti. l. i. et ibi per doc. In contrarium facit quod no. ff. de diu. et temp. prescrip. l. longe. ¶ Sed contra istam opinionem ff. quemadmodum ser. ami. l. nam satis. So. ibi loquitur de servitute committenda hic de acquirenda. ¶ Sed tunc quid quod est id quod pro uno potest acquiri tempore et non pacto. Dicunt quidam quia tempore non acquiritur personal. sed lex. glo. dicit quod hoc id non videtur bona quia etiam tempore non queritur sine facto presidentis vel utentis seu possidentis ut l. si aedes § libtas l. c. vii. glo. dicit aliam rationem quare sic quod hoc est propter publicam utilitatem ut ff. de usuc. l. i. vel potest sustineri prima ratio scilicet quod tempore queritur lex est immediata causa acquisitionis licet cum facto hominis sed quando pro pacto tunc totum econtra quia homo est causa immediata cum auctoritate legis ut declaravi in l. legittima ff. de pac.

¶ Alii tiore istorum contrariorum legitur alio modo ut illud quod dicitur re pro re intelligatur ff. de servitute propria auctoritate ut l. quemadmodum ff. ad l. acquil. ¶ No. istam lec. quod sicut illud quod immittitur in re mea propria auctoritate ante possessionem possum tollere et destruere propria auctoritate ita id quod immittitur in re communi licet a socio ut hic in prima casu l. Unde ista glo. et nota. ¶ Op. de l. si et si ff. communi. ff. si serv. So. dic ut ibi. Bartolus doc. t. or. legum.

Si in area · simulto socio non pt quis edificare · inv° cõi · licet sibi pmittatur · vtute pdij sluentis · h · d ··

Foramen · Seruitus que nõ ht cam cõtinuã non pt acquiri tempe · 7 causam cõtinuã nõ ht cuius seruitus adeu⁹ vsum fcm hois requiritur · 7 dapnũ qd ex seruitute non iu debita cõtingit uenit in cauone dapni infecti · h · d · Diuide · pmo ponit dictũ · s° limitat illud · tercio illud pbat p rõm · q̃rto ponit tres illacones · qd ibi hoc ita · tcia ibi · neqz cm · q̃rta ibi · et ideo · No euidenciã dicitis quid e cauere · vt · l · qd cauere · de dap · infec · et quid sit cludimũ · vt · l · si ut certo · §· si me · ſ · cõmo · No exhac · l · q seruitutũ queda hnt causam cõtinuã ꝑpetuã · ut seruitutis tigni immittendi · quia tignũ sempr stat ibi · ſ dem insititute aqueducti · q̃a aqua sempr fluit · ꝑ · B · c · l · seruitutes inprimi · Quedam e seruitus que ht cam continua · ut seruitus stillicidij immittendi 7 fistule recipiende · que recipiat aqua exceilo licet em non sempr fluant · tñ apte sunt sempr fluere · Quedam e seruitus que hz causã discontinuam · ut illa · adcu⁹ vsum requit fcm hois ut hic · Op · in ea seruitute qi requitur fcm hois non em pot poni stillicidiũ sine fco hoĩs · neqz fistula q recipiat aqua decelo · Vo intellige · q requitur factũ hoĩs adusum seruitutis nõ ad ipsum primũ actũ constituendi · Oppo · dicit hic q oms seruitutes dent habere causam ꝑpetuã · Contra · quia seruitus itineris non ht causã ꝑpetuã · vt · l · seruitus · B · ti · i · 7 tñ seruitus e · Vo · dic oms seruitutes dent hre causã ꝑpetuã · sz ut possint quei tempe · 7 hec e lecclara · 7 ponit inpri · glo · et ingla · antiqua non erat · Alij leguit istũ tex · alio mo · sz q̃ ē qd dicit oms seruitutes hre cam ꝑpetuã nõ e io pcedentis sed est quadam dictũ ꝑse exquo sequit segnis illaco delacu 7 stagno · Et tuc pcedẽ tõne qu9 debes scire q adhc ut sit seruitus requit q hat causam cõtinua · hc e q res que dz seruitute cõtinuo sit nec exsiccabitur tempe et ideo seruitus itineris quantũ adhac dz hre cam continua hc e que debetur rei 7 are que cõtinua e licet non hat usum cõtinuũ · 7 inito e seruitus sed q̃n res non est cõtinua vt lacus 7 stagnũ qui q̃nqz exsiccatur tuc non pt ei seruitus īponi neqz tempe neqz pcõ · et ita loquit hic 7 ista lec · dz pbai ꝑ tex · in · l · 1 · §· 1 · ſ · de fonte · q ũ uer puto · quia seruitus non pt inponi dõno · sz dz seruitus utilis · Ita dicit Raff · in libell' suis sr̃ interdcõ de fonte · Et hc vz sentire ista gla · q dt q̃ licet seruitus desinat stagno desiccato · tñ eo reassumente aquã de equitate reconualescat · Op · ſ · de seru · rus · sr̃ · l · y · §· 1 · sed stagno non pt inponi seruitus aqueductus · sz seruitus naughi recipiendi · sic racõm assignat glo · quia p naughiũ nõ minuit̃ aqua · sz p aqueductũ sic · sz · l · contraria loquit̃ in lacu qui ht aqua ꝑpetuã · 7 hoc mõ bñ dicit glo · si non ht aquã ꝑpetualem non posset cõstitui seruitus naughi dictũ uel utili · pdij · in · l · 1 · ſ · de font · e · Bartolus ··

Si quis edes · Si ad aliquod prediũ sluens incipiat ptinere insolidũ seruitus extinguitur secus si propte · h · d · q dicit p pte uide in · l · pro parte · B · titulo primo ··

Si tecto · Domus destructa pt usqz ad statũ pstinũ cstituiri · non obstante seruitute ne luminibus officiat · h · dicit ··

Si edes mee · pt adiuisus unũ pscribi libtas adiuisus aliũ nõ exeadem edificacõne · hc dicit · Nota q pt libtas prescribi sine titulo · Nota q malafides non nocet nisi aduersus eũ que e mala fides · vt · l · qui bona · infi · de acqui · pos · et · l · fidem ꝯ · §· si adiuisus · ſ · qui exti · inpos · ea · No q si plura sunt pdia cõtinua · plures dicentur seruitutes ··

Libertas · nisi pdia urbanorũ possideant cõtinue eorũ libtas non pscribitur · h · d · ſtẽ · §· intellige · 7 pscribẽ libtatis a seruitute urbanorũ pdiorũ requiritur fcm 7 bonafides prescribentis · vt · l · hec aut iura · B · e · merito si non possidet domũ non ht bona neqz mala fidem · neqz aliquid facit · ideo non prescribitur · ita loquit̃ hic · Vz in pscribenda libtate pdij rustici putarem secus quia tuc pditur seruitus ex sola negligencia non utentis · ut · l · sequit̃ §· si quis iura · de usufr̃ · pbabitur in · l · pelt · ſ · quadr · sru · amit · Tercio quid e prescribere libtatem · glo · dicit q non e aliud q̃m amitte seruitute · sicut prescribẽ domũ e amitte domũ alterius · Vide glo · sz ai seruitus sit quedam ꝑuacõ et sic est inchil · quod pt amitti · vt · l · qd attinet · ſ · de re · uir · Tra · seruitus respicit pdij dñantis e aliquod · sz ius tpius dñij · ut dixi · B · e · l · 1 · pbatur in · l · arbor 7 sr̃ · ſ · cõi · diui · 7 ideo qui illud ius amittit pscribit libtate · 7 qd hic loquit̃ nõ dz q amittatur seruus dñi respicit pdij sluens qd e mea ꝑuacõ · sz ꝑmt respicit ius pdij dñantis · In eo uõ q dicit de pscripcione dñij · qi amittit dñiũ alti⁹ non e uerũ in usucapione tempi · Na dñiũ non e n̄ unũ · vt · l · sicut certo · §· si duobz uehicula · ſ · cõmo · q dñiũ

per usucapionem non acquiritur. sed denuo ad
alium transfertur. ut l. usucap. § de usucap.
sed in prescriptione longi temporis per quam
non quiritur directum dominium secundum glo. in nostris
sed utile acquiritur. istud dictum procedit. nam
illud utile acquiritur. hoc est extinguit effectum
illius directi domini. ut C. de prescrip. xxx.
annorum per totum. Bartolus.

Cum debere nichil in hoc seculo
potest esse perpetuum nisi per subroga-
tionem. h. d. ¶ Op. ff. e. l. si ser-
vitus imperium. So. fateor quod intelligitur tamen de pre-
senti columpna sicut ibi dicitur. licet enim
ubi lumen potest esse perpetuum absque aliqua
subrogatione. columpna vero absque subro-
gatione non potest esse perpetua. et ideo quia lu-
men est unde celum. ut ff. e. l. luminum. quod sit
per aerem qui est simplex elementum. nec
recipit corruptionem seu extinctionem. sed
columpne composite ex rebus elementatis
et omnia elementa corrumpuntur. ita loquitur
hic. ¶ Op. § loca l. mort. So. ut in glo.
¶ Op. ff. de servitu. l. quotiens. § fi. So.
speciale est in servitute oneris ferendi quod ser-
viens debeat edificare. quod videbitis in l.
si arborem infra. et si forte § i. et ij. §
si f. uen. ¶ Op. ff. e. l. si arborem. infra.
So. hic non est ambigua. ibi sic. ¶ Op.
quod ymo nil potest esse perpetuum. ut infra de
pre. et temp. act. et ff. e. l. foramen. So-
lutio. nota quedam sunt opera naturalia com-
posita ex simplici elemento. ut predia ex
terra et fons ex aqua perpetua. et ista possunt
esse perpetua. ut § de fon. l. i. et de flu. l. i.
et de rivis l. i. et dicta l. foramen. ff. e.
§ omnes. Et quedam sunt opera artificialia
et ista aliud componuntur ex rebus elementatis
et non possunt esse perpetua ut hic. aliud non
componuntur ex rebus ut actiones et obligationes
que sunt simplices ymaginationes.
et iste possunt esse perpetue ad nutum principis
ita loquitur hic ti. de pre. et tep. ac. ¶ Ultimo
nota glo. que fuerat dictam inter eternum
et sempiternum. Bartolus.

Et qui domus. Rei sue non
potest quis servitutem imponere nisi
in actu quo alteri tradit. h. d.
cum l. se. ¶ Op. et videtur quod in traditione
non possit illud pactum apponi. quia in
ipso instanti quo traditur adhuc est
tradentis. sed propter nimiam approximationem
quam habet ad tempus quo erit alterius
valet illud pactum. et propter hoc puto
quod hec l. debet intelligi quando fuit traditio
ex magno intervallo. alias vero quando pactum
in traditione ipsa repetitur. ut l. item quia
infra ff. de pac. et ibi dixi.

Binas si edes leguntur vel
venduntur vero actum vel coniugua-
tiones ita stant ita steterunt. h. d.
¶ Op. ff. de rei uen. l. pomp. solutio. sic ex-
equius ubi res mobiles non potest esse communis
pro diviso. So. glo. involvit servitus est quod
tignum donec cohabet domum non censetur

res mobilis sed immobilis. et ideo potest esse communis
pro diviso scilicet cuiusque pro regione sua. sed si
fuit exemptum a domo. esset communis pro indiviso
ut l. arbor infra. § com. divi. ¶ Item nota quod quic-
quid dicatur de tigne quod non vero conceditur
tigne ista servitus tignum uti stant ita stet
vero concedi ut hic in venditione et legato
dixi in l. i. de servitu. le. ¶ Bartolus.

Si edes. Edificia que invicem
non videntur non possunt invicem
servire. h. d. computo quod hec lex
debeat intelligi quando distantia loci vel
mons medius impediat commoditatem
unius predii venire ad aliud. alias secus. ut
l. servitutes. § publico. et l. si. ff. ti. i. et
ideo si aqua ducitur per tantum unius mons
non video quare mons medius impedi-
at servitutem aqueductus. sicut videmus exemplum
in aqueductu pulcherrimo qui transit per duos
montes. ¶ Bartolus.

Eos qui in pariete communi non
potest quis fenestras facere nisi
sibi sunt concessum. h. d. quod nota.

Olimpico. Si edes legantur
adiuncta in dubio non videtur
ei imposita servitus licet durent
facultates eundi. h. d. ¶ Op. quod legata
domo videantur relicti actu domum vincti
ut l. predijs. § pelt. § de le. iii. So. intelligitur
quod testator hic expresserat quod ortus non veniret
vel separatim emeret. ¶ Op. et vero quod servi-
tus videat imposita. ut § si serv. uen.
l. testator. So. ideo hic non vero servitus
imposita sed facultas eundi. quia predia
non erant relicta perpetuo. alias tenet locus
quod dixi ff. e. l. binas. ¶ Bartol.

Luminis potest quis aperire ianuam
in suo muro quatenus se extendit stillici-
dij neque sor. hoc dicit lex. Sequitur.

¶ De servitutibus rusticorum prediorum. Rica.

Servitutes rusticorum
servitus nominat hic servitu-
tes rusticorum prediorum in-
ter quas. ut dicit glo.
sunt quedam servitutes no-
minate quedam innominate
primo ponit nominatas
secundo innominatas. secundo ibi in predijs. et hoc
facit usque ad l. item. § qui habet. § c. de
traditione. ¶ Op. quod quis cogitur ad faciendum
et patiendum iure actionis non officio iudicis
ut l. quotiens. ff. ti. ij. quod apparet quia
tradendo non liberatur quis. sed adhuc
remanet obligatus pati. ut nota in l.
corruptionem. de usufruc. et ff. ti. i. inter
servitutes infra. So. duobus modis potest
intelligi. uno modo quando agitur contra eum
qui servitutem vendidit vel promisit.

et tunc fatetur quod adhuc cogitur iure accio-
nis / et officium iudicis erit super hoc quod stra
ut est tunc de observando hoc. ut l. haz
et l. eg. ff. si ser. uen. Secundo modo potest intelligi
quando agitur confessoria contra tertium possessorem
predii servientis / tunc ille quia nunquam fuit
obligatus persona non uenit iure obliga
tionis / sed sicut inter uenditorem per
officium iudicis quibus cogitur restituere. ut
l. alii restitue. ff. de rei uen. similiter per
officium iudicis quibus cogitur. quia conside-
ratur prestatione. ut l. quod ff. ti. ij.

Rusticorum. Circa istam l. dic
ut l. lucio. ff. de aqua cotti-
diana et esti. Et ibi uide.

Item Cum hic. Cum con-
ceditur aliquid uel conceditur id
sine quo res esse non potest / et si
non ualet expressum non ualet tacitum.
h. d. Nota summarium. Circa hunc
§. quando conceditur haustus consequitur
iter tacite uerum iter sit servitus / glo. uero
dicit quod non sed est quedam accessio. Unde
glo. et ex hac apparet solo contra signati
signati insequitur glo. que apponit de l.
si placuisset. de l. i. / et l. i. qui mo. pig.
uel ypo. sol. / et de leg. insti. l. qui filio.
et non soluit glo. Nam ibi uiciatur ex-
presso non uiciatur tacitum quod est eque prin-
cipale cum expresso. hic uero uiciatur taci-
tum quod est accessio expressi. Glo. querit
quid si per x. annos iuit palam uia si-
ue palam lota. dic ut in glo.

Pecoris. Servitus pecoris
pascendi et ad aquam appellandi
est predialis et potest firmari cum pre-
dio / hoc est actum. h. d. Secundo queritur hec
servitus non transeat ad heredem / dic ut
in glo. Tertio quero utrum in istis casibus
in quibus ad heredem non transit dicatur
servitus realis. Breuiter si non habet ibi
predium dominans tunc non est servitus realis
sed personalis. ut ff. ti. ij. l. ut pomum. Si
autem iste qui promisit habet predium dominans
tunc est realis sine quadam uis quod exti-
guitur cum persona ope exceptionis non
ipso iure. ut l. iiii. ff. ti. ij. dixi in l. me-
la. §. fi. de ali. et a. le. Bartolus.

Ergo Neratius. Servitus
realis non potest imponi nisi
contribus exercere utilitatibus predii
dominantis. h. d. cum l. sequenti.

Quintella. Istam l. allegauit
semel ad quendam in consilio pleb.
erat statutum quod quicumque in die
fori habuit coream in platea soluat tantum
pro gabella. Et ideo quidam tenebat coream
super quodam banchum / dicebat ille non
debere soluere gabellam quia non tenebat
eam in platea / dicebam oppositum sed quod
debebat soluere per hanc legem.

Inutilis. Medium predium
imponit servitutem rusticam. h. d.
Istam l. intelligo quando medium
predium impedit commoditatem ex uno

fundo peruenire ad alium. Certum enim si non
impediret / puta inter predium meum et
tuum est illud medium. tamen per uiam publicam
possum uenire ad tuum ad hauriendum
aquam. ad pascendum animalia et similia / certe
credo quod servitus possit imponi. ut ff.
ti. ij. l. ult. / et ff. c. l. finali. Bart.

Percommunium. In hiis que sunt
communia pluribus ut singulis requiritur
consensus omnium qui potest separati
adhiberi. h. d. vel sic Cum requiritur con-
sensus plurium ut singulorum potest separati
adhiberi. Item licet unius concessio non trans-
ferat ius reale. concedentem obligat perso-
naliter. h. d. Oppo. et ui. quod sufficiat con-
sensus maioris partis. ut l. quod maior.
ff. admin. et l. plane. ff. quod cuiusque
uniuer. Solutio hic in hiis que sunt communia
pluribus ut singulis. ibi in hiis que sunt
communia pluribus ut uniuersis. Oppo. ff. de mor.
l. i. ubi requiritur consensus plurium simul.
Solutio eodem modo ibi quando plures consenciunt
ut uniuersi. hic ut singuli. Contra
predicta oppo. ff. de pac. l. et ferme heredem.
§. fi. Solutio in hiis que communia sunt pluribus
ut singulis sufficiat consensus partis maioris.
et requiritur quod consensus adhibeatur in uniu-
Solutio speciale est ibi. ut ibi dixi. Solutio quia
ibi consensus maioris partis preiudicat
aliis sicut in consiliis uniuersitatis. Ultimo
glo. colligit ex l. ista multa notabilia
primo quod quis contra factum suum uenire
non potest licet deuiare non sit ualidum / contra
§. de acq. et ren. l. quemadmodum. glo. remittit
ad no. l. past mortem. ff. de adop. Tu dic
quod ad primum l. quod hec accessio non est ua-
lida quo ad ius reale. quia non est servitus
constituta / sed quo ad ius personale uali-
da est quia ille qui concessit obligatus
est. ideo non potest uenire contra. Et ideo sima
in sili. ex. de dona. c. inter dilectos
circa primum dicat quod officium iudicis erit
isto casu compulsione istis qui hoc promise-
runt non competere ius prohibendi. Secundo
2 nota quod illud quod abimitio non ualet tractu
temporis non confirmatur. In contrarium allegat
ff. de re iud. l. quod abinitio / et insti. de
inuti. stip. §. i. Solutio quod solus tractus temporis
non confirmat. sed alio interueniente secus.
Item nota pro dy. in c. non firmatur. ex. de re-
gu. li. vi. Tertio nota glo. quod retro fictio
3 trahitur ad omnes. In contrarium allegat. C. ad
macedo. l. fi. et de do. inter ui. et ux. l. do-
nati. Solutio quod illud quod fit hodie trahitur
retro. ut sic in ratihabitione est satisfacio per
fictionem que habet locum ubi equitas suadet
Equum est autem quod meo nomine est gestum si ra-
tum habeo trahitur retro. quando abinitio est facta
mea contemplatione / que equitas hic ces-
sat / licet enim unus ex sociis concesserit
servitutem suo nomine et ego concedo. non est
hodie equitas que suadet fingatur quod ego
concesserim. Quarto nota glo. quod hic
4 non est idem iuris dictum ad partem. et contra
de admi. tu. l. si duo / et de usufr. l. quod sat

in prin. Glo. non solvit. Dic breviter in individuis non procedit ar. de toto ad partem cum in partes dividi non possit. ut l. apparte § ti. ij. Ita loquitur hic Julianus non que sunt dividua bene procedit. ut quod in me est de toto quo ad totum. secus de parte quo ad partem ut l. que de toto. de rei ven. et dicta l. qui fecit. in prin. Non autem procederet hoc argumentum quod in me est de toto quo ad totum tex. est in l. an pars. § preterea. ¶ Ultima glo. tua dicat quod non statuit iudicio maioris partis hec examinandum supra in contrario. ¶ Bartolus.

Certo genere. Appellatio vinee indubio refertur ad solum non ad superficiem. h. d. ¶ Circa quo dicitur ad quid summum s. quod applacio vinee referatur ad vites seu ad superficiem tamen dicit glo. duobus modis. dic ut in ea. ¶ Ultima glo. inducat mat. ad questionem de rustico qui promisit domino dare quandam partem fructuum vinee an debeat dare partem de fructibus arborum quas ibi plantavit Glo. arguit pro et contra sed non determinat. Certe puto indubio debere intelligi fructum vinee hoc est fructus terre vineate. hoc est ut debeant fructus arborum per istam l. Contra predicta facit l. si quis legavit. § de l. i. Ubi testator excepit vineas non sunt certa demonstratione certi loci. Unde cum non reperiantur vinee non valet exceptio quia non est certum de quo solo sensit appellatione vinearum. h. d. Bartolus.

¶ Si totus. Servitus respicit totum fundum. Atque usus eius certo loco limitetur que limitatio fiet prudentia hominis l. nisi aliter actum sit. h. d. usque ad fi. l.

Per quemlibet locum. Si unum greditur servitus una non potest alii gredi alia per quam servitus prima impediatur. h. dicit.

Quintus Mutius. Circa hoc ius aqueductus potest fieri in rivo quodque vult si domino predii non noceat. h. dicit.

Cuius primus. Circa glosa quid si post prohibitionem ingressus cepit ducere Glo. tenet quod efficiatur cupientis. Idem tenet de l. iij. de aqua. re. do. Contrarium tenet Insti. de re. divi. § fere. dy. et ob tenent istam glo. solum enim ingressus est prohibitus non cupere. Alia autem glo. est clara.

Imperatores. Aqua ex flumine publico ad rigandos agros secundum mensuram dividitur. nisi aliter alicui sit concessum. h. d. ¶ Incidens quod aqua ex flumine publico non potest duci cum iniuria alterius. quod facit ad questionem de molendinis. de quo dic ut dixi in l. quo minus. de flu.

Una est via. Si per plures fundos itur ad unum servitus una est et per usum in parte retinetur servitus totum. h. d. ¶ Op. videtur quod sint plures servitutes. ut l. si edes § e. So. ibi erant plura predia compranda. ideo ibi plures dicuntur servitutes. hic plura predia servientia et unum dominans. de hoc dicetur in l. nam satis. l. qui maser. d. amit. ll. si fun. xe. Barto.

Si unus. Servitus non potest acquiri per partem sed per plures potest acquiri. et per unum pervenire ad plures. h. d. l. Una est via que procedit. Facit ad questionem Unus habet iurisdictionem in uno castro longo tempore ipse exercuit suis acusatoribus et nunquam exercuit per inquisitionem numquid perdat ius inquirendi. Et hec l. una est via ar. quod non perdat. Una est enim lex qua malefitium punitur. licet diversis modis eo hoc puniatur et ideo servitor uno retineo totum. Vel dicas una est iurisdictio que diversis modis retinetur. ego ut. Bartolus.

Si mihi. Circa hoc duo iura remittendo unum non videtur remittere aliud. hoc dicit it.

¶ Servitus. Confessione servitute naturaliter contingente non tenet dominus. h. d.

¶ Si fundo. Licet fundum medium reddi ma. non extinguitur servitus quam alterius fundo debetur. h. dicit.

Si mihi. Licet totus fundus debeat servitutem tamen debet quis uti per eam partem quam minus ledit. h. d.

Via constituta. ¶ Si lacus. Per lacum perpetuum non potest constitui servitus navigandi. h. d. de hoc dic ut l. foramen § ti. primo.

¶ Si fundus. Si fundus publicetur extinguitur servitus. h. dicit.

¶ Cum venerit. Ius servitutis totum est in toto et totum in qualibet parte totius ne usui eius aliquid impediat. h. d. ¶ Nota quod dixi in summario. ¶ Nota quod sine divisione non videtur actum ut quis habeat aditum per partem alterius sicut primo cum divisione. fieri nisi specialiter sit conventum. ¶ Secundo nota et tene menti quod in venditione vel alia concessione inter vivos. ut l. i. vendendo de gralhen. emp. Secus in concessione in ultimis voluntatibus. dixi in l. binas § ti. i.

Ex meo. Non potest quis concedere aquam ex suo aqueductu quem habet ex fundo alieno. h. d.

Sed per partem. Divisio aque fit ad mensuram prediorum dominantium. non inspecta partium bonitate. h. d. ¶ Op. dicitur hic non debe inspicia naturam agri. contra § e. l. ergo § i. So. ego intelligo hanc l. sic quod cuilibet parti tota illa aqua que eam contingebat ex divisione erat utilis. tamen una pars exiguisset plus aqua. Sed si tu pones quod una pars esset tunc aqua non esset utilis neque necessaria. non videtur quo ei debi posset per dictam l. ergo § i.

Sed quia utrique parti esset utile licet unum
magis quam alium in divisione non aspiciatur
illa necessitas. Sed quia illud ius est totum
in toto et totum in qualibet parte ut ff. c. l.
via. § fi. et ideo divisio debet fieri commen
surata. ita loquitur hic. Contra glo. et
op. quod debet inspici bonitas rei. ut j. de
acqui. re. do. l. quedam. So. quia una
res non potest accedere duobus accedet propor
tioni ut ibi. sed hic potest accedere duobus. ideo
proportionis non inspicitur. Opp. quod de
beat inspici usus possessoris. ut l. ex eo
ff. j. de vino tri. et ole. le. et de fin. inst.
l. sic. § tum ... Solu. Istud est ius
reale competens predio magis quam persone
ut l. si inter ... ff. c. et l. qui in
aliena ... § et ideo usus pa
trisfamilias non inspicitur. Item usus si fiat
in parte respicit totum. ut l. una et una
ff. c. ideo usus partis non inspicitur. Ul
timo opp. quod aqua non possit dividi.
ut l. pro parte in fi. ff. de servitu. So. non
dividitur ius sed aque commoditas.
ita dicit glo. et bene credo qualiter procedet
examinari in l. stipulationes non dividuntur
in primis quatuor versus j. de v. ob. Vi
des ergo quod divisio aque fit secundum quanti
tatem partis agri non secundum qualitatem
et ratione ... Ultio non ex hac
l. quod licet servitus aqueductus sit in
dividua usus tamen est dividuus. Bart.

Si una. Hec potest eluce
... quam partem fundi viam
constituat sine ... le
gatarius hoc dicit.

Si commun. Si a sociis fundi
dominantis emitur communiter
fundus serviens. servitus ex
tinguitur. Secus si in fundis dominanti
bus. non potest esse contra h. d. Opp. ad
primam partem j. e. l. unus ex sociis. ij
res. So. quia duo socij redimunt totum
fundum servientem servitus extinguitur
ut hic. Secus si non fieret redemptio
sed tantum esset unus eorum alteri ... ut
l. quia tamen redemptio ... tollit
... et hoc prosequitur glo. per plures ...
tamen in quibusdam ut arbitror non bene
dicit. Et videamus casum ... In eo
casu quo dicit redimimus fundum
servientem et postea meum ...
hoc non placet michi. Nam per redemp
tionem primo statim de servitute servitus
non extinguitur. quia alius remanet
... postea statim non ex
tinguitur servitus quia ... non est
causa extinguende servitutis. ut l. unus ex
sociis. ij res. j. e. In omnibus aliis glosa
bene dicit ... redemptionem ... in l. unus
allegata per glosam. Hec dicit
Bartolus legum doctor excellens.

Itinere. Nisi plures domini de loco
itineris consentiant servitus effec
tualiter non acquiritur. h. d. Quero
utrum isti discordantes cogantur concordare.
Glo. dicit quod sic vel sorte dirimetur.
Alij dicunt quod quando plures discordant ad in
commodum ipsorum discordancium tunc iudex
non intromittet ad cogendum eos. ut hic et in
similibus. Secus si ad incommodum tercij. ut
l. huiusmodi § fi. j. de le. i. et ibi dixi. et
per C. in l. ult. in prin. com. de le.

Si quis domino. Servitus aque
immittende intelligitur de eo
que in fundo colligitur. h. d.

In domo. Cedi servituti acce
dit iure servitus accedit. h. d.
Opp. C. de usufru. certe que
usui ... l. i. et j. de le. i. l. si fundus sub
conditione § qui fundum. ubi ... locus
exceptus iure proprietatis. So. ibi dic. quod hic
hic x pedes erant excepti propter servitu
tem aque. ideo iure servitutis intenduntur ex
cepti ibi secus. et hoc innuit glo. tua prima
que exponit aquam i. servitutem aque. Nec
intelligitis quod isti x pedes deberentur iure
servitutis ad aquam. quia sic esset servitus
quod esse non potest. sed illi x pedes serviunt
pro predio dominanti cui debetur servitus aque.

Tria predia. Redemptione pecu
niam a duobus servitus non
extinguitur nisi omnes redimant.

Fundus. In cessione plus fa
ciens potest concedens fundum
approximum facere. h. dicit.

Cum essent. Tempore divi
sionis potest agi ut fundus qui
obvenerit uni serviat fundo
qui obvenerit alteri. h. d.

Per plurium. Cum hec servitute
aqueductus non potest concedere haustum aque
extraneo nisi de hac permiserit ei domino fun
di servientis. h. d. Due rationes ...
nisi tex. per glo. quas forma ut in glo.
Adiscias duas rationes. Predium non potest
... et servitus servitutis et c. ... j.
de aqua coti. et esti. l. i. § illud. Secunda hec
l. procedit antequam aqua ingreditur
fundum meum sed postquam ingreditur
fundum meum possum concedere cui volo.
Ultimo glo. inducat ... utrum possit
facere ... ad substituendum alium. dic
ut l. i. in prin. ff. de precario.

Unus ex sociis. Unus ex
sociis non potest fundum communem
servum facere nec ei libertatem
acquirere a socio vel extraneo. h. d. prima
ponit unum dictum. secunda unam illationem. tercia
... quandam ... ibi ...
... dictum est clarum ...
... quia unus ex sociis non
potest servitutem imponere ... nec re
mittere. ut l. tria predia. ff. e. ...

e difficilis ad quam op. et uz qui plures sunt emunt eandem personam representant et ideo sicut si unus emisset servitus confunderetur ita cum plures unicam conunt non representant personam unius sed plurium. Ista est bona ratio. ¶ Tercio, que est ratio quod non possunt unicam remittere. Respondeo ratio ponitur in tex. quia pro parte non potest acquiri libertas neque concedi. hoc est ratione partis quam quis pro diviso habet non potest servitus imponi nec remitti sed in proposito hoc fieret si duo socii possent unicam remittere. quo ad e. Glosa assignat aliam rationem quia in divisione toto fundus posset eam abicere. Ista ratio concluditur modicum. ¶ Venio ad tertiam particulam et prius declaratione quod tamen hic dicitur. servitus non potest retineri pro parte. utrum retineatur in toto ut dicatur deberi tota servitus an pro servitutis. Glosa determinat quod pro servitutis. Idem dicit in l. pro parte. infra e. de servitu. Sed certe hoc apud non est ita. quia servitus non recipit divisionem. ut dicitur l. pro parte. infra. Preterea tex. hoc dicit in l. si cui. infra e. e. sed quod fundus totus servit aprio. Non quod dicit fundus totus servitut non quod servit pro socii tantum sed totus fundus totus. ¶ Preterea hoc dicit tex. hic ex presse quod cuiusque sociorum debetur servitus tota. ¶ Preterea si esset verum quod cuilibet debetur pro parte ergo pro parte posset remittere. Non enim remitteretur nisi ius suum tamen tamen renunciare est licitum. ut l. siquis in conscribendo. C. de pac. ¶ Hinc premissis opp. Si tamen servitus debetur in solidum ergo quilibet potest remittere in solidum. ut l. pure. §. duo. ff. de novat. quod dicitur no. in l. si unus in prin. C. de pac. Sed tex. hic vult solvere contrarium. Sed enim dicit quod cuilibet debetur intelligere non persone propria sed debetur fundo et per fundum persone. cuilibet ergo particule fundi debetur in solidum. ut l. via. infra e. e. Sed inequalis particula quibus habet fundum. ergo in nulla particula unus solus potest acquirere vel amittere. Et hoc vult dicere tex. ¶ Si fons. Cum non utatur iusto impedimento eadem tempore servitutem amittit sed ei restituitur ex clausula generali. h. d. cum l. se. ¶ Opp. et uz quod impeditus agere non currit prescriptio tempore utere. et sic non sit opus restitutione. ut l. i. infra. de annali. except. Glosa dicit aliud in prescriptione rerum corporalium. Ista solutio non videtur perfecta. quia eadem illa l. potest intelligi in prescriptione rerum incorporalium. hoc est in prescriptione contra actionem. Et ideo dicunt alii ut patet hic loquitur quis est impeditus agere impedimento facti tunc currit prescriptio licet restituatur ut hic. et l. i. C. de. excepti. tamen ma. ubi loquitur quod est impeditus impedimento iuris ita refert e. in l. i. C. de bo. ma. et certa opp. de eo quod tangitur cuilibet in l. senatus

Qui cum fundo. C. de offi. presi. Stipulato penalis ad personam relata non facit personam servitute personale in pectoriam. h. d. ¶ Nota quod in dubio concessio servitutis intelligitur realis nec ex stipulacione penali aliud presumitur. Dicitur in l. pen. ex.

Lucius. Re mea determinata concessio respectu fundi donantis presumitur concessio personalis. h. d. Contra l. non tamen sequitur. ¶ Opp. C. i. l. pen. ex. ubi in dubio presumitur concessio realis. Sol. ista indeterminata locacio respectu fundi donantis facit personam concessionem personalem. alias in dubio esset realis. Contra l. de le. i. l. apud iul. §. siquis alicui. ubi in dubio presumitur personalis. Sol. aut illa verba concessionis referuntur ad finem ut concedo tibi agere licere aut referuntur ad ius ut concedo tibi ius eundi. primo casu in dubio presumitur personalis. ut l. contraria. Sed secundo casu standum est distinctionem huius l. aut conceditur ius respectu fundi determinati predicta ita nisi ratio personarum aliud inducat. ut l. fi. i. de servi. le. et ibi examinavi tamen in istis servitutibus quam etiam in beneficiis et privilegiis.

Flumine. Flumen quod transitur ponte vel vado potest magis servitus itineris seu iis si pontibus vel navicul transeatur. sed tale flumen servitute itineris alias recepta non interrumpit. ¶ Idem iuris sit. Et certe idem iuris est et valet concessio conducto eo quod nunc sit non quod fieri solet contrarium. et hoc sequitur et certe est idem iuris secundum predicta. tene firma lec. pectoriam in glo. quod ita est. ¶ Non modum fimendi viam et fiat ad conem quod strata tamen intrant platea desinunt esse strata. de quo dixi in l. fi. de vi. et vite publi. et tamen hanc conem incantate tudertini.

¶ Comunia predia tam rusticorum quam urbanorum

Edificia. l. Hic ponit que dicuntur edificia rustica et que urbana. Nota quod servitus non potest deberi nisi a predio. h. d.

De aqua. Ius hauriendi vel ducendi aquam ex flumine per castellum non est servitus proprie sed in hoc iure quis tamquam in servitute defenditur. h. d. Hec l. potest intelligi de aqua tollenda ex flumine publico. et ideo non est proprie servitus. quia non debetur a predio alii. Et pro istud ergo dicebam quod si in via publica est aliqua clausura vel locus per quem duco aquam ad predium meum et aliquis me in illo iure impediat possum agere utili actione ar. huius l. per hoc.

op
qo
qo
op
Qu^a
op
Qu^a
op
Qu^a
Qu^a
Qu^a

no modum fimendi viam que fiat ad conem
Qu^a
op
i
op
i
e tota
a lex

.l. de aqua cot. et esti. l. i. §. aut preter si ex castello. Sed potest intelligi in aqua ex flumine priuato. et tunc non est proprie seruitus equia forte non erat perhemis. sed dicetur seruitus utilis. ut ff. tit. i. l. fo. in me. et glo. ibi no. et hanc l. addes ad dictum Bal. quod ibi recitaui. Bartolus.

Quaeri post monumentum constructum non potest lumen tuum mensura vel priuato sepeliendi. hoc dicit. Bartolus.

Proprium in contractibus est locus iuris descendendi. h. d. Op. de. l. si michi et tibi. l. de v. ob. Sol. in contractibus non est locus iuris ascendendi ut ibi. sed iuris non descendendi sic ut hic. cuius eius attributum seruitus in solidum. dixi plene in. l. re co. iuncti. l. de le. iii. Bartolus.

Si ignis duas in tradendo potest quis facere ut predium quod traditur seruiat ei quod retinetur. uel econuerso. h. dicit.

Duas autem diuersas aut res simul tradendo diuersis non potest quis unam seruire facere.

Si eius partem tradendo partem produxisse potest una partem alteri seruiam facere. h. d. Nota quod fundus diuiditur destinatione patrisfamilias. domus uero diuiditur pariete iniecto in medio. pro hoc. l. deleg. l. quod in rerum. §. i. et l. si domus in prin. c. ti. et ibi dixi. et l. ita stipulatus est in prin. l. de u. ob. Bartolus.

Item si duo plures tradendo simul uel separatim certe efficere possunt quod unus solus in solidum domus sit. secus si pro parte domus sint. h. d.

Si in uenditione. Si aliquis dixit rem uenditam esse seruam simpliciter potest quam uult seruitutem imponere. secus si respexit certe personae. Item secus si hoc dixit dubitans de seruitute iam constituta. h. d.

In tradendis. Cum uult seruitutem excipere dicitur eam ceptam excipere. h. d. Contra glosa. quod in dubio quod aliorum erit. facit glo. mirabilis quod ultima pars est uera quod omnes seruitutes potest imponi que tamen sit contraria predio dominanti. ut ff. prox. l. Sed hanc glo. obstat. l. e. l. quidquid. sed ibi dicam.

Interpositis. Domus uel predium medium non impedit seruitutem constitui si postea per media acquirantur. et si per medium desinit seruitus non extinguitur sed impellatur. h. d. Contra glo. uterum predium medium impediat constitutionem seruitutis. et uide glo. distinguentem inter predia rustica et urbana. Tu dic in utroque casu seruitutem id quod est medium impedit commodum te uel utilitatem peruenire ad predium dominans et non potest seruitus constitui. aliud non impedit et potest constitui. ut l. seruitutes. §. publico. et l. si e. titulo. ff. Bart.

Si in duas. Si duobus eodem momento diuersarum rerum fiat traditio non ualet seruitus alteri imposita. secus si separatim tradatur. h. d.

Si ei cuius. Vendita hereditate seruitutes confuse actione debent restitui. h. dicit.

Quicquid. Venditor rei uendite debet nominatim seruitutem excipere. Nec ualet exceptio generalis. h. d. Op. ff. e. l. in tradendis in prin. et quod ibi no. Sol. ibi dicit certas seruitutes quod est uerbum infinitum aptum comprehendere de iure ut l. u. §. stipulo. l. de v. ob. hic uero dicit seruitus utique et retulit quo se ad seruitutem presentem in certo de nouo imponi non potest. ut l. si uti. de au. et ar. le. Predicta uera nisi in seruitute tigni immittendi uel oneris ferendi in qua licet non sit proprie seruitus donec utrique edes sint eiusdem domini. tamen uno alienato uidetur agi ut seruitutes sint saltem quod tigna iacent. ut l. binas. ff. de ser. ur. pre. Bartolus.

Refectionis. Concessa seruitute uidetur concessa causa sine quibus quis seruitute uti non potest. et sicut quis non potest facere quod seruitute ita nec contra ea que ei tacite accedunt. h. d. Op. de. l. si. l. de riuis. Sol. ut ibi melius.

Venditor potest quis cum hic se et suos heredes obligare ne in ea parte maius pretium habeat non tamen est seruitus realis. h. d. Nota quod si uendo tibi domum hoc acto quod non possis ibi extollere altius. quod ualet ista conuentio quod obligaueris tu et tui successores non autem quod sit aliqua seruitus cum non sit predium dominans. Unde si tu permittis ad te fiat uel non fiat et publicus per quod usus aliorum non impeditur. sed timeo tamen istud pactum ualet pro iustam. l. Bart.

Si constat id quod nemo est absque fine nec anno auferri non potest nisi est contra sit consuetudo. h. d. Nota quod per consuetudinem uel statutum potest quis cogi ad uendendas res suas quod est uerum per statutum generale non autem si fieret speciale contra aliquos. ut l. in annona. l. ad l. iul. de anno. et C. de uende. l. nemo. et ff. de rei uend. l. item si uerberatum. §. fi. et prae. in. l. ii. c.

Iter uehiculi. Nota si contra. exemplum. anthius. l. ibi quod facere in predia etiam necessarium non est quod si habes seruitutem eundi ad domum per clausuram meam quod ego possim de nocte claudere ianuam intelligitur enim quod passet uel de die. h. d.

Ominum pro certum per eundem locum potest seruitus

comma p[ro]ro[gata]

ff. veter.

plurib[us] constitui. h. d.

Potest etiam. Servitus rustica z urbana p[er] testamentu[m] constitui. hoc dicit.

Si precario. Dicit q[uod] si quis precario h[abe]t in loco tuo. n[on] e[st] locus interdicto de precario. nec s[er]vitus v[idetur] imposita. De casu q[uod] si stillicidiu[m] h[abe]t in suo loco influente h[abe]t locu[m] interdictu[m] de precario. si d[e]precario fuit s[er]vitus v[idetur] remissa. h. d. Glo. p[ri]ma diuidit istam l. multu[m] clare. ¶ Casus in p[ri]ma p[ar]te q[uon]i[am] cui s[er]vitus intueret d[omi]no ut in illa talliatur, dicat glo. q[uod] p[otes]t tollere sua q[ua]re ut l. q[ue]madmodu[m]. §. 1. ad l. aquil. Dicitur eciam q[uod] possit agi actione p[re]s[crip]tis v[er]bis ut tollat. ut l. p[ro]missi. §. de p[re]cario. h. d.

Receptum. Si plures d[omi]ni separati s[er]vitute[m] constituu[n]t. nouissima constitucione s[er]vitus confirmatur. nisi mutacio contingit in p[er]sona constituentis vel acquirentis, vel alteri[us] ex sociis. q[uo]d l. nota. q[ui]a e[st] glo. l. per fundu[m]. §. ti. 1. Diuide in tres p[ar]tes. p[ri]mo loquit[ur] q[uan]do plures d[omi]ni co[n]cessi[ss]e[n]t separatim s[er]vitute[m] int[er] viuos. S[ecun]do q[uan]do quidam int[er] viuos quidam in ultima voluntate. t[er]cio q[uan]do om[n]es in ultima voluntate. p[ri]ma ibi idemq[ue]. s[ecund]a ibi Nam si omnes. Item p[ri]ma subdiuiditur q[ui]a p[ri]mo mittit v[er]u[m] dictu[m]. s[ecund]a ca[sus] illud mouet q[ua]n[dam] dubitac[i]o[n]em. q[uan]do aliquid accidit p[ri]mo co[n]cedenti. t[er]cio q[uan]do aliquid accidit ei cui co[n]ceditur. q[ua]rto q[uan]do aliquid accidit cuidam ex sociis. qui non co[n]cessit. nec erat ei concessum. q[ui]nto co[n]cludit dicta p[ro]missa. s[ecund]a ibi et id[e]o. t[er]cia ibi idem iuris. q[ua]rta ibi ergo. q[ui]nta ibi c[on]tra q[uo]d e[st]...

¶ No. ex l. ista q[uod] p[ri]ma co[n]cessio co[n]firmat[ur] ad ultimam non ultima retro ad p[ri]ma[m]. ¶ S[ecund]o no. q[uod] q[uan]do s[ecundu]m uno t[em]p[o]re fingit[ur] s[ecundu]m alio requiru[n]t[ur] extrema habilia ut eo tempore quo fingit[ur] posset s[ecundu]m dixi in l. denique. et l. si fendu[m]. §. ex quib[us] ca[usis] ma[iores]. et l. si is qui p[ro] emptore de usuca[pionibus].

¶ Tercio no. q[uod] actus defunctor[um] no[n] p[ossu]nt e[ss]e in pendenti sicut act[us] viuencium ut hic in fi. No. q[uod] si aliquid e[st] receptu[m] uel s[ecundu]m in contractib[us] int[er] viuos non sequit[ur] g[ener]o idem i[n] ultimis voluntatib[us]. ¶ S[ed] melius elicitur ex isto tex. ut dicam[us] ea q[ue] sunt recepta z determinata in actib[us] viuenciu[m] non trahant[ur] ad actus defunctor[um]. et hoc e[st] q[uod] iuris consult[us] dicat hic in fi. ¶ Op. ad p[ri]m[u]m z v[idetu]r q[uod] ultim[us] actus trahat[ur] retro ad p[ri]mu[m]. ut l. ult. §. ad macedo. et l. inter. §. de solu. So. illud ueru[m] in ratihabicione que ad hoc tendat ut negociu[m] int[er] s[ecundu]m faciat sua. ut l. si pupilli. §. ite[m] q[ue]rit[ur]. §. de nego. g[est]. hic non e[st] ratihabicio s[ed] e[st] uari[us] actus p[er] se. Nec ad hoc tendit co[n]tra-

hentes ut retro uideat[ur] s[ecundu]m. et inde q[uo]d dixi in l. p[er] fundu[m]. de s[er]vi. ru. p[re]dior[um]. ¶ Venio ad s[ecundu]m dictu[m] z op. si p[ri]mus co[n]cedens e[st] defunct[us] sup[er]est heres eius. ¶ S[ed] heres z defunctus videnti[ur] eade[m] p[er]sona ut in aut[entica] de iur[e]iur[ando] a mo[rte] p[re]sta. §. 1. g[ener]o uidet[ur] q[uod] nil nouu[m] co[n]tingit in p[er]sona p[ri]mi co[n]cedentis cu[m] sit eade[m] p[er]sona. So. q[uod] heres sit eadem p[er]sona cu[m] defuncto est ex fictione. s[ed] q[uod] heres uideat[ur] hodie co[n]cedens e[st] similit[er] ex fictione. q[uo]d si uno tempore trahatur ad aliud. sed due fictiones non debent co[n]currere circa id[em] ut l. 1. de co[n]. p[er]mis. z no. in l. cu[m] post. §. gener. de iur[e] do. g[ener]o z c. ¶ Tercio op. ad v[er]. ergo ubi nulla mutacio contingit in p[er]sona co[n]cedentis vel ei[us] cui co[n]ceditur. s[ed] in p[er]sona socior[um]. g[ener]o v[idetu]r q[uod] ex ultia co[n]cessione actus co[n]firmetur cu[m] nulla mutacio int[er]uenit ut in prin. l. So. illa s[ecundu]m h[abe]t duo extrema p[ri]mu[m] e[st] a quo. s[ecundu]m e[st] ad q[uo]d. et oz q[uod] utraq[ue] sint habilia ut dixi in l. si fendu[m]. §. ex q[ui]b[us] ca. ma. et plem[us] in l. si is qui p[ro] emptore de usuca. S[ed] q[uan]do contingit mutacio in p[er]sona co[n]cedentis ut eius cui co[n]ceditur e[st] defectus extremi ad q[uo]d q[ui]a p[ri]mo tempore quo incepit om[ne]s erant habiles ad co[n]sentiendu[m] d[omi]ni. s[ed] q[uan]do deficit in p[er]sona vni[us] ex sociis z de nouatus alius socius similit[er] reputat[ur] defectus in extremo a quo. q[ui]a iste vnus socius in p[ri]n. no[n] erat habilis ad co[n]cedend[um] s[er]vitute[m] q[ui]a no[n] erat d[omi]n[u]s. ¶ Item op. z v[idetu]r q[uod] actus viuenciu[m] non p[ossu]nt e[ss]e in pendenti. ut l. usufructus. §. de s[er]vi. sus. So. possum[us] dic[er]e q[uod] actus viuencium non p[ossu]nt e[ss]e in pendenti de iure co[mmun]i. s[ed] i[n] istis s[er]vitutib[us] e[st] h[oc] receptu[m] de iure singulari. et id[e]o q[ui]a h[oc] sp[eci]al[ite]r receptu[m] est non retrahit[ur] ad ultimas uoluntates. et hoc uoluit hic dic[er]e iuris consultus in fi. vel al[ite]r dicendu[m] e[st] q[uod] actus viuenciu[m] non p[ossu]nt e[ss]e in pendenti q[uo]ad ualore[m] obligac[i]o[n]is p[er]sonal[is]. s[tat]i[m] e[ni]m quis est p[er]sonaliter obligatus. ut dicta l. p[er] fundu[m]. §. ti. 1. et ita loquit[ur] dicta l. usufructus. et ita hic statim obligac[i]o p[er]sonalis est contracta que transit ad heredem. et ita sentit hic glo. in z bene. Sed quo ad acquisic[i]o[n]em iuris realis possunt e[ss]e in pendenti ut hic. et dicta l. p[er] fundu[m]. et ita sentit hic glo. in solucione contrarij de l. ij. in fi. §. de co[n]. cau. mor. et est glo. sup[er] ubo mortuoru[m] defunctoru[m] in fine. ¶ Qualiter aut[em] contractus inter viuos possint esse i[n] pendenti est subtilis materia dixi in dicta l. usufructus. et l. seruus co[mmun]is. §. si de s[er]vi. sus. ¶ Op. et uidet[ur] q[uod] ultime uoluntates possint esse in pendenti plusq[ua]m contractus inter-

No[ta] q[uod] actus viuencium p[otest] esse i[n]pendenti u[ide] i[n]fra

viuos Nam cum aditam hereditate non
valet ut l. in .§. de ſu. le. ff. dicit glo.
antequam dies legati cedat poſſunt
ultime voluntates eſſe impendenti plus
quam actus viuentium ſed poſtquam dies
legati ceſſit non poſſunt eſſe impen
denti ita loquitur hic et eſt ſatis bene
ſolutio tamen in ueritate iuriſconſultus
voluit hoc dicere hic quod actus viuen
tium poſſunt eſſe plus impendenti quam
ultime voluntates ſed voluit dicere quod
licet de iure ſingulari hoc ſit incep
tum hic in contractibus non reperitur
in ultimis voluntatibus ergo ad eas non
eſt extendendum ut l. ius ſingulare
et l. quod non contra rationem ff. de legi. Et ſi
argumentum licitum eſt argumentum de contractibus
ad ultimas voluntates eſt uerum ubi eſt
eadem ratio Nam ut uidetis in conceſſione
inter viuos ad hoc ut ultima conceſſio
valeat requiritur quod primus concedens
ſit in eodem ſtatu alias non valet ſed
in ultimis voluntatibus ſi hereditas aditur
diuerſis temporibus non reperitur primus
concedens in eodem ſtatu ergo etc. Nam
ille qui conceſſit ſicut teſtator cuius
perſona repreſentat hereditas donec iacet
ſed ea adita non repreſentat amplius
perſonam defuncti ſed heredis ut l. mor
tuo .§. de fideiuſſoribus et l. nouatio .§. de no
va. et l. heres quoque .§. de acquirenda here.
et l. ſi ex re .§. de ſti. ſer. et ideo ſi adi
tio ſit eodem tempore non reperitur ali
qua mutatio ſed ſi poſtea adeatur he
reditas alterius ſocii non reperitur perſo
na prima in eodem ſtatu immo prima
conceſſio non poteſt trahi ad ultimam.

Et preſumenda iſta l. et declanda
hec ſumatur breuiter aut omnes con
cedunt inter viuos aut omnes conce
dunt in ultima voluntate aut quidam
inter viuos quidam in ultima voluntate.

Primo caſu aut nulla contingit mu
tatio in perſona concedentium uel eorum
quibus conceditur aut contingit
in primo l. tertio caſu aut ſimul eorum ad
itur hereditas aut non ut in ſi. l. tertio
caſu aut primo conceditur inter viuos
et poſtea in ultima voluntate et valet
ut hic in .v. ſequitur dicendum aut primo
conceditur in ultima voluntate poſtea
inter viuos et iſte caſus inter non
tangitur ſed in glo. ſuper verbo dicendum
Tunc aut poſtea conceditur inter viuos
priuſquam adeatur hereditas legantis
et valet conceſſio quia adhuc in
pendenti eſſe poterat uſque ad aditionem
hereditatis aut conceditur inter viuos
poſt aditionem hereditatis et non valet
quia tunc conceſſio erat nulla cum poſt
aditam hereditatem in pendenti eſſe

non poterat. Et quod dixi conceſſionem
eſſe nullam ſemper intelligo quo ad
ius reale perſonalis autem obligatio du
rat. ita quod nec concedens vel eius
heres poteſt impedire ut l. pro fundo
ff. ti. i. ita ſentit glo. hic in .iii. glo.

Ultio ſciuis ſcire qualiter actus in
ſunt impendenti aut queris de con
tractibus et dic ut dixi in l. uſufr.
de ſti. ſuo .7. ff. tetigi. aut queris de
ultima voluntate et tunc cum aditione he
reditatis dic plene in l. i. de regu. catho.
poſt aditam hereditatem non poſſunt eſſe
impendenti ut hic quod intellige de
legatis puris Si vero quis de iudiciis
dic ut l. non quemadmodum ff. de iudiciis
Si quis de ſtatu nostro dic in ſi. quod no.
in pa. pa. fol. 45. ſi ab hoſtibus, prodo
in l. ultima C. de ſen. paſ.

Si ſeruitus uendicetur vel ad alium
pertinere negetur. Rubrica

De ſeruitutibus
Conſeſſoria et negatoria
competit domino et non
alii. h. d. Nota quod iſte
actiones ſunt in rem
Nota quod iſte actiones
que competunt pro ſuis
iuribus in corporalibus
vocantur confeſſoria et negatoria.
Tertio nota quod iſte actiones competunt
domino tantum Nota ex iſto tex. formam
libelli quod in confeſſoria dicit quis ſeru
tutem debi ſibi Contra hoc op. de l.
qui in aliena. in ſi. ff. de neg. ge. ubi
ſeruitus debetur fundo ꝑ principaliter et dico quod
debetur fundo principaliter et mediante
fundo debetur domino et ideo iſte libellus in
quo dico ſeruitutem debi michi debet intelligi
mediante fundo cuius ſum dominus et ita poterat
ff. ti. ii. l. unus ex ſociis vi. quidam et
per hoc dicebam iam in queſtione de ſto filio
familias non datur tutor neque curator
perſone ſed hereditati cum ſit in paterna po
teſtate ut l. cum non ſolum §. naturali.
et §. ſe. C. de bo. que li. Sed pone quod in
tex dixit tali filio fa. do curatorem ad
adeundam et adminiſtrandam talem he
reditatem Opponebatur quod non valebat
quia non debet dari filio fa. dicebam
quod illa verba ſic intelliguntur do curatorem
filio i. ad filii utilitatem ſicut hic ſeruitus
competit predio ad domini utilitatem et ideo
domino debet competere. Tenuit glo. duo.
primo quod ſit officium iudicis in confeſ
ſoria et negatoria dic ut in glo. et in
debitis ſtatim in l. hac .i. c. Sed quo
quare dicitur confeſſoria et negatoria plac

dicebat quia confessoria proponitur verbis affirmativis, negatoria semper verbis negativis, quod glossa reprehendit, ut in servitute altius non tollendi ubi proponitur confessoria verbis negativis, seu negatoria verbis affirmativis. Breviter placet tamen bonum et rectum intellectum. Nam cuius declaratione debetis scire quod omnis dicitur affirmativa vel negativa respectu suppositi non appositi. Modo ad propositum semper confessoria proponitur verbis affirmativis respectu suppositi ut dico quod michi ius est quod altius non tollas sicuti cum dico michi ius est eundi agendi et similia. Negatoria semper verbis negativis ut dico quod tibi ius non est eundi agendi vel similia. Et hoc est verum effectualiter loquendo, verumtamen proponitur una verbis affirmativis alia verbis negativis. Exemplum si ago contra te negatoria dico sic quod michi ius est altius tollendi. ut i. e. l. loci corpus. § competit. et tamen hoc est dicere tibi ius non est ut altius tollas. Et eodem modo si agerem confessoria et dicerem tibi ius non est altius tollendi hoc est michi ius est quod altius non tollas. hoc dicit Bartolus.

Recte veratius fructuarius habet facultatem eundi per fundum domini per quem ibat dominus non iure servitutis. h. dicit.

Pomponius fructuario competit iudicium possessorium de servitute sicut domino. hoc dicit.

Loci corpus In confessoria. In confessoria et negatoria habetur ratio interesse agentis. hoc dicit.

Si fundus. Hec actiones competunt cuilibet et contra quemlibet ex dominis in solidum. Sed si veniunt ad interesse habetur respectus ad interesse agentis. h. d. Nota quod in individuis quilibet ex dominis potest agere et conveniri in solidum. Nota quod sententia lata pro uno vel contra unum alteri prodest et nocet. Oppositio servitus per unum constitui non potest. ut ff. ti. i. l. fi. et de servit. l. propter. Solutio hic non agitur de servitute constituenda sed agitur ut declaretur servitutem competere vel non competere. hoc d. Bartolus.

Siquis michi Confessoria competit contra eum heredem qui impedit sicuti contra eum qui servitutem negat. hoc dicit Iudex sancti Antonini.

Competit Non potest quis excipere de iure tertii quando non est exclusum ius agentis. h. d. Oppositio C. de rei ven. l. fi. Solutio ibi ius tertii erat exclusivum iuris agentis, hic non. quod nota. glo. et dic. in l. tu servum quispiam. de servitutibus

fugit tecta in l. in arbitrii. § si quis in conducendo, interdictum. Iulianus in l. i. de exhibendo. Ultimo nota quod hic negatoria proponitur verbis affirmativis licet resolvatur in negativis ut dixi in l. in principio. h. t. Bartolus.

Si eam Media domus depressa non impedit servitutem debitam a domo ultiori sed media elevata servitus interpellatur quousque ad elevata steterit. h. d.

Et si forte Sciendum iste actiones competunt etiam quasi possidenti servitutem et quasi possessio dicitur si domus detinetur depressa secus si sint elevata. h. d. Nota quod dixi in summario sicut ff. si ususfructus pe. l. uti in fi. Nota quod si vicinus habet domum depressam ego altam ego dicor in possessione servitutis. Contra ff. de servi. urb. pre. l. qui luminibus et quod ibi notatur et l. i. C. de servi. Solutio intelligitur ipsum secundum illam glossam si quis habeat domum et sunt prohibitus altius tollere. Item opponitur dicitur hic si aliquis edificat efficitur quasi possessor. Contra non efficitur edificans possessor nisi quando nunciatur novum opus solo verbo. ut l. pupillo. § meminisse. de op. no. nunci. Solutio si quis de quasi possessione iuris loquitur iste. § quia statim edificando dicitur quis quasi possessor iuris. Si quis de possessione soli ubi fit edificatio tunc loquitur l. contraria ut distinguamus aut fit nunciatio solo verbo aut iactu lapilli vel simili ut ibi. Bartolus.

Etiam de servitute Hic iurisconsultus usque ad l. sicuti. § Aristo. loquitur de servitute oneris ferendi et tigni immittendi et breviter hoc intendit. Pro servitute oneris ferendi competit hec actio etiam ut reficiatur paries qui debet sustinere onus que actio est in rem et competit cuilibet ex dominis in solidum sicut in aliis servitutibus. h. d. Nota quod speciale est in servitute oneris ferendi quod ille qui debet servitutem teneatur facere. Contra hoc oppositio de aq. plu. ar. l. iii. § apud actium. Solutio cum quis hoc est actum in servitute quod ille qui debet servitutem reficiat et tunc tenetur reficere ut dicto § apud actium. secundum unam lecturam et secundum hoc nullo modo est vera sententia galli hic qui dicebat hoc non posse fieri, et verumque non est actum et tunc aut ille qui debet servitutem consuevit reficere a tempore cuius non extat memoria et tunc cogetur ut notatur in dicto § apud actium. Aut talis consuetudo non apparet et tunc aut loquimur in servitute oneris ferendi et tunc debet reficere ille qui eam debet textus est hic et l. eum debere. ff. de servi. urb. pre. Aut loquimur in aliis servitutibus et tunc

q° i — qro dicitur [illegible] tigni immittendi [illegible]

aut ex refectione pt sequi aliqua vti
litas dno pdij servientis ut puta
ex purgatione riui potest seq vti
litas quia inde tollitur putredo terre
ibi collecta tunc e in potestate dni pre
dij servientis purgare uel pati q a
lius purget ut l. ij. al' iij. § i. de
aqua plu. ar. et sic alternatiue debet
agi contra eum ut ibi. Si uo nulla uti
litas sequitur sed solum expensa tunc
indistincte dz pati ut hic et l. quotiens
§. servitutu. ff. de servitut. --

Veniunt In hac actione ueniunt
fructus. Item paries pt effici melior
non deterior. hec dicit --

Harum In hac actione p
officium iudicis fit restitutio
rei et prestatur cautio et qz
non restituente iuratur in litem. h. d.
Ex hac l. no forma libelli in confesso
ria debes enim primo narrare me esse
dnm ut ff. e. l. i. ij. resp. et pete declarare
michi servitutem competere ut j. l. prox.
§. si querat. et in hac servitute oneris
ferendi debes petere aduersarium cogi ut
parietem reficiat restituat vel diruti
parietis emendat In aliis uo servituti
bus non agitur ut aduersarius faciat
ut dixi ff. prox. sed debes petere ut ca
ueat in futurum se abstenturum sed non
impedire quominus servitute utar ut
hic et istud e eciam in omnibus servitutu
bus In servitute uo oneris ferendi hoc
plus adicitur q dz cauere de pariete
reficiendo Nota etiam ex hac l. q in
istis actionibus iuratur in litem ex quo
habes modum exequendi ut dixi in l. sicut
exceptione §. hec actio. ff. qd me. ca.
Visitas habes hic duas glo. vna dicit
q ille qui cauit absoluatur ab obser
uatione iudicij sententia interlocutoria
Ex qua no q sententia absolutoria ab
observatione iudicij est interlocutoria
quod plene examinaui j. de accu. l. ticia
Aliam glo. habes hic que dicit q si
cautionem non prestat non iuratur in
litem quia prestatur officio iudicis No
q cum agitur iudicis officio non debet
iurari in litem secundum istam glo. Sz hoc
uidetur michi contra tex. qui uult q
siue res non prestetur siue cautio in
litem iuratur. Et uz contra generalitate
l. qui restituere. insti. ff. de rei uen. Et
in rei vendicatione restitutio rei fit
per officium iudicis eodem modo in petitione
hereditatis ut l. licet. ff. de peti. here.
tamen cont. no restituente iuratur in lite
eodem modo contra sed cauente.

Sicut Enim paries seruiens
refectatur sustentari ne domus
onerantis corruat ad dominum eius
pertinet. h. d. et e notabilis casus --

Competit Iurisconsultus hic
aliqualiter mutat materiam et tamen h intendit
de actione confessoria competit pro servitute
tigni immittendi in qua dominus non cogitur
reficere parietem in hoc differt a servitute o
neris ferendi. h. d. Circa uo dictam mate
riam servitutis tigni immittendi et oneris
ferendi super significatione uocabulorum attendit
ut probatur in l. eum debere. ff. de ser. ur. p.
quod declarans hec uerba permittas sic vel
sustineas onera domus tue hoc importat
ut dominus edificij servientis seu ipse edes
aliquid faciant licet enim se in ista oratione
domus faciens per modum agentis quia ipsa
agit tamen actum sustinendi onera Sz in
his uerbis considerat tibi immittere tigna
nil importatur quod debeat facere domus
serviens sed conceditur facultas faciendi
dno edificij dominantis. Bartolus --

Sed si quis In Si tigna sunt
immissa dicitur quis esse in quasi possessione ser
vitutis Sed aut dicitur esse adversarius in quasi
possessione libertatis. h. d. Sicut tres partes
habet ita nota tamen primo quis dicatur petitor
et quis possessor ut dixi in summario et
illud quod hic dicit si tigna sint immissa
idem intelligas si foramina sint apta
ut l. hec autem iura. ff. de ser. ur. pdio.
Ex isto dicto no q in hac actione si
cut in ceteris realibus forma sententie est ut
redactur rem ad actorem pertinere ut l.
licet. ff. de peti. here. et l. pompo. § sius
ff. de procur. et l. ex diuerso. § i. ff. de rei
uen. dixi ff. l. prox. Tercio singulariter
no ex u. plane q cum quis reale per
ditur lite pendente tunc in reali iudex
dabit sententiam ut illud ius de nouo con
stituatur. sicut si personali ageretur.
quod est singulare hic et l. de fru
§. plt. ff. si ususf. pe. Sic dz intelligi
l. si post acceptum. de rei uen. No
primam partem ex z uidetur q eo tempore q
quis habet tigna immissa non sit in quasi
possessione servitutis nisi sit usus xxx
diebus ut j. de iti. ac. qz priua. l. i. Se
dic licet quedam sunt servitutes per quas
in alienum nichil fit et nichil immittitur
ut in servitute altius non tollendi. et in
ista non dz quis esse in quasi possessione
nisi adversarium uolentem edificare prohibe
at ut no. in l. qui luminibus. ff. de serut.
ur. pdi. dixi ff. e. l. et si forte. § i. No.
C. de servit. l. i. Quedam sunt servitutes
per quas in alienum aliquid fit seu immit
titur et tunc aut illud quod fit pt intelli
gi per modum cuiusdam facultatis iuris
concesse ut iter per fundum alienum ut
l. duinus. ff. de ser. ru. p. certe tunc quis
non dz esse in quasi possessione nisi ierit
triginta diebus ut dicta l. i. de iti. de iti.
ac. qz priua. aliut non pt intelligi fieri
iure facultatis et tunc corporis quis alicuius
aliquid faciat ut puta tigna immittit
uel aquam ducat et similia dz esse in quasi

possessione ut hic et l. ij. de aqua cot. et esti. Tertio opp. et uidetur quod in hac actione
nil releuat sustinere partes petentis uel
possessoris semper enim ille qui dicit ser-
uitutem sibi competere contra hanc probare debet
cum fundatam intentionem negantis dicunt
tur quia omne solum est liberum usque ad
celum nisi probetur seruitus ut l. altius
. C. de seruit. et l. fi. ff. de seruit. Glo. fatetur
contrarium et ponit tria uel quatuor ad
que prodest hec s. sustinere partes pos-
sessoris Glo. alibi scilicet in l. i. §. ij. ff. de iti.
ac. quod priua in glo. super libro quid prodest
ponit quedam alia et ibi hoc exami-
naui perfecte Istud autem quod glo. dicit
qui asserit libertatem sibi competere habet
suam intentionem fundatam dicunt com. uidetur
contra l. ea. j. de probat. quod plene ex-
aminaui in l. si pub. ff. de no. op. nunti.
No. ex hac glo. nisi quod cum dominium
uenit incidenter in iudicium sufficiat pro-
bari quod esse possessorem hoc tangit mi-
chi que sit lon. consue. l. consuetudinis
in questione illa qualiter probabitur con-
suetudo facit j. fi. lib. l. i. et de salu. i.
tiaa dixi plene in l. si quis in suo. j.
de condi. insti. ubi tangit glo. Cont.
hoc opp. in l. acquil. et in actione serui
corrupti dominium uenit incidenter in iudicio
et tamen possessori non competit ut j. ad l.
acquil. l. ita mela §. pelt. et j. de suo
corrup. l. i. §. i. Respondeo ibi constabat posse-
rem non esse dominum de hoc ibi ponitur
in constanti. aliter dico quod eo ipso quod esset in
possessione quantum ad hoc presumitur dominus nisi
probaretur contrarium per ista iura. Op.
ad secundam partem ff. de seruit. l. pelt. Respondeo quando
agitur personali agitur ut constituatur
seruitus sed quando agitur reali agitur ut
declaretur ut hic nisi ius periret lite
pendente ut in §. plane. Nota ex
isto §. ubi dicit quod in reali sententia non transfe-
rat ius in eum qui non habebat sed obtin-
uit unde textum ibi per sententiam etc. et ibi
siue perperam etc. tamen quando contrariter
determinatur auctore rei iudicate ut lege
pompo. §. si iussu et ibi no. j. de acqui.
poss. et l. statu liber accter. §. fi. de sta-
li. et hic Respondeo fateor quod per sententiam non debet
constitui hoc est in sententia non debet hec proponi
ut constituatur seruitus sed debet declarari
hec tamen declaratio licet tantam auctoritatem ut
incipiat competere seruitus que non com-
petebat non quod iudex hoc principaliter
agat. Uenio ad partem tertiam et opp.
quod post litem contestatam non currat prescriptio
contra seruitutes ut l. mor. C. de rei
uen. Sed dicit glo. intelligitur hic quod
lis sit contestata contra alium non contra
presentem ut ff. de dolo l. fi. Alii dicunt
quod sicut usucapio non interrumpitur per con-
testationem ut l. si post acceptum ff. de rei
uen. ita nec prescriptio libertatis contra
seruitutem Certe saluo glo. placet in

plus primo per textum qui equiparat prescriptionem
libertatis contra prescriptionem seruitutis prescriptioni
dominii edium que edes sunt immobiles. Tamen
saluo glo. probatur per textum in l. uti fru-
. §. penult. ff. de usufructu.

Aristo. Dominus partis inferioris non
potest in superiores iure seruitutis fu-
mum immittere et dominus partis superioris non
potest in inferiores immittere aquam nisi
aliud actum sit. et proximus competunt
iste actiones et etiam interdicta possessoria.
Op. quod licet facere ignem in proprio nec
tenetur quis si fumus ascendat ad
alium nisi hoc faciat animo iniuriandi ut
l. pelt. de iniur. Glo. fatetur contrarium et dicit
quod hic non licet fumum immittere hoc est quod
dominus edium superiorum cogitur recipere sed
minuat se sicut potest ne fumus transeat
dominus autem edium inferiorum faciat fumum quantum
uult sed econuerso non potest dominus partis superio-
ris aquam proicere. cum aqua directe proiciat
fumus uero ascendit naturaliter Istam solutionem
non uidetur bona textus enim hic equiparat inter
se fumum uel aquam sed in dicta l. pelt.
j. de iniur. Et ideo putarem sic dicendum
quod quandoque dominus partis inferioris faciat ignem
saltim ad rationem similem et tunc per
licite facere nec tenetur si fumus ascendit
nisi faciat animo iniuriandi ut dicta l. pelt.
Eodem modo si dominus partis superioris infundat
aquam prout moris est per foramen suum non
tenetur si aliquid descenderet nisi faceret animo
iniuriandi Sed si dominus partis inferioris uellet
facere tabernam casiariam ubi continue fieret
ignis et fumus magnus hoc facere non
licet ut hic Et eodem modo si dominus partis
superioris aquam ultra solitum infunderet
non licet. ita loquitur hic. Op. de lege
Flum. §. fi. j. de damp. infec. Solutio ut in
glo. Uenio ad fi. ubi dicit agi interdicto
uti possidetis et op. et uidetur quod interdictum
uti possidetis habeat locum in rebus corpora-
libus ut j. uti pos. l. i. Glo. dicit hic
loquitur de interdicto uti possidetis utili
ut si tu ageres et concluderes de quasi possessio-
ne seruitutis turbata Sed si uelles agere
de turbata possessione domantis fundi-
tunc ageres uti possidetis directo turbatur
enim possessio fundi quando turbatur in possessione
uel usu seruitutis probatur in l. pelt. alias
ult. de aqua plu. ar. tamen ja. de are. uidetur
dicere alibi contrarium ad primam maxime quod hic
non possit agi utili interdicto uti possidetis
de quasi possessione seruitutis turbata. tunc
enim illud est uerum quando seruitus habet causam
continuam. ita loquitur omnes l. allegate in
glo. sed ista seruitus fumum immittendi
habet causam discontinuam. ita dicit ipse in l.
. i. §. interdicto. infra et ibi dixi. de iti. ac-
que priua. et l. i. in principio uti possi. Unde
tene quod hic agitur directa de possessi-
one rei turbata. Bartolus

Apud Pomp. Non ualet seruitutem
ut alicui liceat facere quod dicunt com.

fiere potuit / secus si deuenit cui non potuit. h. d.

Sicolo loco. Natum confessorie est ut per eam destruatur quod quis est factum contra debitum seruitutis. sed si edificium ius seruitutis extraxit de dolo agitur. h. d.

C. in latione. Presumptis retinetur seruitus tota. h. d. Bartolus

Siquis diuturna. In prescriptione seruitutum realium non requiritur titulus. h. d. Nota quod dixi in summario. Circa quod uide. dy. in. c. possessor de re. iur. li. vi. Quo quantum tempus requiritur ad prescribendum istam seruitutem. dic ut in glo. hic et l. seruitutes. de seruit. Quo quo potest quis ducere aquam si non habet titulum. nonne semper durat vi aut clam. dic ut dixi in. l. i. § ij. de iti. ac. que priua.

Agi autem. Confessoria competit contra quemlibet qui usum seruitutis impedit. h. d. Bartolus doctor.

An unus. Unus ex sociis prout alium edificantem impedire uti actionibus non iure seruitutis. h. d.

Si in negatoria cogitur quis cauere quod in futurum seruitute non utatur. h. d.

Fistulas. Non potest quis habere canale in suo per quod aqua proiciatur in alieno. h. d.

Nota quod non licet habere aquaductum in pariete proprio si per ipsum aqua immissa inundaret parietem vicinum. h. d.

Sicum uicens. Cum tigna immittit ultra quam statutum sit actione negatoria tollere cogatur. hec dicit.

Adeius. Si administrator minoris faciat contra debitum seruitutem tenetur tutele. et etiam competit confessoria. h. d.

Si Alte. Ex titulo et quasi possessione seruitutis consequitur quis actionem et exceptionem. h. d.

Si quando. Si edificium uicini supra meum inclinat per negatoriam actorem tollere cogitur. h. d.

Etiam in domo. In loco qui debet seruitutem nichil faciendi non posse habere uel habere existentes prohibentur. h. d.

Secundum. Non licet uicino parieti alterius aliquid ponere per quod paries deterior fiat. hec dicit.

Stamus. lex ista loquitur duobus modis. Uno modo quando agebatur actione personali. et istam legem tangit prima glo. hic posita. Alio modo quando agebatur reali. et istam tangit glo. maior hic posita. et ista secunda est uera. secundum quam lex hec intendit. Cum agit confessoria quod seruitute et interea reo contumace mittitur in possessione omnium bonorum. a qua non recedit nisi fuit integre satisfactum. h. d. Diuide. primo ponit quod sit officium iudicis contra reum contumacem in confessoria. secundo ibi. Inde. tertio quod sit officium iudicis postea reo reuertente ad purgandam contumaciam. secundo ibi. Inde. tertio ibi. et non an.

Oppo. de hic missi. quod non ante recedit quam seruitus constituatur. Contra. seruitus non debet constitui sed declarari. ut l. secunda. § si queratur. s. e. Huius dicere glo. hic dicat quod hic agebatur personali ad seruitutem constituendam non reali.

Contra hoc oppo. quod non debet fieri missio in omnibus bonis sed pro mensura debiti declarati in auth. et qui. C. de bo. auc. iudi. pos. So. dicat glo. fateor hodie. olim secus. et secundum hoc tota ista l. loquitur quando agit personali. et hoc innuit ista littera constituisse. Ingenium quod ista lex non sit bona. sed quod hic agebatur reali de seruitute constituta. probat tex. in prin. qui dicat si cuius familia uicinum prohibebat. et sic innuit seruitutem iam constitutam. et in fi. ibi prohibitus esset. Pro. deuenit isto antiquo quando agebatur ad certam speciem non fiebat missio in bonis sed in specie petita. ut l. fulcinius. § celsus. qui ex ca. in pos. ca. tamen hic debuisset fieri missio in iure petito non in omnibus bonis. et ideo intelligamus l. istam quod hic agebatur reali confessoria de seruitute iam constituta.

Ad istam lec. oppo. quod aliter interponat primum decretum quod contra in confessoria sed quod cogatur cauere de non molestando actorem donec ipse egit negatoria et obtinuerit. ut l. si prius. de no. op. nun. ubi ista materia latissime examinaui. Ideo dicas breuiter. quandoque aliquis agit confessoria et est in possessione seruitutis. quod potest. ut s. e. l. et si forte. § faciendum. tunc interponitur primum decretum nec fit alia missio sed solum cogitur quis de non molestando. ut dicta l. si prius. secundum lec. dy. Quandoque non est in possessione seruitutis et tunc aut ad constituendam quasi possessionem seruitutis requiritur quod aliquid fiat in predio seruiente. ut puta quod tigna immittantur. uel quod fiat riuus et similia. et tunc interponitur primum decretum et post mittitur in possessionem rei seruientis. ut l. aliquo fundum. de damp. infec. Et si petebatur interesse fiebat missio in omnibus bonis olim sicut quando agebatur personali. hic est casus hic. Quandoque ad constituendam quasi possessionem seruitutis non requiritur quod aliquid fiat in loco seruiente. et tunc post interpositionem primum decreti non dabitur alia possessio sed solum cogetur ad usum cauere secundum formam l. si prius. de no. o. nu. secundum lec. glo. Et hoc similiter est uerum nisi peteretur interesse. tunc enim fiet missio in omnibus bonis ut hic secundum ista tempora hodie pro mensura debiti declarati.

Contra hanc lex facit tex. hic inf. ibi quoniam ius actori ius aque ducende constitui ß expone patiendo de facto aquam duci. Venio ad secundam partem et dic quod recipiens servitutem ad defendendum recipiet possessionem ut in aut. et qui. C. de lo. aue. indici pos. hic uero dicit quod ante debet satisfacere quam possessionem recipiet. Sol. ista l. debet intelligi quando ille qui agebat confessoria erat in quasi possessione servitutis sed si non esset et fuisset positus in possessione ex primo decreto reus veniens infra annum recuperaret possessionem sicut in reali ut l. siquis emptor. §. ß et siquis C. de pre. sp. xxx. annorum. Ita tenet Jnno. in c. ß. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. et predicta quo ad servitutem quo admittere uero quod petitur dico quod hic dum dicit tex. quod non debeat reddere antequam satisfaciat debet intelligi vel ydonee ad defendendum comparaeat ut dicto §. ß et siquis plene dic ut dicta l. si prius.

Si de communi. Non preiudicat ceteris siquis culpa amiserit sociis si dolo. h. d. Et videtur contra l. ß° in primo casu si culpa unius preiudicaret aliis sociis non haberent alii socii regressum contra eum. Ista non tenetur adhibere aliam diligentiam in rebus communibus quam in propriis ut l. heredes. §. non tantum fa. her. Sed quando intercessit dolus socii habent regressum contra eum ut hic. Et hoc dico quod si culpa esset tal. pro qua tenetur sociis quod tunc sociis culpa preiudicaret quia est eadem ratio sicut in dolo quod si per actionem que datur contra socium colludentem sociis non esset consultum quod tunc sociis non preiudicaret. ar. l. ult. de eo pro quo fac. erit. ita intelligit hic glo. Op. ad primum dictum de l. locus corpus. §. ex contrario. ß. ti. i. Sol. tres sunt casus quandoque unus ex sociis perdit rationabiliter et laudatur gratia quandoque perdit culpa quandoque dolo et istis duobus casibus loquitur ista lex. Op. quod non debeat dari actio de dolo sed com. divi. dic ut in glo.

Testator. Cum legat re. invicem velle ut ei concedat servitus pro alia tamen propria quam ipse utebatur. h. d. Nota quod non est servitus constituta ipso iure, immo quia legatarius tacite non expressit quod declaravi ut dixi in l. binas. §. de servi. ur. pre. Op. de l. olimpico de ser. ur. pre. Sol. glo. hic dic ut ibi dixi.

Plures. predium universitatis potest servire prediis singulorum et ius servitutis transit cum predio dominante quocumque titulo concedatur nisi specialiter sit exceptum. h. d. et iste casus est multum com. Primo quero unde hoc colligitur quod istud predium emptum in com. serviat omnibus aliis ß° ex eo quod in pre. fuit dictum quod ius pascendi haberent non enim potest intelligi de alio iure quam de iure servitutis. Et secundum hoc habes quod per eum sunt municipibus hoc est ab illis qui regunt municipium quod est singulis de universitate Ita intelligit glo. hic supple uero municipibus. Et ex hoc dico quod si ipsi municipes emissent simpliciter pascua hoc non adiecto ut ius pascendi haberent quod tunc illud predium esset proprium universitatis nec serviret ceteris. Op. predium proprium nemini servit. ut l. i. ti. i. Sol. hic predium erat universitatis quod servit prediis singulorum Ista est bona so. Alii dicunt quod hic non emerunt predium ß ius pascendi in prediis et hinc repugnat tex. qui dicit saltem eodem etc. Barto.

Siqua aqua. potest agi ut aqua inveniatur et inventa ducatur. h. d. Bart.

Quemadmodum servitus amittatur Rubrica

Cum iter. competit usu partis quo ad commoditatem tota servitus retinetur. h. d.

Servitus et proximum servitus retinetur per quem cumque retinentem nomine fundi.

Ramsatis. Si ego tibi una est via indivisibilis est et ideo vel tota amittitur vel tota retinetur. Sed si de una fiant due potest una amitti et alia retineri et econtra. h. d. usque ad finem. Lego tibi per partes Primo ponit duas conclusiones secundo prosequitur primam, tertio secundam. ß° ibi celsus rendit. tertia ibi Sed si fundus Et ista subdividitur primo loquitur quando servitus debebatur per fundum pro certum et determinatum locum Secundo quando debebatur indeterminate per quamlibet partem fundi ß° ibi Ceterum Item prima subdividitur quia primo loquitur quando servitus amittatur tempore, secundo qualiter amittatur per ad, tertio qualiter amittatur redemptione partis servientis, quarto declarat unum dubium quando amittitur pro ß° ibi possunt tamen tertia ibi certe si is. quarta ibi nec video Item prima subdividitur in duas primo loquitur quando fundus dividitur per longitudinem ß° quando per latitudinem ß° ibi Si uero Istam materiam firmat glosa tua. Bartolus.

Sic servitus que non habet cottidianum usum non utendo amittitur tempore constituto duplicato. h. d. Nota hic illud quod no. i. l. ß et si lege inprim. de peti. he. quando ista copula apponitur Et ap. glo. de aqua plu. ar. l. si prius Sol. ut in glo.

C̄ · iiie glo · vtrū ad amittendā s̄uitutē requiratur negligēcia dn̄i p̄dij dn̄antis dic ut in glo · Bartolus doctor ·

Si stillicidij C̄ · iiij · p̄mittit edificari in loco seruiente · ius s̄uitutis amittit · h · d ·

Si quis partem p̄usū p̄tis loci seruientis uel ad partem loci dn̄antis tota s̄uitus retinetur · h · d · cū · l · sequenti ··

Si commune In indiuiduis retinet quis p̄ sociū quod p̄se non potest · h · dicit ··

Si is qui C̄ · iiij · utitur alio tpe q̄m quo sibi debetur seruitus · s̄uitutē non utendo amittit · h · d ·

Si tam C̄ · iiij · utitur s̄uitute plus debito seruitutem retinet · hac dicit ··

Si heres Resoluto iure concedentis resoluitur ius s̄uitutis concesse · h · d ·

Qui fundum s̄uitus retinet̄ p̄ quēcūq; utentē et etiā p̄ aquā naturaliter currentē · h · d · Nota ex hac · l · q̄ p̄ malefidei possessorem retinetur seruitus Et eodem modo dico q̄ si ciuitas uel castrū quod h̄t merū imperiū occupetur ab tyranno qui utitur iurisdictione · illa iurisdictio retinetur Sed an p̄ malefidei possessorem possit seruitus acquiri tex · iudicet̄ q̄ non in · l · i · C · de s̄uit̄ · B̄m una lec · glo · et p̄ hac ut q̄ si aliquod castrū non h̄ns imperium occupetur ab aliquo tyranno qui utatur imperio p̄ hoc non p̄scribit Vltimo finis huius · l · facit ad q̄onem q̄n equus cadit de equo currente ad brauium et equus p̄se currit ad brauium · de quo dixi in · l · i · § · q̄situm de aqua cotti · et est ubi ē iste tex ··

Si quis ex fundo · i · hedius locus non seruiens s̄uitutē impellat non extinguit / et ideo ante finitū tempus p̄scriptionis p̄t restaurari · h · d · Bartolus ··

Si locus Si fundus flumē occupato alluuione s̄uitus extinguatur s̄uitus restituit̄ · h · d ·

Si cū seruitus Redemptione unius ex fundis seruientibus non extinguitur s̄uitus debita per alios · hoc dicit ··

Aquam Si p̄ eundē riuum aqua ad plura p̄dia ducat̄ plures seruitutes sūt · et p̄t una amitti altera remanente / et quod unus p̄dit · alteri non accrescit · h · dicit Simile p̄ti concordat · C · e · l · Nam satis · § · i · In s̄a p̄te no · q̄ non est locus in s̄uitutibus iuri accrescendi s̄ iuri non non decrescendi · ut · l · apprime · C · de s̄uit · urbanorū p̄diorū Bartolus ··

Habeo C̄ · iiij · p̄dit p̄ncipale · p̄dit accessoriū · h · d ··

Si quis Tempus tempus negligencie auctoris coniūgit̄ cū negligencia successoris · h · d ·

Si cū ius Non p̄scribitur libertas in urbanis s̄uitutibus nisi s̄m dn̄i p̄dij seruientis inuenerit · hoc dicit Bartolus ··

Si partem · Actio p̄sonalis pro s̄uitute non tollit̄ tempore quo amittitur s̄uitus constituta Item sola p̄missione inter viuos s̄uitus non constituitur / sed legato sic adicione secuta / nec p̄t repudiari si ad aliud transitū fecit · h · d · Nota q̄ constituta s̄uitute inter viuos non constituitur ius in re · nisi secuta quasi tradicione No q̄ concessione facta nulla uoluntate acquiritur ius reale s̄uitutis etiā ignoranti Nota q̄ cessione facta malum cedens non h̄t ius repudiandi No q̄ n̄ p̄t quis repudiare legatū ad comodum alterius · de quo dic in · l · si fundū sub condicione · § · tauus · ff · de · l · i · Et sic facit q̄ confessio cedentis non p̄iudicat cessionario / de quo p̄dy · in · l · seruū filij · ff · de le · i · et ad trebel · l · facta · facit quod no · in · l · si cū emptore in p̄n̄ · C · de pact ·

Qui retinetur · p̄ quēcūq; noīe fundi utentem retinetur / hoc dicit ··

Seruitute In p̄scribenda s̄uitute requiritur q̄ bona fide quis utatur iure s̄uitutis · h · d · Op̄ · C · l · ipx · So · q̄ⁿ ad retinendā s̄uitutē non requiritur q̄ quis suo iure utatur · ut · C · ipx · S̄ q̄ⁿ ad eam p̄scribendam uel querendam intendū sic ut hic Op̄ · de · l · si quis diuturno · C · ti · i · ergo in p̄scribenda s̄uitute non requiritur titulus ut ibi / s̄ bn̄ requiritur bona fides ut hic · et · C · com̄ p̄di · l · si pactio · § · ceterum / et p̄batur ad similitudinē p̄scriptionis rerū corporaliū Sz quo p̄babitur hoc q̄ quis iure seruitutis utatur si nullū h̄t titulū tangitur p̄ glo · in · l · i · § · i · detitu · ac q̄ sua · et ibi ple dixi / doctores tangunt · C · e · l · i · et · ij Op̄ · ff · de usuc̄ · l · sequit̄ · § · si quis uia So · ibi loquitur in p̄scripcione libertatis a s̄uitute rusticorū p̄diorū in qua non requiritur bona fides quia nullū s̄m p̄scribentis intendit / hic loquit̄ in p̄scriptione s̄uitutis in qua q̄ritur s̄m p̄scribentis Itē in p̄scripcione libertatis a s̄uitute urbanorū p̄diorū ubi requiritur bona fides quia requiritur factū p̄scribentis · ut · l · hec autem iura · C · de s̄uit · ur · p̄di · ita dicat glo · hic / et doc · in · l · i · C · c · Et sic facit q̄ etiam de iure canonico contra actiōm p̄sonalem p̄scribatur spacio xxx · annorū · ro quia ibi nullū

factu presentis requiritur et sic non est necessaria bona fides ut l. sequitur si quis nam in de usucap. Bartolus doctor.

Explicit lib. viii. Incipit nonus.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Continua ut in glo. Dictum est s. de actione in rem, sequitur videre de personali.

Si quadrupes. Cum arietes. ff. de iudic. habitis in l. si ex plagis §. tabernarius. in fi. Nota hic §. constitutis qui locutus de aggressu vel insultu quod ille dicitur facere insultum qui primo movit se de loco ad locum ut l. si is qui aggressorem. in. ad l. cor. de sic. Item no. gl. hic ponitur quod fuerat ad quoddam que semel habita de facto duo qui fecerunt pacem simul de quibusdam iniuriis postea autem se percusserunt, queritur an alter alteri teneatur de pace rupta, hic est tex. et glo. quod si non apparet quis primo movit neuter tenetur de pace rupta, quia ille tenetur qui primo rupit ut l. qui fidem. C. de transac. Sed si non apparet neuter dicitur rupisse. Ultimo no. quid est hoc dictum aggredi insultare et similia, certe ista verba importunt Nam idem est dicere aggredi quod ad alium ire componitur enim ex ad et gradior. Item insultus hoc est in alium saltus et similiter assalire hoc est adversus alium salire fuerat ad l. corne. de sic. l. si is qui aggressorem. Bartolus doctor.

Plane si ante litem contestatam fuerat quod qui tenetur dare carpones debet eos dare vivos ad hoc l. qui hominem in de solu. Bartolus.

Ad l. acquil. Rubrica.

Legis acquilie. No. quod quando copulativa ponitur inter genus et speciem exponitur id est et sic ponitur restitutive de hoc dixi in l. ubi pactum. C. de transac. Ex hoc nota quod quod dicitur idest et videlicet et similia non est solum declarativa sed etiam restrictiva Tetigi in l. quesitum §. pretium in de fun. instruc. Bartolus.

Sed et si quemcumque. No. quod furem nocturnum licet occidere et etiam diurnum si se telo defendat quod dic plene ut l. furem in.

de sica. Tertio no. quod eo ipso quod probo quod aliquis veniebat contra me cum cultello et ego occidi eum statim est probata mea defensio, hic est casus hic, tangit hoc per glo. in l. ii. C. unde vi. videbimus etiam in. e. l. si ex plagis §. tabernarius. Barto.

Si magister. Oritur quod magister vult probare quod fecit iure permittente quod hic pone et probare primo quod sit magister et quod ille erat discipulus suus martis illa tempore illo. Sed an habeat necesse probare quod tempore illo quo percussit discipulus ille peccaverat et deliquerat et videtur quod sic per tex. hic parum benefacienti et certa per hoc videtur expressum C. de emen. propinquorum l. i. Dico quod non est necesse sed debeat probare quod illo tempore docebat et monebat eum et hoc est quod dicit tex. in disciplina hoc est tempore quo erat in disciplina statim presumitur quod fecit animo monendi et docendi Et enim hic dicat parum benefacienti facti accidentia denotat Nec obstat l. i. C. de emen. propinquorum quia licet hoc sit verum quod ex causa delicti possit puniri quis preterea etiam ex causa discipline ut quia illius moribus instruatur, hoc est expressum in ex. de homici. c. presbiterum, Tertio ex qualitate personarum quia magister et discipulus et ex qualitate percussionum presumetur quod non animo iniuriandi ut §. ad l. cornel. l. i. et l. cum qui. C. de his quibus probatis debebit absolui vel deferri sacramentum purgationis ut fuit hic observatum.

Qua actione. Siquis dixit sit licitum duellum de hoc tenemus. x. coll. de pace te. Ci. Item mela. Si plures. De pluribus qui homicidio interfuerunt ille tenetur acquilia cuius ictu quis periit, quod si non apparet omnes tenentur et una soluente alter non liberatur in pena Sed si ex intervallo plures percussissent ultimus solum de occiso tenetur si omnes simul equaliter tenentur. h. d. Quandoque percusserunt eodem tempore diversis tamen ictibus et hoc primo quandoque percussissent diversis temporibus et hoc secundo quandoque plures una percussione et hoc tertio secundum ibi si alius tamen ibi si plures. No. quod quando plures occidunt nec apparet cuius ictu perierit omnes tenentur quod est verum indubitanter in actione l. acquil. que est actio civilis et quis tenetur de levissima culpa, sed in actione criminali ut cornelie de sica. si non apparet cuius ictu periit nullus tenetur Ita tenet hic glo. in simili quod certum quod si unus et cetera quod intelligitur de eo nisi omnes venerint proposito occidendi quia omnes tenentur hoc no. per glo. ad l. iul. de vi. l. qui multa sicut memorat dixi plene in l. si in rixa. ad l. cornel. de sica. ego dico in ma. l. libellorum de accu-

qui magister vult probare quod fecit iure permittente quod habet potestatem corrigere

no. quod colla
2 2 8 ...
i de 2 in ...
no. 8/9 furtes

Di. ...
Si. A
Ro.

tu debeat inseri locus et tempus delicti
inqutione an d3 poni tempus et locus
vulneris an locus et tempus ubi vulnera
tus e si postmo eu mortuus post modi
cum tempus aut paucos dies et q debet
poni locus vulneris hic e casus hic et
sic fuit eq equo in bello vulneratus et
in civitate mortuus de quo in l. i. §. man
dis de comen. ur. nau. Bartolus.

Si dns servi Hoc q dicit
q teneatur bone fidei possessori
intelligo ex casu quo publiciana
competit contra dnm al' hoc no video.

At lex No q actio de quo dixi
in l. libellorum de accusa.

Inde veratius et vo utru
monachus mortuus posset ab
bas adire hereditate et videtur
hic casus q non Sz alij equiparant
monachu filio et tunc est recurrendum
ad no l. cu non solu de bo. li. Vero
ad §. fi. huius l. et textu e q in accusa
tione d3 poni locus et tempus et qua
litas delicti sz utru in acconibus civi
libus descendentibus ex delicto dico si
quidem e actio civilis famosa debet
poni locus et tempus sicut in crimi
ut l. pretor edixit in prim de iniur. et
§. de dolo l. i. et ex de procur. c. tue.
Sed si est actio civil' non famosa tunc
non e nec q apponatur hic e casus
in hac l. Hoc aperius intelligendo dic
cum estimatione cuius vulneris faciemus
vel ad quod tempus recurremus si enim
nec esset pone tempus tunc ille fuisset
confessus percussisse tempore expresso ergo
ad huius l. non procedet sed ut procedat
dicamus q non fuit nec dice tempore
expresso de hac dixi in dicta l. de iniur.
l. pretor edixit. Bartolus doc.

Proinde Nota dictam inter
mortuum et oculum.

Notandu Ex hac l.
dico q illud qd d3 q negantis penitus
in duplu e verum qn negat crimen male
ficii qd per eu d3 perpetratu secus si ne
gat aliqua qualitate sua que potest
probabiliter ignorari ut confiteor me
occidisse non sz recordor quante esti
mationis sit. Sz no q mille sunt
partes iudicis in confessum qd e verum
in civilibus in criminalibus secus Istud
no contrariatur statutis ytalie que dicunt q instru
menta habeant paratam executionem quod
e verum si instrum e liquidum sz si non e
liquidum secus ut promisisti emendare
dampnu tibi non appet quantum sit tunc
ego adibo iudicem ut declaret dampnum
non ut exequatur Ita d3 intelligi l. i.
C. de sen. que sine cer. qua.

Si servus servu Textus
hic pone illa verba rapue
terit et corru ex post factum et
ex hoc salvatur brocardum utr qs
actio naturali extinguetur et excipitur
nisi culpa sit admixta ut hic concorde

l. Flumen §. adicitur ff. de damp. infec.

No q hoc verbum rupit ponitur pro
corrupit et sic simplex pro composito et
hoc probatur evidenter vetere. Vel si dix
isset fregit nil adderetur pro eo qd dixit
rupit nisi adderetur corrupit No quod
e dictu vulnus facere videtur enim dicere
q fiat scissura h. d. Bartolus.

Si furnum Ex isto §. no an liceat
hic igne iuxta parietem tecem.

Proculus Nota si familiaris
meus immittit igne in domu qua con
duxi an tenear. Bartolus.

Quemadmodu corrupti
Non possum mea auctorita
te tollere qd super meu pen
det sed quod in meo est h. d.

Hec verba Nota q dictu in una
parte statim intelligantur repetita in
alia parte dixi plene in l. pretor §. si
vi bo. ra. Bartolus doctor.

Illud Idem etc plura de
licta diversis temporibus sunt facta
de quolibet venit imponenda pe
na sed qn fuit eodem tempore de uno
punitur h. d. No q qn plura delicta
tendunt ad eundem finem pro uno tantu
punitur si fiat eodem impetu secus si
diversis Et per hoc pz q si insultus te
et vulnero non punitur nisi de vulnere
quia insultus fit ad finem vulnerandi
ut no in l. qui de crime C. de accu.
dixi ff. de priva. delic. l. nunquam plura

Si servum Nota hic tex. ad
probationem estimationem rei qd
estimatur sm qd communiter ven
datur non ex affectionibus singulorum
et hoc probat tex in l. pidia ad l. fal.

Liber homo Matias huius
l. de insultis et mandatis ex
pedivi plene in l. non solum §.
si mandato ff. de iniur. dixi in l. ib an
§. ope de furt. No q qn iudices con
dant dampna ex precepto superioris pro
tempore sindicatus conveniri superior
C p. glo quia si habet ius impan
di ergo non e facta iniuria ut b. e. l. sz
si quecumque §. i. Vel dic q habeat ius
puniendi in alio no in isto Sz op
et videtur q ista faciens ei parere no
debeat qm videtur alis sibi. l. servus
ff. de ac. et ob. et que dicant leviter
et que gravia glosa tangit hic melius
in l. auxiliu de minor. et de re iur. l. nullus

Quintus mucius Et
facit l. nequid de incen. rui.
nau. dic ut ibi Bart.

In lege aquilia videlicet
dum ista l. e singularissima
et tres habet lec. prima q conditione
pendente agitur l. aquilia Sza est
qn conditione existente Tercia est
qn non agitur l. aquilia. Et sm primam
lec. pone casum sic Ticius erat sub

3a glo sec. ...
singularissima
...

condicione debitor pendente condicione
quidam deleuit instrum(en)tum ita quod ex (con)tractu non
patest pari probacio querit(ur) an possit
agere contra delentem et quid posset
conuenire ad l. aquil. dicit iuris consul.
quod sic probando plene cyrographum
deletum ¶ Item plene illud esse debitorem
tercio quod conueniat quia testes sunt de
facili forte morituri quia senes et
hinc probatus debitor vincitur. Insistit
querens quo condicione pendente dap-
ni resarcio debetur cum non uenit condicio
dicit quod fiet extimacio condicione desfacte
et hec l. continet ipsam ueritatem ¶ Ve-
niam(us) ad c(ontra)ria respiciencia istam lec.
et opp. l. alibi dicit uelle quod ob sine proba
cione debiti competat aquilia s. ex solo
dampno. ut l. si de possessione ff. de probac.
So. illud loquitur in terre(?) corrupente
et tunc loquitur hec l. illud de ipso codice
et tunc loquitur contrarium ¶ Item opp.
quia alibi l. cauetur et adulte quia for-
te et difficile Nam si debitum est condiciona
le non patior dampnum ergo non agere
aquilia que pro dampno datur vt l. i.
et ij. b. c. So. uidetur michi non sub
uenitur p. l. dampni quod quis dederit iur.
¶ Sed cum facio examinari testes potius
eos facere publicari ad eternam rei memori-
am non erat neccesse uenire quod mei culpa
illud fecerit et sic sentit non uideor So
dico quod est dampni et ideo aquilia compe-
tit quia contra eum dampnum id potest
contingere. Ad id quod dicitur dampnum quod quis
sua culpa etc. So quod hic ff sunt delic-
ta hac alia non pateret ¶ Item op.
quod casus aduentici non consideratur
sed hic consideratur quia mors consideratur
contra l. inter stipulantem ff. sacrum
j. de v. ob. So. consideramus casum ubi
aliquis est in culpa vt no. glo. in l. di-
uorcio. b. de neg. gest. quam glo. nota
¶ Item op. quia l. dicit quod ego possum
agere deleto cyrographo ymo non possum
ante condicionem ut l. eodem de v. signi.
et l. pecuniam si cer. pe. So. illud tunc quis
an ad ipsum debitum possim agere et dico
quod non vt in contrariis an ego possum
agere aquilia et dico quod sic vt hic.
¶ Item op. quod l. et contra solucionem
nam alibi dicit lex quod de eo quod est de
futuro non potest de iudicari vt l. non
quemadmodum de iudic. So. illud est ius
competens de presenti licet extimacio de futuro
in l. contra loquitur in iure omnino de futuro
¶ Item op. de l. locum ff. comp. j. de
tutel. ext. So. ibi intercessit calumpnia et
ideo ei non creditur extimacio de presenti
hic non loquitur de culpa et ita intelligitur
hec l. ¶ Item op. dicitur hic extimacionem fieri
ymo uidetur debitum estimacio de eo quod
ultio ualet subiecto dubio ut l. si stipulatus
de condi. fur. sed hic non contrarium Solu-

Aliquando competit ius de futuro possi-
bile tamen in euentu condicionis et tunc lo-
hec l. ¶ Sed contra opp. de l. si seruus
ff. si olium b. e. So. interdum competit
ius quod de sui natura consideratum nil est
tamen interdum est aliquid quia cum contra
genera potest alterari ad plus et loquitur
ff. si olium Interdum est de futuro omnino
ius principale et loquitur l. si seruus
de con. fur. ¶ Item op. quod testes non ex
aminantur lite non contestata vt l. cer.
de tes. ff. plt. ro. quia testes sunt illi qui
produnt etc. vt l. exam. C. de probac.
So. aut loquitur in reo et tunc potest etiam
ante litem contestatam aut in actore et tunc
non potest nisi lite contestata ro. quia non
est in potestate rei quando conueniatur cre(dito)ri
et in actore est uerum nisi testes sint ua
letudinarii hec est glo. in dicto ff. pl(ur)es
in aut. de testi. coll. ba. in l. laudabile
de iudi. et in l. fi. C. de usu. pu. Cano-
tenetur in c. quoniam ex. vt li. non con. ¶ Item
op. de l. iudices C. de iudic. So. regulariter
de omni causa plenarie cognoscit fallit in
casibus l. iii. ff. sed cum j. ad exhiben.
¶ Sic expeditis de contrariis huius
lec. uenio ad aliam lec. sedam que colli-
gitur in glo. plt. magna ibi quidam tamen dicunt
in titulo etc. et explicatur alio modo
sc. quod agebam condicione existente
et non uolui facere examinari testes ista
lec. non potest stare quia si extitisset con
dicio et posset fieri extimacio non autem dif-
fertur ut hic et l. locum ff. contempnacio
j. de tut. exhib. dicitis ergo quod reprobabis
istam lec. ¶ Venio ad terciam lec. que
est non que colligitur in fine magne glo. quidam
tamen dicunt quod hic quidam erat debitor
sub condicione pendente quidam deleuit
instrumentum possum hic in iudicio deducere et
facere examinari testes si necesse est testes
non esse viuos tempore probacionis fiende
condicione existente et sic fertur prima sententia
super debito principali condicionis futuri
Sed hic sunt due improprietates quia
hic supponit accionem esse dicit glo. ap(er)ta
quia ibi dicitur quod forte fecit fieri sententiam
¶ Op. ad hanc lec. quia ille qui probat
debitum non metuit pro sic sententiam So. intec
debes non in hac causa sed in prenuncia-
cione fienda si condicio extitit et hac
primo ¶ Item op. dicitur hic quod eciam
condempnacio non differtur sed extimacio sic
facta condempnacione So. dicit glo. differtur
extimacio condempnacionis fiende et ad hoc
uidetur quod non est de natura ¶ Item op.
ad hanc lec. quo non sunt actum in re-
solutu testes examinarentur ymo sunt actum
l. aquil. ff. etc. So. glo. in l. aquil.
j. in titulo l. aquil. et sic defensa
est ista lec. et quod dicit meo intende-
bat s. in iudicio futuro ¶ Quo quod
faciet iudex ad quem itur ut ante litem
contestatam testes examinarentur dicit glo.

op. j.

op. j.

op. j.

op. j.

op. j.

op. j.

2a lectura 2a non placet

3a lectura 3a nobis

op. j.

op. j.

op. j.

op. j.

op. j.

q debet eos examinari ad eternam rei
memoriam et interlocutoria fit. ff. q. p°
ferat interlocutoria pronunciando testes
ualitudinarios et ideo ad eorum exami
nacionem posse procedi. et hanc sententiam
glo. tua notabilis et singularis. Sed
quia non possum tantos summarios secundum
predictas lec. scilicet prima et tertia. obmissa
media que nichil ualet redeo ad primam
secundum quam breuiter hoc intendit. Si dampnum
datum aliquid sine culpa et dampnum separatur
de futuro statim fit condempnacio. sed diffe
reparacio. h. d. Al. sic. Si culpa dampnum
est datum de presenti et estimacio in esse ueit
de futuro statim potest agi et condempnacio
fieri si de morte testium dubitetur. sed ex
actio differtur. h. d. assignes tertiam se
unde b. Obmissa media lec. secundum tertiam
br. hoc intendit testes ex parte actoris
possunt recipi lite non contestata. quando
statim non potest agere et suspicatur
de morte testium. h. d. notabiliter multum
Al. sic. Etiam habet testes iure conditionalis
potest petere illos examinari et publicari
ad eternam rei memoriam si dubitetur
de morte testium uel absencia diuturna
in quo sufficat summaria probari. h. d.
Nota quod ista est an testes debeant re
cipi lite non contestata examinatur sum
marie. Secundo nota quod si dubitatur de
morte uel absencia diuturna testium
quod hoc non debeat probari in exactiori
semiplena probacio. sed sufficit suspi
tatione quam dixi plene in aut. si
quis semel. C. de testi. Breuiter ita
hanc tertiam lec. dicens ita aliquando
petit examinari testes ad eternam rei
memoriam actor ad fundandam suam
intencionem. quandoque reus ad fundandam
suam defensionem. quandoque petit examina
cio ab aliquo qui potest deducere illud in
iudicio per modum actionis et per modum
defensionis. Primo actu aut actor potest
agere incontinenti et tunc non potest petere
testes examinari ad perpetuam rei memoriam
nisi dubitetur de morte testium uel ab
sencia diuturna et tunc petet examina
ri sed publicacio differtur post litem
contest. ut ex. ut lite non contest. c. quoniam
frequenter. Et quandoque non potest statim
agere. quia est obligacio condicionalis tunc
si dubitetur de morte testium uel absen
cia diuturna potest peti examinari et pub
licari. Secundo casu quando ex parte rei tunc possunt
petere quod examinentur et publicentur ad
eternam rei memoriam. Et si non dubitetur
quia non est in potestate rei quando agatur. ut
l. ult. C. de usur. pupill. et ibi no. secundum
unam lec. et ff. de testi. aut si uero aliquis
et ibi plene dixi. et eciam dico in actore
quando ipse non posset agere nec litem contes-
nisi dicta testium essent et nota quod tunc
eciam potest petere testes examinari et
publicari ante litem contestatam. Exemplum dictum
est in ueteri quod ego sum heres institutus
a sempronio. et ego non possum ad

ire hereditatem nisi sum certus de ualidi
testi. Item non possum esse certus nisi
post deposicionem testium. Unde an non pos
agere peticione hereditatis. imo dico quod potest
examinari et publicari sicut ex parte rei. ue
ff. de testi. l. publicana. et l. n. et quod
ibi no. de bo. pos. secundum tab. Tercio quando
potest in iudicio deduci per modum actionis et
excepcionis uel defensionis tunc simul
potest agere et non agere. ut ff. si ususfruc.
pe. l. uti frui. insti. et l. et si forte. si
seru. uen. tunc potest petere examinari
sicut reus. ut in c. significauit. ex.
de testi. sicut et ita albericus licet summo
ubi male intelligat. Bartolus.

Sentenciam. Queritur aliquis
est condempnatus de uulneribus
deinde sequitur mors de hoc
dixi in l. senatus consultum de adult.

Cum eum alit. Nota ex hac quod sufficit
articulum ad probandum defensionem. Nam
non sufficit dicere quod ipse est aggressus
te unde tu percussisti eum sed dicimus quod alit
te tueri non poteras nec aliter euadere
nisi eum in repelleres. Bartolus.

Si uulnerato. Queritur an
hec l. obtineat in criminali
accione. ut si prius est condemp
natus de uulnere deinde ille moriatur
an possit condempnari de occiso dixi
in l. senatus. de accu. al. de adult.

Ita uulneratus. Nota textus
quod aliud est in quibus coperiuus occi
de. aliud probare causam mortis
Nam primo casu punitur. secundo non. Item
no. quod quis dicitur interfectus eo tempore quo
est uulneratus mortifere. Sed an tunc pos
sit formari processus de occiso dixi in
l. dampn. ff. fabium. l. de dap. infec. Item
no. id quod dicit infra annum. an incipit
minus annus a die natiuitatis. an a kalendis
januarii. Dico quod computatur quod est sum
infra. c. lxv. dies de quo dixi in l.
libellorum. l. de accu. Dominus ia. bu. infra
de accu. imperium quod maleficia non debet
remanere impunita. Item no. quod uerba l.
debent intelligi secundum propriam significationem
non secundum usum loquendi. Queritur est statut.
dixi in l. omnis populi de insti. et iure. Item
nota quod annus continet est trecentorum sexa
ginta quinque dierum. Item no. quod plures
possunt teneri de occasione eiusdem
hominis diuersis temporibus. et ibi contra ca
que no. in l. i. ff. qui accu. non pos
sunt illud intelligitur de occidente per se
Consueuit hec l. induci ad questionem
utrum statim cum quis est uulneratus ita quod
certum est eum mori an possit statim pro
cedi contra eum. de quo plene in dicta l.
dampn. ff. fabium. de damp. infec.

Si ex plagis. Tabernarius
Nota glo. datam operam est ne uere
quod si percussa percuciente me-

inditimenti quod ego videar facere ad mei defensionem. glo. videtur dicere quod sic contrarium ut in l. i. C. e. Veritas est quod si ego paciar te anq(ue)m me paciaris dum es in actu percuciendi tunc indubio videor facere ad mei defensionem ut s. e. l. si et si quicumque in prin. et hoc modo posset intelligi ista glo. Et neque quis est prius percussus et tunc non licet repercutere incontinenti hoc enim esset vindicta quia iam tunc offensio evadi non potest nisi forte percuteret eum evadens offensas quas volebat facere adversarius denuo si non apparet que percussio precesserit dic ut no. per doc. in dicta l. i. C. unde vi et hoc casu potest intelligi quod in dubio presumatur culpa in eo qui provocavit fuit. s. ti. i. l. i. §. cum arietes.

Legis aquilie dic per quod de hac materia in l. non moriturum. C. de contrahen. et commit. stip. Bartolus

De his qui deiecerint vel effuderint Ru.

Pretor ait Summa. Dic quod cum habitatores deberent tenere itinera secura alias tenentur emendare dampnum depredatis de quo plene in l. nequid de itinere rurali. Nota tex. ibi iterum publicum secundum quondam Florentinorum. Nam pactum est inter Florentinos et ubaldinos quod ipsi ubaldini deberent tenere stratam securam sub certa pena. modo quidam ibat per alpes non autem per iter rectum et fuit derobatus queritur quid iuris. Dic determinatum fuit quod non tenentur per istum tex. ex quo non ibat per viam qua ire debebat communiter. Nota quod non sequitur publice itur per tale locum ergo est locus publicus. Nota quod qui fundat articulum quod sit in platea vel strata publica debet te restituere ad tempus maleficii non enim sufficit probare te quod alias fuit locus publicus. Nota illud quod dicit quod est dum in una l. non videtur repetitum in alia separata ab illa dixi plene in l. pretor ait. vi bonorum raptorum. Bartolus

Hec in factum actio Dic videtur casus quod iniuria non videtur illata corpori si vestibus est illata quod plene examino in l. item apud Labeonem. §. quod adiecte. s. de publicianis.

Habitare Nota quod qui dicitur quis habitare personaliter ad domum suam habitacionis causa ad hospitium non valet actio per hunc tex. et dicit hoc in l. iii. §. ab eo. s. de dampno infecto. Nota qualiter quis dicatur habitare quod fuit ad multa ad quod l. cuius. C. de mod. qui tex. declarat melius quam alibi quia habitare dicitur quis in eo loco in quo quis non est dicitur pernoctare ad quod l. i. §. i. de lib. agn. ibi enim quis stat ubi larem constituit hoc est ubi retinet uxorem suam quod nota. Bartolus

Si vero Nota glossa super verbo penalis quod statutum simpliciter loquitur quod imponit aliqua pena pro maleficio quod medietas pene applicetur actori quod plene dixi in l. aquarum. de termino moto. Bartolus

De noxalibus actionibus Rubrica

Noxales Iurisconsultus declarat in hac prima l. quid sit noxa

Si servus Primo ponit unum dictum in quo refert dictum Celsi. Secundo ibi limitat. Tercio ponit dictum Celsi declarans quod primo dixerat. Quarto ponit dictum vel contra dicentes Celso. Tertio declarat. Secunda ibi Et sane. Tertia ibi quarta ibi Sed placet per declaratione huius §. revoco in dubium an quod servus delinquat sciente domino excusetur ita quod in eum non cadat delictum. Dic aut domino sciente tamen et non iubente et delinquit servus ut hic in verbo et sane. aut domino iubente et tunc aut cum iussu domini cogebat eum ita quod eum occidisset si non fecisset quod est excusatus servus propter iustum timorem. aut tamen iubebat et non inferebat metum mortis et tunc aut in levibus et excusatur servus quia tenebatur domino obedire ut hic aut in atrocioribus et servus non excusatur ut hic. et ita videtur intelligi ista glo. s. si fa. fur. fe. dix. l. ii in glo. quod fere. Bartolus

In delictis Nota istud pro ad quondam quam habui de facto in parrochia nostra quod parrochiales si non caperent malefactorem punirentur modo quidam commisit in parrochia ista delictum et non fuit captus modo curia probavit delictum contra malefactorem et examinavit eum postea inquirit contra parrochiales et fundat se ex condempnatione et probatione facta de malefactore non potest. Sed illud statutum debet intelligi ubi ceperunt hoc est si potuerunt ut hic et sic ego formavi exceptiones nonnullis quod illud delictum fuit factum nemine ibi existente et per eius capi non valente item quod fuit commissum in confinibus parrochie adeo quod non possit ita cito capi quin ipse fuisset ingressus territorium alterius parrochie ut hic quod nota et sic fuimus absoluti

Si extraneus Preterea l. et qualitas adiecta verbo intelligitur secundum tempus ubi cum additur. h. d. s. de v. o. et

de actione

personalis

qualiter

habitare

Ser. bo.

Ro bo.

Sua

J.

ia. hu. quod no. ●●● doc. l. de re iudi.
. l. si tienus. Determinam quem talem
per hunc tex. tutor sciuit hereditatem dela
tam pupillo deinde decessit, tamen sciencia
ista desiciat, deinde decessit pupillus,
quebat nunquid transmittet et videbat
quod sic. quia sciuit per tutorem ut. l. tum
antiquioribus, contrarium determinauit dicta
. l. illa ubi desiciat si sciens mortuus
fuit, et hic dicat sciam requiri tempore
illo et ce. Vide quod no. in. l. duo. de re. iu.
Si detracta. Absolutoria lata
in actione parit exceptionem rei iudicate
si iterum eadem actione cum adiectione al
terius qualitatis agatur. Item qualitas
per quam condempnacio auget vel minu
itur potest pendente iudicio addi vel de
trahi de libello. h. d. quod nota multum,
quia videtur quod pot detrahi lite pendente
quod fiet citata parte in inquisitione hec in
processu suo et parte presente qualitate que
inquisicione abiciat ipse detrahit vel
addit in accusacione. Et sic cautus tu
tius prosimus ubi dant copie accusa
tionum vel inquisicionum in processo dominus
quod ita mittatur copia detractionibus vel ad
dictionibus sicut inquisicionibus vel accusa
tionibus. Ita feci tradere cum eram ibi in officio.
Officiat ad quem si aliquis est absolutus
de percussione cum cicatrice non possit accusari
de percussione simpliciter. Item fiat quando
aliquis accusatur de percussione cum sag
uine et probatur percussio sine sanguine
quod debeat sequi absolucio quod plene
dixi in. l. denunciasse. v. quid tamen de ad
ult. et vide parte matiaz detractionibus vel
addicionibus circa libellum, de quo in. l. edicta
actio. C. de eden. Bartolus.

Si ex duobus. Ita quod aliud
est sciere aliud videre. Iste no
vina glo. que est hic quod ponit
unam distinctionem quam nota.

Si iure communi. Hec. l. fiat
quod si sunt duo domini possunt ambo
agere in diversis libellis pro dap
no dato iure communi. h. d. Bart.

Quociens. Nota quod servus
alienus non potest defendi in
causa noxali. ro. quia noxa dari
non posset, et per hoc appet quod tamen sta
tuto huius civitatis dicitur quod pro alapa
soluat quis tentum et debeat tenere
aliam alapam quod non sit relaxandus
fideiussoribus, nec per aliam possit defendi
Ad hoc fiat. l. servum quoque. § publi
et. l. pelt. §. ad eum. de pub. iudi.
Pretor. Dicitur tex. quod quis tenetur
respondere posicionem dominus se seu peti
cionem sue quae debitum contemnet, de hoc
dixi in. l. qui iurasse. §. r. l. de iur. iur.
et. l. debitis qui ut indig. l. pre.
Et si iterum. Iste tex. allegatur
per glo. aut. qui semel. C. quo. et qn.

iudex, quod si iudex precipit contestari litem
et non contestatur quod ex hoc potest procedi
ad missionem in possessionem ex primo decreto
contra eum tamquam contra contumacem. ut
. l. non in. l. de re iu. Bartolus.
Si tutor. Nota quod tutor cogitur
vincere de inutilitate in causa pupilli et adulti
quam veritatis potest sibi esse nota sicut pu
pillo et adulto. ut hic, procurator autem non
potest iurare pro domino quod intellige nisi habeat
speciale mandatum. dixi parte in. l. qui boa
§. si alieno. de damp. infec. Bart.

Si servus. Si is qui
iste §. fiat contra glo. l. pomp
§. sub qui pacio. l. de acquir
poss. ubi dicit quod is qui dedit pacio non
potest tenere rei vendicacione. hic dicit quod
conveniatur noxali, patet enim quod rei vendi
cacio datur contra possidentem. sed is qui con
cessit Pacio possidet, igitur etc. sed noxal
datur contra eum qui habet facultatem re
stituendi, sed ille qui concessit pacio habet
facultatem restituendi. ergo etc.

De illo. Declara istam. l. ut dixi
in. l. si actor. ff. de procura. et
quod dixi in. l. in insti. ff. de
ali. iu. mu. cau. fac. Bartolus.

Electio. Est opinio mei glosato
ris nidi et ultramon. utrum
ille qui dolo desiit possidere
conveniatur utili vel directa, et glo. quod
directa utilis et ultramon. quod utili, et hic
videtur casus, dixi in. l. cum quem. §. ind
de aqua plu. arc. Nota in. l. generali quod per
errorem adiudicatum prescribitur etiam a ma
lefide possessore propter auctoritatem rei iudicate
de hoc in. l. si fundus. §. si de vectigalibus
de damp. infec. glo. in. c. pastoralis. ex
de offi. ordi. Sed ego dico quod est speciale
in causa noxali. ut est casus in. l. qui
fundum. §. qui bona. l. de emp. et est ista
na in causa noxali vel similibus si servus
michi detur pro noxa non domino tamen dominus si
presens esset dare debet. Unde non sum factus
malefidei licet sciam alienum quia secus
in causa aliena. Bartolus.

Non solum. v. Sed hinc
Nota istum tex. nam quicunque quis
est presens et non vult respondere
neque defendere. tunc fit missio in possessionem
contra eum tamquam contra contumacem. ut. l. quo
tiens. §. pretor. ff. e. et ibi dixi. et hoc
est verum si tacet, sed si expresse dicat nolo
defendere hanc rem tunc in actionibus realibus
vel in hiis in quibus quis convenitur racione
possessionis statim fit translacio ad actorem
que habet vim sic dicti decreti. ut hic et. l.
inter quas. §. l. de damp. infec. et. l. de
interroga. actio. l. non alienum, et tangitur
in de ac. in dicta. l. inter quas.
In noxalibus. Decretum
interpositum inter contumacem unum
et prudicant absentibus hominibus

ius. in re. hec dicit.
Quod ait Iulianus.
iste §. fuit etiam ad ea que
dixi. C. c. l. in delictis §. si ex
traneus quod qualitas victa ubo ac. .
Quotiens enim. Circa filium
famil' tria sunt videnda. primo
si ipse in causa sui delicti possit
esse in iudicio absque consensu patris et quod
quidam glo. dicit in l. cum non solum. de bo.
que li. tex. est hic quod sic. et l. inter libros
§. falsus de adulte. et l. post legatum
§. si filius de his qui ut indig. Nec
obstat §. ex natiuitate. ut ibi dixi Nam
ibi loquitur in his in quibus petitur quaestio v-
sufructus. ideo requiritur patris consensus
secundum no. ibi. Potest enim filiusfamil'
punire. C. sunt aucta non diminuta. Secundo
quaero si filius famil' potest conueniri an exe-
cutio possit fieri durante patria potestate Glo.
in l. in §. sed utrum. et l. quod si minor. §. quod
si filius videtur dicere quod differantur executio
hic dicit tex. in edictum. Idem l. si filius
fa. ma. et l. si dubitetur. §. filius de fideius.
Tertio est videndum si potest fieri executio
et quo fiet Respondeo in castrensi uel quasi peculio
non est dubium. quia in his habetur loco
patrisfamil'. Item in profectitio non est
dubium quia sicut pater tenetur de peculio
ex quolibet contractu ita hac sententia in qua quasi
contrahitur. ut l. in §. Idem scribit. j. de
pecul. de peculio non aduentitio dicit glo.
hic. Nota quod potest fieri executio patre uo-
lente. ab secus. Istud passim examina
tu multum late in l. si fundum §. si de uec-
tigalibus. de damp. infec. Bartol'. .
Siquis seruum. Dominus ancea
realia non potest excusare licet
reus posset ab eo auferri h. d.
Si plurium. Criminalis
Nota quod qui non possidet et
asserit se possidere et ex quo qui
suo nomine conuenitur cogitur satisdare.

Explicit lib. nonus Incipit decimus
finium regundorum Rubrica. .

Sed loci. Sed et aliud.
Nota quod ubicumque quis
non paret iudici potest
deferri iuramentum in litem
ad quod l. restituere de
rei uen. ut dixi plene
in l. actionibus. j. de in
litem. iuran. Bartolus doc.
Si dicatur. Nota quod iudex ma-
leficiorum potest cognoscere ciuiliter de quo dixi
in l. de fimeto. de pub. iudic. et l. inter
§. qui furem de furtis. Op. ciuilis
et criminalis non possunt simul opponi.

ut l. interdum. de pub. iudic. Vo. glo. quod
est uerum quando sunt diuersis non cognosceretur.
Sed istud non dicit uerum Nam latrunculator
de ciuili non potest cognoscere. ut l. solemus
§. latrunculator. ff. de iudic. et sic iudex
criminalis non cognoscit de ciuili quod
est uerum principaliter sed incidenter sic ut
dicta l. interdum de quo plene dixi in l. i.
ff. de calup. quod nota. . Bartol'
Hoc iudicium Nota tex. quali-
dicantur uicina et quali dicantur uicini
de quo plene dixi in l. si uicinus. l. de aqua
plu. ar. quod nota propter statuta que
habent quod si fuit delictum commissum in tali
loco quod uicini teneantur. Cum dicantur
uicini dic ut ibi. Bartolus .
Eos terminos. In tex. ibi
demonstrat scilicet eo tempore
quo uendidit et hoc debet liqui-
do probari per alios testes quam per uenditorem
et sic non obstat. C. de testi. l. omnibus
et sic de alia demonstratione loquitur hic
quam glo. intelligit. Vide ut no. doc. in
dicta l. omnibus. Dicit autem quidam ut
tangit glo. quod uenditor potest esse testis
in causa rei uendite. Sed ueritas est quod hec l.
hoc non dicit Nam non dicit hic quod stetur
testio domini uenditoris sed dicit quod fines de-
bent poni secundum quod dominus demonstrauit
tempore quo uendidit. Per quod autem pro-
betur quod ipse sic uendidit non dicit hic.
de hoc in l. testium. C. de testi. Bartolus

Famil' herc. Rubrica. .

Hec actio. No. optimam
glo. hic positam Nota
quod hec actio fuit intro-
ducta ex l. xii tabul'.
Sed ut glo. dicit dicitur
ex quasi contractu dicimus
sed ut glo. dicit ille qui negat coheres
non potest agere ut hic et ff. et C. com.
diuidendo. quod intelligo si hec exceptio
opponatur ut l. ii. C. com. diui. et l. si ma-
ritum. §. i. j. de condic. et ibi no. Item
nota quod licet quis possideat debet probare
se coheredem esse. Nota ista l. quia uidetis
quod in famil' herc. iudicio opponitur ex-
ceptio quod non est heres et hoc quando unus
totam hereditatem possidet. Item in com.
diuidendo iudicio opponitur exceptio dominii
quod non est dominus et ideo deuenitur ad rei uen-
dicationem et tamen ista illa exceptio non ad-
mittatur ratio est quia hic fuit iudices spe-
ciales iudiciis famil' herc. et com. diuiden.
Vnde illi hic non admittantur quando tunc iret
ad iudicem potestatis uel capitanei cum ipse
non posset de hoc cognoscere. .
Plane. Textus ibi precatorie
nomine. Nota quod quando quis intentat

Margin notes:

no. 3 dicta transitu

no. hic quod fines esse debent

qui potest punire de furti. hic

op.

no. hic dicta bar. in quod si dicitur ad
hoc an iudex maleficiorum potest
cognoscere ciuiliter et an ciuilis
et criminalis possit simul opponi

actiones directas sibi cessas oportet q intentet nomine cedentis actiones. Item nota q dz constitutus procurator in rem suam propter hec verba Ad quod facit l. qui quadraginta in prin. ad treb. Barto.

Si heres Victoria eius q putatur heres in salidum prodest ei ad que pertinet hereditatem pertinere hoc dicit Bartolus.

Alienatio In iudiciis alienationes voluntarie prohibite sunt secus in necessariis et hoc statim post controversiam motam h. d. Nota q in iudiciis universalibus prohibent res alienari mota controversia ut hic in glo. et l. divus de peti. her. et ibi dicam.

His consequiter Contra agentem singulariter non potest obici q hereditas pertinet ad fiscum quia ipse est indignus prohere. h. d.

Sed an Nota istum tex. cum glo. que distinguit an ipso iure vel per sententiam que fiat ad quod statutum est hic q debeat fieri insinuatio testium Item q fiat assignatio possessionis in catastro modo quidam non insinuavit vel non assignavit in catastro civitatis Perus. et petit aliquam hereditatem vel petit rem quam non assignavit in catastro obicitur exceptio q non fuit insinuatum testum vel q ista possessio non fuit assignata in catastro nunquid possit Respondeo per istam glo. q si quidem statutum privat eum ipso iure tunc potest obici quia dicit q non hic ius petendi etc. Si aut non privat ipso iure sed per sententiam tunc cum non sit ammissum dns ei obici non potest ut hic quod nota multum.

Sed et cum monumentum Intelligo istum § q quando unus ex coheredibus tradidit partem suam coheredi ut faceret monumentum Nam ex hoc pacto oritur actio prescriptis verbis.

Celsus Hic videtur casus q ille qui missus est in possessionem ex primo decreto non teneatur discedere de possessione nisi sibi solvatur. ibi. Nisi cum in solidum In contrarium ar. C. de bo. auc. iu. pos. aut ei qui. dixi in l. si pro. insi. rei in poss. le. dixi plene in l. si finita § i. ij. de damn. infec. Bartolus.

Si filia Cui onera matrimonii sustinuit dz dotem percipere h. d. Glo. querit que sit ratio quare petitio hereditatis pluries intentatur. sententia habet non nisi semel et videtur satis puncter, dic ut in ea.

Idem scribit Ex hac § dicit dy q si pater incepit facere studere filium et mortuus est q fratres debent eum facere studere ulterius suis expensis, de quo per eum in l. iii § si. de iny. rebus et l. lucius § i. admi. tuto. Ego determinavi contrarium per l. i. § sed an q dignitatis i. de coll. bo. Item

quia pater non erat obligatus proficere ar. huius tex. qui dicit quod et hoc pueris etc. quod tene menti Bartolus doctor.

Si unus In glo. ibi salvo quod infra dicam In eam glo. allegant etc. in l. terminato C. de fruc. et li. ex. nunquid iudex possit reservare sibi taxationem expensarum.

Heredes Nota singularissima l. a capite usque ad finem et plus vide hic ista l. quam totum iste titulus

De pluribus Nota q qui eisdem contra eundem competunt plures actiones ex diversis causis potest competere ut l. non est novum de act. emp. et ibi nota

Non tantum Nota q in rebus communibus tenetur de culpa levi non ad hibere eam diligentiam quam adhibere in suis ut l. socius socio § i. pro soc. et insti. pro soc. in fi. In aliis vero contractibus et causis levis culpa dz illa non facere illa que diligens pater familias fecisset, et ex hiis habes modum formandi articulos ad probandum culpam levem et dic ut b. ad l. aquil. si putatur, et declaravi plene in l. quod nerva de posi. Bart.

In hoc iudicio Sententia non potest q parte valere et parte non valere h. d.

Cum de l. ij. § dubitandum b. e. Ro. ipse dz condempnare et absolvere litigantes non eos qui non litigaverunt

Querit glo. quid si aliquis non fuit in iudicio an in eius persona debeat fieri condempnatio, glo. dicit q sic per textum qui dicit in omnibus. glo. potest dici verum si fuit citatus per quo facit l. ij. C. si reghd.

Cum de l. si filia § familie. b. e. ubi alique res potest remanere in diviso Ro. potest iudex admittere in divisione partem rerum non partem proprietatis cetera dic ut in glo. Bartolus.

Si pignori res l. ista difficilis est in tex. et in glo. tamen hic materia pulchram et licet iurisconsultus ponit decem dicta et idem quia multa sunt non recipiet contrariam sententiam ponam casum et per particulas querit aliquis iurisconsulto utrum res data pignori defuncto veniat in iudicio familie herciscunde. Respondet iurisconsultus q veniat adiudicanda non dividenda. et hoc primo. Sed ubi cui adiudicabitur etc.

Sed queritur ad quid erit condempnandus ille heres cui pignus adiudicatur alii coheredi qui pro sua parte credit Respondet q condempnabitur pro parte h. d. Non apparet pro parte debiti vel pro parte estimationis rei vel qualitatis. Sequitur ibi Nec 3
tamen. Querit utrum heres qui credit pro sua parte debeat cum heredi solventi caveri adiudicatam rem indempnem futurum adversus debitorem cui pignus obligatum est. Et videtur q non. h. d. Sequitur 4
ibi Quin pro eo Quo quere est ratio q non dz ei cavere Respondet iste cui pignus est adiudicatum assimilatur possessori quieto

ypotecario qui noluit rem restituere sed
soluit litis estimacionem subaudi cui non
debet auferri ut l. excidisse ff. petitor. h. de
rei uen. et de condic. fur. l. si seruus
ff. cauete ita nec hic debet auferri hoc d.
Sequitur inter quia pro eo dedit re- 7
Sequitur et ut heres qui obtulerat Iuri
iureconsulto placuit michi quod iste sit
similis ei qui soluit litis estimacionem
Videtur quod hec probatur per officium quia
ut r. sicut is qui obtulit estimacione
aduersus dominum uendicantem est tuendus
excepcione nisi restituat sibi quod soluit
ita iste tuendus sit h. d. Sed contra 6
quoque Iste v. legitur pluribus modis pono
casum magis clarum secundum pe. aliis contra
glo. dictum est b. quod repellit uendicantem
excepcione nisi reddat quod soluit
et in hoc est similitudo inter eum qui obtulit
litis estimacione et eum cui res est iudicata
et ualeat utrum aliqua sit dissimilitudo Iuret
iureconsultus quod quoque hoc est sicut dix
imus de similitudine ita pono dissimilitu
dinem Nam iste cui pignus est adiudicatum
non cogitur reddere pignus pro ea parte
que sibi adiudicata est nisi debitor totum
recolligat et soluat totum quod iste heres
debet habere et quod dedit heredi etiam
si ultra debitum dedit h. d. Sequitur ʌ
v. Non idem dictum est b. quod debitor
tenetur reddere coheredi cui res est adiudi
cata etiam si soluit ultra debitum Secundo
quod si coheres emit a coherede spont[e]
soluente Videtur tunc non esse idem non
enim consequi poterit ultra uerum debitum
quod per debitorem soluit h. d. Seq 8
Adiudicato enim Secundo que est ro dissi
tatis inter adiudicacionem et empcionem
Videtur quia adiudicacio est neccessaria emp
cio uero uoluntaria h. d. Sequitur v. 9
Nisi abicatur Ista excepcio refertur
ad illud quod dictum est b. in v. quoque
ubi dicit quod totum debet consequi quod soluit
etiam si ultra debitum Nam contra illud
instatur et illud enim si ... licitatus
est et dedit coheredi multo plus quam debat
tunc non uidetur hoc nocere debere debitori
Ad hoc uidetur quod si hoc abiciat cohe
di soluenti iudex debebit hoc examinare
potest enim esse quod ... licitatus est et tunc
ei non restituatur et potest esse quod utiliter
fecit forte si coheres suus erat talis per
sona quod si apud eum pignus remansis
set perdidisset et dissipasset et tunc si
aliquid plus dedit ut pignus apud
eum remaneret utiliter fecit ac si debitor
ipse fecisset per procuratorem suum ideo tunc
sibi debebit restitui h. d. Sequitur 10
Sed et eius iudici quod ille cui res est ad
iudicata habet retencionem rei pro eo quod
soluit coheredi Secundo enim habeat peticionem
Videtur iureconsulto quod predictis omnibus
non solum habet peticionem sed etiam habet peti
tione contra debitorem quod pro omnibus
impensis factis iure neccessario uel utiliter
h. d. pro illud quod dixi sed et et pro dictam

etiam tenuit etiam pro eo quod soluit co
heredem heres in omnibus predictis casibus huius l.
Or examinemus omnes casus predictos
circa primam partem quo dicit si res pig
nori data est quo quid est si est ypotecata
ita quod non tantum de simplicito ... ueniat
in iudicio familie hercis... quod sic ar. l. et
non tantum in prim. b. de peti. here. ... ei
in diuisum relinquere debet iudex tamen istud
iudicium amplius quam semel inter pro... non
posset ut b. e. l. si filia ff. familie
Venio ad secundam partem et quo ... qua parte
condempnabitur heres cui pignus est ad
iudicatum glo. dicit pro parte debiti non pro
parte estimacionis rei ut j. ti. proximo
l. cum diuiden. ff. inter eos tu uero lati
dicas Nam ut uidetur in v. quia pro eo
iste assimilatur ei qui soluit litis esti
macionem et ideo distinguo Aut iste co
heres cui adiudicatur cogitur soluere litis
estimacionem iussu iudicis quia forte iudex
uolebat dare alteri et ipse recusabat et
fiet estimacio in parte secundum estimacionem rei
ut l. si inter. ff. fi. j. de pign. Nam qui
quilibet extraneus condempnatur Si uero
non fiat hoc ex eius ... tunc aut
pignus ualet plus quam debitum et fiat
estimacio pro parte debiti ut dicto ff. inter
eos et j. de pigno. l. si fundus ff. si domo
Aut pignus ualet minus et dubium est
forte ne debitor sit soluendo et tunc esti
mabitur quantum istud ius ualet quod
forte est minus debito ut l. r. ff. si heres
j. ad trebel. et pro parte illius fiet condemp
nacio ar. huius l. Sequitur tercia pars
dicit hic quod non debet auferri coheredi de neccessi
tate quero quis est ille qui non debet
cauere tex. non aperit Glo. legit duobus
modis primo quod hic loquatur de coherede
qui cessit parti sue ut non caueat coheredi
soluenti et secundum istam posui casum qui est
uerior Alii ponunt in coherede qui soluit
cui res est adiudicata ut non debeat au
ferri coheredi cedenti ne conuematur pigno
raticia Istud non placet glo. et bene
quia primo cauere debet ut ff. e. l. si filia ff.
hac amplius Sequitur quarta pars ff.
v. quia pro eo et quinta Iste due sunt
clare Venio ad sextam partem scilicet ad
v. contra quoque et iste v. legitur in
glo. duobus modis aliter quam posueram casum
primo ut hic dicatur quod sicut supradictum est
quod ille qui obtulit pecuniam non habet
accionem contra heredem ut caueat ita
hic si cecidit a possessione habet ypotecariam pro
uendicando toto fundo quia per adiudi
cacionem videtur sibi cessa ypotecaria et si non
uidetur cessa cogetur coheredes ei cedere
ita dicit glo. Unde eam et appostilla
quia est difficilis aliquantulum Offerenti de
heredi quod pro ... dedit pro adiudicacione
Sequitur in glo. sed ad quid hec l.
non aperit ... ibi est simile. s. casum p[ro]
dicto de ea qui soluit litis estimacionem

Casus quod ...

Ista lec. e uera i(n) se. tn non congruit lre qua etia si adiudicatio non eet facta nec ex pte alterius soluiss; h(abe)ret ypotec(ariam)

C(ontra) iuris quid de p(er)sonali. dicit glo aduerte non e dubiu q cessa p(er)sonali uidetur cessa ypoteca. s; de hoc dubito an cessa ypoteca uideatur cessa p(er)sonalis. Glo. uidet dice q sic. ar. l. fina. C. de an(n)a. excep. ubi si fit i(n)nouatio sup ypoteca sit sup principali

Vide te dm. Quia q h(ab)et cedi ypotecaria sine p(er)sonali ut dixi in l. i. §. cu(m) predium de pigno. et e(contr)a neq; cedi non pt et tunc i(n) dubio qui cedit ypotec. uidetur cede p(er)sonale quia qui uult unu uz uelle omne id sine quo ad illud p(er)ueniri non potest. ut in l. illud. de acquir. h(er). et l. iurisdiccio. de iurisdic. o. iudi.

2 Alio mo legitur i(n) glo. ut hic non loquatur de actione ypotec. s; de p(er)sonali. hoc e q coheres qui soluit posset repete quod sibi uidetur z quod debebat coheredi z etia plus s; plus sibi soluit Ista lec. e ua i(n) se. s; non est natia. quia hoc de actione dando po(ne) in s. l. Pono g(o) hic casum ut posui legendo lram. Ut hic loquit(ur) de retencione h(abe)t em retencione(m) p(ro)pter id q pl(us) soluit Est etia aduertendu q si debitu est ex diuersis caus(is) admittat(ur) solucio p(ro) ptib(us) ut l. ultia. ff. qui mo. pi. uel ypo. sol. tn ubi tn ab i(n)itio fuit una quia unu debitu defuncto que postea fuit diuisa inter coheredes p. l. Xii. tab. p(ro)p(ter)ea uteru fuit unitu p(er) adiudicatio(ne)m non admittitur solucio p(ar)ticularis ut hic. q(uo)d nota. z hoc quia ista unio fuit facta ex necessitate secus si ex uoluntate ut in se(quenti) q(uaestio)na l(e)c(tur). tendo tn in hoc. ii. lec. glose q hic loquat(ur) de acone. quo de qua actione aget coheres qui soluit. gla. hic soluit. ego ex(pli)cabo in fine h(uius) l.

Sequit(ur) septia ptis s. ii. Non idem

Iste ii. legitur i(n) glo. quinq; modis. p(ri)o ut loquatur alio casu qm p(re)cedenti s; q(uan)do creditor emit a facto debitoris non a coherede z tonercdie suo. quod licet in se licet sit ueru. non tn est uerisimile q iurisconsultus ita transgre diatur. Vn aly legunt q loquatur eodz casu quo. s. q(ua)n coheres emit a coherede. et ista subdiuiditur i quatuor lec. P(ri)mo sic. dictu e. s. q ubi est adiudicata h(abe)t actiom p(ro) toto. secus ubi sponte emit. Istud reprehendit glo. p. l. emptor. ff. de rei uen. Certe ista non uidetur bona reprehensio Na illa dicit q emptor h(abe)t retencionem p(ro) eo q soluit. non q h(ab)eat petitionem. Vn ista

2 potest sustineri

S(ecund)o mo legitur Dictu est. s. q ille cui res e adiudicata repetit totu. etia si plus soluit qm debetur coheredib(us) s(ecundu)m glo. que retinet p(ro) toto s(ecundu)m lec. qua dedi. s; q(ua)n sponte emit tuc non pt retine nisi p(ro) eo solo quod coheredi a quo emit debebatur. non p(ro) illo pluri. z istam lec. tenz glo. istam etia tenui ponendo casum

3 Tercio mo legitur ut istud no(n) ide z disputando dicatur. ut i(n) glo. q clara e i(n) se. si stasset hoc exprimendo quod uolebat. q(ua)n(do) uide creditori z eius negotiu gerit. quod in dubio no(n) p(re)sumatur. magis em gerit suu negotiu qm debitoris. ut l. si pat(er). §. i. ff. qui po. in pig. h(abe)n.

4 Quarto mo legitur i(n) glo. ubi pt etia illud dici s(ecundu)m azo. q hic non loquat(ur) in coherede uendente ius pignoris s; in coherede uendente de creditoris quo casu extinguitur debitu tunc coheres emens tenetur restitue sicut fecisset emens ut glo. dicit. que lec. etia uera e i(n) se. non tn congruit lre quia alio casu loquetur qm. s.

Ex decl(ar)acione g(o) h(uius) p(ar)tis z casu q dicta sunt distinguue. Aut ille qui h(abe)t rem obligatam emit ptem rei aut emit ius pignoris pro pte quam h(ab)ebat ali(us) p(ri)mo casu aut emit ab extraneo non a coherede suo. z tuc p(ro) eo q dedit uendenti contra debitore(m) nulla habet actione nisi secundu modu qui p(ro)mit(tit) in l. cu(m) diuidendo. in fi. ff. tr. i. Aut emit a coherede suo uendente iure creditoris z h(abe)t locu quod hic dicatur s(ecundu)m ult(imam) lec.

2 S(ecund)o casu q(ua)n emit ius pignoris aut uult ex(per)iri contra debitore(m) seu retine p(ro) eo tn quod debebat illi a quo emit et potest ut l. emptor. ff. de rei uen. z C. de pigno. l. in s(um)ma. maxie tendo ... quam. s. dixi. q cessa ypotecaria uideatur cessa p(er)sonal. et hic glosa ita p(ro)cedit s(ecundu)m p(ri)ma lec. istius lec. s(ecundu)m. Aut uult repete seu retine p(ro) eo quod ultra dedit qm debet. et tuc aut ista(m) empcione(m) fecit p(ro) se uel simpli. quod idem e. ut l. si pat(er). §. i. l. de pigno. et non potest retine uel age pro illo pl(us) s(ecundu)m istam lec. istius s(ecundu)m. Aut hoc fecit gerendo negotiu debitoris z tuc pot si utili. fecit ut hic s(ecundu)m tercia lectura

Venio ad ii. adiudicatio. ex quo no(tatur) q magis fauemus ei qui contrahit ex necessitate qm qui contrahit ex uoluntate. simile in l. qui emit. ff. e. et l. tu(m) postu. de damp. infec. et. s. qui satis. to. l. si fideiussor. §. si ne(cessari)a

Sed iuxta hoc quo utz quod dictu e. s. de adiudicatione h(abe)bit locu in eo qui p(ro)uocauit ad diuisione. uz q no. ut l. et ideo. in p(ri)n(cipio). l. de condi. fur. et l. si pupillus. de re. eoru. Contrariu tenet doc. Nam eo ip(s)o q quis agit agit ex quadam necessitate. s. causatiua ut sequat(ur) suu. ut l. fi. ff. de separ. no. ab. l. et ideo. quia ibi requirit(ur) necessitas causa. quia iam non dampnificatur cu(m) dominiu rei h(abe)re desinat. hic uero sufficit

nitatis causatiua ne dapnificetur et eodem modo forte in l. si pupillorum. suf ficiet nativitas causatiua si pupillo ex pediret recedere a totone et dic tanguit in l. iubemus § i. C. de sac. sanc. ec. ¶ Sequitur nona pars. § nisi abiciatur ex qua non quod creditor in pignore est quasi procurator debitoris. sic dicam quod in fructuario qui est quasi procurator ut § u. sufruc. quad. ca. l. i. infra et l. ij. de ap no. nunc. Simile in colono qui non dili genter de propriis ne ius rei fiat dete rius. ut l. loc. l. ultimam § in hac parte. ¶ Nemo ad ulteriorem partem solu ad d. sed eius dicit hic quod propter impensas habet actionem. Secundo quia certe contrariam pignoraticiam. ut l. tutor § contrarium de pig. ac. ¶ Tertio dicitur hic ut colligitur ex dictione sed et. et ex dictione etiam quod habet actionem pro eo quod soluit quod debebatur coheredi et pro eo quod soluit plus ¶ Secundo quam actionem habet glo. sup. u. contra quoque infra dicit quod pignoraticia contraria non competit quia nichil est expensum in re con seruanda uel reficienda sed habet locum actio nego. ge. uel antiqua ex mutuo. Forte istud quod dicit de actione nego. ge. non uidetur uerum. non enim gessit nego cium debitoris sed suum in dubio ut l. si por. § i. l. de pig. Illud quod dicit de antiqua ex mutuo potest procedere in ea pecunia que coheredi debebatur ut illa directa que competebat heredi competit ei dicta ut l. grege § cum pig. l. de pig. et l. nomen. C. que res pig. obli. pos. sed in eo quod ultra soluit illa antiqua ex mutuo non potest competere. dico ergo quod ei competit pignoraticia contraria. cum enim hoc teneatur facere ex natura contractus pignoris. quia si dimitteret apud coheredem forte res perisset et propter hoc tenetur si non faceret illud quod di ligens homo erat facturus ut l. ea ge. § de pig. act. ideo totum uenit in actione ex eo contractu sicut in simili dicit iu risconsultus de rei uen. l. heredes § item si unus. Nec potest dicere quod ista impensa non sit facta ad rem conseruandam quia ymo est facta ad rei conseruationem alteri pariturus. alias si hoc non faceret ut l. si pupil. § si tam. § de nego. ge. ¶ Secundo ultimo an istud plus quod heres sol uit coheredi suo quod debitor ei reddere tenetur possit debitor ab illo coherede recipiente repetere. Respondeo ut sic l. de pig. l. si inter colonum § finali. Bart.

Fundus Fundus in quo est locus religiosus uenit in di uisione loco religioso excepto.

Hinc pater Ea que ¶ h. d. non sunt diuisa diuiti. ue niunt diuidenda post mor tem. h. d. Bartolus.

q° et q° pars

Si pater Secundo quod unus ex heredi bus obuenit ex diuisione si est obligatum ab omnibus est luendum. h. d. Bart.

Secundus estimacio que fit tempore diuisionis non fa cit empcionem. h. d.

Pomponius Inter patrem et filium ex causa dotis consistit donacio. h. d. Idem intellige qui tangitur hic per glo. tangitur ple nius in l. ij. C. de inoffi. do. Bart.

x° pars

q°

Quod si putarem Hec except[io] tibi non competit ius agendi non potest opponi post senten[ciam] nec redit iudicium retro nullum et solutum auctoritate sentencie non repetitur ut indebitum.

q° sed

Qui familie Verba enunciatiua appiter aliud emissa unum inter uocabilis confessionis non habent. h. d.

Ex parte Secundo cum obtinuit in causa communi repetit expensas pro rata. h. d. Intellige si in causa propria non erat alias tantum expen surus quia tunc repetit alias non.

¶ Iudicii si idcirco Nota quod qui agit nomine alterius repetit expensas si obtinet secus si succumbit. ut C. man. l. si contraria et in sol. l. iam tamen § in hoc ¶ Tertio nota qui agit causam certam repetit a sociis quibus plus expendit. ideo quia eandem causam agitauit. Ab solute tamen quia in dubio presumitur plus expendidisse contra nisi per aduersam partem aliter probetur ¶ Hec in hec glossa. Sit ergo cautus ille qui agit causam eandem ut promittat solaria aduocati de communi nomine. Bartolus.

¶ Intestato Secundo ad collacionem testatis uidetur deducere qui codicillo de omnibus bonis disponit. h. d. ¶ Nota ergo quod cum testator omnia bona diuidit per prelegata. illa prelegata assumunt vi porcionis hereditatis et per quas ita uenitur ut restitutionem fidei commissi sic pars hereditatis. ut § de le. i. l. quod quis. scripsi in l. marcellus § i. ad treb.

¶ Filius debita contracta per unum ex fratribus eandem hereditatem possidentibus non ueniunt de toto soluenda.

¶ Duos pempto principali facto testatoris perimitur accessorium. h. d.

q°

Quedam mulier Causa nullitatis pertinet ad iudicem omnibus qui potest sentenciam pro parte confirmare pro parte infirmare. Partiale h. d. ¶ No. quod in ea causa apparens uenit causa nullitatis. ad quod l. cornelia pra deuntur. pro. et l. i. C. qui pro. non est necesse.

Inter coheredes ¶ Si familie herciscunde. Intellige hinc § qui uen dicio fuit facta ex causa neces sitatis. ut C. e. l. prima. Bart.

Si quis stipulatus Stipulacio pro duobus contra heredem fideiubente quantum tantum committitur. hoc dicit ..

Communicatu Nota casum quod soluendo pro tota si non soluat ab eo repetitur.

Si maritus Actio de dote datur contra heredes soceri recipientis dotem et licet maritus non sit heres ei subuenitur ut apud eum sit dos qui sustinet onera matrimonii. h. d. ¶ Certo isto casu quo sfactum est diuorcium post mortem utrum detur actio de dote contra filium licet non sit heres. glo. dicit quod sic. et ita intelligit hic. quod non puto uerum licet enim filio marito detur dos tamen aliquando heredes mariti tenentur et sunt conueniendi ideo prestatur eis cautio quod eis defendet ut. ff. e. l. si filia. §. hoc amplius ¶ Sed hic dicitur quod licet filius non sit heres potest petere quod dos sit apud eum. quia onera matrimonii sustinet ut hic et. ff. de iur. do. l. si ibi. et potest hoc petere si onera matrimonii sustinet tempore mortis prius licet tempore petitionis non sustineat hic est casus hic et tamen aut actione agit dic ut. l. si constante. §. ij. l. so. ma. ¶ Bartolus

In iudicio In successorem singularem ex necessitate transit instancia iudicii. h. d. Nota glo. super uerbo recte e. Barto.

Si familie Plures heredes unius hereditatis debent unum procuratorem constituere non separatim agere. hoc dicit ..

Qui erat Nota istam legem singularem qui uendidit ex necessitate non tenetur de duplo promittere et cautiones que non debet interponi interposita committetur. Item quod quis facit ante aditam hereditatem in directe familie heretiscunde iudicium non uenit Item pro sepeliendo defuncto ante aditam hereditatem iussu iudicis res hereditarie possunt uendi. h. d. quam. l. nota. quia facit quoddam consilium ulpiani ¶ Nota quod ad officium iudicis pertinet cogere eos qui succedunt sepelire defunctum ¶ Nota quod pro sepeliendo defuncto potest uendi ante aditam hereditatem iussu iudicis Item nota quod qui uendit ex necessitate non tenetur cauere de duplo. Item nota quod quando executor uendit aliquam rem non debet ipse de euiccione promittere sed iudex ipse debet actionem decernere sibi Item nota quod caucio que non debet interponi interposita committitur et dic plene ut in. l. si pridem. de donacionibus ¶ Ultimo nota que fiunt ante aditam hereditatem non ueniunt in hoc iudicio ..

Que pater Expense quas pater fecit pro filio in studio non debent filio computari tempore diuisionis nisi animo credendi patrem fecisse constat. h. d. ¶ Quid de libris satis quod glo. tangit et quod. ff. e. l. filie familias. ego plene in. l. i. §. sed nec castrense. de coll. bo. ¶ Bartolus ..

Fundus Si fratres coniter sustinent onera matrimonii fructus dotis ueniunt in commune sed post diuisionem. h. d. Vel licet ius fructus dotis debent esse secundum existenciam in concernenti si facta fuit diuisio. h. d.

¶ Si ego Si iudicium diuisorium non fiat preiudicium petitorio admittitur prior coheres. h. d. ¶ Opponitur de le. fundi. et l. fundum. de excepcione. aliter de causa prima. Solue hic uterque confitebatur alium coheredem. Unde sentencia lata in uno non parit preiudicium in alio. nisi admittitur contrarius. libri fecerit. et ideo quedam glosella que hic est super uerbo confiteor. que dicit tu non confiteris me heredem aperte dicit uolens eandem illud contrarium. ¶ Bart ..

Nemus Quod fuit de fructu uel eius ordine obuenit uenit in hoc iudicium. h. d.

¶ Arbiter ualet sentencia si porciones inuicem compensant seu adequantur et in aliqua superfluo alter tantummodo condempnat. h. d. et est tex. ista glo. in. l. et hoc iudicis. ff. e. ¶ Bartolus ..

¶ Cum familie Res est estimanda prout ualet tota non prout ualet diuisa. h. d.

Ex hereditate Si unus ex heredibus uendidit partem suam certe rei non uenit illa res in iudicio famil. hercisc. h. d. ¶ Bart

¶ Arbitro Si diuisio fiat iudicio pendente iudicis officium euanescit. h. d.

¶ Communi diuidendo Rubrica ..

Communi diuidendo Quo fuit inductum communi diuidendo iudicium dic ut in glo. ¶ Bartolus.

Nichil Nota. l. quod si emimus rem simul quam ea re dicimur esse socii quod est notandum et tene menti ¶ Bartolus doctor.

Sed et si res Nota quod pro simpliciter decretum domus efficitur qui mittitur in possessione si prior domus possessor erat. uidist in. l. ij. ff. si ex nox. cau. a.

Si quis putans ¶ Sive fratres ueniunt in hac iudicio sive immediate percipiantur a patre

siue locatus colono nomine eius si locatur nomine proprio dampnum ad locantem spectabit lucrum non erit commune h. d.

¶ Sed si fundus. Ius reale in parte pro indiuiso unius ex sociis non remanet in parte que ipsi socio ex diuisione obuenit, sed totum fundum etiam post diuisionem respiciat h. d.

Quotiens fundus uectigalis uenit in hoc iudicio non diuidendus sed adiudicandus.

¶ Inter predones. Inter eos qui non habent iustam possessionem non competit hoc iudicium. Item si petitor tantum iuste possidere dicatur, ab hoc iudicio remouetur h. d. ¶ Nota glo. hic forte e uerum quando constat quod dominus non habet aliud an in hoc iudicio dominus ueniat, inadeuntur, eo quod possidet presumitur iuste possidere ut l. i. C. sententiam. hoc et quod non in l. siquis in suo. de condic. insti. et ibi dixi, et tangitur per glo. in l. sicuti § sicut. C. si seruitus uendicetur. Bartolus.

¶ Si debitor. Debitor certe partis pro indiuiso si in diuisione tota res sibi fuit adiudicata totam dare debebit et habebit quod pro adiudicatione dedit, sed si tota alteri fuit adiudicata liberabitur, soluendo pretium quod pro adiudicatione recepit h. d. ¶ Op. quod diuisio ista non preiudicet huic qui habet istud ius, ut C. e. l. siquis putauit § si fundus communis et § re. So ibi ille tertius qui non interfuit diuisioni habebat ius reale super ypothecam, hic non debebatur actione personali, tene menti.

Item quamuis delictum defuncti sit purgatum per eadem descendentem ex delicto non nocet heredibus, secus si purgatur per actione descendente ex contractu uel quasi h. d.

Si edes. Vide dy. in c. inter ceteras extra de re iur. li. vi. et l. edili. de damp. infec.

In hoc iudicio. Quod quis fecit in fundo quem scit eundem communem aliquo quem cognoscit uenit in hoc iudicium, sed quod quis fecit in fundo quem putat proprium qui uere est communis non uenit in hoc iudicium, sed possessori retentio dabitur, que etiam ad singularem successorem transibit. Sed quod quis fecit in fundo quem putat eundem communem cum eo cum quo non est uenit in hoc iudicium h. d.

¶ Si conueniat. pacto ne in perpetuo diuidatur non ualet h. d. Bart.

¶ Si inter socios. Ius excipiendi transit contra singularem successorem h. d. ¶ Op. C. loca. l. emptorem. So. ut ibi per Cy. in tertia op. Bart.

Ut fundus. Summa dicitur esse conformis libello uel iudex non intromittit se de his que ex natura actionis non ueniunt h. d.

Arbor. Quod prima clementatione continetur si solo coheret dicitur esse pars diuisa qua diuisa soli, sed a solo separatum dicitur pro indiuiso esse communis h. d. Bartolus.

Quecumque uolo. Illud quod est commune quod non potest diuidi nec licitari sine preiudicio in hoc iudicio non uenit. hoc dicit.

¶ Si pecuniam. pro iure corporali diuidendo uel pro eo quod fit circa illud hoc iudicium locum non habet h. d.

¶ Iudex. Iura incorporalia non ueniunt in iudicio communi diuidendo nisi sint accessoria rei corporalis pro indiuiso h. d. Contra hoc facit quod ista seruitus diuidatur, dic plene in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de v. ob. ¶ Quero nunquid iurisdictio communis pluribus in uno castro ueniat in iudicio communi diuidendo. Respondeo aut iurisdictio competit seu coheret persone et non ueniret in hoc iudicio sicut cetera iura incorporalia, ut C. e. l. § si pecuniam. Aut iurisdictio coheret castro seu territorio et tunc sicut castrum et territorium potest diuidi eodem modo iurisdictio, ut hic. Bart.

Sicut is cum quo. Quod inter eos culpa sit amicabiliter uenit in hoc iudicio communi diuidendo h. d. Facit ad questionem de duobus sociis habentibus turrim eandem de qua in l. Aetenus in § l. ff. de aqua plu. arc. ¶ Bart.

Sabinus. hic res erat inter eos sed si inter hic opus erat factum altero sciente et non prohibente. Dominus aut. hic consentit socius, et si quid hic ignorauit socius. Bartolus.

¶ Ad exhibendum. Rubrica.

In hac actione. ¶ Iudex ex reipersecutionibus que requirunt altiorem indaginem in causis sumariis non admittuntur sed maioribus principalibus reseruantur. hoc dicit.

¶ Interdum. promissor non potest agi ad exhibendum pro alio interesse quam domini secus in aliis rebus h. d. Dic ut C. e. l. § faciendam. Et que sit res tangitur per Cy. C. e. l. instrumenta. ¶ Nota quod res potest uendicari ab eo qui dolo desiit possidere. et no. glo. de rei uendicatione l. ij. C. ubi in recitatione Bart.

Celsus. ¶ Iulianus. Nota ergo quod restituendo quam facit usufructuarius, colonus uel fructuarius putat dominum possessione.

Iulianus. Nota quod potestatione factum ad exhibendum non interrumpitur possessio uel usucapio nec ipso facto nec effectualiter.

Tu° nota q quis pt pati ut conue
matur ab alio cum ab eo qui h̄t ius
in re ut pte dixi in .l. ubi pōm de tris
arr. totugi in .l. cui putarez .§. fīl. h̄re

Thezaurus Nota q i estis
smarijs cognicionibꝫ iura
ad cognicionē sufficit et
puta q loquatur. hec .l. i iuiamto
ad pbacionez non ad totius cause de
cisionem .. Bartolus . legum doc.

Explicit lib decim⁹. Incipit xi⁹.

De interrogatoriis actionibꝫ Rubrica.

Glo. continuat istam rubricam ⁊ dic
it in ea . Tu° non tn̄ debeat dari libell⁹
qn̄ petitur fi interrogacōm. glo. dicit
q non quia fit p officiū iudicis et
sic non fit p libellū. ist̄ra forma racio
non e uera quiālr ut dicit glo. nam
i integrum restitucō petitur p officiū
iudicis ⁊ tn̄ requiritur libellus. ut .l. in
cause .§. causa cognita. sꝫ istud debꝫ
intelligi qn̄ officiū iudicis mercenna
riū imploratur. quod e de seruit acōi
intendende Nam qn̄cꝫ implorat offi
ciū iudicis nobile ⁊ ex eo dꝫ sequi co
dempnacio tūc est necessarius libel
lus. ut ex. de offi. iu. c. fi. Iste ubicūqꝫ
imploratur iudicis officiū nec ex eo
quod petitur debet aliqua condempna
cio sequi non ē necessarius libellus de
quo p glo. ⁊ p guill. in .l. nec quicqꝫ
.§. ubi decretū .ff. de offi. procōnsulis.
et ibi diccemus. Bartolus ..

Tociens interrogacio est
facienda. Bartolus q̄dꝫ neccitas
conponende actionis exigit
Item sit officio iudicis na
ture actionis .l. ij. d. Primo
ponit unū dictū. 2° illud limitat. 3°
ponit quo iure fiat interrogacio contra
quis sit interrogacionis effectus. 4° ibi
est aut 3a ibi interrogatoriis aut 2a
ibi sꝫ tantumodo. Pro declaranda p̄a
glo. quo qn̄ debeat fieri interrogacio.
utrū ante datū libellū an postea. tex.
uidetur dicere postea dū dicit accōi in
stituende. uitus ē q exponatur .i.
instituenda dꝫ. ut eo p̄o q cōs narrant
iudicia. ego uellē conuenire tale tamq̄
h'edem ad tale quid. iudex debet eū
interrogare an sit h'es et p qua pte
sit heres si na actionis exigit. Ve
nio ad 2am glo. ⁊ quo quot requi
runtur ad hoc ut ista interrogacio
p qua pte sit heres locū habeat glo
dicit q tria que dic ut in glo. que
clara ē. Pro declaranda 3a glo. quo
in quo dic hic titulus a titulo de confess
glo. dicit hic an litem contestatam. ibi
postea. Idem no. in .l. non solū. in prin.
.ff. de procur. et .C. de confess. .l. i. dec.
dicit ⁊ melius q hic titulus loquitur
de interrogacionibꝫ que ptinet ad litis
ordinacione. titulus de confess loquitur
de hiis que ptinet ad litis decisionem
et hoc forte uoluit sentire glo. quia
ea que ptinet ad litis ordinacione
regulariter fiunt an lit contest. ea que
ptinet ad litis decisione fiunt postea.
Quarto quod si aliquis fuit oblitus
ante litē contestatam facere interrogōnes
an possit postea eas facere. glo. nō tan
git hic sed in .l. qui petitur. in pri. .ff.
de rei uen. tenet q sic quod nota.
Tercio quo in quot casibꝫ sunt facien
de interrogaciones ad litis ordinacionem p
hunc titulū. Glo. enumat hic xi casus
finali. ponit regulā generalem ubicūqꝫ
equitas mouerit iudicē. ut .s. e. l. ubi
cūqꝫ. Quarto in quo differunt iste interro
gaciones ab interrogacionibꝫ que fiunt
sub iure iurimenta de calupnia di
cit quidam q ibi quis tenet r̄nde
de credulitate. ut .l. ij. .§. quod absolu
de iuri. calup. hic de ueritate. glo. hoc
non tenet ymo dicit q ubicūqꝫ fit
r̄nsio de credulitate uidete iste interro
gaciones differunt ab illis. quia ille qui
interrogat in istis michil ponit. hac e
michil de ueritate asserit sed petit se cti
ficari ab aduersario sed ex illo titulo de
iuramto calupnie ille qui interrogat
ponit ⁊ asserit ee uerū illud de quo
aduersariū interrogat. et hec dīa est
ex pte interrogantis. ex pte uo respon
dentis puto q non sit dīa quia in
utroqꝫ dꝫ respondere de credulitate. nc
puto q habeat uere r̄nde de ueritate tn̄
Nam si hoc eēt uerū nō posset fieri
interrogacio de etate. quod eēt contra
.l. de etate. in prin. .s. e. Adhuc ē intel
ligencia ē sciendū que est dīa inter
scire ⁊ credere Nam scire ē certitudinaliter
ex eo q ipe uidit ⁊ suo sensu percepit
⁊ hoc modo h'etur ueritas. hac aut
sciencia non potest quis h're de sua etate
sꝫ etatem nram qualis sit nemo per
sciem pntum ⁊ relacōm antiquorū. ergo
appet q in .l. de etate non debet r̄ndere
de ueritate Credere uo ē simpliciter inherere alicui
rei non ex eo q ipe uidit sed ex aliis
relacionibꝫ. et ideo tex. .C. de iur. calup.
.l. ij. .§. quod alii forsan dicit de eo quod
credit ⁊ postea subiacet de eo quod
scit ut ponit de scia in ppria si qua
h't p credulitate. Idem in .l. ij. .§. idem
labeo .l. de aqua plu. arc. et ibi glo.
Venio ad 4am glo. ⁊ quo quo iure
fit interrogacio p̄a. alim iure accionis
hodie officio iudicis. Quarto quod si post
lit. contes. certe idem quod p officiū iudicis
Quarto quid i iudice delegato. certe
idem quod h'es in glo. Venio ad ultima
glo. dꝫ hic in quo quid dic ut

nō dicāz īt
scire ⁊ credere

.l.i. C. de confess. et .l. qua(m)uis de pro im-
pet. Sed quo an ualeat stip(ulatio) sine causa
glo. remittit ad no. in .l. ij. §. certe .j.
de doli excep. et ibi dixi. et p(er) q(uod) i de
.l. generaliter. de non nu(m) pec. Bart.

Voluit pretor. Et ait
interrogationes dicitur fieri
iure ubicunque siue coram iu
dice licet pro tribunali non sedeat. h. d.
Hoc est uerum in hijs et similibus que cause
cognitione non requirunt. Circa quod
dic ut p(er) q(uod) de confess. in iij questione.

Qui interrogatus. Interro
gato dandum est tempus
ad deliberandum. h. dicit

Si siue. Nota quod presumitur
quod interfuit interrogatio de re
sponsione creditoris an
teneatur respondere. dic ut .l. non solum
in prin. ff. de procur. et .j. de confess. .l.
certum. §. cum. et p(er) q(uod) C. de confess. in xiiij
questione Bartolus doctor.

Si defensor. Qui interro(gatus)
cum dicat se heredem intelle
gitur in dubio in solidum nisi
ex precedenti allegatione aliter limitet. h. d.

Illud queritur. An quis sit heres
ex testo uel ab intesto non cogitur respondere
nisi non intentatur de actionibus. h. d. Ex
isto §. habes utrum ille qui agit ut
heres debeat exprimere in libello utrum
sit heres ex testo uel ab intesto q(uod) f. p(ro)
hoc deliberatio aduersarij non impedit.
non cogitur al(iter) secus. Ibi no(ta) quod iudex
summatim cognoscat an petitio sit per
tinens uel impertinens quod nota.
Ibi no(ta) quod si aliquis est heres per mediam
personam alterius non cogitur huic dicere
nisi impedietur per hoc deliberatio ad
uersarij. facit ad hoc de uul. et pup.
.l. post. et C. de hered. inst. .l. ij. Bart.

Non alienum. Facit ad id quod
dixi uobis in .l. non solum. ff. de nox.

De etate. Signis. Statur
confessioni alicuius licet
non sit contra se. h. d.

Si tu esset. Pena mentientis est
ut si primo tenebatur pro parte postea
teneatur in solidum nisi iste erraret. h. d.
Nota que pena de mendacio. Nota
quod est mendacium adde cum istis interro
gationibus respondeo p(ro) credit et non credit
quo possum quia de mendacio licet
enim potest res ab se hic tu non potes
me ulterius credidisse. Jurisconsultus hic
uidetur uelle quod uerisimiliter debeat scire
et si dixit contra eum et conuincat de men
dacio quod nota. Bartolus.

Contumacia. Tacens quo ad suum
commodum habetur pro negante et in solidum
conuenitur. h. d. Op. .j. .l. prox. ille enim
qui negat nullo modo tenetur. Huius
timore iste §. legitur per glo. .j. .l. contraria

tribus modis primo modo sic quia erant
heredes pro parte et sic habetur pro negante uel
in solidum conueniatur. ut ff. prox. §. et sic
bene continuatur §. iste ad precedentem.
Vel dic quod licet hic non erat heres potuit
tamen esse uel potest alio modo intelligi ut uide
bitis .j. .l. prox. Doctores moderni legunt
istum §. aliter. quod ille qui tacet tenetur
in solidum et habetur pro confesso ut hic in
prin. §. et quod .j. sequitur. qui negauit
similitudinarie ponitur quasi dicat sic
sicut ille qui negat condempnatur et tenetur
in solidum propter suum mendacium ita hic
habetur contumax et pro confesso ut tene
atur in solidum propter taciturnitatem.
Ita uidetur no(tandum) p(er) q(uod) in .l. ij. §. quod ob
seruari. de iura. calump. et sic patet ex pre
dictis quod tacens habetur pro confesso uel pro
negante secundum suum commodum respicit.

Sed quero. dicatur hic. qui non respondet
contumax est sed quid requiritur. Respondeo quod
sit presens et iussus respondere recusat
absque rationabili causa ut ex de confess. c.
.ij. li. vj. facit quod no(ta) in .l. certum .j. de
confess. et p(er) q(uod) in .l. ij. §. similiter. de iura.

Ex causa. Ait non uideri calump.
respondere qui ad interrogata non respondet. facit
quod cum accusatio esset simplex et alius
respondet modificante quod non uideatur ad
interrogata respondisse. et cum iudex audire
non debet ut hic et .l. i. §. siquid simpliciter.
.l. de v. ob. et dixi in si. huius .l. distinc
tione quam ibi pono. Modo pono quod tu
es examinatus super inquisitione facta
contra te quod tu occidisti Ticium tali tempore
tali loco proditorie. tu respondens dicas te
occidisse sed non illo tempore non illo loco
uel non proditorie certe tu omnino non uideris
ad interrogata respondisse. quia de alia re
respondes. ergo iudex potest te cogere ut
certum respondeas arg. huius .l. quiete cum illa.

Nichil interest. Obscure respondere
et nichil respondere paria sunt. h. d. Nota
quod si aliquis dicat credit si appareat
maleficium tale certe iste obscure respondet
interdum enim dimittit interrogatorem. ideo
iudex potest non admittere et cogere
eum ut respondeat ut .l. certum in prin.
de confess. Sed quid si dicat si credit
nisi appareat certe ista responsio est certa
quia si apparet reducet ad credulita
tem. hec dicit Bartolus.

Ex causa. Ex causa iusti erroris
potest quis suam confessionem reuocare. h. d.
Nota quod de nouo emergentia egent
auxilio. Item no(ta) quod patitur ei qui
sententia est deceptus. quod facit ad
questionem de eo qui interfecit eum quem non
erat bannitus. erat tamen in libro bannitorum
de quo in .l. pa(ter)familias .j. de adult. Bart.

Qui interrogatus. Qui interro
gatur tenetur quasi celebrasset contractum
super quo interrogatus esset. h. d. Op.
ad uidetur quod confessus habeatur pro

co condempnatus ut l. i. C. de confess. glo.
fatetur contrarium quod ista confessio inducat
probacionem et faciat eum haberi pro condempna-
to. sed illa confessio probacionem non tol-
lit tamen inducat ut ff. e. l. i. in fi. Item
in hiis que pertinent ad litis decisionem
et sunt decisiua probabis et appetit in princi-
pio. quia licet sit uerum tamen id de quo est
confessus non sufficiat ad condempnacionem.

Cum iusto errore confessio
post litem contestatam potest reuocari ex causa iusti
erroris. secus si fuit in dolo uel fatui cul-
pa. ante litem contestatam potest reuocari indistinc-
te nisi accepto actoris emergat. h. d.
Primo loquitur contra quis uult reuocare
post litem contestatam. secundo contra ante litem con-
testatam ibi celsus. Primo quod ex. de isto er-
rore qui cadit in culpam et non quod iure
error est lata culpa. simile in l. libellorum
ff. notarii. de hiis qui non in fi. Op-
pone ff. celsus ad ff. qui iusto So. ff. qui
iusto loquitur post litem contestatam. ff. celsus
ante. Item ff. qui iusto loquitur in errore
facti. ff. celsus potest intelligi in errore iu-
ris. ut colligitur ex dicto eius. ex. de re-
iu. c. iur ignorancia lib. vi. ibi ulterius etc.
Item ff. celsus potest intelligi contra sciente
falsum confessus est in hiis que spectant
ad litis preparacionem. ita intelligit glo. C.
de iur. et fac. ign. l. error. et hic tangit
glo. Tercio qualiter probabitur error
glo. hic notabiliter dicit probando rem
aliter se habere presumitur error. de hoc C.
de iur. et fac. ign. l. post diuisionem.
Ipsam materiam examinam plene in l. non
fatetur. C. de confess. Item non si ex
quo plures fieri faciunt cautela talem
contra aliquis dixit quod uult reuocare con-
fessionem et aliquis notarius est rogatus
ad hoc quod faciat quod notarius notificet
illi et ille uadat coram iudice et dicat
quod peruenit ad eius noticiam se habe-
rem aliter ex tali instrumento quod aliter dicat etc.

Si filius familias ex mendacio pu-
tatur non ex ueritate. h. d.

De confessionibus. Confessioni-
bus et standum quibus ius uel
na non repugnat. h. d.

Si seruus. Certum. Non.
ff. quod sciat contra sit translacio de
uno tempore ad aliud requiritur
extrema habilia. ut l. fiat. C. de exe.
re. ma. ita contra de persona ad personam. quod
nota. de quo plenissime in l. si is qui
pro emptore. de usucap. Bartolus.

Cum ex parte. Si ille qui a-
lium ut principalem defendit
non est soluendo in aliud actio re-
stituitur. h. d. Vel sic sententia lata contra
reum ex sua confessione non liberat uero
dominum. hoc dicit. Bartolus.

Si filius. Qui non tenet
iudicium contumax in non re-
spondendo non potest haberi
pro confesso. h. d. Vel breuius

Inter quos non ualet iudicium. neque con-
fessio. hoc dicit. Bartolus.

Cum lectum. Si ex uariacione
persone conuenti non uariatur
causa uniuersalis confessio et solucio
liberat uerum debitorem. secus si uaria-
cione persone contingat uariacio et
nisi ueri debitoris nomine sunt facte. h. d.
qua l. nota et ponit duo dicta que
uidentur contraria et soluit cum magna
subtilitate et non distinctione pulcerrimam
que est in tex. isto. et appetit ex summario.

Nota etiam ex fine huius l. quod non
est necesse quod in omni facto actu per procuratorem
dicatur quod ipse faciat procuratorio nomine
domini. Nam hic in fi. licet haberet mandatum
non dicebat se facere nomine alterius et
hic locum actio mandati. facit l. post
dotem. ff. so. ma. secundum lec. di. et ibi dixi
uobis. Ultimo nota ex lec. huius glo. quod
contra ex qualitate personarum uariatur uel
impeditur constitucio duorum reorum
debendi. Sed opponitur nomine duo rei de-
bendi etc. ut in glo. Idem habetis in l.
si id quod. ff. de duo. re. que loquitur
in promissione dotis et usufruc.

Obiciatur. Certum contra debeat
moueri equitas iudicem dico
quibus accionis causa apponitur

Procuratoris. Confessio pre-
iudicat quo ad personam interro-
gantis non quo ad alios. h. d.
Vel sic confessio facta in iudicio non preiudicat 2
confitenti nisi respectu interrogantis. h. d.
qua l. nota. Op. quod sic confitendo
uidetur agere pro herede. in omnibus tenet
ut l. pro herede. de acquir. her. Glosa
dicit multa contra hoc. hec est uerius quod
hic loquitur in eo qui non poterat esse
heres. uel quia iam repudiauerat uel
erat emancipatus. qui secundum iura illa tempora
habebat petere bonorum possessionem. Unde
confessio ista preiudicat respectu interro-
gantis non alterius.

De quibus rebus ad eundem iudicem eatur. Rubrica.

Si inter plures. In causis
connexis plures licet diuersi
fori cogantur apud eundem
iudicem litigare. h. d.
qua l. nota. et ista l. pre-
tium et de hac materia dixi. C. de sen-
tenc. quicte et coniter. Nota tex. in l. ii
ibi postulante eo etc. ita quod heres ad pe-
ticionem conuenti faciat et simile l. i. C.
de colleg. illicit. et quod ibi nota et hic
si hereditatem tempus cognitionem inter bona.

De seruo corrupto. Rubrica.

fff veter

A

it pretor ¶ Et si ex bona fide Nō q̄ illa
dictio alienū nō ueriffica
tur in psona eius qui
ē bone fidei possessor sed
requiritur q̄ habeat uerū
dnm ut hic pz referendo ipm ff ad obla
edicti hoc dicit Bartolus doc.
¶ Quod autem nō q̄ recipe dr
quis aliquē cū aliquē abscondit
sed dando sibi potū vel comestionez
non quod facit ad statutus que dicit
siquis receperit malefactorē vel bam
tū puniatur in tantū Et sic dicitur re
cepisse habes hic · uides in · l · nō solū
ff · de iudus · l · de iudi · de quo fecit una
magnā repeticōm · et nō · glo · que
incipit · facit · l · de furt̄ · tc · Intelligo
sic glo · hoc mō · cum in contrario obli
gatur ex delicto ppter mandatū · et ideo di
stinguie an alr erat facturus vel nō
hic uero non delictū sed psuasio est
causa pxima istius obligacionis · et
ideo non distinguie / quam solucionem multū
nota · Nam si stans hic mando tibi
ne facias delictū in platea hēs solucionem
ex solucione ista · Nam si obligator ex
delicto punior pena dupli quia feci
ē in platea / sed si est ex mandato tūc
secus ē sic ualet ad insinita silia / qdr
nota multū ¶ Op · de · l · sepe · in fi
de v · sign · glo · soluit notabili · dic
ut in ea ¶ Nota q̄ contra eū qui
mandat fieri delictū non agitur ex
mandato · sed ex delicto ppter mandatū
sed hac actione siue corrupti agitur ex
solo consilio · facit de fur · l · siquis ux
ff · neq̄ alio / vide glo · ibi facturus tc.

D

oli uerbum Nota istud pri
q̄ istud uerbū dolo malo post
duo uerba positum refertur
ad utrūq̄ / quod ualet ad statutū qd
dicit · siquis sic fecit ē sic ē postea sb
nectit de nocte q̄ istud ubū de nocte
refertur ad utrūq̄ · quod nota multū
¶ Si dec actio Nota de ūbo futuri
temporis indicatiui quid hēt denotare
de quo dixi in · l · i · ff · i · B q̄ q̄sq̄ uiris.

I

n hoc iudicium Nota tex · in
prin · quod ualet ad statutū
si fiat congregatio alicuius gen
tis q̄ puniatur corporalr / dico q̄ pu
niatur ille qui mandat tex · ē hic.

E

t ratiquis ¶ Sed ūq̄ Nō
q̄ ibi ad consuetudine tc · quia
uides q̄ siquis facit sepe
malū q̄ in eo fit quida habitus B in
philosophus q̄ adeo si uult abstinere nō pt
et ideo resistendū ē principiis / quod fa
cit ad questionē theologorum an ille q̄
psuasit alicui ut semel unū malum
faciat teneatur · decet tc ~ ..
¶ Bartolus de sasso ferrato · doc ..

C

ttantū ¶ De filio Glo
quid hic quo estimat̄ · et
ponit opi · ueram · et nō · p
dy · in · l · cū qui · ff · si filius · l · de fur.
et pry · in · l · siquis suo · C · e ¶ Nota
q̄ · l · siquis seruo · C · e · que ē · l · noua
extenditur ad filiū un nō · in · l · quod
uo · B · de leg̃ · quod nota multū ī ma
in interpretacionis statutorum · Nam si · l ·
dicat q̄ quis potest facē testamentū
tacite ī codicillos ut · l · ii · l · de le · p ·
Modo sit statutū q̄ filius fa · possit
facē testamentū / tacite ī codicillos ·
Nam hic est extensio · l · quod · l · i · ff · i ·
· l · ad · l · fal · dixi in · l · omīs ppli · B · de
insti · et iur · Bartolus · doc
¶ Is consequitur Nota q̄ dapnū
quod patitur dnus ppter delictū stu
di ee intesse intrinsecū · quod pz ex
hoc · v · is consequitur iuncto cū preceden
ti ¶ Sz quo hoc Nam hoc dapnū
est extra rem · ut · l · si sterilis · ff · post
uenditorē · l · de act · emp · ubi uocatur
extrinsecū l̃ro · intrinsecū seu intra rem
intesse dr illud quod sequit̄ rē penes
quecūq̄ uadit · licet sit extra stam
corpus rei · hoc pbatur hic / et doctores
tangunt in · l · i · ff · de sen · que pro eo.

¶ De seruo fugitiuo Rubrica

S

i seruus fugitiuū Nota q̄
ei qui recepit fugitiuū patit̄
si eū reddat infra uiginti dies
quod ē speciale in isto furto secus
in aliis · ut · l · qui ea mente · l ·
de furt ¶ Item nō q̄ licet ingre
di domū alterius pro inuestigan
do ē inquirendo fugitiuo de licen
cia iudicis / ea uice secus si esset
pro inuestiganda alia re subtracta /
ita tenet glo hic quā uide · et ita
tenet cy · C · e · l · inquirendi / ad qd
· l · omīs · C · de aq̄ duc · insti · li · xi ¶ Iste
nota · q̄ quis potest ee nuncius ī re
ppria / quod apparet hic · quia littere
dant̄ ipimet dnō qui uadit pro requi
rendo seruū suū / pro hoc · l · de furt
· l · eū qui · ff · si epistola · et ibi tangit
Jn · de arc · quod tene menti ..

¶ De alearoribus Rubrica ..

S

i pretor Nota ista · l ·
nam ī uno casu requi
ritur certū tempus
ē certus locus ī alio casu
non Nam uerberari pt
ubiq̄ furari non potest

nisi tempore quo ludebatur. Unde si fur volet
se excusare debet probare quod retine-
bat ludum et quod furatus fuerat
tempore quo ludebatur. adeo quod si sim-
pliciter probaret se furatum fuisse quando
ludum retineret non sufficit nisi appo-
nat quod illo tempore quo fuit furatus
ludebat. Nota ergo quod quando lex mediata-
te loquitur circa locum et tempus debet intelli-
gi de certo loco et tempore. Et per hoc sis cautus
quando tu examinas testes super inquisitione
vel accusatione qui dicit se vidisse ma-
leficium quod semper addas loco et tempore in
accusatione contento. alias si sic mediate
loquitur circa locum et tempus non probaret
maleficium. facit. l. i. § i. de minori. tri.
Quod ait Nota prout. Nauta-
tor determinat ia. decreta. vna quod Nam
si statutis cauetur quod bannitus meus non
reddatur intelligitur hoc est quod de delic-
to meo commisso non procedatur nec per
accusationem nec per inquisitionem quod
nota. Bartolus doctor.

Vi mensor. Similem modum dixi Rea.

Aduersus. Nota quod in
istis qui exercent o-
peras suas que con-
sistunt in artificio vel
in arte aliqua liberali
vel sua. non dicitur locatio
et conductio sed magis
dicitur praebere operam benificium. Unde inter
aduocatum et clientulum mediat et in-
fimum doctores et scolares non potest
dici locatio. facit adeo que dixi in. l.
i. de var. et extra. cogn. et hoc propter
nobile exercitium. Bartolus.

Ideo ait Nota quod qui potest acti-
onem in eptam succumbit et hoc
inferatur causa in sententia. Ex hoc. §.
colligo quod licet ager semel sit mensu-
ratus si aliqua pars dicat se decep-
tum et sic se plus dedisse vel minus
accepisse debet iterum mensurari.

Vel per litteras. Nota quod me-
suratur per renunciare vel
nuncium vel per litteram. Et
nota quod per alium committere quod mensuret.

Si duobus. Competit
Nota quod competit illa actio
illi qui mensurat. Si tamen
tempus ego velle alium examinare. facit
ad questionem si iudex per imperitiam male
iudicavit possum appellare non ap-
pellavi an habeam actionem contra iudicem
glo. quod non in. l. i. C. quod quisque iur.
Incontinenti facit iste tex. Dic ut ibi
dixi et hanc questionem disputavi.

Si mensor. Nota hanc. l. quod
facit ad questionem qua hic anno
tibi dixi in. l. quicquid. §. i.
C. de iudi. Nam. l. punit iudicem
qui male iudicavit. Quid si iudex
noluit iudicare. de quo vide ut ibi dixi

Vel tamen Nota ad questionem tu-
sas quod iudex vel arbiter qui
male iudicavit facit litem
suam. Quid de arbitratore casus est
hic quod idem sit et idem de prosenete ut
. l. i. l. de proxenetis.

De religiosis et sumptibus funerum Rea

Locum Nota quod ubi
alienum intelligitur vide
dum. Alii huiusmodi in. l. i.
C. de si. corrup. Item i
simili quod cumque res re-
quirit verba illa quod alicuius sit ratione
dominii. ut. l. i. §. si. tali. l. se. C. nau. cau. sta.
Pretor ait facit iste tex. ad questionem
statutum est hic quod priores non debeant
ire ad sepeliendum corpus alicuius. modo
quidam mortuus est in longinquis parti-
bus et ossa portantur in ciuitatem
numquid poterunt priores adesse et vi-
detur sic. quia ossa non sunt cadaver ut hic.

Sceptus Nota quod sepeli-
endo defunctum non videtur
gerere pro herede Sed ut caucius
sit tibi facias protestationem in animo
tua et facias fieri instrumentum coram duobus
ut. l. at si quis. § plerumque. l. Cetera
unde semel fieri. quia quidam fecit istam
protestationem et gessit postea hereditatem
tamquam bona hereditaria. et ex hereditate
debitis adiuvit. Sed cautela debet esse
quod ei statuatur tempus ad adeundum
quo elapso non potest adire ar. l.
si quis instituatur. s. de he. insti.

Ossa Omnia que sunt in loco
aliene possessio possum inca-
uete tollere. ut. l. quemadmodum
§. i. ad. l. aquil. fallit hic favore reli-
gionis. h. d. Bartolus.

Vel quod Nota quod filii etiam
qui non sunt heredes patris habent
iura sepulcrorum. Ibi nota
quod ex dictis scriptis in lapide quibus non ha-
bemus de quo habes in. l. monumentorum. C. e.
facit ad questionem numquid antiquis litteris
sit credendum. tamquam spes mi. de probat.

Et si quis. Sicut sumeris
Nota quod ex mandato testoris
oritur actio mandati quod
apparet quia hic datur de dolo. que ci

fat ad qon

alio non contraxerit Bartolus

Credit tamen etc. No. ex hoc quod executor qui officium executoris suscepit uel acceptauit aliquo modo cogitur illud implere ut hic et de hoc nota in l. nulli de epi. et cle. Bart.

Plerique Nota quod protestatio declarat animus protestantis. Secundo no. quod protestatio non operatur ultra illud ad quod uerba protestantis se extendunt ut no. per Inno. ex. de rescript. c. cum cy ferrarien. et per Io. an. in c. causa ex. de re iudi. dixi pre de op. no. nunc. l. ii solu. § fi.

Quod si nulla Questio l. assatar dy. in l. si constante § si uir. de so. ma. quod si mulier incapax hic inventem debet alii auro. Bart.

Siluanus licet cuius opinio sit quod res que subiacet restitutionem possit interim alienari licet de hoc sint opi. in glo. contrarie ut l. fi. § sin aut. cum uice. C. com. de le. tamen hac fallit in libertate ut ibi patet. Item fallit siquis uellet facere locum religiosum et ideo in re que subiacet restitucionem non possit construi ecclesia Bartolus

Nemine Nota quod exbannitus qui potest impune offendi et occidi secundum formam statuti potest etiam occidi a filio et a patre licet dy. aliter dicat l. de adulteriis l. si adulterium cum incestu § liberta Bartolus

Cum in diuersis Nota quod dicit inspicia ubi est pars principalior. Item nota quod principalior pars hominis est caput. Unde testis interrogatus si cognouit an talis est talis dixit quod sic quia uidit caput eius uel faciem eius.

De mortuo inferendo Rubrica

Longa dicit glo. quod nec longissima posset prescribi quia in corporalia non prescribuntur, uide istud est uerum in statutibus realibus secus in iuribus personalibus ut plene dixi in l. usus § fi. no mutat de ac. in l. fi. de prescrip. lon. temp. et ideo puto quod hic non prescribebat quia non habebat titulum et bonam fidem. Illud nota circa res que sui priuilegio non prescribuntur non prescribitur spacio triginta uel quadraginta annorum ab eo qui titulo caret.

Explicit prima pars lecture domini Bartoli super ff to ueteri Anno 1420.

medicina. Tenera enim corpora sicut iam dictum est sunt corpora puerorum. ecclesiasticorum mulierum. atque eunuchorum. Sicca vero sunt sicut iuvenum. laborantium ambulantium. Considerandum est quod siccioribus siccam complexionem habentibus absolute sibi sicca conveniet medicina. Quedam tamen membra sicciora sunt sicut ossa et lacerti. et ideo necesse est ut horum membrorum sit siccior medicina. Et in humidioribus membris minus sit desiccativa medicina. Considerandum est oportet si medicina frigefactiva vel calefactiva sit minus fiat quam complexio vulneris immutatur. Impositum est enim carnem in vulnere generari carnem illius non fieri sui naturam existente. similiter ut cicatrizari neque potest solidari. Non enim ignarum dictum est quod hec fiunt actione nature. Omnibus igitur vulneribus sicut sepe dictum est desiccativa conveniunt. In eodem tamen vulneribus minus oportet fore desiccativa necesse tamen est quod sint mundificativa. Cum non quod solummodo solidari oportet necesse est fore multum desiccativam medicinam mundificativam et modicum stipticitatis. Cicatrizanda stipticis et desiccativis opus habent. Superflua carne habentibus corrodentia et desiccativa sunt inducenda que sunt calida et sicca. Si vulneris minus sint [illegible] oportet medicinam mundificativam putredinis [illegible]. Vulnere multum humiditatis habente medicinam minus desiccativam fore necesse est. Ideo oportet medicum studiosum esse oportet ut dum carnem et cicatricem in vulneribus credit inducere secundum suam naturam medicinam complexionis temperate reperiat.

Et quia dixi medicinam debere esse frigidam vel calidam ut oportet. dico [illegible] sicut iusquiamum. mandragora. opium et similia semper fore cavenda quia et si optime desiccent vulnera infrigidant super modum. Similiter resina et pice que plusquam oportet sunt calida. Ideo non imponantur simpliciter nisi cum sibi contrariis temperentur. Et si aer fuerit nimis frigidus vel calidus medicina repugnans aeri provideatur. Medicinas ergo carnis generativas sicut iam dictum est. Medicine carnis generative in primo gradu siccitatis esse oportet, et talia sunt sicut thus farina ordei et fabarum et orobi yreos [illegible] opopanax et tucia. Horum tamen alia magis alia minus desiccant quod tamen etiam simplicia alia composita [illegible] habent [illegible] aristologia et [illegible] opopanaci sicciores et calidiores sunt certis farina orobi et fabarum [illegible] sunt siccitatis [illegible]. Thus vero in caliditate temperatum minus habet certis siccitatis. yreos autem farina orobi in medio sunt inter aristologiam et opopanacem constitute [illegible] humida autem corpora sicut thus medicentur. Dico carnem possibile generari. In siccis autem [illegible]. In humidis autem corporibus thus carnem generat [illegible] nimis humida fiunt [illegible] minime generabit. Certum [illegible] temperate sunt frigida et sicca et nos de omnibus hiis in [illegible]. Sed quia aliqualiter [illegible] isto capitulo et ut declararetur magis quam [illegible] fuit expediens repetere illa in isto capitulo [illegible] fuit.

Medicine consolidative sicut dictum est sunt que desiccant superfluitate quam in vulnera defluit ut ab omni sorde puri [illegible] existat. Cicatricativa naturalem humiditatem in carnis [illegible] desiccant [illegible] galle malorum granatorum cortex [illegible] et similia consolidant quia desiccant vulnera moderate. [illegible] ex [illegible] vitriolum. Eris erugo et alumen sunt fortiores medicine [illegible] vitriolum et calcanthum. Eris erugo minor hiis est et post illud es ustum [illegible] est [illegible] si lavetur. Vitriolum [illegible] si corporibus humidis imponatur magis rodit carnem [illegible] cicatricem inducat. Ideoque si aliud non habes si [illegible] cicatricem imponendum [illegible] subtilissime pulverizetur et parva quantitas imponatur. Si adiungas minoris erit acuminis. Temperatores erunt etiam si laventur. [illegible] plures medicine consolidantes et cicatrizantes [illegible] sicut litargirum. Centaurea [illegible] ossa combusta. Cortices pini [illegible] cum aceto [illegible] resina sicca. Abrotanum assatum [illegible]. Et [illegible]

[illegible] consolidant [illegible] que vocatur [illegible] aristologia [illegible] est [illegible] medicine [illegible] cautela sunt administrande sicut dicunt [illegible] unguento [illegible] vulneribus capitis. Et in vulneribus et ulceribus calide complexionis [illegible] sandali et [illegible] mirabiliter congruunt [illegible] in [illegible] testiculorum. [illegible] est emplastrum [illegible] quod [illegible] pannum de lino ablutum et mundum [illegible] donec fiat [illegible] olim vehementis stipticitatis [illegible] et pone [illegible] donec dissolvatur [illegible] pannum [illegible] et fac emplastrum [illegible] ut foramus [illegible] pini thuris et [illegible] aristologia [illegible]. Pulvis [illegible] ad [illegible] litargirum corticum pini [illegible]. [illegible] fiat pulvis. Est alius pulvis [illegible] aloes sanguis draconis [illegible] aristologia [illegible] cerusse corticis arboris pini centauree minoris [illegible] fiat pulvis qui est valde mirabilis. Eidem unguento [illegible] valde [illegible] olei rosati et aceti [illegible] litargirum cum aceto et oleo [illegible] donec [illegible] unguentum [illegible] cerusse [illegible] et [illegible] cum [illegible] ad [illegible] accidentia [illegible] in libris magna multitudo est. Non curavimus tamen multa ponere quia nec vulneribus multum conveniunt [illegible] medicus [illegible] et nos semper [illegible] potest [illegible] unguentum componere sicut morbo videtur expedire. [illegible] mirabilis magister hugo [illegible] ferre vulnera cum solo vino et stupis et ligatura [illegible] et artificiosa quam optime [illegible] novit sanabat consolidabat et pulcherrimas cicatrices sine unguento aliquo inducebat. Nulli enim unquam que ipse curavit ex vulnere vel etiam ex [illegible] et [illegible] remansit [illegible] defistula cum tetris et [illegible] curatum.

Causa egressionis sanguinis a corpore humano

6 ut debilitur. Est enim tercio [illegible] extremitatis aut elongatio pororum. Et quamvis [illegible] non sit [illegible] nisi de fluxu sanguinis qui fit ex solutione continuitatis quia tamen frequenter [illegible] huiusmodi [illegible] de fluxu sanguinis qui fit ex membris interioribus etiam speciale capitulum [illegible]. Oportet autem te primo considerare a quibus venis sanguis [illegible] fiat. Nam venarum alie pulsatiles sunt [illegible] alie [illegible] non sunt pulsatiles [illegible] signum autem quod sanguis manat ab arteriis est quando sanguis exit [illegible] saltum [illegible] et est [illegible] purus [illegible] sanguis [illegible]. Quod [illegible] ex [illegible] vene. [illegible] omnis cum accidit [illegible] sanguinis [illegible] arterias [illegible] et [illegible] plurimum est mortale et [illegible] si accidit singultus [illegible] est mortale [illegible] singultus et sincopis [illegible] sanguis [illegible] Primo quia optime ligando vulneris extrema [illegible] secundo quia sanguinem [illegible] loci seu ad loca opposita [illegible]. Tercio [illegible] si et medicina [illegible] vulneris [illegible]. Quarto si infrigidemus medicinis refrigerantibus totum corpus aliquando [illegible] frigide aque potatio sanguinis fluxum stringit aliquando [illegible] seu ignis [illegible] vel arterie [illegible] et sanguis exiens [illegible] ergo sanguis [illegible] non potest [illegible] defluens cesset aut [illegible]